BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
19 R
20

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
11 G
16
ROMA

Digitized by Google

S. THOMAE AQVINATIS
COMMENTARIA
IN OCTO PHYSICORVM ARISTOTELIS LIBROS,

Ex vetuſtiſſimo ac fideliſſimo manu ſcripto exemplari, diligentiſſime caſtigata, & locis quamplurimis integritati reſtituta: Cum duplici Textus tralatione, antiqua, et Argyropoli, recognitis.

Ad hæc acceſſit Roberti Linconienſis in eoſdem Summa.

Quibus etiam ſunt additi S. Thomæ infraſcripti libelli ad negocium Phyſicum ſpectantes,

De Principijs Naturæ.
De Natura Materiæ.
De Loco.
De Tempore libri Duo.
De Aeternitate mundi.

AC THOMÆ DE VIO CARDINALIS CAIETANI
Quæſtiones duæ, hoc eſt
De Subiecto Naturalis Scientiæ.
De Dei intenſiua infinitate.

Duo item Indices, alter Librorum, Lectionum, ac Capitum ſummas continens, alter totius libri ſcitu digna demonſtrans.

Quorum omnium diligentiam ex ſequenti intelliges Epiſtola.

L A

VENETIIS APVD IVNTAS
M D LXVI.

C. M

FRANCISCO VENERIO ANDREAE F. PATRITIO VENETO.

Romulus Fabius Florentinus S.

NAturæ communia cognoſcere, id quod Octo libris Phyſicæ auſcultationis quiuis facile aſſequi poteſt, non minus ad tuendam hominum ſalutem neceſſarium, ac opportunium putamus, ꝙ ſingularia illius opera, & eorum ſingulas, atq; abditas proprietates apprehendere: quibus exacte cognitis, homines ad ſui conſeruationem abſq; aliquo errore vti valeant. Id igitur animaduertentes, & hos libros primam eſſe Naturalis ſcientiæ partem, ac propterea cæteris digniorem, & magis neceſſariam, de doctiſſimorum hominum ſententia iudicantes, dignum putauimus, illos, à IVNTIS noſtræ curæ ac fidei commiſſos, quàm maxima fieri potuit diligentia, nouæ impreſſioni præparare: vt animis ſtudioſorum eam eximeremus opinionem, qua forſitan illos vel minime alias legere dignabantur, vel ſiqui legerent, nullum ab ijs fructum capere ſe poſſe dicebant: tum quod vitiati erant, & conciſi: tum ꝙ crebra verborum & ſententiarum obſcuritas, vel in commentarijs, vel in ipſius Ariſtotelis contextibus, qui pluribus locis, vel manci erant, vel cõmentario non reſpondebant, legentium animos perturbabat. Quorum iuſtis querelis adducti, non ſine maximo labore, ſuſcepto operi ſic operam dedimus, vt primum collatis fidelibus exemplaribus textus corrigeremus, & cuiq; commento proprium & antiquum redderemus. Commentaria demum, vetuſtiſſimo ac fideliſſimo manu ſcripto exemplari collato, ab innumeris purgauimus erroribus. Locos item multos, ac ſententias integritati reſtituimus, multa ſuperflue addita, quæ potius obſcuritatem, quam claritatem aliquam faciebant, ademimus. Summas etiam Roberti Lincolienſis in eoſdem libros, omni diligentia caſtigauimus. Vt autem libentius, ac fructuoſius legerentur, Librorum omnium, ac Lectionum, et Capitum intentionem in ſummas ita collegimus, vt prima ſtatim facie lector videat quid in quocunq; libro lectione, ſeu capite attendere debeat, et inde integrum capere fructum poſſit. Ab hoc autem opere, diui Thomæ additas olim Quæſtiones quaſdam de Formis, amouimus, quæ ad negocium Metaphyſicum ſpectare certiſſimum eſt. Sed eas, ne hoc commodo ſtudioſi ſe penitus priuatos exiſtimẽt, libris Metaphyſicorum a Diuo Thoma expoſitis, qui propediem emendatiores legentur, addemus. Adiecimus vero his libris nonnullos Sancti Thomæ libellos, ad hanc ſine dubio materiam attinentes, videlicet de Principijs naturæ vnum, de Natura materiæ, alium, de loco item libellum, de Tempore duos, de Mundi etiam Aeternitate vnum. quos omnes, ad hos Phyſicorum libros attinere conſtat. Quæſtiones duas deniq; Thomę de Vio Caietani Cardinalis, alteram de huius totius Naturalis ſcientię Subiecto, alteram de Dei glorioſi intenſiua Infinitate addidimus, ne quid omiſiſſe videremur, quod huius doctrinæ ſectatoribus quoquo modo cõducere iudicaſſemus. Copioſum quoq;, ac refertiſſimum Indicem a nobis excogitatũ huic operi nuper addidimus, quo quiuis, facillime Ariſtotelis dicta, et omnia ſcitu digna, quæ ſunt in commentarijs, alijsq; libris huic operi additis, inuenire poterit. Hæc igitur omnia, Vir Magnifice, qualiacunq; ſint tuo nomini dicare volui, non ſolum ob honoris tui obſeruantiam, qua, ob præclaras animi tui dotes, te ſemper ſum proſecutus, verumetiam, quia pro certo, ſcio, te de illis, ob intellectus tui acumen, poſſe recte iudicare: & ſi quid erroris admiſſum fuerit viribus meis exiguis, clementer ignoſcere, & honoris mei gratia caſtigare. quod vt facias te etiam atq; etiam rogo. Cæterum Patrone optime bene vale, & me dilige.

INDEX SVMMARVM, LECTIONVM, AC CAPITVM, QVAE IN TOTO HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Summa libri Primi Phyſicorum.

Naturalium Principia cum ex Antiquorum, tum ex propria opinione venatur, eaq; tria eſſe ſtatuit: materiam, ſ. ac formam per ſe, priuationem vero per accidẽs. folio. 1.

LEctio Prima. A principijs vniuerſalioribus inchoandum, cum hæc nobis prius nota ſint. 1.

Lectio ij. Antiquorum de entibus, ac principijs ſententię quamplures: quamq; illarum improbare, & quomodo ad Naturalem pertinet. 2.

Lectio iij. Parmenidis, ac Meliſsi poſitio de entium ac principiorum vnitate, cum ex entis, tum ex vnius ratione arguitur. 3.

Lectio iiij. Ex ignorãtia diſtinctionis vnius Antiqui principia ac entia vnum eſſe putantes, dictas rationes ſoluere etiam neſciebant. 4.

Lectio v. Facile eſſe Antiquorum rationes ſoluere vt rationis Meliſsi ſolutio præſe fert, oſtendit. 4.

Lectio vi. Poſitionem Parmenidis, vnum omnia aſſerentis eſſe falſam, multiplici ratione probatur. 4.

Lectio vij. Arguuntur qui, ne ad entium pluralitatem cogerentur, non ens aliquid eſſe dictis rationibus cedebant. 6.

Lectio viij. Opiniones naturalium Philoſophorum de primis principijs. 6.

Lectio ix. Rationes quamplures contra Anaxagoram, infinita principia aſſerentem afferuntur. 6.

Lectio x. Quamplures Antiquorum rationes famoſæ prima principia contraria eſſe, enarrantur. 8.

Lectio xi. Non ſufficit prima principia duo contraria eſſe, ſed tertiam naturam dari oportet: nec plura tribus principia ſunt. 9.

Lectio xij. In omni generatione, tam naturali, quam artificiali tria reperiũtur, ſubiectum, terminus, et oppoſitum, quæ principiorum rationem habent. 10.

Lectio xiij. Materiam ac formam principia per ſe tam in eſſe, quam in fieri rerum naturalium eſſe priuationem vero per accidens principium eſſe inducitur. 12.

Lectio xiiij. Ex notitia eorum, quæ de materiæ quiditate probantur, Antiquorum dubitationes duplici ſolutione ſoluuntur. 13.

Lectio xv. Materiam a priuatione diſtingui, eamq; ingenerabilem, & incorruptibilem eſſe oſtendit. 14

Summa libri Secundi Phyſicorum.

De Natura, & naturalium rerum quiditate, & earum quatuor cauſarum generibus per ſe: deq; Caſu, ac Fortuna cauſis per accidens, eorumque varijs effectibus ac modis. folio. 15.

LEctio Prima. Quid natura ſit: quæue natura aut ſecundum naturam ſint declaratur: quodq; natura ſit demonſtrare ridiculum eſſet, cum eam eſſe per ſe notum ſit probatur. 15.

Lectio ij. Quot nã modis dicatur natura, quidue magis naturæ nomine dignum ſit, materia an forma: cuius item duplex eſſe genus dicitur. 16.

Lectio iij. Differentia, quæ eſt inter Phyſici, & Mathematici contemplationem de ea demre, traditur. 17.

Lectio iiij. Naturalis Philoſophus non ſolam materiam ſpeculatur, ſed formam omnem in materia vſq; ad hominis intellectum. 18.

Lectio v. Philoſophum naturalẽ de Cauſis ſpeculari oportere: quæue, & quot numero ſint. 19.

Lectio vi. Nonnullæ cauſarum diuiſiones ponuntur penes illarũ multiplices modos, & quæ ad ipſas ſequantur. 20.

Lectio vij. De caſu, ac fortuna agitur, Antiquorumq; tres de his opiniones, cum ſuis rationibus traduntur, & contra illas diſputatur. 21.

Lectio viij. Aliquæ ex parte, tum cauſarum, tum effectuum diuiſiones ponuntur, ex quarum notitia caſus, ac fortunæ ratio concluditur. 22.

Lectio ix. Ea quæ tam ab Antiquis ſapientibus de caſu ac fortuna dicebantur, q̃ quæ a vulgaribus, rationabilia fuiſſe oſtenditur: quidq; infortunium, vel eufortunium ſit. 22.

Lectio x. Caſus ac fortuna penes ea in quibus ſunt, natura, ac diſcrimen ſumitur: cuius notitia quatuor tantum cauſarum genera eſſe manifeſtum fit. 23.

Lectio xi. Quæ Phyſicum contemplari oporteat quem etiã ex omni cauſarum genere demonſtrare oſtenditur. 24.

Lectio xij. Quæſtiones duas proponit, atq; ad alteram earum, illam videlicet, ſi natura propter finem agit rationes Antiquorum inducit, quibus eam non propter hnc operari oſtendiſſe arbitrati ſunt. 25.

Lectio xiij. Naturam agere propter finem, quinq; validiſsimis rationibus oſtenditur. 26.

Lectio xiiij. Naturam propter finem agere ex tribus aſtruitur principijs, quibus Antiqui oſtẽdiſſe oppoſitum viſi ſunt. 27.

Lectio xv. Cuiuſmodi ſit rerum Naturalium neceſsitas. 27.

Summa libri Tertij Phyſicorum.

Rerum naturalium communia accidentia determinare q; Phyſicum oporteat: & de Motus, & Infiniti natura, & modis. folio. 29.

LEctio Prima. Speculari motum, & quæ ipſum aſſequuntur Naturalis eſſe: nonnullęq; entis diuiſiones traduntur ad motus definitionem habendã ad modum vtiles. 29.

Lectio ij. Motus definitio traditur partiumq; eius intellectus tum proprijs, ac communibus exemplis, tum rationibus deducitur. 29.

Lectio iij. Cum ratione, tum ex aliorum Antiquorum de motu definitionibus examinatis, & excluſis, ſuã rectam, ac ſufficientem deducit. 30.

Lectio iiij. Alia quaſi materialis motus definitio ex pręmiſſis deducitur, motũ videlicet & actũ mobilia eſſe: quoq; item pacto mouentis ac mobilis motus idem ſit actus, ratione autem diuerſus, declaratur. 31.

Lectio v. In quo nam magis motus ſit in mouente an in mobili: deq; motus ab actione & paſſione diſcrimine, & identitate, & prædicamentorum diſtinctione, quamplura dicuntur: Motum item motoris ac mobilis actum eſſe concludit. 32.

Lectio vi. Contemplari infinitum, quod Naturalem oporteat: Antiquorumq; tam naturaliter, quam non naturaliter loquentiũ de illo plurimæ afferuntur opiniones. 33.

Lectio vij. Rationes infinitum eſſe apparenter concludentes primo inducit, hinc nonnullis infiniti acceptionibus

expoſitis tria proſequitur argumenta, quibus validiſsime infinitum a ſenſibilibus non eſſe ſeparatum concluditur. 34.
Lectio viij. Magnitudinem ſeu ſenſibile corpus actu infinitum dari quod impoſsibile ſit, cum logicis, tum validis naturalibus rationibus ex ſuppoſitione oſtenditur. 36.
Lectio. ix. Corpus infinitũ actu non dari quatuor aſtruitur rationibus: Anaxagoræq; deluditur opinio, qua infiniti motus, ac quietis cauſam reddidiſſe arbitratus eſt. 37.
Lectio x. Propria ex ſententia actu infinitum non reperiri demõſtrat: diuerſa item infinitorum communia, ac propria inſinuans, quonam modo potentia infinitum eſſe dicatur, concludit. 38.
Lectio xi. Antiquorum de infinito definitionem refellens, propriam ac veram aſſignat. 39.
Lectio xij. Quarundam propoſitionum de infinito intellectus: eoq; in diuerſis diuerſimode inuento, quonam modo Geometræ vtantur. 40.
Lectio xiij. Quinq; diluuntur argumenta, quæ probare videbantur dari infinitum in actu. 41.

Summa libri Quarti Phyſicorum.

De Loco, Vacuo, Tempore, cum ex Antiquorum, tum ex propria ſententia diſſeritur. 42.

LEctio Prima. Loci contemplationem ad Naturalem attinere dicitur propriæ item rationes famoſæq;, adducuntur locum eſſe affirmantes. 42.
Lectio ij. Rationes locum eſſe deſtruentes adducuntur. 43.
Lectio iij. Opiniones formam, ſeu materiam locum eſſe dicentium proſequitur: eæq; quamplurimis rationibus refelluntur. 43.
Lectio iiij. Quot modis quippiam in aliquo eſſe dicatur inducens, vt prius dubitata de loco diſſoluat, an aliquid in ſeipſo eſſe dicatur, & quomodo dilucidat. 44.
Lectio v. Quarundam ſuppoſitionum intellectus præmittitur ad aſsignandam definitionem loci neceſſarius. 45.
Lectio vi. Diluuntur ex præmiſsis locum formam, ſeu ſpatium aut materiam eſſe dicentes, veraq; eius, ac propria traditur definitio. 46.
Lectio vij. Quorumcumq; corporum tam proprius, quam communis aſſignatur locus: modus quoq; in eo exiſtendi, & præcipue vltimi diſſeritur. 48.
Lectio viij. Ex data loci definitione, propoſita circa eſſe loci dubia omnia ſoluuntur, eaq; omnium ſecundum naturam mobilium motus ac quietis rationem reddi poſſe aſſeritur. 49.
Lectio ix. Ad Philoſophum naturalem, quod de vacuo conſyderare ſpectat, & quomodo: rationeſq; tam naturales, q̃ non naturales vacuum eſſe oſtẽdentes proponit. 49.
Lectio x. Vacui quibuſdam ſignificatis propoſitus, opiniones ipſum eſſe aſſerentium confutantur. 50.
Lectio xi. Vacuum non eſſe ex natura motus pluribus rationibus oſtenditur. 52.
Lectio xij. Ex natura velocitatis, ac tarditatis motus illorum deſtruit ſermonem, qui ex ijs eſſe vacuum demonſtraſſe arbitrabantur. 53.
Lectio xiij. Vacuum ſic eſſe vti nomen ſonat, tribus rationibus oſtenditur. 55.
Lectio xiiij. Vacuum corporibus inditum non eſſe aſſeritur: non irrationabilia item fuiſſe Antiquorum de vacuo dubitata ratiocinatur, ipſorumq; omnium ſolutio ponitur. 55.
Lectio xv. Tempus an ſit nec ne: & an vnum & idem Nũc contingat in toto tempore eſſe, vel plura quæritur. 57.
Lectio xvi. Quid temporis inquirens, quamuis ipſum motum non eſſe dicat, illud tamen ſine motu non eſſe ratiocinatur. 58.
Lectio xvij. Tempus cum aliquid motus eſſe definierit quidnam ſit eius latius manifeſtat. 58.
Lectio xviij. Quo pacto nunc ipſum idem, vel non idem, ſit in toto tempore, quõ item tempus reſpiciat, continuet vel diſtinguat exactiſsima redditur ratio. 59.
Lectio xix. Quisnam numerus motus tempus ſit, nonnullorum etiam de ipſo dictorum rationes redduntur. 60.
Lectio xx. Quid ſit in tempore eſſe. Quæ ſint ea quæ ſunt in tempore, tempuſq; vt mouentia, ita & quieſcentia menſurare. 61.
Lectio xxi. Quid ipſum nunc, Tunc, Iam, Modo, Olim, Repente ſignificent ex Nunc, & temporis ratione inſinuatur. 63.
Lectio xxij. Tempus generationis cauſam per ſe magis, corruptionis autẽ per accidens dicitur eſſe omnemq; mutationem, ac motum in tempore eſſe ratiocinatur. 64.
Lectio xxiij. Duæ de tempore dubitationes mouentur, ac ſoluuntur: altera de exiſtẽtia, altera de ipſius vnitate. 64.

Summa libri Quinti Phyſicorum.

Motus diuiditur in ſpecies. de ipſius etiam Vnitate, ac Pluralitate multa dicuntur. de Contrarietate item motuum ac quietum agitur. folio. 66.

LEctio Prima. Motus per ſe a motu per accidens, & ab eo qui eſt ſecundum partem diſtinguitur, idq; cũ mobilis tum mouentis, tum termini inductione explanatur. quiq; motus conſyderandus ſit aperit. 66.
Lectio ij. Tribus mutationis ſpeciebus propoſitis duæ earum, generatio videlicet, ac corruptio a motus ratione excluduntur. 67.
Lectio iij. Nullam motus ſeu mutationis ſpeciem in ſubſtãtia, nec in ad aliquid, nec in actione & paſsione per ſe eſſe, multiplicibus rationibus oſtenditur. 68.
Lectio iiij. Motus proprie tribus tantum in generibus eſſe dicitur. Quot item modis ſumatur immobile oſtenditur. 70.
Lectio v. Quorundam terminorum, Simul ſcilicet, Separatim, Tangere, Medij, Conſequenter, & Habiti, ad motus vnitatem dignoſcendam vtilium definitiones, & ad inuicem comparationes proponuntur. 71.
Lectio vi. Tribus modis motum vnũ dici, proponitur. 72.
Lectio vij. Quibuſdam modis propoſitis, ac probatis, quibus motum vnum; & continuum appellari dignum eſt, quis motuum inſuper vnus vel plures dicatur, declarat. 73.
Lectio viij. Propoſitis modis, quibus motus ad inuicem contrariari contingit, quis motus cui motui opponatur oſtenditur. 75.
Lectio ix. Quæ quies cui motui oppoſita ſit: deq; quietum ad inuicem, & in mutationibus contrarietate ſermo habetur. 76.
Lectio x. Tres dubitationes circa præmiſsa proponuntur, ac ſoluuntur. 77.

Summa libri Sexti Phyſicorum.

Motum ex indiuiſibilibus componi q̃ ſit impoſsibile, ſed quod tempore cum quiete menſurari ei proprium ſit. De diuiſione item motus in partes, & ipſarum ad inuicẽ ordine agitur. Errores item nonnulli circa motum deſtruuntur. folio. 79.

LEctio Prima. Nullum continuum ex indiuiſibilibus componi multipliciter probatur. 79.
Lectio ij. Magnitudinem ac motum, ſicut & continuũ nullum, ex indiuiſibilibus componi impoſsibile eſſe oſtenditur. 79.
Lectio iij. Ad magnitudinis diuiſionem temporis partitionem ſequi, multis rationibus probatur. 80.

Lectio

Lectio iiij. Finitum & infinitum, ſimiliter tempus, & magnitudinem conſequi: quodq; nullum continuum indiuiſibile ſit ratiocinatur. 82.
Lectio v. Indiuiſibile temporis, ipſum nunc eſſe, in quo etiã nihil moueri, & quieſcere dicitur, quodlibet item mobile diuiſibile eſſe demonſtratur. 83.
Lectio vi. Modos quoſdam, quibus motus diuiditur: quæ item ſimul cũ motu diuiduntur per ſingula exponit. 86.
Lectio vij. Illud, in quo aliquid primo mutatũ eſt, indiuiſibile eſſe dicitur: quomodoq; primũ in quo aliquid mutatur dari contingat, multipliciter oſtenditur. 87.
Lectio viij. Quodcunq; moueri pręcedere aliquod mutatũ eſſe & è cõuerſo quibuſdã rationibus demõſtratur. 90.
Lectio ix. Finitum & infinitum quo pacto ſimiliter in tempore, magnitudine, motu, ac mobili inueniantur oſtenditur. 91.
Lectio x. Sicut in motu, & eo quod mouetur primum non datur, ita & in quiete, & eo quod quieſcit primum non dari oſtenditur. 93.
Lectio xi. Rationes Zenonis motum omnem auferentes diluuntur. 95.
Lectio xij. Impartibile quoquo modo moueri non poſſe triplici ratione oſtenditur. 97.
Lectio xiij. Nullam mutationem infinitam eſſe multis rationibus probatur. 98.

Summa libri Septimi Phyſicorum.

Omne motum habere motorem, nec proceſſum in infinitum eſſe, ſed omnia ad primum reduci oſtenditur. Motum item eſſe ſimul cũ eo, quod mouet inductione probatur: & vtrum omnis motus omni motui ſit comparabilis & quomodo perquiritur. folio 99.

Lectio Prima. Omne motum ab alio moueri proponitur. 99.
Lectio ij. In mouentibus ac motis in infinitum non procedi, ſed primum motum ac motorem dari cum ſuppoſito, tum ſimpliciter probatur. 100.
Lectio iij. In motu locali mouens ſimul eſſe cum eo, quod mouetur monſtratur. 101.
Lectio iiij. Alterans, & alteratum ſimul eſſe probatur. 102.
Lectio v. Quęcunq; alterantur, quod non ſecundum primę vel quartæ ſpecies qualitatis, ſed ſecundũ ſenſibiles tantum alterentur oſtendit. 103.
Lectio vi. Circa animę habitus ac diſpoſitiones, tũ morales, tũ intellectuales, quod alterationes nõ ſint oſtendit. 104.
Lectio vij. Quæſtione propoſitã, verum omnis motus omni motui comparabilis ſit bonę comparationis conditiones declarat. 105.
Lectio viij. Motus tam genere diuerſi, quam idem ad inuicem quomodo comparentur: deque generis pluralitate, ac ſpeciei vnitate plura dicuntur. 107.
Lectio ix. Regulis nonnullis motum omnem comparari docet. 108.

Summa libri Octaui Phyſicorum.

Motum ipſum ex omni parte ſempiternũ fore cum oſtenſum fuerit, primum motorẽ penitus immobilem, perpetuum & vnum eſſe demonſtratur. An etiam continuus detur motus, & quis nam primus ſit inquiritur. Primũ deniq; motorem indiuiſibilem et impartibilem omniq; prorſus magnitudine carere concluditur. folio 110.

Lectio Prima. De ſempiternitate motus in communẽ quæſtionem mouet, eiuſq; partes proſequens, quãtæ vtilitatis hoc ſcire ſit oſtendit. 110.
Lectio ij. Sententiam de motus ſempiternitate ratiocinatur, viſque rationum ſuarum ex Philoſophis diſcutitur. 111.
Lectio iij. Diſputat contra Anaxagoram, & Empedoclem negantes motus æternitatem. 113.
Lectio iiij. Trium rationũ ſolutiones, quæ apparenter concludunt motum quandoq; incœpiſſe, afferuntur. 114.
Lectio v. Propoſita diuiſione rerum omnium quo ad motum & quietem, nõ omnia ſemper quieſcere, aut ſemper moueri ratiocinatur. 115.
Lectio vi. Entia quædam eſſe, quæ nec ſemper mouentur, ſed quãdoq; mouentur, quãdoq; quieſcunt docetur. 117.
Lectio. vij. Quodcunq; motum ab alio moueri multipliciter oſtenditur. 118.
Lectio viij. De grauium ac leuium motore agitur. 119.
Lectio ix. Non eſſe proceſſum in infinitum in mouentibus & mobilibus dicitur, omneq; mouens moueri demonſtratur impoſſibile, ſed quod eſt deuenire ad motorem vel omnino immobilem, vel ſe ipſum mouentem. 120.
Lectio x. Quodcunq; ſe ipſum mouens diuidi in duas partes, quarum altera mouens reſpectu alterius eſt, nec alio modo mouens ſeipſum reperiri, monſtratur. 122.
Lectio xi. Quomodo partes ſeipſum mouentis conſyderari valeant, & cuius rationis ſint dicitur. 123.
Lectio xij. Primum mouens perpetuum & immobile eſſe, ex animalium ſeipſa mouentium generatione, ac corruptione monſtratur. 124.
Lectio xiij. Primum mouens eſſe immobile, primumq; motum perpetuum multipliciter inſinuatur ex mouentiſ ratione. 126.
Lectio xiiij. Motum localem cæteris motibus priorem eſſe probatur. 127.
Lectio xv. Omnes alij motus a locali continuos eſſe non poſſe inſinuatur. 128.
Lectio xvi. Nullum localem motum neq; rectum, neq; etiã reflexum perpetuo continuum eſſe poſſe, ſed ſolum circularem deducitur. 129.
Lectio xvij. Aliquæ de motus reflexi continuitate quæſtiones proponuntur ſoluunturq;. 131.
Lectio xviij. Quibuſdam communibus rationibus oſtenditur motum reflexum continuum non eſſe. 133.
Lectio xix. Solum circularem motum continuum eſſe demonſtratur ac primum. 134.
Lectio xx. Motum circularem quibuſdam communibus rationibus, & ex Antiquorum ſententijs, primum, continuum ac regularem eſſe comprobatur. 135.
Lectio xxi. Potentiam finitam tempore infinito non poſſe mouere, neq; infinitam potentiam in magnitudine reperiri pro primi motoris vnitate ac natura probanda demonſtratur. 136.
Lectio xxij. An proiectorũ motus continui eſſe valeat. 139.
Lectio xxiij. Primum motorem indiuiſibilem eſſe, & impartibilem nullamq; prorſus habere magnitudinem demonſtratur. 139.

INDEX CAPITVM LIBRORVM OMNIVM, QVI NVPER HVIC VOLVMINI ADDITA SVNT.

Summa libri de Principijs Naturæ.

QVæ principia cauſæ & elementa, & quot ſint rerum naturalium proprietates, item & cauſarum nõnullæ diuiſiones afferuntur. fol. 145.

Caput primum. Ex natura generationis, quæ [illegible] naturalium & quid. 145.

Caput Secundum. Quorundam quæ de cauſis dici ſolent redditur ratio. 145.

Caput Tertium. Cauſarum nonnullæ afferuntur diuiſiones, earum etiam proprietates quædam narrantur. 146.

Summa Capitum libri de Natura materiæ.

CApvt Primum. Quod materia prima non poteſt niſi [illegible]

Caput Secundum. Qualiter per mutationem formarum deuenitur in cognitionem materiæ, & ſecundum quam rationem materia eſt principium indiuiduationis. 147.

Caput Tertium. Quod tria ſunt genera formarum. 147.

Caput Quartum. In quo ponitur opinio Commentatoris de dimenſionibus interminatis & reprobatur. 147.

Caput Quintum. Qualiter res naturales generantur generatione Phyſica ex materia, & de modo conſtitutionis rei. 148.

Caput Sextum. Quid ſint dimenſiones interminatæ ſecundum veritatem. 148.

Caput Septimum. Quomodo dimenſiones poſſint dici interminatæ, & quomodo eædem manent in generato, & corrupto. 149.

Caput Octauum. Quomodo in homine ſunt plures formæ ſecundum eſſentiã, ſed vna tantum ſecundum eſſe. 149.

Caput Nonum. Quomodo ſit impoſsibile duo ſubſtantialia ſimpliciter eſſe in eodem compoſito materiali. 149.

Summa libri de Natura loci.

DE Loci natura, ac Quiditate, quidq; naturalium corporum loc[illegible] continent [illegible] tentiis inquiritur. 150.

Caput Primum. Locum non eſſe formam, nec materiam, nec ſpatium, ſed immobile primum cõtinentis. Quidq; proprius ſit locus naturalium corporum tam mixtorũ, quam ſimplicium. 150.

Caput Secundum. Quæ nam ſint, vel non ſint in loco. multorum etiam afferuntur ſententiæ, ac diluuntur, quomodo videlicet vltimæ ſpheræ locus debeat. Quomodo denum ſuperficies ac locus vltimi continentis cum ſit, duæ ſint ſpecies quantitatis diuerſæ. 151.

Summa libri Primi de Tempore.

CApvt Primum. Tempus difficilis eſſe cognitionis oſtenditur. An item tempus ſit inquirens, obijcitur ad partes, ipſumque eſſe concluditur: an denum vnum & idem nunc numero ſit in toto tempore determinatur. folio, 151.

Caput Secundum. Tempus non eſſe motum, ſed aliquid eius, ſcilicet numerum eius ſecundum prius ac poſterius, ipſum inſuper nec velox nec tardum dici oſtenditur. 152.

Caput Tertium. Quæ ſunt illa quæ menſurantur tempore, & quæ non. 152.

Caput Quartum. De differentia æternitatis, æui & temporis, & quid ſit vnumquodq; eorum. 153.

Summa libri Secundi de Tempore.

CApvt Primum. Quid ſit tempus, & qualiter tempus in iſtis inferioribus participatur, et quę ſit angelorum, & eorum operationum menſura. fol. 153.

Caput Secundũ. Qualiter in toto tempore eſt inſtans idem re, differens in ratione. 154.

Caput Tertium. Cuius ſit menſura inſtans temporis & æuum. 154.

Caput Quartũ. Quid menſurat operationes angelorũ. 155.

Caput Quintum. Quid ſit in ſubiectum æui. 155.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti.

QVæſtio de ſubiecto totius Naturalis Philoſophiæ. folio. 156.

Quæſtio de Dei glorioſi Infinitate intenſiua. 158.

INDEX COMMENTARIORVM D. THOMAE AQVINATIS IN OCTO LIBROS PHYSICORVM,

Et eorum, quæ in hoc Volumine nuper addidimus.

In quo concluſiones, & omnia adnotatu digna ordine, ac iudicio ſummo diſpoſita ſunt.

ABſtractionẽ negãtes ideas ponere oportet, quemadmodum Plato, folio.17. col.4.lit.E F
Achilles Zenonis, quo motum deſtruit. 95.3.E F G
Accidẽs infinitũ eſſe non poteſt. 36.1.A
Accidens, duplex ſeparabile & inſeparabile. 1.B D
Actio & paſsio vel ſunt motus, vel idẽ motui. 32.1.A B
Actio & paſsio re vnum ſunt, diuerſa aũt rõne. 32.4.H
Actio & paſsio, ſi ſint idem, non propterea vnus motus ſunt. 32.4.H.33.1.A
Actiones denominantur a principijs, paſsiones vero ex terminis. 17.1.C
Actionis & paſsionis eſſe motum, nihil eſt aliud q̃ motus eſſe motum. 69.3.B
Actus eſt in eo cuius eſt actus. 34.3.E
Actum vnius in altero eſſe non eſt inconueniens. 31.2.G
Actiuæ qualitates paſsiuis priores ſunt. 9.2.C
Æternitas motus neceſſaria eſt ad cognitionem primi principij. 111.1.A B
Æternorum quædam ſuæ immobilitatis ac neceſsitatis cauſam habent. 114.3.F
Æterna eſſe mobilia, & nõ mot⁹ nõ eſt poſsibile. 111.4.G
Æternitas minus oſtendit primi principij eſſe, quam nouitas motus. 111.1.B
Æternitatis rationes ab Ariſto. adductæ quantum valeant. 113.1.D
Æquiuocationes multæ iuxta genera latent. 107.3.G
Æquiuoca comparari non poſſunt. 106.2.B
Agens quodlibet naturale in agendo repatitur. 31.4.F
Agere & pati, ſi idem ſint, docentem addiſcere non neceſſe eſt. 32.4.F
Agere pp̃ finem cur antiqui naturæ adimebant. 27.2.A
Agentia naturalia & voluntaria determinata eſſe oportet, ſi aliquam adinuicem actionem ſeu paſsionem habere debeant. 112.2.B
Agunt & patiuntur inuicem entium multa. 30.2.D
Albatio, non albedo motus eſt: ad motum enim ſic mutatio eſſet. 66.2.B
Aliquid eſt in potentia tantum, quoddam in actu tantum, & quoddam medio modo ſe habens, cui conuenit moueri. 30.1.B
Alterantis & alterari nullum eſt medium, præcipuæ in ſenſus alteratione. 102.3.F
Alteratio non eſt in ad aliquid. 104.1.C
Alteratio cur dicatur motus ad qualitatem. 70.4.E
Alteratio eſſe ad quartam qualitatis ſpeciem videtur tamen ipſa neceſſario eſt ad qualitates tertiæ ſpeciei. 102.4.G.103.2.D
Alteratio non eſt ad habitus, qui ſunt partis animæ ſpeciriuæ. 104.1.C D
Alteratio dicitur & non augmentum vel decremẽtum, ſicut & in cæteris motibus, illa mutatio, quæ ex magis in minus in eandem ſpecie motus tendit. 71.1.B
Alterari cõtinue aliq̃d, ſ manifeſtis ẽ ambigere. 116.4.C
Alterationis principium ipſa loci mutatio videtur eſſe. 12.2.D.3.E F
Alterationes æque veloces contingit eſſe nedum temporis æqualitate, ſed ſimilitudinis formæ communi identitate: quæ ſimilitudo nedum paſsionis duplici ſeruata identitate, ſed in ſubiecti numerali vnitate inſpicienda eſt. 107.4.H.108.1.A B.108.2.A
Alteratione non exiſtente augmentum fieri non eſt poſſibile. 127.3.H
Alterationum ſimilitudinem ex ſubiecto, & paſsione diiudicare debemus. 108.2.C
Alteratio augmentum, neq; aliorum aliquis motus, continuus, & perpetuus, eſſe poteſt. 116.4.E F.129.2.B
Alterari dicere quod perficitur, ridiculum eſt. 103.4.F
Alterantur & patiũtur ſenſus ipſi. 102.4.G H.103.1.A B
Alteratio non eſt motus continuus in infinitũ. 77.3.F G
Alterationes, & generationes violentæ contra naturam ſunt. 77.3.E F
Amicitiam & litem rerum naturalium principia Empedocles aſſerens ſine ratione ſufficienti hoc opinaſſe videtur. 114.2.A B
Anaxagoræ principijs aduerſari videtur quodlibet eſſe in quolibet. 7.3.H
Anaximander ita mundum ait incœpiſſe, q̃ ante nunquam fuerat. 6.4.E.34.4.E F
Anaxagoras falſo putabat, ideo quieſcere infinitũ quia ſeipſum fulcire videbatur. 37.3.H
Anaximander infinitum, diuinum, immortale, & incorruptibile eſſe affirmauit. 34.4.G
Anaxagoras opinatus fuiſſe falſum videtur, dum tantum intellectum mouentem ſuppoſuit in ipſa rerum conſtitutione. 114.1.A B
Anaxagoras recte poſuit intellectum impaſsibilem, & immiſtum. 121.4.E F
Animalia imperfecta carent motu locali. 128.4.E
Anima non exiſtente an ſit tempus. 64.4.H.65.1.B D
Animal ipſum ſe ipſum mouet cum prius non moueretur, non ſecundum quãcunq; mutationem, ſed ſecundum lationem tantum. 115.1.A
Aĩalia, q̃ neq; per artem, aut deliberatione agunt, maxime oſtẽdunt ipſam naturã propter finẽ operari. 27.1.A
Animalium multæ fiunt a continente tranſmutationes. 115.3.E F
Animalis mouentis ſe ipſum, quod mouetur, & quod mouet inuicem diuiſa neceſſario ſunt. 118.3.H
Animatorum proprium eſſe videtur mouere ſeipſum, quod vitale quoddam eſt. 118.4.H
Animalia, quæ ex ſeipſis mouentur, & natura & extra naturam moueri oportet. 118.4.D E
Antiperiſtaſi omnia ſimul moueri, & mouere. 139.3.H
Annuli ſimilitudine ipſa ĩfiniti rõ manifeſta fit. 39.4.G
Appetitus naturalis quid ſit, & quomodo materiæ conueniat. 14.4.F G
Aqua in cineribus poſita vacuum aſtruere vr̃. 50.4.E F
Aqua, dum eſt aqua, eſt in potentia ad leue, id eſt ad aerem: & ſimiliter cum aer facta eſt, eſt in potentia ad actum leuis, quod eſt eſſe ſurſum. 120.1.C.D
Ars non deliberat, & tñ agit, pp̃ finẽ. 18.4.E F G.29.4.H
Ars ea perficit quæ natura perficere nõ poteſt. 26.4.F G
Ars, quæ imitatur naturam, in his, quæ, natura, & arte, fieri valent, talem proceſſum habet, quod in illa ex prioribus ad poſteriora procedimus quemadmodũ in natura. 26.3.H.4.E.18.3.E
Ars imitatur naturam. 19.1.F
Ars imitatur naturam in his, quæ poſſunt, arte, & natura, fieri. 26.4.G

Artifex

Artifex ſibi ipſi materiam cõſtruit. 18.4.F G H
Artificiata motum non niſi per accidens habent. 15.3.E
Artificiatorum omnium finis eſt homo. 18.4.F
Ariſtoteles generari ſcientiam ſicut Plato vult. Quod alibi reprobat. 105.2.B C
Ariſtoteles quando materiã fœminę, formam vero mari aſsimilat vſus eſt Platonis metaforis, vt ipſius damnaſſe videretur ſententiam de principijs. 14.4.H
Aſtrologia cum ea conſyderet quæ Phyſicus, pars phyſicæ eſſe videtur. 17.2.D
Atomum cur non poſſe moueri dicatur aptiſsima redditur ratio. 98.1.C D
Atomos poſſe moueri per ſe ſine ratione aſſeruit Democritus. 97.2.C D
Augmentum eſſe nequit niſi, alteratio, & vacuum aliquo modo ſint. 127.4.F.50.4.E.2.D
Augeri aliquid continue eſt impoſsibile. 116.3.E F G
Augens, & auctum immediata ſunt. 103.2.A
Auerroem male expoſuiſſe textum, primum, ſecũdum, & tertium, primi Phyſicorum. 1.4.E F
Auerroim quomodo reprobat Expoſitor in materia creationis. 111.2.C D.3.E F G
Auicenna fruſtra improbaſſe videtur Ariſtotelis rationes, quas ad oſtendendum ꝙ demonſtrari naturam eſſe impoſsibile eſt attulit. 16.2.A
Auicennæ rationes tres quibus improbat Ariſt. qui materia formam appetere dicebat. 14.4.E F G
Auicennæ rationes quædam afferuntur contra Ariſt. demonſtrationem, probare conantis nullum finitum infinitam habere potentiam, quæ pauci, vel nullius valoris eſſe oſtenduntur. 136.3.H

BEſtiæ nihil faciunt a fortuna. 23.4.H
Briſſonis Tetragoniſmus. 3.1.B C

CAſus, & fortuna ad genus cauſæ efficientia reducuntur. 24.3.E
Caſus & fortuna non eſſe videtur, quia de ijs mirãdum eſſe non meminiſſe antiquos. 21.3.F
Caſus & fortuna poſteriora ſunt intellectu, & ipſa natura. 24.1.G
Caſus idem ꝙ vanum, vel vano aliquid propinquius dicit. 24.2.A
Caſus inter cauſas per accidens connumeratur. 23.3.F
Caſus & fortuna ſic differunt, quod quæ a fortuna ſunt, a caſu eſſe poſſunt, non autem econuerſo. 23.3.G
Caſum cur negauerint Antiqui. 21.2.B C
Caſu quæcunq; fiunt, quæ a cauſa fiunt extrinſeca propter finem, quando non fiunt cauſa eius quod accidit. 24.1.C
Caſus non ſolum in ijs, quæ voluntarie agunt reperitur, ſed etiam in alijs animalibus, in rebus etiam anima carẽtib⁹, & ĩ quo nã a fortuna differat. 24.1.A.24.2.C D
Cauſarum determinatio cur neceſſaria eſt. 19.2.A B
Cauſa duplex, per ſe, & per accidens. 22.3.F G
Cauſarum modi quot ſint oſtenditur, & quomodo omnes ad quatuor reducuntur genera. 20.1.B C
Cauſa vno modo dicitur materia. 26.4.E
Cauſa dicitur alio modo de principio vnde motus, ideſt de efficiente. 19.3.F
Cauſa dicitur de ipſo fine. 19.3.E
Cauſa dicitur ipſum quod quid eſt, ideſt forma. 19.2.D
Cauſa diuiditur in potentia & actu operantem. 20.3.H
Cauſa in actu ſimul eſt cum ſuo effectu, & ſimul cum illo corrumpitur, ita tamen quod ex vtraq; parte ſingularia ſuſcipiantur, cauſa autem in potentia pereunte, non neceſſario effectus interijt. 20.4.H.21.1.A
Cauſæ per accidens diuidi contingit, ſicut & cauſas per ſe, & quid ſit cauſa per accidens. 20.3.G
Cauſarum quomodo vna prior alia dicatur. 22.2.C D

Cauſæ quatuor tantum ſunt. 24.4.G H
Cauſæ plures quõ in vnam coincidunt. 23.1.A B
Cauſa per ſe, prior eſt ea, quæ eſt ſecundum alterum. 122.2.C D
Cauſæ ſibi inuicem ſunt cauſæ ſecundum diuerſas cauſarum ſpecies. 19.4.G H
Cauſis proportionaliter reſpondere debent effectus, ipſi ita quod generalibus generales effectus, & ſingularibus ſingulares reddantur. 21.1.C D
Cauſæ naturales in neceſſitate quomodo ordinentur ex proceſſu neceſsitatis in ſcientijs & artibus inuentę apparet. 28.3.G
Circulo ferri, & circulariter non eſt idem. 129.3.G H
Circularis motus non ſolum quia inter locales annumeratur, in infinitũ durare poteſt, & quia in eo finis principio copulatur, ſed, quia ſolus perpetuus eſt, omnibus alijs prior, & ipſorum menſura eſſe oſtenditur. 129.4.F G.135.1.D.2.C D.124.C D.65.3.H.
Circulari & recto miſtus motus poſterior eſt. 135.1.A
Circularis motus perfectior & ſimplicior, quia in eiſdem continis copulatur principio, & in eiſdem nequaquam eſt, rectus autem ſæpe in eiſdem eſt. 134.3.E F
Circularis motus, vnus numero exiſtens per infinitum tempus durare poteſt, neq; ex hoc aliquod inconueniens ſequitur. 98.4.H.134.1.C D
Circulatio prima non eſt tempus, alioquin circulationis pars circulatio eſſet, multaque tempora ſimul eſſent. 58.1.D.2.A
Circulo motum ſemper eſt in principio, medio ac fine. 135.2.C D.3.E
Circularis motus a ſe ipſo in ſe ipſum eſt, rectus vero ex ſe in aliud terminatur. 134.1.C.2.B
Circularis motus recto prior eſt natura, ratione, & tempore, & aliquando menſura exiſtens ſolus regularis eſt, ideo & perpetuus etiam neceſſario eſt. 135.1.B C G F
Circularis linea rectæ æqualis erit, ſi motus qui ſuper ipſas fiunt comparari poſsint. 106.2.C D
Cognitorum ordo tam ſecundum naturam, ꝙ in ratione noſtra quomodo ſumendus. 1.3.F G
Communium ſpeculatio prior eſt ea, quæ de particularibus eſt. 1.3.G H.29.2.A B C
Comparatio fit in atomi ſpecie. 106.4.H.107.1.A
Comparatio vera ibi eſt, vbi eſt vnum primum ſuſceptiuum. 106.4.E F G H
Comparabilia ſunt quæcunq; non ſunt æquiuoca; & quæ diuerſarum non ſunt ſpecierum, &c. 106.2.A B C D.4.G H.
Cõfuſius nobis eſt notius, ignotius naturę. 1.3.B.4.G H
Cœlum factum eſſe a caſu quidam crediderũt. 21.4.H F
Cœlum eſſe factum voluit Plato, & cum ipſo etiam tempus. 112.3.F
Cœlum omnia continere dicitur, nec tamen ab aliquo contineri. 49.1.A B C
Contentum in aliquo ab ipſo realiter diſtinguitur in quo eſt. 44.1.C D
Conſequenter ſe habens, tangens, & continuum quid ſint, & quomodo naturæ ordine ſe reſpiciãt. 72.2.A B
Contrariorum vna eſt materia, ac ſcientia. 112.1.B C
Contrarietas eſt inter duos terminos maxime diſtantes. 69.1.B
Contrarium aliquid alicũi quinq; modis cũ ſit, quinq; ſimiliter modis motuum contrarietas ſumendam eſſe docet. 75.2.A B
Contrariorum idem eſt cauſa. 21.1.A
Contraria ſecundum locum ſunt, quæ maxime diſtant ſecundum lineam rectam. 71.3.G.4.F
Contraria quæ erant in genere, poſitionis, figuræ, & ordinis, antiqui rerum naturalium principia dicebant. 9.2.D.3.F

Contraria quomodo inuicem fiant. 7.1.A
Contraria principia antiqui poſuerunt cum vno materiali principio. 10.3.F G
Contrarietas mutationum ex terminis quidē ad quos intendimus tantum eſt. Non autem in motibus hoc ſufficit. 76.4.H
Contrarietas communis perfecti & imperfecti in ſubſtantia eſt. 69.1.B.10.4.G
Condenſationis ratio vacuum aſtruens vana eſſe oſtenditur. 51.4.F G
Continua ea eſſe dicimus, quorum vnus eſt terminus. 72.1.C D
Continuitas tempori competit ex motu & magnitudine. 59.1.B C
Continuatio his tantum conuenit quæ ſecundum contactum vnum fieri apta nata ſunt. 72.1.C D
Continuum, ſi diuiſibile eſſet, partiretur impartibile.. 83.3.F G.H.4.E
Continuum ex indiuiſibilibus minime componitur, ſi definitiones continui, & eius, quod eſt tangere, & quod conſequenter, veræ ſunt. 79.1.B C D
Continet locatū ipſe locus, ita ꝙ nihil eſt eius. 45.4.F G
Continens ideſt cœlum, ſeu aer, quomodo plurimas in animalibus cauſent tranſmutationes. 115.3.E
Conuerſio terminos habet indeterminatos. 135.1.D.2.E
Continuum omne ex indiuiſibilibus componi eſt impoſsibile. 84.2.A
Continuitate, magnitudo, motus & tempus, ſe conſequuntur. 61.3.G
Continue moueri dicitur illud, ꝙ non deficit moueri aliquo in tēpore per eandē magnitudinē. 71.3.G H.4.E
Continuari mobilia omnia apud Philoſophos dubium eſt. 101.1.D.2.A
Corporum ſenſibilium ſenſibilia ſunt elementa. 43.2.A
Corpori cuilibet, cum extra propriū locū eſt, ad ipſum ferri naturaliter & continue, proprium eſt, & cur etiā naturaliter quieſcit in eodem. 45.4.F G.39.3.H
Corpus infinitum ſi eſt, aut graue, aut leue illud eſt. 38.1.C D
Corpora de neceſsitate naturæ ſuis in locis manent, & ex his violentia mouentur. 117.1.A B
Corpus habens aliud extra ſe corpus ipſum continens, in loco eſt, quod vero non habet, in loco non eſt. ſolio. 48.1.C D
Corpus aliquod infinitatem ſubire inconueniens eſt. 37.2.C.3.E
Corpus infinitum, cum ſit in omnem partem dimenſiones habens, eſſe non poteſt. 36.4.G H
Corruptio vocatur ea mutatio, quæ ex ſubiecto in non ſubiectum tendit. 68.1.D
Corruptionem corruptioni contrariam eſſe nihil prohibet, ſicut nec generationi generationem contrariam eſſe non eſt inconueniens. 75.4.E F
Corruptum, & generatum, in atomo corruptum eſſe, & generatum oportet. 88.3.H
Corruptionis cauſa per ſe eſt ipſum tempus. 62.2.C
Corrumpitur ac generatur, quod quandoq; eſt, & quandoq; non eſt. 125.2.A
Creationē tuetur Expoſitor cōtra Cōmētatorē. 111.2.D

DEfinitio eſt rei, qua decernimus vtrum idem ſit, aut aliud: ꝙ duobus modis intelligitur. 107.4.G
Definitione quid res ſit oſtenditur. 46.1.A
Definitione omnia obiecta diluuntur. 46.1.A
Definitione definiti proprietates clareſcunt. 46.1.A
Definitione fit omnium difficultatum manifeſta cauſa. 46.1.A
Definitionibus partes quædam indiuidualis materiæ non conueniunt. Sed partes materia cōmunes quandoq; ipſas ingrediuntur. 28.4.H
Definitionis omnes partes ad genus cauſæ formalis reducuntur. 29.3.H
Definitionis communis regula. 5.4.G
Definitiones Phyſicæ & mathematicæ diuerſæ ſunt. 17.4.H
Definitio declarans ſpeciem quæ ſit. 107.4.F G
Deliberare non eſt præciſa agendi propter finem ratio. 27.4.F G
Democritus, & Empedocles, de forma tantum tractauerunt. 18.2.C
Democritus abſq; ratione atomos ex ſe moueri aſſeruit. 97.D C D
Demonſtratio Ariſt. qua probat finitum non poſſe per tempus infinitum mouere, quantum valeat. 136.3.H
Demonſtratio, qua probatur nullam finitam magnitudinem habere infinitam potentiam, quanti ſit valoris examinatur. 139.1.B C
Denſitas, & raritas, principium omnium paſsionum quomodo ſunt. 127.4.H
Denſi, ac rari, diſcrimine aliarum ſequitur differentia qualitatum. 57.1.C D
Denſi, ac rari, ratione quidam vacuum inditum corporibus eſſe affirmauerunt. 55.4.E F
Deorſum cur ferantur grauia non poterit aſſignari aliqua ratio, ſi motus ſurſum vacuum cauſa ſit. 56.1.C D
Diuerſitatis ſcientiarum cauſa duplex eſt. 1.1.D
Diuiſiua via vtilis eſt ad definitiones. 29.3.E
Diuiſionē magnitudinis vltimis carere neceſſe eſt, cum in infinitum diuiſibilis ſit. 41.1.A B
Diuiſio, non per ſe qualitati, ſed & quantitati, congruit. 87.4.E
Diuiſibile, cum contra ſuam diuiſionem diſtinguatur, Nunc omne indiuiſibile eſt. 84.2.C
Diuiditur omne in ea, ex quibus componitur. 79.3.F
Diſpoſitionis ratio ex relatione dependet. 104.1.A B
Docentem addiſcere non eſt neceſſarium, ſi, agere, & pati, idem ſint. 32.3.H.4.F
Duratio motus per infinitum tempus impoſsibilis eſt. 98.4.H

EMpedocles, litem, & amicitiam, principia rerum ponens, irrationabiliter dixit. 114.2.A B
Empedocles incœpiſſe mundum, ita quod aliquando erat ante, opinatus eſt. 110.3.H.4.F
Empedocles, & Democritus, ex Philoſophis formam ex parte tractauerunt. 18.2.C
Ens multipliciter dicitur. 3.2.D.3.F
Entium quoddam naturale, quoddam artificiale eſt. 15.2.C.3.E
Entium, quędam ſunt propter finem deliberatum, quędam minime. 22.2.D
Entium propter finem, quædam per voluntatem fiunt, quædam vero non. 22.3.E
Ens trifariam diuiditur. 29.2.D.3.E F
Entium communis diuiſio ſecundum motus, & quietis diſpoſitionē quomodo ſit ſumēda. 115.4.E F G H
Entium, quædam aliquādo mouentur, aliquando quędam quieſcunt. 115.4.E
Entia omnia in loco eſſe communis ex antiquorum ſententia. 42.1.C
Entium, quædam aliquando quieſcere, quædam vero non. 115.2.A B
Ens omne immobile eſſe ob id quod vacuum non eſt Meliſſi eſt, fatua, & apparens, ratio. 50.3.G
Entium multa, agunt, & patiuntur, inuicem. 30.2.D
Ens mobile, non autem corpus mobile, ſubiectum eſt totius Naturalis philoſophiæ. 1.2.A
Eſſe, & fieri, propter aliquid reperitur in rebus naturalibus ſicut commune quiddam. 27.1.B C
Eſſe, q̄ſi, tempus eſt, & in tempore, diuerſa ſunt. 62.1.D

Euſor-

Euſortuniũ eſt qũ ſequitur aliquod potiſsimum bonũ. Infortunium vero qñ maximum malum. 23.1.D
Ex alio fieri bifariam intelligitur. 11.2.AB
Exceſſus omnis, determinatæ, ac datæ, magnitudinis nõ contingit ſicut in diuiſione. 39.2.C
Expoſitio Auerrois textus, Primi Phyſicorum, primi ſecundi, & tertij, & eius improbatio. 1.4.G
Experientia particulariũ ſcientiã aſſequimur. 104.4.F
Expulſio ea eſt, cum mouens, deſerit id quod mouet. 101.4.E

FAcientis, & vtentis, diſcrimen. 18.4.E
Falſum, quod Zeno in ſua ratione motum deſtruente ſuppoſuit. 96.1.B
Fieri ex alio ſecundum eſſe eſſentiale, & accidentale, accidit. 11.1.B C.2.A
Fieri & eſſe propter aliquid proprium eſt rerum naturalium. 29.1.C
Finis eſt cauſa cauſarum. 20.2.B
Finem & ea quæ a fine ſunt cur idem artifex conſyderare habet. 15.3.G.4.E
Fine carens perfectum haud eſſe poteſt. 40.1.A
Finiti diuiſibilis idem eſt terminus. 58.1.A
Finitum, & infinitum, propria naturalium ſunt. 33.3.G
Finitum, quod accipitur in magnitudine, vel ſecundum appoſitionem, vel diuiſionem, permanet. Finitum vero, quod in ſucceſsiuis accipitur, corrumpitur. 39.1.A
Finitam magnitudinem æquam potentiam habere cũ infinita eſt impoſsibile. 139.1.C
Finita magnitudo habere potentiam infinitam non poteſt. 139.1.C
Fœlices cur a vulgo fortunati dicantur. 23.4.F
Formã in materiã tranſmutati incõueniẽs eſt. 16.3.E H
Formã, materiã, mouentẽ, Naturalis ſpeculatur. 25.3.E
Formæ ac materiæ ſpeculatio naturalis ſcientiæ terminus eſt. 18.2.A
Formæ continere, materiæ vero contineri, proprium eſt. 40.3.E
Forma rei naturalis natura eſt, artificialis vero non, cum ex naturali naturale fiat, artificiale ex artificiali minime. 17.1.A B
Forma natura dicitur. 16.4.F G
Forma, & materia, ſi locus eſſent, quo modo vnũquodq; in ſuum pergeret locum, difficile eſſet videre, & locus erit in loco. Quod eſt abſurdum. 44.2.B C
Forma & materia cum non ſeparentur a re locum eſſe minime poſſe, quia locus a locato ſeparatur. 44.1.B C
Forma duplex, completa, & incompleta. 17.1.D
Forma eſt magis natura quam materia. 16.1.G
Formam ſolus, Empedocles, & Democritus, tractauerunt. 18.2.C
Forma in numero cauſarum eſt. 19.2.D
Forma, & fine, generationis, quod idem eſt, omnia, quæ ad ipſam ordinantur, propter ipſam fiunt. 27.1.B C
Formam, & materiam, ad eandem ſcientiam contemplari ſpectat. 18.2.C
Fortaſſe non eſt albedo motus, ſed albatio. 67.2.A
Fortuna & caſus nihil eſſe videntur, dũ nullus Antiquorũ Philoſophorũ de ipſis ſermonem habuit. 21.2.D
à Fortuna nihil faciunt propoſito carentes, vt pueri, inanimata, & beſtiæ. 23.4.G
Fortuna non eſt circa ea quæ ſemper ſunt, quemadmodum natura. 27.3.G
Fortuna & caſus poſteriora ſunt natura, & intellectu. 24.3.G
Fortuna a caſu in quo nã maxime diſtinguaẽ. 24.2.C D
Fortuna ſecundum aliquos, cauſa quædam eſt, ſed humano intellectui immanifeſta. 22.1.B
Fortuna eſt cauſa per accidens in his quæ fiunt ſm propoſitũ propter finẽ in minori parte. 22.4.G H.23.3.F
Fortunam bonam dicimus, cum bonũ aliquod, & è contra malam cum malum euenit. 23.2.D
Fortuna inuenitur in habentibus dominium ſuorum actuum. 23.4.E F
à Fortuna effecta effectui per ſe coniunguntur, & ipſa per accidens fiunt. 22.3.G
à Fortuna multa per accidens euenire. 23.1.B C
à Fortuna cur aliqua fiant, & quomodo. 22.2.A B
Fortunam cœleſtium cauſam eſſe deſtruitur. 24.3.G
Fortunatos cur vulgus fœlices vocat. 23.4.F
Fortuito facta eſſe diuiniora corpora, quæ partes mundi ſempiternæ ſunt, impoſsibile eſt. 21.4.H

GEneratio, ſi generetur, nõ erit aſsignare materiã ipſi generationi ſubiectã, quod eſt abſurdũ. 70.2.C
Generationem generationi cõtrariam eſſe, ſicut nec corruptionem corruptioni, nihil prohibet. 77.3.H
Generationis naturalis neceſſitas ſimilis ſcientiarũ demonſtratiuarum neceſſitati videtur quantum ad id, quod eſt neceſsitatis principium. 28.3.F G
Generationis naturalis animalium hic naturalis videtur ordo, vt primum ſemen, inde animal, poſtremo homo fiat. 27.2.C
Generatio vnius, eſt corruptio alterius. 41.3.G
Generatio duplex, aliqua ſimpliciter, aliqua vero ſm quid: ea ſubſtantiæ eſt, hæc vero accidentis. 68.1.B C
Generatio non eſt motus, quia quod generatur non eſt hoc aliquid. 68.D C D
Generatio non eſt motus, quia quod generatur non eſt in loco. 68.3.E F
Generationes & corruptiones rerum neceſſario cũ motu ſunt. 101.1.A
Generatio cum oppoſitos habeat terminos non poteſt eſſe in perpetuum continua. 129.2.A B
Generatum omne generabatur prius generatione cum motu præcedente. 89.4.E G
Generatum prius alteratur, & accreſcit, vltimo localiter mouetur. 128.2.D
Generari imperfectionem dicit in eo quod generatur. 128.3.H
Generatio dicitur æque velox, ſi in æquali tempore generetur idem, & indiuiſibile. 108.3.E
Generatum vt ſtatim corrũpatur abſurdũ eſt. 129.4.E
Generationẽ naturaliũ conuenire ſimpliciter neceſſariũ penes materiã ſumptum inconueniens eſt. 28.1.B C
Generationes, & alterationes, violentæ contra naturam ſunt. 77.3.E
Generatum videtur in eodem inſtanti generari, & corrumpi. 132.2.D
Generationis cuiuſq; oportet eſſe aliquẽ terminum ad quem. 68.4.G
Generatum omne latione vltimo mouetur. 128.2.D
Generatio dicitur mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum. 68.1.B
Genus non dicit vnã naturam, ſpecies autẽ ſic. 107.3.H
Genus duplex logicum & naturale. 107.3.H
Genera multas æquiuocationes continent. 107.3.H
Grani milij quodlibet non facit ſonum, ſicut totus modius. 109.3.G
Graue deorſum tendit, quia aptum natum eſt ſic moueri. 119.4.H
Graue & leue multipliciter dicuntur eſſe in potentia. 120.1.B C
Grauia & leuia moueri a ſe ipſis abſurdum eſt. 118.4.G
Grauia & leuia in propria loca natura, in oppoſita autẽ violentia mouentur. 118.4.G
Grauia & leuia, cũ mouentur natura, non eſt manifeſtũ, ſicut cũ extra naturã mouenẽ ab alio moueri. 118.4.G
Grauia & leuia cum continua ſint non mouent ſe ipſa. 119.2.D

Grauia & leuia ab alio mouentur. 119.2.B C
Grauia & leuia quomodo moueantur a generante. 120.2.C
Grauia, cum nõ ſint ſibi ipſis cauſa quietis, a ſe ipſis moueri nequeunt. 118.4.H
Grauia cur deorſum ferantur non erit aliqua ratio, ſi motus ſurſum vacuum cauſa ſit. 56.1.D

HAbitum illud dicitur eſſe quod cum alicui conſequenter ſit, ipſum tangit. 71.1.A
Habitus, qui ſunt in prima ſpecie qualitatis, qui etiam corporei ſunt virtutes, & vitia quædam appellantur. 104.1.A B
Habitibus animæ appetitiuæ abeſt alteratio. 104.2.A
Habitus ac diſpoſitionis ratio ex relatione dependet. 104.1.A
Heſiodi ſententia, ſi vera ſit, locũ habere mirabilem potentiam conſtat. 42.4.H
Heraclitus omnia aliqñ ignem fore exiſtimanit. 37.1.B
Heraclitus Mutationem poſuit infinitam. 98.3.E
Heraclitus moueri omnia aſſerẽs, minus Naturalis ſcientiæ fines egreditur. 116.2.B
Heſiodus ante omnia Chaos aſſerens locum affirmaſſe videtur. 42.4.H

IAm eſt illud quod propinquum eſt præſenti indiuiſibili nunc. 64.1.A B
Ideas ponere Plato coactus fuit dum aliquã intellectus abſtractionem non cognouiſſe videatur. 17.4.E
Ignem quãdoq; omnia fore putabat Heraclitus. 37.1.B
Ignis cũ ſurſum naturaliter moueatur, terra aũt violenter, ſurſum & deorſum motus naturales ſunt. 78.1.A
Ignis motu ſurſum an cõtrarius ſit eius deorſum violentus motus, aut terræ naturalis deorſum. 78.4.E F
Indiuiſibili tẽpore nõ poteſt aliquid quieſcere. 94.3.E
Immobile tribus dicitur modis. 66.1.D
Immobile mouens aliquod eſſe neceſſe eſt. 121.2.B
Immobile omne eſſe ex eo arguitur, quod vacuum non eſt: ergo nec motus, ſicut arguit Meliſſus. 50.3.G
Impartibile ſecundum quantitatem non mouetur, niſi per accidens. 97.2.B
Infortunium contingit eſſe, quando aliquod magnum malum euenit. 23.2.D
Impoſsibile multis intelligitur modis. 98.4.F
Impoſsibile ex poſsibili quandoq; ſequi non poteſt, falſum vero ſic. 121.3.E
Impulſio eſt, cum mouens non deficit ei quod mouetur. 101.4.E
Inanimata nihil faciunt a fortuna. 23.4.G
Infinitum eſſe q; ſit impoſsibile ex ipſa corporis ratione conſtant. 41.1.A B
Infinitum eſſe ex quinq; oſtendi poſſe videtur: ex tempore, ex deciſione continui, ex perpetuitate generationis, ex ratione eius apparenti, & ex intellectus apprehenſione. 35.1.A B C D
Infinitum ſpeculari ex aliorum opinionibus conueniẽs eſt. 34.3.E F G
Infinitum corpus diſſimilium partium dari in natura non eſt poſsibile. 37.3.E F
Infinitũ verius Parmenides, q̃ Meliſſus itellexit. 40.1.B
Infiniti generica ratio hæc eſt, q; ſemper eius ſit aliud, & aliud accipere. 38.4.G H
Infinitum aliter definitur, quam aliqui philoſophorum definierunt. 41.2.C D.39.4.E
Infinitum, in tempore, in hominibus generatione, et magnitudine diuerſis inuenitur modis. 41.1.D
Infinitum definire abſurdum eſt. 40.2.D
Infinitum ſecundum exceſſum, ſicut ſecundum diuiſionem omnis datæ magnitudinis in natura non contingit. 39.2.C D
Infinitam potentiam in magnitudine infinita reperiri non eſt poſsibile. 139.1.B C D
Infinitum in maius in numeris reperitur, in minus vero non. 40.3.H.4.E F
Infiniti rationem pari numero Pythagorei tribuebant. 33.4.H
Infinitum non eſt actu, ſed potentia. 38.3.G H
Infinitum ſecundum diuiſionem datur. 38.3.G H
Infinitum reducitur ex potentia in actum ſucceſſiue. 48.4.F
Infinitum, diuiſione, & appoſitione, genere conueniunt. 39.1.D
Infinitum eſt, cuius ſemper aliquid extra eſt accipere. 39.1. D.2.B C
Infinitum cum materia ſimilitudinem habet. 39.2.B
Infinitum ſecundum diuiſionem & appoſitionem quomodo diſtinguantur. 39.2.C
Infinitum parti potius, quam toti ſimile eſt. 40.2.A
Infinitum in ſenſibilibus, & in intelligibilibus eſſe irrationabiliter Plato exiſtimauit. 40.1.D
Infinitum in motu tempore, et magnitudine non vniuoce, ſed analogice repetitur. 41.1.D
Infinitum eſt ſicut materia, cui ſemper annectitur priuatio. 41.2.D
Infinitum principium ingenitũ eſſe, & omnia gubernare proprie dicitur. 34.4.E F
Infinitum paſsio eſt magnitudinis. 35.4.F
Infinitum ſi eſt, vel eſt ſubſtantia, vel accidens, aut nec accidens nec ſubſtantia. 35.2.C
Infinitum actu eſſe, & ſicut ſubſtantia, & principium rerum abſurdum eſt. 35.4.H.36.1.B
Infinitum accidens eſſe eſt impoſsibile. 36.1.B C
Infinitum ad finitũ nullã rationẽ habet. 113.4.114.1.A B
Infinitum quantitati congruit. 3.3.E
Infiniti definitio ex antiquis accepta perfecto potius cõuenit. 40.1.A
Infinitũ auferẽtibus, quæ nã impoſsibilia accidẽt. 38.3.E
Infinitum in actu nõ adſtruitur ex ipſa magnitudinum diuiſione in infinitum. 41.4.H
Infinitum ponentes omnes principium rerum faciunt, q; Pythagoricis proprium fuiſſe videtur. 33.4.E
Infinitam mutationem poſuit Heraclitus. 98.3.E F
Infinitum locum eſſe cum non contingat, neq; poſsibile erit eſſe corpus infinitum. 38.1.C D
Infinitũ eſſe ſeparatum nõ poteſt, ſicut nec magnitudo, nec numerus per ſe exiſtere ſeparata poſſunt. 35.4.F
Infinita magnitudo dupliciter infinita eſſe poteſt ſecundum diuiſionem, & ſecundum vltimum. 82.3.H
Infinitũ auferẽtes, quæ ſequantur impoſsbilia. 35.2.B C
Infinitorum mouentium, non datur primum. 120.4.E
Infinitum aut finitũ ſit naturale oẽ neceſſe eſt. 33.3.F G
Infiniti conſyderatio neceſſaria eſt. 33.3.F G
Infiniti definitio, a Philoſophis aſsignata, in annulo conſpicitur. 39.4.F G
Infinitum tranſiri neceſſe erit, ſiue in numeris ſeparatus ſiue in ſenſibilibus, ponatur. 36.2.A B C
Infinitum corpus, ſiue ſimplex, ſiue compoſitum, nõ poteſt eſſe. 36.4.E F
Infinitum tranſiri in tempore infinito quomodo ſit poſſibile. 131.4.G H
Infinito tempore motum infinitum eſſe non eſt impoſſibile, ita tamen quod motus alius & alius intelligatur. 100.4.F G
Infinitum quoquomodo ſeparatum aliquem inueniſſe eſt impoſsibile. 35.3.G H
Infinitum quod partes eiuſdem ſpeciei habeat non eſt poſsibile eſſe. 37.2.C.3.E
Infinito tempore per magnitudinem finitam non eandem tranſire non eſt poſsibile. 92.2.A B
Infinitum, quia toti ſimile eſt, ideo omnia continere ei pro-

proprium eſt. 40.2.A B
In ſeipſo eſſe primo & per ſe nihil poteſt. 45.2.D
In ſeipſo aliquid eſſe per ſe, aut per accidens, ſiue ſecundum partem intelligitur. 44.4.H.45.1.A
In ſeipſo aliquid eſſe per ſe, aut per accidens non contingit. 45.3.H
Intellectum immiſtum & impaſsibilem rationabiliter poſuit Anaxagoras. 121.4.E F
Intellectus dum reducitur in habitum ſcientiæ non ſuſcipit aliquam alterationem, quia ſciens ad aliquid eſt. 104.4.E F
Intellectus & natura priores ſunt fortuna, & caſu. 24.3.G
Inſtrumentum mouet, & mouetur, mobile mouetur, ſed non neceſſario mouet, mouens vero vt ſic tantum mouet. 121.3.F G
Infinitum ſpatium finito tempore aliquod mobile pertranſire non poteſt. 82.4.F
Infinitam mutationẽ per ſe eſſe, vt aſſeruit Heraclitus, eſt impoſsibile. 98.2.D.3.E F
Infinitum in actu auferentes Mathematicam ſcientiam haud euertunt. 41.2.A B
In ſeipſo, ſi aliquid primo ſit, idem erit continens & contentum. 45.2.B C
Intelligentiæ, ſiue imaginationi non eſt credendum. 41.4.E F
Impartibile partiretur, ſi continuum indiuiſibile eſſet. 83.3.H.4.E F
Indiuiſibile diuiſibile erit, ſi quo modo atomum moueatur. 98.2.A B C
Indiuiſibile moueretur, ſi tempus componeretur ex ipſis nunc indiuiſibilibus. 97.4.E F G
Infinitum ſi non ſit aliquo modo, tempus principiũ & finem habebit: quod eſt inconueniens apud opinantes mundum æternum. 38.3.E F
Infinitum corpus ſi reperiatur, graue illud, aut leue erit, quod eſt impoſsibile. 38.1.C D
Infinitum ſicut elemento competeret, omnia alia eo corrumperentur. 36.3.F G.4.F G
Infinitum quieſcere, quia fulcire ſeipſum videtur, impoſſibile eſt. 37.3.H
Infinitum, ſi erit accidens, non erit principium. 35.4.E
Infinitum multis dicitur modis. 35.3.E F
Infinitum in potentia tantum ex ipſa generatione concluditur. 41.3.G
Infinitum eſſe, vel nõ eſſe rationes aſtruentes quantum valeant oſtenduntur. 41.3.E F G H.4.E F G
Infinitum non eſt, quod eſt ex termino in terminum. 98.3.E F G
In aliquo eſſe quot modis dicatur. 44.3.F G
Irregularis motus eſt vnus, inquantum eſt continuus. 74.4.G H
Irregularitas in motu duplex attendenda eſt, aliquando enim eſt in medio, ideſt magnitudine, aliquando in modo motus. 74.3.G H

LApis ꝙ deorſum latus, aut manens in terra lateat mirabile eſt. 116.4.H
Lapis per longinquitatem temporis non fit durior aut mollior. 316.4.H
Latio cum ſit motus in aliquid non eſt infinita. 98.4.E
Latio prior eſt aliĳs motibus ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam. 128.1.B C
Latio perfectione prior eſt aliĳs mutationibus. 128.4.E
Latio omnis ſecundum circulum, aut ſecũdum rectum, aut ex his miſta eſt. 129.4.G H
Latio in rectum cum ad contrarios ſit terminos in infinitum continua non eſt. 130.1.B D
Latio circularis cum principio finem copulet, nõ autem, recta in infinitum continua erit. 134.1.B C
Lationem neceſſarium eſt primã eſſe motuum. 127.3.H
Latum ab alio quatuor intelligitur motibus tãtum, pulſione, tractu, vectione, & vertigine. 101.3.H
Latio vltima eſt in vnoquoq; quod generatur. 128.3.F
Latio prior eſt tempore aliĳs motibus. 128.2.B
Lationum ſola circularis perpetua eſſe poteſt. 129.4.F
Latione mouẽs ſemper aliquid mouet, aliquo in tempore ad aliquam ſpacĳ quantitatem. 108.4.F
Latio aliĳs motibus perfectior ideo eſt, quia mouens ſeipſum ſecundum illam mouetur. 128.4.G
Latio nulla erit ſi vacuum ſit. 52.3.H
Lationes omnes cur non ſint comparabiles. 107.2.D.3.F
Leuia cum nõ poſsint ſe ipſa oppoſitis mouere motibus a ſeipſis non mouentur. 119.1.A B
Leuia & grauia ad ſua loca mouentur. 118.4.G
Linea recta circulari æqualis erit, ſi motus qui per ipſas fiunt comparari valeant. 106.1.C D
Linea non componitur ex punctis, ſed inter ea ſemper mediat, ſicut inter nunc tempus. 79.2.C D
Litem & amicitiam, Empedocles principia poſuit, at irrationabiliter. 114.2.B
Loci mirabilis eſt potentia, ſi ea quæ dixit Heſiodus vera ſunt. 42.4.H
Loci differentiæ ſex ſunt. 3?.2.A
Loco omnia congruunt, quæ de ipſo dicuntur ſiue a ſapientibus, ſiue a vulgaribus hominibus, ſi recte eius definitio ſuſcipiatur. 47.4.H
Loco hoc proprium eſſe videtur, vt neq; maior, neq; minor ſit locato. 45.4.F
Loci definitio qualis eſſe debeat. 47.4.H
Loco ſiue magnitudini, prius & poſterius primo inſunt. 59.1.D
Locus quid nam ſit, primus omnium conatus eſt Plato aſsignare. 43.4.H
Loci ſententiæ a Platone poſitæ aduerſari videntur ea, quę de ideia & numeris dicit, ꝙ videlicet in loco non ſunt. 44.2.A B
Locum & naturam dixit idem eſſe, Plato in Thimeo. 43.4.H
Locus naturalis parti ac toti idem accommodabitur. 37.2.D
Locus forma ideo eſt quia continet, diſsimiliter tamen ab ipſa forma. Nam, illa rem continere dicitur, locus vero corpus locatum. 46.4.E F
Locus, ſiue materia, ſiue forma ſit, difficilia eſt cognitionis. 44.1.A
Locus ſi ſpatium eſſet, eſſet tranſmutabilis. 47.1.C
Locus quia, continet, & ſeparatur a re, non eſt materia. 47.2.B C
Locus terminus eſt corporis cõtinentis. 47.3.E.47.4.G
Locum immobilem eſſe ſicuti vas, quomodo intelligendum ſit. 47.4.E
Locus cur ſpatium videtur eſſe. 46.4.F G
Locia proprĳs corpora naturalia, naturaliter quieſcunt. 49.3.H
Locus proprius a natura determinatus eſt, ad quem cuncta naturaliter feruntur. 42.3.F G H
Loci completa definitione apparentes rationes ipſum deſtruentes ſoluuntur. 49.2.A B
Locus cum vacuo affinitatem habere videatur, neceſſarium fuit de loco diſſerere. 49.4.H.50.1.A
Locum poſuiſſe videtur Heſiodus ante omnia Chaos affirmans. 42.4.H
Loco primum ineſt ita continere locatum quod nihil ſit eius. 45.4.F
Loco cõtinetur illud corpus quod aliud extra ſe corpus habet. Quod vero nõ habet minime ĩ loco eſt. 48.1.C
Loci natura ac differentiæ ob varias ſapientum ſententias obſcura ſunt. 47.3.E G

Locum

Locum nequaquam quæſiuiſſent ſapientes niſi fuiſſet motus. 46.1.B C
Locum aliquem corpus ſuapte natura habet. 37.1.C D
Loco aliquo oīa ſenſibilia corpora continentur. 38.1.D
Loca propria de neceſſitate naturæ corpora nunq̃ deſerunt, & ex his violentia mouentur. 117.1.A B
Loco ſeparari ita a locato, q̃ tam ei non deficiat propriū eſt. 45.4.F G
Locus cum naturalibus corporibus cōmuniſſimus ſit, a Naturali contemplandus ideo eſt. 42.1.C D
Loci differentiæ non ſolum quoad nos, ſed ex natura loci in toto vniuerſo determinata ſunt. 38.2.A
Loci mutatio alterabitur, vel latum localiter, aut ſic mouebitur, ſi mutationis mutatio ſit. 70.3.E
Locum infinitum eſſe, cum non contingat eſſe infinitū corpus eſt impoſsibile. 38.1.C D
Locum eſſe efficaciſſime oſtenditur, dum natura, vnumquodq; fertur in ſuum locum. 42.3.F G H
Locorum, aliquis communis, proprius alter. 43.3.F G H
Locus quia motui extrinſece conuenit, ad Naturalem ſpectat. 42.1.C D
Locus quia entibus omnibus conuenire videtur, Naturalis de ipſo determinationem facit. 42.1.C D
Locus, quia & ſecundum ſe, & quo ad nos dubius eſt, ob hoc neceſſaria eſt eius conſyderatio Phyſicis. 42.2.A
Locus quod ſit ex rerū tráſmutatione videtur. 42.2.C D
Locus, an moles an quædam corporis ſit aut altera natura certum non eſt. 43.1.A B
Locus ſi daretur duo corpora in eodem eſſent. 43.1.A B
Loci tres dimenſiones ſunt, longitudo, latitudo, & profunditas. 43.1.A B
Locus ſi eſſet quid a corpore diſtinctum, loci puncti ad ipſum punctum aliqua diſtinctio foret, quod eſt impoſsibile. 43.1.C D
Locus cum neq; elementum, neq; ex elementis ſit, nihil eſſe videtur. 43.2.A
Locus cum nullum ex quatuor cauſarum modis induat nihil videtur eſſe. 43.2.B C
Locus ſi eſſet, & ipſe in loco eſſet, & ſic in infinitū, quod eſt abſurdum. 43.2.C D
Locus, cum locatis creſcere non valeat, quia immobilis eſt, nihil eſſe videtur. 43.2.D.3.E
Locus cum ſit terminus locati forma eſt, quæ terminus eſt eius, cuius eſt forma. 43.3.G H
Locus quia a locato ſeparatur forma, aut materia, quæ inſeparabilia ſunt non eſſe videtur. 44.1.B C
Locus in eo quod ſeparatur a re non eſt forma, prout vero continet non eſt materia. 44.1.C D
Locus ſi materia eſt, aut forma, difficile in ſuum quodq; perget locum. 44.2.B C
Locus ſi materia aut forma ſit erit in loco ipſe locus. 44.2.C D
Locus quod erit in loco, ſi affirmetur eſſe, apparētia quędam fuit Zenonis, quæ facile ſoluitur. 45.3.G
Locus particularis in cōi eſt ſicut pars in toto. 46.2.C D
Locus aut eſt materia, aut forma, aut ſpacium, aut extrema corporis continentis. 46.3.G H
Longitudo infinita eſſe non poteſt, & tempus infinitum. 83.2.C
Longitudo in qua aliquid mouetur ſecundum locum diuiſibile eſt. 87.4.E

MAgnes tripliciter, ſeu triplici ratione trahi a ferro dicitur. 101.4.H.102.1.A
Magno & paruo quare Plato infinitū attribuit. 34.1.C
Magni ac parui eadem eſt materia. 80.2.D
Magnitudo, & numerus ſicut per ſe ſeparata exiſtere rē non poſſunt, ſic neq; infinitum. 35.4.F
Magnitudo, motus, & tempus in menſura ac continuitate ſe inuicem conſequuntur. 61.3.G
Magnitudo quælibet continua eſt. 82.2.D
Magnitudo omnis dupliciter infinita eſſe poteſt ſecundum diuiſionem, & ſecundum vltima. 76.4.H
Magnitudinem, ſi ex indiuiſibilibus componi contingeret, motus ex indiuiſibilibus numero æqualibus motibus componeretur, ex quibus componitur magnitudo, ſuper qua ſit motus. 79.4.G
Magnitudinis diuiſæ vltimum non datur, quia in infinitum diuiſibilis eſt. 41.1.A
Magnitudinem finitam habere potentiam infinitā non eſt poſsibile. 139.1.B
Magnitudinis datæ non eſt quicunq; in maius exceſſus, ſicut in diuiſione. 139.2.G
Magnitudo, tempus ac motus ex indiuiſibilibus non componuntur. 80.1.B C
Magnitudinem finitam ſi quod mobile pertranſeat, finito in tempore, nihil intulit Zeno contra Chriſtum. 95.4.E F G
Magnitudo finita erit, ſi tempus ſit finitum. 93.1.B C D
Maheriæ ac virtutes ſunt ad aliquid. 104.1.A
Mathematicus abſtrahit a materia, & a motu, nec tamen mentitur: id quod diuiniſſime declaratur. 17.3.H
Mathematici ac naturalis diſcrimen ſcire Naturalē oportet. 17.2.A
Mathematicus, ac Phyſicus eadem, licet conſyderent, nō tamen eodem modo. 17.3.E F
Mathematicus ac Phyſicus non eodem modo definiunt. 17.4.G H
Materiæ indiuidualis quędam partes definitionem non ingrediuntur, at communes eius partes quandoq; definitiones rerum conſtituunt. 28.4.H
Materia cum ad formam dicatur in numero eorum, quę ad aliquid dicuntur computatur. 20.1.A
Materia a contrarijs non ſeparatur, niſi forte ſecundum rationem. 14.4.G
Materia non eſt alia, & alia quia ſub diuerſis eſt contrarijs. 5.1.D
Materia ſtatuæ non prædicatur in recto de forma ſtatuę, ſed denominatiue. 103.3.F H
Materiæ ac formæ conſyderatio eiuſdem eſt ſcientiæ. 18.2.C
Materiæ ac formæ apud Platonis ad appetitum maſculi ac fœminæ ſimilitudo. 14.3.H.4.E G
Materiæ propria priuationi tribuere defectus priſcorū eſt: vnde materiæ & priuationis nullam diſtinctionē viderunt. 15.1.A B
Materia minus eſt natura, quam forma. 16.4.G
Materiæ neceſsitate rebus naturalibus, omnia quidam inconuenienter attribuunt, cum illarum diſpoſitionem ſicut artificialiū ſine principijs materialibus non vidiſſent. 28.2.A
Materia a loco diſtinguitur, quia non ſeparatur ſicut locus. 44.1.B C
Materiæ ac formæ mutationem intelligere fatuum eſt. 16.3.E
Materiæ diſpoſitio naturalibus propria eſt. 28.D A
Materiam & locum, quare Plato idem dixit. 43.4.E H
Materiæ contineri, formæ vero continere proprium eſt. 40.3.E
Materiam forma non appetere arguit Auicenna in Ariſtotelem. 14.4.E
Materiali principio contraria principia copulauerunt antiqui. 10.3.F G
Materiale principium quod poni in natura neceſſarium eſt, cuius nam conditionis ſit. 11.4.E F
Medium quodam modo extremorum vtriuſq; eſt. 67.3.G
Medium illud eſt, in quod motum continue ſecundum naturam aptum natum eſt prius prouenire, quam in vltimum. 71.3.G
Media ſecundum Zenonem cum in motu infinito ſint,

queꝫ nequaquam tranſiri poſſunt motum deſtruxiſſe credidit. 131.4.E
Mediæ ſcientiæ quæ ſint. 18.1.A
Meliſsi fatua eſt, & apparens ratio motum deſtruẽs, qua ſic arguebat. vacuum non eſt: ergo nec motus eſt, omne ergo immobile erit. 50.3.G
Meliſsi erroris erat quod principium dupliciter acceptũ ſimpliciter ſumpſit. 4.3.H
Meliſſus verius de infinito opinatus eſt quam Parmenides. 40 2.B
Menſuratur ſemper aliquid quodam proximo ſui generationis. 65.3.G H
Metaphoræ Platonis circa naturam materiæ ac formæ non ſuſcipiuntur a Peripateticis. 14.4.G H
Minimum in numeris ſecundum multitudinem inueniri eſt, non autem ſecundum magnitudinem. 61.1.B
Mirabile eſt lapidem deorſum latum, aut manentem in terra latere. 116.4.H
Miſtus motus recto ac circulari poſterior eſt. 135.1.A B
Mobile illud perpetuũ, eſſe neceſſarium eſt, quod a mouente immobili ſemper mouetur. 127.1.A B
Mobilia omnia ſi ſunt facta, ante primam mutationem alia præceſſerat mutatio, qua mobile ſuppoſitum factum eſt. 111.4.E F
Mobile, per ſe, & primum, ab vtroque termino alterum eſt. 67.1.A
Mobile motũ, cum partim ſit in termino a quo, partim in termino ad quem diuiſibile eſſe neceſſe eſt. 85.1.D. 2.A B C D
Mobile infinitum minime eſt, ſi tempus aut magnitudo infinita ſint vel finita, aut alterum ſit finitum, & alterum infinitum. 93.1.B.2.B D.3.H.4.E
Mobile infinitum finitam magnitudinem finito in tempore pertranſire non poteſt. 93.2.B
Mobile quod reflectitur, in ſigno a quo reflectitur quieſcere neceſſe eſt. 131.2.C D.3.E F
Mobilia aut facta ſunt, cum prius non eſſent, aut ſunt perpetua. 111.4.E F
Mobilium aliqua per ſe, aliqua vero per accidẽs mouentur, quorum aliqua per ſe moueri etiam poſſunt, aliqua vero non. 46.1.D
Mobilium aliqua natura, aliqua per violentiam mouentur. 118.1.C.2.D
Mobilis vnitas ad vnitatẽ motus exigitur. 73.1.D.2.A
Mobile aliquod, ſicut quandoq; mouetur, quandoq; autem non mouetur, ita in toto hoc vniuerſo idem accidere poſſe videtur. 114.4.E F
Mobilia omnia an continuari poſsibile ſit. 101.1.A B
Mobile ſi æque velociter moueatur impoſsibile eſt moueri in magnitudine infinita per tempus infinitum. 92.3.G H.4.E F G
Mobile ſemper motui præintelligitur. 111.1.D.2.A B C
Mobilia æterna eſſe, & non motus inconueniens eſt. 111.4.E G
Mobile aliquod, infinitum ſpatium tempore finito pertranſire non contingit. 82.4.F
Mobilis partes ſecundum circulum nũquam ſunt ſimul in eodem loco. 96.3.H.4.E F
Mobile quod mouetur tardius vel velocius, an hoc ſibi vere conueniat, poſſe videlicet moueri velocius vel tardius. 81.4.F G
Mobile omne, ac quieſcẽs in tempore mouetur, ac quieſcit, non autem in nunc. 85.1.B C
Mobile omne diuiſibile eſſe oſtenditur. 85.1.D
Mobile omne, & quod mutatur diſtans eſſe oportet a termino a quo mutatur. 88.1.B C D
Mobile omne alicubi eſſe neceſſe eſt. 88.2.B
Mobile omne, aliqua ſpecierum motus moueri oportet, & ſimiliter quieſcens aliqua quiete ijs motibus oppoſita quieſcere neceſſarium eſt. 133.3.F H
Mobilia omnia mouentur ab aliquo intrinſeco, vel extrinſeco mouente. 120.2.B C
Mobili ac mouenti commune eſt, vt ſecundum omnem ſpeciem motus ſimul ſint. 101.2.B C
Mobilium per ſe, aliqua a ſe, aliqua vero mouentur ab alio & violentia. 118.1.C
Mobilia mota omnia conſyderationis phyſicæ ſunt. 25.1.D
Mobile cum iam motum eſt neceſſe eſt eſſe in termino ad quem, & in eo eſſe ad quod mutatur. 87.4.H
Mobilia, ſi ſe tangant, aut continua ſint, non eſt poſsibile tempore finito infinita mobilia moueri. 101.1.A
Moderamine paſsionum virtutem conſiſtere opinantur Peripatetici. 104.3.E
Monſtra & peccata tã naturæ, quã artis queꝫ ſint. 27.2.A
Medium milij aliquem ſonũ facit, nec tamen recte intulit Zeno granũ milij quodlibet ſonum facere. 109.3.G
Mota in ſtadio non ſufficienter deſtruũt motum, quemadmodum Zeno oſtendiſſe putauit. 96.1.A
Mota ſecundum eandem ſpeciem magnitudinis eodem in tempore comparabilia ſunt. 107.3.G H
Motum in pleno ad motum in vacuo nullam habet proportionem. 53.4.E H.54.1.C
Motum circulariter ſemper eſt in principio, medio, & fine. 135.1.C.3.E
Motum cõtinue a principio ſui motus ad finẽ ad quem perueniens ſecundum loci mutationem continue ferebatur, niſi fuerit aliquod impediens. 133.2.A B
Motum a ſeipſo ſecũdum naturam mouetur. 118.2.C D
Motum ſempiternum facere non poteſt, quod per accidens mouetur. 126.3.E F
Motum aliquo in tempore primo in quabilet illius temporis parte moueri neceſſe. 90.1.C D
Motus quod actus exiſtentis in potentia ſit, apta probatio. 31.2.C D
Motum omnes affirmant quicunq; de natura aliquid dignum enunciauerunt. 110.2.D
Motui qui eſt ex albo in nigrum, cõtrariatur quies, quæ eſt in albo. 76.3.E F
Motui ideo quies contraria eſt, quia eius eſt priuatio. 76.2.B C
Motus non eſt in ſubſtantia, quia in ea non eſt contrarietas. 68.4.G
Motum plurem vel minorem cũ tempore dijudicemus, erit tempus eius aliqua menſura. 59.3.G
Motus cum nec in ſubſtantia, nec ſub actu ponatur, inter indeterminata ponendus videtur. 31.2.B C
Motum in communi & non motum primum, vt ait Commentator, tractauit Philoſophus in principio Octaui. 110.1.D
Motum velocitates an determinatæ ſint. 81.4.F G
Motui quæ nam quies contrarietur. 76.2.D.3.E
Motus pulſus, tractionis, & vertiginis, ad pulſum, & tractum, reduci videntur 102.2.B
Motu nõ exiſtẽte prius & poſterius nõ erunt. 112.2.C D
Motui ex ipſa magnitudine prius & poſterius inſunt. 59.2.A B
Motum per exitum definire inconueniens eſt cum exitus motum ſupponat. 29.1.H.30.1.A
Motus per ſe, qui in contrarijs & medijs, & cõtradictione eſt, conſyderandus eſt, non autem qui per accidens. 67.3.E F
Motus quanto primo mouenti propinquior, tanto eſt velocior. 140.2.A B
Motus omnis, cum in tẽpore fiat, quod eſt diuiſibile, ipſum ſecundum tempus ſecari oportet. 87.1.B
Motus omnis alicuius eſt mobilis. 86.3.F G
Motus quilibet eſt in tempore. 81.4.F
Motum deſtruxiſſe videbatur Zeno, ideo, quia omne mobile ad medium vt perueniat prius neceſſe eſt, &

cum

cum medij medium ſit, & ſic in infinitum &c. quod eſt inconueniens. 95.2.C D
Motus omnes præter localem, cum fiant per eadem ſemper non poſſunt eſſe continui. 134.3.G H
Motus ſpeculatio ad rerum naturalium cognitionem neceſſaria eſt. 29.1.B C
Motum negãtes ſcientijs oĩbus iniuriantur. 116.1.B C D
Motum infinitum tempore finito eſſe non eſt impoſsibile, ita tamen quod motus & moueri alia & alia intelligantur. 100.4.F G
Motus ſurſum, ſi vacuum ſit, cauſa difficile videbitur, cur grauia deorſum moueantur. 56.1.C D
Motum, qui non eſt inter contraria, perpetuum eſſe non eſt abſurdum. 115.1.B C D
Motu vno ſemper exiſtente, durare motus per infinitũ tempus poteſt. 98.4.G H
Motus nouitas ex quo magis inſpicienda eſt, an ex eſſe primi principij, an ex eius vnitate. 111.1.A B
Motuum nullus poteſt eſſe continuus ac perpetuus niſi localis. 129.1.C D
Motu non exiſtente fruſtra locus quæreretur. 46.1.B G
Motus locales comparabiles ſunt, & quare. 107.3.E F
Motus omnes cur non ſunt comparabiles. 107.3.E F
Motus irregularitas dupliciter attendenda eſt, nam in medio aliquando, ideſt in magnitudine, aliquando autem in modo motus. 74.3.G H
Motus ſpecie alteri erunt, ſi id in quo eſt motus alterum erit. 72.4.H.73.1.A
Motus, ſi ex momentis componitur, & tempus itidem ex indiuiſibilibus componetur. 80.4.E
Motus naturalis nulla erit cauſa ſi vacuum ſit. 52.2.B C
Motum in actione & paſsione eſſe, nihil aliud eſt, niſi motum eſſe in motu. 69.3.E
Motus nullo in tempore ſequetur, ſi addetur ad mobile, & non ad mouens. 109.2.B
Motus, ſecundum quem aliquid ſeipſum moueat, difficilis eſt ſpeculationis. 132.2.D
Motus primum non eſt accipere, nec etiam in ſtatione primam eius partem dari eſt poſſibile. 94.1.D.2.A
Motus ac tempus in potẽtia tantũ infinita ſunt. 41.4.G
Motus ſecundum eſſe, & ſecundum ſuam durationem menſuratur a tempore. 61.4.E F
Motus quomodo tempore ipſo per ſe menſuretur, quies autem per accidens. 62.4.F
Motus ſecundum partes mobilis diuiditur. 86.3.F G
Motus vbi actu vel potẽtia inuenitur, ibi inuenitur tempus. 64.4.G
Motus oppoſitio ex terminis vtriſq; attendi oportet. 75.2.D.3.A
Motum continue ſemper in aliquo ſigno quieſcere oportet. 91.2.C D.3.E F
Moueri omne, ſi mutatum eſſe nõ procedat in quolibet nunc temporis aliquid mutatum erit. 90.4.G H
Mouentia ſi quandoq; ſint, & quandoq; non ſint, erit aliquid generationis & corruptionis illorum cauſa. 31.4.H.32.1.A B
Mouens primum, ſi vnum eſt, perpetuum eſſe oportet, & ſi plura, plura perpetua erunt. 125.3.F G H
Mouentis ſeipſum vtraq; pars ab altera non mouetur. 123.1.B
Motus regularitas, vel irregularitas quæ ſit, & quam ei vnitatem præbeat. 74.2.D
Motum ignorantes naturam ignorare neceſſe eſt. 29.1.B
Motui cuilibet quioq; neceſſaria inſunt, mouens, mobile, tempus, & duo termini. 66.4.G
Motuum comparationes differentiarum exigunt cognitionem. 107.3.E F
Motus primum mutatũ eſſe an ſit, et qũo ſit. 89.1.B C D
Motus dicitur ſimpliciter vnus, qui eſt continuus ſimpliciter. 73.4.H.74.1.A B C D
Motus eſt tantum mutatio illa, quæ ex ſubiecto in ſubiectum eſt. 68.3.G H
Motum reflexum proprijs rationibus quis oſtendere poterit perpetuum eſſe non poſſe. 133.1.D.2.A B C
Motum cum nõ aliter definiri poſsit eius definitio optima eſt. 31.1.A
Motum actum eſſe mobilis, vt ſic, ex contrarijs eſſe eſt manifeſtum. 30.3.H.4.E
Motus omnis an cuilibet comparabilis ſit. 105.3.E.2.F
Motus vnus an ſit ſpecie vnus, cum ex eodem mouetur in idem. 72.4.H.73.1.A B
Motum nunquam deficere eadem ratione probari poteſt qua ipſum non incœpiſſe probatum eſt. 112.4.H
Motus, ſi eſt motus, doctrinæ generatio doctrina erit. 70.2.D
Motus paſsiones ſi ſint ſicut albedo, difficile eſt videre. 67.1.A B
Motus ob ſuam paruam entitatem difficile, cognoſci, ac definiri, poteſt. 30.4.F G H
Motum aliquando eſſe, aliquando non eſſe abſq; ratione dicere figmentum eſt. 113.3.H
Motus definitio quod optima ſit probatur. 30.4.F G H
Motus, cum cõmunior ſit omnibus rebus naturalibus, quam continuum & infinitum, de ipſo ideo prius determinandum eſt. 29.1.D.2.A B C
Motus non eſt præter res, ad quas eſt motus. 30.3.H
Motus ſecatur, quẽadmodum & prædicamenta. 29.4.H
Motus in quatuor prædicamẽtis eſt. 29.4.E
Motus eſt actus exiſtentis in potentia, inquantum in potentia. 29.4.H.30.1.C
Motus quomodo ſit actus. 30.2.A B
Motus qũo ſit actus exiſtentis in potentia. 31.2.B C
Motus eſt actus mobilis ſm quod mobile eſt. 31.4.E
Motus eſt actus mobilis cauſatus a mouente. 31.4.G
Motus in vacuo nullam habet rationem ad motum, qui ſit per plenum. 53.4.E
Motus quilibet motui cuilibet in velocitate proportionabilis eſt. 54.2.A B C D
Motus circularis menſura eſt oĩum motuum. 65.4.E
Motus, qui per accidens ſiue ex parte mouentis, ſiue mobilis aut termini dicitur, quia indeterminatus eſt, a Naturali dimittendus eſt. 67.3.E
Motus in qualitate cur alteratio dicitur. 70.4.E
Motus ſecundum quantitatem cur nõ vno nomine non nominetur, ſicut alteratio, ſed augmentum, & decrementum dicitur. 70.4.F
Motus ſecundum vbi ſui generis nomen cur non habet, ſed communi nomine latio nuncupatur. 72.3.G H
Motus qui ſunt in vna generis coordinatione vnus genere dicuntur. 72.4.E
Motus qui ſunt ſub aliqua atoma ſpecie vnus ſpecie dicuntur. 72.4.F G
Motus qui in ſpecie, aut genere differunt, habiti eſſe poſſunt, an non continui. 74.1.B C D
Motus continuitas quæ nam exigat. 73.4.H.74.1.B C D
Motus vnus perfectus, & imperfectus, dici põt. 75.2.A B
Motus a termino a quo non cõtrariatur, ei qui eſt ad terminum ad quem. 76.2.A B
Motus in idem tendentes contrarij non ſunt. 75.1.C D
Motum quacunq; parte motus, ſemper moueri oportet. 80.1.B C
Motus recipit magis contrarietatem a termino ad quẽ, quam a termino a quo, cum ab illo ſpeciem accipiat. 75.3.F G
Motus contrarij ſunt, qui in contraria, & qui ex contrarijs in contraria ſunt. 75.3.G H
Motus ratio in hoc conſiſtit, quod ex ſubiecto affirmato in ſubiectũ affirmatum fit, ideſt inter duos terminos, quorum vnus a quo, alius ad quem dicatur. 75.4.E F
Motus ex altero extremorum ad medium motus eſt in

contraria,ſed non ſimpliciter. 76.1.D.2.A
Motus ſurſum & deorſum naturales ſunt: nam motus, qui eſt ſurſum, igni naturalis eſt, terræ autem violentus. 77.4.G H
Motus violẽtus an habeat quietem oppoſitã. 78.3.E F G
Motus dupliciter diuiſibilis eſt, tempore, & ſecundum partes mobilis. 86.1.B C
Motum continuum continuorum eſſe oportet. 86.4.F
Motum & moueri inter ſe, & eodem modo diuidi contingit. 87.2.A B
Motus an ſit infinitus finito in tẽpore, nec ne. 98.4.G H
Motus vnus dicitur, aut genere, aut ſpecie, aut numero. 100.3.F
Motus non diuerſificãtur per motuum inſtrumenta, ſed per figuras magnitudinum. 107.2.C D
Motus in communi tangitur a Philoſopho in Octauo Phyſicorum, dum quærit an generabilis vel corruptibilis ſit. 110.2.A B C
Motus vita quædam eſſe dicitur rerum nſum. 110.2.C
Motus cum corruptibilis, ſit cum corruptũ aliquid erit, corrumpi oportebit. 113.1.B C
Motus magis naturalis eſſe videtur quam quies. 116.2.A B C
Motus localis tempore prior eſt alĳs motibus. 122.3.G H
Motus contrarius motui contrario ſecundum directam contrarietatem opponitur, quietem vero ſecundum priuationem. 129.3.G H
Motus reflexus, quia mediam habet quietẽ perpetuus eſſe non poteſt. 139.4.G H. 133.1.D.2.C.4.E
Motibus in rectis contrarium eſt moueri ab eodem ad idem, in circularibus autem è contrario. 133.2.C
Motus, qui intercipitur ſtatu, vnus eſſe nequit. 133.2.D
Motus vnus eſt, qui ab vno eſt mouente, & vnius mobilis. 126.1.A
Motus reflexus ſi ſit continuus, & perpetuus, aliquid ſimul album erit, & non album. 133.4.F G
Motus diuerſarum ſpecierum licet ſibi continuo tempore, ſuccedant, continui tamen non ſunt, ſed conſequenter ſe habentes. 133.4.H
Motus circularis perpetuus eſſe valens omnibus alĳs prior eſt. 135.1.A B C
Motus rectus continuus in infinitum eſſe non poteſt, quia principio, medio, & fine determinatus eſt. 135.2.B C D
Motus proiectionis continuus non eſt, quia plura in ipſo mouentia ſunt, licet vnum ſit mobile. 139.3.H.4.A
Motus continui motor vnus eſt. 131.3.E F
Motus, qui eſt a motore immobili, vel ſolus, aut maxime regularis eſt. 140.1.D
Motus in particulari quid ſit. 33.2.D
Motus ſi fiat in vacuo nõ poterit aſsignari cauſa cur motum alicubi ſtet. 53.1.A B
Motum æquæ velociter ſi finitam magnitudinem pertranſit, in infinito tempore pertranſire neceſſarium eſt. 92.2.C D
Motum in loco neceſſe & ipſum ab altero moueri. 100.1.B C
Motum & tempus cum ſimul ſentiamus, tẽpus aliquid motus eſſe neceſſe eſt. 58.4.F G
Motui naturali igni ſurſum an contrarius ſit eius deorſum violentus motus, aut terræ naturalis deorſum. 78.4.E F
Motuum localium nullus poteſt eſſe perpetuus, niſi circularis. 129.4.F G
Motum ex momentis componi eſt impoſsibile. 80.2.D
Motum primo & per ſe, & non ratione partis vnum, & idem eſſe illius rei in qua eſt motus, ſeu in eadem diſpoſitione in aliquo tẽpore inconueniens eſt. 94.3.H
Motus ad relationem non eſt, niſi per accidens, inquantum ad aliquam mutationem ſemper conſequitur noua aliqua relatio. 69.2.A B
Motus eſt æque velox cum alio eiuſdem ſpeciei. 107.1.B
Motus aliqui animalibus inſunt, quorum non præexiſtit aliqua cauſa. 126.3.E F G
Motuum contrarietas ex quinque modis, quibus aliquid alicui contrarium eſſe dicitur, ſumenda eſt. 75.1.D.2.A B
Motus circularis a ſeipſo in ſeipſum eſt, rectus vero ex ſeipſo in aliud. 134.1.C.2.B
Motus circularis in eiſdem minime eſt, rectus autem ſæpius in ĳſdem eſt. 134.2.D.3 B
Motus circularis perfectior & ſimplicior eſt recto, cum in eo finis copuletur principio. 134.3.B
Motus circularis recto prior eſt, natura, ratione, & tempore. 135.2.B C D
Motus circularis terminos habet indeterminatos, rectus autem non. 135.2.B C D
Motus circularis omnium aliorum motuum, ideo menſura eſt, quia eis prior eſt. 135.3.C
Motus circularis ſolum cum regularis ſit primus eſt. 135.3.H
Motus definitio ab antiquis cur ſic fuit excogitata. 31.1.D.2.A
Motus ad tria tantum genera eſt, cum in ſubſtantia non ſit. 70.3.G
Motus vnitas numeralis ex medĳ termini & temporis vnitate numerali conſurgit. 73.1.C D.2.A
Motus aliquis non ſequitur ad diuiſionem mouentis, ſi mobile non diuidatur. 109.2.3.4
Moueri an omnia poſsint & quieſcere, vel quædam ſint poſsibilia moueri, & quędam quieſcere. 118.1.A
Moueri omnia enunciauit Heraclitus, non ſolum quædam, quorum motus latent nos. 116.2.C D
Mouentur ex ſeipſis habentia in ſe principium ſui motus. 118.2.C D
Moueri omnia quãdoq; ſub dominio amicitiæ, ac litis, quandoq; vero quieſcere temporibus intermedĳs, intellexiſſe videtur Empedocles. 117.2.D
Moueri aliquid circulo, & circulariter non eſt idem. 128.4.D
Mouere attribuitur alicui, vel ſecundum alterum, vel ſecũdum ſeipſum: & illud a ſeipſo, aut ab alio. 126.4.G
Moueri alia ſemper, alia quieſcere ſemper nõ eſt poſsibile. 117.1.C
Moueri aliquid tempore infinito per magnitudinem finitam eſt impoſsibile. 92.2.A
Moueri aliquid in nunc non eſt poſsibile. 84.3.H
Moueri in tempore omne quod eſt, non eſt neceſſarium. 62.3.G H
Moueri omnia ſemper, aut ſemper quieſcere, aut quædã quieſcere, & quædam moueri neceſſe eſt. 115.4.E F
Moueri quippiam in aliquo tempore gemine poteſt intelligi, & per ſe, & per partem. 90.1.C D.
Moueri id continue dicitur, quod nõ deficit in tempore per eandem magnitudinem moueri. 71.3.G H
Moueri per ſe, & per accidens quæ nam dicantur. 118.1.C D.2.C D.
Moueri quodlibet mutatum eſſe præcedit, & è contra. 90.2.C D.3.E.91.1.A
Mouetur aliquid in vacuo ex ratione medĳ motus: ergo in inſtanti. 53.2.B C D
Moueri aliquid ad aliquid, & eſſe in eodem ſimul abſurdum eſt. 80.2.D
Moueri per accidens, id eſt per alterum ineſt corruptibilibus. 126.4.G H
Moueri per accidens, quomodo corporibus cœleſtibus, & orbium motoribus conueniat. 126.4.G H

Mouere

Mouere ſeipſum vitale eſt, & animatorum proprium eſſe videtur. 118.4.G
Moueri omnia aſſerentes Naturalis Scientiæ fines egrediuntur, nec nō hanc opinionem tuentes. 116.1.BCD
Moueri ab altero quæcunq; oportet, quæ in ſeipſis principium ſui motus minime habent. 99.1.D.2.A
Moueri a ſeipſo nequaq̃ poteſt, quod ad alterius quietem a ſuo naturali motu quieſcit. 99.2.D.3.E
Mouens omne moueri, aut per ſe, aut per accidens contingit, & ſi omne moueatur per ſe, vel per accidens nihil mouebitur quandoq;. 121.2.B
Mouens primum indiuiſibile, impartibile, & omnino magnitudinis expers eſt. 140.4.G
Mouens primum, aut in primi mobilis circunferentia eſt, aut in centro. 140.2.A
Mouens primum impartibile eſſe neceſſe eſt. 140.4.G
Mouens primum, ſi a ſeipſo non mouebitur, in infinitū procedetur. 120.4.EFGH
Mouens primum abſq; ſecundo mouere poteſt, non autem è conuerſo. 120.3.G
Mouens motum an aliquem continuum motum cauſare poſsit. 112.3.H
Mouentium infinitorum non datur primum. 120.4.E
Mouentium aliquod mouet propria virtute, aliud minime. 120.2.D.3.F
Mouentium quædam vno tantum motu, quædam vero contrariis motibus mouent. prima naturalia ſunt, ſecunda agentia per intellectum. 112.1.AB
Mouens primum, nec finitam aut infinitam magnitudinem habere poteſt. 140.4.GH
Mouens non motum abſque labore mouere dicitur. 140.1.B
Mouens, cum non ſemper adſit mobili, accidit motum eius terminari. 115.2.AB
Mouens bifariam mouet, vt efficiens, & vt finis. 101.2.B
Mouens vt efficiens ſimul eſt cum moto. 101.2.B
Mouens omne tripliciter trāſmutatur, quemadmodum & mobile. 66.4.F
Mouens ſecundum lationem ſemper mouet aliquid in aliquo tempore ad aliquam quantitatem ſpatii. 108.3.D.4.H
Mouens tam primum, quam ſecundum mouet, at primum magis mouet. 120.3.E
Mouens tantum mouet, inſtrumentum mouet & mouetur, mobile mouetur, ſed non neceſſario mouet. 121.3.FG
Mouens, ſi neceſſario moueatur, duobus modis accipi poteſt, aut quod ſecundum eandem motus ſpeciem quam mouet, aut ſecundum alteram. 121.4.FG
Mouens ſi moueat ſe ipſum ſecundum totum, idem erit & mobile ſecundum eundem motum. 122.4.EF
Mouens ſeipſum ſecatur in partem omnino mouētem, & in partem tantum motam. 123.4.GH
Mouens ſeipſum, cum maxime moueat ſe ſecundum lationem, perfectior ea erit aliis motibus. 128.4.GH
Mouens vltimum, puta aeris pars, cum nō amplius mouet, ſiſtit proiectum. 139.2.CD
Mouens aliquod eſſe, quod ſeipſum moueat inconueniens reputari non debet, cum in genere animatorum & animalium id manifeſtiſsime videamus. 118.3.H
Mouens ſeipſum diuiſum eſſe videtur in id, quod mouet, & quod mouetur. 118.3.FGH
Mouens aliquod immobile eſſe neceſſariū eſt. 121.2.BD
Mouens moueri ſecundum eandem ſpeciem motus eſt impoſsibile. 122.3.H.4.E
Mouens motum, an cauſare continuum motum poſsit. 140.3.E
Mouens, quod potentia mobile eſt, mouetur. 31.3.E
Mouens omne aliquid mouet, & aliquo, aut a ſeipſo, aut ab alio inferiori mouente. 121.1.ABC
Mouentis ſe ipſum pars ſe ipſam nō mouet quoquo modo. 123.3.EF
Mouentis, ac moti localiter a ſe ipſo, vel ab alio nihil eſt medium. 101.3.FG
Mouens primum aliquod eſſe neceſſarium eſt, ſi ſit motus æternus. 124.4.GH
Multum idem in aere, & aqua ſignificat, nec in eo comparari illa poſſunt. 106.1.CD
Multum cum æquiuocum ſit aeri, & aquæ rationabiliter comparari non poſſe videtur. 106.3.E
Mutatio, quæ eſt ex eſſe, mutationi, quæ in eſſe, eſt, opponitur. 76.4.EF
Mutatio magis a termino ad quem, quam a termino a quo denominatur. 67.1.BC
Mutatio ex ſubiecto in non ſubiectum corruptio cur dicitur. 67.4.H
Mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum generatio vocatur. 68.1.B
Mutatio ex non ſubiecto in ſubiectum quomodo generatio rationabiliter dicatur. 68.1.BC
Mutatio ex magis in minus in eadem ſpecie qualitatis, non augmentum vel decrementum dicitur, ſed alteratio, & ſic in cæteris motibus, qui ſunt ex magis in minus, vel è contra. 71.1.AB
Mutationis mutationem eſſe, quot intelligatur modis. 69.3.GH
Mutationis mutatio non eſt, nec vt ſubiecti, neq; vt termini, mutationis autem per accidēs aliquam eſſe mutationem impoſsibile non eſt. 69.3.E
Mutationibus omnibus hoc proprium eſt quod ſemper in eis omne mutatum eſſe mutari præcedit. 91.3.H.4.EF
Mutationem infinitam poſuit Heraclitus. 98.3.E
Mutationis contrarietas in terminis tantum ad quos inſpicienda eſt, in motibus vero præter hoc aliud exigitur. 76.1.AB
Mutationis ſi mutatio ſit, loci mutatio alterabitur, aut latum localiter ſimiliter alterabitur. 70.3.E
Mutatio localis nulla erit ſi vacuum ſit. 52.3.H.4.E
Mutationem aliquam per ſe infinitam eſſe, vt aſſeruit Heraclitus falſum eſt. 98.3.EF
Mutatio cum ſit inter duos terminos perpetua eſſe non poteſt. 114.3.GH
Mutationis ſiqua ſit mutatio erit in infinitum proceſſus. 70.1.AB
Mutari ſequit deficere, vel ipſum deficere eſt. 88.1.BCD
Mutantur aliqua & aliqua non, quia aliqua mouentur a perpetuo principio, alia autem non. 127.2.CD
Mutatum eſſe in mutationem, intelligitur eſſe ex parte termini mutationis, non autem ex parte principii. 88.3.GH.4.E
Mutatur aliquid quadrifariam, cum ex quodā in quoddam mobile moueatur. 67.4.E
Mutatum infinities erit mutatum, ſi quodlibet moueri mutatum eſſe præcedit. 90.4.GH
Mutatum cum prius mutaretur ante omne mutatum eſſe præcedit mutari. 91.2.BC
Mundum ſic incœpiſſe putauit Empedocles, quod antea aliquando erat. 110.4.FGH
Mundus paruus aptiſſime dicitur homo. 125.1.A
Mundi excellentiores ac ſuperiores, & ſempiternas partes, ſicuti eſt cœlum, aliaq; diuiniora corpora, fortuito facta eſſe abſurdum. 21.4.GH
Mundum generatum neceſſario cum motu ponunt nonnulli. 110.2.D.3.E
Mundi vnitatem & ipſum generatum aſſerentes, infinitoſq; ponentes motum ſemper fatentur. 110.2.D

NAtura eſſe dicuntur ſubiecta, & illis accidentia. 16.1.ABC

Naturam eſſe demonſtrare ridiculum eſt. 16.1.CD
Natura quot modis dicitur. 16.2.CD.3.EFGH
Naturæ proceſſus qualis ſit. 26.3.H.4.E
Naturam quanquam deliberare non videamus, ipſam tamen propter finem agere certum eſt. 27.4.FG
Natura dicitur de forma. 16.4.FG
Natura eſt de numero eorum, quæ propter finem agũt. 25.4.GH
Naturę definitio. 15.4.E
Natura & intellectus priores ſunt fortuna & caſu. 24.3.G
Natura omnibus ordinationis eſt cauſa. 113.4.H
Natura eſt de his, quæ ſemper ſunt, non autem fortuna. 27.3.GH
Natura in animalium generatione quomodo ordinate procedat. 27.2.D.3.E
Naturam ignorare oportet ignorantes motum. 29.1.B
Naturam non agere propter finem antiqui dixere. 27.1.D.2.A
Naturam eſſe male improbaſſe videtur Auicenna contra Ariſtotelem, qui eam eſſe indemonſtrabile quodam dixit. 16.2.A
Naturæ definitionem fruſtra conatur corrigere philoſophorum quidam. 15.4.G
à Natura quæ nam eſſe dicantur. 16.1.B
Naturam agere propter finem, maxime in animalibus apparet, quæ non operantur ex aliqua deliberatione, ſeu arte. 26.4.H
Naturale cum ex naturali, fiat, artificiale autem ex artificiali minime forma rei naturalis natura eſt, artificialis vero non. 17.1.A
Naturalis conſyderationis circa formam & materiam terminus ac neceſſitas. 18.1.D
Naturale omne finitum, aut infinitum eſt. 33.3.F
Naturalis materialem cauſam, mouentem, ac formam contemplatur. 25.2.D.3.E
Naturalium cognitio ex cognitione motus pendet, & infiniti. 33.3.FG
Naturalem oportet ſcire, an motus æternus ſit nec ne. 164.3.H
Naturalis ſcientia, an de materia tantum, aut de forma aut ex vtriſq; compoſito conſyderet. 18.2.D
Naturalia, ſeu quæ ſecundum naturam ſunt, nequeunt inordinata eſſe. 113.4.H
Naturalibus ineſt potentia ad id, quod eſt actus in altero. 30.2.D.3.E
Naturalia omnia ex neceſsitate materiæ eſſe, eſt inconueniens. 28.1.D.2.A
Naturalem quomodo per omnes cauſas demonſtrare oporteat. 25.1.A
Naturalem de loco tractare neceſſe eſt. 42.3.BC
Naturalem ſcire oportet, ſi magnitudo ſenſibilis eſt infinita. 35.2.C
Naturalis ſcientiæ fines egrediuntur, qui omnia moueri aſſerentes tueri conantur. 116.2.AB
Naturalis non omnes contra ſe inſtantias ſoluere debet. 2.4.F
Naturalia an habeant ſui motus principium. 15.3.FG
Naturalis conſyderare finem debet, ſi natura propter finem agit. 25.3.F
Naturalis ſcientiæ debitus procedendi modus, quis ſit. 1.1.C.2.D
Naturalis ſcientiæ ſubiectum eſt ens mobile, non autem corpus mobile. 1.2.A
Naturalis ſcientia circa magnitudinem & tempus, & infinitum, & motum verſatur. 33.3.F
Naturalibus agentibus hoc neceſſariũ eſt, (ſi paſsionem, aut actionem adinuicem habere velint,) vt aliqua certa habitudine determinata ſint. 112.2.ABC
Neceſsitas naturalium eſt ex ſuppoſitione. 28.2.AB
Neceſſarium duplex, abſolutũ, & ex ſuppoſitione, quod naturalibus competit. 27.4.H.28.1.A
Numerus, ſiue ſeparatus, ſiue in ſenſibilibus poſitus, ſi ſit infinitus, infinitum tranſiri neceſſe erit. 28.1.D
Numerus ſi rerum ſubſtantia ſit, quemadmodũ ait Plato quomodo maior & minor dicetur. 108.3.FG
Numeri numerati partes eædem non ſunt, numeri autẽ ſimpliciter ſic. 63.1.ABC
Numero non exiſtente vt ſit numerabile impoſsibile eſt. 65.1.AB
Numeri terminum, in minus inuenire eſt, non autem in maius. 40.3.H
Numeri minimum ſecundum multitudinem inuenitur, non autem ſecundum magnitudinem. 61.1.B
Numero pari Pythagorici infinitum attribuebant. 33.4.H.34.1.A
Nunc eſt quoddam ſucceſſiuum, tempus continuãs præteritum ſcilicet futuro. 63.2.BC
Nunc ſecundum, quod, copulat, & continuat, idem eſt, alterum vero ſecundum quod diuidit, id quod primo ſignificare videtur. 63.2.CD.3.E
Nunc quod primo, & per ſe, & non quod ſecundum alterum dicitur, indiuiſibile eſt. 83.4.H.84.1.A
Nunc, cum non poſsit, ab altero diſtare, vel illi cõſequenter eſſe, idem erit in toto tempore, quod principium eſt futuri, & finis præteriti. 84.1.D.2.A
Nunc ſi diuidatur pars futuri erit in præterito, & è contra. 84.2.CD
Nunc cum ex vtraq; parte tempus habeat ſine tempore intelligi nequit. 112.3.H
Nunc eſt menſura temporis notiſsimũ. quia. 42.1.D.2.A
Nunc pars temporis non eſt, ſicut nec punctus lineæ. 64.4.F
Nunc, aliud, & aliud, in toto tempore, eſſe impoſsibile eſt. 57.4.F
Nunc aliquid quieſcere, an ſit impoſsibile cum in illo prius & poſterius non ſit, ſed temporis indiuiſibile ſit. 85.1.A
Nunc, ſi idem eſſet, quæ olim fuere, & ante mille annos ſimul cum his erunt, quæ nunc ſunt. 58.1.AB
Nunc cur non erit ſi tempus non ſit, vel è contra. 60.2.BC
Nunc tantum de ipſo tempore habemus. 57.3.GH

OMnia quandoq; moueri ſub dominio amicitiæ & litis intermediiſq; temporibus quieſcere volebat Empedocles. 117.2.D
Omnia quieſcere aſſerentes dimittentes ſenſum intellectus ſui infirmitatem oſtendunt. 116.1.B
Omnia moueri tuentes, fines naturalis ſcientię egrediuntur. 116.2.AB
Omnia ſi vnum eſſent, tria abſurda contingerent. 4.1.A
Opinio, ac phantaſia, motus quidam eſſe videntur. 117.4.E
Opiniones Philoſophorum tres de principiorum contrarietate. 8.2.CD.3.EF
Orbium motores quomodo moueantur per accidens. 116.4.GH
Ordinis omnium cauſa eſt natura. 113.4.H
Ordinis, figuræ, & poſitionis, & contraria contra naturalium principia ſunt. 8.3.F

PAri numero infinitum Pythagorici tribuebant. 33.4.H.34.1.A
Parmenides in ſua ratione, qua vnum & finitum ens ipſum eſſe probabat, falſas aſſumpſit propoſitiones. 5.1.AB
Parmenides verius, quam Meliſſus de infinito ratiocinatur. 40.2.B

Paron Pythagoricus cur penitus tempus indiuiſibile eſſe docebat. 64.1.D.2.A
Parti ac toti idem locus accommodatur, 37.1.D
Pars materia eſt totius. 4.2.A
Pars mouentis ſe ipſum non mouet ſe ipſam aliquo modo. 123.3.E
Partis & totius diſcrimen. 3.4.G
Particularium ſpeculatio poſterior eſt ea quæ de cõmunibus eſt. 29.2.A
Parui ac magni eadem eſt materia. 24.1.D.2.A
Paſsio non poteſt magis eſſe ſeparata, quam eius ſubiectum ſit. 35.4.F
Paſsionum omnium denſitas & raritas principium eſſe videtur. 127.4.H
Paſsionibus ſedatis prudens ac ſciens anima fit. 105.1.C
Paſsio & actio, ſi ſint idem, non ſequitur illas vnum eſſe motum. 32.4.H
Paſsio, & actio motus quidam ſunt vel idem motui. 32.1.A
Peccata tam in arte quam in natura quæ dicantur. 27.1.D
Pellentis & pulſi nullum eſt medium. 102.2.B
Peccatum ſicut accidit ijs, quæ ſunt ſecundum artem, ſic & ijs, quæ ſecundum naturam ſunt. 27.1.D
Perfectum imperfecto, ratione, natura, & tempore prius eſt. 135.1.C
Perfectum non eſt ſuo fine quoquo modo priuatum. 39.4.H.40.1.A
Perfecti & imperfecti oppoſitio, vt generalis contrarietas in ſubſtantia eſt. 68.4.H
Perfectum, & totum vel idem ſunt, aut ſecundum naturam propinqua. 39.4.H
Peripatetici opinantur virtutem in paſsionum moderatione conſiſtere. 104.3.E
Phantaſia & opinio motus quidam ſunt. 117.4.E
Phyſicus quæcunq; mota mouent conſyderat. 25.1.D
Phyſicus & Mathematicus non eodem modo conſyderant. 18.1.A
Phyſicus finalem cauſam magis, quam materialem conſyderare habet. 28.3.F
Phyſicus, & Mathematicus, eadem conſyderat, non tamen eodem modo. 17.3.E F
Phyſicus cauſas omnes ſpeculatur, & per ipſas demonſtrat. 25.1.A
Plantæ minus oſtendunt naturam agere propter finem. 27.2.D
Platonis opinio, qua ens vniuoce prædicari aſſerebat, quid veritatis habeat. 6.2.A B
Plato in ſenſibilibus & materialibus, magno item & paruo infinitum quomodo tribuat, nec tamen eis vnquam vſus eſt. 33.4.G.39.3.G
Plato locum & materia cur idem in Timeo ſenſit: eiuſq; de loco ſententiæ quamplurimæ afferuntur, qui item in eo arguitur, quod ideas & numeros penitus loco abeſſe affirmat. 44.2.A B
Plato ſolus generaſſe tempus cum ipſo cœlo, quando factum eſt. 112.3.E F
Platonis improbatio circa formæ ac materiæ metaphoras. 14.4.G H
Platonis, & Ariſtotelis in principiorum poſitione diſcrimen. 10.3.F G
Plato idæas ideo poſuit, quia ſingularem intellectus abſtractionem ignoraſſe videtur. 17.4.B
Platonis opinio de principijs potior eſt ea quæ Ariſtotelis eſt. 14.4.G
Platonici idem, ſentientes de principijs naturæ cum Parmenide, multipliciter arguuntur. 6.1.C D
Pleni ad vacuum, ſi qua ſit Proportio, æquali tempore quis ea tranſibit. 53.4.H.54.1.B
Poſitionis, figuræ & ordinis contraria Antiqui dicebãt rerum naturalium principia. 8.2.D.3.F
Poſsibili ſeu contingenti aliquo conceſſo nullum inconueniens accidit, falſum autem ſequi poteſt. 101.1.A B 121.2.D
Potẽtia aliqua, ſi moueat aliquod mobile in aliquo tempore, per tantum ſpatium, per ipſius dimidium, in dimidio ſanè tempore mouebit. 109.2.D.3.E
Potentia aliqua, ſi moueat aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore, medietatem illius mobilis per duplum ſpatium mouebit. 108.4.F G
Potentia eius, qui non habet ſcientiam, & eius, qui iam habet, alia, & alia eſt. 113.3.G
Potentia ens ab eo quod eſt in actu fit. 24.1.A B
Potentia, cum multipliciter dicatur, videre, ideo obſcurum eſt, a quo nam grauia & leuia moueantur. 119.3.B
Prædicamentis non eſt aliquod commune vniuocum, ſed analogum. 29.4.E
Prædicatum formam ſubiecti dicit. 10.2.A
Primo principio immobili permanẽte, ita q; nec per ſe, nec per accidens moueatur, totum vniuerſum quandam permanentiam & ſempiternitatem aſſequitur ex continuitate ad ipſum. 126.4.F G
Principia omnes feciſſe videntur contraria ab ipſa veritate coacti non aliqua ratione moti, qui inter ſe differre plurimum videntur. 9.1.D.4.E
Principia prima quædam ſunt, quorum nulla eſt cauſa, quædam vero, quorum eſt aliqua cauſa. 114.3.E F
Principiorum conditiones ac proprietates. 9.1.2.3.
Principia quod tantum tria ſint, duo per ſe, & tertium per accidens, concluditur. 12.1.B C.2.A
Principia contraria cum vno materiali principio antiqui poſuerunt. 10.3.F G
Principia rerum naturalium per ſe duo ſunt. 12.1.C D
Principia intelligibilia magnitudinem aliquam haud conficiunt. 43.2.A B
Principia tantum tria eſſe tribus rationibus oſtenditur. 10.1.A B C
Principium materiale neceſſarium eſt in natura, & cuius nam ſit conditionis. 11.2.D.3.4.E F G
Principia non eſſe infinita probatur. 9.4.E
Principium vnum tantum eſſe impoſsibile eſt, & quotnam ſint. 9.3.H.4.E F G H.10.1.2.A B C
Principia, ſi plura tribus eſſent, plures primæ contrarietates forent. 10.4.F G
Prius & poſterius primo inſunt loco ſiue magnitudini. 59.1.D
Prius et poſterius motui inſunt ex ipſa magnitudinis ratione. 59.2.A
Prius & poſterius eſſe nequeunt, ſi motus non ſit. 112.2.C D
Prius ſecundum ſubſiſtẽdi conſequentiam quot modis intelligitur. 128.1.B C
Prius dicitur natura, quod generatione poſterius eſt. 128.3.H.4.E
Prius in natura ſicut eſt propter poſterius, ſic in arte ex prioribus ad poſteriora procedimus. 26.3.H.4.E
Prius & poſterius non ſunt in ipſo nunc. 85.1.A
Priuationi quod eſt materiæ tribuere defeciſſe oſtendit antiquos non diſtinguentes ipſam a priuatione. 14.1.B C D
Priuatio eſt tertium principium naturæ, per accidens tamen. 15.1.B
Proiectio continuus motus non eſt, quia plura in ipſo mouentia ſunt, licet eſt vnum mobile. 139.3.H.4.A
Proiectio eſt cum velocior ſit motus eius quod fertur, quam ſit eius naturalis motus. 102.2.D
Proiecta cum non tanguntur a proijciente, quo pacto moueantur. 102.3.E
Proiectum tandiu fertur cum motus mouẽtis fortior eſt,

quam ſit eius naturalis motus. 102.3.E
Pueri inanimata, beſtiæ, & omnino propoſito carentes nihil faciunt a fortuna. 23.4.G
Pueri ob vehementem ſenſum turbationem difficile addiſcunt. 105.1.BD
Protarchus ſimilitudinis ratione, lapides quibus Deorum aræ fiunt fortunatos eſſe dixit. 23.4.H
Pulſionis alia ſpecies impulſio dicitur, alia vero expulſio. 101.4.E
Pulſione & tractu mouẽtia, ac mota immediata eſſe probatur. 101.4.E
Pulſione mouens ſe habet vt terminus a quo, in tractu vero vt ad quem. 101.4.H
Pulſione tractu, & vertigine, vectionis motus fundatur. 101.4.F
Pythagoras cum Platone infinitum nulli accidere, ſed per ſe exiſtẽs eſſe ſentiebat, quod congruere ipſorum poſitionibus videtur. 33.4.E
Pythagorici in ſenſibilibus omne infinitum eſſe dicebant è contra Platonici. 33.4.F
Pythagorici extra cœlum in ſenſibilibus infinitum ponunt, quod Plato negat. 33.4.F
Punctus continuat & diuidit lineam, ſicut nunc tempus inquantum eſt principium vnius partis, & finis alterius. 60.3.GH
Punctus cum partes non habeat cur non poſsit alium punctum tangere, ſeu alij conſequenter ſe habere, ita quod ex eis aliqualiter valeat longitudo conſtitui. 79.3.E
Punctus locum haberet ſi eſſet ipſe locus quid a corpore diſtinctum. 43.1.CD
Punctus & vnitas ſi ſint quædam ſeparata eadem nihilominus non ſunt. 72.3.E
Punctorum vltima vna, vel ſimul eſſe non poſſunt. 79.2.A

QValitates actiuæ paſsiuis priores ſunt. 9.2.C
Qualitatis quarta ſpecies propria eſt motui alterationis. 103.2.BCD
Qualitatibus ſenſibilibus, ijſq́, quæ ab illis quoquomodo pati poſſunt, alteratio conuenit. 103.2.BC
Qualitas, & locus, & paſsiones, quæcunq́, quæ terminos motus eſſe dicimus, immobiles ſunt. 12.3.GH
Quantitati diuiſio per ſe conuenit, qualitati vero per accidens. 87.4.E
Quatuor ſunt cauſę. 24.4.EFGH
Quæſtio circa Ariſtotelis demonſtrationem vbi Commentator arguitur. 137.4.G
Quæſtio. an mouens motum continuum cauſare valeat. 140.3.E
Quæſtio. an verum ſit, tardius & velocius motum moueri poſſe. 81.4.F
Quæſtio. an anima non exiſtente tempus ſit. 64.4.H
Quæſtio. An aliquid velocius vel tardius moueri valeat. 81.4.FG
Quæſtio. Quid nam verius, omnia poſsibilia moueri, & quieſcere, vel quędam ſunt poſsibilia moueri & quieſcere. 118.1.A
Quies cui ſit contraria motui. 76.2.D
Quies cur motui contraria ſit. 76.2.BC
Quies, quæ eſt in albo, motui, qui eſt ex albo in nigrum, contraria eſt, & ea quæ in ſanitate ei, quæ eſt in morbo. 76.3.E
Quies in albedine, ſeu quæ eſt in termino ad quem, aut in termino a quo contrariatur motui, non autẽ quies, quæ eſt in aliqua alia ſpecie contraria eſt motui vel quieti, ſicut quies in albedine non opponitur albedini, aut quieti, quæ eſt in ſanitate. 76.3.H
Quies ſurſum, motui ſurſum in deorſum contraria eſt. 77.4.G
Quietis quæ non ſemper fuit, an ſit generatio. 78.2.B
Quies violenta per motum naturalem cum non generetur eam non generari conſtat. 78.1.BCD
Quies in aliquo termino non eſt contraria motui, quo ab illo receditur. 78.1.BCD
Quies illis conuenit, quæ apta nata ſunt moueri nec tamen mouentur. 94.2.D.3.F.84.4.H.62.3.H
Quies eius eſt immobilitas cui motus ineſt. 94.1.D
Quies ſi eſſet in ipſo nunc, aliquid ſimul moueretur, & quieſceret. 85.1.A
Quies minus naturalis eſt, quam motus. 116.2.AB.1.C
Quieti motus opponitur ſecundum priuationis oppoſitionem. 129.3.GH
Quiete qui intercipitur motus vnus eſſe nequit. 133.2.D.3.E
Quies eſt priuatio motus. 116.2.B
Quietis quæ non ſemper fuit, ſi ſit generatio in nunc motum eſſe an ſit poſsibile. 84.3.H.4.E
Quietis naturalis, ac motus nulla erit cauſa, ſi vacuum ſit. 52.2.BC
Quietis menſura eſt ipſum tempus, per accidens tamen. 62.3.F.4.F
Quieſcere quid nam ſit. 97.4.EFGH
Quieſcere omnia dicere infirmitas quædam eſt intellectus. 116.1.B
Quieſcere ſecũdum ſe totum aliquid, ex vno in alterum locum mutatum, impoſſibile eſt. 97.1.BCD
Quieſcit illud, quod ſimiliter ſe habet ipſum & partes eius nunc, & prius. 85.1.BC
Quieſcere eſt eſſe in eodem per aliquod determinatum tempus, in nunc videlicet, quomodo opinantur falſo Philoſophorum nonnulli. 82.4.H.83.1.A
Quieſcere omnia ſemper aut moueri ſemper, aut quædã moueri, aut quædam quieſcere rerum naturalium, quædam diſpoſitio eſt. 115.4.EFG
Quieſcere aliquid in indiuiſibili tempore non poteſt. 94.2.D.3.EFG
Quieſcere quædam ſemper, alia vero moueri ſemper, rerum naturalium impoſsibilis diſpoſitio. 117.1.C
Quieſcere ipſum infinitum opinari, quia ſeipſum fulcit irrationabile eſt. 41.2.D
Quieſcens ad alterius quietem, a ſeipſo nequaquam mouetur. 99.2.D.3.F
Quieſcens licet motus expers ſit, aptum tamen ſit moueri, q alíquo modo tempore menſuretur. 62.3.H.4.E
Quieſcens ea quieſcit quiete, quæ eſt oppoſita ſpeciei alicuius motus. 133.3.FG.4.E
Quieſcens aliquo primo tempore & non ratione partis in qualibet illius temporis parte quieſcere neceſſe eſt. 94.1.BC
Quieſcens iterum, q quandoq; non mouetur, ſi poſsibile ſit, non erit augmentum, vel violentus localis motus. 118.1.A

RAri ac denſi diſcrimen aliarum ſequitur differẽtia qualitatum. 57.1.CD
Rari ac denſi ratione nonnulli apparenter concludunt vacuum quoddam corporibus indiſti eſſe. 55.4.EF
Raritas ac denſitas, principium omnium eſſe dicuntur. 127.4.H
Rectus motus, ſi perpetuus nõ eſt, nec miſtus perpetuus eſſe poterit. 129.4.H
Rectum motum velociorem eſſe circulari inconueniens, eſt, non prohibet illum æque velocem eſſe. 105.4.EF
Rectus motus cum principio, medio, ac fine terminetur continuus non eſt. 135.2.BCD
Rectis motibus cõtrariũ eſt moueri ab eodem in idem; circularibus autem non. 133.2.C
Rectus motus ex ſeipſo in aliud eſt, circularis vero a ſe
ipſo

ipſo in ſeipſum. 134.2.B
Rectus motus in ijſdem ſæpe eſſe contingit, circularis autem non. 134.2.D.3.E
Rectus motus, quia in eo finis ſuo principio minime copulatur circulari motu imperfectior eſt. 134.3.E
Rectus motus poſterior eſt, natura, ratione, & tempore, circulari. 135.1.B C
Rectus motus terminos determinatos habet, circularis vero minime. 135.2.B C D
Rectum motum, cum ad contrarios contingat eſſe terminos, in infinitum continuum eſſe eſt impoßibile. 139.3.H.4.E F
Recta linea circulari æqualis erit, ſi motus qui per ipſas fiunt comparari valeant. 106.1.D
Rectus motus ac circularis priores ſunt motu ex his miſto. 135.1.A
Reflexum contrarijs moueri motibus neceſſe eſt. 130.B D.
Reflexus motus, quia mediam includit quietem, perpetuus eſſe nequit. 139.4.G H
Reflexus motus cõtinuus, & perpetuus ſi ſit erit aliquid ſimul album, & non album. 133.4.F G
Regularitas, & irregularitas motus quæ ſit, & quam ei vnitatem præbeat. 74.2.D.3.E
Relationis non eſt motus niſi per accidens, in quantum ſcilicet motum ſemper noua ſequitur aliqua relatio. 69.2.A
Relationibus nunquam aduenit noua habitudo, niſi extremorum vtrunque, aut alterum mutetur. 112.2.C
Repente dicimus, quod ob temporis paruitatem inſenſibile eſt. 72.1.C D

SCientia de natura circa maguitudinẽ et tempus cum ſit, quæ ſine infinito non contingit eſſe, de infinito ſpeculari debet. 33.3.F G
Scientia contrariorum vna eſſe videtur. 122.1.B C
Scientiarum realium numerus ac partes. 1.1.2
Scientiam acquirentes generari aut alterari minime dicuntur. 105.3.B C
Scientiarum diuerſitas a duplici eſt cauſa. 1.1.D
Scientiam nanſciſcimur particularium experimentis. 104.4.E
Scientijs tribuitur neceſſarium, ſicut & naturalibus. 28.3.E G.
Scientiarum triplex genus ex rerum diuiſione ſumptum. 25.1.D.2.A B
Scientiæ mediæ quomodo ſumantur. 18.1.A
Scientiæ generationem ex Platonicis ſumit Ariſtoteles, quam alibi damnaſſe videtur. 105.2.C
Semina animalium a natura generantur, quemadmodũ ipſa animalia. 27.3.E
Sempiterna tempori minime ſubijciuntur, ſed ſi quo menſurantur, ipſo vbi menſurari contingit, quia non ſeneſcunt. 62.3.E
Senium an naturale ſit. 78.1.B C
Senſibilia ſunt quibus corpora ab inuicem differunt, ſecundum quæ ſenſus ipſos alterari & pati neceſſarium eſt. 102.4.E G
Senſibilibus qualitatibus tantum alteratio conuenit, & illa proprie alterari dicuntur, quæ ab his aliquo modo pati poſſunt. 103.2.B C
Senſibilia omnia ſemper moueri falſa eſt quorundam philoſophorum opinio. 133.4.H
Separata vel ſeorſum ea dicuntur, quæ in altero loco ſunt. 71.2.D
Simul ea dicuntur, quæ ſunt in aliquo vno primo loco, & inter quæ nullum eſt medium. 71.2.D.101.2.B
Spatium infinitum per motum intranſibilis eſt. 82.4.F
Spatium ſi locus eſſet, tranſmutaretur ipſe locus. 47.1.C
Spatium ſuper quod ſit motus, ſi ſit infinitum tempus non poteſt eſſe finitum. 93.4.E F
Spatium cur locus eſſe videtur. 46.4.F G
Species dicit vnam naturam, genus vero non. 107.3.G
Species, quando nam eadem, vel diuerſa iudicanda ſit. 107.4.G
Species alia eadem iudicãda non eſt, ex eo, quod eadem natura in alio, & alio eſt ſuſceptibili. 107.4 F
Stadio mota motum non ſufficienter deſtruunt, quemadmodum putauerat Zeno. 95.4.H.96.1A
Stoici nullam in anima virtutem ponunt, ſi ſit in ea vel tantilla paſſio, cum virtus apud illos impaßibilitas quædam ſit. 104.3.F
Stare in aliquo primo, & non ratione partis & in qualibet temporis parte non ſtare inconueniens eſt. 94.1.B C
Sphæræ vltimæ partes aliæ actu, aliæ potentia ſunt in loco. 48.4.E F
Sphæra vltima an ſit in loco, & quomodo. 48.1.C D 2.A B C D.3.E F
Sphæra cum omnia contineat, ſicut & tempus, eam non nulli eſſe tempus dixere, qui duplici defectu arguendi ſunt. 58.2.A B
Sphæram ipſam falſo quidam cœli motum, & eius tempus opinabantur. 58.1.C.2.A
Sphæra vltima in loco dicitur eſſe per ſuas partes. 48.4.G H
Subiectum illud dicitur, quod non ſolum formam ſuſtinet, ſed id omne, quod eſt affirmatione monſtratum. 67.4.G
Subiectum totius Naturalis Scientiæ quod ſit. 1.2.A B C D
Subiectum quantum poteſt eſſe, & quale: ad vnum quorum per ſe, ad alterum per accidens ſe habet. 119.2.D.3.E
Subiectum & eius paßio ex æquo ab inuicem ſeparabilia vel inſeparabilia ſunt. 35.4.E
Subiectum prædicati materia eſt. 10.2.A
Subiecta, quàm illis accidentia, a natura eſſe dicuntur. 16.1.C
Subſtantiæ an aliqua conueniat contrarietas. 68.4.H
Subſtantiæ contrarietas eſt, quæ perfectionis & imperfectionis ratione, tanquam communi radice contrarietatum omnium fundatur. 68.4.H
ad Subſtantiam non eſt motus. 70.3.G
Subſtantiæ ſeparatæ, quies, vel motus, minime conueniunt. 62.4.G H
Subſtantiæ motus non conuenit, quia illa contrarietate caret, quæ motui neceſſaria eſt. 68.4.G H
Subſtantia vni exiſtens, nulli accidens eſſe poteſt. 5.2.D
Supponere aliquid immanifeſtum ad tuẽdam aliquam opinionem, maximum eſt vitium. 114.2.B
Suppoſita, inductione, aut demonſtratione, probare debemus. 114.2.A B
Suppoſitionis neceßitas naturalibus propria eſt. 28.1.A
Surſum & deorſum motus naturales ſunt: nam motus ſurſum igni naturalis eſt, terræ autem violentus. 77.4.G H.78.1.A
Surſum cur leuia ferantur: deorſum grauia, difficilis eſt cauſa, ſi vacuum motus ſurſum cauſa ſit. 56.1.D
Surſum aliquid citius fertur, quanto ſpatium per quod fertur vacuum, rarius ſit. 56.2.A B

TAngere ea ſe dicuntur, quorum ſunt vltima ſimul. 71.2.D.3.E
Tangens quid ſit. 72.2.A B
Tardius & velocius, an aliquid moueri poßit. 81.4.F G

Tempus,

Tempus, cœli motum nonnulli, vel ipſam ſphęram, arbitrabantur, at irrationabiliter. 58.1.C.2.ABC
Tempori ſubeſſe quando tempus eſt, idem nequaquam eſt. 62.1.BCD
Tempus & motus, non niſi in potentia infinita ſunt. 41.4.G
Tempus quia ex partibus, quæ non ſunt, ſcilicet præterito & futuro, compoſitum eſt, nihil eſſe videtur. 57.3.EF
Tempus diſtinguitur a motu, qui vbiq; & apud omnia eſt: non tamen eſt ſine motu, ſed aliquid eius, cum ſimul ipſum, & motū ſentiamus: & quid nam eius ſit. 58.3.GH.4.FG.59.2.BC.112.2.CD.58.4.FGH
Tempus, ſi eſſet circulatio, multa tempora ſimul eſſent. 58.1.D
Tempus, ſi non componitur ex ipſis nunc, nulla erit Zenonis ratio. 95.4.GH
Tempore menſurari, quod eſt eſſe in tempore, quomodo intelligatur. 62.1.BC
Tempus numerus motus eſt, non quo numeramus, ſed numerus numeratus, ideſt prioris & poſterioris. 59.2.D.3.GH.57.2.BC
Tempus continuatur, ac diniditur ipſo nunc. 60.2.D
Tempus reiteratur ſecundum eaſdem partes ſpecie, ſed non numero. 61.2.C
Tempus menſura durationis motus eſt, ipſius eſſe. 61.4.EF
Tempus quomodo per ſe cauſa corruptionis ſit. 62.2.CD.
Tempus eſt menſura quietis per accidens. 62.3.F.4.G
Tempus ſemper eſt in ſui principio, & quomodo nunquam deficiet. 63.4.FG
Tempus ſapiētiſsimum quidam philoſophorum appellabant. 64.1.D
Tempus eſt exiſtente anima, vtcunq; autem eſſe dicitur anima non exiſtente. 65.1.BC
Tempora duo æqualia ſimul eſſe eſt impoſsibile. 65.3.EF
Tempus & motus inuicem menſurantur. 65.3.G.61.3.E
Tempus numerus eſt primæ circulationis, ſecundum quam menſuratur, & ad quam omnes alij motus temporis menſuratione menſurari oportet. 65.4.F
Tempus eſt continuum, & in ſemper diuiſibilia diuiſibile. 82.1.A
Tempus, ſi eſt finitum, & magnitudo finita. 93.1.BCD
Tempus ingenitum omnes fatentur, quod Plato ſolus generare voluit. 112.3.EF
Temporis partes aliæ, & aliæ ſunt, ſicut & motus. 59.4.E
Temporis continuitas ex motu, & magnitudine eſt. 59.1.BC
Tempus cur vbiq; inueniatur, conſyderatione dignum eſt. 64.4.F
Tempus infinitum eſt, ac diuiditur quemadmodum magnitudo. 79.2.CD.4.E
Tempore finito mobilia infinita moueri non contingit. 100.2.BCD.3.EFGH
Tempus medium eſt inter ipſa nūc, ſicut linea inter puncta. 79.3.EF
Tempus finitum eſſe non poteſt, & longitudo infinita. 83.2.CD
Tempus ſicut & motus, & magnitudo ex indiuiſibilibus minime componuntur. 80.1.BC
Temporis conſyderatio qua ſerie, ſeu ordine procedat. 57.2.D
Tempore infinito infinitum tranſiri, quomodo ſit poſsibile. 131.4.GH
Tempus non omnia entia continere dicitur. 63.1.AD
Tempore infinito per magnitudinem infinitam nō eandem moueri aliquid ſemper impoſsibile eſt. 92.2.A
Tempore indiuiſibili aliquid quieſcere non poteſt. 94.2.D
Tempus eſſe abſq; nunc non poteſt, & nunc principium habet & finem. 112.3.H
Tempore infinito quomodo aliquid moueri poteſt. 98.4.GH
Tempore finito infinitum ſpatium nullum mobile pertranſire poteſt. 82.4.F
Temporis præteriti, ac futuri idem nunc non eſt. 94.3.E
Tempus inter ipſa nunc, intelligi ſemper oportet. 112.3.H.4.E
Temporis menſura ipſum nunc eſt. 60.1.A
Tempori ſubiecta ab ipſo pati oportet, quod ex communi loquendi more manifeſtum eſt. 62.2.BC
Tempus ea continet, quæ ſub ipſo ſunt, ſicut locatum ipſe locus. 62.2.A
Temporis diuiſionem, motus diuiſio ſequi neceſſe eſt. 87.1.CD
Tempus penitus indiſciplinabile Paron Pythagoricus aiebat. 64.2.A
Tempus cum cœlo generari, ac factum eſſe voluit Plato. 112.3.E
Tempus ipſam ſphæram eſſe nonnulli ſenſere, qui dupliciter arguendi videntur. 58.2.AB
Tempus tardum, vel velox dicitur, & multum & paucum, quia numerus eſt: & longum, & breue, quia continuum. 61.1.CD
Tempori non ſubiacent, quæ ſempiterna ſunt, quia non ſeneſcunt. 62.3.E
Tempus & motus, cum ex æquo cum ipſa magnitudine diuidantur, Zenonis deſtruentes motum apparet fatuitas. 95.2.C
Tempore aliquo primo mutatum in qualibet temporis illius parte moueri oportet. 90.1.CD.2.A
Tempore menſurari, & motu quomodo intelligatur. 62.1.BC
Tempus & motus ex indiuiſibilibus non componitur. 80.4.E.97.4.F
Tempus principium & finem habebit, ſi infinitum aliquo modo non ſit. 38.3.EF
Tempus, ſi circulatio eſſet pars circulationis circulatio eſſet, & multa tempora ſimul eſſent. 58.1.AB.2.A
Tempus cur non ſit, ſi nunc non ſit, & è contra. 60.2.B
Tempus an aliquid ſit anima non exiſtente. 64.4.H
Tempus, ſi cuiuslibet motus menſura eſt, ſimul duo tempora æqualia erunt. 65.2.CD
Tempus, ſi ſemper eſt, & motus ſemper erit, ac ꝑpetuus cum eius menſura ſit. 112.2.D
Tempus ibi inuenitur, vbi motus inuenitur, ſiue actu, ſiue potentia. 64.4.GH
Termini motus, ſicut mouens, & quod mouetur, tripliciter diuiduntur. 67.2.BC
Termini ad quem potius contrarietatis cauſa eſſe videntur, quam termini a quo. 76.1.AB
Terminus ad quem magis, quam terminos a quo cur magis mutationem denominant. 67.1.C
Terminum ad quem attingit omne, quod mutatum eſt. 87.4.H.88.1.A
Terra cum ſurſum violente moueatur, ignis vero naturaliter, & è contra, ignis deorſum violenter, terra autem naturaliter, erunt qui ſurſum & deorſum motus naturales. 77.4.GH.78.1.A
Terræ naturalis deorſum motus, motui naturali ignis ſurſum an contrarius ſit eius deorſum violentus motus. 78.4.EF
Tertium principium naturæ eſt ipſa priuatio, per accidens tamen. 15.1.B
Tetragoniſmi, Briſſonis, & Antiphontis, ac Hippocratis
deſcri-

deſcriptiones. 3.1.B C D
Totum & partes an vnum ſint, vel diuerſa. 3.4.E F G
Totum & perfectum, vel idem, vel propinqua ſecundũ naturam ſunt. 39.4.H
Totum an ſeipſum a ſe ratione partis vel totius ratione moueat. 123.3.F G H
Totum & infinitum cum ſimilia ſint, ideo ipſi infinito omnia continere attribuitur. 40.2.A B C
Totius & partis idem naturalis locus eſt. 37.1.D
Totius materia ipſa pars eſt. 40.2.A
Tractu, pulſione, ac vertigine, vectionis motus fundatur. 101.4.F
Trahit ferrum magnes triplici ratione. 102.1.A B
Trahere dicitur, quod mouet alterum ad ſe. 101.4.H
Trahẽtis ac tracti nullum eſt medium. 101.4.H.102.1.C
Tranſmutatur omne, aut per ſe, aut per accidens, ſiue per partes. 66.3.F G
Tria principia eſſe tribus rationibus oſtenditur. 10.1.A B.2.A
Tunc tempus determinatum per aliquod nunc, & cum intra præteritum, & præſens includatur quandoq; tempus deficere neceſſe erit. 63.3.G H

VAcuum ſi non ſit commouebitur aliquid totum turbabitur cœlum, id eſt ſurſum ferretur. 56.2.C
Vacuum quomodo ſit in corporibus. 50.3.H
Vacuum ponentes potiores rationes adducunt. 50.2.D.3.F
Vacuum quiddam corporibus inditum eſſe, ex ipſa denſi ac rari ratione opinati ſunt quidam. 55.4.E
Vacuum aſſerentes neceſſario locum ponunt. 42.4.F
Vacuum motus aliquo modo cauſa eſt, vt intrinſecum corporibus, ipſa corpora deferens, vt in omnibus videre licet. 56.1.C D
Vacuum ſiquid eſſet vidiſſent illud vtiq; in iſtis mobilibus infra mundum aliqui vel ſapientes. 55.3.G H
Vacuum ſi aliquid ſit, neceſſariam non erit corpora eſſe in loco, vel locus ſpatium quoddam ſeparatum erit. 55.3.F
Vacuum ponẽtes contraria ſupponere negantibus illud oportet. 54.4.H.55.1.A
Vacuo, ſi quod mobile ex ſui parte quoquo modo moueatur, nihil velocitatis eius cauſa erit. 54.4.E G
Vacuum ſi non ſit, augmentatio, vel localis motus non erit. 50.2.D.3.E F
Vacuum aſtruentes rationes, nullius eſſe roboris oſtenduntur. 52.1.C D
Vacuum eſſe ex quibus rationibus deducitur. 50.2.D.3.E F
Vacuum eſſe, ex condenſatione, quæ fieri in corporibus videtur, quantum valeat. 51.4.F
Vacuum id primo ſignificare videtur locum, ſcilicet in quo nihil eſt, ſiue in quo non eſt corpus tangibile, ſiue hoc aliquid, id eſt aliqua ſubſtantia corporea. 1.1.B C.2.C.50.1.D
Vacuum, propter augmentum cum neceſſarium nequaquam ſit, irrationabiliter ergo ponitur. 51.4.G. 52.1.A
Vacuum ſi eſt, non aſsignabitur proiectorum cauſa, nec quietis eius quod mouetur aliqua erit cauſa. 52.4.F G H
Vacuum inditum corporibus dupliciter eſſe intelligi poteſt. 55.4.H
Vacuum ſeparatum, ſeu coniunctum non reperitur. 57.2.B C
Vacuum ibi natum eſt eſſe, vbi corpus tangibile. 48.4.G H
Vacuum cognoſcere volentes intelligere oportet quid nam ſignificet vacuum. 51.1.A
Vacuum corporis materiam quomodo quidam Platonicorum opinabantur. 51.2.C
Vacuum, non corpus, ſed corporis ſpatium, quidam eſſe dicunt. 51.3.E
Vacuum quomodo motum in inſtanti ſi ſit inferat. 53.2.B C D
Vacuum aſſerentes ſicut negatiuas, ita & affirmatiuas communes rationes adducere neceſſarium eſt. 51.1.B C D
Vacuum ſi ſit, augmentum, ſeu alimentum non ſit. 50.4.E
Vacuum non eſſe, & ſui abſoluta ratione manifeſtum eſt. 51.3.H
Vacuum id eſſe dixerunt antiqui, in quo nihil ſenſibus ſubiectum videtur. 50.1.D.2.B
Vacui ad plenum cum nulla ſit proportio neq; motus, motus qui per hæc fiunt, nullam inuicem rationem habebunt, ſi qua vero ſit proportio vtrũq; quis tranſire poterit. 53.4.E H D
Vacui ſi quis motus fiat non erit aliqua cauſa quietis cũ mouetur. 53.1.A
Vacuum negantibus quemadmodum & locum auferentibus motum negare neceſſe eſt. 51.3.F G
Vacuum nonnullis, ideo aliquid eſſe videtur, quia locus aliquid eſt. 52.1.C D
Vacui ad plenum nulla eſt proportio. 53.3.G H
Vano caſus propinquus eſſe videtur. 24.1.D.2.A
Vectione motum, non per ſe, ſed per accidens mouetur, inquantum aliquid alterum in quo eſt mouetur, ſi ſit primum mouens. 101.4.F
Velocius vel tardius an aliquid moueatur. 81.4.F
Vectionis motus, vertigine, tractu, & pulſione fundatur. 101.4.F
Velocitas ac tarditas motus ſpecies nequaquã ſunt, neq; ſpecierum eius differentiæ, neq; idem quod grauitas, aut leuitas. 74.4.F
Velocius eſt, quod tempore ęquali etiam in minori plus tranſit. 81.3.G
Velocius mobile per æqualem magnitudinem in minori tempore pertranſit, quam tardius mobile. 81.3.G
Velocius & tardius moueri in tempore omni accidit. 81.4.F
Velocior motus eſt, quanto motus primo mouenti propinquior eſt. 140.2.A
Violenta corpora ex ijs locis moueri dicuntur, in quibus naturaliter manent. 117.1.A
Violentus motus, an quietem oppoſitam habeat. 78.3.B
Violentus motus nõ erit, ſi quid non mouetur quandoque, & iterum quieſcit. 118.1.A
Virtutes finitæ in magnitudine infinita eſſe non poteſt. 138.3.E
Virtutes & malitiæ ſunt ad aliquid. 103.4.H
Virtutes & vitia quædam eſſe videntur, habitus etiam corporei, qui primæ ſpeciei annumerantur. 104.1.A
Virtus moralis in delectationibus & triſtitijs conſiſtit. 104.3.G
Virtutem in medio conſiſtere Peripatetici quomodo intellexere. 104.3.E
Virtutem aliquam animę ineſſe ſiqua in ea ſit paſsio impoſsibile eſt, ſicut Stoici affirmant. 104.3.E
Vita quædam rerum omniũ motus dicitur. 110.1.C.2.C
Vltimum, reſpectu partis vltimum dicitur. 79.2.A B
Vniuocum aliquod commune ad prædicamenta non reperitur. 29.3.H. 4.E
Vnitas ac punctus ſi ſint quædam ſeparata, eadem eſſe non poſſunt. 72.3.E F

Vniuer-

Vniuerſalia priora in doctrina eſſe debent. 1.1.C D
Vniuerſum quandoq; moueri, quandoq; autem quieſcere nihil prohibet. 114.4.H
Vnum plura eſſe quomodo contingat. 4.1.D.2.C
Vnum tripliciter dicitur. 3.4.F
Vnum actum duorum eſſe non inconuenit. 32.3.G
Vnum omne inquantum omne indiuiſibile. 40.3.H
Vnum & duo æquiuoca ſunt aquæ & aeri. 106.3.E F
Vnum omnia eſſe, vt indiuiſibile non poſſunt. 3.4.H
Vnum ſi omnia eſſent plura contingerent. 4.1.A B
Vnum principium eſſe impoſſibile eſſe probatur. 9.3.H
Voluntarijs, ſeu naturalibus, agentibus hoc neceſſarium, eſt, ſi paſſionem vel actionem habere ad inuicem velint, vt certa habitudine determinata ſint. 112.2.A B C
Vtentis ac facientis diſcrimen. 18.4.E F G.19.1.B C
Zeno Eleates quomodo ex eo cum nulla magnitudo tranſire poteſt motum nullum eſſe intulit. 82.3.H.4.E
Zenonis Eleatis rationes quatuor apparẽter motum deſtruentes. 95.2.C D
Zeno inerudite argumentabatur ex æquali loco corporis mobilis nihil moueri. 95.1.D
Zeno quomodo mutationem eam, quæ inter contradictoria eſt auferre nitebatur. 96.3.H.4.E
Zenonis ratio qua ſphæricum motum amittere nolebat. 96.4.H.97.1.A B
Zeno nihil moueri ob id ſenſit, quod mobile prius ad medium quam magnitudinis finem peruenire oportebat. 131.2.C D

FINIS.

ARISTOTELIS STAGIRITÆ.

PERIPATETICORVM PRINCIPIS, DE PHYSICO AVDITV LIBER PRIMVS,

Cum S. Thomæ Aquinatis expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Naturalium Principia tum ex Antiquorum, tum ex propria opinione uenatur, eaq́; tria eſſe ſtatuit, materiam ſcilicet ac formam per ſe: priuationem uero per accidens.

LECTIO PRIMA.

A principijs vniuerſalioribus inchoandum, cum hęc nobis prius nota ſint.

ARGV.

CVM circa omnes doctrinas, quarum ſunt principia uel cauſæ uel elementa, ex horum perceptione cognitio fiat atq; ſcientia: Tunc enim unamquanq; rē ſcire putamus, cum cauſas primas, principiaq́; prima, & uſq; ad elementa cognoſcimus: patet & ea, quæ ad principia Naturalis ſcientiæ pertinent, entendum eſſe prius determinare.

ANTIQVA. Tex. c. 1.

QVoniam quidē intelligere & ſcire contingit circa omnes ſciētias, quarum ſunt principia aut cauſę, aut elemēta, ex horum cognitione: Tunc enim cognoſcere arbitramur vnumquodq; cum cauſas primas et prima principia cognoſcimus, & vſq; ad elementa: manifeſtum quidem, quod quæ ſunt circa principia ſcientiæ, quæ de Natura eſt, prius determinare tentandum.

Cauſa diuerſitatis ſcientiarum.

QVIA liber Phyſicorū, cuius expoſitioni intendimus, eſt primus liber Scientię Naturalis, in eiuſdem principio oportet aſſignare quid ſit materia & ſubiectū ſcientiæ Naturalis. Sciendū eſt igitur, q cum omnis ſcientia ſit in intellectu: per hoc autē aliquid fit intelligibile in actū, q aliqualiter abſtrahitur a materia, ſm q aliqua diuerſimode ſe habēt ad materiā, ad diuerſas ſciētias pertinent. Rurſus, cū omnis ſcientia per demonſtrationem habeatur, demonſtrationis autē medium ſit definitio, neceſſe eſt ſm diuerſum definitionis modū ſcientias diuerſificari. Sciendum igitur, q quædā ſunt, quorū eſſe depēdet a materia, nec ſine materia definiri poſſunt: quædam vero ſunt, quæ licet eſſe nō poſſint niſi in materia ſenſibili, in eorum tñ definitione materia ſenſibilis nō cadit. Et hæc differunt adinuicē, vt curuum & ſimum. nā ſimum eſt in materia ſenſibili: & neceſſe eſt q in eius definitione cadat materia ſenſibilis. eſt. n. ſimum naſus curuus. & talia ſunt omnia naturalia, vt homo, lapis. Curuum vero licet eſſe nō poſſit niſi in materia ſenſibili, tñ in eius definitione materia ſenſibilis non cadit. Et talia ſunt omnia mathematica, vt nūeri, magnitudines, & figuræ. Quædā vero ſunt, quæ nō dependent a materia nec ſm eſſe nec ſm rationē, vel quia nunq̄ ſunt in materia, vt Deus et aliæ ſubſtātiæ ſeparatę: vel quia non vniuerſaliter ſunt in materia, vt ſubſtantia, potētia, &

Sufficientia ſcientiarū realium. ex. 6. Met. tx. c. 2.

A actus, & ipſum ens. De his igit̄ eſt Metaphyſica. De his vero, quæ dependent a materia ſenſibili ſm eſſe, ſed non ſm rationem eſt Mathematica. De his vero, quæ dependent a materia nō ſolum ſm eſſe, ſed etiam ſm rationem, eſt Naturalis, quæ Phyſica dicitur. Et, quia omne, quod habet materiam, mobile eſt, conſequens eſt q ens mobile ſit ſubiectum Naturalis philoſophiæ. Naturalis autem philoſophia de naturalibus eſt. Naturalia autē ſunt, quorum principium eſt natura. Natura autē eſt principiū motus & quietis in eo in quo eſt. De his igitur, quæ habēt in ſe principiū motus, eſt ſciētia Naturalis. Sed quia ea, quæ cōſequuntur aliquod commune prius et ſeorſum determinanda ſunt, ne oporteat ea multoties pertractādo omnes partes illius repetere, neceſſariū fuit q præmitteretur vnus liber in Scientia Naturali, in quo tractaretur de ijs, quæ cōſequuntur ens mobile in cōmuni, ſicut omnibus ſciētijs præmittitur Philoſophia prima, in qua determinatur de ijs quæ ſunt cōmunia enti, inquantū eſt ens. Hic autē eſt liber Phyſicorū, qui etiā

Subiectū totius Scientiæ Naturalis ex 2. huius. t. c. 3.

B dicitur de Phyſico ſiue de Naturali auditu: quia per modū doctrinæ ad audiētes traditus fuit. Cuius ſubiectum eſt ens mobile ſimpliciter. Non dico autē corpus mobile, quia omne mobile eſſe corpus, probat in iſto libro: nulla autē ſcientia probat ſuū ſubiectū: & ideo ſtatim in principio de Cœlo, qui ſequitur ad iſtum, incipitur a notificatione corporis. Sequuntur autē ad hunc librū alij libri Scientię Naturalis, in quibus tractatur de ſpeciebus mobiliū, puta in libro de Cœlo de mobili ſm motū localē, qui eſt prima ſpecies motus: In libro autē de Generatione, de motu ad formā et primis mobilibus, ſ. elemētis, quantum ad trāſmutationes eorum in cōmuni: quantum vero ad ſpeciales eorū tranſmutationes in libro Meteororū. De mobilibus vero mixtis inanimatis in libro de Mineralibus: de animatis vero in lib. de Anima, et cōſequentibus ad ipſum. Huic autem libro præmittit Philoſophus procemiū, in quo oſtendit ordinē procedendi in Sciētia Naturali. Vnde duo facit. Primo oſtēdit, q oportet incipere à cōſyderatione principiorum. Secūdo,

ὁ φυσικὸς ἀκροατὴς φύσεως.

Lib. 6. te. 3. te cōmen. 32. Lec. 2. te. cō. 2.

Partitio omnium librorū Naturalis philoſophiæ.

Diuiſio libri.

C q inter principia oportet incipere à principijs uniuerſalioribus. [Innata autē.] Primo ponit talem rationem: In omnibus ſcientijs, quarū ſunt principia, aut cauſæ, aut elementa, intellectus & ſciētia procedit ex cognitione principiorum, cauſarū, & elementorū: ſed ſcientia, quę eſt de natura, habet principia, elemēta, & cauſas: ergo in ea oportet incipere a determinatione principiorū. Quod aūt dicit intelligere, refertur ad definitiones: quod vero dicit ſcire, ad demonſtrationem. Nam ſicut demōſtrationes ſunt ex cauſis, ita & definitiones, cum cōpleta definitio ſit demōſtratio ſola poſitione differēs, vt dicitur in Primo Poſteriorum. Per hoc autē, quod dicit principia, aut cauſas, aut elemēta, non intendit ibi idē ſignificare. Nam cauſa eſt in plus q̄ elementum, nam elementū eſt quo cōponitur res primo, & eſt in eo, vt dicitur Quinto Metaphyſicę, ſicut literę ſunt elemēta locutionis, non autē ſyllabæ. Cauſæ autē dicuntur, ex quibus res dependet ſm eſſe ſuū vel fieri. vnde & etiā quę ſunt extra, vel etiā quæ ſunt in re cauſæ dici poſſunt, ex quibus

Argumētatio Ariſtotelis.

Lec. 16. Te. cōm. 12.

Lect. 3. Te. cōm. 4.

D non cōponitur res primo, non tñ elementa. Principium vero importat quendā ordinem alicuius proceſſus. Vnde aliquid poteſt eſſe principiū, quod nō eſt cauſa, ſicut id, vnde incipit motus, non tñ eſt cauſa: & punctus eſt principium lineæ, non tamē cauſa. Sic igitur per principia, videtur intelligere cauſas mouētes & agentes, in quibus attēditur ordo proceſſus cuiuſdā. Per cauſas autem, intelligere videtur cauſas formales, et finales, ex quibus maxime depēdent res ſm ſuum eſſe et fieri. Per elemēta vero proprie proprias cauſas materiales. Vtitur autē diſiunctione nō copulatione, ad deſignandum q non omnis ſciētia per omnes cauſas demonſtrat. Nam Mathematica nō demōſtrat niſi per cauſam formalem. Metaphyſica demonſtrat per cauſam formalē & finalem præcipue, & etiā agētem. Naturalis autē per omnes cauſas. Primum autē propoſitionem rationis inductæ probat ex cōmuni opinione, ſicut Primo lib. Poſteriorum dicitur: quia tūc quilibet experitur ſe cognoſcere aliquid cum ſcit omnes cauſas eius a primis vſq; ad vltimas. Nec oportet

Lec. 4. Tex. cōm. 5.

Cōtra cōmentatoris expoſitionem. vt aliter accipiamus hic cauſas & elementa & principia ꝙ́ſupra, vt Cōmentator vult, ſed eodē modo. Dicit autem [vſq; ad elementa] quia id quod eſt vltimum in cognitione eſt materia. Nam materia eſt propter formam, forma autem eſt ab agēte propter finem, niſi ipſa ſit finis. Vtputa dicimus, ꝙ propter ſecare ſerra habet dentes: & ferreos oportet eos eſſe, vt ſint apti ad ſcindendum. Secundo ibi.

ARGY. *Hæc autem inſita natura nobis eſt uia, ut è notioribus nobis magisq́; manifeſtis ad notiora naturæ, magisq́; manifeſta proficiſcamur. Non.n.ſunt eadem nobis atq; ſimpliciter nota. Quapropter hoc modo, ex hiſce, quæ naturæ quidem minus ſunt manifeſta, nobis autem notiora, ad ea, quæ dilucidiora ſunt, magisq; nota naturæ proficiſcamur, neceſſe eſt. At confuſa primo nota nobis ſunt magis ac manifeſta. Elementa uero principiaq́; poſterius ex hiſce nota per ipſorum diuiſionem fieri ſolent. Idcirco ex uniuerſalibus ad ſingularia proficiſcamur oportet.*

Tex. cōm. 2. Innata autē eſt ex notioribus nobis via & certioribus, in certiora naturæ & notiora. Non.n. eadē nobis nota & ſimpliciter. Probatio minoris. Vnde quidē neceſſe ſm modū hunc procedere ex incertioribus naturę, nobis autē certioribus, in certiora naturę & notiora. Tex. cōm. 3. Sunt autē primū nobis manifeſta & certa cōfuſa magis: poſterius autē ex his fiūt nota elemēta & principia diuidētibus hæc. Tex. cōm. 4. Vnde ex vniuerſalibus ad ſingularia oportet ꝓcedere.

Oſtendit ꝙ inter principia oportet prædeterminare de vniuerſalioribus. Et primo per rationē, Secundo per quædam ſigna. ibi. [Totum.] Circa primū ponit talē rationē. 2 parte. 4.2. Innata eſt nobis via vt procedamus incipiendo ab ĳs, quæ ſunt nobis magis nota, in ea quæ ſunt magis nota naturæ: ſed ea, quæ ſunt nobis magis nota, ſunt confuſa, qualia ſunt vniuerſalia: ergo oportet nos ab vniuerſalib⁹ ad ſingularia procedere. Ad manifeſtationē autē primę propoſitionis inducit, ꝙ non ſunt eadē magis nota nobis & ſm naturā, ſed illa, q́ ſunt magis nota ſm naturā ſunt minus nota ſm nos. Et, quia iſte eſt naturalis modus, ſiue ordo addiſcēdi, vt veniat a nobis notis ad ignota nobis, inde eſt, ꝙ oportet nos deuenire ex notioribus nobis ad notiora naturę. Notandū autem eſt ꝙ nō idem dicit nota eſſe nobis & nota ſimpliciter. Simpliciter autē notiora ſunt, quæ ſm ſe ſunt notiora. Sunt autem ſm ſe notiora, quæ plus habēt de entitate: quia vnūquodq; cognoſcibile eſt inquātum eſt ens. Magis autē entia ſunt quæ ſunt magis in actu. vnde iſta maxime ſunt cognoſcibilia naturę. Nobis autē econuerſo accidit, eo ꝙ nos 2. Meta. 6. c. primo. procedimus intelligēdo de potentia in actū, & principium cognitionis noſtrę eſt a ſenſibilibus, quæ ſunt materialia & intelligibilia in potētia. Vnde illa ſunt prius nobis nota, ꝙ́ ſubſtātiæ ſeparatæ, quæ ſunt magis notæ ſm naturā, vt patet Secūdo Metaphyſices. Nō ergo dicit nota naturæ, quia natura cognoſcat ea, ſed quia ſunt nota ſm ſe et ſm propriā naturam. Lec. 1. Dicit autē [notiora & certiora] quia in ſcientĳs nō requiritur qualiſcūq; cognitio, ſed cognitionis certitudo. Ad intellectum autē ſecundæ propoſitionis. Sciendū Fundamentū S. Tho. de ordine cognitorū neceſſario ex quo facilliter ſolutio cōtra Achillem. eſt ꝙ confuſa hic dicuntur, quæ cōtinent in ſe aliqua in potētia & indiſtincte. Et, quia cognoſcere aliquod indiſtincte medium eſt inter puram potentiam & actum perfectum, ideo, dum intellectus noſter procedit de potentia in actum primo occurrit ſibi confuſum ꝙ́ diſtinctū. ſed tunc eſt ſcientia completa in actu, quando peruenitur per reſolutionem ad diſtinctam cognitionem principiorū & elementorum. Et hæc eſt ratio, quare confuſa ſunt primo nobis nota quā diſtincta. Quòd aūt vniuerſalia ſint confuſa manifeſtū eſt, quia vniuerſalia continent in ſe ſuas ſpecies in potentia: & qui ſcit aliquid in vniuerſali ſcit illud indiſtincte. tūc autē diſtinguitur eius cognitio, quādo vnumquodq; eorū, quæ cōtinētur potētia in vniuerſali, actu cognoſcitur. qui enim

B ſcit animal non ſcit irrationale niſi in potentia. Prius autē eſt ſcire aliquid in potentia ꝙ́ in actu. Secundū igitur hūc ordinē addiſcendi, quo procedimus de potentia in actum, prius quò ad nos eſt ſcire animal ꝙ́ hominem. Contrariū Contradictionis ſolutio. autem huic videtur eſſe quod dicit Philoſophus in Primo Poſteriorū, ꝙ ſingularia ſunt magis nota quò ad nos: vniuerſalia vero naturę, ſiue ſimpliciter. Lec. 4. Tex. cōm. 5. Reſponſio. Vide contra 2um. Sed intelligēdū eſt ꝙ ibi accipit ſingularia ipſa indiuidua ſenſibilia, quę ſunt magis nota quò ad nos, q̃a ſenſus cognitio, quæ eſt ſingulariū præcedit cognitionē intellectus, quæ eſt vniuerſaliū. Sed, quia cognitio intellectualis eſt perfectior, vniuerſalia autē ſunt intelligibilia in actu, non autē ſingularia, cū ſint materialia, ſimpliciter & ſm naturam vniuerſalia ſunt notiora. Hic autem ſingularia dicit non ipſa indiuidua, ſed ſpecies: quæ ſunt notiores ſm naturam, vtpote perfectiores exiſtentes, & diſtinctam cognitionem habentes. genera vero ſunt prius nota quò ad nos, vtpote habētia cognitionē in potētia & cōfuſam. Sciendū aūt ꝙ Cōmentator aliter exponit.

F Dicit.n.ꝙ ibi [Innata eſt.] Vult oſtēdere Philoſophus modum demonſtrationis huius ſcientiæ, quia ſcilicet demonſtrat per effectus & poſteriora ſm naturā, vt ſic quod ibi dicitur intelligatur de proceſſu in demonſtrādo & non in determinando. Expoſitio Cōmenta. 2. c. 3. vſq; ad. 4. Deinde cum dicit. [Sunt autē primū] Intendit manifeſtare (ſm eum) quæ ſunt magis nota quo ad nos & minus ſecundū naturā, ſ. cōpoſita ſimplicibus intelligēs cōpoſita per confuſa. Vltimo aūt concludit ꝙ procedendū eſt ab vniuerſalioribus ad minus vniuerſalia, quaſi quoddam corollariū. Vnde patet, ꝙ eius expoſitio non eſt conueniens, Contra eandem triplicem. quia nō coniungit totum ad vnam intentionem. & quia hic non intendit Philoſophus oſtendere modum demonſtrationis huius ſcientiæ: hoc enim faciet in Secūdo libro ſecundum ordinem determinandi. iterum quia cōfuſa non debent exponi compoſita, ſed indiſtincta: non enim poſſet concludi aliquid ex vniuerſalibus, cum genera non componantur ex ſpeciebus. Secundo ibi.

ARGY. *Ipſum nanq; totū ſenſu notius eſt. Vniuerſale uero to-*
G *tum eſt quoddam: quippe cū multa cōplectatur: ut partes.*

Totum enim ſm ſenſum notius eſt. Vniuerſale autem totum quoddam eſt: multa enim cōprehendit vt partes vniuerſale.

Manifeſtat propoſitū per tria ſigna, quorū primū ſumitur a toto integrali ſenſibili. & dicit ꝙ totū ſenſibile eſt notius ſecundū ſenſum: ergo & totū intelligibile eſt notius ſecundū intellectum. Vniuerſale autem eſt quoddam totum intelligibile, quia comprehendit ſub ſe multa vt partes, ſ. ſua inferiora: ergo vniuerſale eſt notius quo ad nos. Dubium. Reſponſio. Videt autem hæc probatio inefficax, quia vtitur toto & parte et cōprehenſione æquiuoce. Dicendum eſt aūt, ꝙ totum integrale & vniuerſale cōueniunt in hoc, ꝙ vtrūq; eſt confuſum. Sicut.n. qui apprehendit genus nō apprehendit ſpecies diſtincte, ſed in potentia tantum, ita qui apprehendit Contra Commentatoré. domum nondum diſtinguit partes: vnde, cum ratione confuſionis totum ſit prius cognitum quo ad nos, eadem ratio
H eſt de vtroq; toto. eſſe autem compoſitum non eſt commune vtriq; toti, vnde manifeſtum eſt quod ſignanter dixit ſupra, confuſa & non compoſita. Secundo ibi.

ARGY. *Sic etiam & nomina quodammodo ſeſe habent ad definitionem. totum.n. quoddam indiſtinctumq́; ſignificāt, ceu circulus. At ipſius definitio in partes ſingulas diuidit.*

Tex. c. 5. Suſtinent autem idem hoc quodammodo & nomina ad rationem. totum enim quodammodo & indiſtincte ſignificat, vtputa circulus. Definitio autem ipſius diuidit in ſingularia.

Ponit aliud ſignū de toto integrali & intelligibili. Secundum ſignum. Definitum.n. ſe habet ad definientia quodāmodo vt totū integrale, inquantū actu ſunt definiētia in definito. ſed tamen qui apprehendit nomen, vtputa hominē aut circulū, non ſtatim diſtinguit definientia: vnde nomē eſt ſicut quoddā totū & indiſtinctū, ſed definitio diuidit in ſingularia, i. di-

ſtincte

Contradictionis ſolutio.

A ſtincte ponit principia definiti. Videtur autem hoc eſſe contrarium ei quod ſupra dixit. Nam definientia videntur eſſe vniuerſaliora: quæ dixit prius eſſe nota nobis. Sed dicendum, ꝙ definientia ſm ſe ſunt prius nota nobis ꝗ̃ definitum: ſed prius eſt notũ nobis definitum, ꝗ̃ ꝙ talia ſint definientia ipſius, ſicut prius ſunt nota nobis animal et rationale ꝗ̃ homo. Sed prius eſt nobis notum homo confuſe, ꝗ̃ ꝙ animal & rationale ſint definientia ipſius. Tertio ibi.

ARGY. *Pueri quoq; primum quidem uiros omnes patres & quaſuis mulieres matres appellãt: poſterius autem horum utrunq; diſcernere diſtinguereq; uidentur.*

Et pueri primum appellant omnes viros patres, & fœminas matres: poſterius autem determinant horum vnumquodq;.

Ponit tertium ſignũ ſumptum ex uniuerſaliori ſenſibili. Sicut.n. vniuerſalius intelligibile eſt prius notũ nobis ſm intellectũ, vtputa animal homine, ita communius ſenſibile eſt prius notũ nobis ſm ſenſum: vtputa hoc animal, ꝗ̃ hic homo. Et dico prius ſm ſenſum, & ſm locũ, & ſm tempus. Secundum locũ quidem, quia, cum aliquid a remotis videmus, prius percipimus ipſum eſſe corpus ꝗ̃ eſſe animal: & hoc, prius ꝗ̃ ꝙ ſit homo, & vltimo ꝙ ſit Socrates. Et ſimiliter ſm tẽpus puer prius apprehẽdit hunc vt quendã hominem, ꝗ̃ vt hunc hominẽ, qui eſt Plato, quin eſt pater eius. Et hoc eſt quod dicit. [pueri primũ appellãt omnes viros patres & fœminas matres, ſed poſteriꝰ determinãt]. i. determinate cognoſcũt vnũquodq;. Ex quo manifeſte oſtendit, ꝙ prius cognoſcimus aliquid ſub confuſione ꝗ̃ diſtincte.

LECTIO II.

Antiquorum de entibus ac principijs ſententiæ quamplures: quamq; illarum improbare, & quomodo ad Naturalem pertinet.

ARGY. *Neceſſe eſt itaq; aut unum eſſe principium, aut plura. Et ſi ſit unum, aut immobile, ut Parmenides Meliſſusq; dicit: aut mobile eſſe oportet, ut Naturales cẽſere uidetur, quidam aerem, quidam aquam primum principium eſſe dicentes. Si plura ſint, aut finita, aut infinita eſſe neceſſe eſt. Et, ſi finita ſunt pluraq; uno, duo uel tria, uel quatuor, uel in alio quodam numero eſſe oportet. Si infinita, aut genere quidem unum: figura uero uel forma diuerſa. perinde atq; Demo. aſſerebat, aut contraria etiã neceſſe eſt eſſe.*

Tex.c.6. NEceſſe autem eſt aut vnum eſſe principiũ, aut plura. Et ſi vnũ, aut immobile, ſicut dicunt Parmenides & Meliſſus: aut mobile, ſicut Phyſici. hi quidem aerem dicentes eſſe, alij vero aquam primũ principium. Si autem plura, aut finita, aut infinita. & ſi finita, plura autem vno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut ſm alium aliquem numerum. Et ſi infinita, aut ſic, ſicut dixit Democritus genus vnum, figura autem & ſpecie differentia, aut etiam contraria.

Poſito proœmio, in quo oſtẽſum eſt ꝙ Sciẽtia Naturalis debet incipere a principijs vniuerſalioribus, hic ſm prædictum ordinẽ incipit proſequi ea, quæ pertinẽt ad Sciẽtiam Naturalẽ. Et diuiditur in duas partes. In quarũ prima determinat de principijs vniuerſalibus Sciẽtiæ Naturalis. In ſecunda determinat de ente mobili in cõi, de quo intendit in hoc libro. Et hoc in Tertio lib. ibi. [Qm̃ autẽ natura eſt principiũ.] (Tex.c.1.) Prima in duas, In prima determinat de principijs ſubiecti huius ſcientiæ, i. de principijs entis mobilis inquantũ huiuſmodi. In ſecũda de principijs doctrinæ, In ſecundo libro ibi. [Eorũ quæ ſunt.] (Tex.c.1.) Prima autẽ in duas. In prima proſequitur opiniones aliorũ de principijs cõibus entis mobilis, In ſecũda inquirit veritatẽ de eis ibi. Omnes igitur cõtraria principia.] (Tex.c. 41. Pars ſecũda.) Circa primum tria facit. Primo ponit diuerſas opiniões Antiquorũ Philoſophorũ de principijs cõibus. Secundo oſtẽdit ꝙ aliquas earũ proſequi nõ pertinet ad naturalẽ ibi. [Id quidem igitur.] (Tex.c.8.) Tertio proſequitur opiniones improbando eorũ falſitatem ibi. [Principium aũt.] (Tex.c.13.) Circa primũ duo facit. Primo ponit diuerſas opiniones Philoſophorũ de principijs naturę. Secũdo oſtẽdit eandẽ diuerſitatẽ eſſe circa opiniones Philoſophorũ de entibus ibi. [Similiter aũt quærũt.] (Tex.c.7.) Dicit ergo primo, ꝙ neceſſe eſt eſſe vnũ principiũ aut multa. & vtraq; pars habuit Philoſophos opinãtes. Quidam.n. eorũ poſuerũt vnũ principium, quidã multa. Eorũ, qui poſuerunt vnũ, quidã poſuerũt illud eſſe immobile, ſicut Parmenides et Meliſſus, de quorũ opinione infra patebit: quidã vero poſuerunt illud eſſe mobile, ſ. Antiqui Naturales. Quorũ quidã poſuerunt aerem eſſe principiũ naturaliũ, vt Diogenes: quidã vero aquã, vt Thales: quidã vero ignem, vt Heraclitus: alij vero aliud mediũ inter aerem, et aquã, vt uaporem. Nullus uero eorũ, qui poſuerunt principiũ vnum tantũ, dixit illud eſſe terrã propter eius groſsitiem. Huiuſmodi aũt principia B mobilia dicebãt, quia per horũ alicuius rarefactionẽ & cõdenſationem alia fieri dicebãt. Eorũ vero, qui poſuerunt plura principia quidã poſuerũt ea finita, quidã poſuerunt infinita. (Nullꝰ (inquã) terram ſolã, principiũ poſuit.) Eorũ aũt qui poſuerũt ea finita: (licet plura vno) quidã poſuerunt ea eſſe duo, ſ. ignem & terrã, vt infra dicet Parmenides: quidã vero tria. ſ. ignem, aerem, & aquã. nam terrã quaſi compoſitã exiſtimabãt propter eius groſsitiem. Alij vero poſuerunt ea eſſe quatuor, ſ. Emp. vel etiã ſm aliquem aliũ numerum, quia & ipſe Empedo. cũ quatuor elementis poſuit duo alia, ſ. amicitiã & litem. (Lec.10. in principio.) Qui vero poſuerunt plura infinita diuerſificati ſunt. Democritus.n. poſuit indiuiſibilia corpora quæ dicũtur atomi eſſe principia omnium rerũ. (ἄτομος i. indiuiſibilis.) Sed huiuſmodi corpora poſuit eſſe omnia vnius generis ſm naturã, ſed tñ differebant ſm figurã et formam. Et nõ ſolum differebãt, ſed cõtrarietatem adinuicem habebant. Ponebat.n. tres cõtrarietates, vnã ſm figuram, quę eſt inter curuũ, & rectũ: aliam ſm ordinem, quæ eſt prioris, & poſterioris: aliam ſm poſitionem, ſ. ante & retro, ſurſum & C deorſum, dextrorſum et ſiniſtrorſum. Et ſic ex illis corporibus vnius naturæ exiſtentibus diuerſa fieri ponebãt ſm diuerſitatem figuræ poſitionis, et ordinis atomorũ. Ex hac autem opinione dat intelligere oppoſitã opinionẽ, ſ. Anaxagorę, qui poſuit infinita principia, ſed nõ vnius generis ſm naturã. Poſuit.n. principia eſſe infinitas partes carnis & oſſis minimas & aliorũ huiuſmodi, vt manifeſtũ erit inferiꝰ. (Notandum.) Aduertendũ autem ꝙ nõ diuiſit plura principia per mobilia et immobilia, quia nullus ponẽs prima principia plura, potuit ponere ea immobilia. (Lec.2. Te.c.12. Solutio dubitationis tacitæ.) Cũ.n. omnes ponerẽt cõtrarietatẽ in principijs, cõtraria aũt nata ſunt ſe alterare, cũ pluralitate principiorũ immobilitas ſtare nõ poterat. Secũdo ibi.

ARGY. *Pari modo quærere uidentur, & hi qui quærunt quotnam ſint ea quæ ſunt. Nam ea primum quærunt, ex quibus conſtant ea quæ ſunt, utrum unum an plura ſint. & ſi ſunt plura, utrum ſint finita an infinita. Quare principium quærunt ac elementum, utrum ſit unum an plura.*

D Tex.c.7. Similiter autem quęrunt, & quæ ſunt quęrentes quot ſunt. Ex quibus.n. ſunt quæ ſunt, quærunt primum, vtrum hæc vnũ aut plura ſint. &, ſi multa, aut finita aut infinita. Quare principiũ & elementum quęrunt vtrum vnum aut multa.

Oſtendit ꝙ eadem diuerſitas opinionũ eſt circa entia. & dicit, ꝙ ſimiliter Phyſici, inquirentes de ijs quę ſunt, i. de entibus, quærũt quot ſunt, vtrũ, ſ. vnũ aut plura, & ſi ſint multa, vtrũ ſint finita vel ĩfinita. Et ratio eſt. quia Antiqui Phyſici nõ cognouerũt niſi cauſam materialem, de alijs aũt parum tetigerũt. Ponebãt aũt formas naturales eſſe accidẽtia ſicut & artificiales. Sicut ergo tota ſubſtãtia artificialiũ eſt eorũ materia, ita ſequebat̃ ſm eos, ꝙ tota ſubſtantia naturalium eſſet eorũ materia. Vnde, qui ponebãt tantũ vnũ principium, puta aerẽ, putabãt ꝙ alia entia eſſent aer ſm ſuam ſubſtãtiã: & ſimile eſt de alijs opinionibus. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ [Phyſici quærũt ex quibus ſunt quæ ſunt]. i. inqui

rendo de principijs inquirũt cauſas materiales ex quibus entia eſſe dicũtur. Vnde patet ꝙ qñ inquirunt de entibus, vtrum ſint vnũ aut plura, eorũ inquiſitio eſt de principijs materialibus, quæ elementa dicuntur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Conſyderare igitur, ſi id quod eſt unũ ſit atq; immobile non ad Naturalẽ Phyſicum pertinet. Nã ut Geometræ nõ eſt ad eom ratio, qui geometriæ principia tollit: ſed aut ad aliam ſcientiã attinet, aut ad communẽ omnium facultatẽ, ſic & illi nulla eſt ad eũ ratio, qui principia tollit. nõ eſt. n. principium ſi unũ eſt tantum, atq; unum hoc modo. Principium enim alicuius aut aliquorũ principium eſſe cõſtat.*

Te.cõ.8. Id quidem igitur, ſi vnũ & immobile ſit quod eſt, intẽdere, non de natura eſt intẽdere. Sicut. n. Geometræ nõ amplius ratio eſt ad deſtruentem principia, ſed eſt aut alterius ſciẽtię, aut omnibus cõmunis: ſic neq; alicui de principijs. Nõ enim amplius principium eſt ſi vnũ ſolum, et ſic vnũ. principium enim cuiuſdam aut quorũdam eſt.

Oſtendit, ꝙ aliquã iſtarum opinionũ improbare nõ pertinet ad naturalem. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit, ꝙ improbare opinionẽ Parmenidis et Meliſsi nõ pertinet ad Scientiã Naturalem. Secũdo aſsignat rationẽ, quare ad præſens eſt vtile eã reprobare ibi. [Sed, qm̃ de natura.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit ꝙ nõ pertinet ad Scientiã Naturalẽ improbare prædictã opinionem. Secundo ꝙ non pertinet ad eã ſoluere rationes, quæ ad probandũ ipſam inducuntur ibi. [Aut ſoluere rationẽ.] Primũ oſtendit duabus rationibus, quarum ſecunda incipit ibi. Simile igitur. Dicit ergo primo, ꝙ nõ pertinet ad Scientiã Naturalem intendere ad perſcrutãdum de hac opinione, ſi ens eſt vnum et immobile. Iam. n. oſtenſum eſt, ꝙ nõ differt ſm intentionem Antiquorũ Philoſophorum ponere vnũ principium immobile, & ponere vnũ ens immobile. Et ꝙ improbare hanc opinionem ad Naturalẽ nõ pertineat ſic oſtendit. Ad Geometram nõ pertinet inducere rationẽ cõtra deſtruentẽ ſua principia: ſed hoc vel pertinet ad aliquã aliam Scientiã particularẽ, (ſi tñ Geometria ſic ſit ſubalternata alicui particulari ſciẽtię) ſicut Muſica Arithmeticæ ſubalternatur, ad quã pertinet diſputare cõtra negantem principia muſicæ. vel hoc pertinet ad Scientiã cõmunem, ſ. Logicã vel Metaphyſicã. Sed prædicta poſitio deſtruit principia naturæ, quia [ſi ſit ſolũ vnum ens, et ſic vnũ], ſ. immobile, ut ſic ex eo fieri alia non poſsint, ſic tolletur ratio principij. quia omne principium aut eſt principium alicui⁹, aut aliquorum. Ad poſitionem igitur principij ſequitur multitudo: quia aliud eſt principium, aliud cuius eſt principium. Qui igitur negat multitudinem tollit principia. non igitur debet contra hanc poſitionem diſputare Naturalis. Secundo ibi.

Te.10.

Te. 9.

ARGY. *Simile eſt itaq; ſi hoc modo ſit unum conſyderare, & de alia quauis poſitione diſſerere, quæ ſermonis cauſa dicitur, qualis eſt Heracliti: uel quiſpiam, id, quod eſt, unum hominem eſſe dixerit.*

Te.cõ.9. Simile igitur intendere eſt, ſi ſic vnum eſt, & ad aliam poſitionem quamlibet diſputare ſermonis gratia dictã, vt heracliteam: aut ſi aliquis dicat hominem vnum, quod eſt, eſſe.

Oſtendit idem alia ratione. Non. n. requiritur ad aliquã ſcientiã ut inducat rationẽ cõtra opiniones manifeſte falſas & improbabiles. Nã quolibet proferente cõtraria opinionibus Sapiẽtis ſolicitũ eſſe ſtultũ eſt, vt dicitur Primo Topicorum. Hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ [intẽdere ad perquirendum ſi ens eſt ſic vnum], ſ. immobile, ſimile eſt ac ſi diſputaretur contra quamlibet aliam poſitionem improbabilẽ, vtpura contra poſitionem Heracliti, qui dixit omnia ſemper moueri, & nihil eſſe verum: vel contra poſitionem alicuius, qui diceret, ꝙ totum ens eſt vnus homo. quæ quidẽ poſitio eſſet omnino improbabilis. Et tamen qui ponit eſſe ens vnum tantum immobile, cogitur ponere totum ens eſſe aliquod vnum. Sic igitur patet, ꝙ non eſt huius ſciẽtiæ contra hanc poſitionem diſputare. Deinde cum dicit.

E

Aut contentioſam ſoluere rationem. quod quidem ambæ rationes habent & Parmenidis, & Meliſsi. Nam falſa ſumunt, & forma ſunt uitioſæ. Inepta autẽ magis eſt ratio ipſius Meliſsi, nec dubitationem habet. ſed uno abſurdo dato, cætera accidunt. Hoc uero nullã habet difficultatem. ARGY.

Aut ſoluere rationem litigioſam. quod ſanè vtræq; quidẽ habent rationes & Meliſsi, & Parmenidis. etenim falſa recipiunt, & nõ ſyllogizantes ſunt. Magis autẽ Meliſsi oneroſa eſt ratio, & nõ habens defectum. Sed vno incõuenienti dato alia cõtingunt. hoc autẽ videre nihil difficile. Te.c.10.

Oſtendit ꝙ nõ eſt Naturalis etiã ſoluere prædictorũ Philoſophorum rationes. Et hoc propter duas rationes, quarũ ſecunda incipit ibi. [Nobis autẽ ſubijciãtur.] Probat ergo primo propoſitum per hoc, ꝙ nõ exigitur in aliqua ſciẽtia vt ſoluãtur rationes ſophiſticæ, quæ manifeſtum defectum habẽt vel formæ vel materiæ. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ſimile eſt intẽdere ad improbabiles rationes [aut etiã ſoluere litigioſam rationem]. i. ſophiſticã. Hoc autẽ ꝙ ſint ſophiſticæ [habẽt vtræq; rationes & Meliſsi, & Parmenidis.] Peccant. n. in materia. [vnde dicit, ꝙ falſa recipiũt]. i. falſas propoſitiones aſſumunt. Et peccãt in forma. vnde dicit, ꝙ non ſyllogizãtes ſunt. Sed poſitio Meliſsi [eſt magis oneroſa]. i. vana & fatua [& nõ habens defectum]. i. nõ inducens dubitationem. & hoc infra oſtẽdetur. Non eſt autem inconueniens ꝙ vno inconuenienti dato alia ſequantur. Sic igitur concludi poteſt, ꝙ nõ requiritur ad Philoſophum Naturalem, ꝙ ſoluat huius rationes. Secundã rationem ponit ibi. (G; Te.11.)

At nobis ea, quæ natura cõſtant, aut omnia, aut aliqua moueri ſubijciatur, quod quidẽ patet inductione. Et inſuper nec omnia ſunt ſoluenda, ſed ea tantum, quæ quiſpiam ex principijs oſtendit falſa. Quæ uero hanc conditionem egrediuntur, nõ ſunt ſoluẽda. Velut quadrationẽ eam quidẽ, quæ per partes extruitur, ad Geometrã diſſoluere pertinet: Antiphõtis autẽ, nõ ad Geometrã redarguere ſpectat. ARGY. (F)

Nobis autẽ ſubijciantur, quæ ſunt natura aut omnia, aut quædam moueri. Eſt autem manifeſtum hoc ex inductione. Similiter autẽ neq; ſoluere omnia cõuenit: ſed aut quæcunq; ex principijs aliquis demõſtrans mentitur. Quodcũq; vero nõ, minime; vt tetragoniſmũ, eum quidem, qui per deciſiones, Geometrici eſt diſſoluere: illum autẽ, qui Antiphontis, non Geometrici eſt. Te.c.11.

Quæ talis eſt. In Scientia Naturali ſupponit, ꝙ naturalia mouẽtur vel oĩa vel quædã [quædam] dicit, quia de quibuſdam eſt dubiũ ſi moueãt, & qualiter moueãtur: puta de anima, de cẽtro terræ, de polo Cęli, et formis naturalibus et alijs huiuſmodi. Et ꝙ naturalia moueant poteſt manifeſtũ eſſe ex inductione, quia ad ſenſum apparet ꝙ res naturales moueantur. Eſt etiã neceſſarium motũ ſupponi in Sciẽtia Naturali, ſicut neceſſariũ eſt ſupponi naturã, in cuius definitione ponit̃ motus. Eſt. n. natura principiũ motus, vt infra dicet. hoc aũt habito ꝙ mot⁹ ſupponatur in Sciẽtia Naturali, vlterius procedit ad propoſitũ oſtendendũ per hoc, ꝙ nõ omnes rationes ſunt ſoluẽdę in aliqua ſciẽtia, ſed ſolũ quæ cõcludunt aliquod falſum ex principijs illius ſciẽtiæ: quæcũq; vero nõ cõcludunt ex principijs ſciẽtiæ, ſed ex cõtrarijs principiorũ, non ſoluuntur in illa ſciẽtia. Et hoc probat per exemplũ in geometricis dicens, vt tetragoniſmũ. i. quadraturã circuli: hunc quidẽ, qui eſt per deciſiões circũferentię, diſſoluere pertinet ad Geometrã, quia nihil ſupponit contrariũ principijs ſciẽtiæ. Voluit. n. quidam, inuenire quadratũ ęquale circulo diuidẽdo circunferentiã circuli in multas

(H; margin: Secũda ratio. Obſeruatio lã terræ. — Lib. 2. Te.c.3. — ὁ τετραγωνισμὸς quadratio vel quadratura, & dicitur ἀ τέτρας quod eſt quaternum.)

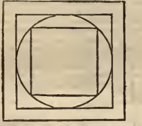
γωνία angulus. Sol. argumenti ... ad ... talē ſpectat.

multas partes: et ſingulis partibus ſupponere lineas rectas: A & ſic inueniendo aliquas figuras, ſicut rectilineas æquales alicui illarũ figurarũ, quæ cõtinetur a deciſione circũferentiæ, et corda, ut pluribus aut oĩbus æſtimabat ſe inueniſſe figurã rectilineã æqualẽ toti circulo: cui facile erat inuenire quadratũ æquale per principia geometriæ: et ſic putabat ſe inuenire poſſe quadratũ æquale circulo. Sed nõ ſufficiẽter argumẽtabatur. quia licet deciſiones illæ cõſumerẽt totam circunferentiã circularẽ: non tñ figuræ cõtentæ a deciſione circũferentiæ & lineis rectis cõprehendebãt totã ſuperficiẽ circularẽ.

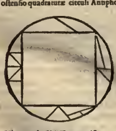
Argumentum Antiphontis.

Sed diſſoluere quadratũ Antiphõtis nõ pertinet ad Geometrã: quia utebaẽ cõtrariꝭs principiorũ geometrię. Deſcribebat.n. in circulo aliquã figurã rectilineã, puta quadratũ, & ſubdiuidebat arcus, quib⁹ ſuſtẽtabanẽ latera quadrati, ſingulos in duo media, & a pũctis deciſionũ deducebat lineã rectã ad omnes angulos quadrati, et ſic reſultabat in circulo figura. viij. angulorũ, quæ pl⁹ accedebat ad ęqualitatẽ circuli q̃ quadratũ. Iterũ diuidebat arcus quibus ſuſtentabanẽ latera figuræ. viij. angulorũ: ſingulos in duo me B dia. & ſic ducẽdo lineas rectas a pũctis deciſionũ ad angulos pdictæ figuræ reſultabat figura. xvi. angulorũ, quæ adhuc plus accedebat ad æqualitatẽ circuli. Semp ergo diuidẽdo arcus & ducẽdo lineas rectas ad angulos figuræ præexiſtẽtis cõſurgit figura propinquius ſe habẽs ad æqualitatem circuli. Dicebat autẽ, ꝙ non eſt procedere in infinitum in deciſione arcuũ. Erat ergo deuenire ad aliquã figuram rectilineam æqualẽ circulo, cui poterit quadratum ęquari.

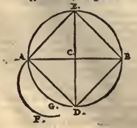
Falſa oſtenſio quadraturæ circuli per deciſiones briſſonis.

Falſa oſtenſio quadraturæ circuli Antiphontis.

Hippocratis Chij Tetragoniſmus.

Geometra nõ habet ſoluere rationem, ſed metaphyſic⁹.

A Quia igitur ſupponebat ꝙ arcus nõ ſemper diuiduntur in duo media: quod eſt cõtra principia Geometriæ, huiuſmodi rationẽ diſſoluere non pertinet ad Geometrã. Quia igiẽ rationes Parmenidis et Meliſsi ſupponũt ens eſſe immobile, vt infra patebit: hoc autẽ eſt cõtra principia ſuppoſita in Sciẽtia Naturali, ſequitur ꝙ ſoluere huiuſmodi rationes nõ pertinet ad Philoſophum Naturalem. Deinde cum dicit.

Verum cùm non de natura quidem: naturales autem dubitationes ipſos accidat dicere: bene res ſeſe habebit fortaſſe ſi parum de ipſis diſſeruerimus. hæc enim conſyderatio Philoſophiam nimirum habet. ARGY.

Sed, quoniam de natura quidem, non autem naturales defectus contingit dicere ipſos, fortaſſis bene ſe habet aliquãtulum diſputare de ipſis. habet enim philoſophiam hic reſpectus. Te.co.12.

Aſsignat rationem quare diſputet contra prędictam poſitionem. B Et dicit, ꝙ, quia prædicti Philoſophi loquebantur de rebus naturalibus: licet non inducerent [defectus] id eſt dubitationes naturales, vtile eſt ad propoſitum diſputare de huiuſmodi opinionibus. quia & ſi non ſit Scientiæ Naturalis diſputare contra huiuſmodi poſitiones, pertinet tamen ad Philoſophiam primam.

LECTIO III.

Parmenidis ac Meliſſi poſitio de entium ac principiorum vnitate, cum ex entis, tum ex vnius ratione arguitur.

Atq; ut a principio omnium accõmodatiſſime noſtra hæc proficiſcatur oratio, cùm id, quod eſt pluribus modis dicatur, quo nã modo dicunt unum omnia eſſe? utrum ut ſubſtantiam cuncta, an ut quantitatem, an qualitatem? Et rurſus, utrum ſubſtantiam quidem, unam autem eſſe cũcta, uelut hominem unum, aut equum unum, aut animã unam. An qualitatem, & hanc identidem unam, ut albe- C dinem, aut caliditatẽ, aut aliquid tale. hæc.n. omnia inter ſe nimium differunt, ut dici nõ poſſint. nam, ſi eſt ſubſtantia, & qualitas, atq; quantitas, ſiue ſeparata ſeiunctaque ſint ea quæ ſunt, non unum ſed plura profecto ſunt. Sin uero qualitas ſint uniuerſa uel quantitas: ſiue ſit ſubſtantia, ſiue non ſit, abſurdum eſt ſanè: ſi id, quod eſſe non poteſt, abſurdum oporteat appellare. Nihil.n. cæterorum præter ſubſtãtiam ſeparatum per ſe eſſe poteſt: uniuerſa.n. hæc de ſubiecto dicuntur, de ſubſtantia quidem ipſa. Atqui Meliſſus id, quod eſt, infinitum aſſerit eſſe. Id ergo quod eſt, quantitas eſt quædam. Infinitum enim in quantitate numerum eſt. Subſtantia aut infinita, aut qualitas, aut affectus infinitus eſſe nõ poteſt, niſi per accidens: ſi ſimul & quanta ſit quædam. Infiniti nanq; ratio quantitate utitur, nõ D ſubſtantia, nõ qualitate. Si igitur & ſubſtãtia ſit & quantitas, id quod eſt, non unum, ſed duo eſſe uidentur. Si uero ſit ſolum ſubſtantia, infinitum ſanè non eſt: neque magnitudinem ullam habebit, erit enim quantitas quædam. ARGY.

PRincipium autem maxime eſt omniũ proprium, qm̃ multipliciter dicitur, quod eſt, quomodo dicunt dicentes vnũ eſſe omnia, vtrũ ſubſtantiã vnum oĩa, aut quantitatẽ, aut qualitatem? Et iterũ vtrum ſubſtantiam vnã omnia, vt hominẽ vnum, aut equũ vnum, aut animã vnã: aut qualitatẽ vnã erunt hęc, vt albũ, aut calidum, aut aliquid aliorũ talium? hęc.n. omnia differunt multũ, & ſunt impoſſibilia dicta. Siquidem.n. erunt & ſubſtãtia & quale & quantũ, & hęc ſiue reſoluta adinuicẽ, ſiue non, multa ſunt quę ſunt. Te.co.13. Te.co.14.

Si vero omnia, aut quale, aut quātū ſunt, ſiue cū ſit ſubſtantia, ſiue cum non ſit, incōueniens eſt, ſi oportet inconueniens dicere impoſsibile. nullū autem aliorū ſeparabile eſt extra ſubſtantiā. Omnia nāq; de ſubiecto dicūtur, ipſa ſubſtātia. Te.cō.15. Meliſſus autē, quod eſt, infinitū dicit eſſe. quantum itaq; aliquid eſt quod eſt: infinitū.n.in quātitate eſt. Subſtantiā aūt infinitā, aut qualitatē, aut paſſionē eſſe, nō cōtingit niſi ſm accidēs, ſi ſimul & aliquæ quātitates ſunt. Infiniti autē ratio quātitati cōgruit, ſed nō ſubſtātiæ neq; qualitati. Siqdē igit̃ ſubſtātia eſt & quātū, & duo non vnū eſt, qđ eſt: ſi vero ſubſtātia ſolū, nō infinitū eſt, neq; magnitudinē habebit vllā. quātum. n. quoddā erit.

Poſtquam poſuit opiniones Philoſophorū de principijs, hic diſputat cōtra eos. Et primo cōtra illos, qui nō naturaliter de natura ſunt locuti. Secundo cōtra illos, qui naturaliter de natura ſunt locuti ibi. Te.cō.32. [Sicut autē Phyſici.] Circa primū duo facit. Primo diſputat cōtra poſitionē Meliſsi & Parmenidis. Secūdo contra rationes eorū ibi. [Ex quibus demōſtrant.] Secunda parte.12 Circa primū duo facit. Primo diſputat cōtra poſitionem hāc, ens eſt vnū, per rationem ſumptā ex parte entis, quod eſt ſubiectū in propoſitione. Secundo per rationem ſumptā ex parte vnius, quod eſt prædicatū, ibi. [Amplius qm̄.] Te.cō.16. Dicit ergo primo, ꝙ id, quod maxime accipiendum eſt pro principio ad diſputādum contra poſitionē prędictam, eſt, ꝙ id [quod eſt] .i. ens, dicit̃ multipliciter. Quęrendum.n.eſt ab eis, qui dicūt ens eſſe vnū, quomodo accipiant ens: vtrum, ſ. pro ſubſtātia, vel pro qualitate, vel pro aliquo aliorū generum. Et, quia ſubſtātia diuiditur in vniuerſalē, & particularem, .i. ſubſtantiā primā, & ſecundam et iterū in multas ſpecies, quærendū eſt, vtrum dicant ens eſſe vnum, vt hominē vnū, aut vt equū vnum, aut animā vnā: aut vt qualitatē vnā, aut album, aut calidū, aut vt aliquod huiuſmodi. multū.n. differt quodcūq; iſtorū dicatur. Oportet igitur, ꝙ ſi ens eſt vnū, ꝙ vel ſit ſubſtātia & accidens ſimul, vel accidēs tantū, vel ſubſtantia tātum. ſi autē ſit ſubſtantia & accidēs ſimul, nō erit vnū ens tantū, ſed duo. Nec differt quantū ad hoc, vtrū ſubſtantia & accidēs ſint ſimul in vno, vt vnū vel diuerſa, quia licet ſint ſimul in vno, non tñ ſunt ſimpliciter vnū, ſed vnū ſubiecto. Si uero dicatur, ꝙ ſit accidēs tantum, & nō ſubſtātia: hoc eſt omnino impoſsibile. nā accidens ſine ſubſtātia omnino eſſe non poteſt. omnia.n. accidentia de ſubſtātia dicuntur, ſicut de ſubiecto: & in hoc ratio eorū conſiſtit. Si vero dicatur, ꝙ ſit ſubſtātia tātum ſine accidēte, ſequitur ꝙ nō ſit quantitas. nā quantitas accidens eſt. Et hoc eſt cōtra poſitionē Meliſsi. poſuit.n. ens eſſe infinitū. vnde ſequitur ꝙ ſit quantū, quia infinitū per ſe loquēdo non eſt niſi in quantitate. Sed ſubſtātia & qualitas & huiuſmodi nō dicuntur infinita niſi per accidēs, inquātum, ſ. ſunt ſimul in quātitate. Cū ergo Meliſſus ponat ens infinitum, nō poteſt ponere ſubſtantiā ſine quantitate. Si ergo eſt ſubſtantia & quantitas ſimul, ſequitur, ꝙ non ſit tantum vnum ens, ſed duo. Si vero ſit ſolum ſubſtantia, non eſt infinitum: quia non habebit magnitudinem neq; quantitatem. Nullo igitur modo poteſt eſſe verum quod Meliſſus dicit, ens eſſe vnum. Secundo ibi.

ARGY. *Præterea cùm multipliciter & ipſum unū, ſicut et id, quod eſt, dici ſoleat, cōſyderandum eſt quonā modo ipſum Vniuerſum unū aſſerūt eſſe. Atq; unū dicitur, partim cōtinuum ipſum, partim indiuiſibile, partim ea, quorū eadē atq; una eſt ratio, ut temetū ac uinū. Si igitur eſt continuū ipſum unum, multa profecto eſt. continuum.n. in infinitū eſt diuiſibile. Exiſtit autē dubitatio de parte ac toto nō ad ſermonem fortaſsis accommodata, ſed per ipſam conſyderanda, utrum unum an plura ſint pars atq; totum, et quo pacto ſint unum uel plura, & ſi ſint plura, quo nam modo ſint plura. Et de partibus non continuis eadē ſunt quærenda. & ſi utraq; pars & ipſum totū ſint unum perinde atq; indiuiſibile, ipſæ profecto partes unū identidē erunt.*

Quā ſoluit in hoc. 7. meta. Te.cō.60.

Amplius, quoniā et ipſum vnū multipliciter Te.cō.16. dicitur, quēadmodum & quod eſt, intendēdum quomodo dicūt vnū eſſe omne. Dicitur.n. vnū, aut continuum, aut indiuiſibile, aut quorum ratio vna & eadem, quæ aliquid erat eſſe, quēadmodum * vappa & vinum. *a.l. mutum. Siquidē igitur continuum, Te.cō.17. multa ſunt quod eſt. in infinitum enim diuiſibile eſt continuum. Habet autem dubitationem de toto & parte, fortaſſis autem non ad hāc rationem, ſed ad ipſam ſm ſeipſam. Vtrum vnum aut plura pars & totū, & quomodo vnū aut plura, & ſi plura quomodo plura: & de partibus non continuis. & ſi toti vnum vtrunq; eſt ſicut indiuiſibile, quoniā & eadem eiſdem erūt.

Ponit ſecundā rationem acceptā ex parte vnius. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationē, Secūdo oſtēdit quomodo quidā errauerunt in ſolutione ipſius ibi. [Conturbati.] Te.cō.20. Vnum triplíciter. Dicit ergo primo, ꝙ ſicut ens dicit̃ multipliciter, ita et vnū. et ideo cōſyderandū eſt quomodo dicātur omnia eſſe vnū. Dicitur.n. vnū tripliciter, vel ſicut cōtinuum eſt vnū, vt linea & corpus. vel ſicut indiuiſibile eſt vnū, vt punctū: vel ſicut vnū dicuntur illa, quorū ratio eſt vna, ſeu definitio, ſicut vappa & vinū dicuntur vnū. Primo ergo oſtēdit, ꝙ nō poſſunt dicere, ꝙ omnia ſunt vnū cōtinuatione, quia cōtinuū eſt quodammodo multa. omne.n. cōtinuum eſt in infinitū diuiſibile, & ſic cōtinet in ſe multas partes. et qui ponit ens cōtinuū, neceſſe eſt ꝙ ponat quodāmodo multa: & nō ſolū propter multitudinē partiū, ſed etiā propter diuerſitatē, quæ videtur eſſe inter totū & partes. eſt.n. dubitatio vtrū totū et partes ſint unū aut plura. Et licet forſitā hęc dubitatio ad propoſitū nō ptineat, tñ per ſeipſam vtilis eſt ad cognoſcēdū. et nō ſolū de totis cōtinuis, ſed etiā de totis cōtiguis, quorū partes nō ſunt cōtinuę, ſicut partes domꝰ, quę ſunt vnū cōtactu et cōpoſitione. Et intelligēdū eſt, ꝙ totū ſm quid eſt idē parti, & nō ſimpliciter. Hinc & ex 7. Me.te. 60 elicitur quæſtio de identitate reali totius & partis. ſi aūt ſimpliciter totum eſſet idē vni partium, eadē ratione eſſet idē alteri partium. Quæ autē vni & eidē ſunt eadē ſibi inuicē ſunt eadē. Et ſic ſequit̃ ꝙ ambæ partes, ſi ponātur ſimpliciter eſſe idē toti, ꝙ ſint idē adinuicē: & ſic ſequeretur ꝙ totum ſit indiuiſibile non habens diuerſitatem partium. Secundo ibi.

ARGY. *Atqui, ſi unum eſt ut indiuiſibile, nulla ſanè quātitas, nulla qualitas erit. Neq; igitur infinitum eſt id, quod eſt, ut dicit Meliſſus, neq; finitum, ut Parmenides aſſerit. Ipſe nanq; finis eſt, ut patet indiuiſibile, non ipſum finitum.*

At vero, ſi eſt indiuiſibile, nullum erit quantum Te.cō.18. neq; quale, neq; iam infinitū quod eſt, ſicut Meliſſus dicit, neq; finitū, ſicut & Parmenides. Terminus enim indiuiſibilis finitus non eſt.

Oſtēdit, ꝙ omnia nō poſſunt eſſe vnū, ſicut indiuiſibile eſt vnū, quia quod eſt indiuiſibile nō poteſt eſſe quantum: cū omnis quātitas ſit diuiſibilis, & per cōſequēs nō poteſt eſſe quale, vt intelligat̃ de qualitate, quę fundatur ſup quātitatē. Et, ſi nō eſt quantum, nō poteſt eſſe finitū, ſicut dixit Parmenides, neq; infinitū, ſicut dixit Meliſſus, qa terminus indiuiſibilis, vtpote punctus, eſt finis, & nō finitus: quia finitum & infinitum conueniunt quantitati. Tertio ibi.

ARGY. *At uero, ſi omnia, quæ ſunt, ratione ſunt unū, ut ueſtimentū ac tunica, fit ut Heracliti ſententiā dicant. eadē.n. erit boni maliq; ratio, et nō boni ac boni. Quare idē erit bonum atq; non bonū, & homo ac equus idē, & homo atq;*

noti

non homo. At ſermo ipſorũ, nõ unũ ea, quæ ſunt, ſed nihil aſſeret eſſe. Et eadẽ inſuper ratio qualitatis, ac q̃titatis erit.

Te. cõ. 19. At vero, ſi ratione vnũ ſunt omnia quæ ſunt, ſicut eſt tunica & indumentũ, Heracliti rationẽ contingit dicere. idem. n. erit & bono & malo, et non bono eſſe & bono. Quare idem erit bonum & non bonum: & homo & equus. Et non ſolũ de eo, quod vnum ſunt quę ſunt, ratio erunt, ſed de eo quod nihil. Et tali igitur eſſe & tãto idem.

Oſtendit quomodo non poteſt dici, omnia eſſe vnũ per rationẽ. quia, ſi hoc eſſet, ſequerẽtur tria incõuenientia. Et primo, ꝙ cõtraria eſſent vnũ ſm rationẽ, ſ. ꝙ eadẽ ratio eſſet boni & mali, ſicut Heraclitus ponebat eãdẽ eſſe rationẽ contrariorũ, vt patet io quarto Meta. Secundũ incõueniẽs eſt, ꝙ eadẽ eſſet ratio boni & nõ boni, quia ad malũ ſequiẽ non bonũ, & ſic ſequeretur, ꝙ eſſet eadẽ ratio entis et nõ entis. et ſic ſequereẽ ꝙ omnia entia non ſolũ eſſent unũ ens, vt ipſi ponũt, ſed etiã nõ ens vel nihil, quia quæcũꝗ ſunt vnũ ſm rationẽ, ita ſe habẽt, ꝙ de quocũꝗ prędicatur vnum & aliud: vnde, ſi ens & nihil ſunt vnũ ſm rationẽ, ſequitur, ſi omnia ſunt vnũ ens, ꝙ omnia ſunt nihil. Tertiũ incõueniẽs eſt, ꝙ diuerſa genera, vt qualitas, quantitas ſint eadẽ ſm rationẽ. Et hoc incõueniens ponit cũ dicit. [Et tali & tãto.] Aduertẽdũ vero, ꝙ ſicut Phyloſophus dicit in Quarto Meta. Cõtra negãtes principia nõ poteſt adduci demõſtratio ſimpliciter, quę procedit ex magis notis ſimpliciter, ſed demonſtratio ad cõtradicendũ, quæ procedit ex ĩis, quæ ſupponuntur ab aduerſario, quæ ſunt interdũ minus nota ſimpliciter. Et ſic Philoſophus in hac diſputatione vtitur pluribus, quæ ſunt minus nota, q̃ hoc, quod eſt, entia eſſe multa & non vnum tantum, & ad quod rationes adducit.

(Margin: a te. 10. & iſta — Lec. 6. Te. cõ. 69 circa fi. Quæ demonſtratio ſit cõtra negantes principia.)

LECTIO IIII.

Ex ignorantia diſtinctionis vnius, Antiqui principia ac entia vnũ eſſe putantes, dictas rationes ſoluere etiam neſciebant.

ARGV. *At enim Poſteri quoq; perinde atq; Veteres turbabãtur ne ipſis eueniat, ut res eædem ſimul ſint unũ & plura. Quapropter alĳ, eſt ipſum, auferebant, uti Licophron, alĳ dictionem transformabant, homine non album eſſe dicentes, ſed albere, neq; ambulantem eſſe, ſed ambulare, ne ipſum, eſt, adiungentes, id, quod eſt unum, aut id, quod eſt, unice diceretur. Multa uero ſunt ea quæ ſunt, aut ratione: nam aliud eſt album, aliud muſicum ratione: idem autem eſt utrunq;. ipſum igitur unum plura nimirum eſt. Aut diuiſione, ut totum ac partes. Sed hoc loco iam heſitabant, atq; ipſum unum multa eſſe iam fatebantur: proinde quaſi non poſſet unum ac plura eſſe: non tamen ea, quæ opponuntur. Eſt. n. ipſum unum & potentia & etiã actu. Hoc igitur modo nobis aduerſus hanc ſententiã proferentibus, ea, quæ ſunt, non poſſe unum eſſe uidentur.*

Te. cõ. 20 CONturbati ſunt autẽ & Poſteriores quẽadmodũ & Antiqui, ne forte contingat ſimul idem vnũ eſſe & multa. Vnde alĳ quidẽ eſt, auferebant, quẽadmodum Lycophron, Alĳ autẽ dictionem mutabãt, vt qm̃ homo nõ albus eſt, ſed albatur, neꝗ ambulãs eſt, ſed ambulat: vt nõ, eſt,

Te. cõ. 21 adĳciẽtes, multa faciãt eſſe vnum. Tanq̃ ſingulariter dicto vno, aut ente. Sed multa ſunt quæ ſunt, aut ratione, vt aliud albo eſſe et muſico: eiſdem vero vtraꝗ. multa itaꝗ vnum: aut diuiſione, quemadmodũ totum & partes. Hic autẽ iam deficiebant, & confitebantur vnum multa eſſe, tanquam non conueniret idem vnum & multa eſſe. non oppoſita autem ſunt. Etenim vnum &

A potentia, & endelechia. *Hoc igitur modo facĩetibus impoſſibile videtur, quæ ſunt, vnũ eſſe.

(Margin: * Te. cõ. 22 ἐνδελέχεια actus vel perfectio.)

Poſtquam Philoſophus improbauit poſitionẽ Parmenidis & Meliſsi ponentiũ ens eſſe vnũ, hic oſtẽdit, ꝙ ex eadẽ radice, quidã Poſteriores Philoſophi ĩ dubitationẽ inciderunt quandã. Errauerũt. n. Parmenides et Meliſſus, eò ꝙ neſciuerũt diſtinguere vnũ. unde, quę aliquo modo, ſont vnũ ſimpliciter eſſe vnũ enũciabãt. Poſteriores aũt Philoſophi neſciẽtes diſtinguere vnũ, pro inconuenienti reputabãt, ꝙ idem aliquo modo ſit vnũ et multa: quod tñ cõuicti rationibus cõſiteri cogebãtur. Et ideo dicit, ꝙ [poſteriores Philoſophi turbati ſunt] i. in dubitationẽ inciderũt, quẽadmodum & Antiqui, ſ. Parmenides et Meliſſus, ne forte cogerẽtur hoc dicere, ꝙ idẽ ſit vnũ & multa, quod iocõueniẽs videbaẽ vtriſꝗ. Et ideo primi, ponentes omnia vnũ, totaliter multitudinẽ auferebãt. Poſteriores vero multitudinẽ auferre conabãtur a quibuſcũꝗ, quæ ponerent eſſe vnũ. Et ideo

B quidã in propoſitionibus [vt Lycophron] auferebant hoc verbũ eſt. dicebant. n. ꝙ nõ eſt dicendũ, homo eſt albus, ſed homo albus. Cõſyderabant. n. ꝙ homo & albus ſunt quodammodo vnũ: alioquin albũ de homine non prædicareẽ. ſed videbaẽ eis, ꝙ hęc dictio, eſt, cũ ſit copula verbalis, inter duo copularet. et ideo totaliter ab eo, quod eſt vnũ, multitudinem auferre volẽtes, dicebãt nõ eſſe apponendũ hoc verbum, eſt. Sed, quia imperfecta oratio videbaẽ, & imperfectum ſenſum generari in animo auditoris, ſi ponãtur nomina abſꝗ additione alicuius verbi, hoc volẽtes corrigere, alĳ mutabãt modum loquẽdi, & nõ dicebant homo albus propter imperfectionẽ orationis, nec homo eſt albus, ne dareẽ intelligi multitudo, ſed homo albatur, quia per hoc, ꝙ eſt albari, nõ iotelligitur res aliqua, vt eis videbatur, ſed quædã ſubiecti trãſmutatio. Et ſimiliter dicebãt nõ eſſe dicendum homo eſt ambulãs, ſed homo ambulat, ne per additionẽ huius copulæ verbalis, eſt, id, quod reputabãt vnũ, ſ. hominẽ albũ, facerẽt eſſe multa, ac ſi vnũ & ens dicerẽtur [ſingula-

C riter]. i. vno modo, & nõ multipliciter. ſed hoc eſt falſum. q̃a id, quod eſt vnũ vno modo, põt eſſe multa alio: ſicut qđ eſt vnũ ſubiecto, poteſt eſſe multa ratione, ſicut albũ & muſicũ idẽ ſunt ſubiecto, ſed ratiõe multa. alia. n. eſt ratio muſici, & alia albi: vnde concludi poteſt ꝙ vnũ ſit multa. Alio etiã modo cõtingit ꝙ id, quod eſt vnũ toto & actu, ſit multa ſm partium diuiſionẽ. Vnde totũ eſt vnũ in ſua totalitate, ſed habet partiũ multitudinẽ. Et quãuis ad id, quod eſt vnũ ſubiecto & multa ratione aliquod remediũ adinuenirent auferẽtes hoc verbum eſt, vel cõtinuantes vt ſupra dictum eſt, tñ io hoc, ſ. toto & partibus omnino deficiebant, reſpõdere neſcientes: & cõfitebantur tanq̃ aliquod incõueniens vnũ eſſe multa. Sed hoc nõ eſt inconueniens, qñ vnũ & multa nõ accipiũtur vt oppoſita. Vnũ. n. in actu, & multa in actu opponũtur, ſed vnum in actu, & multa in potentia non ſunt oppoſita. Et propter hoc ſubdit, ꝙ vnum dicitur multipliciter, ſ. vnum in potentia, & vnum in actu: & ſic idem nihil prohibet eſſe vnum in actu, & multa in po-

D tentia, ſicut patet de toto & partibus. Vltimo autẽ inducit concluſionem principaliter intentã, ſ. ꝙ ex prædictis rationibus, patet, ꝙ impoſsibile eſt omnia entia eſſe vnum.

LECTIO V.

Facile eſſe Antiquorum rationes ſoluere, vt rationis Meliſſi ſolutio præ ſe fert, oſtendit.

Atqui neque difficile eſt ea ſoluere, quibus illi homines hanc ſuam ſententiam oſtendebant. uterque enim contendendo ratiocinatur, et Parmenides, & Meliſſus. nam falſa ſumunt & rationes forma uitioſas efficiunt. Meliſſi tamen ratio magis eſt inepta, neque ullam dubitationem habet profecto. Sed, uno abſurdo dato, cætera accidunt. quod quidem nullam habet difficultatem. ARGV.

ET ex quibus autem demõſtrant ſoluere nõ difficile eſt: vtriꝗ. n. ſophiſtice ſyllogizant & Parmenides & Meliſſus, & nanque falſa recipiunt,

Parmenidis hæc ſententiâ & I ſophiſta. & in Parmenide, Plato re jicit.

piunt, & non ſyllogizantes ſunt. Eſt autem magis Meliſſi oneroſa ratio & non habens defectum. ſed vno inconuenienti aſſignato alia contingunt. hoc autem nihil graue eſt.

Poſtquam Philoſophus improbauit poſitionē Parmenidis & Meliſsi, hic incipit ſoluere eorū rationes. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit quomodo ratiōes eorū ſunt ſoluendæ, Secūdo ſoluit rationes Meliſsi ibi. [Quod quidē igit.] Te.cõ.23. Tertio ſoluit rationē Parmenidis ibi. [Et ad Parmenidē.] Te.cõ.25. Dicit ergo primo, ꝙ nō eſt difficile ſoluere rationes, ex quibus ſyllogizāt Parmenides et Meliſſus, quia vtriq; ſophiſtice ſyllogizant, & in eò ꝙ aſſumūt falſas propoſitiones, et in eò ꝙ non ſeruant debitā formam ſyllogiſmi. Sed ratio Meliſsi [eſt magis oneroſa] .i. vana & fatua [& non habens defectum,] id eſt non inducens dubitationem. Aſſumit enim quod contrariatur naturalibus principijs, & manifeſte falſum, ſcilicet ꝙ ens non generetur. Vnde nō eſt graue, ſi vno inconuenienti dato, alia ſequantur. Secundo ibi.

ARGV. *Patet itaq; uitioſe Meliſſum argumentari. Putat enim ſumpſiſſe, Si omne quod factum eſt, principium habet, id quod factum non eſt, principium non habere.*

Te.cõ.23. Quòd quidem igitur Meliſſus paralogizat, manifeſtū eſt. Opinatur enim accipere, ſi quod factum eſt omne habet principium: quoniā & quod non eſt factum, non habet principium.

Ratio Meliſsi. Soluit rationē Meliſsi, quæ talis erat. Quod factū eſt habet principiū: ergo quod nō eſt factū non habet principiū. ſed ens nō eſt factum: ergo nō habet principiū. & per cōſequens nō habet finē. ſed quod nō habet principium et finē eſt infinitum: ergo ens eſt infinitū. Quod aūt eſt infinitum eſt immobile, non.n. haberet extra ſe quo moueretur. Iterū quod eſt infinitū eſt vnum: quia, ſi eſſet multa, oporteret eſſe aliquid extra infinitū: ergo ens eſt vnū, & infinitum, & immobile. Ad oſtendendū autem ꝙ ens non generatur inducebat quandā rationē: qua etiam vtebātur quidam Philoſophi Naturales, vnde ponit eā infra circa finē huius primi libri. Lec. 15. Cōtra Meliſsi rationē quadrupliciter. Hanc autē rationem improbat quantū ad quatuor. Primo quantū ad hoc, quod dicit, quod factum eſt habet principium: ergo quod non eſt factum non habet principium. Hoc autem non ſequitur, ſed eſt fallacia conſequentis. Arguit enim a deſtructione antecedentis: ad deſtructionem conſequentis, cum recta forma argumentandi ſit econuerſo arguere. Vnde nō ſequitur, ſi eſt factum habet principium: ergo, ſi non eſt factum nō habet principiū: ſed ſequeretur, ergo ſi non habet principiū, non eſt factū. Secūdo ibi.

ARGV. *Deinde hoc etiam eſt abſurdum cuiuslibet eſſe principium rei, & non temporis et generationis (non ſimplicis) ſed etiam alterationis, quaſi non fieret ulla mutatio ſimul.*

Poſtea & hoc inconueniens, omnis eſſe principium rei, & non temporis & generationis (nō ſimplicis) ſed alterationis, tanquam non momētaneæ factæ mutationis.

Improbat prędictā rationem quantū ad illam illationē non habet principiū, ergo eſt infinitū. Principium.n. dicitur dupliciter. vno modo dicitur principiū temporis & generationis. & ſic accipitur principiū cum dicitur, quod factum eſt habet principiū: uel quod non eſt factū non habet principiū. Alio modo eſt principiū rei vel magnitudinis, & ſic ſequeretur, ſi nō habet principiū eſt infinitum. Vnde patet, ꝙ accipit nomē principij, ac ſi eſſet vno modo dictū. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ incōueniēs eſt dicere [ꝙ principiū omnis] .i. cuiuſcūq; habētis principium [ſit principiū rei] .i. magnitudinis, & ꝙ nō ſit alio modo dictū principiū temporis & generationis: non tñ ita ꝙ ſimpliciter generatio & momētanea, quæ eſt inductio formę ĩ materia habeat principium, quia ſimplicis generationis non eſt accipere principiū, ſed totius alteratiōis, cuius terminus eſt generatio, eſt accipere principiū, cum nō ſit momētanea mutatio, & aliquādo generatio dicatur propter ſuū terminū. Tertio ibi.

ARGV. *Præterea cur, ſi eſt unū, immobile eſt? Cur.n. et uniuerſum non perinde atq; pars quæ quidem eſt unum? hæc nẽ aqua in eodē loco mouetur. Deinde cur alteratio non erit?*

Te.cõ.24. Poſtea propter quid eſt immobile, ſi vnū eſt. Sicut enim & pars vna, cùm ſit hæc aquæ, mouetur in ipſa, quare & non omnis? Poſtea propter quid alteratio non erit?

Improbat prædictā poſitionem quantum ad tertiā illationē, qua infertur. eſt infinitū: ergo eſt immobile. & oſtendit, ꝙ hoc nō ſequitur dupliciter. Primo quidē in motu locali, quia aliqua pars aquę poteſt moueri in ſeipſa, ita ꝙ nō moueatur ad locū extrinſecum, ſed ſm congregationē et diſgregationem partiū. ſicut, ſi totum corpus infinitum eſſet aqua, eſſet poſsibile, ꝙ partes eius mouerētur infra totum, & non procederent extra totū locum. Item improbat quātum ad motum alterationis, quia nihil prohiberet infinitū alterari vel in toto vel in partibus. Non enim propter hoc oporteret ponere aliquid extra infinitum. Quarto ibi.

ARGV. *At uero neq; ſpecie unum eſſe poteſt, niſi eo, ex quo fit ortus: hoc autem pacto nonnulli etiam Naturales unum eſſe omnia dicūt. Sed illo modo eſſe non poteſt: homo nāq; ſpecie differt ab equo, & contraria inter ſeſe ſimili modo.*

At vero nec ſpecie poſſibile eſt vnū eſſe, ſed ſicut ex quo. Sic enim & Phyſicorum quidam vnum dicunt, illo autem modo nō. Homo nāq; ab equo alterum eſt ſpecie, & cōtraria inuicem.

Improbat prędictā rationem quò ad quartā illationem, qua cōcludebatur, ꝙ, ſi ens eſt infinitū, ꝙ ſit vnū. Non.n. ſequebatur ꝙ ſit vnū ſm ſpeciem, ſed forte ſm materiā: ſicut quidam Philoſophorum Naturaliū poſuerunt omnia eſſe vnum ſm materiam, non autem ſm ſpeciem. Manifeſtum eſt enim ꝙ homo & equus differunt ſm ſpeciē. & ſimiliter contraria ſunt differentia abinuicem ſecundum ſpeciem.

LECTIO VI.

Poſitionem Parmenidis, vnum omnia aſſerentis, eſſe falſam, multiplici ratione probatur.

ARGV. *Idem & ad Parmenidem modus eſt rationum, & ſi qui alij proprij ſunt. Atq; ſolutio eſt, partim ex eò, quia falſa ſumit: partim ex eò, quia non concludit.*

Te.cõ.25. ET ad Parmenidem autem idem modus rationum eſt, & ſi aliqui alij proprij ſunt. Et ſolutio, partim quidem quia falſa eſt, partim autem quia non concluditur.

Ratio Parmenidis. Poſtquam Philoſophus improbauit rationē Meliſsi, hic improbat rationem Parmenidis. Et primo improbat eam, Secundo excludit dicta quorundam, qui male obuiabāt rationi Parmenidis ibi. [Quidā autē rationibus.] Secūda parte tex. 30. Lec. 9. Circa primum duo facit. Primo ponit modos quibus obuiandū eſt rationibus Parmenidis. Secūdo illis modis eam ſoluit ibi. [Falſa quidē.] Secūda parte, 25 te. Circa primū ſciendum, ꝙ ratio Parmenidis talis erat, vt patet primo Meta. Te.c. in fi. ſm immediate ante. Quicquid eſt præter ens, eſt nō ens: ſed quod eſt nō ens eſt nihil: ergo quicquid eſt præter ens eſt nihil, ſed ens eſt vnum: ergo quicquid eſt præter vnū eſt nihil. ergo eſt tantū vnum ens. Te.cõ.2. Et ex hoc concludebat, ꝙ eſſet immobile, quia nō haberet a quo moueret̃, nec haberet extra ſe, quo moueretur. Ex ipſis autē eorum rationibus, patet ꝙ Parmenides cōſyderabat ens ſm rationē entis. & ideo ponebat ens eſſe vnū & finitum. Meliſſus autē conſyderabat ens ex parte materiæ. cōſyderabat.n. ens ſm ꝙ eſt factū, vel non factū, & ideo ponebat ens eſſe vnum et infinitum. Dicit ergo ꝙ idē modus eſt procedēdi cōtra rationem Parmenidis, & cōtra rationē Meliſsi. Nam ſicut ratio Meliſsi ſoluebatur ex eo ꝙ aſſumebat propoſitiones falſas, & ex eo ꝙ non recte concludebat ſm rectam formam ſyllogiſticam, ſic & ratio Parmenidis ſoluitur, partim quia

falſa

falſa aſſumit, & partim quia non recte concludit. Dicit autem & eſſe alios modos proprios diſputandi cõtra Parmenidem, quia contra eum diſputari poteſt ex propoſitionibus ab eo ſumptis, quæ ſunt aliquo modo verę & probabiles. Sed Meliſſus procedebat ex eo, quod eſt falſum & improbabile. ſ. ꝙ ens non generatur. vnde non diſputauit contra eum per propoſitiones ab eo ſumptas. Secundo ibi.

ARGY. *Nam falſa quidẽ ſumit, quia id quod eſt, pluribus modis dicitur: ipſe uero ſimpliciter illud accipit dici.*

Improb. rõnis Parmenidis

Falſa quidem: quoniam ſimpliciter accipit quod eſt dici, cum dicatur multipliciter.

Proſequitur prædictos modos. Et primo primũ, Secũdo ſm ibi. [Nõ cõcluditur autẽ.] Dicit ergo primo. ꝙ Parmenides aſſumit propoſitiones falſas, [quia accepit quod eſt ens dici ſimpliciter] .i. vno modo, cũ tñ dicatur multipliciter. Dicitur .n. ens vno modo ſubſtãtia, alio modo accidens: & hoc multipliciter ſm diuerſa genera. Poteſt etiam accipi ens, prout eſt cõe ſubſtãtiæ & accidẽti. Patet autẽ ꝙ propoſitiones ab eo ſumptæ in vno ſenſu ſunt veræ, & in alio ſenſu ſunt falſę. Nã, cũ dicitur, quicquid eſt præter ens, eſt non ens: verũ eſt ſi ens ſumatur, prout eſt cõe ſubſtantiæ & accidenti: ſi aũt ſumatur pro accidẽte, vel pro ſubſtãtia tãtum,

hic ſmediate.

falſum eſt, vt infra oſtẽdetur. Similiter, & cũ dicit, ꝙ ens eſt vnum: verum eſt ſi accipiatur pro aliqua una ſubſtãtia, vel pro aliquo vno accidente: non tñ verum erit in illo ſenſu, ꝙ quicquid eſt præter illud ens, ſit non ens. Secundo ibi.

ARGY. *Non concludit autem, quia, ſi ſola alba ſumantur, ipſo albo unum ſignificante, non minus alba plura erunt & non unum. Nam album ipſum, nec continuatione erit unum, nec ratione. alia nãq; ratio erit albi, alia eius, quod album ſuſcepit. Atq; non erit præter album ipſum ſeparabile quicquam. Non .n. hoc, rationẽ propriã habet, quo ſeparabile eſt: ſed albi ratio & eius, in quo eſt, non eſt eadem ſed diuerſa. At Parmenides nondum idipſum uidebat.*

Peccat in forma Parmenidis ratio.

Non concludit autem, quia, ſi ſola alba accipiantur, ſignificante vnum albo, nihilominus multa alba ſunt, non vnum. Non enim continuatione erit vnum album, neque ratione. aliud enim erit eſſe albo, & ſuſceptibili, & non erit extra album nihil diuiſum. non enim inquantum eſt ſeparabile: ſed eſſe alterum eſt albo, & ei cui ineſt. Sed hoc Parmenides nondum vidit.

Proſequitur ſecundũ modũ ſolutionis, ꝙ .ſ. ratio Parmenidis non recte concludebat. Et primo oſtẽdit in ſimili. Secundo adaptat ad propoſitũ ibi. [Neceſſe igitur.] Dicit ergo primo, ꝙ ex hoc ſciri poteſt, ꝙ ratio Parmenidis nõ concludit recte, quia forma argumẽtãdi nõ eſt efficax in omni materia, quod oporteret ſi eſſet debita forma argumẽtãdi. Si .n. accipiamus albũ loco entis: & dicamus, ꝙ albũ ſignificat unum tm̃, & nõ dicatur æquiuoce: & dicamus ſic. Quicquid eſt præter albũ eſt non albũ: & quicquid eſt nõ albũ eſt nihil. nõ ſequitur ꝙ albũ ſit vnum tm̃. Primo quidem, quia non erit neceſſarium vt omnia alba ſint vnum continuum. vel aliter. [Nõ .n. erit vnum album cõtinuatione] id eſt ex hoc ipſo quod eſt cõtinuum, nõ erit vnum ſimpliciter, quia cõtinuum eſt quodãmodo multa, vt ſupra dictũ eſt. Et ſimiliter nõ erit vnum ratione. Alia .n. eſt ratio albi, & ſuſceptibilis. & tñ non erit aliquid præter album quaſi ab eo diuiſum. nõ eſt enim aliud album a ſuſceptibili, quia album ſit ſeparabile a ſuſceptibili, ſed quia alia eſt ratio albi & ſuſceptibilis. Sed hoc nondum erat conſyderatũ tempore Parmenidis, ſcilicet ꝙ aliquid eſſet vnum ſubiecto & multa ratione. & ideo credidit ꝙ, ſi nihil ſit extra aliquod ſubiectum, ꝙ ſequatur id eſſe vnum. Sed hoc falſum eſt, tum propter multitudinem partium, tum propter diuerſam rationem ſubiecti & accidentis. Secundo ibi.

Te. cõ. 16. — Lec. 5.

ARGY. *Neceſſe eſt igitur eos ſumere, qui id quod eſt, unum inquiunt eſſe, nã ſolum unum ſignificare id quod eſt, de quo prædicabitur: ſed etiam quod proprie eſt ens, & quod proprie unũ eſt. Accidens .n. de ſubiecto aliquo dicitur. Quare illud cui id, quod eſt accidit, nõ erit: eſt enim aliud ab eo quod eſt. Erit ergo quippiam quod non eſt. Non ergo id, quod proprie eſt ens, alij inerit. Non .n. rationem entis ſubibit, niſi id quod eſt plura ſignificet, hoc pacto, ut quodq; quippiam ſit. At id quod eſt unum ſignificare ſupponitur.*

Te. cõ. 16.

Neceſſe eſt igitur accipere is qui dicũt, quod eſt, vnũ eſſe, non ſolum vnum ſignificare quod eſt, de quo vtiq; prædicetur, ſed & quod vere eſt, & quod vere vnũ: accidens .n. de ſubiecto quodam dicitur. Quare cui accidit quod eſt, nõ erit. alterum .n. eſt ab eo, quod eſt. Erit itaq; aliquid cum non ſit. * Non itaq; inerit alij exiſtẽs quod vere eſt. Non .n. erit ens aliquod ipſi, niſi multa quod eſt, ſignificet, ſic ꝙ ſit aliquod vnũquodq;. Sed ſupponitur quod eſt, ſignificare vnum.

* a. l. nõ itaq; erit aliud exiſtens, ꝙ quod vere eſt.

Adaptat ſimilitudinẽ ad propoſitũ, & quod dictum eſt de albo, oſtendit ſimiliter ſe habere circa ens. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit, ꝙ non ſequitur ens eſſe vnum ſimpliciter, propter hoc, ꝙ ſubiectũ & accidẽs ſunt diuerſa ſm rationẽ, Secundo propter multitudinẽ partium ibi. [Neq; igitur magnitudo.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit ꝙ, cũ dicitur, Quicquid eſt præter ens, eſt nõ ens, hoc, quod eſt ens, nõ poteſt accipi pro accidẽte tãtum, Secundo ꝙ nõ poteſt accipi pro ſubſtãtia tãtum ibi. [Si igit̃ quod vere.] Dicit ergo primo, ꝙ, cũ dicitur, ꝙ quicquid eſt præter ens eſt nõ ens, ſi ens dicatur vnũ ſignificare, oportebit quod ſignificet nõ quodcunq; ens, vel de quocũq; prædicatur: ſed ſignificet [quod vere eſt,] id eſt ſubſtantiam, & ſignificet [quod vere eſt vnũ], ſ. indiuiſibile. Si .n. ens ſignificet accidens, cum accidẽs prædicetur de ſubiecto, oportet ꝙ ſubiectum nõ ſit, cui accidit accidẽs, quod ponitur: ens ſi .n. quicquid eſt præter ens eſt nõ ens. i. præter accidẽs, & ſubiectũ eſt alterum ab accidẽte, quod ſignificat hoc, quod dico ens, ſequit̃ ꝙ ens prędicet̃ de nõ ente. Et hoc eſt, quod cõcludit. [Erit itaq; aliquid, cum nõ ſit.] Ac ſi dicat. ergo ſequit̃, ꝙ nõ ens, ſit ens. Hoc autẽ eſt impoſſibile, quia hoc eſt primũ ſupponendum in ſciẽtijs, ꝙ contradictoria non prædicentur de ſe inuicem, vt in quarto Meta. dicitur. Vnde cõcludit ꝙ, ſi aliquid ſit vere ens, ſuppoſita hac propoſitione, quicquid eſt præter ens, eſt non ens, ſequitur ꝙ illud non ſit accidens inhærens alij: quia tunc non contingeret ipſi ſubiecto ſic eſſe aliquod ens, id eſt ꝙ ipſum ſubiectum haberet rationẽ entis, niſi ens multa ſignificaret. ita ꝙ vnũquodq; illorum multorum eſſet aliquod ens. Sed ſupponitur a Parmenide ꝙ ens ſignificat vnum tantum. Secundo ibi.

Te. cõ. 18. — Te. cõ. 17. — Te. cõ. 17.

ARGY. *Si igitur id, quod proprie eſt ens, nõ accidit cuiquã, ſed aliquid illi aliud accidit, cur id, quod eſt ens proprie ens ſignificat potius, quàm non ens: nam, ſi id erit, quod proprie eſt, ens erit etiã album. Album autem nõ eſt proprie ens. Neq; enim id quod eſt, ipſi accidere poteſt. nihil eſt .n. ens quod non eſt proprie ens. Album ergo non eſt ens. Atque nõ hoc quidem pacto, ut quippiam nõ ſit, ſed ut omnino nõ ſit. Si igitur uti diximus id, quod eſt proprie ens, erit etiã album, ſit ut id nõ ſit ens, quod eſt proprie ens. uere enim dicemus, ſi illud albũ eſſe dixerimus. At hoc nõ ens, uti ſupponebatur, ſignificabat. Quare, ſi album etiam proprie ens ſignificat, nõ unum id, quod eſt, ſed plura ſane ſignificat.*

Si igitur quod vere eſt nulli accidit, ſed illi aliquid, magis quod vere eſt ſignificat quod eſt, quàm quod nõ eſt. Si .n. erit quod vere eſt idẽ & albũ: albo autem eſſe nõ eſt, quod vere eſt neq; enim

Te. cõ. 17. Idẽ cõtra 1. 10 Vera eſt propoſitio in vniuocis & de accidẽte, quod e repõe a ſubſtãtia ſeiũgit.

accidere

accidere ipſi poſſibile eſt, quod eſt. neq; .n. quod eſt, eſt quod nõ vere eſt. Nõ ergo quod eſt. eſt ꝙ album eſt. Non ſic autem ſicut cum aliquid non ſit, ſed omnino nõ ſit. Quod vere itaq; eſt, nõ eſt. verum .n. eſt dicere, qm̃ album eſt. hoc autẽ non quod eſt ſignificauit. Quare, ſi & album ſignificat quod vere eſt, multa ergo ſignificat quod eſt.

Poſtquam cõcluſit ꝙ, cũ dicitur quicquid eſt pręter ens, eſt nõ ens, per ens nõ poteſt intelligi accidẽs, oſtẽdit ꝙ nec etiam ſubſtãtia. Vnde dicit. Si igitur quod vere eſt nõ ſit accidẽs alicui, ſed illi aliquid accidit, oportet ꝙ in hac propoſitione, quicquid eſt pręter ens, eſt nõ ens [magis ſignificet quod vere eſt] .i. ſubſtãtia per ens, q̃; per nõ ens. Sed nõ poteſt hoc ſtare. Ponatur .n. ꝙ id, quod vere eſt ens, .i. illa ſubſtantia ſit albũ: album autem non eſt quod vere eſt. Iã .n. dictũ eſt, ꝙ id, quod vere eſt, non eſt poſſibile accidere alicui. Et hoc ideo quia [quod nõ vere eſt] .i. quod nõ eſt ſubſtantia [non eſt quod eſt] .i. nõ eſt ens. Sed quicquid eſt præter ens .i. præter ſubſtantiã eſt nõ ens. Sic ergo ſequitur ꝙ albũ non ſit ens. Et nõ ſolum ita ꝙ nõ ſit hoc ens, ſicut homo nõ eſt hoc ens, quod eſt aſinus, ſed ꝙ omnino non ſit. quia ipſe dicit, ꝙ quicquid eſt præter ens eſt nõ ens, & quod eſt non ens eſt nihil. Ex hoc ergo ſequit̃ ꝙ nõ ens prędicetur de eo, quod vere eſt: quia albũ prædicatur de ſubſtãtia, quæ vere eſt: et tñ album nõ ſignificat ens, ut dictũ eſt. Vnde ſequitur ꝙ ens, ſit nõ ens. Et hoc eſt impoſſibile, quia vnũ contradictoriorum nõ prædicatur de altero. Vnde, ſi ad euitandum hoc incõueniens dicamus, ꝙ vere ens non ſolum ſignificat ſubiectum, ſed etiam ipſum album, ſequitur vt ens multa ſignificet. Et ita nõ erit tantum unũ ens, quia ſubiectum & accidẽs plura ſunt ſecundum rationẽ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque igitur magnitudinem habebit id quod eſt, ſi id ſit, quod eſt proprie ens. Ratio nanque partis utriuſque diuerſa nimirum eſt.*

Te. cõ. 28. Neque igitur magnitudo erit quod eſt, ſiquidem quod vere eſt, eſt quod eſt. Vtriq; enim alterum eſt eſſe partium.

Parte ſecunda. 28. Te. cõ. 29. & 30. Oſtendit, ꝙ nõ ſequitur ex ratione Parmenidis ꝙ ſit tantum vnum propter multitudinẽ partium. & primo quantum ad partes quãtitatiuas, Secundo quantũ ad partes rationis ibi. [Quod autem diuiditur.] Dicit ergo primo ꝙ, ſi ens tantum vnum ſignificet, non ſolum nõ poterit eſſe accidens cũ ſubiecto, ſed neq; etiã ens erit aliqua magnitudo, quia omnis magnitudo eſt diuiſibilis in partes. vtriuſq; autem partis non eſt eadem ratio, ſed altera. Vnde ſequitur ꝙ illud ens vnum non ſit ſubſtantia corporea. Secundo ibi.

ARGY. *Diuidi autem id, quod eſt proprie ens in aliquid aliud proprie ens, ex ratione etiã patet. Veluti ſi homo ens proprie quippiã eſt, & animal neceſſe eſt proprie quid eſſe, et itidem bipes. nam, ſi ita non ſit, accidentia erunt profecto.* H *Aut igitur homini, aut alij ſubiecto cuipiã accidunt. At neutrum eſſe poteſt. Accidẽs .n. aut dicitur quod ineſſe poteſt, ac nõ ineſſe, aut id in cuius ratione id cui accidit ſumitur. ceu ceſſio quidẽ eſt illud quod ſeparatur: ſimitas autem id, in cuius ratione ſumitur naſus, cui ſimitatem dicimus accidiſſe. Præterea in eorũ ratione, quæ in definitiua ratione cuiuſpiam inſunt, aut eorũ ex quibus quippiam cõſtat, nunquã ipſius totius ratio ineſt, ceu in bipede ratio hominis, aut in albo ratio hominis albi. Si hæc igitur ita ſunt, atq; homini bipes accidit, ſeparabile ipſum eſſe neceſſe eſt. quare fieri poteſt ut homo bipes non ſit. Vel in ratione bipedis inerit ipſius hominis ratio. at fieri nequit. illud enim in ratione hominis ineſt. Quòd, ſi bipes ac animal alij cuipiam accidunt, & neutrum eſt quod proprie ens, homo* E *quoque ex his erit profecto quæ alij accidunt. At quod proprie eſt, nulli ſit accidens, & de quo ambo dicuntur atque vtrunq; dicatur, & id quod ex illis componitur. Ipſum igitur uniuerſum ex indiuiſibilibus conſtat.*

Quod aũt diuiditur quod vere eſt, in quod vere eſt aliquid aliud ratione, manifeſtũ eſt. vt homo, ſi eſt quod vere eſt aliquid, neceſſe eſt & animal quod vere eſt aliquid eſſe, & bipes. Si .n. nõ quod vere eſt, aliquid eſt, accidẽtia erũt: aut igit̃ homini, aut alij alicui ſubiecto. ſed ĩpoſſibile eſt. Accidens enim dicitur hoc, aut quod contingit eſſe & nõ eſſe: aut cuius eſt in ratione hoc, cui accidit, vt ſedere quidẽ ſicut ſeparabile: in ſimo autem eſt ratio naris, cui dicimus accidere ſimum. F Amplius quæcũq; in definitiua ratione inſunt, Te. cõ. 29. aut ex quibus ſunt, in ratione horũ non eſt ratio totius, vt in bipede ratio hominis, aut in albo, q̃ eſt albi hominis. Si igitur hæc hũc habẽt modũ, & homini accidat bipes, neceſſe eſt ſeparabile eſſe ipſum. quare cõtinget vtiq; non bipedem eſſe hominẽ, aut in ratiõe bipedis inerit hominis ratio. ſed impoſſibile eſt, illud .n. in illius ratione ineſt. Si aũt alij accidũt bipes & animal, & non eſt vtrũq; quod vere eſt aliquid: & homo vtiq; erit accidẽtiũ alteri. Sed quod vere aliquid eſt ſit accidẽs nulli, et de quo ambo et vtrũq; et quod eſt, Te. cõ. 30. ex his dicatur. Ex indiuiſibilibus itaq; eſt omne.

Oſtendit, ꝙ nõ poſſit eſſe ens ſubſtãtia definibilis. Manifeſtum eſt .n. ex definitione [ꝙ id, quod vere eſt] .i. ſubſtan- G tia, diuiditur in plura, quorũ vnũquodq; eſt quod vere eſt, id eſt ſubſtãtia, et aliud ſm rationẽ. Vt ponamus, ꝙ id vnũ, quod vere eſt, ſit homo. cum ſit animal bipes, neceſſe eſt ꝙ animal ſit, & bipes ſit: & ſic vtrunq; eorũ erit [quod vere eſt] .i. ſubſtãtia. ꝙ ſi nõ ſint ſubſtãtiæ erunt accidentia: aut igitur homini aut alteri alicui: ſed impoſſibile eſt, ꝙ ſint accidentia homini. Et ad hoc oſtẽdendum duo ſupponit. Primum eſt, ꝙ accidẽs dicitur dupliciter. Vnomodo accidẽs ſeparabile, quod cõtingit ineſſe & non ineſſe, vt ſedere. Alio modo accidẽs inſeparabile & per ſe: et hoc eſt accidẽs, in cuius definitiõe ponitur ſubiectũ, cui accidit. ſicut ſimum eſt per ſe accidẽs naſi, quia in definitione ſimi ponit̃ naſus. eſt enim ſimum naſus curuus. Secundũ, quod ſupponit eſt, ꝙ, Accidens dupliciter. ſi aliqua ponũtur in definitione alicuius definiti, aut in definitione alicuius eorũ, ex quibus cõſtat definitio, impoſſibile eſt, ꝙ in definitione alicuius horũ ponat̃ definitio totiꝰ definiti. ſicut bipes ponit̃ in definitione hominis, et quædã alia, quæ ponuntur in definitione bipedis vel animalis, ex H quibus definit̃ homo, impoſſibile eſt, ꝙ ponat̃ homo in definitione bipedis, aut in definitiõe alicuius eorũ, quę cadũt in definitione bipedis vel animalis. alioquin eſſet definitio circularis, & eſſet idẽ prius & poſterius, et notius & minus notũ. Omnis .n. definitio eſt ex prioribus & notioribus, vt in Sexto Top. dicitur. & eadẽ ratione, cũ in definitione ho- Cap. 4. minis albi ponatur albũ, non eſt poſſibile ꝙ in definitione albi ponatur homo albus. His igit̃ poſitis, ſic argumẽtatur. Si bipes eſt accidẽs homini, neceſſe eſt vel ꝙ ſit accidens ſeparabile, & ſic cõtingit hominem nõ eſſe bipedẽ, quod eſt impoſſibile: vel erit inſeparabile, & ſic oportebit ꝙ homo ponatur in ratione bipedis, quod eſt etiã impoſſibile, quia bipes ponitur in ratione eius. impoſſibile eſt igit̃, ꝙ bipes ſit accidẽs homini, & eadẽ ratione neq; animal. Sed, ſi dicatur, ꝙ ambo ſunt accidẽtia alicui aliĩ, ſequeretur ꝙ etiã homo accidat alicui alteri. ſed hoc eſt impoſſibile. iã .n. ſupra dictũ eſt, ꝙ illud: quod vere eſt, nulli accidit: homo aũt ſupponitur eſſe illud, quod vere eſt, vt ex ſuperioribus patet.

Quòd

Quòd autē ſequatur, hominē accidere alteri, ſi animal et bipes alteri accidūt, ſic manifeſtat. quia de quocūq; dicuntur ambo ſeorſum, ſ. animal & bipes, de eodē dicetur vtrūq; ſimul, ſ. animal & bipes. et de quocūq; dicit̃ animal et bipes, dicit̃ q^d eſt ex eis, ſ. homo, quia nihil eſt aliud homo q̃ animal bipes. Sic igitur patet, ꝙ, ſi ponatur vnū tantū ens, non poſſunt poni partes quantitatiuæ, neq; partes magnitudinis, neq; partes rationis. ſic igitur ſequit̃, ꝙ omne ens ſit de numero indiuiſibiliū, ne ponentes vnum ens cogamur ponere multa propter partes. Commē. autem dicit, quòd ibi.

Expō Auerr. co. 30.

[Sed quod vere eſt.] Ponit ſecundam rationem Parmenidis, ad oſtendendum quòd ens ſit vnum, quæ talis eſt. Ens, quod eſt vnum, eſt ſubſtantia & non accidens: & per ſubſtantiam intelligit corpus, ſi autem corpus illud diuidatur in duas medietates, ſequitur ꝙ ens dicatur de vtraq; medietate & de congregato ex eis. Et hoc vel procedit in infinitum, quod eſt impoſſibile ſm ipſum, aut erit diuidere vſque ad puncta, ꝙ etiam eſt impoſſibile. vnde oportet ꝙ

Improbatio eiuſdem.

B ens ſit vnum indiuiſibile. Sed hæc expoſitio eſt extorta, & contra intentionē Ariſt. ſicut ſatis apparet literā inſpiciēti,

LECTIO VII.

Arguuntur qui, ne ad entium pluralitatem cogerentur, non ens aliquid eſſe dictis rationibus cedebant.

ARGV. *Quidam autem utriſque rationibus conceſſerunt. Ei quidem, quæ omnia unum eſſe cōcludit, ſi id, quod eſt, unū ſignificat: id, quod haud eſt, eſſe dicentes. Ei uero, quæ ex partitione procedit indiuiduas magnitudines facientes.*

QVidam autem rationibus vtriſque acquieuerūt. Huic quidem quoniā omnia vnum ſunt, ſi quod eſt vnum ſignificat: quoniam eſt, & quod non eſt. Ei autem, quę deciſione indiuiduas facientes magnitudines.

Poſtquā Philoſophus improbauit rationē Parmenidis ducendo ad quædā incōuenientia, hic improbat poſitionē quorūdam, qui prædicta incōuenientia cōcedebant. Et circa hoc duo facit. Primo ponit poſitionē eorum, Secūdo improbat eā ibi. [Manifeſtū autem.] Conſyderandū primo, ꝙ ſupra Philoſophus cōtra rationem Parmenidis duabus rationibus vſus eſt. Vna ad oſtēdendum, ꝙ ex ratione Parmenidis nō requiritur omnia eſſe vnū propter diuerſitatē ſubiecti & accidentis. quæ quidē ratio ducebat ad hoc inconueniens, ꝙ nō ens eſt ens, vt ex ſuperioribus patet. Alia vero ratio procedebat ad oſtendendū ꝙ non ſequit̃ omnia eſſe vnū, propter hoc, ꝙ, ſi eſſet magnitudo, ſequeretur magnitudinē eſſe indiuiſibilē: quia, ſi ſit diuiſibilis, erūt quodammodo multa. Platonici vero vtriq; rationi acquieuerunt cōcedendo impoſſibilia, ad quę deducunt. Acquieuerunt ergo primæ rationi, quæ ducebat ad hoc, ꝙ nō ens eſſet ens, ſi aliquis diceret, ꝙ ens ſignificet vnū, vel ſubſtantiā tantum vel accidēs tantum: & per hoc vellet dicere ꝙ omnia ſunt vnū. Huic rationi dico acquieuerūt ꝙ nō ens eſſet ens. Dicebat.n. Plato ꝙ accidens eſt nō ens. & propter hoc dicitur in Sexto Meta. ꝙ Plato poſuit ſophiſtica circa non ens, quia verſatur maxime circa ea, quæ per accidēs dicuntur. Sic ergo Plato intelligēs per ens ſubſtantiā, concedebat primam propoſitionē Parmenidis dicētis, ꝙ quicquid eſt pręter ens eſt nō ens, quia ponebat accidēs, quod eſt pręter ſubſtantiā, eſſe non ens. non tm̄ concedebat propoſitionem hāc, ſ. quicquid eſt nō ens, eſt nihil. Licet.n. diceret accidēs eſſe non ens: non tm̄ dicebat accidens eſſe nihil, ſed aliquid. Et propter hoc ſm ipſum non ſequebatur, ꝙ ſit vnū tantū. Sed alteri rationi, quæ ducebat ad hoc, ꝙ magnitudo eſſet indiuiſibilis, aſſentiebant, faciendo magnitudines eſſe indiuiſibiles ex deciſione, i. dicendo, ꝙ magnitudinum diuiſio ad indiuiſibilia terminatur. Ponebat.n. corpora reſolui in ſuperficies, & ſuperficies in lineas, & lineæ in indiuiſibilia, vt patet in Tertio de Cœlo & Mundo. Secundo ibi.

Te. cō. 31.

Lec. 6

Plato acquieuit rationib^s Parmenidis.

Te. cō. 4.

Te. cō. 4.

Te. cō. 5.

ARGV. *Patet autem & uerum non eſſe, ſi id, quod eſt, unum ſignificat, et fieri non poteſt ut ſimul ſit contradictio, non*

A *fore quicquam non ens. Nihil enim obſtat, ut id, quod non eſt, non ſit abſolute non ens: ſed non ens quippiam ſit.*

Manifeſtum autē eſt, & q̃m non verum eſt, ꝙ ſi vnū ſignificat quod eſt, & non poſſibile eſt ſimul contradictionē eſſe, nō erit nihil, quod non eſt. Nihil.n. prohibet quod non eſt, non ſimpliciter eſſe: ſed non ens aliquid eſſe, quod non eſt. Te. cō. 31.

Improbat prædictam poſitionem quātum ad hoc, quod cōcedebat, ꝙ nō ens eſt aliquid. Nam quātū ad illud, quod cōcedebat, indiuiduas eſſe magnitudines, improbat ſuo loco in ſequētibus ſciētiæ naturalis. Improbat autē primum dupliciter. Primo oſtēdendo, ꝙ nō ſequitur ex ratione Platonis ꝙ nō ens ſit aliquid. Secūdo quantū ad hoc, quod dicebat, ꝙ niſi hoc ponatur, ſ. ꝙ, ſi nō ens, quod eſt accidēs, nō ſit aliquid, ſequitur omnia eſſe vnum ibi. [Dicere igitur.] Dicit ergo primo manifeſtū eſſe, quod nō eſt verum, ꝙ iſta

Tertio lib. Cœ. & Mun. & 6. huius. Duplex improbatio prędictæ poſitionis.

B ratio Platonis ſequatur, qua ſic deducebat. Ens vnū ſignificat. ponebat.n. ens eſſe genus, et vni uoce dictū de omnibus ſm participationē primi entis. Et iterū ponebat, ꝙ cōtradictoria nō ſunt ſimul vera. Ex his duobus arbitrabat̃ ſequi, non ens nō eſſe nihil, ſed aliquid. Si.n. ens ſignificat vnum, quod eſt ſubſtātia, oportebit ꝙ quicquid eſt nō ſubſtantia ſit nō ens: quia, ſi eſſet ens, cū ens non ſignificet niſi ſubſtantiam, ſequeretur ꝙ eſſet ſubſtātia, & tūc eſſet ſimul ſubſtantia & nō ſubſtantia, quod eſt cōtradictoria ſimul vera eſſe. Si igit̃ impoſſibile eſt contradictoria ſimul vera eſſe, & ens ſignificat vnum, quod eſt ſubſtantia, ſequetur, ꝙ quicquid eſt non ſubſtantia eſt non ens: ſed aliquid eſt non ſubſtātia, ſcilicet accidens: igitur aliquid eſt non ens. & ſic non eſt verum, ꝙ non ens ſit nihil. Oſtendit autem Ariſt. ꝙ hoc nō ſequitur. quia, ſi ens ſignificat principaliter vnum, quod eſt ſubſtantia, nihil prohibet dicere ꝙ accidens, quod non eſt ſubſtantia, nō ſit ſimpliciter ens. ſed tamē non propter hoc oportet ꝙ illud, quod non eſt aliquid, i. ſubſtantia, dicatur

C abſolute nō ens. Licet ergo accidens nō ſit ens ſimpliciter: non tamen poteſt dici abſolute non ens. Secundo ibi.

Dicere quoq; ſi non quippiam aliud erit præter id ipſum, quod eſt, unum omnia fore, perabſurdum eſt ſanè. Quis enim ipſum quod eſt aliud quicquam eſſe intelligit quàm id, quod eſt proprie ens? Quod & ſi ita eſt, nihil tamen prohibet multa eſſe ea, quæ ſunt, ut diximus. Patet igitur impoſſibile eſſe ut id, quod eſt, hoc modo ſit unum. ARGV.

Dicere igitur extra ipſum quod eſt, niſi aliqd erit aliud, vnū omnia eſſe, incōueniens eſt. Quis enim addiſcit ipſum quod eſt, niſi quod vere eſt, aliquid ſit? Si autē hoc, nihil tm̄ prohibet multa quæ ſunt eſſe, ſicut dictum eſt. Quòd quidē igit̃ ſic vnū eſſe quod eſt īpoſſibile ſit manifeſtū eſt.

Concludit vlterius, ꝙ nō ſequitur, ſi non ens, quod eſt accidens, nō ſit aliquid, ꝙ omnia ſint vnū. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ nō inconueniens eſt dicere, ꝙ ſequat̃ omnia eſſe vnū, niſi aliquid ſit extra ens: quia per ens nō poteſt intelligi niſi ſubſtātia, quę vere eſt. ſed, ſi ſubſtātia ſit, nihil prohibet eſſe multa, ſicut iam dictum eſt, etiam remota magnitudine & accidēte: quia definitio ſubſtātiæ diuidit̃ in multa, quæ ſunt de genere ſubſtātię, ſ. homo, animal, & bipes. Et vlteri^s ſequitur, ꝙ ſm diuerſas differentias generis ſint multę ſubſtantiæ in actu. Et vltimo infert concluſionem intentam, ꝙ nō omnia ſunt vnū, ſicut dicebat Parmenides & Meliſſus.

D

LECTIO VIII.

Opiniones Naturalium Philoſophorum de primis principijs.

Vt Naturales autem dicunt, duo ſunt modi. Quidam enim id quod eſt, unum ſubiectū corpus fecerunt, aut triū unum: aut aliud, quod igne quidem ſpiſſius, aere uero ſubtilius eſt. Cætera autem generari dicunt denſitate, raritateq; multa facientes. hæc autē ſunt contraria. & uniuer- ARGV.

ſaliter

ſaliter exceſſus atq; defectus, quemadmodum Plato magnum dicit & paruum. Verum hic quidē hæc materiam facit, ipſum autem vnum formā. Illi vero vnum quidem, ipſum inquam ſubiectum materiā, cõtraria vero differentias atq; formas. Quidam aūt ex ipſo vno contrarietates, quæ quidē in ipſo ſunt, ſequeſtrari dicunt, vt Anaximander. Et qui vnū & plura principia inquiunt eſſe, ut Empedo. ac Anaxag. ex ipſa nāq; congerie cætera ſegregant. Differunt tamen. Alter. n. conuerſionem horum, alter ſemel ſegregationis principiū facit. Et alter infinita ea, quæ ſunt ſimilium partium atq; contraria: alter ea, quæ uocantur elementa tantummodo ſumit.

Te.cõ.32. SIcut aūt Phyſici dicūt, duo modi ſunt. Hi quidem. n. vnum faciētes, quod eſt corpus ſubiectum, aut trium aliquod, aut aliud, quod eſt igne F denſius, aere autē ſubtilius: alia autem generant denſitate & raritate multa facientes, hæc autem ſunt contraria. Vniuerſaliter autē excellentia & defectus, ſicut magnū dicit Plato et paruū. niſi ꝙ hic quidem hæc facit materiā, vnum autē ſpeciē. Alij vero vnum quidē ſubiectum materiā, contraria autē differentias & ſpecies. Quidā autem ex vno inhærētes cõtrarietates ſegregant, quemadmodum Anaximāder dixit, & quicunq; vnū & multa dicunt eſſe, ſicut Emp. & Anax. ex cõmiſtione nanq; ſegregant alia. Differunt autem abinuicem, eò ꝙ hic circulationem facit horum: hic autē ſemel. Et hic quidē infinitas ſimiles partes et cõtrarias: ille vero vocata elementa ſolum.

G Poſtquam Philoſophus improbauit opinionē de principijs eorū, qui de natura non naturaliter ſunt locuti, hic proſequitur opiniones eorū, qui de principijs naturaliter ſunt locuti non remouentes motū: & ideo vocat eos Phyſicos, i. Naturales. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit diuerſitatē opinionum, Secūdo proſequitur vnā earum ibi. [Videtur autē.] Te.cõ.33. Dicit ergo primo, ꝙ ſm opinionē Naturalium Philoſophorum duo ſunt modi, ſm quos generātur res ex principijs. quorū vnū tangebāt Philoſophi naturales ponentes vnum tantū principium materiale: ſiue eſſet vnū de tribus elemētis, ſ. igne, & aere, & aqua, quia terrā ſolam nullus poſuit principiū, vt ſupra dictū eſt: ſiue aliquod mediū inter ea, vt puta ꝙ eſſet dēſius igne & ſubtilius aere. Ab iſto autē vno principio dicebāt omnia alia generari ſm raritatem et denſitatē. utputa, qui ponebant aerē principium, dicebant, ꝙ ex eo rarefacto generaſ ignis: ex eo autē cõdenſato generatur aqua. rarum autē & dēſum ſunt cõtraria: & reducuntur ad excellentiā & defectū, vt ad quædā vniuerſaliora. nā H dēſum eſt, quod habet multū de materia: rarū autem, quod Rarum ac dēſum quid. parum. & ſic quodāmodo concordabant cum Platone, qui ponebat magnū & paruum principia: quę etiā pertinēt ad Platonis opi. excellentiā & defectū. Sed io hoc differebāt a Platone. quia Plato poſuit magnū & paruū ex parte materiæ: quia ponebat vnū principium formale, quod eſt quædā idea participata a diuerſis ſm diuerſitatē materiæ. Antiqui vero naturales ponebāt contrarietatē ex parte formę: quia ponebant primum principiū vnam materiā, ex qua multa cõſtituuntur ſm diuerſas formas. Alij vero Antiqui Naturales ponebant res fieri ex principijs, ex hoc ꝙ ipſa cõtraria & diuerſa extrahebātur ab vno, in quo erāt quaſi cõmiſta & confuſa. ſed in hoc differebant, quia Anaximāder ponebat illud Anaximāder. vnū confuſum eſſe principiū, non autem illa multa, quæ in Empedocles. eo erant cõmiſta: vnde ponebat vnū tantum principium. Anaxagoras. Emp. vero et Anaxa. ponebāt magis eſſe principia illa, quę in eo permiſcebātur: & ideo ponebāt multa principia, licet

E & illud vnū cõfuſum quodāmodo principium poneretur. Sed Ana. & Emp. differebāt in duobus. Primo quidē, quia Emp. ponebat circulationē quandam cõmiſtionis & ſegregationis. ponebat. n. Mundum multoties eſſe factū, & multoties corruptū: ita ꝙ, cum mūdus corruptus fuit amicitia omnia cõfundente in vnū, iterum mūdus generaretur lite ſeparāte & diſtinguente. & ſic cõfuſioni ſuccedit diſtinctio et ecõuerſo. Sed Anax. ponebat ſemel tantum Mundū factū eſſe: ita ꝙ a principio omnia eſſent cõmiſta in unum. ſed intellectus, qui incœpit extrahere & diſtinguere, nunq̃ ceſſabit hoc facere, ita ꝙ nunq̃ erūt omnia cõmiſta in vnū. Alio modo differūt in hoc, ꝙ Ana. poſuit principia eſſe infinitas partes ſimiles et cõtrarias, ſicut īfinitas partes carnis, q̃ ſunt ſimiles inuicē: & infinitas partes oſsis, & aliorū, quę habēt partes ſimiles: cū tñ quarundā ſit ad alias cõtrarietas, ſicut partium oſsis ad partes ſanguinis eſt cõtrarietas ſm humidum et ſiccū: ſed Emp. poſuit principia illa ſolum quatuor, quæ cõiter dicunſ elementa, ſ. ignem, aerē, aquā, et terram.

LECTIO IX.

Rationes quamplures contra Anaxagoram, infinita principia aſſerentem, afferuntur.

Videtur autem Anax. ſic infinita eſſe putaſſe, quia cõmunem illā opinionem Naturaliū uerā eſſe exiſtimabat, nihil inquā ex eo, quod nõ eſt, fieri atq; oriri. Quapropter hoc dicūt modo erāt omnia ſimul, et generationē alterationem inquiūt eſſe quidā uero cõgregationē, ac ſegregationē. ARGV.

VIdetur autē Anax. ſic infinita opinari, vt ac- Te.cõ.34. cipiat cõmunem opinionem Phyſicorum eſſe veram, tanquā non fiat nullum eorum, ex eo quod non eſt. Propter hoc. n. dicunt ꝙ erant ſimul omnia, & fieri huiuſmodi ſtatuerūt alterari. Alij autē congregationem & ſegregationem.

Poſitis diuerſis opinionibus naturaliū Philoſophorū de G principijs, hic proſequitur vnā earum, ſ. opinionem Anax. quia hæc opinio videbaſ aſsignare cauſam cõmunem omnium ſpecierū motus. Et diuidiſ in duas partes. In prima ponit rationē ipſius, In ſecūda obijcit contra eā, ibi. [Si igitur infinitū.] Circa primū tria facit. Primo præmittit ea, quæ Anax. ſupponebat, et ex quibus argumētabaſ. Secundo ponit ſuæ rationis proceſſum ibi [Si. n. omne, quod eſt fit.] Tertio ponit eius reſponſionē ad quandam tacitā obiectionem. Ibi [Apparet autē.] duo aūt ponebat Anax. ex quibus procedebat, quorū primum eſt, quod etiā ab omnibus Naturalibus Philoſophis ſupponebatur, ꝙ, ſ. ex nihilo nihil fiat. Et hoc eſt, quod dicit, ꝙ Anax. ex hoc videbatur Principium ſuppoſitum. Anaxagoras opinari eſſe principia infinita, quia accipiebat cõmunem opinionem omniū Philoſophorum Naturaliū eſſe veram: hanc, ſ. quòd id, quod ſimpliciter nõ eſt, nullo modo fieret. * quia. n. hoc ſupponebāt tanq̃ principiū ad diuerſas opi- * ſ. c. ex eo aliquid. niones proceſſerūt. Vt. n. cogerenſ ponere aliquid de nouo fieri, quod prius omnino nõ eſſet, poſuerunt aliqui omnia H prius ſimul extitiſſe, vel in aliquo vno confuſo, ſicut Anax. et Emped. vel in aliquo principio materiali, ſ. aqua, igne, et aere: vel in aliquo medio illorū. Et ſm hoc, duos modos factionis ponebāt. Quidam. n. poſuerūt omnia ſimul præexiſtere, ſicut in vno principio materiali: & dixerūt ꝙ fieri nihil aliud eſt, q̃ alterari. ex illo. n. vno principio materiali omnia fieri dicebāt per condenſationē & rarefactionē eiuſdem. Alij vero, qui ponebāt omnia præexiſtere ſimul, ſicut in aliquo cõfuſo & cõmiſto ex multis, dixerūt ꝙ fieri rerū nõ eſt aliud q̃ congregatio & ſegregatio. Et oēs hi decepti fuerūt, quia neſciuerunt diſtinguere inter potentiā et actū. Ens. n. in potētia eſt quaſi mediū inter purū non ens & ens in actu. Quæ igitur naturaliter fiūt, non fiūt ex ſimpliciter nõ ente, ſed ex ente in potentia: non autē ex ente in actu, vt ipſi opinabantur. Vnde quæ fiunt nõ oportet præexiſtere actu, vt ipſi dicebāt, ſed potētia tantum. Deinde cum dicit.

Inſuper ex eò, quia contraria ex ſeſe mutuo fiunt, inerant ergo. ARGV.

Amplius

Te.cõ.14. **Amplius ex eò, quòd fiunt ex alterutris: contraria inerant ergo.**

Ponit ſecundũ quod ſupponebat. Dicebat.n. ꝙ cõtraria fiunt ex alterutris. videtur enim ex calido fieri frigidum & econuerſo. Et ex hoc concludebant, ꝙ, cum ex nihilo nihil fiat, ꝙ vnum contrariorum pręexiſtit in altero. Quod quidem eſt verum, ſed potentia: nam frigidum eſt potentia in calido, non autem actu, vt Anaxagoras æſtimabat, propter hoc, quòd neſciebat accipere eſſe in potentia, quod eſt: eſſe medium inter purum non eſſe, & eſſe actu. Secundo ibi.

ARGY. *Nam ſi omne quidem quod fit, aut ex entibus, aut ex non entibus fieri neceſſe eſt atque oriri, ex non entibus autem nihil fieri poteſt. de hac enim opinione Naturales omnes conſentiunt, reliquum iam accidere neceſſario putauerunt, ex entibus quidem, atq; ex hiſce, quæ inſunt fieri quodq;, atq; oriri, ex inſenſibilibus uerò nobis ob paruitatem molis, ut dicunt. Quapropter inquiunt quodq; in quolibet eſſe miſtum, quia quodlibet ex quouis oriri uidebant.*

Si.n. omne quod eſt fit, neceſſe eſt fieri aut ex ijs quæ ſunt, aut ex ijs quæ nõ ſunt. horum autẽ illud, quod eſt ex ijs, quę nõ ſunt, aliquid fieri impoſsibile eſt. (de hac. n. conueniunt opinione, omnes, qui de Natura ſunt) reliquum iã contingere ex neceſſitate putauerunt ex ijs, quę ſunt et iſunt fieri: ſed propter paruitatẽ magnitudinũ, ex inſenſibilibus nobis. Vnde dicũt omne i omni miſceri, propter id, ꝙ omne ex oi videbãt fieri.

Ponit deductionẽ rationis ipſius, & procedebat ſic. Si aliquid eſt, neceſſe eſt ꝙ fiat aut ex ente, aut ex non ente. Sed horum alterũ excludebat, ſ. ꝙ aliquid fieret ex nõ ente, propter cõmunem opinionẽ Philoſophorum ſupra poſitã. Vnde cõcludebat reliquum mẽbrum, ſ. ꝙ aliquid fiat ex ente: puta, ſi aer fit ex aqua, ꝙ aer prius exiſtit. Non autẽ diceret ꝙ aer fiat ex aqua, niſi in aqua præexiſteret aer. vnde volebat accipere, ꝙ omne, quod fit ex aliquo, præexiſteret in eo ex quo fiebat. Sed, quia hoc videbatur cõtra id, quod apparet ſenſui: nõ.n. apparet ad ſenſum, ꝙ illud, quod generatur ex aliquo præexiſtat in eo, ideo hãc obiectionẽ excludebat per hoc, quod ponebat: ꝙ id, quod fit ex aliquo præexiſteret in eo ſm quaſdã partes minimas, quę ſunt nobis inſenſibiles propter ſuã paruitatem. puta, ſi aer fit ex aqua, partes aliquæ minimæ aeris ſunt in aqua, nõ autẽ in illa quantitate, in qua generatur. & ideo per cõgregationẽ illarum partium aeris adinuicẽ et ſegregationẽ ex partibus aquæ, dicebat fieri aerẽ. Habito igit̃ hoc, ꝙ omne, quod fit ex aliquo præexiſtat in eo. Aſſumebat vlterius omne ex omni fieri. vnde concludebat ꝙ quodlibet eſſet in quolibet permiſtũ ſm partes minimas & inſenſibiles. Et, quia infinities vnũ ex alio fieri poteſt, infinitas partes minimas in vnoquoq; eſſe dicebat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Videri uero atq; dici diuerſa ex eo planè quod in miſtione infinitorum maxime ob multitudinem ſuam excedit. Nam totum album, aut nigrum, aut dulce, aut os, aut carnem ſyncere non eſſe quicquam: ſed cuius plurimum habet quodq;, id ipſius rei uideri naturam eſſe dicebant.*

Apparere aũt differẽtia & appellari altera abinuicẽ ex magis ſupabundãti propter multitudinẽ in miſtura infinitorũ. Sincere quidẽ.n. totum albũ, aut nigrũ, aut carnẽ, aut os non eſſe, ſed qđ plus vnũquodq; habet, hoc videt̃ eſſe natura rei.

Excludit quandã tacitam obiectionẽ. Poſſet.n. aliquis obijcere, ſi infinitę partes cuiuslibet rei ſunt in quolibet, ſequetur ꝙ nõ abinuicẽ res differãt, nec abinuicẽ differre videant̃. Ad hoc ergo quaſi reſpõdens dicit, ꝙ res vident̃ differre abinuicẽ: & nominãtur etiã diuerſa ex eo, quod maxi A me ſuperabundat in eis: cũ tñ infinita ſit multitudo partiũ minimarũ, quæ cõtinentur in aliquo miſto. & ſic nihil eſt pure & totaliter albũ, aut nigrũ, aut os: ſed id, quod plus eſt in vnoquoq;, hoc videtur eſſe natura rei. Deinde cũ dicit.

Si infinitum igitur quò infinitum eſt, eò eſt ignotum. Infinitum quidem multitudine aut magnitudine, quãtum quoddam ignotum erit. infinitum autẽ forma, quale quoddam ignotũ. Cum igitur principia rerum tã multitudine, quã ſpecie ſint infinita, fieri profectò nequit, ut ea, quæ ex hiſce cõſtat, ſciãtur. Nondũ.n. cõpoſitum ſcire putamus, cum ex quibus et quot ipſum conſtat haud cognoſcimus. ARGY.

Si igitur infinitum, ſm ꝙ infinitũ ignotũ eſt, ſm multitudinem quidẽ & magnitudinẽ infinitum ignotũ quantum eſt quoddam: ſecundum ſpeciẽ autem infinitũ ignotũ, quale quoddã eſt. Te.cõ.15.

B **Principijs autẽ infinitis exiſtẽtibus & ſm multitudinem & ſm ſpeciẽ, impoſſibile eſt quæ ſunt ex his cognoſcere. ſic.n. cognoſcere cõpoſitum arbitramur, cum ſcimus ex quibus et quantis ſit.**

Improbat poſitionem pędictam. Et circa hoc duo facit. Primo improbat eã abſolute. Secundo cõparat eam ad opinionem Empe. ibi. [Melius autẽ.] Circa primũ duo facit. Te.cõ.42.
Primo ponit rationes ad improbãdum opinionem Anax. Secũdo improbat modum poſitionis ibi. [Nequaquam.] Te.cõ.19.
Circa primũ ponit quinq; rationes, quarũ prima talis eſt. Prima ratio.
Omne infinitũ eſt ignotum, ſm ꝙ infinitũ eſt. Et exponit quare dicit, ſm ꝙ infinitũ: quia, ſi eſt infinitũ ſm multitudinem vel magnitudinẽ, erit ignotum ſm quãtitatem. ſi aũt eſt infinitũ ſm ſpeciem, puta ꝙ cõſtituatur ex infinitis ſm ſpeciẽ diuerſis, tũc erit ignotum ſm qualitatem. et huius ratio eſt, quia id, quod eſt notũ apud intellectum, cõprehenditur ab ipſo quantũ ad omnia, quæ ipſius ſunt, quod non C poteſt cõtingere in aliquo infinito. Si igitur alicui⁹ rei principia ſunt infinita, oportet ea eſſe ignota, vel ſm quãtitatẽ, vel ſm ſpeciẽ. ſed, ſi principia ſunt ignota, oportet eſſe ignota ea, quæ ſunt ex principijs. Quod probat ex hoc, quia tũc arbitramur nos cognoſcere vnumquodque compoſitum [cum ſcimus ex quibus & quantis ſit], i. quando cognoſcimus & ſpecies & quantitates principiorum. Sequitur igitur de primo ad vltimum, ꝙ, ſi principia rerum naturalium ſunt infinita, ꝙ naturales res erunt ignotæ ſm quantitatem vel ſm ſpeciem. Secundam rationem ponit ibi. Eo. te primi cõmen. & pri mo Poſt.

Præterea, ſi neceſſe eſt ipſum mole quantũuis eſſe poſſe, cuius pars magnitudine, paruitateq; quãtãuis eſſe poteſt. (dico autem aliquã talium partium quæ inſunt, et in quas totũ ipſum diuiditur.) Eſſe uero poteſt plãta uel animal dicto modo quãtũuis mole patet: neq; partiũ ullam ident idẽ mole quantãuis eſſe poſſe. erit.n. et totũ quãtũuis ſimili modo. At os, et caro, et iſtiuſmodi cætera partes ſunt anima- D *liũ, et fructus plantarũ. Patet igit̃ neq; os, neq; carnẽ, neq; aliud quicquã eo modo, quẽ diximus, mole quantũuis eſſe.* ARGY.

Amplius autem, ſi neceſſe eſt cuius pars contingit quãtacunq; eſſe ſm magnitudinẽ et paruitatem, & ipſum totũ contingere. (dico autem talium aliquã partium, in quam, cũ inſit, diuiditur totum.) ſi autẽ impoſſibile eſt animal aut plantã quantãcũq; eſſe ſm magnitudinẽ et paruitatem, manifeſtum eſt, quoniã neq; partium quãlibet. erit.n. totum partibus ſimile. caro autẽ & os, & huiuſmodi partes ſunt animalis, & fructus plãtarum. Manifeſtum igitur, quoniã impoſsibile eſt carnem, aut os, aut aliquod aliud quãtumcunq; eſſe magnitudine, aut in maius, aut in minus. Te.cõ.16.

Quæ

Secũda ratio.

Quæ talis eſt. Si alicuius totius partes nõ habẽt aliquam determinatã quantitatem, ſiue magnitudinẽ vel paruitatem, ſed cõtingit eas quantaſcũq; eſſe, vel ſm magnitudinẽ vel paruitatẽ, neceſſe eſt ꝙ totũ non habeat determinatam magnitudinẽ vel paruitatẽ, ſed cõtingat eſſe cuiuſcũq; magnitudinis vel paruitatis. & hoc ideo, quia quãtitas totius cõſurgit ex partibus. ſed hoc intelligendum eſt de partibus exiſtẽtibus actu in toto, ſicut caro, neruus, & os exiſtunt in animali. Et hoc eſt quod dicit. [Dico autẽ talium aliquam partiũ, in quã cum inſit.]. ſ. actu [diuiditur aliquod totũ.] et per hoc excludũtur partes totius cõtinui, quę ſunt potentia in ipſo. Sed impoſsibile eſt ꝙ animal vel plãta, vel aliqd̃ huiuſmodi habeat ſe indeterminate ad quãtamcunq; magnitudinem vel paruitatẽ. eſt. n. aliqua quãtitas ita magna, vltra quã nullum animal extẽditur, et aliqua ita parua, infra quã nullum animal inuenitur. Et ſimiliter dicẽdum eſt de plãta: ergo ſequitur ad deſtructionẽ conſequẽtis, ꝙ neq; aliqua partiũ ſit indeterminatæ quantitatis, quia ſimile eſt de toto & partibus.

Sententia Authoris de maximo & minimo.

F Sed caro & os, & huiuſmodi ſunt partes animalis, & fructus partes plãtarum: impoſsibile eſt igitur, ꝙ caro, & os, et huiuſmodi habeãt indeterminatã quãtitatem vel ſm maius, vel ſm minus. Nõ ergo eſt poſsibile ꝙ ſint aliquæ partes carnis aut oſsis, quæ ſint inſenſibiles propter paruitatẽ. Videtur autẽ hoc, quod dicitur, contrarium eſſe diuiſioni cõtinui in infinitum. Si. n. cõtinuum in infinitũ diuiſibile eſt: caro autẽ continuum quoddã eſt: videtur ꝙ ſit in infinitũ diuiſibilis. Omnẽ igitur paruitatem determinatam tranſcendet pars carnis ſm diuiſionem infinitam. Sed dicendum, ꝙ licet corpus, mathematice acceptum, ſit diuiſibile in infinitum: corpus tamẽ naturale non eſt diuiſibile in infinitũ. In corpore. n. mathematico nõ cõſyderatur niſi quãtitas, in qua nihil inuenitur diuiſioni repugnans, ſed in corpore naturali inuenit̃ forma naturalis, quæ requirit determinatã quãtitatẽ, ſicut & alia accidẽtia. Vnde nõ poteſt inueniri quãtitas in ſpecie carnis, niſi infra aliquos terminos determinatas. Tertiã rationem ponit ibi.

Dubium. Reſponſio. Cõmen. dicit corpꝰ autem naturale in infinitũ diuiſibile et quod diuidi nõ poſſit ex penuria contingit idoneorũ inſtrumentorum. Secundo de anima cõ. 41

ARGY.

G *Præterea, ſi talia omnia in cũctis inſunt, neq; generatur quicquã, ſed meſt ac ſegregãtur, atq; appellatur ab eo, quod in ipſo magis abundat: ex quouis deniq; fit quodlibet ſegregatione, uelut aqua ex carne, et caro ex aqua. Cũ omne corpus finitũ ablatione finiti corporis conſumatur atq; tollatur, conſtat non poſſe in unoquoq; quodq; ineſſe.*

Amplius, ſi omnia inſunt quidem huiuſmodi inuicem & non fiunt, ſed ſegregãtur cum inſint: dicuntur autem & à plurimo: fit autem ex quolibet quodlibet, vt ex carne aqua ſegregatur, & caro ex aqua: omne autem corpus finitũ reſecatur a corpore finito, manifeſtum eſt, ꝙ nõ contingit in vnoquoq; vnumquodq; eſſe.

Tertia ratio. Omne corpꝰ finitũ, quã ex eo exit corpꝰ finitũ, multoties, neceſſario conſumet illud. Secũde parte huius te.

Circa quã duo. ſ. Primo præmittit quædã ex quibus argumẽtatur. Secũdo ponit deductionẽ rationis ibi. [Remota. n.] H Circa primũ tria proponit. Primũ eſt, ꝙ omnia ſimul ſunt ſm poſitionẽ Anax. vt dictũ eſt. ex quo vult deducere ad incõueniens. Dicebat. n. Anax. vt dictũ eſt, ꝙ omnia huiuſmodi, quæ ſunt ſimiliũ partium, vt caro & os, & ſimilia inſunt inuicẽ, et nõ fiunt de nouo, ſed ſegregãtur ex aliquo, in quo prę extiterũt: ſed vnũ quodq; denominatur [a plurimo]. i. a pluribus partibus in ſe exiſtẽtibus. Secundũ eſt, ꝙ quodlibet fit ex quolibet ſicut ex carne fit aqua per ſegregationẽ. & ſimiliter caro ex aqua. Tertium eſt, ꝙ omne corpus finitũ reſecatur a corpore finito. hoc eſt, ſi a corpore finito quantũcunq; magno auferatur multoties finitũ quantumcũq; paruum, toties poterit auferri minus a maiori, ꝙ totũ maius cõſumetur a minori per diuiſionem. Ex his autem tribus cõcludit quod principaliter intendit, ſcilicet, ꝙ non ſit vnumquodq; in vnoquoque, quod eſt contrarium primo iſtorum poſitorũ triũ. Sic enim contingit in rationibus ducentibus ad impoſsibile, ꝙ concludatur finaliter deſtructio alicuius præmiſſorum. Secundo ibi.

E *Ablata enim ex aqua carne, rurſusq; ex aqua reliqua ſegregata: et ſi ſemper minor ea, quæ ſecernitur erit, nõ tamẽ omni magnitudine minor euadet. Quare, ſi ſegregatio ſtabit, nõ in quolibet quoduis erit. in reliqua. n. aqua nihil inerit carnis. Si uero nullus ſegregationis exitus erit, ſed ſemper ſequeſtratio fiet finita ĩ magnitudine, ſanè æqualia finita erũt multitudine infinita. quod quidẽ eſt impoſsibile.*

ARGY.

Remota. n. ex aqua carne, & iterũ alia facta, ex reliqua ſegregabit̃: quãuis ſemper minor erit ſegregata, ſed tñ nõ excellit magnitudo paruitatem. Quare, ſiquidẽ ſtabit ſegregatio, non omne in omni inerit: in reliqua. n. aqua nõ inerit caro. Si vero nõ ſtabit, ſed habebit ſemper remotionẽ in finita magnitudine, æqualia finita inerũt, infinita ſm multitudinẽ. hoc autem impoſsibile eſt.

Tertiæ rationis deductio.

Deducit argumentatione, & aſſumit quod in præcedẽti argumentatione concluſum eſt. Dicit. n. ꝙ, ſi ex aqua remoueatur caro (dum. ſ. ex aqua generat̃ caro) &, ſi iterũ ex reſidua aqua fiat alia ſegregatio carnis, q̃uis ſemper remaneat aliqua minor quãtitas carnis in aqua, tñ magnitudo carnis nõ excedit aliquã paruitatẽ, i. contingit dare aliquã paruã mẽſuram carnis, qua nõ erit minor aliqua caro, vt ex ſuperiori ratione apparet. Hoc ergo habito, ꝙ in aqua ſit parua caro, qua nulla ſit minor, ſic procedit. Si ex aqua ſegregatur caro, & iterũ alia caro, aut ſtabit iſta ſegregatio aut nõ. ſi ſtabit, ergo in reſidua aqua non erit caro: & ſic nõ erit quodlibet in quolibet. ſi autẽ nõ ſtabit, ergo in aqua ſemper remanebit aliqua pars carnis, ita tñ ꝙ in ſecũda ſegregatione ſit minor q̃ in prima, & in tertia minor q̃ in ſecũda. Et, cũ non ſit deſcẽdere in paruitatẽ partium in infinitũ, vt dictũ eſt, illę minimæ partes carnis erũt æquales & infinitæ numero in aliqua aqua finita: alioquin nõ procederet in infinitũ ſegregatio. G Sequitur igitur ꝙ, ſi ſegregatio nõ ſtat, ſed ſemper in infinitũ remouetur caro ex aqua, ꝙ in aliqua magnitudine finita, ſ. aqua, ſint quędã finita ſm quantitatẽ & ęqualia adinuicẽ: & infinita ſm numerũ, ſ. infinitæ minimæ partes carnis: & hoc eſt impoſsibile & cõtrarium ei, quod ſupra poſitũ eſt, ſ. ꝙ omne corpus finitũ reſecat̃ ab aliquo corpore finito: ergo et primũ fuit impoſsibile, ſ. ꝙ quodlibet eſſet in quolibet vt Anax. poſuit. Cõſyderandum eſt autẽ ꝙ nõ ſine cauſa Philoſophus appoſuit æqualia in hoc vltimo incõuenienti, ad quod ducit. Nõ. n. eſt incõueniens ꝙ in aliquo finito ſint infinita inæqualia ſi attendat̃ ratio q̃titatis: quia, ſi diuidat̃ continuũ ſm eandẽ proportionẽ, erit procedere in infinitũ. vtputa, ſi accipiat̃ tertiũ totius, & tertiũ tertij, & ſic deinceps: ſed tñ partes acceptæ nõ erũt ęquales ſm quantitatẽ. Sed, ſi fiat diuiſio per partes æquales, nõ proceditur in infinitũ, etiam ſi ſola ratio q̃titatis in corpore mathematico conſyderetur. Quartam rationem ponit ibi.

Notabile

ARGY.

Præterea, ſi corpus omne parte aliqua ab eo ſublata fieri H *ſe minus neceſſe eſt, carnis autem quantitas definita eſt ad molem vtranq;: patet minima ex carne nullum omnino corpus ſecerni poſſe: alioquin minima minor erit.*

Tex. cõ. 38. Quarta ratio.

Adhæc autem, ſi omne quidem corpus remoto quodam minus neceſſe eſt fieri, carnis autem determinata eſt quantitas & magnitudine & paruitate: manifeſtum eſt quòd ex minima carne nullum ſegregabitur corpus. erit enim minus minima.

Quæ talis eſt. Omne corpus remoto aliquo fit minus, eo ꝙ omne totum ſit maius ſua parte: cum autem quantitas carnis ſit determinata ſm magnitudinem et paruitatem, vt ex dictis patet: neceſſe eſt eſſe aliquam minimam carnẽ. ergo ab eo nõ poteſt aliquid ſegregari, quia ſic eſſet aliquod minus minimo. Non igitur ex quolibet poteſt fieri quodlibet per ſegregationem. Quintam rationem ponit ibi.

Inſuper

ARGY. *Inſuper in infinitis corporibus caro iam infinita, ſanguis cerebrumq; ineſſet. Vnumquodq; tamen eſſet ab alijs ſeparatum, & nihilominus infinitum. hoc autem metas egreditur rationis.*

[...]plura ratio Amplius aũt in iſinitis corporibus ineſt vtiq; iã caro infinita, & ſanguis, & cerebrũ ſeparata tñ ab inuicẽ, nihil aũt minus entia ſunt, quę ſunt: et infinitum vnũquodq;. hoc aũt irrationabile eſt.

Quę talis eſt. Si infinitę partes vniuſcuiuſq; ſunt in vnoquoq;, & quodlibet eſt in quolibet, ſequetur ꝙ in infinitis corporibus ſint infinitę partes carnis, & infinitę partes ſanguinis vel cerebri: & quantumcunq; inde ſeparentur adhuc remanent ibi. Sequeretur ergo, ꝙ infinita ſunt in infinitis infinities, quod eſt irrationabile. Deinde cum dicit.

ARGY. *Id uero, quod aſſeritur, nunquam ſegregata omnia fore, non ſcienter quidem dicitur, recte tamen. Affectus.n. inſeparabiles ſunt. Cum igitur colores, atq; habitus miſti ſint, ſi fuerint ſegregati, erit quippiam album, aut ſanum profecto, quod non aliud quicquam erit, nec in ſubiecto. Quare ipſa mens abſurda eſt ſanè, ea quærens, quæ fieri nequeunt: ſi ſeparata quidem reddere uult: hoc autem efficere nequit tam quantitatis quàm qualitatis etiam ratione. quantitatis quidem, quia non eſt minima magnitudo: qualitatis autem, quia affectus inſeparabiles ſunt.*

T.cõ. 39. Nunquam autem ſegregatũ eſſe, neſcientis dicitur, recte autẽ dicitur. paſsiones.n. inſeparabiles ſunt. Si igitur miſti ſunt colores & habitus, ſi ſegregentur, erit aliquid album & ſanum, non alterum aliquid cum ſit, neq; de ſubiecto. Quare inconueniens eſt impoſsibilia quærens intellectus, ſi vere velit quidem ſegregare. Hoc autẽ facere eſt impoſsibile & ſm quantitatẽ et ſm qualitatem. Secundum quãtitatem quidem, quoniã non eſt minima magnitudo: ſecundum qualitatem autẽ, quoniã inſeparabiles ſunt paſſiones.

Improbat poſitionẽ Anax. quantũ ad ponẽdi modum. & hoc dupliciter. Primo, quia nõ intelligebat propriã poſitionem. Secundo, quia nõ habebat ſufficiẽs motiuum ad ponẽdum eã. ibi. [Non recte autẽ.] Dicit ergo primo, ꝙ in hoc, quod dicit ꝙ ſegregatio nunquam finietur, neſciuit quid diceret, quãuis aliquo modo verum dixerit, quia accidẽtia nunquam poſſunt ſeparari à ſubſtãtijs. & tñ ponebat permiſtionem nõ ſolum corporum, ſed etiam accidentiũ. Cum.n. aliquid ſit albũ dicebat, ꝙ hoc fiebat per abſtractionẽ albedinis prius cõmiſtæ. Si igitur colores & alia huiuſmodi accidentia ponantur eſſe cõmiſta, vt ipſe dicebat, ſi aliquis hoc ſuppoſito dicat, ꝙ omnia cõmiſta poſſunt ſegregari, ſequeretur ꝙ ſit albũ & ſanum, et nõ ſit aliquod ſubiectũ, de quo dicantur & in quo ſint, quod eſt impoſsibile. Relinquitur igitur hoc verũ eſſe, ꝙ non omnia cõmiſta poſſunt ſegregari, ſi accidẽtia etiam cõmiſceantur. Sed ex hoc ſequitur inconueniẽs. ponebat.n. Ana. ꝙ omnia a principio erãt cõmiſta, ſed intellectus incœpit ſegregare. Quicũq; autẽ intellectus quærit facere, quod impoſsibile eſt fieri, eſt indecens intellectus: quare inconueniens erit intellectus ille impoſsibilia intendens [ſi vere velit,] ideſt totaliter velit ſegregare, quod eſt impoſsibile: & ſm quantitatem, quia non eſt minima magnitudo, vt Anaxa. ponebat, ſed ex quolibet minimo poteſt aliquid auferri: & ſm qualitatem, quia accidentia non ſunt ſeparabilia a ſubiectis. Secundo ibi.

ARGY. *Neq; etiam recte generationem eorum, quæ partium ſunt conformium capit. Lutum nanq; tum in luta, tũ non in luta diuiditur. Nec ut lateres ex domo, & domus ex lateribus fit, ſic aqua & aer ex ſeſe mutuo ſunt & fiunt.*

Non recte autem generationem accepit ſimilium ſpecierum. Eſt.n. vt lutum in luta diuiditur, eſt autem vt non. & non idem modus eſt, vt lateres ex limo, & domus ex lateribus. Sic autem aqua & aer ex alterutris, & ſunt & fiunt. Te.cõ. 40.

Improbat prędictã poſitionem quãtum ad hoc, ꝙ nõ habebat ſufficiẽs motiuum. Quia.n. videbat Anax. ꝙ aliquid ſit magnũ ex cõgregatione multarũ partium ſimilium paruarum, ſicut torrẽs ex multis guttis, credidit ita eſſe in omnibus. Et ideo dicit Ariſto. ꝙ [nõ recte accepit generationẽ ſimilium ſpecierũ]. i. ꝙ ſemper oporteret aliquid generari ex ſimilibus ſm ſpeciẽ. Quædam.n. ex ſimilibus generantur, & in ſimilia reſoluuntur, ſicut lutũ diuiditur in luta. in quibuſdam autẽ non eſt ſic, ſed quædam generãtur ex diſsimilibus. Et in his etiã non eſt vnus modus, quia quædã fiunt ex diſsimilibus per alterationem, ſicut lateres non ex lateribus, ſed ex luto: quædam vero per compoſitionem, ſicut domus non ex domibus, ſed ex lateribus. Et per hunc modum aer & aqua fiunt [ex alterutris]. i. ſicut ex diſsimilibus. Alia litera habet [ſicut lateres ex domo] & ſic ponit duplicem modum, quo aliquid fit ex diſsimilibus, ſcilicet per compoſitionem, ſicut domus fit ex lateribus: & per reſolutionem, ſicut lateres fiunt ex domo. Secundo ibi. Litera ſimiliter ſic habet.

Melius autem eſt pociora principia finitaque ſumere, quod quidem Empedocles facit. ARGY.

Melius autem eſt minora & finita recipere, quod vere facit Empedocles. Te.cõ. 41.

Improbat poſitionem Anax. per cõparationem ad opinionem Empedo. & dicit, ꝙ melius eſt ꝙ fiant principia pauciora & finita, quod fecit Empedo. ꝙ plura & infinita, quod fecit Anaxagoras.

LECTIO X.

Quamplures Antiquorum rationes famoſę, prima principia contraria eſſe enarrantur.

Omnes igitur cõtraria principia faciunt: & qui uniuerſum unũ eſſe, atq; immobile dicũt. Parmenides.n. calidum frigidumq; principia facit, atq; hæc ignẽ terramq; appellat. et qui rarum et denſum principia inquiunt eſſe. Democritus quoq; plenum ipſa atq; uacuũ aſſerit eſſe, quorum alterum ut ens, alterũ ut non ens eſſe dicit. Inſuper et haſce differentias affert, poſitionem inquam, figuram, ac ordinem: hæc autem contrariorum genera ſunt. Poſitiones.n. ſupra & infra, ante et retro. Figura uero, angulis cõſtans atq; non cõſtans. rectũ & circunflexũ ſpecies ſunt. Patet igitur omnes cõtraria quodãmodo principia facere rerum. ARGY.

OMnes igitur cõtraria principia faciunt: & dicẽtes ꝙ vnum ſit omne & immobile (etenim Parmenides calidum & frigidum principia facit: hæc autem appellat ignem & terram.) Et quidam rarum & denſum. Et Demo. firmum & inane: quorum aliud quidẽ ſicut quod eſt, aliud autem ſicut quod non eſt, eſſe dicitur. Adhuc poſitione, figura, & ordine. hæc autem genera contrariorum ſunt. Poſitione, ſurſum & deorſum, ante, & retro: Figura, angulus, rectũ, circulatũ. Quod quidem igitur contraria quodammodo omnes faciunt principia, manifeſtum eſt. Te.cõ. 42.

Poſitis opinionibus Philoſophorũ de principijs naturæ, hic incipit inquirere veritatẽ. Et primo inquirit eã per modũ diſputationis ex probabilibus procedẽdo, ſecũdo oſtendit veritatẽ per modũ demonſtrationis. ibi. [Si ergo nos dicamus.] Circa primũ duo facit. Primo inquirit de contrarietate principiorũ. Secundo de numero eorũ ibi. [Conſequens autẽ vtiq;.] Circa primũ tria facit. Primo ponit poſitionem Secũda pars Te.cõ. 57 Secũda parte

Te. cõ. 50. Secũda parte Te. cõ. 42. Te. cõ. 48

ſitionem Antiquorum de cõtrarietate principiorũ. Secũdo inducit ad hoc rationẽ ibi. [Et hoc rationabiliter.] Tertio oſtẽdit quomodo ſe habebãt in ponẽdo Philoſophi contraria principia ibi. [Vſq; quidẽ igitur.] Dicit ergo primo, ꝙ omnes Antiqui Philoſophi poſuerũt contrarietatẽ in principijs. Et hoc manifeſtat per tres opiniones Philoſophorũ. Quidam. n. dixerũt ꝙ totũ vniuerſum ſit vnũ ens immobile. quorũ Parmenides dixit, ꝙ omnia ſunt vnũ ſm rationẽ, ſed plura ſm ſenſum. et inquantũ ſunt plura ponebat in eis cõtraria principia, ſ. calidũ & frigidum: et attribuebat calidum igni, frigidũ vero terrę. Secũda vero opinio fuit Philoſophorum Naturaliũ, qui poſuerũt vnum principiũ materiale mobile. & dicebãt, ꝙ ex eo fiebãt alia ſm raritatẽ & denſitatem, & ſic ponebãt rarum et denſum eſſe principia.

Omnes antiqui philoſophi poſuerũt contrarietatẽ in principijs.

Tertia vero opinio eſt eorũ, qui poſuerũt plura principia: inter quos Democritus poſuit omnia fieri ex indiuiſibilibꝰ corporibus: quę quidẽ adinuicem coniũcta in ipſo cõtactu quoddam vacuũ relinquebãt, & huiuſmodi vacuitates vocabat poros, vt patet in Primo de Generatione. Sic igit omnia corpora ponebat cõpoſita ex firmo & inani, i. ex pleno & vacuo. Vnde plenũ & vacuũ dicebat principia naturæ: ſed plenũ attribuebat enti, vacuũ vero nõ enti. Itẽ licet corpora indiuiſibilia omnia eſſent vnius naturæ, tñ ex eis dicebat conſtitui diuerſa ſm diuerſitatẽ figuræ, poſitionis, & ordinis. Vnde ponebãt principia eſſe cõtraria, quæ ſunt in genere poſitionis, ſ. ſurſum & deorſum, ante & retro: cõtraria, quæ ſunt in genere figurę, ſ. rectũ, angulare & circulare: & ſimiliter contraria, quæ ſunt in genere ordinis, ſ. prius & poſteriꝰ, de quibus nõ fit mẽtio in litera, quia manifeſta ſunt. Et ſic cõcludit quaſi inducẽdo, ꝙ omnes Philoſophi poſuerunt principia eſſe contraria ſm aliquem modum. De opinione autem Anaxagoræ, & Empedoclis mentionem non fecit, quia eas ſuperius magis explicauit. Et tamen hi ponebant etiam quodammodo contrarietatem in principijs: dicentes omnia fieri congregatione & ſegregatione, quæ conueniunt in genere cum raro & denſo. Secundo ibi.

Te. cõ. 8.

Te. cõ. 33. Lec. 4

ARGY.

Idq; non ſine ratione. Principia nanq; neq; ex ſeſe mutuo, neq; ex alijs, & ex ipſis omnia eſſe oportet. contrarijs autem primis hæc inſunt. Quia nanq; ſunt prima, ideo nõ ex alijs ſiunt: quia uero cõtraria ſunt, ideo nõ ex ſeſe mutuo ſiunt. Verum idipſum quo pacto fit, & ratione cõſyderemus oportet. Sumendum eſt igitur primum, nõ quiduis eorũ, quæ ſunt, in quoduis agere: neq; quoduis pati à quouis aptum eſſe: neq; ex quibuſcunq; quiduis fieri, niſi quis per accidens ſumpſerit. Quo nanq; pacto fiet album, uel nigrum ex muſico: niſi albo uel nigro ſit accidẽs muſicum? ſed album quidem fit è non albo: atq; ex hoc non quouis, ſed è nigro uel aliquo mediorum. muſicum autẽ è non muſico: atq; ex hoc non quouis, ſed ex immuſico uel è medio, ſi aliquid inter ipſa medium eſt. Neq; rurſus in quoduis primum vnũquodq; corrũpitur, uelut album, in non muſicum, niſi idipſum nonnunquam accidat: ſed in nõ album corrumpitur: atq; in hoc nõ quoduis, ſed in nigrum, aut in medium. Eodem modo muſicum etiam in non muſicũ: atq; in hoc non quoduis, ſed in immuſicum, uel in medium, ſiquid inter ipſa medium ſit corrumpitur. ſimiliter fit et in cæteris. nam & ea, quæ non ſimplicia, ſed compoſita ſunt, eandem ſubeunt rationem. ſed latet ipſum ex eo, quia diſpoſitiones oppoſitæ nominibus carent. Etenim omne conſtructum ex inconſtructo: atq; inconſtructum è conſtructo fiat neceſſe eſt. Conſtructum etiam in inconſtructum, & in ipſum non quoduis, ſed in oppoſitum neceſſe eſt corrũpatur. Nihil autem intereſt, ſiue in cõſtructione, ſiue in ordine, ſiue in compoſitione hæc ipſa dicantur. patet. n. eandem rationem in cunctis eſſe, atq; domum, ſtatuã, & quoduis aliud ſimiliter fieri. domus. n. ex nõ compoſitis, ſed hoc modo diuiſis: & ſtatua, figuratorumq; quoduis è non ſic figurato cõfici fieriq; uidetur. Atq; hæc partim ordine, partim cõpoſitione conſtant. Si igitur hæc uera ſunt, omne, quod fit, è cõtrario profecto, aut è medio fit: et omne, quod corrũpitur, in contrariũ corrumpitur, uel in medium. Media uero ſunt ex contrarijs, ceu colores ex albo et nigro. Quare omnia, quæ natura ſiunt, aut cõtraria aut ex contrarijs ſunt.

Et hoc rationabiliter. Oportet. n. principia, neq; ex alterutris eſſe, neq; ex alijs, & ex his omnia. cõtrarijs autẽ primis inſunt hæc. Propter id ꝙ prima quidẽ, non ſunt ex alijs: ob id vero, ꝙ ſunt cõtraria, nõ ſunt ex alterutris. Sed oportet hoc in ratione cõſyderare qualiter cõtingat. Accipiendũ igitur eſt primũ, quod omnium, quæ ſunt, nihil neq; facere aptum natũ eſt, neq; pati contingens à contingenti: neq; fit quodlibet ex quolibet, niſi aliquis accipiat ſm accidẽs. qualiter. n. fiat albũ ex muſico: niſi accidẽs ſit albo, aut nigro muſicũ: ſed album quidẽ fit ex non albo: & hoc nõ ex omni, ſed nigro, aut medijs. Et muſicũ ex nõ muſico: ſed nõ ex omni, ſed ex immuſico, aut ſi aliquid ipſis eſt mediũ. Neq; igitũ corrumpitur in cõtingens primum, vt album nõ in muſicum: niſi forte ſm accidẽs, ſed in non albũ: & nõ in cõtingens, ſed in nigrũ aut medium. ſimiliter autẽ muſicũ in non muſicum: & hoc nõ in contingens, ſed in immuſicũ: aut ſi ipſis aliqd mediũ eſt. Similiter autẽ hoc eſt & in alijs. quoniam non ſolũ ſimplicia eorũ, quæ ſunt, ſed & cõpoſita ſm eandẽ ſe habent rationẽ. Sed propter hoc, ꝙ oppoſitæ diſpoſitiones nõ denominatæ ſunt, latet hoc cõtingens. neceſſe. n. omne conſonans ex incõſonanti fieri: et inconſonans ex cõſonanti: & corrumpi cõſonans in inconſonantiam, & hanc non in contingentem, ſed in oppoſitam. Differt autem nihil inconſonantia dicere, aut ordine, aut cõpoſitione: manifeſtum. n. eſt ꝙ eadẽ ſit ratio. At vero domus & ſtatua, & quodlibet aliud fit ſimiliter. domus quidem. n. fit nõ ex eo ꝙ cõpoſita ſunt, ſed ex eo ꝙ diuiſa ſunt hæc ſic: & ſtatua, et figuratorum aliquod ex non figurato: et vnũquodq; horũ alia quidẽ ordo, alia vero cõpoſitio quędã ſunt. Si ergo hoc verum eſt, ꝙ omne, quod fit, fiat & corrũpatur quod corrumpitur, aut ex contrarijs aut in contraria, & in horum media. Media autem ex contrarijs ſunt, vt colores ex albo et nigro. Quare omnia erunt, quæ natura ſiũt, aut contraria, aut ex contrarijs.

Ex tribus p... rũ cõtr... ... propo... Antiquis p... cipia cõtra... rationabili... ter poſitis... ductione ol... dime.

Te. cõ. 43

Te. cõ. 44.

Te. cõ. 45.

Te. cõ. 46.

Te. cõ. 47.

Ponit probabilem rationẽ ad oſtendendũ ꝙ prima principia ſunt cõtraria, quę talis eſt. Tria videntur de ratiõe principiorum eſſe. Primũ, ꝙ non ſint ex alijs, Secũdum, ꝙ non ſint ex alterutris. Tertium, ꝙ omnia alia ſint ex eis: Sed hæc tria cõueniunt primis cõtrarijs: ergo prima contraria ſunt principia. Ad intelligendum autem quid vocet prima contraria, cõſyderandum, ꝙ quædam contraria ſunt, quæ ex alijs cõtrarijs cauſantur, ſicut dulce, & amarũ cauſantur ex humido & ſicco, & calido & frigido. ſic autẽ nõ eſt procedere in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliqua cõtraria, quę nõ cauſantur ex alijs cõtrarijs, et hęc vocat prima cõtraria.

De ratiõe p... morum pr... cipiorũ, tria. Prima cont... ria, quę.

His

Prima conditio. Secunda. Tex.cõ.51. Tertia.

A His igitur primis cõtrarijs tres prædictæ cõditiones cõueniunt principiorũ. Ex eo ergo q prima ſunt, manifeſtũ eſt, q non ſunt ex alijs: ex eo vero q cõtraria ſunt, manifeſtum eſt q non ſunt ex alterutris. quãuis.n. frigidũ fiat ex calido, inquantũ id, quod prius eſt calidũ fit frigidũ: tñ ipſa frigiditas nunquã fit ex caliditate, vt poſtea dicetur. Tertiũ vero, qualiter omnia fiãt ex cõtrarijs, oportet diligentius inueſtigare. Ad hoc igitur oſtẽdendũ præmittit primo, q neq actio, neq paſſio poteſt accidere inter [cõtingentia].i. inter ea, quę cõtingunt ſimul eſſe. uel inter [cõtingentia[.i. inter quæcũq ĩdeterminata. Neq quodlibet fit ex quolibet, ſicut Anaxag. dixit, niſi forte ſecundũ accidens. et hoc manifeſtatur primo in ſimplicibus. albũ.n. nõ fit ex muſico, niſi ſm accidẽs forte, inquantũ muſico accidit albũ, vel nigrũ: ſed albũ fit per ſe ex nõ albo, quod eſt nigrũ, vel medius color. et ſimiliter muſicus ex nõ muſico. & nõ ex quocũq nõ muſico, ſed ex oppoſito, quod dicitur immuſicũ, i. quod eſt natũ habere muſicã, et non habet: vel ex quocũq medio inter ea. Et eadẽ ratione non corrũpitur aliquid primo et per ſe in quodcũq contingẽs, ſicut albũ nõ corrumpitur in muſicum, niſi per accidẽs, ſed per ſe corrũpitur in non albũ: & non in quodcunq non album, ſed in nigrũ, aut in medium colorẽ. & idem dicit de corruptione muſici, & de alijs ſimilibus. Et huius ratio eſt, quia omne, quod fit, & corrũpitur, non eſt antequã fiat, nec eſt poſtquã corrũpitur: vnde oportet q id, quod p ſe aliquid fit, & in quod per ſe aliquid corrumpitur, tale ſit, quod in ſua ratione includat nõ eſſe eius, quod fit, vel corrũpitur. & ſimiliter manifeſtat hoc in compoſitis. & dicit, q ſimiliter ſe habet in cõpoſitis, ſicut in ſimplicibus, ſed magis latet in cõpoſitis: quia oppoſita cõpoſitorum nõ ſunt nominata, ſicut oppoſita ſimplicium. oppoſitum.n. domus nõ eſt nominatum, ſicut oppoſitũ albi. vnde, ſi reducantur ad aliqua nominata, erit manifeſtũ. Nam omne cõpoſitum cõſiſtit in aliqua cõſonantia. cõſonans autem fit ex incõſonanti: & incõſonans ex conſonanti. et ſimiliter cõſonans corrumpitur in inconſonantiã, non in quamcunq, ſed in oppoſitã. Incõſonantia autẽ poteſt dici, vel ſm ordinẽ tantum, vel ſm cõpoſitionem. Aliquod.n. totum cõſiſtit in cõſonantia ordinis, ſicut exercitus: aliquod vero in cõſonantia cõpoſitionis, ſicut domus. & eadem ratio eſt de vtroq. Et manifeſtũ eſt, q omnia compoſita fiunt ſimiliter ex incõpoſitis, ſicut domus fit ex incõpoſitis, & figuratum ex infiguratis: & in omnibus his nihil attenditur niſi ordo, & cõpoſitio. Sic igitur quaſi per inductionẽ manifeſtũ eſt, q omnia, quæ fiũt vel corrumpuntur, fiunt ex cõtrarijs, uel medijs: vel corrũpuntur in ea. media autẽ fiunt ex contrarijs, ſicut colores medij ex albo & nigro. Vnde concludit, q oĩa, quæ fiunt ſm naturã, vel ipſa ſunt contraria, ſicut albũ & nigrũ: vel fiũt ex cõtrarijs, ſicut media. Et hoc eſt principale intentũ, quod intẽdit concludere, ſ. q omnia fiãt ex cõtrarijs: quod erat tertia conditio principiorum. Tertio ibi.

Qualiter fiãt omnia ex cõtrarijs.

Ale. & Simp. li cius recte [inquiunt] hæc adiecit Ariſt. eo quidem q. non habet contrariũ. aut cõtraria nõ recipit ingenitũ eſt, & corruptioni nõ ſubijcitur. hoc n. medio l. cęli, ingenitum ac cęli probat Ariſt.

ARGY. *Plurimi igitur, et cæterorũ hucuſq; profecti penè cõſentiunt, quẽadmodũ diximus antea. Nam omnes elemẽta et ea, quæ ab ipſis principia nũcupãtur (quãquã ſine ratione) tamen contraria ponunt, quaſi ab ipſa ueritate compulſi.*

Tex.cõ.48. Vſq; quidẽ igitur hoc ferè ſecuti ſunt, & aliorum plurimi, quemadmodum diximus prius. omnes enim elementa, & ab ipſis vocata principia, & vere ſine ratione ponentes, tamen contraria dicunt, tanquam ab ipſa veritate coacti.

Oſtendit hic Philoſophus, quomodo ſe habuerũt philoſophi in ponẽdo principia eſſe cõtraria. Et primo quomodo ſe habuerũt quãtum ad motiuũ poſitionis, ſecũdo quomodo ſe habuerũt quantum ad ipſam poſitionẽ, ibi [Differunt autẽ adinuicem.] Dicit ergo primo, q ſicut ſupra dictum eſt, multi philoſophorũ ſecuti ſunt veritatem, vſq ad hoc, q ponerẽt principia eſſe cõtraria. quod quidẽ licet bene ponerẽt, non tñ quaſi ab aliqua ratione moti hoc ponebãt, ſed ſicut ab ipſa veritate coacti. Verũ.n. eſt bonũ intellectus, ad quod naturaliter ordinatur, vnde, ſicut res cognitiõe A carentes mouẽtur ad ſuos fines abſq ratione, ita interdum intellectus hominis quadã naturali inclinatiõe tẽdit in veritatem, licet rationẽ veritatis non percipiat. Secundo ibi.

Secũda pars 48 te.

Aliqua demõſtratiua cauſa [inquit Simplic.]

ARGY. *Differunt tamen, quia quidã priora, quidã poſteriora. & alij ratione, alij ſenſu notiora accipiũt: quidam.n. calidum frigidumq;, quidã humidum atq; ſiccum: alij p.ar & impar. nõnulli concordiam diſcordiã ue cauſas generationis eſſe dixerũt. hæc autem inter ſeſe dicto differũt modo.*

Differunt autem abinuicem, in eo quod alij quidem priora, alij poſteriora accipiunt. et quod hi quidem notiora ſm rationem, illi autem ſm ſenſum. Hi quidem enim calidum & frigidum, illi autem humidum & ſiccum: alij autem impa rem & parem. quidam autem concordiam & diſcordiam cauſam ponunt generationis. hæc autem abinuicem differunt ſm dictum modum. B

Oſtendit quomodo prædicti Philoſophi ſe habebant in prædicta poſitiõe. et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit quomodo differebãt in ponendo principia eſſe cõtraria, Secundo quomodo ſimul differebãt, & cõueniebant. ibi. [Quare eſt eadẽ dicere.] Dicit ergo primo, q Philoſophi, ponentes principia eſſe cõtraria, dupliciter differebãt. primo quidẽ, quia aliqui eorum, rationabiliter ponentes, accipiebãt pro principijs priora cõtraria: alij vero minus prouide cõſyderantes accipiebãt poſteriora cõtraria vt principia. Et eorũ, qui accipiebãt priora cõtraria, quidam attendebant ad ea, quæ erãt notiora ſm rationẽ: quidam vero ad ea, quæ ſunt notiora ſm ſenſum. Vel poteſt dici, q per hãc ſecundã differentiam aſſignatur ratio primæ differẽtiæ. nã ea, quæ ſunt notiora ſm rationẽ, ſunt priora ſimpliciter: quæ vero ſunt priora ſm ſenſum ſunt poſteriora ſimpliciter, et priora quo ad nos. manifeſtũ eſt autẽ, q oportet principia eſſe prima. Vnde illi, qui iudicabant prius ſecundũ id, quod eſt notius C rationi, ponebãt principia contraria, & priora ſimpliciter. qui vero iudicabãt prius ſecũdũ id, quod eſt notius ſenſui, ponebant principia poſteriora ſimpliciter. Vnde quidã ponebãt prima principia calidũ & frigidũ: alij vero humidũ & ſiccum. & vtraq ſunt ſm ſenſum notiora. Tñ calidum et frigidũ, quæ ſunt actiuę qualitates, ſunt priora humido & ſicco, quæ ſunt qualitates paſſiuæ: quia actiuũ naturaliter eſt prius paſſiuo. Alij vero poſuerũt principia notiora ſecũdum rationem. quorum aliqui poſuerũt principia parẽ & imparem, ſ. Pythagorici exiſtimantes ſubſtãtiam omnium eſſe numeros, & q omnia cõponuntur ex pari & impari, ſicut ex forma & materia. nã pari attribuebãt infinitatem et alteritatem propter eius diuiſibilitatẽ, impari vero tribuebant finitatem, & idẽtitatem propter ſuam indiuiſionem. Quidam vero poſuerunt cauſas generationis et corruptionis concordiam & diſcordiam, ſ. ſequaces Empedoclis, quę ſunt etiam ſecundum rationem notiora. vnde patet, q in iſtis poſitionibus apparet prædicta diuerſitas. Secũdo ibi.

Tex.cõ.49.

Qualitates actiuæ ſunt priores paſſiuis.

D

ARGY. *Quare eadem quodãmodo, diuerſa quoq; dicunt. diuerſa quidem, ſicut & plurimis uidetur: eadem autem, ſimilitudine rationis: ex eadem namq; ſerie ſumunt. contrariorum.n. alia continent, alia continentur. Hoc igitur pacto eodem modo diuerſoq;, & deterius, ac melius dicunt. Et quidem ratione, quidam ſenſu notiora ſumunt, ut antea diximus. Etenim uniuerſale quidem notius eſt ratione, ſingulare autem ſenſu. Ratio namq; ipſius eſt uniuerſalis, ſenſus uero particularis. Veluti magnum quidem et paruum ratione: rarum autem & denſum ſenſu ſunt notiora. Patet igitur oportere contraria principia rerum eſſe.*

Tex cõ.49 ἀναλογία proportio. Quare eſt eadem dicere quodãmodo, et altera abinuicem. altera quidem quẽadmodum videbitur pluribus: eadẽ vero ſm analogiam. accipiũt

enim ex eadẽ coordinatione. Hęc quidem.n.cõtinent, alia autem continentur cõtrariorum. Sic igit̃ ſimiliter dicũt: & aliter: & peius, & melius. Et hi quidẽ notiora ſm rationẽ, ſicut dictum eſt prius: illi autẽ ſm ſenſum. Vniuerſale quidẽ.n. ſm rationẽ notum eſt, ſingulare aũt ſm ſenſum: ratio quidẽ.n. vniuerſalis eſt, ſenſus autẽ particularis, vt magnũ et paruum ſm rationẽ eſt: rarum autem & dẽſum ſm ſenſum. Quòd quidẽ igitur cõtraria oportet eſſe principia, manifeſtum eſt. (E)

Te.c.50.

Oſtendit quomodo in differentia prædictarũ opinionũ eſt etiam quædã conuenientia, concludens ex prædictis, ꝙ quodãmodo Antiqui philoſophi dixerunt eadẽ principia, & quodãmodo altera. altera quidẽ ſm ꝙ diuerſi diuerſa cõtraria aſſumpſerũt, ſicut dictũ eſt: eadẽ vero ſm analogiã, i. proportionem: quia principia accepta ab omnibus habẽt eandem proportionẽ. Et hoc tripliciter. Primo quidẽ, quia quęcunq; principia accipiuntur ab eis ſe habent adinuicẽ, vt cõtraria, & hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ omnes accipiunt principia ex eadẽ coordinatione, ſ. contrariorum. omnes.n. accipiunt cõtraria pro principijs, ſed nõ diuerſa. Nec eſt mirũ, ſi ex coordinatione contrariorũ diuerſa accipiãtur principia, quia inter contraria quædã ſunt cõtinentia, vt priora & cõiora: & quædã contenta, vt poſteriora et minus cõia. Iſte eſt igitur vnus modus, quo ſimiliter dicũt, inquantum omnes accipiunt principia ex ordine cõtrariorum. Alius modus in quo cõueniunt ſm analogiã eſt, ꝙ quæcũq; principia accipiuntur ab eis vnũ eorum ſe habet vt melius, et aliud vt peius, ſicut cõcordia, vel plenum, vel calidũ, vt melius: diſcordia vero, vel vacuũ, vel frigidũ vt peius. & ſic eſt cõſyderare in alijs. Et hoc ideo eſt, quia ſemper alterũ cõtrariorũ habet priuationẽ admiſtam. Principiũ.n. cõtrarietatis eſt oppoſitio priuationis & habitus, vt dicit̃ in.10. Meta. Tertio modo cõueniunt ſm analogiam in hoc, ꝙ omnes accipiũt principia notiora: ſed quædã notiora ſm rationẽ, quædam vero ſm ſenſum. Cũ.n. ratio ſit vniuerſalis, ſenſus vero particularis, vniuerſaliora ſunt notiora ſm rationẽ, vt magnũ & paruum: ſingularia vero ſm ſenſum, vt rarum et dẽſum quæ ſunt minus cõia. Et ſic vltimo, quaſi epilogãdo cõcludit quod principaliter intẽdit, ſ. ꝙ principia ſunt cõtraria. (F)

Triplex ſimilitudo in principijs primis.

Lec. 7. Te.cõ.15.

LECTIO XII.

Non ſufficit prima principia duo contraria eſſe, ſed tertiam naturam dari oportet: nec plura tribus principia ſunt.

ARGV. *Deinceps uero conſyderandum eſt, utrum duo, an tria, an plura principia ſint.*

COnſequens autem vtiq; erit dicere, vtrum duo aut tria, aut plura ſint.

Poſtquam inquiſiuit Philoſophus de cõtrarietate principiorum, hic incipit inquirere de numero eorum. & circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionem, Secundo excludit quæ non cadunt ſub quæſtione. ibi. [Vnum quidem.] Tertio proſequitur quæſtionẽ. ibi. [Quoniã autẽ finita.] Dicit ergo primo, ꝙ poſt inquiſitionẽ de cõtrarietate principiorum, cõſequens eſt inquirere de numero eorum, utrũ, ſcilicet ſint duo, aut tria, aut plura. Secundo ibi.

Te.c.52.

ARGV. *Vnum enim principium eſſe non poteſt, quia non ſunt ipſa contraria unum.*

Vnum quidem enim impoſſibile eſt, quoniã non vnum contraria.

Excludit ea quæ non cadũt ſub quæſtione. Et primo ꝙ nõ ſit tantũ vnum principiũ. Secũdo ꝙ nõ ſint infinita. ibi [Infinita aũt non.] Dicit ergo primo, ꝙ impoſſibile eſt eſſe vnũ principium tantũ. Oſtẽſum eſt.n. ꝙ principia ſunt cõtraria: ſed cõtraria nõ ſunt vnũ tñ, quia nihil eſt ſibijpſi cõtrarium: ergo principia nõ ſunt vnum tantũ. Secundo ibi.

Immediata inferius.

ARGV. *Nec etiam infinita: quia id, quod eſt, ſub ſcientiam ſanè non cadet.*

(E) Infinita autẽ nõ: q̃m neq; ſcibile quod eſt erit.

Oſtẽdit ꝙ nõ ſunt infinita principia, quatuor rationibus. Quarũ prima talis eſt. Infinitũ inquantũ huius eſt ignotũ: ſi igitur principia ſunt infinita: oportet ea eſſe ignota. Sed ignoratis principijs ignorãtur ea, q̃ ſunt ex eis: ergo ſequit̃ ꝙ nihil in mundo poſſit ſciri. Secundã rationem ponit ibi.

ARGV. *Vna quoq; cõtrarietas eſt in omni genere uno. ſubſtantia uero genus eſt quoddam unum.*

Et eſt vna contrarietas in omni genere vno. Subſtantia autem vnum quoddam genus eſt.

Quę talis eſt. Principia oportet eſſe prima cõtraria, vt ſupra oſtẽſum eſt: prima aũt cõtraria ſunt primi generis, q̃d eſt ſubſtãtia. ſubſtãtia autem, cũ ſit vnum genus, habet vnã primã contrarietatẽ. prima.n. cõtrarietates cuiuslibet generis eſt primarũ differẽtiarum, per quas diuidit̃ genus. ergo non ſunt infinita principia. Tertiam rationem ponit ibi.

Lec. 10. per totum.

ARGV. *Et quia generatio ex finitis fieri poteſt. atq; præſtabilius eſt ex finitis, ut opinatur Empedocles quam ex infinitis fieri generationem exiſtimare. Cuncta enim quæ ad generandas res pertinent, ex finitis perinde atq; Anaxagoras ex infinitis reddere putat.* (F)

Et quod cõtingit ex finitis, melius ex finitis, quemadmodũ Empedocles, q̃ ex infinitis. Omnia nanq; ex finitis aſsignare opinatur, quemadmodum Anaxagoras ex infinitis.

Quę talis eſt. Quod poteſt fieri per finita, magis eſt ponẽdum per finita fieri: q̃ per infinita: ſed ratio omniũ, quæ fiũt ſm naturã, aſsignatur ſm Emped. per principia finita: ſicut per Anaxagoras per principia infinita: ergo non eſt ponendum principia eſſe infinita. Quartam rationem ponit ibi.

ARGV. *Praeterea alijs alia priora contraria ſunt, & ex alijs alia fiunt, ceu dulce & amarum, & album & nigrum. principia uero manere ſemper oportet. Ex his igitur neque unum neq; infinita principia eſſe conſtat.* (G)

Amplius ſunt alia alijs priora contraria. Et fiunt altera ex alteris, vt dulce & amarum: & album & nigrum. principia autem ſemper oportet manere. Quòd quidem igitur neque vnum, neq; infinita ſunt, manifeſtum eſt ex his.

Te.cõ.51.

Quæ talis eſt. Principia ſunt contraria: ſi ergo principia ſunt infinita, oportet omnia cõtraria eſſe principia. Sed nõ omnia contraria ſunt principia. quod patet ex duobus. Primo quidẽ, quia principia oportet eſſe prima cõtraria: non autẽ omnia cõtraria ſunt prima, cũ quædã ſint alijs priora. Secundo, quia principia nõ dicũtur eſſe ex alterutris, vt ſupra dictũ eſt: contraria autem quædã fiunt ex alterutris, vt dulce & amarũ & album & nigrũ, nõ ergo principia ſunt infinita. Et ſic vltimo cõcludit, ꝙ principia nõ ſunt vnum tantũ, neq; infinita. (H) Conſyderãdum eſt autem, ꝙ Philoſophus hic diſputatiue procedit ex probabilibus. vnde aſſumit ea, quæ videntur pluribus: quę nõ poſſunt eſſe falſa ſm totum, ſed ſunt ſm partem vera. Verum eſt igitur quodam modo, ꝙ cõtraria fiunt ex inuicem, vt ſupra dictum eſt, ſi ſumatur ſubiectum cõtrarijs: quia id, quod eſt album, poſtea fit nigrum: ſed tamen ipſa albedo non conuertitur in nigredinem. Sed quidam Antiquorum ponebant ꝙ nec etiã coaſſumendo ſubiectum, prima contraria fiunt ex inuicem. Vnde Empedocles negabat elementa fieri ex inuicem. Et ideo Ariſto. hic ſignanter nõ dicit calidum fieri ex frigido, ſed dulce ex amaro, & album ex nigro. Deinde cum dicit.

Lec. 10. Te.c.42.

Notabile.

Te.cõ.42.

ARGV. *Cum autem ſint finita non facere duo ſolum, rationem aliquam habet. Dubitauerit enim non incongrue quiſpiã: quonam pacto denſitas apta eſt facere raritatem: aut raritas denſitatem, & alia quæuis contrarietas ſimili modo. Non enim concordia diſcordiam: neq; econtra diſcordia*

concor-

concordiam congregat, & aliquid facit ex ipſa: ſed aliud quid tertium ambæ. Atqui ſunt qui plura etiam ſumunt, ex quibus eorum, quæ ſunt, naturam conficiunt.

Quoniam autem finita, facere duo tãtum, vel non facere duo tantũ habet quãdam rationem. Deficiet.n.aliquis, qualiter denſitas raritatem facere aliquid apta nata ſit, aut hæc dẽſitatem. ſimiliter autẽ & alia quæcunq; contrarietas. Non.n. cõcordia diſcordiã inducit, & facit aliquid ex ipſa, neq; diſcordia ex illa: ſed vtraq; alterum quiddam tertium. Quidam autem & plura recipiunt ex quibus parant eorum quæ ſunt naturam.

Proſequitur illud, quod erat in queſtione, ſ. in quo numero ſint principia. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit q̃ nõ ſunt duo tantũ principia, ſed tria. Secũdo oſtẽdit, q̃ nõ ſunt plura. ibi [Plura autẽ tribus.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit per rationes non eſſe tantum duo principia, ſed oportet addi tertiũ. Secundo oſtẽdit, q̃ in hoc etiã Antiqui philoſophi cõuenerũt. ibi [Vnde & aliquis priorẽ.] Circa primũ ponit tres rationes. Dicit ergo primo, q̃, cũ oſtẽſum ſit q̃ principia ſunt cõtraria: & ita nõ poſſunt eſſe tantum vnum principiũ, ſed duo ad minus: nec iterum ſint infinita principia, reſtat cõſyderãdum, vtrũ ſint duo tantũ, vel plura duobus. Quantũ.n.ad hoc quod ſupra oſtẽſum eſt, q̃ cõtraria ſunt principia, videtur q̃ ſint duo tantum principia: quia cõtrarietas eſt inter duo extrema. [Sed in hoc deficiet aliquis], i. dubitabit. Oportet.o. q̃ ex principijs fiãt alia, ut ſupra dictũ eſt. ſi autem ſint tantũ duo contraria principia, non videtur quomodo ex illis duobus poſsint omnia fieri. Non.n. poteſt dici, q̃ vnum eorũ faciat aliquid ex reliquo. non.n. dẽſitas nata eſt cõuertere ipſam raritatẽ in aliquid: neq; raritas denſitatẽ. & ſimiliter eſt de qualibet alia cõtrarietate. non.n. cõcordia mouet diſcordiã, & facit aliquid ex ipſa, neq; ecõuerſo: ſed vtrunq; contrariorum trãſmutat aliquod tertiũ, quod eſt ſubiectũ vtriuſq;. Calidum.n. non facit eſſe calidã ipſam frigiditatẽ, ſed ſubiectum frigiditatis: nec ecõtra. Videtur ergo q̃ oporteat poni aliquod tertium, quod ſit ſubiectũ contrariorum ad hoc, q̃ ex cõtrarijs alia poſsint fieri. Nec refert quantũ ad præſens pertinet, vtrum illud ſubiectũ ſit vnum, vel plura. quidã.n. poſuerunt plura principia materialia, ex quibus præparant naturam entium. non enim dicebãt eſſe naturam rerum materiam, ut infra in Secundo dicetur. Secundam rationem ponit ibi.

Secũda parte ſ 6.10.

Te.c. 13.

Lec. 2. Prima. Lec. 6

Tex.c.19. ARGY.

Inſuper & id quiſpiam dubitauerit, niſi quiſpiam aliã quandam contrarijs naturam ſubiecerit. Nullius enim eorum, quæ ſunt, ſubſtãtiam contrariam eſſe uidemus: principium autem de nullo ſubiecto dicatur, oportet, alioquin principij principium erit. ſubiectum enim principium & prius prædicato eſſe uidetur.

Te.c.52.

Adhuc autẽ amplius, et de hoc aliquis dubitabit, niſi aliquis alterã ſuppoſuerit cõtrarijs naturã. Nullius.n. videmus eorũ, quę ſunt, ſubſtantia cõtraria. Principiũ autẽ non de ſubiecto oportet dici aliquo: erit.n. principiũ principij. Subiectũ enim principiũ: & prius videtur eſſe prędicato.

Secunda.

Et dicit, q̃ niſi cõtrarijs, quæ ponuntur eſſe principia, ſupponatur aliquid aliud, ſurget maior dubitatio, q̃ præmiſſa. Primum.n. principiũ nõ poteſt eſſe accidẽs aliquod de ſubiecto dictũ. cum.n. ſubiectũ ſit principium accidẽtis, quod de eo prædicat̃, & ſit eo prius naturaliter, ſequeret̃, ſi primũ principium eſſet accidẽs, & de ſubiecto prædicatũ, q̃ principij eſſet principiũ, & q̃ primo eſſet aliquid prius. Sed, ſi ponamus ſola cõtraria eſſe principia, oportet principiũ eſſe aliquod accidẽs de ſubiecto dictũ: quia nullius rei ſubſtãtia eſt cõtraria alteri, ſed ſolũ cõtrarietas eſt inter accidẽtia. Relinquitur igit̃ q̃ nõ poſſunt ſola cõtraria eſſe principia.

A Conſyderandum autem q̃ in hac ratione vtitur prædicato pro accidẽte, quia prædicatum deſignat formam ſubiecti. Antiqui ãit credebãt omnes formas eſſe accidẽtia. Hic aũt procedit diſputatiue ex propoſitionibꝰ probabilibus, quæ erãt apud Antiquos famoſæ. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY.

Præterea ſubſtantiam non eſſe contrariam ſubſtantiæ dicimus. Quònam igitur pacto ſubſtantia ex non ſubſtantijs? aut non ſubſtantia ſubſtantia prius erit?

Amplius non eſſe dicimus ſubſtantiam contrariam ſubſtantiæ. Qualiter igitur ex non ſubſtantijs ſubſtãtia vtiq; erit? Aut quomodo prius non ſubſtantia ſubſtantia erit?

Tertia.

Quæ talis eſt. Omne, quod nõ eſt principiũ, oportet eſſe ex principijs: ſi igitur ſola cõtraria ſint principia, ſequetur, cum ſubſtantia nõ ſit cõtraria ſubſtantiæ, q̃ ſubſtãtia ſit ex nõ ſubſtantijs. & ſic, quod nõ eſt ſubſtantia ſit prius q̃ ſubſtãtia: quia quod eſt ex aliquibus eſt poſterius eis. hoc autẽ B eſt impoſsibile. Nam primũ genus entis eſt ſubſtãtia, quæ eſt ens per ſe. Nõ igitur poteſt eſſe q̃ ſola cõtraria ſint principia: ſed oportet & tertium poni. Deinde cum dicit.

ARGY.

Quamobrem neceſſe eſt eum, qui priorem atq; hãc rationem ueram eſſe exiſtimauerit, ſi ambas ſeruare uoluerit, tertium aliquod contrarijs ipſis ſubijcere. Quemadmodum dicunt hi, qui ſolam unam quãdam naturam uniuerſum aſſerunt eſſe: ut aquam, aut ignem, aut medium, quod inter hæc collocarunt. atq; uidetur ipſum medium magis. nam ignis, terra, aer, & aqua, cum contrarietatibus ſunt annexa. Iccirco non ſine ratione agunt, qui ſubiectum ipſum aliud ab his faciunt. Cæterorum autem quidam aerẽ ponunt, aer enim minime reſpectu cæterorum differentias ſenſibiles habet, atq; hunc ſequitur aqua.

Te.c.53.

C Vnde ſi aliquis priorem verã putabit eſſe rationem, & hanc, neceſſarium eſt, ſi debet ſaluare vtraſq; rationes, ſubeſſe quoddam tertium. Quẽadmodum dicunt vnam quandã naturam dicentes omne: aut aquam, aut ignem, aut mediũ horum. Videtur autem medium magis. Ignis.n. & terra, & aer, & aqua cum contrarietatibus cõplexa ſunt. Vnde non irrationabiliter faciũt ſubiectum alterum ab his faciẽtes. Aliorum autem quidam aerem. aer.n. minime habet aliorum differentias ſenſibiles. Conſequenter autem aqua.

Tex.c.54.

Oſtendit quomodo ad hoc etiã cõcordat poſitio Philoſophorum. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat, quomodo ponebãt vnum materiale principiũ. Secũdo quomodo ponebant etiã cũ vno materiali principio, præter hæc duo principia cõtraria, ibi [Sed omnes vnũ hoc.] Conſyderãdum eſt autẽ circa primũ, q̃ Philoſophus in præcedẽtibus more diſputantiũ viſus eſt opponere ad vtrãq; partẽ oppoſitam. Nam primo probauit, q̃ principia ſunt cõtraria: & nũc induxit rationes ad probandũ, q̃ cõtraria nõ ſufficiũt ad hoc, q̃ ex eis res generẽtur. Et, quia rationes diſputatiuę verũ concludit tantũ ſm aliquid, ſed nõ ſm totũ, ex vtriſq; rationibus veritatẽ concludit. & dicit q̃, ſi aliquis putet veram priorem rationẽ, quæ probabat principia eſſe contraria: & hãc immediate poſitã, quæ probabat cõtraria principia nõ poſſe ſufficere ad ſaluandũ vtranq;, eſt neceſſe dicere, q̃ quoddã tertium ſubſit cõtrarijs. ſicut dixerũt ponẽtes totũ Vniuerſum eſſe naturã quandam vnam: intelligentes per naturã, materiam, ſicut aquã, aut ignem, aut aerem, aut medium horũ, ut vaporem, aut aliud huiuſmodi. Et magis videtur de medio. Hoc.n. tertiũ accipitur vt ſubiectũ contrarijs: & quodãmodo vt diſtinctũ ab eis. Vnde illud, quod minus habet de cõtrarietate, cõuenientius ponitur tertium principium præter cõtraria. Ignis.n. & terra, et aer, & aqua

Tex.c.55 Notandum. Lec.10.

habent contrarietatẽ annexã,ſ.calidi & humidi, & frigidi & ſicci. Vnde nõ irrationabiliter faciũt ſubiectũ aliquid alterũ ab his,in quo minus eſt excellẽna cõtrariorũ.Poſt hos autẽ melius dixerũt,qui poſuerunt aerẽ principiũ: quia in aere inueniũtur qualitates contrariæ minus ſenſibiles.Poſt hos qui poſuerunt aquã.Qui vero poſuerunt ignẽ peſsime dixerũt quantũ ad hoc, quia ignis habet qualitatẽ contrariam maxime ſenſibilẽ,et magis actiuã:quia in ipſo eſt excellẽtia calidi. Quãuis,ſi cõparent elementa ſm ſubtilitatẽ, melius videãtur dixiſſe,q poſuerũt ignẽ principiũ:vt alibi dr̃.Quod.n.eſt ſubtilius videt̃ eſſe ſimplici⁹ & prius. Vnde terrã nullus poſuit principiũ,ppter ſui groſsitiẽ.Secũdo ibi

ARGY. Vt primo- numen, ſolã terrã intelligas, nã & eã ſæpe. Inter elementa primum principium poſuit.

Verum enim omnes hoc unum in figuras cõtrarias uertunt,denſitate inquã raritateq;,et intẽſione remiſſioneue. quæ quidẽ exceſſus omnino,defectusq; ſunt,ut antea diximus.Hæc etiã opinio ueteris quædã eſſe uidetur.Vnum inquam,& exceſſum atq; defectum principia rerum eſſe. F *Attamen non eodem modo. Sed Priſci duo quidem agere: unum autem pati dicebant. At Poſteriorum quidam è cõtra. unum quidem agere,duo uero pati potius aſſerunt. Tria igitur elementa rerum eſſe putare ex his, et iſtiuſmodi alys animaduerſis,uidebitur aliquem rationem habere, ſicut antea diximus.*

Te.cõ.55. Sed omnes vnum hoc contrarijs figurant, vt denſitate & raritate:et eo quod maius et minus. hæc autem omnino ſunt excellentia videlicet,& defectus,ſicut dictum eſt prius. Et videtur antiqua eſſe opinio,q vnum,& ſuperabundantia,et defectus principia rerum ſint: ſed non eodẽ modo.ſed Antiqui duo quidem facere: vnum autẽ pati.Poſteriorum autẽ quidam cõtrarium: vnũ Te.cõ.56. quidem facere,duo vero pati magis dicũt. Tria quidem igitur dicere elementa eſſe, & ex his,& ex huiuſmodi alijs intendẽtibus,videbitur vtiq; habere quandam rationem,ſicut diximus.

Oſtẽdit quomodo cũ vno materiali principio poſuerũt principia cõtraria.et dicit q omnes ponentes vnũ materiale principiũ dicebant illud figurari vel formari contrarijs quibuſdã,vt raritate & delitate,quæ reducũtur ad magnũ & paruũ,& excellentiam & defectũ.Et ſic,hoc,quod Plato poſuit q vnũ, & magnum & paruũ ſint principia rerum, fuit etiam opinio Antiquorũ Naturalium, ſed differenter. Nã antiqui cõſyderãtes q vna materia variat̃ per diuerſas formas poſuerunt duo ex parte formæ,quæ eſt principium agendi:et vnũ ex parte materiæ,quæ eſt principiũ patiẽdi. Sed Platonici,cõſyderantes quomodo in vna ſpecie diſtinguuntur multa indiuidua ſm diuiſionẽ materiæ, poſuerũt vnũ ex parte formæ,quæ eſt principiũ actiuum:& duo ex parte materiæ,quæ eſt principiũ paſsiuũ. Et ſic concludit H principale intẽtum,q præmiſſa & ſimilia cõſyderantibus rationabile videbit̃ q ſint tria naturæ principia. Et hoc dicit deſignans ex probabilibus proceſsiſſe. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Sed tribus ponere plura nullã. Ad patiendum.n.ſufficiẽs eſt unũ ipſum. Si uero quatuor cõtrarijs ſumptis,duæ cõtrarietates ponãtur : utriſq; ſeorſum alia quædã natura media ſubyciatur oportet. Quod,ſi ex ſeſe uiciſſim generare poſſunt, ſuperuacanea nimirum altera cõtrarietas erit.*

Plura autem tribus non amplius.ad patiendũ quidem enim ſufficiens eſt vnum. Si autem quatuor exiſtentibus duæ erunt cõtrarietates: oportebit ſeorſum vtriſq; eſſe alteram quandam naturam. Si autem ex ſe inuicem poterint generare,ocioſa vtiq; altera contrarietatum erit.

E Oſtendit quomodo nõ ſunt plura principia tribus,duabus rationib⁹.Quarũ prima talis eſt. Quod poteſt fieri per pauciora,ſuperfluũ eſt ſi fiat per plura:ſed tota generatio rerum poteſt cõpleri ponendo vnũ principium materiale,et duo formalia: quia ad patiẽdũ ſufficit vnũ materiale principium.Sed,ſi eſſent quatuor principia cõtraria, & duæ primæ cõtrarietates,oporteret q vtraq; contrarietas haberet aliud & aliud ſubiectũ : quia vnũ ſubiectum videtur eſſe primo unius cõtrarietatis.Et ſic,ſi duobus cõtrarijs poſitis, et vno ſubiecto poſſunt res fieri adinuicẽ,ſuperfluum videtur,q ponatur alia contrarietas. Non igitur ponenda ſunt plura,q̃ tria principia. Secundam rationem ponit ibi.

Et inſuper fieri nequit,ut primæ cõtrarietates ſint plures.Subſtantia nanq; unum quoddam eſt genus eius quod eſt,ut patet. Quare non genere,ſed antecedendo ſequendoue duntaxat inter ſeſe principia differrent. Semper enim una eſt contrarietas in genere uno:atq; omnes contrarietates ad unam reduci uidentur. Patet igitur, neq; unum elemẽtum,neq; plura duobus,uel tribus eſſe.horum autem utrum ſit aſſerendũ, magnam dubitationẽ nimirũ habet. ARGY.

Simul autẽ & impoſſibile eſt plures eſſe contrarietates primas. Subſtantia.n.vnum quoddã genus eſt entis.Quare in eo quod prius,et poſterius ſunt differunt abinuicẽ principia tantũ: ſed non genere.* Semper.n.in uno genere cõtrarietas eſt vna. omnes.n.cõtrarietates reduci videntur in vnã. Quod quidẽ igitur neq; vnũ ſit elementum,neq; plura duobus, vel tribus manifeſtum eſt.horum autẽ,vtrum ſit verum, quemadmodum diximus,dubitationem habet multam.

* Semper.n. in vno genere eſt vna cõtrarietas idẽ ſupra.1.cõ.10. & 10. Meta. Tex.cõ.15. Te.cõ.17.

G Quæ talis eſt.Si plura ſunt principia q̃ tria oportet eſſe plures primas contrarietates : ſed hoc eſt impoſsibile,quia prima contrarietas videt̃ eſſe primi generis, quod eſt vnũ, ſ.ſubſtãtia.vnde omnia cõtraria,quæ ſunt in genere ſubſtãtiæ nõ differunt genere,ſed ſe habẽt,ſicut prius,& poſteri⁹: quia in vno genere eſt tantũ vna cõtrarietas,ſ.prima:eo q omnes aliæ cõtrarietates videtur reduci ad vnã primam. Sunt autẽ aliquæ primæ differẽtiæ cõtrariæ,quibus diuiditur genus,ergo videtur q non ſint plura principia, q̃ tria. Conſyderandũ eſt autẽ,q vtrunq; probabiliter dictũ eſt,ſ. & q in ſubſtantijs non ſit contrarietas: & q in ſubſtãtijs ſit vna cõtrarietas prima. Si.n.accipiatur ipſum,quod eſt ſubſtantia,nihil eſt ei contrarium:ſi vero accipiantur formales differentiæ in genere ſubſtantiæ,contrarietas in eis inuenitur. Vltimo autem quaſi epilogando concludit, q neq; ſit vnum tantũ principium,neq; plura duobus vel trib⁹. Sed vtrum horum ſit verum ,habet multam dubitationem,ſicut ex præmiſsis patet,ſ.vtrum ſint duo tantum,vel tria.

Notabile. Quomodo in ſubſtãtijs, ratione differẽtiarũ contrarietas ſit.

LECTIO XIII.

In omni generatione,tam naturali q̃ artificiali tria reperiuntur, ſubiectum,terminus,& oppoſitum,quæ principiorum rationem habent.

Hoc igitur modo nos dicimus primo de omni generatione ſimpliciter pertractantes. Eſt enim naturæ accommodatum,primum cõmunia dicere, deinde ea, quæ circa ſnumquodq; ſunt propria contemplari. ARRY.

SIc igitur nos dicamus primũ de oĩ generatione aggrediẽtes.eſt.n.ſm naturam cõia prius dicere,& ſic circa vnũquodq; propria ſpeculari.

Secundũ naturã noſtram (ait Simplicius) ex cõmunioribus eſſe incipiẽdum, qui prius confuſa q̃ diſtincta cognoſcimus.

Poſtquã Philoſophus proceſsit ad inueſtigãdum numerum principiorũ diſputatiue,hic incipit determinare veritatem. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat veritatem,In ſecũda ex veritate determinata excludit dubitationes & errores Antiquorũ.ibi [Quod aũt ſingulariter.] Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit q in quolibet fieri naturali tria inueniuntur,In ſecũda ex hoc oſtẽdit tria eſſe

Secũda parte 7a ter. Te.cõ.65.

eſſe principia. ibi [Manifeſtũ eſt igitur ꝙ ſiquidẽ ſunt cauſæ.] Circa primũ duo facit. Primo dicit, de quo eſt intẽtio, Te.cõ.58. Secundo proſequitur intentũ. ibi [Dicimus.n.fieri.] Quia ergo ſupra dixerat, ꝙ multam habet dubitationem vtrum ſint tantũ duo naturæ principia, vel tria, cõcludit ꝙ de hoc primo dicendum eſt conſyderantes de generatione, vel factione in commum ad omnes ſpecies mutationis. in qualibet enim mutatione inuenitur quoddam fieri, ſicut quod alteratur de albo in nigrum, de albo fit non albũ, & de non nigro fit nigrũ. & ſimiliter eſt in alijs mutationibus. Et rationem ordinis aſsignat, quia neceſſe eſt primo dicere communia, & poſtea ſpeculari ea, quæ propria ſunt circa vnũquodq;, ſicut in principio libri dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Nam quippiam è quopiam: ac aliud ex alio fieri dicimus aut ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem hoc pacto, fit enim homo muſicus & non, muſicus muſicus: aut non muſicus homo, muſicus homo. Simplex itaque dico ipſum fiens hominem inquam, & non muſicum: & id etiam quod fit, id eſt muſicum. Compoſitum uero, & id quod fit, & ipſum fiens: etiam cum non muſicũ hominem, muſicum hominem fieri dicimus.*

Te.cõ.58. Dicimus enim fieri ex eo aliud, & ex altero alterum, aut ſimplicia dicentes, aut compoſita. Dico autem ſic hoc. eſt enim hoc fieri hominẽ muſicum, eſt autem non muſicum aliquod, fieri muſicum hominẽ: aut non muſicum hominẽ, muſicum. Simpliciter quidem igitur dico, ꝙ fit homo, & non muſicum, & quod ſimpliciter fit muſicum, compoſitum autem, & quod fit, & quod factum eſt, cùm non muſicũ hominẽ dicamus fieri, aut muſicum, aut muſicum hominẽ.

Proſequitur propoſitũ. Et circa hoc duo facit. Primo.n. præmittit quædã, quæ neceſſaria ſunt ad propoſitũ oſtendendum, Secũdo oſtendit propoſitũ ibi [Determinatis autem his.] Circa primũ duo facit. Primo præmittit quandã diuiſionem, Secũdo oſtẽdit differentiã inter partes diuiſionis. ibi [Horum autẽ.] Dicit ergo primo ꝙ, cũ in quolibet fieri aliud dicatur fieri ex alio, quantũ ad fieri ſm eſſe ſubſtãtiale: vel alterũ ex altero, quantũ ad fieri ſm eſſe accidentale, propter hoc, ꝙ omnis mutatio habet duos terminos, dupliciter cõtingit hoc dicere, eo ꝙ termini alicuius factionis, vel mutatiõis poſſunt accipi, vt ſimplices, vel cõpoſiti. Et hoc ſic exponitur. aliqñ enim dicimus homo fit muſic⁹, & tũc duo termini factionis ſunt ſimplices: & ſimiliter qñ dicimus, ꝙ nõ muſicũ fit muſicum. ſed, qñ dicimus nõ muſicus homo fit muſicus homo, tunc vterq; terminorũ eſt cõpoſitus. Quia, cum fieri attribuitur homini, vel nõ muſico vterq; eſt ſimplex: & ſic id, quod fit. i. cui attribuitur fieri, ſignificatur fieri vt ſimplex. Id vero, in quod terminatur ipſum fieri, quod ſignificatur fieri vt ſimplex, eſt muſicum. vt cũ dico, homo fit muſic⁹, vel nõ muſicus fit muſicus. ſed tũc vtrunq; ſignificat fieri vt cõpoſitũ, ſ. [Et quod fit], i. id, cui attribuitur fieri [& quod factũ eſt], i. id, ad quod terminatur fieri: cũ dicimus, nõ muſicus homo, fit muſicus. tunc.n. eſt compoſitio ex parte ſubiecti tantum, & ſimplicitas ex parte prædicati. Sed, cũ dico, nõ muſicus homo fit muſicus homo, tunc eſt compoſitio ex parte vtriuſq;. Secundo ibi.

ARGY. *Horum autem alterum non ſolum hoc aliquid, ſed etiã ex hoc fieri dicitur: ceu è non muſico muſicus. alterum non hoc in omnibus dicitur modo. non enim ex homine muſicus, ſed homo fit muſicus dicitur.*

Horum autem quidẽ non ſolũ dicitur hoc aliquid fieri, ſed etiã ex hoc, vt ex non muſico muſicus. Hoc aũt nõ dicit̃ in omnibus, vt ex homine factus ſit muſicus, ſed homo factus ſit muſicus.

A Oſtendit duas differentias inter prædicta. quarũ prima eſt, ꝙ in quibuſdã præmiſſorum vtimur duplici modo loquendi, ſ. ꝙ hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc. dicimus.n. ꝙ non muſicus fit muſicus, & ex nõ muſico fit muſicus. Sed nõ in omnibus ſic dicitur. non.n. dicitur, ex homine fit muſicum: ſed homo fit muſicus. Secundam differentiam ponit ibi.

At uero eorum, quæ ut ſimplicia fieri dicimus, alterũ permanens fit, alterũ non permanens. nam homo quidem permanet, cùm fit muſicus homo: non muſicũ autem & immuſicum, neq; ſimplex, neq; compoſitum permanet. ARGY.

Eorum autẽ, quæ fiũt ſicut ſimplicia dicimus fieri, aliquid quidẽ permanẽs fit, aliud vero non permanens. homo quidẽ permanet muſicus factus, & homo eſt: ſed non muſicũ & immuſicũ, neq; ſimpliciter, neq; compoſitum permanet. Te.cõ.59.

B Et dicit ꝙ, cũ duobus ſimplicibus attribuitur fieri, ſ. ſubiecto & oppoſito, alterũ iſtorum eſt permanẽs, & alterum non permanẽs. quia, cum aliquis iã factus eſt muſicus permanet homo, ſed nõ permanet oppoſitum: ſiue ſit negatiue oppoſitum, vt non muſicum, ſiue priuatiuæ, aut contrariæ, vt immuſicum. Neq; etiam compoſitum ex ſubiecto & oppoſito permanet: non enim permanet homo non muſicus, poſtquam homo factus eſt muſicus. Et tamen iſtis tribus attribuebatur fieri. dicebatur enim ꝙ homo fit muſicus, & non muſicus fit muſicus, et homo non muſicus fit muſicus: quorum trium ſolum primum manet completa factione, alia vero duo non manent. Deinde cum dicit.

Quæ cũ ita ſint, hoc eſt ex omnibus quæ fiũt accipiendum, ſiquis inſpexerit uti diximus, aliquid ſemper ſubijci oportere: ipſum inquã fiens. quod etſi numero unũ eſt, non tamen eſt ſpecie unum. atq; pro eodem accipio, ſpecie ratio neq; differre. non eſt.n. eadem hominis et immuſici ratio. ARGY.

C Determinatis igit̃ his, ex omnibus, quę fiunt, hoc eſt accipere, ſi aliquis intenderit, ſicut diximus: quoniam oportet aliquid ſemper ſubijci, quod fit. & hoc, ſi numero eſt vnum, ſed ſpecie non vnum eſt. ſpecie enim dico & ratione idem. non enim idem eſt homini, & immuſico eſſe. Tex.cõ.60.

Ex ſuppoſitione pręmiſſorum oſtendit propoſitum, ſ. ꝙ in qualibet factione naturali inueniantur tria. Et circa hoc tria facit. Primo enumerat duo, quæ inueniunt̃ in qualibet factione naturali. Secũdo probat, quod ſuppoſuerat. ibi [Et hoc quidẽ permanet.] Tertio cõcludit propoſitũ. ibi [Quare oſtẽſum eſt.] Dicit ergo primo ꝙ ſuppoſitis præmiſſis, ſi quis voluerit cõſyderare in omnibus, quæ fiũt ſm naturã, hoc accipiet, ꝙ ſemper oportet ſubijci aliquid, cui attribuit̃ fieri. Et illud, licet ſit vnum numero, vel ſubiecto, tñ ſpecie, vel ratione nõ eſt idẽ. cum.n. attribuitur homini ꝙ fiat muſicus: homo quidẽ eſt vnũ ſubiecto, ſed duo ratione. non.n. eſt idem homo ſm rationem, et non muſicus. Tertium autẽ non ponit, ſcilicet ꝙ in generatione neceſſe eſt aliquid generari: quoniam illud manifeſtum eſt. Secundo ibi. Hic ſtatim ſequitur te. cõ. 61. Te.cõ.64.

Atq; alterum permanet. id enim quod non opponitur permanet: homo nanq; permanet, non muſicum autem et immuſicum non permanet: neq; id, quod ex utriſq; componitur, uelut immuſicus homo. ARGY.

D Et hoc quidem permanet, illud vero non permanet. Non oppoſitum quidem permanet. homo enim permanet: muſicum autem & immuſicum non permanet: neq; ex ambobus compoſitum, vt non muſicus homo.

Probat duo, quæ ſuppoſuerat. Primo ꝙ ſubiectũ cui attribuit̃ fieri ſit duo ratione. Secũdo ꝙ oporteat in qualibet

Te. cõ. 62. fieri ſupponi ſubiectum.ibi [Multipliciter autẽ.] Primum oſtendit dupliciter. Primo quidẽ per hoc ꝙ in ſubiecto,cui attribuitur fieri,eſt aliquid, quod ꝑmanet, & aliqd, quod non permanet,quia id,quod nõ eſt oppoſitum termino factiõis,permanet.homo.n. permanet,quãdo fit muſicus,ſed non muſicũ non permanet: neq; cõpoſitum, vt homo non muſicus.Et ex hoc apparet,ꝙ homo,et nõ muſicus nõ ſunt idẽ ratione,cũ vnum permaneat,& aliud non. Secũdo ibi.

ARGY. *At vero quippiã ẽ quopiam, & non hoc fieri in hiſce magis dicitur quæ non permanent, ceu ex immuſico fieri muſicũ dicitur,ex homine uero nõ dicitur. Verũ & in hiſce,quæ permanẽt,interdum eodem dicitur modo: ex ære nanque ſtatuam, non æs ſtatuam fieri dicimus. in eo tamen quod opponitur, & non permanet, vtroque dicitur modo,& ex hoc fieri hoc, vt ex muſico muſicus: & hoc fieri hoc, velut immuſicus muſicus. Iccirco & in compoſito ſimiliter dicitur. ex immuſico nanque homine, atque immuſicus homo,muſicus homo fieri dicitur.*

Tex. cõ. 61. Sed ex aliquo fieri aliquid,& nõ hoc fieri aliquid, magis quidem dicitur in non permanentibus. vt ex immuſico muſicum fieri, ex homine autem non. At vero & in permanentibus aliquando dicitur ſimiliter.ex ære enim ſtatuam dicimus fieri,non æs ſtatuam. Hoc autem ex oppoſito, & non permanenti vtrolibet dicitur, ex hoc hoc,& hoc hoc.& nanque ex muſico & immuſicus fit muſicus. Vnde & in compoſito ſimiliter eſt.etenim ex immuſico homine, & immuſicus homo dicitur fieri muſicus.

Oſtendit idẽ alio modo,quia in nõ permanentibus magis dicitur ex hoc fit hoc,ꝙ hoc fit hoc:licet tñ et hoc poſſit dici,ſed nõ ita proprie. dicimus.n. ꝙ ex nõ muſico fit muſicus. Dicimus etiã,ꝙ non muſicus fit muſicus,ſed hoc per accidẽs,inquãtum,ſ.id,cui accidit eſſe nõ muſicũ fit muſicus. Sed in permanẽtibus non ſic dicitur. non.n.dicimus, ꝙ ex hoĩe fit muſicus,ſed ꝙ homo fit muſicus. Quãq; tñ in permanentibus dicimus,ex hoc fit hoc, ſicut dicimus ꝙ ex ære fit ſtatua ſed hoc cõtingit, quia noĩe æris intelligimus infiguratũ: & ita dicit̃ hoc ratione priuationis intellectæ. Et licet ex hoc fieri hoc dicam⁹ in permanẽtibus, magis tñ vtrũq; cõtingit in nõ permanẽtibus dici,& hoc fit hoc, & ex hoc fit hoc:ſiue nõ permanẽs accipiat̃ oppoſitũ,ſiue compoſitũ ex oppoſito & ſubiecto. Ex hoc ergo ipſo,ꝙ diuerſo modo vtimur loquẽdi circa ſubiectũ et oppoſitum,manifeſtũ eſt, ꝙ ſubiectũ & oppoſitum,vt homo & nõ muſicus,& ſi ſint idem ſubiecto,ſunt duo tamen ratione. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem fieri multis modis dicatur, & quædã non abſolute fieri,ſed hoc aliquid fieri: quædã ſimpliciter fieri dicantur,quod quidem ſolis ſubſtantijs competit. In cæteris quidem patet aliquid ipſum inquam fiens neceſſario ſubijci.nam & quantũ,& quale,& ad aliquid, & quãdo,& vbi,fit aliqua re ſubiecta. Propterea quòd ſubſtantia ſola de nullo ſubiecto dicitur alio: cætera autem vniuerſa de ſubſtantia ipſa dicuntur. At ſubſtantiam etiam & quæcũq; alia ſimpliciter ſunt ex ſubiecto fieri aliquo, patefiet ſanè diligenter conſideranti. ſemper enim eſt aliquid,quod ſubijcitur,ex quo generatur id,quod fit: plãtæ nanq; & animalia ex ſemine fiunt.*

Te. cõ. 62. Multipliciter aũt cũ dicat̃ fieri, & horũ quidem non ſimpl'r fieri, ſed hoc aliquid fieri, ſimpliciter aũt fieri ſubſtantiarũ ſolum eſt, ſm quid

E aliorũ,manifeſtum, ꝙ neceſſe eſt ſubijci aliquid, quod fit. Etenim quantũ, & quale, & ad alterũ, & qñ, & vbi fiunt in ſubiecto aliquo, ꝑpter id, quod ſola ſubſtantia de nullo alio dicit̃ ſubiecto, ſed alia oĩa de ſubſtantia. Quod aũt & ſubſtãtiæ, & quæcunque alia ſimpliciter entia, ex quodam ſubiecto fiant, conſyderanti fiet vtiq; manifeſtũ. ſemp̃ enim eſt aliquid, quod ſubijcitur, ex quo fit,quod fit,vt plantæ,& animalia ex ſemine.

Oſtendit alterũ,quod ſuppoſuerat,ſ.ꝙ in omni factione naturali oporteat eſſe ſubiectum. & hoc quidem per rationem probare pertinet ad Metaphyſicũ. vnde probatur in 7.Meta.ſed hic probat tantũ per inductionẽ. & primo ex parte eorum,quæ fiunt. ſecundo ex parte modorũ fiendi. ibi [Fiunt autẽ quæ fiunt.] Dicit ergo primo ꝙ, cum fieri dicatur multipliciter,fieri ſimpliciter eſt ſolũ fieri ſubſtantiarum,ſed alia dicũtur fieri ſm quid. Et hoc ideo,quia fieri importat initiũ eſſendi. ad hoc ergo ꝙ aliquid fiat ſimpliciter,requiritur ꝙ prius nõ fuerit ſimpliciter:quod accidit in ĳs,quæ ſubſtantialiter fiunt. quod.n.fit homo nõ ſolum prius non fuit homo, ſed ſimpliciter verum eſt dicere ipſum non fuiſſe.cum autẽ homo fit albus,non eſt verũ dicere ꝙ prius non fuit,ſed ꝙ prius non fuerit talis. In ĳs igitur,quæ fiunt ſm quid,manifeſtũ eſt ꝙ indigent ſubiecto. nã quantitas,& qualitas,& alia accidentia, quorũ eſt fieri ſm quid,non poſſunt eſſe ſine ſubiecto. Solius.n.ſubſtãtiæ eſt non ineſſe ſubiecto. Sed etiã in ſubſtantĳs, ſiquis conſiderat,manifeſtum fit ꝙ fiunt ex ſubiecto: videmus enim ꝙ plantæ,& animalia fiunt ex ſemine. Secundo ibi. Te. cõ. 22. Secũda pars huius tex.

F

ARGY. *Eorum autem,quæ fiunt ſimpliciter,quædam tranſfiguratione fiunt, vt ſtatua: quædam additione, vt ea, quæ incrementa ſuſcipiunt: quædam ablatione, vt è lapide Mercurius: quædam compoſitione, vt domus: quædam alteratione, vt ea quæ vertuntur materia. Atq; patet ex ſubiectis omnia fieri, quæ hoc pacto fiunt.*

G

Tex. cõ. 61. Fiunt autem quæ fiunt ſimpliciter, alia quidẽ tranſfiguratione, vt ſtatua: alia appoſitione, vt quæ augmentantur: alia vero abſtractione, vt ex lapide Mercurius: compoſitione autem, vt domus: alteratione vero, vt quæ conuertuntur ſecundũ materiam. Omnia autem, quæ ſic fiunt, manifeſtum eſt quoniam ex ſubiectis fiunt.

Oſtendit idẽ inducẽdo per modos fiẽdi, & dicit ꝙ eorũ quæ fiunt,quædam fiunt trãſfiguratione,ſicut ſtatua fit ex ære: quædã fiunt ex appoſitione, vt patet in omnibus augmentatis,ſicut fluuius fit ex multis riuis: alia vero fiũt abſtractione,ſicut ex lapide fit per ſculpturã imago Mercurĳ. Quædã vero fiunt cõpoſitione,ſicut domus: quædam vero fiunt alteratione,ſicut ea, quorũ materia alteratur,ſiue fiãt ſm naturã,ſiue ſm artẽ: & in omnibus his apparet ꝙ fiunt ex aliquo ſubiecto. Vnde manifeſtũ fit,ꝙ omne quod fit, fit ex ſubiecto. Sed aduertẽdum eſt ꝙ artificialia connumerauit inter ea,quæ fiũt ſimpliciter (quãuis formæ artificiales ſint accidentia) quia artificialia quodã modo ſunt in genere ſubſtantiæ per ſuam materiam. vel propter opinionẽ Antiquorum,qui ſimiliter æſtimabant naturalia vt artificialia,vt in Secundo dicetur. Deinde cum dicit. Dignũ ſcitu. Tex. cõ. 12.

H

ARGY. *Quare patet ex dictis, omne quod fit ſemper compoſitum eſſe. Atq; eſt quidem aliquid quod fit, eſt autẽ aliquid quod iſtud fit. & hoc eſt duplex. Eſt enim aut ſubiectum,aut oppoſitum. atque opponi quidem immuſicum, ſubijci autem hominem dico. Et vacuitatem quidem figuræ & informitatem, vel inordinationem oppoſitum: æs autem lapidem aurumq; ſubiectum.*

Quare

Tex.co. 64. Quare oſtenſum ex dictis eſt, quoniam quod A fit, ſemper compoſitum eſt. Et eſt quidem aliquid quod fit, eſt autem aliquid, quod hoc fit. & hoc dupliciter. Aut enim ſubiectum, aut oppoſitum. dico autem opponi quidem non muſicum: ſubiici autem hominẽ, & infigurationem, & inordinationẽ, & informationẽ oppoſitũ: æs autem & lapidem & aurum dico ſubiectum.

Concludit propoſitũ, et dicit oſtẽſum eſſe ex dictis ꝙ id, cui attribuitur fieri ſemper eſt cõpoſitũ. Et, cũ in qualibet factiõe ſit id, ad quod terminaẽ fieri, & id, cui attribuiẽ fieri quod eſt duplex, ſ. ſubiectũ & oppoſitũ, manifeſtũ eſt ꝙ in quolibet fieri ſunt tria, ſ. ſubiectũ, & terminus factionis, & oppoſitũ eius. Sicut, cũ homo fit muſicus, oppoſitũ eſt non muſicũ: & ſubiectũ eſt homo: & muſic⁹ eſt terminus factionis. Et ſilr infiguratio & informitas & inordinatio ſunt oppoſita: ſed æs & aurũ & lapides ſunt ſubiecta i artificialib⁹. B

LECTIO XIII.

Materiam ac formam principia per ſe tam in eſſe quàm in fieri rerum naturalium eſſe: Priuationem vero per accidens principium eſſe induetur.

ARGV. *Si igitur eorum, quæ natura conſtant, cauſæ, atque principia ſunt, ex quibus primis conſtant, ac facta ſunt, non per accidens, ſed vnumquodq; id, quod per ſubſtantiam dicitur, patet omnia fieri ex ſubiecto ac forma. muſicus enim homo ex homine quodammodo, muſicóue cõponitur. rationes enim in illorũ rationes diſſolues. Vniuerſa igitur quæ fiunt ex hiſce porrò fieri patet.*

Textu. 65. MAnifeſtũ igitur ꝙ, ſiquidẽ ſunt cauſæ & principia eorũ, quæ natura ſunt, ex quibus primis ſunt & fiunt, non ſm accidens: ſed vnumquodq; quidem dicitur ſm ſubſtantiam, C quod fit ex ſubiecto & forma. cõponitur enim muſicus homo ex homine & muſico quodammodo: reſolues enim rationẽ in rationes eorũ.

Compoſitum reſoluitur in ſua componentia.

Tex.co. 66. Manifeſtũ igitur eſt ꝙ fiant, quæ fiunt, ex his.

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit, ꝙ in quolibet fieri naturali tria inueniũtur, hic ex præmiſsis intẽdit oſtẽdere quot ſunt principia naturæ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit propoſitũ, Secundo recapitulãdo oſtendit quæ dicta ſint, et quæ reſtãt dicenda. ibi [Primum quidem igitur dictum.] Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit tria naturę principia, Secundo notificat ea. ibi [Subiecta autẽ naturæ.] Circa primũ tria facit. Primo oſtẽdit veritatẽ de principijs naturæ, Secũdo ex veritate oſtẽſa ſoluit præmiſſas de principijs dubitationes. ibi [Vnde eſt ꝙ ſicut duo.] Tertio, quia ab antiquis dictũ eſt ꝙ principia ſunt cõtraria, oſtẽdit vtrum ſemper requirãtur cõtraria, vel non. ibi [Quod quidẽ igitur.] Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit duo eſſe principia naturæ per ſe, Secundo oſtẽdit tertium eſſe principiũ naturæ per accidẽs, ibi [Eſt autẽ ſubiectum.] Circa primũ vtitur tali ratione. Illa dicũtur eſſe principia & cauſæ rerũ naturalium, ex quibus ſunt & fiũt per ſe, & nõ ſm accidẽs: ſed omne, quod fit, eſt & fit ex ſubiecto & forma: ergo ſubiectũ & forma ſunt per ſe cauſę et principia omnis eius, quod fit ſm naturã. Quòd autẽ id, quod fit ſm naturã, fit ex ſubiecto & forma, probat hoc modo. Ea, in quæ reſoluitur definitio alicuius rei ſunt componentia rem illam: quia vnũquodq; reſoluitur in ea, ex quibus componitur. ſed ratio eius, quod fit ſm naturam, reſoluitur in ſubiectum & formam: nam ratio hominis muſici reſoluitur in rationem hominis, & in rationem muſici. ſiquis enim velit definire hominem muſicum, oportet ꝙ aſsignet definitionem hominis & muſici. ergo id, quod fit ſm naturam, eſt & fit ex ſubiecto & forma. Et notandum eſt ꝙ hic intẽdit inquirere principia non ſolum fiendi, ſed etiam eſſendi: vnde ſignanter dicit,

Secũda parte Te. 70.
Te.co. 69.
Tex.co. 67
Tex.co. 68.

A [Ex quibus primis ſunt & fiunt.] Et dicit. [Ex quibus primis] id eſt, per ſe & non ſm accidens. Per ſe ergo principia omnia, quæ fiunt ſecũdum naturam, ſunt ſubiectum & forma. Secundo ibi.

Atqui ſubiectum ipſum, numero quidem eſt vnum, rratione autem duo. Homo nanq; & aurũ, ac omnino materia numerabile eſt. eſt enim hoc aliquid magis, atque id quod fit: non per accidens eſt & ipſo gignitur. At priuatio ipſum inquam oppoſitum, accidens, forma autem eſt vnum. ut ordo, vel muſica, vel eorum aliquid, quæ ſimili modo dicuntur. ARGV.

Eſt autem ſubiectum numero quidẽ vnum, ſpecie vero duo. homo quidem enim & aurum, & omnino materia numerabilis eſt. Hoc enim aliquid magis, & non ſecundum accidẽs ex ipſo B fit, quod fit. Priuatio autem & contrarietas accidens. Vnum autẽ ſpecies, vt ordinatio, aut muſica, aut aliorum aliquid ſic prædicantium.

Priuatio eſt principiũ per accidens.

Addit tertium principium per accidens, & dicit ꝙ licet ſubiectum ſit vnum numero, tamen ſpecie & ratione duo (vt ſupra dictum eſt:) quia homo & aurum, & omnis materia numerum quendã habet. eſt. n. ibi conſiderare ipſum ſubiectum, quod eſt aliquid poſitiue. ex quo fit aliquid per ſe, & non per accidens, vt hoc quod eſt homo & aurũ: & eſt ibi conſiderare id, quod accidit ei, ſ. contrarietatem & priuationem, vt immuſicum & infiguratum. Tertium autem eſt ſpecies vel forma, ſicut ordinatio eſt forma domus: vel muſica hominis muſici, vel aliquod aliorum, quæ hoc modo ponuntur. Sic igitur forma & ſubiectum ſunt principia per ſe eius, quod fit ſm naturam: ſed priuatio vel contrarium eſt principium per accidens, inquantum accidit ſubiecto, ſicut dicimus ꝙ ædificator eſt cauſa actiua domus per ſe, ſed muſicum eſt cauſa actiua domus per acci- C dens, inquantum accidit ædificatori eſſe muſicum. Et ſic homo eſt cauſa per ſe, vt ſubiectum hominis muſici: ſed non muſicum eſt cauſa & principium eius per accidens. Poteſt aliquis obijcere ꝙ priuatio non accidit ſubiecto, qñ eſt ſub forma: & ſic priuatio non eſt principiũ eſſendi per accidens. Et ideo dicẽdum, ꝙ materia nunquã eſt ſine priuatione: quia, qñ habet vnã formam, eſt cũ priuatione alterius formæ: & ideo, dum eſt in fieri aliquid quod fit, vt homo muſicus, in ſubiecto, qñ nondũ habet formã, eſt priuatio ipſius muſicæ: & ideo principiũ per accidens hominis muſici in fieri eſt non muſicũ: hoc. n. accidit homini dum fit muſicus. Sed, qñ iam aduenit ei hæc forma, adiungitur ei priuatio alterius formæ, & ſic priuatio formæ oppoſitæ eſt principium per accidens in eſſendo. Patet ergo ſm intẽtionẽ Ariſt. ꝙ priuatio, quæ ponitur principiũ naturæ per accidens, non eſt aliqua aptitudo ad formã: vel inchoatio formæ, vel aliquod principium imperfectum actiuum (vt quidam dicunt) ſed ipſa carentia formæ, vel contrarium D formæ, quod ſubiecto accidit. Deinde cum dicit.

Obiectionis ſolutio, quo modo priuatio ſubiecto non accidat, ſit principium per accidens.

ARGV. *Quapropter ipſa principia, tum duo, tum tria dicenda ſunt, et tum contraria. Veluti ſi quiſpiam dicat muſicum & immuſicum: aut calidum et frigidum, aut conſtructũ & inconſtructum. Tum non contraria, fieri. n. non poteſt ut mutuo cõtraria patiantur. Soluitur autem & hoc, quia aliud eſt ipſum ſubiectum. hoc. n. non eſt, ut patet, contrarium. Quare principia neq; plura cõtrarijs quodammodo ſunt, ſed duo (ut ita dicam) numero. Neq; rurſus penitus duo, quia ipſorum ratio eſt diuerſa, ſed tria: diuerſa. n. eſt hominis ratio, & immuſici, & vacantis figura, & æris.*

Tex.co. 67 Vnde eſt ꝙ ſicut duo dicenda ſunt eſſe principia, eſt autẽ ſicut tria. Et eſt quidem ſicut contraria, vt ſi aliquis dicat muſicum & immuſicũ,

aut calidũ & frigidum, aut cõſonans et inconſonans: eſt autem ſicut nõ, ab alterutris.n. pati contraria impoſsibile eſt: ſoluitur autem propterea, ꝙ aliud eſt ſubiectũ, hoc enim non eſt contrariũ. Quare neq; plura contrariorum ſunt principia quodammodo, ſed duo: vt eſt dicere numero. Neque iterum penitus duo propter id, quod alterum eſt eſſe ipſis, ſed tria: alterum enim eſt eſſe homini, & non muſico eſſe, & infigurato & æri.

Soluit ſecundũ determinatam ueritatẽ dubitationes omnes præcedẽtes, & cõcludit ex prædictis ꝙ quodãmodo dicendũ eſt eſſe duo principia, ſ. per ſe: & quodãmodo tria, ſi coaſſumatur principium per accidens cũ principijs per ſe. Et quodãmodo ſũt principia cõtraria, vt ſi aliquis accipiat muſicum & nõ muſicum, & calidũ & frigidũ, & conſonãs et inconſonãs. Et quodãmodo principia non ſunt cõtraria, ſi accipiãtur ſine ſubiecto: quia ſic cõtraria nõ poſſunt pati abinuicẽ, niſi hoc ſoluatur per hoc, quia cõtrarijs ſupponiẽ aliquod ſubiectũ, ratione cuius adinuicẽ patiuntur. Et ſic concludit ꝙ principia nõ ſunt plura cõtrariorum, i. contrarijs: hoc eſt ꝙ̃ cõtraria, ſed ſunt duo tantũ per ſe. Sed nec totaliter duo, quia vnũ eorum ſecundum eſſe eſt alterum, ſubiectum enim ſecundũ rationem eſt duo, ſicut dictum eſt, & ſic ſunt tria principia: quia homo & nõ muſicus, & æs et infiguratum differunt ſecundum rationẽ. Sic igitur patet, ꝙ priores ſermones, diſputati ad vtranq; partem, fuerunt ſecundum aliquid veri, ſed non totaliter. Deinde cum dicit,

ARGV. *Quot igitur principia ſunt naturalium rerum, quibus generatio competit, & quonammodo ſunt tot, ſatis iam explicauimus. Atq; patet aliquid ipſis contrarijs ſubijci oportere, & contraria duo eſſe, modo autem quodam alio non neceſſarium eſſe. Erit enim ſufficiens cõtrariorum alterum ad faciendũ abſentia præſentiaq; ſui mutationem.*

Tex.c. 68. Quot quidem igitur principia circa generationem Phyſicorum, & qũo tot ſint, dictũ eſt. Et oſtenſum eſt, qm̃ oportet ſubijci aliquid contrarijs, & cõtraria duo eſſe, ſed quodã non alio mõ neceſſariũ. Sufficiens.n. erit alterum contrariorum facere abſentia & præſentia mutationem.

Oſtendit quomodo ſunt duo cõtraria neceſſaria, & quomodo nõ. & dicit manifeſtũ eſſe ex dictis quot ſunt principia circa generationẽ naturaliũ, & quomodo ſint tot. oſtenſum eſt.n. ꝙ oportet duo eſſe contraria, quorum vnum eſt principiũ per ſe, & alterũ per accidẽs: & ꝙ aliquid ſubijciatur cõtrarijs, quod eſt etiã principium per ſe. ſed aliquo modo alterum cõtrariorum nõ eſt neceſſariũ ad generationẽ. ſufficit.n. alterum contrariorũ qñq; facere mutationem ab ſentia ſua & præſentia. Ad cuius euidentiã ſciendum eſt, ꝙ ſicut in Quinto huius dicetur, tres ſunt ſpecies mutationis, ſ. generatio, & corruptio, & motus. Quorũ hæc eſt differentia, quia motus eſt de vno affirmato in aliud affirmatũ, ſicut de albo in nigrũ. Generatio autẽ eſt de negato in affirmatum, ſicut de nõ albo in albũ: uel de nõ homine in hominem. Corruptio autẽ eſt de affirmato in negatũ, ſicut de albo in non albũ, vel de homine in nõ hominẽ. Sic igitur patet, ꝙ in motu requirũtur duo cõtraria & vnum ſubiectũ. Sed in generatione & corruptiõe requiriẽ præſentia vnius contrarij & abſentia eius quæ eſt priuatio. Generatio autẽ et corruptio ſaluãtur in motu. nã, quod mouetur de albo in nigrum, corrumpitur albũ et fit nigrum. Sic igitur in omni mutatione naturali requiriẽ ſubiectũ, et forma, et priuatio. Non autẽ ratio motus ſaluatur in omni generatione & corruptione, ſicut patet in generatione & corruptione ſubſtantiarum. Vnde ſubiectũ & forma & priuatio ſaluãtur in omni mutatione, nõ autẽ ſubiectum, & duo cõtraria. Hæc etiã oppoſitio inuenitur in ſubſtãtijs, quæ eſt primũ genus: non

Quo nã mõ vnũ vel duo ſufficiãt in q̃cũq; gñatiõe contraria.

10. me. Te.c.13.24.

E autem oppoſitio contrarietatis. nam formæ ſubſtantiales non ſunt contrariæ, licet differẽtiæ in genere ſubſtãtiæ contrariæ ſint, ſecundum ꝙ vna accipitur cum priuatione alterius, ſicut patet de animato & inanimato. Deinde cũ dicit,

Natura autem ea, quæ ſubijcitur, ſimilitudine rationis ſub ſcientia cadit. Nam ut ad ſtatuam æs aut ad lecticam lignum: aut ad aliquid aliud eorum, quæ formam habent, materia æs atq; informe ſeſe habet antequàm ſuſcipiat formam, ſic ad ſubſtantiam & hoc aliquid atq; id, quod eſt hæc ſeſe habere uidetur. Vnum igitur hæc principium eſt. Non tamen eſt unum neq; ens perinde atque hoc aliquid. Vnum etiam principium eſt ratio, & inſuper id, quod eſt contrarium huic ipſa inquàm priuatio. Hæc autem quonam pacto duo ſunt atq; plura, paulo antea diximus. ARGV.

Subiecta autem natura ſcibilis eſt ſecundum Tex.c. 69.
F analogiam. Sicut enim ad ſtatuam æs, aut ad lectulum lignum, aut ad aliorum aliquod habentium formam in materia, & informe ſe habet priuſquàm accipiat formã, ſic ipſa ſe ad ſubſtantiam habet, & hoc aliquid, & quod eſt. Vnum quidem igitur principium eſt, non ſicut vnum exiſtens, neq; ſic vnum, ſicut hoc aliquid, vnum autem ſecundum quòd ratio. Amplius autem contrarium huic priuatio eſt. Hæc autem quòmodo duo, quomodo plura dictum eſt. Tex.c. 70.

Manifeſtat pręmiſſa principia, et dicit, ꝙ natura, quę primo ſubijcitur mutationi, i. materia prima, non poteſt ſciri per ſeipſam: cũ omne, quod cognoſciẽ, cognoſcatur per ſuã formam: materia autẽ prima conſyderatur ſubiecta omni formæ. ſed ſcitur [ſecundũ analogiam], i. ſecundũ propor-
G tionẽ. Si.n. cognoſcimus ꝙ lignũ eſt aliquid præter formã ſcamni & lecti: quia qñq; eſt ſub vna forma, qñq; ſub alia. Cum igitur videamus hoc quod eſt aer, qñq; fieri aquam, oportet dicere ꝙ aliqd exiſtẽs ſub forma aeris, qñq; fit ſub forma aquę: et ſic illud, quod eſt aliquid pręter formã aquę & pręter formã aeris, ſe habet ad ipſas ſubſtãnas naturales, ſicut ſe habet æs ad ſtatuã, & lignũ ad lectum, & quodlibet materiale & informe ad formã, et hoc dicimus eſſe materiã primã. Hoc eſt igitur vnũ principiũ naturæ. quod non ſic unũ eſt, ſicut hoc aliquid, hoc eſt, ſicut aliquod indiuiduum demonſtratũ, ita ꝙ habeat formã & vnitatẽ in actu: ſed dicitur ens & vnũ inquantum eſt in potẽtia ad formã. Aliud principiũ autem eſt ratio vel forma. Tertium aũt eſt priuatio, quæ cõtrariatur formę. Et quomodo iſta principia ſint duo, & quomodo tria, dictũ eſt prius. Deinde cum dicit,

Primum igitur dictum eſt: contraria ſolum principia eſſe. Deinde neceſſarium eſt quoddam etiam aliud ſubij- ARGV.
H *ci, triaq; eſſe. Ex hiſce uero, quæ nũc diximus, patet, quęnam eſt differentia contrariorum: & quo modo principia ſe habent: & quid eſt ipſum ſubiectum. Sed utrum forma ſubſtantia ſit, an ſubiectum, nõdum emerſit. Patet tamen tria principia rerum eſſe: et quonã pacto atq; quis ipſorum ſit modus. Quot igitur & quæ ſint principia rerum ex hiſce quæ diximus ſit perſpectum.*

Primum quidem igitur dictum eſt ꝙ principia contraria ſunt. Poſterius autem, ꝙ neceſſe eſt & aliud quoddam ſubijci & eſſe tria. Ex his autẽ nunc manifeſtum eſt, quę differentia contrariorum, & quomodo ſe habent adinuicem principia, & quid ſit ſubiectum. Vtrum autem ſubſtãtia ſpecies, aut ſubiectum, nondum manifeſtum eſt.

Quæ nũc vſq; dicta ſint, & q̃ dicenda ſuperſint.

eſt. Sed ꝙ principia tria, & quomodo, & quis modus eorum dictum eſt. Quot quidem igitur & quæ ſint principia, ex his conſyderetur. Tex.c. 72.

Reſumit quæ dicta ſunt, & oſtendit q̃ reſtant dicenda. Dicit ergo, ꝙ prius dictum eſt, ꝙ contraria ſunt principia: & poſtea, ꝙ eis aliquid ſubiicitur, & ſic faciunt tria principia. Et ex his, quæ nunc dicta ſunt, manifeſtũ eſt quæ differentia ſit inter contraria: quia vnum eſt principium per ſe, & aliud per accidens. Et iterum dictum eſt, quomodo principia ſe habeant adinuicem: quia ſubiectũ & contrarium ſunt vnum numero & duo ratione. Et iterum dictum eſt, quid eſt ſubiectum, ſecundũ ꝙ manifeſtari potuit. Sed non dictum adhuc eſt, quid ſit magis ſubſtantia, verum forma vel materia. hoc enim dicetur in principio Secundi. Sed dictum eſt ꝙ principia ſunt tria, & quomodo, & quis eſt modus ipſorum. Et vltimo concludit principale intentum, ſ. ꝙ manifeſtum eſt quot ſint principia & quæ ſint. Te.c.11.

LECTIO XIIII.

Ex notitia eorum, quæ de materię quiditate probantur, Antiquorum dubitationes duplici ſolutione ſoluuntur.

ARGY. *Poſt hæc autem & dubitationem Veterum unice hoc pacto ſolui dicamus. Primi namq; Philoſophi veritatem atq; naturam eorum quæ ſunt quærentes, exorbitarunt, quaſi ad aliam viam quandam a ruditate depulſi. Atque aſſerunt neq; fieri quicq̃; eorum quæ ſunt, neq; corrumpi: propterea quòd neceſſe eſt quidem omne quod fit, aut ex ente aut ex non ente fieri generariq;: neutrum aũt eſſe poteſt. Neq; enim fit id quod eſt: iam enim eſt. Et ex non ente nihil fieri poteſt: aliquid enim ſubijciatur oportet. Atq; hoc pacto id quod deinceps accidit augentes, neque multa inquiunt eſſe, ſed ſolum ipſum quod eſt. Illi igitur ob ea, quæ dicta ſunt, hanc habuerunt opinionem.*

QVod autẽ ſingulariter ſic ſoluitur & Antiquorũ defectus, dicamus poſt hæc. Quærentes.n. ſecũdum Philoſophiã Primi veritatem & naturã rerum, diuerterũt vt in viam quandam aliã abſcedentes ob infirmitatẽ: & dicunt neq; fieri eorũ quę ſunt nullũ, neq; corrumpi, propter id, ꝙ neceſſariũ eſt fieri quod fit, aut ex eo quod eſt, aut ex eo quod nõ eſt. Ex his aũt vtriſq; impoſſibile eſt eſſe. neq;.n. quod eſt fieri cõtingit: eſt.n. iam. neq; ex eo, quod nõ eſt nihil vtiq; fieri: ſubijci.n. aliquid oportet. Et ſic conſequenter cõtingens augmentantes, non eſſe multa dicunt, ſed tantum quod eſt. Illi igitur taliũ accipiebãt opinionem propter ea, quæ dicta ſunt. Te.c. 72.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit veritatẽ de principijs naturæ, hic excludit Antiquorũ dubitationes per ea, q̃ determinata ſunt de principijs. Et primo dubitationes, ſeu errores, qui prouenerunt ex ignorantia materiæ: Secũdo dubitationes, ſeu errores, qui prouenerunt ex ignorantia priuationis ibi. [Tangentes igitur quidã.] Tertio reſeruat alteri ſcientiæ dubitationes, quæ accidunt circa formam ibi. [De principin aũt ſm ſpeciem.] Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationẽ & errorem, in quem Antiqui inciderunt ex ignorantia materiæ: Secundo ſoluit eorum dubitationẽ per ea, quæ ſunt determinata ibi. [Nos aũt dicimus.] Dicit ergo primo ꝙ poſt determinatam veritatẽ de principijs, dicẽdum eſt, ꝙ ſolum iſta via, oĩs defectus, id eſt dubitatio Antiquorũ, ſoluitur. Et hoc eſt ſignum eſſe verũ, quod de principijs dictum eſt. Nã veritas excludit oẽm falſitatem & dubitationẽ: ſed poſito quocunque falſo oportet aliquã difficultatem remanere. Dubitatio aũt & error Antiquorum Philoſophorum hic fuit. Primi, qui ſm Philoſophiam inquiſierunt veritatem & naturam rerum, diuerterunt in quandã aliam viam a via veritatis, et a via naturali, quod accidit eis propter infirmitatem intellectus eorũ. Dixerunt enim, ꝙ nihil neq; gñatur neq; corrũpitur. quod eſt & contra veritatẽ & contra naturã. Et ad hoc ponendũ eos infirmitas ĩtellectus coegit: quia neſcierunt hanc rõnẽ ſoluere, per quam videbatur probari, ꝙ ens non generat̃. Quia ſi ens fit, aut fit ex ente, aut ex non ente: & vtrũq; horum videbatur eſſe impoſſibile, ſ. ꝙ ens fiat ex ente, & ꝙ fiat ex non ente. Quod enim ex ente aliquid fieri ſit impoſſibile, ex hoc manifeſtum eſt: quia id, quod eſt, non fit: nihil enim eſt anteq̃ fiat, & ens iam eſt: ergo non fit. Quod etiam ex nõ ente aliquid fieri ſit impoſſibile, ex hoc manifeſtum eſt, quia oportet aliquid ſubijci ei quod fit, vt ſupra oſtenſum eſt: & ex nihilo nihil fit: & ex hoc cõcludebatur, ꝙ entis non erat generatio neq; corruptio. Et vlterius in hoc argumentantes augebant ſuam poſitionem, vt dicerent ꝙ non eſſent multa entia, ſed vnum ens tantum. & hoc dicebant propter rationem prædictam. cum enim ponerent vnum eſſe materiale principium: & ex illo nihil dicerent cauſari ſecundum generationem & corruptionem, ſed ſolũ ſecundum alterationem, ſequebatur ꝙ id remaneret ſemper vnum ſecundum ſubſtantiam. Secundo ibi.

Sermo demõſtratiuus natus eſt ſoluere omnẽ quæſtionem.

A B Tex.c. 73. Lec.11. Vide Auer. in hoc loco. quia melior & clarior eſt eius expoſitio.

ARGY. *Nos aũt vno quidem modo nihil inter hæc dicimus intereſſe, ex ente inquàm aut è non ente fieri: & id quod non eſt, aut quod eſt agere quippiam aut pati, aut quoduis hoc fieri, & medicum agere quippiam aut pati: aut è medico aliquid eſſe aut oriri. Quare, cùm id dicatur dupliciter, patet & ex ente fieri aut id quod eſt agere, aut pati, duobus modis identidem dici. ædificat igitur medicus, non ut eſt medicus, ſed ut ædificator: & albus fit, nõ hoc ſanè, quo medicus eſt, ſed quò niger. Medetur autem & medicinam amittit, quò medicus eſt. Atq; cum maxime ipſum medicum agere quippiam, aut pati dicamus, vel è medico fieri, ſi illud agat vel patiatur vt medicus, patet & hoc, e non ente inquàm fieri, id ſignificare vt nõ ens eſt. Quod quidem, cum non diſtinxiſſent illi, longe à ueritate ſemoti ſunt. & ob ignorationem hanc adeo inſuper ignorarunt, vt nihil fieri prorſus: neq; cæterorum quicquam eſſe arbitrarentur, ſed omnem tollerent generationem. Nos autẽ et ipſi dicimus nihil quidem fieri ſimpliciter ex non ente: tamen ex non ente per accidens fieri. Ex priuatione enim, quæ eſt per ſe non ens, & quæ non ineſt, fieri dicimus. Afficitur itaq; id admiratione, ac impoſſibile eſſe uidetur ex nõ ente fieri. Similiter autem neq; ex eo quod eſt, neq; id quod eſt fieri niſi per accidens, ſic autem & hoc fieri dicimus eodem modo, ceu ſi animal ex animali fieret, & aliquod animal ex quopiam animali, ut ſi canis ex equo fieret. etenim canis non ſolum ex animali quodam, ſed ex animali etiã fiet. ſed nõ ut eſt animal, iam.n. id ipſum eſt. Si uero quippiã emerſurum eſt animal nõ per accidens, nõ erit ex animali. Et ſi quid ens orietur, non ex ente, neq; è nõ ente fiet. dictũ eſt.n. quid ſignificat è non ente fieri: eo nãq; pacto quo eſt nõ ens. Inſuper neq; hoc eſſe inquã omne aut nõ eſſe tollimus. Is igitur unus eſt modus ſolutionis.*

C D

Nos autẽ dicimus quidem ex eo, quod eſt, aut ex eo, quod nõ eſt, fieri: aut quod eſt, aut quo nõ eſt aliquid facere, aut pati, aut quodlibet fieri hoc uno quidẽ modo nihil differt, ut Medicũ aliquid facere, aut pati, aut ex Medico aliqd eſſe aut fieri Quare qm̃ hoc dupliciter dicitur, manifeſtũ eſt qm̃ & ex eo quod eſt, & ex eo quod non eſt, & quod eſt aut facere aut pati. ędificat quidẽ igitur Tex.c. 73. Tex.c. 74.

Medicus

E Medicus non ſecundum ꝙ Medicus, ſed ſecundum ꝙ ædificator: & albus fit non inquantum Medicus, ſed inquantum niger. Medicatur autem & nõ medicus fit, inquantum eſt medicus. Qm̃ autem maxime proprie dicimus medicum aliquid facere aut pati, aut fieri ex medico, ſi ſecundum ꝙ medicus hoc patiatur aut faciat, manifeſtum ex eo quod non eſt, fieri, & hoc ſignificat inquantũ non eſt. Quod illi quidẽ non percipientes deliquerunt, & propter hãc ignorantiam intantũ ignorauerunt ꝙ nihil opinati ſunt fieri, neq; eſſe aliorũ, ſed auferebant omnẽ generationem. Nos autẽ & ipſi dicimus fieri quidem nihil ſimpliciter ex eo, quod non eſt, ſed tamen fieri ex eo quod non eſt, vt ſecundum accidens. F ex priuatione enim quod eſt quidem per ſe non ens, nõ in exiſtente fit. Mirabile autem videtur & impoſſibile ſic fieri aliquid ex eo quod non eſt. Similiter autem nec ex eo quod eſt neq; quod eſt fieri, niſi ſecundum accidens. ſic autem & ex hoc fieri eodem modo, vt ſi ex animali animal vtiq; fiat, & ex quodam animali quoddam animal, vt ſi canis ex equo fiat, fiet quidem enim vtiq; non ſolum ex quodã animali canis, ſed etiã ex animali, ſed nõ inquantũ eſt animal: eſt enim iam hoc. Si autem aliquid debet fieri animal nõ ſecundum accidẽs, non ex animali erit. Et ſi aliquid quod eſt, non ex eo quod eſt, neq; ex eo q̃d nõ eſt. quod.n. eſt ex eo quod nõ eſt, dictum eſt nobis quid ſignificet, q̃m inquantum non eſt. G Amplius autem & eſſe omne aut non eſſe non remouetur. vnus quidem igitur modus hic eſt.

Te.cõ. 75
Ex non ente nõ fit aliquid per ſe, ſed per accidens.

Te.cõ. 76.
Ex ente, aliqđ per ſe, ac per accidens fieri quomodo cõtingat.

Te.cõ. 77.
Secunda pars 78 te.
Te.cõ. 78.

Soluit prædictã obiectionem. Et circa hoc duo facit. Primo ſoluit dupliciter prædictã obiectionem, Secundo cõcludit principale propoſitum ibi. [Quare ſecundum ꝙ vere.] Prima diuiditur in duas, ſecundũ duas ſolutiones, quas ponit. Secũda ibi. [Alius autẽ q̃m.] Dicit ergo primo ꝙ quãtum ad modũ loquẽdi nõ differt dicere, ꝙ aliquid fit ex ente, vel nõ ente: vel ꝙ ens aut nõ ens faciat aliquid aut patiatur, ſiue de quocũq; alio: & dicere huiuſmodi propoſitiões de medico, ſ. ꝙ Medicus faciat aliquid aut patiatur: vel ꝙ ex medico fit aliquid, aut fiat: ſed dicere, ꝙ Medicus faciat aliquid, aut patiatur, vel ꝙ ex Medico fiat aliquid, duplicẽ habet intellectũ: ergo dicere, ꝙ ex ente aut ex non ente fiat aliquid, aut ꝙ ens aut nõ ens faciat aliquid aut patiatur, duplicẽ habet intellectũ. Et ſic eſt ſi in quibuſcũq; alijs terminis ponat̃: puta ſi dicatur, ꝙ ex albo fiat aliquid, aut ꝙ album faciat aliquid, aut patiat̃. H Quod autẽ duplicẽ habeat intellectũ, cum dicitur, ꝙ Medicus aliquid facit aut patiat̃: aut ꝙ ex Medico fit aliquid, ſic manifeſtat. dicim⁹.n. ꝙ Medicus ædificat, ſed hoc nõ facit inquãtũ eſt Medicus, ſed inquantũ ædificator eſt. Et ſimiliter dicimus ꝙ Medicus ſit albus, ſed nõ inquantũ eſt Medicus, ſed inquãtum eſt niger. Alio modo dicimus, ꝙ Medicus medicatur inquantum eſt Medicus. Et ſimiliter ꝙ Medicus fit nõ Medicus inquantũ eſt Medicus: ſed tũc dicimus proprie & per ſe Medicum aliquid facere vel pati. Vel ex Medico aliquid fieri, qñ hoc attribuitur Medico inquantũ Medicus. Per accidens autẽ qñ attribuitur ei, nõ inquantũ eſt Medicus, ſed inquãtũ eſt aliquid aliud. Sic igitur patet, ꝙ, cũ dicitur Medicũ facere aliquid aut pati, vel ex Medico fieri aliquid, dupliciter intelligitur, ſ. per ſe & per accidẽs. Vnde manifeſtũ eſt, ꝙ, cũ dicit̃ aliquid fieri ex nõ ente proprie & per ſe, intelligitur hoc ſi fiat aliquid ex nõ ente, inquantũ eſt nõ ens. & ſimilis ratio

Intellectus cauſe per ſe & p accidẽs

eſt de ente. Et hãc diſtinctionẽ Antiqui nõ percipientes intantum peccauerunt, ꝙ nihil ſunt opinati fieri; nec opinati ſunt ꝙ aliquod aliorũ preter id, quod ponebãt primũ principium materiale, haberet eſſe ſubſtãtiale. Puta dicẽtes aerem eſſe primũ materiale principiũ dicebãt omnia alia ſignificare quoddã eſſe accidẽtale. Et ſic excludebãt omnem generationẽ ſubſtãtialem, ſolam alterationẽ relinquentes, ex eo. ſ. ꝙ quia nõ fit aliquid ex nõ ente per ſe, vel ente, opinabãtur ꝙ nihil poſſit fieri ex ente vel nõ ente. Sed nos etiã ipſi dicimus, ꝙ ex nõ ente nihil fit ſimpliciter & per ſe, ſed ſolum ſecundũ accidens: quia quod eſt, i. ens per ſe quidẽ, non eſt ex priuatione. & hoc ideo, quia priuatio non intrat eſſentiã rei factæ. Ex hoc autẽ aliquid fit per ſe, quod ineſt rei poſtq; iam facta eſt. ſicut figuratũ fit ex infigurato non per ſe, ſed per accidẽs: quia poſtq; iam eſt figuratũ, infiguratum nõ ineſt ei. Sed iſte eſt mirabilis modus fiendi aliquid ex nõ ente, & qui videbat̃ impoſſibilis Antiquis Philoſophis. Sic igitur patet ꝙ ex nõ ente fit aliquid, nõ per ſe, ſed F per accidẽs. Similiter ſi quæratur, vtrũ ex ente fiat aliquid, dicẽdum eſt ꝙ ex ente fit aliquid per accidẽs, ſed nõ per ſe. Et hoc manifeſtat per tale exẽplũ. ponamus.n. ꝙ ex equo generetur aliquis canis, quo poſito manifeſtũ eſt ꝙ ex quodam animali fiet quoddã animal: & ſic ex animali fiet aoimal, non tñ fiet animal ex animali per ſe, ſed per accidens: nõ.n. fit inquantũ eſt animal, ſed inquantũ eſt hoc animal: quia animal iã eſt actu anteq; fiat canis, quia eſt equus, ſed non eſt hoc animal, quod eſt canis: vnde per ſe hoc animal, quod eſt canis, fit ex nõ hoc animali, i. ex nõ cane. Sed ſi fieret animal per ſe & nõ per accidẽs, oporteret, & ꝙ fieret ex nõ animali. Sic etiã eſt de ente. fit.n. ens aliquod ex nõ ente hoc, ſed accidit ei ꝙ nõ eſt hoc, quod fit ens. vnde nõ fit aliquid per ſe ex ente, neq; per ſe ex nõ ente. hoc.n. per ſe ſignificat aliquid fieri ex non ente, ſi fiat ex non ente inquãtum eſt non ens, ut dictũ eſt. Et ſicut cũ hoc animal fit ex hoc animali, vel hoc corpus ex hoc corpore non remouetur omne corpus, nec omne nõ corpus, nec omne aĩal vel non animal G ab eo ex quo aliquid fit, ſic nõ remouetur ab eo ex quo fit hoc ens, neq; omne eſſe, neq; omne nõ eſſe: quia id, quod fit hoc ens, quod eſt ignis, habet aliquod eſſe, quia eſt aer: et aliquod nõ eſſe, quia nõ eſt ignis. Iſte igit̃ eſt vnus modus ſoluẽdi prædictã dubitationem. Sed iſte modus ſoluẽdi inſufficiens eſt. ſi.n. fit ens per accidẽs ex ente et ex nõ ente, oportet ponere aliquid ex quo fiat ens per ſe, quia omne quod eſt per accidẽs reducit̃ ad id quod eſt per ſe. Ad oſtendẽdũ igit̃ ex quo fit aliquid per ſe ſubiũgit ſecundũ modum ibi.

Alius autem eſt per potentiam atq; actum. dici autem hæc poſſunt potentia atq; actu. hoc autem alijs in locis exactè magis determinauimus. AROY.

Alius autem quoniam contingit eadem dicere ſecundum potentiam & actum hoc autem determinatum eſt in alijs per certitudinem magis.

Et dicit ꝙ cõtingit aliqua dicere & ſecundum potentiã H & ſm̃ actũ, vt certius determinatũ eſt in alijs. ſ. in. 9. Meta. Ex ente igit̃ in potẽtia fit aliquid per ſe. ex ente aũt in actu vel ex nõ ente fit aliquid per accidens. Hoc aũt dicit, quia materia, quę eſt ens in potẽtia eſt id, ex quo fit aliquid p ſe. hæc eſt.n. quæ intrat ſubſtãtiã rei factæ. Sed ex priuatione vel forma præcedẽte fit aliquid per accidẽs, inquãtũ materiæ, ex qua fit aliquid per ſe, cõueniebat eſſe ſub tali forma, vel ſub tali priuatione, ſicut ſtatua ex ære fit p ſe: ſed ex non habente talẽ figuram, & ex habente aliã figuram fit ſtatua per accidẽs. Vltimo concludit principale propoſitum ibi.

Quare ut dicebamus dubitationes illæ ſoluuntur, ob quas quædam eorum, quæ dicta ſunt, compulſi tollũt Antiqui. ob hoc enim tantum exorbitarunt ab ea uia, qua ad generationem corruptionemue atq; omnino mutationem accedetur. Hæc enim natura, ſi uiſa fuiſſet, omnem hanc ipſorum ignorationem utiq; diſſoluiſſet. ARRY.

Quare

Quare ſecundũ ꝙ vere dicimus, defectus ſoluuntur, propter quos coacti remouent pdictorum quædam. propter hoc.n. in tantum deſtiterunt priores à via in gñationem & corruptionẽ & oĩno mutationem. hæc enim vtiq; viſa natura, omnem ſoluit hanc ipſorum ignorantiam.

Ex ignorãtia materię Antiquorum procedit error.

Dicens ꝙ ſicut vere dicimus, defectus, id eſt dubitationes ſoluuntur propter prædicta. Ex quibus dubitationibus coacti Antiqui aliqui remouerunt quædam prędictorum, ſcilicet generatıonem & corruptionem & pluralitatem ſubſtantialiter differentium. Sed hæc natura manifeſtata, ſcilicet materiæ, ſoluit omnem illorum ignorantiam.

LECTIO XV.

Materiam à priuatione diſtingui: eamq; ingenerabilem & incorruptibilem eſſe oſtendit.

ARGV. *Ipſam igitur et Alij quidam, ſed non ſufficienter utiq; tetigere. Primum enim ex non ente ſimpliciter aliquid fieri atq; oriri fatentur, ea ſanè ratione, qua Parmenidem rectè dicere arbitrantur. Deinde, ſi eſt una numero, & una ſolum potentia ipſis eſſe uidetur.*

Tex.cõ.79. TAngentes quidem igitur & alteri quidam ſunt ipſam, ſed non ſufficienter. Primum quidẽ enim confitentur ſimpliciter fieri aliquid ex eo, quod non eſt, inquantum Parmenidem recte eſt dicere. Poſtea videtur ipſis ſi vere eſt numero vna, & potentia tantum vnam eſſe.

Poſtq̃ Philoſophus excluſit dubitationes & errores Antiquorũ Philoſophorum prouenientes ex ignorantia materiæ, hic excludit errores prouenietes ex ignorãtia priuationis. Et circa hoc tria facit, primo ꝓponit errantiũ errores. ſecundo oſtendit dñiam huius poſitionis ad veritatem ſupra ab ipſo determinatam ibi. [Sed hoc differt.] Tertio probat ſuam opinionẽ veram eſſe ibi. [Subiecta quidẽ natura.] Dicit ergo primo, ꝙ quidã Philoſophi tetigerũt materiam, ſed non ſufficiẽter. quia nõ diſtinguebant Iter priuationẽ & materiã: vnde quod eſt priuatıonis attribuebãt materiæ. Et, quia priuatio ſecundũ ſe eſt non ens, dicebant ꝙ materia ſm ſe eſt non ens. Et ſic ſicut aliquid per ſe ſimpliciter fit ex materia. ſic confitebanẽ ꝙ ſimplr & ꝑ ſe aliquid fit ex non ente. & ad hoc ponendum duabus rationibus inducebantur. Primo quidẽ ratione Parmenidis dicentis, ꝙ quicquid eſt præter ens eſt nõ ens: unde, cum materia ſit præter ens, quia nõ eſt ens actu, dicebãt eam ſimpliciter eſſe non ens. Secundo vero, quia videbaẽ eis ꝙ id, quod eſt numero vnũ vel ſubiecto, ſic etiã ratione vnũ: quod hic appellat eſſe potẽtia vnum: quia ea, quæ ſunt ratione vnũ, ſic ſe habent ꝙ eadẽ eſt virtus vtriuſq;. Ea vero, quæ ſunt ſubiecto vnũ, ſed non ratione, non habent eandẽ potẽtiam ſeu virtutẽ, vt patet in albo & muſico. Subiectum autẽ & priuatio ſunt vnũ numero, vt ęs & infiguratum, vnde videbatur eis ꝙ eſſent idẽ ratione vel virtute. ſic igitur hic accipit vnitatem potẽtiæ. Sed nequis hic dubitet occaſione horũ verborum quid ſit potẽtia materiæ, & vtrũ ſit vna vel plures: dicendũ eſt ꝙ actus & potentia diuidunt quodlibet genus entiũ, vt patet in nono Meta. & in tertio huius. Vnde ſicut potentia ad qualitatẽ nõ eſt aliquid extra genus qualitatis, ita potẽtia ad eſſe ſubſtãtiale nõ eſt aliquid extra genus ſubſtãtiæ. Non igiẽ potẽtia materiæ eſt aliqua proprietas addita ſuper eſſentiã eius: ſed materia ſm ſuam ſubſtantiam eſt potẽtia ad eſſe ſubſtantiale. & tñ potentia materię ſubiecto eſt vna reſpectu multarum formarum, ſed ratione ſunt multæ potentiæ ſecundum habitudinẽ ad diuerſas formas. vnde in Tertio huius dicetur, ꝙ poſſe ſanari & poſſe infirmari differt ſecundum rationem. Secundo ibi.

Secũda parte 79. cõ.

Commẽtum iſtarum aliq. quę hic S. Tho. dicit, auet doctrine aduerſari conuincens.

ARGV. *Hoc autem plurimum ſanè differt. nos enim materiã priuationemue, diuerſa dicimus eſſe. atq; materiam quidẽ non ens eſſe per accidens: priuationẽ uero per ſe cenſemus. Et illam quidem propẽ atq; quodammodo ſubſtantiam: priuationem uero ſubſtantiam nullo modo eſſe aſſerimus.*

Sed hoc differt plurimum. nos quidem enim materiam & priuationem alteram dicimus. Sed horum, hanc quidẽ non eſſe ſecundum accidẽs materiam: priuationem autem per ſe non eſſe. & hanc quidem prope rem et ſubſtantiã aliqualiter materiam: priuationem autem nequaquã.

Oſtendit differentiã ſuæ opinionis ad opinionẽ pręmiſſam. Et circa hoc duo facit. primo aperit intellectũ ſuæ opinionis. ſecundo oſtẽdit quid alia opinio ponat ibi. [Quidã autem quod nõ eſt.] Dicit ergo pͥmo ꝙ multũ differt aliquid eſſe vnũ numero vel ſubiecto, & eſſe vnũ potẽtia vel ratione. Quia nos ipſi dicimus, vt ex ſuperioribus patet, ꝙ materia & priuatio licet ſint vnũ ſubiecto, tñ ſunt alterũ ratione. quod patet ex duobus. primo quidem, quia materia eſt nõ ens ſm accidẽs, ſed priuatio eſt non ens per ſe. hoc.n. ipſum, quod eſt infiguratũ, ſignificat nõ eſſe: ſed ęs nõ ſignificat nõ eſſe, niſi inquantũ ei accidit infiguratũ. ſecundo vero, quia materia eſt prope rẽ, et eſt aliqualiter. qa eſt in potẽtia ad rẽ: et eſt aliqualiter ſubſtãtia rei, q intrat in cõſtitutionẽ ſubſtãtię. Sed hoc de priuatione dici nõ põt. Secũdo ibi. Tex.cõ. 80 Tex.cõ.12. Lect.60.

At illi id quod non eſt, magnum paruumque ſimiliter inquiunt eſſe: aut utrunque ſimul, aut utrunque ſeorſum. Quare modus hic trinitatis diuerſus ab illo penitus eſt. Hucuſq; nanq; progreſsi ſunt, ut aliquam naturam oportere ſubijci dicant: hanc tamen unam faciũt. nam etſi quidam dualitatẽ facit, magnum & paruum ipſam appellãs; nihilominus tamen idem facit. alteram enim deſpexit. ARGV.

Quidam autẽ quod non eſt magnũ & paruũ ſimiliter aut ſimul vtrunq;: aut ſeorſum vtrũq;. Quare penitus alter modus eſt hic trinitatis, & ille. Vſque quidem enim ad hoc perueniunt, ꝙ oportet quandam ſupponi naturam, hanc tamẽ vnam faciunt. etenim ſi aliquis dualitatem facit dicens magnum et paruum ipſam, nihilominus idem facit: alteram enim deſpexit. Tex.c. 80.

Quo eſt modo Platonici, materiã a priuatione nõ diſtinguebant.

Manifeſtat intellectũ opinionis platonicæ: et dicit ꝙ Platonici ponebant quidẽ duo ex parte materię, ſ. magnum et paruum: ſed tñ aliter q̃ Ariſto. quia Ariſto. ponit iſta duo eſſe materiã & priuationem, quæ ſunt vnũ ſubiecto, & differunt ratione. ſed iſti non ponebant ꝙ alterum iſtorũ eſſet priuatio, & alterũ materia, ſed priuationem coaſſumebant vtriq;, ſ. paruo & magno: ſiue acciperẽt iſta duo ſimul, ut potecum loquebantur non diſtinguentes eã per magnum & paruũ: ſiue acciperẽt vtrunq; ſeorſum. Vnde patet ꝙ omnino aliter ponebãt tria principia Platonici ponentes formã, & magnũ & paruum: & Ariſt. qui poſuit materiã, et priuationem, & formã. Platonici vero vſq; ad hoc peruenerunt præ alijs Philoſophis Antiquioribus, ꝙ oportet vnã quãdã naturã ſupponi omnibus formis naturalibus, quæ eſt materia prima. ſed hãc faciunt vnũ tantum, ſicut ſubiecto ita & ratione, nõ diſtinguentes inter ipſam & priuationẽ. quia, etſi ponant dualitatẽ ex parte materiæ, ſ. magnũ & paruũ, nihilominus nõ faciunt differentiã inter materiã & priuationem, ſed faciũt mentionem tantum de materia, ſub qua cõprahenditur magnũ & paruum: & priuatıonem deſpexerunt, de ea mentionem nõ facientes. Deinde cum dicit.

Etenim materies quidem permanens una cum forma cauſa eſt eorum quæ fiunt, perinde ac mater. At contrarietatis altera pars, nec eſſe omnino perſæpe ei uidebitur, qui mente ipſius maleficium intuetur. nam cùm ſit quoddam diuinum & bonum ac appetibile, alterum ipſi contrarium eſſe dicimus. ARGV.

Subiecta

a.I.natura — Te.cõ. 81.

Subiecta quidem materia cum forma cauſa eſt eorum quę fiunt, ſicut mater. altera uero pars contrarietatis multoties imaginabitur ad maleficium ipſius protendenti intellectum, neq; eſſe penitus, & eſſe extra omne. Exiſtente enim quodam diuino & optimo & appetibili, aliud quidem contrarium eſſe ipſi dicimus.

Probat q; ſua opinio habet veritatē. & circa hoc duo facit. Primo oſtēdit propoſitū, ſ. q; oporteat priuationē diſtingui a materia. Secundo oſtēdit quomodo materia corrūpatur vel generetur ibi. [Corrūpitur autem.] Primum autē oſtendit dupliciter. Primo quidē oſtenſiue. Secundo ducendo ad impoſſibile ibi. [Aliud autē aptum natum.] Dicit ergo primo, q; iſta natura, quę ſubijcitur, ſcilicet materia ſimul cū forma, eſt cauſa eorum, quæ fiunt ſecundum naturā ad modum matris. ſicut enim mater eſt cauſa generationis in recipiēdo, ita & materia. ſed, ſi quis accipiat alteram partem contrarietatis, ſ. priuationem, protendens intellectum circa ipſam, imaginabitur ipſam non ad conſtitutionē rei pertinere, ſed magis ad quoddā malū rei: quia eſt penitus non ens, cū priuatio nihil aliud ſit q; negatio formæ in ſubiecto: & eſt extra totū ens. vt ſic in priuatione locū habeat ratio Parmenidis. quicquid eſt præter ens eſt nō ens: nō autē in materia, vt dicebāt Platonici. Et q; priuatio pertineat ad malum, hoc oſtēdit per hoc, q; forma eſt quoddam diuinum & optimum appetibile. Diuinum quidem eſt, q; omnis forma eſt quædā participatio ſimilitudinis diuini eſſe, quod eſt actus purus. vnumquodq;.n. intantum eſt actu in quantum habet formam. Optimum autem eſt, quia actus eſt perfectio potentiæ, & bonum eius, & per conſequens ſequitur q; ſit appetibile: quia vnumquodq; ſuam appetit perfectionem. Priuatio autem opponitur formæ, cum non ſit aliud quàm remotio eius: vnde, cum id quod opponitur bono & remouet ipſum, ſit malum: manifeſtum eſt quòd priuatio pertinet ad malum. vnde ſequitur q; non ſit idem quod materia, quæ eſt cauſa rei ſicut mater. Secundo ibi.

Te.cõm. 82. Secūda parte ſi. te. Oſtenſiue, cōtra, diſtinctionem materiæ a priuatione. Materia ſimul cum forma eſt cauſa eorum, quę ſecundū in naturam fiunt.

ARO.T. *Alterum ſuapte natura affectat atq; appetit ipſum. Illis autem euenit ut contrarium, interitum appetat ſuum, & tamen fieri nequit ut aut forma ſeipſam appetat, quippe cum non indigeat ſui: aut contrarium, cum contraria mutuo ſeipſa corrumpant. Sed hoc eſt materia perinde appetens illud, atque ſi fœmina marem, & turpe appetat pulchrum. uerum non eſt per ſe, ſed per accidens turpe, nec per ſe fœmina, ſed per accidens.*

Aliud autem natum aptum appetere & deſyderare ipſum ſecundum ipſius naturam, quibuſdam autem accidit contrarium appetere ſuiipſius corruptionem, & neq; ſuiipſius & poſſibile eſt appetere ſpeciem propter non eſſe indigens, neque contrarium. corruptiua enim ſunt adinuicem contraria. Sed hoc eſt materia, ſicut, ſi fœmina maſculum, & turpe bonum, nō quod per ſe eſt turpe, ſed ſecundum accidens.

Ratio ducens ad impoſſibile, cum ſtat materiā a priuatione diuerſā eſſe.

Oſtendit idem per rationē ducētem ad impoſſibile hoc modo. Cum forma ſit quoddā bonum & appetibile, materia, quę eſt aliud a priuatione & a forma eſt apta nata appetere & deſyderare ipſam ſecūdum ſuam naturam. Sed quibuſdam, qui non diſtinguunt materiā a priuatione accidit hoc incōueniens, q; cōtrarium appetet corruptionem ſuiipſius, quod eſt inconueniens. Et q; hoc accidat ſic oſtendit. quia, ſi materia appetit formā, non appetit eam ſecundum q; eſt ſub ipſa forma, quia iam non indiget eſſe per eam (appetitus autem omnis eſt propter indigentiā, quia eſt nō habiti.) ſimiliter & nō appetit eam ſecundum q; eſt ſub contrario vel priuatione, quia vnum contrariū eſt alterius corruptiuum, & ſic aliquid appeteret ſui corruptionem. Manifeſtum eſt igitur q; materia, quæ appetit formam eſt aliud ratione, ſicut a forma, ita & a priuatiōe. ſi enim materia appetit formā ſecundum propriam naturam, vt dictum eſt, & ponitur q; materia & priuatio ſint eædē ratione, ſequitur q; priuatio appetit formā, et ita appetit ſuiipſius corruptionem, quod eſt impoſſibile. vnde & hoc impoſſibile eſt, q; materia & priuatio ſint eædem ratione. Sed tñ & materia eſt hoc, i. priuationem habens: ſicut, ſi fœmina appetat maſculum, & turpe appetat bonum, non q; ipſa turpitudo appetat bonum ſibi cōtrarium, ſed ſecundum accidens: quia id, cui accidit eſſe turpe, appetit eſſe bonū. et ſimiliter fœmineitas nō appetit maſculinū, ſed id, cui accidit eſſe feminā. Et ſimiliter priuatio nō appetit eſſe formam, ſed id, cui accidit priuatio, ſ. materia. Sed contra hæc verba Philoſophi Auic. tripliciter opponit. Primo quidē quia materiæ non competit neq; appetitus animalis, vt per ſe manifeſtū eſt: neq; appetitus naturalis, vt appetat formā, cum nō habeat aliquam formā, vel virtutem inclinantē ipſam ad aliquid: ſic enim graue naturaliter appetit locum infimum, inquantum ſua grauitate inclinatur ad locū talem. Secundo obijcit ex hoc, q;, ſi materia appetit formam, hoc eſt, quia caret omni forma, aut quia appetit multas formas habere ſimul, quod eſt impoſſibile: aut quia faſtidit formā quam habet, & quærit habere aliā: & hoc etiam eſt vanum. nullo igitur modo dicēdum videtur q; materia appetat formā. Tertio obijcit per hoc, quia dicere q; materia appetat formā, ſicut fœmina maſculū, eſt figuratē loquentium, ſ. Poetarum, & non Philoſophorum. Sed huiuſmodi obiectiones facile eſt ſoluere. Sciendum eſt.n. q; omne, quod appetit aliquid, vel cognoſcit ipſum, & ſe ordinat in illud: vel tēdit in ipſum ex ordinatione & directione alicuius cognoſcētis, ſicut ſagitta tēdit in determinatū ſignum ex directione & ordinatione ſagittantis. Nihil eſt igitur aliud appetitus naturalis q; ordinatio aliquorum ſecūdum propriam naturam in finem ſuum. Non ſolum autē aliquid ens in actu per virtutē actiuam ordinatur in ſuum finem, ſed etiā materia ſecundum q; eſt in potentia. nam forma eſt finis materiæ. Nihil igitur eſt aliud materiā appetere formam, q; eam ordinari ad formam, vt potētia ad actum. Et, quia ſub quacūq; forma ſit, adhuc remanet in potētia ad aliam formam, ideo eſt ei ſemper appetitus formæ, non propter faſtidium formæ quā habet, neq; propter hoc q; quærat cōtraria eſſe ſimul, ſed quia eſt in potentia ad alias formas dum vnam habet in actu. Nec etiam vtitur hic figurata locutione, ſed exēplari. dictū eſt.n. ſupra q; materia prima ſcibilis eſt ſecundum proportionem, in quantum ſic ſe habet ad formas ſubſtantiales, ſicut materię ſenſibiles ad formas accidētales. Et ideo ad manifeſtandum materiā primam, oportet vti exemplo ſenſibilium ſubſtātiarum. Sicut igitur vſus eſt exēplo æris infigurati & hominis nō Muſici ad materiā, ita nunc ad eius manifeſtationē vtitur exemplo fœminę virum appetentis, & turpis appetentis bonum: hoc enim accidit eis inquantum habent aliquid de ratione materiæ. Sciendum tamen eſt, q; Ariſt. hic loquitur cōtra Platonem, qui talibus metaphoricis locutionibus vtebatur, aſsimilans materiam matri & fœminæ, & formam maſculo. Et ideo Ariſto. vtitur contra eum metaphoris ab eo aſſumptis. Deinde cum dicit.

An materia formam appetat.

Solutio.

Appetitus naturalis quid.

Solutio Erroris Auic. ſuit qui putauit quod ad habendum hunc appetitum neceſſaria fuiſſet forma aliqua, quod neceſſarium non eſt, niſi in cognoſcētibus tantū ſinem.

ARO.T. *At uero tum corrumpitur atq; gignitur, tum neq; fit neq; corrumpitur. Nam ut eſt quidē id, in quo, per ſe corrumpitur, id enim quod corrūpitur in hoc, eſt ipſa inquam priuatio. ac ſuapte potentia, non per ſe, ſed nec occidat nec oriatur neceſſe eſt. nam ſi gignitur, ſubijciatur aliquid primum oportet, ex quo hoc pacto naſcetur, ut inſit in ipſa: hoc autem eſt ipſius natura. Quare fit, ut ſit antea quàm ſit orta. Etenim materiam id dico, quod primum eſt uniuſcuiuſq; ſubiectum, è quo quippiam eo fit pacto ut non per accidens inſit, ſi corrumpitur, ad hoc ultimum ſanè proficiſcetur. quare erit corrupta antequam ſit corrupta.*

Corrum-

Te.cō. 82. Corrumpitur autem & fit, eſt quidem vt ſic, eſt autem vt non. Secundum quidē enim quod eſt id in quo, ſecundum ſe corrumpitur, quod.n. corrumpitur in hoc, eſt priuatio: inquantum autem ſecundum potentiam, non per ſe, ſed incorruptibilem & ingenitam neceſſe eſt eſſe ipſam. Si enim fiat, ſubijci aliquid oportet primum, ex quo fit: hoc autem eſt hęc natura. quare erit ante fieri: Dico.n. materiā, primum ſubiectū vniuſcuiuſq; ex quo fit aliquid cùm inſit non ſecundum accidens. et ſi corrumpitur in hoc abibit vltimū. quare corrupta erit antequàm corrumpatur. A

Oſtendit quomodo materia corrūpatur. et dicit, φ quodammodo corrūpitur, & quodāmodo nón: quia ſecūdum φ eſt in ea priuatio, ſic corrūpitur, cum ceſſat in ea eſſe priuatio, vt ſi diceremus æs infiguratū corrumpi, qū deſinit eſſe infiguratū. Sed ſm ſe, inquantū eſt quoddā ens in potentia, eſt ingenita et incorruptibilis. Quod ſic patet. ſi.n. materia fiat, oportet ei aliquid ſubijci ex quo fiat, vt patet ex ſuperioribus. Sed primū, quod ſubijcit in generatione eſt materia: hoc.n. dicimus materiā, primū ſubiectum, ex quo aliquid fit per ſe, & non ſecundū accidens, & ineſt rei iā factę, & vtrunq; eorū ponitur ad differentiā priuationis ex qua fit aliquid per accidēs, & nō ineſt rei factę. ſequitur ergo, φ materia ſit anteq̃ fiat, quod eſt īpoſsibile. Et ſimiliter omne, quod corrūpitur, reſoluitur in materiā primam. qñ igitur iam eſt materia prima, tunc eſt corruptum. Et ſic, ſi materia prima corrumpatur, erit corrupta anteq̃ corrūpatur, quod eſt impoſsibile. Sic igitur eſt impoſsibile materiam primam generari vel corrumpi. Sed ex hoc nō excluditur, quin per creationem in eſſe procedat. Deinde cum dicit. B

Quod materia prima, & quo ſit ingenerabilis & incorruptibilis ſecundum ſe.

Pro fide noſtra nota.

ARGV. *De principio uero formali, utrum unū ſit an plura: & quodnam ſit, aut quæ ſint, primæ Philoſophiæ diligēter exquiſiteq; officium eſt determinare ac pertractare. quare hæc contemplatio illo in tempore reſeruetur. De naturalibus uero formis, quæ oriuntur ac occidunt, in hiſce, quæ poſterius oſtendentur, dicemus ac pertractabimus. Hoc igitur pacto ſint hæc à nobis determinata: principia inquàm eſſe, & quænam, & quot numero ſint. Rurſus autem alio principio ſumpto dicamus.* C

Te.cōm. 83. De principio autem ſecundum formā vtrum vnum aut plura, aut quot, aut quæ ſint per certitudinem primæ Philoſophiæ opus eſt determinare. ergo in illud tempus reponatur. De phyſicis autem & corruptibilibus ſpeciebus in poſterius demonſtrandis dicemus. Quòd quidem igitur ſint principia, & quę, & quot numero, determinatum ſic à nobis ſit. Item autē, aliud principium incipientes dicamus.

Quia iam excluſerat errores circa materiā et priuationē, reſtare videbat vt excluderet errores & dubitationē circa formam. Poſuerunt enim quidā formas ſeparatas, ſ. ideas, quas reducebāt ad vnā primam ideam. Et ideo dicit, φ de principio formali vtrum ſit vnū vel plura, & quot & quæ ſint, pertinet determinare ad Philoſophiam primā, & vſq; ad id tēpus reſeruetur: quia forma eſt principiū eſſendi, & ens inquantū huiuſmodi, eſt ſubiectū Primæ Philoſophię. ſed materia & priuatio ſunt principia entis trāſmutabilis, quod a Philoſopho naturali cōſyderatur. Sed tñ de formis naturalibus & corruptibilibus in ſequētibus huius doctrinæ determinabitur. Vltimo autē epilogat quæ dicta ſunt, & dicit, φ ſic determinatum eſt, φ principia ſunt, & quæ, & quot. Sed oportet iterum aliter principium facere ſcientiæ naturalis, inquirendo, ſ. principia ſcientiæ.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER SECVNDVS,

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

De Natura & naturalium rerum quiditate, et earum quatuor cauſarum generibus per ſe: deq; Caſu ac Fortuna cauſis per accidens, eorumq; varijs effectibus ac modis.

LECTIO PRIMA.

Summa lectionis Primæ. Quid natura ſit quæue natura aut ſecundum naturam ſint, quodq; natura ſit demonſtrare ridiculum eſſet, cum eam eſſe, per ſe notum ſit.

ARGV. *EOrum, quæ ſunt, quædam ſunt natura, quædam ob alias cauſas. Natura quidē ſunt animalia, parteſq; ipſorum, et plantæ, & ſimplicia corpora, ut terra, ignis, aer, & aqua. hæc enim & huiuſcemodi res, natura dicimus eſſe. Omnia autem, quæ dicta ſunt ab hiſce, quæ non natura conſtant, differre uidentur. nam ea quidem, quæ natura conſtant, principium in ſeipſis uniuerſa motus ſtatuſue, partim eius, qui loco accommodatur; partim accretionis decretioniſue, partim alterationis habere uidentur. At lectica, ueſtis, & quicquid ſit aliud ſimilis generis, quo quidem huiuſcemodi nominibus appellantur, atq; ab arte ſunt, hoc nullum principium mutationis inſitum habent. quò uero ipſis accidit, ut ſint lapidea, uel terrea, uel ex his miſta, eò motus quietiſuè principiū habent.*

C EOrum, quæ ſunt, alia quidē ſunt natura, alia vero propter alias cauſas. Natura quidē ſunt animalia quæq; & partes ipſorum, & plantæ, & ſimplicia corpora, vt terra, & ignis, & aer & aqua. hæc enim & huiuſmodi eſſe natura dicimus. Omnia autē, quæ prædicta ſunt, videntur differentia ad non natura exiſtentia. quæ quidem enim natura ſunt, omnia videntur habere in ſe ipſis principium motus & ſtatus: hæc quidem ſecundum locum, illa vero ſecundum augmentum & decrementum, quædam autē ſecundum alterationem. Lectulus autē & indumentum & ſi aliquod huiuſmodi genus eſt, ſecundū φ quidem ſortitum eſt prædicationem vnamquamq;, & inquantū eſt ab arte, neq; vnum habet impetum mutationis innatum. Secundum autem φ contingit ipſis lapideis aut terreis eſſe, aut miſtis ex his, habent hoc tantum. Te.cō. 1. Te.cōm. 2. D

Eorum quæ ſunt, quædā, natura, et quędam ab arte ſunt.

POſtquàm Philoſophus ī primo libro determinauit de principijs rerū naturaliū, hic determinat de principijs ſcientiæ naturalis. Ea autē, quæ primo oportet cognoſcere in aliqua ſciētia, ſunt ſubiectū ipſius, et mediū, per quod demonſtrat. Vnde hic Secundus liber in duas partes diuidit. In prima determinat de quibus ſit cōſyderatio ſcientiæ naturalis, In ſecūda ex quibus cauſis demonſtrat ibi. [Determinatis autē his.] Prima diuiditur in duas. In prima oſtendit quid ſit natura, In ſecunda de quibus cōſyderat ſciētia naturalis ibi. [Quoniā autem determinatum eſt.] Prima diuiditur in duas. In prima oſtēdit quid ſit natura, In ſecūda quot modis dicitur, ibi [Videtur autē natura.] Prima diui- Te.cō. 17. Te.cō. 10. Te.cō. 7.

Nota diſtinctionē inter principia rerū naturalium, & ſcientiā, nam diluit quæ a com. fauoſe huiuſ predicamento primi contra S. Thomæ expoſitione.

diuiditur in duas. In prima oſtēdit quid ſit natura. In ſecūda excludit intērionem quorundā tentantium demōſtrare ꝙ natura ſit ibi. [Quod autē natura ſit.] Circa primū duo facit. Primo notificat naturā. Secundo ea, quæ denoīantur a natura ibi. [Naturā autem habent.] Circa primum tria facit. Primo inueſtigat definitionē naturæ. Secūdo concludit eam ibi. [Eſt igitur natura.] Tertio exponit ipſam definitionem ibi. [Dico autē non ſecundū accidens.] Dicit ergo primo ꝙ inter omnia entia, quædā eſſe dicimus a natura: quædā vero ab aliīs cauſis, puta ab arte vel a caſu. Dicimus autē eſſe a natura quælibet animalia, & partes ipſorū, ſicut carnē & oſſa, & etiam plātas, & corpora ſimplicia: ſicut elementa, quæ nō reſoluūtur in aliqua corpora priora, vt ſunt terra, ignis, aer & aqua. hęc.n. omnia & ſimilia a natura eſſe dicūtur. Et differūt hæc omnia ab his, quæ nō ſunt a natura: quia omnia huiuſmodi vidētur habere i ſe principiū alicuius motus & ſtatus, quædā quidem ſecundū locum, ſicut grauia & leuia, & etiā corpora Cæleſtia: quædā vero ſecundum augmentū & decrementū, vt animalia & plantę: quædā vero ſecundum alterationē, vt corpora ſimplicia: et omnia, quæ cōponuntur ex eis. Sed ea, quæ nō ſunt a natura, ſicut lectus & indumētum & ſimilia, quæ accipiunt huiuſmodi prędicationē, ſecundū ꝙ ſunt ab arte: nullius mutationis principiū habent in ſeipſis niſi per accidēs, inquātum.ſ. materia, & ſubſtātia corporum artificiatorū ſunt res naturales. Sic igitur inquantū artificialibus accidit eſſe ferrea vel lapidea, habent aliquod principiū motus in ſeipſis, ſed non inquantum ſunt artificiata: cultellus.n. habet in ſe principiū motus deorſum, nō inquantū eſt cultellus, ſed inquantum eſt ferreus. Sed videtur hoc nō eſſe verum ꝙ ſm quamlibet mutationē rerum naturaliū principium motus ſit in eo quod mouetur. In alteratione.n. & generatiōe ſimplicium corporū, totum principium motus uidetur eſſe ab extrinſeco agente, puta cum aqua calefit: vel aer in ignem conuertitur, principium mutationis eſt ab exteriori agēte. Dicunt ergo quidā, ꝙ etiam in huiuſmodi mutationibus principium actiuū motus eſt in eo, quod mouetur, nō quidem perfectū, ſed imperfectum, quod coadiuuat actioē exterioris agēns. dicunt.n. ꝙ in materia eſt quædā inchoatio formæ, quā dicunt eſſe priuationē, quæ eſt tertium principium naturæ. Et ab hoc principio intrinſeco, generationes & alterationes corporum ſimplicium naturales dicuntur. Sed hoc nō poteſt eſſe, quia, cū nihil agat niſi ſecundum, ꝙ eſt in actu, prædicta inchoatio formæ, cū nō ſit actus, ſed aptitudo quædā ad actum, nō poteſt eſſe principium actiuū. Et præterea etiā, ſi eſſet forma cōpleta, nō ageret in ſuū ſubiectum alterādo ipſum: quia forma nō agit, ſed compoſitū, quod nō poteſt ſeipſum alterare niſi ſint in eo duæ partes, quarū vna ſit alterans & alia alterata. Et ideo dicendum eſt, ꝙ in rebus naturalibus eo modo eſt principium motus, quo eis motus cōuenit. quibus ergo cōuenit mouere, eſt in principiū actiuum motus: quibus autē cōpetit moueri, eſt in eis principiū paſſiuum, quod eſt materia. Quod quidē principiū, inquantum habet potentiā naturalem ad talem formā et motum, facit eſſe motū naturalem. Et propter hoc factiones rerū artificialiū nō ſunt naturales: quia licet principium materiale ſit in eo, quod fit, non tñ habet potētiam naturalem ad talē formam. Et ſic etiā motus localis corporum Cæleſtium eſt naturalis, licet ſit a motore ſeparato, inquantū in ipſo corpore Cæli eſt potētia naturalis ad talem motū. * In corporibus vero grauibus & leuibus eſt principiū formale ſui mot⁹. ſed huiuſmodi principiū formale nō poteſt dici potētia actiua, ad quā ꝑtinet motus iſte, ſed cōprehenditur ſub potētia paſſiua. Grauitas.n. in terra nō eſt principiū vt moueat, ſed magis vt moueatur: quia ſicut alia accidentia cōſequuntur formā ſubſtantialē, ita & locus: & per conſequens moueri ad locum. non tñ ita, ꝙ forma naturalis ſit motor, ſed motor eſt generans, quod dat talem formam, ad quam talis motus conſequitur. Secundo ibi.

Secūda parte te. 6. Te. cō. 4. Tex. cō. 5. Ibidem.

Dubium. An principiū in eo ſit quod mouetur.

Alberto tribuitur inchoatio formarū

Contra hanc poſitionem.

Solutio propria & com.

* de grauibus, & leuibus cōtra ſ. Co. qui nō vult eſſectiue moueri a generante ſed a ſeipſis. nos dicimus, ꝙ in ſeipſis habent principium quoꝗ principiū autem quod forma eſt, ſæpe a generante. Contra comment. 1. & 4. c. com. 12.

ARGV.

Quæ cum ita ſint, patet naturā principium eſſe quoddam, & cauſam ut id moueatur atq; quieſcat, in quo pri-

E *mo, per ſe, et non per accidēs ineſt. Dico autem non per accidens, quia ſibi ipſi quiſpiam Medicus ſanitatis cauſa fieri poteſt. attamen non quò ſanatur eò medicinam habet, ſed accidit ut idem ſit medicus ſubienſq; ſanationem. qua propter & ſeparentur nonnunquàm. Similiter ſeſe habet & unumquodq; cæterorum, quæ per artem efficiuntur: nihil enim ipſorum effectionis in ſe principiū habet. Sed quædā in aliis, atq; extrinſecus habēt, ut domus & unumquodq; eorū, quæ manu conficiuntur: quædā in ſeipſis quidem id habent, non tamen per ſe, quæcunq; cauſæ per accidens ſibi fieri poſſunt. Id igitur eſt Natura quod dictū eſt.*

Eſt igitur Natura principium alicuius & cauſa mouendi & quieſcēdi in quo eſt primum, per ſe, & non ſecundum accidens. Dico autem non F ſecundum accidēs, cùm fiat vtiq; ipſe ſibi aliquis cauſa ſanitatis, cum ſit medicus. ſed tamē non ſecundū ꝙ ſanatur medicinā habet, ſed accidit eundem medicum eſſe & ſanari. vnde et diuiduntur aliquando abinuicem. Similiter autē & aliorum vnumquodq; quę fiunt. nullū enim ipſorum habet in ſeipſo factionis principium: ſed alia quidem in aliīs & ab exteriori, vt domus & aliorum manu inciſorum vnumquodque: alia autem in ſeipſis quidem, ſed non ſecundum ſeipſa. Quæcunq; autem ſecundum accidēs fiunt cauſæ ſunt vtiq; ipſis. eſt igitur Natura quod dictum eſt.

Tex. cō. 5. Quod ſit natura.

Concludit ex pręmiſſis definitionem naturæ hoc modo Naturalia differunt a nō naturalibus inquātum habent naturā: ſed nō differunt a nō naturalibus, niſi inquantum ha- G bēt principiū motus in ſeipſis: Ergo natura nihil aliud eſt, ꝗ̄ principiū motus et quietis in eo in quo eſt, primo & per ſe, & non ſm accidēs. Ponitur autem in definitione naturæ principiū, quaſi genus, & nō aliquid abſolutū: quia nomē naturæ importat habitudinē principiī. Quia.n. naſci dicuntur ea, quæ generātur coniuncta generāti, vt patet in plātis & animalibus, ideo principiū generationis vel motus natura nominatur. Vnde deridēdi ſunt qui volētes definitionem Ariſt. corrigere, naturā per aliquod abſolutū definire conati ſunt, dicētes, ꝙ natura eſt vis inſita reb⁹, vel aliquid huiuſmodi. Dicitur autē [principiū & cauſa] ad deſignandum, ꝙ non omniū motuum natura eſt eodē modo principium in eo quod mouetur, ſed diuerſimode, vt dictum eſt. Dicit autē. [mouēdi & quieſcendi.] quia ea, quæ naturaliter mouētur ad locū, ſimiliter, vel magis naturaliter in loco quieſcunt. Propter hoc.n. ignis naturaliter mouetur ſurſum, quia naturaliter ibi eſt: & propter quod vnūquodq; & illud magis. Non tñ intelligēdū eſt, ꝙ in quolibet, quod H mouetur naturaliter, natura ſit etiā principiū quieſcendi, quia corpus Cæleſte naturaliter quidē mouetur, ſed nō naturaliter quieſcit: ſed hoc pro tāto dicitur, quia nō ſolū motus, ſed etiā quietis principiū eſt. Dicit autē. [in quo eſt:] ad differentiā artificialium, in quibus nō eſt motus niſi per accidens. Addit autē [primum] quia natura, & ſi ſit principium motus cōpoſitorum, non tñ primo. Vnde, ꝙ animal mouetur deorſum, nō eſt ex natura animalis inquantū eſt animal, ſed ex natura dñantis elementi. Quare autē dicat [per ſe & nō ſecundum accidēs.] exponit cōſequenter cū dicit. [Dico autē non ſecundum accidens:] Contingit.n. aliqñ ꝙ aliquis Medicus eſt ſibi ipſi cauſa ſanitatis: & ſic principiū ſuę ſanationis eſt in eo, ſed per accidēs. vnde principium ſanationis in eo nō eſt natura: nō enim ſm ꝙ ſanatur habet medicinā, ſed ſecundum ꝙ eſt Medicus. accidit autē eundem eſſe medicū & ſanari: ſanatur.n. inquantum eſt infirmus. & ideo per accidēs coniunguntur, & aliqñ per accidens diuidūtur, cōtingit.n. alium eſſe medicū ſanantem, et

Natura quid.

Abſolutū per abſolutū definiri habet, ſicuti econtra relatiuum per reſpectum. Deridēdi ſūt volētes corrigere definitionē Ariſtotelis de natura, prima poſiti..rum

Tex. cō. 7.

Vel poteſt dici, ꝙ verificatur diſiunctiue, eo quod quæ habēt quietē, principiū eſt eis natura, ꝗ vero motū, & ſic natura principiū eſt. hinc patet quonā modo centrū terræ, omnino imobile, naturæ definitionē ſubeat.

alium

alium infirmũ, qui ſanatur. Sed principiũ motus naturalis eſt in corpore naturali, quod mouetur, inquantũ mouetur; inquantũ.n. ignis habet leuitatem, fertur ſurſum. nec diuiduntur adinuicẽ, vt aliud ſit corpus, quod moueꝛ ſurſum, & aliud leue. ſed ſemper vnũ & idem. Et ſicuti eſt de medico ſanãte, ita eſt de omnibus artificialibus. nullũ.n. eorũ habet in ſeipſo ſuæ factionis principiũ, ſed quædã fiunt ab extrinſeco, vt domus, & alia, quæ manu inciduntur: quędam autẽ fiunt à principio intrinſeco, ſed per accidens, vt dictũ eſt. Et ſic dictum eſt, quid ſit natura. Deinde cum dicit. A

ARGV. *Naturam autem habent quæcunque tale principium habent: atque hæc omnia ſubiecta ſunt. ſubiectum enim quoddam, & in ſubiecto eſt ſemper natura.*

Tex.cõ.4. Naturam autẽ habẽt quæcũq; huiuſmodi habẽt principiũ: & ſunt hæc omnia ſubiecta: ſubiectum.n. quoddã & in ſubiecto eſt natura ſemp.

Definit ea, quæ a natura denominantur, & dicit, ꝙ habẽtia naturam ſunt illa, quæ habent in ſeipſis principium ſui motus. Et talia ſunt omnia ſubiecta naturę. quia natura eſt ſubiectum, ſecundũ, ꝙ natura dicitur materia: & eſt in ſubiecto, ſm ꝙ natura dicitur forma. Deinde cum dicit. B

ARGV. *Secundum uero Naturam ſunt & hæc ipſa: & etiam ea quæ hiſce per ſe competũt, ut igni ferri ſurſum. hoc enim natura quidem non eſt, neq; habet naturam, ſed competit et eſt natura atq; ſecũdũ naturã. Dictũ eſt igitur quid eſt natura, & quid id, quod natura, atq; ſecundũ naturã eſt.*

Tex.cõ.5. Secundum naturam autem ſunt & hæc quicũq; his inſunt ſecũdum ſe, vt igni ferri ſurſum. hoc enim natura quidem non eſt, neq; habet naturam, ſed a natura & ſecundum naturam eſt.

Tex.cõ.6 Quid quidẽ igitur natura ſit, dictũ eſt: & quid, quod a natura, & ſecundum naturam.

Exponit quid ſit ſm naturã. Et dicit, ꝙ ſm naturã eſſe dicuntur rõ ſubiecta: quorũ eſſe eſt a natura: ꝙ etiã accidẽtia q̃ in eis inſunt cauſata ab huiuſmodi principio: ſicut ferri ſurſum nõ eſt ipſa natura: neq; habẽs naturã: ſed eſt cauſatũ a natura. Et ſic dictũ eſt qd ſit natura, & quid ſit illud, quod habet naturã, & quid ſit ſm naturam. Deinde cum dicit.

ARGV. *Enti autem naturam eſſe oſtendere: ridiculum eſt. Patet enim tales eſſe rerum complures. Oſtendere uero ea quæ manifeſta ſunt per ea quæ non ſunt manifeſta: hominis eſt profecto qui nequit id quod eſt per ſe notum: & id quod non eſt per ſe notum diſcernere. Atque id fieri poſſe non eſt obſcurum. Ratiocinabitur enim de coloribus quiſpiam ortus cæcus. Quare neceſſe eſt tales homines de nominibus loqui: nihil autem intelligere.*

Manifeſtum quãtum ad ſi eſt: ſed nõ q̃. eũ ad quid ẽ. Quòd autem eſt natura tentare demonſtrare ridiculum eſt. manifeſtũ enim eſt, ꝙ huiuſmodi rerum ſunt multa. Demõſtrare autem manifeſta per immanifeſta, non potentis iudicare eſt propter ipſum, & non propter ipſum cognitum. D

Ridiculũ eſt demonſtrare naturã eſſe. Quod autem contingat hoc pati, non immanifeſtum eſt. Syllogizet.n. aliquis cũ natus ſit cæcus de coloribus quare neceſſe eſt huiuſmodi de nominibus habere rationẽ, nihil autem intelligere.

Excludit præſumptionem quorundã volentiũ demonſtrare, ꝙ natura ſit, & dicit, ꝙ ridiculũ eſt, ꝙ aliquis tentet demonſtrare, ꝙ natura ſit, cũ manifeſtum ſit ſm ſenſum, ꝙ multa ſunt a natura, quæ habent principiũ ſui motus in ſe. Velle autem demonſtrare manifeſtũ per non manifeſtum, eſt hominis, qui non poteſt iudicare quid eſt notũ propter ſe, & quid nõ eſt notũ propter ſe: quia dum vult demõſtrare id, quod eſt notũ propter ſe, vtitur eo quaſi non propter

A ſe noto. Et ꝙ id cõtingat aliquibus, manifeſtum eſt. aliquis enim cęcus natus aliqñ ſyllogizat de coloribus: cui tñ non eſt per ſe notũ id, quo vtitur vt principio, quia nõ habet intellectũ rei. Sed vtitur ſolũ nominibꝰ, eo, ꝙ cognitio noſtra ortũ habet a ſenſu, & cui deficit vnus ſenſus deficit una ſciẽtia. Vnde cæci nati, qui nunq̃ ſenſerunt colorẽ, nõ poſſunt aliquid de coloribus intelligere: & ſic vtunꝛ nõ notis quaſi notis. et econtra accidit his, qui volũt demonſtrare naturã eſſe, quia vtũtur notis vt nõ notis. Naturã autẽ eſſe, eſt per ſe notũ: inquantũ naturalia ſunt manifeſta ſenſui. Sed quid ſit vniuſcuiuſq; rei natura, vel quod principiũ motus, hoc nõ eſt manifeſtũ. Vnde patet ꝑ hoc, ꝙ irrationabiliter Aui. conatus eſt improbare Ariſt. dictum. volens, ꝙ naturã eſſe poſſit demonſtrari, ſed non a Naturali: quia nulla ſcientia probat ſua principia. ſed ignorãtia principiorũ mouẽtium non impedit quin naturã eſſe ſit per ſe notũ, vt dictum eſt. Auicen.

LECTIO II.

Quot nam modis dicatur natura, quidué magis naturæ nomine dignum ſit materia, an forma, cuius item duplex eſſe genus dicit.

ARGV. *Natura autem ſubſtantiaq; eorum, quæ ſunt natura, id quibuſdam eſſe uidetur quod primũ cuilibet ineſt, informe per ſe. Veluti lecticæ quidẽ natura, lignum: ſtatuæ autem æs. Cuius hoc ſignum Antiphon eſſe dicebat. nam, ſi quiſpiam lecticam obruerit humo, eamq; putredo acceperit ut germen emittat, nõ lectica ſed lignum inde emerget, atq; pullulabit. Propterea q; diſpoſitio quidem, quæ lege atque arte conficitur, per accidẽs eſt. Subſtantia uero eſt illa, quæ, et continue diſpoſitiones haſce ſuſcipiens permanet. Quòd, ſi cuilibet etiam iſtorum ad aliud quippiam hoc idẽ accidit, ut æri quidem auroque ad aquam: oſſibus autem atq; lignis ad terrã: cæteriſq; ſimiliter, patet illa naturam ipſorum atque ſubſtantiam eſſe. Quapropter quidam terram, quidam aquam, quidam horum aliqua, quidam hæc omnia eorum, quæ ſunt, naturam eſſe dixerũt. quod enim quiſq; tale eſſe putauit, ſiue unum ſiue plura, id totq; uniuerſam ſubſtãtiam eſſe dicit. cætera uero cuncta affectus horum habitus ac diſpoſitiones. Et horum quidem quoduis perpetuum eſſe. non enim ex ſeſe mutationem ipſis competere, cætera autem infinities fieri atq; corrumpi. Vno igitur modo natura ſic dicitur, prima cuiq; ſubiecta materies, eorũ quæ motus in ſe mutationiſq; principiũ habent.* C

Tex.cõ.7. Natura primo modo dicitur, ſubiectum primũ i. materia omnium habentiũ in ſeipſis tranſmutationis ſubiectũ. Antiphon. Videtur autẽ nonnullis natura & ſubſtantia eorum, quę natura ſunt eſſe quod primum ineſt vnicuiq; nõ formatũ per ſeipſum. vt lectuli natura lignum, ſtatuæ autem ęs. Signum autem dicit Antiphon: qm̃ ſi aliquis proiecerit lectum deorſum: & accipiat potentiã putreſcẽs vt vtiq; ſit germen: nõ vtiq; fieri lectũ: ſed lignum, tãq̃ dicat, ſm accidens eſſe diſpoſitionẽ ſm legem & artem, ſubſtantiã autem illa, quæ permanet, hæc patiens cõtinue. D

Tex.cõ.8. Sic autem et horũ vnũquodq; ad alterũ aliquod idem hoc ſuſtinuit (vt ęs quidẽ & aurum ad aquã: oſſa autẽ & ligna ad terram, ſimiliter autẽ et aliorum quodlibet) illa naturam eſſe & ſubſtantiã ipſorum.

Tex.cõm.9. Vnde ſanè hi quidẽ terram, alij vero ignẽ, alij aerẽ dicunt, quidã autẽ aquam, quidã vero quædã horum. Sed alij omnia hæc naturã eſſe eorum, quæ ſunt. quot.n. aliquis acceperit ipſorũ huiuſmodi, ſiue vnum ſiue multa hoc & tãta dicit eſſe omnem ſubſtantiam, alia autem omnia paſsiones iſtorum, & habitus

& di-

Te.cõ.10.

& diſpoſitiones. Et horum quidem quodlibet E eſſe perpetuum. nõ enim eſſe mutationem ipſis ex ſeipſis. alia autem fieri & corrumpi infinities. Vno quidẽ modo natura ſic dicitur, prima vnicuiq; ſubiecta materia habentium in ſeipſis motus principium & mutationis.

principio huius lec. 2.

Te. cõ. 6. & 7. Te. cõ. 11.

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit quid eſt natura, hic oſtẽdit quot modis natura dicit̃. Et primo oſtẽdit, ꝙ natura dicitur de materia, ſecũdo, ꝙ dicitur de forma ibi. [Alio autẽ modo.] Circa primũ ſciendum eſt, ꝙ Antiqui Philoſophi naturales, nõ valentes vſq; ad primã materiã peruenire, vt ſupradictũ eſt, aliquod corpus ſenſibile primã materiã omnium rerũ ponebant, vt ignẽ, vel aerem, vel aquam. & ſic ſequebatur, ꝙ omnes formæ aduenirẽt materiæ tanquã in actu exiſtenti, vt cõtingit in artificialibus. nã forma cultelli aduenit ferro iã exiſtenti in actu. Et ideo ſimilem opinionẽ accipiebãt de formis naturalibus ſicut de artificialibus. Di F cit ergo primo, ꝙ quibuſdã videtur, ꝙ hoc ſit ſubſtantia & natura rerũ naturaliũ, quod primo ĩeſt vnicuiq;. quod ſm ſe conſyderatũ eſt informe. vt, ſi dicamus, ꝙ natura lecti eſt lignũ, & natura ſtatuæ eſt æs. nã lignum eſt in lecto, & ſm ſe conſyderatũ non eſt formatũ. Et huiuſmodi ſignum dicebat Antiphon eſſe hoc, ꝙ, ſi aliquis proĳciat lectũ ad terrã: & ligna putreſcẽdo accipiãt potentiã, vt aliquid ex eis germinetur, illud quod generatur nõ erit lectus, ſed lignũ. Et, quia ſubſtantia eſt, quæ permanet, & naturæ eſt ſibi ſimile generare, cõcludebat, ꝙ omnis diſpoſitio, quæ eſt ſm quancunq; legẽ rationis vel artem, ſit accidẽs: et illud, quod permanet ſit ſubſtãtia: quę cõtinue patitur huiuſmodi diſpoſitionum immutationẽ. Suppoſito ergo, ꝙ rerum artificialiũ formæ ſint accidentia, et materia ſit ſubſtantia, aſſumebant aliã propoſitionẽ, ꝙ ſicut ſe habent lectus & ſtatua ad æs & lignũ, ita & quodlibet horũ ſe habet ad aliqđ aliud, quod eſt materia ipſorũ, vt æs & aurũ ad aquam: quia omnium liquefactibiliũ materia videtur eſſe aqua: & oſſa & ligna G ad terram, et ſimiliter eſt de quolibet aliorum naturalium.

Oppoſitũ videtur ſupra libro primo ſuper te. cõm. 6. Non dixit oppoſitũ quia ibi dixit, ꝙ nullus Philoſophorum, & hic dicit, ꝙ Poetę dixerunt terram eſſe omnium eſſe principiũ vt Orpheus, & Heſiodus qui nõ fuerũt Philoſophi ſed Theologi, & Poetæ nulla ergo cõtradictio.

Vnde cõcludebat, ꝙ illa materialia ſubſiſtẽtia formis naturalibus ſint natura & ſubſtãtia eorum. Et propter hoc quidam dixerunt terrã eſſe naturam & ſubſtantiam omniũ rerum, ſ. Primi poetę theologizãtes. Poſteriores vero Philoſophi vel ignẽ vel aerem uel aquam, vel quędam horum. vel omnia hæc vt ex ſuperioribꝰ patet. Quia tot de numero eorum dicebant eſſe ſubſtantiam omniũ rerum, quot accipiebant eſſe principia materialia & omnia alia dicebant eſſe accidentia horũ, i. materialium principiorũ: vel per modũ paſsionis, vel per modũ habitus, vel per modũ diſpoſitiõis vel cuiuslibet alterius, quod reducatur ad genus accidẽtis. Et hæc eſt vna differentia, quam ponebant inter principia materialia & formalia: quia dicebãt ea differre ſm ſubſtantiam & accidẽs. Alia autẽ differentia eſt, quia dicebant differre ſm perpetuũ et corruptibile. nam quodcũq; pręmiſſorum corporũ ſimpliciũ ponebant eſſe materiale principiũ, dicebant illud eſſe perpetuũ. non. n. dicebant, ꝙ transmuta H rentur inuicẽ, ſed omnia alia dicebant fieri & corrũpi infinities. vt puta, ſi aqua ſit principiũ materiale, dicebãt aquã nunq̃ corrumpi, ſed manere eam in omnibus, ſicut ſubſtantiam eorũ. Sed æs & aurũ & alia huiuſmodi dicebant corrũpi & generari infinities.

Quid veritatem & falſitatem continet hæc opi.

Hæc autẽ poſitio quantũ ad aliquid vera eſt, & quantũ ad aliquid falſa. quantũ. n. ad hoc, ꝙ materia ſit ſubſtantia & natura rerũ naturaliũ, vera eſt. materia. n. intrat cõſtitutionẽ ſubſtantiæ cuiuslibet rei naturalis. ſed quantũ ad hoc, ꝙ dicebãt, omnes formas eſſe accidentia, falſa eſt.

Concluſio.

Vnde ex hac opinione & ratione eius cõcludit id, quod verũ eſt, ſ. ꝙ natura vno modo dicit̃ materia, quæ ſubĳcitur vnicuiq; rei naturali habẽti in ſe principium motus vel cuiuſcũq; mutationis. nam motus eſt ſpecies mutationis, vt in Quinto huius dicetur. Secundo ibi.

Lec. 2. te. cõ. 7

ARGY.

Alio uero modo ipſa forma & ſpecies, quæ rationi accommodatur. Nam ut ars dicitur quod ſecundum artem E *extructũ eſt atq; artificioſum, ſic et natura dicitur, quod eſt ſecundum naturam & naturale: Atq; neq; illud habere quicquàm ſecundum artem. Vt artem eſſe dicimus ſi lectica potentia tantum eſt, nõdum autem habet formam lecticæ. Neq; in hiſce quæ conſtat natura. quod enim eſt potentia caro uel os, id nondum habet ſuam naturam antequàm accipiat formam, quæ ad rationem accommodatur, quam aſsignantes, quid eſt os dicimus, aut caro, neq; conſtat natura. Quare alio modo natura forma & ſpecies eſt eorum, quæ in ſeipſis motus principium habent: quæ quidem non eſt ſeparabilis, niſi ratione duntaxat. Id autem, quod ex his eſt compoſitum, natura quidem non eſt, ſed eſt & conſtat natura, ut homo. Atq; natura magis hæc eſt quàm materies. Vnumquodque enim tum magis dicitur* F *cùm eſt actu, quàm cùm potentia.*

Te. cõ. 11 Natura dicit̃ de forma.

Alio autem modo forma & ſpecies quæ eſt ſecũdum rationẽ. Sicut enim ars dicitur quod eſt ſecũdum artẽ & artificioſum, ſic & natura quod ſecũdum naturã dicitur, & quod naturale. Neq; autẽ illud adhuc dicimus habere ſecundũ artem nihil, ſi potentia tãtum eſt, vt lectulus. non dum enim habet formã lectuli, neq; eſſe ſecundũ artẽ, neq; in his, quæ natura ſubſiſtũt. potẽtia. n. caro, aut os, neq; habet adhuc ſuipſius naturã priuſq̃ accipiat formã ſecundũ rationem, qua definiẽtes dicimus, qđ eſt caro aut os, neq; natura eſt. Quare alio modo natura vtiq; erit habẽtiũ in ſeipſis motus principiũ forma, & ſpecies nõ ſeparabilis ſed aut ſecundũ rationem. Quod autẽ eſt ex his, Te. cõm. 12. G natura quidẽ nõ eſt, ſed a natura, vt homo. & magis natura hoc eſt q̃ materia. vnũquodq;. n. tunc dicitur, cũ endelechia ſit et magis, q̃ cũ potentia.

Formam eſſe naturã tribus rationibus oſtenditur. Prima Te. cõ. 13.

Oſtẽdit, ꝙ natura dicit̃ de forma. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit propoſitũ, ſ. ꝙ forma ſit natura. Secũdo oſtendit formarũ diuerſitatem ibi. [Sed forma & natura.] Primũ oſtẽdit tribus rationibus. Dicit ergo primo, ꝙ alio modo dicitur natura forma & ſpecies, quæ eſt ſm rationem, i. ex qua ratio rei cõſtituitur. & hoc probat tali ratione. Sicut. n. illud eſt ars, quod cõpetit alicui inquantũ eſt ſm artẽ, & artificioſum, ita illud eſt natura, quod competit alicui inquantũ eſt ſm naturã & naturale: ſed illud, quod eſt in potentia tãtum, ad hoc, ꝙ ſit artificioſum, nõ dicimus habere aliquod eſſe artis. quia nondũ habet ſpeciem lecti: ergo in rebus naturalibus id, quod eſt potẽtia caro et os, non habet naturam carnis & oſsis anteq̃ accipiat formã, ſm quam ſumitur ratio definitiua rei, per quam, ſ. ſcimus quid eſt caro H vel os: nec adhuc eſt natura in ipſo anteq̃ habeat formam: ergo natura rerũ naturalium habentiũ in ſe principiũ motus, aliquo modo etiam forma eſt: quæ licet nõ ſeparetur a materia ſm rẽ, tñ differt ab ea ratione ſicut. n. æs & infiguratum, quãuis ſint vnũ ſubiecto, tñ ratione differũt, ita materia & forma. Et hoc pro tanto dicit, quia, niſi forma eſſet aliud ſm rationẽ a materia, non eſſet alius & alius modus, quo materia dicit̃ natura, & quo forma dicitur natura. Poſſet autem aliquis credere, ꝙ quia materia dicitur natura & etiam forma, ꝙ compoſitũ poſsit dici natura: quia ſubſtantia dicitur de forma, & materia, & de cõpoſito. Sed hoc excludit dicẽs, ꝙ compoſitum ex materia & forma, vt homo, non eſt ipſa natura, ſed eſt aliquid a natura. quia natura habet rationẽ principĳ, cõpoſitum autem habet rationẽ principiati. Vlterius aũt ex ratione præmiſſa procedit ad oſtendendum, ꝙ forma ſit magis natura q̃ materia: quia vnumquodq; magis dicitur ſm ꝙ eſt actu, q̃ ſm ꝙ eſt in potẽtia. vnde forma ſecundum quam aliquid eſt naturale in actu,

Forma ẽ magis natura q̃ materia.

eſt magis natura q̃ materia, ſecũdum quam eſt aliquid naturale in potentia. Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea ex homine naſcitur homo, ſed non è lectica lectica. Quapropter & inquiunt non figuram eſſe naturam, ſed lignum: quia fiet ſi pullulabit non lectica ſed lignum. Quod ſi ita eſt, & ipſa forma eſt profectò natura. fit enim ex homine homo.*

Tex.co.13. Amplius fit ex homine homo, ſed non lectulus ex lectulo. vnde dicunt figuram non eſſe naturam, ſed lignum: quoniam fiet vtiq; ſi germinet non lectulus ſed lignum. Si ergo hęc eſt ars, & forma eſt natura. fit enim ex homine homo.

Secunda. Dicit, q licet nõ fiat lectulus ex lectulo, vt Antiphon dicebat, fit tñ homo ex homine. Vnde verũ eſt quod dicunt, q forma lecti nõ eſt natura, ſed lignum. qm̃, ſi lignũ germinet, non fiet lectulus, ſed lignũ. Sicut igitur hæc forma, quæ nõ redit per germinationẽ, nõ eſt natura ſed ars, ita forma, quæ redit per generationẽ eſt natura: ſed forma rei naturalis redit per generationem: fit enim ex homine homo, ergo forma rei naturalis eſt natura. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Inſuper ea natura, quæ ut generatio dicitur, uia eſt ad naturam. Non.n. ut medicatio non ad medicinam, ſed ad ſanitatem dicitur uia: medicationem.n. à medicina nõ ad medicinã eſſe neceſſe eſt: ſic ad naturã ſeſe habet natura. Sed id quod naſcitur ex quodã ad quoddam (ut naſcitur) proficiſcitur. Ad quod igitur proficiſcẽdo naſcitur. Nempe non ad id ex quo ſit profectio. Forma igitur eſt natura.*

Tex.co.14. Amplius aũt natura dicta ſicut generatio via eſt in naturam. non.n. quemadmodum medicatio dicitur non in medicinam via, ſed in ſanitatẽ. Neceſſe quidem.n. eſt a medicina nõ in medicinam eſſe medicationẽ. Non ſic autẽ natura ſe habet ad naturam, ſed quod naſcitur ex quodam in quoddã venit ſm̃ q naſcitur. Quod igĩ innaſcĩ non ex quo, ſed in quod. Forma itaq; natura eſt.

Tertia. Quę talis eſt. Natura poteſt ſignificari vt generatio, puta ſi natura dicatur natiuitas. Sic igitur natura dicta vt generatio, i. natiuitas, eſt via in naturã. hæc.n. eſt differẽtia inter actiones & paſſiões, q actiones denominãtur a principijs: paſſiones vero a terminis. Vnũquodq;.n. denominatur ab actu, qui eſt principium actionis & terminus paſſionis. nõ n. ita eſt in paſſionibus ſicut in actionibus. medicatio.n. nõ dicitur via in medicinã, ſed in ſanitatẽ. neceſſe eſt.n. q medicatio ſit a medicina, nõ in medicinã. Sed [natura dicta ſicut generatio]. i. natiuitas, nõ ſic ſe habet ad naturam ſicut medicatio ad medicinã, ſed ſe habet ad naturã ſicut ad terminũ, cum ſit paſſio. id.n. quod naſcĩ, a quodã in quoddã venit, in quantũ naſcitur. vnde id, quod naſcĩ, denominatur ab eo, in quod, nõ ab eo, ex quo. Id aũt, in quod tẽdit natiuitas, eſt forma: forma igitur eſt natura. Deinde cũ dicit.

ARGV. *Forma autẽ, atq; natura dupliciter dicitur. ipſa nanq; priuatio forma quodammodo eſt. Si uero ſit priuatio & contrarium aliquod circa ſimplicem generationem necne, poſterius conſyderare oportet.*

Tex.co.15. Sed forma et natura dupliciter dicitur. etenim priuatio ſpecies quodammodo eſt. Si autem eſt priuatio et cõtrariũ aliquid circa ſimplicẽ generationem aut nõ eſt, poſterius conſyderandũ eſt.

Oſtendit, q natura, quæ eſt forma dupliciter dicitur, ſ. de forma incompleta & forma cõpleta. Et hoc patet in generatione ſecundũ quid, vt puta cũ aliquid fit albũ. nã albedo eſt forma cõpleta: & priuatio albedinis eſt quodãmodo ſpecies, inquantũ coniungitur nigredini, quæ eſt forma imperfecta. Sed vtrũ in generatione ſimplici, quę eſt ſubſtãtiarum ſit aliquid quod ſit priuatio & cõtrarium ſimul, ita q formæ ſubſtantiales ſint cõtrariæ, vel nõ, conſyderandum eſt poſterius in Quinto huius, & in libro de Generatione. 5. Phyſi. lec. 3. et co. 10. & 2. de ge. Lec. 4. Te. co. 14.

LECTIO III.

Differentia, quæ eſt inter Phyſici, & Mathematici contemplationem de eadem re, traditur.

ARGV. *Cùm autem determinatum ſit quot modis natura dicitur: poſt hæc contemplandum eſt, quo Mathematicus à naturali Philoſopho differat.*

Te.co.16. QVoniam autem determinatũ eſt quot modis natura dicitur, poſt hoc ſpeculãdum eſt quo differat Mathematicus a Phyſico.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit quid ſit natura & quot modis dicitur, hic conſequenter intendit oſtendere de quibus conſyderat Sciẽtia Naturalis. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit quomodo differat Naturalis a Mathematico, In ſecunda oſtendit ad quæ ſe extendat conſyderatio Scientiæ naturalis ibi. [Quoniam autem natura.] Circa primum tria facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo ponit rationes ad quæſtionem ibi. [Et enim plana.] Tertio ſoluitur quæſtio ibi. [De his igitur negociatur.] Dicit ergo primo, q, poſtquam determinatũ eſt quot modis natura dicitur, conſyderandum eſt in quo differat Mathematicus a Naturali Philoſopho. Deinde cum dicit. Tex.co.22. immediate inferius. Tex.co.18.

ARGV. *Nã corpora naturalia ſuperficies habẽt, ſolida, longitudines, atq; puncta: de quibus conſyderat Mathematicus.*

Etenim plana & firma habent Phyſica corpora & longitudines & puncta, de quibus intẽdit Mathematicus.

prima ratio. Ponit rationes ad quæſtionem, quarum prima talis eſt. Quæcunq; ſcientiæ conſyderant eadẽ ſubiecta, vel ſunt eædẽ, vel vna eſt pars alteri9: ſed Mathematicus Philoſophus cõſyderat de punctis lineis & ſuperficiebus & corporibus, & ſimiliter Naturalis. quod probat ex hoc, q corpora naturalia habẽt. [Plana]. i. ſuperficies, [& firma]. i. ſoliditates. [& lõgitudines & puncta.] Oportet autẽ, q Naturalis cõſyderet de omnibus, quæ inſunt corporibus naturalibus: ergo videtur, q Sciẽtia naturalis & Mathematica vel ſint eædem, vel vna ſit pars alterius. Secundã rationem ponit ibi.

ARGV. *Et inſuper ſi Aſtrologia diuerſa ſit facultas, an pars Scientiæ naturalis. Etenim ſi ad Naturalẽ Philoſophum, ſpectet quidnam ſit Sol, aut quid Luna ſcire, nullum autem eorum affectuum, qui per ſe illis competit, ad eundem ſcire pertineat, abſurdum eſt ſanè. Præterea uidentur hi, qui de natura loquuntur, & de Solis ac Lunæ, figura dicere: & utrum terra mundusue rotundus ſit, an non ſit conſyderare ac pertractare.*

Te.c.17. Amplius Aſtrologia aut altera eſt, aut pars Phyſicæ. Si enim Phyſici eſt quid ſit Sol aut Luna ſcire: accidentium autem, quę ſunt per ſe, nullum, inconueniens eſt. Et aliter, quoniam videntur de natura dicentes & de figura Solis & Lunæ: & vtrũ ſpherica ſit terra & Mũdus aut non.

Et circa hanc rationem primo mouet quæſtionẽ vtrum Aſtrologia ſit omnino altera a Naturali Philoſophia, vel ſit pars eius. manifeſtũ eſt.n. q eſt pars Mathematicæ. Vnde, ſi eſt etiã pars Naturalis Philoſophię, ſequitur, q Mathematica & Phyſica cõueniunt ad minus in hac parte. Quòd autem Aſtrologia ſit Phyſicæ pars probat dupliciter. Primo quidem per rationẽ talem. Ad quẽcunq; pertinet cognoſcere ſubſtãtias et Naturas aliquarũ rerum, ad eum etiã pertinet cõſyderare accidentia illarũ: ſed ad Naturalẽ pertinet conſyderare Naturã & ſubſtantiam Solis & Lunæ, cũ ſint quędã corpora Naturalia, ergo ad eũ pertinet etiam conſyderare per ſe accidẽtia ipſorum. Hoc etiã probatur ex con- Aſtrologiam eſſe Phyſicæ partẽ duplici ratiõe patet. Prima.

Secunda.

ſuetudine Philoſophorũ. Nam Philoſophi Naturales inueniũtur determinaſſe de figura Solis & Lunæ & Terræ, et totius mũdi, circa quod inſudat etiã Aſtrologorum intentio. Sic igitur Aſtrologia & Sciẽtia Naturalis cõueniunt nõ ſolum in eiſdẽ ſubſtantijs, ſed etiã in cõſyderatione eorũdem accidentiũ: et in demõſtratione earundẽ cõcluſionũ. Vnde videtur, ꝙ Aſtrologia ſit pars Phyſicæ, & per conſequens Phyſica nõ totaliter differat a Mathematica. Secundo ibi.

ARGY. *De his igitur et ipſe Mathematicus tractat, ſed non ut eſt quodq; Naturalis corporis finis. Nec hoc accidentia cõtemplatur, quò talibus accidunt.*

Tex. cõ. 18. Idẽ in Timæo Plato.

De his quidẽ igitur negociatur & Mathematicus, ſed non inquãtum phyſici corporis terminus eſt vnumquodq;. Neq; accidentia ſpeculatur inquantum talibus exiſtentibus accidunt.

Reſponſio. Secũda parte tex. 19. immediate infra. Tex. cõ. 19.

Soluit præmiſſam quæſtionẽ. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſolutionem. Secundo cõfirmat eam ibi. [Fiet autem.] Circa primum tria facit, Primo ſoluit quæſtionem, Secundo cõcludit quoddam corrolarium ex prędictis ibi. [Vnde & abſtrahit.] Tertio excludit errorem ibi. [Latet autem hoc.] Dicit ergo primo, ꝙ Mathematicus & Naturalis determinant de eiſdẽ, ſ. punctis, lineis, & ſuperficiebus & huiuſmodi, ſed nõ eodem modo. Nõ enim Mathematicus determinat de eis, inquantũ vnũquodq; eorũ eſt terminus corporis naturalis. neq; cõſyderat ea, quæ accidunt eis, inquãtum ſunt termini corporis naturalis, per quẽ modũ de eis cõſyderat Scientia Naturalis. Non eſt autem incõueniens, ꝙ idem cadat ſub cõſyderatione diuerſarũ Scientiarum ſecundum diuerſas conſyderationes. Secundo ibi.

ARGY. *Quapropter & ſeparat. Mẽte nãq; à motu ſeparabilia ſunt, nihilq; intereſt. Neq; cùm ſeparãt efficitur falſum.*

Vnde & abſtrahit. Abſtracta enim ſunt intellectu à motu & nihil differt: neq; fit mẽdacium abſtrahentium.

Notabile.

Concludit quoddam corrolarium ex prædictis Quia.n. Mathematicus cõſyderat lineas & puncta & ſuperficies & huiuſmodi accidẽtia eorum, nõ inquantũ ſunt termini corporis Naturalis, ideo dicitur abſtrahere a materia ſenſibili & Naturali. Et cauſa quare poſſunt abſtrahere eſt iſta. quia ſm intellectum ſunt abſtracta a motu. Ad cuius cauſæ euidentiã conſyderandũ eſt, ꝙ multa ſunt coniuncta ſm rem, quorũ vnum nõ eſt de intellectu alterius, ſicut albũ & Muſicum cõiunguntur in aliquo ſubiecto, & tñ vnum non eſt de intellectu alterius: et ideo poteſt vnũ ſeparatim intelligi ſine alio. Et hoc eſt vnũ intellectum eſſe abſtractũ ab alio, Manifeſtũ eſt autẽ, ꝙ poſteriora nõ ſunt de intellectu priorum, ſed ecõtra. Vnde priora poſſunt intelligi ſine poſterioribus, et nõ econtra: ſicut patet, ꝙ animal eſt prius homine: & prius eſt homo, hoc homine. nã homo ſe habet ex additione ad animal, & hic homo ex additione ad hominẽ: & propter hoc homo nõ eſt de intellectu animalis, nec Socrates de itellectu hominis: vnde animal poteſt intelligi abſq; homine, & homo abſq; Socrate, & alijs idiuiduis: et hoc eſt abſtrahere vniuerſale a particulari. Similiter autẽ & inter accidẽtia omnia, quæ adueniũt ſubſtantiæ, primo aduenit ei quãtitas, & deinde qualitates ſenſibiles, & actiões et paſſiones, & motus cõſequẽtes ſenſibiles qualitates. Sic igitur quantitas non claudit in ſui intellectu qualitates ſenſibiles vel paſsiones vel motus, claudit tñ in ſui intellectu ſubſtantiam. Poteſt igitur intelligi quãtitas ſine materia ſubiecta motui, & qualitatibus ſenſibilibus, non tñ abſq; ſubſtãtia. Et ideo huiuſmodi quãtitates & quæ eis accidunt, ſunt ſm intellectũ abſtracta a motu & a materia ſenſibili, non autẽ a materia intelligibili, vt dicitur in ſeptimo Meta. Quia igitur ſic ſunt abſtracta a motu ſm intellectum, ꝙ nõ claudũt in ſuo intellectu materiã ſenſibilem ſubiectam motui, ideo Mathematic⁹ poteſt abſtrahere a materia ſenſibili. & nihil differt quantũ ad veritatem cõſyderationis vtrũ ſic vel ſic conſyderentur. quãuis.n. nõ ſint abſtracta ſecundum eſſe,

Nota neceſſariã de abſtractione doctrinam.

Tex. cõ. 35.

E Non tñ Mathematici abſtrahentes ea ſecundum intellectũ mentiunt, quia nõ aſſerũt ea eſſe extra materiã ſenſibilem, hoc.n. eſſet mendaciũ, ſed conſyderãt de eis abſq; cõſyderatione materiæ ſenſibilis, quod abſq; mendacio fieri poteſt. Sicut aliquis poteſt cõſyderare albedinẽ abſq; Muſica et vere: licet conueniant in eodẽ ſubiecto, non tñ eſſet vera cõſyderatio ſi aſſereret album non eſſe Muſicum. Tertio ibi.

Abſtrahẽtes nõ eſt mendacium, vide tertio de Anima tex. 35.

ARGY. *Latent autem id agentes: & hi, qui dicunt ideas eſſe. Naturales enim ſeparant formas quæ minus ſeparabiles ſunt, quàm mathematicæ formæ.*

Tex. c. 19.

Latet autem hoc facientes & ideas dicentes. Phyſica enim abſtrahũt: cùm minus ſint abſtracta Mathematicis.

Ratio Platonicorum, ponentium vniuerſalia ſeparata.

Excludit ex prædictis errorẽ Platonis. Quia.n. latebat eũ quomodo intellectus vere poſſet abſtrahere ea, quę non ſunt abſtracta ſm eſſe, poſuit omnia, quæ ſunt abſtracta ſm intellectũ eſſe abſtracta ſm rem. Vnde nõ ſolum ponit mathematica abſtracta propter hoc, ꝙ Mathematic⁹ abſtrahit a materia ſenſibili, ſed etiã poſuit ipſas res naturales abſtractas, Propter hoc, ꝙ Naturalis ſciẽtia eſt de vniuerſalib⁹ & non de ſingularibus. Vnde poſuit hominẽ eſſe ſeparatũ, & equũ, & lapidẽ & alia huiuſmodi: quæ quidẽ ſeparata, dicebat eſſe Ideas. cũ tñ naturalia ſint minus abſtracta ꝙ̃ mathematica. mathematica.n. ſunt omnino abſtracta a materia ſenſibili ſecundũ intellectum: quia materia ſenſibilis nõ includitur in intellectu mathematicorum, neq; in vniuerſali neq; in particulari: ſed in intellectu ſpecierum naturalium includitur quidem materia ſenſibilis, ſed nõ materia indiuidualis: in intellectu enim hominis includitur caro et os, ſed non hæc caro & hoc os. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod quidem eſſe patebit, ſi quiſpiam utrorumq; definitiones, ipſorum inquam formarum naturalium, & accidentium dicere enitatur. etenim par quidem & impar,*

G *rectum & curuum, numerus inſuper, linea, atq; figura ſine motu nimirum definientur. at carnis, oſſis, ac hominis definitio ſine ipſo non erit. Sed hæc perinde atq; naſus ſimus, ſed non ut curuum, concauumq; dicuntur.*

Fiet autem hoc manifeſtum ſi aliquis vtrorumque tentauerit dicere terminos & ipſorum & accidentium. Impar quidem enim & par, rectum, curuum, adhuc autem & linea & figura ſine motu. Caro autem & os, & homo non adhuc, ſed hæc ſicut naris ſima: ſed non ſicut curuum dicuntur.

Manifeſtat poſitam ſolutionem dupliciter. Primo quidẽ per differentiã definitionum, quas aſsignat Mathematicus & Naturalis, Secundo per Scientias medias ibi. [Demonſtrant autẽ & quæ magis.] Dicit ergo primo, ꝙ hoc, quod dictum eſt de diuerſo modo conſyderationis Mathematici

Tex. cõ. 20.

H & Phyſici, fiet manifeſtum ſiquis tentauerit dicere definitiones Naturalium & Mathematicorum, & accidentia eorum. quia Mathematica, vt par, & impar, & rectum, & curuum, & numerus, & linea, & figura, definiuntur ſine motu & materia: non autem caro, & os, & homo: ſed horum definitio eſt ſicut definitio ſimi, in cuius definitiõe ponitur ſubiectum ſenſibile. Et ſic ex ipſis definitionibus Naturalium & Mathematicorum apparet ꝙ ſupra dictum eſt de differentia Mathematici & Naturalis. Secundo ibi.

ARGY. *Hoc idem indicant & Mathematicarum facultatum hæc, quæ magis ſunt Naturales, ut perſpectiua, Muſica, & Aſtrologia. Nam contra quodammodo ſeſe habent atque Geometria. Geometria nanq; de Naturali quidem linea contemplatur, ſed non ut eſt Naturalis. Perſpectiua uero Mathematicam quidem conſyderat lineam, at non ut eſt Mathematica, ſed ut eſt Naturalis.*

Demon-

Tex. co. 20.

A Demonſtrant autem & quæ magis Phyſica quã Mathematica: vt Perſpectiua, & Harmonica, & Aſtrologia. è contrario enim quodammodo ſe habent ad Geometriam. Geometria quidem enim Phyſicam intendit lineam: ſed nõ inquantum eſt Phyſica. Sed perſpectiua quidem Mathematicam lineam, ſed non inquãtum Mathematica, ſed inquantum eſt Phyſica.

Nec in textu græco, nec in græcis expoſitoribus, comparatio hæc mediarũ ſciẽtiarum habetur, ac tãtum dicitur q Sciẽtiæ mediæ magis ſunt Naturales, quã Mathematicæ pu tæ. cõpe natu ſales ſũt.

Probat idẽ per ſciẽtias, quæ ſunt mediæ inter Mathematicam & Naturalem. Dicuntur autẽ ſciẽtiæ mediæ, quæ accipiunt principia abſtracta a Scientijs pure Mathematicis, & applicant ad materiã ſenſibilem: ſicut Perſpectiua applicat ad lineã viſualem, ea quæ demonſtrantur a Geometria circa lineam abſtractã. et Harmonica, i. Muſica, applicat ad ſonos ea, quæ Arithmeticus conſyderat circa proportiones numerorum. & Aſtrologia cõſyderationem Geometriæ & Arithmeticæ applicat ad Cœlũ & ad partes eius. B Huiuſmodi autẽ Scientiæ, licet ſint mediæ inter Scientiã Naturalem & Mathematicam: tñ dicũtur hic a Philoſopho eſſe magis Naturales quã Mathematicæ, quia vnũquodq; denominatur, & ſpeciem habet a termino. vnde, quia harũ Scientiarum cõſyderatio terminatur ad materiã Naturalẽ, licet per principia Mathematica procedat, magis ſunt Naturales quã Mathematicæ. Dicit ergo de huiuſmodi Scientijs, q contrario modo ſe habent cũ Scientijs, quæ ſunt pure Mathematicæ, ſicut Geometria vel Arithmetica. Nã Geometria conſyderat quidẽ de linea, quæ habet eſſe in materia ſenſibili, quæ eſt linea Naturalis, non tñ cõſyderat de ea inquantũ eſt in materia ſenſibili, ſecundũ q eſt Naturalis, ſed abſtracte vt dictũ eſt. Sed Perſpectiua econtra accipit lineã abſtractam, ſecundum q eſt in cõſyderatione Mathematici, et applicat eam ad materiã ſenſibilẽ: & ſic determinat de ea, nõ inquãtum eſt Mathematica, ſed inquantũ eſt Phyſica. Ex ipſa ergo differẽtia Scientiarum mediarũ ad Sciẽtias pure Mathematicas, apparet quod ſupra dictũ eſt. C Nam, ſi huiuſmodi Scientiæ mediæ abſtractæ applicant ad materiam ſenſibilẽ, manifeſtum eſt, q Mathematicæ econtra ea, quæ ſunt in materia ſenſibili abſtrahunt. Et per hoc etiam patet reſponſio ad id quod ſupra obijciebatur de Aſtrologia. Vnde Aſtrologia eſt magis Naturalis quàm Mathematica. Vnde non eſt mirum ſi communicet in concluſionibus cum Scientia Naturali: quia tamen non eſt pure Naturalis per aliud mediũ eandem concluſionem demonſtrat. Sicut, q terra ſit ſpherica demonſtratur a Naturali per medium Naturale, vt puta, quia partes eius vndiq; & æqualiter concurrunt ad medium: ab Aſtrologo autem ex figura eclipſis lunaris, vel ex hoc, q non eadem ſydera ex omni parte terræ aſpiciuntur.

Cur magis Naturales dicat Ari. Scientias medias eſſe.

LECTIO IIII.

Naturalis Philoſophus non ſolam materiam ſpeculatur: ſed formam omnem in materia vſq; ad hominis intellectum.

ARGV.

Cum autẽ Natura ſit duplex, materia atq; forma, res Naturales perinde cõtẽplemur oportet, atq; ſi de ſimitate quidnã ſit, cõſyderemus. Quare neq; ſine materia, neq; ſine rõne materiæ res huiuſcemodi cõſyderãdæ eſſe uidetur. D

Tex. co. 21.

QVoniam autem natura dupliciter dicitur, ſpecies & materia, ſicut de ſimo quid ſit intendimus, ſic cõſyderandum eſt. Quare neq; ſine materia huiuſmodi, neq; ſm materiã.

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit differentiã inter Naturalem & Mathematicũ, hic oſtẽdit ad quid ſe extendat conſyderatio Naturalis. & circa hoc duo facit. Primo oſtendit, q ad Naturalem pertinet cõſyderare formã & materiam. Secundo oſtẽdit quid ſit terminus cõſyderationis Naturalis circa formã ibi. [Vſq; ad quantũ.] Circa primũ duo facit. Primo ex præmiſsis cõcludit propoſitum. Secundo mouet dubitationes circa determinatũ ibi. [Etenim iã.] Dicit ergo primo, q natura dicit dupliciter, ſ. de materia & forma, vt ſupra dictũ eſt, Et ſic eſt cõſyderandum in Scientia Na- A turali, ſicut cũ intendimus de ſimo quid eſt. tunc. n. non ſolum formam. i. curuitatẽ, ſed etiã materiam. i. naſum attendimus. Vnde in Sciẽtia Naturali neq; eſt conſyderatio ſine materia ſenſibili, neq; etiã ſolum ſecundum materiam, ſed etiam ſm formã. Et notandũ, q iſte proceſſus Ariſt. includit duo media. per vnũ quorum ſic poteſt argumẽtari. Naturalis Philoſophus debet conſyderare de natura: ſed natura eſt tam forma quã materia: ergo debet tam de materia quã de forma conſyderare. Per aliud vero ſic. Naturalis differt a Mathematico, vt dictum eſt, quia conſyderatio Naturalis eſt ſicut conſyderatio ſimi, conſyderatio vero Mathematici eſt ſicut conſyderatio curui: ſed conſyderatio ſimi eſt conſyderatio formæ & materiæ: ergo & conſyderatio Naturalis eſt conſyderatio vtriuſque. Secundo ibi.

Secũda parte 26. tx.

Immediate infra lec. 2.

ARGV.

Nam & de hoc ipſo quiſpiam dubitauerit cũ duæ ſint Naturæ, de utra cõſyderare, ad Naturalẽ Philoſophũ pertinet: an de eo quod ex utriſq; cõponitur. Quod, ſi de ipſo, et de utraq; contẽplari ad eundẽ utiq; ſpectat, utrũ igitur B *eiuſdem ſit facultatis an diuerſarum vtranq; cognoſcere.*

Tex. co. 22.

Etenim iam & de hoc dubitabit aliquis dupliciter, quia duæ naturæ ſunt, de qua eſt Phyſica, aut de eo quod ex vtriſq;. Sed ſi de eo quod eſt ex vtriſq;, & circa vtraq;: vtrum igitur eiuſdem, aut alius vtrunq; cognoſcere?

Mouet circa præmiſſa dubitationẽ duplicem. quarũ prima eſt. Cũ natura dicatur de materia & de forma, vtrum Scientia Naturalis ſit tantũ de materia, vel tantũ de forma: vel de eo, quod eſt ex vtroq; cõpoſitum. Secũda dubitatio eſt. Suppoſito, q de vtroq; conſyderet Scientia Naturalis, vtrum ſit eadem Scientia Naturalis, quæ conſyderet de forma & materia: vel alia, & alia de vtroq;. Secundo ibi.

ARGV.

Nam reſpicienti quidem ad Veteres, materiei cognitio ad ipſum uidebitur pertinere. perparum enim Empedocles C *& Democritus formam, quiditatemq; tetigerunt.*

In Antiquos quidem enim aſpicienti videbitur vtiq; eſſe materiei. ex parua enim parte quadam Empedo. & Democritus ſpeciem & quod quid erat eſſe tetigerunt.

Soluit prędictas dubitationes, & maxime ſecundã, oſtendens q ad eiuſdem Sciẽtiæ Naturalis conſyderationẽ pertinet conſyderare de forma & de materia. Nã prima quęſtio ſatis videbat ſoluta eſſe per hoc, quod dixerat, q cõſyderatio Naturalis eſt, ſicut cũ intendimus de ſimo quid ſit. Circa hoc ergo duo facit. Primo ponit quid Antiqui ſenſiſſe uidenť: & dicit, q ſi aliquis velit aſpicere ad dicta Antiquorum Naturaliũ, videtur, q Scientia Naturalis nõ ſit niſi de materia: quia vel nihil tractauerunt de forma, vel aliquid modicũ, ſicut tetigerunt eam Demo. & Empe. inquantum poſuerunt aliquid fieri ex multis ſecũdum aliquem determinatum modũ miſtionis vel cõgregationis. Secundo ibi.

ARGV.

D *At, ſi ars imitatur naturam, eiuſdem autem ſcientiæ eſt formam atq; materiam uſque ad terminum quendam cognoſcere, ueluti Medici ſanitatem, & bilem, atq; pituitam, in quibus eſt ſanitas: & Aedificatoris ſimiliter formam ipſius domus atq; materiã, lateres inquàm ac ligna & cæterorum. Eodem modo Naturalis etiam facultatis erit profecto utraſq; naturas cognoſcere.*

Si autem ars imitatur naturam: eiuſdem autẽ ſcientiæ eſt cognoſcere formã & materiam vſq; ad hoc, vt Medici ſanitatem, & cholerã & phlegma, in quibus eſt ſanitas: ſimiliter autem et Aedificatoris eſt formã domus, & materiã, quoniam lateres & ligna ſunt: ſimiliter autem in alijs: & Phyſici vtiq; erit cognoſcere vtraſq; naturas.

Oſtendit propoſitum tribus rationibus, quarum prima talis eſt. Ars imitatur naturā. oportet igitur, ꝙ ſic ſe habeat Scientia Naturalis circa Naturalia, ſicut ſe habet Sciēna artificialis circa artificialia: ſed eiuſdē Scientiæ artificialis eſt cognoſcere materiam & formam vſq; ad aliquem certum terminum, ſicut Medicus cognoſcit ſanitatem vt formā, & cholerā & phlegma, & huiuſmodi ſicut materiā, in qua eſt ſanitas. Nam in contēperatione humorum ſanitas cōſiſtit. Et ſimiliter ędificator cōſyderat formā domus, & lateres et ligna, quæ ſunt materia domus. & ita eſt in omnib⁹ aliis artibus. ergo eiuſdē Scientię naturalis eſt cognoſcere tā materiam q̄ formā. Eius aūt, ꝙ ars imitatur Naturam ratio eſt,

Quomodo ars naturam imitetur.

quia principiū operationis artificialis cognitio eſt: omnis aūt noſtra cognitio eſt per ſenſus a rebus ſenſibilibus & naturalibus accepta, vnde ad ſimilitudinē naturaliū in artificialibus operamur. Ideo aūt res naturales imitabiles ſunt p̄ artē, quia ab aliquo principio intellectiuo tota natura ordinatur ad finē ſuū, vt ſic opus naturę videatur eſſe opus intelligentię, dū per determinata media ad certos fines procedit: quod etiā in operādo ars imitatur. Secūdā rationē ponit ibi.

ARGY. *Præterea Facultatis eiuſdem eſt id gratia cuius; finemque & ea; quæ horum gratia ſunt cognoſcere. at natura finis eſt; & id cuius gratia. Quorum nanque motionis, ſi ſit continua, finis aliquis eſt, eorum is vltimum eſt; & id cuius gratia. Quapropter & Poeta ridicule compulſus eſt ad hanc ſententiam afferendam, Extremum ob quod natus erat fatumq; petiuit. Non enim quoduis ultimum finis eſt, ſed id, quod eſt optimum. Artes præterea materiam faciunt, quædam ſimpliciter: quædam aptam idoneamque ad opus. Et utimur quia omnia ſunt gratia noſtri. (Sumus enim & nos quodammodo finis.) Id enim, cuius gratia cætera ſunt, dupliciter dicitur, ut in Philoſophia diſtinximus. Duæ igitur dominæ ſunt materiæ cognoſcentesq; artes, ea, quæ utitur, & ea, quæ præeſt faciendorum operum facultati: ipſa inquam Architectura. Quapropter & ea, quæ utitur, Architectura quodammodo eſt. Sed hoc intereſt; altera nanque formam cognoſcit, altera materiam facit. Nam gubernator quidem qualis eſt forma claui cognoſcit ac iubet. at Architectus extruendæ nauis, qualis ex ligno & qualibus ex motibus erit. In his igitur, quæ per artem conficiuntur, nos operis extruendi cauſa materiam facimus. In naturalibus autem eſt.*

Tex.cõ. 23. Adhuc, quod cuius cauſa fit, & finem eiuſdē. & quæcunque ſunt propter hoc. Natura autem finis eſt, & cuius cauſa fit. quorum enim continuo motu exiſtente, eſt aliquis finis, ipſius motus, hoc vltimum eſt, & cuius cauſa fit. vnde & Poeta deriſorie appoſuit dicere hunc finem, cuius quidem cauſa effectus eſt. vult enim non omne eſſe vltimum finem, ſed optimum. Quoniā

Te.cõ.24. autem faciunt artes materiam, aliæ quidem ſimpliciter: aliæ vero operoſe. & vtimur tanquam propter nos omnibus quæ ſunt. (Sumus enim quodammodo & nos finis.). Dupliciter enim eſt id cuius cauſa fit. dictum eſt autem de his in his, quæ de Prima Philoſophia ſunt.* Duæ igitur ſunt a principantes materiam & cognoſcentes artes: quæ vtitur, & factiua, quæ Architectonica. vnde & vſualis Architectonica quodammodo eſt. Differunt autem ſecūdum quod

In quinto & duodecimo. Te.cõ.25. * Te.cõ.15. a l. quæ dominantur materiæ.

E hæc formæ quidem cognoſcitiua eſt Architectonica, alia autem vt factiua materiæ. gubernator enim qualis ſit forma aliqua temonis cognoſcit & inſtituit: alius autem ex quo ligno & qualibus illis erit. In his quidem igitur, quæ ſunt ſecundum artem, nos facimus materiam propter opus: ſed in Phyſicis ineſt.

Eiuſdem Scientiæ eſt cōſyderare finē, & ea quæ ſunt ad finē. & hoc ideo, quia ratio eorum, quę ſunt ad finem a fine ſumitur: ſed natura, quæ eſt forma, eſt finis materiæ: ergo eiuſdem Scientię Naturalis eſt cōſyderare materiam & formā. Quod autē forma ſit finis materiæ ſic probat. Ad hoc, ꝙ aliquid ſit finis alicuius motus cōtinui duo requiruntur: quorum vnū eſt, ꝙ ſit vltimū motus: et aliud eſt, ꝙ ſit cuius cauſa fit: aliquid.n. poteſt eſſe vltimū, ſed nō eſt cuius cauſa fit. vnde Poeta hoc appoſuit, ꝙ deriſorie ſe habet dicere, finē

F cuius cauſa fit. Videtur.n. eſſe nugatio, ſicut ſi diceretur, homo animal: quia animal eſt de ratione hominis, ſicut & cuius cauſa de ratione finis. vult.n. Poeta, ꝙ nō omne vltimū ſit finis, ſed illud, quod eſt vltimū & optimū, hoc eſt cuius cauſa fit. Et quidē, ꝙ forma ſit vltimum generationis hoc eſt per ſe manifeſtum. Sed, quod ſit cuius cauſa fit reſpectu materiæ, manifeſtat per ſimilitudinē in artibus. Inueniuntur.n. quædam artes, quæ faciunt materiā, quarum quædā faciūt eam ſimpliciter, ſicut ars figuli facit lateres, quæ ſunt materia domus: quædā vero faciunt eam operoſe, i. materiā præexiſtentem in natura diſponunt ad receptionē formæ, ſicut ars carpētaria præparat ligna ad formam nauis. Item conſyderādum eſt, ꝙ nos vtimur omnibus, quæ ſunt ſecundum artē facta, ſicut propter nos exiſtētibus. Nos.n. ſumus quodammodo finis omnium artificialium. Et dicit. [quodammodo.] quia ſicut dictū eſt in Philoſophia prima, dupliciter dicitur id cuius cauſa fit, ſ. cuius & quo: ſicut finis domus, vt cuius, eſt habitator: vt quo, eſt habitatio. Ex his

Homo quodammodo finis eſt omnium.

G igitur accipere poſſumus ꝙ duæ artes ſunt principātes materiam. i. quæ præcipiunt artibus facientibus materiam: & cognoſcentes. i. diiudicantes de ipſis: vna, ſ. quæ vtitur, & alia, quæ eſt factiua artificiati, inducēs, ſ. formam: et hæc eſt ſicut Architectonica reſpectu eius, quę diſponit materiā, ſicut nauiſactiua reſpectu carpētariæ, quæ ſecat ligna. Vnde etiā oportet ꝙ ipſa ars vſualis ſit quodāmodo Architectonica, i. principalis ars reſpectu factiuę. Quāuis igitur vtraq; ſit Architectonica, ſ. vſualis et factiua, tñ differūt, quia vſualis eſt Architecta inquātū eſt cognoſcitiua & diiudicatiua de forma: alia autē, quæ eſt Architecta tanq̄ factiua formę, eſt cognoſcitiua materiæ, i. diiudicat de materia. Et hoc manifeſtat per exemplū. vſus.n. nauis pertinet ad gubernatorem, & ſic gubernatoria eſt vſualis: & ſic eſt Architectonica reſpectu nauiſactiuę, & cognoſcit & diiudicat de forma. Et hoc eſt, quod dicit, ꝙ gubernator cognoſcit & inſtituit qualis debeat eſſe forma temonis. Alius autem, ſ. Factor nauis cognoſcit & diiudicat ex quibus & qualibus lignis de-

H beat fieri nauis. Sic ergo manifeſtū eſt, ꝙ ars, quę īducit formam, præcipit arti, quæ facit vel diſponit materiā: & ars, quæ vtitur artificiato iā facto, præcipit arti, quę inducit formam. Ex quo poſſumus accipere, ꝙ ſic ſe habet materia ad formam, ſicut forma ad vſum. ſed vſus eſt cuius cauſa fit artificiatum: ergo & forma eſt, cuius cauſa eſt materia in artificialibus. Et ſicut in his, quæ ſunt ſecundum artem, nos facimus materiam propter opus artis, quod eſt ipſum artificiatum, ita in naturalibus materia ineſt a natura non a nobis facta: nihilominus eundem habens ordinem ad formā, ſcilicet ꝙ eſt propter formam. Vnde ſequitur, ꝙ eiuſdem Scientiæ naturalis ſit conſyderare materiam & formam.

Tertiam rationem ponit ibi.

Inſuper materies eſt eorum quæ ſunt ad aliquid. Alia enim ad aliam eſt formam accommodata. ARGY.

Amplius eorum quæ ſunt ad aliquid materia eſt. in alia enim forma alia materia. Tex. cõ. 26.

Materia eſt de relatiuis ſecundum dici, non autem ſecundum eſſe.

Quæ talis eſt. Eorum, quæ ſunt ad aliquid, vna eſt ſcientia: ſed materia eſt de numero eorum, quæ ſunt ad aliquid: quia dicitur ad formam. Quod ideo non dicitur: quia ipſa materia ſit in genere relationis, ſed cuiuslibet formæ determinatur propria materia. Et hoc eſt quod ſubdit, quód ſub alia forma oportet eſſe aliam materiam. Vnde relinquitur, q eiuſdem ſcientię naturalis ſit conſyderare formam et materiam. Deinde cum dicit.

ARGV.

At quouſq; naturalem Philoſophum formam et ipſum quid eſt ſcire oportet. An ut medicum neruum, uel fabrũ æs, uſq; ad quendam terminum conſyderare oportet. Alicuius nanq; gratia eſt unaquæq;, et circa res uerſari quæ ſeparabiles quidem ſunt ratione, in materia autem ſunt. Homo nanq; generat hominem atq; ſol. Quo uero modo ſeſe habeat ſeparabilis forma: & quidnam ſit Philoſophiæ Primæ officium eſt determinare ac pertractare.

Teſtimonio autẽ Themiſtij Simplicij, et opinatur naturalẽ Philoſophũ formam, vſq; ad cauſam finalẽ debere conſyderare: q & Plato iubet i Phedone.

B Vſq; ad quantum ergo Phyſicum oportet cognoſcere ſpeciem & quod quideſt? Aut quemadmodum ad Medicum neruum: & fabrum æs vſq; quo, cuius enim cauſa vnumquodq;. Et circa hæc quæ ſunt ſeparatæ quidem ſpecies in materia. homo enim hominem generat ex materia & ſol. Quomodo autẽ ſe habeat hoc ſeparabile, & quid ſit, Philoſophiæ primæ eſt determinare.

Oſtendit quantũ ſe extendat cõſyderatio ſcientiæ naturalis circa formã. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quęſtionem hãc. ſ. vſq; ad quantũ oporteat Naturalem cõſyderare de forma & quiditate rei. Nam conſyderare formas & quiditates rerũ abſolute, videtur pertinere ad Philoſophũ. Primum. ſecundo ſoluit, q ſicut Medicus cõſyderat neruũ, et Faber æs vſq; ad aliquẽ terminũ, ita et Naturalis formas. Medicus. n. non conſyderat de neruo inquãtum eſt neruus: hoc. n. pertinet ad Naturalem, ſed inquãtum eſt ſubiectum C ſanitatis. & ſimiliter Faber de ære non inquantum eſt æs, ſed inquantũ eſt ſubiectum ſtatuę, aut alicuius huiuſmodi. Et ſimiliter Naturalis nõ cõſyderat de forma inquantũ eſt forma, ſed inquãtũ eſt in materia. Et ideo ſicut Medicus in tantum cõſyderat de neruo inquantũ pertinet ad ſanitatẽ, cuius cauſa cõſyderat neruum, ſimiliter Naturalis in tantũ cõſyderat de forma inquãtũ habet eſſe in materia. Et ideo terminus cõſyderationis Sciẽtiæ naturalis eſt circa formas, quæ quidẽ ſunt aliquo modo ſeparatæ, ſed tñ eſſe habẽt in materia. Et huiuſmodi formæ ſunt animæ rationales: quæ quidem ſunt ſeparatę, inquantũ intellectiua virtus non eſt actus alicuius organi corporalis, ſicut virtus viſiua eſt act⁹ oculi. ſed in materia ſunt inquãtum dant eſſe naturale tali corpori Et q ſint in materia per hoc probat, q forma cuiuſlibet rei generatę ex materia, eſt in materia: ad hoc. n. terminatur generatio vt forma ſit in materia. Sed homo generat ex materia & ab homine, quaſi ab agente primo, & a Sole tanq; ab agẽte vniuerſali reſpectu generabiliũ: vnde ſequitur, q aĩa, quæ eſt forma humana, ſit in materia. Vnde vſq; ad animã rationalẽ ſe extendit cõſyderatio Naturalis, quæ eſt de formis. Sed qũo ſe habeant formæ totaliter a materia ſeparatæ, & quid ſint, vel etiã quomodo ſe habeat hæc forma. i. anima rationalis ſecundũ q eſt ſeparabilis, et ſine corpore exiſtere potens, & quid ſit ſecundũ ſuam eſſentiã ſeparabile, hoc determinare pertinet ad Philoſophum primũ.

Terminꝰ conſyderationis Naturalis.

LECTIO V.

Philoſophum Naturalem de Cauſis ſpeculari oportere: quæue & quot numero ſint.

ARGV.

Determinatis autem hiſce conſyderandum eſt de cauſis quales & quot ſint numero. Nam cùm hæc pertractatio ſciendi ſit cauſa, ſcire autem unumquodque non prius putemus, quàm circa unumquodque propter quid eſt capiamus, idque ſit primam accipere cauſam, & patet a nobis hoc eſſe agendum, & de generatione corruptione-

A *ue, & de omni Naturali mutatione: ut ipſarum perceptis principijs, ad ipſa quodque eorum, quæ quærimus, reducere enitamur.*

DEterminatis autem his cõſyderandum eſt de cauſis, & quæ & quot numero ſunt. Quoniam. n. ſciendi gratia hoc negociũ eſt: ſcire autem nõ ante opinamur vnũquodq; q̃ vtiq; accipimus propter quid eſt vnũquodq;, hoc autem eſt accipere primam cauſam, manifeſtũ eſt, quoniam & nobis hoc faciendum eſt, et de generatione & corruptione & de omni Phyſica mutatione: quatenus ſcientes eorũ principia, reducere in ipſa tentemus quæſitorũ vnumquodq;. Te. cõ. 17.

Poſtq̃ Philoſophus oſtẽdit de quibus conſyderat Sciẽtia Naturalis, hic incipit oſtẽdere ex quibus cauſis demõſtret. B Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de cauſis In ſecunda uero oſtẽdit ex quibus cauſis Naturalis demonſtret ibi. [Qm̃ autẽ cauſę quatuor.] Circa primũ duo facit. Te. cõ. 70. Primo oſtendit neceſsitatem determinandi de cauſis, ſecundo incipit de cauſis determinare ibi. [Vno quidẽ modo.] Te. cõ. 28. Dicit ergo primo, q poſtq; determinatũ eſt quid cadat ſub cõſyderatione ſcientię Naturalis, reſtat conſyderandum de cauſis, quę & quot ſunt. Et hoc ideo, quia hoc negociũ, quo intẽdimus de natura tractare, nõ ordinatur ad operationẽ, ſed ad ſcientiã. quia nos non poſſumus facere res naturales ſed ſolũ de eis ſcientiã habere. ſed nos nõ opinamur nos ſcire vnũ quodq;, niſi cũ accipimus propter quid, quod eſt accipere cauſam. vnde manifeſtũ eſt q hoc obſeruandum eſt nobis circa generationẽ et corruptionẽ et omnem naturalẽ mutationem, vt cognoſcamus cauſas: & reducamus vnumquodq;, de quo quærit propter quid, in proximã cauſam. Hoc aut ideo dicit, quia cõſyderare de cauſis inquantũ huiuſ, propriũ eſt Philoſophi Primi. nã cauſa in eo q cauſa eſt C non depẽdet a materia ſecundũ eſſe, eo q in his etiã, quæ a materia ſunt ſeparatæ, inuenit ratio cauſæ. Sed a Philoſopho naturali aſſumitur cõſyderatio de cauſis propter aliquam neceſsitatem: nec aſſumitur ab eo cõſyderare de cauſis, niſi ſm q ſunt cauſæ naturalium mutationum. Secundo ibi.

Vno itaq; modo cauſa dicitur id, ex quo quippiam fit, eo pacto ut inſit, ut æs ſtatuæ, argentumq; pateræ, & horum genera. Alio modo forma atq; exemplar. hæc eſt autem ratio quiditatis & huius genera, uelut eius concentus, qui ſonos omnes complectitur, ipſa duorum ad unum ratio, atq; omnino numerus. partes itemq;, quæ in ratione ſumuntur. Præterea id, unde primũ principium eſt mutationis aut quietis. qualis eſt cauſa his qui conſuluit, & pater filij, atq; omnino quod efficit eius quod efficitur. & quod mutat eius quod mutatur. Inſuper ut finis, hic autẽ D *eſt cuius gratia cætera fiunt. uelut i de ambulandi ſanitas. cur enim de ambulat interrogati, quò ualeat reſpõdemus: atque ſi hoc pacto dixerimus, reddidiſſe cauſam arbitramur. Et quæcunq; alio mouẽte inter ipſum & finem fiũt, ut inter Medicum ſanitatemq;, macies, aut purgatio, aut inſtrumenta. Vniuerſa enim hæc ipſius finis gratia ſunt, inter ſeſe autem differunt. alia nanque ſunt opera, alia inſtrumenta. Cauſæ igitur tot ferè modis dicuntur.* ARGV.

Vno quidẽ modo cauſa dicitur, ex quo fit aliquid cùm inſit, ſicut æs ſtatuæ, & argentũ phialæ, & horũ genera. Alio autẽ modo ſpecies exẽplũ. hęc autẽ eſt ratio ipſius q quid erat eſſe: et huius genera, vt eius quæ eſt diapaſon, duo ad vnũ, & omnino numerus, & partes, quæ in definitione. Te. cõ. 28.

Amplius vnde principium mutationis primũ E aut quietis eſt, vt conſilians cauſa, & pater filij, et omnino faciẽs facti, & commutans commutati. Tex. c. 49. Adhuc autẽ quemadmodum finis. Hoc autẽ eſt quod cuius cauſa, vt ambulandi ſanitas. propter quid enim ambulat, dicimus vt ſanetur. & dicentes ſic, opinamur aſsignare cauſam. Et quæcũq; iam mouente alio intermedia, ſunt finis: vt ſanitatis, macies, aut purgatio, aut potiões, aut orga- Tex. c. 50. na. omnia. n. hæc finis gratia ſunt. Differunt tamen abinuicẽ, ꝙ alia quidem opera, alia vero organa. Cauſæ quidẽ igitur ferè tot modis dicunẽ.

Determinat de cauſis. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit diuerſas ſpecies cauſarũ, Secundo de quibuſdã immani Secũda parte 19 co. feſtis cauſis determinat ibi. [Dicitur autẽ fortuna.] Tertio Te. c. 68. oſtendit ꝙ nõ ſunt plures neq; pauciores ibi. [Qm̃ autem F cauſæ.] Prima diuiditur in duas. In prima determinat ſpe- Secũda parte 2. Te. cies cauſarũ. In ſecunda determinat modos diuerſarũ cauſarum ſecundũ vnamquanq; ſpeciẽ ibi. [Modi autem cauſarum.] Circa primum duo facit. Primo inducit diuerſas ſpe- Te. c. 51. cies cauſarum, Secũdo reducit eas ad quatuor ibi. [Omnes autem nunc.] Circa primũ duo facit. Primo ponit diuerſitatem cauſarũ. Secundo exponit quædam conſequentia ex Secũda parte 30. tex. Materia. diuerſitate prædicta ibi. [Contingit autẽ.] Dicit ergo primo ꝙ vno modo dicitur cauſa, ex quo fit aliquid cũ inſit, ſicut æs dicitur cauſa ſtatuę, & argentũ cauſa phialę, & etiã genera horũ dicuntur cauſæ earundẽ rerum, ſicut metallũ, vel liquabile, vel huiuſmodi. Appoſuit autẽ. [cum inſit.] ad differentiã priuationis & cõtrarij. nam ſtatua quidẽ fit ex ære, quod ineſt ſtatuæ iam factæ: fit etiam ex infigurato, quod quidẽ non ineſt ſtatuæ iã factæ. Vnde æs eſt cauſa ſtatuæ, non autẽ infiguratum, cum ſit principiũ per accidens Lec. 13. te. cõm. 63. Forma. tantum, vt in Primo dictũ eſt. Secundo modo dicitur cauſa ſpecies & exẽplum. & hoc dicitur cauſa, inquantũ eſt ratio G quidditatiua rei. hoc. n. eſt per quod ſcimus de vnoquoq; quid eſt. Et ſicut dictũ eſt circa materiam, ꝙ etiam genera materiæ dicuntur cauſa, ita & genera ſpeciei dicũtur cauſa. Et ponit exemplũ in quadam cõſonantia muſicæ, quæ vocaẽ diapaſon, cuius forma eſt proportio dupla, quę eſt duorum ad vnũ. Nam proportiones numerales applicatæ ad ſonũ ſicut ad materiã, conſonantias muſicales cõſtituunt. et cum duo vel duplũ ſit forma cõſonantiæ, quę eſt diapaſon, & genus duorum, quod eſt numerus, eſt cauſa. Sicut. n. dicimus ꝙ forma diapaſon eſt proportio duorũ ad vnum, quæ eſt proportio dupla, ita poſſumus dicere ꝙ forma diapaſon eſt proportio duorũ ad vnum, quæ eſt multiplicitas. Et ita ad hunc modũ cauſæ reducũtur omnes partes, quæ ponuntur in definitione. nã partes ſpeciei ponũtur in definitione, Lec. 9. non autẽ partes materiæ, vt dicitur in. 7. Meta. Nec eſt hoc Te. c. 35. cõtra id, quod ſupra dictũ eſt, quod in definitione rerũ naturalium ponitur materia. nã in definitione ſpeciei nõ ponitur materia indiuidualis, ſed materia cõis: ſicut in defini H tione hominis ponũtur carnes & oſſa, nõ autem hæ carnes Partes definitiõis ſunt formæ. & hęc oſſa. Natura igitur ſpeciei cõſtituta ex forma & materia cõmuni ſe habet ut formalis reſpectu indiuidui, quod participat talẽ naturam: & pro tanto hic dicitur, ꝙ partes, quæ ponũtur in definitione, ad cauſam formalẽ pertinent. Conſyderandũ eſt etiã, ꝙ duo poſuit pertinentia ad quidditatem rei. i. ſpeciẽ, & exemplũ propter diuerſas opiniones Species & exemplum cur formã dixerit. de eſſentijs rerũ. Nam Plato poſuit naturas ſpecierum eſſe quaſdã formas abſtractas, quas dicebat exẽplaria & ideas: & propter hoc poſuit exẽplum vel paradigma. Naturales autẽ Philoſophi, qui aliquid de forma tetigerũt, poſuerunt formas in materia. & propter, hoc nominauit ſpeciẽ. Vlte- Efficiens. rius autẽ dicit ꝙ alio modo dicitur cauſa, a quo eſt [princi- Quadruplex cauſa efficiẽs. piũ motus vel quietis, ſicut cõſilians dicitur cauſa: & pater Perficiens. filij, & omnino cõmutans cõmutati.] Circa autẽ huiuſmo Præparans. di cauſas cõſyderandũ eſt ꝙ quadruplex eſt cauſa efficiẽs, Adiuuans. ſcilicet perficiẽs, præparans, adiuuãs, et conſilians. Perficiẽs Conſilians. E enim eſt, quod dat cõplementũ motui vel mutationi, ſicut quod introducit formã ſubſtantialẽ in generatione. Præparans autẽ ſeu diſponens eſt, quod aptat materiam ſeu ſubiectum ad vltimũ complementum. Adiuuans vero eſt, quod nõ operatur ad propriũ finem, ſed ad finem alterius. Conſilians autẽ in his, quę agũt a propoſito, eſt quod dat agenti formam per quã agit. Nam agẽs a propoſito agit per ſuam ſcientiam, quã conſiliãs ſibi tradit. ſicut & in rebus naturalibus generãs dicitur mouere grauia vel leuia, inquãtũ dat formam per quã mouentur. Quarum autẽ modũ cauſæ po Finis. nit, ꝙ aliquid dicitur vt finis, & hoc eſt cuius cauſa aliquid fit, ſicut ſanitas dicië cauſa ambulationis. Et hoc patet, quia reſpõdetur ad quæſtionẽ factã propter quid. cum. n. quęrimus propter quid ambulat, dicimus vt ſaneë: & hoc dicentes opinamur nos aſsignare cauſam. Ideo aut poti⁹ probat de fine ꝙ ſit cauſa, q̃ de alijs, quia hoc minus videbaë, propterea quia finis eſt vltimũ in generatione. Et vlterius addit, ꝙ omnia, quæ ſunt intermedia inter primũ mouens & F vltimũ finem, omnia ſunt quodãmodo fines. ſicut Medicus ad ſanitatẽ inducendã extenuat corpus, & ſic ſanitas eſt finis maciei: maciẽ aũt operatur per purgationẽ, purgationẽ autẽ per potionẽ, potionem aũt præparat per aliqua inſtrumenta, vnde omnia hæc ſunt quodãmodo finis. nã macies eſt finis purgationis, & purgatio potionis, et potio organorũ, & organa ſunt fines in operatione, vel inquiſitione organorũ. Et ſic patet, ꝙ iſta intermedia differũt adinuicem, inquantũ quædã ſunt organa, & quædã opera operata, ſ. per organa. Et hoc inducit ne aliquis credat ꝙ ſolũ id, quod eſt vltimum, ſit cauſa, ſicut cuius gratia: propter hoc, ꝙ hoc nomen finis vltimũ quoddã videtur eſſe. Eſt igië omnis finis vltimũ nõ ſimpliciter, ſed reſpectu alicui⁹. Et ultimo cõcludit ꝙ fere tot modis dicuntur cauſę. Et addit ſere, ꝓpter cãs quæ ſunt per accidẽs, ſicut ſunt caſus et fortuna. Secũdo ibi.

Fit autem, vt cum multipliciter cauſæ dicãtur, multæ ARGV. *etiam eiuſdem ſint non per accidens cauſæ, ceu ſtatuæ, & G ſtatuaria ars, & æs, nõ per aliud quicq̃;, ſed vt ſtatua eſt: at non eodem modo, ſed æs quidem vt materia, ars autem vt id, à quo motio proficiſcitur. Sunt præterea q̃ ſibi ſunt mutuo cauſæ, vt exercitiũ bonæ habitudinis, & hæc exercitij. at non eodem modo, ſed hæc vt finis, illud vt principium motus. Idem inſuper contrariorum eſt cauſa. quod enim præſens cauſa cuiuſpiam eſt, id & abſens nõnunquã cauſam eſſe contrarij dicimus. ut Gubernatoris abſentiã ſubuerſionis nauis, cuius præſentia cauſa erat ſalutis.*

Contingit autem multipliciter dictis cauſis, & multas eiuſdem cauſas eſſe non ſm accidens: vt ſtatuifica, & æs, non ſm alterum aliquid, ſed ſm ꝙ eſt ſtatua: ſed non eodem modo, ſed hoc quidem vt materia, illud autẽ, ſicut vnde motus. Sunt autem quædam, & adinuicem cauſæ, vt la- H borare cauſa eſt boni habitus, & hic laborandi: ſed non eodem modo, ſed hæc quidem ſicut finis, illã ſicut principium motus. Amplius autẽ eadem contrariorum eſt. quæ enim præſens cauſa huius eſt, & abſentem cauſam aliquando contrarij, vt abſentia Gubernatoris nauis ſubmerſionis, cuius erat præſentia cauſa ſalutis.

Manifeſtat tria cõſequentia, ex iã dicta cauſarũ diuerſita Primum. te: quorũ Vnũ eſt, ꝙ, cũ cauſę dicantur multipliter, cõtingit vnius & eiuſdẽ eſſe multas cauſas per ſe & nõ per accidẽs, TERA ſicut cauſa ſtatuę eſt ars ſtatuifica, vt efficiẽs: & æs vt materia. Et inde eſt, ꝙ aliqñ vnius rei aſsignanë plures definitiones ſm diuerſas cauſas, ſed pfecta definitio oẽs cauſas cõplectitur. Secundũ eſt, ꝙ quædã ſibi inuicẽ ſunt cauſę ſecundũ Secundum. diuerſam ſpeciẽ cauſæ, ſicut laborare eſt cauſa efficiẽs bonę habitudinis, bona autẽ habitudo eſt cauſa finalis laboris,

Nihil

Nihil.n.prohibet aliquid eſſe prius & poſterius altero ſm diuerſas rationes.finis enim eſt prius ſm rationem, ſed poſterius in eſſe:agens autem econtra. Et ſimiliter forma eſt prior materia ſecundum rationem complementi: materia autem eſt prius q̃ forma generatione & tempore in omni eo,quod mouetur de potẽtia in actum. Tertium eſt,ꝙ idẽ eſt cauſa contrariorum quandoq;,ſicut per ſuam præſentiã gubernator eſt cauſa ſalutis nauis,per abſentiam autem ſuã cauſa eſt ſubmerſionis eius. Deinde cum dicit.

Tertium.

ARGY. *Vniuerſæ autem nunc dictæ cauſæ,quatuor in generá manifeſtiſſima cadunt. Elementa namq; ſyllabarum.materies conficiendorum operum arte. ignis,& talia corporum partes totius:ſuppoſitiones deniq; concluſionis,ut id, ex quo fit aliquid,cauſæ ſunt. Atq; horum quædam ſunt ut ſubiectum,ueluti partes: quædam ut quiditas, totum inquam compoſitio,atq; forma. At ſemẽ Medicus,quiq; conſulit,& omnino efficiens omnia ſunt cauſæ,unde eſt mutationis principium, uel quietis,uel motus. Quædam autem cauſæ ſunt ut finis, bonumq; cæterorum. id enim gratia cuius cætera fiunt,optimum eſſe ſolet, ac finis illorum. Interſit autem nihil bonum ipſum,an apparens bonũ dicatur. Tales igitur atq; tot cauſæ ſpecie eſſe uidentur.*

Te.cõ. 31. Omnes autem nunc dictæ cauſæ in quatuor incidũt modos maniſeſtiſſimos. Elemẽta enim ſyllabarũ,& terra vaſorum,& ignis,& huiuſmodi corporũ,& partes totius, & ſuppoſitiones cõcluſionis,ſicut ex quo cauſæ ſunt. Harũ autẽ hæ quidẽ ſunt ſicut ſubiectũ & partes: aliæ aũt ſunt, ſicut quod quid erat eſſe,& totũ, & cõpoſitio,& ſpecies. Semen autẽ & medicus,& conſilians,& omnino faciẽs, omnes ſunt vnde principiũ mutationis,aut ſtatus aut motus eſt. Aliæ aũt ſicut finis & bonũ aliorum. quæ.n.eſt cuius cauſa potiſſima eſt,& finis aliorũ voluit eſſe. Differt autem nihil eandem dicere bonam, vel videri bonam.

Te.cõm.32. Cauſæ quidem igitur hæ, & tot ſunt ſpecie.

Reducit omnes cauſas ſuperius enumeratas in quatuor ſpecies,& dicit, ꝙ omnes cauſæ quæ enumeratæ ſunt ſuperius reducũtur ad quatuor modos, qui ſunt manifeſti.nam elementa,i.literæ ſunt cauſæ ſyllabarũ, & ſimiliter terra eſt cauſa vaſorũ,& argentum phiale,& ignis,& ſimilia corpora,ſ.ſimplicia,ſunt cauſæ corporũ,& ſimiliter quælibet partes ſunt cauſa totius.[& ſuppoſitiones], i.propoſitiões ſyllogiſmi ſunt cauſa concluſionũ:et omnia iſta habent vnam rationẽ cauſæ,prout dicitur cauſa id,ex quo fit aliquid:hoc enim eſt in omnibus præmiſſis. Omnium autem nũc enumeratorum,quædam ſe habent vt materia,& quædam vt forma,quæ cauſat quiditatem rei,ſicut omnes partes ſe habent vt materia,vt elemẽta ſyllabarũ,et quatuor elementa corporũ miſtorum.ſed ea,quæ important totũ, vel compoſitionem,vel q̃ñq; ſpeciem,ſe habẽt in ratione formę:vt ſpecies referatur ad formas ſimpliciũ,totum autẽ, & cõpoſitio ad formas cõpoſitorum. Videntur aũt hic eſſe duo dubia. Primo quidẽ de hoc,quod dicit, ꝙ partes ſunt cauſæ materiales totius animalis,cũ ſupra partes definitiõis reduxerit ad cauſam formalem. Et poteſt dici,ꝙ ſupra locutus eſt de partibus ſpeciei,quæ cadũt in definitione totius,hic aũt loquitur de partibus materiæ, in quarũ definitione cadit totum,ſicut circulus cadit in definitiõe ſemicirculi. Sed melius dicendũ eſt,ꝙ licet partes ſpeciei,quæ ponũtur in definitione, cõparentur ad ſuppoſitũ naturæ per modũ cauſæ formalis,tñ ad ipſam naturã,cuius ſunt partes, cõparantur vt materia.nã omnes partes cõparantur ad totũ,vt imperfectum ad perfectum, quæ quidẽ eſt cõparatio materiæ ad formam. Item poteſt eſſe dubiũ de hoc,quod dicit,ꝙ propoſitiones ſunt materia cõcluſionis.Materia.n.ineſt ei,cuius eſt materia,vnde ſupra notificãs cauſam materialem dixit, ꝙ eſt,ex quo fit aliquid cũ inſit:propoſitiones aũt ſunt ſeorſum a cõcluſione. Sed dicendũ,ꝙ ex terminis propoſitionum conſtituitur concluſio.vnde ſm hoc propoſitiones dicuntur materia cõcluſionis,inquantũ termini,qui ſunt materia propoſitionũ,ſunt etiam materia cõcluſionis, licet nõ ſm ꝙ ſtant ſub ordine propoſitionũ,ſicut farina dicitur materia panis,licet non ſm ꝙ ſtat ſub forma farinę. Ideo tñ potius dicũtur propoſitiones materia cõcluſionis,q̃ econuerſo,quia termini, qui cõiunguntur in cõcluſione ſeparatim ponũtur in p̄miſſis.ſic igitur habemus duos modos cauſæ. Quædam vero dicũtur eſſe cauſæ ſm aliã rationem,quia.ſ. ſunt principiũ motus,& quietis. Et hoc modo ſemẽ,quod eſt actiuũ in generatiõe,dicitur cauſa: & ſimiliter Medicus per hunc modũ dicitur cauſa ſanitatis,et cõſilians eſt cauſa per hunc modũ,& omne faciens.[Alia litera habet et propoſitiones.] Nam propoſitiones quidem quantũ ad terminos ſunt materia cõcluſionis,vt dictũ eſt: quantum autem ad vim illatiuam ipſarum reducuntur ad hoc genus cauſę. Nam principiũ diſcurſus rationis in cõcluſione eſt ex propoſitionibus. In alijs vero cauſis inuenitur alia ratio cauſæ, ſm.ſ.ꝙ finis, vel bonũ habet rationẽ cauſæ. Et hæc ſpecies cauſę potiſſima eſt inter alias cauſas. Eſt enim cauſa finalis aliarum cauſarum cauſa. Manifeſtum eſt enim, ꝙ agẽs agit propter finem: & ſimiliter oſtenſum eſt ſupra in artificialibus, ꝙ formæ ordinantur ad vſum, ſicut ad finem: & materia in formam, ſicut in finem: & pro tanto dicitur finis cauſa cauſarum. Et,quia dixerat, ꝙ hæc ſpecies cauſæ habet rationem boni: & quandoq; in his, quæ agunt per electionem contingit finem eſſe malum,ideo ad hanc dubitationem tollendam dicit, ꝙ nihil differt vtrum cauſa finalis ſit vere bona, vel apparens bona:quia quod apparet bonũ non mouet,niſi ſub ratione boni. & ſic vltimo cõcludit tot eſſe ſpecies cauſarum,quot dictæ ſunt.

Dubium.
An partes rationem materiæ habeant.

Solutio.

Dubium.

An permiſſę ſunt,cõcluſionis materia.

Tertius præcas habet ὑποθέσεις quod ſuppoſitiones dicimus.

LECTIO VI.

Nonnullæ cauſarum diuiſiones ponuntur penes illarum multiplices modos,& quæ ad ipſas ſequantur.

ARGY. *Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi: ſi in capita uero redigantur & ipſi,pauciores euadunt. Dicuntur enim cauſæ multipliciter, et ipſarum quæ ſunt euiſdem generis alia prior alia & poſterior, ut ſanitatis Medicus:atque Artifex: & concentus eius,qui omnes ſonos complectitur,duplum ac numerus:et ſemper hæ,quæ continent, ad eas, quæ ſunt ſingulares.*

Modi autẽ cauſarum numero quidem ſunt multi: capitales aũt & hi minores. Dicuntur autẽ cauſæ multipliciter. Et ipſarum ſimiliũ ſpecierũ,& prior,& poſterior altera,altera,vt ſanitatis Medicus,& Artifex: & diapaſon, duplũ & numerus: & ſemp̄ cõtinentia ad vnũquodq;.

Poſtquã Philoſophus diſtinxit ſpecies cauſarũ,hic diſtinguit diuerſos modos cauſarũ etiam ſm eandẽ ſpeciẽ cauſæ. & circa hoc duo facit. Primo diſtinguit diuerſos modos cauſarũ,Secundo determinat quædã cõſequentia ad diſtinctionem prædictã.ibi [Differunt autẽ.] Circa primũ duo facit. Primo diſtinguit diuerſos modos cauſarũ. Secũdo reducit eos ad certũ numerum.ibi [Sed tñ hę omnes.[Circa primũ diſtinguit modos cauſarũ ſm quatuor diuiſiões. Dicit ergo primo,ꝙ multi numero ſunt modi cauſarum.ſed,ſi reducãtur capitulariter, ſiue in quadã ſumma ad aliqua cõmunia,inueniũtur pauciores. Vel capitales accipiũtur ſm cõbinationem.manifeſtũ eſt.n.ꝙ pauciores ſunt combinationes modorũ,q̃ modi. Prima ergo diuiſio, vel cõbinatio modorũ eſt,ꝙ in eadẽ ſpecie cauſæ dicit vna cauſa prior altera,vt intelligamus cauſam priorẽ vniuerſaliorẽ:vt ſanitatis cauſa eſt Medicus vt cauſa propria & poſterior, artifex aũt vt cõmunior & prior:et hoc in ſpecie cauſæ efficientis.

Te.cõm.37.
Secũda parte 36.te.

Et ſimile eſt in ſpecie cauſæ formalis. nã cauſa formalis diapaſon propria & poſterior eſt proportio dupla: cauſa autẽ prior & cõior eſt proportio numeralis, quæ dicitur multiplicitas. Et ſimiliter ea, quæ continent vnamquãq; cauſam cõitate ſui ambitus, dicitur cauſa prior. Aduertendũ eſt autem, q cauſa vniuerſalis, & propria, vel prior & poſterior poteſt accipi, aut ſm cõitatem prædicationis ſm exempla hic poſita de Medico & Artifice, vel ſm cõitatem cauſalitatis, vt ſi dicamus Solẽ eſſe cauſam vniuerſalẽ calefactionis, ignẽ vero cauſam propriã: & hæc duo ſibi inuicem correſpondent. Manifeſtũ eſt.n. q qualibet virtus extẽditur ad aliqua, ſm q communicãt in vna ratione obiecti: & quãto ad plura extẽditur, tanto oportet illã rationẽ eſſe cõmuniorem. &, cũ virtus proportionetur obiecto ſm eius rationẽ, ſequitur q cauſa ſuperior agat ſm formam magis vniuerſalem, & minus contractã. Et ſic eſt conſyderare etiã in ordine rerũ: quia quãto aliqua ſunt ſuperiora in entibus, tanto habent formas minus cõtractas, & magis dominãtes ſupra materiã, quæ coarctat virtutẽ formæ. Vnde & id, quod eſt prius in cauſando, inuenitur eſſe prius quodãmodo ſm rationem vniuerſalioris prædicationis, vtputa ſi ignis eſt primum calefaciens Cœlum, nõ tantum eſt primũ calefaciẽs, ſed primum alterans. Secundam diuiſionem ponit ibi.

ARGY. *Præterea ut accidens, & huius genera, ut ſtatuæ alio modo Policletus, alio Statuarius: accidit enim Statuario ut ſit Polycletus. Et ea etiam, quæ continent accidens, uelut ſi homo ſit cauſa ſtatuæ, aut omnino animal. Sunt autem & accidentium alia remotiora alijs, atq; propinquiora, ceu ſi albus, ac muſicus cauſa ſtatuæ dicerentur.*

Tex.co. 33. Amplius autem ſm accidens, & horum genera, ſicut ſtatuę, aliter Polycletus, & aliter ſtatuam faciens: quoniam accidit ſtatuam facienti Polycletum eſſe. Et continentes accidens, vt ſi homo cauſa ſit ſtatuæ, aut omnino animal. Sunt autem accidentium aliæ alijs lõgius, & propius, vt ſi albus & muſicus cauſa dicantur ſtatuæ.

Et dicit, q ſicut cauſę per ſe diuidũtur per cauſas priores & poſteriores, vel cõmunes & proprias, ita etiã & cauſæ per accidens. Eſt.n. præter cauſas per ſe accipere cauſas per accidens, & genera horũ, ſicut cauſa ſtatuæ per accidẽs quidem eſt Polycletus, per ſe autem cauſa ſtatuæ eſt faciẽs ſtatuam, Polycletus.n. eſt cauſa ſtatuę, inquantũ accidit ei eſſe ſtatuã facientem: & etiã ea, quæ ſua cõitate continẽt Polycletum ſunt cauſa ſtatuæ per accidens, ſicut & homo & animal. Et iterum conſyderandũ eſt, q in cauſis per accidẽs quædam ſunt propinquiores cauſis per ſe, & quædã magis remotæ. Cauſa per accidens. Nã cauſa per accidẽs dicitur omne illud, quod cõiungitur cauſæ per ſe, quod nõ eſt de ratione eius: hoc autẽ contingit eſſe, vel propinquius rationi cauſę, vel remotius ab ea: et ſecundũ hoc cauſæ per accidẽs erunt, vel propinquiores, vel remotiores. Sicut, ſi ſtatuã facienti accidat eſſe albũ & muſicum, muſicũ propinquius eſt, quia eſt in eodẽ ſubiecto, & ſm idẽ, ſ. ſm animã, in qua eſt Muſica & Ars ſtatuæ factiua: albũ autẽ ineſt ſecundũ corpus. Sed ſubiectũ propinquius ſe habet adhuc q̃ alia accidẽtia, ſicut Polycletus q̃ album, vel muſicum. non enim coniunguntur hæc ſtatuã facienti, niſi propter ſubiectum. Tertiam diuiſionem ponit ibi.

ARGY. *Præter autem omnes, quæ accommodatæ dicuntur, et quæ per accidens, aliæ ut potentes, aliæ ut operãtes dicuntur: uelut ut extruatur domus, ædificator cauſa dicitur, aut ædificans ædificator. Similiter et in hiſce dicetur, quorum cauſæ ſunt ipſæ cauſæ, ut huius ſtatuæ, aut ſtatuæ, aut omnino imaginis, & æris huiuſce, aut æris, aut omnino materiæ. Et in accidentibus ſimili modo.*

Tex.co. 34. Præter autẽ omnes & propriẽ dictas, & ſecundum accidens, aliæ quidẽ, ſicut potentes dicũtur, E aliæ vero ſicut operantes: vt ędificandi domum ædificator, aut ædificãs ædificator. Similiter autem dicũtur, & in quibus cauſæ, quæ ſunt cauſæ, de ijs quę dicta ſunt, vt huius ſtatuę vt ſtatuę, aut & omnino imaginis: & æris huius, aut æris, aut omnino materiei. Et in accidẽtibus ſimiliter eſt. Cauſa in potencia & in actu. Tex.co. 35.

Et dicit, q præter cauſas proprie dictas, i. per ſe, & per accidens, quædã dicuntur cauſę in potẽtia, ſicut potentes operari: quædã vero ſicut operãtes in actu, ſicut cauſa ædificandi domũ poteſt dici, vel ædificãs in habitu, vel ædificans in actu. Et ſicut diſtinguũtur cauſæ modis prædictis, ſimiliter diſtinguũtur ea, quorũ ſunt cauſæ. eſt.n. aliquid cauſatũ poſterius & magis propriũ, & aliquid, quod eſt prius & magis cõmune, ſicut, ſi dicaĩ q aliquid eſt cauſa huius ſtatuæ, vel ſtatuæ in cõi, & adhuc cõmunius, ſi dicatur cauſa imaginis. Et ſimiliter, ſi dicaĩ aliquid cauſa motiua huius æris, vel æris in vniuerſali, vel materiæ. F Et ita etiã poteſt dici in effectibus per accidẽs, & q aliquid ſit cõius, & aliquid minus cõmune. Et dicitur effectus per accidẽs, quod cõiungiĩ effectui per ſe, & eſt præter rationẽ eius. ſicut per ſe effectus Coci eſt cibus delectabilis: per accidẽs autẽ cibus ſanatiu⁹. Medici autem econtra. Quartam diuiſionem ponit ibi.

Præterea & hæc coniuncta, ac illæ dicentur, uelut nõ Polycletus, neq; ſtatuarius, ſed ſtatuarius Polycletus. ARGY.

Amplius autem complexæ, & iſtæ, & illæ dicuntur: vt non Polycletus, neq; ſtatuam faciens, ſed Polycletus ſtatuam faciens. Tex.co. 36.

Et dicit q qñq; cõplexæ accipiuntur cauſæ per ſe cũ cauſis per accidẽs, vt ſi non dicamus cauſam ſtatuæ Polycletũ, qui eſt cauſa per accidens, neq; facientẽ ſtatuã, qui eſt cauſa per ſe: ſed Polycletum ſtatuã facientem. Deinde cum dicit.

Attamen hæc omnia multitudine quidem ſunt ſex. duG pliciter autem dicuntur. Nam aut ut ſingulare, aut ut genus: aut ut accidens, aut genus accidentis: aut ut coniuncta hæc, aut ut ſeiuncta dicuntur. Et inſuper omnia, aut potentia, aut actu. ARGY.

Sed tamen omnes hæ ſunt multitudine quidem ſex: dictę autem dupliciter. Aut enim ſicut ſingulare, aut ſicut genus: aut ſicut accidens, aut ſicut genus accidentis: aut ſicut complexæ hæ, aut ſicut ſimpliciter dictæ. Omnes autem actu operantes, aut ſm potentiam ſunt. Actus & potentia quodlibet gen⁹ cauſæ diuidunt.

Reducit prædictos modos ad certũ numerum: & dicit, q prędicti modi certo numero ſunt ſex: ſed quilibet eorum dupliciter dicit. Sex autẽ modi ſunt iſti, ſingulare & genus, quod ſupra dixit prius & poſterius: accidens & genus accidentis: ſimplex & cõplexum. & quodlibet horũ diuiditur per potentiã & actum, & ſic fiunt omnes modi duodecim. H Diſtinguit autẽ omnes modos per potentiã & actum: quia quod eſt in potentia, non ſimpliciter eſt. Deinde cum dicit.

Intereſt autem tantum. cauſæ enim actu, & ſingulares, & ea, quorum ſunt cauſæ, ſimul ſunt & non ſunt, ut hic, qui medetur, cum hoc, qui ſanatur, et hic qui ædificat, cum hoc, quod ædificatur. Sed quæ ſunt potentia, nõ ſemper: non enim ſimul domus, & ædificator corrumpitur. ARGY.

Differunt autem intantum q operantes quidem, & ſingulares ſimul ſunt & non ſunt, & ea, quorũ ſunt cauſæ, ſicut hic medicans cũ hoc, qui fit ſanus: & hic ædificator cum hoc ædificato. Quæ autem ſunt ſm potentiam nõ ſemper: corrumpuntur. n. non ſimul domus & ædificator. Tex.co. 37.

Determinat tria conſequentia ad prædictã diſtinctionẽ modorum. Primum eſt, q inter cauſas in actu, & cauſas in

potentia

potentia eſt iſta differētia, ꝙ cauſæ operantes in actu ſimul ſunt & nō ſunt cū eis, quorū cauſę ſunt in actu, ita tamen ꝙ accipiātur cauſæ ſingulares, i. propriæ, ſicut hic Medicās ſimul eſt & nō eſt cum hoc, qui fit ſanus, & hic ædificās cum hoc, quod ædificatur. Si vero nō acciperenť cauſæ propriæ, licet acciperētur in actu, nō eſſet verū quod dicitur, non. n. ædificās eſt & non eſt ſimul cū hoc quod ædificatur. Poteſt enim eſſe ꝙ ędificās eſt in actu, ſed tñ hoc ædificiū non ædificatur, ſed aliud. Sed, ſi accipiamus ædificantē hoc ędificiū, & hoc ædificium ſm ꝙ eſt in ædificari, neceſſe eſt ꝙ poſito vno ponatur & alterū, & remoto vno, remoueatur & alterum. hoc autē non accidit ſemꝑ in cauſis, quę ſunt in potentia: non. n. ſimul corrūpitur domus, et qui ędificauit ipſam. Vnde habeť, ꝙ ſicut agētia inferiora, quæ ſunt cauſa rerum quantū ad ſuum fieri, oportet ſimul eſſe cum ijs, quæ ſunt, quandiu fiūt, ita agens diuinū, quod eſt cauſa exiſtendi in actu, ſimul eſt cū eſſe rei in actu. Vnde ſubtracta Diuina actione a rebus, res in nihilum deciderent, ſicut remota præſentia Solis lumen in aere deficeret. Secundum ponit ibi.

Subtracta diuina prouidētia a reb⁹, res in nihilū deciderent.

ARGY. *Oportet autem ſemper cauſam quærere ſummam; quemadmodum & in cæteris, uelut homo ædificat, quia eſt ædificator: at ædificator eſt per artem ædificandi. hæc igitur prior eſt cauſa, & in omnibus ſimili modo.*

Te. cō. 38. Effectuum vltimæ exquirēdæ ſunt cauſæ in omni genere.

Oportet aūt ſemper cauſam vniuſcuiuſꝙ ſummā quærere, ſicut & ī alijs. vt homo ædificat, qm̄ ædificator eſt, ædificator autē eſt ſm artē ædificādi. hæc autem prima cauſa eſt, & ſic in omnibus.

Dicens, ꝙ in naturalibus oportet ſemper ſupremam cauſam vniuſcuiuſꝙ requirere, ſicut cōtingit in artificialibus; vt ſi quæramus, quare homo ędificat, reſpondetur, quia eſt ædificator: & ſimiliter, ſi quæramus, quare eſt ædificator, reſpondetur, quia habet artem ædificatiuam: & hic ſtatur, quia hæc eſt prima cauſa in hoc ordine. Et ideo oportet in rebus naturalibus procedere vſꝙ ad cauſam ſupremam. et hoc ideo eſt, quia effectus neſcitur, niſi ſciatur cauſa. Vnde, ſi alicuius effectus cauſa ſit etiam alterius cauſæ effectus, ſciri non poterit, niſi cauſa eius ſciatur. & ſic, quouſque peruęniatur ad primam cauſam. Tertium ponit ibi.

ARGY. *Præterea generum quidem genera, ſingularium uero ſingularia dicenda ſunt cauſæ, ceu ſtatuarius quidem ſtatuæ, hic autem huius. Et potētia quidem cauſæ, effectum potentia, actu autē effectuū actu. Quot igitur ſint cauſæ, & quomodo ſint cauſæ, ſatis ſit a nobis determinatum.*

Amplius autem aliæ quidem genera ſunt generum, aliæ autem ſingulares ſingularium: vt ſtatuę ſtatuam quidem faciens, hic autem huius. Et potentiæ quidē poſſibilium, operātes aūt ad operata. Quod quidē igitur cauſæ ſint, & qūo cauſæ ſint, nobis determinatum ſit ſufficienter. Te. c. 39.

Et eſt, ꝙ cauſis debēt proportionaliter reſpōdere effect⁹, ita ꝙ generalibus cauſis generales effectus reddātur, & ſingularibus ſingulares. Puta ſi dicať ꝙ ſtatuæ cauſa eſt ſtatuā faciens: & huius ſtatuæ, hic ſtatuā faciēs. Et ſimiliter cauſis in potentia reſpondēt effectus in potentia, & cauſis in actu effectus in actu. Et vltimo epilogando cōcludit, ꝙ ſufficienter determinatum eſt de ſpeciebus, & modis cauſarum.

LECTIO VII.

De caſu ac Fortuna agitur, Antiquorumq; tres, de his opiniones, cum ſuis rationibus traduntur, & contra illas diſputatur.

ARGY. *Fortuna etiam & caſus de numero cauſarum eſſe dicuntur, multaq; eſſe & fieri ob fortunam & caſum. Conſyderandum eſt igitur, quomodo ſunt in his cauſis fortuna & caſus. & utrum idem ſint, an diuerſa: atq; omnino quidnam ſit fortuna & caſus.*

Dicitur autem & fortuna & caſus cauſarū. et multa & eſſe, & fieri propter fortunam, & A propter caſum. Quo igitur modo in his cauſis, & fortuna & caſus: & vtrum idem ſit fortuna & caſus, aut altera: & omnino quid ſit fortuna & caſus conſyderandum eſt.

Poſtquā Philoſophus determinauit de manifeſtis ſpeciebus, & modis cauſarū, hic determinat de quibuſdā modis immanifeſtis, ſ. de fortuna et caſu. Et circa hoc duo facit. Primo dicit, de quo eſt intētio. Secūdo proſequitur propoſitū. ibi [Quidam autē ſicut.] Dicit ergo primo, ꝙ etiā fortuna Te. c. 40. et caſus computantur inter cauſas, cum multa dicātur fieri, vel eſſe etiam propter fortunam & caſum. Et ideo tria conſyderanda ſunt de eis, ſ. quomodo reducātur ad cauſas prædictas. & iterum vtrū caſus & fortuna ſint idem, vel aliud & aliud. & iterum quid ſit caſus, & fortuna. Secundo ibi.

ARGY. *Quidam enim & ſi ſint nec ne, dubitant. Nihil enim a fortuna fieri dicunt. ſed omnium definitam quandam cauſam eſſe, quæ fieri dicimus à caſu, aut fortuna, ceu* B *profectionis à fortuna cuiuſpiam ad forum, inuentionisq; eius, quem uolebat quidem, non putabat autem inuenire, cauſam hoc aiunt eſſe, illum inquam profectum illuc emere quippiam uelle. Similiter & in cæteris, quæ à fortuna prouenire dicuntur, ſemper cauſam quandam inquiunt eſſe, quam ſumere licet, ſed non fortunam.*

Quidam. n. ſi ſint an non, dubitant. Nihil. n. fieri a fortuna dicūt, ſed omniū eſſe aliquam cauſam determinatam, quæcūꝙ nos dicimus a caſu fieri, aut á fortuna. vt veniendi a fortuna in forū, & reperiēdi quē volebat, quem nō eſt opinatus ante, cauſa eſt venientem velle emere. Similiter autem & in alijs, quæ a fortuna dicūtur, ſemper eſt aliquam accipere cauſam, ſed non fortunam. Te. cō. 40.

C Incipit de fortuna & caſu determinare. Et primo ponit opiniones aliorū, Secundo determinat veritatem ibi. [Primum quidē igitur qm̄.] Circa primū ponit tres opiniōes. Te. cō. 48. Secunda incipit ibi, [Sunt autē quidam qui cœli huius.] Te. cō. 44. tertia ibi. [Sunt autem quidā quibus videtur.] Circa primum duo facit. Primo ponit opinionē negātium fortunā, Te. cō. 47. & caſum, & rationes eorū. Secundo diſputat de altera rationum. ibi, [Sed hoc mirabile.] Dicit ergo primo, ꝙ quidam Te. cō. 42. dubitauerūt, an fortuna & caſus eſſent: & negauerūt ea eſſe, duabus rationibus. Quarū prima eſt, ꝗa omnia iſta, quæ dicuntur fieri a caſu, vel fortuna, inueniūtur habere aliquā cauſam determinatā, aliam a fortuna. & ponit huiuſmodi exemplū. ſi. n. aliquis veniens ad forū inueniat aliquē hominem, quē volebat inuenire, de quo tñ nō opinabatur ante, ꝙ eſſet eū inuenturus, dicimus ꝙ inuētio illius hominis ſit a fortuna. ſed huius inuentionis cauſa eſt voluntas emendi, propter quā iuit ad forum vbi erat ille, quem inuenit & ſimiliter eſt in omnibus alijs, quæ dicuntur eſſe a fortuna, D quia habēt aliquam aliam cauſam præter fortunam. Et ſic fortuna non videtur eſſe cauſa alicuius, et per cōſequēs neque aliquid eſſe: quia nō ponimus fortunam, niſi inquantū aliqua ponimus eſſe a fortuna. Secūdam rationem ponit ibi.

ARGY. *Quod ſi quippiam eſſet fortuna, abſurdum ſanè uidebitur, & dubitabit non iniuria quiſpiam, cur nam ſapientum Antiquorum nemo cauſas generationis, corruptionisue dicēs, de fortuna quicquam determinauit. Sed ut uidetur, nec illi quicquam eſſe à fortuna putabant.*

Quoniam, ſi aliquid eſſet fortuna, incōueniēs vtiq; videbiť, ſicut & vere eſt, & dubitabit vtiq; aliquis, propter quid nullus Antiquorū ſapientum cauſas de generatione et corruptione dicēs, de fortuna nihil determinauit. Sed, ſicut viſum eſt nihil opinabanť, neq; illi aliqd eſſe a fortuna. Te. cō. 42.

Et

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Et dicit, ꝙ ſi fortuna aliquid eſſet, inconueniens videreť (ſicut vere eſt incõueniens, ſicut infra oſtẽdetur) & dubitationem afferẽs, quare nullus Antiquorũ Sapiẽtum, qui determinauit de cauſis generationis & corruptionis, aliquid determinauit de fortuna. ſed, ſicut videť, nihil opinabãtur illi Antiqui eſſe a fortuna. Et ſic hæc ſecũda ratio ſumiť ex opinione Antiquorum naturalium. Deinde cum dicit.

E per adunatur ſuperius ſupra terram, quaſi hoc ei ſit naturale, ſed quia ita accidit a caſu. dicit.n.ꝙ, qñ Mũdus eſt factus lite diſtinguẽte elemẽta, accidit ꝙ aer ſe collegit in iſtum locum. & ſicut tũc cucurrit, ita ſemper ſtante iſto Mundo curſum habebit. Sed multoties in alijs mũdis, quos ponebat infinities fieri & corrũpi, vt ſupra dictũ eſt, aer aliter ordinatur ĩter partes Vniuerſi. Et ſimiliter dicebat ꝙ plurimę partes animaliũ fiunt a fortuna, ſicut ꝙ in prima cõſtitutione Mundi fiebant capita ſine ceruice. Deinde cum dicit.

ARGT. *Verum et hoc mirabile eſt. Multa nãq; ſunt et fiunt à fortuna & caſu, quorũ quodq; non ignorãtes reduci poſſe ad aliquã cauſam, ut ille ſermo antiquus dixit, qui fortunam exterminat: illorũ tamẽ omnes alia a fortuna, alia nõ à fortuna fieri dicunt. quapropter et mentionem aliquã ipſius illos facere oportebat. At uero neq; quicquam illorũ, ut concordiam aut diſcordiam, aut ignem, aut mentẽ, aut aliquid aliud huiuſcemodi fortunam eſſe arbitrabantur.*

Tex. cõ. 42. Sed & mirabile hoc videbitur, ſicut vere eſt. Multa.n. & ſunt & fiunt a fortuna, & a caſu, quę non ignorãtes, qm̃ eſt inferre vnũquodq; in aliquam cauſam eorum, quę fiunt, ſicut antiqua ratio dixit deſtruens fortunam & caſum: tamẽ horum alia quidẽ dicunt eſſe omnes a fortuna, alia non a fortuna. Tex. cõ. 43. Vnde & quodãmodo erat ipſis facienda memoria. At vero neq; illorũ aliquid opinabãtur eſſe fortunam, vt amicitiam, aut litẽ, aut ignem, aut intellectum, aut aliquid talium.

Diſputat de hac ſecũda ratione, oſtẽdens quod ſupra ſuppoſuerat, ſ. ꝙ incõueniens ſit Antiquos naturales nõ determinaſſe de caſu & fortuna. & hoc probat duabus rationibus, quarum primã ponit dicẽs. Et mirabile videtur (ſicut & vere eſt) ꝙ Antiqui naturales de caſu & fortuna nõ determinauerũt. aſſumpſerunt.n. ſibi determinare cauſas eorum, quæ fiũt: multa autẽ ſunt, quæ fiunt a fortuna & caſu: vnde de fortuna & caſu determinare debuerunt. Nec excuſantur propter rationẽ ſupradictam deſtruẽtem fortunã & caſum, quia licet homines nõ ignorent ꝙ contingit reducere vnumquẽq; effectum in aliquã cauſam, ſicut dixit prędicta opinio deſtruẽs fortunã et caſum, nihilominus tamẽ poſuerunt non obſtante hac ratione, quædam fieri a fortuna, & quædam nõ. Vnde ipſis Philoſophis naturalibus facienda erat mentio de fortuna, & caſu, ſaltem vt oſtenderent falſum eſſe aliqua fieri a fortuna & caſu: & vt aſsignarent rationem, quare quædam dicebantur eſſe a fortuna & quædam non. Sic etiam non poſſunt excuſari per hoc ꝙ caſus & fortuna reducerentur in aliquam cauſarum ab eis poſitarum. non enim opinabantur, ꝙ fortuna ſit aliquid eorũ, quæ arbitrabantur eſſe cauſas, vt amicitiam aut litem, aut aliquid huiuſmodi. Secundam rationem ponit ibi.

ARGT. *Abſurdum igitur eſt, ſiue nõ eſſe putauerũt, ſiue putantes eſſe omiſerũt, præſertim cùm interdũ utantur. Vt Empedo. non ſemper aerẽ ſupra inquiens, ſegregari, ſed ut forte accidit. Dicit.n. cùm de Mundi loquitur extructione, ſic tunc huic currenti fortuito cõtingit, ſæpe autẽ alio modo. partes quoq; animaliũ plurimas ortas fortuna fuiſſe dicit.*

Inconueniẽs igitur eſt, ſiue nõ putauerũt eſſe, ſiue putãtes reliquerunt, & hac aliqñ vtentes. ſicut Empe. non ſemper aerẽ cõgregari ſuperius dicit, ſed vt cõtingit. dicit.n. in Mũdi creatione, ꝙ ſicut colliſit ſe currẽs tũc, multoties aũt aliter: et partes animalium ait a fortuna fieri plurimas.

Et dicit ꝙ incõueniens eſt, ꝙ Antiqui reliquerũt tractare de fortuna, ſiue putauerunt fortunã eſſe, ſiue non. quia, ſi putauerunt fortunã eſſe, incõueniens fuit ꝙ de ea nõ determinauerunt. ſi uero nõ putauerunt fortunã eſſe, incõueniẽs fuit ꝙ ea aliqñ vſi ſunt, ſicut Emp, qui dixit, ꝙ aer non ſem

ARGT. *Sunt etiam qui & huiuſce cœli, cæterorumq; cœlorũ omnium caſum eſſe cauſam aſſerunt. nam à caſu conuerſionem, motionemue fieri dicunt, quæ quidem diſtinxit, et in hunc ordinem redegit atq; conſtituit uniuerſum.*

Tex. cõ. 44. Sunt etiam quidam, qui cœli huius & mundanorum omnium cauſam eſſe ponunt caſum. a caſu enim fieri volutationem & motum diſcernentem & ſtatuẽtem in hunc ordinem Omne.

F Ponit ſecundã opinionem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit eam, Secundo improbat eam. ibi. [Et multum hoc,] Tex. cõ. 45. Dicit ergo primo, ꝙ Quidã dixerũt caſum eſſe cauſam cęli, & omnium partiũ mundi. & dicebant, ꝙ reuolutio mũdi, & motus ſtellarũ diſtinguens & ſtatuens totũ vniuerſum inferius ſm̃ hunc ordinẽ fit a caſu. Et hæc videť eſſe opinio Democriti, dicẽtis, ꝙ ex concurſu atomorũ per ſe mobiliũ, cœlũ & totus Mũdus cauſaliter cõſtitutus eſt. Secundo ibi.

ARGT. *Hoc etiam ipſum ualde dignum eſt admiratione. nam animalia quidem, & plantas, neq; eſſe, neq; fieri à fortuna dicunt, ſed aut naturam, aut mentem, aut aliquid aliud tale, cauſam ipſorum aſſerunt eſſe. non enim ex cuiuſque ſemine quoduis naſcitur, ſed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo: cœlum uero & diuiniſſima ſenſibilium, caſu orta fuiſſe aſſerunt, nullamq; ipſorum talem cauſam eſſe qualem animalium, atq; plantarum inquiunt eſſe. Atq; hoc ipſum, ſi ita ſeſe habeat conſyderatione eſt dignum, bene q; ſeſe habet, ſi aliquid de hoc ipſo dicatur.*

Tex. cõ. 45. Et multum hoc admiratione dignũ eſt, dicentes animalia quidẽ, & plantas a fortuna, nec eſſe, nec fieri, ſed aut naturã, aut intellectũ eſſe, aut huiuſmodi alterã cauſam. non enim ex ſemine vno quoq; quoduis fit, ſed ex tali quidem oliua, ex tali autem homo: cœlum autem et diuiniora manifeſtorum a caſu fieri: huiuſmodi autẽ cauſam nullã, qualem animalium & plantarum. Tex. cõ. 46. Et igitur, ſi ſic ſe habeat hoc ipſum, dignum eſt conſyderare, & bene ſeſe habet aliqd dici de hoc ipſo.

Improbat hanc poſitionem duabus rationibus, quarum prima eſt, ꝙ admiratione dignũ videtur, ꝙ animalia et plãtæ nõ fiunt a fortuna, ſed ab intellectu vel natura, vel a quacunq; alia cauſa determinata. quod ex hoc patet, ꝙ non ex quocunq; ſemine aliquid generatur, ſed ex determinato ſemine oliua. Et, cum iſta inferiora nõ fiant a fortuna, dignũ eſt admiratione ꝙ cœlũ & ea, quæ ſunt diuiniora inter ſenſibilia manifeſta nobis, ſ. partes mundi ſempiternę, ſint a caſu, & non habeant aliquã cauſam determinatam, ſicut animalia & plantæ. Et, ſi hoc verum eſt, dignum fuiſſet inſiſtere & aſsignare rationem, quare ſic eſſet. quod tamen Antiqui prætermiſerunt. Secundam rationem ponit ibi.

ARGT. *Et alio nãq; modo abſurdũ eſt id quod dicitur, et inſuper abſurdius eſt hæc illos dicere, in cœlo quidẽ nihil à caſu fieri: in ijs aũt, è quibus fortunã exterminãt, multa ab ipſã prouenire uidẽtes. quod tamẽ contra fieri conueniens erat.*

Quomodo enim eò ꝙ aliter incõueniens eſt quod dicitur, adhuc inconuenientius eſt dicere

hæc;

hæc, videntes quidem in cœlo nihil caſu fieri: in ijs autem, quæ non ſunt a fortuna, multa contingere a fortuna. & erat merito e contrario fieri.

Dicens, qũo poteſt eſſe verũ ꝙ cœleſtia corpora ſint à caſu, & inferiora non: cũ & aliter videatur eſſe incoouenıens ex hoc ipſo ꝙ illa nobiliora ſunt, & adhuc etiã incõuenientius ſm ea, quæ videnť. Videmus.n. ꝙ in cœln nihll ſit a caſu. In his aũt inferioribus, q̃ nnn dicuntur eſſe a caſu, multa videnť conngere a fortuna. Rationabile aũt eſſet contrario accidere ſm eorũ poſitionem, vt. ſ. in illis iouenirenť aliqua fieri a caſu, vel a fortuna, quorum caſus vel fortuna eſt cauſa: nõ aũt in illis, quorũ non eſt cauſa. Deinde cũ dicit.

ARGY.

Sunt autem quidã, quibus fortuna cauſa quidem eſſe, obſcura tamen humanæ menti uidetur, ut diuinum quoddam atq; excellens. Quare quidnam utrunq; ſit, fortuna inquam et caſus, et ſi idem ſint an diuerſa, et quomodo in eas cauſas, quas definiuimus cadãt, cõſyderemus oportet. B

Te.cõ.47.

Sunt autem quidam quibus videtur eſſe quidem cauſa fortuna, immanifeſta autem humano intellectui, tãquam diuinum quoddam ens, et felicius. Quare conſyderandũ eſt quid ſit vtrunq; & ſi idem, aut alterum ſit & caſus & fortuna: & quomodo in determinatas cauſas incidunt.

Ponit tertiam opinionẽ de fortuna, & dicit ꝙ quibuſdã videtur ꝙ fortuna ſit cauſa, ſed imanifeſta itellectui humano, ac ſi ſit quoddam Diuinum, & ſupra hoĩes. Volebãt.n. ꝙ oẽs fortuiti euentus reducerenť in aliquam diuinã cauſam ordinantẽ, ſicut ponimus oĩa ordinari ꝑ diuinam prouidẽtiam. Sed quãuis hæc opinio habeat verã radicem, nõ tñ bene vſi ſunt noĩe fortunæ. illud.n. Diuinum ordinans non põt dici, vel noĩari fortuna. quia ſm ꝙ aliquid participat rõnem, vel ordinẽ recedit a rõne fortunæ: vnde magis debet dici fortuna cauſa inferior, q̃ de ſe non habet ordinẽ ad euentũ fortuitum, q̃ cauſa ſuperior, ſi qua ſit ordinans.

& ad ſm librũ Magnorũ moraliũ pertinet. te.cõ.61. & 66.

Prætermittit tñ inquiſitionem huius opinionis, tum quia excedit metas Sciẽtiæ naturalis, tũ quia infra manifeſtat ꝙ fortuna nõ eſt cauſa per ſe, ſed per accidẽs. Vnde per ea, quę ſequunť quomodo ſe habeat de his opinionibus erit manifeſtum. Et ideo concludit, ꝙ ad euidentiã harum opinionũ conſyderandũ eſt quid ſit fortuna & caſus: & vtrũ ſint idẽ, vel aliud, & quomodo reducantur ad cauſas prædictas.

LECTIO VIII.

Aliquæ ex parte tum cauſarum, tum effectuum diuiſiones ponuntur, ex quarum notitia caſus ac fortunę ratio concluditur.

ARGY.

Primum itaq;, cùm uidemus alia ſemper eodẽ fieri modo, alia plerunq;, patet horum neutri fortunam cauſam dici, neq; id quod a fortuna proficiſcitur, aut ex ijs eſſe, quæ neceſſario ſemperq;, aut ex hiſce, quæ plerũq; ſæpeq; fiũt. Sed, cùm quædam etiam præter hæc fiant, atq; hæc omnes a fortuna proficiſci dicant, perſpicuum eſt fortunam atq; caſum aliquid eſſe. Nam & ea, quæ talia ſunt a fortuna eſſe: & ea, quæ a fortuna ſunt, talia eſſe ſcimus. D

te.cõ.48.

PRimum quidẽ igitur, q̃m videmus alia quidem ſemper ſimiliter fieri: alia autem ſicut frequenter, manifeſtũ eſt, ꝙ neutri horum cauſa fortuna dicit. id.n. quod a fortuna, neq; eius eſt, quod eſt ex neceſſitate & ſemꝑ, neq; eius, quod eſt ſicut frequẽter. Sed q̃m quædam fiunt, & pręter hæc: & omnes dicũt hæc eſſe a fortuna, manifeſtũ ꝙ fortuna aliqd ſit, & caſus. Huiuſmodi.n. fortuna fieri, et a fortuna huiuſmodi eſſe ſcimus.

Poſtquam Philoſophus poſuit opiniones aliorũ de fortuna et caſu, hic determinat veritatẽ. Et diuiditur in partes A tres. In prima oſtẽdit quid ſit fortuna, In ſecũda in quo diſferãt caſus & fortuna, ibi [Differunt autẽ.] In tertia oſtendit, ad quod genus cauſæ caſus & fortuna reducantur. ibi. [Sed modorũ cauſæ.] Prima pars diuiditur in duas. In prima oſtẽdit quid ſit fortuna. In ſecunda ex definitione fortunæ aſsignat rationem eorum, quæ de fortuna dicuntur. ibi [Infinitas quidem.] Circa primum tria facit. Primo ponit quaſdã diuiſiones ad iouestigandũ definitionem fortunæ. Secundo oſtẽdit, ſub quibus mẽbris illarum diuiſionũ fortuna cõtineatur. ibi [Sicut dictũ eſt.] Tertio cõcludit definitionem fortunæ. ibi [Manifeſtũ eſt autem.] Et, quia fortuna ponitur vt cauſa quędã, ad cognitionem autem cauſę oportet ſcire quorũ ſit cauſa, ponit primo diuiſionẽ ex parte eius, cuius fortuna eſt cauſa. Secũdo ponit diuiſionem ex parte ipſius cauſæ. ibi [Huiuſmodi igiť cum ſm accidẽs.] Circa primũ ponit tres diuiſiones. Quarũ prima eſt, ꝙ quędam fiunt ſemper, vt ortus Solis: quędã ſicut frequenter, vt ꝙ homo naſcatur oculatus: neutrũ autem horũ dicitur eſſe B a fortuna. Sed quædã fiunt [præter hæc] .i. vt in paucioribus, ſicut ꝙ homo naſcatur cũ ſex digitis, vel ſine oculis: & omnes dicũt huiuſmodi fieri a fortuna. vnde manifeſtũ eſt ꝙ fortuna aliquid eſt, cũ eſſe a fortuna, & eſſe vt in paucioribus conuertantur. et hoc inducit contra primã opinionẽ, quæ negauit fortunã. Videtur autẽ diuiſio Philoſophi eſſe inſufficiẽs, quia etiam quædã contingẽtia ſunt ad vtrumlibet. Auic. ergo dixit, ꝙ in ijs, quę ſunt ad vtrũlibet, contingit aliquid eſſe a fortuna, ſicut ea, quę ſunt in minori parte. Nec obſtat ꝙ nõ dicitur a fortuna, quia Socrates ſedeat, cũ hoc ſit ad vtrũlibet: quia licet ſit hoc ad vtrũlibet reſpectu potẽtiæ motiuæ, non tñ eſt ad vtrũlibet reſpectu potentiæ appetitiuæ, quæ determinate tẽdit in vnum, præter quã ſi aliquid accideret diceretur eſſe fortuitũ. Sed ſicut potentia motiua, quæ eſt ad vtrũlibet non exit in actũ, niſi per potẽtiam appetitiuã determinetur ad unũ, ita nihil, quod eſt ad vtrumlibet, exit in actũ, niſi per aliquod determinetur ad vnũ. quia id, quod eſt ad vtrũlibet, eſt ſicut ens in potẽtia: C potentia autẽ non eſt principium agendi, ſed ſolum actus. Vnde ex eò ꝙ eſt ad vtrũlibet nihil ſequiť, niſi per aliquid aliud, quod determinat ad vnum, vel ſicut ſemper, vel ſicut frequẽter. & propter hoc in ijs, quę fiũt, prætermiſit ea, quę ſunt ad vtrũlibet. Sciendum etiam ꝙ quidã definierũt eſſe neceſſarium, quod nõ habet impedimentũ: contingens vero, ſicut frequenter, quod poteſt impediri in paucioribus. Sed hoc irrationabile eſt. Neceſſariũ enim dicitur aliquid, quod in ſui natura habet ꝙ non poſsit non eſſe. Contingẽs autem vt frequenter, ꝙ poſsit nõ eſſe. Hoc autem quod eſt habere impedimentum, vel non habere eſt cõtingens. Natura autẽ non parat impedimentũ ei quod non poteſt non eſſe, quia eſſet ſuperfluum. Secundam diuiſionẽ ponit ibi.

Secũda pars te.cõ.57.

Secũda parte te.cõ.65.

te.cõ.53.

te.cõ.51.

te.cõ.52.

te.cõ.58.

Obiectio contra diuiſionẽ Ariſto.

Sol. Auic.

Quid neceſſarium.

Quid contingens.

Eorum autem quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt gratia alicuius. ARGY.

Eorum autem, quę fiunt, alia propter aliquid fiunt, alia vero non. te.cõ.49.

D Et dicit, ꝙ quædã fiunt propter finẽ, quædam vero non. Habet autẽ hæc diuiſio dubitationẽ, quia omne agẽs agit propter finẽ, ſiue agat a natura, ſiue agat ab intellectu. Sed ſciendũ eſt, ꝙ ea dicit nõ propter aliquid fieri, quæ propter ſe fiũt, inquantũ in ſeipſis habent delectationẽ, vel honeſtatem, propter quã ſm ſeipſa placẽt. Vel dicit modo propter finẽ fieri, quæ non fiunt propter finẽ deliberatũ, ſicut cõfricatio barbæ, vel aliquid huiuſmodi, quod interdũ ſit abſq; deliberatiõe ex ſola imaginatione mouẽte: unde habẽt finẽ imaginatũ, ſed nõ deliberatũ. Tertiam diuiſionẽ ponit ibi.

Eorum quæ fiũt, quædam propter finẽ fiũt, quædam non.

Dubium.

Reſponſio.

Prima

Secunda.

Et horum alia per electionem fiunt: alia non per electionem. ambo autem in hiſce ſunt, quæ alicuius gratia fiunt. Quare patet & in hiſce, quæ non neceſſario, neque plerunque fiunt, eſſe aliqua, circa quæ poteſt id eſſe, quod alicuius gratia ſit. Sunt autem alicuius gratia, quæ a mente agi poſſunt, & quæ a natura. ARGY.

Horum

Horum autē alia quidem ſm propoſitū fiūt, alia vero nō. ambo autē ſunt in ijs, quæ ſunt propter hoc. Quare manifeſtum quoniā in ijs, quæ ſunt præter neceſſarium, & quæ ſicut frequēter, ſunt quædam, circa quę contingit quod eſt propter hoc. Sunt autem propter hoc, quæcunq; ab intellectu vtiq; aguntur, & quæcunq; a natura.

Et dicit q eorum, quæ fiunt propter finē, quædam fiunt ſm volūtatem, & quædam non. & ambo iſta inueniuntur in ijs, quæ fiunt propter aliquid. Non ſolum enim quæ fiūt a voluntate, ſed etiā ea, quæ fiunt a natura propter aliquid fiunt. Et, quia ea, quæ fiunt ex neceſſitate, vel ſicut frequenter, fiunt a natura, vel a propoſito, manifeſtum eſt q tam in ijs, quæ fiunt ſemper, q̃ in ijs, quę fiunt frequenter, ſunt aliqua, quæ fiunt propter finem, cum tam natura, q̃ propoſitum propter finem operentur. Et ſic patet, q iſte tres diuiſiones includunt ſeinuicem, quia ea, quæ fiunt a propoſito, vel natura, fiunt propter finem: & ea, quæ fiunt propter finem, fiunt ſemper, aut frequenter. Deinde cum dicit.

ARGV. *Talia igitur cum per accidens fiunt, a fortuna dicimus eſſe. Nam ut ens aliud per ſe, aliud per accidens eſt, ſic & cauſa eſſe poteſt. ut domus per ſe quidem cauſa eſt ædificatiua, per accidens autem muſicum, aut album. Ea igitur cauſa, quæ eſt per ſe, definita eſt: ea uero, quæ eſt per accidens, indefinita. Vni nanq; infinita accidere poſſunt.*

Te. co. 50. Huiuſmodi igitur, cùm ſm accidēs fiāt, a fortuna dicimus eſſe. Sicut. n. & quod eſt, aliud qd̃ per ſe ipſum eſt, aliud autē ſm accidēs, ſic & cauſam cōtingit eſſe, vt domus quidem per ſeipſam cauſa eſt ædificatiua, ſm accidēs autē album, aut muſicum. per ſe quidē igitur cauſa finita eſt, ſm accidens autē infinita. Infinita enim vni accidūt.

Ponit diuiſionē, quæ ſumitur ex parte cauſæ, & dicit q, cū huiuſmodi, quæ, ſ. a propoſito fiunt propter aliquid, et in minori parte fiūt, & a cauſa ſm accidens, tūc dicimus ea eſſe a fortuna. Sicut. n. entium, quoddā eſt per ſe, et quoddam per accidens, ita & cauſarū. ſicut per ſe domus cauſa eſt ars ædificatoria, per accidēs vero albū, vel muſicum. Sed conſyderandū eſt q cauſa per accidens dicitur dupliciter. vno modo ex parte cauſæ, alio modo ex parte effectus. Ex parte quidē cauſæ, qn̄ illud, quod dicitur cauſa per accidēs, cōiungitur cauſæ per ſe, ſicut ſi albū, vel muſicū dicatur cauſa domus, quia accidētaliter coniūgitur ædificatori. Ex parte autem effectus, qn̄ accipitur aliquod, quod accidentaliter cōiūgitur effectui, vt ſi dicamus, q ædificator eſt cauſa diſcordiæ, quia ex domo facta accidit diſcordia. Hoc modo dicit̃ fortuna eſſe cauſa per accidēs, ex eò q effectui aliquid coniungitur per accidēs. vtpote ſi foſſuræ ſepulchri adiūgatur per accidens inuētio theſauri. Sicut. n. effectus per ſe cauſæ naturalis eſt, quod cōſequitur ſm exigentiā ſuæ formæ, ita effectus cauſæ agentis a propoſito eſt illud, quod accidit ex intentione agētis. vnde quicquid prouenit in effectu prę ter intentionē eſt per accidēs. & hoc dico, ſi id, quod eſt prę ter intentionē, vt in paucioribus conſequatur. Quod enim vel ſemper, vel vt frequenter cōiungitur effectui, cadit ſub eadem intentione. Stultum eſt enim dicere, q aliquis intendat aliquid, et nō velit illud, quod vt frequēter, vel ſemper adiungitur. Ponit autem differentiā inter cauſam per ſe, & cauſam per accidens: quia cauſa per ſe eſt finita & determinata: cauſa autem per accidens eſt infinita & indeterminata: eò q infinita vni poſſunt accidere. Deinde cum dicit.

Cauſa per accidens & ex parte cauſæ, & ex parte effectus contingit eſſe.

Cauſæ per accidens infinitæ.

ARGV. *Vt igitur dictū eſt, cum hiſce, quæ alicuius gratia fiūt id fit, ſic dicitur a caſu fieri atq; fortuna. Horum autē ipſorum, quā habent inter ſe differentiā poſterius aſsignabimus. Nūc hoc pateat, ambo inquā in his eſſe, quæ alicuius gratia ſunt. ceu argēti recipiēdi gratia uenißet accepturus* E *illud ſi ſciuißet. Venit autē nō huiuſce cauſa, ſed accidit ueniße, idq; feciße recipiēdi gratia, neq; plerūq;, neq; neceſſario proficiſcentē locum. Finis uero, ipſa inquā acceptio nō eſt ex his cauſis, quæ ſunt in ipſo, ſed ex hiſce, quæ ſunt eligibilia atq; a mente, et dicitur tūc a fortuna uenißе. Quòd ſi uenerit electiōe præmißa, et huius gratia, aut ſemper frequētans, aut plerūq; recipiēs, nō dicitur a fortuna uenißе.*

Sicut igitur dictū eſt, cum in ijs, quæ propter hoc fiūt hoc fiat, tunc dicitur a caſu, & a fortuna. Ipſa autem differētia horū adinuicem poſterius determinanda. Nunc autem hoc ſit manifeſtū, q vtraq; ſunt in ijs, quæ ſunt propter hoc. vt cauſa accipiendi argentū veniſſet vtiq; delaturus pecuniam, ſi ſciuiſſet. Venit autē non huius cauſa, ſed F accidit veniſſe & feciſſe hoc reportandi gratia. Hoc autē neq; ſicut frequēter veniēs ad villam, neq; ex neceſſitate. Amplius autē finis eſt reportatio non in ſeipſo cauſarū, ſed propoſitorū, et ab intellectu: & dicitur a fortuna veniſſe. Si autem proponens, & huius cauſa, aut ſemper veniens, aut ſicut frequenter reportaturus, nō a fortuna. Te. co. 51.

Oſtendit ſub quibus mēbris prędictarum diuiſionū fortuna cōtineatur, & quod eſt a fortuna. & dicit primo, q fortuna & caſus, vt prius dictū eſt, ſunt in ijs, quæ fiūt propter aliquid. Differētia autē caſus & fortunæ poſterius determinabitur. ſed nūc hoc debet fieri manifeſtū, quia utrunq; cōtinetur in ijs, quæ aguntur propter finē. ſicuti, ſi aliquis ſciret ſe recepturū pecuniā in foro iuiſſet ad deportādum eā. Sed, ſi nō venit propter hoc, per accidēs eſt q aduētus eius fiat reportationis gratia, i. habeat hūc effectū. Et ſic patet q fortuna eſt cauſa p accidēs eorū, quæ ſunt propter aliquid. G Item manifeſtū eſt, q eſt cauſa eorum, quæ ſunt in minori parte, quia iſta reportatio pecuniæ dicitur fieri a fortuna, qn̄ reportat ad villā veniēs, neq; ex neceſſitate, neq; frequēter. Itē eſt in ijs quę fiūt a ꝓpoſito, quia reportatio pecunię, quę dicit̃ fieri a fortuna, eſt finis aliquarū cauſarū, nō ſm ſe ipſam, ſicut i ijs, quæ fiūt a natura, ſed eſt finis eorū, quę fiūt ſm propoſitū, & ab intellectu. Sed, ſi aliquis hoc propoſito iret vt pecuniā reportaret, vel ſemp, aut frequenter reportaret qn̄ venit, nō diceret̃ eſſe a fortuna. ſicut ſi aliquis frequēter, aut ſemp madefacit ſibi pedes, qn̄ vadit ad locū lutoſū: et hoc licet nō intēdat, tn̄ hoc nō dr̃ eſſe a fortuna. Solo ibi.

Patet ergo fortunā cauſam eſſe per accidēs in hiſce, quæ per electionem alicuius gratia fiunt. Quapropter circa idē mens fortunaq; uerſatur, electioq; abſq; mente non eſt. ARGV.

Manifeſtum itaq; q fortuna, cauſa ſit ſm accidens in his, q̃ in minori ſunt ſm propoſitū eorū, H q̃ propter hoc ſunt. Vnde circa idē & itellectus et fortuna eſt. propoſitū. n. nō ſine intellectu eſt. Te. co. 52. Quid fortuna.

Cōcludit ex præmiſsis definitionē fortunæ. Et dicit manifeſtū eſſe ex præmiſsis, q fortuna eſt cauſa per accidēs in his, quæ fiūt ſm propoſitū, propter finē, in minori parte. Et ex hoc patet, q fortuna & intellectus ſunt circa idem: quia his tm̄ conuenit agere a fortuna, quæ habent intellectum. Propoſitū. n. vel, voluntas non eſt ſine intellectu. Et licet ea tantum agant a fortuna, quę habēt intellectū: tn̄ quanto aliqd magis ſubiacet intellectui tāto minus ſubiacet fortunæ.

Hoc dicit pp intelligentias & pcipue dicit contra ter tiā opinionē in fine pcedētis lectionis.

LECTIO IX.

Ea, quę tam ab Antiquis Sapiētibus de caſu ac fortuna dicebantur, q̃ quę a Vulgaribus, tanquā bilia fuiſſe oſtenditur; quidq; infortunium, vel Eufortunium ſit.

Indefinitas igitur cauſas eas eſſe neceſſe eſt, à quibus id fiet quod proficiſcitur à fortuna. Vnde fortuna indefinita cauſa eſſe uidetur, & immanifeſta homini. ARGV.

Infinitas

Te. cõ. 55. Fortuna hominibus ignota eſt, quia infinita.

INfinitas quidẽ igitur cauſas neceſſe eſt eſſe, a quibus vtiq; fiat quod eſt fortuna. Vnde videt fortuna infinita eſſe, et immanifeſta homini.

Poſita definitione fortunæ, hic ex præmiſſa definitione aſsignat rationẽ eorum, quę de fortuna dicuntur. Et primo eorum, quæ dicta ſunt a Philoſophis Antiquis de fortuna. Secundo eorũ, quæ ab hominibus vulgariter de fortuna dicuntur. ibi [Et fortunã dicere.] Poſuit autẽ ſupra tres opiniones de fortuna & caſu, quarũ mediam improbauit tanquã omnino falſam, quia, ſ. ponebat fortunã eſſe cauſam cœli, & mundanorũ omniũ. Vnde ea ſubtracta de medio, primo aſsignat quomodo veritatem habet tertia opinio, quæ ponebat fortunã eſſe immanifeſtam homini. ſecundo quomodo veritatẽ habeat prima opinio, quæ poſuit nihil fieri a fortuna, & a caſu, ibi [Et eſt vt nihil a fortuna.] quia autem ſuperius dictum eſt, ꝙ cauſæ per accidẽs ſunt infinitæ, & iterum dictum eſt ꝙ fortuna eſt cauſa per accidens, concludit ex præmiſsis ꝙ eius, quod eſt a fortuna, ſunt infinitæ cauſæ. Et, quia infinitum ſm ꝙ eſt infinitum, eſt ignotum, inde eſt ꝙ fortuna immanifeſta eſt homini, Secundo ibi.

ARGY. *Atq; aliquo modo nihil a fortuna uidebitur proficiſci. Hæc enim omnia recte dicũtur, quia rationi conſentanea ſunt. Nam aliqua quidem ex parte fit, aliquid a fortuna, fit enim per accidens. Atq; ut accidens fortuna cauſa eſt. Abſolute autem nihil. Velut ædium ædificator quidem eſt cauſa: per accidens autem modulator. Et ut profectus argentum recipiat nõ huiuſce gratia profectus, infinitæ cauſæ multitudine eſſe poſſunt. Nam & uidere aliquem nolens, & perſequens, & ſpectaturus ludos, & fugiens.*

Te. cõ. 54. Et eſt vt nihil a fortuna videat vtiq; fieri. omnia quidem enim hæc recte dicũtur, quoniam rationabiliter. Eſt quidem. n. vt ſit a fortuna, & ſm accidens enim fit, & eſt cauſa ſicut accidens fortuna, vt autẽ ſimpliciter, nullius, vt domus ædificator quidem cauſa eſt, ſm accidens autẽ tibicen, & venientem referendi argentũ non huius cauſa venientẽ infinitę ſunt multitudine. Etenim videre aliquẽ volẽs, & perſequens, et fugiẽs, & viſurus.

Oſtendit, quomodo prima opinio veritatẽ habeat, & dicit, ꝙ quodãmodo eſt verũ dicere, ꝙ a fortuna nihil fit. Hęc enim omnia, quæ ab alijs dicta ſunt de fortuna, quodãmodo recte dicũtur: quia rationem aliquã habent. Cum. n. fortuna ſit cauſa per accidẽs, ſequit ꝙ a fortuna ſit aliquid per accidens. Quod autẽ eſt accidẽs nõ eſt ſimpliciter. Vnde ſequitur, ꝙ fortuna ſimpliciter nullius ſit cauſa. Et hoc, quod dixerat circa vtranq; opinionẽ manifeſtat per exempla & dicit, ꝙ ædificator eſt cauſa per ſe domus, et ſimpliciter, tibicem autẽ eſt cauſa domus per accidens. Similiter ꝙ aliquis veniat ad aliquem locum non cauſa deportandi argẽtum, eſt cauſa reportationis per accidens. Sed hæc cauſa per accidẽs infinita eſt, quia infinitis alijs de cauſis poteſt homo ire ad locum illum, puta ſi vadat cauſa viſitandi aliquem, vel cauſa perſequendi hoſtem, vel cauſa fugiendi perſequentem, vel cauſa vidẽdi aliqua ſpectabilia: omnia autem iſta, & quæcunq; ſimilia ſunt cauſa reportationis argenti, quæ contingit a fortuna. Deinde cum dicit.

ARGY. *Recte etiam fortuna præter rationem quid eſſe dicitur. ratio nãq;, aut eorum eſt, quæ ſunt ſemper, aut eorum quæ ſunt plerunq;, at fortuna in his eſt, quæ præter hæc fiunt. quare, cũ indefinita ſint ea, quæ hoc pacto ſunt cauſæ, fortuna etiam indefinita nimirum eſt.*

Te. cõm. 55. Et fortunam dicere eſſe aliquid extra rationẽ recte eſt. Ratio enim aut eſt eorum, quæ ſemper ſunt, aut eorũ, quæ ſunt frequenter: fortuna au-

A tem in his, quæ fiunt pręter hęc. quare quoniam infinitę, quæ ſic cauſæ ſunt, & fortuna infinita eſt.

Aſsignat rationẽ eorum, quæ dicũtur de fortuna vulgariter. Et primo aſsignat rationẽ eius, quod dicit de fortuna eſſe ſine ratione. Secũdo eius, quod dicitur, fortunã eſſe bonam, vel malã. ibi [Fortuna dicitur autem] Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitũ. Secundo mouet quandam dubitationẽ ibi. [Tñ deficiet.] Dicit ergo primo ꝙ recte dicit fortunã eſſe ſine ratione. quia ratiocinari nõ poſſumus, niſi de ijs, quæ ſunt ſemper, vel frequẽter: fortuna autẽ eſt extra utrũq;. Et ideo, quia cauſę tales in paucioribus exiſtẽtes ſunt per accidẽs, et infinitę & ſine ratione, ſequitur ꝙ fortunæ ſint cauſæ infinitę ſine ratione. Omnis. n. cauſa ꝑ ſe producit effectũ ſuũ, vel ſemper, vel frequenter. Secũdo ibi. — Te. cõ. 56. — Secũda pars ſ5-m.

ARGY. *In quibuſdam tamen quiſpiam dubitauerit, ſi quæuis eius, quod a fortuna cauſæ fuerint necne. Vt ſanitatis, aut ſpiritus, aut æſtus, ſed nõ capillorum remotio. Cauſarum*

B *enim per accidens, aliæ propinquiores alijs ſunt.*

Tñ deficiet in quibuſdã vtiq; aliquis. Nũquid igitur quęuis vtiq; fiãt fortunę cauſę, vt ſanitatis aut ſpiritus aut ęſtus; ſed nõ depilari. Sũt aũt alię alijs proximiores, quæ ſunt ſm accidẽs cauſarũ.

Mouet quandã dubitationem, & dicit, ꝙ licet dicatur ꝙ fortuna eſt cauſa per accidẽs, in quibuſdam tñ deficiet, i. dubitabit aliquis. & eſt dubitatio, vtrũ quæcunq; contingũt eſſe cauſa per accidẽs debeant dici cauſa eius, quod fit a fortuna: ſicut patet ꝙ ſanitatis cauſa per ſe poteſt eſſe, vel natura, vel ars medicinæ: cauſę autem per accidens, poſſunt dici omnia illa, quibus contingentibus contingit fieri ſanitatẽ, ſicut eſt ſpiritus, i. ventus, & æſtus, & abraſio capitis, nunquid igitur quodlibet iſtorũ eſt cauſa ꝑ accidens? Sed, quia ſupra diximus, ꝙ fortuna maxime dicit cauſa per accidens ex parte effectus, prout, ſ. aliquid dicit eſſe cauſa eius, quod accidit effectui: manifeſtũ eſt ꝙ cauſa fortuita aliquid ope-

C ratur ad effectũ fortuitũ: licet nõ intendat illud, ſed aliquid aliud effectui cõiunctũ. Et ſm hoc vẽtus aut æſtus poſſunt dici cauſæ fortuitæ ſanitatis inquantũ faciunt aliquã alterationem in corpore: ad quam ſequitur ſanitas. Sed depilatio, aut aliquid aliud huiuſmodi nõ facit manifeſte aliqd ad ſanitatem. Sed tamen inter cauſas per accidens aliquæ ſunt propinquiores, & aliquæ remotiores. Illæ autem, quæ ſunt remotæ, minus videntur eſſe cauſæ. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Fortuna autem dicitur Bona, cum bonum aliquod. Mala cum aduerſi quid euenit.*

Te. cõm. 56. Fortuna autẽ bona quidẽ dicitur, cùm bonũ aliquid euenit. Praua autẽ cùm prauum aliquid. — Quãdo bona, mala ue fortuna dicatur.

Aſsignat rationẽ eius, quod dicitur, fortunã eſſe bonam, vel malã. Et primo aſsignat rationẽ, quare dicitur fortuna bona, vel mala ſimpliciter. et dicit ꝙ fortuna dicit bona, quñ aliquod bonũ contingit, et mala quãdo malũ. Secundo ibi.

D ARGY. *Proſperitas uero fortunæ, ac infortuniũ: cùm illa ſunt magna. Quapropter & cum parum deſuit, ut malum quiſpiam magnum, aut bonum accipiat, infortunatum tamẽ illum aut fortunatum dicimus eſſe. propterea quòd mens perinde dicit de illo, atq; ſi eſſet. Quod enim parum deeſt, id quaſi minime diſtare uidetur.*

Euſortunium autem, & infortunium eſt cum magnitudinem habent hæc. Quo circa &, cùm parum abeſt, vt quis malum, ſeu bonum capiat magnum, infortunatum, vel bene fortunatum eſſe dicitur: quoniam ſicut eſt dicit intellectus. quod enim parum, tanquam nihil diſtare videtur. — Parũ pro nihilo reputat.

Aſsignat rationẽ euſortunij, & infortunij. & dicit ꝙ euſortunium, & infortuniũ dicitur, quãdo habet aliquod bonum, vel malum cũ magnitudine, nã Euſortuniũ dicitur,

quando

quando ſequitur aliquod magnum bonum: Infortunium autem, quādo ſequitur aliquod magnum malum. Et, quia priuari bono accipitur in ratione mali: & priuari malo in ratione boni, ideo, quando aliquis parum diſtat a magno bono, ſi amittat illud dicitur infortunatus: &, ſi aliquis ſit propinquus magno malo, & liberet ab illo, dicitur eufortunatus. & hoc ideo, quia intellectus accipit illud, quod parū diſtat, ac ſi nihil diſtaret, ſed iam haberetur. Tertio ibi. E

ARGV. *Inſuper fortunæ proſperitas incerta non ſine ratione dicitur eſſe. Nam ipſa fortuna incerta eſt: impoſſibile eſt enim aut ſemper, aut plerunque quicquam eorum eſſe, quæ a fortuna proueniunt.*

Amplius autem incertum eufortunium rationabiliter eſt. fortuna enim incerta eſt. Neque enim vt ſemper, neq; ſicut frequenter poſſibile eſſe, quæ ſunt a fortuna quicquam.

F Aſsignat rationem, quare eufortunia ſint incerta, & dicit quòd hoc ideo eſt: quia eufortunium fortuna quædam eſt. Fortuna autem eſt incerta, cum ſit eorum, quę non ſunt ſemper, neq; frequenter, vt dictum eſt. Vnde ſequitur eufortunium eſſe incertum. Vltimo ibi.

ARGV. *Sunt igitur ambo caſus inquam atque fortuna, per accidens uti diximus cauſæ in hiſce, quæ non ſimpliciter neque plerunque fieri poſſunt, atque horum in hiſce, quæ dicimus gratia fiunt.*

tex.c. 57. Sunt quidem igitur ambo cauſæ, quemadmodum dictum eſt ſecundum accidens: & fortuna & caſus in contingentibus fieri, neque ſimpliciter, neque ſicut frequenter, & eorum quæcunq; vtiq; fient propter aliquid.

G Concludit quaſi recapitulando, quòd vtrunque, ſcilicet caſus & fortuna eſt cauſa per accidens: & vtrunque eſt in ĳs quæ contingunt non ſimpliciter, ideſt neque ſemper, neq; frequenter, & vtrunq; eſt in ĳs, quæ fiunt propter aliquid, vt ex ſupradictis patet.

LECTIO X.

Caſus ac Fortuna ponens ea, in quibus ſunt natura, ac diſcrimen ſumitur, cui notitia, quatuor tantum cauſarum genera eſſe manifeſtum fit.

ARGV. *Intereſt autem inter fortunam & caſum. nam caſus ad plura ſeſe extēdit. etenim quod a fortuna proficiſcitur, a caſu fit: hoc autem etiam non omne prouenit a fortuna.*

Differunt autem, quoniam caſus in plus eſt. quod enim eſt a fortuna, eſt & a caſu: hoc autem non omne a fortuna eſt.

Poſtquā Philoſophus determinauit de fortuna & caſu quantū ad ea, in quibus cōueniunt, hic oſtendit differentiā
tex.c. 64. eorū adinuicē. Et diuiditur in duas partes: In prima determinat de differētia fortunæ & caſus. In ſecūda oſtēdit vbi maxime hæc differētia cōſiſtit ibi. [Maxime autē.] Prima diuiditur in duas. In prima oſtēdit differentiā inter caſum & fortunā, In ſecunda recapitulat quę dicta ſunt de vtroq;.
tex.c. 65. ibi [Quare manifeſtū eſt.] Circa primū duo facit. Primo ponit differentiā inter caſum & fortunam, et dicit q in hoc differūt, q caſus eſt in plus q̄ fortuna: quia omne, quod eſt a fortuna, eſt a caſu, ſed non conuertitur. Secundo ibi.

ARGV. *Fortuna namq; atq; id, cuius eſt effectrix fortuna, in ĳs eſt, quæ fortunata poſſunt euadere, & omnino quibus actio cōpetit. Quapropter et neceſſe eſt circa ea fortunam eſſe, quæ in actionē ueniunt. cuius hoc indicium eſt. nam aut idem quod felicitas, aut prope eſſe uidetur. Felicitas autem actio quædam eſt: eſt enim actio bona. Quare quæ agere nequeunt, ea nec a fortuna quicquā efficere poſſunt.*

E Fortuna quidē. n. & quod a fortuna eſt quibuſcūq;, & eu cōtingere vtiq; inerit, & omnino actus eſt. Vnde neceſſe eſt circa practica eſſe fortunā. Signum autem eſt quod videtur idem felicitati aut prope. Felicitas autē praxis quædā eſt. eupraxia enim eſt. Quare quibuſcunq; non contingit agere, neque a fortuna aliquid facere, tex.c. 58.

Manifeſtat prędictam differentiam. Et primo oſtēdit in quibus ſit fortuna. Secūdo, q caſus in pluribus eſt ibi [Sed caſus in alĳs.] Circa primū duo facit. Primo oſtēdit in quibus ſit fortuna. Secundo cōcludit in quibus non ſit. ibi. [Et propter hoc neq;.] Dicit ergo primo, q fortuna & id, quod eſt a fortuna inuenit in illis, quibus bene cōtingere aliquid dicitur: quia in quibus eſt fortuna poteſt eſſe eufortunium & infortunium. Dicitur autem bene cōtingere illi aliquid, cuius eſt agere. Eius autem proprie eſt agere, quod habet
F dominium ſui actus, quod autem non habet dominium ſui actus, magis agitur q̄ agat. & ideo actus non eſt in poteſtate eius, quod agitur, ſed magis eius, quod agit ipſum. Et, quia vita practica, ſiue actiua eſt eorū, quę habēt dominium ſui actus. in his. n. inuenitur operari ſecundū virtutē, vel vitiū. ideo neceſſe eſt q fortuna ſit circa practica. Et huius ſignū inducitur, q fortuna videtur idē felicitati, vel ei eſſe propinqua, vel eſſe ipſa: vnde vulgariter felices bene fortunati vocātur. Secūdum. n. illos, qui felicitatē in bonis exterioribus cōſiſtere putant, felicitas eſt idē fortunę. Secūdum illos vero, qui bona exteriora, in quibus plurimū habet locū fortuna, debent deſeruire inſtrumētaliter ad felicitatē, ſed hoc bona fortuna eſt propinqua felicitati, quia coadiuuat ad ipſam. Vnde cū felicitas ſit quædā operatio. eſt enim eupraxia. i. bona operatio, ſ. virtutis perfectæ, vt dicitur in primo Ethi. ſequitur q fortuna ſit in illis, in quibus conuenit bene agere, vel impediri ab hoc: & hoc eſt bene contingere, vel male contingere. Vnde, cum aliquis ſit do- Lectio. 1 ... ethi. 9.
G minus ſui actus, inquantum voluntarie agit, ſequitur q in illis tantum contingat aliquid a fortuna eſſe, quæ voluntarie agunt, non autem in alĳs. Secundo ibi.

Et propterea neq; inanimatum ullum, neq; belua, neq; puer quicquā efficit a fortuna, quoniam electionem nō habent, neq; proſperitas hiſce fortunæ, aut infortuniū competit, niſi ad ſimilitudinē quandam. quēadmodum Protarchus fortunatos eos lapides dixit, e quibus extructæ ſunt aræ, quæ honorātur, et hi, qui ſunt eiuſdē formæ calcātur. Pati autē a fortuna, et hiſce quodammodo inerit, cū is, qui agit aliquid circa ipſa fortuitò aget, alio uero modo nō eſt. ARGV.

Et propter hoc neq; inanimatū quippiā, neq; infans, neq; beſtia quicquam facit a fortuna, q̄m non habent propoſitum. Neq; eufortuniū, neq; infortunium ineſt his, niſi ſecundum ſimilitu- tex.c. 59.
H dinem, ſicut dixit Protarchus eufortunatos eſſe lapides, ex quibus ſunt aræ, cùm honorentur, copulati autem his conculcentur. Pati autem a fortuna ineſt quodammodo & his, cùm agens aliquid circa hæc agat a fortuna, aliter autem non.

Concludit ex pręmiſsis, in quibus nō ſit fortuna, et dicit q propter hoc, q fortuna nō eſt niſi in his, quæ voluntarie agunt, indè eſt q neq; inanimatū, neq; puer, neq; beſtia, cū non agant volūtarie, quaſi liberū arbitrium non habētes, agūt a fortuna. Vnde neq; eufortuniū, neq; infortunium in his poteſt accidere, niſi ſimilitudinarie. ſicut quidā dixerūt q lapides, ex quibus fiūt altaria ſunt fortunati, quia eis honor & reuerētia exhibetur, cum lapides ei cōiuncti conculcentur. Quod dicitur per ſimilitudinē ad homines, in quibus honorati vidētur bene fortunati, hi autē, qui cōculcantur dicūtur male fortunati. Sed quāuis pręmiſsis nō contin

gat

gat agere a fortuna,nihil tñ prohibet ea pati a fortuna,cum aliquod agens voluntariū circa ea operatur. Sicut dicimus eſſe eufortuniū,cum aliquis homo inuenit theſaurū, vel in fortuniū,cum percutitur a lapide cadēte. Deinde cū dicit.

ARGY. *At caſus cæteris animalibus et inanimatis competit. dicimus enim equum caſu veniſſe, propterea quòd euaſit quidem profectus, non autem euadendi gratia venit. Et tripoda etiam cecidiſſe caſu: ſtetit enim hoc modo ut ſit ſedes, ſed non huiuſce gratia cecidit.*

Tex.co.60. Sed caſus eſt in alijs animalibus, & inanimatis, vt equus caſu inquit venit, quoniam ſaluatus eſt quidem veniens, non ſaluris autem cauſa venit. Et tripes caſu cecidit. ſtat quidem enim cauſa ſedendi,ſed non cauſa ſedendi cecidit.

Oſtendit q caſus etiā eſt in alijs. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit q caſus eſt in alijs. Secundo concludit quandam concluſionē ex dictis ibi [Quare manifeſtū eſt.] Tertio ad eius manifeſtationē quoddam ſignū inducit. ibi [Signum autē eſt.] Dicit ergo primo, q caſus nō ſolum eſt in omnibus,qui volūtarie agunt, ſed etiā in alijs animalibus, & etiā in rebus inanimatis. Et ponit exēplum de alijs animalibus,ſicut q equus caſu venit,qm̄ ſalutē adeptus eſt veniens,licet non venerit cauſa ſalutis. Aliud exēplum ponit in reb9 inanimatis. Dicimus.n.q tripoda cecidit caſu,quia ſic ſtat per caſum,vt ſit apta ad ſedendum: licet non iſta de cauſa ceciderit,vt ſtaret apta ad ſedendum. Secundo ibi.

te.co.61. Tex.co.62.

ARGY. *Quare patet cum eorum aliquid, quæ ſimpliciter alicuius gratia fiunt, non eius quod euenit gratia factum eſt, cuius extra eſt cauſa,nos tunc caſu quippiam fieri dicere. Horum autem ea fortuna fieri, quæ eligibilium caſu fiunt in hiſce,quæ habent electionem.*

Tex.co.61. Quare manifeſtum eſt q in his, quæ ſimpliciter propter aliquid fiunt, cùm non accidētis cauſa fiunt,cuius extra eſt cauſa, tūc a caſu dicimus. A fortuna autem eorum, quæcunq; a caſu fiunt propoſitorum in habentibus propoſitum.

Conclud it ex præmiſsis q in his, quæ ſimpliciter fiunt propter aliquid, quando non fiunt cauſa eius, quod accidit, ſed fiunt cauſa alicuius extrinſeci, tunc dicimus quod fiant a caſu. Sed a fortuna dicimus illa fieri tantū de numero eorum,quæ fiunt a caſu, quæcunq; accidunt in habentibus propoſitum. Tertio ibi.

ARGY. te.co.62. *Signum autem eſt ipſum fruſtra. Tunc enim dicitur, cùm id,quod eſt alicuius gratia,non eſt factum illius gratia. ceu ſi deambulatio egeſtionis eſt gratia. ſi non euenit ei qui deambulauit, fruſtra dicimus illum deambulaſſe, fruſtraq; deambulationē fuiſſe. Eſt.n.id fruſtra,quod aptum eſt eſſe ob aliud,cum non efficit illud gratia cuius erat, ac aptum erat. Nam ſi quiſpiam lauiſſe dixerit fruſtra, quia Sol nō deficit, ridiculus utiq; erit: non.n.hæc illius gratia erat. Ita caſus nomine ſuo tunc dicitur, cum quippiam fit fruſtra. Eſt.n.et tale nomen ipſius, quod ab hiſce terminis conſtat, ipſum inquam et fruſtra. Cecidit.n.non percutiendi gratia lapis, caſu igitur ac fruſtra cecidit ipſe lapis, quia cadere & ab aliquo proijciente percutiendi cauſa poteſt.*

Tex.co.63. Signum autē eſt quid vanum eſt. qm̄ dicitur cum non fiat quod propter aliud eſt illius cauſa, vt ambulare, ſi depoſitionis cauſa eſt. ſi vero nō fiat ambulāti, fruſtra dicimus ambulaſſe, & ambulatio vana. tāquam hoc ſit fruſtra, quod aptū natum eſt alterius cauſa, cū nō perficiat illud, cuius cauſa erat, aptumq; erat. Qm̄ ſi aliquis ſe bal-

A neatum dicat fruſtra quia nō defecit Sol, deriſio vtiq; erit, nō.n.erat hoc propter illud. Si igitur quod Automatum ſecundum nomē eſt, cum ipſum Fruſtra fiat. Cecidit.n. nō percutiendi cauſa lapis. Ab eo igitur quod automatū cecidit lapis quia cecidit vtiq; a quodā & percutiendi cauſa. Tex.co.63.

Manifeſtat q in cōcluſione poſuerat.ſ. q caſus accidat in his, quæ ſunt propter aliquid. Et accipit ſignū ab eo.quod dicitur vanū, quod ſecūdum nomē in græco propinquum eſt caſui. Dicitur autē vanum, cum id, quod eſt propter aliquid nō fiat eius cauſa, i. cū nō accidat ex eo, propter quod fit: ſicut ſi aliquis ambulet ad deponendū ſuperflua naturę, ſi hoc nō accidat deambulāti, dicitur fruſtra deambulaſſe: & ambulatio eius eſſet vana. ac ſi hoc ſit fruſtra, vel vanū, quod aptū natum eſt fieri cauſa alicuius, cum nō perficiat illud [cuius cauſa natū eſt fieri] & quare dicat [cuius cauſa natū eſt fieri] exponit ſubdēs, quia, ſi aliquis dicat ſe fruſtra balneatū, quia eo balneato nō defecit Sol, deriſorie diceret, quia hoc, quod eſt ipſum eſſe balneatum, non erat natū fieri propter hoc, q deficeret Sol. Vnde caſus, qui in græco dicitur automatum, i. per ſe fruſtra, accidit in his, quæ ſunt propter aliquid, ſicut & id, quod eſt fruſtra, vel vanū: quia per ſe Fruſtra, ipſum Fruſtra ſecundū ſuum nomen ſignificat: ſicut per ſe homo, ipſum hominē: & per ſe bonū, ipſum bonum. Et exēplificat in his, quæ caſu fiūt, ſicut cū dicitur, q lapis cadēdo, percutiens aliquem, cecidit nō percutiēdi cauſa: ergo cecidit ab eo, quod eſt per ſe vanū, vel per ſe fruſtra: quia nō natus eſt propter hoc cadere. cadit.n. aliquando lapis ab aliquo emiſſus percutiendi cauſa, quamuis autem caſus, & vanū conueniant in hoc, q vtrunq; eſt in his, quæ ſunt propter aliquid, differunt tamen, quia vanum dicitur ex hoc, q nō conſequitur aliquid, quod intēdebatur. vnde quandoq; eſt vanum, & caſus ſimul: puta cum non accidit illud, quod intendebatur, ſed accidit aliquid aliud: quandoq; autem eſt caſus, ſed non vanum, cum accidit & illud, quod intendebatur & aliud: quandoque autem eſt vanum, & non caſus, quando non accidit illud, quod intendebatur, neq; aliquid aliud. Deinde cum dicit.

Recte ſanct. Doc. nomen vani caſui ꝓpinquū aſſerit. Nā græce αὐτόματον caſus dicit: μάτην vero vanū, vel fruſtra interpretat. Ideoq; in quādo ex Ariſto. textu patet: q ſic dicit οὕτω δὲ τὸ αὐτόματον κατὰ τὸ ὄνομα, ὅταν αὐτὸ μάτην γένηται. quod eſt, Sic igitur automatō ſm nomen cum ipſum fruſtra fiat. Sicq; patet cum automaton, & matan ꝓpinqua ſint nomina: & caſum, & ipſum fruſtra vel vanū græce propinqua eſſe.

B

C

ARGY. *Maximè autem ſeparatur id quod a fortuna fit in hiſce quæ natura fiunt. Cum.n.quippiam eſt effectū præter naturam, tum non a fortuna illud, ſed a caſu potius effectum fuiſſe dicimus. Eſt autē & hoc aliud, illius enim externa, huius interna cauſa eſt. Quid igitur eſt caſus, & quid fortuna, atq; quo pacto inter ſeſe differunt, ſatis iā diximus.*

te.co.64. Differētia ꝓpria caſus ac fortunæ. Maxime autē ſeparatum eſt a fortuna in his, quæ a natura fiunt. Cùm.n.fit aliquid extra naturam tūc nō a fortuna, ſed magis ab eo, quod per ſe fruſtra eſt, factū eſſe dicimus. Eſt autem & hoc alterum: huius quidē.n.extra eſt cauſa, illius vero intra. Quid igitur ſit per ſe fruſtra, & quid fortuna, dictum eſt et quo a ſeinuicem differant. te.co.65.

D

Oſtendit, in quibus maxime caſus differat a fortuna, & ſic dicit, q maxime differt in illis, quæ fiunt a natura: quia ibi habet locū caſus, ſed non fortuna. Cum.n.aliquid fit extra naturā in operationibus naturę, puta cū naſcitur ſextus digitus, tum non dicimus q fiat a fortuna, ſed magis ab eo, quod eſt per ſe fruſtra. i. a caſu. Et ſic poſſumus accipere aliā differentiā inter caſum & fortunā, q eorum, quæ ſunt a caſu, cauſa eſt intrinſeca: ſicut eorum, quæ ſunt a natura: eorū vero, quæ ſunt a fortuna, cauſa eſt extrinſeca, ſicut & eorū, quæ ſunt a propoſito. Et vltimo concludit, quod dictum eſt, quid ſit per ſe fruſtra. i. Caſus: & quid Fortuna, & quomodo differant abinuicem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Vtrunque autem ipſorum ad modum eius reducitur cauſæ, unde eſt principium motus. Etenim eorū aliquid,*

quæ aut natura, aut mente aguntur ſemper eſt cauſa: ſed E *horum multitudo indefinita eſt.*

Sed modorum cauſarum, in quibus eſt vnde principium motus, vtrunq; ipſorum eſt. Aut enim eorum, quæ ſunt a natura cauſa aliqua eſt, aut eorum, quę ſunt ſub intellectu cauſa ſemper eſt. Sed eorum multitudo indeterminata eſt.

Oſtendit ad quod genus cauſæ caſus & fortuna reducantur. Et primo oſtēdit propoſitū. Secundo ex hoc improbat
Tex.cõ.64. quandam opinionē ſuperius poſitā. ibi [Qm̄ autē caſus.] Dicit ergo primo ꝙ tam caſus, q̄ fortuna reducūtur ad genus cauſæ mouentis, quia caſus & fortuna, vel eſt cauſa eorum, quæ ſunt a natura: vel eorum, quæ ſunt ab intelligentia, vt ex dictis patet: vnde cum natura & intelligentia ſint cauſa, vt vnde eſt principium motus, & fortuna & caſus ad idem genus reducuntur. Sed tamen, quia caſus & fortuna ſunt cauſæ per accidens, eorum multitudo eſt indeter- F
Tex.cõ.55. minata, vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Quoniam autem caſus atque fortuna cauſæ ſunt eorum, quorum aut mens, aut natura fieri cauſæ poſſunt: cum per accidens quippiam horum ipſorum fuerit cauſa, atque nihil eorum, quæ ſunt per accidens prius eſt hiſce, quæ ſunt per ſe: quare neq; per accidens cauſa, per ſe cauſam antecedit: caſus nimirum atque fortuna poſterior & mente eſt, & natura. Quare, ſi quam maxime cœli caſus eſt cauſa, neceſſe eſt priorem mentem atq; naturam, et aliorum multorum, & huius vniuerſi cauſam eſſe.*

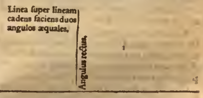
Tex.cõ.66. Quoniam autē caſus, et fortuna ſunt cauſę eorum, quorū vtiq; aut intellectus ſit cauſa, aut natura, cū ſecundum accidens cauſa aliqua ſit horū ipſorum: nihil autē ſecundum accidēs prius eſt his, quæ fiūt per ſe: manifeſtū eſt ꝙ neq; per acci- G
Tex.cõ.67. dens cauſa prius eſt ea, quæ eſt per ſe. Poſterior itaq; eſt caſus & fortuna & intellectu & natura. Quare, ſiquà maxime cœli cauſa eſt caſus, neceſſe prius cauſam intellectum, & naturam eſſe, & aliorum multorum, & huius autem omnis.

Excludit opinionē ponētium fortunā & caſum eſſe cauſam Cœli, & omniū mundanorum. et dicit ꝙ, quia caſus et fortuna ſunt cauſæ per accidēs eorum, quorū intellectus & natura ſunt cauſæ per ſe: cauſa autē per accidēs nō eſt prior ea, quæ eſt per ſe: ſicut nihil per accidens eſt prius eo, quod eſt per ſe, ſequitur ꝙ caſus & fortuna ſunt poſteriores, q̄ in-
Lec.7. Tex.cõ.44. tellectus & natura. Vnde, ſi ponatur ꝙ caſus ſit cauſa Cœli, ſicut quidā poſuerunt, vt ſupra dictū eſt. ſequitur ꝙ intellectus & natura per prius ſint cauſa aliquorū aliorum, & poſtea Totius Vniuerſi. Cauſa etiā totius vniuerſi prior eſſe uidetur, q̄ cauſa alicuius partis vniuerſi, cū quęlibet pars vniuerſi ordinetur ad perfectionē vniuerſi. Hoc autē videtur H incōueniens, ꝙ aliqua alia cauſa ſit prior q̄ ea, quæ eſt cau-
Similiter.7. Met.tex.cõ.23. ſa cœli: vnde incōueniens eſt, ꝙ caſus ſit cauſa cœli. Cōſyderandū eſt autē, ꝙ ſi ea, quæ fortuito, vel cauſaliter accidūt, i. præter intentionē cauſarum inferiorum reducantur in aliquam cauſam ſuperiorē ordinantem in ipſa, cōparatione ad illam cauſam nō poſſunt dici fortuita, vel caſualia, unde illa cauſa ſuperior nō poteſt dici fortuna. Deinde cū dicit.

ARGY. *Eſſe autē cauſas, et tot eſſe numero quot diximus patet. Tot. n. queſtio propter quid ſanè cōplectitur. Nam ipſum propter quid, aut ad ipſum quid eſt reducitur ultimū, in immobilibus, ceu in Mathematicis. Ad recti. n. ut commēſurabilis, aut ad cæterorū ſimilium alicuius ultimo definitionem reducitur. Aut id, quod primū mouit, uelut propter quid bellū geſſerunt, quia templū ſpoliarunt. Aut gratia* E *cuius, ut imperium conſequantur. Aut ad materiā in hiſce, quæ fiunt. Perſpicuum igitur eſt has, et tot cauſas eſſe.*

Quæ autem ſunt cauſæ: & ꝙ tot ſint numero quot dicimus, manifeſtū eſt: tot enim ſecūdum numerum propter quid cōprehēdit. Aut enim in quod quid eſt reducitur propter quid vltimū in immobilibus, vt in Mathematicis. In definitione enim recti, aut commenſurati, aut alicuius cuiuſdam reducitur vltimum. Aut in mouens primum, vt propter quid certauerūt? quoniam furati ſunt. Aut cuius gratia? vt dominentur. Aut in ijs, quæ fiunt, materia. Quòd quidem igitur cauſæ, & hæ tot ſint manifeſtum eſt. te.cõ.68. Lic eſt inter Alex. & Simplicium, ſi in Mathematicis ſit cauſa finalis. Simplicio aſſerente ꝙ ſic, q̄ Alexan. cũ omnibus fere latinis ſuſpicor, & in. 3. Met. te.cõ. 3. eſt videre apud Aristo.

Oſtēdit ꝙ cauſæ nō ſunt plures ijs, quæ ſunt dictę. quod F quidē manifeſtaꝭ ſic. Hoc quod dico propter quid, quærit de cauſa: ſed ad propter quid nō reſpondetur, niſi aliqua dictarum cauſarū: non igitur ſunt plures cauſæ, q̄ quæ dictæ ſunt. Et hoc eſt quod dicit ꝙ hoc, quod dico propter quid, tot eſt ſecundū numerum, quot ſunt cauſæ prædictæ. Qn̄q; enim propter quid reduciꝭ vltimo in quod quid eſt, i. in definitionē, vt patet in omnibus immobilibus, ſicut ſunt Mathematica, in quibus propter quid reduciꝭ ad definitionē recti, vel cōmenſurati, vel alicuius alterius, quod demōſtratur in Mathematica. cum. n. definitio recti anguli ſit ꝙ conſtituatur ex linea ſuper aliā cadentē, quæ ex vtraq; parte faciat duos angulos æquales, ſi quæraꝭ propter quid iſte angulus ſit rectus? reſpōdetur, quia cōſtituitur ex linea faciente duos angulos æquales ex vtraq; parte, & ita eſt in alijs. Quid Angulus rectus.

Quādoq; vero reducitur propter quid in primū mouēs, vt propter quid aliqui pugnauerāt, quia furati ſunt: hoc. n. eſt, quod incitauit ad pugnā. Qn̄q; autem reducitur in cauſam finalem, vt ſi quæramus cuius cauſa aliqui pugnāt? reſpondetur, vt dominentur. Qn̄q; autē reducitur in cauſam materialē, vt ſi quæratur, quare iſtud corpus eſt corruptibile, & reſpōdetur, quia compoſitum eſt ex cōtrarijs. Sic ergo patet has eſſe cauſas, & tot. Neceſſe eſt autē quatuor eſſe cauſas, quia, cum cauſa ſit, ad quā ſequitur eſſe alterius: eſſe eius, quod habet cauſam poteſt cōſyderari dupliciter. vno modo abſolute, & ſic cauſa eſſendi eſt forma, per quam aliquid eſt in actu: alio modo ſecundum ꝙ de potētia ente ſit actu ens: &, quia omne, quod eſt in potētia, reduciꝭ ad actū p id, quod eſt actu ens, ex hoc neceſſe eſt eſſe duas alias cauſas, ſ. materiā & agentem, quod reducit materiā de potētia in actum. Actio autem agentis ad aliquod determinatum tendit, ſicut ab aliquo determinato principio procedit. nā omne agens agit quod eſt ſibi cōueniens. Id autē, ad quod intendit actio agentis dicitur cauſa finalis. ſic igitur neceſſe eſt eſſe cauſas quatuor. Sed, quia forma eſt cauſa eſſendi abſolute, aliæ vero tres ſunt cauſæ eſſendi ſecūdum ꝙ aliquid accipit eſſe, inde eſt ꝙ in immobilibus non conſyderantur aliæ tres cauſæ, ſed ſolum cauſa formalis. Sufficientia quatuor cauſarum. Quā etiā pulchre Simplicius hoc in expoſitione illius tex. aſſignat.

LECTIO XI.

Quę Phyſicum contemplari oporteat, quem etiam ex omni cauſarum genere demonſtrare oſtenditur.

Cùm autē quatuor cauſæ ſint, de omnibus ſcire nimirū ad Naturalē philoſophum pertinet: atq; ad omnes ipſum ARGY.

propter

propter quid redigens ipſe materiam, formam, id quod mouit, & id gratia cuius naturaliter reddet, ac aſsignabit.

Te.cō.70. Naturalis eſt omnes ſpeculari cauſas.

QVoniam autem cauſæ quatuor ſunt de omnibus erit Phyſici cognoſcere: & in omnes reducens ipſum propter quid, demonſtrabit phyſicæ materiam, formam, mouentem, & quod eſt cuius cauſa.

Poſtquā Philoſophus determinauit de cauſis, hic oſtendit, ꝙ Naturalis ex omnibus cauſis demōſtrat. Et circa hoc duo facit. Primo dicit, de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitū ibi [Veniunt autē tres.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum quatuor ſint cauſæ, ſicut ſupra dictū eſt, ad Naturalem pertinet, & omnes cognoſcere, & per omnes naturaliter demonſtrare, reducendo quæſtionem propter quid in quamlibet dictarum quatuor cauſarum, ſcilicet formā, mouentem, finem, & materiam. Deinde cum dicit. (Secūda parte 70.te.)

ARGV. *Tres autem in unam plerunque accedunt. Ipſum enim quid eſt, & id gratia cuius, unum ſunt. Ea uero, unde primum effluit motus, ſpecie cum hiſce concurrit: homo nanque hominem generat.*

Veniunt autem tres in vnā multoties. Quod quidem enim quid eſt, & quod cuius cauſa vna eſt: quod vero vnde motus principium ſpecie eadem eſt his: homo enim hominem generat.

Exequitur propoſitū. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quædā, quę ſunt neceſſaria ad propoſitū oſtēdendū. Secundo probat propoſitū. ibi [Quare propter quid.] Circa primū duo præmittit ad ſubſequentē probationem neceſſaria, quorū primum eſt de habitudine cauſarū adinuicem, Secundū eſt de cōſyderatione Naturalis philoſophiæ. ibi [Et tenetur.] Dicit ergo primo ꝙ multoties cōtingit, ꝙ tres cauſæ cōcurrunt in vnā, ita ꝙ cauſa formalis & finalis ſint vna ſecūdum numerum. Et hoc intelligendū eſt de cauſa generationis finali, nō autē de cauſa finali rei generatæ. Finis. n. generationis hominis eſt forma humana: nō tamen finis hominis eſt forma eius, ſed per formā ſuam cōuenit ſibi operari ad finē. Sed cauſa mouens eſt eadē ſecundū ſpeciem vtriq; earū: & hoc præcipue in agētibus vniuocis, in quibus agens facit ſibi ſimile ſecundū ſpeciē, ſicut homo generat hominē. In his. n. forma generantis, quæ eſt principium generationis, eſt idē ſpecie cū forma generati, quæ eſt generationis finis. In agētibus autem non vniuocis alia eſt ratio. In his. n. ea, quę fiunt nō poſſunt pertingere ad hoc ꝙ conſequantur formā generantis ſecūdum eandē rationem ſpeciei, ſed participant aliquā ſimilitudinem eius, ſecundū ꝙ poſſunt, vt patet in ijs, quæ generantur a Sole. Nō igitur agens ſemper eſt idē ſpecie cum forma, quæ eſt finis generationis. Nec iterū omnis finis eſt forma. et propter hoc appoſuit [multoties] Materia vero nō eſt nec idē ſpecie, nec idē numero, cum alijs cauſis: quia materia inquantū huius eſt ens in potentia, agens vero eſt ens in actu inquantū huius. forma vero vel finis eſt actus, vel perfectio. Secundo ibi.

(Te.cō.71. — Tex.cō.72. — Quando eſt verum ꝙ cauſæ coincidāt.)

ARGV. *Et omnino quæcunque motum ſubeuntes mouent. Quæ vero tales non ſunt, hæ Naturalis conſyderationis non ſunt. non enim in ſeipſis habentes motum, aut principium motus mouent. ſed immobiles mouent. Quapropter tres ſunt tractationes. Vna circa mobile, Alia circa id, quod mouetur quidem, eſt autem expers corruptionis, Tertia circa ea, quæ corruptibilia ſunt.*

Tex.cō.72. Et tenetur Phyſicus cōſyderare omnino quæcunque mota mouent: quæcunque autem non, non amplius Phyſicæ ſunt. Non enim in ſeipſis habentia motum neque principium motus mouent, ſed immobilia ſunt. Vnde tria negocia ſunt: hæc quidem circa mobile, alia vero circa mobile quidem, incorruptibile autem: quædam autem circa mobilia corruptibilia.

Proponit ſecundū, quod eſt, de quibus, ſ. conſyderet Naturalis. & dicit ꝙ quæcunq; mouētia mouēt, ita ꝙ moueantur, pertinēt ad conſyderationē Naturalem: quæ vero mouent, ſed nō mouentur, nō ſunt de conſyderatione Naturalis philoſophiæ, cuius eſt conſyderare de Naturalibus, quæ habent in ſe principiū motus. Huiuſmodi autē mouentia non mota non habent in ſe principiū motus, cum non moueātur: ſed ſunt immobilia, & ſic non ſunt naturalia, & per conſequens non ſunt de conſyderatione Naturalis philoſophiæ. Vnde patet ꝙ tria ſunt negocia. i. triplex eſt ſtudiū, & intētio Philoſophiæ ſecundum tria genera rerū, quæ inueniuntur. Rerum. n. quędā ſunt mobilia, et circa hoc eſt vnū ſtudium Philoſophiæ. Aliud vero ſtudiū eius eſt circa ea, quæ ſunt mobilia, ſed incorruptibilia, ſicut ſunt corpora cœleſtia. Tertium vero ſtudiū eius eſt circa mobilia, & corruptibilia, ſicut ſunt corpora inferiora. Et primū quidem negocium pertinet ad Metaphyſicū. Alia vero duo ad Scientiam naturalē: cuius eſt determinare de omnibus mobilibus tā corruptibilibus, ꝗ incorruptibilibus. Vnde male intellexerunt quidā volētes hæc tria reducere ad tres partes Philoſophiæ, ſ. ad Mathematicā, Metaphyſicā, et Phyſicam. Nā Aſtronomia, quæ videtur circa mobilia incorruptibilia cōſyderationē habere, magis eſt Naturalis, ꝗ Mathematica, vt ſupra dictum eſt. Inquantum enim applicat principia Mathematica ad materiam naturalem, circa mobilia conſyderationem habet. Eſt igitur hæc diuiſio ſecundum diuerſitatem rerum extra animam exiſtentium, non ſecundum diuiſionem Scientiarum accepta. Deinde cum dicit. (Lec.12.cō.10. Idem aſſerit Commēt. tot expreſſe hic.)

ARGV. *Quare ipſum propter quid a Naturali philoſopho, & ad materiam & formam, & ad id, quod primo mouit, reducente, aſsignatur ac redditur.*

Te.cōm.72. Quare propter quid, & ad materiam reducenti redditur, & in ipſum quod quid eſt, & in primum mouens.

Oſtendit propoſitū. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad Naturalē pertinet cōſyderare omnes cauſas, et per eas demōſtrare, quę duo ſupra propoſuerat. Secūdo probat quædā, quæ in hac probatiōe ſupponit. ibi [Dicendū quid igitur.] Circa primū duo facit. Primo oſtēdit, ꝙ Naturalis omnes cauſas cōſyderat. Secūdo, ꝙ per omnes demonſtrat. ibi [Et penitus propter quid.] Circa primū duo facit. Primo oſtēdit, ꝙ Naturalis conſyderat Materiā & formam & mouentē. Secūdo ꝙ cōſyderat finem. ibi. [Et ꝙ quid eſt.] Et circa primū duo facit. Primo proponit ꝙ intēdit. Secundo probat. ibi [De generatione.] Cōcludit ergo primo ex prædictis, ꝙ aſsignatur propter quid a Naturali, & reducendo in materiam, & reducēdo quod quid eſt, id eſt in formam, & reducendo in primum mouens. Secundo ibi.

(Te.cō.75. — Secūda parte 74.te. — Tex.cō.74. — Secūda parte. Tex.cō.72.)

ARGV. *De generatione enim maxime cauſas hoc modo cōſyderant quid poſt quid fit: & quod primū fecit: aut quid paſſum eſt, et ſic ſemper quod eſt deinceps. Principia autē ea, quæ naturaliter mouēt, duplicia ſunt: quorum alterum naturale non eſt, quippe cum non habeat in ſe principiū motus. atq; tale eſt ſiquid moueat et nō moueatur, ut id, quod eſt immobile penitus, & quod eſt omnium primum.*

De generatiōe enim maxime hoc modo cauſas conſyderant: quid poſt aliquid fiat, & quid primum fecit, aut quid ſuſtinuit, & ſic ſemper quid conſequenter. Duplicia autem ſunt principia mouentia, quorum alterum nō Phyſicum eſt. non enim habet motus principium in ſeipſo. huiuſmodi autem ſi aliquid mouet quod nō mouetur, ſicut eſt quod et penitus immobile eſt, & omnium primum. (Te.cōm.73.)

Probat propoſitũ in hunc modum. Dictum eſt, ꝙ Naturalis cõſyderat ea, quæ mouẽtur & generabilia & corruptibilia. quicquid ergo oportet cõſyderare circa generationẽ oportet conſyderari a Naturali: ſed circa generationẽ, oportet cõſyderari formam, materiã, & mouentẽ. Qui.n. volunt conſyderare circa generationem cauſas, hoc modo cõſyderant, primo quid eſt id, quod fit poſt aliquid: ſicut ignis fit poſt aerẽ, cum ex aere generatur ignis. & in hoc cõſyderatur forma, per quã generatum eſt id quod eſt. Et iterũ conſyderatur quid eſt quod primũ fecit, i. quod primũ mouit ad generationẽ, & hoc eſt mouens. Et iterũ quid eſt quod ſuſtinuit, & hoc eſt ſubiectũ & materia. Et non ſolum primum mouens, & primum ſubiectum conſyderantur circa generationem, ſed etiam & ea, quæ conſequenter ſunt. Et ſic patet ꝙ ad Naturalem pertinet cõſyderare formam, mouentem, & materiam. Non tamen quælibet mouẽtia. ſunt enim principia mouentia dupliciter, ſcilicet mota, & non mota. quorum id, quod non mouetur, nõ eſt naturale: quia non habet in ſe principium motus. Et tale eſt principium mouens, quod eſt penitus immobile, et primum omnium, vt oſtenditur in.8. Deinde cum dicit.

Lec.12.13 per totum.

ARGY. *Et ipſum quid eſt, & forma: eſt enim finis, & id, gratia cuius cætera fiunt. Quare cùm alicuius gratia natura faciat, & hanc ſcire oportet.*

Tex.co.74. Et quod quid eſt & forma. finis enim et cuius cauſa. Quare quoniam natura propter aliquid eſt, & hanc cognoſcere oportet.

Oſtendit ꝙ Naturalis conſyderat etiã finem, & dicit ꝙ etiam forma, & quod quid eſt, pertinet ad cõſyderationem Naturalis, ſecundum ꝙ etiã finis eſt, & cuius cauſa fit generatio. Dictum eſt autẽ ſupra ꝙ forma, et finis coincidunt in idẽ. Et, quia natura operatur propter aliquid, vt infra probabitur, neceſſe eſt ꝙ ad Naturalem pertineat conſyderare formam non ſolum inquantum eſt forma, ſed inquantum eſt finis. Si autem natura non ageret propter aliquid, conſyderaret quidem Naturalis de forma inquantum eſt forma, ſed non inquantum eſt finis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et ipſum propter quid omnino reddendum eſt. velut ex hoc neceſſe eſt hoc fieri. Ex hoc autem hoc, aut ſimpliciter, aut plerunque.*

Et penitus reddendum propter quid, vt quia ex hoc neceſſe eſt hoc eſſe. Hoc autem ex hoc, aut ſimpliciter eſt, aut ſicut frequenter.

Oſtẽdit quomodo Naturalis demõſtrat per omnes cauſas. Et primo quomodo demõſtrat per materiã & mouentem, quæ ſunt cauſæ priores in generatione: Secũdo oſtendit, quomodo demõſtrat per formam. ibi [Et ſi hoc fieri debet.] Tertio, quomodo demonſtrat per finẽ. ibi [Et quia dignius.] Dicit ergo primo, ꝙ in Naturalibus reddendũ eſt propter quid [penitus,] i. ſecundũ quodlibet genus cauſę, vt quia hoc præceſsit, ſiue illud ſit materia, ſiue mouens, neceſſe eſt hoc eſſe cõſequenter: vt ſi aliquod generatũ eſt ex cõtrarijs, neceſſe eſt illud corrumpi: & ſi Sol appropinquat ad polũ ſeptentrionalem, neceſſe eſt dies fieri lõgiores, et frigus diminui, & calorẽ augeri apud eos, qui habitãt in parte ſeptẽtrionali. Sed tñ cõſyderandum eſt, ꝙ nõ ſolum ſemper ex pręcedente materia, vel mouente neceſſe eſt aliquid ſubſequi: ſed qñq; ſubſequitur aliquid ſimpliciter, i. vt ſemper, vt in his, quę dicta ſunt: qñq; autem vt frequẽter, vt ex ſemine humano & mouẽte in generatione, vt frequẽtius ſequitur generatũ habere duos oculos: quod tñ aliqñ deficit. Et ſimiliter ex hoc, ꝙ materia ſic eſt diſpoſita in corpore humano, accidit generari febrem propter putrefactionem, vt frequentius, quandoq; tamen impeditur. Secundo ibi.

Hic immediate ſecundũ & tertium.

ARGY. *Et ſi hoc eſt emerſurum, ut ex propoſitionibus ipſa concluſio. Et quia hoc erat quiditas ipſa.*

Et ſi hoc debet fieri, ſicut ex propoſitionibus cõcluſio. Et quoniã hoc erat quod quid erat eſſe.

E Oſtendit quomodo ſit demõſtrandũ in naturalibus per cauſam formalẽ. Ad cuius intelligentiã ſciendum eſt, ꝙ qñ ex cauſis præcedẽtibus in generatione, ſ. ex materia & mouente, ſequitur aliquid ex neceſsitate, tũc ex eis poteſt ſumi demõſtratio, vt ſupra dictũ eſt, non autem qñ ſequitur aliquid, vt frequẽter: ſed tũc debet ſumi demonſtratio ab eo, quod eſt poſterius in generatiõe ad hoc ꝙ aliquid ex neceſſitate ſequatur ex altero, ſicut ex propoſitionibus demõſtrationis ſequitur cõcluſio. vt procedamus demonſtrando ſic. Si hoc debet fieri, iſta & iſta requirũtur. ſicut ſi debet generari homo neceſſe eſt, ꝙ ſit ſemen humanũ agens in generatione. Si autẽ procedamus e contrario. eſt ſemẽ humanum agẽs in generatione, non ſequitur, ergo generabitur homo, ſicut ex propoſitionibus ſequitur cõcluſio. Sed hoc quod debet fieri. i. ad quod determinatur generatio, erat ſecundũ ſupradicta, quod quid erat eſſe, i. forma. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ quando ſecundum hunc modum demonſtramus, ſi hoc debet fieri, per cauſam formalem demonſtramus. Tertio ibi. Notabile.

F *Et, quia melius eſt hoc modo, nõ ſimpliciter, ſed ad ſubſtantiam uniuſcuiuſque.* ARGY.

Et, quia dignius eſt ſic, non ſimpliciter, ſed ad vniuſcuiuſq; ſubſtantiam.

Oſtendit quomodo Naturalis demõſtrat per cauſam finalem, & dicit ꝙ etiam Naturalis demonſtrat aliquando aliquod eſſe, quia dignius eſt ꝙ ſic ſit, ſicut ſi demonſtret, ꝙ dentes anteriores ſunt acuti, quia melius eſt ſic eſſe ad diuidendum cibum: et natura facit quod melius eſt, non ſimpliciter, ſed ſecundum quod competit ſubſtãtiæ vniuſcuiuſq;. Alioquin cuilibet animali daret animam rationalem, quæ eſt melior quàm anima irrationalis.

LECTIO XII.

Quęſtiones duas proponit, atq; ad alteram earum, illam videlicet, ſi natura propter finem agit, rationes Antiquorum inducit, quibus eam non propter hoc operari, oſtendiſſe arbitrati ſunt.

G *Dicendum eſt igitur primo quidem naturam ex ijs eſſe cauſis, quæ alicuius gratia faciunt. Deinde de neceſſario, quomodo ſeſe habet in naturalibus rebus. In hãc enim cauſam omnes omnia redigunt. nam (ut inquiunt) cùm calidum & frigidum, & unumquodq; talium ſuapte natura ſit tale, hæc neceſſario ſunt, et fiunt, ac apta ſunt. Etenim, ſi aliam cauſam dixerint, hi concordiam & diſcordiam, ille mentem tangunt illam dumtaxat, deinde ualere ſinũt.* ARGY.

Dicendum quidẽ igitur primũ, qm̃ natura eorũ, quæ ſunt propter hoc cauſarũ eſt: poſtea de neceſſario, quomodo ſe habeat in Phyſicis. ad hanc. n. cauſam reducunt omnes, qm̃ calidum huiuſmodi aptum natum eſt & frigidum: vnũquodq; igitur taliũ hæc ex neceſsitate ſunt, & fiũt, & apta nata ſunt. Et nãq; & ſi aliã cauſam dicant quãcunq; tangẽtes, gaudere ſinãt, hic quidem concordiã & diſcordiã, ille vero intellectũ. Te.co.75. H

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit, ꝙ Naturalis demõſtrat ex omnibus cauſis, hic manifeſtat quædã, quę ſuppoſuerat, ſ. ꝙ natura agat propter finem. & ꝙ in quibuſdam neceſſarium nõ ſit ex cauſis prioribus ineſſe, quæ ſunt mouens & materia, ſed ex cauſis poſterioribus, quę ſunt forma et finis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intẽdit. Secundo proſequitur propoſitũ. ibi [Habet aũt oppoſitionem.] Dicit ergo primo ꝙ dicendũ eſt primo, ꝙ natura eſt de numero illarũ cauſarum, quæ propter aliquid agunt. Et valet ad quæſtionẽ de Prouidentia. Ea. n. quę non cognoſcunt finem, nõ tendunt in finẽ, niſi vt directa ab aliquo cognoſcẽte, ſicut ſagitta a ſagittãte. vnde, ſi natura operetur propter finem, neceſſe eſt ꝙ ab aliquo intelligente ordinetur, quod eſt prouidẽtię opus. Poſt hoc autẽ dicendum eſt, quomodo ſe habet neceſſariũ in rebus Naturalibus, vtrũ. ſ. neceſsitas Te.co.76. Nota de prouidentia Dei.

rerum

rerum naturaliũ ſemper ſit ex materia, vel aliqñ etiam ex materia & mouẽte, vel aliqñ ex forma & fine. Et neceſsitas quærẽdi hæc, eſt iſta: quia omnes Antiqui naturales reducunt effectus naturales in hanc cauſam, aſsignando rationẽ de eis, ſ. ꝙ neceſſe eſt ea ſic euenire propter materiã, vtpote quia calidũ natũ eſt eſſe tale, & facere talẽ effectum: & ſimiliter frigidũ et omnia ſimilia, neceſſe eſt fieri, uel eſſe ea, quę ex eis cauſant. Et, ſi aliqui Antiquorũ naturalium aliquã aliã cauſam tetigerint, ꝓ̃ neceſsitatẽ materiæ, non tñ habẽt vnde gaudeãt gloriantes, quia cauſis poſitis ab eis, ſ. intellectu, quẽ poſuit Anaxag. & amicitia et lite, quas poſuit Empedocles, non ſunt vſi, niſi in generalibus quibuſdam, ſicut in cõſtitutione Mundi. In particularibus autem effectibus huiuſmodi cauſas prætermiſerunt. Secundo ibi.

ARGY. *Exiſtit autem dubitatio, quid nã prohibet naturam nõ alicuius gratia facere, neq; quia ſic eſt melius, ſed perinde atq; Iuppiter, nõ ut frumentũ augeat, ſed neceſſario pluit. Quod. n. eſt eleuatum, id frigeſiat oportet: et quod frigefactum eſt, id aquã iam factum deſcendat neceſſe eſt. accidit autem hoc pacto frumentũ incremẽta ſuſcipere. Similiter & ſi cuiuſpiã frumentum pereat cum eſt in area, non huiuſce gratia pluit ut illud pereat, ſed id accidit. Quare quid prohibet partes etiã in natura ſic ſe habere, uelut dẽtes anteriores quidem acutos aptosq; ad diuidendũ: geminos autem latos, atq; utiles ad cibum terendum neceſſario ortos fuiſſe? nã non huiuſce cauſa tales ſunt orti, ſed accidit. Eadem et de cæteris putanda ſunt partibus, quæ alicuius gratia conſtare uidetur. In quibus igitur accidit, ut omnes perinde ſint ortæ, atq; ſi alicuius cauſa fierent, ea cõſeruata ſunt a caſu cõgrue conſtituta. in quibus autem id non accidit, ea periere ac perierũt: ut Emp. dicit anim antiũ ea, quæ ex hominis partibus, bouisq; cõſtabant. Atq; ratio quidẽ qua quiſpiam dubitauerit hæc eſt, et ſiqua ſit alia ſimilis.*

Te. cõ. 76. Habet autẽ dubitationem quid prohibeat naturam nõ propter aliquid facere, neq; quod melius, ſed ſicut pluit Iuppiter, non vt frumentum augmẽtet, ſed ex neceſsitate. Surſum. n. ductam aquam cõgelari oportet, & congelatam aquã deorſum venire. augeri autẽ cũ hoc fiat accidit frumentum. Similiter ſi perditur frumentũ in area, nõ huius cauſa pluit vt perdatur, ſed hoc accidit. Quare quid prohibet ſic & partes ſe habere in natura, vt dẽtes ex neceſsitate oriri anteriores q. dem acutos, aptos ad diuidẽdum, maxillares autem latos & vtiles ad cõterendum cibum, cũ nõ propter hoc facti ſint, ſed hoc accidit. Similiter autẽ eſt & de alijs partibus, in quibus videtur eſſe, ꝙ propter hoc. Vbicũq; enim omnia accidũt, ſicut ſi propter hoc fiãt, hæc quidem ſaluata ſunt ab eo, quod propter ſe vanũ conſtãtia apte. quęcunq; vero non ſic, perdita ſunt, & perduntur; quemadmodum Empedocles dixit bouigenas viriproras. Ratio quidem igitur qua vtiq; deficiet aliqs hæc eſt, & ſi aliqua alia huiuſmodi eſt,

cõ. 77. Exequitur propoſitũ. Et primo inquirit, vtrum natura agat propter aliquid. Secundo, quomodo neceſſariũ in rebus Naturalibus inueniatur. ibi [Quod autẽ eſt.] Circa primum duo facit. Primo ponit opinionẽ ponẽtium naturam non agere propter aliquid, & rationẽ eorum. Secundo improbat eã ibi. [Sed impoſsibile eſt iſta.] Circa primũ ſciendum ꝙ ponentes naturã non agere propter aliquid, hoc cõfirmare nitebãtur remouẽtes id, ex quo natura pręcipue vi-

cõ. 87.

Secũda parte 77.

A detur propter aliquid operari. Hoc autẽ eſt quod maxime demonſtrat naturã propter aliquid operari, ꝙ ex operatione naturæ ſemper inuenit aliquid fieri quãto melius et cõmodius eſſe poteſt: ſicut pes hoc modo eſt fact⁹ a natura, ſ. ꝙ eſt aptus ad gradiendũ: vnde, ſi recedat a naturali diſpoſitione, nõ eſt aptus ad hũc vſum, et ſimile eſt de cæteris. Et quia cõtra hoc præcipue opponere nitebãtur, ideo dicit, ꝙ poteſt opponi ab aduerſarijs, ꝙ nihil prohibet naturã non facere propter aliquid, neq; facere ſemper quod melius eſt. Inuenimus. n. qñq; quod ex aliqua operatione naturæ prouenit aliqua vtilitas, quæ tñ nõ eſt finis illius naturalis operationis, ſed cõtingit ſic euenire, ſicut ſi dicamus [ꝙ Iuppiter pluit.] i. Deus, vel natura vniuerſalis nõ propter hũc finem, vt frumentũ augmentet, ſed pluuia prouenit ex neceſſitate materiæ. Oportet. n. inferioribus partibus, ex propinquitate Solis calefactis, reſolui vapores ex aquis, quib⁹ ſurſum aſcẽdentibus propter calorẽ, cum peruenerint ad locũ vbi deficit calor propter diſtantiã a loco, vbi reuerberãtur

Intellect⁹ Generatiõis pluuiæ.

B radij Solis, neceſſe eſt ꝙ aqua vaporabiliter aſcẽdens cõgeletur ibidẽ: & cõgelatione facta vapores vertãtur in aquã; et, cũ aqua fuerit generata, neceſſe eſt ꝙ cadat deorſum propter grauitatẽ. &, cum hoc fit, accidit vt frumentũ augeat, non tñ propter hoc pluit vt augeat: quia ſicut in aliquo loco frumentũ deſtruitur propter pluuiã, vt cum eſt collectũ in area, non tñ propter hoc pluit vt deſtruatur frumentum; ſed hoc caſu accidit pluuia cadẽte. et eodẽ modo videtur caſu accidere, ꝙ frumentũ creſcat pluuia cadente. Vnde uidet, ꝙ nihil prohibeat ſic etiã eſſe in partibus animaliũ, quę videntur eſſe ſic diſpoſitæ propter aliquẽ finem. vt pote ꝙ aliquis dicat ꝙ ex neceſsitate materiæ cõtingit, ꝙ quidã dentes, anteriores, ſ. ſint acuti, & apti ad diuidendũ cibum: & maxillares ſint lati, vtiles ad conterendũ cibum. Non tñ ita, ꝙ propter iſtas utilitates natura fecerit dẽtes tales uel tales, ſed quia dẽtibus ſic factis a natura propter neceſsitatẽ materiæ ſic decurrẽtis accidit, ut talem formã conſequerentur, qua forma exiſtente ſequit̃ talis vtilitas. Et ſimiliter poteſt

C dici de omnibus alijs partibus, quæ videntur habere aliquã determinatam formã propter aliquẽ finem. Et, quia poſſet aliquis dicere ꝙ ſemper, vel vt in pluribus tales vtilitates cõſequuntur: quod autẽ eſt ſemper, vel frequẽter conueniens eſt eſſe a natura, ideo ad hãc obiectionem excludendam, dicunt Aduerſarij ꝙ a principio cõſtitutionis Mundi quatuor elementa cõuenerunt ad cõſtitutionem rerum naturalium. Et factæ ſunt multæ & variæ diſpoſitiões rerum naturaliũ. & in quibuſcũq; omnia ſic acciderũt apta ad aliquam vtilitatẽ, ſicut ſi propter hæc eſſent facta. et illa tantũ conſeruata ſunt, eo ꝙ habuerũt diſpoſitionem aptã ad conſeruationem, nõ ab aliquo agente intẽdente finẽ, ſed ab eo, quod eſt per ſe vanũ, i. a caſu. quæcunq; vero nõ habuerũt talem diſpoſitionẽ, ſunt deſtructa, et quotidie deſtruuntur. ſicut Emped. dixit a principio fuiſſe quoſdã generatos, qui ex vna parte erãt boues, & ex alia parte erãt homines. Hæc eſt ergo ratio, per quã aliquis dubitabit, vel ſi aliqua alia talis eſt. Sed conſyderandũ eſt in iſta ratione, ꝙ exemplum

Nota rationẽ Antiquorum inefficaciam, qua naturam non propter aliquid agere dicunt.

D incõueniens accipit. Nam pluuia licet habeat neceſſariam cauſam ex parte materię, tñ ordinatur ad finem aliquem, ſ. ad conſeruationẽ rerum generabiliũ & corruptibiliũ: propter hoc. n. eſt generatio & corruptio in iſtis inferioribus, vt cõſeruetur perpetuũ eſſe in eis: vnde augmentũ frumenti incõuenienter accipitur in exemplũ. comparatur. n. cauſa vniuerſalis ad effectũ particularem. Sed & hoc etiã conſyderandum eſt, ꝙ augmentũ & cõſeruatio terrę naſcentiũ accidit ex pluuia, vt in pluribus: ſed corruptio accidit, vt in paucioribus. vnde licet pluuia nõ ſit ꝓpter perditionẽ, nõ tñ ſequitur ꝙ nõ ſit propter conſeruationẽ & augmẽtum,

LECTIO XIII.

Naturam agere propter finem, Quinq; rationibus validiſsimis oſtendit.

ARGY. *Impoſsibile autem eſt hæc ita ſeſe habere, hæc. n. & omnia, quæ natura conſtant, aut ſemper, aut plerunq; ſic fiũt At nihil eorum hoc pacto fit, quæ a fortuna caſuq; profiſ-*

ciſcuntur. Neq; enim hyeme crebro pluere fortuito caſuq; uidetur, ſed ſi id fiat cum Sol eſt ſub cane. Nec cauma ſub cane, ſed ſi in hyeme fiat. Quod ſi ea quæ fiunt, aut a caſu, aut alicuius gratia fiunt: ſi impoſsibile eſt hæc, aut a fortuna eſſe, aut a caſu, alicuius profectò gratia erunt. at uniuerſa talia natura ſunt, & ut ipſi dixerint, qui hæc dicunt. Eſt igitur in hiſce, quæ natura fiunt & ſunt, id quod alicuius gratia fit.

SEd impoſsibile eſt iſta hūc habere modum. Hæc quidem.n. & quæcunq; ſunt a natura, aut ſemper ſic fiunt, aut ſicut frequenter. Sed eorū quæ ſunt a fortuna, & per ſe vano, nihil. neq; enim a fortuna, neq; a caſu videtur pluere multoties hyeme, ſed forte ſub cane: neq; cauma ſub cane, ſed ſi hyeme. Si igitur a caſu vidētur, aut propter hoc eſſe: ſed nō poſſibile eſt hoc eſſe, neq; a caſu, aut a fortuna, propter aliquid vtiq; erūt. At vero natura ſunt huiuſmodi omnia, quēadmodum & ipſi firmabāt hoc dicētes. Eſt itaq; quod propter aliquid in his, quæ natura fiunt & ſunt.

Poſita opinione & ratione dicentiū naturam non agere propter finē, hic improbat eam. Et primo per rationes proprias. Secūdo per rationes ſumptas ab ijs, ex quibus aduerſarij contrariū oſtendere nitebātur. ibi [Peccatum aūt fit.]

Forma rōnis Arillo. Circa primū ponit quinq; rationes, quarū prima talis eſt. Omnia, quæ fiūt naturaliter, aut fiūt ſicut ſemper, aut ſicut frequenter: ſed nihil eorū, quæ fiunt a fortuna, vel per ſe vano, i. a caſu, fit ſemper, vel vt frequēter. nun.n. dicimus, q a fortuna, vel a caſu fit, q multoties pluat in hyeme, ſed diceremus eſſe a caſu, ſi forte multū plueret ſub cane, i. in diebus canicularibus, & ſimiliter nō dicimus q fit a caſu, q in diebus canicularibus ſit cauma, ſed, ſi hoc eſſet in hyeme, dicerēt q fuit a caſu. Ex his duobus ſic argumētatur. Omnia quæ fiunt, aut fiūt a caſu, aut fiunt propter finē. Quę.n. accidunt præter intentionē finis dicuntur accidere caſualiter. ſed impoſsibile eſt ea, quæ fiūt ſemper, vel frequēter accidere a caſu: ergo ea, quæ fiūt ſemper, vel frequenter fiunt propter aliquid. ſed omnia, quæ fiunt ſm naturā, fiunt vel ſemper, vel frequēter, ſicut etiā ipſi confitebātur: ergo omnia, quę fiūt a natura, fiūt propter aliquid. Secundam rationē ponit ibi.

ARGY. *Præterea in quibus eſt aliquis finis, in his, & id quod prius, & id quod deinceps agitur, huiuſce gratia agitur. Vt igitur agitur ita eſt aptum agi, & ut eſt aptum agi, ſic unumquodq; niſi quid obſtet agitur. at alicuius gratia agitur. & aptū eſt igitur illius gratia agi. ueluti ſi domus ex ijs eſſet, quæ natura fiunt, ſic utiq; fieret, ut nunc ab arte conficitur. Quod ſi ea, quæ natura fiunt, nō ſolum natura, ſed etiam arte fierent, eodem conficerētur modo, quo apta ſunt confici. Alterum igitur alterius conficitur gratia.*

Te.cō.78. Amplius in quibuſcunq; finis aliquis eſt huius cauſa agiť quod prius, & quod cōſequenter. Ergo ſicut agitur, ſic aptum natū eſt: & ſicut aptum natū eſt, ſic agitur vnūquodq;, ſi nō aliquid impediat. agitur autē propter hoc, & aptū itaq; natum eſt huius cauſa. vt ſi domus eſſet eorum, quæ natura fiunt, ſic vtiq; facta eſſet, ſicut nunc ab arte eſt. Si autem quę natura non ſolum natura, ſed arte fierent, ſimiliter vtiq; fierent, ſm q apta nata ſunt. propter ergo alterum, alterum.

Vnūquodq; agiť ſicut natū eſt agi, niſi aliqd obſtet.

Secūda ratio. Et dicit q in quibuſcūq; eſt aliquis finis, & priora & cōſequētia omnia agūt cauſa finis. hoc ſuppoſito ſic argumentatur. Sic aliquid agitur naturaliter, ſicut aptū natū eſt agi. B hoc.n. ſignificat quod dico naturaliter, illud. ſ. aptum natū. & hęc propoſitio cōuertitur, quia ſicut aptum natū eſt agi, ita agitur: ſed oportet apponere hāc cōditionē, niſi aliquid impediat. Accipiamus ergo primū, quod non habet inſtantiam: q ſicut aliquid agitur naturaliter, ſic aptum natū eſt agi. Sed ea, quę fiūt naturaliter ſic agūtur, q inducuntur ad finem: ergo ſic apta ſunt agi, vt ſint propter finē: & hoc eſt Naturam appetere finē, ſ. habere aptitudinē naturalem ad finem. Vnde manifeſtū eſt, q natura agit propter finem. Et hoc, quod dixerat manifeſtat per exemplum. ſimiliter.n. ex prioribus peruenit ad poſteriora in arte, et in natura: vnde, ſi artificialia, vt domus fierent a natura, hoc ordine fierent, quo nūc fiunt per artem, ſ. prius inſtitueretur fundamentū, & poſtea erigerentur parietes, & vltimo ſupponereť tectū.

Modus intelligēdi Artē naturā imitari. Hoc modo natura procedit in ijs, quæ ſunt terræ affixa, ſ. plantis, cuius radices, quaſi fundamentum, terræ infigūtur: ſtipes vero ad modum parietis eleuatur in altum, frondes autem ſupereminent ad modum tecti. Et ſimiliter ſi ea, quę F fiunt a natura fierent ab arte, hoc modo fierent: ſicut apta nata ſunt fieri a natura, vt patet in ſanitate, quam cōtingit fieri, & ab arte, & a natura. ſicut enim natura ſanat calefaciendo & infrigidando, ita & ars. Vnde manifeſtum eſt q in natura eſt alterum propter alterū, ſcilicet priora propter poſteriora, ſicut & in arte. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Atq; ars omnino alia perficit, quæ natura nequit perficere, alia imitando naturam facit. Si igitur ea, quæ ob artem conficiuntur alicuius cauſa fiunt, & ea profectò quæ natura fiunt alicuius gratia fieri conſtat: priora nanq; poſteriora ue ſimiliter inter ſeſe habent in hiſce quæ arte, & in hiſce quæ natura conficiuntur.*

Te.cō.79. Omnino autē ars alia quidem perficit, quę natura nō poteſt operari, alia vero imitať. Si igitur quæ ſunt ſecundū artem, propter hęc ſunt, manifeſtum, q & quæ ſunt ſecundū naturā. Similiter G autem ſe habent adinuicē in ijs, quæ ſunt ſm artē, & in ijs, quæ ſm naturā, poſteriora ad priora.

Tertia ratio. Et dicit q ars quædam facit, quæ natura non poteſt facere, ſicut domū, & alia huiuſmodi. In ijs vero, quæ conuenit fieri & ab arte et a natura, ars imitať naturā, ut patet in ſanitate, vt dictū eſt. Vnde, ſi ea, quæ ſunt ſm artē, ſunt propter finem, manifeſtū eſt etiā ea, quæ fiunt ſm naturam, propter finem fiunt, cum ſimiliter ſe habeāt priora ad poſteriora in vtriſq;. Poteſt tñ dici q hæc nō eſt alia ratio a præmiſſa, ſed cōplementū & explicatio ipſius. Quartā rationē ponit ibi.

Porphiri⁹ teſte Simplicio hanc rationē argumentū a mimeſi vocat.

ARGY. *Maxime autem id ipſum in animalibus rationis expertibus patet, quæ neq; arte, neq; diſcurſione, neq; deliberatione faciunt. Quapropter & ſunt qui dubitant, utrum mente, uel alio quodam principio aranei, formicæ, cæteraq; iſtiuſmodi animalia operentur. Procedenti etiam ulterius, & in plantis ea, quæ conferant ad finem fieri hoc* H *pacto uidentur. ueluti frondes ob fructus tegendos. Quare, ſi natura gratiaq; alicuius hirundo nidulum extruit, araneus araneam texit, plantæ demq; frondes gratia tegendorum fructuum explicant, radiceſq; non ſurſum, ſed deorſum emittunt ſumendi cauſa nutrimenti, patet eſſe cauſam talem in hiſce, quæ natura fiunt & conſtant.*

Te.cō.80. Maxime autē manifeſtum eſt in animalibus, quæ neq; arte, neq; inquirēdo, neq; deliberando faciunt. Vnde dubitant quidā, vtrum intellectu, aut quodā alio operentur aranei, & formicæ, & huiuſmodi. Paulatim autē ſic procedēti, & in plātis apparēt expediētia quædā facta propter finē, vt folia propter fructus cooperimētum. Quare, ſi natura facit, & propter hoc hirūdo nidum, &

araneus

araneus telam, & plantæ folia gratia fructuum, & radices non ſurſum ſed deorſum gratia nutrimenti, manifeſtum, ꝙ eſt cauſa huiuſmodi in ijs, quæ natura fiunt, & ſunt.

Quarta ratio. Et ſumitur hæc ratio ab ijs, quæ manifeſtius in natura propter aliquid operari videntur. Vnde dicitur, ꝙ naturam operari propter aliquid maxime eſt manifeſtũ in animalibus, quæ neq; operantur per artẽ, neq; per inquiſitionẽ, neque per deliberationẽ. et tñ ita manifeſtũ eſt in operationibus eorũ, ꝙ propter aliquid operãtur, ꝙ quidam dubitauerunt, vtrum aranei & formicæ, et huiuſmodi animalia operentur per intellectũ, vel per aliquod aliud principiũ. Sed tñ hoc fit manifeſtũ, ꝙ non operentur ex intellectu, ſed per naturã, quia ſemper eodẽ modo operantur. omnis.n. hirundo ſimiliter facit nidũ, et omnis araneus ſimiliter facit telã, quod nõ eſſet ſi ab intellectu, & arte operarẽtur. non.n. omnia Aedificator ſimiliter facit domũ, quia artifex habet iudicare de forma artificiati, & poteſt eã variare. Vlterius autem procedẽti de animalibus ad plãtas, in ijs etiã apparent quædã eſſe facta vt vtilia ad finẽ, ſicut folia ſunt vtilia propter cooperimentũ fructuũ. Vnde, quia hoc eſt a natura & nõ ab arte, ꝙ hirundo facit nidum, & araneus telã, & plãte producũt folia gratia fructuũ: & radices ſint in plantis non ſurſum, ſed deorſum, ut accipiãt nutrimentũ a terra, manifeſtũ eſt, ꝙ cauſa finalis inuenit̃ in ijs, quæ fiũt, & ſunt a natura, ſ. propter aliquid operãte. Quintam rationem ponit ibi.

ARGV. *Atq; cum natura ſit duplex, altera quidẽ ut materies, altera autem ut forma, et hæc ſit finis, gratia uero finis cætera fiant, hæc ea eſt profecto cauſa, cuius cætera fiunt.*

Te. co. 81. Et qm̃ natura dupliciter, alia quidẽ ſicut materia, alia vero ſicut forma, finis autẽ hæc eſt, ꝑpter finẽ autẽ alia ſunt, hæc vtiq; erit cauſa cuius grã.

Quinta ratio. Nec Simplicius, aut Alexan. hãc rationẽ eſſe putãt. Dicit, ꝙ cũ natura dicatur dupliciter, ſ. de materia & forma, et forma eſt finis generationis, vt ſupra dictum eſt. Hoc autẽ eſt de ratione finis, vt propter ipſum fiãt alia, ſequit̃, ꝙ eſſe & fieri propter aliquid, inueniat̃ in rebus Naturalib9.

LECTIO XIIII.

Naturam propter finem agere ex tribus aſtruitur principijs, quibus Antiqui oſtendiſſe oppoſitum viſi ſunt.

ARGV. *Fit autem & in hiſce peccatum, quæ per artes conficiuntur. ſcripſit enim Grammaticus non recte, & potionem Medicus non recte porrexit. Quare patet & in hiſce fieri poſſe, quæ natura conficiuntur. Quòd ſi aliqua ſunt in arte, in quibus iam quod recte fit alicuius efficitur gratia: in ijs autem, quæ peccantur, gratia quidem alicuius ars aggreditur facere, ſed non aſſequitur illud, ſimiliter & in naturalibus erit, & monſtra peccata erunt illius, quod alicuius gratia fuit. Et in primis igitur compoſitionibus ea, quæ partim ex hominis partibus, partim ex bouis conſtabant, ſi non ad aliquem terminum finemue poterant peruenire, aliquo ſanè principio perinde, atq; nũc ſemina, labefactato corruptione fiebant.*

Te. co. 82. Prima ratio. PEccatum autẽ fit et in ijs, quę fiunt ſecundũ artem. ſcripſit.n. non recte Grãmaticus, & propinauit Medicus nõ recte potionem. quare manifeſtum eſt, ꝙ cõtingit & in ijs, quæ ſecundũ naturã fiunt. Si igitur ſunt quædã ſecundum artem, in quibus quod recte fit, propter aliquid fit in quibus etiã peccatur alicuius gratia agit̃: ſed fallitur: ſimilirer vtiq; & in Phyſicis, & monſtra ſunt peccata illius, quod propter aliquid eſt, & i ſubſtãtijs ergo q̃ ſunt ex principio bouigena, ſi nõ ad aliquẽ terminũ & finẽ poterãt venire, corrupto pricipio aliquo facta ſũt, ſicut nũc ſemine.

Poſtq; oſtendit Philoſophus per proprias rationes, ꝙ natura agit propter aliquid, hic intẽdit hoc manifeſtare remouendo ea, per quę aliqui contrarium exiſtimabant. Et diuiditur in tres partes ſecũdũ tria, ex quibus aliqui moueri videbantur ad hoc negandũ. Secundũ incipit ibi. [Omnino autẽ deſtruit.] Tertiũ ibi. [Inconueniens autẽ.] Primum autẽ ex quo aliqui moueri videbãtur ad negandum naturam agere propter finẽ, ex hoc erat: quia videbãt aliqñ aliter accidere, ſicut accidit in mõſtris, quæ ſunt peccata naturæ. Vnde etiã Emped. poſuit, ꝙ a principio cõſtitutionis rerum fuerũt producta quædã, non habentia hanc formã & hunc ordinẽ, qui nũc in natura communiter inuenitur. ad hoc ergo excludendũ inducit quatuor rationes. Circa quarum primã oſtendit, ꝙ licet ars agat propter aliquid, tñ in ijs, quæ fiunt ſecundũ artem cõtingit fieri peccatũ, quia aliqñ Grammaticus non recte ſcribit, & Medicus qñq; potat aliquem medicinali potione nõ recte. Vnde manifeſtũ eſt, ꝙ contingit peccatũ eſſe etiam in ijs, quæ ſunt ſecũdum naturam, quãuis natura propter aliquid operetur. In arte aũt eorum, quæ propter aliquid fiũt, quędã fiunt ſecundum artem, & recte fiunt: quædã autem ſunt, in quibus Artifex fallitur nõ ſecundum artem agens: & in his cõtingit peccatũ, arte propter aliquid agẽte. ſi.n. ars nõ ageret ad determinatum finẽ, qualitercunq; ars operaretur nõ eſſet peccatum: quia operatio artis æqualiter ſe haberet ad omnia. Hoc ipſum igitur, ꝙ in arte cõtingit eſſe peccatũ, eſt ſignum, ꝙ ars propter aliquid operetur. Ita etiã contingit in Naturalibus rebus, in quibus mõſtra ſunt quaſi naturę peccata, propter aliquid agẽtis, inquantum deficit recta operatio naturæ. et hoc ipſum quod in naturalibus cõtingit eſſe peccatum, eſt ſignum, ꝙ natura propter aliquid agat. Vnde in ſubſtãtijs, quas in principio mũdi Emped. dixit eſſe cõſtitutas, [bouigenas.] i. ex media parte boues, & ex media homines, ſi nõ poterant peruenire ad aliquẽ finem & terminũ naturę, vt. ſ. cõſeruarentur in eſſe, nõ hoc fuit quia natura non hoc intẽdat, ſed quia hæc nõ poſsibilia ſaluari generata ſunt nõ ſecundum naturã, ſed corrupto aliquo naturali principio, ſicut nunc etiã accidit aliquos mõſtruoſos partus generari propter corruptionẽ ſeminis. Secundã rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea primo ſemen neceſſe eſt oriatur, ſed non animalia ſtatim. Atq; ipſum congeſtum, quod primum oriebatur, ſemen nimirum erat.*

Tex. co. 83. Amplius neceſſe eſt ſemen fieri primum, ſed non ſtatim animalia: & molle natura primum, quod ſemen erar.

Secũda ratio. Quę talis eſt. Vbicunq; ſunt determinata principia & determinatus ordo procedẽdi, ibi oportet eſſe determinatum finem, propter quẽ alia fiãt: ſed in generatione animalium eſt determinatus ordo procedẽdi, quia oportet primũ fieri ſemen, & nõ ſtatim a principio eſt animal, & ipſum ſemen non ſtatim eſt induratum, ſed a principio eſt molle, & quodam ordine ad perfectionem tẽdit: ergo in generatione animalium eſt determinatus finis. Non ergo propter hoc accidunt monſtra & peccata in animalibus, quia natura non agit propter aliquid. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea in plãtis etiam ipſis id ineſt quod alicuius eſt gratia. Minus autẽ eſt diſtinctum ac manifeſtũ: fiebant ne igitur ex bouis partibus ac hominis animalia, ſic & ex uitis, oleæq; partibus plantæ, an non fiebant, eſt.n. abſurdũ. At oportebat tamen, ſi in animalium genere illa fiebant.*

Amplius & in plãtis ineſt quod propter hoc; minus autẽ dearticulatum eſt. Vtrum igitur in arboribus fiãt, ſicut bouigena viriprora, ſic & vitigena oleoprora? Aut nõ. inconueniens enim eſt, ſed tamẽ oportuit, ſiquidẽ in animalibus eſt.

Tertia ratio. Quę talis eſt. Licet natura in plãtis agat propter aliquid, ſicut in animalibus, tñ minus eſt dearticulatũ, i. diſtinctum in plantis, vel minus ex operationibus eorũ colligi poteſt,

E Si ergo propter hoc accidãt peccata & mõſtra in animalibus, quia natura nõ agit propter aliquid: magis deberet accidere in plãtis. Verũ igitur ſicut fiunt in animalibus bouigena viriprora, ita fiant vitigena oleoprora, i. ex media parte oliuæ, & media parte vitis, vel nõ. Dicere. n. ꝙ fiant videtur inconueniens, ſed tamẽ oportet ita eſſe, ſi in animalibus cõtingit hac de cauſa, quia natura nõ agit propter aliquid. Non ergo iſta de cauſa in animalibus contingit, ꝙ natura propter aliquid non agit. Quartam rationem ponit ibi.

ARGV. *Praeterea & in ſeminibus quoduis ſine ullo diſcrimine fieri oportere.*

Te. cõ. 84. quarta ratio.

Adhuc oportuit ĩ ſeminibus fieri, vt cõtingit.

Quæ talis eſt. Sicut & animalia generantur a natura, ita et ſemina animaliũ. ſi igitur accidit aliquid in generatione animalium qualitercunq; contingit, & non quaſi natura agente ad determinatum finẽ, ſequetur etiã idẽ in ſeminibus, ſ. vt a quocunq; quodcunq; ſemẽ produceretur. & hoc patet eſſe falſum: vnde & primũ falſum eſt. Secundo ibi.

F ARGV. *Omnino autem qui ita dicit naturam, & ea, quæ natura conſtant, deſtruere uidetur, quæ a quodam principio quod eſt in ipſis continue mouentur, atq; ad quendam perueniunt finem. ab unoquoque autem non ad eundem, neq; ad quemuis, attamen ad eundem ſemper niſi quid impedierit. Atqui id cuius gratia, & quod huius gratia, fieri a fortuna etiam poſſunt, ueluti dicimus hoſpitem forte fortuna ueniſſe, lotumq; abyſſe, cum id egerit, quaſi gratia huiuſce profectus, non huiuſce autem gratia uenerit. Hoc autem eſt per accidens. fortuna nanq; cauſa per accidens eſt, ut antea diximus. Sed, cùm hoc ſemper fit, aut plerunque, non per accidens nec à fortuna dicimus eſſe. at in naturalibus ſic ſemper, ſi nihil impedierit fiunt.*

G Omnino autem deſtruit ſic dicens ea, quę natura quidem ſunt & naturam. Natura quidem enim ſunt quæcunq; à quodam in ſeipſis principio continue mota accedunt ad aliquem finẽ. Ab vnoquoq; autem non idem vnicuiq; neq; contigens, ſemper tamẽ in eundem, niſi aliquid impediat.

Tex. cõ. 85.

Quod autem eſt cuius cauſa fit, & quod propter hoc, fiet vtiq; a fortuna, ſicut dicimus a fortuna venit extraneus, & balneatus abſceſſit, cum tanq; propter hoc veniẽs egerit, nõ propter hoc autem venit, & hoc ſecundum accidens. fortuna autẽ eſt cauſarum, quæ ſunt ſecundum accidẽs, quemadmodum & prius diximus, ſed, cùm hoc ſemper, aut ſicut frequenter fiat, non ſecundũ accidens, neq; a fortuna eſt in Phyſicis autem ſemper ſic eſt, niſi aliquid impediat.

H Excludit ſecundũ, ex quo mouebãtur ad ponendum naturam nõ agere propter aliquid. Videbatur. n. tres hoc quibuſdam, ꝙ ea, quæ naturaliter accidũt, videntur ex prioribus principijs procedere, quæ ſunt agẽs & materia, non ex intẽtione finis. Sed ipſe contrariũ oſtendit dicẽs, ꝙ ille, qui ſic dicit, naturã. ſ. non agere propter aliquid, deſtruit naturam, & ea, quæ ſunt ſecundum naturã. Hęc. n. dicuntur eſſe ſecundum naturã quęcunq; ab aliquo principio intrinſeco mouẽtur continue, quouſq; perueniant ad aliquem finem: non in quodcũq; contingens, neq; a quocũq; principio in quencũq; finem, ſed a determinato principio in determinatum finem. Semper. n. ab eodẽ principio proceditur in eundem finem, niſi aliquid impediat. Contingit autẽ id, cuius cauſa fit aliquid, aliqñ fieri a fortuna, qñ non propter hoc agitur. ſicut ſi aliquis extraneus veniat, & recedat inde balneatus, dicimus hoc eſſe a fortuna, eò, ꝙ ita ſe fecit balneare, ac ſi propter hoc veniſſet, cum tñ propter hoc non venerit.

vnde ſecundũ accidẽs eſt ipſum balneari. Fortuna. n. eſt de numero cauſarũ ſecundũ accidens, vt prius dictũ eſt. Sed, ſi ſemper aut frequẽter ei veniẽti hoc accidat, nõ dicitur eſſe a fortuna. In rebus autẽ naturalibus nõ per accidẽs, ſed ſemper ſic eſt, niſi aliquid impediat. vnde manifeſtũ eſt, ꝙ determinatus finis, qui ſequitur in natura, nõ ſequitur a caſu, ſed ex intẽtione naturę. Ex quo patet, ꝙ cõtra rationẽ naturæ eſt dicere, ꝙ natura nõ agat propter aliquid. Tertio ibi.

ARGV. *Abſurdum autem eſt alicuius gratia fieri non putare, ſi id, quod mouet nõ uiderint deliberatione præmiſſa mouere. Nam & ars non deliberat. Etenim, ſi in lignis extruendarum nauium ars ineſſet, perinde atq; natura faceret nauim. Quare, ſi id, quod alicuius fit gratia, ſit in arte, & in natura profecto ineſt. Maxime autem hoc patet cùm quiſpiam ſibi ipſi medeatur, huic enim perſimilis eſt natura. Quæ cum ita ſint, patet naturam cauſam eſſe atq; adeo, ut alicuius gratia faciat.*

Te. cõ. 86.

Inconueniens autẽ eſt nõ opinari propter aliquid fieri, niſi videatur mouens deliberaſſe, Attamen ars quidem non deliberat. Et nãq; ſi eſſet in ligno nauis factiua, ſimiliter vtiq; natura feciſſet, quare ſi in arte ineſt propter aliquid, & in natura ineſt. manifeſtum eſt autem maxime, cùm aliquis medetur ipſe ſibijpſi, huic quidem enim aſſimilatur natura. Quod igitur cauſa ſit natura, & ſic ſicut propter aliquod, manifeſtum eſt.

Sicut Ars nõ deliberat, ita & natura.

Excludit tertiũ, ex quo aliquis opinari poteſt, ꝙ natura nõ agat propter aliquid. Videbatur. n. quibuſdã, ꝙ natura non agat propter aliquid, quia non deliberat. Sed Philoſophus dicit, ꝙ incõueniẽs eſt hoc opinari, quia manifeſtum eſt, ꝙ ars agit propter aliquid: & tñ manifeſtum eſt, ꝙ ars nõ deliberat, nec artifex deliberat inquantũ habet artem; ſed inquantũ deficit a certitudine artis, vnde artes certiſſimæ nõ deliberant, ſicut ſcriptor nõ deliberat quomodo debeat formare literas. et illi etiã artifices, qui deliberãt, poſtq; inuenerunt certum principiũ artis, in exequendo non deliberãt. Vnde Citharædus, ſi in tangendo quãlibet chordam deliberaret, imperitiſſimus videretur. Ex quo patet, ꝙ nõ deliberare cõtingit alicui agẽti, non quia non agit propter finẽ, ſed quia habet determinata media, per quę agit. Vnde &, quia natura habet determinata media, ꝑ quæ agat, propter hoc nõ deliberat. In nullo. n. alio natura ab arte videtur differre, niſi quia natura eſt principiũ intrinſecũ, & ars eſt principiũ extrinſecũ. Si. n. ars factiua nauis eſſet intrinſeca ligno, facta fuiſſet nauis a natura, ſicut modo fit ab arte. Et hoc maxime manifeſtũ eſt in arte, quæ eſt in eo, qd mouet, licet per accidens. Sicut de Medico, q medicat ſeipſum. huic arti. n. maxime aſſimilat natura. Vnde patet, ꝙ natura nihil eſt aliud ꝙ ratio cuiuſdã artis. ſ. diuinæ, indita rebus, qua ipſę res mouentur ad finẽ determinatũ. ſicut ſi Artifex factor nauis poſſet lignis tribuere, ꝙ ex ſeipſis mouerentur ad nauis formã inducendã. Vltimo autem epilogãdo dicit manifeſtũ eſſe, ꝙ natura ſit cauſa, & ꝙ agat propter aliqd.

Naturæ, et artis vera differentia. Ars n. extrinſecum. Natura intrinſecum principium eſt.

Natura quid.

LECTIO XV.

Cuiuſmodi ſit rerum Naturalium neceſſitas.

ARGV. *Nunc conſyderãdum eſt utrum neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, an & ſimpliciter ſit in ipſis rebus naturæ.*

Tex. cõ. 87.

QVo'd autem ex neceſſitate eſt, vtrũ ex ſuppoſitione ſit, aut ſimpliciter.

Poſtq; Philoſophꝰ oſtẽdit, ꝙ natura agit ꝓpter finẽ, hic procedit ad inquirendũ de ſecunda quæſtione, ſ. qũo neceſſitas inueniat in rebus Naturalibus. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionẽ. Secũdo ponit aliorum opinionem ibi. [Nunc quidã enim.] tertio determinat veritatem ibi. [Sed tñ non ſine his.] Quærit ergo primo, vtrum in rebus naturalibus ſit neceſſarium ſimpliciter, i. abſolute,

Hic laſſcitur. Tex. cõ. 88.

aut

aut neceſſarium ex cõditione,ſiue ex ſuppoſitione. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt,q neceſsitas,quæ depẽdet ex cauſis prioribus,eſt neceſsitas abſoluta, vt patet ex neceſſario, quod dependet ex materia. animal.n. eſſe corruptibile eſt neceſſariũ abſolute:conſequitur.n.ad hoc, quod eſt animal eſſe cõpoſitum ex contrarijs. Similiter etiã quod habet neceſsitatem ex cauſa formali eſt neceſſariũ abſolute,ſicut hominẽ eſſe rationalẽ, aut triãgulũ habere tres angulos æquales duobus rectis, quod reducitur in definitionẽ trianguli. Et ſimiliter quod habet neceſsitatẽ ex cauſa efficiẽte eſt neceſſarium abſolute, ſicut neceſſariũ eſt eſſe alternationẽ noctis & diei propter motũ Solis. Quod autem habet neceſsitatem ab eo,quod eſt poſterius in eſſe,eſt neceſſariũ ex conditione,vel ſuppoſitione:ut puta ſi dicaẽ neceſſe eſt hoc eſſe ſi hoc debeat fieri. & huiuſmodi neceſsitas eſt ex fine & ex forma inquantũ eſt finis generationis. Quærere igiẽ,vtrũ in reb[9] naturalibus ſit neceſſariũ ſimpliciter, aut ex ſuppoſitione,nihil aliud eſt ꝗ̃ quærere, vtrũ in rebus naturalibus neceſsitas inueniatur ex fine,aut ex materia. Secundo ibi.

Neceſsitatis abſolutæ, & ex ſuppoſitione [illegible]. — Tex. co. 87. — Sensus quæſtionis.

ARGV. *Nunc enim ipſum neceſſarium in generatione perinde eſſe arbitrantur, atq; ſi quiſpiam neceſſario domum extructam eſſe putaret: quia grauia quidem deorſum, leuia vero ſurſum ſuapte natura feruntur: ideirco lapides quidẽ ac fundamenta ſunt infra: terra autem ſupra; ſuam ob leuitatem: et ligna maxime ſupra,quippe cum ſint leuiſsima.*

Nunc.n. quidã opinãtur quod ex neceſſitate eſt in generatione eſſe,quẽadmodũ vtiq; ſi aliqs; murũ eſſe ex neceſſitate exiſtimet,qm̃ grauia quidem deorſum ferri apta natura ſunt: leuia autẽ ſupereminẽt. vnde lapides quidem deorſum in fundamento: terra autẽ ſurſum propter leuitatẽ: ſupra autem maxime ligna,leuiſsima enim ſunt.

Ponit aliorum opinionẽ,& dicit quod quidam opinantur,q generatio rerũ Naturalium proueniat ex neceſsitate abſoluta materię,vt puta ſi aliquis diceret, q paries aut domus taliter ſit ex neceſsitate materiæ,eò q grauia nata ſunt deorſum ferri,leuia vero ſupereminere:& propter hoc lapides graues & duri remanent in fundamento, terra vero lapidibus ſupponitur tanquàm leuior,ut patet in parietibus cõſtructis ex lateribus,qui ex terra cõficiuntur.ſed in ſummo ponuntur ligna, ſcilicet in tecto, quæ ſunt maxime leuia. Ita etiam exiſtimabant diſpoſitiones rerum naturaliũ proueniſſe tales ex neceſsitate materiæ, vt puta ſi dicatur, q homo habet pedes inferius, & manus ſuperius propter grauitatem aut leuitatem humorum. Tertia ibi.

ARGV. *At quanquàm non ſine ijs: nõ tamen propter hæc niſi ut ob materiam, ſed celãdi quædam conſeruandiq; cauſa extructa eſt domus. Similiter & in cæteris uniuerſis, in quibus eſt id,quod alicuius gratia ſit, non ſunt quidem ſine hiſce,quæ neceſſariam habent naturam: non tamen ſunt ob hæc ipſa,niſi ut ob materiam,ſed alicuius ſunt gratia. ueluti propter quid ſerra eſt talis? ut hoc & huiuſce gratia ſit. Hoc tamẽ gratia cuius eſt,fieri non poteſt ſi non ferrea ſit: neceſſe eſt ergo ferream eſſe, ſi ſerra, atq; opus ipſius erit. Eſt igitur neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, ſed non ut finis. Nam neceſſarium quidem in materia, id uero gratia cuius eſt,in ratione conſiſtit.*

Tex. co. 88. Sed tñ non ſine ijs quidem factum eſt,non tñ propter hoc,niſi ſicut propter materiã,ſed cauſa abſcondẽdi ipſa & ſaluãdi. ſimiliter autem & in alijs oĩbus,in quibus propter aliquid eſt,nõ ſine quidẽ habẽtibus neceſſaria materiã ſunt. non tñ propter hoc,ſed aut ſicut materia ſunt,ſed ꝓpter aliquid eſt. vt ꝓpter qd ſerra eſt talis? quatenus hoc ſit,& ꝓpter hoc.ſed tñ id,qd eſt cuius cauſa, impoſſibile eſt fieri,niſi ferrea ſit. neceſſe igiẽ ferreã eſſe,ſi ſerra erit et op[9] ipſius. Ex ſuppoſitiõe aũt qd neceſſariũ eſt, ſed nõ vt finis. i materia.n. neceſſariũ eſt: qd aũt eſt cuius cauſa,in ratiõe eſt.

Determinat veritatẽ. Et circa hoc duo facit,primo oſtendit qualiter ſit neceſsitas in rebus Naturalibus, ſecũdo aſsimilat neceſsitatẽ rerum naturalium neceſsitati, quæ eſt in Scientijs demonſtratiuis ibi. [Eſt autem & in doctrinis.] Tex. co. 89. Dicit ergo primo,q licet incõueniens videatur dicere, q ſi rebus Naturalibus ſit talis diſpoſitio propter neceſsitatem materiæ, ſicut & apparet hoc eſſe incõueniens in rebus artificialibus,de quibus exẽplum poſitum eſt: nõ tñ eſt talis diſpoſitio facta in rebus Naturalibus & artificialibus ſinẽ principijs materialibus, habẽtibus aptitudinem ad talẽ diſpoſitionem. non.n.domus cõuenienter conſtaret, niſi grauiora in fundamẽto ponerentur,& leuiora ſuperius. nõ tamen eſt dicendum,q propter hoc domus ſic ſit diſpoſita,q vna pars eius ſit inferius & alia ſuperius, [propter hoc.] id eſt propter grauitatẽ aut leuitatem quarundã partium,niſi ſecundum q hæc præpoſitio propter, dicit cauſam materialem,quæ propter formã eſt. ſed partes domus ſic ſunt diſpoſitæ propter finẽ,qui eſt cõoperire & ſaluare homines a cauſitate,i.a caliditate et pluuijs. Et ſicut eſt in domo,ſimiliter eſt in omnibus alijs,in quibuſcũq; contingit agere propter aliquid.in omnibus.n.huiuſmodi nõ conſequuntur diſpoſitiones generatorũ aut factorum ſine principijs materialibus,quæ habent neceſſariã materiam,per quam apta nata ſunt ſic diſponi. Non tñ res factæ aut generatæ ſic diſponuntur propter hoc,q principia materialia ſunt talia, niſi ſicut ly propter,dicit cauſam materialẽ, ſed ſic diſponuntur propter aliquẽ finem:& principia materialia quęrũtur vt ſint apta huic diſpoſitioni, quã requirit finis, vt patet in ſerra: eſt.n.ſerra huiuſmodi.i.talis diſpoſitionis,aut formę.quare oportet,q ſit talis,i.vt habeat talẽ materiam: & eſt huiuſmodi.i.talis diſpoſitionis,aut formæ.[propter hoc.]i.propter aliquẽ finem.Sed tñ iſte finis,qui eſt ſectio, non poſſet prouenire niſi eſſet ferrea,neceſſariũ eſt ergo ſerram eſſe ferream ſi debeat eſſe ſerra:et ſi debeat eſſe eius finis, quod eſt opus ipſius. Sic ergo patet,q in rebus Naturalib[9] eſt neceſſariũ ex ſuppoſitione,ſicut & in rebus artificialibus:ſed nõ ita,q id,quod eſt neceſſariũ,ſit ſicut finis:quia id, quod neceſſariũ eſt,poniẽ ex parte materiæ, ſed ex parte finis ponitur ratio neceſsitatis. Nõ.n.dicim[9],q neceſſariũ ſit eſſe talẽ finẽ,quia materia talis eſt:ſed potꝰ e cõtra,quia finis & forma talis futura eſt,neceſſe eſt materiã talẽ eſſe. Et ſic neceſsitas poniẽ ad materiã,ſed ratio neceſsitatis ad finẽ. Scdo ibi.

ARGV. *Eſt autem ipſum neceſſarium et in doctrinis,& in hiſce,quæ fiunt ſecundum naturã aliqua ex parte ſimili modo.nam cum rectum hoc ſit,neceſſe eſt triangulũ tres angulos æquales duobus rectis habere.ſed nõ ſi hoc eſt,neceſſe eſt illud eſſe:ſed ſi hoc nõ eſt,neq; rectum hoc eſt. At in hiſce,quæ alicuius gratia fiunt cõtra. Si finis erit, aut eſt, & id quod eſt ante erit aut eſt. Si uero hoc non erit,aut nõ eſt,ut ibi,ſi nõ eſt concluſio,principium nõ erit: ſic & hic, finis,& id gratia cuius eſt,non erit,aut non eſt. Eſt enim et hoc principium non actionis,ſed cogitationis:ibi autem eſt cognitionis. Non enim ſunt actiones. Quare ſi erit domus,hæc neceſſe eſt fieri,uel eſſe uel etiam fore,aut omnino materiam, quæ quidẽ alicuius eſt gratia. ueluti lateres atq; lapides,ſi extruenda eſt domus: non tamen eſt propter hæc ipſe finis,niſi ut ob materiã: omnino tamen ſi nõ ſint,neq; domus fuerit,neq; ſerra, illa ſi non ſint lapides, hæc ſi ferrũ non ſit.neq;.n.ibi principia ſunt,ſi nõ triãgulus tres habeat angulos duobus rectis æquales. Patet igitur neceſſariũ in rebus eſt naturæ,quod ut materia dicitur,et*

huius etiã motiones. Atq; ambæ quidẽ cauſæ dicẽdæ ſunt a Naturali philoſopho. Magis autẽ ea gratia cuius cætera ſiunt. Hæc eſt enim materiæ cauſa, ſed nõ hæc cauſa finis.

Tex.c.89. Eſt autem et in doctrinis neceſſariũ, & in his, quæ ſm naturam ſiunt quodammodo ſimiliter. quoniam.n. rectus hoc eſt, neceſſe eſt triãgulum duobus rectis æquales habere. ſed non ſi hoc eſt, illud eſt. ſed ſi hoc non eſt, neq; ille rectus eſt. In ijs autẽ, quæ ſiunt propter hoc, è contrario eſt. ſi finis enim erit, aut eſt, quod eſt ante finẽ, erit, aut eſt: ſi vero non, ſicut ibi, cum non ſit concluſio, principium non erit: & hic finis, & quod cuius cauſa. principium enim & hoc eſt, non actionis, ſed ratiocinationis, ibi aũt ratiocinationis: actus enim nõ ſunt. te.c.90. Quare ſi erit domus, hęc neceſſe eſt fieri, aut exiſtere, aut eſſe, aut omnino materiam, quæ propter hoc, vt lateres, & lapides eſſe, ſi domus, non tamen propter hoc eſt finis. Sed aut ſicut materię ſũt, neq; erit propter hoc. Omnino tamen, ſi nõ ſint, nõ erit neq; domus, neq; ſerra. hæc quidem niſi ſint lapides, illa vero niſi ferrũ ſit. Neq; enim ibi principia ſunt, niſi triangulum duobus rectis. Manifeſtũ igitur eſt ꝙ eſt neceſſarium in Phyſicis, quod ſicut materia dicitur, & motus qui ipſius. Te.c.91. Et vtræq; Phyſico dicẽdæ ſunt cauſæ, magis autẽ ea, quæ cuius cauſa. cauſa enim hæc materiæ eſt, ſed non hæc finis.

Aſsimilat neceſsitatẽ, quæ eſt in generatione rerũ Naturalium, neceſsitati, quæ eſt in Sciẽtijs demõſtratiuis. Et primo quantũ ad ordinem neceſsitatis. Secundo quantum ad id, quod eſt neceſsitatis principiũ ibi. [Et finis quod eſt.] Secũda parte te.91. Dicit ergo primo, ꝙ aliquo modo ſimiliter inuenitur neceſſarium in Sciẽtijs demonſtratiuis, & in ijs, quæ generantur ſecundum naturã. Inuenitur enim in Scientijs demõſtratiuis neceſſariũ a priori, ſicut ſi dicamus, ꝙ, quia definitio recti anguli eſt talis, neceſſe eſt triangulũ eſſe talem, ſ. habere tres angulos æquales duob⁹ rectis. ex illo ergo priori quod aſſumitur vt principium, prouenit ex neceſsitate cõcluſio. Sed non ſequitur ecõtra, ſi concluſio eſt, ꝙ principium ſit: quia aliqñ ex falſis propoſitionibus poteſt ſyllogizari concluſio vera. Sed tamẽ ſequitur, ꝙ ſi concluſio nõ eſt, ꝙ neq; principium pręmiſſum ſit: quia falſum nunq̃ ſyllogyzaretur niſi ex falſo. Sed in ijs, quæ fiunt propter aliquid, ſiue ſecundum artẽ, ſiue ſecundum naturã econtra ſe habet: quia, ſi finis erit, aut eſt, neceſſe eſt quod eſt ante finẽ, futurũ eſſe, aut eſſe. Si vero id, quod eſt ante finẽ non eſt, neq; finis erit: ſicut in demonſtratiuis, ſi non ſit concluſio, non erit principium. Sic igitur patet, ꝙ in ijs, quæ fiũt propter finem, eundem ordinem tenet finis, quem tenet principiũ in demonſtratiuis. & hoc ideo, quia etiã finis eſt principium, nõ quidem actionis, ſed ratiocinationis: quia a fine incipimus ratiocinari de ijs, quæ ſunt ad finẽ. in demonſtratiuis autem non attenditur principiũ actus, ſed ratiocinationis: quia in demõſtratiuis nõ ſunt actiones, ſed ratiocinationes tãtum. vnde conuenienter finis in ijs, quæ fiunt propter finẽ tenet locũ principij, quod eſt in demõſtratiuis. Vnde ſimilitudo eſt vtrobiq;, quãuis ecõtra ſe videatur habere propter hoc, ꝙ finis eſt vltimũ in actione, quod in demonſtratione non eſt. Sic igit̃ cõcludit, ꝙ ſi debeat fieri domus, quod eſt finis generationis, neceſſe eſt hoc fieri, aut pręexiſtere, ſ. materiã, quæ propter finẽ eſt: ſicut lateres & lapides neceſſe eſt pręexiſtere ſi domus fieri debet. Non tñ, ꝙ finis ſit propter materiam, ſed nõ erit ſi materia non ſit, ſicut domus non erit ſi nõ ſint lapides: & ſerra nõ erit ſi non fuerit ferrũ: quia & in Scientijs demonſtratiuis principia nõ ſunt, ſi cõcluſio non ſit, quę aſsimilatur ijs, quę ſunt ad finẽ, ſicut principiũ finis ſicut dictũ eſt. Sic igitur manifeſtũ eſt, ꝙ in rebus Naturalibus dicitur eſſe neceſſariũ, quod ſe habet per modũ materiæ vel materialis motus, & ratio huius neceſsitatis eſt ex fine. Propter finẽ.n. neceſſarium eſt eſſe materiam talẽ. Et Naturalis quidẽ aſsignare debet vtrãq; cauſam, ſ. materialẽ & finalẽ, ſed magis finalẽ: quia finis eſt cauſa materię, ſed nõ ecõtra. Nõ.n. finis eſt talis, q̃a materia eſt talis: ſed poti⁹ materia eſt talis, quia finis eſt talis, vt dictũ eſt. Secũdo ibi.

Atq; finis ipſe gratia cuius, quiq; principiũ eſt, a definitione rationeq; ſumitur: ut in hiſce patet quæ per artem cõficiuntur. Nam cum domus ſit tale, hæc fieri neceſſario & eſſe oportet. Et cum ſanitas ſit hoc, hæc neceſſario fieri oportet, ac eſſe. Pari modo ſi homo eſt hoc, hæc fieri neceſſe eſt, atq; eſſe. Et ſi hæc ſint hæc, ſint hæc neceſſario, uel fiãt oportet. Fortaſſe autẽ neceſſarium ipſum, in ratione etiam ineſt. Serræ nanq; ſi definieris opus, talẽ ipſam diuiſionem eſſe dicis. At hæc non erit, niſi ſerra tales habuerit dentes, & hi rurſus non erunt, niſi ferrea fuerit ipſa. Sunt enim & in ratione nonnullæ partes ut materia rationis. ARGV.

Et finis, qui cuius cauſa & principiũ, a definitione et ratione eſt, ſicut in ijs quæ ſecundũ artẽ. Qm̃ ſi domus talis eſt, oportet hęc fieri ex neceſſitate & eſſe: & qm̃ hoc eſt ſanitas, hæc oportet fieri & eſſe ex neceſsitate. Sic & ſi hoc eſt hoc, hoc: ſi autẽ hoc, et hoc. Fortaſſis aũt & in ratione eſt neceſſariũ. Idem Plato in Thimæo. Te.c.92. Determinãti.n. opus ſerrandi, qm̃ diuiſio huiuſmodi: hoc autẽ non erit, niſi habeat dẽtes huiuſmodi, hi autẽ non, niſi ferrum. Sũt.n. & in definitiõe quædã partes, vt materia.

Aſsimilat neceſsitatẽ Naturalis generationis neceſsitati Scientiarũ demõſtratiuarum quantũ ad id, quod eſt neceſsitatis principium. Quid neceſſitatis principiũ. Manifeſtum eſt.n. ꝙ in Sciẽtijs demonſtratiuis, principiũ demõſtrationis eſt definitio: et ſimiliter finis, qui eſt principiũ & ratio neceſsitatis in ijs, quæ fiũt ſecundum naturã, eſt quoddã principium ſumptum a ratione & definitione. Finis.n. generationis eſt forma ſpeciei, quã ſignificat definitio. & hoc etiã patet in artificialibus. ſicut enim demonſtrator in demonſtrãdo accipit definitionẽ vt principium, ita & Aedificator in ædificãdo, & Medicus in ſanando. vt quia talis eſt definitio domus, oportet hoc fieri & eſſe, ad hoc, ꝙ domus fiat. Et, quia hæc eſt definitio ſanitatis, oportet hoc fieri, ad hoc, ꝙ aliquis ſanet. Et ſi hoc, et illa: quouſq; perueniatur ad illa, quæ fiẽda ſunt. Contingit autem q̃nq; in ſcientijs demõſtratiuis triplicem eſſe definitionem, quarũ vna eſt demonſtrationis principiũ, vt hæc. Triplicis definitionis vſus in doctrinis. Tonitruũ eſt extinctio ignis in nube: quædã vero demonſtrationis cõcluſio, vt hæc. Tonitruũ eſt continuus ſonus in nubibus: quædã vero complectitur vtrunq;, vt hæc. Tonitruum eſt cõtinuus ſonus in nubibus propter extinctionẽ ignis in nube. & hæc cõpręhendit in ſe totã demonſtrationem abſq; demõſtrationis ordine. Vnde in primo Poſteriorum dicitur, ꝙ definitio eſt demõſtratio poſitione differẽs: quia igit̃ in ijs, quæ fiunt propter finẽ, finis ſe habet vt principium in demõſtratiuis, & ea quæ ſunt ad finẽ, ſicut cõcluſio, etiã in definitione rerum Naturaliũ inuenitur id, quod eſt neceſſariũ propter finẽ. Si.n. aliquis velit definire opus ſerræ, qm̃ eſt talis diuiſio, quę quidẽ nõ erit niſi habeat dentes, qui nõ erũt apti ad diuidendũ niſi ſint ferrei, oportebit in definitione ſerræ ponere ferrũ. Nihil.n. prohibet in definitione poni quaſdã partes materię, non quidẽ partes indiuiduales vt has carnes, & hęc oſſa, ſed partes communes, vt carnes & oſſa: & hoc neceſſariũ eſt in definitione omnium rerũ Naturaliũ. In definitiõe naturaliũ apparet materię vel manifeſta vel conſecutiue. Vt partes per totum ſunt. 7. met. Sicut ergo definitio, quæ colligit in ſe principium demonſtrationis & concluſionẽ, eſt tota demõſtratio, ita definitio colligẽs finẽ & formam & materiam, comprehendit totum proceſſum generationis naturalis.

ARI

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV LIBER TERTIVS,
Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Rerum Naturalium communia Accidentia determinare quòd Phyſicum oporteat: & de Motus, & Infiniti Natura, & Modis.

LECTIO PRIMA.

Speculari motum, & quæ ipſum aſſequuntur Naturalis eſſe, nonnulleq; entis diuiſiones traduntur ad motus definitionem habendam admodum vtiles.

ARGV. Sermo de motu (inquit ſimplicius) attentione dignus eſt, quia a Veteribus neglectus fuit, & Plato per pauca de ipſo edidit motus, quia quo ad an eſt notus, ſec⁹ autem quo ad quid eſt.

CVm autem ipſa quidem natura motus, mutationiſue principium ſit, noſtra autem Doctrina ſit de Natura: non lateat nos oportet, quid nam ſit motus. Nam, ſi ignoretur ipſe, naturam etiam ignorari neceſſe eſt.

QVoniam autem natura eſt principiũ motus & mutationis: ſciẽtia autem nobis de Natura eſt, oportet non ignorare quid ſit motus. neceſſariũ enim eſt ignorato ipſo, & ignorari naturam.

POſtquã Philoſophus determinauit de principijs rerũ Naturalium, & de principijs huius ſcientiæ, hic incipit proſequi ſuã intentionem determinãdo de ſubiecto huius Sciẽtiæ, quod eſt ens mobile ſimpliciter. Diuiditur ergo in partes duas. In prima determinat de motu ſecundũ ſe. In ſecunda de motu per cõparationem ad mouẽtia & mobilia, in Septimo libro ibi. [Omne quod mouetur,] (7. huius Te. cõ. 1.) Prima diuiditur in duas. In prima determinat de ipſo motu. In ſecũda de partibus eius, in Quinto libro ibi. [Tranſmutatur aũt.] (5. huius Tex. cõ. 1.) Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intẽtio, Secundo exequitur ibi. [Eſt quidẽ igitur.] (Te. cõ. 3.) circa primũ duo facit. Primo dicit de quo principaliter intẽdit. Secundo ponit quædã ei adiuncta, quę ex conſequenti intẽduntur ibi. [Determinantibus autẽ.] (Secũda parte. cõ. 2.) Circa primum vtitur tali ratione. Natura eſt principium motus & mutationis, vt ex definitione in Secũdo poſita patet. Quomodo autem differant motus & mutatio in Quinto oſtẽdetur. Et ſic patet, ꝙ ignorato motu ignoratur natura, cum in eius definitione ponatur. Cum ergo nos intendamus tradere Scientiam de Natura, neceſſe eſt notificare motum. Secundo ibi.

ARGV. Idẽ ſimplici⁹ pꝛæmonuit.

Poſt motus uero determinationem, entendum eſt de ijs etiam, quæ deinceps ſequuntur determinare. Motus autem de genere continuorum eſſe uidetur: & infinitum in ipſo continuo primum apparet: quocirca fit, ut qui continuum ipſum definiunt, infiniti ratione ſæpe utantur. continuum id eſſe dicentes, quod in infinitum eſt diuiſibile. Inſuper impoſſibile eſt ſine loco, uacuo, atq; tempore motum eſſe. Patet igitur partim ob hæc ipſa, partim etiam quia cunctis hæc communia ſunt, uniuerſisq; competunt, unũquodq; iſtorum proponendum eſſe atque conſyderandum. Propriorum.n. contẽplatio communium contẽplatione poſterior eſt. Atq; primũ ut diximus de motu cõſyderemus.

Determinantibus autem de motu, tentãdum eſt eodẽ aggredi modo & de ijs, quæ cõſequẽter ſunt. Videtur autẽ motus eſſe cõtinuorum: ſed infinitũ apparet primo in cõtinuo. vnde & defi-

A nientibus continuum, contingit prius indigere multoties ratione infiniti, cùm in infinitũ diuiſibile continuũ ſit. Adhuc autẽ ſine loco, & vacuo, & tẽpore, impoſſibile eſt eſſe motũ. (Te. cõ. 2.) Manifeſtũ igiĩ eſt, ꝙ & propter hęc, & propter id, quod omniũ ſunt cõia, & vniuerſalia oibus, intendendum eſt, cũ propoſuerimus de vnoquoq; iſtorũ. Poſterior autẽ de proprijs ſpeculatio ea quæ de cõibus eſt. Primum aũt ſicut diximus de motu.

Adiungit quædã, quæ cõcomitantur motum. & vtitur duabus rationibus, quarũ prima talis eſt. (Tex. cõ. 3.) Quicũq; determinat de aliquo, oportet, ꝙ determinet ea, quę conſequuntur ipſum: ſubiectũ.n. & accidẽtia in vna Scientia conſyderantur. ſed motũ conſequitur infinitũ intranee, quod patet ſic. Motus.n. eſt de numero continuorũ, quod infra patebit in Sexto, infinitum aũt cadit in definitione cõtinui. Et addit. B [primo.] quia infinitũ, quod eſt in additione numeri, cauſatur ex infinito, quod eſt in diuiſione cõtinui. Et ꝙ infinitum cadat in definitione cõtinui oſtẽdit, quia multoties definientes continuũ vtuntur infinito, vtpote cum dicunt, ꝙ continuũ eſt quod eſt diuiſibile in infinitũ. Et dicit [Multoties] quia inuenitur etiã alia definitio cõtinui quę ponitur in prædicamẽtis, continuũ eſt cuius partes ad vnum terminum cõmunem copulantur. Differunt autẽ hæ duæ definitiones. Cõtinuum.n. cum ſit quoddam totũ per partes ſuas definiri habet. Partes autẽ dupliciter cõparantur ad totũ, ſ. ſm cõpoſitionem: prout ex partibus totum componitur, et ſm reſolutionẽ, prout totũ diuiditur in partes. Hæc igitur definitio cõtinui data eſt ſm viam reſolutionis, quę autem ponitur in prædicamentis ſm viam cõpoſitionis. ſic igitur patet, ꝙ infinitũ conſequitur motũ intranee.

Continuũ ſequitur motũ intrinſece ac propterea & ipſum ĩfinitũ Cõtinuũ qd.

Duplicis definitionis cõtinui ab Ariſto. poſitæ intellectus

Quædam autem conſequuntur motũ extrinſece, ſicut exteriores quædã menſuræ, vt locus, & vacuũ, & tempus. nã tempus eſt menſura ipſius motus. mobilis vero mẽſura eſt Locus quidẽ ſm C veritatem, Vacuum autẽ ſm opinionem quorundã. et ideo ſubiungit, ꝙ motus nõ poteſt eſſe ſine loco, vacuo, & tẽpore. nec impedit, ꝙ nõ omnis mot⁹ eſt localis, quia nihil mouetur niſi in loco exiſtẽs: omne.n. corpus ſenſibile eſt in loco, et huiuſmodi ſolius eſt moueri. Motus etiã localis eſt primus motuũ, quo remoto remouẽtur alij, vt infra patebit in Octauo. Sic igitur patet, ꝙ prædicta quatuor cõſequuntur motũ, vnde pertinent ad conſyderationẽ Philoſophi naturalis propter rationẽ prędictam. Et etiam propter aliã, quã conſequenter ſubiũgit, quia prędicta ſunt cõia omnibus rebus Naturalibus. vnde, cũ determinandũ ſit in Scientia naturali de omnibus rebus Naturalibus, prędeterminandum eſt de quolibet iſtorũ: qa ſpeculatio, quæ eſt de proprijs eſt poſterior ea, quæ eſt de cõibus, vt in principio dictum eſt. Sed inter hæc cõia prius determinandũ eſt de motu, quia alia cõſequuntur ad ipſum vt dictum eſt. Deinde cũ dicit.

Locus, motũ aſſequitur ratiõe mobilis vere, opinione autem vacuum, vt ipſi⁹ menſurę, motui vero tẽp⁹.

Secũda ratio

ARGV.

Eorum igitur, quæ ſunt, quædam actu tantum, quædã potentia ſunt. At horum quæ actu, aliud eſt hoc aliquid, D aliud quantũ, aliud tale, et in cæteris ſimili modo, quæ prædicamẽta eius, quod eſt, appellãtur. Eorum præterea, quæ ſunt ad Aliquid, aliud exceſſiõe defectionéue dicitur: aliud actiui paſſiuiq; atq; omnino motiui ac mobilis ratiõe. motiuum nanq; mobilis, & mobile a motiuo mobile dicitur.

Eſt quidem igitur aliquid, quod actu tantum eſt, aliud autem tantum potentia. Et eorum, quę ſunt actu, hoc quidem hoc aliquid, aliud vero quale, vel aliquod aliorum entis prædicamentorum. Sed eius, quod ad aliquid, aliud quidem ſecundum ſuperabũdantiam & defectum dicitur, aliud autem ſecundum actiuum & paſſiuum, & omnino motiuum & mobile: motiuum.n. motiuum mobilis eſt, & mobile a motiuo eſt mobile.

Exequi-

Exequitur propoſitũ. Et primo determinat de motu & infinito, quæ intrancæ motũ conſequũtur, ſecundo de alijs tribus, quę conſequũtur ipſum extrinſece, in Quarto libro Lib. 4. ibi. [Similiter autẽ neceſſe.] Primã diuiditur in duas. In prima determinat de motu. In ſecũda de infinito ibi. [Quoniã te.cõ.1. autẽ de natura.] Circa primum duo facit. Primo pręmittit te.cõ.4. quędam ad inueſtigandũ definitionem motus. Secũdo de Te.cõ.6. finit motum ibi. [Diuiſio autẽ ſecundum vnumquodq;.] Circa primũ duo facit. Primo.n. præmittit quaſdã diuiſiones: quia via ad inueniendũ definitiones cõuenientiſsima eſt per diuiſiones, vt patet per Philoſophũ in Secundo poſteriorum, & in Septimo Metaphyſicæ. Secundo oſtẽdit, q motus in prædictas diuiſiones cadit ibi. [Non eſt autẽ mo te.cõ.4. tus, &c.] Circa primũ ponit tres diuiſiones, quarũ prima eſt, q ens diuiditur per potentiã & actum. & hæc quidẽ diuiſio nõ diſtinguit genera entium. nam potẽtia et actus inueniuntur in quolibet genere. Secũda diuiſio eſt prout ens diuiditur ſecundũ decem genera: quorũ vnum eſt hoc aliquid, i. Subſtantia, aliud quãtum, aliud quale, aut aliquod **F** aliorũ prædicamentorum. Tertia diuiſio eſt vnius generis entium, ſ. eius, quod ad aliquid. Nam motus aliquo modo ad hoc genus pertinere videtur, inquantũ mouens refertur ad mobile. Ad huius igitur tertiæ diuiſionis intellectum Relationum famoſa diſtinctio & eius ex ſub fundamẽtis explanatio cõſyderandũ eſt, q, cum relatio habeat debiliſsimum eſſe, quia cõſiſtit tãtum in hoc, q eſt ad aliud ſe habere, oportet q ſuper aliquod aliud accidẽs fũdetur: quia perfectiora accidentia ſunt propinquiora ſubſtãtiæ, & eis mediantibus alia accidentia ſubſtãtiæ inſunt. Maxime autem ſuper duo, fundatur relatio, quæ habent ordinẽ ad aliud, ſ. ſuper quantitatem et actionẽ. nam quãtitas poteſt eſſe menſura etiam alicuius exterioris: agens autẽ transfundit actionem ſuã in aliud. Relationes igitur quædã fundantur ſuper quantitatem, & pręcipue ſuper numerum, cui competit prima ratio menſuræ, vt patet in duplo & dimidio, multiplici & ſubmultiplici, & in alijs huiuſmodi. Idẽ etiã & ſimile & ęquale ſuper vnitatẽ, quæ eſt principium numeri. Aliæ vero re**G**lationes fundãtur ſuper actionẽ & paſsionem, vel ſuper ipſum actũ, ſicut calefaciẽs dicitur ad calefactũ: vel ſuper hoc quod eſt egiſſe, ſicut pater refertur ad filiũ quia genuit: vel Tex.cõ.10. ſuper potentiã agendi, ſicut Dominus ad ſeruum, quia poteſt eum coercere. Hanc igitur diuiſionẽ manifeſte expreſſit Philoſophus in Quinto Metaphyſicæ, ſed hic breuiter tangit dicens, q ad Aliquid, aliud quidem eſt ſecundum ſuperabundantiam & defectum: quod quidem fundatur ſuper quantitatem, vt duplum & dimidium: aliud autem ſecundum actiuum, & paſsiuum, & motiuũ, & mobile, quæ adinuicem referuntur, vt patet per ſe. Secundo ibi.

ARGY. *Non eſt autem vllus motus præter res ipſas. id.n. quod mutatur, aut in Subſtãtia, aut in Quãtitate, aut in Qualitate, aut in loco ſemper mutatur. Cõe autem in ijs nihil accipere poſſumus, vt diximus, quod quidem neq; hoc, neq; quantũ, neq; quale, neq; cæterorũ quicquàm ſit prædicamẽtorũ. Quare neq; motus, neq; mutatio cuiuſpiã præter* **H** *ea, quæ diximus erit, cũ nihil ſit præter ea, quæ diximus.*

Te.cõ.4. Non eſt autẽ motus pręter res, ad quas eſt motus. Mutatur.n. ſemper id quod mutatur, aut ſecundum ſubſtantiã, aut ſecundum quantitatem, aut ſecundũ qualitatem, aut ſecundũ locum. cõmune autem in his nullũ eſt accipere, ſicut diximus, quod neq; hoc, neq; quantum, neq; quale ſit, neq; aliorum prædicamẽtorum vllum. Quare neq; motus, neq; mutatio vllius erit, extra ea quæ dicta ſunt, cùm nihil ſit extra prædicta.

Oſtendit quomodo motus reducitur ad prædictas diuiſiones. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit, q motus nõ eſt Te.cõ.5. Omne perfectũ ad genus perfecti reducitur. præter genera rerũ in quibus cõtingit eſſe motũ. Secundo, q diuiditur ſicut genera rerũ diuiduntur ibi. [Vnũquodq; autem.] Circa primũ conſyderãdum eſt, q cum motus **E** ſit, ut infra patebit, ſit actum imperfectus: omne autẽ, quod eſt imperfectũ, ſub eodem genere cadit cũ perfecto: non quidẽ ſicut ſpecies, ſed per reductionẽ, ſicut materia prima eſt in genere ſubſtãtiæ, neceſſe eſt, q motus non ſit præter genera rerum, in quibus cõtingit eſſe motũ. & hoc eſt quod dicit, q motus nõ eſt [præter res.] i. præter genera rerũ, in quibus eſt motus, ita q ſit aliquid extraneum vel aliquid commune ad hæc genera. Et hoc manifeſtat per hoc q omne ens, ſ. quod mutatur, mutatur vel ſecundũ Subſtãtiam, vel ſecundum Quantitatẽ, vel ſecundum Qualitatẽ, vel ſecun- Te.cõ.1. dum locũ, vt in Quinto oſtẽdetur. His autẽ generibus non eſt accipere aliquod cõmune vniuocũ; quod non contineatur ſub aliquo prædicamẽto, ſed ſit genus eorum: ſed ens eſt cõe ad ea ſecundum analogiam, vt in quarto Metaphyſicæ oſtendetur. vnde etiã manifeſtũ eſt, q neq; motus, neq; mutatio ſunt extra prædicta genera, cũ nihil ſit extra ea, ſed ſufficiẽter diuidãt ens. Quomodo autẽ motus ſe habeat ad prędicamentũ Actionis vel Paſsionis infra oſtẽdet. Secũdo ibi.

F *Vnumquodq; autem dupliciter cunctis ineſt. Vt hoc, aliud enim eſt ipſius forma, aliud eſt priuatio. & Quale, aliud enim eſt album, aliud nigrum. & Quantum, aliud enim eſt perfectum, aliud imperfectum. et in Loci mutatione ſimili modo. aliud enim eſt ſupra, aliud infra: aut aliud leue, aliud graue. Quare quot ſunt ipſius ſpecies, quod eſt, tot motus mutationiſue ſpecies ſunt.* ARGY.

Vnumquodq; aũt dupliciter ineſt omnibus, vt hoc. Aliud quidẽ.n. forma ipſius, aliud vero priuatio. & ſecundũ Qualitatem, hoc quidem.n. album, illud autẽ nigrum. & ſecundum Quantitatem, aliud quidem perfectũ, aliud vero imperfectum. Similiter autẽ & ſecundum Loci mutationem, hoc quidem ſurſum, illud vero deorſum aut aliud quidẽ graue, aliud vero leue. Quare mo**G**tus & mutationis tot ſunt ſpecies quot & entis.

Oſtendit, q motus diuiditur ſicut genera rerum. Manife- tex.cõ.5. ſtum eſt.n. q in omnibus generibus contingit aliquid eſſe dupliciter, vel ſicut perfectũ, vel ſicut imperfectum. Cuius ratio eſt, quia priuatio et habitus eſt prima cõtrarietas, quę in omnibus cõtrarijs ſaluatur, vt in Decimo Metaphy. dicitur. vnde, cum omnia genera diuidãtur contrarijs differentijs, oportet in omnibus generibus eſſe perfectum et imperfectum, ſicut in ſubſtãtia aliquid eſt vt forma, & aliquid vt priuatio. Et in Qualitate aliquid eſt vt albũ, quod eſt perfectũ, aliud vt nigrũ, quod eſt quaſi imperfectũ. Et in quantitate aliquid eſt quãtitas perfecta, & aliquid imperfecta. Et in loco aliquid eſt ſurſum, quod eſt quaſi perfectũ: & aliquid deorſum, quod eſt quaſi imperfectũ: uel leue et graue, quæ ponũtur in vbi ratione inclinationis. Vnde manifeſtũ eſt, q quot modis diuiditur ens, tot modis diuiditur motus ſecundum diuerſa genera entium, vt augmẽtum, quod eſt **H** motus in quantitate, a generatione, quæ eſt motus in ſubſtantia. Differunt etiam ſpecies motus ſecundum perfectũ et imperfectum in eodem genere. nam generatio eſt motus in Subſtantia ad formam: corruptio vero ad priuationem. in quantitate augmentum ad quantitatem perfectam: diminutio ad imperfectam. Quare autem non aſsignentur duæ ſpecies in qualitate, & in vbi, oſtendetur in Quinto.

LECTIO II.

Motus definitio traditur, partiumq; eius intellectus tum proprijs ac communibus exemplis, tum rationibus deducitur.

Cum autem eorum quæ in unoquoq; genere collocantur, aliud actu, aliud potentia ſit: actus eius, quod eſt potentia, ut eſt tale, Motus nimirum eſt. ARGY.

Diuiſo aũt ſm vnũquodq; genus, hoc quidẽ te.cõ.6. eſſe actu, aliud aũt potẽtia: potẽtia exiſtentis actus, ſecũdum qđ huiuſmodi eſt, Motus eſt.

Poſt

Te.cõ.15. Tex.cõ.16. Te.cõ.7. Tex.cõ.11 Secũda parte. te.6. Definitio motus, ex Antiquis accepta.

Poſtq̃ Philoſophus præmiſit quædã, quę ſunt neceſſaria ad inquiſitionem definitionis motus, hic definit motũ. Et primo in generali. Secundo in ſpeciali ibi. [Qui quidẽ igitur motus.] Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit quid ſit motus. Secũdo inquirit, cuius actus ſit motus, vtrũ mouentis aut mobilis ibi. [Mouetur autẽ mouens Phyſicæ.] Circa primũ tria facit. Primo ponit definitionẽ motus. Secũdo manifeſtat definitionẽ, ſeu partes definitionis ibi. [Quod autẽ hoc ſit motus.] Tertio oſtẽdit definitionẽ eſſe bene aſſignatã ibi. [Quòd quidẽ igitur hoc ſit.] Circa primũ duo facit. Primo ponit definitionẽ motus, Secundo exẽplificat ibi. [Vt alterabilis quidẽ.] Circa primum ſciẽdum eſt, q̃ Aliqui definierũt motũ dicentes, q̃ motus eſt exitus de potentia in actũ nõ ſubito. Qui in definiẽdo erraſſe inueniuntur, eò q̃ in definitione motus poſuerũt quædam, quæ ſunt poſteriora motu. exitus.n. eſt quædã ſpecies motus. Subitũ etiam in ſua definitione recipit tẽpus: eſt.n. ſubitum, quod fit in indiuiſibili tẽporis: tempus autẽ definitur per motũ. Et ideo omnino impoſsibile eſt aliter definire motum per priora & notiora, niſi ſicut Philoſophus hic definit. Dictũ eſt enim, q̃ vnũquodq; genus diuiditur per potentiam & actum. Potentia autẽ & actus, cum ſint de primis differentijs entis, naturaliter priora ſunt motu. & his vtitur Philoſophus ad definiendum motũ. Conſyderandum eſt igitur, q̃ aliquid eſt in actu tantũ, aliquid vero in potentia tantũ, aliquid vero medio modo ſe habẽs inter potentiã puram, & actum perfectũ. Quod igitur eſt in potẽtia tantum, nondum mouetur: quod autẽ iam eſt in actu perfecto, non mouetur, ſed iã motum eſt. Illud igitur mouetur, quod medio modo ſe habet inter purã potentiam et actum: quod quidẽ partim eſt in potentia, & partim in actu, vt patet in alteratione. cum.n. aqua eſt ſolũ in potentia calida, nondum mouetur: cũ vero eſt iam calefacta, terminatus eſt motus calefactionis: cũ vero iã participat aliquid de calore ſed imperfecte, tunc mouetur ad calorẽ: nã quod calefit paulatim participat calorẽ, magis ac magis. Ipſe igitur actus imperfect⁹ caloris in calefactibili exiſtẽs, eſt motus: non quidem ſecundum id, quod actu tantũ eſt, ſed ſecundũ q̃ iam in actu exiſtens, habet ordinẽ in vlteriorẽ actum: quia, ſi tolleretur ordo ad vlteriorẽ actum, ipſe actus quantumcunq; imperfectus, eſſet terminus, & nõ motus: ſicut accidit cũ aliquid ſemiplene calefit. ordo autẽ ad vlteriorem actum cõpetit exiſtenti in potẽtia ad ipſum. Et ſimiliter, ſi actus imperfectus conſyderetur tantũ vt in ordine ad vlteriorẽ actum ſecundum q̃ habet rationẽ potentiæ, non habet rationẽ motus, ſed principiũ motus: poteſt.n. incipere calefactio, ſicut a frigido, ita & a tepido. Sic igitur actus imperfectus habet rationẽ motus, & ſecundum q̃ cõparatur ad vlteriorẽ actũ, vt potentia: & ſecundum q̃ cõparatur ad aliquid imperfectius, vt actus. Vnde neq; eſt potẽtia exiſtentis in potentia, neq; eſt actus exiſtẽtis in actu, ſed eſt actus exiſtẽtis in potẽtia: vt per id, quod dicitur actus, deſignetur ordo eius ad anteriorem potentiã: & per id, quod dicitur in potẽtia exiſtentis; deſignetur ordo eius ad vlteriorẽ actum. Vnde cõuenientiſſime Philoſophus definit motũ dicẽs, q̃ motus eſt actus exiſtentis in potentia, ſecundum q̃ huiuſmodi. Secundo ibi.

ARGY.

Velut alterabilis quidem ut alterabile eſt, alteratio: accreſcibilis autem, atque oppoſiti decreſcibilis (nullum eſt enim his commune poſitum nomen) accreſcio, ac decretio: generabilis item, ac corruptibilis, generatio atque corruptio: & eius quod fertur, latio.

Vt alterabilis quidẽ, inquãtum eſt alterabile, Alteratio eſt: augmẽtabilis aũt & oppoſiti, (nullum.n. cõe nomẽ vtriſq;) Augmentũ & Decrementũ: generabilis autẽ & corruptibilis, Generatio, & corruptio: loco mutabilis, loci mutatio.

Exemplificat in omnibus ſpecieb⁹ motus, ſicut alteratio eſt actus alterabilis, inquantũ eſt alterabile. Et, quia motus in quantitate & in ſubſtantia, non habẽt vnum nomen, ſicut motus in qualitate, qui dicitur alteratio: quantum ad motum in quantitate ponit duo nomina, & dicit, q̃ actus augmentabilis, & oppoſiti, ſ. diminuibilis, quibus non eſt vnum commune nomen, eſt augmentum & diminutio. Et ſimiliter in ſubſtantia, generabilis & corruptibilis, generatio & corruptio. Et mutabilis ſecundum locum, Loci mutatio. accipit enim hic motum communiter pro mutatione, non autem ſtricte, ſm q̃ diuiditur contra generationem & corruptionem, vt dicetur in Quinto. Deinde cum dicit.

ARGY.

Atq; hoc motum eſſe inde perſpici poteſt. Nam cum ædificabile tale eſt, tum ipſum ut ædificatur actu dicimus eſſe, atq; hoc eſt ædificatio. Similiter & medicatio, & uolutatio, & ſaltatio, & iſtiuſmodi cætera.

Te.cõ.9.

Quod aũt hoc ſit motus ab hinc manifeſtum eſt. Cum.n. ædificabile, inquantũ huiuſmodi ipſum dicimus eſſe, actu ædificarĩ: & eſt hoc ędificatio. Similiter aũt & doctrinatio, & volutatio, & medicatio, & ſaltatio, et adoleſcẽtia, & ſenectus.

Te.cõ.8. Secũda parte, te.cõ.8.

Manifeſtat ſingulas particulas definitionis. Et primo quantũ ad hoc q̃ motus dicitur actus. Secundo quantũ ad hoc, q̃ dicitur exiſtẽtis in potentia ibi. [Qm̃ autẽ.] Tertio quantum ad hoc quod additur, inquãtum huiuſmodi ibi. [Dico autẽ hoc.] Circa primũ vtitur tali ratione. Id, quo aliquid fit actu prius in potẽtia exiſtens, eſt actus: ſed aliqd fit actu dũ mouetur, prius adhuc in potentia exiſtens: ergo motus eſt actus. Dicit ergo ex hoc manifeſtũ eſſe q̃ motus ſit hoc, i. actus: quia ędificabile dicit potentiam ad aliquid. cum aut ædificabile ſecundũ hanc potentiã, quam importat, reducitur in actum, tunc dicimus, q̃ ædificatur: & iſte actus, eſt ædificatio paſsiua. Et ſimiliter eſt de omnib⁹ alijs motibus, ſicut doctrinatio, volutatio, medicatio, ſaltatio, adoleſcentia, id eſt augmentum, & ſenectus, ideſt diminutio. Conſyderandum eſt enim q̃ antequam aliquid moueatur eſt in potentia ad duos actus, ſcilicet ad actum perfectum, qui eſt terminus motus: & ad actum imperfectum, qui eſt motus, ſicut aqua antequam incipiat calefieri, eſt in potentia ad calefieri, & ad calidum eſſe: cum autem calefit, reducitur in actum imperfectum, qui eſt motus: nõdum autem in actum perfectum, qui eſt terminus motus: ſed adhuc reſpectu ipſius remanet in potentia. Secundo ibi.

ARGY.

Quoniam autẽ aliqua potentia ſunt, atq; actu: at non ſimul, aut non eodem, ſed ut quippiam calidum quidem eſt potentia, frigidum autem actu, cõplura iam uiciſsim agẽt, ac patiẽtur. omne nãq; ſimul actiuum erit atq; paſsiuum. quare et id, quod naturaliter mouet, mobile eſt. omne nãq; tale mouet, ſubiens motũ & ipſum. Atq; ſunt quibus omne, quod mouet, moueri uidetur. Verũ de hoc quomodo ſeſe habet, ex alijs ſanè patebit. Eſt.n. quoddã mouẽtium, & immobile. Actus autẽ eius, quod eſt potẽtia, cũ actu eſt, ac nõ ut ipſum, ſed ut mobile eſt, operatur, motus nimirũ eſt.

Te.cõ.8.

Qm̃ autem quędã eadem ſunt, & potentia, & actu, quãuis non ſimul, aut non ſecundũ idẽ, ſed vt calidum quidẽ potentia, frigidum autẽ actu, multa iã agunt, & patiuntur adinuicẽ. omne.n. erit ſimul actiuum, & paſſiuum. ergo & mouẽs phyſice mobile erit. omne enim huiuſmodi mouet cũ mouetur & ipſum. Videtur quidẽ igitur quibuſdã, omne moueri mouens. Sed de his quidem ex alijs erit manifeſtũ quomodo ſe habent. Eſt enim quidam mouentium & immobile, ſed potentia exiſtẽtis cum actu ens agat, aut ipſum, aut aliud, inquantum mobile, motus eſt.

Te.cõ.9. circa hãc literã vide ſump.

Oſtendit, q̃ motus ſit actus exiſtentis in potentia tali ratione. Omnis.n. actus, eius eſt proprie actus, in quo ſemper

inue-

E inuenitur,ſicut lumen nunquam inuenitur niſi in diaphano:et propter hoc eſt actus diaphani. ſed mot⁹ ſemper inuenitur in exiſtẽte in potẽtia: eſt igitur motus actus exiſtẽtis in potentia. Ad manifeſtationẽ igitur ſecundæ propoſitionis dicit, ꝙ, quia quædã eadem ſunt, & in potẽtia, & in actu:licet non ſimul, aut ſecundum idem, ſicut aliquid eſt calidum in potentia, & frigidũ actu: ex hoc ſequitur, ꝙ multa agunt, et patiuntur adinuicẽ, inquantum.ſ. vtrunq; eſt in potẽtia & actu reſpectu alterius, ſecundũ diuerſa. Et quia omnia corpora inferiora naturalia cõmunicãt in materia, ideo in uno quoq; eſt potẽtia ad id, quod eſt actu ĩ altero: & ideo in omnibus talibus aliquid ſimul agit & patitur: et mouet & mouetur. Et ex hac ratione quibuſdã viſum eſt, ꝙ ſimpliciter

Text. 44. Text. 57. omne mouẽs moueatur. Sed de hoc manifeſtum erit magis in aliis. oſtendetur. n. in Octauo huius. & in Duodecimo Metaph. ꝙ eſt quoddam mouens immobile, quia nõ eſt in potentia, ſed in actu tãtum. Sed quãdo id, quod eſt in potentia, actu quodãmodo exiſtens agit, aut ipſum, aut aliud inquãtũ eſt mobile, i. reducitur in actũ motus: ſiue ſit motũ a ſe, ſiue ab alio, tũc eſt mot⁹ actus eius. Et inde eſt, ꝙ illa, quæ ſunt in potẽtia, ſiue agant, ſiue patiãtur, mouentur: quia & agendo patiuntur, & mouendo mouentur, ſicut ignis, cum agit in ligna, patitur, inquantum ingroſſatur per fumum, (de Genera. Text. 18.) quia flamma non eſt niſi fumus ardens. Tertio ibi.

ARGY. *Atq; ut mobile dico hoc pacto. Eſt enim æs potentia ſtatua, attamen non æris actus, ut eſt æs, eſt motio. non eſt enim idem eſſe æris, & aliqua potentia mobilis. Nam ſi eſſet idem ſimpliciter rationeve, æris ut æs eſt actus, motus nimirum eſſet. at non eſt idem (ut diximus.)*

Dico autem hoc inquãtum ſic. eſt enim æs potentia ſtatua. ſed tamen nõ æris actus, & inquantum æs eſt, motus eſt. nõ enim idem eſt æri eſſe, & potentia alicui mobili. quoniam ſi idem eſſe ſimpliciter, & ſm rationem, eſſet vtiq; æris, inquantum ęs eſt, actus, motus. Non eſt autem idẽ quemadmodum dictum eſt.

(tex. co. 10.) Manifeſtat hanc particulã, inquãtum huiuſmodi. Et primo per exẽplum, Secundo per rationẽ ibi. [Manifeſtum autem & in cõtrariis.] Dicit ergo primo ꝙ neceſſariũ fuit addi inquantum huiuſmodi, quia id, quod eſt in potentia, eſt etiam aliquid actu. Et licet idem ſit ſubiectum exiſtens in potentia, & in actu, nõ tamen eſt idem ſm rationem eſſe in potentia, & eſſe in actu, ſicut æs eſt in potentia ad ſtatuam, & eſt actu æs, non tamen eſt eadem ratio æris inquantũ eſt æs, et inquantum eſt potentia ad ſtatuam. Motus autem nõ eſt actus æris inquantũ eſt ęs, ſed inquantum eſt in potẽtia ad ſtatuã: alias oporteret ꝙ quandiu æs eſſet, tandiu æs moueretur, quod patet eſſe falſum. Vnde patet cõuenienter additum eſſe, inquantum huiuſmodi. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet autem in contrariis: nam ualere quidem eſſe ac ægrotare poſſe non eadem ſunt, ſed diuerſa. Eſſet. n. idem ægrotare, atq; ualere. Subiectum autem, & id quod ualet, atq; ægrotat: unum & idem eſt, ſiue humiditas ſit, ſiue ſanguis. Cùm autem non ſit idem, quemadmodum neq; color eſt idem, atque uiſibile, patet actum poſſibilis, ea ratione qua poſſibile eſt, motum eſſe.* H

(tex. co. 11.) Manifeſtum autem eſt & in contrariis. poſſe quidem enim ſanari, & poſſe laborare alterũ eſt. Et nanq; ſi laborare quidem, & ſanari idem eſſet, ſubiectum autem, & ſanabile, & infirmum, ſiue humiditas ſiue ſanguis, vnum & idem eſt. Quoniam autem nõ eſt idem, quemadmodum neq; color idem & viſibile, poſſibilis inquãtum poſſibile actus, manifeſtum, quòd motus eſt.

E Oſtendit idem per rationẽ ſumptam a cõtrariis. Manifeſtum eſt. n. ꝙ aliquando idẽ ſubiectũ eſt in potentia ad contraria, ſicut humor, aut ſanguis, eſt idẽ ſubiectum ſe habens in potentia ad ſanitatẽ, & ægritudinem. Manifeſtum eſt autem, ꝙ eſſe in potẽtia ad ſanitatẽ, & eſſe in potentia ad ęgritudinem, eſt alterũ, & alterum. & hoc ſm ordinem ad obiecta. alioquin, ſi idẽ eſſet poſſe laborare, et poſſe ſanari, ſequeretur ꝙ laborare, & ſanari eſſent idẽ. Differũt ergo poſſe laborare, & poſſe ſanari ſm rationẽ, ſed ſubiectum eſt vnũ & idem. Patet ergo ꝙ non eſt eadem ratio ſubiecti, inquantũ eſt quoddam ens, & inquantum eſt potentia ad aliud: alioquin potentia ad contraria eſſet vna ſm rationẽ. Et ſic etiã non eſt idem ſm rationem color, & viſibile. Et ideo neceſſarium fuit dicere, ꝙ motus eſt actus poſſibilis, inquãtum eſt poſſibile: ne intelligeretur eſſe actus eius, quod eſt in potentia, inquantum eſt quoddam ſubiectum.

LECTIO III.

Cum ratione, tum ex aliorum Antiquorum de motu definitionibus examinatis & excluſis, ſuam rectam ac ſufficientem deducit.

F ARGY. *Hunc igitur eſſe, atq; tunc re moueri, cũ eſt iſte actus, & neq; prius, neq; poſterius patet. fit. n. ut quodq; interdum operetur, interdum nõ operetur, veu ædificabile, atq; ædificabilis actus, ut ædificabile eſt, ædificatio nimirum eſt. Nam actus ipſius, aut eſt ædificatio, aut domus. At cum eſt domus, tum non eſt (ut patet) ædificabile, ædificabile uero ædificatur. neceſſe eſt igitur actum ipſius ædificationem eſſe. at ædificatio motus eſt quidam. Eadem & ad cæteros motus accommodabitur ratio.*

Qvòd quidẽ igitur hoc ſit, & quod accidit tũc moueri, cum eſt actu. & neq; prius, neque poſterius, oſtẽſum eſt. Contingit G enim vnũquodq;, aliqñ quidem operari, aliquãdo autẽ non. vt ædificabile, & ædificabilis actus, inquantum eſt ædificabile, ædificatio eſt. Aut. n. hoc eſt ædificatio actus, aut domus: ſed, cum domus ſit, non amplius ædificabile eſt. ædificatur autem ædificabile. neceſſe eſt ergo ædificationẽ eſſe actum. ædificatio autem motus quidam eſt. At vero eadem cõueniet ratio in aliis motibus.

(tex. co. 12. Alex. obiicit hunc tex. ad Ariſt. officina ch quia Theo. & Porphy. interpretati ſic cõtendit Simpli. inter alios connumerari debere.)

Poſita definitiõe motus & manifeſtatis ſingulis particulis definitionis, hic conſequenter oſtendit ꝙ definitio ſit bene aſsignata. Et primo directe, ſecũdo indirecte ibi. [Quòd autẽ bene dictũ ſit.] Circa primũ vtitur tali ratione. Omne, quod eſt in potẽtia, quandoq; continget eſſe in actu: ſed ædificabile eſt in potẽtia: ergo continget aliqñ actum eſſe ædificabilis, inquantũ eſt ædificabile. Hoc autẽ eſt vel domus, vel ædificatio: ſed domus nõ eſt actus ędificabilis, inquantum eſt ædificabile, quia ædificabile inquantum huiuſmodi reducitur in actum cum ædificatur, cum autem iã domus eſt, non ædificatur. Relinquitur igitur ꝙ ædificatio ſit actus ædificabilis, inquantũ huiuſmodi. ædificatio autẽ eſt quidam motus: motus igitur eſt actus exiſtentis in potentia, inquantum huiuſmodi. Et eadẽ ratio eſt de aliis motibus. Patet igitur ꝙ motus talis ſit actus, qualis dictus eſt, & ꝙ tunc aliquid mouetur qñ eſt in tali actu, et neq; prius, neq; poſterius. quia prius, cũ eſt in potẽtia tantum, nõ incipit motus, neq; etiã poſterius, cum iam omnino deſinat eſſe in potentia, per hoc ꝙ ſit in actu perfecto. Secundo ibi.

At qui patet nos de ipſo motu recte dixiſſe, & ex hiſce, quæ cæteri de ipſo dixerunt, & quia non eſt facile ipſum aliter definire. neq; enim motũ mutationemq; quiſpiam alio in genere ponere poteſt. neq; qui aliter de ipſo dixere, recte dixiſſe uidentur.

Quòd

Tex.c.12. A Quòd autem bene dictum ſit, manifeſtum eſt ex quibus Alij de ipſo dicunt, ex eò quòd non facile eſt definire aliter ipſum. Neq; enim motũ in alio genere ponere poteſt vtiq; aliquis.

Oſtendit indirecte definitionẽ bene aſsignatã per hoc, ſ. ꝙ nõ contingat motũ aliquem aliter definire. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intẽdit. Secundo ponit definitiones aliorũ de motu, et reprobat eas ibi. [Manifeſtum autẽ intendentibus.] Tertio aſsignat cauſam quare alij ſic definierunt motũ ibi. [Cauſa autẽ in hoc ponere.] Dicit ergo primo, ꝙ manifeſtũ eſt motum eſſe bene definitum ex duobus. Primo quidem, quia definitiones, quibus alij definierunt motum, ſunt inconuenientes, ſecũdo ex hoc, ꝙ non conuenit eũ aliter definire. Cuius ratio eſt, quia motus non collocari poteſt in aliquo alio genere, q̃ in genere actus exiſtentis in potentia. Secundo ibi.

Secũda parte huius te. Secũda parte 1 p.10.

ARGY. *Id ita eſſe idẽ continuo ſanè patebit. Quidam.n. diuerſitatem, & inæqualitatẽ, et id etiã, quod haud eſt, motũ eſſe dixerũt. At nihil prorſus, ſiue ſit diuerſum, ſiue inæquale ſiue non ens, neceſſario moueri uidetur. Et inſuper non ad hæc, aut ex hiſce, magis ipſa mutatio, quã ex oppoſitis eſt.* B

Tex.c.13. Manifeſtum autẽ intendentibus quẽadmodũ ponũt quidã ipſum alteritatem, & inęqualitatẽ, & quod non eſt dicẽtes eſſe motũ. quorum nullum neceſſariũ eſt moueri, neq; ſi altera ſint, neq; ſi inæqualia, neq; ſi nõ ſint. Sed neq; mutatio in hæc, neq; ex his magis eſt, q̃ ex oppoſitis. te.co.13.

Excludit definitiones aliorũ de motu. Et ſciẽdum ꝙ tripliciter Aliqui definierunt motũ. Dixerunt.n. motũ eſſe alteritatem ſeu diuerſitatẽ propter hoc, ꝙ id, quod mouetur, ſemper alio et alio modo ſe habet. Item dixerunt motũ eſſe inæqualitatẽ. quia id, quod mouetur, ſemper magis ac magis accedit ad terminũ. Dixerunt etiam motum eſſe, quod non eſt, i. non ens: quia id, quod mouetur, dũ mouetur, nondum habet id, ad quod mouetur: vt quod mouetur ad albedinem, nondũ eſt album. Has autẽ definitiões deſtruit Philoſophus tripliciter. Primo quidẽ ex parte ſubiecti motus, ſi.n. motus eſſet alteritas, vel inæqualitas, vel non ens, cuicũq; iſta ineſſent, neceſſario moueretur: quia cuicũq; ineſt motus illud mouetur. Sed nõ eſt neceſſariũ moueri, neq; ea, quę ſunt altera ex hoc ipſo ꝙ altera ſeu diuerſa ſunt, neq; inæqualia, neq; ea, quę nõ ſunt. relinquitur igitur ꝙ alteritas, & inæqualitas, & nõ ens, nõ eſt motus. Secundo oſtẽdit illud ex parte termini ad quẽ. quia motus & mutatio, nõ eſt magis in alteritatẽ, q̃ in ſimilitudinẽ, neq; magis ĩ inęqualitatẽ q̃ in æqualitatẽ, neq; magis in non eſſe, q̃ in eſſe. Nã generatio eſt mutatio ad eſſe, et corruptio ad nõ eſſe. Nõ igitur motus magis eſt alteritas, q̃ ſimilitudo: vel ĩęqualitas q̃ æqualitas: vel nõ ens, q̃ ens. Tertio oſtẽdit idẽ ex parte termini a quo, qa ſicut mot⁹ aliqñ eſt ex alteritate, et ex ĩęqualitate, et ex nõ ente, ita eſt ex oppoſitis horũ. Nõ igitur motus magis debet poni ĩ his generibus q̃ in oppoſitis. Tertio ibi. C D

ARGY. *Ponendi autem motum in hiſce cauſa fuit, motum indefinitum quoddam eſſe uideri. Alterius uero principia ſeriei, indefinita ſunt ſanè, ex eò quia ſunt priuatiua. nihil enim ipſorum, aut hoc aliquid, aut tale, aut cæterorũ quicquam eſt prædicamentorum.*

Cauſa autem, cur in his ponant illi, eſt, ꝙ indeterminatum quiddã iam videtur eſſe motus. Alterius autem coordinationis principia, ex eo quod ſunt priuatiua, & indeterminata ſunt. neque enim hoc, neq; tale, neque vnum ipſorum, quia neq; aliorum quicquã prædicamentorum.

Aſsignat cauſam quare prędicto modo antiqui motũ definierant. Et circa hoc duo facit. Primo aſsignat cauſam eius A quod dictũ eſt, Secundo aſsignat cauſam, cuiuſdã quod ſupponuerat ibi. [Videri autẽ indeterminatũ.] Dicit ergo primo ꝙ iſta eſt cauſa quare Antiqui poſuerunt motũ in prædictis generibus, ſ. alteritatis, inęqualitatis, et nõ entis: quia motus videtur eſſe quoddã indeterminatũ, i. incompletũ, & imperfectum, quaſi nõ habens determinatam naturam. Et, quia indeterminatus eſt, propter hoc videtur eſſe ponẽdus in genere priuatiuorũ. Nam, cum Pythagoras poneret duas ordinationes rerũ, in quarum vtrãq; ponebat quædã decem principia: principia, quæ erãt in ſecunda ordinatione, dicebãtur ab ipſo ĩdeterminata, quia ſunt priuatiua: nõ enim determinãtur per formã, quæ ſit in genere ſubſtantię, neq; per formã qualitatis, neq; per formã aliquam ſpecialẽ in aliquo horũ generum exiſtentẽ, neq; etiã per formam alicuius aliorum prædicamentorum. In vna autẽ ordinatione ponebant Pythagorici hæc decem, ſcilicet finitum, impar, vnum, dextrum, maſculum, quietem, rectum, lumẽ, bonum, triangulum, æquilaterum. In alia autem, infinitum, B par, multitudinẽ, ſiniſtrum, fœminam, motum, obliquum, tenebram, malum, ex altera parte longius. Secundo ibi. te. & 14.

ARGY. *At ut uideatur motus indefinitum quoddã eſſe, cauſa fuit, non poſſe ipſum, aut in potentia rerum, aut in actu poni. Neq; .n. id, quod eſſe poteſt quantum, neq; id, quod eſt actu quantum, neceſſario mouetur. Et motus quidẽ actus quidam eſſe uidetur (imperfectus tamen) propterea quòd ipſum poſſibile imperfectum eſt, cuius eſt actus. Et iccirco difficile eſt accipere, quid nam ſit motus. neceſſe eſt.n. ipſum, aut in priuatione, aut in potentia, aut in actu ſimplici ponere. at nihil horum eſſe poſſe uidetur. reſtat igitur modus ille iam dictus, actum quidem ipſum aliquem eſſe, talem autem actum, qualem antea diximus, qui difficilis quidem eſt cognitu, poteſt autem eſſe.*

te.co.14. Videri autẽ indeterminatum eſſe motum cauſa eſt, quia neq; in potentiã eorũ, quæ ſunt generum, neq; in actũ eſt ponere ipſum ſimpliciter. Neq;.n. quod poteſt eſſe quantũ moueri ex neceſſitate eſt, neq; quod actu quãtum eſt. Et motus quidẽ actus quidã videtur eſſe (imperfectus autem.) cauſa autẽ eſt, quoniã imperfectum eſt quod poſſibile, cuius eſt actus motus. Propter hoc igitur difficile eſt accipere quid ipſum ſit. aut n. in priuationem neceſſe eſt ipſum ponere, aut in potentiam, aut in actum ſimplicem. horum autem nullum videtur eſſe poſſe: relinquitur igitur prædictus modus, actum quidem quendam eſſe, ſed huius actum qualem diximus, difficile quidem videre, contingit autem eſſe. C te.co.15.

D Aſsignat cauſam quare motus ponitur inter indeterminata, & dicit ꝙ hui⁹ cauſa eſt, quia neq; poteſt poni ſub potentia, neq; ſub actu. Si.n. poneretur ſub potẽtia, quicquid eſſet in potẽtia, puta ad quantitatẽ, moueretur ſm quantitatem. Et, ſi cõtineretur ſub actu, quicquid eſſet actu quantum, moueretur ſecundũ quantitatem. Et quidem verũ eſt ꝙ motus eſt actus, ſed eſt actus imperfect⁹, medius inter potentiam & actũ. Et ꝙ ſit actus imperfectus ex hoc patet, ꝙ illud, cuius eſt actus, eſt ens in potẽtia, vt ſupra dictũ eſt: & ideo difficile eſt accipere quid ſit motus. Videtur.n. in primo aſpectu ꝙ vel ſit ſimpliciter actus, vel ſimpliciter potẽtia, vel ꝙ contineatur ſub priuatione, ſicut aliqui poſuerũt ipſum cõtineri ſub nõ ente, et ſub ĩęqualitate. Sed nullũ horũ eſt poſſibile, vt ſupra oſtẽſum eſt. Vnde relinquitur ſolus pdictus modus ad definiendũ motũ, vt. ſ. motus ſit actus talis, qualẽ diximus, ſ. exiſtẽtis in potentia. Talem autem actum cõſyderare difficile eſt propter permixtionem actus & potentiæ, tñ eſſe talẽ actum nõ eſt impoſſibile, ſed contingẽs.

LECTIO

LECTIO IIII.

Alia quaſi materialis motus definitio ex præmiſſis deducitur, motum videlicet actum mobilis eſſe, quoq; item pacto mouentis ac mobilis motus idem actus, ratione autem diuerſus ſit declaratur.

ARGY. *Mouetur autem & omne mouens, ut diximus, quod eſt potentia mobile.*

Te.cõ.16. (Teſte Ale.) vult ſeiûgere cœleſte corp⁹ ab iis corruptibilibus.

MOuetur autem & mouens omne, ſicut dictum eſt, cùm ſit potentia mobile.

Poſtquam Philoſophus definiuit motū, hic oſtendit cuius actus ſit motus, vtrū.ſ.mobilis, vel mouētis. Et poteſt dici, ꝙ hic ponit aliā definitionem motus, quę ſe habet ad pręmiſſam, vt materialis ad formalē, & cõcluſio ad principiū. Et hæc eſt definitio. motus eſt actus mobilis, inquantū eſt mobile. hæc.n. definitio concludiť ex præmiſſa. quia.n. motus eſt actus exiſtētis in potentia, inquantū huiuſmodi: exiſtens aūt in potētia, inquantū huiuſmodi, eſt mobile, nō autem mouēs, quia mouēs inquātū huiuſmodi, eſt ens in actu ſequitur ꝙ motus ſit actus mobilis, inquātum huiuſmodi. Circa hoc ergo tria facit. Primo oſtendit ꝙ motus eſt actus mobilis. Secūdo quomodo ſe habet motus ad mouentē ibi [Motiui aūt actus.] Tertio mouet dubitationē ibi. [Habet autē defectum.] Circa primū duo facit. Primo ponit definitionem motus, ſ. ꝙ motus eſt actus mobilis. Secūdo ex hoc declarat quoddā, quod poterat eſſe dubiū ibi. [Et dubium autem.] Circa primū tria facit. Primo inueſtigat definitionem motus, Secundo cõcludit eam ibi. [Vnde motus eſt.] Tertio manifeſtat eā ibi. [Accidit autē, &c.] Ad inueſtigandum autē definitionem motus præmittit, ꝙ moueri etiā accidit mouēti. Et circa hoc duo facit. Primo probat ꝙ omne mouēs mouetur. Secundo oſtendit vnde accidat ei moueri ibi. [Adhuc agere.] Quòd autē mouens moueatur, oſtēdit ex duobus. Primo quidē, quia omne, quod prius eſt in potentia, & poſtea in actu, quodāmodo mouetur: mouens autem inuenitur eſſe prius mouens in potentia, & poſtea mouens in actu: mouēns ergo huiuſmodi mouetur. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ omne mouens, cum ita ſe habeat ꝙ quandoque ſit in potentia [mobile].i. ad mouendum, mouetur ſicut dictum eſt, hoc enim ex dictis apparet. Dictū eſt enim ꝙ motus eſt actus exiſtentis in potentia. et hoc contingit in omni mouente naturali. vnde dictum eſt, ꝙ omne mouens Phyſicum mouetur. Secundo ibi.

Sẽcūda parte. te.18. te.cõ.19.

Te.cõ.18.

Tex.cõ.17. Ibidem.

Secūda parte. tex.16.

ARGY. *Et cuius immobilitas quies eſt. cui enim motus ineſt, huius profectò immobilitas quies eſt.*

Et cuius mobilitas quies eſt. Cui enim motus ineſt, huius immobilitas quies eſt.

Oſtendit idē alio modo. Cuiuſcūq; ſua immobilitas eſt eius quies, huic ineſt motus (quies.n. et motus cum ſint oppoſita, habēt fieri circa idem) ſed mouentis immobilitas, i. ceſſatio a mouendo, dicitur quies. (dicūtur enim quædam quieſcere, quando ceſſant agere.) Omne igitur tale mouēs, ſcilicet cuius immobilitas eſt quies, mouetur. Secundo ibi.

ARGY. *Nam in hoc agere ratione, qua tale eſt, mouere nimirum eſt. at hoc facit tactu: quare ſimul etiam patitur.*

Adhoc enim agere inquantum huiuſmodi, ipſum mouere eſt. Hoc autem facit tactu: quare ſimul & patitur.

Oſtendit vnde accidat mouenti ꝙ moueatur. non enim accidit ei ex hoc ꝙ mouet, ſed ex hoc, ꝙ mouet tangendo. quia mouere eſt agere ad hoc, ꝙ aliquid moueatur: id aūt, quod ſic a mouente patitur, mouetur. Sed hoc, quod eſt agere, facit tactu: nā corpora tangendo agunt. unde ſequiť. ꝙ et ſimul patiať, quia quod tāgit. patitur. ſed hoc intelligendū eſt, qñ eſt mutuus tactus, ſ. ꝙ aliquid tāgit, & tāgitur, vt cõtingit in his, quę cõicant in materia, quorū vtrunq; ab altero patitur, dum ſe tangunt. Corpora aūt cœleſtia, quia non cõicant cū corporibus inferioribus in materia, ſic agunt in ea, ꝙ non patiuntur ab eis, & tangunt & non tanguntur, vt dicitur in primo de Generatione. Deinde cum dicit.

Agens cõicās materia paſſo, in agendo repatitur.

Te.cõ 54.

E ARGY. *Quocirca motus actus eſt mobilis, ut eſt mobile. accidit autem hoc, ipſius motiui tactu, quare ſimul etiam patitur. Semper autem id, quod mouet, formā aliquam afferet aut hoc, aut tale, aut tantum: quæ quidem principium erit, et cauſa motus, cùm mouet. Id enim quod actu eſt homo, facit hominem ex eo, quod eſt potentia homo.*

Vnde motus actus mobilis eſt, inquantū eſt mobile. Accidit aūt hoc tactu motiui. quare ſimul & patiť. Species aūt ſemper exiſtimabiť aliqua mouēs. aut.n. hæc, aut qualis, aut quāta, quę erit principiū, et cauſa motus, cū moueat vt actu homo facit ex potētia exiſtente homine, hoīem. te.cõ.17.

Ponit definitionem motus concludens ex prædictis, ꝙ quamuis mouēs moueatur, motus tñ non eſt actus mouentis, ſed mobilis, ſecundum ꝙ eſt mobile. Et hoc cõſequenter F manifeſtat per hoc, ꝙ moueri accidit mouēti & non per ſe ei cõpetit. vnde, ſi aliquid ſecundū hoc mouetur, ſecūdum ꝙ actus eius eſt motus, ſequitur ꝙ motus non ſit actus mouentis, ſed mobilis, non quidē inquantum eſt mouens, ſed inquantū eſt mobile. Quòd autē moueri accidat mouēti, manifeſtat per id, quod ſupra dictū eſt. hoc enim. ſ. act⁹ mobilis, qui eſt motus, accidit ex cõtactu mouentis. ex quo ſequitur ꝙ ſimul dū agit patiatur: & ſic moueri cõpetit mouenti per accidēs. Quòd autem non cõpetat ei per ſe manifeſtat per hoc, ꝙ ſemper aliqua forma videtur mouēs eſſe, ſicut forma, quæ eſt in genere ſubſtātiæ, in tranſmutatione, quæ eſt ſecundū ſubſtantiam: & forma, quæ eſt in genere qualitatis, in alteratione: & forma, quæ eſt in genere quantitatis, in augmēto & diminutione. Huiuſmodi.n. formæ ſunt cauſæ, & principia motuū, cum omne agēs moueat ſecundum formā. Omne.n. agēs agit inquantū eſt actu, ſicut actu homo facit ex homine in potentia hominē actu. vnde cum vnūquodq; ſit actu per formam, ſequitur ꝙ forma ſit G principiū mouens. Et ſic mouere cõpetit alicui inquātum habet formā, per quam eſt in actu. vnde, cū motus ſit actus exiſtentis in potētia, vt ſupra dictum eſt, ſequitur ꝙ motus non ſit alicuius inquantum eſt mouens, ſed inquantum eſt mobile. & ideo in definitiõe motus poſitum eſt, ꝙ eſt actus mobilis, inquantum eſt mobile. Deinde cum dicit.

te.cõ.17. Eudemus Alexan. & Simpl. motū in mobili ſubiecti. . . . ue eſſe fatem.

ARGY. *Quæ cū ita ſint, patet motū in ipſo mobili eſſe, id inquā quod mutatur. Eſt enim actus huius, ab ipſo motiuo.*

Et dubium autem manifeſtum eſt, ꝙ eſt motus in mobili. actus enim huius, & ab hoc. te.cõ.18.

Manifeſtat quoddā dubium ex prędictis. Solet.n. eſſe dubium apud quoſdā, vtrum motus ſit in mouēte, aut in mobili. Sed hoc dubiū declaratur ex præmiſſis. Manifeſtū eſt enim, ꝙ actus cuiuslibet eſt in eo cuius eſt actus: et ſupra ſic manifeſtatū eſt, ꝙ actus motus eſt in mobili, cum ſit actus mobilis, cauſatus tamē in eo a mouente. Deinde cum dicit.

ARGY. *Motiui quoque actus non alius quiſquam eſt.*

H Motiui autem actus, non alius eſt.

Oſtendit quomodo ſe habeat motus ad mouens. Et primo proponit quod intendit dicens ꝙ actus motiui, non eſt alius ab actū mobilis. Vnde, cum motus ſit actus mobilis, eſt etiam quodammodo actus motiui. Secundo ibi.

ARGY. *Amborum nāq; actum eſſe oportet. Eſt enim hoc quidem motiuum, quo poteſt: hoc autem mouens, quo agit.*

Oportet quidem enim eſſe actum vtriuſque. motiuum quidem eſt in ipſo poſſe, mouens autem in ipſo operari, vel agere.

Manifeſtat propoſitū. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ mouentis eſt aliquis actus, ſicut et mobilis. Quicquid enim dicitur ſecundum potentiam & actum, habet aliquē actum ſibi competentem: ſed ſicut in eo, quod mouetur dicitur mobile ſecundum potentiam, inquantum poteſt moueri, motum autem ſecundum actum, inquantum actu mo-

uetur:ita ex parte mouentis motiuum dicitur ſecūdum potentiam,inquantum.ſ.poteſt mouere, mouens autē in ipſo agere,i.inquantum agit actu. Oportet igitur vtriq;.ſ.mouenti,& mobili competere quendã actum. Secundo ibi.

ARGY. *At ipſius mobilis eſt actiuum. quare perinde amborū unus eſt actus.*

Sed eſt actiuū mobilis. quare ſimiliter vnus vtriuſq; eſt actus.

Oſtendit ꝙ idē ſit actus mouētis & moti:mouentis.n.dicitur inquantū aliquid agit,moti aūt inquantū patitur,ſed idē eſt quod mouēs agendo cauſat, & quod motū patiēdo recipit.Et hoc eſt quod dicit,ꝙ[mouēs eſt actiuū mobilis] i.actū mobilis cauſat:quare oportet vnū actu eſſe vtriuſq;, ſ.mouētis,& moti,Idem.n.eſt quod eſt a mouēte,vt a cauſa agēte,et qđ eſt in moto,ut in patiēte,et recipiēte.Tertio ibi.

ARGY. *Atq; unius ad duo,et duorum ad unum idem eſt interuallum,et ut accliue,atq; decliue.hæc enim unum quidem ſunt,at ratio non eſt una. Similiter res ſeſe habet,& in hiſce quorum alterum mouet,alterum mouetur.*

Sicut idem ſpatiū eſt vnius ad duo, & duorū ad vnum,& aſcendentis,& deſcēdentis. Hæc.n. vnum idem ſunt:ratio autem nō vna. Similiter autem eſt,& in mouente,& in moto.

Manifeſtat hoc per exēplum. Eadē.n.diſtantia eſt vnius ad duo,& duorum ad vnū ſecundum rem: ſed differunt ſecundum rationem,quia ſecundum ꝙ incipimus comparationem a duobus procedendo ad vnum dicimus duplum, e cōtrario vero dicitur dimidium. Et ſimiliter idem eſt ſpatium aſcendentis et deſcendentis:ſed ſecundum diuerſitatē principij & termini vocatur aſcenſio,vel deſcenſio. Et ſimiliter eſt in mouente,& moto. Nam motus ſecundum ꝙ procedit a mouente in mobile eſt actus mouentis, ſecūdum autem ꝙ eſt in mobili a mouente,eſt actus mobilis.

LECTIO V.

In quo nam magis motus ſit,in mouente an in mobili: deq; motus ab actione & paſſione diſcrimine,& identitate,& prędicamentorum diſtinctione quamplura dicuntur. Motum item motoris ac mobilis actum eſſe concludit.

ARGY. *Exiſtit autē hoc loco dubitatio diſſerēdi facultati accommodata. Neceſſe eſt.n.actum aliquē eſſe ipſius actiui etiam ipſius paſſiui. eſt.n.actio quidem illius, paſſio uero huius. Et opus finiſue illius actus, huius autem affectus.*

Te.c.19. HAbet autē defectum rationabilē. Neceſſe eſt.n.fortaſſis eſſe quendã actum actiui, et paſſiui.hic quidē.n.actio,illinc vero paſſio: opꝰ n.& finis,huius quidē actio,illius autem paſſio.

Poſtquam Philoſophus oſtēdit,ꝙ motus eſt actus mobilis,& mouētis,nunc mouet quandã dubitationē circa præmiſſa.

Te.c.20. Et primo mouet dubitationē, Secūdo ſoluit ibi.[At neq; actum.] Circa primū duo facit. Primo præmittit quędam ad dubitationē. Secundo dubitationē proſequitur ibi

Secūda pars 19.20. [Qm̄ igitur vtraq;.] Dicit ergo primo,ꝙ id quod dictū eſt [habet defectum].i.dubitationē[rationabilē].i.logicam: ad vtranq;.n.partē ſunt probabiles rationes.Ad hanc autē dubitationē hoc præmittit,ꝙ aliquis actus eſt actiui, & aliquis actus eſt paſſiui,ſicut ſupra dictum eſt,ꝙ & mouentis & moti eſt aliquis actus.Actus quidē actiui vocatur actio, actus vero paſſiui vocatꝛ paſſio. Et hoc probat.quia illud, quod eſt opus & finis vniuſcuiuſq; eſt actus eius & perfectio,vnde,cum opus & finis agentis ſit actio, patientis autē paſſio (vt per ſe manifeſtū eſt,ſequitur quod dictū eſt,ꝙ actio ſit actus agentis,& paſſio patientis. Secundo ibi.

ARGY. *Si igitur ambo ſunt motus, ſuntq; diuerſi, in quo nam ſunt? Aut enim in patiente, & eo, quod mouetur ſunt ambo: aut actio quidem eſt in agente, paſſio uero in patiente. quod ſi hanc etiam actionem oporteat appellare, nomine ſolo conuenient.*

A Qm̄ igitur vtraq; ſunt motus: ſiquidē alteri, in aliquo ſunt. Aut.n.vtraq; in patiēte & moto ſunt: aut in agēte ſunt vtraq;. Aut actio quidē in agente, paſſio autē in patiēte eſt. Si aūt oportet, & hanc actionem vocare,æquiuoce quidem fit. *a.e. habe hęc verba.

Proſequitur dubitationē. Manifeſtum eſt.n. ꝙ tã actio, ꝙ paſſio ſunt motus:vtrunq;.n.eſt idem motui. Aut igitur actio & paſſio ſunt idē motus,aut ſunt diuerſi motꝰ. ſi ſunt diuerſi,neceſſe eſt ꝙ vterq; ipſorū ſit in aliquo ſubiecto.aut igitur vterq; eſt in patiente & moto, aut alterū eorū eſt in agente,ſ.actio,& alterū in patiente,ſ.paſſio. Si autē aliquis dicat econtra,ꝙ id.quod eſt in agente ſit paſſio: & id quod eſt in patiente ſit actio,manifeſtum eſt ꝙ æquiuoce loquitꝛ: id.n.quod eſt paſſio vocabit actionē,& ecōtra. Videtur autem

B quarum membrum omittere,ſ.ꝙ vtrūq; ſit in agēte. ſed hoc prætermittit,quia oſtēſum eſt,ꝙ motus ſit in mobili,per quod excluditur hoc membrū, ꝙ neutrum ſit in patiente,ſed vtrunq; in agente. Ex his igitur duobus mēbris, quæ tangit,primum proſequitur. Secundo ibi.

At uero ſi hoc eſt, motus profecto in eo quod mouet erit. Eadem enim eſt, & in eo quod mouet, & in eo quod mouetur ratio. Quare autem omne mouens mouebitur: aut aliquid motum habens haud mouebitur. ARGY.

At vero,ſi hoc eſt in mouente motus erit. eadem enim ratio eſt in mouente,& in moto. Quare autem omne mouens mouebitur, aut habens motum non mouebitur.

Si enim aliquis dicat ꝙ actio eſt in agēte, & paſſio in patiente:actio autem eſt motus quidã vt dictum eſt, ſequitur ꝙ motus ſit in mouente. Eãdem aūt rationem oportet eſſe

C & de mouente & de moto,ſ.vt in quocunq; eorum ſit motus,illud moueatur. Vel eadē ratio eſt de mouente & moto,ſicut & de patiente & agente.in quocūq; autem eſt motus,illud mouetur:quare ſequitur,vel ꝙ omne mouens moueatur,vel ꝙ aliquid habeat motū, & non moueatur,quorum vtrunq; videtur inconueniens. Deinde cum dicit.

Quòd ſi ambo, actio inquam & paſſio in eo eſt, quod mouetur,ac patitur, & hæc duo, doctio diſciplinàue ſunt in ipſo diſcente. Primum quidem actus in unoquoq; cuiuſq; non erit. Deinde abſurdum eſt,duobus quippiam motibus ſimul moueri.erūt enim alterationes quædam unius duæ,atq; ad unam formam,at fieri nequit. ARGY.

Si autem vtraq; in moto ſunt, & in patiente, & actio inquã, & paſſio, & doctio & doctrina, cùm duo ſint,in addiſcēte ſint. Primum quidem actus vniuſcuiuſq; nō in vnoquoq; erit. Poſtea,

D & inconueniens eſt per duos motus ſimul moueri. Quædam nanque erunt alterationes duæ vnius,& in vnam ſpeciem. Sed impoſſibile eſt.

Proſequitur aliud membrū dicens, ꝙ, ſi aliquis dicat ꝙ vtrūq;,ſ.actio,& paſſio,cū ſint duo motus, ſunt in patiente & moto, & doctio, quæ eſt ex parte docentis, & doctrina, quæ ex parte addiſcētis,ſunt in addiſcente, ſequuntur duo inconuenientia.quorū primum eſt (quia dictū eſt ꝙ actio eſt actus agētis.) ſi igitur actio nō eſt in agēte,ſed in patiente:ſequetur ꝙ proprius actus vniuſcuiuſq; non eſt in eo cuius eſt actus. Poſtea ſequitur aliud incōueniēs, ſ. ꝙ aliquod vnum,& idē moueatur ſecundum duos motus. actio.n.& paſſio ſupponūtur nunc eſſe duo motus: in quocunq; autē eſt motus,illud mouetur ſecundū illum motū: ſi igitꝛ actio & paſſio ſunt in mobili,ſequitur ꝙ mobile moueatur ſecūdum duos motus. Et hoc idē eſſet, ac ſi eſſent duę alterationes vnius ſubiecti, quæ terminarentur ad vnam ſpeciem:

ſicut

ſicut ꝙ vnũ ſubiectum moueretur duabus dealbationib⁹, quod eſt impoſsibile. Quòd vero idẽ ſubiectũ moueat̃ duabus alterationib⁹ ſimul ad diuerſas ſpecies terminatis, ſ. dealbationẽ & calefactione, nõ eſt inconueniẽs. Manifeſtũ autem eſt ꝙ actio & paſsio ad eandẽ ſpeciem terminãtur, idẽ eſt.n. quod agẽs agit, & patiens patitur. Deinde cum dicit.

ARGY. *At unus ne actus erit? At rationis fines egreditur, diuerſorum ſpecie duorum unum actum, eundemq; eſſe. Et ſi idem doctio diſciplinaue. Et actio atque paſſio, docere etiam & diſcere idem erit, & agere atq; pati. Quare neceſſario diſcet omnia, qui docet: & patietur, qui agit.*

Sed vnus erit actus? Sed irrationabile et duorum, & diuerſorum ſecũdum ſpeciem eundem, & vnũ eſſe actum. Et erit ſiquidem doctio & doctrina idem, & paſſio & actio, & docere cum addiſcere, idem: & agere cum pati. Quare neceſſe eſt omnem docentem addiſcere, & agentẽ pati.

Proſequitur aliud membrum. Poſſet.n. aliquis dicere, ꝙ actio et paſsio nõ ſunt duo motus, ſed vnus. Et ex hoc ducit ad quatuor inconuenientia. quorũ Primum eſt, ꝙ idem ſit actus diuerſorũ ſecũdum ſpeciem. Dictum eſt.n. ꝙ actio ſit actus agẽtis, & paſsio actus patiẽtis, quæ ſecundum ſpeciẽ ſunt diuerſa. ſi igitur actio & paſsio ſunt idẽ motus, ſequit̃ ꝙ idem actus ſit diuerſorũ ſecundum ſpeciẽ. Secundum inconueniẽs eſt ꝙ, ſi actio & paſsio ſint vnus motus, ꝙ idẽ ſit actio cũ paſsione, & doctio, quæ eſt ex parte docentis, cum doctrina, ſecundũ ꝙ ſe tenet ex parte addiſcentis. Tertiũ incõueniẽs, eſt, ꝙ agere ſit idẽ quod pati, & docere idẽ quod addiſcere. Quartum, quod ex hoc ſequitur, eſt, ꝙ omne docens addiſcat, & omne agens patiatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *An neq; alicuius actum in alio eſſe abſurdum eſt. Eſt enim doctio docentis actus, in aliquo tamen eſt, & non inciſus, ſed eſt huiuſce in hoc.*

Te. co. 20. Aut neq; actum alterius in altero eſſe incõueniens eſt. Eſt enim doctio actus docẽtis. in quodam enim & non deciſus, ſed huius in hoc.

Soluit præmiſſam dubitationẽ. Eſt autem manifeſtũ ex ſupra determinatis, ꝙ actio & paſsio non ſunt duo motus, ſed vnus & idẽ motus. Secũdum.n. ꝙ eſt ab agente dicitur actio: ſecundũ autẽ quod eſt in patiẽte, dicitur paſsio. Vndẽ inconueniẽtia, quę ſequuntur ad primã partem, in qua ſupponebatur ꝙ actio & paſsio eſſent duo motus, non oportet ſoluere, pręter vnũ, quod remanet ſoluẽdum, etiã ſuppoſito ꝙ actio & paſsio ſint vnus motus. quia, cum actio ſit actus agentis, vt ſupra dictũ eſt, ſi actio & paſsio ſunt vnus mot⁹, ſequitur ꝙ actus agentis quodãmodo ſit in patiente, & ſic actus vnius erit in altero. quatuor autẽ incõueniẽtia ſequebantur ex altera parte, & ſic reſtãt quinq; incõuenientia ſoluenda. Dicit ergo primo, ꝙ nõ eſt incõueniens actũ vnius eſſe in altero, quia doctio eſt actus docentis, ab eo tamen in alterum tendens continue, & ſine aliqua interruptione. vnde idem actus eſt huiuſmodi, i. agentis, vt a quo: et tamẽ eſt in patiente, vt receptus in eo. Eſſet aũt incõueniens ſi actus vnius eo modo, quo eſt actus eius, eſſet in alio. Secundo ibi.

ARGY. *Neq; quicquam prohibet unum duorum eundem eſſe, non ut idem habeat eſſe, ſed ut eſt id quod eſt potẽtia, ad id quod eſt actu. Neq; neceſſe eſt docentem diſcere, et ſi pati atq; agere idem eſt, non ut ea tamen, quæ rationis eiuſdem ſunt, ut veſtimentum ac tunica, ſed ut uia, quæ ex Thebis Athenæ, & ex Athenis Thebæ, petuntur, ut antea diximus. Non.n. eadem his omnia competunt, quæ aliquo modo ſunt eadem. ſed hiſce duntaxat, quorum eſt eadem ratio.*

Neq; vnum duobus quicquam prohibet eundem eſſe actum, non ſicut eſſe idem, [a] ſed ſicut eſt quod potentia eſt ad agens. Neq; neceſſe eſt docentem addiſcere, neque ſi pati & agere idem eſt, non tamen vt ratio ſit vna, quod quid eſt eſſe dicentes, ſicut tunicæ & indumenti, ſed ſicut via ex Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas (quemadmodum dictum eſt prius.) Non enim omnia eadem inſunt quolibet modo eiſdem, ſed ſolum quibus eſſe, idem eſt.

[a] ad. a. l. veſtis & indumentum. Tex. co. 21.

Soluit aliud inconueniens, ſ. ꝙ idem actus eſſet duorũ. et dicit ꝙ nihil prohibet vnũ actum eſſe duorum, ita ꝙ nõ ſit vnus & idẽ motus ſecundum rationẽ, ſed vnus ſecundum rem (vt dictũ eſt ſupra) ꝙ eadem eſt diſtantia duorum ad vnũ, & vnius ad duo, & eius, quod eſt in potẽtia, ad agens, & econtra. Sic.n. idem actus ſm rem, eſt duorum ſm diuerſam rationẽ, agentis quidem, ſm ꝙ eſt ab eo: patiẽtis autẽ, ſm ꝙ eſt in ipſo. Ad alia autẽ tria inconuenientia, quorum vnum ex altero deducebatur, reſpõdet ordine retrogrado. Primo, ſ. ad illud, quod vltimu inducebatur vt magis incõueniẽs. Sic igitur tertio reſpõdet ad quintũ inconueniẽs: & dicit, ꝙ nõ eſt neceſſariũ ꝙ docens addiſcat, vel ꝙ agens patiatur. Et ſi agere, & pati ſint idẽ: tñ dicamus ꝙ non ſunt idem ſicut ea, quorũ ratio eſt vna, vt tunica & indumentũ, ſed, ſicut ea, quæ ſunt idem ſubiecto, et diuerſa ſecundum rationem, vt via a Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas (vt dictum eſt prius.) Non enim oportet ꝙ omnia eadem conueniant ĳs, quæ ſunt quocunq; modo idem, ſed ſolum illis, quæ ſunt idem ſubiecto, vel re, & ratione. Et ideo etiam dato ꝙ agere, & pati ſint idem, cum non ſint idem ratione (vt dictum eſt) non ſequitur ꝙ cuicunque conuenit agere, ꝙ ei conueniat pati. Quarto ibi.

ARGY. *At neq; ſi doctio, & diſciplina ſint idem, idem erit et docere, ac diſcere. quemadmodum neq; ſi interuallum ſit eorum quæ diſtant unum, idemq; eſt ab hoc ad illud, atq; ad hoc, ab illo diſtare.*

At vero neq; ſi doctio, et doctrina idem, et addiſcere, et docere idẽ. ſicut neq; ſi ſpatium vnum diſtantium ſit, & diſtare hinc illuc, & inde huc vnum, & idem eſt.

Reſpondet ad quartũ inconueniẽs, & dicit, ꝙ non ſequit̃ etiam ſi doctio, & doctrina addiſcẽtis eſſet idẽ, ꝙ docere, & addiſcere eſſent idẽ, quia doctio, & doctrina dicũtur in abſtracto: docere autẽ & diſcere in cõcreto. Vnde applicantur ad fines, vel ad terminos, ſecundũ quos ſumitur diuerſa ratio actionis, & paſsionis. Sicut licet dicamus ꝙ ſit idem ſpatium diſtantium aliquorum, abſtracte accipiendo: ſi tamẽ applicamus ad terminos ſpatĳ, ſicut dicimus diſtare hinc illuc, & inde huc, non eſt vnum & idem. Quinto ibi.

ARGY. *Omnino autem neque doctio proprie idem eſt quod diſciplina, neque actio idem quod paſſio, ſed motus, cui hæc inſunt. Nam huius in hoc, & huius eſſe actum ab hoc, diuerſum eſt ratione.*

Tex. co. 22. Omnino aũt dicere eſt neq; doctio cũ doctrina, neq; actio cũ paſſione idẽ proprie eſt, ſed cui inſunt hęc, motus. quod.n. huius in hoc, et quod huius ab hoc actum eſſe, ratione alterum eſt.

Reſpondet ad tertiũ inconueniens, deſtruens hãc illationẽ, qua cõcludebatur, ꝙ ſi actio & paſsio ſunt vnus motus, ꝙ actio & paſsio ſunt idẽ. & dicit, ꝙ finaliter dicendũ eſt, ꝙ non ſequitur, ꝙ actio & paſsio ſint idẽ, vel doctio & doctrina: ſed ꝙ motus, cui ineſt vtrũq; eorũ, ſit idem. Qui quidem motus ſecundũ vnam rationem eſt actio: & ſecũdum aliam rationem eſt paſsio. alterum.n. eſt ſecundum rationẽ eſſe actũ huius, vt in hoc: & eſſe actũ huius, vt ab hoc. motus autem dicitur actio ſecũdum ꝙ eſt actus agentis, vt ab hoc: dicitur autem paſsio ſecundũ ꝙ eſt actus patiẽtis, vt in hoc. Et ſic patet ꝙ licet motus ſit idẽ mouentis & moti propter hoc, ꝙ abſtrahit ab vtraq; ratiõe: tñ actio et paſsio differunt,

ferunt,propter hoc,ꝙ has diuerſas rationes in ſua ſignificatione includunt. Ex hoc autẽ apparet,ꝙ,cum motus abſtrahat a ratione actionis,& paſsionis nõ cõtinetur in prædicamento actionis,neq; in prædicamẽto paſsionis,vt quidam dixerũt. Sed reſtat circa hoc dubitatio duplex. Prima quidem,quia ſi actio & paſsio ſint vnus motus,et non dixerũt niſi ſecundũ rationem (vt dictum eſt) videtur ꝙ nõ debeãt eſſe duo prædicamenta:cum prędicamẽta ſint genera rerũ. Item,ſi motus, vel eſt actio,vel paſsio nõ inuenietur motus in ſubſtãtia,qualitate, quãtitate, & vbi (vt ſupra dictũ eſt) ſed ſolũ continebitur in actione & paſsione.

Quare decem prædicamẽta a diuiicem diſtinguantur.

Ad horũ igitur euidentiã ſciendum eſt,ꝙ ens diuiditur in decẽ prędicamenta nõ vniuoce,ſicut genus in ſpecies,ſed ſecundũ diuerſum modũ eſſendi. modi autẽ eſſendi proportionales ſunt modis prędicãdi. (Prædicando.n.aliquid de aliquo altero, dicimus hoc eſſe illud: vnde & decem genera entis dicũtur decem prædicamẽta.) Tripliciter aũt fit omnis prędicatio.

Subſtantia.

Vnus quidẽ modus eſt, qñ de aliquo ſubiecto prædicaẽ id, quod pertinet ad eſſentiã ei⁹, vt cũ dico Socrates eſt homo, vel homo eſt animal,et ſecundũ hoc accipitur prędicamentum ſubſtãtiæ.

Quantitas.

Alius autẽ modus eſt,quo prædicatur de aliquo id,quod nõ eſt de eſſentia eius,tñ inhęret ei. quod quidem vel ſe habet ex parte materiæ ſubiecti,et ſecũdum hoc eſt prædicamentũ quantitatis,nã quantitas proprie conſequitur materiã, vnde & Plato poſuit magnũ ex parte materiæ.

Qualitas.

Aut conſequitur formã,& ſic eſt prædicamentũ qualitatis,vnde & qualitates fundantur ſuper quantitatẽ,ſicut color in ſuperficie, & figura in lineis, vel in ſuperficiebus.

Relatio.

Aut ſe habet per reſpectũ ad alterum,& ſic eſt prædicamentum relationis,cum.n.dico homo eſt pater,non prædicatur de homine aliquid abſolutũ,ſed reſpect⁹,qui ei ineſt ad aliquod extrinſecũ. Tertius autem modus prædicandi eſt,qñ aliquod extrinſecũ de aliquo prędicatur per modum alicuius denominationis.

Sex principia non aliud importãt niſi denominationẽ extrinſecam vel reſpectum.

Sic.n.& accidẽtia extrinſeca de ſubſtãtijs prædicantur, non tñ dicimus, ꝙ homo ſit albedo,ſed ꝙ homo ſit albus. Denominari autẽ ab aliquo extrinſeco inuenitur quidem quodãmodo communiter in omnibus,& aliquo modo ſpecialiter in ijs,quæ ad homines pertinẽt tãtum. cõmuniter autem inuenitur aliquod denominari ab aliquo extrinſeco,vel ſecundũ rationem cauſæ,uel ſecundũ rationem mẽſurę (denominatur.n.aliquid cauſatũ & menſuratum ab aliquo exteriori.) Cum autẽ quatuor ſint cauſarum genera, duo ex his ſunt partes eſſentiæ, ſ.materia & forma: vnde prædicatio, quæ poſſet fieri ſecundũ hæc duo, pertinet ad prædicamentũ ſubſtantię, vtpote ſi dicamus ꝙ homo eſt rationalis,et homo eſt corporeus. Cauſa autẽ finalis nõ cauſat ſeorſum aliquid ab agente:in tãtum.n.finis habet rationẽ cauſę,inquantum mouet agentẽ. Remanet igitur ſola cauſa agens, a qua poteſt denominari aliquid ſicut ab exteriori.

Paſſio.

Sic igitur ſecundũ ꝙ aliquid denominatur a cauſa agẽte eſt prędicamentũ paſsionis,nã pati nil eſt aliud ꝙ̃ ſuſcipere aliquid ab agente.

Actio.

Secundũ autem ꝙ ecõtra denominatur cauſa agẽs ab effectu,eſt prędicamẽtũ actionis. Nam actio eſt actus ab agente in aliud (vt ſupra dictũ eſt.) Menſura autem quædã eſt extrinſeca, & quædã intrinſeca. Intrinſeca quidẽ,ſicut propria lõgitudo vniuſcuiuſq;,et latitudo,& profunditas.ab his ergo denominatur aliquid ſicut ab intrinſeco inhærẽte:vnde pertinet ad prędicamentũ quantitatis.

Quando.

Exteriores autẽ menſuræ ſunt tẽpus,& locus. ſecundum igitur ꝙ aliquid denominatur a tẽpore,eſt prædicamentum qñ.

Vbi.
Situs.

ſecundum autem ꝙ denominatur a loco, eſt prædicamentum,vbi,& ſitus: quod addit ſupra vbi ordinem partiũ in loco. Hoc autem nõ erat neceſſarium addi ex parte temporis, cum ordo partiũ in tempore in ratione temporis importetur. eſt.n.tempus numerus motus ſecundum prius & poſterius.

Eadẽ prędicamẽtorũ partitionẽ in fine antepdicamentorũ Simpl. & Iamb. dedere.

Sic igitur aliquid diciẽ eſſe qñ,vel vbi per denominationem a tempore, vel a loco. & etiã aliquid ſpeciale in hominibus. in alijs.n.animalibus Natura dedit ſufficienter ea,quæ ad cõſeruationem vitę pertinent, vt cornua ad defendendũ, corium groſſum & piloſum ad tegendũ,vngulas,vel aliquid huiuſmodi, ad incidendũ ſine læſione. Et ſic,cum talia animalia dicũtur armata vel veſtita uel calciata,quodãmodo nõ denominantur ab aliquo extrinſeco,ſed ab aliquib⁹ ſuis partibus. vnde hoc refertur in his ad prædicamentũ ſubſtantię. vtputa,ſi diceret,ꝙ homo eſt manuatus,vel pedatus. Sed huiuſmodi nõ poterant dari homini a natura,tum quia nõ cõueniebant ſubtilitati cõplexionis eius, tũ propter multiformitatem operũ, quæ conueniunt homini inquantũ habet rationem,quibus aliqua determinata inſtrumenta accõmodari non poterant a natura:ſed loco omniũ ineſt homini ratio,qua exteriora ſibi præparat loco horũ,quæ alijs animalib⁹ intrinſeca ſunt. vnde,cum homo dicitur armatus,vel veſtitus, vel calciat⁹, denominatur ab aliquo extrinſeco,quod nõ habet rationẽ neq; cauſæ,neq; menſuræ. vnde eſt ſpeciale prædicamentũ, & dicitur habitus.

Habitus.

Sed attendendũ eſt,ꝙ etiam alijs animalibus hoc prędicamentũ attribuitur, non ſecundũ ꝙ in ſua natura cõſyderantur,ſed ſecundum ꝙ in hominis vſum veniunt,vt ſi dicamus equũ phaleratum, vel ſellatum, ſeu armatum. Sic ergo patet ꝙ licet motus ſit vnus, tñ prædicamenta,quæ ſumũtur ſecundum motũ ſunt duo, ſecundum ꝙ a diuerſis rebus exterioribus fiunt prædicamẽtales denominationes. Nam alia res eſt agens,a qua ſicut ab exteriori ſumitur per modũ denominationis prædicamentũ paſsionis:et alia res eſt patiens,a qua denominatur agẽs. Et ſic patet ſolutio primæ dubitationis.

Ad ſecundã.

Secunda autem dubitatio de facili ſoluitur. Nam ratio motus cõpletur,nõ ſolũ per id, quod eſt de motu in rerũ natura, ſed etiã per id quod ratio apprehendit. De motu.n.in rerum natura nihil aliud eſt ꝙ̃ actus imperfectus,qui eſt inchoatio quędã actus perfecti in eo quod mouetur:ſicut in eo,quod dealbatur,iã incipit eſſe aliquid albedinis. ſed adhoc ꝙ illud imperfectũ habeat rationẽ motus, requiriẽ vlterius ꝙ intelligamus ipſum quaſi medium inter duo, quorũ præcedens cõparatur ad ipſum, ſicut potentia ad actũ,unde motus dicitur actus:cõſequens vero cõparatur ad ipſum,ſicut perfectum ad imperfectum, vel actus ad potentiã: propter quod dicitur actus exiſtẽtia in potentia (vt ſupra dictũ eſt.) Vnde quodcunq; imperfectum accipiatur,ut nõ in aliud perfectũ tendens,dicitur terminus motus,& nõ erit motus ſecundũ quem aliquid moueaẽ:vtpote,ſi aliquid incipiat dealbari,& ſtatim alteratio interrũpatur. Quantum igitur ad id, quod in rerũ natura eſt de motu,motus ponitur per reductionem in illo genere, quod terminat motũ, ſicut imperfectũ reducitur ad perfectum (vt ſupra dictũ eſt.) ſed quãtũ ad id,quod ratio cõprehendit circa motũ,ſ.eſſe medium quoddã inter duos terminos,ſic iã implicaẽ ratio cauſæ & effectus.nã reduci aliquid de potentia in actũ,nõ eſt niſi ab aliqua cauſa agẽte. Et ſm hoc motus pertinet ad prædicamẽtũ actionis & paſsionis. hæc.n.duo prædicamenta accipiũtur ſecundum rationem cauſæ agentis & affectus (vt dictum eſt.) Deinde cũ dicit.

ARGV.

Quid igitur eſt motus,& uniuerſaliter,& per partes, etiã diximus. Non eſt.n.obſcurum quonam pacto quæq; ſpecies ipſius definietur. Alteratio.n.actus eſt alterabilis, ut eſt alterabile. Enimuero notius hoc pacto etiam definietur,ſi potẽtia actiui,atq; paſsiui,ut tale eſt,actus eſſe dicatur,et ſimpliciter,et per ſingulos,ut ædificatio, uel medicatio. Modo eodẽ,et de cæterorum motuũ unoquoq; dicetur.

Tex.co 14.

Quod quidẽ igitur motus ſit,et vniuerſaliter, et ſm partem dictum eſt. non.n.immanifeſtũ eſt quomodo definietur ſpecierũ vnaquæq; ipſius. Alteratio quidem.n. alterabilis ſm quod eſt alterabile, actus eſt. Amplius aũt notius, ꝙ potẽtia actiui,& paſſiui,inquantum huiuſmodi,ſimpliciterq;,& iterum ſecundum vnumquodq;, quoniam ædificatio,aut medicatio. Eodem autem dicetur modo, & de alijs motibus ſingulis.

Definit motũ in particulari, & dicit ꝙ dictum eſt quid ſit motus,& in vniuerſali,& in particulari.quia ex hoc,qđ dictum eſt de definitione motus in vniuerſali, manifeſtum

eſſe poterit, quomodo deſiniatur in particulari. ſi.n.motus eſt actus mobilis ſecũdum φ huiuſmodi, ſequitur φ alteratio eſt actus alterabilis ſecundũ φ huiuſmodi, et ſic de alijs. Et, quia poſitũ fuit in dubitatione, vtrũ motus ſit actus mouentis, vel mobilis, & oſtenſum eſt φ eſt actus actiui, vt ab hoc, & paſſiui, vt in hoc, ad tollẽdum omnem dubitationẽ aliquantulum notius, dicamus, φ motus eſt actus potentię actiui & paſſiui. Et ſic etiã poterimus in particulari dicere, φ ædificatio eſt actus ædificatoris, & ędificabilis inquantũ huiuſmodi, & ſimile eſt de medicatione & alijs motibus.

LECTIO VI.

Contemplari infinitum φ Naturalem oporteat, Antiquorumq; tam naturaliter φ̃ non naturaliter loquentium de illo plurimæ afferuntur opiniones.

ARGV. *Cùm autẽ Scientia Naturalis circa magnitudines, motum, tẽpusq; verſetur, quorum vnumquodq; finitum, aut infinitum eſſe neceſſe eſt: etſi nõ omne quoduis neceſſe eſt, aut infinitũ eſſe, aut finitũ, vt affectum, ac punctum: (talium.n. fortaſſe nullum neceſſe eſt in horum altero collocari.) ad Naturalem ſanè philoſophum de Infinito ſi ſit nec ne: & ſi ſit, quid nam ſit contemplari, pertinere videtur.*

Text. 24. QVoniam autem de Natura ſciẽtia eſt circa magnitudines, & tẽpus, & motum, quorũ vnumquodq; neceſſe eſt aut infinitũ, aut finitum eſſe: & ſi nõ omne ſit infinitum, aut finitum, vt paſſio, aut pũctus (Talium enim fortaſſe nullum neceſſe eſt in altero horum eſſe) cõueniens vtiq; erit de Natura Negociantem cõſyderare ſi eſt, aut non eſt: & ſi eſt, quid eſt.

Poſtquã Philoſophus determinauit de motu, hic incipit determinare de Infinito. Et primo oſtẽdit φ ad Scientiam Naturalẽ pertinet determinare de Infinito, Secũdo incipit determinare ibi. [Eſſe autẽ infinitum.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit φ ad Naturalẽ pertinet determinare de Infinito, ſecũdo ponit opiniones Antiquorum Philoſophorum de infinito ibi. [Et omnes tanquam quoddam.] Primum oſtendit, & ratione, & ſigno. ratio talis eſt. ſcientia Naturalis cõſiſtit circa magnitudines, & tẽpus, & motum: ſed neceſſe eſt finitũ, aut infinitũ in his inueniri. omnis.n. magnitudo, vel motus, vel tẽpus ab altero horũ cõtinetur, i. ſub finito, vel infinito. ergo ad Naturalẽ Philoſophũ pertinet cõſyderare de infinito, an ſit, & quid ſit. Sed, quia poſſet aliquis dicere φ cõſyderatio de infinito pertinet ad Philoſophum primũ ratione ſuæ cõitatis ad hoc excludẽdum interponit, φ nõ omne ens oportet eſſe finitũ, vel infinitũ, nam punctus & paſſio, i. paſſibilis qualitas, ſub nullo horũ continetur. ea autem, quæ pertinent ad conſyderationem Philoſophi primi, conſequuntur ens inquantum ens eſt, & non aliquod determinatum genus entis. Secundo ibi.

tex. cõ. 31. — Secũda parte 23. te.

ARGV. *Atque ſcientiæ huiuſce contemplationem de ipſo propriam eſſe, hoc ſigno patet. Omnes.n. qui digne talem philoſophiam tetigiſſe putantur, de infinito ſermonem fecerunt.*

Te. cõ. 25. Signum enim φ huius ſcientiæ propria conſyderatio de ipſo eſt. Omnes enim, qui videntur rationabiliter tetigiſſe huiuſmodi Philoſophiã, fecerunt verbum, de Infinito.

Conſuetis Aiũ (inquit ſimplicius) eũ aliquid ratione pbauerit, & philoſophorum teſtimonio comprobare.

Oſtendit idem per ſignum acceptum a conſyderatione Philoſophorum naturaliũ. omnes.n. qui rationabiliter tractauerunt huiuſmodi Philoſophiam, ſ. Naturalem, fecerũt mentionem de Infinito. Ex quo colligitur probabile argumentum ab authoritate Sapientũ, φ ad Philoſophiam naturalẽ pertineat determinare de Infinito, Deinde cũ dicit.

ARGV. *Ac omnes ipſum, vt principium quoddam eorum quæ ſunt poſuerunt. Alij quidem per ſe, vt ſubſtantiam: non vt rei cuiquàm accidens, vt Pythagorici, atq; Plato.*

E Et omnes tanquã principiũ quoddã ponunt eorum quæ ſunt. Alij quidẽ quemadmodũ Pythagorici, & Plato p ſe: non ſicut accidens alicui alteri, ſed ſicut ſubſtãtiam ipſum eſſe infinitum.

Ponit opiniones Antiquorũ de Infinito. Et primo oſtendit, in quo diuerſificabãtur, ſecundo oſtẽdit, in quo omnes conueniebant ibi. [Rationabiliter aũt.] Circa primũ duo facit. primo ponit opinionẽ Philoſophorum nõ naturaliũ de Infinito, ſ. Pythagoricorũ, et Platonicorum. ſecundo opiniones Naturaliũ ibi. [de Natura autẽ omnes.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit, in quo cõueniebant Pythagorici, & Platonici, ſecũdo in quo differebant, ibi. [Præter hoc, quidã Pythagorici.] Dicit ergo primo, φ Omnes philoſophi poſuerunt infinitum eſſe ſicut quoddã principium entium. ſed hoc fuit proprium Pythagoricis et Platonicis, φ ponerent infinitum non eſſe accidens alicui alteri naturę, ſed eſſe quoddam per ſe exiſtens. Et hoc competebat eorum opinioni, quia ponebant numeros, & quantitates eſſe ſubſtantias rerum. infinitum autem in quantitate eſt, vnde & infinitum per ſe exiſtens ponebant. Deinde eum dicit.

Secũda parte 30. te. — Secũda parte 26. te. — Secũda parte 23. te.

F

ARGV. *Verum Pythagorici quidem in ſenſibilibus ipſum ponunt. non.n. ſeparabilem ipſum numerum faciunt, & id, quod eſt extra cœlum, infinitum eſſe dicebant. Plato autẽ extra quidem cœlum, neq; corpus eſſe, neq; ideas putabat, propterea quód, neq; uſquam ſunt ipſæ. Infinitum tamen, & in ſenſibilibus, & in illis eſſe cenſebat.*

Pręter hoc quod Pythagorici quidẽ ĩ ſenſibilibus. neq;.n. abſtractum faciunt numerũ, & eſſe extra cęlum, infinitum. Plato autẽ extra, nullum eſſe corpus neq; ideas, eò φ nuſquam ſint ipſæ, tamẽ infinitum & in ſenſibilibus, & in illis eſſe.

G Oſtendit differẽtiam inter Platonem, & Pythagoricos. & primo quantũ ad poſitionem Infiniti, ſecundo quãtum ad radicem ipſius ibi. [Et hi quidẽ infinitum eſſe.] Quantum autẽ ad poſitionem infiniti, in duobus differebãt Platonici, a Pythagoricis. Pythagorici.n. non ponebant infinitum, niſi in ſenſibilibus. cum.n. infinitum cõpetat quãtitati: prima autẽ quantitas eſt numerus, Pythagorici nõ ponebant numerũ ſeparatum a ſenſibilibus, ſed dicebant numerum eſſe ſubſtantiã rerum ſenſibilium, & per cõſequens infinitum nõ erat, niſi in ſenſibilibus. Item Pythagoras cõſyderabat, φ ſenſibilia, quæ ſunt infra cœlũ, ſunt circũ clauſa cœlo, vnde in eis nõ poteſt eſſe infinitũ: & propter hoc ponebat, φ infinitũ eſſet in ſenſibilibus extra cœlũ. Sed Plato è contrario ponebat, φ nihil eſt extra cœlũ. neq;.n. dicebat eſſe extra cœlũ aliquod corpus ſenſibile (quia cęlũ dicebat eſſe continens omnia ſenſibile) neq; etiã ideas, & ſpecies rerum, quas ponebat eſſe ſeparatas, dicebat eſſe extra cœlum (quia intus, & extra ſignificant locũ) ideæ vero ſm ipſum non ſunt in aliquo loco (quia locus corporalium eſt.) Item dicebat Plato φ infinitũ non ſolũ eſt in rebus ſenſibilibus, ſed etiã in illis, i. in ideis ſeparatis, quia etiã in ipſis numeris ſeparatis eſt aliquid formale, vt vnũ: & aliud materiale, vt duo: ex quibus omnes numeri cõponuntur. Secundo ibi.

Te. cõ. 26. — Vt patet i timæo in philebo, & i colloquijs de bono. — In timæo de mundo loquens.

H

ARGV. *Et illi quidem par ipſum infinitum eſſe dicebant. hoc enim comprehenſum, atque finitum ab impari, præbet hiſce, quæ ſunt infinitionem. Signumq; huius id eſſe, quod in numeris accidit. cùm.n. normæ circa unum, ſeorſumq́ ponuntur, nunc alia ſemper fit ſpecies, nunc una. At Plato duo infinita facit, magnum inquam ac paruum.*

Te. cõ. 26. Et hi quidem infinitum eſſe parem. hic quidẽ enim comprehenſus, & ſub impari recluſus adhibet ijs, quæ ſunt, infinitatẽ. Signum autẽ huius eſt, quod cõtingit in numeris. circumpoſitis enim gnomonibus circa vnũ, & extra, aliquãdo

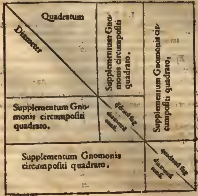
Norma verſiõ e valla. De gnòmone in ſ. primi euclid. & 1 principio 2.

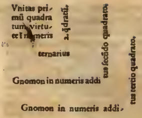
quidem

quidem aliam fieri ſpeciem, aliqñ autem vnam. A
Text. 17. Plato autem duo infinita magnum et paruum.

Oſtendit differentiã eorum quantum ad radicẽ infiniti. & dicit, ꝙ Pythagorici attribuebãt Infinitum vni radici, ſ. numero pari. & hoc manifeſtabãt dupliciter. Primo per rationem, quia id, quod cõcluditur ab alio, et per aliud terminatur, quãtum eſt de ſe habet rationem infiniti, quod autẽ concludit et terminat habet rationẽ termini. par autem numerus comprehenditur, & concluditur ſub impari: ſi enim proponiẽ aliquis numerus par, vndiqꝫ diuiſibilia apparet, cum vero addita vnitate, ad imparẽ numerum reducitur, iam quandã indiuiſionem cõſequitur, ac ſi par ſub impari conſtringatur. vnde videtur, ꝙ par ſit per ſe infinitũ, et cauſet in alijs infinitatẽ. Oſtendit etiã idem per ſignum. ad cuius euidentiam ſciẽdum eſt, ꝙ in geometricis, Gnomon dicitur quadratum ſuper diametrum cõſiſtens cum duobus ſupplementis. huiuſmodi igitur Gnomon circumpoſitus quadrato conſtituit quadratũ. Ex huius ergo ſimilitudine B in numeris, Gnomones dici poſſunt numeri, qui aliquib9 numeris adduntur. Eſt autẽ hic obſeruandum ꝙ, ſi aliquis accipiat numeros impares ſm ordinẽ progreſsionis numeralis, & vnitati, quę eſt quadratũ virtute, inquantum vnũ eſt ſolum vnum, addat primum numerum imparem, ſ. ternarium, conſtituet quaternarium, qui eſt numerus quadratus. nã bis duo ſunt quatuor. Si vero huic ſecũdo quadrato addatur ſecundus, ſ. quinarius, cõſurgit nouenarius, qui eſt quadratum trinarij. nã ter tria ſunt nouem. Si autem huiẽ tertio quadrato addatur tertius impar, ſ. ſeptenarius cõſurgit ſexdecim, qui eſt quadratũ quaternarij. & ſic ſemꝑ per ordinatam additionẽ numerorum impariũ reſultat eadẽ forma in numeris, ſ. quadratum. Per additionem autem parium ſemper reſultat diuerſa figura. nã. ſi primus par, ſ. duo addãtur vnitati, cõſurgit ternarius, qui eſt figurę trilateræ. ſi autem huic addatur ſecundus par, ſ. quaternarius, conſurgit ſeptenarius, qui eſt figuræ heptagonæ. & ſic ſemper variatur figura numerorum ex additione parium. Et hoc videtur eſſe ſignum, ꝙ vniformitas pertinet ad numerũ imparem, difformitas autẽ, & varietas, & infinitum pertinẽt ad numerum parem. et hoc eſt quod dicit. Signum huius, ſ. ꝙ infinitum ſequatur numerũ parem, eſt hoc, quod contingit in numeris. circũpoſitis enim gnomonibus, i. numeris additis circa vnum. i. circa vnitatem, & extra. i. circa alios numeros, aliquando quidem fit alia ſpecies, i. alia forma numeralis, ſ. per additionem numeri paris: aliquando autem fit vna ſpecies, ſ. per additionẽ numeri imparis. & ſic patet, quare Pythagoras numero pari attribuit infinitatem. Plato autem attribuebat duabus radicibus, ſ. magno et paruo. hæc enim duo ſecundum ipſum ſunt ex parte materiæ, cui competit infinitum. Deinde cum dicit.

Sequentis figuræ intellectus.

ARGY. *Naturales autem omnes, aliam quandam ſemper naturam eorũ, quæ elementa dicuntur, ipſi infinito ſupponunt, ut aquam, uel aerem, uel id, quod inter hæc mediũ collocatur, præter eos, qui elementa finita fecerũt. nullus. n. ipſorum infinitum facit. Qui uero elementa faciunt infinita,* B *ut Anaxag. atq; Democritus, hi infinitum ipſum tactu continuum eſſe dicunt. Ille quidem ex hiſce, quæ ſunt ſimilium partium, hic autẽ ex indiuiduis illis corpuſculis, quæ figuris differunt, ſiunt que generandarum ſemina rerum. Atq; ille quidem quamuis cõgeriei partem cõgeſſam eſſe, perinde atq; totã dicebat, quia uidebat quoduis, ex quouis oriri. Hinc. n. & omnes res olim ſimul fuiſſe dixiſſe uidetur, ut hanc carnem, & hoc os, & quoduis ſimili modo. igitur & uniuerſa, & ſimul ergo. non ſolũ. n. in unoquoq; principium eſt ſegregationis, ſed in ipſo etiã uniuerſo. nã, cum omne, quod fit, ex tali corpore fiat, omniumq; ſit generatio, non ſimul tamen, atq; aliquod principium generationis eſſe oporteat, et id ſit unum, quod ille mentem appellat, mensq; a principio quodam operetur cùm intellexit:* C *neceſſe eſt olim omnia ſimul fuiſſe, moueriq; olim cœpiſſe. Democritus autem non aliud ex alio primorum illorum corporum fieri dicit. ipſum tamen commune corpus omnium eſt principium, magnitudine partium differens, atq; figura. Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, infiniti contemplationem, ad Naturales Philoſophos pertinere.*

Qui autẽ de natura omnes ſemper ſubijciunt alteram quandã naturam dictorum elementorũ infinito, vt aquã, aut aerem, aut medium horum. Finita autem facientiũ elementa, nullus infinita facit. Quicunqꝫ autem infinita faciunt elementa, quẽadmodum Anaxag. & Democritus: ille quidẽ ex ſimilibus partibus, hic autẽ ex omni ſemi- D nario figurarũ per contactum cõtinuum infinitum eſſe dicit. Et hic quidẽ quamlibet partem Text. 18. eſſe ſimiliter miſtã toto, ex eo quod videt, quod libet ex quolibet fieri. hinc etenim dicere videt, ΟΣΑ & ſimul aliqñ omnes res firmatas eſſe, vt hęc caro, & hoc os, et ſic quodlibet: & omnia itaqꝫ, et ſimul igitur. Principiũ. n. nõ ſolum in vnoquoqꝫ diſgregationis, ſed & omnium eſt. qm̃ enim omne, quod fit, ex huiuſmodi fit corpore, omniũ. n. generatio præterquam ꝙ non ſimul, & quoddã principium eſſe oportet generationis. Hoc autẽ eſt vnum, quod ille vocat intellectũ. Intellectus autẽ ex principio quodã operatur intelligens, & cognoſcens. quare neceſſe eſt ſimul aliqñ omnia fuiſſe, & incepiſſe moueri aliqñ. Democritus Text. 19.

autem nihil alterū ex altero fieri primorū dicit. ſed tamē ipſum commune corpus omnium eſſe principium, magnitudine ſecundum partes, & figura differens. Quòd quidē igitur cōueniens ſit Phyſicis hæc ſpeculatio, manifeſtum ex his.

Tex. 30.

Ponit opiniones Naturalium Philoſophorū de Infinito. Sciēdum eſt ergo, ꝙ omnes Naturales Philoſophi, qui, ſ. naturaliter principia rerū tradiderunt, dixerunt ꝙ infinitum non eſt per ſe ſubſiſtens, ſicut ſupra dictū eſt,) ſed ponūt infinitum eſſe accidēs alicujus naturæ ei ſuppoſitæ. Qui ergo poſuerunt vnum principium tātum materiale, quodcunq; ſit de numero eorū, quę dicūtur elemēta: ſiue aer, ſiue aqua, ſiue aliquod mediū, dixerunt id eſſe infinitum. Qui vero fecerunt plura elementa, ſed finita ſm numerū, nullus eorum poſuit, ꝙ elemēta eſſent infinita ſm quantitatem, ipſa. n. diſtinctio elementorū contrariari videbaẽ infinitati vtriuſq; eorum. Sed illi, qui fecerunt infinita ſm numerū, dicunt ex omnibus illis infinitis fieri quoddā vnum infinitū per contactum. Et hi fuerunt Anax. & Democritus, qui in duobus differebāt. Primo quidē in quiditate principiorum infinitorum. nā Anax. poſuit illa infinita principia, eſſe infinitas ſimiles partes, vt carnis, & oſsis, & huiuſmodi. Democritus autem ponebat huiuſmodi infinita principia, eſſe indiuiſibilia corpora, differentia ſm figuras: quæ quidē corpora dicebant eſſe ſemina totius Naturæ. Alia differentia eſt quantum ad habitudinē horum principiorū adinuicē. Anax. n. dixit, ꝙ quælibet harū partium infinitarum, eſſet cōmiſta cuilibet. ſicut ꝙ in qualibet parte carnis eſſet os, & econtra, & ſimiliter de alijs. Et hoc ideo, quia vidēs, ꝙ quodlibet fit ex quolibet: & credēs ꝙ omne, quod fit ex aliquo, eſt in eo: ſyllogizauit ꝙ quodlibet ſit in quolibet. Et ex hoc videtur ipſe affirmare, ꝙ aliqñ omnes res erāt ſimul confuſę adinuicem, & nihil erat diſtinctū ab alio. Sicut. n. hæc caro, & hoc os per generationē eorum cōmiſcētur adinuicem, ſic etiam eſt de quolibet alio. Omnia igitur aliqñ fuerūt ſimul. eſt. n. accipere principiū diſgregationis nō ſolum in aliquo vno, ſed in omnibus ſimul. quod ſic probat. Quod. n. fit ex alio erat prius ei cōmiſtum, & per hoc fit, ꝙ ſegregaẽ ab eo: ſed omnia fiunt, licet nō ſimul, oportet igitur ponere vnū principium generationis omniū, non ſolū vniuſcuiuſq;. Et hoc vnum principiū vocauit intellectum, cui ſoli cōpetit diſtinguere & cōgregare, propter hoc ꝙ eſt immiſtus. Quod aūt fit per intellectū, videtur habere quoddā principium, quia intellectus, a determinato principio incipiēs, operatur. ſi ergo ſegregatio fit ab intellectu, oportet dicere, ꝙ ſegregatio habeat quoddā principium. vnde cōcludebat, ꝙ aliqñ omnia fuerit ſimul, & ꝙ motus, quo ſegregātur res adinuicē, aliqñ inceperit, cum prius nō fuerit. ſic igitur Anaxag. poſuit vnū principium fieri ex altero, Sed Democritus dicit, ꝙ vnum principiū non fit ex altero, ſed tñ natura corporis, quę eſt cōis omnibus indiuiſibilibus corporibus, differens ſm partes, & figuras, eſt principiū ...um ſm magnitudinē, inquātū ex indiuiſibilibus ponebat cōponi omnes magnitudines diuiſibiles. Et ſic cōcludit, ꝙ ad Philoſophū Naturalem pertinet cōſyderare de Infinito. Deinde cum dicit.

ARGY.

Principium autem omnes ipſum ponunt cum ratione, impoßibile eſt. n. aut ipſum in ratione rerum eſſe fruſtra, aut aliam ullam ipſi præter principij uim ineſſe. Omne. n. quod eſt, aut eſt principium, aut eſt ex principio. at principium infiniti nō eſt: eßet. n. ipſius finis. Præterea ingenitū ipſum eſſe, corruptioneq; uacare cēſent, quippe cū ſit principium quoddam. nam & quod naſcitur id habeat finem neceſſe eſt, & omnis corruptionis eſt finis. quapropter (ut dicimus) huiuſce non eſt principium. ſed hoc, principium cæterorum eſſe uidetur. Et continere etiam ipſum omnia, gubernareq; dicunt. ut ij qui præter infinitum nullas alias cauſas faciunt, ut mentem, aut concordiam. Et hoc eſſe ipſum diuinum. eſt enim immortale, nec unquā perire poteſt, ut Anaximander, & Naturalium plurimi dicunt.

Socra. in phedone apud Platonē oſtēdit īgenitum eſſe debere principium.

Rationabiliter autē, & principium ipſum ponūt omnes. Neq; n. fruſtra poſſibile ipſum eſſe, neq; aliā ipſi ineſſe potentiā, niſi ſicut principiū. omnia. n. principiū ſunt, aut ex principio. īfiniti autē non eſt principiū: eſſet. n. vtiq; finis ipſius. Amplius autē, & ingenitum, & incorruptibile, ſi eſt quoddā principiū. quodcunq; n. fit, neceſſe eſt accipere finē, et finis, omnis eſt corruptionis. Quare, ſicuti dicimus, nō eſt huius principium, ſed hoc aliorum videtur eſſe, & continere omnia & gubernare: ſicut affirmant quicunq; non faciunt præter infinitum alias cauſas, vt intellectum, aut cōcordiam. Et hoc eſſe debet diuinū. immortale. n. et incorruptibile eſt, ſicut affirmāt Anaximander, & Plurimi Philoſophorum.

Ponit quatuor, in quibus Antiqui Philoſophi cōcordabant circa infinitū. quorum primū eſt, ꝙ omnes poſuerunt infinitum eſſe principiū. & hoc rationabiliter. i. per probabilem rationē. non. n. poſſibile eſt, ſi infinitū eſt, ꝙ ſit [fruſtra]. i. ꝙ non habeat aliquē determinatum gradum in entibus. nec poteſt habere aliā virtutem niſi principij. Quia omnia, quæ ſunt in mūdo, vel ſunt principia, vel ex principijs. infinito autē non cōpetit habere principiū, quia quod habet principiū, habet finem. vnde relinquitur ꝙ infinitū ſit principium. Sed attendendū eſt ꝙ in hac ratione vtitur æquiuoce principio, et fine. nā quod eſt ex principio, habet principium originis: infinito autē repugnat principium et finis quantitatis, vel magnitudinis. Secundum autē quod attribuebāt infinito eſt, ꝙ ſit ingenitū, & incorruptibile. Et hoc ſequitur ex eò, ꝙ eſt principiū. omne. n. quod fit, neceſſe eſt ꝙ accipiat finē, ſicut & habet principiū: & etiā cuiuſlibet corruptionis eſt aliquis finis: finis autē repugnat infinito: eſſe ergo generabile, & corruptibile repugnat īfinito. Et ſic patet, ꝙ non eſt aliquod principiū infiniti, ſed magis infinitum eſt principiū aliorum. In hoc etiam æquiuoce ſumebant principiū. & finem, ſicut & ſupra. Tertium autem quod attribuebāt infinito erat, ꝙ cōtineret, & gubernaret omnia. hoc. n. videtur eſſe primi principij, & hoc dixerunt quicunq; nō poſuerunt pręter materiā, quam dicebant infinitā alias cauſas, ſ. agētes, ut intellectū poſuit Anax. & concordiā Empe. continere. n. & gubernare magis pertinet ad principiū agens, q̄ ad materiā. Quartū aūt quod infinito attribuebāt eſt, ꝙ eſſet quoddā diuinū. omne. n. quod eſt immortale, aut īcorruptibile, diuinū appellabāt. & hoc poſuit Anaximan. & plures Antiquorū Philoſophorū naturaliū.

Quo ad Ariſtotelis intētionē diſſonant a Latinu gręci, vt in ſimplicio & Themiſtio eſt videre.

LECTIO VII.

Rationes infinitum eſſe apparenter concludentes primo inducit, hinc nonnullis infiniti acceptionibus expoſitis, tria proſequitur argumenta, quibus validiſſime, infinitum a ſenſibilibus non eſſe ſeparatum concluditur.

ARGY.

Eſſe autem infinitum in ratione rerū, ex hiſce quinque maxime quiſpiam credet. Ex tempore. eſt. n. hoc infinitū. Ex magnitudinum diuiſione, utuntur. n. et Mathematici infinito. Ex eo præterea, quia hoc pacto dūtaxat, generatio, et corruptio nunquā deficiet: ſi infinitum ſit id, ex quo per ablationem, id quod naſcitur fit. Inſuper ex eo, quia finitum ad aliquod ſemper finitur. quare neceſſe eſt nullum eſſe finem, ſi aliud ad aliud ſemper finiri neceſſe eſt. Maxime uero proprijſſimeq; ex eò quod uniuerſis communem efficit dubitationem. nam, quia mens nō deficit in cogitando, et numerus, et mathematicæ magnitudines. et id quod eſt extra cœlum, infinitū eſſe uidetur. Quòd ſi illud ſit infi

nitum,

nitum, & corpus infinitum eſſe uidetur, infinitiq́; mūdi. cur. n. magis hac parte uacui q̃ hac, moles eſt collocanda. Quare ſi aliqua ſit in parte, et ubiq; neceſſe eſt eſſe. Et inſuper ſi ſit uacuum, infinitusq́; locus, et infinitum corpus eſſe neceſſe eſt. In perpetuis. n. non differunt poſſe, ac eſſe.

te.cō. 31. Eudemus ſex ex cauſis id oſtendit.

ESſe autē infinitū, fides ex quinq; continget, maxime intēdentibus. Ex tēpore. hoc. n. infinitum. et ex ea quę eſt magnitudinū diuiſione. vtuntur. n. Mathematici infinito. Amplius ſic vtiq; ſolū nō eſt deficere fieri, & corrumpi, ſi infinitum ſit. Amplius inducēdo finitum ſemper ad aliquid. quare neceſſe eſt ei nullum eſſe terminum, ſi ſemper inducere neceſſe eſt alterū ad alterum. Maxime autē, & magis proprie, quod cōmunē facit dubitationē omnibus, propter id. n. quod in intellectu eſt, nō deficit, & numerus infinitus videtur eſſe, & mathematicę magnitudines, & quod eſt extra cœlū. Infinitum autē, cùm ſit extra, & corpus infinitū videtur eſſe, & mūdi. quid enim magis vacuū hic, q̃ ibi? quare ſi quidem in vno loco, & vbiq; neceſſe eſt eſſe magnitudinem. Similiter autem & ſi vacuum eſt, & locus infinitus, & corpus infinitū neceſſe eſt eſſe, contingere. n. ab eſſe nihil differt in perpetuis.

Te.cō. 32.

Poſitis opinionibus Antiquorum de infinito, hic incipit inquirere veritatē. Et primo obiicit ad vtrãq; partē, ſecundo ſoluit ibi. [Quod quidē igitur actu corpus.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad oſtendendū q infinitum ſit, ſecundo ad oſtendendū q nō ſit ibi. [Habet autem dubitationē.] Circa primū ponit quinq; rationes, quarum prima ſumitur ex tempore, quod ſm cōem opinionē Antiquorum infinitū erat. Solus. n. Plato generauit tēpus vt in Octauo huius dicet. Dicit ergo primo, q ad oſtendendum infinitū eſſe, ex quinq; rationibus accipi poteſt. & primo quidē ex tempore, quod eſt infinitū ſm illos, qui dicebant tēpus ſemper fuiſſe, & ſemper futurū eſſe. Secunda ratio ſumitur ex diuiſione magnitudinū in infinitū. infinito enim in magnitudinibus vtuntur etiā Mathematici in ſuis demonſtrationibus: quod nō eſſet ſi infinitū totaliter tolleretur a rebus. oportet igitur ponere infinitū. Tertia ratio ſumitur ex perpetuitate generationis, & corruptionis ſm plurium opinionē. ſi. n. totaliter tolleretur infinitū, non poſſet dici q generatio & corruptio in infinitū durarent: unde oporteret dicere, q q̃nq; totaliter generatio ceſſaret, quod eſt contra multorū opinionē. oportet ergo ponere infinitū. Quarta ratio ſumitur ex apparēti ratione finiti. Videtur. n. plutibus, q de ratione finiti ſit, q ſemper includatur ab aliquo alio. quia videmus apud nos omne finitū extēdi vſq; ad aliquid. demōſtrato igitur aliquo corpore, ſi illud ſit infinitum, habetur propoſitū. ſi autem ſit finitum, oportebit q terminetur ad aliquod aliud, & iterū illud, ſi ſit finitū, ad aliquod aliud. aut ergo erit procedere in infinitū, aut deuenietur ad aliquod corpus infinitū, & vtroq; modo ponitur infinitū: vnde neceſſe eſt, q nullus ſit terminus corporū, ſed ſemper oportet, q omne finitū includat ab aliquo altero.

te.cō. 36. Te.cō. 33. Hęc rō (vt inquit Alex.) fuit epicuri.

Quinta ratio ſumitur ab apprehēſione intellectus uel imaginationis. Vnde dicit, q illud, quod maxime facit communem dubitationē inducentem homines ad ponendū infinitum, eſt ex hoc, q intellectus nunq̃ deficit, quin ſup quodlibet finitū datum poſſit aliquid addere. Extimabant autē Antiqui Philoſophi q res reſponderēt apprehenſioni intellectus & ſenſus. vnde dicebāt, q omne, quod videtur, eſt verum. vt in Quarto Meta. dicitur. & propter hoc credebant, q etiā in rebus eſſet infinitū. Inde eſt q videtur numerus eſſe infinitus: quia intellectus cuilibet numero dato vnitatē addendo, facit aliā ſpeciem. Et eadē ratione videtur magni-

[teſte eudemō] archytæ rō hęc fuit. & in has pouſat ma. te.cō. 21.

A tudines Mathematicæ, quæ in imaginatione cōſiſtunt, eſſe infinitę: quia qualibet magnitudine data, poſſumus imaginari maiorē. Et eadē ratione videtur eſſe extra cœlū quoddam ſpatiū infinitum: quia poſſumus imaginari extra cœlum in infinitū quaſdam dimēſiones. Si autē eſt infinitum ſpatium extra cęlū, neceſſe videtur q ſit corpus infinitū, & q ſint mūdi infiniti. et hoc duplici ratione. prima ratio eſt: quia, ſi cōſyderetur totum ſpatiū infinitum, totū ſm ſe conſyderatum eſt vniforme. nō eſt ergo aſsignare rationē, quare magis in vna parte illud ſpatiū ſit vacuum a corpore, q̃ in alia. ſi ergo in aliqua parte illius ſpatii inueniatur aliqua magnitudo corporalis, ſicut quæ eſt huius mūdi, oportet q in qualibet parte illius ſpatii inueniatur aliqua magnitudo corporalis, ſicut quæ eſt huius mundi: & ſic oportet corpus eſſe infinitū, ſicut et ſpatiū: vel etiā oportet mundos eſſe infinitos, vt Democ. poſuit. Alia ratio eſt ad idē oſtendēdum. quia, ſi eſt infinitū ſpatium, aut eſt vacuum, aut eſt plenū: ſi eſt plenum habetur propoſitū q ſit corpus infinitum: ſi au-

B tem eſt vacuum, cum vacuum nihil aliud ſit q̃ locus nō repletus corpore, poſsibile tñ repleri, neceſſe eſt, q ſi eſt ſpatiū infinitum, ſit etiā locus infinitus, qui poſſet repleri corpore: & ita oportebit corpus eſſe infinitū, quia in perpetuis non differt cōtingere & eſſe. Vnde, ſi contingit locū infinitū repleri corpore, oportet dicere q ſit repletus corpore infinito. neceſſe ergo videt dicere, q ſit corpus infinitū. Secūdo ibi.

Habet autem dubitationem ipſa contemplatio infiniti. nam. ſi ponatur eſſe, impoſſibilia multa ſequuntur, & etiā ſi non eſſe ponatur. Præterea utronam ſit modo. utrum ut ſubſtantia, an ut accidens alicui naturæ per ſe, an neutro modo, ſed nihilominus ſit infinitū, et multitudine infinita. Maxime autē ad Naturalem Philoſophum pertinet, ſi magnitudo ſenſibilis infinita ſit in ratione rerū conſyderare. ARGV.

Habet autē dubitationem de infinito cōſyderatio. Et nanq; nō eſſe ponētibus, multa impoſſi- te.cō. 33.

C bilia accidūt, & eſſe. Amplius autem qualiter eſt, vtrū ſicut ſubſtātia, aut ſicut accidēs per ſe alicui naturę, aut neutraliter. Sed nihilominus eſt īfinitū, aut īfinita multitudine. Maxime aūt Phyſici eſt cōſyderare ſi eſt magnitudo ſenſibilis īfinita. Te.cō. 34.

Obiicit in contrariū. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit quæſtionē eſſe dubitabilem, ne rationes præmiſſæ omnino verū concludere videātur. Secundo oſtēdit quot modis dicitur infinitū ibi. [Primum ergo determinandum.] Tertio ponit rationes ad oſtendendū infinitum nō eſſe ibi. [Separabile quidē igitur eſſe.] Dicit ergo primo, q dubitatio eſt circa infinitū, utrum ſit, uel nō ſit. multa. n. impoſsibilia cōſequuntur iis, qui ponunt infinitū omnino non eſſe, ſicut ex præmiſsis patet: & etiā iis, qui ponūt infinitum eſſe, multa accidunt impoſsibilia, vt ex cōſequentibus rationibus patebit. Eſt etiā dubitatio, qualiter infinitum ſit, vtrū,

Secūda pars. 34. te. Tex. cō. 35.

D ſcilicet ſit aliquid per ſe exiſtēs, ſicut quædam ſubſtātia, vel ſicut aliquod accidens per ſe conueniens alicui naturæ. aut neutro modo ſit, ſ. neq; per ſe exiſtens, ſicut ſubſtantia, neq; ſicut accidens per ſe. ſed nihilominus, ſi eſt accidens, eſt aliquod infinitū cōtinuū, & aliqua infinita ſm multitudinē. Sed maxime pertinet ad conſyderationē Philoſophi Naturalis, ſi eſt aliqua magnitudo ſenſibilis infinita. nā magnitudo ſenſibilis eſt magnitudo Naturalis. Secundo ibi.

Atq; primum, determinādum eſt, quot modis dicitur infinitū. Vno itaq; modo dicitur infinitū, quod impoſſibile eſt pertrāſire, ex eo quia nō eſt aptū, ut per ipſum tranſitio fiat, perinde atq; uox inuiſibilis dici ſolet. Alio modo id dicitur infinitū, quod habet ſine fine trāſactionē. aut quod uix. Aut quod aptum eſt quidem habere, non habet tamē trāſactionem, uel finem. Præterea infinitum omne, aut in appoſitione, aut in diuiſione, aut in utriſq; conſiſtit. ARGV.

Primum ergo determinandũ eſt, quot modis dicitur infinitũ. Vno quidẽ igitur modo, quod impoſſibile eſt trãſire, ex eò ꝙ nõ eſt aptũ tranſiri, vt eſt vox inuiſibilis. Aliter autẽ tranſitum habẽs incõſummabilẽ, aut quod vix. Aut quod aptum natũ eſt habere, non tñ habet tranſitum, aut finẽ. Amplius infinitum omne, aut eſt ſecũdũ appoſitionem, aut ſm diuiſionẽ, aut vtroq; modo.

Oſtendit quot modis dicitur infinitũ, et ponit duas diuiſiones infiniti, quarum prima eſt cõis infinito, & omnibus priuatiue dictis. Nam ſicut inuiſibile dicitur tripliciter, vel quod nõ eſt aptum natũ videri, vt vox, quę nõ eſt de genere viſibiliũ: vel quod male videtur, ſicut quod videt̃ in obſcuro, aut a remotis, vel quod natũ eſt videri, et nõ videtur, ſicut quod eſt omnino in tenebris: ſic igit̃, & vno modo dicitur infinitũ, quod non eſt natum tranſiri. nam infinitum idem eſt quo intrãſibile. et hoc eſt, quia eſt de genere, intranſibilium, ſicut indiuiſibilia, vt pũctus et forma, per quẽ etiã modũ dicitur, vox inuiſibilis. Alio modo dicitur infinitũ, quod quantũ eſt de ſe tranſiri poteſt, ſed eius tranſitus non poteſt perfici a nobis, ſicut ſi dicatur profunditas maris eſſe infinita. vel ſi poteſt perfici, tñ vix, & cum difficultate, ſicut ſi dicamus ꝙ iter vſq; in Indiam eſt infinitum. & vtrunq; iſtorum pertinet ad hoc, quod eſt eſſe male trãſibile. Tertio modo dicitur infinitum, quod eſt natum trãſiri, quia eſt de genere tranſibilium exiſtens, quod tamen non habet trãſitum ad finem, ut ſi eſſet aliqua linea nõ habens terminum, vel quæcunq; alia quantitas. & ſic proprie dicitur infinitũ. Aliam diuiſionem propriam infiniti ponit ibi. [Amplius autem infinitum.] Dicens ꝙ infinitũ dicitur vel per appoſitionem, ſicut in numeris: aut ſm diuiſionẽ, ſicut in magnitudinibus: aut vtroq; modo, ſicut in tempore. Tertio ibi.

ARGY. *Separabile igitur à ſenſibilibus infinitũ eſſe nõ poteſt, quod quidem ipſum ſit infinitum. Nam, ſi infinitũ ipſum neq; magnitudo ſit, neq; multitudo, ſed ſubſtantia, et non accidens, indiuiſibile erit profectò. diuiſibile enim aut magnitudinem, aut multitudinem eſſe conſtat. Si uero indiuiſibile ſit, infinitum non erit niſi perinde, atq; uox eſt inuiſibilis. At neq; illi, qui dicunt infinitum eſſe, ipſum hoc pacto ponunt, neque nos quærimus, ſi ſit idem idem ipſum, ſed ut habet ſine fine trãſactionem. Quod ſi infinitum per accidens ſit, non hoc elementum erit eorum, quæ ſunt, quo eſt infinitum: quemadmodũ nec ipſum inuiſibile locutionis eſt elementum, & tamen uox eſt inuiſibilis.*

Te. co. 35. Separabile quidẽ igitur eſſe infinitum a ſenſibilibus, ipſum aliquid exiſtens infinitũ, impoſſibile eſt. Si nãq; neq; magnitudo, neq; multitudo eſt, ſubſtantia autẽ ipſum infinitum, & non accidens, indiuiſibile erit. diuiſibile. n. aut magnitudo, aut multitudo erit. Si aũt indiuiſibile eſt, nõ infinitũ eſt, niſi ſicut vox inuiſibilis. Sed neq; ſic dicũt affirmãtes eſſe infinitũ, neq; nos quęrimus ſed ſicut intrãſibile. Si autem ſecundũ accidens eſt infinitũ, non erit vtiq; elementũ eorum, quæ ſunt, ſecundum ꝙ eſt infinitum, ſicut neq; inuiſibile locutionis, quamuis vox ſit inuiſibilis.

Diuerſi ſunt, & Greci, & Latini i horum te. intẽtione.

Prima ratio. Ponit rationes ad excludẽdum infinitũ. & primo ad excludendum infinitũ ſeparatum, quod Platonici poſuerunt. ſecundo ad excludendũ infinitum a rebus ſenſibilibus ibi.

Te. co. 40. [Rationabiliter quidẽ igitur.] Circa primũ ponit tres rationes. circa quarum primã dicit ꝙ impoſſibile eſt infinitũ eſſe ſeparatũ a ſenſibilibus: ita ꝙ infinitũ ſit aliquid per ſe exiſtens, ſicut Platonici poſuerunt. quia, ſi ponitur infinitũ eſſe aliquid ſeparatũ, aut habet aliquã quantitatem, ſ. continuam, quæ eſt magnitudo: aut diſcretã, quæ eſt multitudo, aut non. Si autẽ eſt ſubſtantia ſine accidẽte, quod eſt magnitudo, ſiue multitudo, oportet ꝙ ĩfinitũ ſit indiuiſibile: quia omne diuiſibile, vel eſt numerus, vel magnitudo. Si autem aliquid eſt indiuiſibile nõ erit infinitũ niſi primo modo, ſ. prout dicitur aliquid infinitũ, quod non eſt aptum natum tranſiri, ſicut dicitur vox inuiſibilis. ſed hoc eſt pręter intentionem præſentis quæſtionis, qua quærimus de infinito: & præter intentionẽ eorum, qui poſuerunt infinitum: non. n. intenderunt ponere infinitũ ſicut indiuiſibile, ſed ſicut intranſibile, i. quod natũ eſt tranſiri, & non habet tranſitum. Si vero infinitum non ſit ſolum ſubſtãtia, ſed etiam habeat accidens, quod eſt magnitudo & multitudo cui cõpetit infinitũ, & ſic infinitũ inſit ſubſtantiæ, ſecundũ illud accidẽs, non erit infinitũ, inquantum huiuſmodi, principium eorũ quæ ſunt, ſicut Antiqui poſuerũt. ſicut etiã non dicimus inuiſibile eſſe principiũ locutionis, quãuis accidat voci, quæ eſt principium locutionis. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, quonã pacto quippiam ipſum infinitum eſſe poteſt: ſi neque numerus, neque magnitudo per ſe eſſe poteſt: quorum per ſe affectus quidam ipſum eſt infinitum? Minus enim ipſum per ſe, quam magnitudinem, aut numerum eſſe, neceſſe eſt.*

Amplius quomodo continget aliquid eſſe ipſum infinitum, ſi vere non eſt, & ſecundum numerum, & magnitudinem, quorũ eſt per ſe paſſio quædam infinitum? Adhuc enim minus eſſe neceſſe eſt ꝙ numerum, & magnitudinem.

Et eſt talis. Minus eſt ſeparabile & per ſe exiſtens paſsio ꝙ ſubiectum. ſed infinitum eſt paſsio magnitudinis, & numeri: ſed magnitudo & numerus non poſſunt ſeparari, & per ſe exiſtere, vt in Metaphyſica probatum eſt, ergo neque infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Perſpicuum etiam eſt, infinitum ſic eſſe non poſſe, ut actu ſit, & ut ſubſtantia, principiumue. nam infinitũ erit quicquid ipſius accipias, ſi habet partes. eſt. n. idem eſſe infiniti ac infinitum, ut patet, ſi infinitum ſubſtantia ſit, & non in ſubiecto. quare ſit ut ipſum, aut indiuiſibile ſit, aut in infinita ſit diuiſibile. at fieri nequit, ut idem multa ſit infinita. At uero ut pars aeris, aer eſt, ſic & infinitum. & pars queuis infiniti, ſi ſubſtantia quędam & principium ſit, uti dicunt. Vacat igitur partibus, atq; indiuiſibile eſt. at eſſe non poteſt, id tale, quod actu eſt infinitum. neceſſe eſt. n. ipſum quantum quid eſſe. Per accidens igitur infinitum ipſum eſſe uidetur. Quod ſi ita ſit, dictum iam eſt antea, non poſſe ipſum principium dici, ſed illud cui accidit, ut aerem, aut par. Quare abſurde dicunt profectò, qui tale illud eſſe cenſent, ut Pythagorici dicunt. nam ſubſtantiam faciunt ipſum, & ſimul etiã partiuntur. Verum hæc quidem forſitã inquiſitio uniuerſalis eſt magis, ſi poſsit inquã infinitum, & in Mathematicis, et in intelligibilibus, et in hiſce, quæ nullã habent magnitudinem eſſe. Nos autem ſi ſit in ſenſibilibus (de quibus doctrinam facimus) infinitũ corpus incremẽto, necne conſyderamus, ac perſcrutamur.*

Te. co. 37. Manifeſtum autẽ & ꝙ nõ cõtingit infinitum eſſe, ſicut actu ens, & ſicut ſubſtantiam, & principium. erit. n. quodlibet ipſius acceptũ infinitũ, ſi partibile eſt. infinito. n. eſſe, & infinitũ idem eſt, ſi ſubſtantia infinitũ eſt, & nõ de ſubiecto. quare aũt indiuiſibile eſt, aut in infinita diuiſibile. multa autẽ infinita eſſe idẽ impoſſibile eſt. At vero ſicut aeris, aer pars eſt, ſic & infiniti, infinitũ, ſiquidem

A quidem ſubſtantia eſt & principiũ. impartibile igitur, & indiuiſibile eſt. Sed impoſſibile eſt eſſe actu infinitũ. Quantum.n. quid neceſſe eſt eſſe.

te.cõ 18. ponit hic Ari. (inquit Simpl.) infinitum nec accidens eſſe.

Secundum accidens ergo eſt infinitũ. ſed ſi ſic eſt, dictum eſt, ꝙ nõ cõtingit ipſum, dicere principium, ſed illud cui accidit, vt aerẽ, aut par. Quare incõuenienter vtiq; enunciant, dicentes, ſicut Pythagorici dicũt. ſimul.n. ſubſtantiã faciũt infinitũ, et partiũtur.

te.cõ.19. Sed fortaſsis hęc quidẽ eſt vniuerſalis quęſtio magis, ſi cõtingit in Mathematicis infinitũ eſſe, & in intelligibilibus, & in nullã habẽtibus magnitudinẽ. Nos aũt intẽdimus de ſenſibilibus, & de qbus facimus ſcientiã, vtrũ in ipſis eſt, aut nõ eſt corpus infinitũ in augmentũ.

Tertia ratio. B Et dicit manifeſtũ eſſe ꝙ non poteſt poni, ꝙ infinitũ ſit in actu, & ꝙ ſit ſicut ſubſtantia quædã, & ſicut principium rerum. aut.n. infinitũ erit partibile, aut impartibile. ſi quidem erit partibile, neceſſe eſt ꝙ quælibet pars eius ſit infinitum, ſi infinitũ eſt ſubſtantia: quia, ſi infinitũ eſt ſubſtantia, & non dicitur de aliquo ſubiecto, vt accidens, oportebit ꝙ idem ſit infinitũ [& infinito eſſe] .i. eſſentia et ratio ĩfiniti. non.n. idem eſt id, quod eſt albũ, et natura albi, ſed id, quod eſt homo, eſt hoc quod eſt natura hominis. vnde oportebit ꝙ, ſi infinitũ ſit ſubſtãtia, aut ſit indiuiſibile, aut diuidatur in partes infinitas, quod eſt impoſsibile: quia ex multis infinitis cõponi aliquid idẽ eſt impoſsibile, quia oporteret infinitum terminari ad aliud infinitũ. Apparet etiã non ſolũ ex ratione, ſed etiã ex ſimilitudine, ſi infinitũ ſit ſubſtãtia & diuidatur, oportet ꝙ quęlibet pars eius ſit infinita. Sicut.n. quælibet pars aeris eſt aer, ita & quælibet pars infiniti erit infinita, ſi infinitũ ſit ſubſtantia & principium. Quia, ſi ſit principiũ, oportet infinitum eſſe ſubſtantiã ſimplicem nõ C compoſitã ex partibus difformibus, ſicut homo, cuius non quælibet pars eſt homo. Cum ergo ſit impoſsibile alicuius infiniti quãlibet partem infinitã eſſe, oportebit ꝙ infinitũ ſit impartibile et indiuiſibile. ſed illud, quod eſt indiuiſibile, non poteſt eſſe infinitũ in actu: quia id quod eſt infinitũ, in actu eſt quantũ, & omne quantũ eſt diuiſibile. ſequitur ergo ꝙ, ſi eſt infinitũ in actu, non ſit ſicut ſubſtantia, ſed ſub ratione accidentis, quod eſt quãtitas. & ſi hoc ſit infinitum non erit principium, ſed illud, cui accidit infinitum. ſiue illud ſit aliqua ſubſtantia ſenſibilis, ut aer, ſicut poſuerũt Philoſophi Naturales: ſiue ſit aliqua ſubſtantia intelligibilis, vt par, ſicut poſuerunt Pythagorici. Vnde manifeſtum eſt ꝙ inconuenienter dixerunt Pythagorici ponentes infinitum eſſe ſubſtantiã, & ſimul cũ hoc ponentes ipſum eſſe diuiſibile, quia ſequitur ꝙ quælibet pars eius ſit ĩfinita, quod eſt impoſsibile, vt ſupra dictum eſt. Vltimo autem dicit, ꝙ iſta quæſtio, quæ eſt, an infinitũ ſit in Mathematicis quantitatibus, & in rebus intelligibilibus non habentibus magnitudinem, eſt magis vniuerſalis q̃ ſit præſens conſyderatio. D nos.n. intẽdimus ad pręſens de reb⁹ ſenſibilibus, de quibus tradimus Scientiã Naturalem, vtrũ in ipſis ſit corpus infinitum in augmentũ, vt Antiqui naturales poſuerunt.

LECTIO VIII.

Magnitudinem ſeu ſenſibile corpus actu infinitum dari ꝙ impoſſibile ſit, cum logicis, tum validis naturalibus rationibus ex ſuppoſitione oſtenditur.

ARGV. *Si igitur differendi modo conſyderabimus ex hiſce uidebitur infinitum non eſſe. nam, ſi ratio corporis eſt, ſuperficie terminatum eſſe, non erit infinitum ullum, aut intelligibile, aut ſenſibile corpus. At uero neque numerus, ita ut ſeparatus, ac infinitus. numerus enim omnis, & id quod numerum habet, numerabile eſt. ſi igitur fieri poteſt, ut ipſum numerabile numeretur, & infinitum quiſpiam poterit pertranſire.*

A Rationabiliter quidẽ igitur ſpeculantibus, ex huiuſmodi videbiť nõ eſſe vtiq;. Si.n. eſt corporis ratio, quod planitie determinatum eſt, nõ erit vtiq; corpus infinitũ, neq; intelligibile, neq; ſenſibile. te.cõ.40.

At vero nec nũerus ſic eſt, ſicut ſeparatus & infinitus. numerabile.n. nũerus eſt, aut habẽs numerũ. ſi ergo nũerabile poſſibile eſt numerari. et ꝑtrãſire vtiq; poſſibile erit infinitũ. te.cõ.41.

Poſtq̃ Philoſophus remouit opinionẽ Antiquorum, qui de infinito nõ naturaliter loquebantur illud a ſenſibilibus ſeparãtes, hic oſtẽdit non eſſe infinitũ, ſicut Philoſophi Naturales ponebãt. & primo oſtẽdit hoc per rationes logicas. Secũdo per rationes Naturales ibi. [Phyſicæ autẽ magis.] Dicuntur autẽ primæ rationes logicæ, nõ quia ex terminis logicis logice procedãt, ſed quia logico modo procedũt, ſ. ex cõibus et probabilibus, quod eſt propriũ ſyllogiſmi dialectici. B Ponit ergo duas Logicales rationes, in quarũ prima oſtẽdiť, ꝙ nõ ſit aliquod corp⁹ infinitũ. Definitio.n. corporis eſt, ꝙ ſit determinatũ [planitie], i. ſuperficie, ſicut definitio lineæ eſt, ꝙ eius termini ſint puncta. nullum autẽ corpus determinatũ ſuperficie eſt infinitũ: ergo nullum corpus eſt infinitum: neq; ſenſibile, quod eſt corpus Naturale, neq; intelligibile, quod eſt corpus Mathematicũ. Quod ergo dicit [rationabiliter.] exponendũ eſt logice. Nã logica dicitur rationalis Philoſophia. Secũda ratio oſtẽdit, ꝙ nõ ſit infinitũ multitudine. Omne.n. numerabile cõtingit numerari, & per cõſequens numerãdo tranſiri. omnis aũt numerus, & omne quod habet numerũ, eſt numerabile: ergo omne huiuſmodi cõtingit trãſiri. ſi igitur aliquis numerus ſiue ſeparatus, ſiue in ſenſibilibus exiſtẽs, ſit infinitus, ſequetur ꝙ poſsibile ſit trãſire infinitũ, quod eſt impoſsibile. Attendendũ eſt autem ꝙ iſtæ rationes ſunt probabiles, procedentes ex ĳs, quę cõiter dicũtur: non.n. ex neceſsitate cõcludunt. quia qui poneret aliquod corpus eſſe infinitũ, nõ C concederet ꝙ de ratione corporis eſſet terminari ſuperficie, niſi forte ſm potentiã, quamuis hoc ſit probabile & famoſum. Similiter qui diceret aliquã multitudinem eſſe infinitam, non diceret eã eſſe numerum, vel numerũ habere. addit.n. numerus ſuper multitudinẽ rationem mẽſurationis. Eſt.n. numerus multitudo mẽſurata per vnũ, vt diciť in Decimo Meta. & ꝓpter hoc numerus poniť ſpecies quãtitatis diſcretæ, nõ aũt multitudo: ſed eſt de trãſcẽdẽtibus. Secundo ibi. te.cõ.12. Id etiã & Simpl. aduertit, & Themiſti⁹, cõmunia vocat, ex quibus ratiocinať hic Philoſophus.

ARGV. *Sed, ſi magis naturaliter cõtemplabimur, ex hiſce, quæ deinceps dicentur, nullum infinitum corpus in ratione rerum eſſe uidebitur. nec.n. compoſitum eſſe poteſt, nec ſimplex. Compoſitum igitur corpus nullũ eſt infinitum, ſi elementa multitudine ſint finita. neceſſe eſt.n. & plura eſſe, & æqualitatem inter contraria ſemper eſſe, & unum ipſorum infinitum non eſſe. nam ſi ignis quidem ſit finitus,* D *aer autẽ infinitus (quanquã unius corporis uis, inferior eſt alterius ui: atq; pars ignis, æqualem aeris partẽ ui ſuperat modo exceſsus aliquem ſubeat numerum.) tamen infinitũ corpus ſuperabit ut patet, atque finitum ſanè corrumpet. Nec unumquodq; infinitum eſſe poteſt. nam corpus quidem eſt, quod omni ex parte dimenſionem habet. Infinitũ autem, quod ſine fine eſt extenſum dimẽſione. Quibus fit ut infinitum corpus per omnem ſit dimenſionem in infinitum extẽſum. At uero neq; poteſt infinitũ corpus unũ ac ſimplex eſſe, aut ſimpliciter, aut ut quidã inquiũt, id quod eſt præter elementa, ex quo hæc generant. Sunt.n. qui hoc faciũt infinitum, ſed non aerẽ, aut aquã ne ab infinito cætera corrumpantur. Habent.n. inter ſe contrarietatem, quippe cũ aer frigidus, aqua humida, & ignis calidus ſit. quorum ſi unũ eſſet infinitũ, cætera iã fuiſſent corrupta.*

Nunc autem aliud infinitũ inquiunt eſſe, ex quo hæc fiũt. At impoſsibile eſt, nõ ſolum infinitum hoc eſſe (de hoc.n. commune quid eſt dicendum, de omni ſimiliter, & aere, et aqua, et quouis alio ſimplici) ſed etiam eſſe tale corpus ſenſibile, præter ea corpora, quæ elemẽta uocãtur. omnia nãq; in id diſſoluuntur, ex quo fiunt & conſtant. quare præter aerem, ignem, terram, & aquam corpus hoc aliud eſſet. At nullum eſſe uidetur. neq; igitur ignis, neq; aliud quicquam elementorum infinitum eſſe poteſt. Omnino enim et abſq; hoc eſſe inquam ipſorum aliquid infinitum impoſsibile eſt, ipſum uniuerſum, aut eſſe, aut fieri unum quid ipſorum (ſi ſit etiam infinitum) perinde ut Heraclitus aſſerebat. Omnia dicens tandem fieri ignem. Eadem & ad illud unum accommodabitur ratio, quod præter elementa Naturales Philoſophi faciunt: omne.n. ad contrarium ex contrario, ut ad frigidum ex calido, ſolet mutari.

Te.cõ.42. Phyſice autẽ magis cõſyderãtibus ex his, manifeſtum erit. neq;.n. cõpoſitum poſsibile eſt eſſe infinitũ, neq; ſimplex. Compoſitũ quidẽ igitur non erit infinitũ corpus, ſi finita elemẽta ſint multitudine: neceſſe eſt.n. plura eſſe, & æquari cõtraria ſemper, et non eſſe vnũ eorũ infinitum. Si nanq; quantũcunq; deficiat, quæ in vno corpore eſt potẽtia a potẽtia alterius. vt ſi ignis finitus ſit, aer autẽ infinitus. ſit autẽ ęqualis ignis, ad aerem æqualẽ in potentia, quantũcunq; duplicatus, ſolum autẽ numerum quendã habẽs, tñ manifeſtũ eſt ꝙ infinitũ excedet, & corrũpet finitũ.

Te.cõ.43. Vnumquodq; autẽ infinitum eſſe, impoſsibile eſt. Corpus.n. eſt omniquaq; habens dimenſionem. infinitum aũt quod indeterminate diſtans eſt. Quare infinitũ corpus vbiq; extẽſum erit in infinitum.

Tex.cõ.44. Arvero neq; vnũ conuenit infinitũ corpus eſſe & ſimplex. neq; ſicut dicunt quidã: quod extra elemẽta eſt, ex quo alia generantur, neq; ſimpliciter. Sunt.n. quidam qui hoc faciũt infinitum, ſed nõ aerem, aut aquam, ne alia corrumpãtur ab infinito: habẽt.n. adinuicem cõtrarietatem, vt aer quidẽ humidus, aqua autẽ frigida, ignis vero calidus: quorũ ſi eſſet vnum infinitum, corrumperẽtur vtiq; iam alia. Nũc autẽ dicũt alterum eſſe id, ex quo hęc ſunt.

Vide Simplicij circa hæc exempla.

te.cõ.45. Impoſsibile eſt autẽ eſſe aliquod corpus huiuſmodi infinitũ (de hoc.n. cõe quiddam dicendũ eſt, & de omni ſimiliter, & aere, & aqua, & quolibet.) Sed primo dicendũ, ꝙ non eſt huiuſmodi corpus ſenſibile extra vocata elemẽta. omne nãq; ex quo eſt, & reſoluitur in hoc. quare eſſet vtiq; hic corpus, præter aerẽ, & ignem, & terram, & aquã. videtur autem nullũ huiuſmodi.

te.cõ.46. Neq; igitur ignẽ, neq; aliorum elementorũ vllum, contingit infinitum eſſe. omnino.n. & præter id, ꝙ infinitum ſit aliquod ipſorum, impoſsibile eſt, ſi ipſum vniuerſum finitum ſit, aut eſſe, aut fieri vnum aliquod ipſorum, ſicut dicit Heraclitus omnia fieri aliquando ignem.

te.cõ.47. Eadem autem ratio eſt, & de vno, & de alio, quod faciunt extra elemẽta Phyſici. omne nanque mutatur ex contrario in contrarium, vt ex calido in frigidum.

Inducit rationes naturales ad oſtẽdendum ꝙ non ſit corpus infinitũ in actu. Circa quas conſyderãdum eſt, ꝙ, quia Ariſt. nondũ probauerat corpus cœleſte eſſe alterius eſſentiæ a quatuor elemẽtis: opinio autem cõis ſuo tempore fuerat, ꝙ eſſet de natura quatuor elemẽtorũ, procedit in his rationibus, ac ſi nõ eſſet aliud corpus ſenſibile extra quatuor elemẽta, ſm ſuam cõſuetudinẽ. quia ſemper anteꝗ̃ probet id, quod eſt ſuę opinionis, procedit ex ſuppoſitione opinionis aliorum cõis. Vnde, poſtꝗ̃ probauit in Primo libro de Cœlo & Mundo, cœlũ eſſe alterius naturæ ab elementis, ad veritatis certitudinẽ iterat cõſyderationẽ de Infinito, oſtendens vniuerſaliter ꝙ nullũ corpus ſenſibile eſt infinitũ. Hic autem primo oſtẽdit ꝙ non ſit corpus ſenſibile infinitũ, ſuppoſito ꝙ ſint elemẽta finita multitudine. ſecundo oſtendit idẽ vniuerſaliter ibi. [Oportet autẽ, & de omni.] Dicit ergo primo ꝙ procedẽdo naturaliter, i. ex principijs Scientiæ Naturalis, magis & certius cõſyderari poterit, ꝙ nõ ſit corpus ſenſibile infinitũ ex ijs, quę dicẽtur. omne.n. corpus ſenſibile, aut eſt ſimplex, aut cõpoſitum. Primo ergo oſtẽdit, ꝙ non ſit corpus ſenſibile cõpoſitum infinitum, ſuppoſito ꝙ ſint elemẽta finita ſecundũ multitudinem. non.n. poteſt eſſe ꝙ vnum ipſorũ ſit infinitũ, & alia finita. quia ad cõpoſitionem alicuius corporis miſti requiritur ꝙ ſint plura elementa, & ꝙ cõtraria aliquo modo adæquẽtur, alias cõpoſitio permanere nõ poſſet: quia illud, quod eſſet omnino potentius deſtrueret alia, cum elemẽta ſint contraria. ſi autem vnum elementorũ eſſet infinitũ, nulla æqualitas eſſet alijs finitis exiſtẽtibus, quia infinitũ improportionabiliter excedit finitũ. non ergo hoc poteſt eſſe ꝙ vnũ tãtum eorum, quæ veniunt in miſtionẽ, ſit infinitum. Poſſet autẽ aliquis dicere ꝙ illud infinitũ eſſet debilis virtutis i agẽdo, & ideo non poteſt vincere alia, ſ. finita, quæ ſunt fortioris virtutis, vtpote ſi infinitus ſit aer, & finitus ignis. Et ideo ad hoc remouendum dicit, ꝙ quantũcunq; potentia unius corporis, quod ponitur infinitũ, deficiat a potẽtia alterius corporis, quod ponitur finitũ, vtpote, ſi ignis ſit finitus, & aer infinitus, neceſſe eſt tñ dicere, ꝙ aer quantũcunq; duplicatus, i. ſecũdum aliquẽ numerum multiplicatus, ſit æqualis igni in potẽtia. ſi igitur potẽtia ignis eſſet cẽtuplo maior, ꝗ̃ potentia aeris eiuſdẽ quantitatis: ſi aer cẽtupletur ſm quãtitatẽ, erit æqualis ei in potẽtia: & tñ aer centuplatus eſt multiplicatus ſm aliquem numerũ determinatum, & vincitur a potentia aeris infiniti. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ etiam potẽtia ignis, vinceretur a potẽtia aeris infiniti, & ſic infinitũ excedit et corrũpit finitum, quantũcunq; potentioris naturę videatur. Similiter etiã non poteſt eſſe ꝙ quodlibet elemẽtorum, ex quibus cõponitur corpus miſtum, ſit infinitũ: quia de ratione corporis eſt ꝙ habeat dimẽſiones in omnẽ partem: nõ in longitudinem tãtum, vt linea, neq; in longitudinem & latitudinẽ ſolum, vt ſuperficies. de ratione autẽ infiniti eſt, ꝙ habeat dimẽſiones infinitas: ergo de ratione corporis infiniti eſt, ꝙ habeat dimẽſiones infinitas in omnem partem, & ſic nõ poteſt eſſe ꝙ ex pluribus corporibus infinitis aliquod vnũ componatur, quia quodlibet occupat totum mundũ, niſi ponãtur duo corpora eſſe ſimul, quod eſt impoſsibile. Sic igitur oſtẽſo ꝙ corpus compoſitum nõ poteſt eſſe infinitũ, oſtẽdit ulterius ꝙ nec etiã corpus ſimplex, neq; vnum elementorũ, neq; aliquod mediũ inter ea, vt uapor eſt mediũ inter aerem & aquam. quidam.n. poſuerunt hoc eſſe principium, ex eo alia generari dicẽtes. & hoc dicebant eſſe infinitũ, non autem aerẽ, aut aquam, aut aliquod aliorum elemẽtorum, quia cõtingeret alia elementa corrũpi a quocũq; ipſorũ, quod infinitũ poneretur, quia elementa habent cõtrarietatem adinuicem, cum aer ſit humidus, aqua frigida, ignis calidus, terra ſicca. vnde, ſi vnum horũ eſſet infinitũ, corrumperet alia, cũ cõtrarium natum ſit corrumpi a cõtrario, & ideo dicũt aliqui aliud ab elemẽtis eſſe infinitum, ex quo ſicut ex principio elementa cauſantur. Hanc autẽ poſitionem dicit eſſe impoſsibilem, non ſolum quan-

Ariſt. prius quod ſuæ opinionis eſt probet, ex aliorũ opinione procedit. te.cõ.13.

Secũda pars te.cõ.45.

quantũ ad hoc, ꝙ dicit tale corpus medium eſſe infinitum, quia de hoc dicetur cõis quædã ratio, tam de igne, & aere, & aqua, q̃ etiam de corpore medio. Sed ex hoc ipſo etiã eſt impoſsibilis prædicta poſitio, qa ponit aliquod principiũ elementare præter quatuor elementa. non.n. inuenitur aliquod corpus ſenſibile præter ea, quæ dicũtur elementa, ſ. aerem, aquã, & huiuſmodi. ſed hoc oporteret ſi aliquid aliud, præter elemẽta veniret in compoſitionẽ iſtorum corporũ. unumquodq;.n. compoſitũ reſoluitur in ea, ex quibus componitur. ſi igitur aliquid aliud veniret in cõpoſitione iſtorum corporũ, q̃ hæc quatuor elemẽta, ſequeret ꝙ hic apud nos inueniretur aliquod corpus ſimplex, præter hæc quatuor elemẽta per reſolutionẽ iſtorum in elemẽta. Sic igitur patet ꝙ poſitio præmiſſa falſa eſt quantũ ad hoc, quod poſuit aliquod corpus ſimplex præter hæc nota elemẽta. Vlterius autẽ oſtendit cõi ratione ꝙ nullum elementorũ poſsit eſſe infinitũ. quia, ſi aliquod elementorum eſſet infinitum, impoſsibile eſſet totũ vniuerſum eſſe aliud, niſi illud elemẽtum, & oporteret ꝙ omnia alia elemẽta conuerterentur in ipſum. vel iã eſſent conuerſa in ipſum, propter excellẽtiam virtutis infinitę ſuper alia, ſicut Heraclit⁹ dicit, ꝙ quãdoq; futurum eſt, ꝙ omnia cõuertantur in ignem, propter excellentem ignis virtutem. Et eadẽ ratio eſt de vno elemẽtorũ, & de alio corpore, quod faciunt quidã Naturales extra elementa. oportet enim illud aliud habere contrarietatem ad elementa, cum ex eo ponantur alia generari. Mutatio autẽ non fit niſi ex contrario in contrarium, vt ex calido in frigidum, ſicut ſupra oſtenſum eſt. Sic igitur & iſtud corpus medium, ratione contrarietatis deſtruet alia elementa.

LECTIO IX.

Corpus infinitum actu non dari quatuor aſtruit rationibus Anaxagoræq; deluditur opinio, qua infinitũ motus ac quietis cauſam reddidiſſe arbitratus eſt.

ARGY. *Atque ex his etiam de quouis conſyderare oportet, ſi poßit necne, infinitum eſſe ſenſibile corpus. Ex his autem patebit infinitum ſenſibile corpus in ratione rerum, eſſe omnino non poſſe.*

OPortet autẽ de omni ex his conſyderare, ſi cõtingat, aut nõ contingat, corpus infini-
Tex.cõ.48. tũ eſſe ſenſibile. Quòd aũt omnino impoſſibile ſit corpus ĩfinitũ eſſe ſenſibile, ex his manifeſtũ.

Poſtq̃ oſtendit Philoſophus nõ eſſe corpus ſenſibile infinitum facta ſuppoſitione, ꝙ ſint elemẽta finita, hic oſtendit idẽ ſimpliciter abſq; omni ſuppoſitione. & primo dicit de quo eſt intẽtio, ſecundo exequitur propoſitũ ibi. [Aptũ.n.
Paulopoſt in medio. natura eſt.] Dicit ergo primo ꝙ ex ĩjs, quæ ſequũtur, oportet cõſyderare de omni corpore, nulla ſuppoſitione facta, ſi contingat quodcunq; corpus naturale eſſe infinitũ. & ex ſequẽtibus rationibus manifeſtum fiet, ꝙ non. Secundo ibi.

ARGY. *Omne nanq; ſenſibile corpus aptum eſt alicubi eſſe, atque locus eſt quidam cuiuſq;, et idem eſt totius, ac partis, ut totius terræ uniusq; glebæ: et ignis item, atq; ſcintillæ.*

Aptum enim natura eſt omne ſenſibile, alicubi eſſe, & locus aliquis eſt vniuſcuiuſq;, & idem partis, & omnis eſt vt totius terræ, & vnius glebæ: & ignis, & ſcintillæ.

Oſtendit propoſitũ quatuor rationibus. Secũda incipit
Tex.cõ.53. ibi. [Omnino autẽ manifeſtum.] Tertia ibi. [Amplius om-
Tex.cõ.54. ne corpus ſenſibile eſt.] Quarta ibi. [Simpliciter autẽ & ſi
Tex.cõ.55. impoſſibile.] Circa primã rationem tria facit. primo præſupponit quędã neceſſaria ad rationẽ. ſecundo ponit ratio-
Secũda parte 48 te. nem ibi. [Quare ſiquidẽ eiuſdem ſpeciei.] Tertio excludit falſam opinionẽ quandã ibi. [Anaxag. autẽ inconuenien-
Tex.cõ.50. ter.] Præmittit ergo tria. quorũ primũ eſt, ꝙ omne corpus ſenſibile habet aptitudinẽ naturalem, vt ſit in aliquo loco. Secundũ eſt, ꝙ cuilibet corpori naturali cõuenit aliquis locus locorũ, qui ſunt. Tertium eſt, ꝙ idẽ eſt locus naturalis, totius & partis, ſicut totius terræ, & vnius glebæ, & totius ignis, & vni⁹ ſcintillæ. & huius ſignũ eſt, ꝙ in quacũq; parte loci totius ponatur pars corporis, quieſcit ibi. Secũdo ibi.

Quare, ſi infinitum partium ſit ſimiliũ, immobile erit, aut ſemper feretur. At id fieri nequit. cur.n. deorſum magis quàm ſurſum, aut ad quemuis locum mouebitur? dico autem ſi ſit gleba, quorſum hæc mouebitur, aut ubi manebit? corporis enim eiuſdem formæ locus eſt infinitus: occupabit ne igitur totũ locum? At quomodo fieri poteſt? Quænam igitur ipſius quies, aut ubi nam erit? et quis præterea motus, an ubiq; manebit? non ergo motu ciebitur. An omnem ad locũ mouebitur? nõ ergo quieſcet inquã, ac ſtabit. Sin uero ſit diſsimilium partium, diſsimilia etiam erũt & ipſa loca. Atq; primo quidem ipſius uniuerſi corpus, non erit unum, niſi tactu. deinde partes, aut ſunt infinitæ ſpecie, aut finitæ. at finitæ nequeunt eſſe. erunt.n. aliæ quidẽ infinitæ, aliæ uero nõ infinitæ. ſi uniuerſum eſt infinitum, ignis inquam, uel aqua. Tale autem corruptio eſt cõtrarijs ipſis, ut antea diximus. Et ob hoc nemo Naturalium infinitum ipſum unumq; ignem aut terram fecit, ſed aut aerem, aut aquam, aut id, quod inter ipſa mediũ collocarunt. quoniam illorum quidem locus manifeſte erat determinatus, atq; diſtinctus: hæc autem utroq; in loco, in ſupero inquam ac infero eſſe poſſũt. At neq; etiam infinitæ, nam, ſi ſint infinitæ ac ſimplices, et loca erũt infinita profecto, & infinita etiam elementa. Quòd ſi hoc eſſe nequeat, ſint que ipſa loca finita, & totum ipſum finitũ eſſe neceſſe eſt. fieri nanq; non poteſt, ut non æqua ſint locus, & corpus. neq; enim locus maior eſſe poteſt, quàm ipſum corpus, neque corpus maius, quàm ipſe locus. nam aut uacuum aliquid erit, et corpus inſuper infinitum non erit. aut corpus quippiam erit, quod nuſquam aptum eſt eſſe.

Quare ſi quidẽ ſit eiuſdẽ ſpeciei, aut immobile erit, aut ſemper mouebitũ. Et impoſſibile eſt: Tanta ale. Simplici⁹, ex ca ſ) eiuſdem ſpeciei.
quid.n. magis deorſum, aut ſurſum, aut quouis? dico autẽ vt ſi gleba ſit alicubi, ipſa qua mouebitur, aut vbi manebit? locus.n. infinitus erit ſibi, & cognati ſibi corporis. vtrum igitur cõtinebit totum locũ? & quomodo? Quæ igitur & vbi a.l. totius.
quies, & motus ipſius? an vbiq; manebit? nõ ergo mouebitur. An vbiq; mouebitur? non ergo ſtabit. Si autẽ diſſimile eſt omne, diſſimiles & Tex.cõ.49.
loci ſunt. et primũ quidem non vnũ corpus vniuerſi eſt, niſi tãgendo. Poſtea aut finita hæc erũt, aut infinita ſpecie. & finita quidẽm non eſſe poſſunt. erunt.n. alia quidem finita, alia vero non, ſi omne infinitũ eſt, vt ignis, aut aqua. Corruptio autem huiuſmodi in cõtrarijs eſſet (ſicut dictum eſt prius.) Et propter hoc nullus Naturaliũ vnũ, & infinitum ignẽ facit, neq; terrã, ſed aut aerem, aut aquã, aut ipſorum mediũ. quia locus vtriuſq; manifeſtus erat, & determinatus. hæc aũt vtroq; participãt, eo, qui ſurſum, & eo, qui deorſum. Si autẽ infinita, & ſimplicia ſunt, & loci infiniti, & elemẽta infinita erũt. ſi autẽ hoc impoſſibile eſt, & loci finiti ſunt, & totum finitum eſſe neceſſe eſt. Impoſſibile enim eſt non æquari locum, & corpus. Neque enim locus omnis maior eſt, q̃ quantumcunque contingit corpus ſimul eſſe.

Simi-

E Similiter autem neq; infinitũ erit corpus, neque corpus maius q̃ locus. Aut.n.vacuũ erit aliquid aut corpus nuſquam aptum natum eſt eſſe.

Demõſtratio hæc [ait Simpl.] ſimplior é & oſtẽdit nullũ ſublunare corpus, infinitum eſſe.

Ponit rationem, quę talis eſt. Si ponatur aliquod corpus infinitũ, aut oportet ꝙ totũ ſit vnius ſpeciei cum ſuis partibus, ſicut aqua vel aer: aut ꝙ habeat partes diſsimiliũ ſpecierum, vt homo, aut plãta. ſi habet omnes partes unius ſpeciei, ſequitur ſm præmiſſa, ꝙ vel ſit totaliter immobile, & nunq̃ moueatur, aut ꝙ ſemper moueatur, quorũ vtrunq; eſt impoſsibile: quia per alterũ horum excluditur quies, & per alterũ motus a rebus naturalibus, & vtroq; modo tollitur ratio naturę, cum natura ſit principiũ motus et quietis. Quód autẽ ſequatur, ꝙ ſit vel totaliter mobile, vel totaliter quietum, probat cõſequenter per hoc, ꝙ nõ eſſet aſsignare rationem, quare aliquid magis ſurſum aut deorſum moueretur, aut in quãcunq; partẽ. & hoc manifeſtat per exẽplũ. ponamus.n. ꝙ totũ illud corpus infinitũ, ſimile in partib9, F ſit terra, non erit aſsignare quo aliqua gleba terræ moueaꝉ, vel vbi quieſcat. quia quãlibet partem loci infiniti occupabit aliquod corpus ſibi connatũ.i.eiuſdẽ ſpeciei. Nunquid igitur poteſt dici ꝙ una gleba moueaꝉ ad hoc, ꝙ cõtineat.i. ꝙ occupet ſucceſsiue totũ locum infinitũ, ſicut Sol moueꝉ, vt ſit i qualibet parte zodiaci circuli? Et quomodo poterit hoc eſſe, vt vna gleba terræ pertrãſeat per omnes partes infiniti loci? nihil autẽ moueꝉ ad impoſsibile. ſi igitur impoſſibile eſt ꝙ gleba moueatur ad occupandũ totum locũ infinitum, vbi erit quies eius, & vbi motus eius? aut.n. oportet ꝙ ſemper quieſcat, & ſic nunquã moueatur: aut ꝙ ſemper moueatur, & ſic nunq̃ quieſcat. Si autẽ detur alia pars diuiſionis, ſ. ꝙ corpus infinitũ habeat partes diſsimiles ſm ſpeciem, ſequitur etiã ꝙ diſsimilia ſint loca diuerſarũ partiũ. alius eſt.n. locus naturalis aquæ, & alius terræ. Sed ex hac poſitione ſequitur primo, ꝙ corpus totius infiniti non ſit vnũ ſimpliciter, ſed ſm quid, ſ. ſm contactũ: & ſic non erit vnum corpus infinitũ (vt ponebatur.) Et, quia poſſet aliquis nõ reputare hoc inconueniens, ſubiungit aliã rationẽ G contra hoc, & dicit. ꝙ, ſi totũ infinitum cõponitur ex diſsimilibus partib9, neceſſe eſt ꝙ huiuſmodi partes diſsimiles ſm ſpeciem, aut ſint ſpecierũ finitarum aut infinitarum ſm numerum. nõ autẽ poteſt eſſe, ꝙ ſint finitarum ſpecierum, quia oportebit, ſi totũ eſt infinitum, ꝙ quędã ſint finita ſm quantitatem, & quædã infinita. aliter.n. ex finitis numero poſſet cõponi infinitum. hoc autẽ ponere, ſequitur ꝙ illa, quæ ſunt infinita corrũpant alia propter contrarietatẽ (vt prius dictũ eſt in præcedenti ratione.) Et ideo etiam nullus Antiquorũ Naturalium Philoſophorum vnum principiũ (quod dixit eſſe infinitum) poſuit ignẽ, vel terrã, quæ ſunt extrema, ſed magis aquã, vel aerẽ, vel aliquod mediũ: quia loca iſtorum erãt manifeſta, & determinata, ſ. ſurſum & deorſum. nõ ſic autẽ eſt de aliis, ſed terra eſt deorſum reſpectu

Tex.cõ.52.

eorum, et ignis ſurſum. Si vero aliquis accipiat aliã partẽ, ſ. ꝙ corpora partialia ſint infinita ſm ſpeciẽ, ſequitur etiã ꝙ loca ſint infinita ſm ſpeciẽ, et ꝙ elemẽta ſint infinita. ſi autẽ hoc eſt impoſsibile, ꝙ elemẽta ſint infinita, vt in primo pro H batum eſt, & ꝙ loca etiã ſint infinita, cum non ſit poſsibile inuenire infinitas ſpecies locorũ, neceſſe eſt ꝙ totum corp9 ſit finitum. &, quia cõcluſerat ex infinitate corporum infinitatem locorũ, ſubiungit ꝙ impoſsibile eſt nõ æquari corpus ad locum, quia nõ poteſt eſſe, ꝙ ſit locus maior, q̃ contingit eſſe corpus, neq; corpus poteſt eſſe infinitum, ſi locus non eſt infinitus, & neq; corpus poteſt eſſe maius q̃ locus, quocunq; modo: quia, ſi locus ſit maior q̃ corpus, ſequitur ꝙ ſit vacuũ alicubi. aut, ſi corpus ſit maius q̃ locus, ſequiꝉ ꝙ aliqua pars corporis non ſit in aliquo loco. Tertio ibi.

ARGV.

Anaxagoras autem abſurde de infiniti quiete dicit. firmare enim infinitum ſeipſum, dicit. Idq; ex eo fieri, quia eſt in ſeipſo. Nihil enim aliud ipſum continet.

Tex.cõ.50.

Anax. autẽ, incõuenienter dicit de infiniti mãſiõe, fulcire.n. ipſum ſeipſum, dicit infinitũ. hoc autẽ eſt, qa in ſeipſo eſt. (Aliud.n. cõtinet nihil.)

E Excludit quendã errorẽ. & primo ponit ipſum & dicit, ꝙ Anax. dixit infinitũ quieſcere. ſed incõuenienter aſsignauit rationẽ quietis eius. dixit.n. ꝙ fulcit, i. ſuſtentat infinitum, ſeipſum, quia eſt in ſe, & non in alio, cum nihil ipſum contineat, & ſic non poſſit extra ſe moueri. Secundo ibi.

Quaſi ubi quippiam ſit, ibi eſſe aptum conſiſtere. Hoc autem uerum non eſt, eſſe.n. alicubi ibi quippiam poteſt, non ubi aptum eſt eſſe. Quamuis igitur quàm maxime totum non moueatur (id enim, quod in ſeipſo firmatur, & in ſeipſo eſt, immobile neceſse eſt eſse.) dicat tamẽ ipſe oportet, cur non eſt aptum moueri. Non.n. ſat eſt hoc dixiſse pacto, ac euaſiſse. fieri.n. poteſt ut non moueatur, & quod uis aliud corpus. ſed nihil prohibet aptum eſſe moueri. Et terra nanq; non fertur, nec ſi infinita etiam eſſet, ex eo tamen quia medio coercetur. Non enim quia nõ eſt aliud, ad F *quod fertur, in medio ipſo quieſcet, ſed quia non hoc modo eſt apta ferri. Et tamen liceret dicere, ſeipſam terrã firmare. Quod ſi neq; terra ſi infinita eſſet, hæc eſſet cauſa, ſed grauitatem habere (graue autem in medio ſuapte natura quieſcere ſolet) ſimiliter & infinitum in ſeipſo quieſcit, ob aliquam aliam cauſam. Et non ex eo, quia eſt infinitum, & ſeipſum firmat.*

ARGV.

Tanq; vbi vtiq; aliquid ſit, aptũ natum ſit ibi eſſe. Hoc autẽ nõ verum eſt. erit.n. aliquid alicubi & non vbi aptum natũ eſt eſſe. Si igitur, quia maxime nõ mouetur totum (in ſeipſo quod.n. fulcitur, & in ſeipſo eſt, imobile eſſe neceſſe eſt.) ſed quare nõ aptum natum ſit moueri, dicẽdum eſt. nõ enim ſufficiẽs eſt ſic dicentẽ euadere. Erit G enim vtiq;, & quodlibet aliud non motum, ſed aptum natum eſſe nihil prohibet: q̃m & terra nõ fertur, neq; ſi infinita eſſet ferretur, coercita tamen a medio. Sed nõ quia nõ eſt aliud ibi mutatur: manebit i medio: ſed nõ mouebitur: quia nõ apta nata eſt ſic: ſed tñ licebit vtiq; dicere, qa fulcit ſeipſam. Si ergo neq; i terra hæc cauſa eſt, cùm ſit iſinita, ſed quia grauitatem habet (graue autẽ manet in medio) ſimiliter & infinitum manet vtiq; in ſeipſo, propter aliã quãdam cauſam. ſed nõ qa infinitũ eſt, et fulcit ipſum, et ſeipſum.

Tex.cõ.51. Simpl. hoc in loco Anaxag. ſententiã uer.

Tex.cõ.52.

Improbat rationibus duabus, quod dictũ eſt. quantũ Prima eſt, ꝙ Anaxa. ſic aſsignauit rationẽ de quiete infiniti, ac ſi vbi aliquid ſit, ibi ſit aptũ natum eſſe: quia ex hac ſola ratione dixit infinitũ quieſcere, quia eſt in ſeipſo. Sed hoc nõ H eſt verũ ꝙ vbi aliquid eſt, ibi ſemper aptum natum ſit eſſe: quia aliquid eſt alicubi per violentiam, et non naturaliter. Quamuis igitur hoc maxime verum ſit ꝙ totũ infinitum nõ mouetur, quia ſuſtẽtatur & manet in ſeipſo, & ſic eſt immobile. ſed tñ dicendũ erat, quare nõ eſt aptum natum moueri. non.n. poteſt aliquis ſic euadere dicẽs, ꝙ non mouetur infinitũ: quia eadẽ ratione & de quolibet alio nihil prohibet ꝙ nõ moueatur: ſed ſit aptũ natũ moueri: quia &, ſi terra eſſet infinita, ſicut nunc nõ fertur q̃ñ eſt in medio, ita & tunc nõ ferretur quantum ad partẽ, quæ eſſet in medio. ſed hoc nõ eſſet, quia nõ haberet aliquid aliud vbi ſuſtentareꝉ niſi in medio: ſed quia nõ habet aptitudinẽ naturalem, vt a medio moueatur. Si ergo ita eſt in terra, ꝙ non eſt cauſa, quare quieſcat in medio, qa eſt infinita, ſed quia habet grauitatem ex qua nata eſt manere in medio: ſimiliter de quocunque alio infinito aſsignanda eſt cauſa quare quieſcat, & non quia eſt infinitum, vel quia fulcit ſeipſum. Aliam autem rationem ponit ibi.

ARGY. *Et inſuper patet & quamuis ipſius partem, eodem modo quieſcere oportere. nam ut infinitum in ſeipſo manet, ſeipſum firmans, ſic & omnis ipſius pars, quamcunq; acceperis, in ſeipſa manebit. Loca nanq; totius ac partis, ſpeciei eſſe eiuſdem conſtat. totius enim terræ glebæque idem eſt locus qui eſt inferius, & etiam ignis totius atq; ſcintillæ, qui eſt ſuperius. Quare, ſi infiniti ſit locus in ſeipſo eſſe, & partis idẽ erit profecto. Quælibet ergo in ſeipſa manet.*

Similiter autẽ manifeſtũ, ꝙ & ſi ſit: quælibet pars oportebit manere. ſicut. n. infinitũ in ſeipſo manet, ſe fulciẽs, ſic & ſi quælibet pars accipiatᷣ, in ſeipſa manebit. totius. n. & partis ſimiles loci ſunt, ſicut terræ, & glebæ deorſum: & oĩs ignis, & ſcintillæ ſurſum. Quare, ſi infiniti locus quod in ſeipſo, & idem partis, manebit ergo in ſeipſa.

Et dicit ꝙ, ſi totum infinitum quieſcit, quia manet in ſeipſo, ſequitur, ꝙ quælibet pars ex neceſsitate quieſcat, quia manet in ſeipſa. idem enim eſt locus totius & partis, vt dictum eſt, vt ignis & ſcintillæ ſurſum: & terræ & glebæ deorſum. ſi ergo totius infiniti locus eſt ipſummet, ſequetur, ꝙ quælibet pars infiniti maneat in ſeipſa, ſicut in proprio loco. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Omnino autem patet fieri non poſſe ut corpus infinitũ in ratione rerum ponatur, & locus corporibus tribuatur, ſi corpus omne ſenſibile, aut graue ſit, aut leue. et graue quidem ad mediũ ſuapte natura feratur, leue uero ſimiliter ſupera loca petat. Et infinitum. n. hanc eandẽ naturæ ſubeat legem, neceſſe eſt. At fieri nequit, ut aut totũ graue ſit, aut leue: aut dimidium leue, dimidium graue. quo nanq; modo diuides illud, aut quo pacto ipſius infiniti, hæc quidẽ pars ſupra, hæc autem infra: uel ultima, uel media erit?*

Te. com. 13. Omnino aũt manifeſtũ eſt ꝙ impoſſibile eſt, ſimul infinitum dicere corpus, & locum quendã corporibus eſſe, ſi omne corpus ſenſibile aut grauitatem habet, aut leuitatem. Et, ſi graue quidem eſt, in medium natura habet ferri, ſi vero leue, ſurſum. neceſſe eſt enim & infinitum corpus. Impoſſibile autem, aut omne vtrũlibet, aut medium vtrunq; ſuſtinere. Quomodo. n. diuides, aut quomodo infiniti erit hoc quidem ſurſum, illud autẽ deorſum, aut vltimum, aut medium?

Secũda ratio. Et dicit, ꝙ omnino manifeſtũ eſt, ꝙ impoſsibile eſt dicere eſſe infinitũ corpus in actu, & ꝙ cuiuslibet corporis eſt aliquis locus: ſi omne corpus ſenſibile, aut habet grauitatẽ, aut leuitatem, ſicut Antiqui dixerũt ponẽtes infinitũ. quia, ſi ſit corpus graue, oportet ꝙ naturaliter feraᷣ deorſum, ſ. ad medium: ſi aũt ſit leue, neceſſe eſt ꝙ feraᷣ ſurſum. Si ergo ſit aliquod infinitũ corpus ſenſibile: neceſſe eſt, ꝙ etiam in corpore infinito ſit ſurſum, & mediũ. ſed impoſsibile eſt ꝙ totum infinitum ſuſtineat in ſe vtrũlibet horum, ſcilicet ſurſum & medium: vel etiam, ꝙ ſuſtineat vtrunq; ſecundum diuerſas medietates. quomodo enim infinitum poterit diuidi, vt vna pars eius ſit ſurſum, & alia deorſum: vel ꝙ in infinito ſit vltimum & medium? Non eſt igitur corpus ſenſibile infinitum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea omne corpus ſenſibile eſt in loco. loci uero ſpecies, ac differentiæ ſunt ſupra, & infra, ante, et retro, dextrum, atq; ſiniſtrum. atq; hæc non ſolum noſtra ex parte ſunt, poſitioneue, ſed in ipſo etiam toto diſtincta ſunt: atq; hæc eſſe in infinito non poſſunt.*

Te. co. 14. Amplius omne corpus ſenſibile in loco eſt. A loci autem ſpecies, & differentiæ, ſurſum, & deorſum, ante, & retro: dextrorſum, & ſiniſtrorſum. Et hæc nõ ſolum ad nos, & poſitione ſunt, ſed in ipſo toto determinata ſunt. impoſsibile autem in infinito hoc eſſe.

Et dicit, ꝙ omne corpus ſenſibile eſt in loco. Differentiæ autem loci ſunt ſex, ſurſum, deorſum, ante, & retro, dextrorſum, & ſiniſtrorſum, quæ quidẽ ſunt determinata non ſolũ quo ad nos, ſed etiã in ipſo toto Vniuerſo. Determinantur enim ſecũdũ ſe huiuſmodi poſitiones, in quibus ſunt determinata principia, & termini motus: vnde in animatis determinãtur ſurſum & deorſum, ſecundũ motum alimenti: ante & retro ſecundũ motũ ſenſus: dextrorſum & ſiniſtrorſum ſm motum proceſsiuũ, cuius principiũ eſt a parte dextra. In rebus autẽ inanimatis, in quibus nõ ſunt principia determinata horũ motuum, dicitur dextrorſum et ſiniſtrorſum per cõparationem ad nos. dicitur. n. columna dextra, B quæ eſt ad dextram hominis: & ſiniſtra, quę eſt ad ſiniſtrã. Sed in toto vniuerſo determinantur ſurſum & deorſum ſecundum motũ grauium, et leuium: ſm autem motum cœli determinatur dextrum oriens, ſiniſtrum occidẽs, ante vero hemiſpheriũ ſuperius: retro vero hemiſpheriũ inferius: ſurſum vero meridies, deorſum vero ſeptẽtrio. Hæc autem nõ poſsũt determinari in corpore ĩfinito. Impoſsibile eſt ergo totũ vniuerſum eſſe infinitũ. Quartã rationem ponit ibi.

Tertia ratio.

Alex. aduerſus zenobium epicureũ, exiſtimat has differẽtias nõ eſſe quo ad nos in pꝛ vniuerſo ſecũdũ naturã ſubſiſtant.

Atq; ſimpliciter ſi locus infinitus eſſe non poſsit, ſitq; omne corpus in loco, et in ratione profecto rerum, infinitũ corpus eſſe nõ poteſt. At uero quod alicubi eſt, in loco eſt: & quod in loco eſt, alicubi eſt. ut igitur infinitũ quantitatis rationẽ ſubire non poteſt (nam quãtum fuerit quoddã, ut bicubitum aut tricubitũ, hæc. n. ſignificat ipſum quantum) ſic, & quod eſt in loco id alicubi ſanè eſt. At id, aut ſupra, aut infra, aut in aliqua alia ſex differentiam eſſe ſi- C *gnificat, quarum unaquæq; finis eſt quidam, ut conſtat.* ARGY.

Simpliciter autẽ, ſi impoſsibile eſt locum eſſe infinitum: in loco autẽ omne corpus eſt impoſſibile eſt infinitum eſſe aliquod corpus. At vero quod alicubi eſt & in loco eſt, & quod ĩ loco eſt, alicubi eſt. Si igitur neq; quantitatẽ poſsibile eſt infinitã eſſe (quantum. n. aliquid erit, vt bicubitum, aut tricubitum, hæc. n. ſignificant quãtum) ſic in loco, quia alicubi, hoc eſt autẽ, aut ſurſum, aut deorſum, aut in aliqua diſtãtia: quæ ſunt ſex. horum autẽ vnumquodq; terminus aliquis eſt. Te. co. 15.

Et dicit, ꝙ, ſi impoſsibile eſt eſſe locũ infinitum, cum omne corpus ſit in loco, ſequitur ꝙ impoſsibile ſit eſſe aliquod corpus infinitũ. Sed ꝙ impoſsibile ſit eſſe locũ infinitum, ſic probat. quia hæc duo conuertuntur, eſſe in loco, & eſſe D in aliquo loco, ſicut & eſſe hominem, et eſſe aliquem hominem: & eſſe quantitatem, & eſſe aliquam quantitatem. ſicut igitur impoſsibile eſt eſſe quantitatem infinitam, quia ſequeretur aliquam quantitatem eſſe infinitam, vt bicubitum, et tricubitum, quod eſt impoſsibile: ita impoſsibile eſt eſſe locum infinitum, quia ſequeretur aliquem locũ infinitũ eſſe, vel ſurſum, vel deorſum, & huiuſmodi: quod eſt impoſsibile, cũ quodlibet eorũ ſignificet quendam terminũ, vt dictum eſt. Sic ergo nullum corpus ſenſibile eſt infinitũ.

LECTIO X.

Propria ex ſententia actu infinitum non reperiri demonſtrat: diuerſorum item infinitorum communia ac propria inſinuans, quonammodo potentia infinitum eſſe dicatur, concludit.

Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, infinitũ corpus in ratione rerum, actu non eſſe. At qui conſtat impoſsibilium euenire complura, ſi non ſit ſimpliciter infinitum. Tempo ARGY.

re

ris enim erit aliquod principium, atque finis. & magnitudines, non erunt in magnitudines diuiſibiles. numerus etiā infinitus non erit. Cum igitur his hoc pacto determinatis neutra pars aſſerenda eſſe uideatur, arbitro profecto, moderatoreque eſt opus. Atque patet partim non eſſe.

Tex. cō. 56. Qvòd quidē igitur actu corpus non ſit infinitum, manifeſtum ex his. Quod autem, ſi non ſit infinitum, ſimpliciter multa impoſsibilia accidāt, manifeſtum eſt. Temporis. n. erit quoddā principium & finis. Et magnitudines nō diuiſibiles in magnitudines. Et numerus nō erit infinitus. Cum autem determinatur ſic, neutro modo videĩ cōtingere, ob hoc videlicet eſt manifeſtum, ꝙ ſic quidem eſt, ſic autem non.

Poſtquā Philoſophus diſputatiue proceſsit de infinito, **F** hic incipit determinare veritatē. & primo oſtēdit an ſit infinitum. ſecūdo quid ſit ibi. [Accidit autem contrarium.] (Te. cō. 62.) Prima diuiditur in duas. In prima oſtēdit quomodo infinitum ſit. In ſecunda cōparat diuerſa infinita adinuicem, ibi. [Aliter autē in tempore.] (Secūda parte Tex. cō. 17.) Circa primum tria facit. Primo oſtendit, ꝙ infinitū quodāmodo eſt & quodāmodo nō eſt. Secūdo determinat, ꝙ eſt in potēnia, & nō eſt ſicut actu ens ibi. [Dicitur igitur.] (Secūda parte. te. 56.) Tertio manifeſtat quomodo ſit in potentia ibi. [Non oportet autē potentia ens.] (Secūda parte te. 57.) Dicit ergo primo ꝙ ex præmiſsis manifeſtū eſt, ꝙ nō ſit aliquod corpus infinitū in actu. Itē ex ħs, quæ ante dicta ſunt, manifeſtū eſt ꝙ, ſi infinitū ſimpliciter nō ſit, ꝙ multa īpoſsibilia accidūt. Quorum vnū eſt, ꝙ tēpus habebit principiū & finē, quod reputatur inconueniens ſm ponentes æternitatem mundi. Et iterum ſequetur ꝙ magnitudo non ſemper ſit diuiſibilis in magnitudines: ſed quandoq; deuenietur per diuiſionem magnitudinum ad quædam, quę non ſunt magnitudines. ſed omnis magnitudo eſt diuiſibilis. Item ſequetur, ꝙ nu- **G** merus non augeatur in infinitum. Quia igitur ſm determinata, neutrum videtur contingere: neque, ſ. ꝙ infinitum ſit actu, neq; ꝙ ſimpliciter nō ſit, neceſſe eſt dicere ꝙ quodam modo eſt, quodammodo non eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Dicitur itaq; quippiā eſſe: aliud aut potētia, aliud actu, & infinitum eſt additione, ac etiam diuiſione. Magnitudo autem actu quidē infinita nō eſt, uti diximus: diuiſione autem eſt. Non eſt. n. difficile lineas indiuiduas è medio tollere. Reſtat igitur infinitum in ratione rerum potentia eſſe.*

Dicitur igitur eſſe aliud quidē potentia, aliud vero actu. Et infinitum eſt quidē appoſitione, eſt autē & ablatione. Magnitudo autē, quod quidē actu nō ſit infinita: dictum eſt. diuiſione autem eſt. Non enim difficile deſtruere indiuiſibiles lineas. (Tex. cō. 57.) Relinquitur igitur potentia eſſe infinitū. **H**

Oſtendit ꝙ infinitū eſt ſicut potentia ens. & dicit, ꝙ aliquid dicitur eſſe in actu, & aliquid dicitur eſſe in potentia. Infinitum autē dicitur eſſe per appoſitionē, ſicut in numeris vel per ablationē, ſicut in magnitudinibus. oſtēſum eſt enim ꝙ magnitudo nō eſt actu infinita: & ſic in magnitudinibus per appoſitionē infinitū non inuenitur: ſed per diuiſionē in eis inuenitur infinitū. Non. n. eſt difficile deſtruere opinionē Ponentium indiuiſibiles eſſe lineas. Vel ſecundum aliam literam. non eſt difficile partiri atomas lineas, i. oſtendere lineas, quas quidam ponūt indiuiſibiles, eſſe partibiles. Dicitur autem infinitum in appoſitione vel diuiſione ſecundum ꝙ poteſt apponi, vel diuidi. Relinquitur igitur ꝙ infinitum ſit tanquam in potentia ens. Tertio ibi.

ARGY. *Non oportet autem infinitum potentia ſic accipere, ut actu tandem euadat, quemadmodum ſit poteſt hoc ſtatua eſſe, erit hoc ſtatua tandem. Sed, cum multipliciter quip-* **E** *piam eſſe dicatur, perinde eſt infinitum, ut dies eſt, atque ludus: ex eo quia ſit aliud, atque aliud ſemper. Nam in his eſt eſſe potentia, atque actu. Eſt enim olympicus ludus, et quia fieri poteſt, & quia ſit.*

Non oportet autē potentia ens accipere, ſicut ſi poſsibile ſit hoc, ſtatuā ęs eſſe, quod et erit hoc, ſtatua: ſic & infinitum: quod erit actu. Sed qm̄ multipliciter eſt eſſe, quēadmodum dies & agon in ſemper aliud & aliud fieri, ſic et infinitum eſt. Et nāq; in his eſt, & potentia, & actu. Olympia n. ſunt, & in poſſe agonē fieri, & in eo quod ſit.

(ὁ ἀγὼν ὄντος certamen, ludus & dicitur ἀπὸ τοῦ ἀγωνίζω, q̄d eſt certo. ὀλύμπια.)

Oſtendit quomodo infinitū ſit in potētia. Dupliciter. n. inuenitur aliquid in potentia. Vno modo ſic ꝙ totū poteſt reduci in actū, ſicut poſsibile eſt hoc æs eſſe ſtatua, quod aliqñ erit ſtatua. non autē ſic dicitur eſſe infinitū in potentia. **F** Alio modo aliquid dicitur in potentia eſſe, quod poſtea ſit actu ens, non quidē totum ſimul, ſed ſucceſsiue. Multipliciter. n. dicitur aliquid eſſe, vel quia totū eſt ſimul, vt homo & domus, vel quia ſemper vna pars eius ſit poſt aliam, per quem modū dicitur eſſe dies, & ludus agonalis. Et hoc modo dicitur infinitū eſſe ſimul, & in potentia, & in actu. omnia. n. huiuſmodi ſimul ſunt in potētia, quantum ad vnam partem et actu quantū ad aliam. olympia. n. id eſt feſta agonalia, quæ celebrabantur in monte Olympo dicuntur eſſe, & durare ſm agones, vel poſſe fieri in actu: quia quandiu durabant iſta feſta, aliqua pars illorum ludorum erat in fieri, & aliqua erat vt in futurum fienda. Deinde cum dicit.

Patet autem infinitum in tempore diuerſo modo, & in hominibus, & in diuiſione magnitudinum eſſe. ARGY.

Aliter autem, & in tēpore manifeſtum quod infinitum, & in hominibus, & in diuiſionem magnitudinum.

G Comparat diuerſa infinita adinuicē. Et primo cōparat infinitum tēporis & generationis infinito, quod eſt in magnitudinibus. Secūdo cōparat infinitū ſm appoſitionem, & infinitum ſm diuiſionē in magnitudinibus, ibi. [Quòd autem ſecundum appoſitionem.] (Tex. cō. 58.) Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit, & dicit, ꝙ aliter manifeſtatur infinitum in generatione hominum & in tempore, & aliter in diuiſione magnitudinum. Secundo ibi.

Omnino nanq; hoc modo eſt infinitū, ut ſemper aliud, aliudq; ſumatur, et id quod accipitur ſit quidem finitum, at aliud atque aliud ſemper. Quare non oportet infinitum perinde accipere, atque hoc aliquid, ut hominem aut domum, ſed ut dies dicitur, atq; ludus, quorū eſſe nō ſubſtantia quædā eſt ortum: ſed in generatione ſemper corruptione q; conſiſtit finitum quidem, at aliud atq; aliud ſemper. ARGY.

Omnino quidem. n. ſic eſt infinitum, in ſem- **H** per aliud, & aliud accipiēdo: & acceptum quidē ſemper eſſe finitū, ſed ſemper alterū, & alterum. Quare infinitum non oportet accipere ſicut hoc aliquid, vt hominē, aut domum: ſed ſicut dies dicitur, & agon, quibus eſſe, nō ſicut ſubſtātia quędam factū eſt, ſed ſemper in generatione, aut corruptione finitum, ſed ſemper alterum, & alterū.

(Te. cō. 58. In ipſo ſtatī principio te. doſcit aliqd qđ in ſin plu. litera habet. hæc videlicet verba. Amplius ipſum aſ ſe multipliciter dicitur.)

Oſtendit q̄d ſit cōe omnibus infinitis. & dicit, quod hoc omnino, & vniuerſaliter in omnibus infinitis inuenitur, ꝙ infinitum eſt in ſemper aliud & aliud accipiēdo ſm quādā ſucceſsionē, ita tñ ꝙ quicquid accipitur in actu de infinito, totum ſit finitū. Vnde nō oportet accipere ꝙ infinitū ſit aliquid totū ſimul exiſtens, ſicut hoc aliquid demonſtratum, ſicut accipimus hoīem, vel domū, ſed ſicut ſunt ſucceſsiua, vt dies, & ludus agonalis, quorū eſſe nō eſt hoc modo, q aliquid eorū ſit ſicut quædā ſubſtantia perfecta tota actu exiſtens.

ſtens. In generatione autẽ,& corruptione,etſi in infinitum procedaĩ,ſemper illud quod accipiĩ in actu,eſt finitũ.in toto.n.decurſu generationis, etiã ſi procedatur in infinitũ,& omnes homines, qui ſimul accipiunĩ ſunt finiti ſecũdũ numerũ:et huiuſmodi finitũ oportet accipere alterũ,et alterũ, ſm ꝙ quidam homines ſuccedunt quibuſdam. Tertio ibi.

ARGY. *Verum in magnitudinibus quidem hoc accidit,permanente eo,quod ſumptum:in hominibus autem,atq; tempore accidentibus,ita ut non deficiant.*

Sed in magnitudinibus quidem permanente accepto,hoc accidit: in hominibus autem,& tẽpore corruptis,ſic vt non ſit deficere.

Oſtendit differẽtiam & dicit,ꝙ illud finitum, quod accipimus in magnitudinibus,vel apponendo vel diuidendo, permanet,& non corrũpitur. Sed illa finita,quæ accipiuntur in infinito,decurſu temporis & generationis humanæ corrumpuntur:ita ꝙ per iſtum modum non contingit tempus,& generationem deficere. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atqui infinitum,quod in additione, et quod in diuiſione cõſiſtit,idem quodammodo eſt. Fit.n.in magnitudine finita,per additionem è contra. Nam ut cum diuiditur,cernitur in infinitũ abitio,ſic cũ additio fit,ad magnitudinem ipſam determinatam uidebitur. Etenim ſi quiſpiam in magnitudine finita,definita magnitudine ſumpta,eadem aliã accipiat ratione,nõ eandem totius magnitudinem ſumẽs: non pertranſibit unquam magnitudinẽ illam finitam. Sin uero hoc pacto rationem augeat,ut ſemper magnitudinem eandem accipiat,pertranſibit ſanè, propterea quòd omnẽ finitum quouis cõſumitur definito. Alio igitur modo non eſt infinitũ in rebus,ſed hoc pacto,potẽtia inquam,atq; diuiſione. Et actu etiam eſt,perinde atq; diem,ac ludum dicimus eſſe. Et potentia ſic eſt,ut materies,& non per ſe, ut ipſum finitum. Et additione igitur, hoc pacto eſt potentia,infinitum: quod quidem aliquo modo dicimus idem eſſe, quo id, quod in diuiſione conſiſtit. Semper enim eſt aliquid ipſius extra ſumendum.*

Te.cõ.59. Quod autem ſecundũ appoſitionem,idẽ quodammodo eſt, & quod eſt ſecundum diuiſionẽ. Infinitum.n.ſecundum appoſitionẽ fit e contrario: ſecundum ꝙ.n.diuiſum videtur in infinitũ, ſic appoſitũ videbitur ad determinatũ. In finita enim magnitudine, ſic accipiẽs aliquis determinatum accipiet eadẽ ratione,non eandẽ aliꝗ magnitudinem ratione accipiẽs,non trãſibit finitũ. NOTA Sin vero ſic augmẽtet,vt ſemper eandem aliquã ſit accipere magnitudinẽ, tranſibit finitum,propter id, ꝙ omne finitũ abſumiĩ quolibet finito. Aliter quidẽ igitur nõ eſt, ſic autẽ eſt infinitum potẽtia,& diuiſione. Et actu autẽ eſt,ſicut diem eſſe dicimus & agonem,& potẽtia ſic,ſicut mate-

Te.cõ.60. riã,& nõ per ſe,ſicut finitũ. Et ſecũdũ appoſitionẽ igitur ſic infinitũ potentia eſt, quod idẽ dicimus quodãmodo eſſe ei, quod eſt ſm diuiſionẽ. ſemper quidẽ.n.aliquid ipſius extra eſt accipere.

Comparat duo infinita, quæ ſunt in magnitudinibus,ſ. ſm appoſitionem,& ſm diuiſionem. Et circa hoc tria facit. Primo ponit conuenientiã inter vtrunq; infinitum,ſecũdo oſtendit differentiam ibi. [Non tñ excellit.] tertio inducit quandã cõcluſionem ex dictis ibi. [Quare neq; eſt excellere.] Dicit ergo primo, ꝙ quodãmodo infinitũ per appoſitionem eſt idẽ cum infinito ſm diuiſionẽ: quia infinitũ ſm

Secũda parte te.c.60. in tertia parte.

A appoſitionẽ ſit ex oppoſito cũ infinito ſm diuiſionẽ. ſm.n. ꝙ aliquid diuiditur in infinitũ, ſm hoc in infinitũ videtur poſſe apponi ad aliquã determinatam quantitatẽ. Manifeſtat igitur quomodo ſit infinitũ diuiſione in magnitudine. & dicit ꝙ,ſi aliquis in aliqua magnitudine finita, accepta aliqua parte determinata per diuiſionẽ, ſemper accipiat diuidẽdo alias partes,ſm eandẽ rationẽ,i. proportionem, ſed non ſm eandẽ quantitatẽ,in eadem proportione, non pertranſibit diuidẽdo illud finitũ. puta,ſi a linea cubitali accipiat medietatẽ,et iterũ a reſiduo medietatẽ, ſic in infinitum procedere poteſt. ſeruabitur.n. in ſubtrahẽdo eadẽ proportio,ſed non eadẽ quantitas ſubtracti. minus eſt.n.ſm quantitatem dimidiũ dimidij,ꝙ̃ dimidiũ totius. Sed,ſi ſemper ſumeret eandẽ quãtitatẽ, oporteret ꝙ ſemper magis ac magis augeretur proportio: puta ſi a quãtitate.x.cubitorũ ſubtrahatur vnus cubitus,ſubtractũ ſe habet ad totũ in ſubdecupla proportione. Si autem iterum a reſiduo ſubtrahatur vnus cubitus, ſubtractũ ſe habebit in maiori proportione.

B minus.n.vnus cubitus exceditur a nouẽ ꝙ̃ a decem. ſicut igitur ſeruãdo eandem proportionẽ diminuitur quãtitas, ita ſumẽdo eandem quantitatẽ augetur proportio. Si ergo aliquis ſic ſubtrahendo ab aliqua magnitudine finita, ſemper augeat proportionẽ ſumendo eandẽ quantitatem,tranſibit diuidẽdo magnitudinẽ finitam. puta ſi a linea cẽtum cubitorum,ſemper ſubtrahat vnũ cubitũ.& hoc ideo quia omne finitum cõſumitur quocunq; finito ſemper accepto. Aliter igitur infinitum non eſt ſecundũ diuiſionẽ niſi in potentia,quod tñ ſimul eſt actu cũ potentia, ſicut dictũ eſt de die in tẽpore,& de agone. Et cum infinitũ ſit ſemper in potentia,aſſimilatur materiæ,quę eſt ſemper in potẽtia,& nõ eſt per ſe exiſtẽs in actu totũ,ſicut finitũ eſt in actu. & ſicut infinitum ſecundum diuiſionẽ eſt in potentia, cum actu ſimul,ſimiliter dicendum eſt de infinito ſecũdum appoſitionem, quod quodammodo eſt idem cum infinito ſecũdum diuiſionem,vt dictum eſt. Inde autẽ manifeſtum eſt,ꝙ infinitum per appoſitionem eſt in potentia: quia ſemper con-

Infinitũ aſſimilatur materiæ.

C tingit aliquid aliud accipere apponendo. Secundo ibi.

ARGY. *Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem,ut in diuiſione definitam exuperat omnem,& ſemper minor euadit.*

Non tamen excedit omnem determinatã magnitudinem: ſicut in diuiſione excedit omnem determinatam,& erit minor.

Oſtendit differentiã inter infinitum ſecundũ appoſitionem,& infinitum ſecũdum diuiſionem. & dicit,ꝙ infinitũ per appoſitionẽ non excedit in maius,omnẽ magnitudinẽ finitam determinatã,vel datam: ſed infinitũ ſecũdum diuiſionem, excedit omnẽ determinatã paruitatem in minus. accipiamus.n.aliquam determinatã paruitatẽ, puta vnius digiti,ſi lineã centum cubitorũ diuidam in infinitum,accipiendo ſemper dimidiũ,venietur ad aliquid minus vno digito. Sed apponendo in infinitum e cõtrario diuiſioni, erit

D dare aliquam quantitatem finitam,quæ nunꝗ̃ pertranſibitur. Dentur.n.duæ magnitudines, quarũ vtraq; ſit.x.cubitorum:& tertia,quæ ſit.xx. Si igitur id, quod ſubtraho in infinitum,accipiendo ſemper dimidium ab vna magnitudine.x.cubitorum,addatur alteri, quæ etiam eſt.x.cubitorum nũquam peruenietur in infinitũ apponendo ad menſuram quantitatis,quæ eſt.xx.cubitorum: quia quantum remanebit in magnitudine,cui ſubtrahitur, tãtum deficiet a menſura data in quantitate,cui addetur. Tertio ibi.

ARGY. *Vt autem omnem additionem exuperet,neq; potentia eſſe poteſt: ſiquidem non ſit per accidẽs actu infinitum, ut Naturales,id corpus infinitũ eſſe dicũt,quod extra mundũ collocauere,cuius ſubſtãtia aer eſt,aut aliquid tale. Sed, ſi infinitum actu ſenſibile corpus, hoc pacto in ratione rerũ eſſe non poteſt,patet neq; per additionẽ poſſe,ſic eſſe potentia infinitũ,niſi(ut dictũ eſt)diuiſionis cõtrario modo.*

Vt

Vt autem omnẽ excedat ſecũdum appoſitionem: neq; potẽtia poſſibile eſt eſſe, ſiquidem nõ eſt ſecundũ accidens actu infinitum ſicut dicunt Phyſiologi, extra corpus mũdi, cuius ſubſtantia eſt aer, aut aliud huiuſmodi. Sed, ſi nõ poſſibile eſt, q infinitũ corpus ſenſibile actu ſit, manifeſtũ q neq; potentia vtiq; erit ſecũdum appoſitionẽ, ſed aut, (ſicut dictum eſt,) è contrario diuiſioni.

Inducit concluſionẽ ex dictis. Et primo inducit eã, ſecundo manifeſtat per dictũ Platonis ibi. [Qm̃ & Plato.] Dicit ergo, q ex quo appoſitio in infinitum non facit trãſcendere omnem determinatã quantitatem, nõ eſt poſsibile eſſe, nec etiam in potẽtia, q excedatur omnis determinata quãtitas per appoſitionẽ. quia, ſi eſſet in natura potẽtia ad appoſitionem tranſcendentẽ omnem quantitatẽ, ſequeretur q eſſet actu infinitũ: ſic q infinitũ eſſet accidẽs alicui naturæ, ſicut Naturales Philoſophi extra corpus huius mũdi, quod videmus, ponũt q eſt quoddã infinitum, cuius ſubſtãtia eſt aer, vel aliquod aliud huiuſmodi. Si ergo non eſt poſsibile eſſe corpus ſenſibile actu infinitũ, (vt oſtenſum eſt,) ſequitur q non ſit potẽtia in natura ad appoſitionem tranſcendentem omnem magnitudinem: ſed ſolum ad appoſitionem infinitam per contrarium diuiſioni (vt dictum eſt.) Quare autẽ, ſi eſſet potentia ad infinitam additionem tranſcendentem omnem magnitudinem, ſequatur eſſe corpus infinitum in actu, non autem ad additionem infinitam in numeris, tranſcendentem omnem numerum, ſequatur eſſe numerum infinitum in actu, infra oſtendetur. Secundo ibi.

Te. cõ. 61. | Te. cõ. 69.

ARGY. *Nam & Plato infinita duo propterea facit, quòd in accretione exuperare uidetur, & in diuiſione in infinitum abire. At quanquàm duo fecit, non tamen utitur. In numeris enim neq; proceſſio per diuiſionem eſt infinita (unitas enim minimum eſt:) neq; accretio, uſq; nanq; ad denarium incrementa numeri fiunt.*

Te. cõ. 61. Qm̃ & Plato propter hoc infinita duo fecit, quod & in augmentũ videtᷣ excellere, & in infinitũ abire, & ad annihilationẽ. Faciẽs tñ duo, nõ vtitur duobus. neq; n. in numeris ſecundũ diuiſionem, infinitũ eſt (vnitas. n. minimũ eſt) neq; ĩ augmentum, vſq; nanq; decem facit numerum.

Manifeſtat quod dixerat per dictum Platonis: et dicit q, quia infinitũ in appoſitione magnitudinũ eſt per oppoſitã diuiſionẽ: propter hoc Plato duo fecit infinita, ſ. magnum, quod pertinet ad additionẽ, & paruũ, quod pertinet ad diuiſionem: quia, ſ. infinitũ videtur excellere, & per additionem in augmentũ, & per diuiſionẽ in decremẽtum, vel tendendo in nihil. Sed cũ ipſe Plato faciat duo infinita, non tñ vtitur eis: quia cum numerum poneret ſubſtantiã eſſe omnium rerum, in numeris non inuenitur infinitum per diuiſionem: quia in eis eſt minimum, vnitas: neq; etiam per additionem ſecundum ipſum, quia dicebat q ſpecies numerorum nõ variantur niſi vſq; ad. x. et poſtea reditur ad vnitatem computando vndecim, & duodecim, & cætera.

Simplicius in hui⁹ te. expoſitione loquẽdo oſtendit Platonẽ hu⁹ ſententiæ haud fuiſſe.

LECTIO XI.

Antiquorum de infinito definitionem refellens, propriam ac veram aſſignat.

ARGY. *Fit autem, ut infinitum ſit contrario modo, atque alij dicunt. Non enim id eſt infinitum, cuius nihil eſt extra, ſed id, cuius aliquid ſemper eſt extra.*

Te. cõ. 62. ACcidit autẽ contra eſſe infinitũ, q̃ ſicut dicunt. Non enim cuius nihil eſt extra, ſed cuius ſemper aliquid eſt extra, hoc infinitum eſt.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit quomodo eſt infinitũ, hic oſtẽdit quid ſit infinitũ. Et circa hoc tria facit. primo oſtendit quid ſit infinitũ. ſecundo ex hoc aſſignat rationẽ eorũ, E quæ de infinito dicũtur ibi. [Secundum rationẽ autem accidit.] tertio ſoluit rationes, quæ ſupra poſitæ ſunt ibi. [Reliquum autẽ eſt.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid ſit infinitũ, excludẽs quorundã falſam definitionem. Secundo excludit quandã falſam opinionẽ, conſequentem ex illa falſa definitione ibi. [Qm̃ hinc accipiũt dignitatẽ.] Circa primũ tria facit. Primo proponit quod intẽdit, ſecundo manifeſtat propoſitũ ibi. [Signum nanq;.] tertio infert quandã concluſionem ex dictis ibi. [Vnde melius eſt opinandũ.] Dicit ergo primo, q cõtrario modo definiendũ eſt infinitũ, q̃ ſicut quidã definierunt. dixerunt. n. quidam, q infinitũ eſt extra quod nihil eſt. ſed e contra dicendũ eſt, q infinitum eſt cuius eſt ſemper aliquid extra. Secundo ibi.

Te. cõ. 67. | Te. cõm. 71. | Tex. cõ. 63. | Secũda parte 62. te. | Secũda parte te. 64.

ARGY. *Cuius hoc indicium eſt, nam et annulorum eos, qui pala carent, infinitos homines dicunt, quia ſemper aliquid eſt extra ſumendum: per ſimilitudinem tamen quandam, & non proprie. Oportet. n. & hoc eſſe, & nunquam idẽ* F *inſuper ſumi. In circulo uero non ita fit, ſed ſemper, quod deinceps ſumitur, eſt ſolum aliud. Infinitum igitur id eſt, cuius ſemper aliquid extra, ratione quãtitatis accipi poteſt.*

Signum autem eſt. & nanq; annulos dicunt infinitos, vt habentes circulationẽ: quia ſemper eſt extra accipere, ſecundum ſimilitudinẽ quandam dicentes, non tamẽ propriæ. Oportet enim & hoc eſſe, & nunquã idem recipi. in circulo autem non ſic fit, ſed ſemper quod eſt conſequenter, ſolum alterum. Infinitũ quidem igitur hoc eſt, cuius, ſecundum quantitatem accipientibus, ſemper eſt aliquid accipere extra.

te. cõ. 63. Hinc ex Alex. expoſitiõe habemus primã diuiſionis rationẽ quãtitatis cõpetere. Secũda parte, Tex. 63.

Manifeſtat propoſitũ, & primo oſtẽdit, q ſua aſsignatio ſit bona, ſecũdo q aſsignatio Antiquorũ ſit incõpetens ibi. [Cuius autẽ nihil eſt extra.[Oſtẽdit ergo primo, q infini- G tum ſit cuius ſemper eſt aliquid extra, per quoddã ſignum. Dicunt. n. quidã, q annuli ſunt infiniti, quia per hoc, q habent quãdam circulationem, ſemper eſt ibi ſupponere partem ad partẽ acceptam. ſed hoc dicitur ſm ſimilitudinẽ, & nõ proprie: quia ad hoc q aliquid ſit infinitum, requiritur hoc, ſ. q extra quãlibet partem acceptã, ſit quædam alia: ita tñ q nunq̃ reſumatur illa, quæ prius fuit accepta. Sed in circulo nõ eſt ſic, quia pars, quæ accipitur poſt aliam partẽ, eſt alia ſolũ ab ea, quæ immediate accepta eſt, nõ tñ ab omnibus partib⁹ prius acceptis: quia vna pars poteſt multoties ſumi, ut patet in motu circulari. Si igitur annuli dicũtur infiniti propter hãc ſimilitudinem, ſequitur, q illud, quod eſt vere infinitũ, ſit cui⁹ ſemper ſit accipere aliquid extra ſi aliquis velit accipere eius quantitatẽ. Non. n. poteſt cõprehẽdi quãtitas infiniti, ſed ſiquis velit eã accipere, accipiet partem poſt partẽ in infinitũ (vt ſupra dictũ eſt.) Secũdo ibi.

ARGY. *Cuius uero nihil eſt extra, id perfectum, ac totũ. Hoc. n. pacto totum conſueuimus definire, totum dicentes id eſſe,* H *cuius nil prorſus abeſt. ut hominem totum, aut ciſtellam, atq; ut quodq; ſic, & id quod proprie totum eſt: ueluti totum ipſum, cuius nihil eſt extra. Cuius uero aliquid abeſt, id quicquid abeſt, uniuerſum non eſt. Totum autem, et perfectum, aut idem penitus ſunt, aut naturã finitimam habẽt. Perfectũ uero nihil eſt prorſus, quod non habeat finẽ.*

Cuius autẽ nihil eſt extra, hoc perfectũ eſt, & totũ. Sic. n. definimus totũ, cui nihil abeſt, vt hominẽ totum, aut arcã. Sicut aũt definimus ſingulare, ſic, & quod proprie: vt totũ cuius nihil eſt extra. cuius aũt abſentia extra eſt: non omne eſt, cũ abſit. Totum autẽ, et perfectum, aut idẽ penitus, aut proximũ ſm naturã eſt. Perfectum autẽ nullum, nõ habens finem. finis autem terminus eſt. Tex. 64.

Probat,

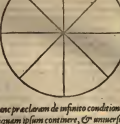
Probat, ꝙ definitio Antiquorū ſit incōpetens, tali ratione. Id cuius nihil eſt extra, eſt definitio perfecti et totius: qđ ſic probat. definitur. n. vnūquodq; totū eſſe, cui nihil deeſt: ſicut dicimus hominē totum, aut arcam totā, quibus nihil deeſt eorū, quæ debēt habere. Et ſicut hoc dicim⁹ in aliquo ſingulari toto, vt eſt hoc particulare, vel illud, ita etiā hęc ratio cōpetit ei, quod eſt vere, & proprie totū, ſ. in Vniuerſo, extra quod ſimpliciter nihil eſt. Cum autem aliquid deſit per abſentiā alicuius intrinſeci, tunc non eſt totū. Sic igitur manifeſtū eſt, ꝙ hæc eſt definitio totius. Totum eſt, cuius nihil eſt extra. Sed totū & perfectum, vel ſunt penitus idem, vel ſunt propinqua ſm naturā. (Et hoc ideo dicit, quia totum nō inuenitur in ſimplicibus, quæ nō habent partes: in quibus tñ vtimur nomine perfecti) per hoc igiť manifeſtū eſt, ꝙ perfectū eſt, cuius nihil eſt extra ipſum. Sed nullū carens fine eſt perfectū (quia finis eſt perfectio vniuſcuiuſq;.) Finis autē eſt terminus eius, cuius eſt finis nullū igiť infinitū, & interminatū eſt perfectum. Non ergo cōpetit infinito definitio perfecti, cuius. ſ. nihil eſt extra. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quocirca putandum eſt, melius Parmenidem, Meliſſo dixiſſe. Hic enim ipſum infinitum totum appellat. Parmenides autem totum dicit eſſe finitum, a medio æque diſtās. Fieri enim non poteſt, ut infinitum cum toto, ac uniuerſo, perinde atque cum lino linum nectatur.*

Vnde melius eſt opinandū. Parmenidē, Meliſſo dixiſſe. Hic quidē. n. infinitū totū dicit, ille autē. totum finiri a medio ęque pugnās. Non. n. linum lino eſt continuare omni, & toti infinitū.

Inducit quandam concluſionē ex dictis. Quia enim infinito non competit definitio totius, manifeſtū eſt, ꝙ melius dixit Parmenides, ꝗ̄ Meliſſus. Meliſſus enim dixit totum Vniuerſum eſſe infinitum: Parmenides vero dixit, quōd totum finitur per ęque pugnās a medio: in quo deſignauit corpus vniuerſi eſſe ſphericum. In ſpherica, n. figura lineæ a medio uſq; ad terminum, ſ. circunferentiam ducuntur ſm æqualitatē quaſi æque pugnantes ſibi inuicem. Et recte dicitur, ꝙ totum vniuerſum ſit finitum: quia totū, & infinitū, non ſe inuicē cōſequuntur, quaſi ſibi continuata, ſicut lino cōtinuatur linū, in filando. Erat enim prouerbiū vt ea, quæ conſequuntur, dicerentur ſibi cōtinuari ſicut linum lino. Deinde cū dicit.

Lineæ a centro ad circumferentiam ducuntur ſm ęqualitatē.

ARGY. *Nam hic, & hanc præclaram de infinito conditionem accipiunt, omnia inquam ipſum continere, & uniuerſum in ſeipſo complecti. habet enim ſimilitudinem quandam ad totum. Infinitum enim materia perfectionis magnitudinis eſt: & id quod eſt potentia totum, non actu. Eſt autem diuiſibile & ad diminutionem, et ad additionem contrariam: totumq;, atq; finitum non per ſe, ſed per aliud, et non continet, ſed ut infinitum eſt, continetur. Quapropter, & ignotum eſt ea ratione, qua eſt infinitum: materia nanque formam non habet. Quare patet partis magis infinitum, quàm totius rationem ſubire. materia nanque pars eſt totius, perinde ac æs eſt aneæ ſtatuæ pars.*

A Quoniam hinc accipiunt dignitatem de infinito, ꝙ eſt omnia continens: & omnia in ſeipſo habens, propter id quod habet ſimilitudinem quādam cū toto. Eſt. n. infinitū perfectionis magnitudinis materia: & quod potentia totum eſt, actu vero nō. Diuiſibile autē eſt & ad diuiſionē, & ad oppoſitā appoſitionem. Totum autē & finitum, nō ſecundū ſe, ſed ſecundum aliud: & nō continet, ſed cōtinetur, inquātum eſt infinitum. Vnde ignotum eſt, inquantum eſt infinitū ſpeciem enim nō habet materia. Ergo manifeſtum eſt, ꝙ magis in partis ratione ſit infinitum, ꝗ̄ in totius. pars. n. materia totius eſt, ſicut æs ſtatuæ. Tex. cō. 65. te. cō. 66.

Excludit quandam falſam opinionē ex prędicta definitione falſa exortam. Et primo cōiter quantum ad omnes. B ſecūdo ſpecialiter quantū ad Platonē ibi. [Qm̄ ſi cōtinet.] Secūda parte. te. cō. 66. Dicit ergo primo, ꝙ, quia æſtimauerunt infinitū coniungi toti, hinc acceperūt quaſi [dignitatem.] i. rem per ſe notā, de infinito, ꝙ omnia cōtineret: & omnia in ſe haberet propter hoc, ꝙ habet quandā ſimilitudinem cum toto, ſicut id, quod eſt in potentia, habet ſimilitudinē cum actu. Infinitū enim inquantū eſt in potētia, eſt ſicut materia reſpectu perfectionis magnitudinis: et eſt ſicut totū in potētia, non autē in actu. Quod patet ex hoc, ꝙ infinitū dicitur ſm ꝙ poſſibile eſt aliquid diuidi in minus, & ſm ꝙ ex oppoſito diuiſioni poteſt fieri appoſitio (vt ſupra dictū eſt.) Sic igitur infinitum ſm ſe, i. ſm propriam rationem, eſt in potentia totū: & eſt imperfectū, ſicut materia non habens perfectionē. Non autē eſt totum, & finitū ſecundum ſe, i. ſm propriā rationē, qua eſt infinitū: ſed ſm aliud, i. ſecundum finē, & totum, ad quod eſt in potētia. diuiſio. n. quæ eſt poſſibilis in infinitū, ſm ꝙ ad aliquid terminatur, dicitur eſſe perfecta: & ſm ꝙ vadit in infinitū eſt imperfecta. Et manifeſtū eſt ꝙ, cum C totius ſit cōtinere: materiæ autē contineri, ꝙ infinitū inquantum huiuſmodi, nō continet, ſed cōtinetur: inquātum. ſ. id, quod de infinito eſt in actu, ſemper cōtinetur ab aliquo maiori, ſm ꝙ poſſibile eſt aliquid eſſe extra accipere. Ex hoc autē, quod eſt ſicut ens in potētia, non ſolū hoc ſequitur, ꝙ infinitum continetur, & nō contineat: ſed etiam ſequuntur duæ aliæ cōcluſiones: quarum vna eſt, ꝙ infinitum inquantum huiuſmodi eſt ignotum: quia eſt ſicut materia non habens ſpeciem, i. formam (vt dictum eſt:) materia autem nō cognoſcitur niſi per formam. Alia concluſio eſt, quæ ex eodem ſequitur: ꝙ infinitum magis habet rationem partis, ꝗ̄ totius: quia materia comparatur ad totum, vt pars. Et recte infinitum ſe habet vt pars, inquantum non eſt de ipſo accipere niſi aliquam partem in actu. Secundo ibi.

Nam, ſi in rebus ſenſibilibus continet, & in intelligibilibus etiam ipſum magnum, & paruum, continere res intelligibiles oportebat. at abſurdum eſt profecto ac im- D *poſſibile, id, quod eſt ignotum, atque indefinitum, continere ac definire.* ARGY.

Quoniam ſi continet in ſenſibilibus, & in intelligibilibus magnum, & paruū, oportuit continere intelligibilia. inconueniens autem & impoſſibile eſt ignotum, & indeterminatum continere, & determinare. Affert Platonicā veritatē Simpl. hoc in loco ipsā contra Ariſt. acerrime tuetur.

Excludit opinionē Platonis, qui ponebat infinitū tā in ſenſibilibus, ꝗ̄ in intelligibilibus. et dicit, ꝙ ex hoc manifeſtum eſt etiā, ꝙ, ſi magnū & paruū, quibus Plato attribuit infinitū ſint in ſenſibilibus, & in intelligibilibus tanq̄ continentia (propter hoc, ꝙ cōtinere attribuitur infinito) ſequitur, ꝙ infinitū contineat intelligibilia. ſed hoc videtur eſſe incōueniens, & impoſſibile, ꝙ infinitum, cum ſit ignotum & indeterminatum, contineat et determinet intelligibilia. Non. n. determinantur nota per ignota, ſed magis e contra.

LECTIO

LECTIO XII.

Quarundam propoſitionum de infinito intellectus: eoq; in diuerſis diuerſimode inuento quonammodo Geometræ vtantur.

ARGV. *Atqui cum ratione etiam fit, ut id quidem, quod in additione conſiſtit, nõ uideatur eſſe ſic infinitum, ut omnem exuperet magnitudinẽ. Id uero, quod in diuiſione conſiſtit, infinitum eſſe iſtiuſmodi uideatur. Infinitum enim intus perinde, atq; materia continetur, forma autem continet.*

Te. cõ. 67. SEcundum rationẽ autẽ accidit, vt quod eſt et ſm appoſitionẽ nõ eſſe videatur infinitũ ſic, vt omnem excedat magnitudinem, in diuiſione autem eſſe. continetur enim ſicut materia intus & infinitum: continet autem ſpecies.

Poſita definitione infiniti, hic ex definitione aſsignata aſſignat rationẽ eorum, quæ de infinito dicuntur. Et primo eius, quod dicit̃ de apppoſitione & diuiſione infiniti. ſecundo eius, quod infinitũ in diuerſis ſecundũ ordinẽ inuenitur ibi. [Infinitum autẽ nõ idem eſt.] tertio eius, quod Mathematici vtũtur infinito ibi. [Non remouet autẽ ratio.] quarto eius, quod infinitũ ponitur principium ibi. [Qm̃ autem cauſę.] Circa primũ duo facit. Primo aſsignat rationẽ eius, quod dicitur de infinito, circa diuiſionẽ, & appoſitionẽ in magnitudinibus. ſecũdo eius, quod dicitur in numeris per comparationẽ ad magnitudines ibi. [Rationabiliter autẽ eſt.] Dictum eſt autẽ ſupra, q appoſitio in infinitum ſic inuenitur in magnitudinibus, q tñ nõ exceditur per hoc quęcunq; determinata magnitudo. Sed diuiſio in infinitum ſic inuenitur in magnitudinibus, q diuidẽdo tranſit̃ quęcũq; quantitas in minus (vt ſupra expoſitũ eſt.) Hoc autẽ ſecundum rationẽ dicit accidere: quia, cum infinitũ habeat rationem materiæ, cõtinetur intus ſicut materia. illud aũt, quod continet, eſt ſpecies et forma. manifeſtũ eſt autem ex ĩjs, quę dicta ſunt in Secũdo, q totum habet rationem formæ, partes autem rationẽ materiæ. cum ergo in magnitudinibus a toto itur ad partes per diuiſionem, rationabile eſt, q ibi nullus terminus inueniatur, qui nõ tranſcendatur per infinitã diuiſionem. ſed in additiõe itur a partibus ad totum, quod habet rationem formæ continentis, et terminantis: vnde rationabile eſt q ſit aliqua determinata quantitas, quam infinita appoſitio non tranſcendat. Secundo ibi.

w. cõ. 70.
Tex. cõ. 72.
Te. cõ. 72.
Tex. cõ. 68. Cur appoſitione determinatam quãtitatem non ſit excedere diuiſione aũt ſic.

ARGV. *Cum ratione etiam accidit in numero quidem uerſus minus minimum eſſe finemq;: uerſus autem plus omnem ſemper multitudinem exuperare. In magnitudine uero cõtrarium. Verſus quidem minus omnem magnitudinem exuperare, uerſus autem maius non eſſe magnitudinem infinitam. Hæc enim ita propterea fiunt, quòd ipſum unum quicquid tandem id ſit, indiuiſibile eſt. homo nanq; unus eſt homo, non multi. Numerus autem eſt una plura, quantauè quædam. Quare ad indiuiſibile ſtetur neceſſe eſt. Duo enim ac tria denominatiua nomina ſunt, & cæterorum quiſq; numerorum ſimili modo.*

Te. cõ. 68. Rationabiliter autem eſt, & in numero quidem, ad minimum verſus eſſe terminũ: ad plus autem ſemper omnem excellere multitudinem. In magnitudinibus autem e contrario. In minus quidem excedere omnem magnitudinẽ, ſed in maius nõ eſſe magnitudinem infinitam. Cauſa autem eſt, quia vnum eſt indiuiſibile, quodcunque vnum ſit, vt homo, vnus homo, et nõ multi. numerus autem eſt vno plura, & quanta quædã. quare, neceſſe eſt ſtare ad indiuiſibile. duo nanq; & tria denominatiua nomina ſunt, ſimiliter, & aliorum numerorum vnuſquiſque.

Aſsignat rationem de infinito in numeris per comparationem ad magnitudines. Dicitur enim q in numero inuenitur aliquis terminus in minus, quem non eſt diuidendo tranſcẽdere, ſed nõ inuenitur aliquis terminus in plus: quia quolibet numero eſt inuenire alium maiorem per additionem. in magnitudinibus autem eſt e cõtra (vt dictum eſt.) Et huius rationem aſsignat, & primo quidem quare in numeris aliquis terminus inuenitur, qui in minus non tranſcenditur diuidendo. huius enim ratio eſt: quia omne vnũ, inquantum vnum eſt indiuiſibile, ſicut homo indiuiſibilis eſt vnus homo, & non multi. Quemlibet autem numerum oportet reſoluere in vnũ: quod patet ex ipſa ratione numeri. numerus. n. hoc ſignificat, q ſint aliqua plura vno: quælibet autem plura excedentia vnũ ſiue plus, uel minus, ſunt determinatę ſpecies numerorum. vnde, cũ vnum ſit de ratione numeri, & de ratione vnius ſit indiuiſibilitas, ſequit̃, q diuiſio numeri ſtet in termino indiuiſibili. Quod autem dixerat, q de ratiõe numeri ſit, q ſint plura uno, manifeſtat per ſpecies: quia duo, & tria, & quilibet alius numerus denominatur ab vno. vnde dicitur in quinto Meta. ſubſtãtia ſenarĳ eſt in hoc, q ſit ſexies vnum: non autem in hoc q ſit bis tria, vel ter duo: quia ſequeretur, q vnius rei eſſent plures definitiones, & plures ſubſtantię: quia ex diuerſis partibus diuerſimode conſurgit vnus numerus. Secundo ibi.

Numerus in infinitum ex... non ſit diuiſibilis. e contrario diuiſione magnitudinis.
Te. cõ. 19.

ARGV. *Verſus autẽ plus, ſit ut ſemper intelligatur. diuiſiones enim magnitudinis, duas in partes æquales ſunt infinitæ. Quare potẽtia quidem eſt, actu nõ eſt. ſed ſemper id, quod accipitur, multitudinẽ omnẽ exuperat definitã. Sed nõ eſt ſeparabilis hic numerus diuiſionis, nec infinitũ permanet: ſed ſit, et quemadmodum tempus, et ipſe numerus tẽporis.*

In plus autem, ſemper eſt intelligere, infinitæ enim ſunt bipartitiones magnitudinis. Quare potentia quidem eſt, actu vero non: ſed ſemper excedit, acceptum omnem determinatam multitudinem. Sed non ſeparabilis eſt hic numerus a deciſione: neq; manet infinitas, ſed fit ſemper ſicut & tempus, & numerus, temporis.

Aſsignat cauſam quare in numeris additio excedit omnem determinatam multitudinẽ. & dicit, q poſſumus ſemper intelligere, quolibet numero dato, aliũ maiorẽ, per hoc q magnitudo diuiditur in infinitum. manifeſtum eſt enim q diuiſio cauſat multitudinem. vnde quãto plus diuiditur magnitudo, tanto maior multitudo cõſurgit: & ideo ad infinitam diuiſionem magnitudinum, ſequitur infinita additio numerorũ. Ideo ſicut infinita diuiſio magnitudinis non eſt in actu, ſed in potentia: & excedit omne determinatum in minus (vt dictum eſt) ita additio numerorum infinita, non eſt in actu, ſed in potentia: & excedit omnem determinatam multitudinem. Sed hic numerus, qui ſic in infinitũ multiplicatur, nõ eſt numerus ſeparatus a deciſione magnitudinum. Circa quod ſciendum eſt q diuiſio (vt dictũ eſt) multitudinem cauſat. Eſt autẽ diuiſio duplex. Vna formalis, quæ eſt per oppoſita, & alia ſecundum quãtitatem. Prima autem diuiſio cauſat multitudinem, quæ eſt de trãſcendentibus, ſm q ens diuiditur per vnum & multa. Sed diuiſio continuæ quantitatis cauſat numerum, qui eſt ſpecies quãtitatis, inquãtum habet rationem mẽſuræ: & hic numerus multiplicabilis eſt in infinitum, ſicut & magnitudo diuiſibilis eſt in infinitum. Sed multitudo, quæ ſequitur diuiſionem formalem rerum, non multiplicatur in infinitum: ſunt enim determinatæ ſpecies rerum, ſicut & determinata quantitas Vniuerſi. Et ideo dicit, q hic numerus, qui multiplicatur in infinitũ, non ſeparat̃ a diuiſione continui. Neq; tñ hic numerus ſic eſt infinitus, ſicut aliquid permanẽs: ſed ſicut ſemper in fieri exiſtẽs, inquãtũ ſucceſsiue addit̃ ſupra quẽlibet numerum datũ, ſicuti etiã eſt de tempore, et de numero tẽporis: numerus. n. tẽporis creſcit ſucceſsiue per additionẽ diei ad diẽ, non q oẽs dies ſint ſimul, Deinde cũ dicit,

Diuiſionũ duplex genus.

In

ARGY.

In magnitudinibus autem contrarium eſt. Nam diuiditur quidem in infinita continuum ipſum. Verſus autem maius non eſt infinitum. quantum. n. contingit potentia eſſe, tantũ & actu eſſe contingit. Quare, cum infinitũ nullum ſit ſenſibile corpus, nõ cõtingit definitæ magnitudinis omnis exuperationẽ eſſe. alioquin, maius cœlo aliquid erit.

Te.cõ.69. In magnitudinibus autẽ contrarium eſt. diuiditur.n.in infinita continuum. In maius autem non eſt in infinitum. quantum.n.contingit potentia eſſe, & actu contingit tantum eſſe. Quare cùm ſit infinita nulla magnitudo ſenſibilis, non contingit exceſſum eſſe omnis determinatæ magnitudinis. eſſet enim vtiq; aliquid cœlo maius.

Hoc in loco nõ. dubitationem quidam mouet, quam et multo ante ipſum Græci expoſitores diluerunt, & breuius, nec doctius, quã quã nec ipſi ſcopũ uigerunt, vt docto lectori perſpicuum eſſe poterit. breuitatis cauſa, tantum rem adgerdimus.

Oſtendit q̀ e cõtrario eſt in magnitudinibus. Diuiditur enim continuũ in infinitũ (vt dictum eſt.) Sed in maius nõ procedit in infinitũ, etiam ſm potentiã: quia quantũ vnũquodq; eſt in potẽtia tantũ poteſt eſſe in actu. ſi igiť eſſet in potẽtia naturę, q̀ creſceret aliqua magnitudo in infinitũ, ſequereť, q̀ eſſet aliqua magnitudo ſenſibilis infinita, quod eſt falſum, vt ſupra dictũ eſt. Relinquitur igitur, q̀ nõ eſt in potẽtia additio magnitudinũ in infinitũ ſic, q̀ excedať omnis determinata quãtitas: quia ſequereť, q̀ eſſet aliquid maius cęlo. Ex quo patet falſum eſſe quod quidã dicunt, q̀ in materia prima eſt potentia ad omnẽ quantitatẽ. non.n.eſt in materia prima potentia niſi ad terminatam quantitatẽ. Patet etiã ex præmiſsis ratio, quare non oportet numerum tantũ eſſe in actu, quantũ eſt in potẽtia: ſicuti hic dicitur de magnitudine: quia additio numeri ſequiť diuiſionẽ continui, per quã a toto itur ad id, quod eſt in potentia ad numerum: vnde nõ oportet deuenire ad aliquẽ actum, ſiniẽtem potẽtiam, ſed additio magnitudinis ducit in actũ (vt dictũ eſt.) Commentator autẽ aſsignat aliã rationẽ: quia potẽtia ad additionẽ magnitudinis eſt in vna, & eadẽ magnitudine: ſed potẽtia ad additionẽ numerorũ eſt in diuerſis numeris: in quantũ cuilibet numero poteſt aliquid addi. Sed hęc ratio parũ valet, quia ſicut per additionẽ eſt alia & alia ſpecies numeri, ita alia & alia ſpecies mẽſuræ, ſecundum q̀ bicubitum & tricubitum dicũtur ſpecies quantitatis. Et etiã quicquid additur ſuperiori numero additur inferiori: & ſecundum hoc in vno et eodẽ numero, ſ. binario vel trinario, eſt potentia ad infinitam additionem. Deinde cum dicit.

ARGY.

Ipſum autem infinitum non eſt idem in motu, magnitudine, atq; tempore, ut una quædã natura. Sed poſterius dicitur ob prius, uelut motus quidem dicitur infinitus, quia prius ita dicitur magnitudo, ſuper qua fit motus, & quæ alteratur aut accreſcit: Tempus autem propter motum. Atq; nunc quidem utimur hiſce, poſterius autem, & quidnam ſit horum unumquodq;, & cur omnis magnitudo diuiſibilis ſit in magnitudines, dicere enitemur.

Te.cõ.70. Infinitum autẽ non idẽ eſt in motu, & magnitudine, & tẽpore, tanq̃ vna quædam natura: ſed poſterius dicitur & ſecundũ prius, vt motus quidẽ, quia prius eſt magnitudo, in qua moueť, aut alteratur: aut augmẽtatur: tempus autẽ propter motũ. Nunc quidem.n. vtimur his, poſterius autem tẽtabimus dicere: & quid eſt vnũquodq;, & q̀a oĩs magnitudo ſit ĩ magnitudines diuiſibilis.

Oſtendit quomodo infinitum inueniatur diuerſimode in diuerſis, & dicit, q̀ infinitum non eſt ſecundum eandem rationem in motu, & in magnitudine. & tẽpore, ac ſi eſſet vna natura vniuoce pdicata de eis. ſed diciť de poſteriori eorum ſecundum prius, ſicut de motu propter magnitudinem, in qua eſt motus, vel localis, vel alterationis, vel augmẽti. de tempore autem propter motum, & hoc ideo, quia

A infinitum competit quantitati: motus autem eſt quãtus ſecundum magnitudinem, et tempus propter motum (vt infra patebit.) Et ideo dicit, q̀ nunc vtimur his, ſed poſterius manifeſtabiť de unoquoq; eorũ quid ſit: et q̀ omnis magnitudo ſit diuiſibilis in magnitudines. Deinde cum dicit.

At qui neque Mathematicorum contemplationem ea ratio aufert, quæ infinitum hoc pacto e medio tollit, ut ad incrementum habeat actu ſine tranſitione. Neq;.n. nunc ipſo indigent infinito, neq; utuntur: ſed tantam ſolum lineam poſtulant, quantam uolunt finitam. Atq; quantam uis aliam magnitudinem eadem diuidere ratione, qua diuiſa eſt magnitudo maxima, licet. Quare ad oſtendendum quidem illo pacto nihil referet prorſus: eſſe autem ipſum in ijs eſt magnitudinibus, quæ in rerum ſunt ratione. ARGY.

Non remouet autẽ ratio mathematicos à conſyderatione, auferẽs ſic eſſe aliquid infinitum, vt actu ſit in augmentũ, intrãſibile. Neq;.n. ſic indigent infinito, neq; vtũtur: ſed ſolum eſſe, quantãcunq; velint, finitam. maxime autem magnitudini, ſecundum eandẽ ineſt ſecari rationẽ, quantamcunq; magnitudinem alteram. Quare ad demonſtrandum quidem, illo modo nihil differt. eſſe autem in exiſtentibus erit magnitudinibus. Te.cõ.71.

B

Oſtendit quomodo Mathematici vtũtur infinito, & dicit, q̀ ratio prædicta, qua ponimus nõ eſſe magnitudinem infinitã in actu, non remouet cõſyderationem Mathematicorum, qui vtũtur infinito: puta cũ Geometra dicit, q̀ ſit talis linea infinita. non.n. indigent ad ſuam demonſtrationẽ infinito in actu, neq; eo vtũtur: ſed ſolum indigent, q̀ ſit aliqua linea finita tanta, quanta eſt eis neceſſaria, vt ex ea poſſint ſubtrahere, quod volũt. & ad hoc ſufficit, q̀ aliqua maxima magnitudo ſit: quia alicui maximę magnitudini cõpetit, q̀ poſsit diuidi ſecundum quantamcunq; proportionem reſpectu alterius magnitudinis datæ. vnde ad demonſtrandum, nõ differt, vtrum ſit hoc modo, vel illo, ſ. vel infinita, vel finita maxima quantitas: ſed quantum ad eſſe rei multum differt, vtrum ſit vel non ſit. Deinde cum dicit.

C

Cum uero cauſæ in quatuor ſint diſtinctæ, patet infinitum, ut materiam cauſam eſſe: et eſſe quidem ipſius priuationem eſſe: per ſe autem ſubiectum continuum ipſum atq; ſenſibile eſſe. Cæteri etiam omnes ipſo infinito, ut materia uti uidentur. Quapropter & abſurdum eſt ſanè, ipſum id eſſe quod continet, & non id quod continetur aſſerere. ARGY.

Quoniam autem cauſæ diuiſæ ſunt quadrifariam, manifeſtum, q̀ ſicut materia infinitum cauſa eſt: & quod eſſe quidem ipſi priuatio eſt, per ſe autem ſubiectũ, continuum ipſum et ſenſibile eſt. Videtur autem, & omnes Alij ſicut materia, vtentes infinito. Vnde & inconueniens eſt, continens ipſum facere, & non contentum. Te.cõ.72.

D

Oſtendit quomodo infinitũ ſit principium, & dicit, q̀, cùm ſint quatuor genera cauſarũ, (vt ſupra dictũ eſt,) patet ex præmiſsis, q̀ infinitũ eſt cauſa ſicut materia: infinitũ.n. habet eſſe in potentia, quod eſt propriũ materiæ. Sed materia quidem q̃nq; eſt ſub forma, q̃nq; autẽ ſub priuatione. Infinito autẽ nõ cõpetit ratio materiæ ſm q̀ eſt ſub forma, ſed ſm q̀ eſt ſub priuatione: quia, ſ. infinitũ dicitur per remotionẽ perfectionis & termini. Et propter hoc ſubiũgit, q̀ ipſi infinito eſſe, eſt priuatio, i. ratio infiniti in priuatiõe cõſiſtit. Et ne aliquis intelligat, q̀ infinitũ eſt materia, ſicut materia prima, ſubiũgit, q̀ per ſe ſubiectũ priuationis, quę cõſtituit rationẽ infiniti, eſt cõtinuũ ſenſibile. Et hoc apparet, quia infinitũ (quod eſt in numeris) cauſatur ex infinita diuiſione magnitudinis: & ſimiliter infinitum in tempore, In ſecundo com.

& motu cauſatur ex magnitudine: vnde reliquitur, ꝙ primum ſubiectum infiniti, ſit continuum. Et, quia magnitudo ſecundum eſſe non eſt ſeparata a ſenſibilibus, ſequitur, ꝙ ſubiectum infiniti ſit ſenſibile. Et in hoc etiam concordant omnes Antiqui, qui vtuntur infinito ſicut principio materiali. vnde inconuenienſ fuit, ꝙ attribuerunt infinito continere, cum materiæ non ſit continere, ſed contineri.

LECTIO XIII.

Quinque diluuntur argumenta, quæ probare videbantur dari infinitum in actu.

ARGV. *At enim reſtat eas ſoluere rationes, quibus infinitum non ſolum potentia, (ſed ut definitum,) etiam eſſe uidetur. Partim enim non ſunt neceſſariæ, partim ueras quaſdam obiectiones alias habent.*

Tex.co. 73. Reliquum autem eſt aggredi, ſecundũ quas rationes infinitum eſſe videtur, non ſolum potentia, ſed vt determinatum. Alia enim ipſorum non neceſſaria ſunt, alia vero habent quaſdam veras contrarietates.

Poſtquam Philoſophus per definitionẽ infiniti rationes eorũ, quæ de infinito dicunt, aſsignauit, hic ſoluit rationes, quæ ſupra poſitæ ſunt ad oſtendendũ infinitum eſſe. Et primo dicit de quo eſt intentio, Secundo exequitur propoſitũ ibi. [Neq; n. vt generatio.] Dicit ergo primo, Poſt ea, quæ dicta ſunt de infinito, reliquũ eſt ſoluere rationes, ſm quas videbatur oſtendi, ꝙ infinitũ ſit non ſolũ in potentia (ſicut ſupra determinauimus) ſed ꝙ ſit in actu, ſicut ea, quæ ſunt finita, & determinata. Aliquæ. n. illarũ rationum non concludunt ex neceſſitate, ſed ſunt totaliter falſæ: aliquæ autem earum ex aliqua parte verum concludunt, Secundo ibi.

Immediate infinitum.

ARGV. *Non enim ut generatio non deficiat, corpus eſſe ſenſibile infinitum actu neceſſe eſt. Poteſt enim alterius corruptio generatio alterius eſſe, ſi finitum eſt Vniuerſum.*

G Neq; enim vt generatio non deficiat, neceſſarium eſt infinitum eſſe actu ſenſibile corpus. cõtingit enim alterius corruptionem alterius generationem eſſe, cùm omne finitum ſit.

Solutio tertij argumenti. Soluit quinq; rationes, quæ ſupra poſitę ſunt ad oſtẽdendum infinitũ eſſe. Et primo ſoluit eã, quę ſumebatur ex parte generationis, quæ erat tertia. Concludebatur. n. ꝙ, ſi generatio nõ deficit, ꝙ oporteat eſſe infinitũ. Sed hęc ratio quantum ad hoc verum cõcludit, ꝙ infinitum ſit in potẽtia, quę ſucceſsiue in actum reducatur (ſicut ſupra dictũ eſt) ſed nõ eſt neceſſarium, ꝙ ſit aliquod corpus ſenſibile infinitum in actu ad hoc ꝙ generatio non deficiat, ſicut Antiqui æſtimauerunt, ponentes infinitum conſeruare generationem, ac ſi ſemper generatio fieret per extractionẽ ex aliquo corpore: quod in infinitum fieri nõ poſſet, niſi illud corpus eſſet infinitum. Sed hoc non eſt neceſſarium, cum toto corpore ſenſibili exiſtẽte finito, generatio in infinitum durare poſsit per hoc, ꝙ corruptio vnius eſt generatio alterius. Secundo ibi.

ARGV. *Præterea tangere atq; finitum eſſe diuerſa ſunt. Nam illud quidem ad aliquid eſt (omne enim quod tangit aliquid tangit) atque accidit alicui finitorum. Finitum autem non eſt ad aliquid: neque fit, ut quoduis ſine ullo diſcrimine, quoduis tangat.*

Te.co. 74. Amplius tãgi & includi, alterũ eſt. hoc quidẽ enim ad aliquid, et cuiuſdã (tangit. n. aliquid omne) & finitorũ alicui accidit. Finitum autem nõ ad aliquid eſt, neq; tangere cuiuſuis quoduis.

Solutio quartu argumenti. Soluit rationem quartam, quæ ſumebatur ex parte contactus, ac ſi neceſſarium ſit omne corpus finitum tangere quoddam aliud: & ſic oporteat procedere in infinitum. Sed ipſe ſoluit, ꝙ alterum eſt tangi & finiri. quia tãgi & includi dicitur reſpectu alterius: omne enim tãgens tangit aliquid. ſed finitum dicitur abſolute, & non ad aliud, inquantum per proprios terminos aliquid finitum eſt in ſeipſo. Accidit enim alicui finim ꝙ tangat. Non tamen oportet, ꝙ omne tactum ab vno, tangat aliud: vt ſic in infinitum procedatur. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ hęc ratio omnino nihil ex neceſsitate concludit. Tertio ibi.

ARGV. *Atqui perabſurdũ eſt intellectione credere. Non enim in re eſt ipſe exceſſus atq; defectus, ſed in ipſa intellectione. Nam poteſt quiſpiam unumquenq; noſtrum maiorẽ, quàm eſt intelligere, augens ipſum in infinitum. At non ideo quiſpiam noſtrum extra ciuitatem eſt, aut tantam magnitudinem, quam habemus exuperat, quia quiſpiam ſic intelligit: ſed quia eſt, hoc autem accidit.*

Tex.co. 75. Intelligentiæ autem credere inconueniẽs eſt. Non enim in re abundantia & defectus eſt, ſed in intelligentia. Vnumquenq; enim noſtrum intelliget vtiq; aliquis multiplicem ſeipſo, augmentans in infinitum: ſed non propter hoc, extra aliquid eſt. aut extra tantam magnitudinem, quam habemus, quamuis intelligit aliquis: ſed quoniam eſt, hoc accidit.

Solutio quintæ argumenti. Soluit rationem quintam, quæ ſumitur ex parte intellectus, & imaginationis: quam Antiqui non diſtinguebant ab intellectu. Per hanc autem rationem ſupra oſtẽdebatur, ꝙ eſſet ſpatium infinitum extra Cœlum, & per conſequẽs locus, & corpus. Sed ipſe dicit. inconueniens eſt credere intelligentię, ita ſcilicet, ꝙ quicquid apprehẽditur intellectu, vel imaginatione ſit verum, vt quidam Antiquorum putauerunt, quorum opinio reprobatur in quarto Metaphyſicæ. Non enim ſequitur, ſi apprehendo aliquam rem minorem, vel maiorem, quàm ſit, ꝙ ſit aliqua abundantia, vel defectus in re illa: ſed ſolum in apprehẽſione intellectus, vel imaginationis. Poteſt enim aliquis intelligere quemcunq; hominem eſſe multiplicem eius quod eſt, vel duplum, vel triplum, vel qualitercunq; augmentans in infinitum, non tamen propter hoc erit aliqua huiuſmodi quantitas multiplicata extra intellectum, aut extra determinatam quantitatem, aut magnitudinem. Sed contingit ꝙ re ſic exiſtente, aliquis ita intelligat. Quarto ibi.

ARGV. *Tempus autem & motus ſunt infinita, & intellectio eo non permanente, quod ſumitur.*

Tempus autem & motus infinita ſunt, & intelligentia non permanente accepto.

Solutio primi argumenti. Soluit rationem primam acceptam ex tempore et motu. & dicit ꝙ tempus & motus ſunt infinita, non in actu, quia nihil eſt temporis in actu, niſi nunc: neq; aliquid motus eſt in actu, niſi quoddã indiuiſibile. Sed intellectus apprehendit continuitatem temporis et motus, accipiendo ordinem prioris & poſterioris: ita tamen ꝙ id, quod primo fuit acceptum de tempore, vel motu, non permanet ſic: vnde non oportet dicere ꝙ totus motus infinitus ſit in actu, vel ꝙ totum tempus ſit infinitum. Quinto ibi.

ARGV. *Magnitudo uero neq; diuiſione, neq; incremento intelligibili eſt infinita. Sed de infinito quonam pacto eſt, & non eſt: & quid etiam eſt, ſatis iam diximus.*

Magnitudo autem neq; diuiſione, neq; intelligibili augmentatione eſt infinita. Sed de infinito quidem quo modo eſt, & quo modo non eſt, & quid eſt, dictum eſt.

Solutio ſecundi argumẽti. Soluit rationem ſecundam ſumptam ex parte magnitudinis, & dicit, ꝙ magnitudo non eſt infinita in actu, neque per diuiſionem, neq; per augmentationem intelligibilem, ſicut ex ſupradictis patet. Vltimo autem epilogat quod dictum eſt de infinito.

ARI.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVARTVS,

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

De Loco, Vacuo, Tempore, tum ex Antiquorum, tum ex propria ſententia diſſeritur.

LECTIO PRIMA.

Loci contemplationem ad Naturalem attinere dicitur, propriæ item rationes, famoſæq; adducuntur locum eſſe affirmantes.

ARGY. *VT autem de infinito ſic de loco neceſſe eſt, Philoſophum naturalem ſi ſit necne: & ſi ſit, quonam ſit modo: quidq; etiam ſit cognoſcere.*

Tex.com.1. SImiliter autem neceſſe eſt Naturalem, & de loco, ſicut & de infinito, conſyderare ſi eſt, aut non: & quomodo eſt, & quid eſt.

POſtquã Philoſophus determinauit in Tertio de motu, & infinito, quæ cõpetunt motui intrinſece, ſm ꝙ eſt de genere continuorũ, nunc in Quarto libro intendit determinare de ijs, quæ adueniũt motui extrinſece. Et primo de ijs, quæ adueniunt motui extrinſece, quaſi menſuræ mobilis. ſecundo de Tempore, quod eſt menſura ipſius motus. ibi
Te.cõ.87. [Conſequẽs autem dictis.] Circa primũ duo facit. Primo determinat de loco. Secũdo de vacuo ibi [Eodem autẽ mo
Tex.cõ.50. do accipiendũ.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ determinandũ eſt a Naturali de loco. Secundo proſequitur
Te.cõ.3. propoſitũ ibi [Quod quidẽ igitur locus ſit.] Circa primũ duo facit. Primo proponit quod intẽdit, & dicit, ꝙ ſicut ad Naturalẽ ptinet determinare de infinito, ſi eſt vel nõ eſt, & quomodo ſit, et quid ſit, ſimiliter etiã et de loco. Secũdo ibi.

ARGY. *Nam omnes ea, quæ ſunt, alicubi eſſe exiſtimant, quia id, quod non eſt, nuſquam eſt. ubi nanq; hippocentaurus eſt, aut chimera?*

Et ea nanq; quę ſunt, omnes opinantur alicubi eſſe. Quod enim non eſt, nuſquam eſt. vbi. n. eſt * tragelaphus, aut ſphinx?

* hirco ceruus.

Te.2. Probat quod dixerat. Et primo ex parte ipſius loci. Secũdo ex parte noſtra ibi [Habet aũt multas dubitatiões.] Circa primum ponit duas rationes, quarũ prima talis eſt. Ea, quæ ſunt cõia omnibus Naturalibus, pertinẽt maxime ad conſyderationẽ Naturalis: ſed locus eſt huiuſmodi: omnes. n. communiter opinãtur omnia ea, quæ ſunt, in aliquo loco eſſe. Et ad hoc probandũ vtũtur Sophiſtico argumento a poſitione cõſequentis. Argumentantur. n. ſic. Quod nõ eſt, nuſq; eſt, i. in nullo loco eſt: non. n. eſt dare vbi ſit Tragelaphus aut ſphinx, quæ ſunt quædã fictitia, ſeu chimerica. argumẽtatur ergo ꝙ, ſi id, quod in nullo loco eſt, non ſit: ergo omne, quod eſt, eſt in loco. Sed, ſi eſſe in loco conuenit omnibus entibus, videtur ꝙ locus magis pertineat ad cõſyderationẽ Metaphyſici, q̃ Phyſici. Et dicendũ eſt, ꝙ hic argumẽtatur ab opinione ponentiũ omnia entia eſſe ſenſibilia, propter hoc, ꝙ imaginationẽ corporum trãſcendere nõ poſſunt: & ſecundum hos Naturalis ſciẽtia eſt Philoſophia prima communis omnibus entibus, vt dicitur in quarto Metaphyſicæ. Secundam rationem ponit ibi.

Argumẽtum Platonis i Timæo cuius verba referuntur a Simplicio.

ARGY. *Communis quoq; maxime, atque propriſſimus motus (quem lationem appellamus) loco ſanè accommodatur.*

ex te.cõ.7. Et de motu, qui cõis maxime eſt, et magis proprius, q ſm locũ eſt (quẽ vocamus loci mutationẽ.)

Quæ talis eſt. Ad philoſophũ Naturalem pertinet conſyderare de motu: ſed motus, qui eſt ſm locũ [quem dicimus loci mutationẽ] eſt maxime cõis inter omnes motus: quædam. n. corpora, ſ. cęleſtia, mouẽtur hoc motu tantũ, cum tñ nihil moueaẽ alijs motibus, quin moueaẽ hoc motu. Similiter etiã hic mot⁹ eſt magis proprius: qa hic ſolus motus eſt vere cõtinuus, & perfectus, vt in Octauo probabiẽ. Motus aũt ſm locũ non poteſt cognoſci, niſi cognoſcaẽ locus. Naturalis igitur debet conſyderare de loco. Deinde cum dicit. Secũda ratio.

Quomodo mot⁹ localis cõior ac prior ſit ceteris motibus, vide. 8. Phyſi. a te. 55. vſque ad tex. cõ. 61.

ARGY. *Complures autem dubitationes emergunt quid nam ſit ipſe locus. non enim idem ex omnibus, quæ ipſi competũt, contemplanti uidetur. Præterea nihil ab alijs, aut dubitatum de ipſo, aut inuentum habemus.*

Te.cõ.2. Habet autem multas dubitationes, quid forte ſit locus. non enim idem videtur conſyderantibus ex omnibus, quæ inſunt. Amplius autẽ neq; habemus quicquam ab alijs, neque pręd dubitatũ, neque bene exquiſitum de hoc.

Plato ſic de loco i Timęo tractauit, vt de materia, potius tractaſſe videatur.

Inducit ad idem rationẽ ex parte noſtra. de illis enim a Sapientibus determinandum eſt, de quibus dubitatio eſt: multę autem dubitationes ſunt de loco quid ſit. quarũ quidem dubitationum duplex eſt cauſa, una eſt ex parte ipſius loci: quia non omnes proprietates loci ducunt in eandẽ ſententiam de loco, ſed ex quibuſdam proprietatibus loci, videtur, ꝙ locus ſit hoc, ex quibuſdam autẽ videtur, ꝙ locus ſit aliud. Alia vero cauſa eſt ex parte hominum, quia Antiqui nec bene mouerũt dubitationem circa locum, neq; etiã bene exquiſierunt veritatem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſſe autem locum ex tranſlatione patere uidetur. ubi nanque nunc eſt aqua, hic rurſus eſt aer, hinc egreſſa illa tanquam ex uaſe. Nonnunquam etiam eundem hunc locum aliud corpus quippiam occupat: hoc autem ab his omnibus, quæ inſunt atq; mutantur, diuerſum eſſe uidetur: in quo nanq; nunc eſt aer, in hoc prius fuerat aqua. Quare patet locum, & receptaculum ipſum aliud quid eſſe ab utriſq;, ad quod, & ex quo ſunt mutata.*

Te.cõ.5. Quod quidem igitur locus ſit, videtur ex trãſmutatione manifeſtum eſſe. vbi nanq; nunc eſt aqua, hinc exeũte ſicut ex vaſe, iterum aer ineſt. aliqñ autem locum hunc, aliud aliquod corporũ detinet, hoc ab ijs quæ inſunt, & commutantur, alterum omnibus eſſe videtur. in quo enim aer eſt nunc, aqua in hoc prius erat. Quare manifeſtum eſt, ꝙ erat locus aliquis, & receptaculũ alterum ab vtriſq;, in quod & ex quo mutatum eſt.

Incipit determinare de loco. et primo per modũ diſputatiuum. Secundo determinãdo veritatem. ibi [Poſt hoc autẽ accipiendũ.] Circa primũ duo facit. Primo ponit rationes ad oſtendendũ locum eſſe. Secundo ad oſtendendũ ꝙ locus non ſit. ibi. [At vero: ſed habet defectũ.] Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit locũ eſſe rationibus acceptis a veritate rei. Secundo ab opinionibus aliorũ. ibi [Amplius vacuũ.] Circa primũ ponit duas rationes, in quarũ prima ſic procedit. Dicit. n. ꝙ ex ipſa trãſmutatione corporũ, quæ mouentur ſm locum, manifeſtũ eſt ꝙ locus aliquid ſit. Sicut. n. trãſmutatio, quæ eſt ſm formas, homines induxit ad cognitionem materiæ, quia, ſ. oportet eſſe aliquod ſubiectũ, in quo ſibi formæ ſuccedãt, ita trãſmutatio ſm locũ induxit homines ad cognitionẽ loci: oportet. n. eſſe aliquid, vbi ſibi corpora ſuccedãt. Et hoc eſt quod ſubdit, ꝙ exeũte aqua inde, vbi nũc eſt, ſicut ex quodã vaſe, iterũ ſubintrat aer: cum igitur eundem locũ qñq; aliud corpus detineat: ex hoc manifeſtum videtur eſſe, ꝙ locus ſit aliud ab ijs, quę ſunt in loco, & tranſmutantur ſm locũ: quia vbi nũc eſt aer, prius aqua ibi erat: quod nõ eſſet, ſi locus nõ eſſet aliud ab aere et aqua

In fine. 15. te.

Tex.cõ.14.

Te.cõ.6.

Relinquitur igitur, ꝙ locus eſt aliquid: & quoddam receptaculum alterum ab vtroq; locatorũ: et eſt terminus motus localis a quo & in quem. Secundam rationem ponit ibi. E

ARGY. *Præterea corporum naturalium atque ſimplicium ut ignis, terræ, ac talium lationes, non ſolum aliquid eſſe locum, ſed etiam habere quandam potentiam indicant. fertur. n. unumquodq́; ſuum ad locum, aliud ſurſum, aliud deorſum, niſi prohibeantur. Hæc autem loci ſunt partes & ſpecies, ſupra inquã, ac infra, cæteræq; quatuor differẽtiæ ſuntq́; hæc, dextrum inquam, atq; ſiniſtrum: & ſupra ac infra, non ſolum noſtra ex parte (ad nos. n. non ſemper eſt idem, ſed fit ut uertimur poſitione.) Quocirca ſæpe idem dextrum eſt, atq; ſiniſtrum, et ſupra ac infra, & ante & retro. Sed etiam ex ipſa natura, ubi diſtinctum eſt ſurſum utrunq;. Non enim quoduis eſt ipſum ſupra, ſed id, quò fertur ignis ac leue. Similiter & infra non eſt quoduis, ſed id, quò ea, quæ pondus habent, & terrea pergunt. Quibus patet, hæc non ſolum poſitione, ſed ui quoq; differre. Indicãt idipſum & mathematica. Nam etſi non ſunt in loco, noſtra tamen poſitione dextra, læuaq; habent, nihil horum habentia natura (ut ſolum poſitio ipſorum intelligatur.)* F

Te.cõ.4. Amplius autem loci mutatiões phyſicorum corporum & ſimpliciũ, vt ignis, & terræ, & taliũ non ſolum oſtẽdunt, ꝙ aliquis eſt locus, ſed ꝙ & habet quandã potẽtiam. fertur. n. vnũquodq; in ſuum locũ, non prohibitum, hoc quidẽ ſurſum, illud autẽ deorſum. Hæc autẽ ſunt loci partes, & ſpecies, ſurſum & deorſum, et reliquæ ſex diſtantiarum. Sunt autẽ huiuſmodi nõ ſolum ad nos dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, & deorſum. nobis. n. non ſemper idem, ſed ſm poſitionem quomodocunq; vertamur fit: propter quod idẽ multoties dextrũ & ſiniſtrũ eſt, & ſurſum, & deorſum: & ante, & retro. In natura autẽ determinatũ eſt ſeorſum vnũquodq;. Non. n. quodcũq; contingit, ſurſum eſt: ſed quò fert ignis & leue. Similiter autẽ, & deorſum: nõ quodcunq; contingit. ſed quò habẽtia grauitatẽ, & terrea, tãquã non poſitione ſolum differentia, ſed potentia. Oſtendunt autem, & Mathematica. cùm. n. non ſint in loco, tamen ſm poſitionem ad nos, habẽt dextra, & ſiniſtra (vt ſolũ intelligatur ipſorũ poſitio) non habẽtia natura horum vnumquodq;. G

Luci partes, & ſpecies idẽ 3 Phy. te. cõ. 54 & 2. Cœ. te. cõ. 9. & in te. ſeq. Te. cõ. 5.

Et dicit, ꝙ cum quorũcunq; corporum motus oſtendat locum eſſe, vt dictũ eſt, motus localis corporũ naturalium ſimplicium, vt ignis, & terræ, & aliorũ huiuſmodi grauiũ et leuium, non ſolũ oſtendit ꝙ locus ſit aliquid, ſed etiam ꝙ locus habeat quandã potentiam, & virtutem. Videmus. n. ꝙ vnumquodq; horũ fertur in ſuũ propriũ locum qñ non impeditur: graue quidẽ deorſum, leue autẽ ſurſum. Ex quo patet, ꝙ locus habet quandã virtutem conſeruandi locata: & propter hoc locatũ tendit in ſuum locum deſyderio ſuæ conſeruationis. Non autẽ ex hoc oſtẽditur ꝙ locus habeat virtutẽ attractiuã, niſi ſicut finis dicitur attrahere. Surſum autẽ & deorſum, & alia de numero ſex diſtãtiarũ, ſ. ante & retro, dextrorſum et ſiniſtrorſum, ſunt partes et ſpecies loci. Huiuſmodi autẽ diſtantiæ determinantur in Vniuerſo ſm naturam, & nõ ſolũ quo ad nos. & hoc patet, quia in his, in quibus iſta dicuntur quò ad nos. nõ ſemper idẽ eſt ſurſum, vel deorſum, vel dextrorſum, ſiniſtrorſum: ſed variatur ſm ꝙ diuerſimode nos cõuertimur ad ipſum. vnde multoties aliquod immobile manẽs, quod prius erat dextrum fit ſiniſtrũ: & ſimiliter de alijs, prout nos diuerſimode ad illa conuertimur. Sed in natura aliquid determinatũ eſt ſurſum & deorſum ſm motũ grauium & leuiũ: & aliæ poſitiones ſecundum motũ cœli, vt in Tertio dictum eſt. Non. n. indifferenter quæcũq; pars mũdi eſt ſurſum, vel deorſum: ſed ſemper ſurſum eſt, quo ferũtur leuia, deorſum autẽ, quo ferũtur grauia. Quæcunq; autem ſm ſe habent determinatas poſitiones, neceſſe eſt ꝙ habeant potẽtias, quibus terminentur. alia enim eſt in animali potẽtia dextri, & alia ſiniſtri: vnde relinquitur, ꝙ locus ſit, & habeat aliquã potentiam. Quòd autẽ in aliquibus dicatur poſitio ſolum quò ad nos, oſtẽdit per mathematica, quę quidem, licet non ſint in loco, tamen attribuitur eis poſitio ſolum per reſpectum ad nos. vnde in eis non eſt poſitio ſm naturam: ſed ſolum ſm ꝙ intelliguntur in aliquo ordine ad nos, vel ſupra, vel ſubtus, vel ſiniſtrorſum, vel dextrorſum. Deinde cum dicit. H E

Præterea qui uacuum eſſe dicunt, locum aſſerunt eſſe. Vacuum enim locus erit ſanè corpore carens. Locum igitur aliquid eſſe præter corpora ipſa: & omne corpus ſenſibile eſſe in loco, per hæc quiſpiam ſanè putabit. ARGY. F

Amplius vacuũ affirmantes, locũ dicunt eſſe. Vacuũ. n. erit vtiq; locus priuatus corpe. Quód quidẽ igit̃ ſit aliquis locus pręter corpora: et * omne corpus ſenſibile in loco, ꝑ hoc aliqs cõcipiet. Te.cõ.6.

* omne corpus ſenſibile ꝓpter mathematica ſimp.

Oſtendit locum eſſe ex opinionibus aliorũ. Et primo ex opinione ponentiũ vacuum. quia quicũq; affirmãt vacuũ eſſe, neceſſe eſt ꝙ dicãt eſſe locũ: cum vacuũ nihil aliud ſit, q̃ locus priuat⁹ corpore. Et ſic ex hoc, & ex pręmiſſis rationibus poteſt aliquis cõcipere, ꝙ loc⁹ ſit aliquid ꝑter corpora: & ꝙ omnia corpora ſenſibilia ſint in loco. Secundo ibi.

ARGY. *Recte etiam Heſiodus * uidebitur dicere: faciens ante omnia chaos. Dicit enim. Ante chaos, poſt hoc facta eſt latiſsima tellus: propterea, quòd primo receptaculum hiſce, quæ ſunt, fuiſſe oportebat: quia putabat, ut multi, cuncta alicubi eſſe, atq; in loco. Quòd ſi ita ſit, admirabilis quædã ipſius loci uis erit, & omnibus prior. Quod enim ita ſe habet, ut ſine ipſo quidem cætera nequeant eſſe, ipſum autem ſine cæteris ſit, id primum omnium eſſe, neceſſe eſt. locus enim non perit, etſi ea quæ in ipſo ſunt corrumpantur.* G

* in theogonia. ideſt i lĩ. de origine Deorum.

Videbitur autẽ vtiq; & Heſiodus recte dicere, faciens primum Chaos. * dicit igitur. Omniũ quidem primum Chaos factum eſt, poſtea vero terra lata, tanquam indigeret primum eſſe receptaculũ ijs, quæ ſunt. propter id, ꝙ opinati ſunt, quemadmodum multi, omnia alicubi & in loco eſſe. Si autem huiuſmodi eſt, mirabilis quædã vtiq; erit potentia loci, & prima omnium. Sine quo nanq; aliorum nullum eſt, illud autem ſine alijs, neceſſe eſt primum eſſe. non enim perditur locus, ijs quæ ſunt in eo corruptis. Te.cõ.7. H

* Orphe⁹ vaſtũ, et immẽſum hiatum, q̃ Heſiodus chaos vocauit.

Inducit ad idem opinionem Heſiodi, * qui fuit vnus de Antiquis poetis theologis, q̃ poſuit primo factũ eſſe chaos Dixit enim, ꝙ primo inter omnia factum eſt chaos, quaſi quædam confuſio, & receptaculum corporum: & poſtea facta eſt terra lata ad recipiendum diuerſa corpora, ac ſi primo neceſſe eſſet eſſe receptaculum rerum, q̃ ipſę res. Et hoc ideo poſuerunt, quia crediderunt, ſicut & multi alij, ꝙ omnia quæ ſunt ſint in loco. Quod, ſi verum eſt, ſequitur ꝙ locus non ſolum ſit, ſed ꝙ habeat mirabilem potentiam, quæ ſit prima omnium entium. illud enim, quod poteſt eſſe ſine alijs, & alia non poſſunt eſſe ſine eo, videtur eſſe primũ: locus autem ſm eos poteſt eſſe ſine corporibus: quod exinde conijciebant, quia videmus locum remanere deſtructis locatis: res autem non poſſunt eſſe ſine loco. relinquitur igitur ſecundum eos, ꝙ locus ſit primum inter omnia entia.

* Simpl. hoc in loco nõ neceſſariam Heſiodi poſitionem fuiſſe, vt Ariſto. ei tribuit, oſtẽdit.

LECTIO

LECTIO II.

Rationes locum eſſe deſtruentes adducuntur.

ARGY. *Verum ſi ſit locus, exiſtit cõtinuo dubitatio, quidnam ſit, utrũ moles corporis quædam, an alia quædam natura. Eſt.n.genus ipſius primo quærendum. Igitur habet quidẽ dimenſiones tres, longitudinẽ, latitudinem ac etiã altitudinem: quibus omne definitur nimirũ corpus. at locum impoſsibile eſt eſſe corpus. erunt enim in eodem corpora duo.*

Te.cõ.8. Simul [vt refert Simpl.] corporum penetrationem poſſe concedi, cõtraque Ale. libellum acutiſsimum edidit. Eudemus autẽ ne dũ duo naturalia corpora in eodẽ [inq́t] eſſe nõ poſſe, at nec naturale vnum & alterũ Mathematicum.

AT vero habet defectũ ſi eſt, quid eſt. vtrum n. moles quædã corporis, aut quædã altera natura. Quærẽdum eſt.n.genus ipſius primum. Diſtantias quidẽ igitur habet tres, longitudinis, latitudinis, & profunditatis: quibus determinatur corpus omne. Impoſſibile eſt autem corpus eſſe locum. in eodem nanq; eſſent duo corpora.

B Poſtquam Philoſophus poſuit rationes ad oſtendẽdum q̃ locus ſit, hic ponit ſex rationes ad oſtẽdendũ q̃ locus nõ ſit. Principium autẽ ad inueſtigandũ de aliquo an ſit, oportet accipere quid ſit: ſaltẽ quid ſignificet per nomẽ. & ideo dicit, q̃ quãuis oſtenſum ſit q̃ locus ſit, tñ habet defectũ, i. dubitationẽ, quid eſt. etſi eſt, vtrum, ſ. ſit quædã moles corporea, aut aliqua natura alterius generis. Et ex hoc ſic argumentatur. Si locus eſt aliquid, oportet q̃ ſit corpus: quia locus habet tres dimẽſiones, i. longitudinis, latitudinis, et profunditatis. his autẽ determinatur corpus: quia omne quod habet tres dimẽſiones, eſt corpus: ſed impoſsibile eſt locum eſſe corpus: quia, cum locus & locatũ ſint ſimul, ſequeretur duo corpora eſſe ſimul, quod eſt incõueniens. ergo impoſsibile eſt locum aliquid eſſe. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea ſi corporis ſit locus ac receptaculum, patet & ſuperficiei, & reliquorum, finium eſſe. eadem enim accommodabitur ratio. nam ubi prius erant ſuperficies aquæ, ſuperficies rurſus aeris erunt. at nulla eſt differentia puncti: ac loci puncti. Quare, ſi locus non eſt diuerſus ab hoc, neq; a cæterorum ullo diuerſus eſt, nec quicquam eſt ipſe præter unumquodq́ue iſtorum.*

C

Te.cõ.9. Amplius, ſi vere corporis locus eſt receptaculum, manifeſtũ q̃ & ſuperficiei erit, & reliquorũ terminorum. eadem.n.conſonat ratio. vbi nãq; prius erant aquę plana, erũt iterũ quę ſunt aeris. At vero differentiam nullam habemus puncti, & loci pũcti. quare, ſi neq; ab hoc eſt locus diuerſus, neq; ab aliorum aliquo: neq; eſt aliquid pręter vnumquodq́; iſtorum locus.

Secũda ratio. Quæ talis eſt. Si locus corporis vere eſt quoddã receptaculum corporis, aliud a corpore, oportet q̃ etiã ſuperficiei ſit aliquod receptaculũ, aliud ab ipſa: et ſimiliter eſt de alijs terminis quãtitatis, quæ ſunt linea & pũctus. Et hãc conditionalẽ ſic probat. Propter hoc.n. oſtẽdebat locus eſſe alius a corporib⁹, quia vbi nũc eſt corpus aeris, ibi prius erat corpus aquæ. & ſimiliter vbi prius erat ſuperficies aquę, nunc eſt ſuperficies aeris: ergo locus ſuperficiei eſt aliud a ſuperficie, & ſimilis ratio eſt de linea, & pũcto. Argumẽtatur ergo a deſtructione cõſequentis, per hoc q̃ nõ poteſt eſſe aliqua differentia loci pũcti, a puncto: quia, cum locus nõ excedat locatum, locus punctu non poteſt eſſe niſi aliquod indiuiſibile. Duo autem indiuiſibilia quantitatis, vt duo puncta ſimul coniuncta, non ſunt niſi vnum: ergo eadem ratione, neq; locus ſuperficiei erit aliud a ſuperficie, neq; locus corporis erit aliud a corpore. Tertiam rationem ponit ibi.

D

ARGY. *Quid enim tandem locum eſſe ponemus? Neq; enim elementum, neq; ex elementis, aut corporeis, aut incorporeis eſſe poteſt: talem habens naturam. nam magnitudinẽ quidem habet, nullum eſt autem corpus. At corporum*

A *quidem ſenſibilium elementa corpora ſunt. ex intelligibilibus autem elementis, nulla ſit magnitudo.*

Te.cõ.10. Quid.n. forte ponemus eſſe locum? Neq;.n. elemẽtum, neq; ex elemẽtis poteſt eſſe, huiuſmodi habens naturam, neq; corporeorũ, neq; incorporeorum. magnitudinẽ quidẽ.n. habet locus, corpus autem nullum. Adhuc autẽ ſenſibilium quidem corporum, elementa corporea. ex intelligibilibus autem elementis magnitudo nulla ſit.

*Non enim [inq́t Simpl.] ſufficiẽs partitio elementorum iſta fuit, cũ materiam & formã reli querit, & hoc de induſtria fecit Ariſt.

Tertia ratio. Hãc rationẽ, & ſequẽtem, cur nõ diſſoluat Ariſt. Vide te.c.47

Quę talis eſt. Omne, quod eſt, vel eſt elementũ, vel eſt ex elemẽtis: ſed locus neutrũ horũ eſt: ergo locus nõ eſt. Mediã probat ſic. Omne, quod eſt elementũ, vel ex elemẽtis, eſt de numero corporeorũ, vel incorporeorũ: ſed locus non eſt de numero incorporeorũ: quia habet magnitudinẽ. nec de numero corporeorũ: quia non eſt corpus, vt probatũ eſt: ergo neq; eſt elemẽtũ, neq; ex elemẽtis. Et, q̃a poſſet aliquis dicere, q̃ licet nõ ſit corpus, eſt tñ elemẽtũ corporeũ, ad hoc excludendũ ſubiũgit, q̃ ſenſibiliũ corporũ ſunt elementa corporea (quia elemẽta nõ ſunt extra genus elemẽtatorũ.) Nã ex intelligibilib⁹ principijs, quæ ſunt incorporea, nõ conſtituit aliqua magnitudo. vnde, ſi locus nõ ſit corpus, non poteſt eſſe elementũ corporeum. Quartam rationẽ ponit ibi.

Præterea cuiuſnã rei cauſam locum eſſe quiſpiam ponet? nulla.n. ipſi cauſarum quatuor competit. Neq; enim ut materia rerũ eſt cauſa (quippe cum nihil ex ipſo cõſtet) neq; ut Formæ ratiõe, neq; ut Finis, neq; res ullas mouet. ARGY.

Te.cõ.11. Amplius & cuius vtique quis ponet ijs quæ ſunt, cauſam eſſe locum? nulla enim cauſa ineſt ipſi de quatuor. Neq; enim ſicut materia, eorum quæ ſunt. neq; enim ex ipſo cõſtituta ſunt entia. neq; ſicut Forma & ratio eorum, quæ ſunt. neq; ſicut Finis. neq; ſicut Mouens ea, quæ ſunt.

C Quæ talis eſt. Omne, quod eſt, aliquo modo eſt cauſa reſpectu alicui⁹: ſed locus nõ poteſt eſſe cauſa ſm aliquẽ quatuor modorũ. * neq;.n. eſt cauſa ſicut materia: quia ea, quæ ſunt, nõ conſtituuntur ex loco, quod eſt de ratione materię. neq; ſicut cauſa formalis, quia tũc omnia, quæ haberẽt vnũ locũ, eſſent vnius ſpeciei, cum principiũ ſpeciei ſit forma. neq; iterũ ſicut cauſa finalis rerũ: quia magis videntur eſſe loca, propter locata, q̃ locata propter loca. neq; iterũ eſt cauſa efficiẽs, vel motiua, cum ſit terminus motus. Videtur igitur, q̃ locus nihil ſit. Quintam rationem ponit ibi.

Quarta ratio. * cauſa cu horũ aliter Simpl. adducit, & Eudemus contra Democritum a cauſis omnibus locum alienum eſſe oſtendit.

ARGY. *Præterea & ipſe, ſi ſit unum quid eorum, quæ ſunt, alicubi erit: Zenonis nanque dubitatio rationem aliquam quærit. Nam, ſi omne quod eſt, eſt in loco, patet & locum etiam eſſe loci, atq; hoc in infinitum abibit.*

Te.cõ.12. Amplius & ipſe, ſi eſt aliquid eorũ, quæ ſunt, alicubi erit. Zenonis enim opinio quærit quandam rationem. ſi nanq; omne, quod eſt, in loco eſt, manifeſtum quoniã & loci locus erit, & hoc in infinitum procedet.

D Quæ eſt ratio Zenonis, & eſt talis. Omne, quod eſt, eſt in loco: ſi igitur locus eſt aliquid, ſequitur q̃ ſit in loco, & ille locus in alio loco, & ſic in infinitum, quod eſt impoſsibile: ergo locus non eſt aliquid. Sextam rationem ponit ibi.

Quinta ratio Soluitur hæc ratio infer⁹. te.c.26. & 47

ARGY. *Inſuper, ſi, ut eſt omne corpus in loco, ſic eſt et in omni loco corpus, quonam pacto dicemus de ijs quæ accreſcũt? Nã ſi locus cuiuſq;, neq; minor eſt, neq; maior, neceſſe eſt una cũ ipſis incrementa locũ ſuſcipere. Ex ijs igitur, nõ ſolum quid nã ſit locus: ſed ſi ſit etiam, dubitare, neceſſe eſt.*

Te.cõ.13. Amplius, ſi, vt omne corpus in loco eſt, ſic & in omni loco corpus, quomodo igitur dicemus de ijs, quę augmentãtur? Neceſſe eſt.n. ex his, ſimul

augmentari locũ cũ ipſis, ſi neq; minor, neq; maior locus eſt vniuſcuiuſq;. Per hoc quidẽ igiť nõ ſolum quid eſt, ſed etiã ſi eſt, dubitare neceſſe eſt. E

Ratio vltima. Quæ talis eſt. omne corpus eſt in loco, et in omni loco eſt corpus, ut a multis probabiliter exiſtimatur, ex quo accipitur ꝙ locus nõ ſit minor neq; maior ꝗ̃ locatũ. cum ergo locatum creſcit, oportet ꝙ creſcat & locus. ſed hoc videtur impoſsibile, cum locus ſit quoddã immobile. nõ ergo locus aliquid eſt. Et vltimo epilogat, ꝙ per huiuſmodi rationes nõ ſolum dubitatur quid ſit locus, ſed etiam an ſit. Huiuſmodi autem rationes ſoluentur per ea, quæ ſequentur.

LECTIO III.

Opiniones formam ſeu materiam locum eſſe dicentium proſequitur: eaq; quamplurimis rationibus refelluntur.

ARGV. *Cùm autem quoddã per ſe, quoddã dicatur per aliud, et locus alius ſit cõmunis, in quo cuncta corpora ſunt, alius proprius, in quo primo quippiã eſt. Nã tu nunc es in cœlo, quia in aere es, qui quidem in cœlo eſt: et rurſus in aere es, quia in terra es: & in hac ſimili modo, quia in hoc loco es, qui nihil plus quàm te cõtinet. Cùm hæc igitur ita ſint, atque locus id ſit, quod primũ unumquodq; corporũ cõtinet, finis ipſe quidã erit profectò. Quare locus uniuſcuiuſq; forma eſſe uidebitur: qua magnitudo materiaq; magnitudinis terminatur: hæc n. rei cuiuſq; eſt finis. Atq; hoc quidẽ modo cõſyderãtibus, locus uniuſcuiuſq; forma eſſe uidetur* F

Tex. co. 34. QVoniam autem aliud quidẽ ſecundum ſe, aliud vero ſecundũ aliud dicitur: ſimiliter & locus, alius quidem cõis, in quo oĩa corpora ſunt: alius vero proprius ĩ quo primo. (Dico autem cõis, qm̃ quaſi tu nunc in cœlo es, quia in aere: hic autem in cęlo & in aere, quia in terra: ſimiliter autẽ & in hac, quia & in loco, qui nihil cõtinet plus ꝗ̃ te.) Si igitur locus eſt primũ cõtinens vnumquodq; corpus: * terminus quidam vtique erit. quare videtur ſpecies, & forma vniuſcuiuſq; locus eſſe: qua determinať magnitudo, & materia magnitudinis, hæc. n. eſt vniuſcuiuſq; terminus. Sic quidem igitur cõſyderantibus, locus vniuſcuiuſq; ſpecies eſt. G

* in hac rõne eſt ſophiſma, in æquiuocatiõe finis, qui laterant de forma, & eſt unaner dicit de loco, Simpli. & poſt ipſum commen. te. cõ. 15.

Poſtquã Philoſophus inquiſiuit diſputatiue an locus ſit, hic inquirit quid ſit. Et primo ponit rationes diſputatiuas ad oſtendendũ locum eſſe formã, vel materiã. Secundo ponit rationes in cõtrarium ibi. [At vero ꝙ impoſsibile ſit.] Circa primũ duo facit. Primo ponit rationem ad oſtendendum locũ eſſe formam. Secundo ad oſtendendum locũ eſſe materiã. ibi [Secundum autẽ ꝙ videť locus eſſe.] Tertio inducit corollariũ ex his ibi. [Merito autẽ ex his.] Dicit ergo primo, ꝙ ſicut in entibꝰ quoddã eſt per ſe ens, & aliquod dicitur ens per accidẽs, ſimiliter conſyderandũ eſt circa locũ, ꝙ quidã locus eſt cõis, in quo omnia corpora ſunt, & alius eſt locus proprius, qui primo & per ſe dr̃ locus. Locus autẽ cõis nõ dicitur locus niſi per accidẽs, et per poſterius, quod ſic manifeſtat. poſſum. n. dicere ꝙ tu es in cęlo, quia es in aere, qui eſt in cęlo, & ꝙ tu es in aere et in cęlo, quia es ĩ terra: & in terra diceris eſſe, quia es in loco, qui nihil cõtinet plus ꝗ̃ te. Si ergo illud, quod primo et per ſe cõtinet unũquodq;, eſt per ſe locus eius: huiuſmodi autẽ eſt terminus, ad quem res terminatur: ſequiť ergo ꝙ locus proprie, & per ſe ſit terminus rei. Forma autẽ eſt terminus vniuſcuiuſq;: quia per formã terminatur materia vniuſcuiuſq; ad proprium eſſe: & magnitudo ad terminatam mẽſuram. quantitates. n. rerum cõſequuntur formas earũ. videtur igitur ſm hanc conſyderationem, ꝙ locus ſit forma. Sed ſciendum ꝙ in hac ratione eſt ſophiſma cõſequentis: ſyllogizatur enim in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis. Secundo ibi. H

Te. co. 37.

Secũda parte te. 15.
Secũda parte 36. 18.

ARGV. *Vt autem interuallũ magnitudinis eſſe uidetur materies, hoc. n. a magnitudine eſt diuerſum, et eſt id, quod a forma cõtinetur ac terminatur, uelut a ſuperficie terminòue. tale autẽ eſt ipſa materies, & id quod terminis caret. Nã, cùm aufertur finis, atq; affectus a pila, nihil præter materiã reſtat. Quapropter et Plato in Timæo materiã & receptaculum, idẽ eſſe dicit. Suſceptiuum. n. & receptaculum, unum eſſe dicit ac idẽ. Et quãquam materiam illo quidem in loco ſuſceptiuum appellat, in hiſce uero, quæ non ſcriptæ Sententiæ nũcupantur, alio modo, locũ tamen & receptaculum, idem aſſeruit eſſe. Vniuerſi nanque locum aliquid eſſe dicunt, hic uero quidnam ſit, ſolus dicere eſt aggreſſus.*

Secundum autẽ ꝙ videtur eſſe locus diſtãtia magnitudinis, ſic materia. hæc nanq; altera eſt a magnitudine. Hæc autẽ eſt cõtenta ſub ſpecie & definita, ſicut ſub plano & termino. eſt autẽ huiuſmodi materia & infinitũ. Cùm. n. remoueantur termini & paſſiones ſphæræ, relinquiť nihil præter materiam. Vnde Plato, materiam et locũ dicit eſſe idem in Timęo. receptiuum enim et locum vnum & idem dicit. alio vero modo ibi dicens receptiuum, & in dictis, non ſcriptis Dogmatibus, tñ locum & receptiuum idem retulit. Dicunt quidem enim omnes eſſe aliquid locũ: quid autem eſt, hic ſolus conatus eſt dicere. te. co. 36.

Ponit rationem Plat. per quã ſibi uidebatur ꝙ locus eſſet materia. Ad cuius euidentiã ſciendũ eſt, ꝙ Antiqui putauerunt locũ eſſe ſpatiũ, quod eſt inter terminos rei cõtinentis, quod quidẽ habet dimẽſiones longitudinis, latitudinis, & profunditatis. nõ tñ huius ſpatiũ videbatur eſſe idem cum aliquo corpore ſenſibiliũ: quia recedẽtibus & aduenientibus diuerſis corporibus ſenſibilibus, remanet idẽ ſpatium. Secundũ hoc ergo ſequiť, ꝙ locus ſit dimenſiones ſeparatę. Et ex hoc volebat ſyllogizare Plato, ꝙ locus eſſet materia. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ſm ꝙ locus videť aliquibus eſſe diſtãtia magnitudinis ſpatij, ſeparata a quolibet corpore ſenſibili, videbať ꝙ locus eſſet materia. Ipſa nanq; diſtãtia, uel dimẽſio magnitudinis, altera eſt a magnitudine. nã magnitudo ſignificat aliquid terminatũ aliqua ſpecie: ſicut linea terminatur pũctis, & ſuperficies lĩnea, & corpus ſuperficie, quæ ſunt ſpecies magnitudinis: ſed dimẽſio ſpatij eſt cõtenta ſub forma & determinata, ſicut corpꝰ determinať plano, i. ſuperficie, vt quodã termino. Id autẽ, quod cõtinetur ſub terminis, videtur eſſe in ſe nõ determinatũ. Quod planum autẽ eſt in ſe nõ determinatũ, ſed determinatur per formã & terminũ, eſt materia, quæ habet rationẽ infiniti: quia, ſi ab aliquo corpore ſphęrico remoueãtur paſsiões ſenſibiles, & termini, quibus figurať dimẽſio magnitudinis, nihil relinquitur niſi materia: vnde relinquitur ꝙ ipſę dimẽſiones ex ſe indeterminatæ, quæ per aliud determinãtur, ſint ipſa materia. Et hoc præcipue ſequebatur ſm radices Platonis, qui ponebat numeros, & quantitates eſſe ſubſtantias rerũ. quia igitur locus eſt dimẽſiones, & dimenſiones ſunt materia: dicebat Plato in Timæo, ꝙ idem eſt locus, & materia. omne. n. receptiuum alicuius dicebat eſſe locum, nõ diſtinguens inter receptionẽ loci, & materiæ: vnde, cum materia ſit receptiuum formarũ, ſequitur ꝙ materia ſit locus. Tamẽ ſciẽdũ ꝙ de receptiuo diuerſimode Platõ loquebatur: quia in Timæo dixit receptiuũ eſſe materiã. in dogmatibus aũt dictis & nõ ſcriptis, i. cũ verbotenus docebat in ſcholis, dicebat receptiuũ eſſe magnum et paruum: quę etiã ex parte materiæ ponebat, vt ſupra dictum eſt. tñ cuicunq; attribueret eſſe receptiuum, ſemper dicebat ꝙ receptiuum, & locus ſint idem. Sic igitur, cum multi dicerent locũ eſſe aliquid, ſolus Plato conatus eſt aſsignare quid ſit locus. Tertio ibi.

Soluũtur hæ argumẽta inferius tex. co. 28. 29.

Merito

ARGY. A *Merito autem ex hiſce conſyderantibus, difficile eſſe uidebitur, quidnam ſit ipſe locus cognoſcere, ſi utrumuis horum ſit, ſiue materies, ſiue forma. Nam hæc & ſummã habent contemplationem, & ſeorſum alterum ſine altero facile cognoſci non poteſt.*

Merito autem ex his intendentibus videtur vtiq; difficile cognoſcere quid eſt locus, ſiquidẽ horum quodcunq; eſt, ſiue materia, ſiue forma. Hæc * enim altiſſimam habent ſpeculationem, & ſine inuicem non facile eſt cognoſcere ipſa.

* ει difficilis eſt materiæ cõtemplatio, vt non niſi (vt inquit Plato) adulterina ratione perſuaderi poſſit.

Concludit ex prædictis, ꝙ, ſi locus eſt vel materia, vel forma, rationabile videtur, ꝙ ſit difficile cognoſcere quid ſit locus: quia tam materia, q̃ forma habent altiſsimam ſpeculationem & difficilem. & non eſt facile etiam cognoſcere vnum eorum ſine altero. Deinde cum dicit.

ARGY. B *At uero non eſt difficile uidere locum utrumuis horum eſſe nõ poſſe. Neq; .n. materia, neq; forma ſeparatur a re: at locus ſeparari poteſt. in quo nãq; erat aer, in hoc rurſus eſt aqua, uiciſſim hiſce ſibi cedentibus, cæteriſq; corporibus ſimiliter, uti diximus. Quare neq; pars eſt, neq; habitus ipſe locus, ſed a quaq; re ſeparabilis eſt. Etenim quale eſt Vas, tale quid ipſe locus eſſe uidetur. uas enim locus eſt potens transferri. at uas nihil eſt eius rei, quæ eſt in ipſo. Locus igitur quò quidem eſt a re ſeparabilis, hòc forma ſanè non eſt: quò uero continet, hòc a materia eſt diuerſus.*

tex.cõ.17. At vero ꝙ impoſſibile ſit vtrumuis horũ eſſe locum, non eſt difficile videre. Forma .n. & materia non ſeparantur a re, locum autem cõtingit. in quo nãq; aqua erat, in hoc iterum aer, ſicut diximus prius, fit, tranſmutatis adinuicem aereq; & aqua, et alijs corporibus ſimiliter. Quare neq; pars, neque habitus, ſed ſeparabilis eſt locus ab vnoquoq;. etenim videtur tale quid eſſe locus, vt vas. etenim vas locus tranſmutabilis, vas autẽ nihil rei. Secundum quidẽ igitur ꝙ ſeparabilis eſt a re, ſic quidem non eſt forma. Secundum autem ꝙ continet, ſiquidem alterum eſt a materia.

Tex.cõ. 18.

Prima ratio. Ponit quinq; rationes in cõtrarium. Circa quarũ primã dicit, ꝙ nõ eſt difficile videre locũ non eſſe materiã vel formam. quia forma & materia nõ ſeparãtur a re, cuius ſunt: ſed locũ cõtingit ſeparari, q̃a in loco, in quo erat aer, poſtea eſt aqua: & etiã alia corpora adinuicẽ mutantur loco. vnde manifeſtũ eſt, ꝙ locus nõ eſt pars rei vt materia, vel forma. Neq; eſt etiã habitus, ſeu quodcunq; accidẽs: quia partes, et accidentia nõ ſunt ſeparabilia a re: ſed locus eſt ſeparabilis. & hoc manifeſtat per exẽplum, quia locus videtur cõparari ad locatũ ſicut quoddã vas. ſed in hoc tantũ differt: quia D locus eſt immobilis, vas autẽ mobile, vt infra exponet. Sic igit per hoc ꝙ locus eſt ſeparabilis, oſtẽditur ꝙ locus nõ ſit forma. Sed ꝙ locus nõ ſit materia oſtendit nõ ſolũ per hoc, ꝙ eſt ſeparabilis, ſed etiã per hoc, ꝙ cõtinet: materia autem non cõtinet, ſed cõtinetur. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Videtur autem ſemper id, quod eſt in loco, aliquid eſſe, & extra ipſum aliquid aliud eſſe.*

Videtur autẽ ſemper, quod eſt alicubi, ipſum eſſe aliquid: & alterum aliquid extra ipſum.

Secũda ratio. Quia enim oſtẽderat ꝙ locus nõ eſt materia, nec forma, per hoc ꝙ locus ſeparatur a locato, vult oſtẽdere ꝙ etiam, ſi locus nunquã ſepararet a locato ex hoc ipſo quod dicimus ꝙ aliquid eſt in loco, apparet ꝙ locus nõ eſt forma neq; materia. quia omne, quod dicitur eſſe alicubi, videt & ipſum eſſe aliquid: & alterum aliquid eſſe ab eo, in quo eſt, vnde, A cũ aliquid dicitur eſſe in loco, ſequitur ꝙ locus ſit extra locatum. Materia autẽ, & forma non ſunt extra rẽ: ergo neq; materia, neq; forma eſt locus. Tertiam rationem ponit ibi.

Plato tamen dicat oportet (ſi parumper liceat digredi) cur forma, numeriq; non ſunt in loco, ſi locus eſt id, quod eſt particeps: ſiue magnum ſit illud, & paruum, ſiue materies, ut in Timæo aſſeruit? ARGY.

Platoni igitur dicendum eſt (ſi oportet digredientes dicere) quare non in loco ſpecies & numeri ſunt, ſi id, quod vere participatiuum eſt, locus ſit: ſiue magnum, ſiue paruũ ſit quod participatiuum eſt, ſiue materię, vt in Timęo ſcripſit.

Tertia ratio. Hic arguit ſpecialiter contra poſitionem Platonis digrediendo. Dictũ eſt .n. ſupra in Tertio, ꝙ Plato poſuit Ideas, et numeros nõ eſſe in loco: ſequebatur autẽ, ſm eius ſententiã de loco, ꝙ eſſent in loco: quia omne participatũ eſt in participante: B ſpecies autẽ & numeros ponebat participari, ſiue a materia, ſiue a magno, et paruo, ſequitur ergo ꝙ ſpecies et numeri ſint in materia, ſiue in magno, & paruo. Si igit materia, vel magnum & paruum eſt locus, ſequitur ꝙ numeri & ſpecies ſint in loco. Quartam rationem ponit ibi.

Præterea, ſi locus eſſet materies aut forma, quonam pacto res ad ſuum pergeret locum? eſſe enim id locus non poteſt, ad quod non eſt motio: & quod haſce differentias, ſupra, inquam ac infra, non habet. quare locus in talibus eſt quærendus. Quod, ſi in ipſa re locus non ineſt (inſit enim oportet, ſi eſt materies aut forma) locus, erit in loco. Mutatur enim unà cum re, atque mouetur, & forma, & id quod terminis caret, & non in eodem eſt ſemper, ſed ubi eſt ipſa res. Quare fit, ut loci ſit locus. ARGY.

Amplius quomodo ferretur in ſui locum, ſi C locus eſſet materia, aut ſpecies? impoſſibile eſt .n. cuius non eſt motus, neq; ſurſum aut deorſum, locum eſſe. quare, quærendus in huiuſcemodi locus eſt. Si autẽ in ipſo locus eſt (oportet .n. ſiquidem aut forma aut materia eſt) erit locus in loco. Tranſmutantur enim ſimul cũ re, et mouentur: & ſpecies & infinitum, non ſemper in eodem, ſed vbi vtiq; res. Quare loci erit locus. Te.cõ.19. Quinta. Te. cõ. 20. Sexta.

Quarta ratio. Circa quã dicit ꝙ nõ poterit conuenientẽr aſsignari quomodo aliquid moueat ſm locũ, ſi materia & forma ſint locus, impoſsibile eſt .n. aſsignare locũ in ijs, quę non mouent ſurſum, vel deorſum, vel quomodocunq; aliter ſm locũ, vnde in illis quærẽdus eſt locus, quæ ſm locũ mouẽtur. Sed ſi in ipſo, quod mouetur, eſt locus, quaſi aliquid ei intrinſecũ (quod oportet dicere, ſi materia vel forma ſit loc⁹) ſequitur ꝙ locus erit in loco: quia omne, quod trãſmutatur ſm locũ, D eſt in loco: ſed ea, quæ ſunt in re, vt ſpecies & infinitũ, i. materia, mouẽtur ſimul cũ re: quia non ſemper ſunt in eodẽ loco, ſed ſunt vbi eſt res: ergo oportet ꝙ materia et forma ſint in loco. Si igitur alterũ eorũ ſit locus, ſequit ꝙ locus ſit in loco, quod inconueniens eſt. Quintam rationem ponit ibi.

Inſuper facta ex aere aqua, perijt ipſe locus. Corpus enim id quod eſt ortum: non in eodem eſt, at quænam eſt ipſius loci corruptio? Dicta ſunt igitur & ea, ex quibus neceſſe eſt aliquid eſſe locum, & ea rurſus, ex quibus de ſubſtantia ipſius, quiſpiam dubitabit. ARGY.

Amplius cum ex aere fit aqua, perditus eſt locus. non enim in eodem loco fit corpus. quæ igitur corruptio? Ex quibus igitur neceſſarium eſt locum eſſe aliquid, & iterum ex quibus vtiq; dubitabit aliquis de ſubſtantia ipſius, dictum eſt. Tex.cõ.21. Septima. te.cõ.22.

Quinta ratio Quæ talis eſt. Qñcunq; aliquid corrumpitur, corrũpuntur aliquo modo partes ſpeciei ipſius: materia autẽ & forma ſunt partes ſpeciei: ergo corrupta re, ad minus per accidens, forma et materia corrũpuntur: ſi igitur materia et forma ſit locus, ſequiť ꝙ locus corrũpatur, ſi locus pertinet ad ſpeciẽ: quia corpus, quod generatur nõ eſſet in eodem loco, ſi locus aeris pertineret ad ſpeciẽ eius, ſicut cũ aqua generatur ex aere. Sed nõ eſt aſsignare qualiter locus corrũpatur: ergo nõ poteſt dici, ꝙ materia vel forma ſit loc⁹. Vltimo autem epilogat, quod dictũ eſt, ꝑ quæ videť neceſſariũ eſſe ꝙ ſit locus: & ꝑ quę aliquis poteſt dubitare de ſubſtãtia eius.

LECTIO IIII.

Quot modis quippiam in aliquo eſſe dicatur Inducens, vt prius dubitata de loco diſſoluat, an aliquid in ſeipſo eſſe dicatur, & quomodo dilucidat.

ARGV. *Poſt hæc ſumendum eſt quot modis quippiam in alio dicitur eſſe. Vno igitur dicitur modo, ut digitus in manu, & pars omnino in toto. Alio ut homo in animali: & omnino in genere ſpecies. Alio ut genus in ſpecie, & omnino in ſpeciei ratione, pars ſpeciei. Præterea ut ſanitas in calidis atq; frigidis: & omnino in materia forma. Præterea ut res græcorum, in Rege: & omnino in primo mouente. Inſuper in bono, atq; omnino in fine. hoc autem eſt id gratia cuius cætera ſunt, atq; fiunt. Omnium uero id propriiſſime dicitur, quod eſt in uaſe, & omnino in loco.*

te. cõ. 23. POſt hæc autẽ accipiendum eſt quot modis aliud ĩ alio dicitur. vno quidẽ igitur modo ſicut digitus in manu, & omnino pars ĩ toto eſt. Alio vero, ſicut totũ in partibus, non. n. præter partes eſt totũ. Alio modo ſicut homo in animali, & omnino ſpecies in genere. alio vero, ſicut genus in ſpecie: & omnino pars ſpeciei ĩ ſpeciei ratione. adhuc ſicut ſanitas in calidis & frigidis: & oĩnó ſpecies in materia. adhuc, ſicut in rege, q̃ ſunt græcorũ: & omnino motũ in primo motiuo. Amplius, ſicut in optimo, & omnino ĩ fine, hoc autẽ eſt, cuius cauſa fit. Omnium autẽ maxime propriũ eſt, ſicut in vaſe, & omnino in loco.

Poſtquam Philoſophus inquiſiuit diſputatiue an locus ſit, & quid ſit. hic accedit ad determinandũ veritatem. Et primo præmittit quædã, quę ſunt neceſſaria ad conſyderationem veritatis, Secundo determinat veritatẽ ibi. [Quid autem forte.] Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit quot modis dicitur aliquid eſſe in aliquo. Secũdo inquirit, vtrũ aliquid poſſet eſſe in ſeipſo ibi. [Dubitauit autẽ aliquis.] Tertio ſoluit quædã prius dubitata ibi [Quod autẽ Zeno oppoſuit. Ponit ergo octo * modos, qbus aliquid in aliquo dicitur eſſe. quorũ primus eſt, ſicut digitus diciť eſſe in manu, & vniuerſaliter quęcũq; alia pars in ſuo toto. Secundus modus eſt. prout totũ dicitur eſſe in partibus. Et, quia iſte modus nõ eſt adeo conſuetus ſicut primus, ad eius manifeſtationem ſubiũgit, ꝙ totũ nõ eſt præter partes, & ſic oporteret vt intelligatur eſſe in partibus. Tertius modus eſt, ſicut homo diciť eſſe in animali, vel quęcunq; alia ſpecies in ſuo genere. Quartus modus eſt, ſicut genus diciť eſſe in ſpeciebus. Et ne iſte modus extrane⁹ videatur, rationẽ innuit quare hoc dicit. nã genus eſt pars definitionis ſpeciei, & etiã differentia, vnde quodãmodo & genus & differẽtia dicuntur eſſe in ſpecie, ſicut partes in toto. Quintus modus eſt ſicut ſanitas dicitur eſſe in calidis et in frigidis: quorũ contemperanoa cõſtituit ſanitatẽ: & vniuerſaliter quæcunq; alia forma in materia, vel ſubiecto, ſiue ſit accidẽtalis, ſiue ſubſtantialis. Sextus modus, ſicut res græcorũ dicũtur eſſe in Rege græciæ: & vniuerſaliter omne, quod mouetur, eſt in primo motiuo. Per hũc etiam modum dicere poſſum aliquid eſſe in me, quia eſt in poteſtate mea, vt faciã illud. Septimo modo dicitur aliquid eſſe in aliquo, ſicut in quodã optimo diligibili, & vniuerſaliter ſicut in fine. Et per hunc modũ dicitur eſſe cor alicuius in aliqua re, quam deſyderat et amat. Octauo modo dicitur eſſe aliquid in aliquo, ſicut in vaſe, et vniuerſaliter ſicut locatũ in loco. Videtur autẽ prætermitere modũ, quo aliquid eſt in aliquo, ſicut in tẽpore. ſed hic reducitur in hũc octauum modum. nã ſicut locus eſt mẽſura mobilis, ita tẽpus eſt menſura motus. Dicit autem, ꝙ ſm hunc octauũ modum maxime proprie dicitur eſſe aliquid in aliquo. vnde oportet ſm regulã, quã tradidit in. 4. & .5. Meta. ꝙ omnes aliĩ modi reducãtur aliquo modo, ad hunc modũ, quo aliquid eſt in aliquo, ſicut in loco. Quod ſic patet. locatum. n. cõtinetur, ſiue includitur in loco, & in eo habet quietẽ & fixionem. Propinquiſsime igitur per hũc modum, pars diciť eſſe in toto integrali, in quo actu includiť. vnde etiã infra dicetur ꝙ locatũ eſt in loco, ſicut pars ſeparata: & pars eſt, ſicut quoddã locatum cõiunctum. Totum autem, quod eſt ſm rationẽ, ad ſimilitudinẽ huius totius ſumitur. vnde cõſequenter dicitur id, quod eſt in ratione alicuius eſſe in eo, vt animal in homine. Contingit autẽ ſicut partem totius integralis includi in toto ſm actum, ita partem totius vniuerſalis includi in toto ſm potentiã. nam genus ad plura ſe extẽdit in potẽtia q̃ ſpecies, licet ſpecies habeat plura in actu, vnde cõſequenter dicitur eſſe etiam ſpecies in genere. Et, quia ſicut ſpecies cõtinetur in potẽtia generis, ita forma in potentia materiæ: vlterius dicetur forma eſſe in materia. Et, quia totum habet rationem formę reſpectu partium, vt dictum eſt in Secundo, conſequenter etiam totum dicitur eſſe in partibus. Sicut autem forma includitur ſub potentia paſsiua materię, ita effectus includitur ſub potentia actiua agentis: vnde & dicitur aliquid eſſe in primo motiuo. Deinde autem manifeſtũ eſt ꝙ appetitus quieſcit in bono deſyderato & amato: & in eo figitur ſicut & locatum in loco: vnde etiam dicitur affectus amantis ineſſe amato. Et ſic patet ꝙ omnes aliĩ modi deriuantur ab vltimo, qui eſt maxime proprius. Secundo ibi.

At enim, hic quiſpiam dubitauerit, ſit ne ut & in ſeipſo quippiam ſit, an nihil eſt in ſe prorſus, ſed omne quoduis, aut nuſquam, aut in alio eſt? ARGV.

Dubitabit autem aliquis, vtrũ vnum & idem aliquid eſſe in ſeipſo contingit, aut nihil: ſed omnia, aut nuſquam, aut in alio eſſe? te. cõ. 24.

Inquirit, vtrũ aliquid poſsit eſſe in ſeipſo. nã Anaxag. ſupra dixit infinitũ eſſe in ſeipſo. Primo ergo mouet dubitationẽ, vtrũ, ſ. aliquod vnũ & idẽ poſsit eſſe in ſeipſo, vel nihil: ſed oĩa, uel nuſquã ſint, uel ſint ĩ aliquo alio? Secũdo ibi.

Hoc autem eſt dupliciter, aut per ſe, aut per aliud. Nã cum id in quo eſt, & id, quod in illo eſt, totius ſunt partes, tunc totum in ſeipſo eſſe dicitur. Quippe, cùm et per partes dicatur, ut albus: quia ſuperficies eſt alba: et ſciẽs, quia anima rationis particeps ſcit. Dolium igitur non eſt in ſeipſo, neq; etiam uinũ: uini uero dolium, erit. Ambo nanq; id inquam quod ineſt: et id in quo eſt, eiuſdem ſunt partes. Hoc igitur pacto fit ut quippiam in ſeipſo ſit. ARGV.

Dupliciter autẽ hoc eſt, aut ſm ſe, aut ſecundũ alterum. Cùm. n. ſint partes totius, & id, in quo, & id, quod in hoc, dicetur totum in ſeipſo eſſe. Dicitur autẽ & ſm partes, vt album, quia ſuperficies, & ſciens, quia ratiocinatiuũ. Amphora quidem igitur, nõ erit in ſeipſa, neq; vinum, vini autem amphora erit. Quod nanq; eſt, & in quo eſt, vtraq; eiuſdem partes ſunt. Sic quidẽ igitur contingit, idem aliquid eſſe in ſeipſo. Tex. cõ. 25.

Soluit. & primo oſtẽdit quomodo poſsit eſſe aliquid in ſeipſo. ſecundo quomodo nõ poſsit. ibi [Primum autẽ non conuenit.] Dicit ergo primo, ꝙ dupliciter poteſt intelligi aliquid

Secũda pars te. cõ. 25.

Secũda pars te. cõ. 30. te. cõ. 24. te. cõ. 18. * in prædicamentis vndecim enumerantur modi a græcis, hic autem 8. quia aliqui illorũ in alios ſecari poſſunt, vel vt videtur velle Simpl. neceſſarius ſãtum aduertit, & té ... ob id prætermitti ꝙ nihil de ipſo dicitur ſit ab Ariſt. octauus diciť propri⁹ ab Ale. quia eſſe in aliquo videtur proprie vbi ſpectare, & vbi maxime loco ſignificat, ... ab iſto originem du ...

aliquid eſſe in ſeipſo. vno modo primo & per ſe, alio modo ſm alterum, i. ſm partẽ: & iſto ſecundo modo poteſt dici aliquid eſſe in ſeipſo, cum. n. alicuius totꝰ, duę partes ita ſe habeãt, ꝙ vna ſit, in quo eſt aliquid: & alia ſit, quod eſt in illa: ſequitur ꝙ totũ dicatur & in quo eſt, ratione vnius partis: & quod eſt in hoc, ratione alterius. et ſic totũ dicetur eſſe in ſeipſo. Inuenimus. n. ꝙ aliquid dicitur de aliquo ſm partẽ, ſicut aliquis dicitur albus, quia ſuperficies eius eſt alba: & homo dicitur ſciẽs, quia ſciẽtia eſt in parte ratiocinatiua. Si igiť accipiať amphora plena uino, ſicut quoddã totũ, cuius partes ſunt amphora & vinũ, neutra partium eius erit in ſe ipſa, i. neq; amphora, neq; vinũ. ſed hoc totũ, ſ. amphora vini, erit in ſeipſa, inquantũ utrunq; eſt pars eius. ſ. & vinum, quod eſt in amphora, & amphora, in qua eſt vinũ. Per hũc igitur modũ cõtingit aliquod idẽ eſſe in ſeipſo. Secũdo ibi.

ARGY. *Sed ut primo, fieri nequit, uelut albedo eſt in corpore: nã ſuperficies eſt in corpore, ſcientia uero in anima. Et per hæc quæ ſunt, ut in homine partes, appellationes hæ nõ incongrue fiunt. Dolium autẽ, atq; uinũ, cùm ſunt quidem ſeorſum, nõ ſunt partes, ſed cũ ſunt ſimul. quocirca cũ ſint partes, erit ipſum in ſeipſo, ceu albedo eſt in homine, quia in corpore eſt, & in hoc, quia in ſuperficie. In hac autẽ, non per aliud. atq; hæc diuerſa ſunt ſpecie, et aliã utraq; naturam, et potentiam habent, ſuperficies inquam, atq; albedo.*

Primum autem non contingit, vt albũ in corpore. ſuperficies. n. in corpore, ſcientia autem in anima. Secundum hæc autẽ ſunt appellationes, cùm ſicut partes ſint in homine. Amphora autem, & vinum cum ſeorſum ſint, nõ partes ſunt. Simul autem cum ſint partes, erit idẽ in ſeipſo, vt album in homine, qm̃ in corpore, & in hoc, quoniam in ſuperficie. In hoc autẽ, nõ amplius, quoniam ſecũdum aliud eſt. Et altera ſpecie hæc ſunt, & alteram naturam habet vnumquodq; & potentiam, vt ſuperficies & album.

Oſtendit ꝙ non contingit aliquid eſſe primo in ſeipſo. Et primo proponit quod intẽdit, diſtinguens vtrunq; modum, quo aliquid eſt in ſeipſo, et quo nõ eſt, Secũdo probat

Tex. c. 16. propoſitum ibi. [Neq;. n. inductiue cõſyderãtibus.] Dicit ergo, ꝙ non cõtingit aliquid eſſe primo in ſeipſo. & manifeſtat quid ſit aliquid eſſe primo in ſeipſo per oppoſitum. album. n. diciť eſſe in corpore, quia ſuperficies eſt in corpore. vnde nõ eſt primo in corpore, ſed in ſuperficie. Et ſimiliter ſcientia primo dicitur eſſe in anima, nõ autem in homine, in quo eſt per animã. Et ſecundum hæc, ſ. ſecundum animã & ſuperficiẽ, ſunt appellationes, quibus nominatur homo albus, vel ſciẽs, cum anima & ſuperficies ſint ſicut partes in homine: non ꝙ ſuperficies ſit pars, ſed quia ſe habet ad modum partis, inquantũ eſt aliquid hominis, vt terminus corporis. Si autem accipiatur vinũ & amphora ſeorſum abinuicem, non ſunt partes: vnde neutri competit eſſe in ſeipſo. Sed, cum ſimul ſunt, vtpote cum amphora eſt plena vino: propter hoc ꝙ amphora & vinum ſunt partes, idem erit in ſeipſo. vt expoſitum eſt, non primo, ſed per partes. ſicut album non primo eſt in homine, ſed per corpus, & in corpore per ſuperficiem. In ſuperficie autem non eſt per aliquid aliud: vnde primo dicitur eſſe in ſuperficie. Nec eſt idẽ id, in quo eſt aliquid primo, & quod eſt in eo, ſicut albũ & ſuperficies: quia altera ſunt ſecundum ſpeciem ſuperficies & albũ. & alia eſt natura & potentia vtriuſq;. Secundo ibi.

ARGY. *Neq; igitur inductiue conſyderantes in ſeipſo quicquã ullo dictorum modorum eſſe uidemus.*

Tex. c. 16. Neque igitur inductiue conſyderantibus, nihil in ſeipſo videmus ſecundum aliquem determinatorum modorum.

A Oſtenſa differẽtia inter hoc ꝙ eſt eſſe primo in aliquo, et non primo, oſtendit iam ꝙ nihil eſt primo in ſeipſo. Et primo oſtendit ꝙ non ſit aliquid primo in ſeipſo per ſe, Secundo ꝙ non ſit aliquid primo in ſeipſo per accidẽs. ibi [At vero neq; ſecundum accidens &c.] Primum oſtẽdit dupliciter, ſ. inductiue, & ratione. Dicit ergo primo, ꝙ conſyderando per inductionem in ſingulis modis ſupra determinatis, quibus dicitur aliquid eſſe in aliquo, apparet, ꝙ nihil eſt in ſeipſo primo & per ſe. neq; enim aliquid eſt totũ ſuũ pſius, neq; pars, neq; genus, & ſic de aliĳs. Ponit autem hoc concludendo ex præmiſsis, quia ſicut manifeſtum eſt in albo, & in ſuperficie, quæ ſe habent vt forma & materia, ꝙ ſunt aliud ſecundum ſpeciem & virtutem, ita etiã poteſt in omnibus aliĳs modis conſyderari. Secundo ibi. — Tex. c. 17.

Et ratione etiam hoc non poſſe fieri patet. oportebit. n. ambo eſſe utrunque (ceu dolium quidem & uas, & uinũ, uinum autem, & uas & dolium) ſi fit, ut quippiam ſit in B *ſeipſo. Quare, ſi quàm maxime in ſeſe ſint, dolium quidem uinum ſuſcipiet, non ut eſt ipſum dolium, uinum, ſed ut illud. atque patet rationem eſſe diuerſam. alia enim eſt eius ratio, in quo eſt, alia eius quod eſt in illo.* — ARGY.

Et ratione manifeſtũ eſt, quia impoſſibile eſt. oportet. n. vtraq; vtrũq; eſſe (vt amphorã, vas & vinum eſſe: vinum autẽ, vinum & amphoram) ſi vere primo cõtingit, quippiam in ſeipſo eſſe. Quare, ſiquidẽ maxime ĩ alterutris eſſet, amphora quidẽ acciperet vinũ, nõ ſecundum ꝙ vinum, ſed inquantũ illa. & vinũ inerit in amphora, nõ inquantum amphora ipſa, ſed ſecundũ ꝙ illud, amphora. Secundum eſſe quidem igitur, ꝙ alterum ſit, manifeſtum eſt. alia nanq; eſt ratio eius, quod in quo, & alia illius, quod in hoc eſt.

C Probat idẽ ratione, & dicit manifeſtum eſſe per rationẽ, ꝙ impoſsibile eſt aliquid eſſe primo et per ſe in ſeipſo. Si. n. aliquid primo & per ſe ſit in ſeipſo, oportet ꝙ eidẽ, & ſecundum idẽ conueniat ratio eiuſdem in quo eſt aliquid, & ratio eius, quod eſt in eo. vnde oportet ꝙ vtrunq;, ſ. tam continens q̃ contẽtum ſit vtrunq;: vtputa ꝙ amphora ſit vas & vinum, & vinũ ſit vinũ & amphora, ſi primo & per ſe conuenit aliquid eſſe in ſeipſo. vnde hoc poſito, ſ. ꝙ vinũ ſit amphora & vinũ: & amphora ſit vinũ & amphora, ſiquis dicat ꝙ alterum eorũ ſit in altero, vtputa vinũ in amphora, ſequitur ꝙ vinum recipiatur in amphora, non inquantum vinum eſt, ſed inquantũ vinũ eſt illa, ſ. amphora. Quare, ſi eſſe in amphora primo per ſe conuenit amphorę (ex eo ꝙ poniť aliquod primo & per ſe in ſeipſo eſſe) ſequitur ꝙ nihil poſsit dici eſſe in amphora, niſi inquantũ ipſum eſt amphora. Et ſic, ſi vinũ dicatur eſſe in amphora, ſequitur ꝙ eſſe in amphora cõpetit vino, non ſecundum ꝙ vinum eſt vinum, ſed ſecũdum ꝙ vinũ eſt amphora. Et eadem ratione, D ſi amphora recipiat vinũ, recipiet ipſum non inquantum amphora eſt amphora, ſed inquantũ amphora eſt vinum. hoc autẽ eſt inconueniens: vnde manifeſtũ eſt, ꝙ ſecũdum alterã rationẽ eſt id in quo, & quod in hoc. Alia eſt. n. ratio eius, quod eſt in aliquo: & eiꝰ, in quo eſt aliquid. Nõ poteſt ergo per ſe & primo aliquid eſſe in ſeipſo. Deinde cũ dicit.

At uero neq; per accidẽs fieri poteſt. nam duo ſimul in eodem erunt. etenim et ipſum dolium in ſeipſo erit, ſi cuius natura eſt ſuſceptiua, id eſſe in ſeipſo poteſt. et inſuper illud, cuius eſt ſuſceptiuũ, ceu uinũ, ſi uini. Fieri igitur nõ poſſe, ut in ſeipſo quicquam ſit primo, ex ĳs, quæ diximus patet. — ARGY.

At vero neq; ſecundũ accidẽs cõtingit. ſimul n. duo corpora in eodẽ erũt. nam ipſa amphora in ſeipſa erit, ſi cuius natura receptiua eſt, hoc cõtingit in ſeipſo eſſe. & adhuc illud, cuius receptiuum — Tex. c. 17.

tiuum

tiuũ eſt, vt ſi vini vinũ. Quòd quidẽ igitur impoſſibile ſit aliqd in ſeipſo eſſe primo, manifeſtũ eſt. E

Oſtendit ꝙ non ſit aliquid primo in ſeipſo, etiã ſecundũ accidens. dicitur.n. aliquid eſſe in aliquo ſecũdum accidẽs, qñ eſt in eo propter aliquid aliud in eo exiſtẽs, vt ſi dicam⁹ hominẽ eſſe in mari, quia eſt in naui, quę eſt in mari, in hac tñ primo dicitur eſſe, i. non propter partẽ. Si igitur contingat aliquid eſſe in ſeipſo primo, nõ per ſe quidẽ, ſed per accidens, ſequitur ꝙ ſit in ſeipſo propter hoc, ꝙ aliquid aliud ſit in ipſo: & ſic ſequitur, ꝙ duo corpora ſint in eodẽ, ſ. illud corpus, quod eſt in eo, & ipſummet, quod eſt in ſeipſo. Sic enim amphora erit in ſeipſa per accidens, ſi ipſa amphora, cuius natura eſt vt recipiat aliquid, ſit in ſeipſa: & iterum illud, cuius eſt receptiuum, ſ. vinũ: ergo in amphora erit amphora, & vinũ: ſi propter hoc ꝙ vinũ eſt in amphora, ſequitur, amphorã eſſe in ſeipſa: & ſic duo corpora eſsẽt in eodẽ. Sic igiť patet ꝙ impoſſibile eſt aliquid eſſe primo i ſeipſo.

Eſſe in ſeipſo affirmatiue & negatiue dicitur.

Sciendum tamẽ ꝙ aliquãdo dicitur aliquid eſſe in ſeipſo, non ſecundum intellectum affirmatiuũ, ſicut hic reprobat Philoſophus, ſed ſm intellectũ negatiuũ, prout eſſe in ſeipſo non ſignificat, niſi non eſſe in alio. Deinde cum dicit. F

ARGV.

Id uero, quod Zeno dubitabat, ſi locus ſit in ratione rerum, in quonam erit, ſolui facile poteſt. nihil enim prohibet, ut primus locus in alio quidem ſit, non tamen in illo tanquam in loco: ſed ut eſt ſanitas quidem in calidis, ſicut habitus, caliditas autem in corpore ut affectus. quare, non neceſſe eſt in infinitum abire.

Te.cõ.28.

Quod autẽ Zeno oppoſuit, quia, ſi locus eſt aliquid, in aliquo erit, ſoluere nõ eſt difficile. Nihil.n. prohibet in alio eſſe primum locum, nõ tñ in illo, ſicut in loco, ſed ſicut ſanitas quidẽ in calidis, vt habitus, calor autẽ in corpore, ſicut paſſio eſt. quare non neceſſe eſt in infinitum abire.

Supra te.c.23.

Soluit quędã dubitata. Et primo remouet rationẽ Zenonis, quæ inducebatur ad probandũ, ꝙ locus nõ ſit, per hoc, quia ſi eſt, oportet ꝙ ſit in alio, & ſic itur i infinitũ. Sed hoc, vt dicit, nõ eſt difficile ſoluere, poſtquam iam ſunt diſtincti modi, quibus aliquid dicitur eſſe in aliquo. nihil.n. prohibet dicere, ꝙ locus eſt in aliquo, non tñ eſt in illo ſicut in loco, ſed per quendã alium modũ, ſicut forma eſt in materia, vel accidens in ſubiecto: inquantũ. ſ. locus eſt terminus continentis. Et hoc eſt quod ſubdit, [ſicut ſanitas eſt in calidis, vt habitus: & calor in corpore, vt paſsio.] vel accidẽs. unde non neceſſe eſt, ꝙ procedatur in infinitum. Secundo ibi. G

ARGV.

Patet autẽ, cùm uas nihil ſit eius, quod eſt in ſeipſo (diuerſa nanq; ſunt id, quod ineſt, & id, in quo primo ineſt) locum neq; formam eſſe, neq; materiã, ſed diuerſum. hæc enim illius ſunt aliquid, quod eſt in uaſe, materia, inquã, ac forma. Hæc igitur de ipſo loco ſint dubitata.

Tex.cõ.29.

Illud autẽ manifeſtũ, qm̃ nihil eſt vas eius qđ eſt in ſeipſo (alterũ.n. eſt primo, et quod eſt, & in quo eſt) propter qđ, non erit vtiq;, neq; materia, neq; forma locus, ſed alterũ. illius.n. aliqd hęc ſũt & materia, et forma. Hæc qdẽ igiť ſunt oppoſita. H

Tex.cõ.30.

Supra te.c.24 25.28.

Soluit etiã dubitationes ſupra poſitas de quiditate loci, an. ſ. ſit forma, vel materia, ex hoc quod oſtẽſum eſt, ꝙ nihil primo & per ſe eſt in ſeipſo. ex hoc.n. manifeſtũ eſt, ꝙ nihil poteſt eſſe ſicut vas, vel locus eius, quod continetur in ipſo, ſicut pars, quæ ſit materia vel forma. oportet.n. primo & per ſe alterum eſſe, quod eſt in aliquo, & in quo eſt aliquid, vt oſtenſum eſt. Vnde ſequiť, ꝙ neq; forma, neq; materia ſit locus, ſed aliquid alterũ a locato, ſit locus. materia.n. et forma ſunt aliquid locati, ſicut partes intrinſecę eius. Vltimo autẽ cõcludit, ꝙ ſupradicta per modum oppoſitionis dicta ſunt de loco: quarum quidẽ oppoſitionũ aliquæ iã ſolutæ ſunt, aliquæ vero ſoluentur poſt manifeſtatam naturam loci.

LECTIO V.

Quarundam ſuppoſitionum intellectus præmittitur, ad aſſignandam definitionem loci neceſſarius.

Sed quidnã ſit locus hoc modo fuerit manifeſtũ. Atq; ſumamus de ipſo, quæ uere per ſe competere ipſi uidentur. Cenſemus itaq; locum id continere, cuius eſt locus: & nihil eſſe ipſius rei. Præterea, primum locum neq; minorem eſſe, neq; maiorem. Præterea, neq; ab unoquoq; relinqui, et ſeparabilem eſſe. Et inſuper, omnem locum differentias has habere, ſupra, inquam, ac infra. Et corporum unumquodq; proprios ad locos ſuapte natura ferri, aut ſurſum, aut deorſum pergendo, & in eiſdem manere. His ſuppoſitis, reliqua contemplemur oportet. ARGV.

Qvid autem tãdem ſit Locus hic fiet vtiq; manifeſtum. Accipiamus aũt de ipſo quę cũq; videntur vere ſecũdũ ſe ineſſe ipſi. Dignum eſt igitur, locũ eſſe primum, quod cõtinet illud, cuius locus eſt, & nihil eſſe rei. Amplius, primum locũ neq; maiorem, neq; minorẽ eſſe. Adhuc autem, neq; deficere vnicuiq;, & ſeparabilem eſſe. Adhuc autem. omnem locum habere ſurſum & deorſum: & ferri natura, & manere vnumquodque corporum in proprijs locis. hoc autem facere, aut ſurſum, aut deorſum. Suppoſitis autem his reliqua conſyderanda. te.cõ.31.

Præmiſſa diſputatione de loco an ſit, & quid ſit, et ſolutis quibuſdam dubitationibus, hic accedit ad determinãdum veritatẽ de loco. & primo præmittit quaſdã ſuppoſitiones, quibus vtetur determinãdo de loco. Secũdo oſtẽdit qualis debeat eſſe definitio dãda de loco ibi. [Oportet autem tentare &c.] Tertio incipit determinare de loco ibi [Primum quidem igitur.] Dicit ergo primo, ꝙ manifeſtum fiet ex ſequentibus, quid ſit locus. ſed oportet prius accipere quaſi quaſdã ſuppoſitiones, & principia per ſe nota. illa. ſ. quæ videntur per ſe ineſſe loco: quę quidẽ ſunt quatuor. omnes.n. reputant hoc eſſe dignũ. Primo quidem, ꝙ locus contineat id, cuius eſt locus: ita tñ, ꝙ locus nõ ſit aliquid locati. quod quidem dicit ad excludendũ continentiam formæ, quæ eſt aliquid rei, & alio modo cõtinet q̃ locus. Secunda ſuppoſitio eſt, ꝙ primus locus, i. in quo aliquid primo eſt, eſt ęqualis locato, nõ maior, neq; minor. Tertia ſuppoſitio eſt, ꝙ locus nõ deficit vnicuiq; locato, quin omne locatũ habeat locum, non tñ ita, ꝙ vnus et idẽ locus nunquam deficiat eidẽ locato: quia locus eſt ſeparabilis a locato. ſed, qñ locus vnus deficit alicui locato, tũc locatũ ſit in alio loco. Quarta ſuppoſitio eſt, ꝙ in omni loco inuenitur quędã differentia loci ſurſum & deorſum. & ꝙ naturaliter unũquodq; corpus, cũ eſt extra propriũ locum, fertur ad ipſum: & cũ eſt in eo, manet in ipſo. Propria aũt loca naturaliũ corporũ ſunt ſurſum & deorſum, ad quæ naturaliter mouẽtur, & in quibus manent. ſed hoc dicit ſecundũ eorum opinionem, qui nõ ponebant aliquod corpus, præter naturã quatuor elemẽtorum. nondũ.n. probauerat corpus cęleſte eſſe, neq; graue neq; leue. ſed poſtea probabit hoc in.1. lib. de Cęlo. Ex his aũt nũc ſuppoſitis procedeť ad cõſyderationem aliorũ. Secũdo ibi.

Prima pars 31.te. Te.cõ.31.

Atque conandum eſt conſyderationem hoc facere modo, ut ipſum quid eſt tale aſſignetur, ut & ea, quæ dubitantur, ſoluantur: & ea, quæ competere loco uidentur, inſint & inſuper ipſa difficultatis & dubitationum, quæ circa ipſum fiunt, cauſa pateat. Sic enim unumquodq; pulcherrime demonſtrari profecto poteſt. ARGV.

Oportet autem tentare intentionem ſic facere: vt quid ſit reddatur, & quęq; oppoſita ſoluãtur, & quæ videntur loco ineſſe inſint. Et amplius,

diffi-

difficultatis, & oppoſitorum cauſa circa locum manifeſta erit. ſic enim vtique pulcherrime demonſtratur vnumquodq;.

Definitionis quidditatiuæ proprietates vide hic. & primo de Aïa. 11 & 2. de Aïa. 12 26. quarto Cœli 2. & primo de Aïa. cõ. 22. 7. Top. c. 4. 3. Meta. te. cõ. 1. 2. Poſterio.

Oſtendit qualis debeat eſſe definitio dãda de loco. & dicit, ꝙ in definiendo locum, intẽtio noſtra debet ad quatuor attendere, quę quidẽ neceſſaria ſunt ad definitionem perfectam. Primo quidẽ, vt oſtendatur quid ſit locus. nã definitio eſt oratio indicans quid eſt res. Secundo vt ſoluanẽ quęcunq; oppoſita ſunt circa locum. nam cognitio veritatis eſt ſolutio dubitatorũ. Tertium eſt, ꝙ ex definitione data manifeſtentur proprietates loci, quæ inſunt ei: quia definitio eſt medium in demonſtratione, qua propria accidẽtia demonſtrantur de ſubiectis. Quartum eſt, ꝙ ex definitione loci erit manifeſta cauſa, quare aliqui Antiqui diſcordauerũt circa locum: & omnium, quæ ſunt oppoſita circa ipſum. Et ſic pulchertime definitur vnumquodq;. Tertio ibi.

ARGY. *Si igitur motus iſte non eſſet, qui ad locum accommodatur, locus ſanè non quæreretur: quod quidem ante omnia eſt animaduertendum. ob hoc enim & cœlum maxime in loco eſſe putamus, quia ſemper motu cietur. Hic autem triplex eſt, latio, accretio, et decretio. nam in accretione decretioneue fit ſanè mutatio. & quod prius hic erat, id eſt ad maius aut ad minus tranſlatum.*

Tex. cõ. 32. Primum quidem igitur oportet intelligere ꝙ nõ quæreretur locus niſi motus aliquis eſſet ſm locum. Propter hoc.n. cœlũ maxime in loco eſſe opinantur, ꝙ ſemper in motu eſt. Huiuſmodi autem, aliud quidẽ eſt loci mutatio, aliud vero augmentum et decrementum. Et nãq; in augmento & decremento tranſmutatur, & quod prius erat hic, iterũ tranſmutatum eſt in maius aut minus.

Determinat de loco. Et primo oſtendit quid ſit locus. Secũdo ſoluit dubitationes prius poſitas ibi [Manifeſtum autem ex his &c.] Tertio aſsignat cauſam Naturaliũ proprietatum loci ibi [Et fertur igitur in ſui ipſius.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit quid ſit locus. Secundo, quomodo aliquid ſit in loco. ibi [Cui quidẽ igitur.] Circa primum duo facit. Primo præmittit quædã, quæ ſunt neceſſaria ad inueſtigandũ definitionem loci. Secundo incipit determinare loci definitionẽ ibi [Iam igitur manifeſtũ eſt.] Circa primum quatuor præmittit, quorum primum eſt, ꝙ nunquam fuiſſet inquiſitũ de loco, niſi eſſet aliquis motus ſecundum locum. ex hoc.n. neceſſe fuit ponere locum aliud a locato, quia inueniuntur in eodẽ loco ſucceſsiue duo corpora: & ſimiliter vnum corpus in duobus locis, ſicut etiam tranſmutatio formarum circa vnam materiam induxit in cognitionem materiæ. Et propter hoc, maxime opinantur aliqui, ꝙ cœlũ ſit in loco, quia ſemper mouetur. Sed motus aliquis eſt ſecundum locum per ſe, ſ. loci mutatio: alius autẽ ex conſequenti, ſ. augmentum & decrementum (quia augmentata quãtitate, vel diminuta, corpus accipit maiorem, vel minorem locum.) Secundum ponit ibi.

te. cõ. 47. Te. cõ. 48. Te. cõ. 43. Te. cõ. 35.

Commẽ. idẽ hic, tñ Alb. aliã aſsignat canonem.

ARGY. *Mouentur autem alia per ſe actu, alia per accidens. & horum, alia per ſe moueri poſſunt, ut corporis partes, atque nauigij clauus: alia nequeunt, ſed per accidens ſemper mouentur, ut albedo, atque ſcientia. hæc enim propterea mutantur loco, quòd id in quo ſunt, mutatur.*

Eſt autem quod mouetur, aliud quidẽ per ſe ipſum actu, aliud vero ſm accidens. Ipſius autẽ, quod ſm accidens, alia quidẽ poſſibilia ſunt moueri per ſe, vt partes corporis, & in naui clauus: alia vero nõ poſſunt, ſed ſemper ſecundum accidens, vt albedo, & ſcientia. hæc.n. ſic tranſmutãt locum, quia id, in quo ſunt, tranſmutatur.

A Et dicit, ꝙ aliquid moueẽ per ſe in actu, ſicut quodcunq; corpus: aliud uero ſecundũ accidens, quod quidẽ contingit dupliciter. Quædam.n. mouẽtur ſm accidens, quæ tñ ſunt poſsibilia moueri per ſe, ſicut partes alicuius corporis, dum ſunt in toto, mouentur per accidens, ſed, qñ ſeparantur, mouentur per ſe: vt clauus, qñ eſt infixus naui, mouetur per accidens, ſed, quando extrahitur, mouetur per ſe. quædam vero non poſſunt moueri per ſe, ſed ſemper mouentur per accidens, ſicut albedo, & ſcientia, quæ mutant locum, inquantum mutatur illud, in quo ſunt. Hoc autem induxit. quia hoc modo aliquid per ſe vel per accidens, actu vel potentia natum eſt eſſe in loco, ſicut & moueri. Tertium ponit ibi.

Eorum, quæ per accidens mouẽtur, aliqua p ſe moueri poſſunt aliqua vero minime.

ARGY. *Atqui dicimus, in cœlo tanquam in loco eſſe, quia in aere ſumus: hic autem eſt in cœlo. Et item in aere non uniuerſo, ſed ob ultimum ipſius, et continens in aere dicimus eſſe. nam, ſi uniuerſus aer ſit locus, locus profectò cuiuſq; nõ erit æqualis eius, cuius eſt locus. at æqualis eſſe uidetur.*

B *Talis autem eſt is, in quo primo quippiam eſt.*

Tex. cõ. 33. Qm̃ autem dicimus eſſe in cęlo, ſicut in loco, quia in aere, hic autem in cęlo eſt, & in aere autẽ non omni, ſed propter vltimũ ipſius & cõtinẽs, in aere eſſe dicimus. ſi.n. omnis aer ſit locus, non æqualis erit vniuſcuiuſq; locus, et vnũquodq; locatũ. Videtur autẽ huiuſmodi primũ in quo eſt.

Et dicit, ꝙ aliquis dicitur eſſe in Cœlo ſicut in loco, propter hoc ꝙ eſt in aere, qui quidẽ eſt in cęlo, nec tñ dicimus, ꝙ in toto aere ſit aliquis primo et per ſe, ſed propter vltimã extremitatẽ aeris, quę cõtinet aliquem, dr̃ aliquis eſſe in aere: q̃a, ſi totus aer eſſet locus alicuius, puta hominis, nõ eſſet æqualis locus, & locatũ, quod eſt cõtra ſuppoſitionẽ prius poſitã. Sed in quo eſt aliquid primo videẽ eſſe extremũ corporis cõtinentis, et ſic eſt huius. ſ. ęquale. Quartũ ponit ibi.

C ARGY. *Cùm igitur non diuiſum eſt id, quod continet, ſed continuum, tum in illo non tanquam in loco, ſed ut pars in toto dicitur eſſe. At, cùm diuiſum eſt atq; tangit, tum in primo eſt ultimo continentis, quod quidem neq; pars eſt eius quod eſt in ipſo, neq; maius, ſed æquale. In eodẽ enim ſunt eorum ultima, quæ ſeſe tangunt.*

te. cõ. 34. Cùm quidem igitur non diuiſum ſit continens, ſed continuum, non dicimus eſſe in illo, ſicut in loco, ſed ſicut pars in toto. Cum vero diuiſum ſit, & contactum, in primo quodã eſt vltimo continentis, quod neq; pars eſt ipſius, quod eſt in ipſo, neq; maius diſtantia ſed ęquale. In eodem enim ſunt vltima ſe tangentium.

Et primo ponit, Secũdo probat ibi [Et cum continuũ.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum continens nõ eſt diuiſum a corpore

D cõtento, ſed eſt ei continuũ, nõ dicitur eſſe in illo, ſicut in loco, ſed ſicut pars in toto. vtpote, ſi dicamus vnam partem aeris cõtineri a toto aere. Et hoc concludit ex p̃miſsis, quia vbi eſt continuũ, ibi non eſt accipere vltimũ in actu: ꝙ ſupra dixit requiri ad locũ. Sed, cũ continens eſt diuiſum & contiguũ contento, tunc contentũ, ſ. eſt in loco, exiſtẽs in vltimo cõtinentis primo et per ſe: illud, in quã continẽs, quod nõ eſt pars eius, neq; eſt maius, neq; minus ſecundum diuiſionẽ, ſed ęquale. & quomodo poſſunt eſſe cõtinens & contentũ ęqualia, oſtẽdit per hoc, ꝙ ultima cõtingentiũ ſe, ſunt ſimul, vnde oportet eorũ vltima eſſe ęqualia. Secundo ibi.

ARGY. *Atque, ſi continuum quidem eſt, non in illo, ſed cum illo mouetur: ſin uero diuiſum eſt, in illo. Siue illud moueatur. ſiue non moueatur.*

Et cum continuum quidem ſit, nõ in illo mouetur, ſed cum illo: diuiſum autem in illo. & ſiue moueatur continens, ſiue non, nihil minus.

Probat

Probat iſtud quartũ duabus rationib⁹, quatũ prima eſt, ꝙ contentũ, continuũ cõtinenti, nõ mouetur in cõtinente, ſed ſimul cũ illo, ſicut pars ſimul cũ toto. ſed, qñ eſt diuiſum contentum a continenti, tũc poteſt moueri in illo, ſiue continens moueatur, ſiue nõ. homo. n. mouetur in naui vel quieſcẽte, vel mota. Cum ergo aliquid moueat̃ in loco, ſequitur ꝙ locus ſit cõtinens diuiſum. Secundam rationẽ ponit ibi.

ARGY. *Inſuper cum nõ eſt diuiſum, ut pars in toto dicitur eſſe, ut in oculo pupilla, aut in corpore manus. cũ uero eſt diuiſum, eſſe in illo dicitur, ut aqua in cado, aut in dolio uinũ. Nã manus quidẽ cùm corpore, aqua aũt in cado mouetur.*

Amplius cùm non diuiſum ſit, ſicut pars in toto dicitur: vt ſicut in oculo viſus, & in corpore manus. cùm autem diuiſum eſt, vt in cado aqua, & in ſcypho vinum. manus enim cum corpore mouetur, aqua autem in cado.

F Et dicit ꝙ, cum contentũ nõ ſit diuiſum a cõtinente, ſed continuũ ei, tũc dicitur eſſe in eo, ſicut pars in toto, vt viſus eſt ſicut pars formalis in oculo, & man⁹ ſicut pars organica in corpore. ſed, cum diuiſum eſt contentũ a cõtinente, tunc dicit̃ eſſe in eo, vt in vaſe, ſicut aqua in cado, & vinũ in ſcypho, quorũ hæc eſt differẽtia: ꝙ manus mouet̃ cũ corpore, ſed nõ in corpore: ſed aqua mouet̃ in cado. Cum igit̃ ſupra dictum ſit, ꝙ eſſe in loco eſt ſicut eſſe in vaſe, non autẽ ſicut pars in toto, ſequitur ꝙ locus ſit, ſicut continens diuiſum. (Te. cõ. 34. ſi.)

LECTIO VI.

Diluantur ex præmiſsis locum formam, ſeu ſpacium, aut materiam eſſe dicentes: veraq; eius, ac propria traditur definitio.

ARGY. *Iam igitur ex hiſce patet quidnã ſit locus. Quatuor. n. ferè ſunt, quorum unum quid locum eſſe neceſſe eſt. Aut enim forma, aut materies, aut interuallum quid eſt inter extrema, aut ipſa extrema, ſi non ſit interuallum ullum præter ipſius corporis magnitudinem, quod eſt in loco.*

G

Tex. cõ. 35. IAm igitur manifeſtum ex his, quid eſt locus. Vere enim quatuor ſunt, quorum neceſſe eſt locum vnum aliquid eſſe. Aut enim forma, aut materia eſt, aut ſpacium aliquod medium extremorum, aut extrema, ſi non eſt ſpatium vllũ præter inexiſtentis corporis magnitudinem.

Præmiſsis his, quæ ſunt neceſſaria ad inueſtigandũ definitionẽ loci, hic inueſtigat loci definitionẽ. & circa hoc tria facit. Primo inueſtigat particulas definitionis. Secũdo concludit definitionẽ ibi [Quare terminus.] Tertio oſtẽdit eã bene aſsignatã ibi [Et propter hoc medium.] Circa primũ duo facit. Primo inueſtigat genus loci, Secundo differentiã completiuã definitionis eius ibi [Videtur autẽ magnũ aliquid.] Ad inueſtigandum autẽ genus loci vtitur diuiſione quadã: vnde circa hoc tria facit. Primo proponit diuiſionẽ, Secũdo excludit tria mẽbra diuiſionis ibi [Horum autem quod nõ contingat.] Tertio cõcludit quartum ibi [Si igit̃ nihil horũ.] Dicit ergo primo, ꝙ iã ex præmiſsis poteſt eſſe manifeſtũ quid ſit locus. Videtur. n. ſecundũ ea, quæ conſueuerunt de loco dici, ꝙ locus ſit vnũ de quatuor, ſ. vel materia, vel forma, vel aliquod ſpaciũ inter extrema cõtinentis. vel, ſi nullum ſpacium eſt inter extrema continentis, quod habeat aliquas dimenſiones præter magnitudinẽ corporis, quod ponitur infra corpus cõtinens: oportebit dicere quartum, ſ. ꝙ extrema corporis cõtinentis ſit locus. Secundo ibi. (Secũda parte 4. te. tex. cõ. 42. Tex. cõ. 40. Secũda parte. te. 15. Te. cõ. 39.)

H

ARGY. *Atque patet, horum tria locum eſſe non poſſe.*

Horum autem, quòd non contingat tria eſſe, manifeſtum eſt.

Excludit tria membra prædictæ diuiſionis. Et primo proponit quod intendit dicens, manifeſtum eſt per ſequentia, quòd non contingit locum eſſe aliquod horum trium. Secundo proſequitur ibi.

E

ARGY. *Sed, quia cõtinet, Forma eſſe uidetur. in eodẽ. n. ſunt ultima eorũ, quorum alterum continet, alterum continetur.*

Sed propter id ꝙ cõtinet, videtur Forma eſſe. in eodem. n. ſunt extrema cõtinentis & cõtenti.

Et primo de forma, Secundo de ſpacio ibi [Sed ex eo ꝙ mutatur.] Tertio de materia ibi [Et materia aũt videtur.] Circa primũ duo facit. Primo ponit quare loc⁹ videat̃ eſſe forma, quia. ſ. forma continet: quod uidet̃ eſſe propriũ loci. Extrema vero corporis cõtinentis & contẽti, ſunt ſimul cũ continẽs & contentũ ſint, cõtigua adinuicẽ: et ſic terminus cõtinẽs, qui eſt locus, nõ vr̃ ſeparat⁹ eſſe a termino corporis cõtenti: & ſic videt̃ locus nõ differre a forma. Secundo ibi. (Te. cõ. 36. Tex. cõ. 38. In eodẽ ſunt extrema cõtinẽtis & contenti.)

ARGY. *Sunt igitur ambo fines, ſed nõ eiuſdem. ſed forma quidem ipſius rei, locus autem corporis eius quod continet.*

Sunt quidem igitur vtraque termini, ſed non eiuſdem, ſed forma quidem rei, locus autem continentis corporis.

Oſtendit ꝙ forma non ſit locus quia quãuis locus & forma in hoc cõueniant, ꝙ vterq; eorum eſt quidã terminus, nõ tñ vnius & eiuſdẽ, ſed forma eſt terminus eius, cuius eſt forma, locus autẽ non eſt terminus corporis, cuius eſt locus, ſed corporis cõtinẽtis ipſum. & licet ſint ſimul termini continentis & contenti, non tñ ſunt idem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quia uero id, quod continetur atq; diuiſum eſt, interdum transfertur eo manente quod continet, ut aqua ex uaſe, interuallum quid eſſe uidetur, quod eſt inter extrema, ut aliquid aliud præter corpus id, quod transfertur.*

Te. cõm. 36. Sex ex eo ꝙ mutatur multoties, manẽte continente, cõtentum & diuiſum, vt ex vaſe aqua: ipſum medium eſſe aliquod videtur ſpacium tãquam aliquid ſit præter corpus, quod trãſfertur.

Proſequitur de ſpacio. Et primo ponit quare ſpaciũ videtur eſſe locus, Secundo oſtendit ꝙ non ſit locus ibi [Hoc autẽ nõ eſt.] Dicit ergo primo, ꝙ, quia multoties mutatur corpus contentũ a loco, & diuiſum ab eo, de loco in locum, & ſuccedũt ſibi corpora inuicẽ in eodem loco, ita ꝙ continẽs remanet immobile, eo modo quo aqua exit a vaſe: propter hoc videtur, ꝙ locus ſit aliquod ſpaciũ medium inter extremitates corporis cõtinentis: ac ſi aliquid eſſet ibi præter corpus, quod mouetur de vno loco ad aliũ. Quia, ſi non eſſet aliud ibi prætet illud corpus, ſequeret̃ ꝙ vel locus non eſſet aliud a locato, vel ꝙ id, quod eſt mediũ inter extremitates cõtinentis nõ poſſet eſſe locus. Sicut autẽ oportet locũ eſſe aliquid præter corpus cõtentũ, ita videtur ꝙ oporteat locũ eſſe aliquid præter corpus cõtinens, ex eo ꝙ locus manet immobilis: corpus autẽ continens, & omne, quod eſt in eo, contingit tranſmutari. Nihil autẽ aliud poteſt intelligi eſſe præter corpus cõtinens & contentũ, niſi dimẽſiones ſpacij in nullo corpore exiſtentes. Sic igitur ex hoc ꝙ locus eſt immobilis, videtur ꝙ ſpacium ſit locus. Secundo ibi. (Statim infra)

ARGY. *Hoc autem non eſt ita, ſed quoduis eorum corporũ incidit, quæ transferuntur, aptitudinemq; habent tangendi. Quòd ſi eſſet quid interuallum aptum, in eodemq; manẽs, infinita loca eſſent profectò, ſi. n. transferatur aqua et aer, idẽ facient oẽs partes in toto, quod uniuerſa aqua in uaſe.*

Hoc autem nõ eſt, ſed cõtingẽs incidit corpus eorũ, quæ trãſferuntur & quæ ſe apta nata ſunt, cõtingere. Si autẽ aliquod eſſet ſpaciũ, aptum natũ & manẽs in eodẽ loco, infiniti vtiq; eſſent loci. Diſtante. n. aere & aqua, idem faciẽt omnes partes in toto, quod quidem omnis aqua ĩ vaſe. (te. cõ. 37.)

Oſtendit ꝙ ſpaciũ non ſit locus duabus rationibus. Circa quarum primã dicit, ꝙ hoc nõ eſt verũ, ꝙ aliquid ſit ibi infra extremitates corporis cõtinentis, præter corpus cõtentum, quod trãſfertur de loco in locũ, ſed infra illas extremitates

tates corporis cõtinentis, incidit aliquod corpus, quodcũq; illud eſſe cõtingat: ita tñ, ꝙ ſit de numero corporum mobilium, & iterũ de numero eorum, quæ ſunt apta nata tãgere corpus cõtinens. Sed, ſi poſſet eſſe aliquod ſpaciũ cõtinens medium præter dimẽſiones corporis cõtinentis, quod ſemper maneret in eodẽ loco, ſequeretur hoc incõueniens, ꝙ infinita loca ſimul eſſent. & hoc ideo, quia, cum aqua & aer habeãt proprias diſtãtias, & quodlibet corpus, et quælibet pars corporis, & omnes partes, idem faciẽt in toto quod tota aqua facit in vaſe. Secundũ vero eorũ poſitionem, qui tenent ſententiã de ſpacio, cum tota aqua eſt in vaſe, ſunt ibi aliæ dimẽſiones ſpacij præter dimẽſiones aquæ. Omnis autem pars cõtinetur a toto, ſicut locatũ a vaſe. nec differt niſi ſolum quantũ ad hoc, ꝙ pars nõ eſt diuiſa, locatum autẽ eſt diuiſum. Si ergo pars diuidatur in actu, ſequetur ꝙ ſint ibi aliæ dimẽſiones totius, ſ. cõtinentis, præter dimẽſiones partis. nõ poteſt autẽ dici, ꝙ diuiſio faceret ibi eſſe de nouo aliquas dimẽſiones: non. n. diuiſio cauſat dimenſionẽ, ſed præexiſtentẽ diuidit: ergo, antequã pars eſſet diuiſa a toto, erãt aliæ propriæ dimẽſiones partis, præter dimenſiones totius penetrantes etiã partem. quot ergo partes eſt accipere per diuiſionem in aliquo toto, ita ꝙ vna contineat aliam, tot dimenſiones abinuicem diſtinctę erunt ibi: quarum quędam alias penetrabũt. eſt autem accipere in infinitum in aliquo toto continuo partes, quæ alias continent: propter hoc, ꝙ continuum in infinitum diuiditur. Relinquitur igitur, ꝙ ſint infinitæ dimenſiones ſeinuicem penetrantes. Si igitur dimenſiones corporis continentis penetrantes locatum, ſit locus: ſequitur ꝙ ſint infinita loca ſimul, quod eſt impoſſibile. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Et inſuper locus etiam transfertur. quare loci etiã alius locus erit, & loci ſimul complures erunt. At non eſt alius locus ipſius partis, in quo mouetur, cùm vas totum transfertur, ſed idem. aer enim et aqua uel partes aquæ, in eo in quo ſunt mouentur, ſed non in eo loco, ad quem accedunt, qui quidem pars eius eſt loci, qui locus totius eſt Cœli.*

C Simul autem erit & locus trãſmutatus. quare erit loci alius locus, et multi loci ſimul erũt. Non eſt autẽ alius locus partis, ĩ quo mouet̃, cùm totũ vas trãſmutatur, ſed idẽ. in quo. n. eſt, cõmutatur aer, & aqua aut partes aquæ. Sed non eſt in quo fiũt loco, q pars eſt loci, qui eſt locus totius Cęli.

Secunda ratio. Ponit ſecundam rationem, quæ talis eſt. Si dimenſiones ſpacij, quod eſt infra extremitates corporis cõtinentis, ſit locus, ſequitur, ꝙ locus trãſmutetur. manifeſtum eſt enim ꝙ tranſmutato aliquo corpore, vtputa amphora, trãſmutatur illud ſpacium, quod eſt infra extremitates amphorę, cũ nuſquam ſint, niſi vbi eſt amphora. Omne autẽ quod trãſmutatur in aliquẽ locum, penetratur, ſecũdum eorum poſitionem a dimenſionibus ſpacij, in quod trãſmutatur: ſequitur ergo ꝙ aliquę alię dimẽſiones ſubintrant dimẽſiones illius ſpacij amphoræ, & ſic loci erit aliꝰ locus, & multa loca erũt ſimul. Hoc ergo incõueniẽs accidit: quia ponitur alius eſſe locus corporis cõtenti, vt aquæ, & vaſis, ut amphoræ. nam, ſecundum illorum opinionem, locus aquæ eſt ſpaciũ, quod eſt infra extremitates amphoræ. Locus autẽ totius amphoræ eſt ſpaciũ, quod eſt infra extremitates corporis continentis amphorã. Sed nos non dicimus ꝙ alius ſit locus partis, & in quo mouetur pars, cũ totum vas tranſmutetur ſecundum idem. Dicit autẽ hic partem, corpus contentũ in vaſe, vt aquã contentam in amphora: quia ſecundũ Ariſt. aqua mouetur per accidẽs vaſe tranſmutato, et nõ mutat locum, niſi inquantũ amphora locum mutat: vnde non oportet, ꝙ locus, in quẽ vadit, ſit locus partis per ſe, ſed ſolum inquantum eſt locus amphoræ. ſed ſecundũ tenẽtes opinionem de ſpacio, ſequitur ꝙ ille locus per ſe reſpõdeat aquæ, ſicut & amphoræ: & ꝙ per ſe etiã reſpõdeat ſpacio: et per ſe loquendo ſpaciũ illud mouebitur & habebit locum, & non ſolum per accidẽs. Et licet corpus cõtinens quandoq; moueatur,

E non tñ ſequitur ſecundum opinionẽ Ariſt. ꝙ locus moueatur, aut ꝙ loci ſit locus. cõtingit quidem. n. aliquod corpus continẽs, in quo eſt aliquid cõtentum, moueri, ſicut aer, vel aqua, aut aliquæ partes aquæ: vtputa, ſi nauis eſt in fluuio, partes aquę, quę inferius cõtinent nauem mouentur, ſed tñ locus nõ mouetur. Et hoc eſt quod ſubdit [ſed non in quo fiunt loco] i. ſed non illud, in quo aliqua fiunt, ſicut in loco mouetur. & quomodo hoc ſit verũ, oſtendit per hoc quod ſubdit, [quod eſt pars loci, qui eſt locus totius Cœli.] Licet enim hoc cõtinens moueatur, prout eſt hoc corpus, tñ prout cõſyderatur ſecundum ordinẽ, quem habet ad totũ corpus Cœli nõ mouetur. nam aliquod corpus, quod ſuccedit, eundem ordinẽ vel ſitum habet per cõparationem ad totũ Cœlum, quẽ habuit corpus, quod prius effluxerat. Hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ licet aqua vel aer moueatur, non tñ mouetur locus, prout cõſyderatur vt pars quędã loci totius Cęli, habens determinatũ ſitum in Vniuerſo. Deinde cũ dicit.

B ARGY. *Atqui materia quoq; locus eſſe uidebitur, ſi in quieſcẽte, et non ſeparato, ſed continuo, quiſpiam conſyderauerit. Nã, ut ſi alteratur, eſt aliquid quod nunc quidẽ eſt album, olim autẽ erat nigrum: et nunc quidem eſt durum, olim autẽ erat molle (quapropter et dicimus materiã aliquid eſſe:) ſic et locus per quandã talem imaginationem eſſe uidetur. Verum illud quidem ex eò, quia quod erat aer, id nunc eſt aqua: locus autẽ ex eo, quia ubi erat aer, hic nunc eſt aqua.*

Tex. co. 38. Et materia etiam videtur vtiq; eſſe locus, ſi in quieſcente aliquis cõſyderet, & non in ſeparato, ſed cõtinuo. Sicut. n. ſi alteratur, eſt hoc quidem nunc vtiq; album, nunc autem nigrum: & nunc quidem durum, olim autem molle: (vnde dicimus aliquid eſſe materiam) ſic & locus per talem quandam videtur eſſe phãtaſiam. Verum illud quidem, qm̃ quod nunc eſt aqua, prius erat aer: locus autem, quia vbi nunc eſt aqua, ibi erat aer.

Proſequitur de materia. & primo oſtẽdit quare materia dicitur eſſe locus. Secundo oſtendit ꝙ non ſit locus ibi [Sed materia quidẽ.] Infra. Dicit ergo primo, ꝙ materia videtur eſſe locus, ſi aliquis cõſyderet tranſmutationẽ corporum ſuccedentium ſibi in eodẽ loco, in aliquo vno ſubiecto quieſcente ſecundũ locum: & non habeatur reſpectus ad hoc, ꝙ locus eſt ſeparatus, ſed attendatur ſolũmodo tranſmutatio in aliquo vno cõtinuo. aliquod. n. corpus continuum et quietum ſecundũ locum, cum alteratur, vnum et idem numero nunc quidem eſt albũ, nunc autem nigrum: & nunc eſt durum, & prius molle. Et propter iſtam tranſmutationem formarum circa ſubiectũ, dicimus ꝙ materia eſt aliquid, quæ manet, vna facta trãſmutatione ſecundum formam. Et per talem etiam apparentiam videtur locus eſſe aliquid: quia in eo permanente ſuccedunt ſibi diuerſa corpora. Sed tamẽ

D alio modo loquẽdi vtimur in vtroq;. nã ad deſignandum materiam, vel ſubiectum, dicimus ꝙ id, quod nũc eſt aqua, prius erat aer: Ad deſignãdum autẽ vnitatem loci, dicimus ꝙ vbi nunc eſt aqua, prius erat aer. Secundo ibi,

ARGY. *At. n. materia quidẽ, ut antea diximus, neq; ſeparabilis eſt a re, neq; continet, loco autem ambo competunt.*

Sed materia quidem, ſicut dictum eſt in prioribus: neq; diuiſa eſt a re, neq; continet rem: locus autem vtraque.

Oſtendit quòd materia non ſit locus. quia, ſicut ſupra dictum eſt, materia non eſt diuiſa a re, cuius eſt materia, neq; continet ea: quorum vtrunque competit loco. Locus igitur non eſt materia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur locus non eſt quicquã iſtorum trium, neq; materia, neq; forma, neq; etiã interuallum, aliquid aliud ſemper præter ipſum rei ſpaciũ, quæ transfertur, neceſſe eſt lo*

cum:

cum: quatuor illorũ reliquũ eſſe, finem, in quã, corporis cõtinẽtis. Atq; id corpus cõtineri dico, quod eſt mobile latiõe. E

Tex.cõ.39. Si igitur nihil horum trium locus eſt, neq; forma, neq; materia, neq; ſpaciũ ſemper aliquid, exiſtens alterũ præter id, quod eſt rei diſtãtia, neceſſe eſt locũ eſſe reliquum de quatuor cõtinentis, ſ. Terminũ corporis. Dico autẽ contentũ corpus, quod mouetur ſecundum loci mutationem.

Remotis tribus membris, concludit quartum. et dicit, ꝙ quia locus non eſt aliquod triũ, i. neq; forma, neq; materia, neq; aliquod ſpatium, quod ſit alterum præter diſtãtias rei locatæ, neceſſe eſt, ꝙ locus ſit reliquũ de quatuor ſupra nominatis, ſ. ꝙ ſit terminus corporis cõtinentis. Et, ne aliquis intelligat cõtentum, vel locatum eſſe aliquod ſpacium medium, ſubiungit, & corpus contentũ dicitur illud, quod eſt natum moueri ſecundũ loci mutationẽ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Magnum autem quid difficileque eſſe uidetur locum percipere. tum quia partim materiæ, partim formæ ſimilis eſſe uidetur, tum quia translatio eius, quod fertur, in ipſo continente fit quieſcente. eſſe enim poſſe uidetur internallum aliud quoddam a magnitudinibus, quæ mouentur. Confert autem ad hoc & ipſe aer: qui uidetur eſſe incorporeus. nam non ſolum fines ipſius uaſis, ſed interuallum etiam ipſum ut uacuum, locus eſſe uidetur.* F

te.cõ.40. Videtur autẽ magnum aliquid, & difficile accipi, quid eſt locus: & propter hoc ꝙ apparet eſſe materia: & forma: & propter hoc quidẽ, ꝙ in quieſcẽte, et cõtinente fit trãſmutatio eius, quod fertur. Contingere autem videtur eſſe ſpacium medium aliud aliquid a motis magnitudinibus. Proficit aũt aliquid, & aer apparẽs incorporeus eſſe. videtur. n. non ſolum terminus vaſis eſſe locus, ſed & quod eſt medium tanquam vacuum. G

Inueſtigat differentiã loci, ſcilicet ꝙ ſit immobilis. Circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ ex hac differentia nõ debite conſyderata, inſurrexit quidam error circa locum. Secũdo oſtẽdit, quomodo ſit intelligẽda immobilitas loci. ibi [Eſt autem ſicut vas.] Dicit ergo primo, ꝙ videtur magnum aliquid, & difficile accipere, quid ſit locus, tum propter hoc ꝙ quibuſdam videtur ꝙ locus ſit materia, vel forma, quæ habent altiſsimã conſyderationem, vt ſupra dictum eſt, tum propter hoc, ꝙ mutatio eius, quod fertur ſecundum locum, fit in quodã quieſcente & continente. Cum igitur nihil videatur eſſe cõtinens & immobile, niſi ſpacium, videtur cõtingere, ꝙ locus ſit quoddã ſpacium mediũ, quod ſit aliud a magnitudinibus, quæ mouẽtur ſecundũ locum. Et ad credulitatẽ huius opinionis multũ proficit, ꝙ aer videtur eſſe incorporeus: quia vbi eſt aer, videtur ꝙ non ſit corpus: ſed quoddam ſpaciũ vacuũ. & ſic uidetur locus nõ ſolũ eſſe terminus vaſis, ſed quoddã medium, tanꝗ̃ vacuũ. Secũdo ibi. H

ARGY. *Vt autem uas locus eſt potens transferri, ſic & locus, uas eſt immobile. Quocirca cum id, quod eſt intus mouetur, atq; transfertur, ſi id mouetur, in quo eſt, ut in fluuio nauis, ut uaſe tunc utitur illo quod continet, magis quàm loco, Locus autem uult eſſe immobilis. quapropter uniuerſus fluuius magis eſt locus: quia eſt immobilis uniuerſus.*

te.cõ.41. Eſt autẽ ſicut vas locus trãſmutabilis, ſic locus vas immobile. Vnde, cùm quidẽ ĩ eo, quod mouetur quippiã moueaẽ, & muteẽ quod intus, vt in flumine nauis, tanquã vaſe vtiĩ magis ꝙ̃ loco cõtinente. Vult aũt ĩmobilis locus eſſe. vnde totus fluuius magis locus eſt, q̃a ĩmobilis totus eſt.

E Oſtendit quomodo intelligẽda eſt immobilitas loci, vt excludatur opinio prædicta. & dicit, ꝙ vas & locus in hoc differre videntur: ꝙ vas trãſmutatur, locus autẽ non. vnde, ſicut vas poteſt dici locus trãſmutabilis, ita locus poteſt dici vas immobile. Et ideo, cum aliquid moueẽ in aliquo corpore, quod moueẽ, ſicut nauis in flumine, vtitur iſto, in quo mouetur, magis ſicut vaſe, ꝙ̃ ſicut loco cõtinẽte: quia locus [vult eſſe immobilis,] i. de aptitudine & natura loci eſt, ꝙ ſit immobilis. & propter hoc magis poteſt dici, ꝙ totus fluuius ſit loc⁹ nauis: quia totus fluuius eſt immobilis. ſic igiẽ fluuius totus, inquantũ eſt immobilis, eſt locus communis. Cum autẽ locus proprius ſit pars loci cõis, oportet accipere proprium locũ nauis, in aqua fluminis, inquãtum habet ordinem ad totũ fluuium, vt eſt immobilis. Eſt igitur accipere locum nauis in aqua fluente, non ſecundũ hanc aquam, quæ fluit, ſed ſecundũ ordinem, vel ſitum, quem habet hæc aqua fluẽs ad totum fluuium: qui quidẽ ordo, vel ſitus, idẽ remanet in aqua ſuccedẽte. Et ideo licet aqua materialiter F præterfluat, tñ ſecundum ꝙ habet rationẽ loci, prout. ſ. conſyderatur in tali ordine et ſitu ad totũ fluuium, non mutaẽ. Et per hoc ſimiliter accipere debemus, quomodo inter extremitates corporũ mobilium naturalium, ſit locus per reſpectum ad totũ corpus ſphęricum Cęli, quod habet fixionem & immobilitatẽ, propter immobilitatem centri et polorum. Sic igitur, licet hæc pars aeris, quę cõtinebat, vel hęc pars aquæ effluat & moueatur, inquantũ eſt hæc aqua: tñ, ſecundum ꝙ habet hæc aqua rationẽ loci, ſ. ſitus & ordinis ad totum ſphæricum cœli ſemper manet. Sicut etiã dicitur, idem ignis manere quantũ ad formam: licet ſecundum materiam varietur conſumptis & additis quibuſdam lignis. Et per hoc ceſſat obiectio, quæ poteſt fieri contra hoc, ꝙ ponimus locũ eſſe terminum continentis: quia, cum continẽs ſit mobile & terminus cõtinẽtis erit mobilis: & ſic aliquod quietum exiſtẽs habebit diuerſa loca. Sed hoc nõ ſequitur. quia terminus continentis non erat locus, inquantũ eſt hęc ſuperficies iſtius corporis mobilis, ſed ſecundum ordinem, G vel ſitum quem habet in toto immobili. Ex quo patet, ꝙ tota ratio loci in omnibus continentibus eſt ex primo continente & locante, ſcilicet Cœlo. Deinde cum dicit. 2.Meteoro. Lectio.2.

Quare locus eſt finis continentis, immobilis, primus. ARGY.

Quare terminus continentis immobilis primus locus eſt.

Concludit ex præmiſsis definitiõnẽ loci, ſcilicet ꝙ locus eſt terminus immobilis continentis primum. dicit autem, [Primus] vt deſignet locum proprium, & vt excludat locum communem. Deinde cum dicit.

Atq; ob hoc, medium quidem Vniuerſi, infra fines autem citeriores cœli, ſupra maxime omnibus proprie eſſe uidetur. Quia illud quidem ſemper manet: fines autem Cœli eodem modo ſeſe habentes, manent. Quare, cùm leue quidem ſit id quod ſurſum pergit, graue autem id, quod deorſum fertur ſuapte natura: his quidem finis, qui uerſus medium continet H *infra eſt: & ipſum etiam medium: his autẽ, qui uerſus ultimũ continet ſupra: et ipſum etiã ultimum.* ARGY.

Et propter hoc, mediũ cœli, & vltimũ ad nos circularis loci mutatiõis videtur eſſe, hoc quidẽ ſurſum, illud vero deorſum, maxime oĩbus proprie. quia hoc quidẽ ſemper manet: circulorum autem vltimũ, ſimiliter ſe habẽs, manet. Quare, qm̃ quod leue quidẽ ſurſum fertur natura, quod vero graue deorſum: quod quidẽ eſt ad mediũ cõtinens, deorſum eſt, & ipſum medium: quod vero ad vltimum ſurſum eſt, et ipſum vltimum. Te.cõ.42.

Oſtendit definitionẽ bene aſsignatam per hoc, ꝙ ea, quę dicuntur de loco, cõgruunt ſecundum hanc definitionem. Et ponit tria, quorũ primum eſt, ꝙ propter hoc ꝙ locus eſt continens immobile [mediũ Cœli]. i. centrum [& vltimũ

circu-

circularis loci mutationis].i.corporũ circulariter motorũ: vltimum dico [verſus nos].ſ. ſuperficies orbis lunæ [videtur hoc quidẽ eſſe ſurſum].i. vltimum prædictũ [illud vero eſſe deorſum].ſ.medium. Et hoc maxime proprie videtur dici inter omnia: quia centrum ſphæræ ſemper manet. Illud autẽ, quod eſt vltimũ in corporibus circulariter motis verſus nos, licet moueatur circulariter, tamen manet, inquantum ſimiliter ſe habet, i. in eadem elõgatione ad nos. Et, quia ad propria loca mouentur corpora naturalia, inde eſt, ꝙ leuia naturaliter mouẽtur ſurſum, et grauia deorſum: quia ipſum medium, & terminus continens verſus mediũ, vocatur deorſum: & ſimiliter ipſum vltimum, & quod eſt verſus vltimum, dicitur eſſe ſurſum. Vtitur autem tali modo loquendi: quia terræ, quę eſt ſimpliciter grauis, locus eſt medium: aquę autem locus eſt verſus medium. Et ſimiliter locus ignis, qui eſt ſimpliciter leuis, eſt vltimum: locus autẽ aeris eſt verſus vltimum. Secundum ponit ibi.

ARGY. *Et propterea, locus ſuperficies quædam, & quaſi vas continensq; eſſe videtur.*

Et propter hoc, planum videtur eſſe quoddam: & ſicut vas locus, & continens.

Et dicit quòd, quia locus eſt terminus, propter hoc locus dicitur eſſe, ſicut quędam ſuperficies, & ſicut quoddam vas continens: non autem ſicut ſpatium vaſis continentis. Tertium ponit ibi.

ARGY. *Præterea locus ſimul cum ipſa re quodammodo eſt. Quippe cùm ipſi fines ſint ſimul.*

Amplius ſimul cum re quodammodo locus eſt. ſimul enim finis eſt, & locus.

Et dicit ꝙ, quia locus eſt terminus, propter hoc ſimul eſt locus & locatum: quia ſimul eſt finis locati, & terminus cõtinentis, qui eſt locus: quia tangentium vltima ſimul ſunt. & ſecundum hoc etiam intelligitur, ꝙ locus æquatur locato: quia ſcilicet æquantur ſecundum extrema.

LECTIO VII.

Quorumcunq; corporum tam proprius quàm communis aſſignatur locus, modus quoque in eo exiſtendi, & præcipue vltimi, diſſeritur.

ARGY. *Atqui corpus quidem, id eſt in loco, extra quod, aliquod eſt corpus continens ipſum. Quod vero non ita ſe habet, non eſt in loco.*

Te. cõ. 43. CVi quidem igitur corpori eſt aliquod extra corpus cõtinens ipſum, hoc in loco eſt, cui vero non, minime.

Poſtquam Philoſophus definiuit locũ, hic oſtendit qualiter aliquid ſit in loco. & circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit qualiter aliquid ſimpliciter ſit in loco, et qualiter nõ. Secundo oſtẽdit quomodo illud, quod nõ eſt ſimpliciter in loco, ſm quid in loco ſit. ibi. [Vnde & ſi aqua fiat.] Cõcludit ergo primo ex præmiſsis, ꝙ, cum locus ſit terminus cõtinẽtis, cuicunq; corpori adiacet aliquod corpus continens ipſum exterius, hoc eſt in loco ſimpliciter & per ſe: cui vero corpori non adiacet aliquod corpus exterius cõtinens ipſum, minime eſt in loco. Tale autẽ corpus in Mundo non eſt, niſi vnũ, ſ. vltima ſphæra, quęcũq; ſit illa. vnde ſm hanc determinationem, ſequitur ꝙ vltima ſphæra non ſit in loco. Sed hoc videtur impoſsibile: quia vltima ſphæra mouetur in loco: nihil autẽ mouetur in loco, quod nõ ſit in loco. Huiuſmodi igitur dubitationis difficultas nõ accidit ijs, qui tenent ſententiam de ſpacio. non eſt.n. eis neceſſe dicere, ꝙ ad hoc ꝙ ſphæra vltima ſit in loco, ꝙ habeat corpus cõtinens: ſed ſpatium, quod intelligitur penetrare totũ mundum, & omnes partes eius, eſt locus totius mundi, & cuiuslibet partiũ eius ſm eos. Sed hæc poſitio eſt impoſsibilis: quia vel oportet dicere, ꝙ locus nõ ſit aliquid præter locatũ, vel ꝙ aliquæ dimenſiones ſpatij ſint per ſe exiſtentes: & tñ ſubintrantes dimenſiones corporum ſenſibilium, quæ ſunt impoſsibilia. Vnde Alexã. dicit, ꝙ vltima ſphęra nullo modo eſt in loco.

Huius tex. pars secunda.

An vltima ſphæra ſit in loco.

Opinio Alex.

A non.n. omne corpus de neceſsitate eſt in loco: cum locus nõ cadat in definitione corporis. Et ꝓpter hoc dixit, ꝙ vltima ſphęra nõ mouetur in loco, neq; ſm totum, neq; ſm partes. Sed, quia oportet omnem motum in aliquo genere motus poni, Auic. eũ ſecutus, dixit ꝙ motus vltimæ ſphæræ nõ eſt motus in loco, ſed motus in ſitu, contra Ariſto. qui dicit in Quinto huius, ꝙ motus eſt tantum in tribus generibus, ſ. quãtitate, qualitate, et vbi. Sed hoc nõ poteſt ſtare. impoſſibile eſt.n. ꝙ motus ſit per ſe loquẽdo in aliquo genere, cuius ſpecierum ratio in indiuiſibili cõſiſtit. propter hoc.n. in ſubſtãtia nõ eſt motus. quia ratio cuiuslibet ſpeciei ſubſtantiæ conſiſtit in indiuiſibili, eò ꝙ ſpecies ſubſtãtiæ nõ dicuntur ſm magis & minus. & propter hoc, cum motus habeat ſucceſsionem, nõ producitur in eſſe forma ſubſtantialis per motum, ſed per generationẽ, quæ eſt terminus motus: ſecus autẽ eſt de albedine & ſimilibus, quæ participãtur ſm magis & minus. Qualibet autẽ ſpecies ſitus habet rationẽ in indiuiſibili conſiſtentẽ: ita ꝙ, ſi aliquid additur vel minuitur, nõ eſt eadem ſpecies ſitus. vnde impoſsibile eſt, ꝙ in genere ſitus ſit motus. Et præterea remanet eadẽ difficultas. nam ſitus (ſm ꝙ ponitur prędicamẽtum) importat ordinẽ partium in loco: licet ſm ꝙ ponitur differentia quantitatis non importat, niſi ordinem partium in toto. omne igitur, quod mouetur ſm ſitum, oportet ꝙ moueatur ſm locum. Quidam autẽ alij dixerunt, ſ. Auem pace, ꝙ aliter aſsignandus eſt locus corpori, quod mouetẽ circulariter, & aliter corpori, quod mouetẽ motu recto. quia.n. linea recta eſt imperfecta additionẽ recipiens corpus, quod mouetur motu recto, requirit locum exterius continentẽ. quia vero linea circularis in ſeipſa perficitur, corpus, quod circulariter mouetur, non requirit locũ exterius continẽtem, ſed locum circa quem reuoluatur: vnde & motus circularis dicitur eſſe motus circa medium. Sic igitur dicunt ꝙ ſuperficies conuexa * ſphæræ cõtentæ, eſt locus primæ ſphæræ. Sed hoc eſt contra ſuppoſitiones cõmunes prius de loco poſitas, ſ. ꝙ locus ſit continens: & ꝙ locus ſit æqualis locato. Et ideo Auen.

Opinio Auic.

Situs prædicamentum, & ſitus quãtitatis differẽtia qd.

Opinio Auẽ pace.

C dixit ꝙ vltima ſphęra eſt in loco, per accidẽs. Ad cuius euidentiam cõſyderandũ eſt, ꝙ omne illud, quod habet fixionem per alterũ, dicitur eſſe per accidẽs in loco, ex hoc ꝙ id, per quod figitur, in loco eſt, vt patet de clauo infixo naui, et de homine quieſcẽte in naui. manifeſtũ eſt autem ꝙ corpora circulariter mota habent fixionem per immobilitatem centri, vnde vltima ſphæra dicitur eſſe in loco per accidẽs, inquantũ centrũ, circa quod reuoluitur, habet eſſe in loco. Quod autem aliæ ſphæræ inferiores habẽt per ſe locum, in quo cõtinentur, hoc accidit, & non eſt de neceſsitate corporis circulariter moti. Sed cõtra hoc obijcitur, quia. ſi vltima ſphæra ſit in loco per accidẽs: ſequitur ꝙ moueatur in loco per accidẽs, & ſic motus per accidens eſt prior motu per ſe. Sed ad hoc reſpondetur ꝙ ad motũ circularem nõ requiritur, ꝙ id, quod mouetur per ſe circulariter, ſit per ſe in loco: requiritur autẽ ad motum rectum. Sed hoc videtur eſſe contra definitionẽ Ariſt. quã ſupra poſuit de eo, quod eſt in loco per accidẽs. dixit.n. aliqua eſſe, vel moueri in loco per

** quã Themiſtio Simpl. tribuere videtur de interno cõuexo ſuperficiei.*

Opinio Auer.

D accidens, ex hoc ꝙ mouetur id, in quo ſunt: nõ autẽ dicitur aliquid eſſe in loco per accidẽs ex hoc ꝙ aliquid, quod eſt omnino extrinſecũ ab ipſo, eſt in loco. cũ igitur centrum ſit omnino extrinſecũ a ſphæra vltima, ridiculũ videtẽ dicere, ꝙ ſphæra vltima ſit in loco per accidẽs ex hoc ꝙ centrũ eſt in loco. Et ideo magis approbo ſententiã Themiſtij qui dixit, ꝙ vltima ſphæra eſt in loco per ſuas partes. Ad cuius euidentiam conſyderandũ eſt ꝙ ſicut Ariſt. ſupra dixit, nõ quæreretur locus, niſi propter motũ, qui demonſtrat locũ, ex hoc ꝙ corpora ſuccedunt ſibi in vno loco. Vnde licet locus non ſit de neceſsitate corporis: eſt tñ de neceſsitate corporis, quod mouetur ſm locũ. ſic igitur alicui corpori moto localiter, neceſſe eſt aſsignare locũ, ſecũdum ꝙ in illo motu cõſyderatur ſucceſsio diuerſorũ corporum in eodem loco. In his igitur, quæ mouentur motu recto, manifeſtum eſt ꝙ duo corpora ſuccedũt ſibi in loco ſm totũ: quia totum vnũ corpus dimittit totum locum, & in ipſum totum ſubintrat aliud corpus. Vnde neceſſe eſt ꝙ corpus, quod mouetẽ motu recto,

Opinio Themiſtij.

recto,ſit in loco ſm ſe totum.in motu autẽ circulari,licet totum fiat in diuerſis locis ratione,nõ tñ totum mutat locum ſubiecto:ſemper.n.remanet idem locus ſubiecto,ſed diuerſificatur ratione tãtum, vt in Sexto huius dicetur. ſed partes mutant locum non ſolũ ratione,ſed ſubiecto. Attenditur ergo in motu circulari ſucceſſio in eodẽ loco, nõ totorum corporum, ſed partium eiuſdem corporis. non igitur corpori, quod circulariter mouetur debetur ex neceſsitate locus ſm totum,ſed ſm partes. Sed contra hoc eſſe uidetur,ꝙ partes ſm locũ corporis cõtinui non ſunt in loco; neq; mouentur: ſed totum mouetur,& totũ eſt in loco. manifeſtum eſt autẽ ꝙ vltima ſphęra eſt corpus continuũ: partes igitur eius nec ſunt in loco, nec mouentur ſm locum: & ſic non videtur verum ꝙ vltimæ ſphæræ debeatur locus ratione partium. Sed ad hoc dicendũ eſt,ꝙ partes totius cõtinui,licet nõ ſint in loco in actu,ſunt tñ in loco in potentia,ſecundum ꝙ continuum eſt diuiſibile.pars.n.ſi ſit diuiſa, erit in toto ſicut in loco:vnde per hunc modũ partes cõtinui mouẽtur in loco. & hoc maxime apparet in cõtinuis humidis,quæ ſunt facilis diuiſionis:ſicut in aqua,cuius partes inueniũtur moueri infra totã aquam. Sic igitur,quia aliquid dicitur de toto ratione partiũ,inquãtum partes vltimæ ſphæræ ſunt in loco in potentia,tota vltima ſphęra eſt in loco per accidẽs,ratione partium:et ſic eſſe in loco ſufficit ad motum circularem. Siquis aũt obijciat,ꝙ id,quod eſt in actu, eſt prius eo quod eſt in potẽtia: & ſic videtur inconueniens,ꝙ primus motus localis ſit corporis exiſtentis in loco per partes, quæ ſunt in potentia in loco. Dicendũ eſt ergo, ꝙ hoc optime cõgruit motui primo. neceſſe eſt.n. ꝙ gradatim ab vno immobili deſcendatur ad diuerſitatẽ,quæ eſt in mobilibus.Minor eſt autẽ variatio, quæ eſt ſecundum partes exiſtẽtes in loco in potentia,q̃ quæ eſt ſecundũ tota exiſtentia in loco in actu. Vnde primus motus, qui eſt circularis,minus habet de difformitate,& plus retinet de vniformitate:propinquior exiſtens ſubſtantijs immobilibus. Multo autem conueniẽtius eſt dicere, ꝙ ultima ſphęra ſit in loco propter partes ſuas intrinſecas, q̃ propter centrum, quod eſt omnino extra ſubſtantiam eius & magis conſonat opinioni Ariſtotelis,vt patet inſpicienti ſequentia, in quibus Philoſophus manifeſtat quomodo Cœlum ſit in loco.ibi.

ARGY. *Quapropter etiam,ſi aqua fuerit tale,partes quidem ipſius mouebuntur.alia namq; aliam continet. Vniuerſum autem partim mouebitur,partim haud mouebitur.ut totũ enim ſimul locum non mutat.uerſatur tamen (partium.n. hic locus eſt) & ſurſum quidem et deorſum nõ mouetur. Quædam autem uerſantur, & quædam ſurſum,atq; deorſum mouentur:quæ denſitatem habent,ac raritatem.*

Vnde & ſi aqua fuerit huiuſmodi, partes qdẽ mouebũtur ipſius: continentur.n.ſubinuicem: omnis autẽ eſt tanq̃ quod mouebitur,& tanquã non.ſic quidem.n.tota ſimul locum non mutat, circulariter autem mouebitur (partiũ enim hic locus eſt)& ſurſum quidem & deorſum nõ. Circulariter autẽ quædam.alia vero ſurſum, & deorſum,quæcunq; habent denſitatem,et raritatem.

Circa hoc enim duo facit. Primo.n.manifeſtat quomodo ſphæra vltima eſt in loco.ſecundo infert concluſionẽ ex dictis ibi. [Vnde mouetur circulariter.] Circa primũ tria facit. Primo manifeſtat,ꝙ vltima ſphęra eſt in loco per partes.ſecũdo quomodo partes eius ſint in loco ibi. [Sicut aũt dictum eſt alia quidẽ.] tertio quomodo ex partibus cõpetat toti eſſe in loco ibi. [Et alia quidẽ per ſe.] Quia ergo dixerat,ꝙ cui nõ eſt aliquod extra continens, non eſt in loco per ſe,concludit ꝙ,ſi aliquod huiuſmodi corpus,quod non continetur ab alio,ſicut eſt vltima ſphæra,ſit aqua,in qua magis apparet,quod dicitur propter facilẽ diuiſionem partiũ, partes eius mouebuntur,inquantũ continentur ſubinuicẽ, ſic quodãmodo in loco exiſtentes.Sed tota aqua quodãmodo mouebitur,& quodãmodo non.non.n.ſic mouebitur ꝙ tota ſimul mutet locũ,quaſi tranſlata in aliũ locũ ſubiecto diuerſum,ſed mouebit̃ circulariter:qui quidẽ motus requirit locũ partium,& non totius:& nõ mouebitur ſurſum & deorſum,ſed circulariter. Quædã autẽ mouebuntur ſurſum & deorſum mutãtia locum ſecundum totum,ſ.corpora rara,& denſa,vel grauia,& leuia. Secundo ponit ibi.

Secũda parte te.45. Tex.cõ.44. Tex.cõ.45.

ARGY. *Vt autem dictũ eſt,quædam in loco potentia ſunt,quædam actu.Iccirco cũ id quod eſt ſimiliũ partium continuũ eſt,tum partes potẽtia ſunt in loco:ſed, cum ſunt ſeparatæ atq;,ut in cumulo ſit,ſe tangunt,tum in loco ſunt actu.*

Tex.cõ.44. Sicut autem dictum eſt, alia quidẽ ſunt in loco ſecundũ potentiam, alia vero ſecũdum actũ. Vnde,cùm ſit quidem continuũ id, quod eſt ſimilium partium, ſecundum potentiam in loco partes ſunt:cùm autẽ ſeparata quidem ſunt, tangant autem ſe,ſicut collectio,ſm actum ſunt.

Oſtẽdit quomodo partes vltimę ſphæræ ſunt in loco, & dicit,ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,quædã ſunt in loco in actu,quędam ſecundũ potentiam. Vnde,cum aliquod ſit cõtinuum ſimilium partiũ,partes eius ſunt in loco ſecũdum potentiã, ſicuti eſt in vltima ſphæra. Sed,quãdo partes ſunt ſeparatę, & ſolum contiguæ,ſicut accidit in collectione lapidũ, tunc partes ſunt in loco ſecundum actum. Tertio ibi.

ARGY. *Et rurſus alia quidẽ per ſe.ut omne corpus,aut latione, aut accretione mobile,per ſe alicubi eſt.Cœlum autẽ,(ut dictum eſt,)non eſt alicubi totum,neq; eſt ullo in loco:ſi nullum ipſum continet corpus.ſed quò mouetur,hoc & locus eſt partibus.alia namq; partium,alij hæret. Alia uero per accidẽs,ut anima,atq; Cœlũ.Omnes namq; partes quodãmodo ſunt in loco.circunquaq; enim alia, aliam continet.*

Tex.cõ.45. Et alia quidẽ per ſe ſunt.vt omne corpus, aut ſecundum loci mutationem,aut augmentũ mobile,alicubi per ſe exiſtit.Cœlũ autem,ſicut dictũ eſt,non eſt alicubi totũ,neq; in aliquo eſt: ſiquidem nullum corpus: continet ipſum ſecundum quod autem mouetur, ſic & locus eſt partibus. altera enim partium ad alterã habita eſt. Alia vero ſecundũ accidens,vt anima, & cœlum.partes enim in loco quodammodo omnes ſunt. in eo enim quod circulariter ſunt, continet alia aliam.

Oſtendit quomodo ex hoc ſequetur, totã ſphæram eſſe in loco,& dicit,ꝙ quædã ſunt per ſe in loco, ſicut omne corpus,quod per ſe mouetur in loco,vel ſecundũ loci mutationem,vel ſecundũ augmentum,vt ſupra dictũ eſt. ſed cœlũ, i.vltima ſphæra,non eſt hoc modo in loco,ſicut dictum eſt, cum nullũ corpus contineat ipſum: ſed ſecundum ꝙ mouetur circulariter,partibus ſibi inuicẽ ſuccedentibus, ſic & locus debetur partibus eius in potẽtia,vt dictum eſt, inquantum.ſ.vna pars eius eſt habita,i.conſequẽter ſe habens, ad aliam. Quędam vero ſecundum accidens ſunt in loco:ſicut anima,& omnes formæ. & hoc etiam modo.Cœlum,ſ.vltima ſphæra,eſt in loco, inquantum omnes eius partes ſunt in loco,ex eò,ꝙ vnaquæq; pars eius continetur ſub alia,ſecundum circulationem.in corpore enim non circulari pars extrema remanet non contenta,ſed cõtinens tãtum. ſed in corpore circulari, quælibet pars eſt continens & contenta, in potentia tamẽ. Vnde ratione omnium partium ſuarum, corpus circulare eſt in loco. Et hoc accidit eſſe per accidẽs, ſcilicet per partes: ſicut ſupra, cum dixit,ꝙ partes corporis mouentur per accidens in loco. Deinde cum dicit.

Tex.cõ.32.

ARGY. *Quapropter ſupremum quidem corpus uerſatur. Vniuerſum autem alicubi non eſt, & ipſum eſt aliquid. quod enim alicubi eſt, & ipſum eſt aliquid, & inſuper aliquid*

aliud

aliud extra ſe habet, quod continet. At præter uniuerſum ac totũ, nihil eſt extra. Et propterea omnia ſunt in cælo: forſitan.n. cælum eſt uniuerſum. Eſt autem locus, non ipſum cælum, ſed aliquid eius, ultimus inquã finis quieſcens, quo corpus mobile tangit. Et idcirco terra in aqua, hæc in aere, aer in æthere: & æther in cælo, eſt collocatus: ipſum uero cælum nullo in alio corpore eſt ulterius collocatum.

Vnde mouetur circulariter ſolũ quod ſurſum eſt. Totum autẽ, non alicubi eſt. quod.n, alicubi eſt, & ipſum aliquid eſt. et adhuc aliquid oportet eſſe extra hoc, in quo quidẽ continetur. extra autem omne & totũ nihil eſt. Et propter hoc omnia in cælo ſunt. cælum.n. ipſum totum fortaſſis eſt. Eſt autem locus, non cælum, ſed cæli quiddã vltimus, ſ. & tangens mobile corpus terminus quieſcens. Et propter hoc terra in aqua, eſt hæc vero in aere, hic autem in æthere, æther vero in cælo, cælum autem non amplius in alio eſt. Tex.co. 46.

Inducit quandam concluſionẽ ex prædictis. quia.n. dixerat ꝙ corpus, quod circulariter mouetur nõ oportet eſſe in loco ſecundũ totum, ſed ſolum per accidens ratione partium, cõcludit, ꝙ corpus ſupremũ, mouetur ſolum circulariter, propter hoc ꝙ ipſum totũ non eſt alicubi: quia quod eſt alicubi, ipſum eſt aliquid, & habet aliqd extra ſe, a quo continetur: ſed extra totũ nihil eſt. Et propter hoc, omnia dicuntur eſſe in cælo, ſicut in vltimo cõtinente: quia cęlum fortaſsis eſt quod eſt totũ continens. Dicit autẽ. [fortaſsis.] quia nondum probatũ eſt, ꝙ extra cælum nihil ſit. Non eſt autem ſic intelligendum, ꝙ ipſum corpus cæli ſit locus: ſed quædam ſuperficies vltima eius verſus nos, & eſt ſicut terminus tãgens corpora mobilia, quę in ipſo ſunt. & propter hoc dicimus, ꝙ terra eſt in aqua, quæ eſt in aere: qui eſt in æthere, id eſt igne, qui eſt in cęlo, quod nõ eſt vlterius in alio. Secundum vero intentionẽ Auer. litera iſta aliter exponenda eſt. nam exẽplum de aqua, quod primo inducit, non eſt referendum, ſecundũ ipſum, ad vltimã ſphæram: ſed ad totum vniuerſum. quod quidẽ mouetur, inquantum partes eius mouentur. quædam quidẽ circulariter, vt corpora cæleſtia: quædã vero motu ſurſum, vel deorſum, vt inferiora corpora. Quod vero poſtmodũ inducitur, ꝙ quædam ſunt in loco actu, quædã potentia, non eſt referendũ ad prius dicta, ſed oportet ut propter ſe dictũ accipere. quia.n. dixerat, ꝙ quædam ſunt in loco ſecundum partes, quædã ſecũdum totum, conſequenter adiungit, ꝙ quædã ſunt in loco ſecundum actum: quædam ſecundum potentiam: & vlterius ꝙ quædam ſunt in loco per ſe, quædam per accidens. Vbi notandum eſt, ꝙ cęlum ſecundum ipſum dupliciter accipitur hic. nam primo cælum accipitur pro vniuerſitate corporũ, & maxime cæleſtium. ſecundo pro vltima ſphæra. Dicit ergo, ꝙ per ſe ſunt in loco, quæ mouentur ſecundum locum: ſiue ſecundum totum, ſiue ſecundũ partes, vt cælum, & vniuerſum: per accidẽs autem ſunt in loco, vt anima & cęlum, id eſt vltima ſphæra: quia oportet dicere, ꝙ omnes partes vniuerſi aliquo modo ſint in loco. vltima quidem ſphæra per accidens, alia vero corpora per ſe, inquantum ab exteriori corpore cõtinentur. & hoc manifeſtat uſq; in finem.

LECTIO VIII.

Ex data loci definitione, propoſita eſſe circa loci dubia omnia ſoluuntur, eaq; omnium ſecundum naturam mobilium motus, ac quietis rationem reddi poſſe aſſeritur.

ARGV. *Patet autem ex his ſi hoc modo locus dicatur, dubitationes omnes ſolui facile poſſe. Neque enim unà cum corpore, neceſſe eſt locum incrementa ſuſcipere: neque locum eſſe puncti, neque in eodem corpora eſſe duo, neque interuallum quidem corporeum eſſe. Corpus eſt enim quoduis id, quod eſt inter fines corporis continentis: ſed non corporis ſpacium. Eſt etiam & ipſe locus alicubi, non ut in loco, ſed ut finis in eo, quod eſt finitum. Nõ eſt enim in loco, omne quod eſt, ſed tantum mobile corpus.*

Manifeſtum autẽ ex his, qm̃ & dubitationes omnes ſoluuntur, ſic vtiq; dicto loco. Neq; enim ſimul augmentari neceſſe eſt locum, neq; puncti eſſe locum, neq; duo corpora in eodem loco, neq; ſpatium aliquod eſſe corporeũ: corpus enim eſt medium loci quoduis, ſed non ſpatium corporis. Et eſt locus alicubi, nõ ſicut in loco autẽ, ſed ſicut terminus in termino. non.n. omne quod eſt, in loco eſt, ſed mobile corpus. Tex.co. 47.

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit quid ſit locus, hic ex definitione data, ſoluit dubitationes ſupra poſitas de loco. Fuerũt autem ſupra poſitæ ſex rationes ad oſtendendũ locum non eſſe, quarũ duas * prætermiſit illam. ſ. in qua inquirebatur, vtrum locus eſſet elementũ, vel ex elemẽtis. & iterum illã, in qua oſtendebatur, ꝙ ad nullũ genus cauſæ locus reducatur. non.n. a ponẽtibus locum, ſic ponitur quaſi elementũ, vel cauſa rerũ. vnde facit mẽtionem ſolum de quatuor reſiduis, quarum vna erat, ꝙ, cum locus nõ deeſſet corpori, nec corpus loco, videbaĩ ſequi, ꝙ augmẽtato corpore, augmentetur locus. Sed hoc ſequitur, ſi ſupponatur, ꝙ locus ſit ſpacium quoddã, coextenſum dimẽſionibus corporis, vt intelligatur illud ſpaciũ creſcere, creſcente corpore. ſed hoc non eſt neceſſe ſecundũ definitionem prædictã de loco, ꝙ ſit terminus cõtinẽtis. alia ratio fuit, ꝙ, ſi locus corporis, aliud eſt a corpore, ꝙ etiã locus puncti, aliud ſit a puncto: quare non videbatur poſsibile, ꝙ locus ſit aliud a corpore: cum locus puncti nõ ſit aliud a puncto. Sed hæc etiã ratio procedit ſecundum imaginationẽ eorum, qui opinabãtur locum eſſe ſpacium coæquatum dimẽſionibus corporis: vnde oportebat, ꝙ cuilibet dimẽſioni corporis, reſpõderet dimenſio ſpatij: & ſimiliter cuilibet pũcto corporis. ſed hoc non oportet dicere, ſi ponamus locũ eſſe terminum continentis. Alia ratio fuit, ꝙ ſi locus eſt aliquid, oportet ꝙ ſit corpus: cum habeat tres dimenſiones rerũ, & ſic ſequetur duo corpora eſſe in eodem loco. Sed ſecundũ eos, qui ponebant locũ eſſe terminum corporis cõtinentis, nõ oportet dicere, neq; ꝙ duo corpora ſint in eodẽ loco, neq; ꝙ ſit aliquod ſpacium corporeum, mediũ inter extremitates corporis cõtinentis: ſed ꝙ ſit ibi quoddã corpus. Item alia ratio fuit, ꝙ ſi omne quod eſt, eſt in loco, ſequetur ꝙ etiã locus, ſit in loco. Quę quidem ratio de facili ſoluitur, ſuppoſito ꝙ locus ſit terminus continentis. manifeſtum eſt enim ſecundum hoc, ꝙ locus eſt in aliquo, ſcilicet in corpore continente: non tamen ſicut in loco, ſed ſicut terminus in aliqua re finita: vt punctũ in linea, & ſuperficies in corpore. non enim neceſſarium eſt, ꝙ omne quod eſt, ſit in aliquo, ſicut in loco, ſed hoc neceſſe eſt, ſolum de corpore mobili. motus enim induxit ad diſtinguendum inter locatum, & locum. Deinde cum dicit.

* duas dubit. quas iſolutas Ariſt. reliquit in cõ. ſuo dãt ſimpl. dicit enim patrem eſſe elemẽtũ locum, quia ſuperficies, & cauſã finalem, quia illuc tendunt natura locata & conſeruantur in eo.

ARGV. *Et fertur igitur quodque cum ratione, ſuum ad locum Quod enim poſt aliquod deinceps eſt collocatum, ac illud non uiolentia tangit id propinquum eſt illi natura: atque ſi copulata quidem ſunt, paſsione carent. ſi uero ſe tangant, paſsiua ſunt uiciſsim, atq; actiua.*

Et fertur igitur in ſuum ipſius locum vnumquodq; rationabiliter. Cui enim conſequenter. & quod tangitur nõ vi, proximum eſt. Et ſimul apta nata, impaſſibilia ſunt. Quę vero tãguntur, & actiua, & paſſiua ſunt adinuicem. Tex.co. 48.

Aſsignat ex prædicta definitione rationẽ proprietatum loci. Et primo quãtum ad hoc ꝙ corpus naturaliter fertur ad proprium locum. Secundo quantũ ad hoc, ꝙ corpus naturaliter quieſcit in ſuo loco ibi. [Et manet igitur natura.] Sequen. tex.

Dicit ergo primo, q; ſi ponatur locus eſſe terminus cõtinentis, rationabiliter aſsignari poteſt cauſa, quare vnũquodq; corpus feratur ad proprium locum. quia illud corpus cõtinens, ad quod cõſequenter ſe habet corpus cõtentum & locatum, & quod ab eo tãgitur terminis ſimul exiſtentibus, & hoc non per violentiã, eſt proximum ei ſecundum naturam. ordo.n. ſitus in partibus vniuerſi, attenditur ſecundũ ordinem naturæ. Nam corpus cæleſte, quod eſt ſupremum, eſt nobiliſsimum. poſt quod inter alia corpora ſecundum ignobilitatẽ naturę eſt ignis, et ſic deinceps vſq; ad terram. Vnde manifeſtum eſt, q; corpus inferius, quod ſe habet cõſequenter ſecũdum ſitum ad corpus ſuperius, eſt proximum ſibi in ordine naturæ. Et ideo addit. [non vi.] vt oſtendat naturalem ordinem ſitus, cui reſpõdet ordo ſitus naturalis: & excludat ordinẽ ſitus violentum, ſicut aliqñ per violentiam corpus terreſtre eſt ſuper aerẽ vel aquã. & huiuſmodi duo corpora ſe conſequẽtia in naturali ordine ſitus. & io ordine naturarũ, ſimul apta nata eſſe, ſunt impaſsibilia, i. cum continuantur adinuicẽ, et fiunt vnum, ad quod aptitudinẽ habent propter propinquitatẽ naturæ, tunc ſunt impaſsibilia. ſed dum tãguntur diſtincta exiſtentia propter cõtrarietatem qualitatũ actiuarum & paſsiuarũ, ſunt actiua, & paſſiua adinuicem. Sic igitur proximitas naturæ, quæ eſt inter corpus continens, & contentum, eſt cauſa quare corpus naturaliter mouetur ad ſuum locum: quia oportet, q; gradus naturalium locorum, reſpondeat gradui naturaliũ locatorum (vt dictũ eſt.) Sed hæc ratio non poteſt aſsignari ſi ponatur locus ſe ſpacium: quia in dimẽſionibus ſpacij ſeparatis, nullus ordo naturæ conſyderari poteſt. Secundo ibi.

ARGY.

Manet præterea quoduis proprio in loco nõ ſine ratione ſuapte natura. Etenim hæc pars toto in loco, ut diuiſibilis pars eſt ad totum. ueluti cũ aeris quiſpiam uel aquæ mouerit partem. Sic etiam ex aqua ſeſe ad aerem habet. nam alterum eſt uelut materies, alterum forma. Aqua quidem materies aeris, aer autẽ quaſi quidam illius actus. Aqua nanq; potentia aer eſt, at aer alio modo potentia aqua. Sed de his eſt poſterius pertractandum. Atque id, quod nunc neceſſitate compulſi temporis, hunc ad locum attulimus: obſcureq; eſt dictũ, tunc dilucidius explicabitur. Quod ſi idem eſt materies atq; actus, ambo nãq; eſt aqua: ſed alterum potẽtia, alterum actu, ipſa ſanè ad aerem, ut pars quodammodo ſe habet ad totum. Quapropter et his eſt tactus. Copulatio uero tunc erit, cùm ambo fuerint unũ actu. Sed eſſe quidem locum et quidnam ſit locus, ſatis iã diximus.

Et manet igitur natura in proprio loco, *vnũquodq; rationabiliter. Et nanq; hæc pars in toto loco, ſicut diuiſibilis pars ad totũ eſt: vt cũ aquæ aliquis moueat partẽ, aut aeris. * Sic autẽ, & aer ſe habet ad aquã, vt materia, hæc autem ſpecies. aqua quidẽ materia aeris, aer autẽ ſicut actus quidam ipſius. Aqua.n. potẽtia aer eſt, aer vero potentia eſt aqua alio modo. determinandum autẽ de his poſterius eſt. Sed propter tempus, neceſſe quidem eſt dicere. incerte autem nunc dictum, tunc erit certius. Si igitur idem materia & actus (aqua enim eſt vtraq;, ſed hoc quidem potentia, illud vero actu) ſe habebit vtiq; ſicut pars quodã modo ad totũ, vnde & his tactus ineſt. Copulatio autẽ, cùm vtraq; actu vnum fiant. Et de loco quidem, & quoniam eſt, & quid eſt dictum eſt.

*Simpl. aperiſsime fatet. elemẽta locare ſe inuicẽ p ſymbolas qualitates & duo dubia affert, & diluit, quæ tñ non cõtrariatur. s. tho. pro Egidio.

* Te. cõ. 49.

Aſsignat cauſam, quare corpora naturaliter quieſcant in ſuis locis. & dicit, q; hoc accidit rationabiliter, ſi ponamus locum eſſe terminũ corporis continẽtis. quia ſecundũ hoc, corpus locatum ſe habet ad corpus cõtinens, ſicut quędam pars ad totum, diuiſa tñ. Et hoc manifeſtius apparet in corporibus quæ ſunt facilis diuiſionis, ſicut eſt aer vel aqua. horum.n. partes poſſunt moueri ab aliquo in toto, ſicut locatum mouetur in loco. & hoc etiã non ſolum verũ eſt ſecundum figurã continendi vnum ſub alio, ſed etiam ſecũdum proprietatem naturę. aer enim ſe habet ad aquam vt totũ: quia aqua eſt vt materia, aer autem vt forma. nam aqua eſt quaſi materia aeris, & aer eſt ſicut forma eius. quod ex hoc apparet, quia aqua eſt io potẽtia ad aerem ſimpliciter. Sed verum eſt, q; etiam aer eſt quodã alio modo in potentia ad aquã. vt determinabitur poſterius in libro de Generatiõe, ſed ad præſens tẽpus, neceſſe eſt hoc accipere ad oſtenſionẽ propoſiti. Sed hic non declaratur per certitudinẽ, ſed in libro de Generatione declarabitur certius. ibi.n. dicetur, q;, cum ex aqua generatur aer, eſt corruptio ſecundum quid, generatio ſimpliciter, propter hoc, q; pfectior forma introducitur, et imperfectior abijcitur. Cum autẽ ex aere generatur aqua, eſt corruptio ſimpliciter & generatio ſecundum quid: quia perfectior forma abijcitur, & imperfectior introducitur. Sic igitur aqua ſimpliciter eſt in potentia ad aerẽ, ſicut imperfectum ad perfectum: aer autẽ eſt in potentia ad aquam ſicut perfectũ ad imperfectũ. Vnde aer ſe habet vt forma, et vt totũ, quod habet rationem formę: aqua vero ſe habet vt materia, & vt pars, quę pertinet ad rationẽ materiæ. Quamuis igitur idẽ ſit, & materia, & actus: quia aqua in ſe continet vtrumq;, ſed tñ hoc quidẽ eſt in potentia proprie loquẽdo, ſ. aqua, ſicut imperfectum: illud vero. ſ. aer, in actu, vt perfectum: vnde habebit ſe aqua ad aerem quodãmodo, ſicut pars ad totum. & ideo his, ſ. aeri & aquæ, cum ſint duo diſiuncta, ineſt tactus. ſed, cum ex vtriſq; fit vnum, vno tranſeunte io naturã alterius, tunc fit copulatio, i. continuatio. Sicut igitur pars naturaliter quieſcit in toto, ita & naturaliter corpus quieſcit in ſuo loco naturali. Conſyderandum tñ eſt, q; Philoſophus hic loquitur de corporibus ſecundũ formas ſubſtantiales, quas habẽt ex influentia corporis cæleſtis, quod eſt primus locus: & dans virtutem locatiuam *omnibus alijs corporibus: ſecundum autem qualitates actiuas & paſsiuas eſt contrarietas inter elementa: & vnum eſt corruptiuum alterius. Vltimo autem epilogãdo concludit quod dictum eſt de loco & quod eſt, & quid eſt.

* Damaſcen. [vt inqt Simpl.] loci et natura ſua corporib. locatis perfectionem præbere putat.

LECTIO IX.

Ad Philoſophum Naturalem q; de vacuo conſyderare ſpectat, & quomodo: rationeſq; iam naturales quàm non naturales vacuum eſſe oſtendentes proponit.

ARGY.

Eodem modo autem putandum eſt Naturalis eſſe Philoſophi de Vacuo contemplari, quemadmodum & de loco ſi ſit, nec ne, & quonam ſit modo: aut quid tandem ſit. Etenim ſimiliter creditur, atq; nõ creditur, per ea, quæ de ipſo putantur. Nam qui dicunt uacuũ eſſe, ut locum quendam & uas, ipſum ponunt. At plenum quidem eſſe uidetur cum habet eam molem, cuius eſt ſuſceptiuum. uacuum autem illa eadem caret, quia idem eſt uacuum, plenum, & locus: eſſe uero ipſorum non idem eſt, ſed diuerſum.

Te. cõ. 50.

Eodem autem modo accipiendũ Phyſici eſſe conſyderare de Vacuo, & ſi eſt, aut non, & [a] quomodo eſt, & quid eſt, ſicut & de loco. Et nãque ſimilẽ habet incredulitatem & fidem, per ea quæ opinantur locum. Vt.n. locum quendam, & vas, vacuum ponunt dicentes. uidetur autem eſſe plenum quidem, cum habet illam molẽ grauem, cuius ſuſceptiuum eſt. cum vero priuatum eſt, vacuum: tãquàm idem quidem ſit vacuum, & plenum, & locus: eſſe autem ipſis non idem.

a Quid eſt & quomodo eſt [inquit Simplius] ſecundũ opinionẽ ponentium illud, non q; hoc ſit verũ ſecundũ Ariſt. qui negat omnino inane.

Poſtq; Philoſophus determinauit de loco, hic determinat de vacuo, et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat ſuam intentionem, ſecundo proſequitur propoſitũ ibi. [Alij quidem igitur.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit q; ad Philo- te. cõ. 51.

Philoſophum naturalem pertinet determinare de vacuo. Secundo oſtēdit quo ordine de vacuo determinādū ſit ibi. [Incipere autē.] Dicit ergo primo, ꝙ ſicut ad Philoſophū naturalē pertinet determinare de loco an ſit, & quid ſit, ita & de uacuo: quia per ſimiles rationes aliqui crediderunt et diſcrediderunt eſſe locum & vacuum. illi enim qui dicunt eſſe vacuum, ponunt ipſum vt quendā locum et quoddam vas: quod quidē vas vel locus videtur eſſe plenū, cum habet intra ſe aliquā molē alicuius corporis ſed qñ non habet dicitur, eſſe vacuū, ac ſi idem ſit ſubiecto locus, & vacuū, & plenum, ſed differant ſolū ſecundum rationē. Secundo ibi.

Te.co.41.

ARGY. *Incipiamus autem conſyderationem oportet, & hiſce, quæ dicunt ij, qui uacuum aſſerunt eſſe, & ijs etiam, quæ dicunt, qui ipſum e medio tollunt, & tertio communibus de ipſis opinionibus ſumptis.*

Te.co. 51. Incipere autem oportet conſyderationem accipientes quæ dicunt affirmantes eſſe, & iterum quæ dicunt non affirmātes eſſe: & iterum communes opiniones de ipſis.

Oſtendit quo ordine determinādū ſit de Vacuo, & dicit, ꝙ oportet incipere ab hoc, ꝙ ponamus ratiões eorum, qui dicunt vacuum eſſe: & iterum eorum, qui dicunt vacuum non eſſe: et iterum communes opiniones de vacun, quid ſcilicet ad rationem vacui pertineat. Deinde cum dicit.

ARGY. *Qui igitur non eſſe conantur oſtendere, non id e medio tollunt, quod homines dicere uacuum uolunt. ſed quod dicunt errantes, ut Anaxag. & qui hoc redarguunt modo. Nam aerem aliquid eſſe demonſtrat, torquentes utres, ac aerem roboris eſſe participem oſtendentes: & item ipſum in hiſce uaſis includentes, quæ ſurripiūt aquam. At homines Vacuum ſpatium eſſe uolunt, in quo nullum eſt ſenſibile corpus. Atq; cum omne, quod eſt corpus, eſſe exiſtiment id, in quo nihil eſt omnino, uacuum eſſe dicunt. Qua propter id quod eſt aere plenum, uacuū inquiunt eſſe. Non igitur id oſtendere eos oportet, aerem inquam aliquid eſſe, ſed ſpatium non eſſe quicquàm præter corporum molem, aut ſeparabile, aut actu, quod quidem uniuerſum corpus ſeiungit, ut non ſit continuum, quēadmodum Democritus, & Leucippus, & complures alij* Naturalium dicunt: aut etiam ſiquid ponitur extra corpus continuū uniuerſi. Hi igitur ad propoſitum non recte proficiſcuntur.*

in eandē ſententiā incidit Metrodorus chius, epicur & pythagoreorū quidā.

Alij quidem igitur tentātes monſtrare: quia non eſt, nō quod homines volunt dicere vacuū hoc arguunt, ſed peccātes dicunt, ſicut Anaxa. & qui eodem modo argumentantur. demonſtrant enim ꝙ aliquid eſt aer, litigantes per vtres, et demonſtrātes, ꝙ aer eſt fortis, & accipiētes in Clepſydris. Alij autem homines volunt vacuum eſſe ſpacium, in quo nullū eſt corpus ſenſibile. Opinantes autem omne quod eſt eſſe corpus, dicunt omnino in quo nihil eſt hoc eſſe vacuum. vnde plenum aere vacuum eſſe. Igitur hoc non oportet monſtrare, quia eſt aliquid aer, ſed quia non eſt alterum ſpacium a corporibus, neq; ſeparabile, aut quod ſit actu, quod diſtinguat omne corpus. vt ſit non continuum, ſicut dicunt Democritus, & Leucippus & alij multi Phyſiologorū. aut & ſi aliquid eſt extra omne corpus eſt, cum ſit continuum. Hi quidem igitur non ſecundū poſita ad problema contradicunt.

Te.co.52. Te.co.53.

A Proſequitur quod dictū eſt. Et primo præmittit ea, quæ ſunt neceſſaria ad inquirēdum veritatem de vacuo, Secundo incipit inquirere veritatem ibi. [Qm̄ autem non eſt.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ponētium, & negantium eſſe vacuum. Secundo ponit cōmunem opinionē de vacuo, oſtendens quid ſit de ratione vacui, ibi. [At quale autem, et cætera.] Circa primū duo facit. Primo ponit rationem negannū eſſe uacuum, ſecundo rationes affirmantium ibi. [Sed affirmantes.] Dicit ergo primo, ꝙ aliqui Antiquorū Philoſophorū volentes monſtrare non eſſe vacuum, in hoc peccauerunt, ꝙ nō arguebant contra rationem ponentiū eſſe vacuum. nnn. n. oſtendebāt non eſſe vacuum, ſed inducebāt rationes ſuas ad oſtendendū ꝙ plenū aere, nō eſt vacuum, vt patet de Anaxa, & alijs ſimiliter argumentātibus: qui ad demonſtrādum vacuum non eſſe volebant demōſtrare, ꝙ aer ſit aliquid: & ita, cum vacuum ſit in quo nihil eſt, ſequetur, ꝙ plenum aere non ſit vacuum. Quòd autem aer ſit aliquid, demonſtrabāt litigātes cū ſuis B aduerſarijs, per vtres: qui, cum ſint inflati poſſunt aliquod pondus ſuſtinere: quod non eſſet, niſi aer eſſet aliquid. & ſic demonſtrant, ꝙ aer eſt fortis. Et etiam per hoc ꝙ accipiunt aerem in clepſydris, i. in vaſis furantibus aquam: in quibus cum attractione aeris attrahitur aqua: uel etiam impeditur introitus aquæ, niſi exeat aer. Patet igitur, ꝙ iſti, non obijciunt ad poſitionē: quia omnes ponentes eſſe vacuum, volūt eſſe vacuū ſpatium, in quo nullum corpus ſenſibile eſt: propter hoc, ꝙ omne quod eſt, opinātur eſſe corpus ſenſibile: & ſic vbi nō eſt corpus ſenſibile, credunt nihil eſſe. vnde, cum aer ſit corpus modicū ſenſibile, opinantur, ꝙ vbi non eſt niſi aer, ſit vacuum. Ad deſtruendum igitur eorum poſitionem, non ſufficit oſtendere, ꝙ aer ſit aliquid: ſed oportet oſtendere, ꝙ non ſit aliquod corpus vel aliquod ſpaciū ſine corpore ſenſibili: ſm ꝙ dupliciter aliqui ponebant eſſe vacuū, vno modo ſicut ſeparatū a corporibus, vt ſi diceremus ſpaciū, quod eſt infra extremitates alicuius domus, eſſe vacuum: alio modo ſicut actu exiſtēs inter corpora, quod diC ſtinguit corpora ab inuicē, vt nō ſint cōtinua, vt dixerunt Democritus & Leucippus: et multi aliorū Naturalium Philoſophorum. imaginabantur. n. ꝙ, ſi totum ens eſſet continuum, omnia eſſent vnum. nō. n. eſſet aſsignare, quare magis diſtinguerentur corpora plus hic, ꝙ̄ ibi. vnde inter omnia corpora diſtincta, ponebant intereſſe aliquod ſpacium vacuum, in quo nullū ens eſſet. Et, quia Democritus ponebat corpora componi ex multis corporibus indiuiſibilibꝰ, ponebat inter media illorū corporum indiuiſibilium eſſe quaſdā vacuitates, quas dicebat poros, & ſic omnia corpora dicebat componi ex pleno & vacuo. Vel, ſi etiam totum corpus mundi ſit cōtinuum, & non ſit inter partes uniuerſi aliqua vacuitas, ponebat tñ vacuū extra totum mundum. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ prædicti Philoſophi volentes deſtruere vacuum non inducebant rationem ad quæſtionem ſecundum poſitionem Aliorum. debuiſſent enim oſtēdere, ꝙ nullo illorum modorum ſit vacuum. Secundo ibi.

Secūda parte 64.te. Secūda parte te.57. Secūda parte te.51.

D *Sed hi magis qui uacuū eſſe dicunt. Atq; primo quidē motum loco accommodatum non fore dicunt, qui quidem eſt latio, atq; accretio. non. n. eſſe motus uidetur, niſi ſit uacuum. fieri nanq; non poteſt, ut ipſum plenum ſuſcipiatur. quod ſi ſuſceperit, fuerintque duo corpora in eodem, poſſunt & quotquot uolueris corpora ſimul eſſe. differentia nanq; dici non poteſt, ob quam dictum hoc non eueniet. Quod ſi hoc erit, poteſt & minimum ſuſcipere maximū: quippe cum ipſum magnum multa ſit parua. quare, ſi fit ut æqualia multa ſint in eodem, fieri poteſt, ut multa quoque inæqualia ſimul ſint in eodem.* ARGY.

Sed affirmātes eſſe magis. dicunt autē vnum quidem, quia motus ſecundū locum nō erit. hic autem eſt loci mutatio, & augmentū. nō. n. videbitur vtiq; motus eſſe, niſi ſit vacuum. plenū. n.

ſmpoſſibile eſt recipere. ſi vero recipiat, & ſint duo in eodẽ, cõtinget vtiq;, & quotlibet ſimul eſſe corpora. differentiã.n. propter quam non erit vtiq; quod dictũ eſt, nõ erit dicere. Si autem hoc cõtinget, & paruiſſimũ accipiet maximũ: multa nanq; parua, magnũ ſunt. quare, ſi multa æqualia contingent in eodem eſſe, & multa inæqualia.

Ponit rationes ponentium eſſe vacuum. Et primo eorũ, qui locuti ſunt de vacuo naturaliter. Secũdo eorũ, qui locuti ſunt nõ naturaliter ibi. [eſſe aũt affirmauerũt & cętera.] Circa primũ duo facit. Primo ponit rationẽ eorum, qui ponebant vacuũ eſſe quoddã ſpatium a corporibus ſeparatũ, Secundo eorum qui ponebant vacuum in corporibus ibi. [Alio vero modo, & cætera.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationẽ ponentium eſſe vacuum, Secundo ponit quomodo Meliſſus e cõtra illa ratione vtebatur ibi. [Meliſſus quidẽ igitur.] Dicit ergo primo, ꝙ illi, qui affirmabant vacuum eſſe magis inducebãt rationes ad propoſitũ. Quarum vna erat, ꝙ motus ſm locũ, qui eſt loci mutatio, et augmentatio, vt ſupra dictum eſt, non eſſet, ſi vacuum nõ eſſet. quod ſic oſtendebant. ſi enim aliquid mouetur ſm locum, nõ poteſt moueri in plenum. quia locus plenus vno corpore non poteſt recipere aliud. quia ſi reciperet, ſequereť duo corpora eſſe in eodẽ loco: et eadẽ ratione ſequeretur de quocunq;. non.n. poteſt aſsignari differentia, quare duo corpora ſint in eodem loco, & non plura. Et, ſi hoc contingit, ſ. ꝙ quotcunq; corpora ſint in eodẽ loco, ſequeť, ꝙ paruiſsimus locus poſsit recipere maximum corpus: quia multa parua conſtituunt vnum magnum. vnde, ſi multa parua æqualia ſint in vno loco, & multa inæqualia. Sic ergo probata hac conditionali, ꝙ ſi motus eſt, vacuũ eſt: arguebant a poſitione antecedentis, motus eſt: ergo vacuum eſt. Secundo ibi.

Secũda pars te. 36.

Tex. cõ. 35.

Tex. cõ. 34.

ARGY. *Meliſſus autem & uniuerſum ex his oſtendit immobile eſſe. nam ſi mouebitur, neceſſe eſt inquit, uacuum eſſe. at uacuum in ratione rerum non eſt. Vno igitur modo ex iis uacuum quid eſſe oſtendunt.*

tex. cõ. 34. Meliſſus quidem igitur demonſtrat, ꝙ omne immobile ex his. ſi enim mouebitur aliquid, neceſſe eſt eſſe vacuum, dicit. vacuum autem non

Tex. cõ. 35. eſt eorum, quæ ſunt. Vno quidem igitur modo ex his demonſtrant ꝙ aliquid eſt vacuum.

Oſtẽdit, ꝙ Meliſſus ſuppoſita eadẽ cõditionali argumentabatur e contra, a deſtructione cõſequentis: quia ſi motus eſt, vacuũ eſt: ſed vacuũ non eſt, ergo motus non eſt. ergo totum ens eſt immobile. Iſte eſt igiť vnus modus, quo aliqui probabant vacuũ eſſe quaſi ſeparatum. Deinde cum dicit,

ARGY. *Deinde alio modo, quia nõnulla corpora præmi, cogiq; uidentur. quod intueri licet cum dolia unà cum utribus, ut inquiunt, uinum ſuſcipiunt: propterea quòd corpus, quod denſatur, ea uacua, quæ inſunt, ingreditur.*

Alio vero modo, quia videntur quædam corpora coeuntia, & calcantia, vt & vinum, dicunt, cum vtribus, recipere dolia: tanquàm in ea, quæ ſunt vacua, coeunte denſato corpore.

Ponit tres rationes ponẽtium vacuũ eſſe in corporibus. Quarum prima eſt ex his, quæ condenſantur. videntur.n. eorum, quæ inſpiſſantur, partes coire * vel conuenire in inuicem, & ſe Inuicẽ calcare & cõprimere: ita, ꝙ ſicut fertur, dolia tantũ de vino recipiunt cũ vtribus, quantum etiã ſine vtribus, & præcipue ſi vtres ſint ſubtiles propter hoc, ꝙ vinum in vtribus cõdenſari videtur. Hanc autẽ condenſationẽ fieri exiſtimabãt, ac ſi dẽſato corpore, partes ſubintrarent in quaſdã vacuitates. Secundam rationem ponit ibi,

* eadem hæc interpretatio Alexand. fuit teſte ſimpl.

ARGY. *Præterea accretio etiam per uacuum fieri omnibus uidetur, nam alimentum quidem eſt corpus. fieri uero nõ poteſt, ut corpora duo ſint ſimul.*

Amplius autẽ, & augmẽtum videtur omnibus fieri per vacuum: alimentũ quidem corpus eſſe. duo autem corpora impoſſibile ſimul eſſe.

Secũda ratio. Quæ ſumitur ex augmento. augentur enim corpora per alimentum, quod corpus quoddam eſt. Duo autem corpora non poſſunt eſſe in eodem loco: ergo oportet eſſe aliquas vacuitates in corpore augmentato, in quibus recipiatur alimẽtum. Et ſic neceſſe eſt eſſe vacuum ad hoc ꝙ recipiatur alimentum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Teſtem etiam huius id afferunt, quod in cinere fieri ſolet, qui quidem tantum ſuſcipit aquæ, quantum uas uacuum capit.*

Te. cõ. 36. Teſtimonium autem, & quod eſt de cinere faciunt, qui recipit tantum aquæ, quantum ſi vas vacuum eſſet.

Tertia ratio. Quæ ſumitur ex vaſe pleno cinere, quod tantum recipit de aqua, quãtum ſi eſſet vacuum. quod non eſſet niſi eſſent aliquæ vacuitates inter partes cineris. Deinde cum dicit,

ARGY. Lampſacenus ſtraton quatuor argumẽta Ariſt. in duo redegit. & tertiũ ipſe addidit. *Eſſe autem et Pythagorici uacuum dixerunt, et ipſum ex infinito ſpiritu cælum ingredi, quaſi reſpirando cælum ipſum, etiã uacuũ traheret: quod naturas ipſas diſtinguit. Propterea que uacuum, ſeparatio quædam eſt eorum, atq; diſtinctio, quæ deinceps ſunt collocata: atq; hoc, inquiunt, primum in numeris eſſe: uacuum enim naturam ipſorum diſtinguere dicunt. Talia igitur, et tot fere ſunt, ex quibus quidam eſſe, quidam non eſſe uacuum cenſent.*

Eſſe autem affirmauerunt & Pythagorici vacuum, & ingredi ipſum in cælo ex infinito ſpiritu tanquam reſpirãti, & hoc eſſe vacuum, quod determinat naturas. tanquam ſit vacuum ſeparatio quædam eorum, quæ ſunt conſequenter, & determinatio. & hoc eſſe primum in numeris, vacuum enim determinare numerum ipſorum.

te. cõ. 37. Ex quibus quidem igitur alij dicuntur eſſe, alij vero non dicunt, fere tot, & huiuſmodi ſunt.

Ponit opiniones non Naturalium de vacuo. & dicit, ꝙ etiam Pythagorici affirmauerũt eſſe vacuum: quod quidẽ ingrediebatur infra partes mundi a cælo, propter vacuum infinitum, quod ponebant eſſe extra cælũ, quaſi quendam aerem, vel ſpiritũ infinitũ. vt ſicut ille, qui reſpirat, diuidit ſuo flatu aliqua faciliter diuiſibilia, vt aquã aut huiuſmodi ita ex aliquo quaſi reſpirãte ingrederetur diſtinctio in res, quod nõ intelligebãt fieri niſi per vacuum, ſicut de Democrito dictũ eſt, ac ſi vacuum nihil eſſet aliud, ꝗ̃ diſtinctio rerum. Et, quia prima diſtinctio & pluralitas inueniť in numeris, ideo vacuũ primo ponebãt in numeris: vt per naturam vacui vna vnitas diſtingueretur ab alia, ne numerus ſit continuus, ſed habeat naturã diſcretam. Sed, quia iſti quaſi æquiuoce loquebãtur de vacuo, appellantes rerum diſtinctionẽ vacuũ, propter hoc infra de hac opinione non proſequitur. Vltimo autẽ quaſi epilogãdo cõcludit, dictum eſſe, propter quid quidã dicunt eſſe vacuũ, et quidã nõ dicunt.

LECTIO X.

Vacui Quibuſdam ſignificatis propoſitis, opiniones ipſum eſſe aſſerentium confutantur.

ARGY. *At nos, ut percipiamus utronam modo res ſeſe habeat, accipiamus oportet, quid ipſum nomen ſignificat.*

VT autem ſciamus qualiter ſe habeat, oportet accipere, quid ſignificet nomen.

Dixerat ſuperius Philoſophus a tribus eſſe incipiendũ. Poſtquam ergo proſecutus eſt duo eorũ, ſ. opiniones negantium & affirmantiũ vacuum eſſe, hic proſequitur tertium, communes. ſ. opiniones hominum de vacuo demõſtrans,

Circa

A Circa hoc igitur tria facit. Primo oſtẽdit quid ſignificetur nomine vacui. Secundo oſtendit quomodo uacuum aliqui eſſe poſuerunt ibi. [Qm̃ autem de loco. Tertio excludit rationes ponentium vacuum eſſe ibi. [Neque vna autem.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit de quo eſt intẽtio; Secundo exequitur propoſitum ibi. [Videtur autem, & cętera.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum dictum ſit ꝙ quidam poſuerunt vacuum eſſe, quidam vero negauerunt: ad cognoſcendum qualiter ſe habeat veritas, oportet accipere tanq̃ principium, quid ſignificent nomen vacui: ſicut.n. cum dubitatur, an aliqua paſsio inſit alicui ſubiecto, oportet accipere pro principio, quid ſit res, ita, cũ dubitatur de aliquo, an ſit, oportet accipere pro medio, quid ſignificet nomen. quęſtio.n. quid eſt, ſequitur quæſtionẽ an eſt. Secundo ibi.

Tex.cõ. 60. Te.cõ. 62. Secũda pars te. 57.

ARGV. *Vacuum igitur locũ eſſe uidetur, in quo nihil eſt. Quod quidẽ inde emerſit. omne.n. quod eſt, corpus eſſe exiſtimãt et omne corpus eſſe in loco: et uacuum eſſe locũ, in quo nullum eſt corpus. quare ſi alicubi nõ eſt corpus, ibi nihil eſſe dicunt. Rurſus omne corpus tangibile eſſe putant: & tale aut grauitatis aut leuitatis ſit particeps. fit igitur per ratiocinationem, ut id ſit uacuũ, in quo nõ eſt graue quicq̃; vel leue. Hæc igitur, uti diximus, per ratiocinationẽ eueniunt.* B

Videtur autẽ Vacuũ locus eſſe, in quo nihil eſt. huius autẽ cauſa eſt: quia omne quod eſt, corpus opinantur eſſe, omne aũt corpus in loco eſt: vacuum autem, in quo nullũ corpus eſt. quare ſi cubi nõ eſt corpus, nihil eſt ibi. Corpus autẽ iterum omne opinãtur eſſe tãgibile: huiuſmodi autem eſt, quod habet grauitatem, aut leuitatẽ: accidit igitur ex ſyllogiſmo, hoc eſſe Vacuum, in quo nullum eſt graue, aut leue. Hæc quidem igitur ex ſyllogiſmo, ſicut prius diximus accidunt. C

Oſtendit quid ſignificet nomẽ Vacui. & primo ponit ſignificationem cõmuniorem, ſecundo ſignificationẽ ſecundum vſum Platonicorũ ibi. [Alio autem modo.] Circa primum tria facit, Primo oſtendit quid ſignificet hoc nomen Vacuum, Secundo quid oportet addere ad illã ſignificationem ibi. [Sed incõueniens eſt.] Tertio remouet quandam dubitationem ibi. [Vnde & ſic, & cætera.] Dicit ergo, ꝙ ſecundum opinionẽ hominum, videtur Vacuum nihil aliud ſignificare, q̃ locum in quo nihil ſit, et huius cauſa eſt, quia proprie vacuum dicitur eſſe, in quo nõ eſt aliquod corpus: quia ſoli corpori cõuenit, ꝙ ſit in loco: & vacuũ nihil aliud poteſt ſignificare q̃ locum abſq; locato. Sed, quia homines opinantur, ꝙ omne ens ſit corpus, ſequitur ſecundũ eorum opinionem, ꝙ vbi nõ eſt corpus nihil ſit. Et ulterius opinãtur, ꝙ omne corpus ſit tangibile, i. habens tãgibiles qualitates: & huiuſmodi corpus eſt, quod eſt graue vel leue: (nondum.n. erat notũ, ꝙ corpus cæleſte eſſet præter naturã quatuor elemẽtorum.) vnde, cum proprie de ratione vacui ſit, D ꝙ ſit locus, in quo nõ eſt aliquod corpus, ſequitur ꝙ vacuũ ſit in quo, nõ eſt corpus graue vel leue. non quidẽ, ꝙ hoc ſit de ratione vacui ſecũdum primam impoſitionẽ nominis, ſed ſecundũ quandam ſyllogiſticã deductionem, ex cõmuni opinione hominũ opinantium omne corpus eſſe graue, vel leue. ſicut etiã ſecundum opinionem communẽ hominum exiſtimantium, omne ens eſſe corpus, ſequitur vacuũ eſſe in quo nihil eſt. Sic igitur trib⁹ modis poteſt accipi, huius nominis ſignificatio. vna eſt propria, ſ. vacuum eſt loc⁹ in quo nõ eſt corpus: aliæ duę ſecundum opinionem hominum, quarum vna eſt communior, ſ. vacuum eſt locus, in quo nihil eſt: alia vero eſt magis coartata, ſcilicet vacuũ eſt locus, in quo non eſt corpus graue vel leue. Secundo ibi.

Te.cõ. 59. Tex.cõ. 57 Secũda pars. & tertia

ARGV. *Abſurdum autem eſt, ſi punctus ſit uacuum. ſit enim id locus oportet, in quo corporis eſt tangibilis moles. Attamen Vacuum uno quidem modo uidetur id dici, quod* A *non eſt plenum corporis ſenſibilis tactu. Senſibile uero eſt tactu, quod grauitatẽm habet, uel leuitatem.*

Sed inconueniens eſt, ſi pũctum vacuum ſit. oportet enim locũ eſſe, in quo loco corporis ſit ſpacium tãgibilis. Sic igitur videtur dici vacuũ, vno quidem modo non plenum ſenſibili corpore ſecundum tactum. ſenſibile autem ſecundum tactum eſt grauitatem habens, aut leuitatem. Tex.cõ. 58.

Oſtendit quid addendũ ſit ad hanc ſignificationẽ. Dicit enim ꝙ inconueniens eſt, ſi dicatur, ꝙ punctũ ſit vacuum, cum tñ de pũcto dici poſsit, ꝙ in puncto non ſit corpus tangibile. Oportet ergo addere, ꝙ vacuum ſit locus, in quo nõ ſit corpus tãgibile: ſed ſit ibi ſpacium ſuſceptiuum corporis tangibilis. ſicut cæcum dicitur, quod caret viſu, natum autem habere. Et ſic concluditur, ꝙ vno modo dicitur vacuũ ſpacium, quod non eſt plenum corpore ſenſibili ſecundum B tactum: quod ſcilicet eſt graue vel leue. Tertio ibi.

Idcirco & quiſpiam dubitauerit, quidnam dicẽt, ſi ſpacium colorẽ habeat, aut ſonum, uacuũ ne, an non uacuum eſſe? At, ut patet, Vacuũ eſſe dicent, ſi corpus tangibile ſuſcipere poſsit: Vacuum non eſſe, ſi illud ſuſcipere nequeat. ARGV.

Vnde dubitabit aliquis, quid vtique dicant, ſi habeat hoc ſpaciũ colorem, aut ſonum, vtrum Vacuum, an non? Aut manifeſtum eſt, ſi corpus quidem ſuſcipiat tangibile vacuum eſſe, ſi vero non, minime.

Remouet quandam dubitationem, quæ eſt, vtrum, ſi in aliquo ſpacio ſit color, vel ſonus, dicendum ſit vacuum, vel non: & hoc propter definitionem primo datam, ſcilicet vacuum eſt, in quo eſt nihil. Et ſoluit, ꝙ, ſi ſpacium, in quo eſt tantum ſonus, vel color, eſt ſuſceptiuum corporis tangibilis, vacuum eſt. ſi vero non, vacuum non eſt. Et hoc ideo, C quia hæc non eſt propria definitio vacui. vacuũ eſt in quo nihil eſt, niſi ſecundum opinionem credentium ubi non eſt corpus nihil eſſe. Deinde cum dicit.

Alio uero modo id, in quo non eſt hoc aliquid, neq; ſubſtantia corporea ulla. Quapropter quidã, et uacuũ eſſe corporum materiã dicunt: qui quidẽ et locum hoc idẽ aſſerunt eſſe, non recte dicentes, ut patet. materia nanq; ſeparabilis nõ eſt a corporibus: Vacuum autẽ ut ſeparabile quærunt. ARGV.

Alio autem modo, in quo nõ eſt hoc aliquid, neq; ſubſtantia aliqua corporea. Vnde quidam dicunt vacuum eſſe corporis materiam: qui quidem & locum hoc idem dicentes, non bene. materia enim ſeparabilis non eſt a rebus: vacuum autem quærunt ſicut ſeparabile. Te.c. 59.

Ponit aliam ſignificationẽ Vacui ſecundum vſum Platonicorum. & dicit, ꝙ alio modo dicitur eſſe vacuum, in quo D nõ eſt hoc aliquid, neq; aliqua ſubſtãtia corporea. Fit autẽ hoc aliquid per formã. vnde aliqui dicũt materiã corporis, ſecundum ꝙ eſt abſq; forma, eſſe vacuum: qui etiam materiam dicunt eſſe locum, vt ſupra dictũ eſt. Sed non bene dicunt: quia materia non eſt ſeparabilis a rebus, quarum eſt materia: ſed homines quærunt locum, & vacuum, tanq̃ aliquid ſeparabile a corporibus locatis. Deinde cum dicit.

Quoniam autẽ de loco eſt pertractatum, et Vacuũ neceſſe eſt locũ eſſe, ſi corpore careat, dictumq; eſt quomodo eſt, et quomodo non eſt locus in rebus: patet hoc pacto uacuum, aut ſeparatũ, aut inſeparabile in ratione rerum nõ eſſe. uacuum.n. nõ corpus, ſed corporis ſpacium eſſe uolunt. Quapropter. et uacuum uidetur quid eſſe, quia & locus. ARGV.

Qm̃ autem de loco determinatum eſt, & vacuum locũ neceſſe eſt eſſe, ſi eſt, priuatũ corpore, Tex.c. 60.

locus autẽ quomodo eſt,& quomodo nõ eſt dictum eſt,manifeſtũ eſt, qm̃ ſic quidẽ vacuũ non eſt,neq; ſeparatũ, neq; inſeparabile. vacuum.n. non corpus, ſed corporis ſpacium volunt eſſe. Tex.c. 60. Vnde & vacuũ videt̃ aliquid eſſe, quia & locus.

Oſtendit quomodo aliqui ponebãt Vacuum eſſe,& primo quid dicebãt eſſe Vacuum,ſecũdo propter quid Vacuũ Infra. ponebãt ibi. [Et propter hoc acceptũ.] Dicit ergo primo, q; quia vacuum eſt locus priuatus corpore, & determinatum eſt de loco quomodo ſit,& quomodo non ſit (dictum eſt enim q; locus non eſt aliquod ſpacium,ſed terminus cõtinẽtis) manifeſtum eſt etiam, q; neq; vacuum eſt ſpacium ſeparatum a corporibus,neq; intrinſecum corporibus,ſicut ponebat Democ.& hoc ideo,quia ponẽtes vacuũ quocũq; iſtorum modorũ,volunt q; uacuũ non ſit corpus,ſed ſpaciũ corporis. ideo.n.videbatur aliquid eſſe vacuũ, quia locus aliquid eſt:& ſicut loc⁹ videbatur eſſe ſpaciũ,ita & uacuũ. Si ergo locus nõ eſt aliquod ſpacium pręter corpus,neq; uacuum poteſt eſſe ſpacium præter corpora. Et cũ de ratione vacui ſit,q; ſit ſpacium corporis pręter corpora,vt ſupra dictum eſt,ſequitur,q; vacuum non ſit. Secundo ibi.

ARGY. *Et per eadem ſanè.motus enim, qui loco accommodatur, in mentem uenit & hiſce, qui locum eſſe quid præter corporum molem ingredientium dicunt, & hiſce, qui uacuum ponunt. Atque cauſam motus uacuum ſic eſſe putant, ut in illo corpora moueantur, hoc autem tale erit, qualem ipſum locum quidam inquiunt eſſe.*

Et per eadẽ ſanè acceptũ eſt.prouenit.n.motus,qui eſt ſecundũ locum, & locum dicentibus eſſe aliquid præter incidentia corpora,& his,qui dicũt,q; vacuum eſt. Cauſam autem motus.opinantur eſſe vacuũ,ſic ſicut in quo mouẽtur. hoc autem tale erit,qualem locum dicunt eſſe quidã.

Oſtendit quare poſuerunt vacuũ. & dicit q; propter idẽ acceperunt vacuũ eſſe,propter quod acceperũt locum eſſe, ſ.propter motũ,vt ſupra dictũ eſt. quia prouenit, vt ſaluet motus ſecundũ locum,tam ſecundum illos,qui dicunt locũ aliquid eſſe præter corpora,quę ſunt in loco, q̃ ſecundũ illos,qui ponũt vacuum eſſe.Negantibus autẽ locum & vacuum nõ prouenit motũ ſecũdum locum eſſe.Et ſic vacuũ quodãmodo opinantur cauſam eſſe motus eo modo, quo & locum,vt in quo ſcilicet eſt motus. Deinde cum dicit.

ARGY. *At nulla prorſus neceſſitas cogit,ſi motus eſt, Vacuũ eſſe. Atque omnino quidem uacuum omnis motus cauſa, non eſt. Quapropter, & Meliſſus idipſum præterijt, poteſt enim alterari plenum,ut patet, Deinde neq; eius motus,qui ad locum accommodatur. Poſſunt enim corpora mutuo ſibi cedere, etiam ſi nullum ſit ſpacium ſeparabile præter corpora,quæ mouentur.atq; hoc in continuorum, ſicut & in humidorum conuerſionibus patet.*

Tex.c. 61. Nulla autẽ neceſſitas eſt,ſi motus eſt, eſſe Vacuum. Omnino quidẽ igitur omnis motionis, nequaquã.vnde,et Meliſſum latuit.alterari nãq; contingit plenum. Sed neq; ſecundum locũ motum. Similiter.n.ſubingredi adinuicem,contingit,ſi nullum ſpaciũ ſeparabile ſit præter corpora mota.Et hoc manifeſtũ eſt et in continuorum reuolutionibus, ſicut in ijs quæ ſunt humidorũ.

Excludit rationes ponentiũ vacuum eſſe.Et non intẽdit hic rationes præmiſſas vera ſolutione ſoluere, ſed inſtantiã dare ex qua,ex ipſo aſpectu apparet q; rationes,nõ ex neceſſitate cõcludunt.Primo ergo excludit rationes ponentium vacuum ſeparatũ,Secundo ponentiũ vacuũ in corporibus

E ibi. [Contingit autẽ denſari.] Primam autẽ rationem excludit dupliciter. Primo quidẽ,quia non eſt neceſſarium ſi motus ſit,q; vacuũ ſit. Et,ſi loquamur vniuerſaliter de qualibet ſpecie motus,manifeſte apparet, q; nequaq̃ eſt neceſſarium.nihil.n.prohibet id,quod eſt plenum alterari: ſolus enim motus localis excludi videtur,ſi vacuũ non ponatur. Et hoc latuit Meliſſum,dũ credidit remoto vacuo,omnem ſpeciem motus auferri. Secundo excludit eãdem rationem per hoc,q; neque motus localis tollitur, ſi vacuum non ſit. dato enim q; nullum ſpaciũ ſeparabile ſit præter corpora, quę mouentur,poteſt motus localis eſſe per hoc,q; corpora ſubintrent ſe inuicem per modum inſpiſſationis: & ſic aliquid in plenum mouetur,& non in vacuum. & hoc apparet manifeſte in generationibus corporũ continuorum: & pręcipue in humidis,ſicut videtur in aqua. ſi.n.proijciatur lapis in aliquã magnam latitudinem aquę,manifeſte apparet fieri quaſdã circulationes circa locum percuſſionis,quouſq; pars aquæ depulſæ cõmoueat aliã, & ſubintret ipſam: F vnde,quia modica pars aquæ ſubintrat per quandã diffuſionem in maiorem aquã circulationis prędictę,a paruo in maius procedũt,quouſq; totaliter deficiant. Secundo ibi.

ARGY. *Poſſunt etiam corpora non ob ingreſſionem in uacuũ, ſed ob extruſionem eorum,quæ in ipſis inſunt,dẽſari. ueluti cũ premitur aqua,fit,ut aer,qui in ipſa eſt, extrudatur.*

Tex.c. 63. Contingit autem denſari nõ in vacuum, ſed propter id, quod ea, quæ inſunt, elabuntur, vt aqua colliſa aerem,qui ineſt.

Excludit rationes ponẽtium vacuum in corporibus. Et primo rationẽ,quæ procedebat ex condenſatione. & dicit, q; contingit corpora condenſari, & partes corporis ſubintrare ſibi inuicem,nõ propter hoc q; pars ſubintrans vadat in locum vacuum,ſed ideo,quia erant aliqua foramina plena aliquo corpore ſubtiliori,quod facta condenſatione elabitur: ſicut quando aqua colliditur & inſpiſſatur, aer qui G intus erat,excluditur. & hæc maxime apparent in ſpõgia; & in huiuſmodi corporibus poroſis. Hæc igitur ſolutio nõ oſtendit cauſam condenſationis, quam inferius ponit, ſed oſtendit,q; etiam per hunc modum, manifeſte excludi poteſt neceſſitas vacui. Secundo ibi.

ARGY. *Fiunt præterea incrementa nõ ſolum aliquo ingrediente, ſed etiam alteratione. ueluti ſi aer ex aqua fiat.*

Et augmentari non ſolũ ingrediente aliquo, ſed & alteratione,vt ſi ex aqua fiat aer.

Excludit rationem,quæ procedit ex augmento, & dicit q; augmentum contingit eſſe non ſolum per additionẽ alicuius corporis ingrediẽtis in corpus augmentatũ,vt ſic neceſſe ſit eſſe Vacuũ, ſed etiam per alterationem: ſicut cũ ex aqua fit aer,maior fit quantitas aeris,q̃ erat aquæ. Et hæc etiam non eſt vera ſolutio rationis inductæ,ſed ſolũ inſtantia quędam,ne ſit neceſſe ponere Vacuum. Vera autem ſolutio ponitur in libro de Generatione, vbi oſtenditur, q; alimentum non ſic tranſit in id, quod augetur quaſi ſit aliud H corpus ab ipſo,ſed quia cõuertitur in ſubſtãtiam eius, ſicut ligna appoſita igni conuertuntur in ignem. Tertio ibi. Tex.c. 14.

ARGY. *Omnino autem ea ratio, quæ de accretione fit, & de aqua, quæ in cinerem funditur, ipſa ſeipſam impedit. aut enim non augetur quicquam, aut non corpore, aut fieri poteſt ut ſint duo corpora in eodem. Dubitationem igitur communem ſoluere uolunt, ſed non uacuũ eſſe oſtendunt, aut totum corpus uacuum eſſe neceſſe eſt, ſi omni ex parte augetur & per uacuum,ut dicunt,accreſcit. Eadem eſt & de cinere ratio. Patet igitur perfacile eſſe eas ſoluere rationes,ex quibus quidam uacuum eſſe oſtendunt.*

Omnino autẽ,& quæ eſt de augmento ratio, & de aqua in cinerẽ infuſa,ipſa ſeipſam impedit. aut enim nõ augetur quodlibet, aut nõ corpore,

aut

aut contingit duo corpora in eodē eſſe. Dubitationem igitur volunt cōmunem ſoluere, ſed nō demonſtrant Vacuum, ꝙ eſt. aut omne corpus vacuum eſſe neceſſe eſt, ſi penitus augetur, & augetur per vacuum. eadem autem & in cinere ratio eſt. Quòd quidē igitur & ex quibus demonſtrant vacuum, ſoluere facile ſit, manifeſtum eſt. A

Tex.co.64.

Excludit ſimul, & rationem de augmento, & rationem de aqua effuſa in cinerē, et dicit, ꝙ vtraq; impedit ſeipſam. Quod ſic patet. eſt enim circa augmentum hæc dubitatio. videtur enim ꝙ non totum augeatur, vel ꝙ augmentum non fiat per additionem corporis, ſed per additionem alicuius incorporei: aut ꝙ contingat duo corpora eſſe in eodem loco. Hanc igitur dubitationem, quę communiter videtur eſſe, tam contra ponentes vacuum, ꝗ̃ contra non ponentes, volunt ſoluere. Sed tamen non demonſtrant, ꝙ vacuum ſit, ſed oportet eos dicere, ſi augmentum ſit propter vacuum, ꝙ totum corpus ſit vacuum, cum totum corpus augeatur. B Et ſimiliter dicēdum eſt de cinere, quia, ſi vas plenū cinere recipit tantum de aqua, quantum vacuum, oportet dicere, ꝙ totum ſit vacuum. Non eſt igitur hoc propter vacuitatē, ſed propter commiſtionem in aqua. aqua enim commiſta cineri condenſatur: & aliqua pars eius exhalat, & iterum partes cineris magis inſpiſſantur humefactiōe. cuius eſt ſignum, quia non poteſt extrahi tantum de aqua, quantum prius fuit. vltimo autem concludit, ꝙ manifeſtum eſt, ꝙ facile eſt ſoluere ea, ex quibus demonſtrant vacuum eſſe.

LECTIO XI.

Vacuum non eſſe, ex natura motus plurimis rationibus oſtenditur.

ARGV. *Rurſus autem dicamus, uacuum hoc pacto ſeparatum non eſſe ut quidam inquiunt eſſe. nam, ſi natura cuique ſimplicium corporum aliqua latio competat, ut igni quidē ſurſum, terræ uero deorſum, atque ad medium, patet uacuum cauſam lationis non eſſe. Cuius igitur motus cauſa uacuum erit: eius enim eſſe uidetur, qui loco accommodatur, at huius cauſa non eſt.* C

QVòd autem non eſt vacuum, ſic diuiſum, ſicut quidam dicūt, dicemus iterum. Si. n. eſt vniuſcuiuſq; ſimplicium corporum loci mutatio aliqua natura, vt ignis quidem ſurſum, terræ autem deorſum, & ad mediū, manifeſtum eſt, ꝙ non vacuū erit cauſa loci mutationis. Cuius igit̄ cauſa erit vacuū: videtur. n. cauſa eſſe motus ſecundū locum, huius autē cauſa non eſt.

Poſitis opinionibus aliorum de vacuo, et quid ſignificetur nomine vacui, hic incipit inquirere veritatē. Et primo oſtendit vacuum non eſſe ſeparatum, ſecundo oſtendit vacuum non eſſe corporibus inditum ibi. [Sunt autem quidā, & cætera.] Circa primū duo facit. Primo oſtendit vacuum ſeparatum non eſſe ex parte motus, ſecundo ex conſyderatione, qua ipſum vacuum conſyderatur ſecundum ſe ibi. [Erpet ſe autem.] Circa primum duo facit. Primo oſtēdit vacuum nō eſſe ex parte motus. Secundo ex parte velocitatis & tarditatis in motu ibi. [Amplius autē ex his, et cęte.] Circa primum ponit ſex rationes, circa quarū primā dicit, ꝙ oportet iterum dicere, ꝙ nō eſt vacuum ſeparatum ſicut quidam dicunt. Ideo autem apponit. [Iterum.] quia hoc etiam aliqualiter oſtēſum eſt ex parte loci. ſi enim locus nō ſit ſpatium, ſequitur ꝙ vacuum nihil ſit, vt ſupra dictū eſt. Sed nunc iterum idem oſtendit ex parte motus. ponebant enim vacuum, vt dictum eſt, propter motum: ſed propter motum nō eſt neceſſarium ponere vacuum. maxime enim videtur, ꝙ eſſet cauſa motus localis: ſed propter motum localem non oportet ponere vacuū: quia omnia corpora ſimplicia habēt motus locales naturales, ſicut motus naturalis D

Secūda parte 79.co.

Tex.co.76.

Tex.co.77.

A ignis eſt ſurſum, & motus terræ eſt deorſum, & ad mediū. Et ſic manifeſtū eſt, ꝙ natura vniuſcuiuſq; corporis eſt cauſa motus localis. & non vacuum. Quod quidem eſſet, ſi propter affirmationem vacui aliqua corpora naturalia mouerentur. ſi autem non ponitur cauſa motus localis, nullius alterius motus cauſa poni poteſt, neq; alterius rei. Fruſtra igitur vacuum eſt. Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea, ſi eſt aliquid, ut locus corpore carēs, cum eſt uacuum, quò nā feretur corpus, quod in illo poſitū fuerit? nō n. n. ad uniuerſum mouebitur. Eadem et ad eos accōmodatur ratio, qui locū ſeparatum quid eſſe ponūt, in quem id fertur quod motu cietur? quo nanq; modo feretur id, quod ibi poſitū fuerit aut manebit? Et de differētijs hiſce ſupra, inquam, ac infra, et de uacuo nō iniuria eadem accommodabitur ratio. qui nanq; uacuum eſſe dicunt, locum ipſum inquiūt eſſe. At quonam pacto corpus, aut in loco, aut in* B *uacuo erit? non enim fit id, quod ratio flagitat, cum totum quippiam corpus, aut in ſeparato permanentéue loco poſitum fuerit. Pars. n. ſi non ſeorſum ponatur, non in loco eſt, ſed in toto. Præterea, ſi neq; locus eſt, neq; uacuum erit.*

Amplius, ſi eſt vacuum aliquid, velut locus priuatus corpore, cum ſit vacuum, quò mouebitur poſitum in ipſo corpus? nō enim in omnem partem. Eadem autem ratio & ad eos locum eſſe aliquid opinantes ſeparatum, in quem fertur quod fertur. quomodo enim mouebitur poſitū aut manebit? Et de ſurſum & deorſum, & de vacuo cōuenit eadem ratio merito. vacuum enim locum faciunt, qui eſſe dicunt. Et quomodo iam inerit, aut in loco, aut in vacuo? non enim accidit cum totum poſitum ſit ſicut in ſeparato loco, C & ſufferente corpore. pars enim niſi ſeorſum ponatur, nō erit in loco, ſed in toto. Amplius, ſi nō eſt locus, vacuum non erit.

Tex.co.65.

Pars niſi ſeorſum ſeparata ponatur, non dr̄ eſſe i loco, ſed in toto. Secūda ratio.

Quæ talis eſt. ſi ponatur vacuū eſſe, non poteſt aſsignari cauſa motus naturalis, & quietis naturalis. manifeſtum eſt enim ꝙ corpus naturale mouetur ad locum ſuum naturalem, & quieſcit in eo naturaliter, propter conuenientiam, quam habet cum ipſo, & quia non conuenit cū loco, a quo recedit. ſed vacuum non habet aliquam naturam, per quā poſsit cōuenire aut diſconuenire a corpore naturali. ſi ergo ponatur aliquod vacuum, quaſi quidā locus priuatus corpore, non poterit aſsignari ad quā partem illud corpus naturaliter moueatur. non enim poteſt dici ꝙ feratur ad quālibet partem, quia hoc videmꝰ ad ſenſum eſſe falſum, quia ab vna parte naturaliter recedit, & naturaliter accedit ad aliam. Et hæc eadem ratio valet cōtra eos, qui ponunt locū D eſſe quoddam ſpatium ſeparatum, in quod corpus mobile fertur. nō enim erit aſsignare quomodo corpus poſitum in tali loco vel moueatur, vel quieſcat: quia dimēſiones ſpatij nullam habēt naturam, per quam poſsit attēdi ſimilitudo, vel diſsimilitudo ad corpus naturale. Et merito cōgruit eadem ratio de vacuo [& de ſurſum & deorſum], i. de loco, cuius partes ſunt ſurſum & deorſum. quia illi, qui ponunt vacuum, dicunt ipſum eſſe locum. Et non ſolum ponentes vacuum, & ponentes locū eſſe ſpatium nō poſſunt aſsignare quomodo aliquid moueatur & quieſcat ſm locum, ſed etiā nō poſſunt conuenienter aſsignare quomodo aliquid ſit in loco, vel in vacuo. ſi enim locus ponatur eſſe ſpatium, oportet ꝙ totum corpus inferatur in illud ſpatium, & non ſicut accidit apud ponentes locum eſſe terminum corporis continentis: quòd locatum eſt in loco ſicut in aliquo ſeparato, & ſicut in quodam corpore continente, & ſuſtentāte. Et hoc videtur eſſe de ratione loci, ꝙ aliquid ſit in loco, ſicut in ſeparato & ſeorſum exiſtēte: quia, ſi pars alicuius cor

pori non ponatur ſeorſum ab ipſo corpore, non erit in eo, ſicut in loco, ſed ſicut in toto. Eſt igitur de ratione loci & locati, ꝙ locus ſeorſum ſit a locato. Et hoc non accidit, ſi ſpatium ſit locus, in quo totum mergitur totum corpus. nõ igitur ſpatium eſt locus. & ſi ſpatium non eſt locus, manifeſtũ eſt, ꝙ vacuum non eſt. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Accidit autem hiſce, qui dicunt uacuum eſſe, ut neceſſarium, ſi motus erit contrarium potius: ſi quiſpiam diligenter conſyderet non poſſe, inquam, quicquam moueri, ſi uacuum eſt. Nam ut quidam terram ob ſimilitudinem quieſcere cẽſuere, ſic et in uacuo quoduis quieſcere corpus neceſſe eſt. nõ eſt. n. quò nam magis aut minus mouebitur. Quò nanq; uacuum eſt, hoc differentiarum eſt expers.*

Tex.co.66. Accidit autem dicentibus eſſe vacuum, tanquam neceſſarium, ſiquidem erit motus contrarium magis eſſe, ſi aliquis intendat non contingere moueri quicquam ſi ſit vacuum. ſicut enim propter ſimile dicẽtes terram quieſcere, ſic & in vacuo neceſſe eſt quieſcere. Non enim eſt quò magis & minus mouebitur: ſecundum enim ꝙ vacuum eſt non habet differentiam.

Tertia ratio. Et dicit, ꝙ, cum Antiqui Philoſophi ponerent ꝙ neceſſe eſt vacuum eſſe ſi eſt motus, e contra accidit, quia ſi eſt vacuum, non eſt motus. & hoc probat per quoddam ſimile. 2. de Cælo. t. c. 90. Quidam enim dixerunt ꝙ terra quieſcit in medio propter ſimilitudinem partium circunferentiæ vndiq;: & ſic, terra, cum non habeat quare moueatur magis verſus vnam partem circunferentiæ, ꝙ̃ verſus aliam, quieſcit. Et eadẽ ratione neceſſe eſt in vacuo quieſcere. non. n. eſt aſsignare quare magis moueatur ad vnam partem, ꝙ̃ ad aliam: quia vacuũ inquantũ huiuſmodi, nõ habet differẽtias in ſuis partibus, non entis enim non ſunt differentię. Quartam ponit ibi.

ARGY. *Atqui patet omnem motum, aut ui fieri, aut natura. Et, ſi ſit uiolentus, et eum neceſſario, qui natura competit eſſe. Quippe cum uiolentus quidem ſit præter naturã, qui uero eſt præter naturam poſterior ſit eo, qui eſt ſecundum naturam. quare, ſi hiſce motus non ſit, qui corporum naturalium cuiq; ſuapte natura competit, neq; cæterorum profecto motuum quiſquam erit. At quonã pacto motus his erit, qui natura competit rebus cum ratione uacui, ac infiniti nulla prorſus ſit differentia. Nam quò infinitum eſt, eò nihil infra, nihil ſupra, nihil deniq; medium eſt. quo uero uacuum eſt, eò nihil intereſt inter ſuperum inferumque. nam ut nihil nulla eſt differentia, ſic et eius quod haud eſt nulla differentia aſsignari poteſt. uacuũ uero non ens quid priuatioq; eſſe uidetur. At ea latio, quæ natura competit, differentiam ſubit. quare erunt ea, quæ differentia ſunt natura. Aut igitur non eſt natura latio uſquam, aut ſi eſt, uacuum in ratione rerum profecto non eſt.*

Tex.co.67 Deinde quoniam omnis motus aut violẽtus aut ſm naturam eſt. Neceſſe eſt autem, ſiquidem ſit violentus, eſſe & eum, qui ſm naturã. violentus enim eſt extra naturam, qui autẽ extra naturam poſterior eſt eo, qui eſt ſm naturam. Quare, ſi non ſm naturam eſt vnicuiq; Phyſicorum corporum motus, neq; aliorum erit motuum neq; vnus. At vero motus natura his quomodo erit in Vacuo, cúm nec una ſit differentia ſm vacuũ & infinitum: ſecundum quidem. n. ꝙ infinitum eſt, nihil erit ſurſum, neq; deorſum, neq; mediũ: ſecundum autem ꝙ vacuũ eſt, nihil differens ſurſum a deorſum. Sicut. n. nullius neq; vna eſt differentia, ſic & nõ entis. vacuum autem nõ ens aliquid, & priuatio videtur eſſe. natura autem loci mutatio differens eſt. quare erũt, quæ ſunt natura differentia. Si igitur non eſt natura, nuſquã & nulla loci mutatio: aut ſi hoc eſt, non eſt Vacuũ.

Quarta ratio. Quæ talis eſt. Motus naturalis eſt prior violẽto: cum motus uiolentus non ſit niſi quędã declinatio a motu naturali. Remoto ergo motu naturali remouetur omnis motus: cum remoto priori remoueatur poſterius. ſed poſito vacuo remouetur motus naturalis, quia tollitur differentia partiũ loci, ad quas eſt motus naturalis, ſicut et poſito infinito, vt ſupra dictum eſt. ſed hoc intereſt inter vacuũ & infinitum, quia poſito infinito nullo modo poteſt poni neq; ſurſum, neque deorſum, neq; medium, vt in Tertio dictum eſt: poſito autẽ Vacuo poſſunt hæc quidem poni, ſed non ꝙ adinuicem differant, quia nullius, & non entis, & per conſequens vacui, cum ſit non ens & priuatio, non eſt aliqua differentia. Sed loci mutatio naturalis requirit locorum differentiam, quia diuerſa corpora ad diuerſa loca mouentur. vnde oportet loca naturalia differre abinuicẽ. Si igitur ponatur vacuum, nullius erit naturalis loci mutatio. et ſi non eſt loci mutatio naturalis, nulla loci mutatio erit. vnde, ſi eſt aliqua propria loci mutatio, oportet ꝙ vacuũ non ſit. Quintam ponit ibi.

ARGY. *Præterea nunc quidem mouẽtur ea, quæ iaciuntur eo, qui pepulit non tangente, aut ob antiperiſtaſim, ut quidã inquiunt, aut quia pulſus aer motu pellit celeriore: quæ, ſi ea latio pulſi, qua locum ad proprium fertur. at in uacuo nihil horum eſſe poteſt. Neque ſi ut quicquam feratur, niſi ut id, quod uehitur.*

Tex.co.68. Amplius nunc quidẽ proiecta mouẽtur, proiectore nõ tangente, aut propter antipariſtaſim, ſicut quidã dicunt, aut ex eó quod pellit pulſus aer velociore motu, ꝙ̃ latio pulſi ſm quã fertur in propriũ locũ. In vacuo autẽ nihil horum contingit eſſe. neq;. n. erit ferri, niſi aut quod vehitur.

Quinta ratio. Circa quam conſyderandum eſt, ꝙ ſolet eſſe quædã dubitatio circa ea quæ proijciuntur: oportet enim mouens & motum ſimul eſſe, vt infra in Septimo probatur, & tamen illud, quod proijcitur, inuenitur moueri etiam poſtquã ſeparatum eſt a proijciẽte, ſicut apparet in lapide proiecto, & ſagitta emiſſa per arcum. Nũc igitur ſuppoſito ꝙ vacuum non ſit, ſoluitur iſta dubitatio ex parte aeris, quo medium repletur. & hoc dupliciter. dicunt enim quidam, ꝙ ea quæ proijciuntur, mouentur poſtquam non tanguntur a proijciente propter antipariſtaſim, i. repercuſsionem, vel contra reſiſtentiam: aer enim motus repercutitur ad alium aerem, & ille ad alium, & ſic deinceps, & per talem repercuſsionẽ aeris ad aerem mouetur lapis. Alij vero dicunt, ꝙ hoc ideó eſt, quia aer, qui continuus exiſtẽs a proijciente impellitur, velocius impellit corpus proiectũ, ꝙ̃ ſit motus, quo corpus proiectum fertur naturaliter in propriũ locum. Vnde propter velocitatem motus aeris non permittitur corpus proiectum, vtputa lapis, vel aliud huiuſmodi, cadere deorſum, ſed fertur ſm impulſionem aeris. Nulla autem iſtarum cauſarum poſſet poni ſi eſſet vacuum, & ita corpus proiectum nullo modo ferretur, niſi quandiu veheretur, puta a manu proijcientis, ſed ſtatim emiſſus a manu caderet: cuius cõtrarium videmus, non ergo eſt vacuum. Sextam ponit ibi.

ARGY. *Præterea nemo dicere poteſt, cur motũ alicubi ſtabit, cur enim hic, quàm ibi potius ſtabit? Quare aut quieſcet, aut in infinitum feratur neceſſe eſt, ſi non potentius quippiam impedierit. Inſuper nũc quidẽ in uacuo ex eo corpora ferri uidetur, quia cedit: at in uacuo talis conditio ſimiliter ſeſe habet omni ex parte. quare omnem ad partem feretur,*

Te.co.69. Amplius nullus vtiq; poterit dicere, propter quid quod mouetur ſtabit alicubi. quid.n. magis hic q̃ ibi? Quare aut quieſcet, aut in infinitum, neceſſe eſt ferri, niſi aliquod impedierit maius.

Te.co.70. Amplius autem nũc quidem in vacuum ob id quod cedit ferri videt: in vacuo autẽ vbiq; ſimiliter eſt huiuſmodi: quare in omnẽ feretur partẽ.

Sexta ratio. Quæ talis eſt. Si motus ſit in vacuo, null⁹ poterit aſsignare cauſam, propter quid illud quod mouet, alicubi ſtat. non enim eſt ratio quare magis quieſcat in vna parte vacui, q̃ in alia: neq; in his, quæ mouẽtur naturaliter, cum nõ ſit differentia inter partes vacui, vt ſupra dictum eſt: neq; in his, quæ mouẽtur motu uiolento. Nunc enim dicimus, q; ceſſat motus violentus, vbi deficit repercuſsio vel impulſio aeris, ſm duas cauſas aſsignatas. oportebit ergo, q; vel quieſcat omne corpus & nihil moueatur, aut, ſi aliquid moueatur, q; moueatur in infinitum, niſi occurrat ei aliquod corpus maius, quod violẽtum motum eius impediat. Ad cõfirmationem autem huius rationis ſubiungit cauſam quare ponunt aliqui motum fieri in vacuo, quia ſcilicet vacuũ cedit & non reſiſtit mobili. vnde, cum vacuum ſimiliter cedit ex omni parte, feretur in infinitum ex qualibet parte.

LECTIO XII.

Ex natura velocitatis ac tarditatis motus illorum deſtruit ſermonem, qui ex iis eſſe vacuum demonſtraſſe arbitrabantur.

ARGV. *Atqui perſpicuum id, quod dicitur & ex hiſce, quæ deinceps dicemus erit. Videmus enim idem pondus, corpuſue celerius duas ob cauſas ferri. Aut quia id differt, per quod mouetur, ut ſi per terram uel aquam, uel aerem moueatur: aut quia id, quod fertur, differt, ſi ſint eadem cætera ob ponderis, aut leuitatis exceſſum.*

Tex.co.71. A Mmplius autem & ex his manifeſtum eſt, quod dicitur. Videmus enim idem graue C & leue corpus velocius ferri propter duas cauſas, aut quia id differt per quod, vt per aquã, aut per terram, aut per aerẽ: aut quia id differt quod fertur, ſi alia ſunt eadem, propter excellentiam, grauitatis aut leuitatis.

Hic oſtendit vacuum non eſſe ex parte velocitatis & tarditatis in motu. Et circa hoc duo facit. primo aſsignat cauſas, propter quas velocitas & tarditas eſt in motu, ſecundo ex illis cauſis argumẽtatur ad propoſitum ibi. [Hoc igitur per quod fertur, &c.] Dicit ergo primo, q; vnũ & idem corpus graue, & quodcunq; aliud, vtpote lapis vel aliquid huiuſmodi, propter duas cauſas velocius ferẽ. aut propter differentiam medij, per quod fertur, vt per aerem, vel terram, vel aquam: aut propter differentiã ipſius mobilis, quia eſt, vel grauius, vel leuius cæteris paribus. Secundo ibi. D

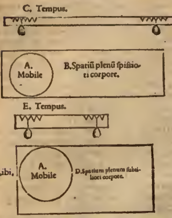
ARGV. *Atque id quidem, per quod fertur cauſa eſt, propterea quòd impedit. maxime quidem ſi econtra feratur, minus autem ſi maneat, & magis id, quod non eſt facile diuiſibile: quale eſt id, quod magis eſt craſſum. Pondus igitur* A *per* B *quidem medium in tempore* C *feretur. Per* D *uero ſubtilius quidem illo, longitudine uero æquale in tempore* E *impedientis corporis ratione. Sit enim* B *quidem aqua,* D *autem aer. quanto igitur aer aqua ſubtilior, tanto celerius* A *pondus per* D*, quàm per* B *medium feretur, ut patet. Habeat igitur eandem rationem ad celeritatem celeritas, qua diſtat aer ab aqua. Quare, ſi in duplo ſit aer aqua ſubtilior, duplo in tempore* B *medium pertranſibit ad id tempus, in quo per medium* D *feretur, et* C

A *tempus duplum erit temporis* E*, atq; quo ſubtilius eſt minusq; impedit, atq; facilius ſcinditur id, per quod fit tranſitio, eò pondus* A *celerius ſemper feretur.*

Hoc igitur, per quod fertur, cauſa eſt: quia impedit maxime quidem, quod contra fertur, poſtea autem & manens: magis autem quod non facile diuiditur: huiuſmodi autem groſſus eſt. Id igitur, in quo eſt A, mouebitur per B, quod autem in quo eſt C tempus: per ipſum autem D cum ſit ſubtilius: ſed æqualis longitudo eſt ipſius B, quæ eſt ipſius D, ſecundum analogiam impedientis corporis. ſit enim B quidem aqua, D vero aer. quanto igitur ſubtilius aer aqua, & incorporalius tanto citius A per D mouebitur, B quàm per B. Habet igitur eãdem rationem, qua quidem diſtat aer ab aqua, velocitas ad velocitatem. Quare, ſi dupliciter ſubtile eſt in duplici tẽpore, quod eſt ipſum B, trãſibit quàm D. Et erit in quo eſt C tempus duplex eo, in quo eſt E. & ſemper iam quantumcunque ſit incorporalius, & minus impeditiuum & bene diuiſibilius per quod fertur, citius mouebitur.

Ex præmiſsis cauſis argumẽtatur ad propoſitum. Et primo ex differẽtia medij. ſecundo ex differentia mobilis ibi. [Secundo autem horum.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationem, Secundo eam recapitulando recolligit ibi. Secũda parte te. 74. [Sed ſicut in capitulo.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationem, Secũdo oſtendit concluſionẽ ſequi ex præmiſsis ibi. [Sicut.n. vacuũ.] Ponit ergo primo talem rationẽ. Secũda parte. te. 71. Secũda parte. 72. C Proportio motus ad motũ in velocitate eſt ſicut proportio medij ad mediũ in ſubtilitate: ſed ſpatij vacui ad ſpatiũ plenum nulla eſt proportio: ergo motus per vacuũ non habet proportionem ad motũ, qui fit per plenũ. Primo ergo manifeſtat primã propoſitionem huius rationis. & dicit, q; medium, per quod aliquid fertur, eſt cauſa velocitatis & tarditatis, quia impedit corpus, quod mouetur. & maxime quidem impedit, qñ medium fertur in contrarium, vt patet in naui, cuius motus impeditur a vento: ſecundario autem impedit, ſi etiam quieſcat: quia, ſi ſimul moueretur cum mobili, non impediret, ſed magis iuuaret, ſicut fluuius, qui defert nauem inferius. Sed inter ea, quæ impediunt, magis impedit illud, quod non facile diuiditur, & tale eſt corpus magis groſſum. & hoc manifeſtat per exemplum. ſit enim corpus, quod mouetur A, ſpatium, per quod mouetur, ſit B, & tẽpus, in quo A mouetur per B, ſit C. Ponamus autẽ aliud ſpatium, quod ſit D, æqualis longitudinis cum B, ſed tamen D ſit plenum ſubtiliori corpore q̃ B, ſecundum aliquam D analogiam, id eſt proportionem corporis medij, quod impedit motũ corporis, vt puta, q; ſpatium B ſit plenũ aqua, ſpatium vero D, ſit plenum aere. quanto ergo aer eſt ſubtilior aqua & minus ſpiſſus, tanto mobile, quod eſt A citius mouebitur per ſpatium D, quàm per ſpatium B. Quę eſt ergo proportio aeris ad aquam in ſubtilitate, eadem eſt proportio velocitatis ad velocitatem. & quanto eſt maior velocitas, tanto eſt minus tempus. quia velocior motus dicitur, qui eſt in minori tempore, per æquale ſpatium, vt in Sexto dicetur. Vnde, ſi aer eſt in duplo ſubtilior, q̃ aqua, Lec. 1. Tex. co. 13. ſequetur q; tempus, in quo mouetur per B, quod eſt plenũ aqua, ſit duplum tempus, in quod pertranſit D, quod eſt plenum aere. & ita tempus C, in quo pertranſit ſpatium B, erit duplum tempore, quod eſt E, in quo pertranſit ſpatium D, & ſic poterimus vniuerſaliter accipere, q; in quacunq; proportione mediũ, per quod aliquid fertur eſt ſubtilius, & minus impeditiuum & facilius diuiſibile, in eadẽ proportione erit motus velocior.

Demonſtratio exemplaris, oſtendens q talis eſt proportio motus ad motum in velocitate, qualis eſt proportio medij ad medium in ſubtilitate.

2. ibi.

ARGY. *At uacuum nullam rationem habet, qua corpore exceditur: quemadmodum neq; ipſum nihil ad numerum. Nam, ſi quatuor uno quidem tria, pluribus uero duo, & pluribus etiam quàm duo unum excedunt, nullam profecto rationem ulterius habent, quia nihilũ ipſum excedit. Id enim quod excedit in exceſſum ipſum, et in id, quod exceditur, neceſſe eſt diuidatur. quare ipſa quatuor erunt, id, quo excedunt, & nihil. Iccirco neq; linea punctum excedit, ſi non componatur ex punctis. Similiter & uacuum, nullam ad plenum rationem habere poteſt.*

G Vacuum autem nullã habet rationẽ, qua excedatur a pleno, ſicut neq; ipſum ad nihil numerũ. Si.n. quatuor tria excedũt vno, pluribus autem duo, & adhuc vnũ pluribus q̃ duo. ipſum autem nihil non amplius habent rationẽ, qua excedãt. Neceſſe eſt.n. diuidi excedẽs in excedentiã, & in id, quod exceditur. Quare & quatuor erũt quot excedũt, & nihil. Vnde neq; linea punctũ excedit, niſi cõponatur ex punctis. Similiter autẽ vacuũ ad plenũ nullã poſſibile eſt habere rationẽ.

H Manifeſtat ſecũdam propoſitionem & dicit, q vacuum non exceditur a pleno ſm aliquã proportionem. et hoc probat per hoc, q numerus non excedit nihil ſm proportionẽ aliquam, ſed ſolũ attẽditur proportio aliqua numeri ad numerũm, vel ad vnitatẽ. ſicut quatuor excedunt tria in vno, & adhuc in pluri excedũt duo, adhuc in pluri vnũ. vnde dicitur maior proportio quatuor ad vnũ, q̃ ad duo, vel tria. Sed quatuor non excedũt nihil ſm aliquam proportionẽ. et hoc ideo, quia neceſſe eſt, q omne excedẽs diuidat in id, quod exceditur, & in excedentiam. i. in id, in quo excedit, ſicut quatuor diuidiẽ in tria, & in vnũ in quo excedit tria. Si ergo quatuor excedũt nihil, ſequitur q quatuor diuidãtur in aliquot, & nihil. quod eſt incõueniens. Vnde etiã nõ poteſt dici, q linea excedat pũctum, niſi componeretur ex punctis, & diuideretur in ea. Et ſimiliter non poteſt dici, q vacuum habeat aliquam proportionem ad plenum: quia vacuum non cadit in compoſitionem pleni. Tertio ibi.

ARGY. *Quare neq; etiam motus. Sed, ſi per ſubtiliſſimum tan*

E *to motu, tanto in tempore pondus A fertur, per uacuum ſi mouebitur, omnem profecto rationem exuperabit.*

Ergo neq; motum. Sed, ſi per ſubtiliſſimum in tanto taliq; tempore fertur per vacuum, omnem exuperat rationem. Te.c.72.

Ponit concluſionem concludens, q non eſt poſsibile eſſe proportionem inter motum, qui fit per vacuum, & motũ, qui fit per plenum: ſed, ſi aliquod corpus fertur per quodcunq ſubtiliſsimum in tãto ſpatio, taliq tempore, motus, qui eſt per vacuum, tranſcendet omnem proportionem datam. Deinde cum dicit.

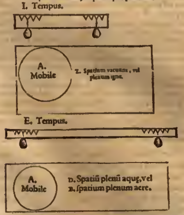
Si enim Z uacuum longitudine æquale B & D plenis. Pondus igitur A ſi tranſierit. Atq; aliquo quidem in tempore quod ſit I, minore uero quàm eſt tempus E, fuerit motum, hanc profecto rationem, & uacuum habebit ad plenum, quam ad tempus: tempus habebit, ſed tanto in tẽpore quantum eſt I pleni D, partem aliquam tranſierit pondus A. Sitq; illa D K. Tranſierit autem A pondus medium ipſum Z. Si ea etiam ratione differat ſubtilitate ab aere, quam E tempus ad I, tempus habet. Nam, ſi corpus Z, tanto ſubtilius ſit ipſo O, quanto tempus E, tempus excedit. I econtra profecto pondus A tranſierit illud celeritate, tanto in tempore, quantum eſt tempus I. ſi per illud feratur. Si igitur nullum in Z fuerit corpus celerius, adhuc per illud ſanè mouebitur. At in I tempore motũ iam erat. quare pondus A æquali in tempore plenum & uacũ pertranſibit. At hoc fieri nequit. Si igitur tempus aliquid erit, in quo per uacuum quoduis corpus mouebitur, hoc eueniet impoſsibile, ut ex hiſce quæ diximus patuit. in tẽpore enim æquali quippiam plenum, atq; uacuum pertrãſibit. erit. n. ſic aliquod corpus ad corpus, ut ad tempus eſt tempus.

Si enim Z, vacuum æquale autẽ magnitudine his quæ ſunt B & D A. ergo, ſi tranſibit, & mouebitur per Z, quodam quidẽ in tempore, quod eſt I. ſed in minori q̃ in quo eſt E, & hãc habebit rationem vacuum ad plenum. Sed in tanto tẽpore quantum eſt in quo eſt I ipſius D A, trãſibit ſubtilius. Tranſibit autẽ, ſi ſit aliquid ſubtilitate differens ab aere, in quo eſt Z, ſm hãc proportionem, quam tẽpus habet, in quo eſt E ad tẽpus, in quo eſt I. Si.n. in tanto ſubtilius eſt corpus, in quo eſt Z ipſo D, quantũ exuperat E ipſum I, tranſibunt econtrario velocitate in tãto, quãtum I ipſum Z, quod eſt, in quo eſt A, ſi feratur. Si igitur nullum ſit corpus, in quo eſt Z adhuc velocius pertranſibit, q̃m et ſicut prius: ſed erat, in quo eſt I. Quare in æquali tẽpore trãſibit, quod eſt plenum & vacuum. Sed impoſſibile eſt. Manifeſtũ eſt igitur, q, ſi fuerit aliquod tẽpus, in quo per vacuũ quodlibet feratur, accidet hoc impoſſibile: in æquali enim accipietur, & quod plenum eſt tranſire aliquod & vacuum. erit enim aliquod analogum corpus alterũ ad alterum, vt tempus ad tempus. Te.c.73.

Quia prędictam concluſionẽ oſtenſiue ex principijs ſuppoſitis deduxerat: ne qua dubitatio oriať de principijs pręmiſsis, vt certior ſit proceſſus, probat eandẽ concluſionẽ deducendo ad impoſsibile. Si.n. dicatur q motus, qui eſt per vacuum, habet aliquã proportionem velocitatis ad motũ, qui eſt per plenũ, ſequuntur multa incõuenientia. ponatur ergo q ſpatiũ vacuum ſit Z, quod quidẽ ſit ęquale ſm magnitu-

gnitudinẽ ſpatio B, quod eſt plenũ aqua, & ſpatio D, quod eſt plenum aere. Si autem detur ꝙ motus, qui eſt per Z habeat aliquam proportionẽ ſm velocitatem, ad motus qui ſunt per B & D, oportet dicere ꝙ motus, qui eſt per Z, quod eſt vacuum, ſit in aliquo determinato tẽpore: quia uelocitates diſtinguuntur ſecundũ quãtitates temporum, vt ſupra dictum eſt, ſi ergo dicatur, ꝙ mobile, quod eſt A, trãſeat per ſpatium vacuũ, quod eſt Z, in aliquo tempore, ſit illud tempus I, quod oportet eſſe minus ꝗ̃ tẽpus E, in quo pertranſit ſpatiũ D, quod eſt plenũ aere, & ſic, hæc erit proportio motus per vacuum ad motum per plenum, quæ eſt proportio temporis E ad tempus I, ſed neceſſe erit ponere ꝙ in tanto tempore, quantũ eſt I, mobile, quod eſt A, pertranſeat quoddam ſpaniũ plenũ ſubtiliori corpore ipſo D. Et hoc quidem cõtinget, ſi inueniatur aliquod corpus, quod differat in ſubtilitate ab aere, quę ponebatur ſpatium plenũ D, ſecundum illam proportionẽ quam habet tempus E ad tempus I, veputa ſi dicatur illud corpus eſſe ignis, quo plenum ponatur ſpatiũ Z, ſecundum ꝙ prius ponebatur vacuũ: quia, ſi corpus, quo ponitur plenum ſpatiũ Z, eſt tãto ſubtilius corpore, quo ponitur plenũ ſpatium D, quantum tempus E excedat I, ſequitur ꝙ mobile, quod eſt A, ſi feratur per Z, quod eſt ſpatium plenũ ſubtiliſsimo corpore, & per D, quod eſt ſpatium plenũ aere, tranſibit per Z econuerſo in maiori velocitate in tanto tẽpore, in quanto eſt minus E. Si ergo nullum corpus ſit, in quo eſt Z, ſed ponatur hoc ſpatiũ vacuũ, ſicut & primo, adhuc debebit velocius moueri. Sed hoc eſt cõtra id, quod fuit poſitũ. poſitum enim erat ꝙ motus fieret per ſpatiũ Z, quod eſt vacuum in tempore I, & ſiccum in tẽpore I, tranſeat idẽ ſpatium cum eſt plenum ſubtiliſsimo corpore, ſequitur quod in eodẽ tempore tranſit idẽ mobile vnum & idem ſpatium, cum eſt vacuum. & cum eſt plenum. Manifeſtũ eſt ergo ꝙ ſi fuerit aliquod tempus, in quo mobile feratur per quodcunq; ſpatiũ vacuũ, ſequetur hoc impoſsibile ꝙ in æquali tempore trãſibit plenũ & vacuũ: quia erit accipere aliquod corpus, quod habebit proportionem ad aliud corpus, ſicut habet proportionem tempus ad tempus. Deinde cum dicit.

Demonſtratio ducẽs ad impoſsibile, probans non eſſe poſsibile proportionem eſſe inter motum, qui ſit per vacuum, et qui ſit per plenum.

ARGV. *Vt in ſumma autem dicam, manifeſta eſt huiuſce cauſa accidentis. Nam motus quidem omnis ad motum eſt ratio: (eſt enim in tempore) & omnis temporis item ad tempus, modo ſint ambo finita. ſed uacui ad plenum nulla prorſus eſſe ratio poteſt.*

A Sed ſicut in capitulo eſt dicere, palam accidentis cauſa eſt. quia motus quidem ad motum omnis proportio eſt: (in tempore enim eſt:) tẽporis autem omnis, eſt ad tempus, finitis vtriſque: vacui autem ad plenum non eſt. Motus ad motum proportio eſt.

Summatim colligit ea, in quibus virtus cõſiſtit pręmiſſę rationis, & dicit, ꝙ ſicut cõtingit recapitulãdo dicere, manifeſta eſt cauſa, quare prædictũ incõueniens accidat: quia ſi quilibet motus eſt proportionatus cuilibet motui ſm velocitatem: quia omnis motus eſt in tempore, & quęlibet duo tẽpora ſi ſint finita habẽt proportionẽ adinuicẽ: ſed vacui ad plenũ non eſt proportio, ut probatũ eſt: vnde, ſi ponatur motus fieri per vacuũ, neceſſe eſt ꝙ ſequatur inconueniẽs.

Hæc igitur euenunt ob eorum differentiam, per quæ corpora motu cientur. ARGV.

Secundum quidem igitur ꝙ differũt per quæ B feruntur, hæc contingunt. t. c. 74.

Vltimo autẽ epilogans cõcludit, ꝙ prædicta incõuenientia accidunt, ſi accipiãtur diuerſæ velocitates motuum, ſm differentiam mediorũ. Sed contra hãc rationem Ariſt. inſurgunt plures difficultates. Quarum quidẽ prima eſt, ꝙ nõ videtur ſequi, ſi fiat motus per vacuũ, ꝙ nõ habeat proportionem in velocitate ad motum, qui fit per plenũ. Quilibet. n. motus habet determinatã velocitatem ex proportione potẽtiæ motoris ad mobile: etiã, ſi nullum ſit impedimentum. & hoc patet per exemplum, & per rationem. per exemplum quidẽ in corporibus cœleſtibus, quorũ motus a nullo impeditur: & tamen eorũ eſt determinata uelocitas ſm determinatũ tempus. per rationem autem, quia ex hoc ipſo ꝙ in magnitudine, per quã fit motus eſt accipere prius & poſterius in motu: prius autẽ et poſterius eſt in motu, ex tẽporis ratione, ſequitur motũ eſſe in determinato tẽpore. Sed verum eſt ꝙ huic velocitati poteſt aliquid ſubtrahi ex C aliquo impediẽte: nõ igitur oportet ꝙ proportio motus ad motum in velocitate ſit ſicut proportio impedimẽti ad impedimentum, ita ꝙ, ſi non ſit aliquod impedimentũ, ꝙ motus fiat in nõ tempore. ſed oportet ꝙ ſm proportionem impedimenti ad impedimentũ, ſit proportio retardationis ad retardationẽ. vnde poſito ꝙ motus ſit per vacuũ, ſequitur ꝙ nulla retardatio accidat ſupra velocitatẽ naturalem: & non ſequitur ꝙ motus, qui eſt per vacuum, non habeat proportionem ad motũ, qui fit per plenum. Huic autem obiectioni Auer. i. cõmento ſuo reſiſtere conatur. Et primo quidem conatur oſtẽdere hanc obiectionẽ ex falſa imaginatione procedere. dicit. n. ꝙ ponẽtes prædictã obiectionẽ, imaginãtur additionẽ in tarditate motus fieri, ſicut fit additio in magnitudine lineæ, ꝙ pars addita ſit alia a parte, cui additur. Ita. n. videtur prędicta obiectio procedere, ac ſi tardatio fiat per hoc ꝙ aliquis motus addatur alteri motui: ita ꝙ ſubtracto illo motu addito per impedimentũ retardans, remaneat quãtitas motus naturalis. Sed hoc dicit non eſſe ſi D mile. quia, cũ retardatur motus, quęlibet pars motus fit tardior: non autẽ quælibet pars lineæ fit maior. Deinde oſtendere nititur, quomodo ratio Ariſt. neceſsitatẽ habeat. & dicit, ꝙ velocitas vel tarditas motus cõſurgit quidem ex proportiõe motoris ad mobile. Sed oportet mobile eſſe aliquo modo reſiſtẽs motori, ſicut patiens quodãmodo eſt contrarium agẽti, quæ quidem reſiſtẽtia poteſt eſſe ex tribus. Primo quidẽ ex ipſo ſitu mobilis. ex hoc. n. ipſo ꝙ mouens intẽdit trãſferre mobile ad aliquod ubi: ipſum mobile in alio vbi exiſtẽs repugnat intẽtioni motoris. Secundo ex natura mobilis, ſicut apparet in motibus uiolẽtis, vt cũ graue proijcitur ſurſum. Tertio ex parte mediĳ. Omnia. n. hæc tria accipienda ſunt ſimul, vt vnũ reſiſtens, ad hoc ꝙ cauſetur vna cauſa tarditatis in motu. Qm̃ igitur mobile ſeorſum conſyderatum, ſm ꝙ differt a mouẽte eſt aliquid ens actu: poteſt inueniri reſiſtẽtia mobilis ad motorẽ, vel ex parte mobilis tantum, ſicut accidit in corporibus cœleſtibus, vel ex parte mobilis & mediĳ ſimul, ſicut accidit in corporib⁹ animatis, quæ

Quæſtio prima.

An motus qui fit per vacuũ proportionẽ habeat ad motũ, qui fit per plenum.

Solutio pſs. Auer. c. 71.

Reſiſtentia motoris ad mobile, ex qua tarditas vel velocitas motuum quorundã, ſecũdũ Auer. attenditur, ex tribus conſurgit.

quæ ſunt hic. Sed in grauibus et leuibus ſubtracto eo quod mobile habet a mouēte, ſ. forma, quæ eſt principiū motus, quam dat generās, quod eſt mouens, nō remanet niſi materia, ex cuius parte nulla reſiſtētia poteſt cōſyderari ad mouens. vnde relinquitur in talibus ſola reſiſtētia ex parte medij. Sic igitur io corporibus cœleſtibus eſt differētia velocitatis ſolum ſm proportionē motoris ad mobile. in corporibus vero animatis ſm proportionē motoris ad mobile & ad mediū reſiſtens ſimul. & in talibus procederet obiectio prędicta, ꝙ remota retardatione, quę eſt ex parte medij impedientis, adhuc remanet determinata quātitas tēporis in motu ſm proportionē motoris ad mobile. Sed in grauibus & leuibus nō poteſt eſſe retardatio velocitatis, niſi ſm reſiſtentiam medij, & in talibus procedit ratio Ariſt.

Improba. ſo- lu. Auer.

Sed hæc omnino vidētur eſſe friuola. Primo quidē, quia licet quantitas tarditatis nō ſit ſm modum quātitatis continuę, vt ad datur motus motui: ſed ſm modū quātitatis intēſiuæ. ſicut cum aliquid eſt altero albius, tñ quantitas tēporis ex qua Ariſt. argumētatur, eſt ſm modum quātitatis continuæ, & ſit tempus maius per additionē temporis ad tempus. vnde ſubtracto tēpore, quod additur ex impediēte, remanet tempus naturalis velocitatis. Deinde, quia in grauibus & leuibus remota forma, quā dat generās remanet per intellectū corpus quantū, & ex hoc ipſo ꝙ quantū eſt, in oppoſito ſitu exiſtens, habet reſiſtentiā ad motorem. non. n. poteſt intelligi alia reſiſtētia in corporibus cœleſtibus ad ſuos motores. vnde nec etiā in grauibus & leuibus ſequeť ratio Ariſt. ſm ꝙ ipſe dicit. Et ideo melius & breuius dicēdum eſt, ꝙ ratio Ariſt. indocta, eſt ratio ad contradicendum poſitioni, & non ratio demōſtratiua ſimpliciter.

Solutio vera.

Ponentes autem vacuum hac de cauſa ipſum ponebāt, vt non impediretur motus. & ſic ſm eos cauſa motus erat ex parte medij, quod nō impedit motum. Et ideo cōtra eos Ariſt. argumētatur, ac ſi tota cauſa velocitatis & tarditatis eſſet ex parte medij. ſicut etiam & ſupra euidēter hoc oſtendit dicens, ꝙ, ſi natura eſt cauſa motus ſimplicium corporum, non oportet ponere vacuum, vt cauſa motus eorū. per quod dat intelligere, ꝙ totā cauſam motus ponebāt ex parte medij, & nō ex natura mobilis.

In mediū pleno quoquo modo motū naturalē impedit. Solutio. Auer. cō. 72.

Secunda autē dubitatio contra rationem prædictam eſt, quia, ſi medium, quod eſt plenum, impedit, vt ipſe dicit, ſequitur ꝙ nō ſit in hoc medio inferiori aliquis motus purus nō impeditus, quod videtur inconueniens. Et ad hoc Commentator prędictus reſpōdet, ꝙ hoc impedimentum, quod eſt ex medio, requirit motus naturalis grauium & leuium, vt poſsit eſſe reſiſtētia mobilis ad motorē, ſaltem ex parte medij.

Solutio 2.

Sed melius dicendū eſt, ꝙ omnis motus naturalis incipit a loco nō naturali, & tendit in locum naturalē. vnde, quandiu ad locū naturalem perueniat non eſt inconueniens ſi aliquid nō naturale ei coniungatur. Paulatim. n. recedit ab eo, quod eſt cōtra naturā, & tēdit in id, quod eſt ſm naturā. et propter hoc motus naturalis in fine intendiť.

Quæſtio 3. An ſecūdum quācunq; proportionē temporis ad tempus ſemper ſit accipere corpus rarius ac rarius. Sol. prima.

Tertia obiectio eſt. quia, cum in corporibus naturalibus ſit determinatus terminus raritatis, non videtur ꝙ ſemper ſit accipere corpus rarius, & rarius ſm quālibet proportionē temporis ad tēpus. Sed dicēdum eſt, ꝙ licet ſit determinata raritas in rebus naturalibus, non tñ hoc eſt ex natura corporis mobilis inquātum eſt mobile, ſed ex natura determinatarum formarū, quę requirūt determinatas raritates vel denſitates. in hoc autē libro agitur de corpore mobili in cōmuni. & ideo frequēter vtitur Ariſt. in hoc libro in ſuis rationibus quibuſdā, quæ ſunt falſa, ſi cōſiderentur naturę determinatæ corporū: poſsibilia autē, ſi, conſyderetur natura corporis in cōi.

Sol. ſecunda.

Vel poteſt dici, ꝙ hic etiā procedit ſm opinionem Antiquorū Philoſophorum, qui ponebant rarum & denſum prima principia formalia, ſecundum quos raritas & denſitas in infinitum augeri poterant: cum non ſequerentur alias priores formas, ſecundum quarum exigentiam determinarentur. Deinde cum dicit.

ARGV.

Eorum autem, quæ ferūtur exceſſus eueniunt hæc. Cernimus. n. ea corporū, quæ plus aut grauitatis aut leuitatis habent momenti (modo eadē ipſis inſit figura) celerius per E *æquale ſpatiū ferri, eaq; ratione, quā inter ſeſe habent. quare et per uacuū ita ferentur. At fieri profecto nequit. Quā enim ob cauſam celerius mouebūtur? in plenis. n. id neceſſario fit. Maius. n. celerius ui ſua medium diuidit. Nam id quod ferť, aut eſt iactū, figura diuidit, aut momēto quod habet. Aequalis igitur celeritatis omnia erūt, at fieri nequit.*

Secundum autē eorum, quæ ferūtur excellentiam, hęc ſunt. Videmus. n. maiorem inclinationē habentia, aut grauitatis, aut leuitatis, ſi quo ad alia ſiľr ſe habeant figuris, citius lata per ęquale ſpatium finitū: & ſm rationem, quā habent magnitudines adinuicem. quare & per vacuū. Sed impoſſibile eſt: Propter quam enim cauſam fertur velocius. in plenis quidem enim ex neceſſitate. velocius enim diuidit ex fortitudine maius. F aut enim figura diuidit, aut inclinatione, quam habet, quod fertur, aut proiectum. Aeque velocia ergo omnia erunt. ſed impoſſibile eſt.

Oſtendit non eſſe vacuū ſeparatum ex velocitate & tarditate motus, ſm ꝙ omnino cauſa ſumiť ex parte mobilis, & dicit ꝙ hæc, quæ dicentur conſequentur, ſi conſyderetur differētia velocitatis & tarditatis ſm ꝙ mobilia, quę feruntur, ſe inuicē excellunt. quia videmus ꝙ per æquale ſpatiū finitum, citius ferūtur ea, quę habent maiorē inclinationē, aut ſm grauitatē, aut ſm leuitatem: ſiue ſint maiora in quātitate, æqualiter grauia, vel leuia exiſtētia, ſiue ſint æqualia in quātitate, & ſint magis grauia vel leuia. hoc dico ſi ſimiliter ſe habeāt ſm figuras (nam corpus latū tardius moueť, ſi deficiat in grauitate vel magnitudine, ꝗ̃ corpus acutæ figurę) & ſm proportionē, quam habent magnitudines motæ adinuicem, vel in grauitate, vel in magnitudine eſt pro- G portio velocitatis. vnde & oportebit ita eſſe etiā ſi ſit motus per vacuū ſecundum ꝙ corpus grauius ſeu leuius, aut magis acutū velocius feratur per mediū vacuum. Sed hoc non poteſt eſſe, quia nō eſt aſsignare aliquam cauſam, propter quā vnum corpus alio velocius feratur. ſi. n. motus fiat per ſpatiū plenū aliquo corpore, poteſt aſsignari cauſa maioris vel minoris velocitatis, ſm aliquam prędictarū cauſarum. hoc. n. eſt, quia illud, quod mouetur maius exiſtēs, ex ſua fortitudine velocius diuidit mediū, vel propter aptitudinem figuræ, quia acutū eſt penetrabilius: aut propter inclinationem maiorē, quā habet, vel ex grauitate, vel ex leuitate, vel etiā propter violentiā prohibētis. vacuum autem diuidi nō poteſt citius vel tardius. vnde ſequetur ꝙ omnia æquali velocitate mouebūtur per vacuū. ſed hoc manifeſte apparet impoſsibile. Patet igitur ex velocitate motus, ꝙ vacuum nō eſt. Attendendum eſt etiā ꝙ in proceſſu huius rationis eſt ſimilis difficultas ſicut in prima. videtur. n. ſupponere ꝙ differētia velocitatis in motibus nō ſit niſi propter H differentiā diuiſionis medij, cum tñ in corporibus cœleſtibus ſint diuerſę velocitates, in quibus non eſt aliquod plenum mediū reſiſtēs, quod diuidi oporteat per motū corporis cœleſtis. Sed ſoluenda eſt hęc dubitatio ſicut & prius.

Patet igitur ex hiſce, quæ diximus, ſi uacuū ſit, contrarium illius accidere, propter quod uacuū eſſe probant qui ipſum aſſerūt eſſe. Hi nanq; ſi motus hic erit, qui loco accommodatur, uacuum ſeparatum per ſe eſſe putāt: hoc autem perinde eſt, atq; ſi ſeparatum quid locum aſſerūt eſſe. Quod quidem eſſe non poſſe, prius eſt demonſtratum. ARGV.

Quòd quide igitur, ſi vacuum ſit, accidat contrarium: quàm propter quod probant eſſe vacuum manifeſtum eſt ex dictis. Hi igitur opinantur vacuum eſſe, ſi erit ſm locum motus, diſcretum ſm ſe. Hoc autem idem eſt ei, quod eſt Te. cō. 71.

dicere,

dicere, locum eſſe aliquod ſeparatum. Sed hoc A quod ſit impoſſibile eſſe, dictum eſt prius.

Vltimo autem epilogãdo concludit manifeſtum eſſe ex dictis, ꝙ, ſi ponatur vacuũ eſſe, accidit contrariũ eius, quod ſupponebãt probantes eſſe vacuum: illi.n. procedebãt, ac ſi motus eſſe nõ poſsit, ſi vacuum nõ ſit. Sed oſtenſum eſt contrarium ſcilicet ſi vacuum ſit, ꝙ motus nõ eſt. Sic igitur pręmiſsi Philoſophi opinantur vacuum eſſe quoddam diſcretum & ſeparatum ſecundum ſe ſcilicet quoddam ſpatium habens dimenſiones ſeparatas, & huiuſmodi vacuum opinantur neceſſe eſſe ponere, ſi ſit motus ſecũdum locum: aut vacuum ſeparatũ, quod idem eſt, ꝙ dicere locum eſſe quoddam ſpatium, diſtinctum a corporibus. quod eſt impoſsibile, vt ſupra oſtenſum eſt in tractatu de Loco.

LECTIO XIII.

Vacuum ſic eſſe vti nomen ſonat, tribus rationibus oſtenditur.

ARGT. *At uero, ſi per ſe quoq; ipſum cõſyderabimus, uanum id quod uacuum dicitur atq; inane uere uidebitur. Nam ut, ſi in aqua quiſpiã cubum poſuerit, tantum aquæ cedet, quantus eſt ipſe cubus, ſic et in aere fiet, ſed ſenſu nõ patet. Et ſemper omne corpus, quod ferri poteſt ad id, ad quod aptum eſt ferri, niſi denſetur, aut ad infera, ſi ſit terra: aut ad ſupera ſi ſit ignis, aut ad utraq; feratur cedẽdo neceſſe eſt, ſiue cubus, ſiue quoduis aliud in ipſo corpus ponatur, quod ferri poteſt, ad id, quod eſt aptũ ferri, niſi denſetur. At hoc quidem in uacuo fieri nequit, quippe cum non ſit corpus. Cubum autem æquale uacui ſpatium penetraſſe uidebitur, perinde atq; ſi aqua ligneo cubo non cederet, neq; aer: ſed ipſum omnia penetrarent. Atqui cubus etiam tantam magnitudinem habet, quanta eſt ea uacui, quæ occupatur ab ipſo. quæ etſi calida eſt, aut frigida, et grauis, aut leuis, non minus tamen ob hoc ratione ab uniuerſis affectibus eſt diuerſa, etiam ſi non ab illis ſit ſeparabilis. Dico autem ipſam lignei cubi molem. quare etiam, ſi ab illis omnibus fuerit ſeparata, & neque grauis fuerit neque leuis, æquale ſibi ſpatium occupabit, in eademque loci uacuiue parte ſibi æquali erit, ut patet. Quomodo igitur cubi moles ab æquali uacuo differet, atque loco? Et, ſi duæ tales ſimul fuerint moles, cur & quotquot uolueris in eodem non erunt? Vnũ igitur hoc abſurdum ac impoſsibile ſequitur.*

Tex. cõ. 76. AT vero per ſe conſyderantibus videbitur vtiq; dictum vacuum, ſicut vere vacuum. Sicut.n. in aqua, ſi ponat aliquis cubũ, cedet tãta aqua, quãtus eſt cubus, ſic eſt etiã in aere, ſed ſenſui immanifeſtũ eſt. Et ſemper igiĩ in omni corpore habenti tranſmutationẽ* in quo eſt aptum natum mutari, neceſſe eſt, niſi coeat, trãſmutari, aut deorſum ſemper, ſi deorſum eſt motus, ſicut eſt terræ: aut ſurſum, ſicut ignis: aut ad vtraque, aut quodcunq; aliquid ſit impoſitũ. In vacuo autem hoc quidẽ impoſsibile eſt: nullũ. n. corpus eſt. Sed per vacuum æquale ſpatium trãſire videtur, quod quidẽ erat prius in vacuo: tanquam ſi aqua non cederet ligneo cubo, neq; aer, ſed omnia trãſirent per ipſum. at vero cubus habet tantam magnitudinem, quantam cõtinet vacuum. quod ſi calidũ eſt, aut frigidũ, aut graue, aut leue, nihilominus alterũ ineſſe ab omnibus paſsionibus eſt: & ſi nõ diuiſibile ſit ab illis. dico autẽ corpus lignei cubi. ꝙ etiã ſi ſeparetur ab omnibus alijs, & neq; graue, neq; leue ſit, cõtinebit ęquale vacuum, & in eadẽ erit, quę eſt loci et vacui parte æquali ſibi. Quid igitur diſtabit cubi corpus ab ęquali, vacuo, & loco? Etſi duo huiuſmodi ſunt, propter quid nõ quodlibet in eodẽ erunt? Vnũ igitur hoc, inconueniens, & impoſſibile eſt.

*a.l. in quod.

Hic oſtendit vacuum nõ eſſe, rationibus acceptis ex parte ipſius vacui, abſq; cõſyderatione motus. & hoc oſtendit tribus rationibus. Dicit ergo primo, ꝙ etiã conſyderãtibus vacuum per ſe abſq; motu videbitur ꝙ ita ſit dictũ ab aliquibus vacuum eſſe, ſicut vere ſonat nomẽ vacui. Nam vacuũ ſonat aliquid inane, & quod nõ eſt. et inaniter & abſq; ratione & veritate dictũ eſt, ꝙ vacuum ſit. & hoc quidẽ ſic oſtẽdit. quia, ſi aliquis ponat in aqua aliquod corpus cubũ ſcilicet quod habet ſex ſuperficies quadratas, oportet ꝙ tanta quãtitas aquæ recedat a loco ſuo, quãta eſt quantitas cubi. & ſicut eſt de aqua, ita eſt de aere, licet non ſit ita manifeſtum, eò ꝙ aqua eſt magis ſenſibilis q̃ aer. Eadem igitur ratione, qñcũq; aliquid immittitur in aliquod corpus, quod natum eſt trãſmutari in aliquã partem, neceſſe eſt, niſi partes cohæreãt per condenſationẽ, aut ſubintrationem partiũ in inuicẽ, ꝙ tranſmutetur: vel ſm̃ conditionem corporis cedentis (qñ habet exitum liberum) vtpote ꝙ corpus graue, vt terra, cedat deorſum, & corp⁹ leue vt ignis cedat ſurſum: & corpus quod eſt reſpectu alicuius graue, et reſpectu alicuius leue, cedat in vtranq; partẽ, ſicut aer & aqua. vel ꝙ corpus cedat ſecundum cõditionem corporis interpoſiti, qñ.ſ. corpus cedẽs coarctatur a corpore interpoſito, vt nõ poſsit moueri ſecundũ ſuam exigentiã, ſed ſecundum exigentiam corporis impoſiti. Vniuerſaliter tñ hoc verũ eſt, ꝙ oportet corpus, in quod alterũ corpus immittiĩ cedere corpori immiſſo, ne ſint duo corpora ſimul. ſed hoc non poteſt dici de vacuo, ꝙ cedat corpori immiſſo: quia vacuum non eſt aliquod corpus: omne aũt, quod mouetur quocũq; modo, eſt corpus. ſed, ſi ſit aliquod ſpatiũ vacuum, & aliquod corpus immittatur in illud ſpatiũ, oportet ꝙ corpus impoſitũ tranſeat per illud ſpatiũ, quod prius erat vacuum, ſ. ſimul cũ eo exiſtẽs, ſicut, ſi aqua nõ cederet ligno cubo, neq; aer, ſed iſta corpora trãſirent per ipſum corpus ligneum cubum, ita ꝙ aer & aqua ſubintrarẽt ipſum corpus cubũ, & eſſent ſimul cum eo. ſed hoc eſt impoſsibile, ſ. ꝙ corpus cubũ ligneũ ſit ſimul cũ ſpatio vacuo: quia corpus ligneũ cubũ habet tantam magnitudinem, quantã habet vacuum, quod ponitur quoddam ſpatium dimenſionatum ſine corpore ſenſibili. Et quamuis corpus ligneum cubicum ſit calidum vel frigidum, aut graue vel leue, nihilominus tñ ipſum corpus cubicum alterũ eſt ſm̃ rationem ab omnibus paſsionibus ſenſibilibus ſibi accidẽtibus: quãuis nõ ſit ſeparabile ab eis ſm̃ rem. Hoc autẽ quod eſt ſm̃ rationem alterum a paſsionib⁹ eſt ipſum [corpus lignei cubi]. i. quod pertinet ad corporeitatẽ eius. Si ergo ſeparetur hoc corpus ab omnibus, quæ ſunt alia ab ipſo ſecundum rationẽ, ita ꝙ non ſit graue neq; leue, ſequitur ꝙ contineat vel occupet de ſpatio uacuo aliquid ęquale ſibi. Et ſic in eadẽ parte ſibi æquali, q̃ eſt pars loci & vacui, erit ſimul corpus lignei cubi. Quo ſuppoſito, non videtur ꝙ ſit aſsignare differentiã inter corpus cubi, et dimẽſiones loci, vel vacui. nam ſicut dimenſiones loci vel vacui ſunt ſine qualitatibus ſenſibilibus, ita & dimẽſiones corporis cubici, ad minus ſecundũ rationẽ ſunt aliæ ab huiuſmodi paſsionibus. duæ autẽ magnitudines æqualis quantitatis nõ poſſunt differre, niſi ſecundũ ſitum. non.n. poteſt imaginari ꝙ hæc linea ſit alia ab illa ſibi æquali, niſi inquãtum imaginamur vtrãq; in alio & alio ſitu. vnde, ſi ponanĩ duę magnitudines ſimul, nõ videtur, quomodo poſsint differre. & ſic, ſi duo corpora æqualia dimẽſionata ſint ſimul, ſiue ſint cũ paſsionibus ſenſibilibus, ſiue non, ſequiĩ ꝙ duo corpora ſint vnũ. Vnde, ſi adhuc corpus cubicũ, et ſpatium, quod eſt locus, vel vacuũ remaneant duo, & ſimul ſint, nõ poteſt aſsignari ratio, quare non quæcumque alia corpora ſimul

Duę magnitudines æquales quãtitate ſolo ſitu differentes ſunt.

ſimul eſſe poſſunt in eodẽ. Et ita ſicut corpus cubicũ ſimul eſt cũ ſpatio loci aut vacui, ita & ſimul cũ vtroq; poterit eſſe adhuc aliquod tertiũ vel quartum corpus. quod impoſſibile eſt. Nõ.n. poteſt dici ꝙ ſimul cũ corpore cubico ligneo non poſsit eſſe ſimul aliquod ſenſibile corpus propter materiam: quia corpori nõ debetur locus ratione materiæ, niſi ſm ꝙ materia continetũ ſub dimẽſionibus. vnde ꝙ duo corpora non poſsint eſſe ſimul, nõ eſt ex parte materiæ vel paſſionum ſenſibilium, ſed ſolum ex ratione dimenſionum, in quibus non poteſt eſſe diuerſitas ſi ſint æquales, niſi ſm ſitum, vt dictum eſt. Vnde, eum dimẽſiones ſint in ſpatio vacuo, ſicut in corpore ſenſibili, ſicut duo corpora ſenſibilia non poſſunt eſſe ſimul, ita nec corpus ſenſibile ſimul cum ſpatio vacuo. Hoc igitur videtur vnum inconueniens & impoſsibile, quod ſequitur ex præmiſſa poſitione, ꝙ duo corpora ſint ſimul. Secundam rationem ponit ibi.

Duo corpora ſimul eſſe nõ ex neceſſaria, ſeu paſſionibus, ſenſibilibus, ſed ex dimenſionibus, ĩpoſsibile eſt.

ARGY. *Præterea patet, id cubum ipſum habere cum transfertur, quod & uniuerſa cætera corpora habent. Quare, ſi nihil a loco differat, cur corporibus facere locum oportet, præter uniuſcuiuſq; molem, ſi moles ſit affectuum expers? nihil. n. confert ſi tale circa ipſam aliud ſpatiũ ſit æquale.*

Tex.cõ.77. Ampliusautem manifeſtum eſt, ꝙ hoc cubus habet tranſmutatus, quod & omnia alia corpora habẽt. Quare, ſi a loco nihil differt, quid oportet locũ facere corporibus extra vniuſcuiuſqꝫ corp⁹, ſi impaſſibile eſt corpus? Nihil.n. confert, ſi alte tum circa ipſum æquale ſpatium huiuſmodi ſit.

Secũda ratio

Et dicit manifeſtũ eſſe, ꝙ cubus, qui tranſmutatur, & ponitur in ſpatiũ vacuum, habet hoc quod habẽt omnia alia corpora, ſ. dimenſiones. ſi ergo dimenſiones corporis cubici non differunt a dimenſionibus loci ſm rationẽ, quare oportet facere aliquẽ locum corporibus extra proprium corpus vniuſcuiuſq;, ſi locus nihil aliud eſt q̃ corpus impaſsibile, i. abſq; paſsionibus ſenſibilibus? Ex quo.n. corpus habet proprias dimenſiones, ad nihil videtur eſſe neceſſarium ꝙ ponantur circa ipſum aliquæ aliæ dimenſiones ſpatij æqualis ſuis dimenſionibus. Accidit igitur, ſi ponatur vacuum, vel locus eſſe quoddam ſpatium ſeparatum, vel ꝙ non eſt neceſſarium corpora eſſe in loco. Tertiam rationẽ ponit ibi.

Nõ eſt neceſſe corpus præter ſuipſi⁹ dimenſionem, alias quoque habere i quibus ſit.

ARGY. *Amplius autem oportet manifeſtum eſſe quale uacuũ ſit in his quæ mouẽtur. Nunc autẽ nuſquam infra mundũ aer.n. aliquid eſt. nõ uidetur autem, neq; aqua, ſi eſſent piſces ferrei. Tactu.n. fit diſcretio illius quod tãgitur. Ex his igitur patet in ratione rerum uacuum ſeparatum non eſſe.*

Te.cõ.78. † {Amplius oportet manifeſtũ eſſe quale vacuũ ſit in his quæ mouentur. Nũc autẽ nuſquam infra mundũ. aer.n. aliquid eſt. non videtur autem, neqꝫ aqua, ſi eſſent piſces ferrei. Tactu. n. eſt diſcretio illius quod tangitur.} Quòd quidẽ igitur nõ ſeparatum ſit vacuum, ex his manifeſtum eſt.

† aliqui cod. Græci ta. iſtũ non habent.

Tex cõ.79.

Et dicit ꝙ, ſi aliquid eſſet vacuũ, oporteret ꝙ manifeſtaretur in iſtis mobilibus. ſed nunq̃ apparet aliquod vacuũ infra mundum: quia plenum aere, quod videtur vacuum, non eſt vacuũ. aer.n. eſt aliquid, licet viſu non percipiatur. Quia, ſi etiã piſces eſſent ferrei & haberent ſimilẽ apparentiam cũ aqua, nõ poſſet aqua diſcerni ab eis per viſum, nec tñ ſequeretur, ꝙ aqua nõ eſſet, vel etiam piſces. quia non ſolum viſu, ſed etiã tactu diſcernitur illud quod tãgitur. Et ſic patet aerẽ aliquid eſſe: quia tactu percipitur calidus, vel frigidus. Ex his igitur apparet, ꝙ vacuum nõ ſit aliquod ſpatium ſeparatum, neq; infra mundum, neq; extra mũdum.

LECTIO XIIII.

Vacuum corporibus inditum non eſſe aſſeritur: nõ irrationabilia itẽ fuiſſe Antiquorum de vacuo dubitata ratiocinatur, ipſorumq; omnium ſolutio ponitur.

ARGY. *Sed ſunt, qui putãt per rarum ac denſum patere uacuũ* E *eſſe. Nam ſi non ſit rarum ac denſum, neq; fieri poteſt ut corpora coeant atq; premantur. Quod ſi id nõ ſit, aut motus omnino non erit, aut uniuerſum fluctuabit, ut inquit Xuthus. Aut in aerem æqualem atq; aquam fieri mutationem ſemper oportet. Hoc (inquam) pacto, ut ſi ex aqua poculi unius oriatur aer, tanta ſimul aqua ex æquali aere generetur, aut neceſſe eſt uacuum eſſe. alio nanq; modo fieri nequit, ut corpora conſtringantur ac dilatentur.*

SVnt autem quidã, qui per rarum & denſum opinantur manifeſtum eſſe, ꝙ ſit vacuum. Si enim non eſt rarum & denſum, neqꝫ coire & calcari poſſibile eſt. ſi vero hoc non ſit, aut omnino motus non erit, aut mouetur totum, ſicut dixit Xuthus: aut in æquale ſemper mutari aquam, et Xuthi ſententia de vacuo. F aerem oportebit. dico autem ſic, vt ſi ex aqua cyathi factus ſit aer, ſimul ex ęquali aere tantundem aquam fieri, aut vacuum erit ex neceſſitate. concalcari enim, vel extendi, non contingit aliter.

Poſtq̃ Philoſophus oſtẽdit non eſſe vacuũ, hic oſtendit non eſſe vacuũ corporibus inditum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rationẽ ponentium vacuum. Secundo improbat poſitionẽ eorum ibi. [Si igitur rarũ dicit, &c.] Tertio Tex. 80. ſoluit rationem ipſorum ibi. [Qm̃ autem vacuum, &c.] Tex. 85. Dicit ergo ꝙ quidã Philoſophi fuerunt, qui opinati ſunt, ꝙ vacuũ ſit in corporibus, accipientes rationẽ ex raro & denſo. videbatur.n. eis, ꝙ rarefactio & cõdẽſatio fieret propter vacuum intrinſecũ corporibus. Si vero non eſſet ſic rarum & denſum, dicebant ꝙ nõ erat poſsibile, vt partes alicuius corporis coirent, i. ſubintrarẽt adinuicem, & ꝙ aliquod corpus calcaretur, i. cõprimeretur per cõdenſationem. Si autẽ hoc non ſit, ducebãt ad inconueniẽs & ex parte motus localis, & ex parte motus generationis & corruptionis, ſiue G motus alterationis. Ex parte quidẽ motus localis: quia oportebit dicere vel ꝙ omnino motus nõ ſit, vel ꝙ vno moto moueatur totũ vniuerſum, ſicut dixit Xuthus Philoſophus. & hoc ideo: quia, ſi aliquod corpus mouetur localiter, cum accedit ad locũ plenum alio corpore, oportet ꝙ illud corpus inde expellatur, & tẽdat in alium locũ: & iterũ illud aliud corpus ibi inuentũ in alium: &, niſi fiat condenſatio corporum, oportebit ꝙ omnia corpora moueãtur. Ex parte vero generationis ſiue alterationis ſequitur hoc Incõueniens, ꝙ ſemper fiat æqualis mutatio ex aere in aquã, & ex aqua in aerẽ. vtputa, ſi ex aqua vnius cyathi generatus eſt aer, oportet ꝙ ex tãto aere, quãtus eſt aer generatus, alibi generaretur aqua: & hoc ideo, ꝙ maior quãntas eſt aeris q̃ aquę, ex qua generatur. Occupat igitur aer generatus maiorẽ locum q̃ 2. de Genera. aqua, ex qua generat̃. & ſic oportet ꝙ vel totũ corpus vni- Tex.cõ.73. uerſi occuparet maiorẽ locum, vel ꝙ alibi tãtundem de aere conuertatur in aquã. vel oportet dicere ꝙ ſit aliquid va- H cuum intra corpora, ad hoc ꝙ fiat condenſatio corporum, quia nõ opinabantur ꝙ aliter contingeret condenſari et rarefieri corpora, niſi vacuo in eis exiſtente. Secundo ibi.

Si igitur id, inquiunt eſſe rarum, quod habet multa uacua ſeparata, patet, ſi uacuum ſeparatum eſſe non poſſit, ſicut neque locus ſpatium habens, neque rarum in ratione rerum ſic eſſe. ARGY.

Si igitur rarum dicunt, multa vacua ſeparata Tex.cõ. 80. habens, manifeſtum eſt, ꝙ, ſi neqꝫ vacuum contingit eſſe ſeparabile, ſicut neqꝫ locum habẽtem aliquod vacuum ſuĩpſius, nec rarum ſic.

Deſtruit poſitionẽ prædictam. Et primo ſm unum intellectum. Secundo ſm aliũ ibi. [Si autem nõ eſt ſeparabile.] Te.cõ.81. Dicit ergo primo, ꝙ illi, qui dicunt vacuũ eſſe in corporibus, dupliciter poſſunt hoc intelligere: vno modo ꝙ in quo libet corpore ſint multa quaſi foramina vacua, quæ ſint ſeparata

parata ſm ſitum ab alijs partibus plenis, ſicut eſt videre in ſpõgia, vel in pumice, vel ĩ aliquo alio huiuſmodi. alio modo ꝙ vacuũ non ſit ſeparatum ſm ſitũ ab alijs partibus corporis: vtpote ſi dicamus ꝙ dimẽſiones, quas dicebãt eſſe vacuum, ſubintrẽt omnes partes corporis. Si autẽ primo modo dicant vacuũ eſſe in corporibus, patet reprobatio huiuſmodi ex præmiſsis. per quã.n. rationem oſtẽditur, ꝙ nõ eſt aliquod vacuũ ſeparatum extra corpora, nec aliquis locus habens tale ſpatiũ proprium pręter dimẽſiones corporum, per eandẽ rationem probari poteſt, ꝙ non eſt aliquod corpus hoc modo rarum, quod habeat intra ſe aliqua ſpatia vacua, diſtincta ab alijs partibus corporis. Secundo ibi.

ARGY. *Si vero non ſeparabile, ſed tamen ineſſe quid vacuum dicunt, minus quidem eſt hoc impoſsibile. Accidit autem, primo quidem, non omnis motus cauſam vacuum eſſe, ſed eius duntaxat, quo ſupera loca petuntur: rarum enim leue eſt. quapropter & ignem rarum inquiunt, eſſe.*

Tex.co.81. Si autem non eſt ſeparabile, ſed tamen ineſt aliquod vacuum, minus quidem impoſsibile. Contingit autẽ, primum quidem ꝙ non omnis motus eſt cauſa Vacuũ, ſed eius, qui ſurſum eſt. rarum enim leue: vnde ignem rarum eſſe dicũt.

Improbat prædictam poſitionem quantũ ad ſecundum intellectum quatuor rationibus. Dicit ergo ꝙ, ſi vacuũ nõ ſit in corporibus ſicut ſeparabile & diſtinctũ ab alijs partibus, ſed tñ ineſt aliquod vacuum in corporibus, minus quidem eſt impoſsibile: quia nõ ſequuntur inconuenientia ſupra poſita cõtra vacuum ſeparatum. Sed tñ ad hoc etiam ſequuntur quędã incõuenientia. Primo quidem, ꝙ vacuum non erit cauſa omnis motus localis, vt ipſi intendebant, ſed ſolum motus, qui eſt in ſurſum. quia vacuũ ſm eos eſt cauſa raritatis. rarum autẽ inuenitur eſſe leue, vt patet in igne: leue autem eſt quod mouetur ſurſum. vnde vacuũ erit cauſa ſolum motus ſurſum. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde non eſſe vacuum motus ſic cauſam, ut in ipſo quid moueatur. Sed ut utres mouent id ſurſum, quod adiunctum eſt ipſis ex eo, quia ſurſum ipſi feruntur, ſic et vacuũ ſurſum mouere. At quonã pacto latio vacui poteſt, uel locus eſſe? uacui nanq; uacuum id erit, ad quod feretur.*

Poſtea motus cauſa non ſic vacuum, ſicut in quo eſt: ſed ſicut vtres in eo quod feruntur ipſi ſurſum ferunt, quod ipſis continuum eſt, ſic vacuum ſurſum fert. Et etiam qualiter poteſt motus eſſe vacui, aut locus vacui? vacui enim eſt vacuum, in quod fertur.

Secũda ratio. Et dicit, ꝙ ſm iſtos, qui ponunt vacuũ in corporibus, vacuum eſt cauſa motus, nõ ſicut in quo aliquid mouetur, vt ponebant cauſam motus vacuũ, qui dicebant vacuum ſpatium ſeparatũ, ſed eo modo ponũt vacuum cauſam motus, inquantum ipſum vacuũ intrinſecum defert corpora: ſicut ſi dicamus, ꝙ vtres inflati in eò ꝙ feruntur ipſi ſurſum propter leuitatẽ, deferũt ſurſum quicquid eis cõtinuatur. & ſic vacuum inditum corporibus fert ſecum corpus in quo eſt. Sed hoc videtur eſſe impoſsibile: quia tunc oporteret ꝙ, ſi vacuum moueretur, ꝙ eſſet aliquis locus vacui. & cum vacuum & locus ſint idem, ſequeretur quòd vacui interioris eſſet vacuum exterius, in quod fertur, quod eſt impoſsibile. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea quam cauſam aſsignabunt quòd graue deorſum fertur?*

Te.co.82. Amplius quomodo aſsignabunt in graui, ferri deorſum?

Tertia ratio. Et dicit ꝙ, ſi motus ſurſum cauſa eſt vacuum deferẽs corpus ſurſum, cum nihil ſit aſsignare quod defert corpus deorſum, non erit aſsignare quare grauia deorſum ferantur. Quartam rationem ponit ibi.

A ARGY. *Et inſuper patet, ſi quanto rarius quippiam magiſq; uacuum eſt tãto celerius ſurſum feretur, quod ſi uacuũ ſit omnino, ſurſum id uel celerrime ferri. An forſitan & hoc moueri non poteſt? ut.n. demonſtratum eſt, in uacuo cũcta immobilia, ſic eadem ratione uacuum etiã demonſtrabitur immobile eſſe. celeritates enim comparari non poſſunt.*

Et manifeſtum eſt ꝙ, ſi quanto fuerit rarius & magis vacuum, magis ſurſum feretur, et ſi ſit omnino vacuum velociſsime vtiq; feretur. Fortaſſis autem & hoc impoſsibile eſt moueri. ratio autem eadem. ſicut enim in vacuo ſine motu omnia ſunt, ſic & vacuum quidem eſt, quod eſt ſine motu: incomparabiles enim ſunt velocitates.

Quarta ratio. Et dicit ꝙ, ſi rarum cauſat motum ſurſum propter vacuitatem, oportebit ꝙ quanto aliquid eſt rarius & magis vacuum, tãto velocius feratur ſurſum: &, ſi ſit omnino vacuũ velociſsime ferẽ. ſed hoc eſt impoſsibile. quia quod eſt omnino vacuũ nõ poteſt moueri eadẽ ratione, qua ſupra oſtenſum eſt, ꝙ in ſpatio vacuo nõ poteſt eſſe motus, quia nõ eſſet cõparare velocitates vacui & pleni, neq; ex parte ſpatij, neq; ex parte mobilis ſecũdum aliquam determinatã proportionẽ, eò ꝙ pleni ad vacuũ nulla eſt proportio. Nõ ergo vacuum poteſt eſſe cauſa motus ſurſum, Deinde cum dicit.

B

ARGY. *At.n. cum uacuum quidẽ non eſſe dicamus, cætera autem uerè ſunt dubitata, & hoc conſyderemus oportet. Nã aut motus nõ erit, ſi raritas denſitasue non erit, aut inũdabit cœlum, aut aqua ex aere, et aer ex aqua ſemper orietur æqualis. Patet.n. plus aeris ex aqua ſemper oriri. Neceſſe eſt igitur, ſi corpora non premantur, atq; denſentur, aut id quod hæret, efficiat tandem expulſum, ut ultimum turgeat atque tumeſcat. aut alio in loco æqualis aqua ex aere fiat, ut tota moles æqualis ſit uniuerſi, aut nihil penitus moueatur. ſemper.n. cũ aliquid mouetur, id accidet, niſi uerſetur. At nõ uniuerſa uerſantur, ſed ſunt et ea, quæ recto motu cientur. illi igitur ob hæc ipſa, uacuum quid dicerẽt eſſe.*

C

Te.co.83. Quoniam autem vacuum quidem non dicimus eſſe, alia vero vere dubitata ſunt, aut motus non erit, niſi erit denſitas & raritas, aut turbabit cœlũ, aut ſemper ęqualis aqua ex aere, & ex aqua erit & aer. manifeſtum. n. eſt, quia plus aeris ex aqua fit. Neceſſe igit, niſi ſit, aut depulſum quod habetur vltimum tumultuari facere, aut alibi alicubi æqualiter mutare ex aere in aquam, vt omne corpus totius ęquale ſit, aut nihil moueri. ſemper enim tranſmutato, hoc accidet, niſi circulariter moueatur. Non ſemper autem in circulũ fit loci mutatio, ſed aliquando & in rectũ eſt. hi igitur, propter hoc Vacuum aliquid dicunt eſſe.

D

Soluit præmiſſam rationẽ. Et primo repetit eam magis ipſam explanans, ſecundo ſoluit eã ibi. [Nos aũt dicimus.] Te.84. Dicit ergo primo, ꝙ, quia nõ dicimus eſſe vacuum, neq; in corporibus neq; extra, oportet ſoluere, quæ ab alijs inducũtur, quia vere ingerunt dubitationẽ. Et primo ex parte motus localis: quia aut nõ erit omnino motus, niſi ſit raritas & denſitas, quã non intelligebãt fieri niſi per vacuũ: aut oportebit dicere, ꝙ ad motũ cuiuslibet corporis etiã ipſum coelum in ſurſum feratur, vel aliqua pars eius, quod vocat turbationẽ cœli. Aut iterũ ex parte generationis & corruptionis oportebit ꝙ ſemper æqualis aqua, fiat ex aere, & alibi aer ex aqua: quia, cum plus ex aere generetur q̃ ex aqua, neceſſe eſt vt fiat cõdenſatio, quã non credebant poſſe fieri ſine vacuo: aut ꝙ corpus, quod habetur ultimum ſm cõem

opinionem,ſ.corpus Cœleſte,depellatur per exuperantiam inferiorum corporũ: aut ꝙ alibi in quocunq; loco tantundem de aere cõuertatur in aquam, ad hoc ꝙ totum corpus vniuerſi inueniatur ſemper æquale. Sed,quia ad hoc,quod dixerat de motu locali poſſet quodãmodo obuiari, iterũ repetit,vt excludat illud,& dicit, ꝙ aut ſequitur ꝙ nihil moueatur,quia ſm prędicta,tumultuatio cęli accidet quocũꝙ transmutato. Sed hoc eſt verũ,niſi intelligat motus fieri circulariter: vtpura ꝙ A moueatur ad locũ B, & B ad locum C, & C ad locum D: & iterũ D ad locum A. ſic enim non oportebit poſita circulari latione, ꝙ vno moto totum vniuerſum turbetur. ſed nos non videmus ꝙ omnia loci mutatio corporum naturalium ſit in circulum,ſed multæ ſunt in rectũ. vnde adhuc ſequetur tumultuatio cœli, niſi ponatur condenſatio & vacuum. Hęc igitur eſt ratio,propter quam aliqui ponebant eſſe vacuum. Secundo ibi.

ARGY. *Nos autem ex hiſce,quæ iã conceſſa ſunt,dicimus,materiam unam eſſe contrariorum caliditatis, inquam, atq; frigiditatis,& cæterarum naturaliũ contrarietatum. & ex ente potentia ens actu fieri. Atq; non eſſe quidẽ ipſam materiã ſeparabilẽ,ratione uero eſſe diuerſam. Et unã numero coloris,ſi forte fuerit,et caliditatis, atq; frigiditatis.*

F

Te. cõ. 84. Cõtrariorum vna eſt materia.

Nos autem dicimus ex ſubiectis, qm̃ ex materia vna contrariorum calidi & frigidi,et aliarum naturalium cõtrarietatum. & ex eo quod potentia eſt,actu ens fit. & non ſeparabilis quidem materia eſt,eſſe autem alterum eſt. Et vna quidẽ eſt numero,& ſi contingat coloris,calidi,& frigidi.

Soluit præmiſſam rationem. Tota autẽ vis pręmiſſæ rationis in hoc cõſiſtit, ꝙ rarefactio & cõdenſatio fiat per vacuum. Vnde obuiat Ariſt. oſtẽdens, ꝙ contingit rarefieri & condenſari ſine vacuo. Et primo oſtẽdit propoſitum, Secundo inducit concluſionẽ principaliter intentã ibi. [Ex dictis igitur manifeſtũ eſt.] Circa primũ tria facit. Primo manifeſtat propoſitum per rationem, Secundo per exempla ibi. [Sicut.n.ex frigido et calido.] Tertio per effect⁹ rari & dẽſi ibi. [Eſt autẽ denſum quidem.] Circa primum duo facit. Primo præmittit quædã neceſſaria ad propoſitũ, Secundo probat propoſitũ ibi. [Eſt igitur & corporis.] Præmittit autẽ quatuor,quę accipit ex ſubiectis.i. ex his, quæ ſupponuntur in Scientia Naturali. & ſuprà etiã manifeſtata ſunt in primo huius libri. Primum eſt, ꝙ vna eſt materia contrariorum,vt calidi et frigidi,vel cuiuſcunq; alterius naturalis contrarietatis: contra enim nata ſunt fieri circa idem. Secundum eſt, ꝙ omne,quod eſt in actu, neceſſario fit ex eo quod eſt in potentia. Tertium eſt, ꝙ materia non eſt ſeparabilis a contrarijs,ita vt ſit abſq; eis: ſed tamen ſecũdum rationem materia eſt aliud a contrarijs. Quartum eſt, ꝙ materia per hoc, ꝙ nunc eſt ſub vno contrario,et poſtea ſub alio,non eſt alia & alia: ſed eadem numero. Secundo ibi.

Tex. 84.

G

Tertia parte. 84.

Te. 85. Secũda parte. 84. 10.

ARGY. *Et corporis item materiam eandem magni, ac parui. quod quidem ex eo maxime patet. Nam,ſi factus eſt aer ex aqua, eadem materia facta eſt aer, nulla re inſuper alia aſſumpta: ſed quod erat potentia, id tandem factum eſt actu. Et rurſus ſimili modo ſi orta eſt ex aere aqua. Eadem nanque materia nunc in magnam ex parua, nunc in paruam ex magno uertitur molem. Simili igitur modo, ſi & aer ex maiore ſtringitur in minorem: & ex minore rurſus in maiorem extenditur molem, materia ipſa, quæ eſt ambo potentia, fit uiciſſim utrunque.*

H

Eſt igiẽ & corporis materia,& magni & parui eadẽ. manifeſtum eſt autẽ hoc. cùm.n.ex aqua aer fiat, eadẽ materia non accipiẽs aliud aliquid facta eſt,ſed quod erat potentia,actu facta eſt: & iterum aqua ex aere ſimiliter, aliquãdo quidem

E

in magnitudinem ex paruitate, aliquãdo in paruitatem ex magnitudine. Similiter autem,& cũ multus aer exiſtens,in minori fit mole,& ex minori maior,potentia cum ſit, fit materia vtraq;.

Ex præmiſſis oſtendit propoſitũ in hunc modum. Eadẽ numero eſt materia contrariorũ: magnum autem & paruũ ſunt contraria circa quãtitatem: ergo eadẽ numero eſt materia magni et parui. Et hoc manifeſtũ eſt in tranſmutatione ſubſtãtiali. cum.n. generatur aer ex aqua, eadẽ materia, quæ prius erat ſub aqua, facta eſt ſub aere, non accipiendo aliquid,quod prius non haberet,ſed illud, quod prius erat in potẽtia,& in materia, reductum eſt in actũ. & ſimiliter eſt cũ econuerſo ex aere generatur aqua. ſed hoc intereſt, ꝙ cũ ex aqua generatur aer, fit mutatio ex paruo in magnũ, quia maior eſt quãtitas aeris generati ꝗ̃ aquę, ex qua generatur: cum autẽ ex aere fit aqua fit ecõtra trãſmutatio a magnitudine in paruitatem. Ergo, et cum aer multus exiſtens reducitur ad minorẽ quantitatem per cõdenſationem, vel ex minori in maiorẽ per rarefactionem, eadem materia eſt, quæ fit vtrũq; in actu,ſ. magnum et paruũ prius exiſtẽs ad hæc in potentia. Non ergo cõdenſatio fit per hoc, ꝙ aliquæ aliæ partes ſubintrãdo adueniant, vel rarefactio per hoc ꝙ partes inhærentes extrahantur, vt exiſtimant ponentes vacuum inter corpora, ſed per hoc ꝙ materia earundem partium accipit nunc maiorem, nunc minorem quantitatem, vt ſic rarefieri nihil aliud ſit, ꝗ̃ materiam recipere maiores dimenſiones per reductionem de potentia in actum: condenſari autem econtrario. Sicut autem materia eſt in potentia ad determinatas formas, ita etiã eſt in potentia ad determinatam quantitatem. vnde rarefactio & condenſatio nõ procedit in rebus naturalibus in infinitum. Secundo ibi.

Rarefactio, ac cõdenſatio in corporibus quomodo fiat.

ARGY. *Nam ut ex frigido calidum,& ex calido frigidum fit, quia eadem potentia erat ambo: ſic & ex calido fit magis calidum,nulla prorſus ipſius parte tunc emergente calida, quæ non erat antea calida,cùm calida minus erat. Quemadmodum neq; circunferẽtia circuli, in minoris ambitum eſt redacta,ſiue ſit eadem,ſiue ſit alia, pars ipſius nulla facta eſt curua,quæ non erat antea curua, ſed recta. Non enim ex eo quippiam minus aut magis eſt tale, quia id intermittitur,quo minus aut magis dicitur tale. Neq; fit ut flammæ pars ulla ſumatur,in qua caliditas, albedoq; non ſit. Quare et ipſa moles ſenſibilis, non ideo extenditur aut cõſtringitur,quia materies aliquid inſuper accipit aut abijcit: ſed quia ipſa materies utrunq; ſubire poteſt. Quo fit, ut idem ſit rarum & denſum,& utriuſq; materies una.*

Sicut.n.ex frigido fit calidum,et ex calido frigidum: quia eadẽ eſt,quæ erat potentia, ſic ex calido magis calidũ, nullo facto in materia calido, quod non eſſet calidum,qñ erat minus calidum. Sicut quidẽ nec maioris circuli circulatio & conuexitas,ſi fiat minoris circuli,eadem cum ſit, aut alia,in nullo alio factus eſt ambitus,quod nõ eſſet ambitus, ſed rectum. non.n. deficiendo minus aut maius eſt. Neq; enim ſcintillæ eſt accipere aliquam magnitudinem, in qua non & caliditas,& albedo inſit. Sic igitur & prior calor poſteriori. quare & magnitudo & paruitas ſenſibilis corporis nõ accipiente aliquid materia extenditur,ſed quia potẽtia eſt materia vtriuſq;. Itaq; idẽ eſt denſum & rarum,& vna materia ipſorum.

Manifeſtat idem per exẽpla. Et,quia rarefactio et cõdenſatio pertinet ad motũ alterationis, ponit exẽplum de alijs alterationibus: & dicit, ꝙ ſicut eadem materia mutatur ex

frigido

ſrigido in calidum, & ex calido in frigidum propter hoc ꝙ vtrunq; eorũ erat in potentia in materia, ſic etiã & aliquid fit magis calidum, non propter hoc, ꝙ aliqua pars materiæ fiat calida, quæ prius non erat calida cũ eſſet minus calidũ, ſed quia tota materia reducitur in actu magis uel minus calidi. Aliud exẽplum ponit de qualitate circa quantitatem: & dicit ꝙ, ſi circunferẽtia & conuexitas maioris circuli reſtringatur ad minorẽ circulum, manifeſtũ eſt, ꝙ fit magis curuum, non tñ iſta ratione, ꝙ ambitus.i.circularitas facta, ſit in aliqua parte, quę primo non fuiſſet curuata, ſed recta: ſed per hoc ꝙ idẽ ipſum, quod prius erat minus curuatum, magis curuatur. non.n. in huiuſmodi alterationibus fit aliquid magis vel minus deficiẽdo.i. per ſubtractionem, neq; etiam per additionẽ, ſed per vnius et eiuſdem trãſmutationem de perfecto ad imperfectũ, aut ecõtra: & hoc patet per hoc ꝙ in eo, quod eſt ſimpliciter & vniformiter aliquale, nõ eſt inuenire aliquã partem, quæ ſit ſine tali qualitate, ſicut non eſt accipere in ſcintilla ignis aliquam partẽ, in qua nõ ſit caliditas, & albedo.i. claritas. B Sic igitur & prior calor aduenit poſteriori, nõ per hoc ꝙ aliqua pars, quæ non erat calida, ſit facta calida: ſed per hoc ꝙ illud, quod erat minus calidũ, fit magis calidum. Vnde & magnitudo & paruitas ſenſibilis corporis non extenditur vel ampliatur in rarefactione & condenſatione per hoc ꝙ materia aliquid ſuper additum accipiat, ſed quia materia, quę prius erat in potentia ad magnum et paruum, tranſmutatur de vno in alterũ. & ideo rarum & denſum non fit per additionem partium ſubintrantium, vel per ſubtractionem earundem, ſed per hoc, ꝙ vna eſt materia rari & denſi. Tertio ibi.

ARGY. *Atqui denſum quidem eſt graue, rarum autem leue. Amplius, ſicut circuli circulatio conducta in minus non accepit aliud concauum: ſed quod erat inuexum, ſic & ignis. quia ſi aliquis accipiat omne calidum eſt. ſic & omne conductione et diſtentione eiuſdem materiæ. Duo namque comitantur utrunque, graue enim & durum denſa C eſſe uidentur: leue uero ac molle rara. Verum in plumbo ac ferro, graue durumque diſcrepant.*

Tex.co.85. Eſt autem denſum quidem graue, rarum autẽ leue. Amplius ſicut circuli circulatio conducta in minus, nõ aliud accipit cõcauũ: ſed quod erat conductũ eſt, ſic et ignis, quodcunq; aliquis accipiat, omne calidũ eſt. ſic & omne cõductione & diſtẽſione eiuſdem materiei. Duo enim ſunt ab vtroq; dẽſo & raro. Graue.n. & durum denſa videntur eſſe, & cõtraria, rara, leue & molle. Diſſonat autem graue & durum in plumbo & ferro.

Manifeſtat propoſitũ per effectus rari & denſi. Ex differentia.n. raritatis & dẽſitatis ſequitur differentia aliarum qualitatum, ſ. grauis & leuis, duri & mollis. & ſic patet, ꝙ rarum & denſum diuerſificãt qualitates, & nõ quãtitates. D Dicit ergo, ꝙ ad raritatẽ ſequitur leuitas, & ad denſitatẽ ſequitur grauitas. & hoc rationabiliter. quia rarũ eſt ex hoc, ꝙ materia recipit maiores dimẽſiones: dẽſum autẽ ex hoc, ꝙ materia recipit minores dimẽſiones. & ſic, ſi accipiantur diuerſa corpora æqualis quãtitatis, vnum rarum, & aliud denſum, dẽſum habet plus de materia. Dictum eſt autẽ ſupra in tractatu de Loco, ꝙ corpus contentum cõparatur ad continẽs ſicut materia ad formam: & ſic graue, quod tẽdit verſus mediũ contentum, rationabiliter eſt magis denſum habens plus de materia. Sicut ergo circũferentia circuli maioris reducta ad minorẽ circulum nõ recipit concauitatem in aliqua ſui parte, in qua nõ erat prius, ſed quod prius erat concauum reducitur ad maiorẽ concauitatem, et ſicut quęcunq; pars ignis, quã quis receperit, eſt calida, ita & totum corpus fit rarũ & denſum conductione.i. cõtractione & diſtenſione vnius & eiuſdẽ materię, ſm ꝙ mouetur ad maiorem vel minorẽ dimenſioném. Et hoc patet per hæc, quę ſe A quuntur ex raro & dẽſo, quæ ſunt qualitates. nã ad dẽſum ſequitur graue & durũ. & de graui quidem ratio aſſignata eſt: de duro aũt ratio manifeſta eſt, quia durũ dicitur, quod magis reſiſtit pulſui vel diuiſioni. quod autẽ habet plus de materia, minus eſt diuiſibile, quia minus obedit agẽti, propter hoc ꝙ eſt magis remotũ ab actu. Econuerſo autem ad rarum ſequitur leue & molle. Sed graue & durũ in aliquibus diſſonant, ſicut in ferro & plumbo. nam plumbum eſt grauius, ſed ferrum eſt durius. Et huius ratio eſt: quia plumbum habet plus de terreſtri: ſed id, quod eſt aquæ in eo, eſt imperfectius congelatum & digeſtum, Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex his igitur, quæ dicta ſunt, patet neq; ſeparatũ, aut ſimpliciter, aut in raro, neq; potentia uacuum eſſe, niſi quiſpiam uoluerit omnino uacuũ id appellare, quod eſt cauſa lationis. Hoc autẽ pacto grauis ipſius, leuisq; materies, ut eſt talis uacuũ erit. Rarum.n. ac denſum, hac quidem contrarietate, lationis ſunt effectiua. ratiõe uero duri molliſue, B cauſa ſunt facilis difficiliſue paſſionis, et nõ lationis, ſed potius alterationis. Sed de Vacuo quidẽ quo pacto eſt, et quo pacto non eſt in ratione rerum, hoc ſit modo determinatũ.*

Tex.co.86. Ex dictis igitur manifeſtũ eſt, ꝙ neq; diſgregatum eſt vacuum, neq; ſimpliciter, neque in raro, neq; potẽtia: niſi aliquis velit penitus vocare vacuum cauſam loci mutationis. Sic autẽ quà grauis eſt, aut leuis materia, quę huiuſmodi, erit vacuum. Denſum.n. & rarum ſecundum hanc contrarietatem, motus actiua ſunt: ſecũdum autem durum & molle, paſſionis & non paſſionis receptiua, & nõ loci mutationis, ſed alterationis magis. Et de Vacuo quidem quomodo eſt, et quomodo non eſt, determinatum ſit hoc modo.

C Concludit principale propoſitũ. & dicit manifeſtum eſſe ex dictis, ꝙ nõ eſt vacuum aliquod ſpatium ſeparatum, neq; ſimpliciter eſt extra corpus exiſtẽs, neq; exiſtens in raro, ſm aliqua foramina vacua: neq; etiã exiſtẽs eſt in potentia in corpore raro, ſm illos, qui nõ ponebant vacuũ, quod eſt in corporibus, ſeparatũ a pleno. Et ſic nullo modo eſt vacuum, niſi aliquis velit penitus vocare vacuum materiam, quæ quodãmodo eſt cauſa grauitatis & leuitatis, & ſic eſt cauſa motus ſecundũ locum. Denſum.n. & rarum ſunt cauſa motus ſm contrarietatẽ grauis & leuis: ſed ſm contrarietatem duri & mollis, ſunt cauſa paſsibilis & impaſsibilis. nam molle eſt id, quod facile patitur diuiſionem: durũ autem econtra, vt dictum eſt, ſed hoc non pertinet ad loci mutationem: ſed magis ad alterationẽ. Et ſic cõcludit determinatum eſſe de Vacuo, quomodo ſit, & quomodo non ſit.

LECTIO XV.

Tempus an ſit nec ne: & an vnum & idem nunc contingat in toto tempore eſſe vel plura, quæritur.

D ARGY. *Poſt hæc autem conſequens eſt de tempore tractare. Atq; primo quidem dubitandum eſt de ipſo, et per rationes exteras, ſi ſit in ratione rerum, nec ne: deinde contemplandum eſt, quænam ſit ipſius tandem natura.*

Tex.co.87. Conſequens autem dictis eſt aggredi de Tempore. Primum autem bene ſe habet opponere de ipſo, & per extraneas rationes, vtrũ ſit eorum quæ ſunt, aut non entium: poſtea, quę natura ipſius.

Poſtq̃ determinauit de loco et vacuo, nũc determinat de Tempore. Et primo dicit de quo eſt intentio: et quo ordine procedendũ ſit, Secũdo proſequitur propoſitũ ibi. [Quod quidem igitur.] Tex.co.88. Dicit ergo primo, ꝙ cõſequens eſt ad prędicta aggredi de tempore. in quo deſignat difficultatẽ conſyderationis. Et ſicut de præmiſsis, ita & de tẽpore, primo oportet opponendo procedere [per rationes extraneas.]

ideſt ab alijs poſitas, vel ſophiſticas, vtrum ſcilicet ſit Tempus vel non: & ſi eſt, quæ eſt natura eius. Secundo ibi.

ARGY. *Ex his itaq; tempus non eſſe penitus, aut uix eſſe, aut exigue, quiſpiam ſuſpicabitur. Nam aliud ipſius fuit, atque non eſt: aliud eſt futurum, et nondum eſt. Ex hiſce autem conſtat, & infinitum, & quod ſemper accipitur tempus. At hoc in ratione rerum eſſe, quod ex hiſce, quæ non ſunt, conſtat, impoßibile eſſe uidetur.*

Tex.cõ.88. Quod quidẽ igitur omnino nõ ſit, aut vix & obſcure, ex his aliquis vtiq; cõcipiet. Hoc quidẽ enim ipſius prius factũ eſt, & nõ eſt: aliud vero futurum, & nondũ eſt. Ex his autem, & infinitũ, & ſemper acceptum tempus cõponitur. Ex his autem quæ non ſunt, compoſitum impoſſibile eſſe videtur participare aliquam ſubſtantiam.

F Proſequitur de Tempore, & primo opponendo, ſecũdo determinando veritatẽ ibi. [Accipiendum autem.] Circa primum duo facit, primo opponẽdo inquirit an tẽpus ſit, ſecundo quid ſit ibi. [Quid autẽ ſit tempus.] Circa primũ duo facit. Primo ponit duas rationes ad oſtendendũ tẽpus non eſſe, Secũdo inquirit de nunc, vtrum ſit vnum nunc in toto tẽpore, vel plura ibi. [Amplius autẽ ipſius nunc.] Dicit ergo primo, ꝙ ex iſtis duabus rationibus poteſt aliquis cõcipere, vel ꝙ tẽpus omnino nõ ſit, uel ꝙ ſit aliquid, quod vix & obſcure ↄcipi poſsit. Prima ergo ratio eſt talis. Omne cõpoſitum ex his, quæ non ſunt, impoſsibile eſt eſſe, vel habere aliquã ſubſtãtiam: ſed tẽpus cõponitur ex his, quæ non ſunt, quia tẽporis eſt aliquid præteritum & iã non eſt, aliud eſt futurũ, & nõdum eſt, & ex his duobus cõponitur totum tẽpus infinitum, & perpetuũ poſitũ: ergo impoſsibile eſt Tempus aliquid eſſe. Secundam rationem ponit ibi

Secũdã parte 98.te.

Secũda parte 93.tc.

Tex.90.

ARGY. *Præterea partibilis omnis rei, ſi ſit neceſſe eſt cum eſt, aut omnes partes, aut nonnullas eſſe. at temporis, quod* G *quidem eſſe partibile conſtat: aliæ partes tranſactæ, aliæ futuræ ſunt, nullaq; penitus adeſt. Ipſum autem nunc partem non eſſe conſtat: pars nanque metitur, at ipſum nunc non metitur. Ex partibus præterea cõſtet totum oportet: at tempus ex ipſis nunc non uidetur conſtare.*

Te.cõ.89. Adhuc autem omnis rei diuiſibilis ſiquidẽ ſit neceſſe eſt, cùm eſt, aut omnes, aut quaſdam partes eſſe. Temporis autẽ aliæ factæ, aliæ vero futuræ ſunt: eſt autem nihil cum ſit diuiſibile. Ipſum autem nunc non eſt pars. mẽſurat enim pars, & componi oportet totum ex partibus. Tempus autem non videtur componi ex ipſis nunc.

Alexan. legit [menſuretur eni pars ſimpli. autẽ aſtruur.

Secũda ratio. Quæ talis eſt cuiuslibet diuiſibilis exiſtentis neceſſe eſt dum eſt, aliquam partem eſſe, vel aliquas: ſed Tempus non eſt huiuſmodi, quia quædam temporis partes ſunt præteritæ, aliæ vero ſunt futuræ, & nihil temporis, quod ſit diuiſibile, eſt in actu. Ipſum vero nunc, quod eſt in actu, non eſt pars temporis, quia pars eſt, quæ menſurat totum, vt binarius ſenarium: vel ſaltem ex qua componitur totum, ſicut quaternarius eſt pars ſenarij non menſurãs ipſum, ſed quia ex ipſo & binario componitur ſenarius: tempus autem nõ componitur ex ipſis nunc, vt infra probabitur, tempus igitur non eſt aliquid. Deinde cum dicit.

Lec.18. Tex.cõ.107.

ARGY. *Inſuper ipſum Nunc, quod præteritum diſtinguere futurumq; uidetur, utrum unũ idemq; ſemper permaneat, an aliud ſit atq; aliud, non diſcerni facile poteſt.*

Tex.cõ.90. Amplius autem ipſum Nunc, quod videtur diſtinguere præteritum & futurum. vtrum vnũ & idem, ſemper permaneat, an aliud & aliud, non facile eſt ſcire.

E Inquirit vtrum ſit idem Nunc in toto tempore. & circa hoc tria facit. Primo mouet quęſtionem. Secũdo obijcit ad vnam partem ibi. [Siquidem enim nunc. [Tertio ad alteram ibi. [At vero neq; nunc.] Dicit ergo primo, ꝙ non eſt facile ſcire, vtrum Nũc, quod videtur diſtinguere inter præteritum & ſututum, ſemper maneat idem in toto tempore, an ſit aliud, & aliud. Secundo ibi.

Infra. Secunda parte. 91.

ARGY. *Nam ſi ſit aliud atq; aliud ſemper cũ plures partes temporis, nullæ ſimul, niſi altera contineatur ab altera perinde minus à maiore tempore continetur, atq; id, quod nunc quidem non eſt: antea uero fuit, neceſſe ſit aliquando eſſe corruptum, ipſa nunc profecto ſimul non erunt. prius autẽ ſemper corruptum eſſe neceſſe eſt. In ſeipſo igitur corruptũ eſſe non poteſt, propterea quod tunc eſt. in alio uero nunc, fieri nõ poteſt ut ſit corruptum. Sit.n.hoc impoßibile, ipſa nũc ſibi hærere ut pũcto punctum. Si igitur nõ in eo quod* F *eſt deinceps corruptũ eſt, ſed in alio, in ipſis profecto nunc medijs ſimul erit, quæ quidem ſunt infinita. at fieri nequit.*

Si quidem.n. Nunc ſemper alterum et alterũ: nulla autẽ eſt earum, quę ſunt in tempore, alia et alia pars ſimul eſt, quæ nõ continet, alia vero contineatur, ſicut minus tempus eſt ſub maiore: ipſum aut nũc, quod non eſt, prius autẽ fuit, neceſſe eſt corruptũ eſſe aliquando: quia ipſa quidem nunc, ſimul adinuicẽ non erunt. corruptum autem eſſe neceſſe eſt prius. In eodem quidẽ igitur corruptum eſſe impoſſibile eſt: propter hoc, ꝙ tunc eſt. in alio autem nunc, corrũpi ipſum prius nunc nõ contingit. Sic enim impoſſibile eſt habita eſſe inuicem ipſa Nunc, vt punctum cũ pun- G cto. Si igitur in eo quod conſequenter eſt non corrumpitur, ſed in alio, in medijs nũc, quæ ſunt infinita, ſimul erit. hoc autem impoſsibile eſt.

Oſtendit ꝙ non ſit aliud, & aliud nunc, tali ratione. Duæ partes temporis, quæ ſunt aliæ abinuicem, non poſſunt ſimul eſſe, niſi vna cõtineat aliam, ſicut maius tempus continet minus, vt annus menſem, menſis diem. (ſimul.n. eſt & dies, & menſis, & annus) ſed vnum Nunc, cum indiuiſibile ſit, non continet alterũ. ſi ergo eſt accipere in tempore duo nunc, neceſſe eſt ꝙ illud nunc, quod prius fuit, & modo nõ eſt, aliqñ corrũpatur, & ꝙ nunq̃ duo nunc ſint ſimul. Omne autem corruptum neceſſe eſt in aliquo nunc corrumpi. Non autem poteſt dici, ꝙ prius nunc ſit corruptum in ipſo nunc priori: quia tunc erat ipſum nunc, & nihil corrumpitur dum eſt. Similiter etiam, non poteſt dici, ꝙ prius nunc corrũpatur in poſteriori: quia impoſsibile eſt ſic ſe habere duo nunc adinuicem ꝙ ſint habita, i. immediate cõſequen- H tia ſe: ſicut etiam impoſsibile eſt de duobus punctis. & hoc nũc ſupponatur: quia in Sexto probabitur. Sic igitur inter quælibet duo nunc, ſunt infinita nunc. ſi ergo prius nunc corrumpatur in aliquo poſteriori nunc, ſequitur ꝙ illud Nunc, quod eſt ante, ſimul ſit cum omnibus alijs Nunc intermedijs, quod eſt impoſsibile, vt dictum eſt. Impoſsibile eſt igitur eſſe aliud & aliud nunc. Tertio ibi.

At uero, neque idem ſemper permanere poteſt. Nullius enim diuiſibilis finiti finis eſt unus: ſiue ad unum, ſiue ad plura continuum ſit. At ipſum nunc finis eſt. tempusq; ſumi finitum poteſt. ARGY.

At vero neq; nunc ſemper manere idem poſſibile eſt. Nullius enim diuiſibilis finiti vnus terminus eſt, nec ſi in vno ſit continuum, nec ſi in plura. Ipſum autem nunc terminus eſt, & tempus eſt accipere finitum. Tex.cõ.91.

Oſtendit

Oſtendit ꝙ non poſsit eſſe vnum & idem nunc duabus rationibus. Quarum prima talis eſt. Nullius diuiſibilis finiti poteſt eſſe vnus terminus tantum, neq; ſi ſit cõtinuum ſecundum vnam dimenſionem, vt linea, neq; ſi ſm plures, vt ſuperficies, & corpus. nã vnius lineæ finitæ termini ſunt duo puncta, & ſuperficiei plures lineæ, & corporis plures ſuperficies. ſed ipſum nũc eſt terminus temporis. Cum igitur ſit accipere aliquod tempus finitum, neceſſe eſt ponere plura nunc. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, cum ſimul eſſe tempore, & neq; prius neq; poſterius nihil aliud ſit, quàm in eodem nunc eſſe, ſi priora poſterioràue in hoc nunc ſunt, ea profectò, quæ ante cẽties centenos annos ſunt facta, ſimul cum his erũt, quæ hodierno die conficientur, et neq; prius quicquam alio, neq; poſterius erit. De his igitur, quæ inſunt tẽpori, tot ſint dubitata.*

Tex. cõ. 92. Amplius, ſi ſimul eſſe ſecundum tempus, & nec prius, nec poſterius, in eodem eſſe, & in ipſo nunc eſt, ſimul ſunt, quæ in annum ſunt milleſimum, his quæ ſunt hodie, nec prius, nec poſterius nihil aliud alio. De his quidẽ igitur quæ Tex. cõ. 93. inſunt ipſi, tot oppoſita ſint.

Secũda ratio Illa dicuntur eſſe ſimul ſm tempus, & nec prius nec poſterius, quæ ſunt in eodem nunc: ſi ergo eſt idem nunc permanens in toto tempore, ſequitur quòd illa, quæ fuerunt ante mille annos, ſint ſimul cum his, quæ ſunt hodie. Vltimo autem epilogando concludit, tot eſſe oppoſita de ipſis nunc, quæ ſunt in tempore.

LECTIO XVI.

Quid temporis inquirens, quamuis ipſum, motum nõ eſſe dicat, illud tamen ſine motu non eſſe ratiocinatur.

ARGY. *Sed quidnam ſit tempus, & quæ ſit ipſius natura, ſimiliter eſt obſcurum. et ex his. quæ a maioribus noſtris tradita ſunt, et ex his quæ nuper a nobis ſunt dicta. Quidam enim uniuerſi motum, quidam ſphæram ipſam tempus eſſe dixerunt. quod neutrum uerum eſt.*

QVid autem tempus, & quæ ipſius natura, ſimiliter & ex traditis immanifeſtum eſt, et ex quibus attingimus aduenientes prius. Quidam enim totius quidem motum dicunt, Alij autem ipſam ſphæram.

Poſtq̃ inquiſiuit an tempus ſit, hic diſputatiue inquirit quid ſit. Et primo improbat poſitiones aliorũ, Secundo inquirit, quomodo ſe habet tẽpus ad motum, qui tẽpori propinquiſſimus videtur ibi. [Qm̃ autem videtur maxime.] Circa primũ duo facit. Primo ponit opiniones, Secũdo improbat eas ibi. [Quãuis circulationis.] Dicit ergo primo, ꝙ quid ſit tẽpus, & quid ſit natura eius, non poteſt eſſe manifeſtum ex his, quę tradita erant de tempore ab antiquioribus, neq; per aliqua, quibus attingi poſsit quid ipſi circa hoc determinauerint. quidam. n. dixerũt, ꝙ tempus eſt motus cœli. quidã vero, ꝙ eſt ipſa ſphæra cœleſtis. Secũdo ibi.

Tex. 95. Tertia parte. 93. 10.

ARGY. *Etenim conuerſionis pars, tempus eſt quoddam: Conuerſio uero non eſt. Pars enim cõuerſionis eſt id, quod ſumptum eſt, non conuerſio.*

Quamuis circulationis pars tempus quoddã eſt, circulatio autem non eſt. Pars enim circulationis eſt, quæ accipitur, ſed non circulatio.

Improbat poſitas opiniones. & primo primam, ſecundo ſecundam ibi. [Totius autẽ ſphæra.] Circa primum, ponit duas rationes. Quarũ prima talis eſt. Si circulatio eſt tẽpus, oportet ꝙ pars circulationis, ſit circulatio, quia pars temporis tempus eſt. ſed pars circulationis non eſt circulatio: ergo tempus non eſt circulatio. Secundam rationem ponit ibi.

Secunda. 94.

ARGY. *Præterea, ſi plures eſſent cœli, motus uniuſcuiuſq; ſimiliter tempus eſſet. Quare plura tempora ſimul eſſent.*

Amplius autem ſi plures eſſent cęli, ſimiliter eſſet tempus cuiuslibet ipſorum motus. Quare multa tempora ſimul.

Quæ talis eſt. Motus multiplicatur ſecundum multitudinem mobilium. ſi ergo plures eſſent Cœli, plures eſſent circulationes eorum. & ſic, ſi circulatio ſit tempus, ſequeretur ꝙ eſſent multa tempora ſimul, quod eſt impoſsibile. non enim eſt accipere duas partes temporis ſimul, niſi vna contineat aliam, vt ſupra dictum eſt. Mouebantur tamen hi ad ponendum tempus eſſe circulationem, quia videbant tempora circulo quodam reiterari. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sphæram autem uniuerſi, quidam ideo tempus eſſe putauerunt, quia & in tempore, et uniuerſi ſphæra ſunt cuncta. Sed hoc adeo ſtultum eſt ut ſuperuacaneum ſit ea impoſsibilia, quæ ſequuntur conſyderare.*

Tex. 94. Totius autem ſphæra viſa eſt quidem, dicentibus eſſe tempus: quia in tempore omnia ſunt, & in totius ſphæra. Eſt autẽ ſtultius quod dicitur, q̃ & de hoc impoſſibilia conſyderare.

Excludit ſecundam opinionem, & dicit. Quibuſdam viſum eſt ꝙ ſphæra cœli eſſet tẽpus, per hoc ꝙ omnia ſunt in tempore, & etiam omnia ſunt in ſphæra totius, quia cœlũ continet omnia. vnde concludere volebant, ꝙ ſphæra cœli, eſſet tempus. In qua quidem ratione duplex erat defectus, quia non vniuoce dicitur eſſe aliquid in tempore, & in loco. Secundo quia argumentabatur in ſecunda figura, ex duabus affirmatiuis. Et ideo dicit, ꝙ iſta poſitio eſt magis ſtulta q̃ conſyderare impoſsibilia, quę ad ipſam cõſequantur. Manifeſtum eſt enim, ꝙ omnes partes ſphæræ ſunt ſimul, non autem temporis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cùm uero motus quidam, atq; mutatio quædam tempus eſſe maxime uideatur, id ſi ſit conſyderemus oportet. Mutatio igitur motus'ue in ipſo eſt, quod mutatur, duntaxat, aut ubi id eſt, quod mouetur atque mutatur. At tempus ubiq; eſt æque, & apud omnia.*

Tex. cõ. 95. Qm̃ autem videt maxime motus eſſe & mutatio quędam tempus, hoc conſyderandum eſt. Vniuſcuiuſq; quidem igitur mutatio, & motus in ipſo quod mouetur eſt ſolum, aut vbi fortaſſe eſt ipſum, quod mouetur & tranſmutatur. Tempus autem ſimiliter, & vbiq;, & apud omnia eſt.

Inquirit quomodo ſe habet tempus ad motũ. Et primo oſtendit ꝙ tempus non eſt motus, ſecũdo ꝙ non eſt ſine motu ibi. [At vero neq; ſine motu, &c.] Circa primum ponit duas rationes ad oſtendendum ꝙ tempus nõ ſit motus aut mutatio, ꝙ poſſet maxime videri, Primo, quia omnis motus & mutatio, vel eſt ſolũ in ipſo tranſmutato, vel etiã in loco vbi eſt tranſmutatum & tranſmutans, quorum primũ dicitur propter motum in ſubſtantia, et qualitate, & quãtitate: ſecundum autẽ dicitur, propter motum in vbi, qui dicitur motus in loco. ſed tẽpus eſt vbiq; & apud omnia: ergo tempus non eſt motus. Secundam rationem ponit ibi.

Secunda. 95.

ARGY. *Præterea mutatio quidem omnis celerior eſt atque tardior. at tempus non eſt. tardum enim & uelox tempore eſt definitum. Nam id quidem eſt uelox, quod in breui tempore magnum: id autem tardum, quod in longo paruum ſpatium tranſit. At tempus, nec ut quantũ quid eſt, nec ut quale, tempore definitur. Tempus igitur nõ eſſe motum ſatis iam patet. At nihil impreſentiarũ intereſt utro nomine, motu an mutatione utamur.*

Tex. cõ. 96. Amplius autẽ mutatio quidem omnis velocior aut tardior eſt. tempus autem non eſt. tardũ enim & velox tẽpore determinãtur. Velox quidem

dem, quod in pauco multum mouetur. Tardũ autem quod in multo paucum. tempus aũt non determinatur tẽpore. neq; quò quãtum aliquid
Te.co.97. eſt, neq; quò quale. Quòd quidem igitur nõ eſt motus, manifeſtum eſt. Nihil autem differat nobis dicere in præſenti motum aut mutationem.

Secũda ratio. Quæ talis eſt. Omnis mutatio et motus eſt velox aut tardus: ſed tẽpus non eſt huiuſmodi: ergo tẽpus non eſt motus vel mutatio. Mediã ſic probat. Tardum et velox determinatur ex tẽpore, quia velox dicitur quod mouetur per multũ ſpatium in pauco tẽpore: tardum autem quod e contrario per paucũ ſpatium in multo tempore. ſed tempus nõ determinatur tempore, neq; ſm ſuã quantitatem, neq; ſm qualitatem: quia idem nõ eſt menſura ſuĩ pſius. ergo tempus nõ eſt velox neq; tardũ. Et, quia propoſuerat ꝙ mutatio eſt velox aut tarda, nõ facta mentione de motu, ſubiũgit ꝙ quantum ad præſens, non differt dicere motũ aut mutationẽ. in Quinto.n. oſtendetur eorum differentia. Deinde cũ dicit.

F

ARGY. *At uero non ſine mutatione tempus eſſe uidetur. nam, cum ipſi nihil mente mutamur, aut non animaduertimus nos eſſe mutatos, non uidetur nobis tempus fuiſſe. Quemadmodum nec hiſce, quod ferunt in Sardo apud Heroas dormire, cùm fuerint experrecti. Coniungunt enim nunc ipſa, prius, inquam, atq; poſterius, unumq; faciunt: medium ob ſenſus occupationem, tempus excipientes. Vt igitur ſi non aliud atque aliud, ſed unum idemq; nunc eſſet, tempus ſanè non eſſet. ſic & cum lateat aliud atque aliud eſſe, medium ipſum non eſſe tempus uidetur. Quòd ſi tunc fit, ut tempus eſſe non arbitremur, cùm nullam definimus mutationem, ſed in uno atq; indiuiſibili anima manere uidetur: cùm uero ſenſerimus definierimusq; mutationem tunc tempus fuiſse dicimus, patet profectò ſine motu mutatione ue tempus non eſſe. Quæ, cùm ita ſint, patet, tẽpus nec motum eſſe, nec eſſe etiam abſq; motu.*

G

At vero, neq; ſine motu tempus eſt. cùm.n. nihil ipſi mutamur ſm intelligẽtiam, aut latet nos mutari, nõ videtur nobis fieri tempus, ſicut neq; his, qui in Sardo fabulantur dormire apud Heroas, cùm expergiſcuntur. Copulant.n. primum Nunc poſteriori Nunc, & vnũ faciunt remouentes propter inſenſibilitatẽ medium. Vt igitur ſi nõ eſſet alterũ nunc, ſed idem et vnum non eſſet tempus, ſic & quando latet alterum eſſe nõ videtur quod medium eſt eſſe tempus. Si igitur opinari non eſſe tẽpus, tunc accidit nobis, cúm non definimus nec vnã mutationem, ſed in vno indiuiſibili videtur anima manere: cùm autem ſentimus & determinamus, tunc dicimus fieri tẽpus. manifeſtum eſt, ꝙ non eſt ſine motu neq; muta-
Te.co.98. tione tempus. Quòd igitur neq; motus, neq; ſine motu tempus eſt, manifeſtum eſt.

H

Oſtendit ꝙ tempus non eſt ſine motu: quia, qñ homines non mutantur ſm ſuam apprehenſionẽ, aut, ſi mutantur, tñ latet eos, tunc nõ videtur eis, ꝙ pertrãſeat aliquod tempus. Sicut patet in ĳs, qui in Sardo, quæ eſt ciuitas Aſiæ, dicũtur fabuloſe dormire apud Heroas, i. apud Deos. Animas.n. bonorum & magnorũ Heroas vocabant, & quaſi Deos vocabant, vt Herculis, Bacchi & ſimilium. Per incantationes.n. aliquas aliqui inſenſibiles reddebãtur, quos dicebãt dormire apud Heroas: quia excitati quędã miracula ſe vidiſſe dicebant, & futura quædã prępnunciabant. Tales autẽ redeuntes non percipiebãt tempus, quod præterierat, dum ipſi abſorpti erant. quia illud inſtans primũ, in quo dormire cęperant, copulabãt poſteriori nũc, in quo excitabantur ac ſi eſſent vnum. medium.n. tẽpus non percipiebant. Sicut igitur, ſi nõ eſſet aliud & aliud nunc, ſed idem & vnum, nõ eſſet tempus medium, ſic & qñ latet diuerſitas duorum nũc, non uidetur tẽpus eſſe mediũ. Si ergo tunc accidit non opinari tempus, cum non percipimus aliquam mutationem, ſed homini videtur ꝙ ſit in vno indiuiſibili nunc: tunc aũt percipimus fieri tempus, qñ ſentimus & determinamus. i. numeramus motum aut mutationẽ: manifeſte ſequitur, ꝙ tempus nõ ſit ſine motu, neq; ſine mutatione. Vltimo ergo concludit ꝙ tempus non ſit motus, nec ſit ſine motu.

LECTIO XVII.

Tempus, cum aliquid motus eſſe definierit, quid nam ſit eius latius manifeſtat.

Quoniam autem quidnam ſit tempus quærimus, ſumamus oportet hinc ordientes quidnam ipſius ſit motus. ARGY.
nam ſimul motum tempuſq; ſentimus. Etenim, ſi tenebræ ſint, et nihil per corpus afficiamur, motus autem inſint in anima, continuò ſanè quoddam etiam ſimul fuiſſe tempus uidetur. At, cum tempus etiam quoddam uidetur nobis fuiſſe, ſimul tunc & motus fuiſſe quidam uidetur. Quibus efficitur, ut tempus aut motus ſit, aut aliquid motus: cũ igitur motus non ſit, neceſſe eſt ipſum aliquid motus eſſe.

ACcipiendum autẽ, quoniã quærimus quid ſit tempus, hinc incipientibus, quidnã ipſius motus eſt. ſimul etiam motum ſentimus & tempus. Et nanq; ſi ſint tenebrę, & nihil per corpus patiamur: motus autẽ aliquis in anima fiat, ſubito ſimul videtur fieri quodammodo tẽpus. At vero & cum tẽpus videtur fuiſſe aliquod, ſimul & motus aliquis fuiſſe videt̃. Quare, aut motus, aut aliquid motus eſt tẽpus: qm̃ autem non eſt motus. neceſſe eſt motus aliquid eſſe ipſum.

Poſtq̃ Philoſophus diſputatiue inquiſiuit de tempore, hic incipit determinare veritatẽ. Et primo determinat veritatem de Tempore, Secundo mouet quaſdã dubitationes circa veritatem determinatam, & ſoluit eas ibi. [Dignum Te.130.
autem.] Circa primũ duo facit. Primo determinat de tempore ſecundum ſe, Secundo per comparationem ad ea, quæ tempore menſurantur ibi. [Qm̃ autem eſt tempus, &c.] Te.114.
Circa primum tria facit. Primo manifeſtat quid ſit tẽpus, Secundo quid ſit nunc tẽporis ibi. [Et ſicut motus ſemper, Te.103.
&c.] Tertio ex definitione motus aſſignata aſſignat rationes eorum, quæ dicuntur de tẽpore ibi. [Quod quidem igi Te.108.
tur tẽpus, &c.] Circa primum duo facit. Primo ponit temporis definitionẽ, Secundo manifeſtat eã ibi. [Signum au- Te.102.
tem.] Prima pars diuiditur in tres particulas, ſecundũ tres partes definitionis temporis, quas inueſtigat. Secunda pars incipit ibi. [Qm̃ autem quod mouetur, &c.] Tertia ibi. Te.99.
[Determinamus autem, &c.] Primo ergo inueſtigat hanc Secũda.tex.
particulam, ꝙ tẽpus eſt aliquid motus. vnde dicit, ꝙ, quia inquirimus quid ſit tempus, hinc incipiendum eſt, vt accipiamus quid motus ſit tempus. Et ꝙ tẽpus ſit aliquid motus, per hoc manifeſtum eſt, ꝙ ſimul ſentimus motũ & tempus. Contingit enim quandoq; ꝙ percipimus fluxum temporis, quamuis nullum motum particularem ſenſibilẽ ſentiamus. vtpote, ſi ſimus in tenebris, & ſic viſu nõ ſentimus motum alicuius corporis exterioris, et, ſi nos non patiamur aliquam alterationẽ in corporibus noſtris ab aliquo exteriori agente, nullum motum corporis ſentiemus, & tamẽ, ſi fiet aliquis motus in anima noſtra, puta ſecundũ ſucceſſionem cogitationũ & imaginationum, ſubito videtur nobis ꝙ fiat aliquod tẽpus. & ſic percipiendo quęcunq; motum percipimus tempus. & ſimiliter e contra, cum percipimus tempus, ſimul percipimus motum. vnde, cum non ſit ipſe motus, vt probatum eſt, relinquitur ꝙ ſit aliquid motus.

Habet

Obiectio.

Habet autem dubitationẽ quod hic dicitur de perceptione temporis & motus. ſi.n. tempus conſequatur aliquẽ motum ſenſibilem extra animã exiſtentem, ſequitur, ꝙ qui nõ ſentit illum motum non ſentiat tempus, cuius contrarium hic dicitur. ſi autem conſequatur motum animæ, ſequitur, ꝙ res nõ comparentur ad tempus niſi mediante anima, & ſic tempus erit non res naturę, ſed intentio animę ad modũ intentionis generis et ſpeciei. Si autẽ conſequatur vniuerſaliter omnem motũ, ſequitur ꝙ quot ſunt motus, tot ſint tẽpora, quod eſt impoſsibile: quia duo tempora non ſunt ſimul, vt ſupra habitũ eſt. Ad huius igitur euidentiã ſciendũ eſt, ꝙ eſt vnus primus motus, qui eſt cauſa omnis alterius motus, vnde quæcũq; ſunt in eſſe trãſmutabili habent hoc ex illo primo motu, qui eſt motus primi mobilis. Quicũq; autem percipit quemcunq; motum, ſiue in rebus ſenſibilibus exiſtentem, ſiue in anima, percipit eſſe tranſmutabile, & per cõſequens percipit primum motum, quem ſequitur tempus. Vnde quicunq; percipit quemcunq; motum, percipit tempus: licet tempus non conſequatur niſi vnum primum motum, a quo omnes alij cauſantur & menſurantur. & ſic remanet tantum vnum tempus. Secundo ibi.

Quo ad modo tẽpus motus cõſequat.

Tẽpus primũ motum motũ conſequitur.

B

ARGV. *Cùm autem id, quod mouetur ex quodam in quoddam proficiſcatur: magnitudoq; omnis continua ſit: motus profecto magnitudinẽ ſequitur. Quia nanq; magnitudo continua eſt: ideo & motus continuus eſt. at quia motus continuus eſt, et tempus continuũ eſt. Quantus enim eſt motus, tantum & tempus ſemper fuiſſe uidetur.*

Text. 99.

Qm̃ autem quod mouetur, mouetur ex quodam in quiddam, & omnis magnitudo cõtinua eſt, ſequitur magnitudinem motus. Propter id enim ꝙ magnitudo continua eſt, & motus continuus erit: quia vero motus, & tempus. Quãtus enim motus eſt, tantum & tempus videtur fieri.

C

Inueſtigat ſecundã particulam poſitã in definitione temporis. Suppoſito.n. ꝙ tẽpus ſit aliquid motus, conſequẽs.ſ. ipſum, reſtat inueſtigandum, ſm quid tempus cõſequatur motũ, quia ſm prius & poſterius. Circa hoc ergo tria facit, Primo oſtendit quomodo in motu inueniat̃ prius & poſterius, Secũdo quomodo prius & poſterius ſe habeat ad motum ibi. [Eſt aũt prius & poſterius.] Tertio ꝙ tẽpus ſequitur motũ ſecundum prius, & poſterius ibi. [At vero & tẽpus.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit ꝙ continuitas eſt in tẽpore ex motu & magnitudine, Secũdo, ꝙ etiã prius & poſterius ibi. [Prius autẽ & poſterius.] Dicit ergo primo, ꝙ omne, quod mouetur, mouetur ex quodã in quiddã: ſed inter alios motus, primus eſt mot⁹ localis, qui eſt a loco in locum ſm aliquã magnitudinem. Primum autẽ motum conſequitur tẽpus. & ideo ad inueſtigandũ de tẽpore, oportet accipere motum ſm locum. quia ergo motus ſm locum eſt ſm magnitudinẽ ex quodã in quiddã: & omnis magnitudo eſt cõtinua, oportet ꝙ motus conſequatur magnitudinem in cõtinuitate, vt quia magnitudo cõtinua eſt, & motus cõtinuus eſt, & per cõſequens tempus etiã continuum eſt, quia quãtus eſt motus primus, tantũ fieri tempus videtur: non autẽ tempus menſuratur ſecundũ quantitatem cuiuſcunq; motus, quia tardus mouetur ſecundũ paucum ſpatium in multo tempore, velox autem econuerſo: ſed ſolum quantitatem primi motus ſequitur tempus. Secundo ibi.

Tertia 99.

Tex. 100.

Infra.

D

ARGV. *Atqui prius & poſterius in loco eſt primo, atq; poſitione. Cùm vero in magnitudine ſit, in motu quoq; ſimilitudine rationis prius eſſe poſterius' ue neceſſe eſt. At vero prius atque poſterius in tempore etiam eſt, ex eo ſanè, quia ſemper alterum ipſorum alterum ſequitur.*

Prius aũt & poſterius in loco primũ ſunt. hęc aũt poſitione ſunt determinata. Qm̃ autẽ in magnitudine prius et poſterius eſt, neceſſe eſt ĩ motu prius & poſteriꝰ eſſe proportionaliter ijs, quę

A

ſunt ibi. At vero & in tp̃e eſt prius & poſterius propter id, q̃a ſequit̃ ſemp̃ alterũ, alterũ ipſorũ.

Oſtendit etiã, ꝙ idẽ ordo cõſyderatur in priori & poſteriori. & dicit, ꝙ prius & poſterius ſunt prius in loco ſiue in magnitudine. et hoc ideo quia magnitudo eſt quãtitas poſitionẽ habens. de ratione autẽ poſitionis eſt prius & poſterius. vnde ex ipſa poſitione locus habet prius & poſterius. Et, quia in magnitudine eſt pri⁹ & poſteri⁹, neceſſe eſt, ꝙ in motu ſit prius & poſterius proportionaliter his [quæ ſunt ibi]. ſ. in magnitudine, & in loco. & per conſequens etiã in tẽpore eſt prius et poſterius: q̃a motus et tẽpus ita ſe habẽt, ꝙ ſemper alterũ eorum ſequitur ad alterũ. Deinde cũ dicit.

Prius autem in motu poſterius' ue, ſubiecto quidem eſt motus, ipſo autem eſſe diuerſum eſt, & non eſt motus. ARGV.

Eſt autem prius & poſterius ipſorum in motu. id quidem quod eſt, motus eſt: tamen eſſe ipſius alterum eſt, & non eſt motus.

Oſtendit quomodo prius et poſterius ſe habẽt ad motũ. & dicit, ꝙ prius & poſterius ipſorum, ſ. temporis & motus, quantum ad id, quod eſt, motus eſt: tñ ſecundum rationem eſt alterũ a motu, et non eſt motus. De ratione.n. motus eſt, ꝙ ſit actus exiſtentis in potentia: ſed ꝙ in motu ſit prius & poſterius, hoc contingit motui ex ordine partium magnitudinis. Sic igitur prius & poſterius ſunt idem ſubiecto cũ motu, ſed differunt ratione. Vnde reſtat inquirendum, cum tempus ſequatur motum, ſicut ſupra oſtenſum eſt, vtrum ſequatur ipſum inquantum eſt motus, an inquantum habet prius & poſterius. Deinde cum dicit.

Atqui tempus quoq; cognoſcimus, cum motum definimus, priore poſteriore' ue definientes. Atq; tunc fuiſſe dicimus tempus, cùm prius in motu poſteriusue ſenſerimus. ARGV.

At uero & tempus cognoſcimus, cum definimus motum, prius & poſterius determinantes: & tunc dicimus fieri tempus, quando prioris & poſterioris in motu ſenſum percipimus. Tex. 101.

Oſtendit ꝙ tempus ſequatur motum ratione prioris & poſterioris. Propter hoc.n. eſt oſtenſum ꝙ tempus ſequitur motum: quia ſimul cognoſcimus tempus & motum. ſm illud ergo tempus ſequitur motũ, quo cognito in motu cognoſcitur tempus: ſed tũc cognoſcimus tempus, cum diſtinguimus determinando prius & poſterius, & tunc dicimus fieri tempus, quando accipimus ſenſum prioris & poſterioris in motu. Relinquitur ergo ꝙ tempus ſequitur mot⁹ ſm prius & poſterius. Deinde cum dicit.

Hoc autem ipſo definimus, quod aliud atq; aliud ipſa, aliud quid inter ipſa medium eſſe exiſtimamus. Nã, cum extrema alia, medio intelligimus eſſe, et animus ipſa, nunc duo dicit, alterũ prius, alterum poſterius, tũc & hoc ipſum tẽpus dicimus eſſe. Quod.n. ipſo nunc definitur, id tempus eſſe uidetur, et ſupponitur. Cum igitur ipſum nũc, ut unum ſentimus, et nõ aut ut prius in motu poſteriusuè, aut ut idẽ quidem, nõ autem prioris cuiuſdam, poſteriorisuè, tempus tunc nullũ fuiſſe uidetur: quoniã neq; motus. Sed, cũ prius ſentimus atq; poſterius, tunc & tẽpus dicimus eſſe. hoc.n. eſt Tẽpus, numerus motus per ipſum prius poſteriusuè. Nõ ergo tempus eſt motus, ſed ut motus ipſe numerum habet. ARGV.

Determinamus autem in accipiendo aliud et aliud ipſum, et medium ipſorũ alterum. Cùm n. altera extrema medij ĩtelligimus et duo dicat anima ipſa nunc, hoc quidẽ prius, illud vero poſterius, tunc & hoc dicimus eſſe tẽpus. Determinatum.n. ipſo nũc tẽpus eſſe videtur & ſupponat̃. Quãdo igitur tanq̃ vnum ipſum nũc ſentimus, Tex. 102.

& non ſit ſicut prius et poſterius in motu, aut vt idem quidē, non autem prioris & poſterioris alicuius, non videtur tempus fieri vllū nec motus. Cùm autē prius & poſterius eſt, tūc dicimus tēpus. hoc enim eſt Tempus, numerus motus ſm prius & poſterius. Non ergo motus tempus eſt, ſed ſecundum ꝙ numerum habet motus. E

Definitio temporis.

Oſtendit quod motus tēpus ſit, quia numerus motus. & hoc etiā oſtendit eodem medio, ſ. per cognitionē temporis ex motu. Manifeſtū eſt. n. ꝙ tunc eſſe tēpus determinamus, cum accipimus in motu aliud & aliud, & accipimus aliqd medium inter ea. Cum. n. intelligimus extrema diuerſa alicuius mediū, & anima dicat, illa eſſe duo nūc, hoc prius, illud poſterius, quaſi numerādo prius & poſterius in motu, tunc hoc dicimus eſſe tēpus. Tēpus. n. determinari videtur ipſo nūc. & hoc ſupponat ad preſens, quia poſtea erit magis manifeſtum. Qñ igitur ſentimus vnū nunc, & nō diſcernimus in motu prius & poſterius: accipimus idē nunc non vt finē prioris, & principiū poſterioris non videtur fieri tempus: quia neq; eſt motus. ſed, cum accipimus prius & poſterius, & numeramus ea, tūc dicimus fieri tēpus. & hoc ideo, quia tēpus nihil aliud eſt, ꝗ̄ numerus motus ſm prius & poſterius. tēpus. n. percipimus, vt dictū eſt, cū numeramus prius & poſterius in motu. Manifeſtū eſt ergo, ꝙ tēpus nō eſt motus, ſed ſequit motū ſm ꝙ numerat. Vnde eſt numerus motus. Siquis aūt obijciat cōtra prædictā definitionē, ꝙ prius & poſterius tēpore determinant, & ſic definitio eſt circularis. Dicendū eſt ꝙ prius & poſterius ponunt in definitiōe tēporis, ſm ꝙ cauſant in motu ex magnitudine, et nō ſm ꝙ menſurantur ex tēpore. & ideo ſupra Ariſt. oſtēdit, ꝙ prius & poſterius prius ſunt in magnitudine ꝗ̄ in motu, & in motu ꝗ̄ in tēpore, vt hęc obiectio excludat. Deinde cū dicit, F

Obiectio Galeni.
Reſponſio

AROY. *Id ita eſſe hoc indicat ſignum. nam plus quidem et minus numero, plurem uero minoremuè motum, tempore ſolemus diſcernere. Tempus ergo numerus quidam eſt.*

Te. c. 102. Signum eſt autē. plus. n. & minus iudicamus numero: motū autem plurem & minorem tempore: Numerus itaq; quidam tempus eſt.

Manifeſtat prędictam definitionē dupliciter. Primo quidem quodam ſigno. Id enim, quo aliquid iudicamus plus & minus, eſt numerus eius: ſed motum iudicamus plurē & minorem tēpore: tempus igitur eſt numerus. Secundo ibi.

AROY. *Cum uero duplex ſit numerus: (nam & id, quod numeratur, ac numerabile, et id, quo numeramus numerum dicimus:) id quod numeratur, non id quo numeramus, eſt tempus. Sunt autem id, quo numeramus, & id, quod numeratur, non eadem, ſed diuerſa.*

Qm̄ autem numerus eſt dupliciter: (& nanq; quod numeratur, et numerabile numerum dicimus: & quo numeramus:) tēpus autē eſt, quod numeratur, & non quo numeramus. eſt autem alterum quo numeramus, & quod numeratur. H

Manifeſtat quod dictum eſt per diſtinctionē numeri. & dicit, ꝙ numerus dicitur dupliciter. Vno modo id, quod numeratur actu, vel quod eſt numerabile, vtpote cū dicimus decem homines vel decē equos, qui dicitur numerus numeratus: qui eſt numerus applicatus rebus numeratis. Alio modo dicitur numerus quo numeramus, i. ipſe numerus abſolute acceptus, vt duo, tria, quatuor. Tempus autē nō eſt numerus, quo numeramus: quia ſic ſequeretur, ꝙ numerus cuiuslibet rei eſſet tēpus: ſed eſt numerus numeratus, quia ipſe numerus prioris & poſterioris in motu tempus dicitur: uel etiā ipſa, quę ſunt prius & poſterius nūerata. & ideo, licet numerus ſit quātitas diſcreta, tēpus tñ eſt quantitas cōtinua, propter rē numeratā, ſicut decē menſuræ panni quoddam cōtinuū eſt: quāuis denarius numerus, ſit quātitas diſcreta,

LECTIO XVIII.

Quo pacto ipſum nunc idem, vel non idem ſit in toto tempore, quomodo item Tempus reſpiciat, connouet vel diſtinguat exactiſſima redditur ratio.

Atq; ut motus alius eſt, atq; alius eſt, ſic & tempus. Tempus autem omne, quod eſt ſimul, eſt idē. Nam ipſum nunc idem eſt ſubiecto: eſſe autem ipſius, diuerſum eſt. AROY.

ET ſicut motus ſemper alius eſt & alius. ſic et tempus. Quod aūt ſimul omne tempus, idē eſt. Ipſum enim nunc idem eſt, ſecundū id, quod Te. c. 103. eſt: eſſe autē ipſi alterum eſt. Ipſum autem nunc Te. c. 104. Tempus menſurat ſm ꝙ prius & poſterius eſt.

Poſtq̄ Philoſophus oſtendit quid eſt tēpus, hic determinat de Nunc. et primo oſtēdit vtrum ſit idem Nunc in toto tēpore vel aliud et aliud: quod ſupra in dubitatione poſitū fuit, Secūdo ex hoc vlterius aſsignat rationem eorum, quæ dicuntur de Nunc ibi. [Manifeſtum autem eſt, & cætera.] Te. c. 105. Circa primū tria facit. Primo ponit, ꝙ nūc quodammodo eſt idem, & quodammodo non eſt idem. Secundo exponit quod dixerat ibi. [Ipſum autem nunc.] Tertio probat ibi. Te. c. 104. [Sequitur. n. ſicut dictū eſt.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum tem Secūda. 104. pus ſit numerus motus, ſicut partes motus ſunt ſemper aliæ & aliæ, ita & partes tēporis. ſed illud, quod ſimul exiſtit de toto tempore, eſt idem, ſ. ipſum nunc. Quod quidem ſecundum id, quod eſt, idem eſt, ſed ratione eſt alterum, ſecūdum quod eſt prius & poſterius. & ſic Nunc menſurat tempus non ſm ꝙ eſt idem ſubiecto, ſed ſm ꝙ ratione eſt alterum et alterum, & prius & poſterius. Secundo ibi.

Atq; tum eſt idem, tum non eſt idem. Nam ut eſt quidem in alio atque alio, differt. Atq; hoc pacto, eſt ipſum nunc. ſubiecto uero, eſt idem. AROY.

Ipſum autē nunc, eſt quidē ſicut idē, eſt vero ſicut non idē. Secundum quidem. n. ꝙ in alio & alio, alterū eſt. (Hoc vero erat ipſi nūc.) in quantum autē quodcunq; ens eſt, ipſum Nūc idē eſt. G

Exponit quod dixerat. & dicit, ꝙ ipſum Nūc, quodammodo ſemper eſt idē, & quodāmodo non idem. inquātum enim ſemper cōſyderatur vt aliud & aliud ſm ſucceſsionē temporis & motus, ſic eſt alterum, & nō idem: ſed ſecundū ꝙ cōſyderatur in ſe, ſic eſt idem. & hoc eſt quod ſupra diximus, ꝙ ipſi eſt eſſe alterum. Nam hoc eſt eſſe ipſi nūc, id eſt ſecundum hoc accipitur ratio ipſius, vt conſyderatur in decurſu temporis & motus: ſed inquantum ipſum nunc eſt quoddam ens, ſic eſt idem ſubiecto. Tertio ibi.

Etenim motus magnitudinem ſequitur, et tempus motum, ut diximus: Quo fit, ut & id, quod fertur, quo motū et prius in ipſo, poſteriuſue cognoſcimus, punctū ſequatur. Hoc igitur ſubiecto quidem eſt idem (eſt. n. aut punctum, aut lapis, aut aliquid aliud tale) Ratione uero diuerſum, perinde atq; Sophiſtæ. Coriſcum in lycio Coriſcū in foro eſſe, ſumunt eſſe diuerſa: & hoc igitur ut alibi eſt atque alibi, eſt diuerſum. At ipſum nunc ſequitur id, quod fertur, perinde atq; tēpus ſequitur motum. Ipſo nanq;, quod fertur, prius in motu, poſteriuſue cognoſcimus. Prius uero poſteriuſue ut numerabile eſt, ipſum profecto eſt nūc. Quare et hoc ipſum ſubiecto quidem eſt idem. Eſt. n. prius aut poſterius quod eſt in motu. Ipſo autem eſſe diuerſum eſt. prius nanq; poſteriuſue ut numerabile eſt, ipſum eſt Nunc. AROY.

Sequitur. n. ſicut dictum eſt, magnitudinem motus: hūc autem tēpus, ſicut diximus. & ſimiliter igitur punctū id, quod fertur, quo motum cognoſcimus, & prius i ipſo et poſterius. hoc quā quidē quodcunq; ens eſt, idem eſt, punctum. n. aut

aut lapis, aut aliquid aliud huiuſmodi eſt: ratiōe autem aliud eſt. ſicut Sophiſtę accipiūt alterum, Coriſcum in theatro eſſe, & Coriſcum in foro. et hoc igitur in eo quod alibi & alibi, eſt alterum. Id autem, quod fertur, ſequitur ipſum nūc, ſicut tempus motum. Eo enim quod fertur cognoſcimus prius & poſterius in motu. Secundum autem quod numerabile, prius & poſterius ipſum nunc eſt. Quare & in his, quod quidē ens nunc eſt, idem eſt. prius. n. & poſterius eſt, quod in motu: ipſum autem eſſe alterum. Secūdum. n. ꝙ numerabile eſt prius & poſterius, ipſum nunc eſt.

Probat quod dixerat. Et primo probat, ꝙ Nūc eſt idem ſubiecto, ſed alterum & alterum ratione, Secundo, ꝙ ipſum Nunc menſuret tempus ibi. [Et notum autem maxime.] (Infra.) Dicit ergo primo, ꝙ, ſicut ſupra dictū eſt, motus quantum ad continuitatē, & prius & poſterius, ſequitur magnitudinem, & tēpus motum, ſicut dictum eſt. Imaginemur igitur ſecundum Geometras, ꝙ punctus motus faciat lineā, ſimiliter oportebit aliquid eſſe idē in tēpore, ſicut eſt aliquid in motu. Si autem punctū motum ſuo motu faciat lineam, ipſum punctum, quod fertur, eſt quo cognoſcimus motum, et prius & poſterius in ipſo. Non. n. motus percipitur niſi ex hoc, ꝙ mobile aliter & aliter ſe habet. & ſecundū id, quod pertinet ad praecedentem diſpoſitionē mobilis, iudicamus prius in motu: ſecundum autē id, quod pertinet ad ſequentem diſpoſitionem mobilis, iudicamus poſterius in motu. Hoc ergo quod mouetur, quo motū cognoſcimus, & diſcernimus prius & poſterius in ipſo, ſiue ſit pūctū, ſiue ſit lapis, ſiue quodcūq; aliud: ex ea parte, qua eſt quoddā ens, quodcunq; ſit, eſt idem, ſ. ſubiecto, ſed ratione eſt alterum: & hoc modo Sophiſtae utūtur altero, cum dicunt, Coriſcum alterū eſſe in theatro, & in foro, ſic arguentes ſecundum ſophiſma accidētis. Eſſe in foro eſt aliud ab eo, quod eſt i theatro: ſed Coriſcus eſt nunc in foro, nunc in theatro: ergo eſt alius a ſe. Sic igitur patet, ꝙ id, quod mouetur, eſt alterum ſecundum rationem, in eo quod eſt alibi & alibi: licet ſit idē, ſubiecto, ſed ſicut tēpus ſequitur ad motum, ita ipſum nūc ſequitur ad id, quod fertur, & hoc probat: quia per mobile cognoſcimus prius & poſterius in motu. cum. n. inuenimus mobile in aliqua parte magnitudinis, per quā mouetur, iudicamꝰ ꝙ motus, qui fuit per vnā partem magnitudinis prius pręteriit, & per aliam partem magnitudinis poſterius ſequit. & ſimiliter in numeratione motus, quae fit per tempus, id quod diſtinguit prius et poſterius temporis, eſt ipſum nūc, quod eſt terminus pręteriti, et principium futuri. Sic igitur nunc ſe habet ad tēpus, ſicut mobile ad motum. ergo ſecundum commutatam proportionē, ſicut tempus ad motum, ita & nunc ad mobile. vnde, ſi mobile in toto motu eſt idē ſubiecto, ſed differat ratione, oportebit ita eſſe, & in nunc, quòd ſit idem ſubiecto, et aliud & aliud ratione: quia illud, quo diſcernitur in motu prius & poſterius, eſt idem ſubiecto, ſed alterū ratione, ſcilicet mobile: & id, ſecundum quod numeratur prius & poſterius in tempore, eſt ipſum nunc.

(Aeternitatis intellectus.) Ex hac autem conſyderatione de facili poteſt accipi intellectus aeternitatis. Ipſum enim nunc inquantum reſpondet mobili ſe habenti aliter & aliter, diſcernit prius & poſterius in tempore, & ſuo fluxu tempus facit, ſicut punctus lineam. Sublata igitur alia & alia diſpoſitione a mobili, remanet ſubſtantia ſemper eodem modo ſe habens. Vnde intelligitur nunc, vt ſemper ſtans, & non vt fluens: nec habens prius & poſterius. Sicut igitur nunc temporis intelligitur, vt numerus mobilis, ita nunc aeternitatis intelligitur vt numerus, vel potius vt vnitas rei, ſemper eodem modo ſe habentis. Secundo ibi.

(ARGV.) *Eſt etiam hoc maxime notum. Nam & motio ob id, quod mouetur, et latio ob id, quod fertur, eſt nota. Eſt enim hoc aliquid id quod fertur, motus uero, non eſt. Eſt igitur,*

A *tum idem id, quod nunc dicitur ſemper, tum nō idem. quippe cum, & id quod fertur, tales ſubeat modos.*

Et notum maxime hoc eſt. Etenim motus eſt propter id, quod mouetur: & loci mutatio propter id, quod fertur: hoc aliquid enim eſt quod fertur, motus autem, non. Eſt igitur ſicut idē ipſum, quod nunc dicitur, ſemper: eſt autem ſicut non idem. & nanq; eſt ſimiliter, quod fertur.

Oſtendit vnde habeat menſurare nunc tempus. & dicit, ꝙ hoc ideo eſt: quia id, quod eſt maxime notum in tempore nunc eſt. & vnumquodq; mēſuratur per id, quod eſt maxime notum ſui generis, vt dicitur in. 10. Metaphy. & hoc etiam oſtēdit ex habitudine motus ad mobile. (Lectio 2. in principio.) quia motus cognoſcitur per id, quod mouetur: & loci mutatio per id, quod localiter fertur, quaſi minus notum per magis notū. quod ideo eſt, quia id, quod mouetur. [eſt hoc aliquid.] id
B eſt, res quaedam per ſe ſtans. quod non conuenit motui. vnde mobile eſt notius motu, & per mobile cognoſcit motus. & ſimiliter tempus per ipſum nunc. & ſic concludit cōcluſionem principaliter intentam, ꝙ id, quod dicitur nūc, ſemper eſt idem quodammodo, & quodammodo non: quia ſimiliter eſt de mobili, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

(ARGV.) *Patet etiam nunc ipſum non eſſe, ſi tempus non ſit, & tempus non eſſe, ſi non ſit ipſum nunc. Nam ut ſimul ſunt id quod fertur, & latio, ſic & numerus eius quod fertur, et numerus ipſius etiam lationis ſunt ſimul. Eſt enim tempus quidem numerus lationis. Ipſum autē nunc eius quod fertur, perinde atque unitas numeri.*

(Tex. c. 103.) Manifeſtum eſt autem, ꝙ, niſi tempus ſit, ipſum nunc non erit: &, ſi ipſum nunc non erit, tēpus non erit. Sicut enim ſimul ſunt, quod fertur, & loci mutatio, ſic et numerus, qui eſt eius quod
C fertur, & qui eſt loci mutationis. Tempus enim eſt loci mutationis numerus: ipſum autem nunc eſt, vt quod fertur, vt vnitas numeri.

Aſsignat rationem eorū, quę dicuntur de Nūc. & primo eius, quod dicitur, ꝙ nihil eſt temporis niſi nunc, ſecundo eius quod dicitur, ꝙ nunc diuidit & continuat tēporis partes ibi. [Et continuū autem.] (Infra.) Tertio eius quod dicitur, ꝙ nunc non ſit para tēporis ibi. [Et adhuc manifeſtum.] (Tex. c. 107.) Dicit ergo primo, manifeſtum eſſe ꝙ, ſi non ſit tempus, nō erit nunc: & ſi non erit nunc, non erit tempus. & hoc ex habitudine motus ad mobile. Sicut enim loci mutatio, & id, quod fertur, ſunt ſimul, ſic & numerus eius quod fertur, ſimul eſt cum numero localis motus: ſed tēpus eſt numerus loci mutationis, ipſum autē nunc cōparatur ad id, quod fertur, non quidem ſicut numerus (quia nunc indiuiſibile eſt) ſed ſicut vnitas numeri. relinquitur igitur, ꝙ tempus & nunc non ſunt ſine inuicem. (Nota.) Attendendum eſt autem, ꝙ tempus ſem-
D per cōparatur loci mutationi, qui eſt primus motuum. tempus. n. eſt numerus primi motus, vt dictū eſt. Secundo ibi.

(ARGV.) *Eſt praeterea tempus ipſo nunc continuum, atq; diuiſum. Hoc enim ad lationem, & ad id, quod fertur, accommodatur. Nam motus ac latio una eſt, ipſo ſane, quod fertur, propterea quòd unum eſt, & non ſubiecto (ſic enim intercapedines eſſe poſſunt) ſed ratione. Diſtinguit etiam hoc priorem poſterioremq; motum.*

Et continuum tēpus eſt ipſi nūc: & diuiditur ſecundū ipſum nūc. Sequitur. n. hoc ad loci mutationē, & ad id, quod fert. Motus. n. & loci mutatio vna eſt ab eo quod fertur: quia vnū & non quodcunq; ens (etenim deficeret) ſed ratione. & nāq; determinat priorē & poſteriorē motū hoc.

Aſsignat rationē eius quod dicitur, ꝙ tempus continuatur, & diuiditur ſecundū nunc. Et primo ex parte motus et
Infra. mobilis. Secundo ex parte lineæ & pūcti ibi. [Sequitur autem & hoc.] Dicit ergo primo, ꝙ iam ex dictis patet, ꝙ tēpus eſt continuum ipſi nūc, i. continuatur per ipſum, & diuiditur per ipſum. Et hoc etiā conſequēs eſt ad id, quod inuenitur in loci mutatione, cuius numerus eſt tēpus: & in eo quod fertur ſecundum locum, cui reſpondet ipſum nunc. Manifeſtum eſt. n. ꝙ omnis motus habet vnitatem ab eo, quod mouetur: quia. ſ. id quod mouetur eſt vnum & idem manens in toto motu: et nō eſt indifferenter id, quod mouetur vno motu manente, quodcunq; ens, ſed illud idem ens, quod prius incepit moueri: quia, ſi eſſet aliud ens, quod poſtea moueretur, deficeret primus motus: & eſſet alius mot⁹ alterius mobilis. Et ſic patet, ꝙ mobile dat vnitatē motui, quæ eſt eius continuitas. Sed verum eſt, ꝙ mobile eſt aliud & aliud ſecundum rationem, & per hunc modum diſtinguit priorem & poſteriorem partem motus: quia ſecūdum ꝙ conſyderatur in vna ratione vel diſpoſitione, cognoſcitꝰ, ꝙ quæcunq; diſpoſitio fuit in mobili ante illam aſsignatā, pertinebat ad priorem partem motus, quæcunque autem poſt hanc erit, pertinebit ad poſteriorem. Sic ergo mobile, & continuat motum, & diſtinguit ipſum. & eodem modo ſe habet nunc, ad tempus. Secundo ibi.

AROY. *Atq; hoc etiam accommodatur quodammodo pūcto. etenim punctum et continuat longitudinem, et diſtinguit: nam huius principium eſt, illius finis. Verum, cum hoc puncto quiſpiam ipſum ſumit, ut ipſo tāquàm duobus utatur, tunc ſtetur neceſſe eſt, ſi punctum idem principium erit ac finis. Ipſum autem nūc, quia id, quod fertur mouetur, aliud eſt atq; aliud ſemper. Quare tempus eſt numerus, non hoc ſanè, quod nunc ipſum perinde atq; punctum idem principium ſumitur, atq; finis, ob id porro quod antea diximus. tunc. n. erit uſus medij puncti tāquàm duorū. Quare fiet, ut ſtetur. Sed hoc potius, quòd eā in hoc ipſa nūc ſubeūt rationem, quam extrema lineæ in eadem. atq; nō ut partes.*

Sequitur autē & hoc quodammodo ad punctum. & punctum. n. continuat longitudinem, & determinat. eſt. n. huius quidem principium,
Te.cō.106. illius autem finis. Sed, cùm ſic quidem accipiat aliquis, tanꝗ duobus vtēs vno, neceſſe eſt ſtare, ſi principiū & finis idem punctū erit. Ipſum autem nunc, propter id, ꝙ mouetur quod fert, ſemper alterū eſt. Quare tempus numerus eſt, nō ſicut eiuſdem pūcti, quia eſt & principiū & finis, ſed ſicut vltima eiuſdē magis, & nō ſicut partes, & propter quod dictum eſt. medio enim pūcto, tanquā duobus vtetur. Quare quieſcere accidet.

H Aſsignat eiuſdem rationē ex parte lineæ & puncti. & dicit, ꝙ hoc quod dictū eſt de tempore & Nunc, conſequitur quodāmodo ad id, quod inuenitur in linea et puncto. quia punctum continuat lineā, & diſtinguit ipſam, inquantum eſt principiū vnius partis & finis alterius. Sed tn̄ differēter ſe habet in linea, & puncto, & tēpore, et nunc. quia punctū eſt quoddā ſtans, & linea ſimiliter: vnde poteſt homo accipere idem punctū bis, et vti eo vt duobus, vt. ſ. principio et fine. & cū ſic vtimur puncto vt duobus, accidit quies. ſicut patet in motu reflexo, in quo id, quod erat finis primi motus, eſt principiū ſecundi motus reflexi. Et propter hoc probatur infra in Octauo, ꝙ motus reflexus, nō eſt continuus, ſed intercidit quies media. ſed ipſum nūc non eſt ſtans, propter id, quod reſpōdet mobili, quod ſemper fertur durante motu. & propter hoc, oportet nūc eſſe ſemper alterum et alterum ſecundū rationem, vt ſupra dictum eſt. Et ideo, cum tempus ſit numerus motus, nō hoc modo numerat motū, ꝙ aliquid idem tēporis accipiatur, vt principium vnius, et

E finis alterius: ſed magis numerat motū accipiendo duo vltima tēporis, ſ. duo nunc, quę tn̄ nō ſunt partes eius. Et quare cōperat iſte modus numerandi in tēpore magis ꝗ̄ alius, quo per punctum numerantur partes, inquantū eſt principium & finis, ratio eſt, quæ dicta eſt. quia ſecundum hunc modū vtitur aliquis puncto, vt duobus: & ſic accidit quies media, quæ non poteſt eſſe in tempore & motu. Non tamē intelligendum eſt per id quod dicitur, ꝙ idem nunc nō ſit principium futuri & finis præteriti: ſed ꝙ non percipimus tempus numerando motum per vnum nūc, ſed magis per duo, vt dictum eſt: quia ſequeretur, ꝙ in numeratione motus idem nunc ſumeretur bis. Deinde cum dicit.

Patet. n. neq; nunc ipſum tēporis eſſe partem, neq; diuiſionem motus. Quemadmodū neq; puncta ſunt lineæ partes, ſed duæ lineæ ſemper. Ipſum igitur nūc, ut eſt quidem finis tēpus non eſt, ſed accidit. ut autē numerat numerus eſt. Nā fines quidē illius ſunt ſolū, cuius ſunt fines. Numerus AROY.
F *autem horū equorum, denarius inquàm, et alibi etiam eſt.*

Et adhuc manifeſtū, ꝙ nulla pars ipſum nunc tēporis eſt, neq; diuiſio motus, ſicut neq; puncta lineæ. lineæ enim duæ partes vnius ſunt. Secundum quidem igitur, ꝙ eſt terminus, ipſum nunc non eſt tempus, ſed accidit, ſecūdum vero ꝙ numerat, numerus. Termini quidem enim illius ſolum ſunt, cuius ſunt termini. Numerus autē qui eſt horum equorum decem, alibi & alibi eſt. te.cō.107.

Aſsignat rationē eius quod dicitur, ꝙ nunc, non eſt pars temporis, & dicit. Manifeſtum eſſe, ꝙ nunc non eſt pars tēporis, ſicut neq; id, per quod diſtinguitꝰ motus, non eſt pars motus, ſ. aliqua diuiſio ſignata in mobili, ſicut etiā nec puncta ſunt partes lineæ. duæ. n. lineæ ſunt partes vnius lineæ. Manifeſtat autē proprietates ipſius temporis ex motu & linea. quia, ſicut dictū eſt ſupra, motus eſt continuus propter
G magnitudinem: & tēpus propter motū. Concludit ergo finaliter, ꝙ ipſum nunc, ſecundum ꝙ eſt terminus quidam, non eſt tempus, ſed accidit ipſi, vt terminus terminato: ſed ſecundum quòd tempus numerat alia, ſic etiam nunc eſt numerus aliorum quàm temporis. Et huius ratio eſt, quia terminus non eſt niſi eius cuius eſt terminus: ſed numerus poteſt eſſe diuerſorum, ſicut numerus decem equorum, numerus eſt & aliarum rerum. Sic igitur nunc non eſt terminus ſolius temporis, ſed eſt numerus omnium mobilium, quæ mouentur in tempore.

LECTIO XIX.

Quis nam numerus motus tempus ſit, nonnullorum etiam de ipſo dictorum rationes redduntur.

Patet igitur tempus numerum eſſe motus per prius poſteriuſue, et continuum etiam eſſe, cum ſit continui numerus uti diximus. Numerus autē minimus abſolutus quidem eſt dualitas, inquàm, ipſa: quidam autem partim eſt, AROY.
H *partim non eſt. uelut i lineæ multitudine quidem, minimus eſt, duæ inquàm lineæ, aut una, magnitudine autem eſſe non poteſt. omnis nanque linea diuiditur ſemper. Quare ſimiliter & tempus. numero quidem minimum unum uel duo, magnitudine uero non eſt.*

Qvod quidem igitur tempus numerus motus ſecundum prius & poſterius ſit, & continuum (continui nanque) manifeſtum eſt. Minimus autem numerus, quidam ſimpliciter quidem eſt, vt dualitas eſt: quidam autem numerus eſt, qui eſt quidem ſic, eſt autem tanquàm non ſic. vt lineæ minimum multitudine quidem eſt duæ aut vna, magnitudine autem nō eſt minimum: ſemper enim diuiditur omnis linea. Te.cō.108.

Quare

Quare ſimiliter, & tempus. minimum enim quidem eſt ſecundum numerum vnum aut duo, ſecundum vero magnitudinem non eſt.

Poſtq̃ Philoſophus deſſiniuit tempus, hic ex definitione data reddit rationẽ eorum, quę dicũtur de Tempore. Et circa hoc quatuor facit. Primo oſtẽdit quomodo in Tempore inuenitur minimũ, & quomodo non, Secundo quare tempus dicitur multũ & paucum, breue & lõgum, non autem
Te.cō.109. velox & tardum ibi. [Manifeſtum autem propter quid.] Tertio oſtẽdit quomodo tẽpus ſit idẽ, et quomodo non ibi.
Te.cō.110. [Et idem autem vbiq;.] Quarto quomodo tempus cogno
Te.cō.112. ſcitur motu, & e contra ibi. [Non ſolum autẽ motu.] Dicit ergo primo, ꝙ manifeſtũ eſt ex definitione temporis prius data, ꝙ tẽpus eſt numerus motus ſm prius & poſterius, vt ſupra expoſitum eſt. & iterũ manifeſtum eſt ex præmiſſis, ꝙ tempus eſt quoddã cõtinuum. licet autẽ non habeat continuitatem ex eò, ꝙ eſt numerus, habet tñ cõtinuitatem ab eo, cuius eſt numerus: quia eſt numerus cõtinui, ſ. motus, vt
B ſupra dictum eſt. Nõ eſt autẽ tempus numerus ſimpliciter, ſed numerus numeratus. In numero autẽ ſimpliciter eſt inuenire aliquẽ minimum numerum, ſ. dualitatem. Sed, ſi accipiamus numerũ quendam, ſ. numerum alicuius rei continuę, quodãmodo eſt inuenire minimum, et quodammodo non: quia ſecũdum multitudinem eſt inuenire minimum, non autem ſecũdum magnitudinẽ. ſicut in multis lineis ſecundum multitudinẽ quidem eſt minimum, vt vna linea, vel duę. vna quidẽ ſi accipiatur id, quod eſt minimum ſimpliciter in numero: duę autẽ ſi accipiatur id, quod eſt minimũ in genere numeri, habens rationẽ numeri. Sed in lineis non eſt inuenire minimũ ſecundum magnitudinem, vt ſit, ſcilicet aliqua linea minima, quia ſemper eſt diuidere quãcunq; lineam. Et ſimiliter dicendum eſt de tempore, quia eſt inuenire in eo minimum ſecundum multitudinem, ſcilicet vnũ vel duo, vt puta aut vnum annũ, aut duos annos, aut duos dies, aut horas: ſed minimum ſecundum magnitudinem non eſt inuenire in tempore: quia cuiuslibet tẽporis
C dati eſt accipere partes, in quas diuiditur. Secundo ibi.

In numero ſimpliciter ẽ inuenire aliquẽ minimũ numerum, ſ. dualitatẽ: in numero autẽ tali quãdoq; ſic quandoq; autem non.

ARGV. *Perſpicuum etiam eſt, et cur uelox quidem ac tardum non dicitur: multum autem et paucum, & longum ac breue dicitur. quò nanq; continuum eſt, hòc longum et breue: quò uero numerus eſt, hòc multũ ac paucum dicitur. Velox autem & tardum non eſt, quippe cum neq; numerus quo numeramus uelox ullus ſit, atq; tardus.*

Te.cō.109. Manifeſtum eſt autem, propter quid tardum & velox non dicitur: multũ autem & paucum, & breue & longũ. ſecundum enim quod continuum eſt, longum & breue dicitur: ſecundum autem ꝙ numerus, multum & paucum. velox autem & tardum non eſt. neq; enim numerus, quo numeramus, velox & tardus vllus eſt.

D Aſſignat rationem, quare tempus non dicitur tardũ aut velox, ſed dicitur multũ & paucum, breue & longum. Iam enim oſtenſum eſt, ꝙ tẽpus, & numerus eſt, et continuũ eſt. inquantum ergo eſt continuum, dicitur tempus & lõgum & breue, ſicut & linea: inquãtum autẽ numerus eſt, dicitur & multũ & paucum. Eſſe autem & velox et tardum nullo modo competit numero, neq; numero ſimpliciter, vt manifeſtum eſt, neq; etiam poteſt cõuenire numero alicuius rei. Nam eſſe velox vel tardũ dicitur de aliquo ſm ꝙ eſt numeratum. dicitur. n. velox motus, eò ꝙ paruo tempore numeratur: tardum autem e contra. vnde manifeſtum eſt, ꝙ tempus nullo modo poteſt dici velox vel tardum. Tertio ibi.

ARGV. *Eſt etiam idem ſimul ubique. non eſt autem idem tempus prius poſteriuſue. quoniam & mutatio præſens quidem eſt una: facta uero futuraq; alia. Tempus autem numerus eſt, non quo numeramus, ſed qui numeratur. Atq;*
A *hoc ſanè aliud eſt prius atque poſterius ſemper. nam ipſa nunc alia ſunt, ut patet, Eſt autem unus idemq; numerus centum hominum, centumque equorum: at ea, quorum eſt numerus, equi, inquàm, & homines, ſunt diuerſa.*

Et idem etiã vbiq; ſimul. prius autem et poſterius nõ idem. quia et mutatio pręſens quidẽ vna eſt: facta autẽ & futura altera eſt. Tẽpus autẽ numerus eſt, nõ quo numeramus, ſed quod numeraĩ, vel numeratus. Huic autẽ accidit prius & poſterius ſemper eſſe altera. ipſa. n. nũc ſemp altera. Eſt autẽ numerus vnus quidẽ & idẽ qui eſt centum equorũ, & qui eſt cẽtum hominum: quorũ aũt numerus eſt altera ſunt, vt eq ab hominibus. Te.cō.110.

Oſtendit quomodo tẽpus ſit idem, & quomodo nõ idẽ, Et primo quomodo ſit idẽ vel nõ idem ſimpliciter, Secun-
B do quomodo ſit idem ſm quid ibi. [Amplius ſicut contingit.] Dicit ergo primo, ꝙ tẽpus ſimul exiſtẽs eſt idẽ vbiq;, id eſt reſpectu omniũ quæ mouentur vbiq;. non. n. diuerſificatur ſecundũ diuerſa mobilia, ſed diuerſificatur ſecundũ diuerſas partes eiuſdẽ motus. Et iden tẽpus prius, & tẽpus poſterius nõ eſt idem, & hoc ideo, quia prima mutatio pręſens, cuiꝰ primo et principaliter numerus tẽpus eſt, una eſt. ſed huius mutationis altera pars eſt, quæ iã facta eſt & pertranſiit: & altera, quæ futura eſt. Vnde & tempus alterũ eſt quod prius fuit, & alterũ quod futurũ eſt. & hoc ideo, quia tempus non eſt numerus ſimpliciter, ſed numerus alicuius rei numeratę, ſ. prioris & poſterioris in motu. et huic numero ſemper accidit eſſe alterum, & prius et poſterius propter hoc, ꝙ ipſa nunc ſecundum ꝙ ſe habent prius & poſterius ſemper ſunt altera. Si autem eſſet numerus ſimpliciter, tunc eſſet idem tempus & mutationis, quæ pręterijt, & eius, quę futura eſt. quia numerus ſimpliciter eſt vnus et idem diuerſorum numeratorum, vt centum equorum & cẽtum homi- Te.cō.111.
C num: ſed numerus numeratus eſt alius diuerſorũ. cẽtum. n. equi ſunt aliud quid a centũ hominibus. & quia tẽpus eſt numerus prioris & poſterioris in motu, nã alia ſunt, quę in motu ſe habẽt vt prius, ſecundũ id, quod pręterijt de motu: & alia vt poſterius, ſecundũ id quod ſequiĩ, propter hoc eſt aliud tempus præteritum, & aliud futurum. Secundo ibi.

Præterea ut motus idem ac unus, iterum atque iterum eſſe poteſt, ſic & tempus idem unumque eſſe poteſt, uelut annus, uer, autumnus. ARGV.

Amplius ſicut cõtingit motum eſſe eundem & vnum iterum & iterum, ſic & tempus contingit, vt hyemem, aut ver, aut autumnum. Te.cō.111.

Oſtẽdit quomodo tẽpus reiteratur idem, ſecundũ quid. Et dicit, ꝙ ſicut reiterari vnũ & eundem motũ cõtingit, ſic contingit reiterari vnũ & idem tẽpus. reiteratur. n. idẽ motus ſpecie, ſed nõ numero: quia ab eodẽ ſigno arietis, a quo
D primo mouebatur Sol, & poſtea mouebitur. Et ideo ſicut prius fuit hyems, aut ver, aut æſtas, aut autumnus, ita erit, non quidem vnũ numero, ſed ſpecie. Deinde cum dicit.

Atqui non ſolum tempore motum, ſed etiam tempus motu metimur ex eo ſanè, quia a ſeſe uiciſſim definiuntur. Nam tempus quidem definit motum, quippe cũ ſit ipſius numerus, uti diximus. motus autem tempus. Atq; multum paucumue dicimus tempus, motu metientes ipſum, perinde atq; numerũ re numerabili numerabimus, ut uno equo numerum ipſum equorum. Etenim numero quidem multitudinem equorũ: uno autem equo, numerũ ipſum rurſus equorũ cognoſcimus. ſimiliter fit, et in tẽpore, atq; motu. Tempore nanq; motum, motu uero tempus metimur. ARGV.

Non ſolum autẽ motum tempore metimur, ſed motu tẽpus, propterea ꝙ definiunĩ ſe inuicẽ. Te.cō.112.

Tempus

Tempus quidē.n.determinat motum,cū ſit numerus ipſius: motus autem,tempus. Et dicimus multum aut paucū eſſe tēpus,motu mēſurantes, ſicut & numerabilibus numerū. Numero quidē equorum multitudinē cognoſcimus. Iterū autē vno equo equorū numerum ipſum: ſimiliter autem,& in tempore & motu eſt. Tempore quidē enim motum, motu autē tempus menſuramus.

Oſtendit,ꝙ ſicut motū cognoſcimus tempore,ita & tempus motu. & hoc primo ex ratione numeri & numerati. Secundo ex ſimilitudine magnitudinis motus ibi. [Et hoc rationabiliter,&c.] Dicit ergo primo,ꝙ non ſolum menſuramus motū per tempus,ſed etiam menſuramus tempus per motum,propter hoc,ꝙ inuicē definiuntur: oportet.n.accipere quantitatē vnius,ſecūdum quantitatē alterius. quod enim tēpus determinet motū ex hoc contingit, quia eſt numerus ipſius. ſed e cōtra motus determinat tempus quo ad nos. percipimus.n.interdum quātitatē temporis ex motu, vtpote,dicimus tēpus eſſe multum vel paucum ſecundum menſuram motus nobis certā: quia & ipſum numerum aliqn̄ per numerabilia cognoſcimus & e cōtra. Cognoſcimus enim numero,equorū multitudinē: & iterum vno equo cognoſcimus numerū equorū. Non.n.ſciremus quot ſunt milliaria,niſi ſciremꝰ quid eſt miliare. Et ſimiliter eſt in tēpore & motu. quia,cū eſt nobis circa quātitas temporis,quantitas autē motus ignota: tunc tēpore menſuramus motū,& e contra,qn̄ motus eſt notus,et tēpus ignotum. Secundo ibi. F

ARGV. *Idq; accidit non ſine ratione profectò. Sequitur.n.magnitudinem motus: & tempus motum hòc ſane,quò quanta & continua atq; diuiſibilia ſunt. Quia nanq; magnitudo eſt talis,Ideo motus his eſt affectus. tempus autē ob motum eſt tale. Atq; metimur & magnitudinem motu,& magnitudine motum. Nam,ſi ambulatio multa ſit, uiam multam dicimus eſſe: & hanc rurſus multā,ſi uia ſit multa. Similiter & tempus,ſi motus,& motum,ſi tempus.* G

Tex.co.113. Et hoc rationabiliter accidit. Imitatur.n.magnitudinem quidē motus,hunc autem tempus, eò,ꝙ quanta & continua ſint & diuiſibilia. propter magnitudinē.n.eſſe huiuſmodi,motus hæc ſuſtinet. propter autē motum tempus. Et menſuramus magnitudinem motu, & motum,magnitudine. multam.n.dicimus eſſe viā, ſi proceſſus multus: & hunc multum,ſi via multa. Sic igitur & tempus,ſi motus. & motum,ſi tempus.

Oſtēdit idem ex comparatione motus ad magnitudinē. & dicit,ꝙ rationabiliter accidit,ꝙ dictū eſt de Tempore & Motu. quia ſicut motus magnitudinē imitatur in quantitate & continuitate & diuiſibilitate, ita & tempus imitatur motum. hæc.n.in motu inueniūtur propter magnitudinē, & in tempore propter motum. Menſuramus autem magnitudinem per motum: et motum per magnitudinē. dicimus enim multam eſſe viam, quando percipimus motum noſtrum fuiſſe multum: & e contra,quādo conſyderamus magnitudinem viæ,dicimus motum noſtrum fuiſſe multum. Et ita etiam de tempore,& motu eſt,vt ſupra dictum eſt. H

LECTIO XX.

Quid ſit in Tempore eſſe,Quæ ſint ea,quæ ſunt in Tempore, & quæ non ſunt in tempore,tempuſq;,vt mouentia, ita & quieſcentia menſurare.

ARGV. *Cum autem tempus menſura ſit motus, ipſiuſque moueri, menſuraret autem motum definiendo motum aliquem, quæ metietur totum, ut longitudinem ulna metitur definiendo magnitudinem aliquam, quæ totam longitudinem metietur. Patet & motum in tempore eſſe,hoc* E *eſſe ſanè, ipſum inquàm, et eſſe ipſius tempore menſurari. Nam ſimul & motum,& eſſe motus metitur. & hoc eſt ipſum in tempore eſſe menſurari ipſius eſſe.*

Tex.co.114. Voniam autem eſt tēpus mēſura motus, & eius quod eſt moueri. menſurat autem ſic motum in determinādo quendā motum,quo menſurabit totū,ſicut longitudinē cubitus, in determinādo aliquam magnitudinem, quæ metitur totum. Et eſt motui in tempore eſſe menſurari tēpore,& ipſum,& eſſe eius. Simul enim & motum,& eſſe motus menſurat, & hoc eſt ipſi in tempore eſſe,menſurari ipſius eſſe.

Poſtq̄ Philoſophus determinauit de Tempore ſecundū ſe,hic determinat de tempore per cōparationem ad ea,quę ſunt in tēpore. Et circa hoc duo facit. Primo cōparat tēpus ad ea,quæ ſunt in tēpore,Secūdo ad ea quæ ſunt in nūc ibi. [Ipſum autē nunc.] Circa primum duo facit. Primo cōparat tēpus ad motum,Secundo ad alia quæ ſunt in tempore ibi. [Manifeſtum autē quia.] Circa primum conſyderandum eſt,ꝙ alio modo cōparatur motus ad tēpus,et alio modo res aliæ. Motus.n.mēſuratur tēpore,& ſecundum illud, quod eſt,& ſecūdum ſuam durationem, ſiue ſm̄ eſſe ſuum. res autē aliæ,vtpote homo,aut lapis menſurantur tempore ſm̄ ſuum eſſe,ſiue ſecundum durationem, prout habēt eſſe tranſmutabile: ſecundum autē id,quod ſunt,nō menſurantur tēpore,ſed magis eis reſpondet nunc temporis,vt ſupra dictū eſt,Dicit ergo primo, ꝙ tempus eſt mēſura ipſius motus,& eius quod eſt moueri: per quod dat intelligere rationem motus. Mēſurat autē tempus motum per hoc,ꝙ Tempore mēſuratur aliqua pars motus,quę menſurat totum. et hoc neceſſarium eſt,quia vnumquodq; menſuratur per aliquid ſui generis,vt dicitur in.10.Metaphy. Et hoc apparet in magnitudinū menſuris. cubitus.n.menſurat totam lōgitudinem alicuius pāni vel alicuius viæ, per hoc ꝙ determinat aliquā partem illius longitudinis, quæ metitur totum: & ſic per partē motus tempus mēſurat totum motum. per motum enim vnius horæ menſuratur motus totius diei, & per motum diurnum menſuratur motus annuus. Quia igitur motus menſuratur tempore, nihil eſt aliud motum eſſe in tempore,q̄ menſurari a tempore, & ſecundum id quod eſt,& ſecundum ſuam durationem: quia ſecundum vtrūq; menſuratur a tempore,vt dictum eſt. Secundo ibi.

Et cætera etiam in tempore eſſe,hoc eſſe plane,ipſorum inquàm eſſe a tempore menſurari. In tēpore enim eſſe duo ſignificat. unum tunc eſſe,cū tempus eſt,alterum eo modo, quo dicimus aliqua numero eſſe. hoc autē aut partem numeri,uel affectum, et omnino quid numeri ſignificat eſſe, aut ipſius numerum eſſe. Atq;,cum tempus ſit numerus nunc quidem ipſum,& prius, & iſtiuſmodi cætera ſic in tempore ſunt,ut unitas eſt in numero, & par atq; impar. hæc enim aliquid numeri,illa temporis aliquid ſunt. res autem in tempore ſunt,ut in numero. Quod ſi ita ſit,res a tēpore ut a numero contmentur, quemadmodum & a loco ea,quæ ſunt in loco. Patet autē & in tempore eſſe non hoc eſſe,tunc, inquàm,eſſe, cum tempus eſt: quemadmodum nec in motu,aut in loco eſſe hoc eſt tunc eſſe, cum motus, aut cum locus eſt. Si enim in aliquo eſſe ſic erit, omnes profectò res in quouis erunt,et cælum in milio erit. nam,cum milium eſt,et cælum etiam eſt. uerum hoc quidem accidit, illud autem ſequatur neceſſe eſt,ut tempus ſit,cum aliquid eſt in tempore,& motus ſit,cum aliquid eſt in motu. ARGV.

Manifeſtum autem ꝙ et alijs hoc eſt in tēpore eſſe mēſurari eſſe ipſorum a tempore. In tēpore Tex.co.115.

enim

enim eſſe duorum eſt alterum. vnum quidẽ eſſe tunc, qñ tempus eſt, alterum autem, ſicut quædã dicimus, quia in numero ſunt. hoc aũt ſignificat, aut ſicut partẽ numeri, & paſſionem, et omnino ꝙ numeri aliquid eſt, aut ꝙ eſt ipſius numerus. Qm̃ autem numerus tempus eſt, ipſum quidem nunc, & prius, et quæcũq; ſunt huiuſmodi, ſic in tẽpore ſunt, ſicut in numero vnitas, & ſuperflu⁹, & par. hæc quidẽ numeri aliquid, illa vero temporis aliquid ſunt. Res aũt ſicut in numero in tẽpore ſunt. ſi autẽ hoc eſt, continentur ſub numero, ſicut quę ſunt in loco, ſub loco. Manifeſtum

Tex.co.116. autem eſt, qm̃ non eſt in tempore eſſe, qñ tẽpus eſt, ſicut neq; in motu eſſe, neq; in loco, quãdo locus & motus eſt. Si.n.erit quod eſt in aliquo, ſic, omnes res erunt in quolibet, & cælum in milio. quando.n.milium eſt, eſt & cælum. ſed hoc quidem accidit, illud autẽ neceſſe eſt conſequi: & ei, quod eſt in tempore, eſſe quoddã tempus, qñ & illud eſt: & ei quod eſt in motu, eſſe tunc motũ.

Oſtendit quomodo ſe habet ad alia. Et primo oſtendit quomodo alię res ſunt in tẽpore, ſecũdo quibus rebus conueniat in tempore eſſe ibi. [Qm̃ autem eſt ſicut & cętera.] Dicit ergo primo, quia motũ eſſe in tẽpore eſt tẽpore menſurari, & ipſum & eſſe eius, manifeſtum eſt, ꝙ etiã idem eſt, alia in tẽpore eſſe, & menſurari a tempore, non ipſa, ſed eſſe eorum. motus.n. per ſe mẽſuratur a tẽpore, ſed alia ſm ꝙ habent motum. Et ꝙ hoc ſit rẽ eſſe in tẽpore, quod menſurari eſſe eius a tẽpore ſic oſtendit. quia eſſe iñ tẽpore dupliciter poteſt intelligi. vno modo ut dicatur aliquid eſſe in tẽpore, quia eſt ſimul cũ tempore: alio modo vt dicãtur aliqua eſſe in tẽpore, ſicut dicuntur aliqua eſſe in numero, quod etiam dicitur dupliciter. in numero.n. eſt aliquid ſicut pars, ſicut binarius eſt in quaternario: et aliquid eſt ſicut propria paſſio eius. vt par et impar, vel quicquid aliud eſt ipſius numeri. alio vero modo dicitur aliquid eſſe in numero, non quia ipſum eſt aliquid numeri, ſed quia numerus eſt eius, vt numerati, ſicut homines dicuntur eſſe in tali vel tali numero. Sed, quia tẽpus eſt numerus, vtroq; modo cõtingit aliquid eſſe in tẽpore. nam nunc & prius & poſterius, et quæcunq; ſunt huiuſmodi, hoc modo ſunt in tẽpore, ſicut ſunt in numero vnitas, quæ eſt pars, & par et impar: quę ſunt numeri

Quid numerus perfectus dicatur. paſſiones, & ſuperfluũ & perfectum. Dicitur aũt numerus perfectus, qui cõſtat ex partibus menſurãtibus ipſum, ſicut numerus ſenarius, quẽ menſurant vnitas, binarius & ternarius, quæ ſimul iuncta cõſtituunt ſenarium. Numerus autẽ

Numerus ſuperflu⁹ quid. ſuperfluus dicitur, cuius partes menſurãtes ipſum, excedũt totum, ſicut duodenarius, qui menſuratur vnitate, binario, ternario, & quaternario, et ſenario, quæ ſimul iuncta cõſurgunt in ſexdecim. & per hunc modũ ſunt aliqua in tẽpore, inquantũ ſunt aliquid tẽporis. Sed res, quę nõ ſunt aliquid tẽporis, dicuntur eſſe in tẽpore, ſicut numerata in numero. vnde oporteat ꝙ ea, quæ ſunt in tẽpore, cõtineantur ſub tẽpore, ſicut ſub numero: ſicut ea, quę ſunt in loco, cõtinentur ſub loco ſicut ſub mẽſura. Exponit etiam conſequenter primum modũ eſſendi aliquid in tẽpore, & dicit manifeſtum eſſe, ꝙ nõ eſt idem eſſe in tempore, & eſſe qñ tempus eſt, ſicut etiam non eſt idẽ eſſe in motu & in loco, et eſſe qñ eſt locus, & motus. alioquin ſequeretur, ꝙ omnes res eſſent in quolibet, vt puta, ꝙ cęlũ eſſet in grano milij: quia, qñ eſt miliũ, eſt cęlũ. Eſt aũt inter hæc duo differẽtia, quia, qñ dicitur aliquid eſſe, qñ alterũ eſt, accidit vni, ꝙ ſit cũ altero ſimul. ſed illud, in quo aliquid eſt, ſicut in mẽſura, ex neceſſitate cõſequitur, ſicut tẽpus ex neceſſitate cõſequitur ei, quod eſt in tẽpore: & mot⁹ ei, quod eſt in motu, vt ſimul ſint. Secũdo ibi.

AROY. *Cum igitur in tempore eſſe, ſit in ipſo eſſe tanquàm in* A *numero, maius quid tempus omni eo quod in tempore eſt, ſumetur. Quapropter omnia, quæ ſunt in tempore, a tempore contineantur neceſſe eſt, quemadmodum & cætera, quæ in aliquo ſunt, ut a loco, ea, quæ ſunt in loco.*

Qm̃ autẽ eſt, ſicut eſt in numero, ſic in tẽpore, Tex.co.117. accipietur aliquod maius tẽpus omni eo quod eſt in tẽpore. Vnde neceſſe eſt omnia, quæ ſunt in tẽpore, contineri a tẽpore, ſicut alia, quęcunq; in aliquo ſunt, vt quæ ſunt in loco, a loco.

Oſtendit quibus conueniat eſſe in tempore. Et primo, ꝙ non omnia entia ſunt in tẽpore, ſecundo ꝙ non omnia non entia ibi. [Manifeſtũ igitur.] Circa primum duo facit pri- Tex.co.118. mo oſtẽdit ꝙ ea, quæ ſunt ſemper, non ſunt in tẽpore: ſecundo ꝙ nihilominus ea, quę quieſcunt, inquantũ huiuſmodi, ſunt in tẽpore ibi. [Qm̃ autem eſt tempus.] Circa primum tex.co.119. duo facit, primo proponit ea, ex quibus procedit ad propo- B ſitum oſtendendũ, ſecundo cõcludit propoſitũ ibi. [Quare Tex.co.117. Manifeſtũ eſt, &c.] Proponit autẽ duo, quorũ primum eſt, ꝙ, cũ aliquid ſit in tẽpore, ſicut numeratũ in numero, neceſſe eſt, ꝙ accipi poſsit aliquod maius tempus omni eo, quod eſt in tẽpore. ſicut poteſt accipi aliquis nũerus maior omni eo, quod eſt numeratum. Et propter hoc neceſſe eſt omnia, quæ ſunt in tempore, & totaliter contineri a tẽpore, & concludi ſub ipſo, ſicut ea, quæ ſunt in loco, concluduntur ſub loco. Secundum ibi.

Et patiantur etiam aliquid a tempore, quemadmodum AROY. *& dicere conſueuimus, nunc tempus conſumere, nũc tempore cuncta ſeneſcere, nunc ob tempus itidem obliuiſci. ſed non didiciſſe, nec adoleuiſſe, nec pulchrum etiam euaſiſſe. corruptionis enim per ſe magis eſt cauſa tempus. eſt enim numerus motus. motus autem id, quod ineſt extrudit.*

Et pati iam aliquid ſub tempore, ſicut & con- C ſueuimus dicere, quia tabefacit tempus, & ſeneſcunt omnia in tẽpore, et obliuiſcuntur propter tempus, ſed non didicit, neq; nouum factum eſt, neque bonum. corruptionis enim cauſa per ſe magis eſt tẽpus. numerus etenim motus eſt, motus autem diſtare facit quod eſt.

Et eſt, ꝙ omne, quod eſt in tempore, aliquid patitur ſub tempore: ſm ꝙ paſsio pertinet ad defectũ. & hoc probat ex conſueto modo locutionis. Conſueuimus.n. dicere ꝙ longitudo tẽporis tabefacit, i. putrefacit et corrũpit. & iterum, ꝙ propter tẽpus omnia ſeneſcũt, quæ ſunt in tẽpore: & ꝙ propter tẽpus obliuio accidit. quę.n. de recenti cognouimus in memoria manẽt: ſed per diuturnitatem temporis elabuntur. Et, ſi aliquis dicat ꝙ etiã perfectiones attribuũtur tempori ſicut & paſsiones, hoc conſequenter excludit. & ponit tria contra tria pręmiſſa. Cõtra id.n. quod dixit, ꝙ obliuiſcitur D propter tẽpus, ſubdit ꝙ aliquis nõ addiſcit propter tẽpus. ſi.n. aliquis diu viuat ocioſus a ſtudio addiſcendi, non propter hoc addiſcit, ſicut propter tẽpus obliuiſcitur. Contra hoc autem, quod dixit, ꝙ omnia ſeneſcunt ſub tẽpore, ſubdit ꝙ non eſt aliquid factũ nouum propter tempus. nõ.n. ſolum per hoc aliquid innouatur, quia lõgo tẽpore durat, ſed magis antiquatur. Contra illud vero quod dixerat, ꝙ tẽpus tabefacit, ſubdit, ꝙ tempus nõ facit. [bonum.] i. integrum et perfectum, ſed magis tabidum & corruptũ. & huius cauſa eſt, quia ex tempore aliqua corrũpuntur, etiam ſi nõ appareat aliquid aliud manifeſte corrumpens. quod ex ipſa ratione temporis apparet. eſt enim tempus numerus motus. De ratione autem motus eſt, quòd faciat diſtare id quod eſt, a diſpoſitione in qua prius erat. vnde, cum tempus ſit numerus primi motus, ex quo in omnibus cauſatur mutabilitas, ſequitur, quòd per diuturnitatem temporis, omnia, quæ ſunt in tempore, remoueantur a ſua diſpoſitione. Deinde cum dicit.

Quæ

ARGV. *Quæ cum ita ſint, patet ea, quæ ſunt ſemper, hoc ipſo ſanè, quòd ſemper ſunt, in tempore non eſſe. non.n.a tempore continentur, nec ipſorum eſſe a tempore menſuratur.*

Quare manifeſtum eſt, quoniam, quę ſemper ſunt, ſecundum ꝙ ſemper ſunt, non ſunt in tempore. neq; enim continentur ſub tempore, neq; menſuratur eſſe eorum ſub tempore.

Concludit propoſitum ex pręmiſsis. & primo ex primo prius propoſito. Oſtenſum eſt.n. ꝙ quęcunq; ſunt in tẽpore continentur ſub tẽpore: quæ autẽ ſunt ſemper nõ continentur ſub tempore quaſi excedente, neq; eſſe, i. duratio eorum menſuratur ſub tẽpore, cum in infinitũ durent. infinitũ autem nõ contingit menſurari: ergo illa, quæ ſunt ſemper, nõ ſunt in tẽpore. Sed hoc verum eſt ſecũdum ꝙ ſunt ſemper. corpora.n. cęleſtia ſunt ſemper ſm eſſe ſubſtantię eorũ, non autem ſm vbi. & ideo duratio eorũ nõ menſuratur tẽpore, ſed motus localis ipſorũ tẽpore menſuratur. Secundo ibi.

F

ARGV. *Signum huius eſt, ipſa nihil a tempore pati, propterea quòd in tempore non ſunt.*

Signum autem huius, quoniã neq; patiuntur nihil a tempore, tanq; non exiſtẽtia in tempore.

Probat idem ex ſecundo prius poſitorum. & dicit, ꝙ ſignum huius, ꝙ ea, quæ ſunt ſemper, nõ ſunt in tempore, eſt, ꝙ non patiuntur a tempore, quaſi nõ exiſtentia in tẽpore. non enim tabeſcunt neq; ſeneſcunt, ſicut dictum eſt de illis, quæ ſunt in tempore. Deinde cum dicit.

ARGV. *At vero, cum tempus menſura ſit motus, erit & quietis menſura per accidens. eſt enim in tempore quies omnis.*

TEXTVS Quoniam autem tempus menſura motus, eſt erit & quietis menſura ſecundum accidens. omnis enim quies in tempore eſt.

Quia oſtenderat, ꝙ ea, quę ſunt ſemper, nõ ſunt in tẽpore, ea autẽ quę quieſcunt, eodẽ modo ſe habent, poſſet aliquis credere, ꝙ quieſcentia inquantũ huiuſmodi, nõ mẽſurarentur tempore. & ideo ad hoc excludendum oſtẽdit, ꝙ tẽpus eſt etiã quietis menſura. Et circa hoc quinq; facit. Primo.n. proponit quod intẽdit. & dicit, ꝙ, quia tẽpus eſt menſura motus per ſe, erit etiã & per accidẽs mẽſura quietis: quia & omnis quies eſt in tẽpore, ſicut & oĩs motus. Secundo ibi.

G

ARGV. *Non enim ut omne quod eſt in motu, ſic et id, quod eſt in tempore, moueatur neceſſe eſt. Tempus namq; non motus eſt, ſed numerus motus, in numero autem motus, & id eſſe poteſt, quod quieſcit.*

Non enim ſicut quod in motu eſt, neceſſe moueri, ſic & quod in tempore eſt. non enim tempus motus eſt, ſed numerus motus. in numero autem motus contingit eſſe & quieſcens.

Excludit quoddam, per quod videri poſſit, ꝙ quies nõ menſuraretur tempore. quia.n. tempus eſt menſura motus, poſſet aliquis credere ꝙ quieſcẽs, quia nõ eſt in motu, non ſit in tẽpore. Et ideo ad hoc excludendũ dicit, ꝙ non eſt neceſſe moueri omne quod eſt in tẽpore, ſicut neceſſe eſt moueri omne, quod eſt in motu: quia tẽpus non eſt motus, ſed numerus motus. Contingit autẽ eſſe in numero motus nõ ſolum quod mouetur, ſed etiam quod quieſcit. Tertio ibi.

H

ARGV. *Non.n. omne quod immobile eſt quieſcit, ſed quod caret motu, atq; ut moueatur eſt aptũ, ut et antea diximus. Eſſe autem quippiam in numero, i. ut diximus, eſſe numerum ipſius quendã: et menſurari ipſum eſſe, eo ſanè numero, in quo dicitur eſſe. Quare ſi eſt in tempore, menſurabitur.*

Non.n. omne immobile quieſcit, ſed priuatũ motu, aptum autem natũ moueri, ſicut dictũ eſt in prioribus. Eſſe autẽ in numero, eſt eſſe quendam numerũ rei, & mẽſurari eſſe ipſius numero in quo eſt. quare, ſi in tẽpore, et ſub tempore eſt.

Probat propoſitum, ſ. ꝙ quieſcens ſit in numero motus, ita ꝙ tempore menſuretur. & ad hoc probãdum inducit ꝙ [non omne immobile.] i. non omne, quod non mouetur, quieſcit. Sed quieſcens eſt priuatũ motu, quod tñ aptũ natum eſt moueri, ſicut ſupra dictũ eſt in Tertio, ꝙ mouetur illud, cuius immobilitas quies eſt. quies.n. nõ eſt negatio motus, ſed priuatio ipſius. & ſic patet, ꝙ eſſe quieſcẽtis eſt eſſe rei mobilis. Vnde, cũ eſſe rei mobilis ſit in tẽpore, & menſuretur tempore, eſſe etiam rei quieſcentis tẽpore mẽſuratur. Hic autẽ dicimus eſſe in tẽpore aliquid ſicut in numero, quia eſt aliquis numerus ipſius rei, & quia eſſe ipſius mẽſuratur numero tẽporis. Vnde manifeſtũ eſt, ꝙ quieſcens eſt in tempore, & mẽſuratur tempore, non inquantũ eſt quieſcẽs, ſed inquantũ eſt mobile. Et propter hoc pmiſit ꝙ tẽpus eſt mẽſura motus per ſe, quietis autem per accidens. Quarto ibi.

ARGV. *Metietur autem tẽpus, et id quod mouetur, & id quod quieſcit, illud ut mouetur, hoc ut quieſcit. Nam alterius ipſorum motũ, alterius quietem, quanta quædã ſit, metietur. Quare, id quod mouet non a tẽpore mẽſurabile ſimpliciter erit, ut quantum eſt quoddam, ſed ut motus eius eſt quãtus.*

Menſurabit autẽ tẽpus id, quod mouetur, & quieſcens ſm ꝙ hoc quidẽ motum, illud autem quieſcẽs. Motum.n. ipſorũ & quietẽ mẽſurabit, ſm ꝙ quãta quędã. Quare quod mouet, nõ ſimpliciter erit mẽſurabile ſub tẽpore, ſm ꝙ quantũ aliquid eſt, ſed ſecũdum ꝙ motus ipſius quãtus. TEXTVS

Oſtendit ſecundum quid mobile & quieſcẽs menſurantur a tempore. & dicit, ꝙ tẽpus menſurat illud, quod mouetur & quieſcit, nõ in quantũ eſt lapis vel homo, ſed inquantum eſt motum & quieſcens. menſuratio.n. proprie debet quantitati. cuius ergo quantitas tempore mẽſuratur, illud tempore proprie menſuratur. Ex menſuratione autem temporis cognoſcit quantus ſit motus, & quanta ſit quies, non autem quantum ſit illud quod mouetur. Vnde quod mouetur, ſimpliciter non mẽſuratur tempore ſecundum propriã quantitatem, ſed ſecundum quãtitatem ſui motus. Ex quo patet, ꝙ proprie tempus ſit menſura motus & quietis, ſed per ſe motus, quietis autem per accidens. Quinto ibi.

ARGV. *Quibus efficitur, ut ea nõ ſint in tempore, quæ neq; mouentur, neq; quieſcunt. eſſe enim in tempore eſt tempore menſurari. tempus autem motus eſt quietiſue menſura.*

Quare quæcunq; neq; mouentur, neq; quieſcunt nõ ſunt in tempore. in tempore enim eſſe eſt menſurari tempore: tempus autem motus et quietis menſura eſt.

Inducit quoddam corollarium ex pręmiſsis. Si.n. nihil menſuratur tempore, niſi ſecũdum ꝙ mouetur & quieſcit, ſequitur ꝙ quæcunq; non mouentur neq; quieſcunt, ut ſubſtantiæ ſeparatę, non ſunt in tẽpore: quia hoc eſt eſſe in tempore, menſurari a tempore. Tempus autem eſt mẽſura motus & quietis, vt ex dictis patet. Deinde cum dicit.

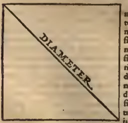
ARGV. *Patet igitur, neq; omnia, quæ nõ ſunt, in tempore eſſe. ea.n. non ſunt in tempore, quæ nõ poſſunt aliter ſe habere. ut diametrum eſſe commẽſurabilem coſtæ. Omnino enim, ſi tempus menſura eſt, motus quidem per ſe, cæterorũ vero per accidens, patet quorum eſſe metitur, eorum omniũ eſſe in quiete, vel in motu cõſiſtere. Quæ igitur ſub corruptionem generationemq; cadunt, atq; omnino nunc ſunt, quando non ſunt, ea in tẽpore eſſe neceſſe eſt. eſt.n. maius quoddam tempus, quod eſſe ipſorum excedit, et id tempus, quod eſt illius æqua menſura. Cum autem ea, quæ non ſunt, partim contineantur, partim non contineantur a tempore, eorum, quæ*

tempus

tempus continet, quędā olim erant, ut Homerus, quædam erunt, ut aliquid futurorū, quæ quidem altera ex parte continet tempus. Quod ſi ſint quæ ad utranq; partem cōtinet tempus, illa modum utrunq; ſubeunt: erant.n. ac erunt. Ea uero, quæ neutra ex parte continet tempus, neq; erāt, neq; ſunt, neq; erunt. Sunt autem ea, quorum oppoſita ſemper ſunt. uelut diametrum incommenſurabilem eſſe coſtæ, ſemper eſt: atq; hoc non erit in tēpore. neq; igitur illud erit, diametrum inquàm incommenſurabilem eſſe coſtæ. Quapropter ſemper nō eſt, quod contrarium eſt ei, quod ſemper eſt. Quorum uero contrarium nō ſemper eſt, ea & eſſe & nō eſſe poſſunt atq; ipſorum eſt & generatio, et corruptio.

Te.c.120. Manifeſtum igitur, quoniā neq; quod nō eſt omne in tempore erit, vt quęcunq; non cōtingit aliter, ſicut diametrū eſſe lateri cōmenſurabilem. Omnino enim, ſi menſura eſt tēpus, motus per ſe, aliorū autem ſecundum accidēs, manifeſtum eſt, ꝙ quorum eſſe menſurat, his omnibus inerit eſſe in moueri, & quieſcere. Quæcunq; quidem igitur generabilia & corruptibilia ſunt, & omnino quæ aliquando quidem ſunt, aliquando autē non ſunt, neceſſe eſt in tempore eſſe. eſt.n. quoddam tempus maius, quod excellit eſſe ipſorum, & menſurat ſubſtātiam. Ipſorum autē quæ non ſunt quęcunq; cōtinet tempus, alia quidē erant, vt Homerus aliquādo erat, alia vero erunt, vt futurorū aliquod, & tempus vtraq; cōtinet. etſi ad ambo vtraq, & erant & erunt. Quæcunq; autem non continet, neque erant, neq; ſunt, neq; erunt. Sunt autem huiuſmodi eorum, quæ non ſunt, quorum oppoſita ſemper ſunt, vt incommenſurabilem eſſe diametrum ſemper eſt, & non erit hoc in tempore: ergo neq; commenſurabilem eſſe. vnde ſemper nō eſt, quia contrarium eſt ei, quod ſemper eſt, Quorum autem non ſemper eſt contrarium, hæc & poſſunt eſſe & non eſſe, & eſt generatio & corruptio ipſorum.

Latus.

Oſtendit ꝙ nō omnia non entia ſunt in tempore. & dicit manifeſtū eſſe ex pręmiſſis, ꝙ neq; etiā omne nō ens eſt in tempore, ſicut ea quæ non contingunt aliter eſſe, vt diametrum eſſe commēſurabilē lateri quadrati. hoc.n. eſt impoſſibile: quia nunq̄ contingit eſſe verum. Huiuſmodi autē nō menſurantur tēpore. & hoc ſic probat. Tempus primo & per ſe eſt menſura motus, alia autē non menſurantur niſi per accidens. quæcūq; ergo menſurantur tēpore, eis contingit moueri et quieſcere: quia quoddā maius eis excellit durationē eorū. Vnde & generabilia & corruptibilia, & omnia, quæ qñq; ſunt, & qñq; non ſunt, [quia ſunt in moueri & quieſcere] ſunt in tēpore: quia quoddam tempus eſt maius eis, quod excellit durationē ipſorum: & propter hoc menſurat ſubſtantias eorū, non ſm id quod ſunt, ſed ſm eſſe vel durationem ipſorum. Sed inter ea, quæ non ſunt, & tñ continentur a tēpore, quædam aliqñ erant, vt Homerus, quędam aliqñ erunt, vt aliquod futurum. vel, ſi continētur a tempore præterito & futuro, erūt, & erant. ea vero, quæ nullo modo continentur a tēpore, neq; ſunt neq; fuerunt, neq; erūt. & talia ſunt ea, quæ ſemper non ſunt, & eorum oppoſita ſemper ſunt, ſicut diametrū eſſe incommēſurabilem lateri ſemper eſt, vnde non menſuratur tēpore. Et propter hoc neq; contrarium eius, quod eſt, diametrū eſſe cōmenſurabilem lateri menſuratur tempore. ideo.n. ſemper non eſt, quia eſt contrarium ei, quod ſemper eſt. Quorum autem contrariū non ſemper eſt, hæc poſſunt eſſe & non eſſe, & habēt generationem & corruptionem: & talia menſurantur tempore.

LECTIO XXI.

Quid ipſum Nunc, Tunc, Iam, Modo, Olim, Repente, ſignificent, ex nunc ac temporis ratione inſinuatur.

Ipſum autem nunc continuatio temporis eſt, ut antea dixımus. Præteritum enim & futurum tempus coniungit, atque ultimum omnino temporis eſt. eſt enim huius quidem principium, illius autem finis. Verum hoc, non ut in puncto manente, patet. ARGV.

Te.c.121. IPſum autē nunc eſt continuatio tēporis, vt dictum eſt prius. cōtinuat.n. tempus præteritū, & futurū, & omnino terminus tēporis eſt. eſt.n. huius quidē principiū, illius autē finis. Sed hoc non, ſicut & in puncto manente, manifeſtū eſt.

Poſtquam Philoſophus oſtēdit, quomodo ſe habeat tēpus ad ea, quæ ſunt in tēpore, hic oſtendit quomodo per cōparationē ad nunc aliqua diuerſimode ſm tēpus nominantur. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſignificationem ipſius nunc. Secundo quorundā aliorum, quę determinantur ſm tunc. ibi [Ipſum autem tūc.] Circa primum duo facit. Te.c.123. Primo proponit propriā & principalē ſignificationem ipſius nunc, Secundo ponit ſecundariam ſignificationem. ibi [Aliud autem.] Circa primū tria dicit de nunc, quorū primum eſt, ꝙ nunc continuat tempus præteritum futuro, inquantum eſt terminus tēporis, principium quidem futuri, finis autem præteriti: licet hoc nō ſit ſic manifeſtum in nūc, ſicut in puncto. nam punctum ſtans eſt, et ideo poteſt bis accipi, ſemel vt principium, & ſemel vt terminus. quod non accidit in nunc, vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi. Secunda.122.

Diuidit etiam potentia tempus, atq;, ut tale eſt, diuerſum eſt ſemper: ut autem coniungit, ſemper eſt idem. ut in mathematicis lineis fieri ſolet. nō.n. idem ſemper, unumq; punctum eſt, cogitatione. Cùm.n. diuidimus, aliud eſt atq; aliud punctum, at quò linea eſt una, hòc idem eſt penitus punctum. Sic et ipſum nūc partim temporis eſt diuiſio potentia, uti diximus, partim finis eſt utrorumq; ac unio. ARGV.

Diuidit autē * potentia. &, inquantum quidē huiuſmodi eſt, ſemper alterum eſt ipſum nunc: inquantum autē copulat, ſemper idē eſt. Sicut et in mathematicis lineis. non ſemper.n. idē vtrūq; punctum, intellectum eſt. diuidētium.n. ſemper aliud eſt. Secundū autem ꝙ copulat, vnū idemq; penitus eſt. Sic & ipſum nunc aliud quidem tēporis diuiſio ſecundum potentiam eſt, aliud autem terminus vtrorumq; & vnio. * a.l. & potentia.

Dicit, ꝙ tempus etiā diuiditur ſm nunc, ſicut & linea diuiditur ſm punctum. ſed tñ nunc diuidit tēpus inquātum conſyderatſ, vt multa in potētia: prout, ſ. accipitur ſeorſum, vt principium huius tēporis, & ſeorſum, vt finis alterius. et inquantū ſic accipitur, accipitur vt alterū et alterum nunc. ſed, ſm ꝙ accipitur, vt copulans tēpus et continuans, accipitur vt idē. Et hoc manifeſtat per ſimile in lineis mathematicis, in quibus magis eſt manifeſtum. non.n. in lineis mathematicis pūctum, quod ſignatur in medio, ſemper intelligitur idem,

idem:quia,fm ꝙ diuiditur linea,intelligitur aliud punctũ, quod eſt vltimũ vnius lineæ,& aliud, fm ꝙ eſt vltimum alterius:quia lineæ,fm ꝙ ſunt diuiſæ actu,intelligũtur vt contiguæ.contigua autẽ ſunt,quorũ vltima ſunt ſimul. Sed,fm ꝙ punctũ continuat partes lineæ,ſic eſt vnũ & idem : quia continua ſunt,quorũ terminus eſt idem . Et ſic eſt etiam de nunc reſpectu tẽporis.quia vno modo poteſt accipi vt diuiſio tẽporis fm potẽtiam,alio modo fm ꝙ eſt terminus cõis duorum temporum vniens,& continuans ea. Tertio ibi.

ARGV. *Eſt autem idem,& per idem diuiſio,atq; unio . at eſſe non idem eſt.Ipſum igitur nunc hoc uno dicitur modo.*

Te.cõ.122. Eſt autem idem, & ſecundum idem diuiſio et vnio: eſſe autem non idem eſt. Hoc quidem igitur,ſic dicitur ipſorum nunc.

Dicit ꝙ nunc diuidens,& continuans tempus eſt vnum & idem ſubiecto:ſed differt ratione , vt ex prædictis patet. Vno igitur modo ſic dicitur nunc. Deinde cum dicit.

ARGV. *Alio uero modo tempus huic propinquum . Dicimus enim nunc accedet , quia hodie ueniet . At res , quæ actæ ſunt olim non fuiſſe dicimus, neq; diluuium , quanquam tempus continuum eſt uſque ad illa.ſed, quia non ſunt prope,ideo non illo modo dicuntur.*

F Aliud autem,cùm tẽpus,quod eſt huius,prope ſit, vt veniet nunc , quia hodie veniet : venit nunc,quia hodie venit . Sed in Ilio facta,nõ ſunt nunc,neq; diluuium factum eſt nunc, tamẽ tempus continuum eſt,ſed quia non eſt prope.

Ponit ſecundariam ſignificationem ipſius nunc. & dicit ꝙ alio modo dicitur nunc,non vt terminus temporis continuans præterini futuro,ſed ipſum tẽpus propinquum præſenti nunc,ſiue ſit præteritũ,ſiue ſit futurũ.ſicut dicimus veniet nũc,quia veniet hodie:& venit nũc,quia venit hodie. Sed nõ dicimus,ꝙ bellũ Troianum factum eſt nũc , neq; ꝙ diluuium factũ ſit nunc: quia licet totũ tẽpus ſit continuũ, non tñ eſt propinquum præſenti nunc . Deinde cum dicit.

ARGV. *Ipſum autem olim,tẽpus eſt ad prius atq; poſterius nũc definitum,ut olim capta eſt Troia,& olim diluuium erat. Oportet.n.finitum ad ipſum nunc eſſe. Erit ergo atq; erat tempus quoddam ab hoc ad illud utrunq; determinatum.*

Tex.cõ.123. Ipſum autem tũc , tempus determinatum per prius nunc eſt, vt tunc deſtructa eſt Troia,& tũc erat diluuium . Oportet enim includi ad ipſum nunc. Erit ergo quãtum aliquod ab hoc tempore in illud,quod erat,ad præteritum.

Exponit quædã,quæ determinantur per tunc. Et primo quid ſignificet ipſum. Circa quod duo facit. Primo ponit ſignificationem eius,Secundo mouet quæſtionẽ ibi [Si vero neq; tempus.] Oſtendit ergo primo ꝙ hoc ꝙ dico Tunc,ſignificat tẽpus determinatum per aliquod prius nunc , ſiue propinquum ſiue remotũ,poſſumus.n.dicere,ꝙ tũc deſtructa eſt Troia,& tunc factũ eſt diluuiũ.oportet.n.ꝙ id,quod dicitur factum tunc,includatur ad aliquod nũc,vel inſtans præcedens.oportebit.n.dicere ꝙ ſit aliquod tẽpus determinatæ quantitatis ab hoc tempore præſenti in illud nunc, quod erat in præterito . Et ſic patet , ꝙ hoc quod dico tunc differt a ſecunda ſignificatione nunc in duobus : quia tunc ſemper eſt ad præteritum, & indifferenter ſe habet ad propinquum & remotum:ſed nunc ſe habet ad propinquum, ſed indifferenter ad præteritum & futurum. Secundo ibi.

H

ARGV. *Quod ſi nullum eſt tempus,quod non ſit olim: omne ſane tempus erit finitum. Deficiet ne igitur tandem? At id fieri nequit,ſi ſemper eſt motus. Aliud ne igitur,atq; aliud erit? an idem ſæpe redibit ? An ut motus ita ſeſe habet & tempus? nam ſi unus idemq; ſit, et tempus idem ac unum*

E *erit. ſin uero non ſit, nec illud unum idemq; redibit . Cùm autem ipſum nunc,finis ſit atq; principium temporis,non tamen eiuſdem:ſed tranſacti quidem finis,principium autem conſequentis.ut circulus in eodem quodammodo curuum & concauum habet . ſic & tempus in principio eſt ſemper ac fine. Et propterea ſemper aliud,aliudq; uidetur: non enim ipſum nunc principium eſt & finis eiuſdem. ſimul enim per idem oppoſita numero eſſent. Non ergo tempus deficiet,quippe cum ipſum ſit in principio ſemper.*

Si vero neq; tẽpus eſt, quod non ſit tunc,omne erit tẽpus finitum . Aut ergo deficiet, aut nõ. ſiquidem ſemper eſt motus. Aliud igitur,aut idẽ multoties.manifeſtum quoniam vt vtiq; motus, ſic & tempus eſt . Si.n.vnus & idem ſit motus, aliquando erit & tẽpus vnum et idem.ſi autẽ non, non erit. Te.cõ.124.

Quoniam autem ipſum nũc principium & finis eſt, ſed non eiuſdem,ſed præteriti quidẽ finis,principium autem futuri: ſicut habebit circulus in eodem quodammodo curuum & concauum,ſic et tempus ſemper in principio & fine . & propter hoc videtur ſemper alterum. non.n. ſemper eiuſdem principium & finis ipſum nunc.ſimul.n.et ſecundum idẽ oppoſita eſſent. non deficiet itaq; tempus,ſemper enim in principio eſt. Te.cõ.125.

Mouet quandam dubitationẽ ex præmiſsis, & ſoluit eã. Dixerat.n.ꝙ tẽpus,quod dicitur tunc includitur intra præteritum nunc,& præſens. vnde omne tempus,quod dicitur tunc,oportet eſſe finitũ:ſed non eſt aliquod tẽpus,quod nõ poſsit dici tunc:ergo omne tẽpus erit finitũ. Sed omne tempus finitũ deficit: videtur ergo dicendũ,ꝙ tempus deficiat.

G Sed,ſi ſemper eſt motus, & tẽpus eſt numerus motus,videtur ꝙ tẽpus non deficiat. Oportebat ergo dicere,ꝙ,ſi omne tempus eſt finitũ,ꝙ vel ſit aliud & aliud tempus, vel ꝙ idẽ tempus multoties reiteretur. Et hoc oportet eſſe in tẽpore, ſicut & in motu. Si.n.ſit ſemper vnus & idẽ motus,oportebit eſſe vnũ & idem tempus . Si vero non ſit vnus & idem motus,nõ erit vnum & idẽ tempus. Secundum igitur opinionẽ eius,motus nunquã incepit neq; deficiet,vt in Octauo patebit,et ita reiteratur vnus quidẽ motus ſpecie,nõ numero.non.n.eadem eſt circulatio,quæ nũc eſt,cum illa,quæ fuit heri numero,ſed ſpecie. & tñ totus motus eſt vnus continuitate,quia vna circulatio cõtinuatur alteri,vt in Octauo probabitur.et ſimiliter oportet eſſe de tempore,ſicut de motu.vnde conſequenter oſtendit,ꝙ tempus nunquam deficiet.Patet.n.ex præmiſsis,ꝙ nũc eſt principiũ & finis,ſed non reſpectu eiuſdẽ,ſed finis reſpectu præteriti,et principiũ reſpectu futuri.vnde ſic ſe habet de nũc,ſicut ſe habet de circulo,in quo concauũ & conuexum idem ſubiecto,ſed differunt ratione per reſpectũ ad diuerſa. nam cõuexum circuli attenditur fm cõparationem ad exteriora: concauum autẽ per reſpectũ ad interiora. Et,quia nihil eſt accipere de tẽpore niſi nunc,vt ſupra dictũ eſt, ſequitur ꝙ tẽpus ſemper ſit in principio,& in fine. Et propter hoc tẽpus videtur eſſe alterum & alterũ: quia nunc non eſt principium & finis eiuſdem tẽporis,ſed diuerſorum temporum.alioquin oppoſita ineſſent eidem fm idem. principium.n.& finis habent oppoſitas rationes.ſi ergo idẽ eſſet principiũ & finis reſpectu eiuſdem,oppoſita ineſſent eidẽ fm idem. Vlterius cõcludit ex præmiſsis, ꝙ,quia nũc eſt principium & finis temporis, tempus nunquã deficiet:quia tempus nõ poteſt accipi ſine nunc,vt ſupra dictum eſt,& nũc eſt principium temporis: vnde tẽpus ſemper eſt in ſui principio. quod autẽ eſt in ſui principio nõ deficit. vnde tẽpus non deficiet. Et eadem ratione poteſt probari ꝙ tẽpus non incepit, fm ꝙ nunc eſt finis tẽporis. Sed hæc ratio procedit,ſuppoſito ꝙ motus ſemper ſit,vt ipſe dicit. Hoc enim ſuppoſito neceſſe eſt dicere,ꝙ Reſponſio ad rõnem Ariſt. pro inde.

quod

quodlibet nunc temporis ſit principium & finis. Si autem dicatur, quod motus incepit aut terminetur, ſequitur quod aliquod nunc tẽporis eſt principiũ & non finis: & aliquod eſt finis, & non principium, ſicut & in linea accidit. ſi.n.eſſet linea infinita, quodlibet pũctum ſignatum in ea eſſet principiũ & finis. In linea autẽ finita eſt accipere aliquod punctum, quod eſt principium tantum, vel finis tantum. Sed de hoc magis inquiretur in Octauo. Deinde cum dicit.

ARGV. *Ipſum autem Iam pars futuri præteriti ue temporis eſt, indiuiduo nunc inſtanti propinqua. Quando ambulabis, aut ambulauiſti? iam ambulabo, inquit, aut iã ambulaui: quia tẽpus in quo ambulabit, uel ambulauit, eſt prope nunc ipſum inſtans, & non longe diſta. Ilion autẽ non dicimus iam captum fuiſſe, quia longe ab inſtanti nunc diſtat.*

Tex.c.126. Ipſum autem iam propinquum præſenti nũc indiuiſibili, pars eſt futuri tẽporis. quãdo vadet? iam. quia prope eſt tempus, in quo futurum eſt. Et præteriti tẽporis, quod non procul eſt ab ipſo nunc. Qñ vadis? iam iui. Ilion autem deſtrui iam nõ dicimus, quia procul multũ eſt ab ipſo nunc.

Oſtendit quid ſignificet hoc quod dico Iã. & habet eandem ſignificationem, quam habet nunc ſecundo modo acceptum. illud enim dicitur iam, quod eſt propinquum præſenti indiuiſibili nunc: ſiue ſit pars futuri, ſiue ſit pars præteriti. Pars quidem futuri, ſicut cũ dico, qñ ibit? Iam, quia. ſ. tempus, in quo eſt hoc futurum, propinquum eſt. Pars autem præteriti, ſicut cũ quæritur, quando vadis? & reſpondetur iam iui. Sed de ijs, quæ ſunt procul non dicimus iam, ſicut non dicimus quod Troia iã ſit deſtructa: quia hoc eſt multum remotum a præſenti nunc. Deinde cum dicit.

ARGV. *Ipſum autem Nuper, ea pars eſt præteriti temporis, quæ inſtanti nunc eſt propinqua. quando veniſti? nuper inquiet, ſi tempus inſtanti nunc ſit propinquum. Quondam autem pars eſt eiuſdem temporis, longe ab eodem nũc diſtans. Subito autem dicimus, cùm quippiam in tempore inſenſibili ob breuitatem dimotum eſt.*

Tex.c.127. Ipſum autem Modo prope præſenti nunc, eſt pars præteriti. Quando venit? modo. ſi ſit tempus proximum præſenti nunc. Olim autẽ, quod procul. Repente autem, quod in inſenſibili tempore eſt propter paruitatem.

Exponit quædam alia ad tempus pertinentia. & dicit quod hoc quod dico, Modo, ſignificat quod præteritũ eſt propinquũ præſenti nunc, ſicut ſi quæratur, quando factum eſt hoc? reſpondetur, modo, ſi tempus præteritum ſit proximum præſenti nunc. Sed olim dicimus, quãdo eſt remotum a præſenti nunc in præterito. Repente autem aliquid fieri dicitur, quando tẽpus, in quo fit, eſt inſenſibile propter paruitatẽ.

LECTIO XXII.

Tempus generationis cauſam per ſe magis, corruptionis autem per accidens dicitur eſſe: omnemq; mutationem ac motum in tempore eſſe ratiocinatur.

ARGV. *Mutatio autem omnis natura eſt dimotiua, atq; in tempore omnia fiunt & corrumpuntur. Quapropter ſunt, qui ſapientiſſimum ipſum eſſe dicebant. At Pythagoricus Paron, rudiſſimum eſſe dixit, quia in ipſo etiam obliuiſcũtur, rectius dicens. Patet igitur corruptionis magis eſſe per ſe cauſam tempus, quàm generationis, ut et antea diximus. Mutatio nanq; per ſe quidem eſt dimotiua, generationis autem, & ut quippiam ſit cauſa per accidens eſt.*

Tex.c.128. MVtatio autẽ omnis a natura remotiua eſt. in tempore autem omnia fiũt & corrumpuntur. Vnde & alij quidem ſapientiſſimum dicebant. Pythagoreus autẽ Paro, penitus indiſciplinabile, quia et obliuiſcuntur, in hoc rectius dicens. Manifeſtũ igitur, quoniam corruptionis magis erit per ſe cauſa quam generationis, ſicut dictum eſt prius. deſtructiuum autẽ, mutatio per ſe eſt. generationis autẽ & ipſius eſſe eſt ſecundũ accidens.

Corruptionis magis per ſe cauſa eſt tempus. idem ſupra te.c.117.

Poſtquam Philoſophus cõparauit tempus ad nũc & ad ea, quæ ſunt in tẽpore, hic manifeſtat quædã, quæ ſuperius tacta ſunt. Et primo quomodo corruptio attribuitur tempori. Secundo quomodo omnis motus & mutatio fit in tẽpore. ibi [His autem nobis.] Circa primum duo facit. Primo manifeſtat propoſitum per rationẽ, Secundo per ſignũ. ibi [Signum ſufficiens.] Dicit ergo primo, quod omnis mutatio de ſui ratione remouet rem, quæ mutatur, a naturali diſpoſitione ſua. ſed tam generatio quam corruptio fit in tempore. & ideo quidam attribuebãt generationes rerum tẽpori; vt diſciplinam, & huiuſmodi, dicentes tempus eſſe ſapientiſſimum, propter hoc quod generatio ſcientiæ fit in tempore. Sed quidam Philoſophus Paro nomine de ſecta Pythagoricorum poſuit ecõuerſo, videlicet, quod penitus tempus eſt indiſciplinabile, quia. ſ. per lõgitudinem temporis accidit obliuio. Et in hoc rectius dixit, quia, vt ſupra dictum eſt, tempus per ſe magis eſt cauſa corruptionis quam generationis. & hoc ideo, quia tempus eſt numerus motus: mutatio autem per ſe eſt deſtructiua & corruptiua. Sed cauſa generationis et ipſius eſſe non eſt niſi per accidens. ex hoc enim ipſo quod aliquid mouetur, recedit a diſpoſitione, quam prius habebat. ſed quod perueniat ad aliquam diſpoſitionem, hoc non importatur in ratione motus, inquantum eſt motus, ſed inquantum eſt finitus & perfectus. quam quidem perfectionem habet motus ex intentione agentis, quod mouet ad determinatum finem. Et ideo corruptio magis poteſt attribui mutationi quàm tempori, ſed generatio & eſſe, agenti & generanti. Secundo ibi.

Tex.c.129. Infra.

ARGV. *Id indicatur ex eo ſatis, quia nihil quidem fit, niſi ipſum moueatur aliquo modo, atque quippiam agat. corrumpitur autem aliquid, etiam ſi non moueatur. atq; hãc corruptionem a tempore fieri maxime dicere cõſueuimus. Verum neque hanc tempus facit, ſed hanc quoque mutationem accidit in tempore fieri.*

Signum autem ſufficiens eſt, quia fit quidem nihil, niſi moueat ipſum quodammodo & agat. corrumpitur autem, & cum nihil moueatur. & hanc maxime ſolemus dicere ſub tempore corruptionem, At vero neq; hanc tempus facit, ſed accidit in tempore fieri & hanc mutationem.

Manifeſtat idem per ſignum. & dicit ſignum eſſe ſufficiens eius, quod dictum eſt, quod nihil inuenitur fieri, niſi appareat aliquid agens, & mouens ipſum. Sed tamen aliquid corrumpitur, cum non appareat manifeſte aliquid, quod moueat ipſum ad corruptionem. et talem corruptionem ſolemus attribuere tempori, ſicut, cũ aliquis ſenio deficit ex cauſa intrinſeca corrumpente non manifeſta. cum autẽ aliquis occiditur gladio, corruptio eius non attribuitur tempori. In generatione autem ſemper eſt generans manifeſtũ: quia nihil a ſeipſo generatur. & ideo generatio non attribuitur tempori, ſicut corruptio. Non tamen corruptio ſic attribuitur tempori, quod tempus faciat ipſam, ſed quia fit in tẽpore, & corrumpens latet. Vltimo ibi.

ARGV. *Eſſe igitur tẽpus, et quidnã ſit, quotq; modis nũc ipſum dicatur, et quid ſit olim, quid iam, quid nuper, quid quondam, quid ſubito, ſatis per ea, quæ dicta ſunt, explicamus.*

Quòd quidem igitur tempus eſt, & quid eſt, & quot modis dicimus ipſum nunc, & quid ipſum tunc, & quid modo, & quid iã, & quid olim & quid repente, dictum eſt.

Epilogat

E Epilogat dictum eſſe ꝙ tẽpus eſt, & quid ſit, & quot modis dicitur nũc: & quid ſignificet & tunc, et modo, & olim, & iam, & repente. Deinde cum dicit.

ARGY. *His autem hoc pacto determinatis, patet omnem mutationem neceſſario in tempore eſſe, & omne, quod mouetur in tempore moueri. celerius enim & tardius in omni ſanè mutatione eſt. nam in cunctis ita uidetur. Dico autem id celerius moueri, quod prius ad id, quod pergit uenit, modo ſit id ſpacium uniformisq; motus. uelut in latione, ſi ambo ſuper circunferentia aut ſuper recta linea moueantur. & in cæteris ſimili modo.*

Te.c.129. His autem nobis ſic determinatis, manifeſtũ eſt, ꝙ omnem mutationem, & omne quod mouetur, neceſſe eſt moueri in tempore. velocius enim et tardius dicimus ſm omnem mutationẽ. F in omnibus enim ſic videtur. Dieo autem velocius moueri, quod prius tranſmutatur ad ſubiectum ſecũdum idem ſpacium, & quod ſm regularem motum mouetur, vt in loci mutatione, ſi vtraq; ſm circulationem mouentur, aut vtraque ſm rectum. ſimiliter autem & in alijs.

Oſtendit ꝙ omnis mutatio fit in tempore, duabus rationibus. Quarum prima talis eſt. In omni mutatione inuenitur velocius & tardius: hæc autem determinantur tẽpore, quia velocius dicitur mutari, quod tranſmutatur prius ad determinatum terminum ſm idem ſpaciũ, ita tamen ꝙ eadẽ ſit regula vtriuſq; motus, vt in loci mutatione ſi ſit vtraque mutatio circularis, aut vtraq; recta. ſi autem vna eſſet circularis & alia recta, nõ propter hoc velocius moueretur quod prius veniret ad terminum. & ſimiliter intelligendũ de alijs generibus mutationum. Sequitur igitur, ꝙ omnis mutatio fit in tempore. Secundam rationem ponit ibi. G

ARGY. *At ipſum prius in tempore eſt. Prius enim atq; poſterius ratione diſtantiæ ad ipſum nunc dicimus, ipſum uero nunc, terminus eſt trãſacti atq; futuri. Quare cum ipſum nunc in tempore ſit, & prius ipſum poſterius' ue in tempore erit. in quo nanq; nunc ipſum eſt, in hoc & diſtantia ipſius nunc eſſe neceſſe eſt. Modo autem contrario, prius ipſum in præterito atq; futuro tempore dicitur. Nam in præterito quidem id dicimus prius, quod longius ab ipſo nũc diſtat: id uero poſterius, quod eidem propinquius eſt. In futuro autem id quidem prius, quod eſt propinquius illi: id uero poſterius, quod ab eodem longius diſtat. Quare cùm ipſum quidem prius in tẽpore ſit: omnem autem motum comitetur ipſum prius, ut patet, perſpicuum eſt, omnem mutationem, omnemq; motum in tempore eſſe.* H

At vero prius in tempore eſt. Prius enim & poſterius dicimus ſm ad ipſum nũe diſtantiam. ipſum autem nunc terminus præteriti & futuri eſt. Quare, quoniam ipſa nune in tempore ſunt, & prius & poſterius in tempore erũt. In quo.n. eſt ipſum, & ipſius nunc diſtantia. E contrario autem prius dicitur & ſm pręteritum tempus et futurum. In præterito quidem.n. prius dicimus, quod lõgius eſt ab ipſo nune: poſterius autem, & quod prope eſt. In futuro autem prius quidẽ, quod propinquius eſt ipſi nũc, poſterius autem quod procul eſt. Quare qm̃ prius in tẽpore eſt: omnem autem motũ ſequitur prius: manifeſtũ eſt, ꝙ omnis mutatio & motus in tempore eſt.

E Et ad hoc probandum vtitur tali propoſitione. Prius & poſterius ſunt in tempore. quod quidẽ manifeſtat hoc modo. Prius & poſterius dicitur aliquid per diſtantiam ad ipſum nunc, quod eſt terminus præteriti & futuri: ſed ipſum nunc ſunt in tempore, quia in eodem oportet ꝙ ſit nunc & diſtantia ipſius nune, ſicut in eodem eſt punctus & diſtantia, quæ accipitur per reſpectum ad pũctum: vtrunq; enim eſt in linea. Et, quia dixerat ꝙ prius & poſterius determinantur per diſtantiam ad ipſum nunc, oſtendit quomodo hoc fit e contrario in præteritis & futuris. quia in præterito dicitur prius, quod eſt remotius ab ipſo nunc: poſterius autem, quod eſt propinquius. in futuro autem eſt e contra. Si ergo, quia prius & poſterius ſunt in tempore: ad omnem autem motum ſequitur prius et poſterius: neceſſe eſt ꝙ omnis motus ſit in tempore.

LECTIO XXIII.

Duę de tempore dubitationes mouentur ac ſoluuntur, altera de exiſtentia, altera de ipſius vnitate.

F *Dignum autem eſt conſyderatione, & quonam modo ſeſe habet ad animam tempus: & cur in omnibus tempus eſſe uidetur, & in terra, & in mari, atq; in Cœlo.* ARGY.

Te.c.130. DIgnum autem conſyderatione eſt, & quo modo, igitur ſe habet tempus ad animam: & propter quid in omni videtur eſſe tempus, & in terra, & in mari, & in cœlo.

Poſtquam Philoſophus determinauit de Tempore, hic remouet quaſdam dubitatiões circa tempus. Et primo circa exiſtentiam temporis. Secũdo circa temporis vnitatem, ibi [Dubitabit autem aliquis,] Circa primum duo facit. Te.c.131. Primo mouet duas dubitatiões. Secũdo ſoluit eas. ibi [Aut quia motus.] Dicit ergo primo, ꝙ hę dubitationes indigẽt Infra. diligenti cõſyderatione, ſcilicet quomodo tempus ſe habet ad animam, et iterum, quare tempus videatur eſſe vbique, ſcilicet in terra, in mari, & in cœlo. Secundo ibi.

G *An quia tempus cum menſura ſit motus, affectus eſt quidam ipſius uel habitus. Hæc autẽ mobilia cuncta ſunt: in loco nanque ſunt uniuerſa. Tempus uero ac motus, ſimul potentia ſunt atq; actu.* ARGY.

Aut, quia motus eſt paſſio quædam vel habitus, numerus exiſtẽs. hæc autem mobilia omnia: in loco enim ſunt omnia. Tempus autem & motus, ſimul ſunt & ſm potentiam & actum.

Soluit præmiſſas quæſtiones. Et primo ſecundam, quæ facilior eſt. Secundo primam. [Vtrum autem cum ſit.] Dicit ergo, ꝙ tempus eſt quoddam accidẽs motus: quia eſt numerus eius. accidens autẽ conſueuit nomine habitus & paſſionis nominari: vnde vbicunq; eſt motus, oportet ꝙ ſit tẽpus. Omnia autem corpora ſunt mobilia, & ſi non alijs motibus, ſaltem motu locali. quia omnia ſunt in loco. Et, quia poſſet aliquis dicere ꝙ licet ſint mobilia, non tamen omnia H mouentur, ſed quædam quieſcunt, & ſic tempus non videtur eſſe in omnibus, ad hoc excludẽdum ſubiungit, ꝙ tempus eſt ſimul cum motu: ſiue motus accipiatur ſm actum, ſiue ſm potentiam. Quæcunq; enim ſunt poſsibilia moueri, & non mouentur actu, quieſcunt. Tempus autem non ſolum menſurat motum, ſed etiam quietem, vt ſupra dictum eſt. Vnde relinquitur ꝙ vbicunque eſt motus, vel actu, vel potentia, ꝙ ibi ſit tempus. Secundo ibi.

Dubitauerit autem quiſpiam, ſi anima ſublata, tempus eſſe poſſit, necne. ARGY.

Te.c.132. Vtrum autem cùm non ſit anima, erit tempus, an non, dubitabit vtiq; aliquis.

Soluit primam quæſtionem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem, Secundo obijcit ad quæſtionem ibi. [Impoſsibile enim] Tertio ſoluit ibi. [Si autem hoc.] Infra. Eſt ergo dubitatio vtrum non exiſtente anima eſſet tempus, aut non. Secundo ibi. Infra.

Nam

ARGV. *Nam ſi numeraturum eſſe non poßit, neq; quicquā nu merabile eſſe poteſt. Quare patet neq; numerum eſſe poſſe eſt.n.numerus aut id, quod numeratur, aut numerabile ipſum. Quod ſi nihil aliud aptū eſt numerare, quā anima, et animæ mens, impoſſibile eſt, ſi anima nō ſit, tēpus eſſe.*

Impoſſibile enim cum ſit numeraturum eſſe aliquē, impoſſibile eſt numerabile eſſe aliquod. Quare manifeſtum eſt, quia neq; numerus eſt. numerus enim aut quod numeratur eſt, aut numerabile. Si autem nihil aliud aptum natum eſt quàm anima numerare, et animę intellectus, impoſſibile eſt tempus eſſe, anima ſi non ſit.

Obijcit ad oſtendendum q̄ nō. quia, ſi impoſſibile eſſet eſſe aliquod potēs numerare, impoſſibile eſſet eſſe aliquod numerabile, potens, ſ. numerari. ſed, ſi non eſt numerabile, non eſt numerus: quia numerus non eſt, niſi in eo, quod numeraē actu: vel quod eſt numerabile in potētia. Relinquitur ergo, q̄, ſi nō eſt aliquod potens numerare q̄ non ſit numerus. Sed nihil aliud natū eſt numerare q̄ anima, et inter partes animæ nō alia q̄ intellectus: quia numerus fit per collationem numeratorū ad vnam primā menſuram: cōferre autem rationis eſt. Si ergo nō eſt anima intellectiua nō eſt numerus. Tempus autem eſt numerus, vt dictum eſt. Si ergo non ſit anima intellectiua, non eſt tempus. Tertio ibi. Lectio 17. Tex.co.101.

ARGV. *Niſi id quod ſubiecto eſt tempus, ſi fieri poteſt, ut ſit ſine anima motus. Ipſum enim prius, atq; poſterius eſt in motu: tempus autem eſt hæc, vt numerabilia ſunt.*

Niſi hoc quod vtcunq; ens eſt tēpus, vt ſi contingit motum eſſe ſine anima. Prius autē & poſterius in motu ſunt: tempus autem hæc ſunt, ſecundum quòd numerabilia ſunt.

Soluit dubitationē. & dicit, q̄ aut oportet dicere q̄ tempus nō ſit, ſi non eſt anima, aut oportet hoc dicere verius, q̄ tempus eſt vtcunq; ens ſine anima: vtputa ſi contingit motum eſſe ſine anima. ſicut.n. ponitur motus, ita neceſſe eſt poni tēpus: quia prius & poſterius in motu ſunt, & hæc. ſ. prius & poſterius motus, inquantū ſunt numerabilia, ſunt ipſum tempus. Ad euidentiā autem huius ſolutionis conſyderandum eſt, q̄ poſitis rebus numeratis, neceſſe eſt poni numerū. vnde ſicut res numeratę dependent a numerante, ita & numerus eorum. eſſe autē rerum numeratarum non dependet ab intellectu, niſi ſit aliquis intellectus, qui ſit cauſa rerum, ſicut eſt intellectus diuinus, nō autem dependent ab intellectu animæ: vnde nec numerus rerū ab intellectu animę dependet, ſed ſolū ipſa numeratio, quæ eſt actus animæ ab intellectu animæ dependet. Sicuti ergo poſſunt eſſe ſenſibilia ſenſu nō exiſtente, ita poſſunt eſſe numerabilia et numerus non exiſtente numerante. Sed forte cōditionalis, quā primo poſuit, eſt vera: ſ. q̄, ſi eſt impoſſibile eſſe aliquē numerātem, impoſſibile eſt eſſe aliquod numerabile. ſicut hæc eſt vera, ſi impoſſibile eſt eſſe aliquē ſentiētem, impoſſibile eſt eſſe aliquid ſenſibile. Si.n. eſt ſenſibile poteſt ſentiri, & ſi poteſt ſentiri poteſt eſſe aliquod ſentiens. licet nō ſequatur q̄, ſi eſt ſenſibile, q̄ ſit ſentiens. et ſimiliter ſequitur, q̄, ſi eſt aliquid numerabile, q̄ poſſit eſſe aliquid numerās: vnde, ſi impoſſibile eſt eſſe aliquod numerans, impoſſibile eſt eſſe aliquid numerabile. non tñ ſequitur, q̄, ſi non eſt numerans, q̄ nō ſit numerabile, vt obiectio Philoſophi procedebat. Si ergo motus haberet eſſe fixū in rebus, ſicut lapis, vel equus, poſſet abſolute dici, q̄ ſicut etiam anima nō exiſtente eſt numerus lapidis, ita etiā anima non exiſtēte eſſet numerus motus, qui eſt tēpus, ſed motus non habet eſſe fixum in rebus, nec aliquid actu inuenitur in reb⁹ de motu, niſi quoddam indiuiſibile motus, quod eſt motus diuiſio: ſed totalitas motus accipitur per conſyderationem animę, comparantis priorē diſpoſitionem mobilis ad poſteriorē. Sic igitur, & tempus non habet eſſe extra animam, niſi ſm

A ſuum indiuiſibile. Ipſa tamen totalitas temporis accipitur per ordinationem animę numerantis prius & poſterius in motu, vt ſupra dictū eſt. et ideo ſignāter dicit Philoſophus, q̄ tempus nō exiſtente anima eſt vtcūq; ens, i. imperfecte: ſicut & ſi dicatur q̄ motum cōtingit eſſe ſine anima imperfecte. & per hoc ſoluū tur rationes ſupra poſitæ ad oſtendendum q̄ tempus non ſit: quia componitur ex partibus non exiſtentibus: patet.n. ex prædictis q̄ non habet eſſe perfectum extra animam, ſicut nec motus. Deinde cum dicit.

Dubitauerit etiam quiſpiam, qualiſnam motus, tempus eſt numerus. ARGV.

Dubitabit autem aliquis, et qualis motus tempus numerus ſit. Tex.co.112.

Mouet quæſtionē de vnitate temporis, ſiue de comparatione tēporis ad motum. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationē, Secūdo ſoluit ibi [Aut cuiuslibet.] Tertio manifeſtat quoddā quod ſuppoſuerat ibi [Dicit aūt recte] Infra. Tex.co.114.

B Dicit ergo primo, q̄ dubitatio eſt, cum tēpus ſit numerus motus, cuius vel qualis motus ſit numerus. Secundo ibi.

ARGV. *An qualiſuis? generatur enim in tempore, ac augetur, & alteratur itidem in tempore, atque corrumpitur. quò igitur motus eſt, hòc motus cuiuſq; tempus numerus eſt. Quapropter tempus abſolute motus continui, ſed non cuiuſdam, numerus eſt.*

Aut cuiuslibet. etenim generatur in tēpore, & augmentatur, & alteratur in tēpore, & fertur. Secundū igitur q̄ motus eſt ſic eſt vniuſcuiuſq; motus numerus. vnde motus ſimpliciter numerus eſt continui, ſed non cuiuſdam.

Soluit dubitationem. Et primo excludit falſam ſolutionem. Secundo ponit veram. ibi [Qm̄ autem loci mutatio.] Te.co.113. Circa primum tria facit. primo ponit ſolutionem falſam, ſecundo improbat eā ducendo ad inconueniens. ibi [Sed eſt Secunda.
C nunc moueri.] Tertio oſtēdit illud inconueniēs eſſe impoſſibile. ibi [Aut nō omne nanq;.] Eſt ergo prima ſolutio, q̄ Tertia. ſit tēpus numerus cuiuslibet motus. et ad hoc probandum inducit q̄ omnis motus eſt in tempore, ſ. generatio, & augmentum, & alteratio, & loci mutatio. quod autem conuenit omni motui, conuenit motui ſecundum q̄ ipſum: eſſe autem in tempore eſt numerari tēpore. Sic igitur videtur q̄ quilibet motus, inquantum huiuſmodi, habet numerū: vnde, cum tempus ſit numerus motus, videtur ſequi, q̄ tēpus ſit numerus motus continui vniuerſaliter, & non alicuius determinati motus. Secundo ibi.

At uero fieri poteſt, ut nunc unum et aliud moueatur, quorum utriuſq; motus tēpus numerus erit. Aliud ne igitur atq; aliud erit? & æqualia duo tempora ſimul erunt? ARGV.

Sed eſt nunc moueri vnum & aliud, quorum vtriuſq; motus erit numerus. Alterū & alterum
D igitur tēpus, et ſimul duo tēpora æqualia erunt?

Improbat prædictam ſolutionem. contingit enim aliqua duo ſimul moueri: ſi ergo cuiuslibet motus tempus ſit numerus, ſequitur, q̄ duorum motuum ſimul exiſtentium ſit alterum & alterum tempus. & ſic vlterius ſequitur, q̄ duo tempora æqualia ſint ſimul, vtpote duo dies, vel duæ horæ: duo autem tempora inæqualia ſimul eſſe non eſt admirabile, vt diem & horam. Tertio ibi.

An unum tēpus motus metietur utroſq;? omne nanq; tempus unum ſimiliter eſt et ſimul, ſpecie uero ſunt eadē, & quæ non ſunt ſimul. non ut ſi ſint hi quidem canes, illi autem equi, atq; utriq; ſint ſeptem, idem eſt numerus utrorumq;, ſic et eorum motuum, qui ſimul incipiunt, ſimulq́; deſinunt idem eſt numero tempus: & ſi celerior alter forſitan eſt, tardior alter, & alter latio, alter eſt alteratio. Quāquam enim motus hiſce differūt differentijs, idem eſt ARGV.

tamen tẽpus alterationis lationiſue æquale, ſi ſimul fiant: quippe cum et numerus ſit idem canum, equorum'ue, quẽ diximus. Et propterea motus quidem diuerſi, ſeorſumq́; fiunt, tempus autem idem eſt ubiq;: quoniam et numerus eorum quæ ſunt æqualia ſimulq́;, unus & idem ubiq; eſt. E

Aut non. omne nanq; tẽpus, vnum ſimiliter & ſimul eſt, ſpecie autem, & quę non ſimul. ſi. n. & hi ſint canes, illi vero equi, vtrique autem ſeptem, idem numerus eſt. ſic & motuum ſimul terminatorũ idem tempus eſt. ſed hic velox fortaſſis, alius vero non: & alius quidem loci mutatio eſt, hic autem alteratio. tempus tamen idem eſt, ſiquidem & numerus æqualis ſit, & alterationis & loci mutationis, & ſimul ſint. Et propter hoc motus quidem alteri ſunt, & ſeorſum ſunt: tempus autem vbique idem, quia & numerus vnus & idem vbique eſt, qui eſt æqualium & ſimul. F

Oſtendit hoc eſſe impoſſibile. ſ. duo tempora æqualia ſimul eſſe. quia omne tempus, quod eſt ſimul & ſimiliter, i. æqualiter, eſt vnũ tantum: ſed tempus, quod non eſt ſimul, nõ eſt vnum numero, ſed ſpecis eius eſt vna, ſicut dies cum die, & annus cũ anno. & hoc manifeſtat per ſimile in alĳs numeratis. Si. n. ſunt ſeptẽ equi, & ſeptem canes non differunt ſm numerum, ſed differunt ſm ſpeciem rerum numeratarum. & ſimiliter omniũ motuum, qui ſimul terminantur ſm principium & ſm finem, eſt idem tempus: ſed motus differunt ſm proprias rationes, inquantum forte vnus eſt velox, & alius tardus: & vnus eſt loci mutatio, & alius alteratio. ſed tẽpus eſt idẽ, ſi alterationis & loci mutationis ſit ęqualis numerus: ſuppoſito q; ſint ſimul. & propter hoc oportet q; motus ſint alteri & diuiſi ab inuicẽ: ſed tẽpus in omnibus eſt idẽ: quia vnus & idẽ numerus eſt eorum, quę ſunt æqualia & ſimul, vbicunq; ſint. Deinde cum dicit. G

ARGY. *Atqui cum latio quidam ſit motus, et huius ſpecies ſit conuerſio, unumquodq́; autem uno quodam ſibi numeretur propinquo, unitates quidem unitate, equi autem equo, tempus etiam hoc pacto tempore profecto quodam menſurabitur definito. Atq; motu quidem tempus, motus autem tempore menſuratur, ſicut diximus. hoc autem ideo, & quia quantitas motus ac temporis ab eo motu, qui definitus eſt, tempore menſuratur.*

tex. co. 133. Quoniam autem loci mutatio, & huius circularis, numeratur autẽ vnumquodq; vno quodã proximo, vnitates vnitate, equi vero equo, ſic & tempus tempore quodam finito. (Mẽſuratur autem, ſicut diximus, tẽpus motu, & motus tempore. hoc autẽ eſt, quia determinato motu & tempore mẽſuratur motus quantitas, & temporis.) H

Secunda. 133. Ponit verã ſolutionem. & circa hoc tria facit. Primo pręmittit quædam, quę ſunt neceſſaria ad ſolutionem. Secundo ex præmiſſis ſolutionem concludit. ibi. [Si igitur quod primum.] Tertio manifeſtat ſolutionẽ prædictã per dicta aliorum. ibi [Vnde videtur.] Circa primum pręmittit tria. Tertia.

Quorum primum eſt, q; inter alios motus, primus & magis ſimplex, & regularis eſt motus localis, & inter alios motus locales, motus circularis, vt in Octauo probabitur.

Secundum eſt, q; vnũquodq; numeratur vno quodã proximo ſui generis, ſicut vnitates vnitate, & equus equo, vt patet in. 10. Meta. vnde oportet q; tẽpus quodã terminato tẽpore menſuretur, ſicut videmus q; tempora mẽſurantur per diẽ. Tertium, quod pręmittit eſt, q; tẽpus menſuratur motu, & motus tẽpore, ſicut ſupra dictũ eſt. & hoc ideo eſt, q̃a aliquo terminato motu, & aliquo terminato tẽpore mẽſurat̃ quantitas cuiuslibet motus & tẽporis. Secundo ibi.

Si igitur ipſum primum propinquorum omnium eſt menſura, uniformis ſanè conuerſio menſura potiſſimum erit, quoniam huiuſce numerus notiſſimus eſt, ut patet: atq; alteratio quidem uniformis non eſt, nec accretio nec generatio, latio autem eſt. ARGY.

Si igitur quod primum mẽſura eſt omnium proximorum, circulatio, quæ regularis eſt menſura maxime erit, quia numerus huius notiſſimus eſt. Neq; igitur alteratio, neq; augmentatio regulares, loci autem mutatio eſt.

Concludit ex præmiſſis, q;, ſi aliquid, quod eſt primum, eſt menſura [omniũ proximorum]. i. omniũ, quæ ſunt ſui generis, neceſſe eſt q; circulatio, quæ eſt maxime regularis, ſit mẽſura omniũ motuum. Dicitur autẽ motus regularis, qui eſt vnus & vniformis. hæc autẽ regularitas non poteſt inueniri in alteratione et augmẽto: quia nõ ſunt uſquequaq; continui, nec æqualis velocitatis. Sed in loci mutatione inueniri poteſt regularitas, quia poteſt eſſe aliquis motus localis cõtinuus & vniformis: et talis eſt ſolus motus circularis, vt in Octauo probabit̃: & inter alios motus circulares, maxime vniformis & regularis eſt primus motus, qui reuoluit totũ firmamẽtum motu diurno. vnde illa circulatio tanquam prima & ſimplicior & regularior eſt mẽſura omnium motuum. Oportet autẽ motum regularem eſſe mẽſuram, ſeu numerũ aliorũ, quia omnis mẽſura debet eſſe certiſſima: et talia ſunt, quę vniformiter ſe habent. Ex hoc ergo colligere poſſumus, q;, ſi prima circulatio mẽſurat oẽm motũ, & motus menſuratur a tẽpore, inquantũ mẽſuratur quodã motu, neceſſe eſt dicere, q; tẽpus ſit numerus primæ circulationis, ſm quã menſuratur tẽpus, & ad quẽ menſurantur omnes alĳ motus tẽporis menſuratione. Tertio ibi,

Quapropter & motus ipſius Sphæræ tempus eſſe uidetur: quia cæteri motus hoc motu menſurantur, et etiam ipſum tempus. ARGY.

Vnde & videtur tẽpus eſſe ſphęrę motus: q̃a hoc menſurantur alĳ motus, et tẽpus hoc motu.

Approbat pręd ictã ſolutionem per opiniones aliorum. Et primo per opinionem errantium, qui moti fuerunt ad dicendum q; motus Sphærę cœleſtis ſit tẽpus, propter hoc, q; hoc motu menſurantur omnes alĳ motus, et tẽpus menſuratur hoc motu. manifeſtum eſt enim, q; dicimus diem, vel annum completum attendentes ad motum Cœli.

Secundo ex vſu communiter loquentium ibi.

Propter hoc et id accidit, quod conſuetum eſt dici. Res enim humanas, et cæterarum eas, quæ naturalem motum & ortum ac obitũ ſubeunt, circulum eſſe dicunt. Idq́; propterea, quòd hæ uniuerſæ tẽpore diiudicantur, finemq́; ſubeunt ac principium, perinde atq; ſi re editione quadã hoc fiat. etenim tẽpus ipſum, circulus quidã eſſe uidetur. Hoc autẽ ideo rurſus uidetur, quia talis lationis eſt ipſum menſura, et a tali latione ipſum etiã menſuratur. Quare dicere rerum eas, quæ fiunt, circulũ eſſe eſt dicere tẽporis circulũ quendã eſſe. Hoc autẽ ideo dicitur, quia tẽpus menſuratur ipſa conuerſione. Id. n. quod menſuratur, nil aliud eſſe uidetur præter id, quod metitur, quam totum, plures mẽſuræ. ARGY.

Propter hoc autem & cõſuetum dici accidit. Dicunt. n. circulum eſſe humanas res, & aliorũ motum habent, videlicet naturalem, & generationem, & corruptionẽ. Hoc autem eſt, quia omnia hęc tempore diiudicantur, & accipiũt finem & principium, ſicut ſi ſm quãdam circulationẽ ſit. tẽpus etenim ipſum videtur circulus quidã. Hoc autem iterum videtur ob hoc, q; huius loci

muta-

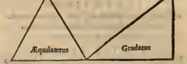
mutationis menſura eſt, & mēſuratur ipſum ab huiuſmodi. Quare dicere eſſe rerum, quę fiūt circulum, dicere eſt temporis eſſe quendam circulum. Hoc autē eſt, quia mēſuratur circulatione. extra.n.menſuram nihil aliud videtur eſſe quod menſuratur. ſed aut multæ menſuræ totum.

Et dicit propter hoc ſ. ꝙ tempus eſt numerus circulationis primæ, accidit quod conſueuit dici, ꝙ quidam circulus ſit in rebus humanis, & in alĳs, quæ mouentur naturaliter & generātur & corrumpuntur. quod ideo eſt, quia omnia huiuſmodi menſurantur tempore & accipiūt principium & finem in tempore, ac ſi tempus ſm quandam circulationem ſit: quia & ipſum tēpus videtur eſſe quidam circulus. & iterū hoc videtur propter hoc ꝙ eſt menſura circulationis: & etiam a tali circulatione mēſuratur. & ideo dicere ꝙ eorum, quæ fiunt in tempore, eſt quidā circulus, nihil aliud eſt q̃ dicere, temporis eſſe quēdam circulum: quod accidit propter hoc ꝙ tempus mēſuratur circulatione. Id.n.quod menſuratur, non videtur eſſe aliud q̃ menſura: ſed multæ menſuræ vidētur facere vnum totum, ſicut multę vnitates vnum numerū: & multę menſurę panni vnam quantitatē pāni. et hoc verū eſt cum accipitur menſura vnius generis. Sic igitur patet, ꝙ tempus primo menſurat & numerat primum motū circularem: & per eum menſurat omnes alios motus. vnde eſt vnum tempus tantum propter vnitatē primi motus, & tn̄ quicunq; ſentit quemcunq; motum ſentit tēpus, eò ꝙ ex primo motu cauſatur mutabilitas in omnibus mobilibus, vt ſupra dictum eſt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Dicitur enim recte numerum quidem eūdem eſſe ouiū atq; canum, ſi eſt æqualis. quaternitatem autem non eandem, neq; quatuor eadem eſſe. quemadmodum neq; trianguli ſunt idem hi, quorū alter ex æqualibus, alter inæqualibus omnibus lateribus conſtat: quamquā eadē eſt uterq; figura, quoniam ambo trianguli ſunt. Eadem enim aliqua eò dicuntur, cuius non differunt differentia, non eò cuius differentia differunt. ueluti trianguli dicti differētia trianguli differunt, non figuræ. Igitur trianguli quidem ſunt diuerſi, figuræ autem diuerſæ non ſunt: ſed in eandem unamue cadunt diuiſionem. Figura nanq; talis quidem eſt circulus, talis autem eſt triangulus. & hiſce talis quidem eſt æqualium laterum, talis autem inæqualium. Sunt igitur eadem hi figura, trium.n. uterq; eſt angulorum. at nō ſunt triangulus idem. Et numerus igitur dictus pari ratione idem eſt ſanè. Non.n.numerus ipſorum differētia numeri differt. Quaternitas autē non eadē eſt. ea nanq;, de quibus dicitur differūt. hæc.n.canes ſunt, illa oues. Sed de tēpore quidem ipſo et de hiſce, quæ circa ipſum quidē ſunt, ad hæc autem cōſyderationem accōmodantur, ſatis iam diximus.*

m.c.114. Dicitur autem recte, ꝙ numerus quidē idem eſt ouium & canū, ſi æqualis vterq; ſit. decem autem nō idem, neq; decem eadem ſunt. ſicut neq; trianguli idem, qui eſt Aequilaterus, & Gradatus, & tamen eadem figura eſt: quia vtraq; trianguli ſunt. Idem enim dicitur, cuius nō differt differentia, ſed nō cuius differt, vt triangulus a triāgulo differētia differt (alteri quidem enim trianguli ſunt) figuræ autem non, ſed in vna, & eadē diuiſione. figura enim hęc quidem talis circulus eſt, talis vero triāgulus. huius autem talis quidē eſt æquilaterus, talis vero q̃ gradatus. figura igitur eadem et hęc. triangulus.n.eſt. triangulus autem non idem eſt. Et numerus iam ſimiliter idē.

A non enim differt numeri differētia numerūs horum. Decem autem nō idem eſt. in quibus enim dicitur differūt. hæc quidem enim canes, alia vero equi. Et de tempore quidem ipſo, & de circa ipſum proprietatibus, huic intentioni, dictū eſt.

Manifeſtat quoddam, quod ſupra dixerat, qualiter ſit intelligendum. dixerat enim, ꝙ idem eſt numerus ſeptem canum, & ſeptem equorum. Quomodo igitur hoc ſit verum
B oſtendit. & dicit ꝙ recte poteſt dici, ſi æqualis eſt numerus aliquarū rerum diuerſarum, puta ouium & canum, ꝙ idē ſit numerus vtrorumq;, vt puta ſi tam canes, q̃ oues ſint decem. ſed non poteſt dici, ꝙ hoc ipſum, quod eſt decem eſſe, ſit idem canum & ouium: nō.n. eadem decem ſunt decem canes & decem oues. Et hoc ideo, quia genus poteſt cū additione vnitatis, vel identitatis prædicari de pluribus indiuiduis exiſtētibus in vna ſpecie: & ſimiliter genus remotū de pluribus ſpeciebus exiſtentibus ſub vno genere propinquo: neq; tamen ſpecies de indiuiduis, neq; genus propinquum de ſpeciebus diuerſis prædicari poteſt cum additione vnitatis, vel identitatis. & huiuſmodi conſequenter ponit exemplum. ſunt.n. duæ ſpecies triāguli, ſ. Aequilaterus, ideſt habens tria latera æqualia: & Gradatus, i. habens tria latera inæqualia: figura autē eſt genus trianguli: non ergo poſſumus dicere, ꝙ æquilaterus & gradatus ſit idem triangulus, ſed poſſumus dicere, ꝙ ſunt eadē figura: quia vtrūq;
C continetur ſub triangulo, qui eſt vna ſpecies figuræ. & huius aſsignat rationem. quia, cum idem & diuerſum ſeu differens opponantur, ibi poſſumus dicere idētitatem, vbi nō eſt differentia: ſed non poſſumus dicere idētitatem vbi eſt differentia. manifeſtum eſt enim, ꝙ æquilaterus & gradatus differunt ab inuicem differentia triāguli, i. quæ eſt proprie diuiſiua trianguli. & hoc ideo, quia ſunt diuerſæ trianguli ſpecies: ſed æquilaterus & gradatus non differunt ſm differentiam figuræ, ſed ſub vna & eadem differentia continentur. & hoc ſic patet. ſi enim diuidamus figuras in ſuas ſpecies, quæ per differentias conſtituuntur, inuenit̃ ꝙ alius eſt circulus, & alius triangulus, & ſic de alĳs ſpeciebus figuræ. ſed, ſi diuidamus triāgulum, inueniemus ꝙ alia ſpecies eius eſt ęquilaterus, et alia gradatus. Manifeſtum eſt igitur, ꝙ æquilaterus & gradatus ſunt vna figura: quia continentur ſub vna ſpecie figuræ, quæ eſt triangulus: ſed non ſunt vnus triangulus: quia ſunt diuerſæ trianguli ſpecies. Similiter eſt in propoſito. numerus.n. diuiditur in diuerſas ſpe-
D cies, quarū vna eſt decem: omnia ergo, quæ ſunt decem, dicuntur habere vnum numerum: quia non differunt ab inuicem ſecundum ſpeciē numeri, cum contineātur ſub vna numeri ſpecie. ſed nō poteſt dici ꝙ ſint eadem decem, quia ea, quibus applicatur numerus denarius, differunt: cū quędam horū ſint canes, & quędam equi. Videtur autem hoc Ariſt. introduxiſſe, ne aliquis ad ſumendam temporis vnitatem ſit contentus, eò ꝙ dicitur vnū numerum eſſe æqualium numero, licet diuerſorū: quia licet ſit idem denarius, vel ternarius propter vnitatem ſpeciei, non tn̄ eſt idem denarius, vel ternarius propter diuerſitatem, quę eſt ſecundū numerum ex parte materię. Vnde ſecūdum iſtam rationē, ſequeretur ꝙ tempus eſſet vnum ſpecie, ſed non numero: et ideo ad accipiendum veram temporis vnitatē oportet recurrere ad vnitatem primi motus, qui primo menſuratur tempore, & quo etiam menſuratur tempus. Vltimo autem epilogando concludit dictum eſſe de tempore, et de ĳs, quę ſunt propria ad conſyderationem temporis.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVINTVS,

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motus in ſpecies diuiditur. deq́ ipſius Vnitate ac Pluralitate multa dicuntur. de Contrarietate item motuum ac Quietum agitur.

LECTIO PRIMA.

Motu per ſe à motu per accidens, & ab eo qui eſt ſm partem diſtinguitur, idq; cum mobilis tum mouentis, tum termini inductione explanatur, quiq; motus conſyderandus ſit aperit.

ARGV. *Eorum autem, quæ mutantur, aliud per accidẽs mutatur, uelut, cùm ambulare muſicum dicimus, quia id ambulat, cui accidit muſicum eſſe. Aliud ex eò quia, ſi huius aliquid mutatur, ſimpliciter dicitur mutari, ut ea, quæ per partes mutari dicuntur. corpus enim ſanatur, quia oculus aut pectus ſanatur: hæc uero partes totius corporis ſunt. At eſt aliquid, quod neq; per accidens mouetur, neq; ex eo, quia aliquid ipſius mouetur, ſed quare ipſum primo mouentur: atq; hoc eſt id quod per ſe mobile eſt. Eſt autem aliud in alio motu, ut alterabile, & alterabilis ſanabile, aut calefactibile.* F

Tex.cōm.1. Tranſmutatur autẽ tranſmutans omne aliud quidem ſecundũ accidens, vt cũ dicimus muſicum ambulare, quoniam, cui accidit muſicum eſſe, hoc ambulat. Hoc autẽ ex eo, quia huius aliquid mutatur, et ſimpliciter dicitur mutari, vt quęcunq; dicuntur ſm partes. ſanatur.n. corpus, quia oculus, aut thorax: hæc autem partes totius corporis ſunt. Eſt autem etiã aliquid, quod neq; ſm accidẽs mouetur, neq; in eo, quod aliquid ipſius: ſed in eo quod ipſum mouet primo: & hoc eſt ſm ſeipſum mobile. Secundum alium autẽ motum, & alium, alterũ eſt, vt alterabile et alteratiõis ſanabile, & calefactibile alterũ. G

POſtquã Philoſophus determinauit de motu, & de his, quæ conſequuntur motum in communi, hic iam accedit ad diuidendum motum. & diuiditur in partes duas. In prima agit de diuiſione motus, ſm q diuiditur in ſpecies. In ſecũda de diuiſione motus in partes quãtitatiuas. & hoc in Sexto libro ibi [Si autẽ eſt continuum.] Prima in duas. In prima agit de diuiſione motus in ſuas ſpecies, In ſecũda agit de vnitate & oppoſitione motus. ibi [Poſt hoc autem dicamꝰ quid eſt ſimul.] Prima in duas. In prima diſtinguit motum per ſe à motu per accidens. In ſecunda diuidit motum per ſe in ſuas ſpecies. ibi [Qm̃ autem omnis mutatio.] Prima in duas. In prima diſtinguit motũ per ſe à motu per accidens, In ſecunda prętermittendũ docet motum per accidens, & determinãdum eſſe de motu per ſe. ibi [Secundũ quidem igitur accidens.] Circa primum duo facit. Primo diſtinguit motũ per ſe a motu per accidens, Secundo epilogat prædicta. ibi [Quomodo quidem.] Diſtinguit autem in prima parte motũ per ſe à motu per accidens tripliciter. Primo quidẽ ex parte mobilis. Secundo ex parte mouẽtis. ibi [Eſt autem & in mouẽte.] Tertio ex parte termini. ibi [Qm̃ autem eſt aliquid.] Dicit ergo primo, q omne tranſ- H

Tex.cōm.1.

Secũda parte 21. tex.

Tex.cōm.7.

Tex.cōm.6.

Te.cō.8.

Te.cō.9.

E mutans. i. tranſmutatum, tribus modis dicitur trãſmutari. Vno modo dicitur aliquid tranſmutari per accidens: ſicut cum dicimus, muſicum ambulare, qm̃ hic homo ambulat, cui accidit eſſe muſicum. Alio modo dicitur aliquid tranſmutari ſimpliciter, quia aliqua pars eius mutatur, ſicut omnia quę dicũtur mutari ſm partes, et ponit exemplũ in motu alterationis. dicitur.n. ſanari corpus animalis, quia ſanatꝰ vel oculus, vel thorax. i. pectus, quæ ſunt partes totius corporis. Tertio modo dicitur aliquid moueri, quod neq; ſm accidens mouetur, neq; ſm partẽ, ſed ex eo q ipſum mouetur primo & per ſe. vt per hoc q dicit primo, excludatꝰ motus ſm partem. per id quod dicitur ſm ſe, excludatur moꝰ per accidẽs. Hoc autem per ſe mobile variatur ſm diuerſas ſpecies motus, ſicut alterabile eſt mobile ſm alterationẽ: & augmẽtabile ſm augmentũ. Et iterũ in ſpecie alterationis, differt ſanabile, quod mouetꝰ ſm ſanationẽ, & calefactibile, quod mouetur ſecundum calefactionem. Secundo ibi.

Similis eſt et in eo quod mouet diuiſio. Aliud enim per accidens mouet. Aliud parte, quia ipſius aliquid mouet. Aliud per ſe primo, ut Medicus quidem ſanat, manus autem percutit. ARGV. F

Eſt autem & in mouente ſimiliter. Aliud.n. ſm accidens mouet, Aliud ſm partem, in eo q huius aliqua. Aliud vero per ſeipſum primo, vt Medicus quidem ſanat, manus autem percutit. Tex.cō.1.

Diſtinguit motũ per ſe a motu per accidens ex parte mouentis. & dicit q ſimiliter prædicta diſtinctio, quæ poſita eſt ex parte mobilis, attendi poteſt in ipſo mouente. Tripliciter enim dicitur aliquid mouere. Vno modo per accidẽs, ſicut muſicus ædificat. Alio modo ſm partem, inquantum aliqua pars eius mouet, ſicut homo dicitur percutere, quia manus eius percutit. Tertio modo dicitur aliquid mouere primo & per ſe, ſicut Medicus ſanat. Tertio ibi.

Cum autem ſit quippiam, quod primo mouet, & quippiam quod mouetur, & tempus in quo: & præter hæc id, ex quo, & id ad quod (omnis nanque motus ex quopiam in quippiam eſt.) ARGV. G

Quoniam autem eſt aliquid mouens primũ, eſt autem & aliud quod mouetur: adhuc, in quo tempus: & pręter hęc, ex quo, et in quid (omnis enim motus à quodam, & in quiddam.) Tex.cō.9.

Procedit ad diſtinguendum motum eodẽ modo ex parte termini. Et primo præmittit quædã præambula. ſecũdò ponit diuiſionem, ibi [Eſt autem & in illis.] Circa primũ tria facit. Primo ponit quot requirãtur ad motum, ſecundo comparat ea adinuicem. ibi [Alterum.n. eſt quod.] Tertio ſoluit quãdam dubitationem. ibi [Quid quidem igitur.] Dicit ergo primo, q ad motum requirũtur quinq;. Primo requiritur primum mouẽs, à quo. ſ. eſt principium motus: ſecũdo requiritur mobile, quod mouetur. tertio tempus in quo eſt motus: & præter iſta tria requiruntur duo termini, vnus. ſ. ex quo incipit motus: et alius, in quẽ motus ꝓcedit omnis.n. motus eſt à quodam, in quiddam. Secundo ibi. Tex.9. Infra. Tex.cō.9. H

Aliud eſt enim id, quod primo mouetur, et id in quod, atq; ex quo mouetur. Veluti lignum, & calidum, atq; frigidum: quorum aliud eſt quod, aliud ad quod, aliud ex quo mouetur. Patet motum in ligno eſſe, et non in forma. Neq; enim forma, neq; locus, neq; etiam ipſum tantum mouet, aut mouetur. Sed eſt id quod mouet, & id quod mouetur, & id, ad quod mouetur. ARGV.

Alterum enim eſt quod primum mouetur, et in quod mouetur, & ex quo, vt lignum, & calidum, & frigidum. horum autem, aliud quidem mobile eſt, aliud vero in quod, aliud ex quo. Motus autem manifeſtum q in ligno, non in ſpecie

eſt.

eſt.neq; enim mouet, neq; mouetur ſpecies, aut locus, aut quantum hoc. Sed eſt mouens, & A

Tex. 4. quod mouetur & in quod mouetur.

Comparat premiſſa adinuicẽ. Et primo mobile ad duos terminos motus. ſecũdo duos terminos motus adinuicem.

Infra. ibi [Magis autem in quod] Dicit ergo primo, ꝙ, id, quod primo & per ſe mouetur alterũ eſt a termino in quẽ tendit motus, et a termino a quo motus incipit. Sicut patet in iſtis tribus, lignum, calidũ, et frigidum. In motu.n.calefactionis lignum quidẽ eſt ſubiectum mobile, aliud vero, ſ.calidum eſt terminus ad quẽ, aliud autem, ſ.frigidum, eſt terminus a quo. Dicit autem id quod primum mouetur eſſe alterum ab vtroq; termino: quia nihil prohibet illud quod mouet̃ per accidens, eſſe alterum terminorum. ſubiectum.n. vt lignum, eſt quod calefit per ſe priuatio vero & contrariũ, vt frigidum, eſt quod calefit per accidẽs, ut in primo dictũ eſt. Quod autẽ mobile ſit alterũ ab vtroq; termino, conſequenter probat per hoc, ꝙ motus eſt in ſubiecto, ſicut in ligno: non autem eſt in altero terminorũ, neq; in ſpecie albi, neq; in ſpecie nigri. Et hoc patet per hoc, ꝙ illud, in quo eſt motus, mouetur: terminus autẽ motus, neq; mouet, neq; mouetur: ſiue terminus mot⁹ ſit ſpecies.i. qualitas, vt in alteratione: ſiue ſit locus, vt in motu locali: ſiue quantum, vt in motu augmenti, & decrementi: ſed mouens mouet ſubiectum [quod mouetur, in quod mouetur.] ideſt in terminum ad quem. Quia ergo motus eſt in ſubiecto, quod mouetur, nõ autem in termino: manifeſtum eſt ꝙ ſubiectum mobile eſt aliud a termino motus. Tertio ibi. B

ARGV. *Mutatio nanque magis ab eo, ad quod eſt, quàm ab eo ex quo eſt nuncupatur. Quapropter corruptio mutatio eſt ad id quod non eſt, & ſi id, quod corrumpitur, ex ente mutatur. Et generatio ad ens eſt mutatio: & ſi id, quod generatur ex non ente mutatur.*

Mutatio denominat̃ magis ab eo, in quod, quã ex quo mouet̃. Magis autẽ ab eo in quod, ꝗ ex quo mouet̃, denominat̃ mutatio. Vnde corruptio, in nõ eſſe mutatio eſt, quãuis ex eſſe mutetur, quod corrũpitur. Et generatio in eſſe, quamuis ex non eſſe. C

Comparat vtrunq; terminorum adinuicem. & dicit ꝙ mutatio magis denominatur a termino ad quem ꝗ a termino a quo: ſicut corruptio dicit̃ mutatio in non eſſe, quãuis id quod corrumpitur mutetur ex eſſe: econtrario generatio eſt mutatio in eſſe, quãuis incipiat a non eſſe. Nomen autem generationis ad eſſe pertinet, corruptionis vero ad non eſſe. Huiuſmodi autem ratio eſt. quia per mutationem aufertur terminus a quo, & acquiritur terminus ad quem. vnde motus videtur repugnare termino a quo, & conuenientiam habere cum termino ad quem. et propter hoc ab eo denominatur. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quid igitur eſt motus prius eſt dictum. Forma autem, & affectus, & locus, ad quæ mouentur ea, quæ ſubeunt motum immobilia ſunt, veluti ſcientia, & caliditas.* D

Tex. 5. Quid quidem igitur motus ſit dictũ eſt prius Species aũt, et locus, & paſſiões, in quę mouent̃ quę mouẽtur, immobilia ſunt, vt ſciẽtia, et calor.

Soluit quandam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit duo, quæ ex præmiſsis ſunt manifeſta, quorum primum eſt, quod in tertio dictum eſt, quid ſit motus. Secundum eſt, quod in præcedentibus immediate dictum eſt, quòd [ſpecies,] ideſt qualitas, [& locus,] & quæcunq; [paſsiones,] ideſt paſsibiles qualitates, quæ ſunt termini motus, non mouentur, cum in eis non ſit motus, vt dictum eſt. vt patet in ſcientia, quæ eſt quædam ſpecies, & calore, qui eſt quædam paſsio, vel paſsibilis qualitas. Secundo ibi.

ARGV. *Dubitauerit tamen quiſpiam, ſi affectus ſunt motus: albedo autem, eſt affectus.*

A Et dubitabit aliquis, ſi paſſiones motus ſunt: albedo autem paſſio eſt.

Ponit tertium de quo eſt dubitatio. et dicit ꝙ aliquis dubitare poteſt, vtrum [paſsiones,] ideſt paſsibiles qualitates, vt calor & frigus, & albedo & nigredo, ex quo non mouentur, ſint quidam motus. Tertio ibi.

Ad motum enim erit mutatio. At fortaſſe non albedo eſt motus, ſed dealbatio. ARGV.

Erit enim ad motum mutatio. Et fortaſſis nõ eſt albedo motus, ſed albatio.

Ducit ad inconueniẽs, ſi hoc ponatur. Cum.n. albedo ſit terminus in quẽ eſt motus: ſi albedo ſit motus ſequit̃ ꝙ motus ſit terminus motus, quod nõ poteſt eſſe vt infra probabitur. Et ex hoc determinat veritatẽ & dicit ꝙ albedo nõ eſt motus, ſed albatio. Addit aũt [fortaſsis] quia nõdũ probauit ꝙ motus nõ terminetur in motũ. Deinde cum dicit.

B *Eſt autem & in illis id quod eſt per accidẽs, et id quod eſt per partem, atq; per aliud: & id etiam quod primo, et non per aliud eſt. Id enim, quod dealbatur, ad id quidem quod intelligitur, mutatur per accidens: colori enim accidit, ut intelligatur. Ad colorem autẽ, quia album pars eſt coloris: & in Europam, quia Athenæ pars ſunt Europæ. Ad colorem autem album per ſe.* ARGV.

Eſt autem & in illis & quod eſt ſm accidẽs, & quod eſt ſm partem, & ſm aliud, et quod primo eſt, et non ſm aliud. Vt quod fit albũ, in id quod intelligitur, mutatur ſm accidens: colori enim accidit intelligi. In colorẽ autem, quia pars albũ coloris eſt: & in Europam, quia pars Europæ Athenæ ſunt. In album autem colorem per ſe.

C Ex quo termini motus ſunt aliud a mobili, & a mouẽte, vt oſtenſum eſt, oſtendit ꝙ præter diuiſionẽ motus, quę accipitur ex parte mobilis & mouentis, diuidit̃ tertio motus ex parte termini. Et quia terminus ad quẽ magis denominat motum, ꝗ terminus a quo, vt dictum eſt, accipit diuiſionem motus a termino ad quẽ: ſed non a termino a quo. Et dicit ꝙ etiam ex parte illorum, ſ. terminorum, poteſt accipi in motu aliquid quod eſt per accidẽs, & aliquid quod eſt ſecundum partẽ & ſecundũ aliud, & aliud quod eſt primo, et non ſecundũ aliud. Per accidens quidem, ſicut ſi dicatur de eo quod fit albũ, quod mutatur in id quod intelligitur, vel cognoſcitur ab aliquo: erit hoc per accidens: accidit enim colori albo, ꝙ intelligatur. Si autẽ dicatur de eo quod fit album, ꝙ mutetur in colorem, hoc erit ſecundum partẽ: dicitur enim mutari in colorem, quia mutatur in albedinem, quæ eſt pars coloris. & ſimiliter eſt ſi dicam de aliquo qui vadit Athenas, ꝙ vadit in Europã, quia Athenæ ſunt pars Europæ. Si autem dicatur de eo, quod fit album, ꝙ mutatur in album colorem, hoc erit primo & per ſe. Non D autem diuidit motum ex parte temporis, quod videbatur reſiduum: quia tempus comparatur ad motum, vt menſura extrinſeca. Deinde cum dicit.

Patet igitur, quomodo per ſe quippiam mouetur, et per accidens, ac per aliud: & quomodo idem primum eſt in mouente & in ſubeunte motum: et motum non in forma, ſed in eo quod mouetur, in ipſoq; mobili actu. ARGV.

Quomodo igitur per ſe mouetur, & quomodo ſm accidens, & quomodo ſm aliud aliquid, & quomodo ipſum primũ in mouente, & in eo quod mouetur, manifeſtũ eſt: & ꝙ motus nõ in ſpecie, ſed in eo qđ mouet̃ & mobili ſm actũ eſt.

Epilogat quod dixerat. et dicit, ꝙ manifeſtũ eſt, quomodo aliquid per ſe mouet̃, & quomodo ſm accidens [& quomodo ſm aliquid aliud].i. ſm partem. Et iterũ quomodo

hoc,quod dico primo & per ſe, inuenitur tam in mouente quàm in mobili. Dictum eſt.n.quid eſt mouẽs primo & per ſe: & quid eſt quod mouetur primo & per ſe. Et iterum dictũ eſt, ꝙ motus non eſt in ſpecie, ideſt in qualitate, quæ eſt terminus mot⁹: ſed eſt in eo quod mouetur, ſiue in mobili ſm actum, quod idem eſt. Deinde eum dicit.

ARGY. *Mutatio igitur ea quæ eſt per accidens omittatur: eſt enim in omnibus, & ſemper, ac omnium. Ea uero, quæ nõ per accidens eſt non in omnibus eſt, ſed in contrarijs: et in medijs, et in contradictione, cuius fides eſt ex inductione.*

Tecõ. 6. Secundum igitur accidens mutatio dimittatur. in omnibus enim eſt, & ſemper, & omniũ. Quæ vero non ſm accidens eſt, non eſt in omnibus, ſed in contrarijs, & medijs, & in contradictione. Huius autem fides ex inductione eſt.

Oſtendit de quo motu ſit agendum. Et primo oſtendit propoſitum, ſecundo manifeſtat quoddã quod dixerat. ibi [Ex medio aũt.] Dicit ergo primo, ꝙ mutatio, quæ eſt per accidens, dimittẽda eſt: ſiue per accidẽs accipiatur ex parte mouẽtis, ſiue ex parte mobilis, ſiue ex parte termini. Et hoc ideo, quia motus per accidẽs eſt indeterminat⁹: eſt.n. in omnibus, ſicut in terminis, & in omni tempore, & omnium ſubiectorum vel mouentium: quia vni infinita poſſunt accidere. Sed mutatio, quæ non eſt ſm accidens, nõ eſt in omnibus: ſed eſt tantum [in contrarijs & medijs] quãtum ad motum qui eſt in qualitate, quantitate, & vbi [& in contradictione] quantum ad generationem, et corruptionem: quorum termini ſunt eſſe & non eſſe. et hoc patet per inductionem. Sub arte autem non cadunt niſi ea quę ſunt determinata: nam infinitorum non eſt ars. Secundo ibi.

Infra.

Secũdo Phy. te. cõ. 5.

ARGY. *Fit autem è medio mutatio, utitur enim ipſo ut contrario ad utrunq;. Eſt.n. medium quodammodo ipſa extrema. Quapropter & hoc ad illa, & ad hoc contraria quodammodo dicuntur, ceu media fidium grauis ad ultimam dicitur, & acuta ad primam. Fuſcum etiam album ad nigrum dicitur, & nigrum ad album.*

* Addita a.l. vt ex contrario.

Medium eſt quodãmodo extrema.

Ex medio autem mutatur. * vtitur.n. ipſo, ſicut quod eſt contrariũ, ad vtrunq;. Etenim quodammodo mediũ, vltima. Vnde & ad hoc ad illa, & illa ad hoc quodãmodo dicuntur, cõtraria. vt vox media grauis ad vltimã, ſubtilis ad extremam. Et fuſcũ, albũ ad nigrũ: & nigrũ ad albũ.

Manifeſtat quoddam quod dixerat, ſ. ꝙ motus ſit in medijs. & dicit, ꝙ contingit mutari ex medio ad vtrunq; extremorum, & e contrario: inquantũ, ſ. poſſumus vti medio vt contrario reſpectu vtriuſq; extremi. Medium enim inquantum habet conuenientiam cum vtroq; extremorum, eſt quodammodo vtrũq; eorum: & ideo poteſt dici hoc ad illud, & illud ad hoc: ſicut ſi dicam, ꝙ media vox inter grauem & acutam [eſt grauis ad vltimam,] ideſt per comparationem ad acutam & [eſt ſubtilis,] ideſt acuta per comparationem [ad extremam,] ideſt ad grauẽ. Et fuſcum eſt nigrum, per comparationem ad album, & e contra.

LECTIO II.

Tribus mutationis ſpeciebus propoſitis duæ earum, generatio videlicet ac corruptio à motus ratione excluduntur.

ARGY. *Cum autem omnis mutatio, è quopiam ſit ad quippiam (ut ipſum quoq; nomen ſignificat, quorũ aliud prius aliud poſterius eſt) id quod mutatur, mutari quatuor modis poteſt. Aut enim è ſubiecto ad ſubiectum, Aut è non ſubiecto ad non ſubiectum, Aut è non ſubiecto ad ſubiectum, Aut è ſubiecto ad non ſubiectum mutatur. Dico autem id ſubiectum, quod affirmatione ſignificatur.*

E Voniam autem omnis mutatio eſt a quodam, et in quiddam: (manifeſtat autem et nomẽ. poſt aliud enim aliquid, & aliud quidem ſignificat prius, aliud autem poſterius) mutabitur quod mutatur quadrifariam. Aut.n. ex ſubiecto in ſubiectum, Aut ex ſubiecto in nõ ſubiectum, Aut ex non ſubiecto in ſubiectum, Aut ex non ſubiecto in non ſubiectum. dico autem ſubiectum affirmatione monſtratum. Tex. 7.

Poſtquam Phyloſophus diſtinxit motum per ſe à motu per accidẽs, hic diuidit mutationẽ & motum per ſe in ſuas ſpecies. Vbi cõſyderandum eſt ꝙ Ariſt. ſupra in Tertio, vbi motum definiuit, accepit nomẽ motus ſm ꝙ eſt commune omnibus ſpecieb⁹ mutationis: & hoc modo accipit hic nomen mutationis: motũ autẽ accipit magis ſtricte, pro quadam mutationis ſpecie. Diuiditur ergo pars iſta in partes F duas: quia primo diuidit mutationẽ in ſuas ſpecies: quarũ vna eſt motus, In ſecũda ſubdiuidit motum in ſuas ſpecies, Te. 9. ibi [Si igitur prædicamẽta.] Circa primum duo facit. Primo ponit diuiſionẽ mutationis, Secũdo manifeſtat partes Te. 7. diuiſionis. ibi [Ex non ſubiecto quidem.] Circa primum tria facit. Primo præmittit quędã neceſſaria ad diuiſionem mutationis, Secundo cõcludit ex præmiſsis mutationis diuiſionem. ibi [Quare neceſſe eſt.] Tertio excludit quandã obiectionem, ibi [Quæ.n. eſt ex non ſubiecto.] Dicit ergo Secunda. 7. Tertia. 7. primo, ꝙ, cũ omnis mutatio ſit a quodam in quiddam, vt manifeſtatur ex ipſo mutationis nomine, quod denotat aliquid eſſe poſt aliud, & aliud eſſe prius, & aliud poſterius, neceſſe eſt his ſuppoſitis, ꝙ omne quod mutatur, quatuor modis mutetur. Aut.n. vterq; terminus eſt affirmatus, et ſic dicit̃ aliquid mutari ex ſubiecto in ſubiectũ. Aut terminus a quo eſt affirmatus, & terminus ad quẽ eſt negatus, & ſic dicit̃ aliquid moueri ex ſubiecto in nõ ſubiectũ. Aut e contrario terminus a quo, eſt negatus, & terminus ad quẽ affirmatus, & ſic dicitur aliquid moueri ex nõ ſubiecto in ſub- G iectũ. Aut vterq; terminus eſt negatus, & ſic dicit̃ aliquid mutari ex non ſubiecto in non ſubiectũ. Non.n. accipit hic ſubiectũ eo modo quo ſuſtinet formã: ſed omne id, quod affirmatiue ſignificatur, dicitur hic ſubiectum. Secundo ibi.

ARGY. *Quare ex dictis tres mutationes eſſe neceſſe eſt. eã quæ è ſubiecto eſt ad ſubiectum: et eam, quæ è ſubiecto ad non ſubiectum: & eam, quæ è non ſubiecto eſt ad ſubiectum.*

Quare neceſſe eſt ex ijs, quæ dicta ſunt, tres eſſe mutationes, ſcilicet ex ſubiecto in ſubiectũ: & ex ſubiecto in nõ ſubiectum: & ex non ſubiecto in ſubiectum.

Concludit ex pręmiſsis diuiſionem mutationis. et dicit, ꝙ neceſſario ex præmiſsis ſequitur, ꝙ tres ſint mutationis ſpecies. quarum vna eſt ex ſubiecto in ſubiectũ, ſicut cum aliquid mutatur de albo in nigrum. Alia autem eſt ex ſub- H iecto in non ſubiectũ: ſicut cum aliquid mutatur de eſſe in non eſſe: tertia eſt e contra ex non ſubiecto in ſubiectum: ſicut cum aliquid mutatur de non eſſe in eſſe. Tertio ibi.

ARGY. *Ea nanque, quæ eſt è non ſubiecto ad non ſubiectum, non eſt mutatio: quia per oppoſitionem non eſt. neq; enim contraria, neq; contradictoria eſt.*

Quæ enim eſt ex non ſubiecto in non ſubiectum, non eſt mutatio: propter hoc ꝙ non eſt ſecundum oppoſitionem. neque enim contraria, neque contradictio eſt.

Excludit quandã obiectionem. Poſſet.n. aliquis obijcere, ꝙ, cũ præmiſerit quatuor modis aliquid mutari, debuiſſet cõcludere, quatuor eſſe ſpecies mutationis, et nõ tres tãtum. Sed hãc obiectionẽ excludit dicens, ꝙ non poteſt eſſe aliqua mutationis ſpecies de nõ ſubiecto in nõ ſubiectum: quia omnis mutatio eſt inter oppoſita, duæ aũt negationes

non

non ſunt oppoſitę. Neq;.n.dici poteſt, ꝙ ſint contraria: neq; ꝙ ſint contradictoria. Et huiuſmodi ſignum eſt: quia quaſcunq; negationes contingit ſimul eſſe veras de aliquo vno & eodē, ſicut lapis, nec eſt ſanus nec eger. Vnde, cum mutatio per ſe ſit ſolū in contrarijs & cōtradictione [vt ſupra dictum eſt:] ſequitur ꝙ ex negatione in negationem, non ſit mutatio per ſe, ſed ſolum ſic mutatur aliquid per accidens. Cum enim aliquid fit de albo nigrum, fit etiā per accidens de non nigro non album. & per hūc modum dixit, aliquid mutari ex non ſubiecto in non ſubiectum. Quod autem eſt per accidens in aliquo genere, non poteſt eſſe ſpecies illius generis. & ideo ex non ſubiecto in non ſubiectum non poteſt eſſe aliqua mutationis ſpecies. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea igitur mutatio, quæ per contradictionem ex non ſubiecto eſt ad ſubiectum, generatio eſt. alia ſimplex quæ eſt ſimpliciter, alia quædam quæ eſt cuiuſdam. veluti ea quidem, quæ eſt ex non albo ad album, huius eſt generatio. ea uero, quæ eſt ex eo, quod non eſt ſimpliciter ad ſub-* B *ſtantiam, generatio ſimpliciter eſt, qua quidem ſimpliciter fieri, & non aliquid fieri dicimus.*

Ex nō ſubiecto igitur in ſubiectum mutatio ſecundum cōtradictionē, generatio eſt. alia quidem ſimpliciter ſimplex, alia vero quædā, cuiuſdam. vt ea, quæ ex nō albo in albū, generatio quidem, huiuſmodi eſt. Quæ vero ex nō eſſe ſimpliciter in ſubſtātiā eſt, generatio ſimpliciter eſt, ſm quā fieri & nō fieri ſimpliciter aliquid dicimus.

Manifeſtat partes poſitæ diuiſionis. & circa hoc tria facit. Primo manifeſtat duas partes diuiſionis. ſecundo oſtendit ꝙ neutra earum eſt motus. ibi [Si igitur quod non eſt.] Tertio concludit, ꝙ reſidua pars diuiſionis eſt motus. ibi [Qm̄ autē motus.] Circa primū duo facit. primo manifeſtat vnam partē diuiſionis, ſecūdo ſecundam. ibi [Quę ve- C ro ex ſubiecto in non.] Dicit ergo primo, ꝙ illa mutatio, quæ eſt ex nō ſubiecto in ſubiectum, eſt inter oppoſita ſm

Tex. cō. 8. Tex. cō. 9. Infra.

contradictionem, & vocatur generatio quæ eſt mutatio de non eſſe in eſſe. Sed hæc eſt duplex: quędā.n. eſt ſimplex generatio, qua aliquid ſimpliciter generatur: alia vero eſt generatio quædam, qua aliquid ſm quid generatur. Et ponit exemplū de vtraq; generatione. & primo de ſecūda, dicēs, ꝙ, cum aliquid mutatur de nō albo in albū [eſt generatio huiuſmodi albi] & nō ſimpliciter. Et ſecundo de prima. et dicit ꝙ [illa generatio, quę eſt ex nō eſſe ſimpliciter in ens, quod eſt ſubſtātia, eſt generatio ſimpliciter: ſm quā ſimpliciter dicimus aliquid fieri & non fieri.] Cum.n. generatio ſit mutatio de nō eſſe in eſſe, ſm illū modū dicitur aliquid generari, quo ex nō eſſe in eſſe mutatur. Cum autem ex nō albo fit album, non mutatur aliquid ex nō eſſe ſimpliciter in eſſe ſimpliciter. Quod n. mutatur proprie, ſubiectum eſt: ſubiectum autē albi eſt aliquod ens actu. Vnde, cum ſubiectum maneat in tota mutatione: etiā in principio mutatio- D nis erat ens actu ſimpliciter loquendo, non tm̄ erat ens actu hoc, ſ. albū, & ideo nō dicitur fieri ſimpliciter: ſed fieri hoc, ſ. album. Subiectum vero formę ſubſtātialis nō eſt aliquod ens actu, ſed ens in potētia tantum, ſ. materia prima. quę in principio generationis eſt ſub priuatione, in fine vero ſub forma. & ideo ſm generationem ſubſtantiæ fit aliquid ſimpliciter. Et ex hoc haberi poteſt, ꝙ ſecundum nullam formam, quæ pręſupponit aliam formam in materia, attenditur generatio ſimpliciter: ſed ſolum ſecundum quid, quia quælibet forma facit ens actu. Secundo ibi.

ARGY. *Ea uero, quæ ad non ſubiectum eſt ex ſubiecto, corruptio eſt: ſimpliciter quidem ea, quæ eſt è ſubſtantia ad ipſum non eſſe. Quædam autem ea, quæ eſt ad negationem oppoſitam, ut in generatione eſt dictum.*

Quæ vero ex ſubiecto, in nō ſubiectum, corruptio eſt. Simpliciter quidem, quæ ex ſubſtātia A ad non eſſe eſt: quædā autē eſt, quæ eſt in oppoſitam negationē, ſicut dictū eſt in generatione.

Manifeſtat aliā partē diuiſionis. & dicit ꝙ illa mutatio, quæ eſt ex ſubiecto in non ſubiectum, vocatur corruptio. Sed quædam eſt corruptio ſimpliciter, quæ, ſcilicet eſt ex eſſe ſubſtantiali in nō eſſe: quædam vero eſt in oppoſitam negationem cuiuſcunque affirmationis, ſicut de albo in nō album, quæ eſt corruptio huiuſmodi, ſicut et de generatione dictum eſt. Deinde cum dicit.

Si igitur id, quod non eſt, multis dicitur modis: et neq; id moueri poteſt, quod in cōpoſitione diuiſioneq; cōſiſtit: neq; id, quod eſt potentia, quod quidem ei opponitur, quod eſt ſimpliciter. nam id, quidem, quod eſt non album, aut non bonum, moueri per accidens poteſt. eſſe enim id homo poteſt quod eſt non album. id autem, quod non hoc ſimpliciter eſt, nullo pacto moueri poteſt. fieri.n. nō poteſt, ut id, B *quod non eſt moueatur. Impoſſibile eſt profecto generationem eſſe motum: id enim quod haud eſt generatur. Nam etſi quam maxime per accidens generatur, uere tamen de eo quod ſimpliciter generatur id dici poteſt. ipſum inquā, id eſſe, quod haud eſt. Simili ſanè modo fieri etiam nequit, ut ipſum idē quieſcat. Hæc igitur difficilia accidunt huic, moueri inquam id quod non eſt.* ARGY.

Si igitur quod nō eſt, dicitur multipliciter, & neq; quod eſt ſecundum cōpoſitionem aut diuiſionem contingit moueri: neq; quod eſt ſm potentiam, quod ei, quod eſt ſimpliciter ſecundum actum oppoſitum eſt, quod. n. eſt non album, Tex. cō. 8. aut non bonum, tm̄ contingit moueri ſecūdum accidens, erit.n. homo non albus. Quod autem C ſimpliciter non hoc aliquid eſt hoc nullo modo contingit moueri. impoſſibile eſt.n. quod non eſt moueri: Si autem hoc, & generationem eſſe motū, impoſſibile erit. Fit.n. quod non eſt. Si.n. & quod ex nō ente maxime ſm accidens fit, ſed tm̄ verū eſt dicere, ꝙ eſt quod nō eſt, de eo, quod fit ſimpliciter. ſimiliter aūt, & quieſcere. Hęc igit̄ accidūt inconueniētia, ſi mouetur, quod nō eſt.

Oſtendit ꝙ neutra prędictarū partium eſt motus. Et primo ꝙ generatio nō ſit motus. Secūdo ꝙ neq; corruptio. ibi [neq; iā corruptio.] Primum probat duabus rationibus. Quarū prima talis eſt. Quod ſimpliciter nō eſt hoc aliquid nō poteſt moueri: quia quod nō eſt nō mouetur. ſed quod generatur ſimpliciter nō eſt hoc aliquid, eſt.n. non ens ſimpliciter: ergo quod generatur ſimpliciter nō mouetur. ergo generatio ſimplex nō eſt motus. Ad manifeſtationē autem D primæ propoſitionis, dicit, ꝙ non ens dicitur tripliciter. & duobus modis dictū non ens non mouetur. tertio modo dictum mouetur per accidens. Vno modo dicitur ens & non ens ſecundum diuiſionem & cōpoſitionem propoſitionis, prout ſunt idē cum vero & falſo, & ſic ens & nō ens ſunt in mente tantū, ſiue in ratione tantū, vt dr̄ in ſexto Metaphy. vnde non competit eis motus. Alio modo dicitur non ens, quod eſt in potentia, ſecundum ꝙ eſſe in potentia opponit̄ ei, quod eſt eſſe in actu ſimpliciter. et hoc etiā nō mouetur. Tertio modo dicitur non ens, quod eſt in potentia, quæ nō excludit eſſe in actu ſimpliciter, ſed eſſe actu hoc, ſicut non album dicitur non ens, & non bonum: & huiuſmodi non ens cōtingit moueri, ſed per accidens, ſecundū ꝙ huiuſmodi non ens accidit alicui exiſtenti in actu, cui cōpetit moueri: ſicut eum nō eſt albus homo. Quod autem id, quod ſimpliciter non eſt hoc aliquid, nullo modo moueatur, nec per ſe neq; per accidēs, patet ex hoc, ꝙ impoſſibile eſt quod nō eſt moueri: vnde impoſſibile eſt generationē eſſe motum.

Tertia. 8. Lectio. 2. eum. 4 12. Lec. 14. te. 4.

Te. cõ. 78. Illud enim quod non eſt fit ſiue generatur. Et quãuis, vt iti Primo huius dictũ eſt, ex oon ente fiat aliquid per accidẽs, ex ente autem in potẽtia, per ſe: nihilominus tñ verum eſt dicere de eo quod fit ſimpliciter, ꝙ ſimpliciter nõ eſt: vnde moueri nõ poteſt, & eadẽ ratione nec quieſcere. vnde generatio nec motus eſt, nec quies. Hæc igitur incõuenientia ſequuntur, ſiquis ponat generationẽ eſſe motum, ſ. ꝙ nõ ens moueatur & quieſcat. Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Et ſi omne quod mouetur in loco ſit: id autem quod nõ eſt in loco non ſit (erit enim alicubi) id profecto quod haud eſt non mouetur.*

Et, ſi omne, quod mouetur, in loco eſt: quod autẽ non eſt, non eſt in loco (eſſet enim alicubi.)

Secũda ratio. Quę talis eſt. Omne, quod mouetur, eſt in loco: ſed quod non eſt, nõ eſt in loco, quia poſſet de eo dici ꝙ alicubi eſſet: ergo quod nõ eſt, non mouetur. & ſic idẽ quod ſupra. Veritas aũt primæ propoſitionis apparet ex hoc, ꝙ, cum motus localis ſit primus motuũ, oportet ꝙ omne quod mouetur F moueatur ſm locũ, & ita ſit iti loco. Remoto enim priori, remouentur quæ conſequenter ſunt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Neque ergo corruptio motus eſt. Motui nanq; motus contrarius eſt aut quies. At corruptio contrarium eſt generationi.*

Neq; iam corruptio motus eſt. Contrarium enim motui motus eſt aut quies. Corruptio autem generationi contrarium eſt.

Probat ꝙ corruptio nõ ſit motus: quia motui nihil contrariatur niſi motus vel quies: ſed corruptioni contrariatur generatio, quæ neq; eſt motus neq; quies, vt oſtenſum eſt, ergo corruptio non eſt motus. Deinde cum dicit.

ARGV. *Cum autem omnis motus ſit quædam mutatio, tres uero ſint mutationes quas diximus, quarũ duæ, quæ in contradictione conſiſtunt, generatio inquam, atque corruptio* G *motus non ſint, (ut oſtendimus,) motum eam eſſe ſolum mutationem neceſſe eſt, quam è ſubiecto ad ſubiectum accedit ur. Subiecta uero aut contraria ſunt aut media. etenim priuatio ponitur contrarium. Atqui nudum & album, ac nigrum, affirmatione ſignificantur.*

Te. cõ. 9. Quoniam autem motus mutatio quædã eſt, mutationes autem tres ſunt dictæ. Harum autẽ, quæ ſunt ſecundum generationẽ & corruptionem, non ſunt motus: hæ autem ſunt ſecũdum contradictionem, neceſſe eſt ex ſubiecto in ſubiectum mutationem, motum eſſe ſolum. Subſtantia autem, aut contraria aut media ſunt. Etenim priuatio ponitur contrarium, & mõſtratur affirmatione nudum, & album, & nigrum.

H Concludit ex præmiſsis, ꝙ reſidua pars ſupra poſitæ diuiſionis ſit motus. Cum. n. motus ſit quædã mutationis ſpecies: quia in eo eſt aliquid poſt aliud, quod ſupra dixit ad rationẽ mutationis pertinere: motus autẽ neq; eſt generatio neq; corruptio, quæ ſunt mutationes ſm cõtradictionẽ. relinquitur ex neceſsitate, cum nõ ſint niſi tres ſpecies mutationis, ꝙ motus ſit mutatio de ſubiecto in ſubiectũ. Ita tamen ꝙ per [duo ſubiecta]. i. per duo affirmata, intelligamꝰ cõtraria, aut media: quia etiã priuatio quodãmodo eſt contrarium, & q̃ñq; ſignificatur affirmatiue, vt nudum, quod eſt priuatio, & album & nigrum, quæ ſunt contraria.

LECTIO III.

Nullam motus ſeu mutationis ſpeciem in ſubſtantia, nec in Ad aliquid, nec in actione & paſſione per ſe eſſe, multiplicibus rationibus oſtenditur.

ARGV. *Si igitur prædicamenta diuiſa ſunt, et aliud ſit ſubſtantia, aliud quantitas, aliud qualitas, aliud ubi, aliud ad ali-* E *quid, aliud actio, aliud paſſio, tres eſſe motus neceſſe eſt, quantitatis, qualitatis, & loci.*

SI igitur prædicamenta diuiſa ſunt, ſubſtãtia, & qualitate, & vbi, & quando, et ad aliquid, & quãtitate, & facere, & pati, neceſſe eſt tres eſſe motus, & eum qui quantitatis, & eum qui qualitatis, & eum, qui ſecundum locum.

Poſtquam Philoſophus diuiſit mutationẽ iti generationem, & corruptionẽ, & motum, hic ſubdiuidit motum in ſuas partes. Et quia oppoſitorũ eſt eadẽ ſcientia, primo aſsignat ſpecies motus, ſecũdo oſtendit quot modis immobile dicatur. ibi [Immobile autem.] Circa primum duo facit. Secũda. 10. 2. Primo ponit quãdam conditionalem, per quam accipitur diuiſio motus iti ſuas partes: ſecundo manifeſtat conditionalem præmiſſam. ibi [Secundum ſubſtantiam autem.] Te. cõ. 9. Concludit ergo ex præmiſsis, ꝙ, cum motus ſit de ſubiecto F in ſubiectum, ſubiecta autẽ ſint in aliquo genere prædicamentorum: neceſſe eſt ꝙ ſpecies motus diſtinguãtur ſecundum genera prędicamentorũ: cum motus denominationẽ & ſpeciẽ a termino trahat, vt ſupra dictũ eſt, Si ergo prædicamenta ſunt diuiſa in decẽ rerum genera, ſ. ſubſtantiam, et qualitatem, &c. vt dictum eſt in libro Prædicamentorum, & in quinto Metaphy. & in tribus illorum inueniatur motus, Te. cõ. 14. neceſſe eſt eſſe tres ſpecies motus, ſ. motus, qui eſt in genere quantitatis: & motus, qui eſt in genere Qualitatis, & motus, qui eſt in genere vbi, qui dicitur ſecundum locum. Qualiter autẽ motus ſit in iſtis generibus: & qualiter pertineat motus ad prædicamẽtum actionis & paſsionis, in Tertio dictũ eſt. Vnde nũc breuiter dicere ſufficiat, ꝙ quilibet motus eſt iti eodẽ genere cum ſuo termino, nõ quidem ita ꝙ motus qui eſt ad qualitatẽ, ſit ſpecies qualitatis: ſed per reductionẽ. Sicut enim potentia reducitur ad genus actus, propter hoc ꝙ omne genus diuiditur per potentiã & actũ: ita oportet ꝙ motus, qui eſt actus imperfectꝰ, reducatur ad G genus actus perfecti. Secundum autem ꝙ motus conſideratur, vt eſt in hoc ab alio, vel ab hoc in aliud: ſic pertinet ad prædicamentum actionis & paſsionis. Secundo ibi.

Subſtantia uero, motus non eſt, propterea quòd nihil ſubſtantiæ contrarium eſt. ARGV.

Secundum ſubſtantiã autem non eſt motus: eo ꝙ nullum entium eſt ſubſtantię contrarium. Te. cõ. 10.

Manifeſtat conditionalẽ pręmiſſam. Et primo oſtendit ꝙ in alijs generibus a tribus prędictis, nõ poteſt eſſe motꝰ: ſecundo oſtẽdit quomodo in iſtis tribus generibus motus ſit. ibi [Qm̃ autẽ neq; ſubſtantiæ.] Circa primũ tria facit. Te. cõ. 18. quia primo oſtẽdit ꝙ in genere ſubſtantiæ non eſt motus, ſecundo ꝙ nec in genere ad aliquid. ibi [neq; eſt in ad aliquid.] Tertio ꝙ nec in genere actionis et paſsiõis, ibi [neq; Infra. agentis, neq; patiẽtis.] Prætermittit autẽ tria prædicamenta, Tertia. 10. ſ. quando, & ſitum, et habere. Quando. n. ſignificat in tẽpore eſſe, tẽpus autem menſura motus eſt: vnde per quã ra- H tionem nõ eſt motus in actione & paſsione, quæ pertinent ad motum, eadem ratione nec in qñ. Situs autem ordinem quendam partiũ demonſtrat, ordo vero relatio eſt, vnde ſicut in ad aliquid non eſt motus, ita nec in ſitu. Et ſimiliter Habere dicitur ſm quandam habitudinem corporis ad id, quod ei adiacet: vnde in his nõ poteſt eſſe motus, ſicut nec in relatione. Quod ergo motus nõ ſit in genere ſubſtantiæ: ſic probat. Omnis motus eſt inter contraria, ſicut ſupra dictum eſt: ſed ſubſtãtię nihil eſt cõtrarium: ergo ſm ſubſtantiam non eſt motus. Habet autem dubitationẽ quod hic Te. cõ. 24. dicitur, propter hoc ꝙ idẽ Philoſophus dicit in libro ſecundo de Generatione, ꝙ ignis eſt cõtrarius aquę: & in primo Te. cõ. 10. libro de Coelo dicitur, ꝙ Coelum nõ eſt generabile nec corruptibile, quia nõ habet contrariũ. Vnde videtur relinquere, ꝙ ea, quæ corrũpuntur, vel ſunt contraria, vel ex contrarijs cõpoſita. Dicunt autem quidã ad hoc, ꝙ vna ſubſtãtia poteſt eſſe alteri cõtraria, vt ignis aquæ, ſm ſuam formam, non ſm ſuum ſubiectũ. Sed ſm hoc probatio Ariſt. non valeret.

leret. ſufficeret.n.ad hoc ꝙ motus ſit in ſubſtantia, ꝙ formæ
ſubſtantiales ſint cõtrariæ. Eſt.n. motus de forma in formã,
quia & in alteratione ſubiectũ non eſt cõtrarium ſubiecto,
ſed forma formæ. Et ideo aliter dicendũ, ꝙ ignis eſt cõtra-
rius aquæ ſm qualitates actiuas & paſsiuas: quæ ſunt cali-
dum, frigidũ, humidum, & ſiccum, non autem ſm formas
ſubſtantiales. Non.n. poteſt dici ꝙ calor ſit forma ſubſtãtia
lis ignis, cũ in alĳs corporibus ſit accidens de genere quali-
tatis. Quod.n. eſt de genere ſubſtantiæ, nõ poteſt eſſe alicui
accidens. Sed hæc etiam reſponſio difficultatem patitur.
Manifeſtum eſt.n.ꝙ propriæ paſsiones cauſantur ex princi
pĳs ſubiecti, quæ ſunt materia & forma. Si igitur propriæ
paſsiones ignis & aquæ ſunt contrarię, cum contrariorum
ſint cõtrariæ cauſæ: videtur ꝙ formæ ſubſtantiales ſint con
Te.cõ.15. trariæ. Item in decimo Metaphy. probatur, ꝙ omne gen⁹
Tex.cõ.6. diuiditur per cõtrarias differẽtias: differentiæ autẽ ſumun-
tur a formis, vt in Octauo eiuſdẽ libri habetur: videẽ ergo
Quocunq; in genere ẽ vna prima contrarietas ſm cõmunem contrarietatis radicem, nõ autem ſecundũ propriam rationem. ꝙ ſit cõtrarietas in formis ſubſtãtialibus. Dicẽdum eſt igi
B tur, ꝙ cõtrarietas differentiarum, quę eſt in omnibus gene
ribus, attẽditur ſm communem radicẽ contrarietatis, quæ
quidem eſt excellẽtia et defectus: ad quam oppoſitionẽ om
nia contraria reducuntur: vt in Primo huius habitum eſt.
Omnes.n. differentiæ diuidẽtes aliquod genus, hoc modo
ſe habent, ꝙ vna earũ eſt vt abundans, & alia vt deficiẽs re
ſpectu alterius. Propter quod Ariſto. dicit in Octauo Meta-
phyſi. ꝙ diffinitiones rerũ ſunt ſicut numeri: quorũ ſpecies
variantur per additionẽ & ſubtractionẽ vnitatis. Non au-
tem oportet ꝙ in quolibet genere ſit contrarietas ſm pro-
priam rationẽ huius & illius ſpeciei, ſed ſolum ſm commu
nem rationẽ excellentię & defectus. Quia.n. contraria ſunt
quę maxime diſtãt: oportet ꝙ in quocunq; genere inuenię
contrarietas, ꝙ inueniãtur duo termini maxime diſtantes,
Quæ natura cõtrarietas attẽdẽda ſit eo in genere in quo ſit mot⁹. inter quos cadunt omnia, quæ ſunt illius generis. Nec hoc
ſufficeret ad hoc ꝙ in illo genere eſſet motus, niſi de vno ex
tremo in aliud cõtingeret continue peruenire. In quibuſdã
ergo generibus hæ duæ conditiones deſunt, vt patet in nu-
C meris. quãuis.n. omnes ſpecies numerorũ differant ſm ex-
cellentiam & defectũ: tñ non eſt accipere duo extrema ma-
xime diſtantia in illo genere. eſt.n. accipere minimũ nume
rum, ſ. dualitatẽ, non tñ maximũ. Similiter inter ſpecies nu
merorum nõ eſt continuitas, quia quælibet ſpecies nume-
rorum formaliter perficitur per vnitatẽ, quæ indiuiſibilis
eſt, & alteri vnitati nõ cõtinua. Et ſimiliter etiã eſt in gene-
re ſubſtantiæ. Sunt.n. formæ diuerſarum ſpecierum abinui
cem differẽtes ſm excellẽtiam & defectum, inquãtum vna
forma eſt nobilior alia: & ꝓpter hoc ex diuerſis formis poſ
ſunt cauſari diuerſæ paſsiones, vt obiectum eſt: tñ vna for-
ma ſpeciei ſm propriam ſuam rationẽ non habet cõtrarie-
tatem ad aliam. Primo quia in formis ſubſtantialibus non
attenditur maxima diſtãtia inter aliquas duas formas, ita
ꝙ ab vna earũ non veniatur ordinarie niſi per media: ſed
materia, dũ exuitur vna forma, poteſt indifferẽter recipere
Tex.cõ.14. diuerſas formas abſq; ordine. Vnde Ariſt. dicit in Secundo
de Generatione, ꝙ, cũ ex terra ſit ignis, nõ oportet ꝙ ſit trã-
D ſitus per media elemẽta. Secundo, quia cũ eſſe ſubſtantiale
cuiuslibet rei ſit in aliquo indiuiſibili, nõ poteſt aliqua con
tinuitas attẽdi in formis ſubſtãtialibus, vt motus cõtinuus
poſsit eſſe de vna forma in aliam ſm remiſsionẽ vnius for-
mæ, & intẽſionem alterius. Vnde probatio Ariſt. qua pro-
bat in ſubſtãtia non eſſe motum, quia non eſt ibi contrarie
tas, eſt demonſtratiua, & nõ probabilis tantũ, ut Commen
tator innuere videtur. Licet poſsit & alia ratiõe probari ꝙ
motus nõ eſt in ſubſtantia, quam ſupra poſuit: quia, ſ. ſubie-
ctum formæ ſubſtãtialis eſt ens in potẽtia tantum. In qua-
litatibus autẽ tertiæ ſpeciei, manifeſte apparet cõtrarietas
ſm vtranq; rationẽ: & quia qualitates poſſunt intendi &
remitti vt ſic poſsit eſſe cõtinuus mot⁹ de qualitate in qua
litatem: et quia inuenitur maxima diſtãtia in eo genere in-
ter duo determinata extrema, ſicut in coloribus, inter albũ
& nigrum: in ſaporibus, inter dulce & amarũ: in quantita-
te autem & loco, alterum iſtorũ manifeſte inuenitur, ſ. con-
tinuitas: ſed aliud, ſ. maxima diſtantia determinatorũ ex-
A tremorum nõ inuenitur in eis, ſi ſecundum communem ra
tionem quãtitatis & loci accipiantur, ſed ſolum ſm ꝙ acci-
piuntur in aliqua re determinata: ſicut in aliqua ſpecie ani
malis vel plãtæ eſt aliqua minima quantitas, a qua incipit
motus augmenti, et aliqua maxima, ad quam terminatur.
Similiter etiam in loco inueniuntur duo termini maxime
diſtantes, per comparationem ad motum aliquem, in quo
rum vno incipit motus, & in aliud terminatur, ſiue ſit mo-
tus voluntarius naturalis, ſiue violentus. Secundo ibi.

At neq; in hiſce, quæ ſunt ad aliquid: altero.n. ſubeun te mutationem, alterum mutationem non ſubiens, vere dici poteſt: quare motus ipſorum per accidens eſt. ARGV.

Neq; eſt in ad aliquid. contingit enim altero
mutato, verum eſſe alterum non mutari. quare
ſecundum accidens motus horum eſt.

Oſtendit ꝙ non eſt motus in genere ad aliquid. In quo-
B cũq;.n. genere eſt per ſe motus, nihil illius generis de nouo
inuenitur in aliquo abſq; eius mutatione, ſicut nouus color
non inuenitur in aliquo colorato, abſq; eius alteratiõe. Sed
contingit de nouo verũ eſſe, aliquid relatiue dici ad alterũ
altero mutato, ipſo tñ non mutato: ergo motus nõ eſt per ſe
in ad aliquid, ſed ſolũ per accidens, inquantum, ſ. ad aliquã
mutationem conſequitur noua relatio: ſicut ad mutationẽ
ſecundum quantitatẽ ſequitur æqualitas vel inæqualitas:
& ex mutatione ſm qualitatem, ſimilitudo diſsimilitudo.
Hoc autẽ quod hic dicitur, in quibuſdam nõ videtur habe
re difficultatẽ, in quibuſdam aũt ſic. Sunt.n. quædam rela-
tiones, quæ nõ ſunt aliquid realiter in eo, de quo prædican
tur: quod quidẽ qñq; contingit ex parte vtriuſq; extremi,
ſicut cum dicitur idẽ eidem idem: hæc.n. identitatis relatio
in infinitũ multiplicaretur, ſi quælibet res eſſet ſibi eadem
per relationem additã. manifeſtũ eſt n.ꝙ quodlibet ſibĳpſi
eſt idem. Eſt ergo hæc relatio ſm rationẽ tantum, inquan-
tum, ſ. vnam & eandẽ rem ratio accipit, vt duo extrema re
C lationis. Et ſimiliter eſt in multis alĳs. Quædam vero rela-
tiones ſunt, quarum vna realiter eſt in vno extremo, et alia
ſm rationẽ tantũ in altero, ſicut ſcientia et ſcibile. ſcibile.n.
relatiue dicitur, non quia ipſum refertur per aliquam rela-
tionem in ipſo exiſtẽtẽ, ſed quia aliud refertur ad ipſum vt
patet per Philoſopũ in Quinto Metaphy. et ſimiliter eſt cũ Tex.cõ.20.
columna dicitur dextra animali. Dextrum.n. & ſiniſtrum
ſunt relationes reales in animali: quia in eis inueniũtur de-
terminatæ virtutes, in quibus huiuſmodi relatiões fundan
tur. in columna autẽ non ſunt ſm rem, ſed ſm rationẽ tan-
tum: quia nõ habet prędictas virtutes, quę ſunt fundamen
ta harum relationũ. Quędam vero relatiua ſunt, in quibus
ex parte vtriuſq; extremi inueniẽ relatio realiter exiſtens,
ſicut in æqualitate & ſimilitudine: in vtraq;.n. inuenitur
quantitas vel qualitas, quę eſt huius relationis radix. & ſi-
mile etiã apparet in multis alĳs relationibus. In illis igitur
relationibus, quæ nõ ponunt rem aliquam niſi in vno ex-
tremorum, non videtur difficile ꝙ mutato illo extremo, in
D quo relatio realiter exiſtit, de nouo dicatur aliquid relati-
ue de altero abſq; ſui mutatiõe: cũ nihil ei realiter adueniat
Sed in illis, in quibus relatio inueniẽ realiter in vtroq; ex-
tremorũ, videtur difficile ꝙ aliquid relatiue dicaẽ de vno
per mutationẽ alterius abſq; mutatione ſui: cũ nihil de no-
uo adueniat alicui abſq; mutatione eius cui aduenit. Vnde
dicendum eſt, ꝙ ſi aliquis per ſuam mutationem efficiatur
mihi æqualis, me non mutato, iſta æqualitas primo erat
in me quodam modo, ſicut in ſua radice, ex qua habet eſſe
reale. ex hoc.n. ꝙ habeo talem quantitatem, competit mi-
hi, ꝙ ſim æqualis omnibus illis, qui eandem quantitatem
habent. Cum ergo aliquis de nouo accipit illam quantita-
tem, iſta cõmunis radix æqualitatis determinatur ad iſtũ,
& ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc, ꝙ incipio eſſe
alteri æqualis per eius mutationem. Tertio ibi.

Neq; item agentis eſt motus, ac patientis, neq; mouentis, ac eius quod mouetur. quia motus non eſt motus, neq; ARGV.

genera-

generationis eſt generatio , neque omnino mutationis, mutatio.

Neq; agentis neque patientís: neque omnis, quod mouetur aut mouentis: quia non eſt motus, motus, neque generationis generatio, neq; omnino mutationis mutatio.

Probat q non ſit motus in genere Actionis et Paſsionis. Actio.n.& paſsio non differunt ſubiecto a motu: ſed addũt aliquam rationem, vt in Tertio dictum eſt. Vnde idem eſt dicere q mntus ſit in agere & pati: & q motus ſit in motu. te.cõ.11. Circa hoc ergo tria facit. Primo proponit q intẽdit, Secundo probat propoſitũ. ibi [primum quidẽ cum contingit.] Tertio ponit quãdam diſtinctionẽ ad propoſiti manifeſtationem. te.cõ.17. ibi [Omnino autem qm̃ mouetur.] Dicit ergo primo, q ſicut motus nõ eſt eius, quod eſt ad aliquid, ita etiam non eſt agẽtis & patientis, neq; etiã, vt abſolute loquamur, eſt mouẽtis aut moti: quia non poteſt eſſe q aliquis motus ſit alicuiꝰ motus, neq; q generatio ſit generationis, quę ſunt ſpecies mutatinnis: neque etiam q mutationis ſit mutatio, quæ eſt genus eorum, & etiam corruptionis. Secundn ibi.

ARGY. *Motus.n.dupliciter motus eſſe poteſt. Aut ut ſubiecti, ut homo mouetur, quia ex albo in nigrũ mutatur. Et motus ne igitur hoc modo, aut calefit, aut frigefit, aut mutat locum, aut accreſcit, aut decreſcit? at hoc fieri nequit. Mutatio nanq; nõ ſubit rationem ſubiecti. Aut hoc ipſo quòd aliquod aliud ſubiectum ex una mutatione ad aliam mutationis ſpeciem, perinde ut homo ex ægritudine ad ſanitatem mutatur. At neq; hoc eſſe poteſt, niſi per accidẽs. hic enim motus ex alia forma in aliam eſt mutatio, et generatio & corruptio modo eodem, hoc excepto, has quidem ad ſic oppoſita eſſe: motum autem non ſimiliter. Simul igitur in morbum è ſanitate mutatur, & ex hac ipſa mutatione ad aliam. Patet igitur cum ægrotauerit ad quamuis fore mutatum. quieſcere nanq; poteſt. Et inſuper non ad quãuis, ſemper, & illam, ex aliquo nimirum in aliquod aliud erit. Quare & oppoſita ſanatio erit. non ergo motus eſt motus, niſi per accidens. uelut ſi eſt recordatione in obliuionem mutatur quia cui illud meſt, id interdum in ſcientiam, interdum in ſanitatem mutatur.*

te.cõ.11. Primum enim cõtingit dupliciter motus eſſe motũ. Aut ſicut ſubiecti, vt homo mouet̃, quia ex albo in nigrũ mutatur. an ſic & motus, aut caleſcit aut frigeſcit, aut locũ mutat, aut augmentatur, aut diminuitur? Hoc autem impoſſibile eſt. Te.cõ.12. Non.n.ſubiectorũ aliquid eſt mutatio. Aut ex eo, quia, aliquod aliud ſubiectũ ex mutatiõe mutatur in alterã ſpeciẽ, vt homo ex ægritudine in ſanitatẽ. Sed neq; hoc poſſibile eſt niſi ſecũdum accidens. Hic.n.motus ex alia ſpecie in aliã mutatio eſt: & generatio et corruptio ſimiliter, p̃ter q hę ſunt in oppoſita ſic, motus aũt nõ ſimiliter. Similiter igitur mutabitur ex ſanitate in ęgritudinem. & ex ipſa hac mutatione, in aliã. Manifeſtum autẽ q cũ infirmetur, mutatus erit in quãlibet contingit, n. quieſcere. Et amplius, non in contingentẽ ſemper. et illa, ex quodã in quoddã alterum eſt. Quare et oppoſita erit ſanatio, ſed ſecundũ quod accidit, vt ſi ex recordatione in obliuionem mutatur. qm̃ cui ineſt illud mutatur aliquando in ſcientiam, aliquãdo vero in ſanitatẽ.

E Probat q mutationis nõ poſsit eſſe mutatio. & hoc per ſex rationes. Quarum prima eſt. quia, ſi mutationis ſit mutatio, hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo vt mutatio ſit mutationis ſicut ſubiecti, quod mouet̃: ſicut aliqua mutatio eſt hominis, quia homo mouetur, puta, de albedine in nigredinem. Sic ergo poteſt intelligi q motus aut mutatio ſit mutatinnis, aut motus vt ſubiecti: ita.ſ.q motus aut mutatio moueatur, puta q caleſcat aut infrigidetur vel moueatur ſm locũ, aut ſm augmentũ & diminutionẽ. Sed hoc eſt impoſsibile, quia mutatio nõ eſt de numero ſubiectorum, cum nõ ſit ſubſtantia per ſe ſubſiſtens. nnn ergo poteſt eſſe mutatio mutationis vt ſubiecti. Aliomodo poteſt intelligi, vt ſit motꝰ mutationis vt termini, ita.ſ.q aliquod ſubiectũ moueatur ex una ſpecie mutationis in alterã, ſicut ex calefactione in infrigidationẽ, aut ſanationẽ: vt duæ mutationes intelligãtur duo termini vnius mutatinnis, ſicut ægritudo & ſanitas intelligũtur duo termini mutationis, cum homo mutatur à ſanitate in ęgritudinem. Sed non eſt poſsibile q F aliquod ſubiectum moueatur per ſe de mutatione in mutationem, ſed ſolũ per accidens. Et q hoc non ſit poſsibile per ſe, probat dupliciter. primo quidẽ ſic. Omnis.n.mntus eſt mutatio ab vna ſpecie determinata in aliam ſpeciem determinatam. & ſimiliter generatio & corruptio, quæ condiuiduntur motui habenti determinatos terminos. ſed eſt differentia intãtum q generatio et corruptio ſunt in terminum oppoſitum [ſic].i.ſm contradictionẽ: ſed motus eſt in terminum oppoſitum [non ſimiliter] ſed ſm cõtrarietatem. Si igitur aliquod ſubiectũ mutetur de mutatione in mutationem, puta de ægrotatione in dealbationem: ſimul dum mutatur in ſubiectũ de ſanitate in ægritudinẽ, mutabitur etiã ex hac mutatione in aliam. Dum.n.ſubiectũ adhuc eſt partim in termino a quo, mouetur in terminũ ad quem: ſicut dũ aliquis habet aliquid de ſanitate, mouetur ad ægritudinem. Si ergo motus de ſanitate in ægritudinẽ ſit terminus a qun alicuius motus, dum adhuc durat iſta mutatio, qua.ſ.aliquis muratur de ſanitate in ęgritudinẽ, ſimul mu- G tabitur ſubiectum de hac mutatione in aliam, quę ſuccedit in ſubiecto huic mutationi. Manifeſtum eſt autem, q quando prima mutatio fuerit terminata, ſ.cum iã quis ex ſanitate mutatus eſt in ægritudinẽ, poterit deinceps ſuccedere ſibi quæcunq; alia mutatio. Nec hoc eſt mirũ, quia cõtingit terminata prima mutatione, ſubiectum quieſcere, & nulla mutatione mutari, & eadẽ ratione contingit, q mutet̃ alia quacunq; mutatione. Si igitur eſt aliquis motus de prima mutatione in ſecundã mutationẽ, quę ſuccedit in ſubiecto, ſequetur q motus ſit de prima mutatione in quãcunq; aliã indeterminate. Et hoc eſt contra rationẽ mntus per ſe: quia omnis motus eſt de determinato ad determinatũ terminũ. non.n.corpus mouetur per ſe de albo in quodcunq;, ſed in nigrum aut mediũ. Patet ergo q duæ mutationes nõ ſunt per ſe termini mutationis alicuius. Secundo autem probat idem per aliã rationem. Quia ſi mutatio quędam per ſe eſt de mutatione præcedente in mutationẽ ſubſequentem, nõ oportet q ſemper ſit mutatio in mutationẽ [contingentẽ] H ſcilicet quam cõtingat ſimul eſſe cũ mutatione præcedẽte: ſicut dealbatio ſimul poteſt eſſe cũ ægrotatione, ſed ſanatio non poteſt ſimul eſſe cũ ægrotatione, quia ſunt contrariæ mutationes. Contingit tñ q ęgrotationi ſuccedat in eodem ſubiecto ſicut dealbatio, ita et ſanatio. Et hoc eſt quod dicit q mutatio, quæ ponitur eſſe de vna mutatione in aliã, non ſemper eſt in mutationẽ cõtingentem, cum qñq; ſuccedat non contingens. Et illa etiam mutatio non contingens eſt [ex quodam in quoddã alterum].i. inter duos alios terminos, quare iſta mutatio nñ contingẽs, in quam aliquis mutatur de ægrotatione: erit ſanatio nppoſita ægrotationi. Quod autẽ hoc ſequatur inconueniẽs, patet ex propoſitione ſupra inducta, ſ.q ſimul dum eſt prima mutatio, mutabitur in ſecundã. ſimul ergo dum aliquis mouetur ad ægritudinem, mutabitur ad ſanationẽ. Sanationis autem terminus eſt ſanitas: eſt.n.de quodam iu quoddã aliud, vt dicit. Vnde relinquitur, q ſimul, dũ aliquid mouetur ad ægritudinem moueatur etiã ad ſanitatẽ; quod eſt moueri ad duo

contraria

contraria ſimul & intẽdere ea ſimul: quod eſt impoſsibile. Sic igitur manifeſtum eſt, ꝙ nulla mutatio eſt per ſe de vna mutatione in aliam. Sed ꝙ hoc cõtingat eſſe per accidẽs, vt pręmiſit, manifeſtat ſubdẽs: ꝙ per accidẽs hoc cõtingit, ſicut qñ ſubiectũ nũc mutatur vna mutatione, et poſtmodũ alia: puta ſi aliquid dr̃ mutari per accidẽs de recordatione in obliuionẽ, vel in quamcunqꝫ aliã mutationẽ, quia ſubiectum mutationis qñqꝫ mutatur in ſcientiã, qñqꝫ in aliquid aliud, puta in ſanitatem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea, ſi mutationis eſt mutatio, generationiſq; generatio, in infinitum erit abitio. Neceſſe eſt autem et priorem eſſe, ſi poſterior erit: ueluti, ſi generatio ſimplex aliquando fiebat, & ipſum fiens fiebat. Quare nondum erat fiens ſimpliciter, ſed aliquod fiens, atq; tam fiens: & hoc rurſus aliquando fiebat. Quare nondum erat tum fiens. Cum autem infinitorum primum quicquam non ſit, primum ipſum non erit. quare neq; id erit quod hæret. Impoſſibile eſt igitur generari quicquam, moueri aut mutari.*

Tex.cõ.13. Amplius autem in infinitũ vadit, ſi erit mutationis mutatio, et generationis generatio. Neceſſe eſt igitur eſſe primã, ſi vltima erit, vt ſi ſimpliciter generatio fiebat aliqñ, & quod fit, fiebat. Quare nondũ erat quod fit ſimpliciter, ſed aliqd cum fit & factum eſt iã, & iterum fiebat hoc aliquando. quare nondũ erat tunc, quod fit. Quoniam autem infinitorum non eſt primum, non erit quid vltimum: quare neqꝫ habitũ: neqꝫ fieri igit̃, neqꝫ moueri poſſibile eſt, neq; mutari nihil.

Secũda ratio. Præmittit duas conditionales. Quarũ prima eſt, ꝙ, ſi mutatio eſt mutationis, vel generationis generatio, quocunqꝫ modo neceſſe eſt procedere in infinitum: quia eadẽ ratiõe, generatio ſecunda habebit aliã generationem, & ſic in infinitum. Secunda cõditionalis eſt, ꝙ ſi ordinentur hoc modo generationes, & mutationes, ꝙ mutatio ſit mutationis, & generatio generatiõis, ſi vltima mutatio uel generatio erit, neceſſe eſt ꝙ prima ſit. Hanc autem ſecũdam conditionalẽ ſic probat. Sit.n. aliquid, quod generetur ſimpliciter, puta ignis: ſi generationis eſt generatio, oportet dicere, ꝙ etiam iſta ſimpliciter generatio aliqñ generabatur, & hoc ipſum fieri fiebat: cũ autẽ fiebat ipſa generatio nõdum erat illud, quod generatur ſimpliciter, ſ. ignis, quia aliquid non eſt dũ fit, ſed qñ iam factum eſt, tunc primo eſt: q̃diu ergo fiebat generatio ignis, ignis nondũ erat factus: nõdum ergo erat. & iterum ipſa generatio ſuæ generationis eadẽ ratione aliquando fiebat: & ſicut qñ fiebat generatio ignis, nondum erat ignis, ita ſequitur ꝙ quandiu fiebat generatio generationis ignis nondũ eſſet generatio ignis: ex quo manifeſtũ eſt ꝙ generatio ignis eſſe nõ poteſt niſi completa ſua generatione: & eadẽ ratione nec illa, niſi fuerit præcedens, & ſic vſqꝫ ad primam. Si ergo nõ fuerit prima generatio, nõ erit vltima, quæ eſt generatio ignis: ſed, ſi procedatur in generationibus in infinitũ, nõ eſt accipere primam mutationem, vel generationẽ, quia in infinitis non eſt primum: vnde ſequitur ꝙ neqꝫ ſit [habitum] .i. cõſequenter ſe habens in generationibus, et mutationibus. Si autem nõ ſit aliqua generatio nec mutatio, nihil fit, neqꝫ mouet̃. Si ergo generationis ſit generatio & mutatiõis ſit mutatio, nihil fit neqꝫ mouetur. Eſt autem attendendum, ꝙ hæc ratio non excludit quin mutatio poſsit ſequi mutationem per accidens in infinitum: quod oportet dicere ſm opinionem Ariſt. qui poſuit motum ęternum. Sed intendit oſtendere, ſicut prius dictum eſt, ꝙ mutatio non ſit mutationis per ſe in infinitum. Sic enim poſtrema dependerent ex infinitis præcedẽtibus, & numquam finirentur. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea eiuſdem eſt contrarius motus & quies: inſuper, & generatio atq; corruptio. Quare ipſum fiens tunc* A *corrumpitur, cum ſit fiens, neq; enim ſtatim fiens: neque poſterius: ſit enim oportet, id quod corrumpitur.*

Amplius eiuſdem motus cõtrarius eſt, & adhuc quies: & generatio, & corruptio. Quare & quod fit (cum fiat quod fit) tunc corrumpitur. neque enim cum mox fit neque poſterius: eſſe enim oportet quod corrumpitur. Tex.cõ.14.

Tertia ratio. Quæ talis eſt. Eidẽ motui cõtrariatur & motus et quies: ſicut aſcenſioni contrariatur deſcenſus & quies in loco inferiori. & ſimiliter generatio & corruptio cõtrariantur: contraria autẽ nata ſunt fieri circa idem. ergo quicquid generatur poteſt corrũpi. Sed, ſi generationis eſt generatio: oportet ꝙ generatio generetur: ergo generatio corrũpitur. Sed quod corrumpitur oportet eſſe, ſicut.n. generatur quod nõ eſt, ita corrũpitur quod eſt. ergo oportet ꝙ [cum fiat quod fit] .i. cum generatur aliquid generatione exiſtẽte, tũc ipſa generatio corrũpatur: non quidẽ ſtatim cũ generatio deſierit, neqꝫ iterũ in poſteriori tẽpore, ſed ſimul. quod videtur B incõueniens. Eſt autẽ conſiderandũ, ꝙ generatio eſt vt terminus eius quod generat̃ ſicut ſubſtãtia: quia generatio eſt tranſmutatio ad ſubſtantiã: quod autẽ eſt generationis ſubiectũ, nõ eſt id quod generat̃, ſed materia eius. Vnde Ariſt. nõ recedit a ſuo propoſito: quo intẽdebat oſtẽdere, ꝙ mutatio nõ eſt mutationis, vt termini. Quartã rationẽ ponit ibi.

ARGV. *Præterea et ei quod generatur, et ei quod mutatur, materiam ſubeſſe oportet. Erit igitur, ut alterabile corpus eſt aut anima, ſic aliquid id quod fit motus, uel generatio. Et aliquid rurſus ad quod mouentur. Oportet.n. huius ex hoc ad hoc motum aliquid eſſe, non motum uel generationem.*

Tex.cõ.15. Amplius oportet materiã ſubeſſe, & ei quod fit, et ei, quod mutat̃. Quæ igit̃ erit materia: ſicut alterabile, vt corpus, aut aĩa, ſic aliquid quod fit C motus aut generatio. Et iterũ aliquid, in quod mouetur. Tex.cõ.16. Oportet.n. aliquid eſſe huiuſmodi ex hoc in hoc motum: non motũ aut generationẽ.

Quarta ratio. Quæ talis eſt. In omni generatione oportet eſſe aliquam materiã, ex qua fiat illud quod generatur, ſicut in omni mutatione oportet eſſe aliquã materiam vel ſubiectũ, vt in alteratione ſubiectum eſt corpus quantũ ad corporales alterationes, & anima quantum ad animales. ſi ergo generatio generet̃, oportet ꝙ ſit aliqua materia ipſius generationis, quæ. ſ. in ſpeciem generationis tranſeat: ſicut materia ignis generati, tranſit in ſpeciem ignis: & talem materiam nõ eſt aſsignare. Ponit etiam ſub eadem ratione aliud medium: quia. ſ. in qualibet gęneratione vel mutatione oportet eſſe aliquem terminum, in quem aliquid mouetur: et huiuſmodi terminum oportet eſſe hoc aliquid demonſtratũ vel determinatum: huiuſmodi autem non eſt nec motus, neqꝫ generatio. Non eſt ergo poſsibile, ꝙ generationis, aut motus D ſit aliqua generatio. Quintam rationem ponit ibi.

ARGV. *Et inſuper quo pacto erit? non enim generatio perceptionis, erit perceptio. Quare neque generationis erit generatio, neq; quædam cuiuſdam.*

Similiter autem, & quomodo erit? non enim erit doctrina, doctrinæ generatio. Quare neque generationis generatio: neqꝫ quædã, cuiuſdam.

Quinta ratio. Quæ talis eſt. Sicut ſe habet genus ad genus, ſic et ſpecies ad ſpeciem. ſi igitur generationis ſit generatio, oportebit, ꝙ etiam doctrinæ generatio, ſit doctrina. Sed hoc apparet manifeſte falſum. Doctrina enim eſt generatio ſcientiæ, & non generatio doctrinæ: ergo nec generationis poteſt eſſe generatio. Sextam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea ſi tres mutationis ſpecies ſunt, ſubiectam naturam harum aliquam eſſe, & ea, in quam mouentur neceſſe eſt. Veluti lationem alterari aut ferri neceſſe eſt.*

Amplius,

Tex.c.17. Amplius, ſi tres ſpecies ſunt motus, harum aliquam neceſſe eſt eſſe ſubiectam naturam, & in quam mouetur. Loci ergo mutationem alterari aut ferri continget.

Sexta ratio. Quæ talis eſt. Si mutationis ſit mutatio vel ſicut ſubiectum vel ſicut termini, cum tres ſint ſpecies motus ſcilicet motus in vbi, & motus in quantitate, & qualitate, ſequetur ꝙ una harum ſpecierum poſsit eſſe ſubiectum alterius, & terminus etiam ſuijpſius. Sequeretur ergo, ꝙ loci mutatio alteretur, vel etiam feratur ſecundũ locum: quæ quidem euidentius apparent inconuenientia in ſpeciali ꝗ̃ in communi. Non ergo dicendum eſt ꝙ mutationis ſit mutatio, aut generationis generatio. Tertio ibi.

ARGY. *Omnino autem, cum omne quod mouetur trifariã moueatur, aut quia per accidẽs mouetur, aut quia pars aliqua mouetur, aut quia per ſe mouetur: per accidens duntaxat mutari mutatio poteſt. veluti ſi is, qui ſanatur, currit uel* F *diſcit. At eam, quæ eſt per accidens, iãdudum omiſimus.*

Omnino autẽ, quoniã mouetur omne quod mouetur tripliciter, aut in eo quod eſt ſecũdum accidens, aut quia pars aliqua, aut quia per ſe: ſecundum accidens ſolum contingit mutari mutationẽ, vt ſi qui ſanus ſit, currat, aut diſcat. Hanc autem ſm accidens dimiſimus olim.

Oſtendit quomodo poſsit eſſe mutationis mutatio. & dicit ꝙ cum tripliciter aliquid moueatur, (vt ſupra eſt dictum,) vel ſm accidens, vel ſm partem, vel per ſe, ſolummodo per accidens contingit mutari mutationem: inquantum ſcilicet ſubiectum mutationis mutatur, puta ſi aliquis dum ſit ſanus currat aut diſcat, tunc enim ſanatio curret aut diſcet ꝑ accidẽs, ſicut muſicus ædificat. Sed de eo quod mouetur per accidens, non intendimus nunc tractare, hoc enim ſupra iam prætermiſimus.

LECTIO IIII.

Motus proprie tribus tantum in generibus eſſe dicitur, Quot item modis ſumatur immobile oſtenditur.

ARGY. *Cum autem neque in ſubſtantia, neque in relatione, neque in actione, paſsioneue, ſit motus, reſtat in qualitate, quantitate ac ubi, tantummodo motum eſſe. in unoquoq; nanq; iſtorum, contrarietas eſt.*

Tex.c.18. QVoniam autem neque ſubſtantiæ, neque ipſius ad aliquid, neque ipſius facere aut pati, relinquitur ſecundum quale, aut quãtum, & vbi, motum eſſe ſolum: in vnoquoque enim horum eſt contrarietas.

Oſtenſo ꝙ nõ eſt motus in ſubſtãtia, neq; in ad aliquid, neq; in actione & paſsione, concludit in quibus generibus ſit motus. Et circa hoc tria facit. Primo inducit cõcluſionẽ intentam, Secundo oſtẽdit qualiter ſit motus in vnoquoq; trium generũ. ibi [Motus quidem igitur.] Tertio remouet quãdam dubitationẽ. ibi [Quæ autẽ eſt in eadem ſpecie.] Dicit ergo primo, ꝙ cũ motus non ſit nec in ſubſtantia, nec in ad aliquid, nec in facere et pati, vt oſtẽſum eſt, Relinquitur ꝙ motus ſit ſolum in iſtis tribus generibus, ſ. qualitate, & quantitate, & vbi: quia in vnoquoq; horum generum contingit eſſe cõtrarietatem, quam requirit motus. Quare autem prætermittat tria genera. ſ. quando, ſitum, & habere: & quomodo in iſtis tribus generibus, in quibus eſt motus, ſit contrarietas, ſupra oſtenſum eſt. Secundo ibi.

Infra: tex.c.19.

ARGY. *Is igitur motus, qui in qualitate eſt, alteratio ſit. hoc enim commune nomen poſitum eſt. Atq; qualitatem non eam dico, quæ in ſubſtantia eſt (eſt enim & differentia qualitas) ſed eam, quæ eſt paſsiua, qua quippiam pati dicitur, aut impaſsibile eſſe.*

E Motus igitur ſecundum quale, alteratio ſit, huic enim alludit commune nomẽ. Dico autem quale non in ſubſtantia: (& nanque differentia quale eſt) ſed quod paſſiuum, ſecundum quod dicitur pati, aut impaſſibile eſſe.

Oſtẽdit qualiter ſit motus in prædictis generibus. Et primo qualiter ſit in qualitate, Secundo qualiter in quãtitate. ibi [Qui vero ſecũdum.] Tertio qualiter in vbi. ibi [Qui autem ſecundũ locum.] Dicit ergo primo ꝙ motus, qui eſt in qualitate, vocatur alteratio. Huic.n. generi alludit hoc cõmune nomen, quod eſt alteratio. nam alterũ ſolet dici ꝙ differt ſm qualitatẽ. Loquimur autẽ nunc de qualitate nõ ſm ꝙ quale inuenitur in genere ſubſtãtię, ſm ꝙ differentia ſubſtantialis dicitur prædicari in eo quod quale: ſed de quali paſsiuo, quod cõtinetur in tertia ſpecie qualitatis, ſecundũ quod quale dicitur aliquid pati aut nõ pati, vt calidũ et frigidum, album & nigrũ & huiuſmodi. In his.n. cõtingit eſ- F ſe alterationem, vt in Septimo probabitur. Secundo ibi.

Hic autem, qui eſt in quãtitate, cõmuni quidem nomine caret: habet autẽ earum partium, in quas diffunditur, nomina: quarũ altera Accretio, alia Decretio nũcupatur. Ea quidem, qua ad perfectam acceditur magnitudinem, Accretio: ea uero, qua ex hac receditur, Decretio. ARGY.

Qui vero ſecundum quantum, ſecundũ commune quidem innominatus eſt, ſed ſecundum vtrunq;, Augmentum & Decrementum. qui enim eſt in perfectam magnitudinẽ, Augmentum eſt: qui vero ex hac, Decrementum.

Oſtendit quomodo ſit motus in quantitate. & dicit ꝙ motus, qui eſt in quantitate, non eſt nominatus ſm ſuum genus, ſicut alteratio: ſed nominatur ſm ſuas ſpecies, quæ ſunt augmentum, & decrementum. Motus enim qui eſt ab G imperfecta magnitudine ad perfectam vocatur augmentum: qui vero eſt a perfecta magnitudine in imperfectam vocatur decrementum. Tertio ibi.

At is qui eſt in loco, & communi nomine caret, et proprio. latio autem communi nomine nũcupetur, quãquam ea ſola proprie ferri dicuntur, in quibus, cùm mutant locũ, non eſt ſitum ſtare: & quo loco ſeipſa non mouerint. ARGY.

Qui autem eſt ſecundum locum, & ſecũdum proprium & commune innominatus eſt. ſit autem latio vocata: quod commune eſt. quamuis dicantur ferri hæc ſola proprie, cùm non in ſeipſis ſit ſtare mutantibus locum. & quæcunq; non ipſa ſeipſa mouent ſecundum locum.

Oſtendit qualiter ſit motus in vbi. & dicit ꝙ motus ſecundum locum non habet nomen commune generis, neq; H nomina propria ſpecierum, ſed impoſitũ eſt ei nomen cõe, vt vocetur latio: quãuis hoc nomen ſit proprium omnino motus localis in cõmuni. Illa.n. ſola dicuntur proprie ferri, quæ ſic mouentur ſm locum, ꝙ non eſt in poteſtate eorum ꝙ ſtent. & huiuſmodi ſunt illa, quę non mouentur a ſeipſis ſm locum, ſed ab alijs. Ideo autẽ imponi potuit nomen cõe motui in qualitate: quia qualitates ſunt contrariæ ſm propriam rationẽ ſuarum ſpecierum: ſm quas cõtinentur ſub genere qualitatis. Contrarietas autẽ in quantitate non eſt ſm rationẽ ſuarum ſpecierum, ſed ſm perfectũ & diminutum, vt ſupra dictum eſt, & ſm hoc denominantur ſpecies. Sed in loco eſt cõtrarietas ſolum per cõparationem ad motum, reſpectu cuius duo termini maxime diſtãt: & ideo ꝗa iſta contrarietas eſt ſm id, quod omnino extraneum eſt ab hoc genere: nõ potuit motus, qui eſt in hoc genere, habere nomen, neq; in generali neq; ſm partes. Deinde cum dicit.

Mutatio autem ea, quæ eſt eadem in forma ad magis ac minus tale, alteratio eſt. Ea nanque mutatio, qua ex ARGY.

contrario

contrario ad contrarium itur, aut ſimpliciter aut aliqua ex parte motus nimirum eſt. Nam, ſi ad minus tale, acceditur ad contrarium: ſi ad magis ut ex contrario in ipſum mutari dicetur. Nihil.n. intereſt aliqua ex parte quippiã, an abſolute mutetur. attamen aliqua ex parte eſſe ipſa contraria oportebit. Eſt autem ex eo magis minuſue tale, quia plus aut minus ineſt contrarij, & non ineſt.

Tex.ch.9. Quæ autem eſt in eadẽ ſpecie mutatio in magis & minus alteratio eſt. Quæ.n. ex cõtrario & aut in cõtrariũ, motus eſt, aut ſimpliciter, aut ſic. In minus quidem.n. vadẽs, in cõtrarium dicetur mutari: in magis aũt, tanquã ex cõtrario in ſeipſum. Differt.n. nihil ſic mutari, aut ſimpliciter: niſi ꝙ ſic oportebit cõtraria eſſe. Magis aũt et minus eſt quo plus aut minus cõtrarij ineſt, aut nõ. B

Manifeſtat quoddã quod poterat eſſe dubium, oſtendẽs ad quam ſpeciẽ motus reducatur mutatio, quæ eſt ſm magis & minus, puta cum aliquid de magis albo fit minus album, & e cõtrario. poſſet.n. alicui videri ꝙ reduceretur ad motum augmẽti & decrementi. Sed ipſe oſtẽdit ꝙ reducitur ad motũ alterationis. & dicit ꝙ mutatio, quæ eſt in eadem ſpecie qualitatis, puta in albedine vel in magis, vel in minus, eſt alteratio. Et hoc probat ꝑ hoc ꝙ alteratio eſt mutatio de cõtrario in contrarium ſm qualitatẽ, quod contingit dupliciter. [Aut ſimpliriter.] cum aliquis mutatur de albo in nigrũ, vel econtra. [aut ſic]. ſ. quando aliquid mutatur de magis albo in minus albũ, & econtra. Et ꝙ ſic mutari ſit mutari de cõtrario in contrarium probat per hoc, ꝙ cum aliquid mutatur de magis albo in minus albũ, poteſt dici mutari de cõtrario in contrarium, quia appropinquat ad contrarium. ſ. ad nigrum. cum autẽ mutatur aliquid de minus albo in magis albũ, idem eſt ac ſi mutaretur de contrario in contrariũ, ſ. de nigro in ipſum album: ex hoc.n. fit magis albũ, quia magis recedit a nigro, & perfectius participat albedinẽ. Et nihil differũt quantũ ad hoc ꝙ ſit alteratio, ꝙ mutet̃ aliquid de contrario in contrariũ. [vel ſimpliciter, vel ſic]. ſ. ſm magis & minus: niſi ꝙ, qñ mutatur aliquid ſimpliciter de cõtrario in contrariũ, neceſſe eſt ꝙ ſint duo cõtraria in actu termini alterationis, vt albũ & nigrũ. ſed mutatio ſecundũ magis & minus eſt inquantũ eſt plus & minus de altero contrariorum, vel non eſt. Vlterius ibi.

ARGY. *Ex his igitur, quæ dicta ſunt, patet motus has tres ſolas eſſe mutationes.*

Quòd quidem igitur hi tres ſoli motus ſunt, ex his manifeſtum eſt.

Concludit ex dictis tres ſolum prædictas ſpecies motus eſſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſt autem immobile & id, quod moueri non poteſt, et id quod multo in tẽpore uix mouetur. Aut id, quod tarde* D *admodum incipit. Et id inſuper, quod aptum eſt quidẽ ut moueatur, moueriq; poteſt, non tamen tunc cum eſt aptũ moueri, & ubi, & quemadmodum eſt aptum, mouetur: quod quidẽ ſolum immobiliũ, quieſcere uoco. Eſt.n. motus contraria quies. quare fit, ut ipſa ſit priuatio ſuſceptiui.*

Tex.ch.10. Immobile quot dicatur modis. Immobile autem eſt, & quod omnino impoſſibile eſt moueri, ſicut ſonus inuiſibilis. Et quod in multo tempore vix mouetur. Aut quod tarde incipit: quod dicit̃ grauiter mobile. Et quod aptum natum eſt moueri, poteſtq; moueri, non mouetur autem tunc cum aptum natum eſt, & vbi, & ſic, quod quidem quieſcere voco: immobilium ſolum. Cõtrarium enim quies motui eſt. quare priuatio erit ſuſceptiui.

A Oſtendit quot modis dicit̃ immobile. & ponit tres modos. Primo.n. dicitur immobile illud, quod nullo modo eſt aptum natũ moueri, vt Deus: ſicut dicitur inuiſibile quod non eſt natum videri, vt ſonus. Secundo modo dicitur immobile, quod difficile eſt moueri. & hoc dupliciter. vel q̃a poſtquam incæpit moueri mouetur tarde & cum magna difficultate, ſicut ſi quis dicat claudum immobilẽ, vel quia difficile eſt ꝙ incipiat moueri, et per multum tempus oportet ad hoc laborare: ſicut ſi dicamus ꝙ aliquis mons vel aliquod magnum ſaxum, eſt immobile. Tertio modo dicitur aliquid immobile quod natum eſt moueri, & poteſt de facili moueri: non tamen mouetur quando natum eſt moueri, & vbi & eo modo, quo natum eſt moueri. & hoc ſolum proprie dicitur quieſcere: quia quies eſt contraria motui. Et accipit hic contrarietatem large, ſecundum ꝙ etiam includit priuationem. Vnde concludit, ꝙ oportet ꝙ quies ſit priuatio in ſuſceptiuo motus. contrarium enim et priuatio non eſt niſi in ſuſceptiuo ſui oppoſiti. Vltimo ibi.

B *Quid igitur eſt motus, & quid quies, & quot ſunt mutationes, & quod motus, per ea quæ diximus, perſpicuum iam euaſit.* ARGY.

Quid quidem igitur eſt motus, et quid quies, & quot mutationes, & quales motus: manifeſtum ex dictis. tex.ch.11.

Epilogat quæ dicta ſunt. dicens manifeſtũ eſſe ex dictis, quid ſit motus & quid quies, & quot ſunt mutationes, & quales mutationes poſſunt dici motus.

LECTIO V.

Quorundam terminorum, Simul. ſ. Separatim, Tangere, Medij, Conſequenter, & Habiti, ad motus vnitatem dignoſcendam vtilium, definitiones, & adinuicem comparationes præponuntur.

Poſt hæc dicamus, quid eſt Simul eſſe, & ſeorſum, & quid Tangere, & quid Inter, & quid deinceps, & quid C *Hærens, & Continuum, & quibus horum unumquodq; competere aptum eſt.* ARGY.

POſt hæc autem dicamus, quid eſt ſimul, & ſeparatim, & quid eſt Tangere, & quid eſt, Medium, & Conſequenter, & quid Habitum: & quid continuum, & in qualibet re vnũquodque horum in eſſe aptum natum ſit.

Poſtquam Philoſophus diuiſit mutationẽ & motum in ſuas ſpecies, hic procedit ad determinandum de vnitate & contrarietate motus in ſuas ſpecies. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad ſequẽtia, ſecundo proſequitur principale propoſitum. ibi [Vnus autem motus.] tex.ch.31. Circa primum tria facit. Primo dicit de quo eſt intentio, Secundo exequitur propoſitum. ibi [Simul igitur.] tex.ch.22. tertio recapitulat. ibi [Quid quidem igitur.] tex.ch.30. Dicit ergo primo ꝙ dicendum eſt poſt prædicta, quid eſt ſimul, & quid eſt extraneum vel ſeparatum, & quid eſt tangere, & quid eſt medium, & quid eſt conſequenter, & quid habitum, & quid continuum. & in quibus hæc nata ſunt eſſe. Præmittit autem hæc, quia horũ diffinitionibus vtitur in demonſtrationibus conſequentibus per totum librum, ſicut & in principio Euclidis ponuntur definitiones, quæ ſunt ſequẽtium demonſtrationum principia. Secundo ibi.

Simul igitur ea loco dicuntur eſſe, quæ uno in loco ſunt primo. Seorſum autem, ea, quæ in diuerſis ſunt locis. Ea dicuntur Tangere, quorum extrema ſunt ſimul. ARGY.

Simul igitur dicuntur hæc eſſe ſecundum locum, quæcunq; in vno loco ſunt primo. Separatim autem quæcunq; ſunt in altero. Tangere autem quorum vltima ſimul. tex.ch.22.

Exequitur propoſitum. Et primo diffinit quæ præmiſſa ſunt. Secundo cõparat ea adinuicem. ibi [Manifeſtum autem ꝙ primum.] tex.ch.18. Circa primũ tria facit. Primo diffinit ea,

quæ

quæ pertinent ad tangere:ſecundo ea,quæ pertinẽt ad hoc quod eſt conſequenter ibi [Medium vero.] Tertio ea quę pertinent ad cõtinuum.ibi [Continuum autem.] Et quia in definitione eius quod eſt tãgere, ponitur ſimul,ideo primo definit ipſum,et dicit ꝙ illa dicũtur eſſe ſimul ſm locũ, quę ſunt in vno loco primo:& dicitur primus locus vniuſcuiuſq;,qui eſt proprius locus eius. Ex hoc.n.aliqua dicuntur eſſe ſimul,ꝙ ſunt in vno loco proprio: non autẽ ex hoc, ꝙ ſunt in vno loco cõmuni:quia ſecundum hoc poſſet dici ꝙ omnia corpora eſſent ſimul, quia omnia cõtinentur ſub cęlo.Dicit autem ꝙ ſimul dicũtur hæc eſſe ſm locũ ad differentiam eorum,quæ dicũtur eſſe ſimul tempore: hoc.n.nõ eſt nunc ad propoſitum. Per oppoſitum autẽ dicuntur eſſe ſeparatim vel ſeorſum, quæcunq; ſunt in alio & alio loco. Tangere autem ſe dicuntur, quorum ſunt vltima ſimul. Vltima autem corporum ſunt ſuperficies,& vltima ſuperficierum ſunt lineæ,& vltima linearum ſunt puncta. Si ergo ponatur ꝙ duæ lineæ ſe tangant in ſuis vltimis, duo pũcta duarum linearum ſe tangentium, continebuntur ſub vno
F puncto loci cõtinentis. Nec propter hoc ſequitur,ꝙ locatũ ſit maius loco: quia punctum additum puncto nihil maius efficit.Et eadem ratione ſe habet in alijs. Secundo ibi.

ARGY. *Id eſt inter,ad quod prius accedere aptum id,quod mutatur,quàm ad id, quod ultimum mutatur, ſecundum naturam continue ſubiens mutationem. atq; hoc eſt in minimus tribus. eſt.n.ultimum mutationis contrarium ipſum. Continue autem id mouetur,quod nihil,aut perparum rei, non temporis, intermittit. Nihil.n.intercapedo prohibet, fieriq; poteſt ut poſt primã fidium,ultima continuo ſonet, ſed rei, in qua mouetur. atq; hoc & in motu,qui loco accommodatur, & in cæteris motionibus patet. Contrarium autem id eſt in loco quod plurimũ recta linea diſtat. Minima enim eſt finita & finitum menſura.*

G Medium vero, in quod aptum natum eſt primum pertingere quod mutatur,q̃ in quod vltimum mutatur ſecundum naturam cõtinue mutationem patiẽs.In minus autem eſt medium in tribus. vltimum quod continue.n.mutationis contrarium eſt. Continue autẽ mouetur,quod nihil, aut pauciſſimum deficit rei, nõ temporis. Nihil.n.prohibet deficientiam rei non tẽporis: & ſtatim etiã poſt hypatem,ſonare vltimam,ſed rei in quã mouetur. hoc autẽ & in his, quæ ſunt ſecundum locũ,& in alijs mutationibus manifeſtum eſt. Contrarium autẽ ſecundũ locum eſt, ſecundum rectitudinẽ diſtans plurimum. Minima autem finita: menſura autem finitum eſt.

H Definit ea,quæ pertinẽt ad hoc quod cõſequenter ſe habet.et circa hoc tria facit.Primo definit mediũ,quod ponitur in definitione eius,quod eſt conſequenter,Secundo definit hoc, quod eſt cõſequenter.ibi [Conſequenter autem.] Tertio infert quoddam corollarium ex dictis.ibi [Qm̃ autem omnis mutatio.] Dicit ergo primo ꝙ medium eſt, in quod primo aptum natum eſt peruenire id quod cõtinue mutatur ſm naturam, q̃ in vltimum terminum motus, in quem mutatur. Sicut ſi aliquid mutatur de A in C, per. B. (dummodo ſit continuus motus:) primo peruenit ad. B. q̃ ad. C. Medium autẽ poteſt quidẽ eſſe in pluribus: quia inter duo extrema poſſunt eſſe multa media: ſicut inter albũ & nigrum ſunt multi colores medij. ſed ad minus oportet, ꝙ ſit in tribus,quorũ duo ſunt extrema,et vnum medium. Sic igitur,mediũ eſt,per quod in mutatione peruenitur ad vltimum.ſed vltimum mutationis eſt contrarium.dictum eſt.n.ſupra ꝙ motus eſt de cõtrario in contrarium.Et quia in definitione medij poſuerat continuationẽ motus conſe-

Infra. Te.cõ.27.

Te.cõ.5. Secũda parte

E quenter oſtendit quid dicatur cõtinue moueri.Poteſt autẽ continuatio motus ex duobus attendi.& ex tẽpore,in quo mouetur: & ex re,per quã trãſit,ſicut eſt magnitudo in motu locali.Ad hoc igitur ꝙ ſit motus cõtinuus, requiritur ꝙ nulla interpolatio ſit in tempore: quia quãtuncunq; modicum interpollaretur motus ſecundum tẽpus,non eſſet continuus. Sed ex parte magnitudinis, per quã tranſit motus, poteſt eſſe aliqua media interpollatio ſine præiudicio cõtinuationis motus,ſicut patet in tranſitibus viarũ,in quibus ponuntur lapides abinuicem modicum diſtãtes, per quos tranſit homo de vna parte vſq; ad aliã motu continuo. Hoc eſt ergo quod dicit ꝙ [continue mouetur illud quod nihil aut pauciſsimũ deficit rei.] i. quod non habet interpollationem ex parte rei, per quã tranſit. Aut,ſi deficit pauciſsime deficit. Sed tẽpus nõ poteſt,nec pauciſsimum deficere, ſi ſit motus cõtinuus. Quomodo autẽ res poſsit deficere in motu cõtinuo manifeſtat ſubdẽs,ꝙ nihil prohibet aliquid moueri cõtinue cum defectu rei,ſed non tẽporis. Sicut ſi ali
F quis Citharizans,ſtatim poſt hypaten.i.primã chordã grauem,ſonet vltimã acutam,intermiſsis quibuſdam chordis in medio. Sed iſte defectus eſt rei,in qua eſt motus, non autem tẽporis. Hoc autẽ,quod dictum eſt de cõtinuitate motus,intelligendum eſt tã in motu locali,q̃ in alijs motibus. Sed quia nõ eſt manifeſtum,quomodo vltimũ in motu locali ſit contrarium,quia locus videtur eſſe contrarius loco, ideo hoc manifeſtat,et dicit ꝙ cõtrarium ſm locũ eſt quod plurimum diſtat ſm lineã rectam. Et intelligẽdum eſt plurimam diſtantiã eſſe ſm comparationẽ ad motum, & mobilia,& mouentia. ſicut maxime diſtãt ſm locum per comparationem ad motũ grauium & leuium,cẽtrum,& extremitas cęli quò ad nos. Secundum autẽ motum meum, vel tuum maxime diſtat id,quò intẽdimus ire ab eo, a quo incepimus moueri. Quid autẽ ſibi velit quod dixit [ſm rectitudinem.] Exponit ſubdens, [minima autem finita.] Ad cuius intellectum conſiderandum eſt ꝙ minima diſtantia, quæ eſt in quæcunq; duo pũcta ſignata,eſt linea recta, quã
G contingit vnam tantũ eſſe inter duo puncta. Sed lineas curuas contingit in infinitum multiplicari inter duo puncta, ſm ꝙ duæ lineæ curuæ accipiuntur, vt arcus maiorum vel minorum circulorum. Et,quia omnis mẽſura debet eſſe finita:alias non poſſet certificare quantitatem,quod eſt proprium menſuræ,ideo diſtantia maxima,quæ eſt inter duo, non poteſt menſurari ſm lineam curuam, ſed ſolum ſm lineam rectam,quę eſt finita,& determinata. Secundo ibi.

Deinceps id eſt, inter quod poſt principium aut poſitione,aut forma,aut aliquo alio definitum: et id,ad quod deinceps dicitur eſſe nihil eorum cadit, quæ in eodem genere ſunt. ut linea ad lineam uel lineæ, aut unitas ad unitatẽ, uel unitates,aut domus ad domũ: nihil uero prohibet inter ipſa quippiam aliud eſſe. quod. n. deinceps eſt, ad quippiã eſt deinceps, et eſt quid poſterius illo. Non.n.ipſum unum ad duo, aut calendæ ad nonas, ſed hæc ad illa deinceps ſunt. ARGY.
H *Herens autem.i.quod deinceps eſt, atq; inſuper tangit.*

Conſequenter autẽ eſt quod cum poſt primũ ſolum ſit,aut poſitione,aut ſpecie,aut alia aut aliquo ſic determinato,nullũ medium eſt eorũ quę ſunt in eodem genere, & cuius cõſequenter eſt: dico aũt vt linea,lineæ, ſecundũ ꝙ ſunt lineę,aut vnitati vnitas,ſecũdũ ꝙ ſunt vnitates,aut domui domus: aliud autem nihil prohibet eſſe mediũ. Conſequẽter.n.alicui cõſequenter, ac poſterius aliquid.non.n.vnum,conſequenter eſt duobus, neq; noua luna ſecũdę cõſequenter, ſed hęc illis. Habitũ autẽ eſt,quod cũ conſequenter eſt,tãgit. Te.cõ.26.

Te.cõ.25.

Diffinit hoc quod Conſequẽter ſe habet, & quandã ſpeciem eius.ſ.habitũ.et dicit ꝙ ad hoc,ꝙ aliquid dicatur eſſe conſequenter ad alterũ,duo requirunt:quorum vnum eſt,

ꝙ ſit

ꝙ ſit poſt aliquod primũ quodam ordine, vel ſm poſitionem, ſicut in ĳs, quæ ſunt ſm ordinem in loco: vel [ſm ſpeciem] ſicut dualitas eſt poſt vnitatẽ vel quocunq; alio modo aliqua determinate ordinẽtur, ſicut ſm virtutem, ſm dignitatem, ſm cognitionẽ & huiuſmodi. Aliud quod requiritur eſt, ꝙ inter id, quod eſt cõſequenter, & id cui eſt conſequenter, non ſit aliquid mediũ de numero eorum quę ſunt in eodẽ genere, ſicut linea conſequenter ſe habeat ad lineã, ſi nulla linea ſit in medio, & ſimiliter eſt de vnitate ad vnitatem, & de domo ad domũ. Sed nihil prohibet ad hoc ꝙ aliquid ſit cõſequẽter alteri, ꝙ aliquid ſit medium inter ea alteri⁹ generis: ſicut ſi aliquod animal ſit mediũ inter duas domus. Quare autem dixerit [& cuius eſt cõſequenter, & quod eſt poſt primũ] manifeſtat ſubdẽs, ꝙ omne, quod dicitur cõſequenter, eſt reſpectu alicuius, & nõ tanquã prius, ſed tanquã poſterius. Non.n. dicitur, ꝙ vnum ſit cõſequenter duobus, neq; noua luna ſecũdæ, ſed ecõtra. Deinde definit quandã ſpeciem eius, quod eſt cõſequenter, habitum et dicit ꝙ non omne, quod eſt cõſequenter eſt habitum. ſ. ſed qñ ſic eſt conſequenter quod tãgit, ita ꝙ nihil ſit medium, non ſolum eiuſdem generis, ſed nec alterius. Tertio ibi.

A — B

ARGV. *Quoniam autem omnis mutatio eſt in oppoſitis, hæc autem ſunt contraria, et quæ ſecundum contradictionem dicuntur, et nihil eſt medium contradictionis, patet ipſum quod eſt Inter, in contrarijs ipſis eſſe.*

Quoniam autem omnis mutatio in oppoſitis eſt: oppoſita autem ſunt & contraria, & quæ ſecundum contradictionem ſunt, contradictionis autem nihil eſt medium, manifeſtum eſt, ꝙ in contrarijs erit Medium.

Concludit ex præmiſsis ꝙ, cũ medium ſit per quod aliquid mutatur in vltimũ, & omnis mutatio ſit inter oppoſita, quæ vel ſunt contraria, vel contradictoria, in cõtradictorĳs autem nihil eſt medium, relinquitur ꝙ omne medium ſit inter contraria aliquo modo. Deinde cum dicit.

C

ARGV. *Continuum autem eſt quid hærens. Dico autem tunc continuum eſſe, cum vtriuſq; fines, quibus ſe tangunt, unũ idemq; fuerunt facti: atq; ut nomen ſignificat continetur. quod quidem eſſe non poteſt, extrema ſint duo. Hoc definito, patet in his eſſe continuum, ex quibus aptum eſt unum quid fieri tactu: & ut ſit ipſum continuum unum, ſic & ipſum totum fore unum. ueluti clauo, uel glutine, uel tactu, uel copulatione.*

Continuum autẽ eſt quidem, quod habitum aliquid eſt. Dico autem eſſe cõtinuum, cum idẽ fiat & vnus vtriuſq; terminus eorũ, quę tanguntur: & ſic ſignificat nomen continui: hoc autem

Te. co. 17. eſſe non poteſt, cũ duo ſint vltima. Sed hoc determinato, manifeſtum eſt ꝙ in his eſt cõtinuũ, ex quibus vnum aliquod aptum natum eſt fieri ſecundum contactum. Et ſicut aliquãdo fit continuum vnum, ſic & totũ erit vnum, vt aut conclauatione, aut colla, aut tactu, aut adnaſcentia.

D

Manifeſtat quid ſit continuum. & dicit, ꝙ cõtinuum eſt aliqua ſpecies habiti. Cum.n. vnus & idem fiat terminus duorum quæ ſe tãgunt, dicitur eſſe continuum. & hoc etiã ſignificat nomen. Nam continuũ a continendo dicitur. qñ igitur multæ partes continentur in vno, i. quaſi ſimul ſe tenent, tunc eſt cõtinuum. ſed hoc non poteſt eſſe cũ ſint duo

Modi quibus fieri vnũ, contingat. vltima, ſed ſolũ cum eſt vnum. Ex hoc autẽ vlterius cõcludit ꝙ cõtinuatio eſſe nõ poteſt, niſi in illis, ex quibus natũ eſt vnũ fieri ſm contactum. Ex eadẽ.n. ratione aliquod totum eſt ſm ſe vnũ & continuum, ex qua ex multis fit vnũ continuũ: vel per aliquã conclauationem, vel per aliquam incollationem, vel per quęcunq; modum coniungendi, ita

A

ꝙ fiat vnus terminus vtriuſq;. vel etiam per hoc ꝙ aliquid iuxta aliud naturaliter naſcitur, ſicut fructus adnaſcitur arbori, & continuatur quodammodo ei. Deinde cum dicit

Patet etiam primum id eſſe, quod eſt deinceps. Quod enim tangit, id deinceps eſſe neceſſe eſt: non omne autem, quod deinceps eſt, tangit. Quapropter ipſum deinceps eſſe, eſt & in hiſce, quæ ſunt ratione priora, uelut in numeris, tactus uero non eſt. ARGV.

Manifeſtum autẽ, & quod primũ eſt id, quod cõſequenter eſt. Contactũ quidem.n. neceſſe eſt conſequẽter eſſe. quod cõſequenter autem non omne tangere. vnde in prioribus ratione conſequenter eſt, vt in numeris, tactus autem non eſt. Te. co. 18.

B

Comparat tria præmiſſorũ adinuicem, de quibus principaliter intendit, ſ. conſequenter ſe habens, Contactum, & continuũ. Et circa hoc tria facit. Primo cõparat conſequenter ſe habẽs ad contactum, Secundo contactũ ad continuũ ibi [Et ſi cõtinuum.] Tertio inſert quoddam corollarium ex dictis ibi [Quare ſi eſt vnitas.] Dicit ergo primo manifeſtum eſſe, ꝙ cõſequenter ſe habens, eſt primũ inter cętera pręmiſſa ordine naturę, ſecundũ ꝙ dicitur eſſe prius á quo non cõuertitur conſequentia eſſendi, quia omne cõtactum neceſſe eſt eſſe cõſequenter. Oportet.n. inter ea, quæ ſe contingunt, eſſe aliquem ordinem ad minus poſitione: ſed non oportet omne, quod cõſequenter ſe habet, eſſe tãgens: quia ordo poteſt eſſe in quibus non eſt tactus, ſicut in ſeparatis a materia. Vnde hoc, quod eſt conſequenter, inuenitur in ĳs, quę ſunt priora ſm rationẽ. inuenitur.n. in numeris, in quibus nõ inuenitur tactus, qui inuenitur ſolũ in cõtinuis: numeri autẽ ſecundũ rationẽ ſunt priores cõtinuis quãtitatibus, ſicut magis ſimplices, & magis abſtracti. Secũdo ibi. Infra. Te. co. 19.

C

Et ſi continuum eſt, tangat neceſſe eſt. ſi uero tangat, nondum cõtinuum eſt: non.n. ſi ſimul ſint extranea ipſorum, unum ipſa eſſe neceſſe eſt: ſed ſi ſint unum, & ſimul, eſſe neceſſe eſt. Quare copulatio ultima eſt generatione. Tangant.n. neceſſe eſt, ſi copulabuntur extrema: ea uero, quæ tangunt, nõ uniuerſa ſunt copulata. In quibus autem tactus non eſt, in hiſce patet nec copulationem eſſe. ARGV.

Et ſi continuum eſt neceſſe eſt etiam tãgere. ſi vero tangit nondũ continuum eſt. Non.n. neceſſe eſt vnum eſſe ipſorum vltima ſi ſimul ſint. ſed ſi vnum ſunt, neceſſe eſt & ſimul eſſe. Quare inſertus vltimus, eſt ſecũdũ generationẽ: neceſſe eſt.n. tãgere ſi adnata erũt vltima. Cõtacta aũt non omnia adnata ſunt. In quibus autem nõ eſt tactus, manifeſtum eſt, ꝙ nõ eſt conſertus in his.

D

Comparat contactum ad continuum, & dicit ꝙ eadem ratione contactum eſt prius ꝙ̃ continuum. quia, ſi aliquid eſt continuum, neceſſe eſt ꝙ ſit tangens, ſed non eſt neceſſarium, ſi tangit, ꝙ ſit cõtinuum. Et hoc probat per rationem vtriuſq;. Non enim neceſſarium eſt ꝙ vltima aliquorum ſint vnum, quod eſt de ratione continui, ſi ſunt ſimul, quod eſt de ratione contacti: ſed neceſſe eſt econtrario ſi vltima ſunt vnum, ꝙ ſint ſimul: ratione qua poteſt dici ꝙ vnum ſit ſimul ſibĳpſi. Si autem hoc quod dico ſimul, importat habitudinem diſtinctorum, non poſſunt eſſe vnum quæ ſunt ſimul: & ſm hoc nec cõtacta eſſe poſſunt, quæ ſunt cõtinua. ſed communiter accipiendo. Vnde concludit ꝙ [inſertus], i. continuatio ſm quam vna pars inſeritur alteri in vno termino, eſt vltimus in ordine generationis, prout ſpecialia ſunt poſteriora communibus: ſicut prius generatur animal quàm homo. Et ideo dico eſſe vltimum inſertum, quia neceſſe eſt aliqua ſe tangere adinuicem, ſi vltima eorum ſunt adnata] ideſt naturaliter vnita. Sed non eſt neceſſarium, ꝙ omnia, quæ ſe tangunt ꝙ ſint naturaliter adnata

adin-

adinuicem. Sed in quibus non poteſt eſſe contactis, manifeſtum eſt quòd in his non poteſt eſſe [conſertus,] ideſt continuatio. Tertio ibi.

ARGY. *Quare ſi punctum eſt ſeparatim ac unitas (ut quidam dicunt) vnitatem ac punctum idem eſſe impoſsibile eſt. Puncto enim competit tactus: unitatibus eſſe deinceps. Et inter illa quidem eſſe aliquid poteſt: communis enim linea eſt inter puncta: inter unitates autem nihil eſſe neceſſe eſt: nihil eſt enim inter dualitatem ac unitatem.*

Tex. cõ. 29. Quare ſi eſt vnitas & punctum, qualia dicũt ſeparata: non poſſibile eſt vnitatem & pũctum eſſe idem. His quidem ineſt tangere, vnitatibus autem conſequenter. Et horum quidem contingit eſſe medium, omnis enim linea mediũ punctorum eſt: harum autem non eſt neceſſe. nullũ enim medium eſt dualitatis & vnitatis.

F

Concludit quoddam corollarium ex dictis, i. quòd ſi vnitas & punctus ſunt ſeparata, ſicut quidã dicunt, ponentes mathematica ſeparari ſm eſſe, ſequitur quòd uoitas & punctum nõ ſunt idem. & hoc manifeſtũ fit duabus rationibus. Primo quidẽ, quia puncta ſunt in his, quę oata ſunt ſe tãgere: & ſecundum puncta aliqua ſe tangunt adinuicẽ. In vnitatibus autem non inuenitur contactus, ſed ſolũ hoc quod eſt cõſequenter. Secundo uero, quia inter duo puncta cõtingit eſſe aliquid mediũ: omnis. n. linea eſt media inter duo puncta: ſed inter duas unitates nõ neceſſe eſt eſſe aliquod medium. patet. n. quòd inter duas vnitates, quæ cõſtituunt dualitatẽ, & ipſam primam vnitatem, nihil eſt medium. Vltimò ibi.

ARGY. *Quid igitur eſt Simul eſſe, Seorſumq;, quid Tangere, quid, Inter atque Deinceps eſſe, quid eſt hærens, atque Continuum, & quibus horum unumquodque competit ſatis iam diximus.*

Tex. cõ. 30. Quid igitur eſt Simul, & ſeparatim, & quid tãgere: & quid Medium, & quid Conſequẽter. & quid Habitum, & quid Continuũ, & in quolibet vnumquodq; eorum ineſt, dictum eſt. G

Epilogat quæ dicta ſunt, & eſt planum in litera.

LECTIO VI.

Tribus modis motum Vnum dici: proponitur.

ARGY. *Vnus autẽ motus multis dicitur modis. Vnũ. n. ipſum multipliciter dicimus. Genere igitur unus eſt motus per prædicamẽti figuras. Lationes nanq; omnes unus genere motus ſunt. Alteratio autem a latione genere eſt diuerſa.*

Tex. cõ. 31. VNus autem motus dicitur multipliciter. Vnum enim multipliciter dicimus. Genere igitur vnus eſt ſecundum figuras prædicamenti. Loci mutatio enim, omni loci mutationi genere vnus eſt. Alteratio autẽ a loci mutatione altera genere eſt. H

Poſtquam Philoſophus poſuit quaſdam definitiones neceſſarias ad ſequentia, procedit ad tractandũ de vnitate, & diuerſitate motus. Et primo determinat de vnitate & diuerſitate motus, Secundo de cõtrarietate, quæ eſt quædã diuerſitas ſpecierum. ibi [Amplius autem determinãdum.] (Tex. cõ. 46.) Circa primũ duo facit. Primo diſtinguit vnitatẽ motus ſecundum tres cõmunes modos. Secundo alterum eorũ ſubdiuidit. ibi [Qm̃ autem continuum eſt.] (Tex. cõ. 36.) Circa primũ tria facit. Primo oſtẽdit quomodo motus dicatur vnus genere, Secundo quomodo dicatur vnus ſpecie. ibi [Specie autem vnus eſt &c.] Tertio quomodo dicatur vnus numero ibi, [Simpliciter autem vnus.] (Infra. Tex. cõ. 34.) Dicit ergo primo, quòd motus dicitur vnus multipliciter, ſecundũ quòd ipſum vnum in cõi acceptum multipliciter dicitur, ſ. genere, & ſpecie, & numero. Dicitur autẽ motus vnus genere ſm figuras prædicamẽti,

E Omnes enim qui ſunt in vna coordinatione prędicamenti poſſunt dici vnus motus genere. Sicut omnis loci mutatio genere eſt vnus motus, quæ eſt in vno prædicamento vbi: differt autẽ genere ab alteratione, quæ eſt in prædicamento qualitatis, vt ſupra dictum eſt. Secundo ibi.

Specie uero eſt unus, quando & genere eſt unus, & in indiuidua ſpecie eſt, ueluti coloris quidem ſunt differẽtia. Igitur dealbatio & denigratio, diuerſi ſunt ſpecie motus. Omnes igitur dealbationes eædem in ſpecie ſunt. & omnes itidem denigrationes, albedinis autem non ſunt. quapropter dealbatione omnes, unus ſpecie motus ſunt. Quod ſi ſint aliqua, quæ genera ſunt & ſpecies ſimul, patet unũ quidem in illis ſpecie motum eſſe. non abſolute tamen ſpecie unum, qualis eſt diſciplina, ſi ſcientia exiſtimationis quidem eſt ſpecies, ſcientiarum autem genus. ARGY.

F Specie autem vnus eſt, cũ genere eſt vnus & in indiuidua ſpecie ſit, vt coloris quidẽ ſunt differẽtiæ. Iam igitur alius ſpecie denigratio & dealbatio. Omnis autẽ dealbatio omni dealbationi idem ſecũdum ſpeciẽ erit, & omnis denigratio, denigrationi: albedini autem nõ amplius. vnde ſpecie vnus eſt dealbatio albationi omni. Si aũt ſunt quędã, q̃ & genera ſimul et ſpecies ſunt, manifeſtũ eſt, quòd ſpecie vt vnũ erit, ſimpliciter vnus ſpecie non. vt doctrinatio: ſed ſcientia quidẽ ſpecies exiſtimationis, genus autẽ ſcientiarũ aliarũ.

Oſtẽdit quomodo motus ſit vnus ſpecie. Et primo oſtendit propoſitum, Secundo mouet quãdam dubitationẽ. ibi [Dubitabit autẽ aliquis.] (Tex. cõ. 32.) Dicit ergo primo, quòd motus dicitur vnus ſpecie, cum non ſolũ eſt vnus ſm genus, ſed etiam ſm ſpeciẽ indiuiduam, i. ſpecialiſsimam, quæ nõ diuiditur G in alias ſpecies. Sunt. n. quædam ſpecies, quę diuiduntur, ſicut color ſpecies eſt qualitatis, ſed tñ habet differẽtias, quibus in ſpecies diuerſas diuiditur. Vnde motus, qui ſunt ſm colores, poſſunt eſſe diuerſi ſpecie, ſicut dealbatio & denigratio: ſed omnis dealbatio eſt eadẽ ſecũdum ſpeciẽ, ſimiliter & omnis denigratio: quia albedini non ſunt amplius ſpecies in quas diuidatur. Sed ſi ſunt quędã, quę ſunt ſimul genera & ſpecies, manifeſtũ eſt quòd motus, qui cõueniunt in ſpecie ſubalterna [ſunt vt vnũ ſpecie.] i. ſm quid vnus: ſed ſimpliciter nõ ſunt vnus ſpecie. ſicut ſcientia quædã eſt ſpecies exiſtimationis, & genus diuerſarũ ſcientiarum. Vnde oĩs doctrinatio, quæ eſt motus ad ſciẽtiam, eſt quodãmodo vna ſpecie, nõ tñ ſimpliciter: quia doctrinatio, qua docetur Grammatica, eſt ſimpliciter alia ſpecie ab ea, qua docetur Geometria. Attendendum eſt autẽ quòd in præmiſsis, vnitatẽ & diuerſitatẽ motus determinauit ſm genera et ſpecies, in quibus contingit motũ eſſe: quia motus quodãmodo reducitur ad genus rerum, in quibus eſt motus. Secundo ibi.

H *Dubitauerit autem quiſpiam, ſi unus ſit ſpecie motus, cum ex eodem, in idem, idem mutatur, ueluti pũctum unũ ex hoc loco in hunc locum iterum, iterumue. At ſi ſit, conuerſio rectaque latio idem erunt ſpecie motus: & uolutatio item ac ambulatio. An definitum eſt, diuerſum eſſe motum ſi id, in quo ſit motus ſpecie ſit diuerſum? Circunflexum autem à recto ſpecie differt. Genere igitur, ſpecieue motus, hoc pacto eſt unus.* ARGY.

Dubitabit autem aliquis, ſi ſpecie vnus motus ſit, cùm ex eodem idem in idem mutetur: vt vnum punctum ex hoc loco in hunc locum iterum & iterum. Si autem hoc eſt, erit circulatio rectitudini eadem, & volutatio ambulationi. (Tex. cõ. 33.)

Aut determinatum eſt ſi id, in quo eſt, alterum (Tex. cõ. 34.)

eſt

eſt ſpecie, quoniam alter motus eſt: circulare autem a recto alterum ſpecie eſt. Genere igitur & ſpecie motus vnus, ſic eſt.

Mouet quandam dubitationẽ circa præmiſſa. Vtrum.ſ. ex neceſsitate ſit vnus ſpecie motus, cum aliquid idẽ mutatur multoties de eodem in idem: ſicut ſi vnum pũctum ſm Geometras, qui imaginãtur pũctum moueri, moueatur ex hoc loco in hunc locũ multoties. Et hoc quidẽ videtur ſm præmiſſa. Si.n. motus, qui ſunt in eadẽ ſpecie, vt in albedinem, ſunt idem ſpecie, multo magis duo motus, qui ſunt in eundem locũ numero. Si autẽ hoc concedatur, ſequitur inconueniens, ſ. ꝙ motus rectus ſit vnꝰ ſpecie motui circulari. Contingit.n. ab hoc loco in hunc locum, primo quidẽ moueri circulariter, quaſi per arcum quẽdam, poſtmodũ vero motu recto quaſi per lineã rectam. Et ſimiliter ſequitur in motibus animaliũ, ꝙ ambulatio, quæ eſt per lineã rectam, ſit eadem ſm ſpeciem volutationi, qua animal per lineã circularem voluẽdo ſe mouetur. hanc autẽ dubitationem ſoluit ſecũdum præmiſſa. Determinatum eſt.n. ꝙ, ſi id, in quo eſt motus, eſt alterum ſpecie, & motus eſt alter ſpecie. vt ſic ad hoc ꝙ motus ſit idem ſpecie, non ſolũ requiritur identitas termini ſm ſpeciẽ, ſed etiã identitas eius, per quod tranſit motus. Manifeſtũ eſt autẽ ꝙ linea recta et circularis ſunt diuerſæ ſm ſpeciẽ: vnde motus circularis et rectus, & volutatio & ambulatio, non ſunt idem ſm ſpeciem, quãuis ſint circa eoſdem terminos, quia via nõ eſt eadem ſm ſpeciem, Sed ſi ſint idẽ termini & eadẽ via ſm ſpeciem, ſunt idẽ motus ſm ſpeciẽ: et multo magis ſi termini et uia ſunt eadẽ numero, motus iterati erũt idem ſm ſpeciẽ. Deinde cũ dicit.

ARGY.

Abſolute autem is unus eſt motus, qui ſubſtantia et numero unus eſt. Sed quiſnã ſit talis patefiet facta diuiſione. Tria.n. numero ſunt, circa quæ motũ dicimus eſſe. quod, in quo, et quando. Dico autem hoc pacto: eſſe.n. quippiam quod mouetur neceſſe eſt, uelut hominem, aut aurum: & in aliquo hoc moueri, ceu in loco, aut in affectu: et quando, omne.n. quod mouetur in tempore mouetur. Eſſe igitur genere aut ſpecie unum: in ipſa re in qua ſit motus, conſiſtit. hærere autem, in tẽpore erat. At eſſe ſimpliciter unum in uniuerſis hiſce cõſiſtit: Etenim id, in quo ſit motus, unum et indiuiduum eſſe oportet. ueluti formam: et tẽpus unum eſſe: & non intercapedines fieri. Et id, quod mouetur unũ non per accidens eſſe, ut album nigreſcere: et coriſcum ambulare. unum autẽ eſt coriſcus, ac album, ſed per accidens. Neq; commune. Fieri.n. poteſt, ut duo ſimul homines eadem ſanatione ſanentur, ex oculorũ morbo, in ſanitatẽ eorundẽ pergẽtes. At nõ unus motus hic eſt, ſed ſpecie unus.

Te. cõ. 34.

Simpliciter autẽ vnus motus eſt: qui ſubſtantia quidẽ vnus & numero eſt. Quis autẽ huiuſmodi ſit, manifeſtũ eſt diuidentibus. Tria.n. ſunt ſecundum numerum, circa quę dicimus motum vnum, quod, et in quo, & qñ. Dico autem quod, qm̃ neceſſe eſt eſſe aliquid quod mouetur, vt hominem aut aurũ. & in aliquo hoc moueri, vt in loco, aut in paſſione. & qñ. in tempore.n. omne mouetur. Horum autem trium, genere quidẽ, aut ſpecie eſſe vnum, eſt in re in qua mouetur. habitum autem, erat in tẽpore. Simpliciter autẽ vnum eſſe in omnibus his eſt. et nãq; in quo eſt, vnum oportet eſſe, & indiuiſibile, vt ſpeciem. Et ipſum quãdo, vnum tẽpus, & non deficiens. Et quod mouetur vnũ eſſe, non ſecundum accidens, vt albũ nigrum fieri, & Coriſcũ ambulare vnum autem eſt Coriſcus et album, ſed ſecundũ accidens. neq; cõmune. eſſet.n. duos homines ſimul ſanari ſecundũ eandem ſanitatẽ, vt ophthalmiæ. ſed non vnus hic eſt, ſed ſpecie vnus eſt.

Tria ſunt circa quæ dicimus motum vnum.

Te. cõ. 35.

In tẽpore omne mouetur.

Quæ ad vnitatẽ motus ſimpliciter requiruntur.

Ponit tertium modũ, quo motus dicitur vnus numero. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat qs motus ſit vnus numero. Secũdo circa hoc mouet quaſdã dubitationes ibi [Socratem autẽ.] Dicit ergo primo, ꝙ ſecundũ prædictos modos non dicitur motus vnus ſimpliciter, ſed ſm quid. ſ. genere & ſpecie. Tertio autẽ modo dicitur motus ſimpliciter vnus, qui eſt vnus numero ſm ſuã eſſentiam. Quis autẽ motus ſit hoc modo vnus, manifeſtum erit diſtinguẽdo ea, quæ requirũtur ad motum. Sunt.n. numero tria, circa quæ conſiſtit vnitas motus, ſ. ſubiectũ, quod mouetur: et genus, vel ſpecies, in qua eſt motus: & tempus quando mouetur. Et manifeſtat ſingula. Quod mouetur quidem dictum eſt, quia neceſſe eſt aliquid eſſe in quocunq;, motu quod mouetur, ſicut homines, aut aurum, vel quodcunque corpus. Et ſimiliter neceſſe eſt hoc, vel quæcũq; alia mobilia moueri in aliquo genere vel ſpecie, puta in loco. [aut in paſsiõe] ideſt in paſsibili qualitate. Et ſimiliter neceſſe eſt cõſyderare qñ mouetur, quia omne quod mouetur, mouetur in tempore. Contingit autẽ de numero horũ trium inueniri vnũ genere aut ſpecie in re, in qua eſt motus, ſicut loco vel qualitate. Sed in tempore nõ eſt attendenda quantũ ad vnitatem motus, vnitas generis uel ſpeciei, cum nõ ſit niſi vnum tempus ſm ſpeciẽ, ſed ꝙ ſit habitum, i. continuo conſequẽs abſq; interpollatione. vnitas autem motus ſm quam dicitur ſimpliciter vnus, conſiſtit in vnitate omnium horum. Oportet.n. id, in quo eſt motus, eſſe vnũ & indiuiſibile eo modo quo ſpecies ſpecialiſsima indiuiſibilis dicit. Et iterũ oportet ipſum tempus, qñ ſit motus, eſſe vnum cõtinuum [& non deficiẽs,] i. abſq; interpollatione. Et tertio oportet id, quod mouetur eſſe vnũ. Sed excludit duos modos vnitatis ſubiecti, qui nõ ſufficiũt ad hoc ꝙ motus ſit vnus ſimpliciter. Primus modus eſt ſm accidẽs, ſicut Coriſcus & albus ſunt vnũ ſm accidens, non tñ motus proprius Coriſci, & motus proprius albi eſt unus. Motus.n. proprius albi eſt nigrum fieri, & motus proprius Coriſci eſt ambulare. qui quidem motus differunt. Secundus modus eſt vnitas generis vel ſpeciei, non.n. ad hoc ꝙ ſit vnus motus numero, ſufficit ꝙ ſubiectum ſit vnum ſicut aliquod commune vel genus. contingit.n. duos homines in eodem tempore ſanari, & ſecundum eandem ſpeciem ſanationis: puta quia ſanantur de ophthalmia, quæ eſt infirmitas oculorum: & ſic concurrit vnitas ipſius quando, & eius in quo eſt vnitas ſubiecti ſm ſpeciem. Non tamen hæ duæ ſanationes ſunt vnus motus numero, ſed vnus ſpecie. Secundo ibi.

Te. cõ. 36

Lippitudo oculorũ ophthalmia eſt.

ARGY.

Si Socrates autem eadẽ alteratione ſpecie diuerſis temporibus alteratur, ſi corruptum iterum unum numero fieri poteſt, erit & hæc alteratio una, ſin non poteſt, erit eadem ſpecie, ſed non numero una.

Socratem autem ſecũdum alterationẽ eandẽ alterari ſpecie, in alio autẽ tempore, & iterum in alio: ſiquidẽ contingit corruptũ iterum vnũ fieri numero, erit & hic vnus, ſi vero nõ, idem quidem ſecundũ ſpeciem, vnus autẽ numero non.

Te. cõ. 36.

Introducit quãdam dubitationẽ. Et circa hoc tria facit. Primo ponit id quod videtur in primo aſpectu de vnitate motus ſm numerum. Secũdo mouet dubitationẽ circa hoc ibi [habet autẽ dubitationem.] Tertio determinat veritatem ibi [eadem ratio eſt.] Dicit ergo primo, ꝙ cõtingit aliquod vnũ mobile, vt Socratem, ſm alterationem eandem ſpecie alterari in vno tẽpore, & iterum in alio: ſicut ſi ſanet bis de ophthalmia. Hęc autẽ iterata alteratio erit vnus motus numero, vt videtur in primo aſpectu, ſi ſanitas, quæ acquiritur ſit eadem numero. Et hoc erit ſi cõtingat id quod eſt corruptum iterũ fieri vnum numero, quod videtur impoſſi-

te. cõ. 37.
te. cõ. 38.

poſsibile. Sanitas.n.quæ in prima alteratiōe fuit acquiſita, poſtmodum fuit corrupta: & non poteſt recuperari eadem numero. Sed videtur ꝙ, ſi recuperetur eadem numero, ꝙ alteratio ſequens eſſet vnus numero motus cum prima. ſi vero nō recuperetur eadem ſanitas numero erit quidem motus idem ſpecie, ſed non vnus numero. Secundo ibi.

ARGY. *Exiſtit autem huic ſimilis dubitatio ſi una ſit ipſa ſanitas habitus ipſi omnino atq; affectus in corporibus ipſis necne. Ea nanque, quæ habent, moueri fluereq; uidentur. Si eadem igitur atq; una ſit mane, & nunc ſanitas, cur & cum rurſus quiſpiam amiſſam recuperauerit, & hæc & illa non una numero erit?*

Te.co.17. Habet autem dubitationem huic ſimilem, & vtrū vna ſanitas, et omnino habitus & paſſiōes, ſubſtātia ſint in corporibus. Moueri nāq; videntur habētia & fluere. Si igiť eadē et vna ſit mane & nūc ſanitas, quare nō & cùm deficiēs accipiat iterum ſanitatē, & hæc & illa vna numero erit?

Mouet quandam aliam dubitationē circa hoc. & dubitatio talis eſt. Si aliquis continue perſeueret in ſanitate, vel in quocunq; alio accidēte, vtrum vna ſanitas vel quicunq; alius habitus aut paſsio poſsit eſſe in corporibus. Et videť ꝙ nō, quia quibuſdā philoſophis viſum fuit ꝙ omnia ſubiecta, quę habēt aliquas qualitates aut habitus ſint in continuo motu & fluxu. Si ergo in aliquo, qui ſan⁹ perſeuerat, vna & eadē ſanitas eſt, quæ, fuit in mane, & quæ eſt nūc in meridie vel ſero: non videtur ratio poſſe reddi quare etiā ſi deficit aliquis a ſanitate, & iterū accipiat ſanitatem, ſecūda ſanitas recuperata nō ſit vna numero cū ſanitate prius habita. Hanc autem dubitationē Ariſt. non ſoluit, quia nō eſt ad propoſitum, ſed magis ad conſyderationē Metaphyſici ſpectat: ad quē pertinet conſyderare cōiter de vno, & multo, & eodē, & diuerſo. Et iterū quia illa dubitatio ſuper falſo fundatur, ſ. ꝙ omnia ſint in cōtinuo motu & fluxu, quod Heraclitus opinatus eſt. & hoc Ariſt. improbat in quarto Metaphy. Nec tñ eſt ſimilis ratio, quia quādiu ſanitas manet, licet varieť homo ſm ſanitatē, vt puta ſi ſiat homo magis vel minus ſanus, nō intercipiť eſſe ſanitatis, ſicut intercipitur quando totaliter corrumpitur ſanitas. Tertio ibi.

Te.co.18.

ARGY. *Eſt enim eadem ratio. Verum hoc intereſſe uidetur, quòd, ſi habitus ſint duo, duo erunt & ipſi actus, ſicut ſi actus ſit unus & habitum unum eſſe neceſſe eſt. Vnus enim actus numero, unius numero habitus eſt. At ſi habitus ſit unus, non fortaſſe quippiam uidebitur unus etiā actus eſſe. Cum enim ceſſauerit quiſpiam ambulare, non eſt ipſa ambulatio. rurſus autem ambulante, erit. Quod ſi una & eadem eſt: idem ac unum & corrumpi & eſſe perſæpe poteſt. Hæ igitur dubitationes extra præſentem conſyderationem eſſe uidentur.*

Te.co.18. Eadem.n.ratio eſt. Niſi ꝙ in tantum differūt: quia ſi duo idem hoc ſunt, ſicut numero, motus vnus & habitus eſſe neceſſe eſt. vnus.n.numero actus vnius numero. Si vero habitus vnus eſt, fortaſſis alicui non videbitur vnus & actus eſſe. Cum enim pauſet ambulās: nō amplius eſt hæc ambulatio. iterum autem ambulante, erit. Si igitur vnus & idem eſt, contingit vnum et idē corrumpi, & eſſe multoties. Hæ igitur ſunt dubitationes extra, quæ nunc eſt, intentionem.

Determinat veritatem circa id quod prædixerat. Dixerat.n.ſupra ꝙ, ſi ſit eadē qualitas, quæ recuperatur, erit idē motus numero ſecunda alteratio cū prima. ſi uero nō redit eadē numero qualitas, ſequitur ꝙ nō ſit vnus actus numero. Et interpoſita quadā dubitatione, quaſi aſsignās ratio-

E nem pręmiſſorum, ſubdit ꝙ ideo pręmiſſa dicta ſunt, quia eadē ratio videtur in primo aſpectu de vnitate qualitatis & motus. Sed intantum differūt, quia bene ſequitur, ſi duo motus ſint idē eo modo, ſicut aliquis motus diciť vnus numero, neceſſe eſt, ꝙ habitus, i. qualitas acquiſita per motū, ſit vna: quia vnus numero actus eſt vnius numero qualitatis acquiſitæ per actū illum. Sed, ſi qualitas ſit vna quę redit, poteſt alicui videri, ꝙ non propter hoc ſit vnus actus. non.n.ſi terminus motus ſit vnus numero, oportet ꝙ mot⁹ ſit vnus numero. Quod patet in motu locali. Cum.n.ambulans pauſat, ceſſat illa ambulatio. Sed, qñ iterum ambulare incipit, iterū ambulatio erit. Si ergo dicať ꝙ ſit una & eadē ambulatio: contingit ꝙ vnum & idem ſit & corrumpatur multoties, quod eſt impoſsibile. Sic igitur & ſi contingeret ꝙ eadē numero ſanitas repararetur, nō ſequeretur ꝙ ſecunda ſanatio eſſet idē numero motus, cum prima. Sicut nec ſecunda ambulatio cū prima: quāuis vtraq; ſit ad eūdem locum numero. Vlterius cōcludit, ꝙ illę dubitationes ſunt ex-
F tra principalē intentionem, & ideo ſunt prætermittendæ.

LECTIO VII.

Quibuſdam modis propoſitis, ac probatis, quibus motum vnum & continuum appellari dignum eſt, quis motuum inſuper vnus vel plures dicatur, declarat.

Cum autem omnis motus continuus ſit, ſi omnis eſt diuiſibilis, eum qui ſimpliciter unus eſt et continuum eſſe neceſſe eſt: & ſi continuus eſt, unus eſt. Non.n.omnis omni continuus fieri poteſt, ſicut nec aliud quoduis cuiuis: ſed quorum ultima unum fieri poſſunt. Vltima uero quorundam non ſunt, quorundā ſunt, at diuerſa ſpecie, atq; æquiuoca. Quo nanq; modo tanget aut unum fiet, ultimum lineæ ambulationi ſuæ? Hærentes igitur erunt et hi qui non idem ſpecie, & hi, qui non idem genere ſunt. poſt curſum enim quempiam continuo febres aggredi poſſunt: et ut facis ipſius ex ſucceſſione motio, latio eſt hærens, cōtinua uero non eſt. Poſitum eſt.n.ea continua eſſe, quorum ultima ſunt unum. quare Hærentes quidē et deinceps ex eò ſunt, quia tempus continuum eſt. Continuus autē eſt, quia motus continui ſunt, hoc autem eſt, cum utrorumque extremum eſt unum. Quapropter eum motum, qui ſimpliciter continuus ac unus eſt eundem eſſe ſpecie ac unius, et uno in tempore eſſe neceſſe eſt. Vno quidem in tempore, ut immobilitas inter partes nō ſit. intercapedine. n. mobile quieſcat, neceſſe eſt. Multi igitur et nō unus hi motus ſunt, inter quos media quies cadit. Quare, ſi quis motus intercipitur ſtatu, is neq; unus, neq; continuus eſt. Intercipitur autem ſi in medium tēpus cadit. ſpecie autē unum eſſe oportet, quia ultima eius qui nō unus eſt ſpecie, unum euadere nequeunt, & ſi tempus non intercipit. tempus.n.eſt unū, ille uero ſpecie eſt diuerſus. Etenim motū unum & ſpecie unū eſſe neceſſe eſt, hunc autem non neceſſe eſt ſimpliciter unū eſſe. Quis igitur motus unus eſt abſolute, iā diximus.

ARGY.

G

H

Te.co.19. Voniam autē cōtinuus eſt omnis motus, & ſimpliciter quidē vnū neceſſe eſt & continuum eſſe: ſiquidē omnis diuiſibilis eſt, & ſi cōtinuus, vnus. Non.n.omnis fiet cōtinuus omni, ſicut neq; aliud nullū contingenti contingens, ſed quorum vnū ſunt extrema. Vltima autem aliquorum quidē non ſunt, aliquorum autem ſunt, ſed ſpecie differētia, & æquiuoca ſunt. quomodo nanq; tāget aut vnū fiet vltimū lineæ & ambulationis? Habiti igiť ſunt, & qui neq;

Te.co.40. idem ſpecie, neq; idē genere ſunt. Poſtquam.n.

cucurrit

cucurrit aliquis, ſtatim febricitabit, & vt lampas ex diffuſione, loci mutatio eſt habita, cõtinua autem nõ. ponitur.n. continuum, quorum vltima vnum ſunt. Quare habiti & conſequenter ſunt, quia tẽpus continuum eſt. Continuum autẽ eſt quia motus cõtinui ſunt. Hoc autẽ eſt cũm vnũ vltimum fiat ambobus. Tex.41. Vnde neceſſe eſt eundem ſm ſpeciem eſſe, & vnius, & in vno tẽpore ſimpliciter continuũ motum & vnum. Tẽpore quidem, vt nõ immobilitas interſit: indeficienti enim quieſcere neceſſe eſt. Multi igitur, & non vnus motus eſt, quorũ quies in medio eſt: quare, ſi aliquis motus ſtatu occupet, neq; vnus eſt, neq; continuus. intercipitur autẽ, ſi in medio tẽpus eſt. Qui autem ſpecie non vnitur, non vnus motus eſt, & ſi nõ deficiat tempus. tempus quidem.n. vnum eſt, ſpecie autem motus alius eſt. motum.n. vnum, neceſſe eſt ſpecie vnum eſſe, hunc autẽ, ſimpliciter vnum eſſe nõ eſt neceſſe. Quis igit̃ motus ſimpliciter vnus eſt, dictũ eſt.

Motus multi, & non vnus ſunt quos eſt quies.

Poſtquam Philoſophus poſuit q tria requirũtur ad hoc q ſit vnus motus ſimpliciter, ſcilicet vnitas temporis, & rei in qua eſt motus, & ſubiecti, hic probare intendit hoc. Cum.n. multipliciter dicatur unum ſimpliciter, vno modo ſicut aliquod indiuiſibile eſt vnum, alio modo ſicut continuum eſt vnũ: motus nõ poteſt dici vnus ſimpliciter ſicut indiuiſibile: quia nullus motus indiuiſibilis eſt. vnde relinquitur q hoc modo dicatur vnus ſicut continuus, et q hoc ſit motui eſſe vnũ ſimpliciter, quod eſt ei eſſe cõtinuum, & ipſa cõtinuitas motus ſufficiat ad eius vnitatẽ. Sequitur.n. q, ſi eſt cõtinuus, q ſit vnus. Quæcunq; igitur requiruntur ad continuitatẽ motus, requiruntur ad eius vnitatem. Ad continuationem autẽ motus requiruntur tria, quorum primum eſt vnitas ſpeciei. Non.n. omnis motus poteſt continuari omni motui, ſicut etiam in alijs continuis nõ indifferenter qualẽcunq; eſſe contingit aliquid, continuari poteſt cuicunq; qualecũq; illud eſſe contingat. ſed illa continuari poſſunt, quorũ vltima contingit eſſe vnum, quod eſt de ratione cõtinui, vt ſupra dictum eſt. Sed quædã ſunt quę nulla vltima habent vt formæ, & indiuiſibilia omnia: & ideo eorum nõ poteſt eſſe continuatio. Quorundã vero ſunt aliqua vltima, quæ ſunt diuiſibilia & quantitatem habentia, quæ [ſunt æquiuoca,] i. non cõuenientia in nomine & ratione: & illa etiã non poſſunt continuari. Nec etiam poteſt eſſe cõtactus in quibuſdã eorum. non.n. poteſt dici q linea & ambulatio ſe cõtingant, vel q vnum ſit eorum vltimũ, quod eſt cõtinuari adinuicem. Ex quo patet, q ea quę ſunt diuerſorum generũ vel ſpecierum, non poſſunt continuari adinuicem. Ergo motus, qui differũt genere vel ſpecie, poſſunt eſſe habiti, i. conſequenter adinuicẽ ſe habere, ſicut aliquis poſt curſum poteſt ſtatim febricitare: curſus autem & febricitatio ſunt in diuerſis generibus. Et in eodẽ genere, ſ. loci mutationis vna mutatio eſt, quæ cõſequenter ſe habet ad aliã, cum tñ non ſit cõtinua: ſicut patet in diffuſione lampadis, vtputa cum candela de manu in manum trãſfertur. ſunt.n. ibi diuerſi motus nõ continui. Vel poteſt intelligi q motum localem liquoris, quo flãma ſuſtentatur, quem appellat diffuſionem, cõſequitur motus localis flãmę quæ nomine lãpadis ſignificatur. Prędictę igitur mutationes, quia differunt genere vel ſpecie, non ſunt cõtinuę, cum non poſſint habere vnum vltimum, quod ponitur eſſe de ratione continui. Vnde poſſunt quidẽ motus ſpecie vel genere differentes eſſe conſequenter ſe habentes et habiti, i. quodammodo ſe tãgentes abſq; alia interpoſitione tẽporis, inquantum tempus eſt cõtinuum: quod quidẽ eadem ratione habet cõtinuitatem, qua & motus, ſ. inquantum eſt ei vnum vltimum. Nihil autem prohibet in vno inſtanti temporis, ad quod continuantur partes eius, terminari vnum motũ, & incipere alium alterius generis, vel etiã ſpeciei. & ſic motus illi erũt habiti, ſed nõ continui. Et ideo ſm præmiſſa ſequitur q ad hoc q motus ſit continuus, requirit̃ q ſit vnus ſm ſpeciem: quę quidem vnitas ſpeciei eſt in motu ex re, in qua eſt motus inquantũ eſt indiuiſibilis ſm ſpeciẽ. Secundo requiritur ad cõtinuitatem motus q ſit vnius ſubiecti, quia diuerſorũ ſubiectorum motus poſſunt eſſe habiti, ſed non continui, ſicut dictũ eſt de mutatione candelæ per motum diuerſarum manuum. Tertiõ requiritur ad cõtinuitatem motus & vnitatem, q ſit vnus tẽpore ad hoc q nõ interueniat aliqua immobilitas vel quies. quia, ſi deficeret aliquod tẽpus motui in quo, ſ. nõ moueretur, ſequeretur q in illo quieſceret. ſi autem quies interponitur, erunt multi motus & nõ vnus. Multi.n. motus & non vnus ſunt, quorum quies in medio eſt. Vnde, ſi aliquis motus ſit, qui intercipiatur quiete, nõ erit neq; vnus neq; cõtinuus. Intercipitur autem quiete ſi tẽpus ſit in medio, vt oſtẽſum eſt. vnde requiritur ad cõtinuitatem motus q ſit vnum tẽpus continuum, Sed tñ hoc non ſufficit: quia motus, qui nõ eſt unius ſpeciei, non eſt continuus, etiam ſi tempus nõ deficiat: quia etſi ſit vnum ſm tẽpus, erit alius ſm ſpeciem. Quia neceſſe eſt ad hoc q ſit motus vnus cõtinuus, q ſit unus ſm ſpeciẽ, ſed nõ ſequitur q motus, qui eſt vnus ſm ſpeciem, ſit vnus ſimpliciter. Sic ergo patet q tria prędicta requirunt̃ ad hoc q ſit unus motus ſimpliciter. Et hoc eſt quod cõcludit, quod dictũ eſt quis motus ſit ſimpliciter vnus. Deinde cũ dicit.

Præterea motus unus et hiſce dicitur, qui eſt perfectus ſiue genere ſit, ſiue ſpecie, ſiue numero unus, quemadmodum et in cæteris perfectum ipſum ac totum, ipſius unius eſt. Interdum autem, etſi imperfectus eſt, unus dicitur, modo continuus ſit. ARGV.

Amplius autẽ dicitur vnus & perfectus, ſiue ſecundum genus, ſiue ſecundũ ſpeciem, ſiue ſm ſubſtantiam ſit: ſicut & in alijs perfectum & totum vnius eſt. Eſt autem aliquãdo, etſi imperfectus ſit, vnum dicitur, ſi ſolum ſit continuus. Tex.42.

Poſitis tribus modis principalibus vnitatis motus, hic ponit duos alios modos ſecũdarios, qui magis pertinẽt ad quandam formã vnitatis, q ad ipſam vnitatẽ. Secundum ponit ibi [Amplius autẽ aliter.] Dicit ergo primo, q ſiue motus dicatur vnus ſm genus, ſiue ſm ſpeciẽ, ſiue ſm ſubſtãtiam, ſicut qui eſt numero vnus, dicitur vnus motus ex hoc q eſt perfectus, ſicut in alijs rebus perfectum et totum, ad vnitatis rationem pertinent. Non enim dicimus vnum hominem vel vnum calceum, niſi de toto. Quandoq; autẽ dicitur vnum etiã de imperfecto, dummodo ſit cõtinuum. Et ratio huius eſt: quia vnum poteſt attendi vel ſm quantitatem, & ſic ſola continuitas ſufficit ad vnitatẽ rei: vel ſm formam ſubſtantialem, quę eſt perfectio totius, & ſic perfectum & totum dicitur vnum. Secundo ibi. Tex.43.

Inſuper & alio modo præter dictos, unus hiſce dicitur motus, qui uniformis eſt. Difformis enim aliqua ex parte non unus eſſe uidetur, ſed hiſce potius, qui uniformis eſt, perinde atq; linea recta. difformis enim diuiſibilis eſt. differre autem uidentur, ut magis tale minuſue, differt. ARGV.

Amplius autem aliter pręter prædictos, dicitur motus vnus regularis. Irregularis enim non videtur vnus, ſed magis regularis, ſicut rectus. irregularis enim diuiſibilis eſt. videtur autẽ differre, ſicut magis & minus. Tex.43.

Ponit alium modum ſecundarium, prout dicitur motus vnus, qui eſt regularis, i. vniformis: ſicut etiã in alijs rebus dicitur vnum, quod eſt ſimile in partibus. Et circa hoc tria facit. Primo ponit hũc modũ vnitatis, ſm q regularis motus dicitur vnus. Secundo oſtẽdit in quibus inueniatur regularitas & irregularitas ibi [Eſt autẽ & in omni motu.] Infra.

Te. 44. Tertio oſtēdit modos irregularitatis. ibi [Irregularitas autem.] Dicit ergo primo ꝙ pręter prędictos modos unitatis dicitur motus vnus, qui eſt [regularis,] i. vniformis [Irregularis.n.motus.] i. difformis nō videt̃ eſſe vnus [ſed magis motus regularis,] i. uniformis, ſicut motus, qui eſt totus in directum eſt vniformis. Ideo autē motus irregularis nō videtur vnus, quia eſt diuiſibilis in partes diuiſibiles. Indiuiſibilitas autem pertinet ad rationē vnius: quia vnum eſt ens indiuiſum. ſed tñ motus irregularis eſt quodammodo vnus. Sed vnitas motus irregularis & regularis videt̃ differre ſecundū magis & minus: quia motus regularis eſt magis vnus q̃ motus irregularis. Sicut & corpus ſimiliū partium eſt magis vnum, q̃ corpus diſsimilium. Secundo ibi.

ARGY. *Eſt autem uniformitas omni in motu, aut difformitas. Etenim alterari quippiam uniformiter poteſt, & ſuper uniformia fieri, ut ſuper circulum aut lineam rectam: & circa accretionem decretionemue ſimili modo.*

In omni motu contingit eſſe quod regulare & irregulare eſt. F Eſt autem et in omni motu, quod regulariter eſt, aut non. Et nanq; alterabitur regulariter, & feretur in regulari, vt circulo aut rectitudine: & circa augmentum ſimiliter, & decrementum.

Oſtendit in quibus motibus inueniat̃ regularitas et irregularitas. et dicit ꝙ in omni genere, vel ſpecie mot⁹ inuenit̃ regulare vel irregulare, quia poteſt aliquid alterari regulariter, ſicut qñ tota alteratio eſt vniformis. & poteſt aliquid ferri. i. ſm locum moueri, in magnitudine regulari. i. vniformi, ſicut ſi feratur aut per circulum, aut per lineam rectam. Et ſimiliter eſt in augmento & decremento. Tertio ibi.

ARGY. *Difformitas autem differentiæ ſunt. interdum.n. eſt ratione eius, ſuper quod efficitur motus. Impoſsibile eſt.n. uniformem eſſe motum, ſi nō ſuper uniformi magnitudinē talem, cuius quæuis pars ad quãuis partem non accommodatur. Interdum nō eſt ratione ſpatij, non tēporis, non eius ad quod accedit, ſed ratione modi. celeritate.n. interdū tarditateq; motus diſtinguitur. cuius.n. eadem eſt celeritas, his eſt uniformis: cuius uero nō eadem eſt, ijs eſt difformis.*

Te. cõ. 44. Impoſsibile eſt regularē eſſe motū nō i regulari magnitudine. Irregularitatis autem differentia eſt, aliquãdo quidē in quo mouetur. Impoſsibile.n. eſt regularem eſſe motū, nō in regulari magnitudine, vt reflexi motus, aut obliq. aut alius magnitudinis, quorum, non cõuenit contingens in cõtingentem partē. Aliquãdo autem neq; in vbi, neq; in quãdo, neq; in eo, ad quod, neq; in quo, ſed in eo quod, vt. velocitate.n. & tarditate aliquando determinatur. cuius quidem. n. velocitas eſt eadē, regularis eſt: cuius autem non, irregularis eſt.

Accedit ad determinandū de motu irregulari. Et primo aſsignat modos irregularitatis. Secundo oſtēdit quomodo motus irregularis ſit vnus, quod ſupra dixerat ibi [Vnus igitur.] Circa primum duo facit. Primo aſsignat duos modos irregularitatis in motu. Secundo infert quaſdã concluſiones ex dictis ibi [Vnde neq; ſpecies.] Dicit ergo primo, ꝙ differentia, quæ facit irregularitatem motus, aliqñ eſt ex parte rei, in qua mouetur, vt patet pręcipue in motu locali: quia impoſsibile eſt, ꝙ motus ſit regularis vel vniformis, qui nō trãſit per magnitudinem regularem. i. vniformem. Dicitur aũt magnitudo regularis vel vniformis, cuius quęlibet pars vniformiter ſequitur ad aliã partem: & ſic quęlibet pars poteſt ſupponi alteri parti, vt patet in linea circulari, & etiã in linea recta. Magnitudo autem irregularis eſt, cuius nō quælibet pars ſequit̃ ad aliam partē vniformiter, ſicut patet in duabus lineis facientibus angulum, quarum vna applicatur alteri nō in directū, ſicut partes vnius lineę ſibi inuicē in directum applicantur. & ideo motus circularis eſt regularis, & ſimiliter motus rectus. Sed motus reflexi & obliqui, quia faciũt angulum, non ſunt regulares, nec in magnitudine regulari: vel quicunq; alius motus ſit per quãcunq; magnitudinem, cuius quæcunq; pars non cõueniat cuicunq; parti per vniformitatē applicationis. vel cuius vna pars nō conuenienter poſsit contingere aliã partē. Si.n. illa pars, quę continet angulum ſupponatur illi parti, quæ angulum non continet, non erit conueniens cõtactus. Secunda differentia irregularitatē faciens, eſt non ex parte loci, vel temporis [neq; in quod quo,] i. neq; ex parte eius quod dicitur quo. i. ex parte cuiuſcũq; rei, in qua fit motus. non.n. eſt ſolum motus in vbi, ſed in qualitate et quãtitate. vel poteſt hoc referri ad ſubiectū in quo eſt motus. Sed ille ſecundus modus irregularitatis accipit̃ [in eo quod, vt,] i. ex diuerſitate modi motus. determinat̃.n. iſte ſecundus modus irregularitatis ex velocitate & tarditate. Quia ille motus dicit̃ regularis cuius eſt eadē velocitas per totū: irregularis autē, cuius vna pars eſt velocior altera. Secundo ibi.

F *Quapropter celeritas, tarditaſue non ſunt ſpecies, nec differentiæ motus, quippe cum omnes motus diuerſos ſpecie comitentur. Quare neq; grauitas leuitaſq;, quæ eſt reſpectu eiuſdē, ceu terræ ad ſeipſam, aut ignis reſpectu ſui.* ARGY.

Vnde neq; ſpecies motus neque differentiæ, ſunt velocitas & tarditas: quia omnes ſequuntur differentes ſecundum ſpeciem. Quare neq; leuitas neq; grauitas, quæ eſt in idem, eſt, vt terræ ad ipſam, aut ignis ad ipſum.

Concludit duo corollaria ex præmiſsis. quorum primū eſt, ꝙ velocitas & tarditas nō ſunt ſpecies motus, neq; differentiæ ſpecierū: quia velocitate & tarditate determinatur regularitas & irregularitas, quæ ſequitur quaslibet ſpecies motus, vt ſupra dictum eſt, Nulla autē ſpecies vel differentia conſequitur omnem ſpeciem ſui generis. Secundum corollarium eſt ꝙ velocitas & tarditas non ſunt idem ꝙ grauitas & leuitas: quia vtrũq; iſtorum habet motum ſemper G ad idem, ſicut motus terræ qui eſt grauis, ſemper eſt [ad ipſam] ideſt ad locum ipſius qui eſt deorſum: et motus ignis ſemper eſt [ad ipſum,] ideſt ad locum proprium, qui eſt ſurſum. Velocitas autem & tarditas ſe habent ad diuerſos motus, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

Vnus eſt igitur & hiſce motus, qui eſt difformis, continuitatis nimirum ratione. ſed minus, quod quidem ei lationi accidit, quæ ſuper linea flexa fit. Id autem, quod eſt minus, miſtione contrarij ſemper eſt tale. ARGY.

Vnus igitur irregularis eſt, quò eſt continuus. minus autem, quod quidem reflexiuo accidit motui. Quod autem eſt minus, commiſtio ſemper contrarij eſt. Te. cõ. 45. Quod eſt minus cõmiſtio ſemper cõtrarij eſt.

Oſtendit quomodo motus irregularis ſit vnus. Secundo infert quoddã corollarium ex dictis ibi [Si autem omnem H vnum,] Dicit ergo primo, ꝙ motus irregularis poteſt dici vnus, inquantū eſt continuus: ſed minus dicitur vnus q̃ regularis. ſicut et linea, habēs angulum, minus dicitur vna q̃ linea recta. et hoc maxime apparet in motu reflexiuo: quia quaſi uidentur duo motus. Ex hoc autē, ꝙ eſt minus vnus, videtur ꝙ aliquid habeat de multitudine: quia ex hoc aliquid eſt minus, ꝙ habet miſtionem cõtrarij, ſicut minus album habet aliquid admiſtum de nigro, ad minus ſm quãdam appropinquationē. Et ſic patet ꝙ motus irregularis & eſt vnus, inquantum eſt continuus: et eſt quodammodo multiplex, inquantum eſt minus vnus. Secundo ibi.

Quòd ſi omnis motus unus & uniformis, & non uniformis eſſe poteſt, ij, qui diuerſi ſunt ſpecie, atq; hærent, non unus erunt atq; continuus motus. Quomodo nanq; fieri poteſt ut hiſce ſit uniformis, qui ex alteratione lationéue conſtat? accommodentur enim neceſſe eſt. ARGY.

Te. 45. Infra.

Si au-

Si autem omnẽ, vnum contingit, & regularẽ eſſe, & non, non erunt ipſi qui nõ ſecundum ſpeciem habiti ſunt, vnus & continuus. Quomodo. enim erit regularis motus ex alteratione cõpoſitus & loci mutatione? Indiget enim conuenire.

Cõcludit ex immediate dictis, quod ſupra propoſuerat, ſcilicet ꝙ motus, qui ſunt diuerſi ſm ſpeciem, non poſſunt continuari. Omoem.o. vnum motum cõtingit eſſe vnum, regularem, & iterũ non regularem. Sed motus, qui eſt compoſitus ex diuerſis motibus ſm ſpeciem oon poteſt eſſe regularis. quomodo.n. eſſet regularis motus cõpoſitus ex alteratione, & loci mutatione. oeceſſe eſt.n. ad hoc ꝙ motus ſit regularis, ꝙ partes conueniant adinuicẽ. Ergo relinquitur ꝙ motus diuerſi, qui oon cõſequuntur ſe inuicem eiuſdem ſpeciei exiſtentes, non ſunt vnus motus, & continuus. Quod ſupra propoſitum eſt, & per exẽpla manifeſtatum.

LECTIO VIII.

Propoſitis modis, quibus motus adinuicem contrariari cõtingit, quis motus cui motui opponatur oſtenditur.

ARGY. *Deinceps definiendum eſt quiſnã motus cui motui contrarius eſt, & de quiete ſimili modo. Primum autem diuidendum eſt utrum contrarius motus ſit hiſce, qui eſt ex eodem ei, quo itur ad idem, ut hiſce, qui eſt ex ſanitate ei, quo petitur ſanitas, quales & generatio, & corruptio eſſe uidentur. An hiſce, qui ex contrarys eſt, ut hiſce, qui ex ſanitate, ei, qui eſt è morbo. An hiſce quo ad contraria pergitur, ut hiſce quo ad ſanitatem itur, ei, quo ad morbum acceditur. An hiſce qui eſt ex contrario ei, quo ad contrarĩi itur. ut hiſce qui eſt ex ſanitate, ei quo morbus petitur. An hiſce qui ex contrario in contrarium pergit, ei, quo è contrario in contrarium itur, ut hiſce, qui ex ſanitate in morbũ proficiſcitur, et, quo ex morbo acquiritur ſanitas. Vnum.n. horũ modorũ quẽdam, aut plures eſſe neceſſe eſt, non fit enim ut alio modo motus, ut oppoſiti diſponantur.*

Tex.cõ.46. Amplius autem determinandum eſt qualis motus eſt cõtrarius motui, & de manſione eodem modo. Sed primo diuidẽdum eſt, vtrum contrarius motus ſit, qui eſt ex eodem, ei, qui eſt in idẽ, vt qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt in ſanitatẽ, vt generatio & corruptio vidẽtur: aut qui eſt ex contrarijs, vt qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt ex ęgritudine: aut qui eſt in contraria, vt qui eſt in ſanitatem ei, qui eſt in ægritudinẽ. aut qui eſt ex contrario ei, qui eſt in contrarium, vt qui eſt ex ſanitate, ei, qui eſt in ęgritudinem. aut qui eſt ex contrario in contrariũ, ei, qui eſt ex contrario in contrarium, vt qui eſt ex ſanitate in ęgritudinem, ei, qui eſt ex ęgritudine in ſanitatem. Neceſſe eſt.n. aut vnum quendam horum eſſe modorum, aut plures: non enim eſt aliter opponere.

Poſtquam Philoſophus determinauit de vnitate & diuerſitate motus, hic determinat de contrarietate motuum, quæ eſt quædã diuerſitatis ſpecies, vt patet in Decimo
Tex.13. Metaphy. Et diuiditur in partes duas. Primo oſtẽdit qualiter accipienda eſt cõtrarietas in motu, & etiam in quiete. In ſecunda mouet quaſdã quęſtiones circa contrarietatem prę-
Tex.56. dictam. ibi [Dubitabit autẽ aliquis.] Circa primum duo facit. Primo determinat de cõtrarietate motus, ſecundo de
Tex.53. cõtrarietate quietis. ibi [Qm̃ autem motui.] Circa primũ tria facit. Primo diſtinguit diuerſos modos ſecũdum quos videri poſſet ꝙ acciperetur cõtrarietas in motu: ſecundo re-
Tex.47 mouet quaſdam illorũ ibi [Eſt autem qui eſt.] Tertio aſſignat verũ modum cõtrarietatis in motu & mutatione. ibi

A [Qm̃ autem differt.] Dicit ergo primo, ꝙ poſt prædicta, te.48. determinandũ eſt qualis ſit motus cõtrarius alicui motui, & eodem modo determinãdum eſt [de mãſione,] i. de contrarietate quietis ad motũ, & quietis ad quietẽ. Sed in hoc tractatu hoc primo faciendum eſt, ꝙ debemus diſtinguere modos, ſecundũ quos vniuerſaliter accipi poteſt ratio contrarietatis in motibus. Et diſtinguit quinq; modos, quorũ primus modus eſt, vt ratio cõtrarietatis motuũ accipiatur ſecundum acceſſum ad aliquẽ terminũ, & receſſum ab eodem. Et hoc eſt quod dicit [Vtrum cõtrarius motus ſit, qui eſt ex eodẽ, ei, qui eſt in idẽ, vt qui eſt ex ſanitate, ei, qui eſt in ſanitatem,] ſecundum quã rationem generatio & corruptio uidẽtur eſſe cõtraria: quia generatio eſt motus ad eſſe, corruptio autẽ eſt motus ex eſſe. Secundus modus eſt, vt ratio contrarietatis motuũ accipiatur ſecundum cõtrarietatem terminorum, a quibus incipit motus. Et hoc eſt quod dicit [Aut qui eſt ex contrarijs, vt qui eſt ex ſanitate, ei, qui eſt ex ægritudine.] Tertius modus eſt, vt contrarietas mo-
B tuum accipiatur ſecundum contrarietatẽ terminorum, ad quos terminaſ motus. Et hoc eſt quod dicit [Aut qui eſt in contraria, vt qui eſt in ſanitatẽ ei, qui eſt in ægritudinem.] Quartus modus eſt vt accipiatur motuũ cõtrarietas ſecundum cõtrarietatem termini a quo, ad terminum ad quem. Et hoc eſt quod dicit [aut qui eſt ex contrario, ei qui eſt in contrarium, vt qui ex ſanitate, ei, qui eſt in ægritudinem.] Quintus modus eſt ſecundum contrarietatẽ ex parte vtrorumq; terminorum. Et hoc eſt quod dicit. [Aut qui eſt ex contrario in contrarium, ei qui eſt ex contrario in contrarium, vt qui eſt ex ſanitate in ægritudinẽ, ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem.] Neceſſe eſt enim ꝙ contrarietas motuum accipiatur ſecundum vnum horum modorum, aut ſecundum plures: quia non cõtingit ſm aliquam aliam rationem opponere motum motui. Secundo ibi.

Hic igitur, qui eſt è contrario non eſt ei contrarius quo ARGY. *in contrarium itur, ut is qui eſt ex ſanitate ei, quo itur ad*
C *morbum, eſt enim unus idemque, eſſe tamen ipſorum non idem eſt. quemadmodum non idem eſt ex ſanitate mutari, atque ad morbum.*

Eſt autem qui ex contrario ei, qui eſt in con- te.cõ.47. trarium, non contrarius, vt qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt in ægritudinem. idem enim, & vnus eſt, eſſe tamen non idem eſt ipſis. ſicut non idem eſt ex ſanitate mutari, & in ægritudinem.

Excludit duos prędictorũ modorum. Et primo quartũ, qui accipiebatur ſecũdum cõtrarietatem termini a quo ad terminum ad quẽ. Secundo ſecundũ modum qui eſt ſecundum contrarietatẽ terminorũ, ex quibus incipit motus ibi [Neq; qui eſt ex contrario.] Tertio oſtẽdit quomodo ſe ha- te.48. bent duo modi reliqui adinuicẽ. ibi [Relinquitur autẽ.] te.48. Dicit ergo primo ꝙ motus, qui eſt ex vno contrario, nõ poteſt dici cõtrarius, ei qui eſt in aliud cõtrarium, vt ſi diceret
D ꝙ motus, qui eſt ex ſanitate, ſit contrarius motui qui eſt in ægritudinẽ. Idem.n. non eſt ſibi ipſi cõtrarium: ſed motus, qui eſt ex ſanitate, motui q̃ eſt in ęgritudinẽ, eſt vnus et idẽ ſubiecto, ſed eſſe ipſi nõ eſt idẽ, i. differũt ratione, eo modo quo nõ eſt idem ſm rationẽ moueri a ſanitate, et moueri in ægritudinẽ: quia vnus importat habitudinẽ motus ad terminum a quo, alius aũt habitudinem eiuſdẽ motus ad terminũ ad quẽ. Non eſt igitur accipiẽda contrarietas motus ſm contrarietatem vnius termini ad alium. Secundo ibi.

Quæ ſunt idẽ ſubiecto, differunt autem ratione, contraria nõ ſũt.

Neq; hiſce motus, qui eſt ex cõtrario ei contrarius eſt, ARGY. *qui ex contrario eſt. Simul.n. accidit è contrario, et in contrarium, aut in mediũ ire. ſed poſterius de hiſce dicemus.*

Neq; qui eſt ex cõtrario ei, qui eſt ex cõtrario. te.cõ.48. Simul quidem enim accidit mutari ex cõtrario in cõtrarium, aut in medium. ſed de hoc quidem poſterius dicemus.

Oſtendit ꝙ contrarietas motuum nõ eſt accipienda ſm contrarietatem terminorum ex quibus incipit motus. Et hoc tribus rationibus, quarum prima talis eſt. Duo motus, qui in idẽ tendunt non ſunt cõtrarij: ſed duo motus ex contrarijs recedentes, poſſunt in vnum et idem tendere [ſimul enim accidit mutari,] i. æqualiter [ex contrario in contrarium aut in medium] vt poſtea dicetur. & ſic ex vtroque contrario contingit in vnum medium mutari. Non ergo motus propter hoc ſunt cõtrarij, quia a contrarijs incipiũt moueri. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Enimuero in contrarium mutari cauſa potius contrarietatis eſſe uidebitur, quàm e cõtrario mutari. Hoc enim abiectio contrarietatis, illud aſſumptio eſt.*

Sed magis in cõtrarium mutari videbitur vtiq; cauſa eſſe cõtrarietatis, ꝙ ex contrario. hic quidẽ enim diſceſſio contrarietate, ille vero acceptio.

Secũda ratio. Quæ talis eſt. Ex illo accipiẽda eſt ratio cõtrarietatis in motu, quod magis facit motũ eſſe contrariũ: ſed contrarietas terminorũ, ad quos motus terminatur, magis videtur eſſe cauſa contrarietatis motuũ, ꝙ contrarietas terminorũ a quibus incipit motus: quia, cũ dico motus incipere a contrarijs terminis, dico remotionem contrarietatis: cum vero dico motus accedere ad contraria, dico acceptionem contrarietatis: ergo non accipitur contrarietas motuum ſecundum terminum a quo tantum. Tertiam ponit ibi.

F

ARGY. *Dicitur etiam quiſq; motus ex eo potius, in quod itur, ꝙ; ex eo ex quo fit mutatio. ſanatio.n. hiſce dicitur, quo acquiritur ſanitas: ægrotatio hiſce, quo ad ægritudinem itur.*

Et dicitur autem vnuſquiſq; eo, in quod mutatur magis, ꝙ eo ex quo: vt ſanatio, qui in ſanitatem: ægrotatio autem, qui in ægritudinem.

Tertia ratio. Quæ talis eſt. Ab eo, á quo aliquid recipit nomen & ſpeciem, recipit etiã contrarietatem (cum cõtrarietas ſit differentia ſecundũ formã, vt patet Decimo Metaphy. Sed vnuſquiſq; motus magis dicitur. i. denominatur & ſpeciẽ recipit a termino in quẽ, ꝙ a termino ex quo, ſicut ſanatio dicitur motus in ſanitatẽ, & ægritudo motus in ægritudinẽ, & hoc etiã ſupra dictum eſt. Magis ergo accipienda eſt cõtrarietas motuum ſecundum terminum in quem, ꝙ ſecundũ terminum a quo. Et ſic idem quod prius. Tertio ibi.

G

ARGY. *Reſtat igitur hiſce, quo in contraria pergitur, & hiſce quo ad cõtraria ex cõtrarijs itur: Forſitan igitur fit, ut ij, quibus ad contraria proficiſcitur, et ex contrarijs ſint, eſſe fortaſſe non idem: eundi (inquàm) in ſanitatem: atq; ex morbo: & eundi in morbum, atq; ex ſanitate.*

Relinquitur igitur, qui eſt in cõtraria, & qui eſt ad contraria, ex contrarijs. Fortaſſis quidem igitur accidit eos, qui in contraria & ex contrarijs eſſe, ſed eſſe forſitan non idem. Dico autem, qui in ſanitatem ei, qui ex ægritudine, & qui ex ſanitate ei, qui in ægritudinem.

H

Concludit ꝙ remotis duobus modis ſecundũ contrarietatem terminorũ acceptis, relinquũtur duo alij, ſ. tertius & quintus, quorũ vnus eſt ſecundum ſolã contrarietatem terminorum ad quos, quem tãgit cum dicit. [Qui eſt in cõtraria.] Alius qui eſt ſecundũ contrarietatem vtrorũq; terminorum, quẽ tangit cum dicit. [Et qui eſt in cõtraria ex cõtrarijs.] Primus autẽ modus non accipiebatur ſm contrarietatem aliquã terminorum, ſed ſm acceſſum & receſſum ab eodẽ termino. Concludit autem vlterius ꝙ forte hi duo modi reſidui ſunt idem ſubiecto: quia illi motus, qui ſunt in contraria, ſunt etiã ex contrarijs: ſed forte ſm rationem non ſunt idẽ propter diuerſas habitudines motus ad terminos, ut ſupra dictũ eſt. & exẽplificat ꝙ motus, qui eſt in ſanitatẽ ei qui eſt ex ęgritudine eſt idẽ ſubiecto, ſed nõ ratione. Et ſilr qui eſt ex ſanitate ei, qui eſt in ęgritudinẽ. Deinde cũ dicit.

E

ARGY. *Cùm autem a motu mutatio differat (ea nãq; mutatio motus, ex qua ex ſubiecto in ſubiectũ itur) hiſce profecto motus, quo ex contrario in contrariũ pergitur, contrarius eſt ei quo è contrario ad contrariũ itur, ut hiſce, quo ex ſanitate in morbum iturì ei, quo ſanitas è morbo acquiritur.*

Te.c.49. Qm̃ autem differt mutatio a motu (ex quodam.n. ſubiecto in quoddam ſubiectum mutatio, eſt motus:) qui eſt ex contrario in contrariũ ei, qui eſt ex contrario in cõtrarium, motus contrarius eſt, vt qui eſt ex ſanitate in ægritudinem ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem.

Oſtendit quomodo accipiatur contrarietas in motu. & primo ſm ꝙ motus eſt ad cõtrarium. Secũdo prout motus eſt ad medium. ibi [Qui autẽ ad medium.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid facit contrarietatẽ in motibus. Secũdo quid in mutationibus. ibi [Qui aũt eſt in contrarium.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit propoſitum ſyllogiſmo, ſecundo inductione. ibi [Manifeſtum autẽ eſt.] Ponit autem primo talem rationem. Contrarietas aliquorum accipitur ſm propriam ſpeciẽ & rationẽ ipſorũ: ſed propria ratio ſpecifica motus eſt, ꝙ ſit quędã mutatio a quodam ſubiecto affirmato in quoddã ſubiectum affirmatum, habẽs duos terminos: in quo differt a mutatione, quæ nõ ſemper habet duos terminos affirmatos. ergo relinquitur ꝙ ad contrarietatem motus requiritur contrarietas ex parte vtrorũq; terminorum, vt ſcilicet proprie dicatur motus contrarius, qui eſt ex contrario in contrarium, ei, qui eſt ex contrario in contrariũ, vt qui eſt ex ſanitate in ęgritudinẽ, ei, qui eſt ex ægritudine in ſanitatem. Secundo ibi.

Te.51. Te.52. Te.50.

ARGY. *Patet autem et ex inductione, qui cõtrarij eſſe uidentur. Egrotare.n. ipſi ſanari, & diſcere ipſi decipi, non per ſeipſum cõtraria uidentur: ex contrarijs.n. in cõtraria ſunt. Vt.n. ſcientiam per ſe quiſpiam, et per alium conſequi poteſt, ſic et deceptionem. Latio etiam, qua ſupra loca petuntur, ei contraria eſt lationi, qua ad infra loca itur: hæc.n. in longitudine contraria ſunt. Et ea qua itur ad extra, ei, qua ſiniſtra petuntur: hæc.n. in latitudine contraria ſunt. Et ea, qua pergitur ad ea, quæ ſunt ante, ei, qua itur ad ea, quæ ſunt poſt: hæc enim in profunditate contraria ſunt.*

Te.c.50. Manifeſtum eſt autem & ex inductione, qualia videntur contraria eſſe. Aegrotare enim ipſi ſanari. et addiſcere ipſi decipi, non per ipſum: in contraria enim. ſicut enim in ſcientia eſt, ſic & in deceptione, & per ſe ipſum conſequi, & per alium. Et ſurſum motus ei, qui eſt deorſum: contraria enim hæc ſunt in longitudine. Et qui eſt ad dextram, ei, qui eſt ad ſiniſtram: contraria.n. hæc ſunt in latitudine. Et qui eſt ante, ei, qui eſt retro: contraria enim hæc ſunt in altitudine.

Manifeſtat idem per inductionẽ. Et primo in alteratione corporali: quia ęgrotare eſt contrariũ ei, quod eſt ſanari, quorũ primus eſt motus a ſanitate in ægritudinẽ, alius vero ab ægritudine in ſanitatẽ. Hoc etiã patet in alterationibus animę. quia ei, quod eſt addiſcere, contrariũ eſt decipi non ab ipſo, ſed ab alio. Hi.n. motus ſunt in cõtraria ex contrarijs, quia addiſcere eſt motus ab ignorãtia ad ſcientiam: decipi autem a ſcientia ad ignorantiam. Quare autẽ addit [nõ per ipſum] oſtendit ſubdẽs, ꝙ ſicut in ſciẽtia cõtingit ꝙ aliquis per ſeipſum acquirat eam, et hoc vocatur inuenire: qñq; vero nõ per ſeipſum, ſed ab alio, & hoc vocatur addiſcere, ita contingit ꝙ aliqñ aliquis decipitur a ſeipſo, aliqñ ab alio: & hoc proprie opponitur ei, quod eſt addiſcere. & hoc etiã apparet in motu locali. quia motus ſurſum eſt cõtrarius ei, qui eſt deorſum: quæ ſunt cõtraria ſm longitudinẽ,

Et motus, qui eſt ad dextrum, eſt cõtrarius ei, qui eſt ad ſiniſtrum: qui ſunt contrarij ſm latitudinẽ. Et motus, qui eſt ante, eſt cõtrarius ei, qui eſt retro, quę ſunt cõtraria ſm altitudinem. Sed cõſyderandũ eſt ꝙ hic loquitur de iſtis differentijs poſitionũ, vt de lõgitudiue, latitudine, & altitudine ſm ꝙ ſunt in homine: quia ſurſum & deorſum conſyderantur ſm longitudinem hominis: dextrum autẽ & ſiniſtrum ſm latitudinem eius: ante et retro ſecundum groſsitiẽ eius, quæ dicitur altitudo vel profunditas. Iterum conſyderandum eſt ꝙ ſecundum ſurſum et deorſum inuenitur contrarietas in motibus etiam naturalibus, ſed ſm dextrum & ſiniſtrum, ante & retro, inuenitur cõtrarietas in motibus nõ ſm naturam, ſed ſm motum, qui eſt ab anima, quæ mouet in has contrarias partes. Deinde cum dicit.

ARGY. *Is autem, qui ſolum ad contrarium eſt, non motus, ſed mutatio eſt: uelut album fieri non ex aliquo.*

Te.cõ.52. Qui autẽ eſt in contrarium ſolum nõ eſt motus, ſed mutatio: vt fieri albũ non ex quodã eſt. B

Oſtẽdit qualiter ſit cõtrarietas in mutationibus. Et primo oſtendit quomodo accipiatur contrarietas mutationũ in rebus, in quibus inuenitur contrarietas, Secundo quomodo accipiatẽ in rebus, in quibus non eſt contrarietas. ibi Infra. [Quibus autẽ non eſt contrarium.] Dicit ergo primo ꝙ, ſi accipiatur cõtrarietas ſolum ex parte termini ad quẽ, vt dicatur cõtrarius, qui eſt in contrariũ, hoc nõ facit contrarietatẽ motus, ſed mutationis, quæ eſt generatio & corruptio: ſicut fieri albũ, et fieri nigrum cõtraria ſunt. Nec oportet ꝙ contrarietas harũ generationum attẽdatur ſecundum contrarietatem termini a quo: quia in generatione terminus a quo nõ eſt aliquid affirmatũ, ſed aliquid negatũ. fit. n. albũ ex nõ albo, non autẽ ex aliquo affirmato. Non. n. mutatio de ſubiecto in ſubiectũ eſt mutatio, ſed motus. Secũdo ibi,

ARGY. *Quibus etiam non eſt contrarium, ea mutatio, quæ eſt ex ipſo, ei mutationi contraria eſt, quæ eſt ad ipſum. quapropter generatio corruptioni contraria eſt, abiectioq; accretioni. Hæ autem mutationes, non motus ſunt.*

C Quibus autem non eſt contrarium, mutatio quæ eſt ex ipſo, ei, quæ eſt in ipſum, cõtraria eſt. vnde generatio corruptioni contraria eſt, & remotio acceptioni. Hæ autem mutationes quidem, motus autem non ſunt.

Oſtendit ꝙ in illis, in quibus nõ eſt contrarietas, ſicut in ſubſtantijs & alijs huiuſmodi attẽditur contrarietas mutationum ſm acceſſum & receſſum ab eodẽ termino. Et hoc eſt ꝙ dicit, ꝙ in illis, in quibus non eſt cõtrarium, accipitur cõtrarietas mutationis ex eo ꝙ eſt receſſus ab eo & ꝙ eſt acceſſus in ipſum idẽ, ſicut acceſſus ad formã ignis, quod pertinet ad generationẽ eius: & receſſus ab eadẽ forma, quod pertinet ad eius corruptionem, ſunt cõtraria. vnde generatio eſt cõtraria corruptioni, & quęcunq; remotio cuicunq; acceptioni. Sed huiuimodi nõ ſunt motus, ſed mutationes. Summa totius lectionis. Patet ergo ꝙ ex quinq; modis ſupra poſitis, duo ſcilicet ſecundus, & quartus ad nihil vtiles ſunt. Vnus autem conuenit ad contrarietatem motuum, duo autem congruunt ad contrarietatem mutationum. Deinde cum dicit. D

ARGY. *Hi uero motus, quibus ad medium itur, in quibus contrariorum eſt medium, in contrarijs quodãmodo ſunt ponendi. Motus. n. ad utrum extremorum eatur, medio ipſo utitur, ut extremo. uelut è fuſco quidem itur in album, tanquam è nigro: è nigro uero in fuſcum, tanquam in album: Medium. n. ad utrunq; extremorum contrarij rationem quodammodo ſubit, ut prius dictum eſt. Motus igitur hoc pacto motui contrarius eſt, hiſce quo è contrario in contrarium pergitur, ei, quo è contrario in contrarium itur.*

Te.cõ.52. Qui autẽ ad medium motus ſunt, quibuſcũq; contrariorum aliquid eſt medium, tanq̃ in con- A traria quodammodo ponẽdi ſunt. Sicut. n. contrario vtiẽ medio motus, ad vtrauis fiat mutatio, vt ex fuſco quidem in album, tãquam ex nigro: ex albo autem in fuſcum, tanquam in nigrum: ex nigro autem in fuſcum, tanquam in album. fuſcum. n. medium ad vtrũq;, dicitur quodãmodo extremorum, ſicut dictũ eſt prius. Motus igitur motui cõtrarius eſt ſic, qui eſt ex contrario in contrarium, ei, qui ex contrario in contrarium.

Determinat de cõtrarietate motus ex parte medij. & dicit ꝙ in quibuſcunq; contrarijs inuenitur medium, motus, qui terminantur ad mediũ, hoc modo ponẽdi ſunt eſſe contrarij, ſicut illi, qui terminãtur ad contraria: quia motus vtitur medio ſicut cõtrario, ita ꝙ ex medio contingit mutari vtrũq; terminorum: ſicut ex fuſco, quod eſt medium inter album & nigrũ, hoc modo mutatur in album, ac ſi mutaretur ex nigro in albũ: & ecõtra, ex albo ſic mutatur aliquid in fuſcum, ac ſi mutaretur in nigrum. & ex nigro mutatur in fuſcum, ac ſi mutaretur in album: quia fuſcũ, cum ſit medium ad vtrunq; extremorũ, dicitur vtrunq;, quia in comparatione albi eſt nigrum, & in comparatione nigri eſt album, vt ſupra dictum eſt. Vltimo autem concludit quod principaliter intendit, ſcilicet ꝙ motus ſit cõtrarius motui ſecundum contrarietatem vtrorumq; extremorum.

LECTIO IX.

Quæ quies cui motui oppoſita ſit, deq; quietum adinuicem, & in mutationibus contrarietate ſermo habetur.

Cùm autem motui nõ ſolum motus eſſe contrarius, ſed quies etiã uideatur, hoc definiamus oportet. abſolute nãq; motus motui cõtrarius eſt. Opponitur autẽ, et quies, priuatio. n. eſt. Priuatio uero quodammodo contrarià dicitur. ARGY.

C QVoniam autem motui non ſolum eſſe videtur contrarius motus, ſed & quies, hoc determinandum eſt. Simpliciter quidem enim cõtrarius eſt motus motui. Opponitur autem, & quies. priuatio enim eſt. Eſt autem ſic, ꝙ priuatio contraria dicatur. Te cõ. 53.

Poſtquam determinauit Philoſophus de contrarietate motuum, hic determinat de cõtrarietate quietũ. Et primo in motibus, Secundo in mutatinnibus. ibi [Quibus autem non ſunt contraria.] Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ quies ſit contraria motui, Secundo quæ cui, ibi [Qualis autem.] Dicit ergo primo, ꝙ, quia motui non ſolum videtẽ cõtrariari motus, ſed etiã quies, determinandũ eſt qualiter hæc, ſ. quies contrariatur motui: quia ſimpliciter quidẽ, & proprie, et perfecte cõtrariatur motus motui, ſed etiã quies opponi motui, cum ſit priuatio motus. Et ꝙ priuatio quodammodo ſit contrariũ patet. eſt. n. priuatio & habitus prima cõtrarietas, vt dicĩ in Decimo Metaphy. quia. ſ. in omnibus contrarijs ſaluatur priuationis ratio & habitus, cum ſemper alterũ ſit quaſi priuatio reſpectu alterius, vt album reſpectu nigri, & amarum reſpectu dulcis. Secundo ibi. tex. 55. Infra. D

Quæ autem cuinam cõtraria eſt: an ei motui, qui eſt in loco ea quies eſt contraria, quæ eſt in loco? Verum hoc, nõ ſimpliciter dicitur. Vtrum. n. hiſce motus, qui eſt ex hoc, ei quieti quæ eſt hic, opponatur, an hiſce quo ad hoc itur. ARGY.

Qualis autem quali, vt ei, qui eſt ſm locum, quę ſm locum. Sed hoc non dicitur ſimpliciter. Vtrum enim ei, quę eſt hic, manſioni, qui eſt ex hoc, aut qui eſt in hoc, motus opponitur.

Oſtendit quæ quies, cui motui contrarietur. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæſtionẽ. Secundo determinat veritatẽ. ibi [Manifeſtũ igitur eſt.] Tertio probat. ibi [Motui autem ei &c.] In quæſtione autem, quã ponit, vnum ſupponitur, ſcilicet ꝙ non omnis quies omni motui opponaẽ, tex. 54. Tertia.

ſed aliqualis quies aliquali motui, ſicut motui, qui eſt ſm locũ, quies ſm locum. Sed quia [hoc reuidendũ et conſyderandum nõ ſimpliciter,] i. vniuerſaliter dicit, reſtat. ſ. quęrendũ vlterius, vtrũ mãſioni, i. quieti, quæ eſt in aliquo termino, puta in albo, opponaẽ mot⁹ aut ille qui eſt in albo. ſ. dealbatio, aut ille qui ex albo, ſ. denigratio. Secundo ibi. E

ARGY. *Patet igitur, cùm duobus in ſubiectis ſit ipſe motus, ei quidem motui, qui eſt ex hoc in contrarium, oppoſitam eam eſſe quietem, quæ eſt in hoc: ei uero, qui eſt ad hoc. econtrario eam quæ in contrario eſt.*

tex. 54. Maniſeſtum igitur eſt, ꝙ, quia in duobus motus ſubiectis eſt, huic quidem, qui ex hoc eſt in cõtrarium, quæ eſt in hoc quies: huic autem qui ex contrario in hoc, quæ in contrario quies.

Determinat veritatem. Et primo quãtum ad contrarietatem motus ad quietem. Secundo quantũ ad contrarietatem quietum adinuicem. ibi [Simul autẽ.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum motus ſit inter duo ſubiecta, i. inter duos terminos affirmatos, motui, qui eſt ex hoc termino in ſuum contrarium, contrariatur quies, quæ eſt in contrario. ſicut motui, qui eſt ex albo in nigrum, contrariatur quies, quę eſt in albo. Et motui, qui eſt ex cõtrario in hoc, contrariaẽ quies, quę eſt in contrario. ſicut motui, qui eſt ex nigro in album, contrariatur quies, quæ eſt in nigro. Secundo ibi. F Infra.

ARGY. *Simul autem hæ & inter ſeſe ſunt contrariæ. Etenim abſurdum eſt, ſi motus quidem contrarij ſunt, quietes uero contrariæ non ſunt. Sunt autem hæ, quæ in contrarijs ſunt. ea nanq; quies, quæ eſt in ſanitate, ei quieti contraria eſt, quæ eſt in morbo.*

Simul autem & ad inuicẽ contrariæ hæ ſunt. Et nanq; inconueniens eſt, ſi motus quidẽ contrarij ſunt, quietes autem oppoſitæ non ſunt, Sunt autem in oppoſitis hæ, vt quæ eſt in ſanitate quies, ei, quæ eſt in ægritudine. G

Agit de contrarietate quietum adinuicem. & dicit ꝙ hę quietes ſunt contrariæ adinuicem, quæ ſunt in contrarijs terminis. Inconueniens enim eſt, ſi motus ſunt cõtrarij adinuicem, & quietes adinuicem non opponantur: Et quomodo ſunt oppoſitæ quietes, quæ ſunt in oppoſitis, exemplificat ſubdens ꝙ quies, quę eſt in Sanitate, opponiẽ quieti, quæ eſt in ægritudine. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et ei motui, quo ex ſanitate in morbum itur. et nanq; quo è morbo itur in ſanitatem contrariam eſſe ægritudinis, extra fines eſt rationis. Motus enim in ipſum, in quo ſtatur, profectio potius eſt ad quietem, quam accidit fieri ſimul cum motu. hunc autem, aut illum eſſe contrarium illi, neceſſe eſt. Non enim ea quies, quæ in albedine eſt, ei motui contraria eſt, quo ad ſanitatem acceditur.*

Motui aũt ei, qui eſt ex ſanitate in ęgritudinẽ ei. n. qui eſt ex ęgritudine in ſanitatẽ, irrationabile eſt. Qui. n. in ipſo motus eſt, in quo ſtetit, quietatio magis eſt, ſm ꝙ accidit ſimul fieri cũ motu. neceſſe autẽ eſt hãc, aut illã eſſe. Nõ. n. quæ eſt in albedine quies, cõtraria eſt ei, quæ eſt in ſanitate. H

Probat quod dixerat de cõtrarietate quietis ad motum, & dicit, ꝙ motui, qui eſt ex ſanitate in ęgritudinẽ, opponitur quies, quæ eſt in ſanitate: quia irrationabile eſſet ꝙ quies, quæ eſt in ſanitate, opponeretur motui, qui eſt ex ægritudine in ſanitatẽ. Et hoc ſic probat, quia eius motus [qui eſt in ipſo,] i. ad aliquem terminum, ſtatus in eodem termino [eſt magis quietatio,] i. eius conſeruatio vel perfectio, q̃ꝙ ei opponatur. Et ꝙ quies in termino ad quem ſit motus perfectio, patet per hoc ꝙ ſimul ſit ipſa quies cum motu: quia ipſum moueri ad terminũ, eſt fieri quietẽ. Vnde, cum

E motus ſit cauſa ipſius quietis, nõ poteſt ei opponi, quia oppoſitum non eſt cauſa ſui oppoſiti. Sed neceſſe eſt ꝙ motui contrarietur, vel hæc quies, quæ eſt in termino ad quẽ, aut quies, quæ eſt in termino a quo. Nõ. n. poteſt dici, ꝙ quies, quę eſt in aliqua alia ſpecie, cõtrarietur motui uel quieti: ſicut ꝙ quies, quæ eſt in albedine, cõtrarieẽ quieti, quę eſt in ſanitate: aut motui, q eſt in ſanitate. Cũ ergo quies, quæ eſt in termino ad quẽ, nõ contrarieẽ motui, relinquiẽ ꝙ cõtrarietur ei quies, quæ eſt in termino a quo. Deinde cũ dicit.

Quibus autem non eſt contrarium, eorum mutatio quidẽ oppoſita eſt ea, quæ eſt ex ipſo ei, quæ eſt ad ipſum. Motus uero non eſt, uelut ea, quæ eſt ex ente ei, quæ eſt ad ens. ARGY.

Quibus autem non ſunt contraria, horũ mutatio quidem eſt oppoſita ei, quæ eſt ex ſeipſo, ei quæ eſt in ipſum. Motus autem non eſt, vt quæ ex eſſe, ei, quæ eſt in eſſe. tex. co. 55.

F Determinat de contrarietate quietis in mutationibus. Et circa hoc tria facit. Primo reſumit quod dictũ eſt de contrarietate mutationũ. Secundo oſtẽdit ꝙ mutationi nõ opponitur quies, ſed nõ mutatio. ibi [Quies quidem horũ.] Infra. Tertio oſtẽdit quomodo ſi mutatio contrarieẽ mutationi. ibi [Simile autem aliquid eſt.] Reſumit ergo primo quod Quinta. 55. ſupra dictũ eſt, ſ. ꝙ in mutationibus, in quibus non eſt contrarietas in terminis, ſicut in generatiõe et corruptione ſubſtantiæ, oppoſitio accipiẽ ſm acceſſum & receſſum ex eodẽ termino. eſt. n. mutatio, quæ eſt ex ipſo aliquo termino, oppoſita mutationi, quæ eſt in ipſum. Sicut mutatio [quę eſt ex eſſe,] ſ. corruptio opponitur ei [quæ eſt in eſſe,] ſ. generationi, cum tamen neutra earum ſit motus. Secundo ibi.

Et quies quidem, horum non eſt, mutationis autem uacuitas eſt. ARGY.

Quies quidẽ horũ non eſt, immutatio aũt eſt.

G Oſtendit ꝙ his mutationibus non opponitur quies. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo interſerit quandam dubitationem. ibi [Et ſi quidẽ aliquid erit.] Tertio probat propoſitum ibi [Si autem hoc.] Tertia. 55. Quarta. Dicit ergo primo, ꝙ in his mutationibus, quæ non ſunt inter contraria, non inuenitur quies oppoſita: ſed illud, quod oppoiẽ eis. ſicut quies motus poteſt vocari [immutatio,] id eſt non mutatio. Secundo ibi.

Atq; ſi ſubiectum quidem quippiam ſit, ea mutationis uacuitas, quæ eſt in ente ei, quæ eſt in non ente contraria eſt. Sin id, quod haud eſt non quippiam ſit, dubitauerit quiſpiam ſanè, cui nam ſit contraria ea mutationis uacuitas, quæ eſt in ente, & ſit ne quies. ARGY.

Et ſiquidem aliquid erit ſubiectũ, quæ eſt in eſſe non mutatio, ei, quæ eſt in non eſſe, contraria erit. Si vero non eſt aliquid ei quod non eſt, dubitabit aliquis cui ſit cõtraria, quæ in eſſe non

H mutatio, vel quies eſt.

Interſerit quãdam dubitationem circa præmiſſa. Dictũ eſt enim ꝙ mutatio, quæ eſt ad eſſe, cõtrariatur mutationi, quæ eſt ex eſſe: quæ quidẽ eſt in non eſſe. Hoc autem quod dico nõ eſſe, poteſt dupliciter accipi. Vno modo ꝙ habeat aliquod ſubiectum, vel ens actu, ſicut non albũ in corpore: vel in potẽtia tantũ ens, ſicut priuatio formæ ſubſtantialis eſt in materia prima. aut intelligitur tale non eſſe, quod nõ habet aliquod ſubiectum, ſed eſt omnino non ens. Si primo modo accipiatur nõ eſſe, ꝙ habeat aliquod ſubiectum, tunc inueniri poterit quomodo vna nõ mutatio, ſit cõtraria alij nõ mutationi: quia poterit dici ꝙ non mutatio, quę eſt in eſſe, opponitur non mutationi, quæ eſt in non eſſe. ex quo. n. nõ eſſe habet ſubiectũ, nihil prohibet dicere ꝙ illud ſubiectũ permaneat in illo nõ eſſe, quod eſt ipſum non mutari. Si vero non eſt aliquid [ei quod non eſt,] i. ſi ipſi non eſſe non eſt aliquod ſubiectum, tunc dubitatio remanet, cui non mutationi ſit contraria illa non mutatio, vel quies,

quæ

quæ eſt in eſſe. Quod enim omnino non eſt, non poteſt dici quieſcere aut immutabiliter permanere. & quia neceſſe eſt ꝙ non mutationi, vel quieti, quæ eſt in eſſe, ſit aliqua non mutatio contraria, manifeſtum ex hoc fit, ꝙ illud non eſſe, a quo eſt generatio, & in quod tendit corruptio, eſt non eſſe habens ſubiectum. Tertio ibi.

ARGY. *Quod ſi eſt, aut non omnis quies motui contraria eſt, aut generatio corruptióue motus ſunt. Patet igitur quietem illam non eſſe dicendam, niſi & ipſæ ſint motiones.*

Si autem hoc eſt, aut non omnis quies motui contraria eſt, aut generatio & corruptio motus ſunt. Manifeſtum igitur, ꝙ quies non dicenda eſt, ſi non & hæ motus.

Oſtendit quod ſuppoſuerat, ſ. ꝙ id, quod opponiẽ generationi & corruptioni, nõ ſit quies. Si.n. hoc dareẽ. ſ. ꝙ eſſet quies, ſequeretur alterũ duorum, ſ. ꝙ aut non omnis quies eſſet cõtraria motui, aut ꝙ generatio & corruptio ſit mot⁹. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ id, quod opponiẽ generationi & corruptioni, nõ dicitur quies, niſi generatio & corruptio eſſet motus, quod ſupra improbatum eſt. Deinde cum dicit.

Lectio. 2. Tex.cõ.8.

ARGY. *Sed ſimile quid quieti, atque mutationis uacuitatem. Contrarium uero, aut nulli prorſus, aut ei mutationis uacuitati: quæ eſt in non ente, aut corruptioni. hæc eſt enim ex ipſa, generatio uero in ipſam.*

Simile autem aliquid eſt, & immutatio. Contraria autem eſt. aut nulli aut ei, quæ eſt in non eſſe aut corruptioni. hæc enim ex ipſa, generatio autem in ipſam.

Oſtendit quomodo nõ mutatio ſit contraria mutationi. & dicit ſimile eſſe de cõtrarietate immutationis ad mutationem, ſicut de contrarietate quietis ad motũ. quia immutatio, quæ eſt in eſſe, contraria eſt vel nulli immutationi (quod eſſet, ſi non eſſe non haberet ſubiectum) aut ei non mutationi, quæ eſt in non eſſe, ſi non eſſe habet ſubiectum. Et hęc cõtrarietas eſt per modũ, quo quies opponiẽ quieti. Aut etiã non mutatio, quę eſt in eſſe, opponiẽ corruptioni, vt quies motui. Non autẽ opponitur generationi, quia corruptio recedit ab immutatione vel quiete, quæ eſt in eſſe: generatio vero tẽdit in illam. Motui autẽ & mutationi nõ opponitur quies in termino ad quẽ, ſed in termino a quo.

LECTIO X.

Tres dubitationes de præmiſſa proponunẽ, ac ſoluuntur.

ARGY. *Dubitauerit autem quiſpiam cur in mutatione quidem quæ eſt in loco, tam quietis quàm motus ſecundum naturam ſunt, præterq; naturam, in cæteris uero non ſunt. ut alteratio alia ſit ſecundum naturam, alia præter naturam: non enim ſanatio magis, quàm ægrotatio ſecundum naturam eſt: aut dealbatio quàm denigratio. Similiter & in accretione decretionéue. neq; enim hæ inter ſeſe contrariæ ſunt, ut altera ſit ſecundum naturam, altera præter naturam. neq; accretio accretioni ſimili modo contraria eſt, decretióue decretioni. In generatione quoque corruptionéue eadem ratio eſt. neq; enim generatio quidem eſt ſecundum naturam, corruptio autẽ præter naturam: ſeneſcere enim ſecundum naturam eſt. Neq; generationem aliam ſecundum naturam, aliam præter naturam eſſe uidemus.*

Tex.cõ.56. DVbitabit autẽ aliquis, quare in mutatione quidem ſecundũ locum, ſunt & ſm naturam, & extra naturã & quietes, & motus, in alijs autem nõ. Vt alteratio, hæc quidẽ ſecundum naturam, illa autẽ extra naturam. nihil.n. magis ſanatio aut ægrotatio, ſm naturã aut extra naturã, neq; dealbatio, aut denigratio: ſimiliter autẽ eſt

A & in augmẽto & decremẽto. neq;.n. adinuicem hi cõtrarij ſunt, vt ſecundum naturã aut extra naturam, neq; augmentũ augmento. Et in generatione autẽ & corruptione eadẽ ratio eſt. neq;.n. generatio quidem ſm naturã, corruptio autem extra naturam: ſeneſcere.n. ſecundum naturam eſt. neq; generationem videmus, aliam quidem ſecundum naturam, aliam vero extra naturam.

Poſtquam Philoſophus determinauit de contrarietate motuum et quietum, hic mouet quaſdã dubitationes circa pręmiſſa. Et circa hoc duo facit, primo ponit dubitationes & ſoluit eas. Secundo manifeſtat quædã, quę in illis dubitationibus poſſent eſſe dubia. ibi [Dubitabit autẽ aliquis.] Prima pars diuiditur in tres partes, ſm tres dubitationes, quas mouet, & patent partes in litera. Circa primum duo facit. Primo mouet dubitationẽ. Secundo ſoluit. ibi [Aut ſi eſt, quod violentia ſit.] Mouet ergo primo dubitationem, quare in genere motus localis inuenitur quędam motus, et quædam quies ſm naturã, & quædam extra naturã, & in alijs generibus nõ inueniẽ hoc: puta ꝙ vna alteratio ſit ſm naturã, & alia extra naturam: quia non videtur magis eſſe ſanatio ſm naturam, vel extra naturam, ꝙ̃ ægrotatio, cum vtraq; procedat a principio naturali intrinſeco: et ſimiliter eſt in dealbatione & denigratione, & augmento & decremento: quia neq; iſti duo motus ſic cõtrariantur adinuicẽ, vt vnus ſit ſecũdum naturam, & alter extra naturam, cum vtrũq; naturaliter proueniat: neq; augmentũ ſic contrariatur augmento, vt quoddã ſit ſm naturam, & quoddã extra naturam, & eadem ratio eſt de generatione & corruptiõe. Non.n. poteſt dici ꝙ generatio ſit ſm naturã, & corruptio extra naturã: quia ſeneſcere, quod eſt via in corruptionem, accidit ſm naturam. Neq; etiam videmus ꝙ vna generatio ſit ſm naturam, & alia extra naturam. Videtur autem quod hic dicitur cõtrarium ei, quod dicitur in Secundo de tex.64. tex.57.

Dubium. tex.17.

C Cœlo, ꝙ ſenium, & omnis defectus & corruptio eſt contra naturam. Sed dicendũ eſt ꝙ ſenium, & corruptio, & decrementum eſt quodãmodo contra naturam, & quodãmodo ſm naturam. ſi.n. conſyderetur propria natura alicuius rei, quæ dicitur natura particularis, manifeſtum eſt ꝙ omnis corruptio, & defectus, & decremẽtum eſt contra naturam: quia vniuſcuiuſq; natura intendit cõſeruationem proprij ſubiecti: contrarium autem accidit ex defectu ſeu debilitate naturæ. ſi autem conſyderetur natura in vniuerſali, tunc omnia huiuſmodi proueniũt ex aliquo principio naturali intrinſeco, ſicut corruptio animalis ex contrarietate calidi & frigidi, & eadem ratio eſt in alijs. Secundo ibi.

Solutio.

ARGY. *Quod ſi id, quod eſt ui, præter naturam eſt: & corruptio ſane corruptioni contraria erit, ea, quæ eſt ui, quæ eſt præter naturam ei, quæ eſt ſecundum naturam. Sunt igitur & generationes uiolentæ, fatoq; non definitæ, quibus hæ quæ ſunt ſecundum naturam contrariæ ſunt. Et accretiones itidem uiolentæ, decretioneſuè, ut eorum accretiones, qui ob delitias cito pubeſcunt, & ea frumenta, quæ cito adoleſcunt, incrementaq; ſuſcipiunt, antea quàm humo bene compreſſa, ſtirpium eliciant fibres: In alteratione uero quomodo res ſe habet: An modo eodẽ eſſe enim poſſunt alterationes partim uiolentæ, partim naturales. Qui nanque in non diiudicantibus diebus liberantur, hi præter naturam alterari uidentur, qui uero in diiudicantibus, hi ſecundum naturam alterantur.*

D

At ſi eſt, quod violentia ſit extra naturã, tunc & corruptio quę violẽta, erit corruptioni cõtraria, vt quæ extra naturã ei, quæ eſt ſm naturam. Ergo & generationes, quædã ſunt violẽtę & nõ fatatę, quibus cõtrariæ ſunt eę, quę ſm naturam. Tex.cõ.57.

Et

E Et augmenta ſunt violenta, & decrementa, vt augmenta eorum, quę velociter propter alimentum pubeſcunt & tritica, quæ cito adoleſcunt, & non conſtringuntur. In alteratione autem qualiter, aut ſimiliter. Erunt.n. aliæ quidem violẽtę, aliæ vero naturales, vt dimiſſi non in criticis diebus, alij autem in criticis. illi quidem extra naturam alterantur, hi vero ſecundum naturam. (Te.cõ.58.)

Soluit propoſitam quęſtionem per ioteremptionem. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ in quolibet genere motus inuenitur ſm naturã, & extra naturã. Secundo oſtendit quomodo hæc duo in motibus & quietibus contrariẽtur. ibi [Omnino quidem.] Circa primũ duo facit. Primo determinat veritatẽ. Secundo mouet obiectionem. ibi [Erũt igitur corruptiones.] Dicit ergo primo, ꝙ, cũ illud, quod fit ex violentia, fit extra naturam (quia violẽtum eſt cuius principium eſt extra, nil cõferente uim paſſo: naturale autẽ eſt, cuius principiũ eſt intra (ſequitur ꝙ corruptio violẽta, ſit corruptioni naturali cõtraria: ſicut corruptio extra naturam eſt contraria corruptioni, quę eſt ſecundum naturam. Et per eandẽ rationem concludit, ꝙ quędam generationes ſunt violentæ [& non fatatæ,] i. non procedentes ſecundũ ordinẽ cauſarum naturalium. Quia ipſe ordo cauſarũ naturalium fatũ dici poteſt, ſicut aliquis facit naſci roſas, aut aliquos fructus per aliqua artificia tẽporibus non ſuis: et ſimiliter etiam aliquo artificio procreatur generatio ranarum, aut aliquorũ huiuſmodi naturalium. vnde, cum hæ duę generationes ſint violentæ, per conſequens ſunt extra naturã: quibus contrariantur generationes, quę ſunt ſm naturam. Idem etiam concludit cõſequenter in augmento & decremento. Sunt.n. quædã augmenta violenta & extra naturã, ſicut patet in his, quæ velocius debito ad pubertatem proueniunt, propter teneritudinem, vel propter alimẽtum, id eſt propter hoc ꝙ delitioſe & abundanti alimento nutriuntur. quod apparet in augmẽto tritici. Quandoq; enim frumenta augentur innaturaliter propter abundantiam humorum: & non conſtringuntur, vt ſint ſpiſſa & ſolida per debitam digeſtionẽ. Et ſimiliter apparet in alterationibus. Sunt enim quædam alterationes violentæ, & quædam naturales. vt patet maxime in ſanatione. Quidam enim dimittuntur a febribus, non in criticis diebus, & iſti alterantur extra naturam: alij vero in criticis diebus, et iſti alterantur ſecundum naturam. Secundo ibi.

(Te.59. Infra. Quid violentum. Quid naturale. Quid fatum.)

ARGY. *Ipſæ igitur corruptiones inter ſeſe erunt contrariæ: non ſolum generationi. At quid prohibet. Sunt enim aliquo modo contrariæ. etenim ſi altera voluptatem, altera dolorem afferret, erunt hoc quoq; pacto contrariæ, Quare non abſolute corruptioni corruptio eſt contraria: ſed ut altera ipſarum eſt talis, altera talis.*

H Erunt igitur corruptiones contrariæ adinuicem, nõ generationi. Et quid prohibet? eſt enim vt ſic. & nanq; ſi hæc quidem dulcis, illa vero triſtis eſt. Quare non ſimpliciter corruptioni corruptio contraria eſt, ſed hæc quidem huiuſmodi, alia vero huiuſmodi, harum eſt.

Obijcitur contra prædicta. Cum id.n. quod eſt extra naturam, cõtrarietur ei, quod eſt ſm naturam, ſi inueniũ quędam generatio ſm naturam, & quædã contra naturam, & corruptio ſimiliter: ſequitur ꝙ corruptiones ſunt contrarię adinuicem, & nõ generationi: quia vnum non poteſt duobus eſſe cõtrarium. Et hoc ſoluit dicẽs, ꝙ nihil prohibet generationi generationẽ eſſe contrariam, & corruptionẽ corruptioni. Sic.n. verũ eſt hoc, etiã remota contrarietate eius, quod eſt ſm naturã, & eius, quod eſt extra naturam: quia ſi eſt quædã generatio & corruptio dulcis, & alia triſtis, oportet generationẽ generationi eſſe contrariam, & corruptionem corruptioni. Dicitur autẽ generatio & corruptio dulcis, quia ex minus nobili corrupto, generatur magis nobile: ſicut ex aere corrupto generatur ignis. Generatio autem & corruptio triſtis, quando ex magis nobili corrupto, generatur minus nobile, vt ſi ex igne generetur aer. Non tamen ſequitur ſi corruptio opponitur corruptioni, ꝙ non opponatur generationi: quia corruptio opponitur generationi ſecundum rationem ſui generis: corruptio autem corruptioni, ſecundum rationem propriæ ſpeciei. Sicut auaritia contrariatur largitati ſecundum contrarietatem vitij ad virtutem: prodigalitati vero ſecundum propriam ſpeciei rationem. Et hoc eſt quod concludit, quòd corruptio non eſt contraria corruptioni [ſimpliciter,] ideſt in vniuerſali: ſed corruptionum, hæc quidem eſt talis, illa vero talis, ideſt violenta & extra naturam, vel dulcis & triſtis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Omnino igitur motus quieſuè, dicto modo ſubeunt contrarietatem. motus enim quo ad ſupera pergitur, contrarius eſt motui, quo ad inſera itur. Loci enim hæ ſunt contrarietates. Fertur autem ignis latione, qua ſupera petuntur natura, terra autem latione qua ad inſera loca acceditur. atque lationes ipſorum contrariæ ſunt. Ignis autem ſurſum quidem fertur natura, deorſum uero præter naturam. atque motus ipſius ſecundum naturam, contrarius eſt ipſius motui præter naturam. Quietes etiam ſimili modo ſeſe habere uidentur. quies enim in ſuperis, motui quo in deorſum itur, contraria eſt. Atq; terræ quies quidem illa præter naturam eſt, hic autem motus ſecundum naturam. Quare motui quies contraria eſt, ea, quæ eſt præter naturam, ei, qui eſt ſecundum naturam eiuſdem. etenim motus eiuſdem, hoc modo contrarius eſt. Alter enim ſecundum naturam erit, aut hiſce, quo ſurſum itur: aut hiſce, quo inſera loca petuntur, alter præter naturam.*

Omnino igitur contrarij motus, & quietes, dicto modo ſunt, vt qui eſt ſurſum, ei, qui eſt deorſum. loci enim contrarietates hæ ſunt. Fertur autem ſurſum quidẽ motu natura ignis, deorſum vero terra. & contrariæ ipſorum loci mutationes ſunt. ignis autem ſurſum quidem natura, deorſum autem extra naturam. Et contrarius quidem motus eſt, qui eſt ſecundum naturam ipſius, ei qui eſt extra naturam. & quietes etiam ſimiliter. Quæ nanque eſt ſurſum quies ei qui eſt de ſurſum in deorſum motui contraria eſt. eſt autem terræ illa quidem quies extra naturam, motus autem hic ſecundum naturam. Quare motui quies contraria eſt quę eſt extra naturam, ei, qui eſt ſecundum naturam eiuſdem. motus etenim eiuſdem contrarius ſic eſt. Alia quidem ſecũdum naturam ipſarum erit ſurſum aut deorſum, alia autem extra naturam. (Te.cõ.59. Te.cõ.60.)

Oſtendit quomodo ſit cõtrarietas in motu et quiete per id, quod eſt extra naturam & ſm naturam, & dicit ꝙ nõ ſolum generatio eſt contraria generationi et corruptioni, per id, quod eſt ſm naturam & extra naturam, ſed etiã vniuerſaliter motus & quietes ſunt hoc modo contrarij, ſicut motus, qui eſt ſurſum, eſt cõtrarius motui, qui eſt deorſum: quia ſurſum & deorſum ſunt contrarietates loci & vterq; illorũ motuũ eſt naturalis alicui corpori. Ignis.n. naturaliter fertur ſurſum, terra vero deorſum. Et iterum vtriuſq; horum motuum eſt accipere cõtrarias differentias, ſcilicet quòd eſt ſecundum naturam & extra naturam, & hoc eſt quod dicit [& con-

[& contrariæ ipſorum,] ſcilicet motuum differentiæ ſunt. Vel poteſt intelligi, quòd ipſorum corporum quæ mouentur, ſunt contrariæ motuum differentiæ, ideſt ſecundum naturam & extra naturam. motus enim ſurſum eſt quidẽ naturalis ignis, ſed moueri deorſum eſt ei extra naturam. Et ſic patet, ꝙ motus, qui eſt ſecundum naturam, eſt cõtrarius ei, qui eſt extra naturam. Et ſimiliter eſt de quietibus, quia quies quæ eſt ſurſum, eſt cootraria motui qui eſt de ſurſum in deorſum. Sed illa quies eſt terræ innaturalis: ſed motus qui eſt deorſum eſt ei ſecundum oaturam. Vnde patet ſecuodum præmiſſa, quòd quies quæ eſt extra naturam, eſt contraria motui naturali eiuſdem corporis: quia etiam in eodem corpore motus ſic contrariantur adinuicem, quòd ſcilicet motus naturalis vnius corporis eſt contrarius motui innaturali eiuſdem corporis. Et ſic eſt etiam de quiete. quia alia quietum contrariarum, erit ſecundũ naturam, vt ſurſum igni, & deorſum terræ: alia vero extra naturam, vt deorſum igni, ſurſum terræ. Deinde cum dicit.

AROY. *Exiſtit autem dubitatio, ſi eſt quietis omnis, quæ non ſemper eſt, generatio, atq; hæc eſt ſtare. Eius igitur, quod præter naturam quieſcit, ceu terræ ſupra, erit profectò generatio. Quando igitur in ſurſum ferebatur ſtabat? At id quidem quod ſtat, ſemper celerius ferri uidetur. Id autem quod ui fertur, tardius. Non factum ergo quieſcens, erit quieſcens.*

Text. 61. Habet autem dubitationẽ, ſi eſt omnis quietis quæ non ſemper eſt, generatio: & hoc, ipſum ſtare. Manentis igitur extra naturam, vt terræ ſurſum, erit generatio. Cum ergo ferebatur ſurſum violentia ſtetit, ſed quod ſemper ſtat, videtur ferri velocius. Quod autem violentia eſt, contrarium eſt. Non factum ergo quieſcens, erit quieſcens.

Mouet ſecuodam dubitationem, vtrum ſcilicet omnia quietis, quæ non ſemper ſunt: ſit aliqua generatio, & generatio quietis vocatur ſtare: vt per ſtare non iotelligamus idem, quod quieſcere, ſed ſtare ſit idem quod peruenire ad quietem: quia forma in græco magis proprie ſonat, Et videtur determinare in partem negatiua per duas rationes. Quarum prima eſt, quòd ſi omnis quietis, quę non ſemper fuit, eſt geoeratio, ſequitur quòd quietis, quæ eſt extra naturam (ſicut quando terra quieſcit ſurſum) ſit aliqua generatio. Quies autem generari non poteſt niſi per motum præcedentem: motus autem præcedens quietem innaturalem, eſt violentus. Sic ergo ſequitur quòd, cum terra per violentiam ferebatur ſurſum, ꝙ tunc [ſtetit,] ideſt quòd tunc generabatur eius quies. Sed hoc oon poteſt eſſe, quia [quod ſemper ſtat videtur ferri velocius,] ideſt dum generatur quies per motum, ſemper quanto magis appropinquat ad quietem tanto eſt velocior. Cum enim res generata ſit perfectio generatioois, vnumquodq; autem quanto eſt propinquius ſuæ perfectioni tanto eſt virtuoſius & intenſius: ſequitur ꝙ motus per quem generatur quies, tanto ſit velocior, quanto magis appropioquat ad quietem, vt apparet maxime in motibus naturalibus. Sed in his, quæ mouentur per violentiam, accidit contrarium: quia ſemper inuenitur remiſsior, quanto magis appropinquat ad quietem, non ergo quies violenta habet generationem. Et hoc eſt quod dicit ꝙ, [erit aliquid quieſcens violenter ſed oon factum quieſcens.] ideſt abſq; hoc, ꝙ ſua quies generetur. Secundam rationem ponit ibi.

AROY. *Præterea ipſum ſtare de eo proprie dici uidetur quod ſecundum naturam ad proprium locum pergit, non de eo, quod præter naturam fertur, & aut omnino id eſſe ſuum in locum ferri, aut ſimul accidere.*

Amplius videtur ipſum ſtare, aut omnino eſſe in ipſius locum ferri, aut accidere ſimul.

A Quæ talis eſt, quia ſtare, ideſt generari quietem, aut omnino eſt idem cũ motu naturali, quo aliquid fertur in proprium locum, aut ſimul cum eo accidit. Et manifeſtum eſt ꝙ ſunt idem ſubiecto, ſed differunt ratione. termious enim motus naturalis, eſt eſſe in loco naturali: eſſe autem in loco naturali & quieſcere in eo ſunt idem ſubiecto: vnde & motus naturalis, & generatio quietis ſunt idem ſubiecto, ſed differuot ratione tantum. Manifeſtum eſt autem quòd quies violenta non generatur per motum naturalem: ergo quies violenta non habet ſtationem ſeu generationem. Secũda ratio

Deinde cum dicit.

Habet autem hic locus dubitationem, ſiquis ea, quæ hic eſt, ei, motui, qui hinc eſt, contraria ſit. Cum enim quippiam ex hoc mouetur, aut etiam abijcit, adhuc id, quod abijcitur, habere uidetur. Quare, ſi hæc quies contraria ſit ei motui, quo hinc ad contrarium itur, contraria ſimul erunt. ARO Y.

B Habet autem dubitationem, ſi contraria eſt quies, quæ eſt hic, ei, qui hinc eſt motui. Cùm enim moueatur ex hoc, aut reijciatur, adhuc videtur habere quod abiectum eſt. quare, ſi hæc quies contraria eſt ei, qui hinc eſt in contrarium motui, ſimul erunt contraria. Text. 62.

Mouet tertiam quæſtionem de hoc, quod ſupra dictum eſt, quòd quies, quæ eſt in aliquo termino, contrariatur motui, qui receditur ab illo termino. Sed hoc videtur falſum, quia cum aliquis moueatur ex hoc termino ſicut ex loco: aut abijciatur ille terminus, ſicut qualitas vel quantitas, adhuc dum mouetur videtur habere illud, quod abiectum eſt, vel derelictum. non enim ſubito deſerit aliquid, totum locum, ſed ſucceſsiue, & ſimiliter ſucceſsiue amittit albedinem, ergo dum mouetur, adhuc remanet in termino a quo. Si igitur quies, qua aliquid manet in termino a quo, contrariatur motui, quo idem recedit, ſequitur C quòd duo cõtraria ſint ſimul, quod eſt impoſsibile. Soluit autem hanc dubitationem cum dicit.

An ex aliqua parte quieſcit, ſi adhuc manet? Omnino autem eius, quod mouetur, pars eſt illic, pars eſt in eo in quod mutatur. quocirca & motus magis contrarius motui, quàm quies. De motu igitur quieteue, quomodo vnus, vnaque eſt: & qui, & quæ quibus aduerſantur, ſatis iam diximus. ARO Y.

Aut aliquo modo quieſcit, ſecundum quòd adhuc manet. Omnino autem eius, quod mouetur, aliud quidem ibi, aliud autem eſt in quod mutatur: vnde & magis motus motui contrarius eſt quàm quies. Et de motu quidẽ & quiete quomodo vterq; vnum ſunt, & quæ contra- D riæ quibuſdam, dictum eſt.

Et dicit quòd illud, quod mouetur recedendo a termino a quo, recedit non ſimpliciter, ſed ſecundum quid ſcilicet ſecundum, quòd adhuc manet in illo, non totaliter. ſed partim. quia hoc eſt vniuerſaliter verum, quòd ſemper eius, quod mouetur, vna pars eſt ibi ſcilicet io termino a quo, & alia in termino ad quem. nec eſt inconueniens quòd vnum contrariorum ſecundum quid permiſceatur alteri, ſed quanto eſt magis impermiſtum, tanto eſt magis contrarium. Et ideo motus eſt magis contrarius motui, cum nunquam ei permiſceatur quàm quies, quę quodammodo permiſcetur. Et vltimo epilogat, quod dictum eſt de motu, & quiete, quomodo in eis ſit vnitas, & contrarietas. Deinde cum dicit.

Dubitabit autem quis & de ſtare, ſi et quicunq; præter naturam motus, his eſt quies oppoſita. Siquidem igitur non, erit inconueniens. manet enim uiolentia. Quare ARO Y.

quieſcens

quieſcens aliquid erit non ſemper, ſine fieri. Sed palam quod erit: ſicut enim mouetur præter naturam, & quieſcit utique aliquid præter naturam. E

Tex. cõ. 64. Textus præſentes nõ pertinẽt ad Ariſto ſignũ extat cũ nõnulli cod. græ. qui his carẽt, tum, S.D. intentio, ac ratio, ab ipſo reddita.

Dubitabit autem quis & de ſtare, ſi & quicũque ſunt præter naturã motus, his eſt quies oppoſita. Siquidem igitur non, erit inconueniens. Manet enim violentia. Quare quieſcens aliquid erit non ſemper ſine fieri. Sed palam quòd erit. ſicut enim mouetur præter naturam, & quieſcit vtiq; aliquid præter naturam.

Ponit quædam ad manifeſtationem præmiſſorum, quę tamen in exemplaribus Græcis, dicuntur non haberi, & Commentator etiam dicit, quòd in quibuſdam exemplaribus Arabicis non habentur, vnde magis videntur eſſe aſſumpta de dictis Theophraſti, vel alicuius alterius expoſitoris Ariſtotelis. Tria tamen ponuntur hic ad manifeſta- F tionem præcedentium: quorum primum pertinet ad quęſtionem (quam ſupra poſuit) de generatione quietis non naturalis. Vnde dicit, quòd dubitabit aliquis de ipſo ſtare: quod eſt generari quietem, quia, ſi omnes motus, qui ſunt præter naturam, habẽt quietem oppoſitam, ſcilicet nõ naturalem, vtrum & illa quies habeat ſtare, ideſt generari. quia, ſi dicatur quòd non ſit aliqua ſtatio quietis violentę, ſequitur inconueniens. Manifeſtum eſt enim, q id, quod per violentiam mouetur, quandoque manebit, id eſt quieſcet, & hoc per violentiam. quare ſequitur, quòd aliquid erit quieſcens non ſemper ſine hoc q fiat quieſcens. quod videtur impoſſibile. ſed palam eſt, quòd erit quandoque quies violenta. Sicut enim mouetur aliquid præter naturam, ita & quieſcit aliquid pręter naturam. Eſt autem hic attendendum quòd hoc, quod hic dicitur, videtur eſſe contrarium ei, quod ſupra dictum eſt. Vnde Auerroes dicit, quòd dubitatio ſuperius mota, hic ſoluitur. Sed melius eſt, vt dicatur quòd id, quod ſupra poſitum eſt, eſt magis ve- G rum: licet & quod hic dicitur quodam modo ſit verum. quies enim violenta non habet generationem proprie ſicut procedentem ab aliqua cauſa per ſe factiua quietis, ſicut quies naturalis generatur. Sed habet generationem per accidens per defectum uirtutis factiuæ: quia quando ceſſat violentia mouentis vel impeditur, tunc ſit quies violenta. Et propter hoc motus violentus in fine remittitur, naturalis autem in fine intẽditur. Sciendum tamen eſt, quòd alia litera inuenitur in hoc loco quam oportet ad aliam intentionem referre. Dicit enim ſic. Quòd quæret aliquis vtrum motui extra naturam, contrarietur aliqua quies non ſecundum naturam: non q quies, quæ eſt contra naturam, opponatur motui, qui eſt contra naturam proprie (vt ſupra Ariſtoteles docuit.) Sed hic dicitur large, & improprie, ſecundum communem oppoſitionem, quietis ad motum. Et dicit quòd irrationabile videtur ſi non inueniatur quędam quies non naturalis. manifeſtum eſt enim q violẽtia mouentis remanebit, ideſt ceſſabit quandoq;: & niſi quies H aliqua fiat conſequenter, motus non perueniet ad ſtatum. vnde manifeſtum eſt, q motibus violẽtis opponitur quies violenta: quia quod extra naturam mouetur, habet etiam extra naturam quieſcere. Secundo ibi.

Quare motus violẽtus in fine remittãt ac remittãt.

ARGV. *Quoniam autem eſt quibuſdam motus ſecundum naturam & præter naturam: puta ignis, qui ſurſum ſecundum naturam, qui autem deorſum præter naturam: utrũ hic contrarius, aut qui terræ? hæc enim fertur ſecundum naturam deorſum. Aut palam quia ambo: ſed non eodem modo. Sed qui quidem ſecundum naturam, ſecundum naturam exiſtenti, eius autem, qui ipſius, qui ſurſum ignis, ei qui deorſum: ut ſecundum naturam exiſtens, præter naturam exiſtenti. Similiter autem & in manſionibus.*

E Tex. cõ. 61. Qm̃ autem eſt quibuſdam motus ſecundum naturam & præter naturam, puta ignis, qui ſurſum ſecundum naturam, qui autẽ deorſum pręter naturam: vtrum hic contrarius, aut qui terræ? hæc enim fertur ſecundum naturã deorſum. Aut palam, quia ambo, ſed non eodem modo. Sed qui quidem ſecundum naturam, ſecundum naturam exiſtenti, eius autem, qui ipſius qui ſurſum ignis, ei qui deorſum: vt ſecundum naturam exiſtens, præter naturam exiſtenti. Similiter autem & in manſionibus.

Tex. cõ. 58. Ponit ſecundam explanationem eius, quod dictum eſt de contrarietate motus naturalis & violenti, et dicit quòd, cum in quibuſdam ſit motus ſecundum naturam & pręter naturam: ſicut ignis, qui mouetur ſurſum ſecundum na- F turam, & deorſum præter naturam, quæritur vtrum motui naturali ignis ſurſum, ſit contrarius motus violentus ignis deorſum, vel motus terræ, quæ naturaliter mouetur deorſum? Et ſoluit quòd ambo ei contrariantur, ſed non eodem modo: ſed motus terræ deorſum contrariatur motui ignis ſurſum, ſicut naturalis naturali. Motus autem ignis deorſum contrariatur motui ignis ſurſum, ſicut violentus naturali. Et eadem ratio eſt de contrarietate quietũ. Tertio ibi.

ARGV. *Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim moueatur ex hoc & abijciat, adhuc videtur habere quod abijcitur. Quare, ſi ipſa quies contraria ei, qui hinc in contrarium, motui ſimul exiſtunt cõtraria. ſi aliquatenus quieſcit, aut adhuc manet. Totaliter autem eius, quod mouetur, hoc quidem ibi; hoc autem in quod mutatur. Propter quod & magis motus motui contrarium, quàm quies. G Quis quidem igitur motus ſimpliciter vnus dictum eſt, & de motu quidem & quiete: quomodo uterq; unus, & qui contrarij quibuſdam, dictum eſt.*

Forte autem quieti motus aliquatenus opponitur. Cum enim moueatur ex hoc, & abijciat, adhuc videtur habere quod abijcitur. Quare, ſi ipſa quies contraria ei, qui hinc eſt in contrarium motui, ſimul exiſtunt contraria. ſi aliquatenus quieſcit, aut adhuc manet. Totaliter autem ei, quod mouetur, hoc quidẽ ibi, hoc autem in quod mutatur. Propter quod magis motus motui contrarium quàm quies. Quis quidẽ igitur motus ſimpliciter vnus, dictum eſt, & de motu quidẽ & quiete quomodo vterq; vnum, & qui contrarij quibuſdam dictum eſt.

H Ponit tertium ad manifeſtãdum id, quod dictum eſt de contrarietate quietis ad motum. et dicit quòd forte quieti, motus aliquatenus opponitur, et nõ ſimpliciter. cum enim aliquis mouetur ex hoc, in quo quieuerat, & abijciat illud, videtur adhuc habere illud quod abijcitur. Vnde, ſi quies, quæ eſt hic, ſit contraria motui, qui eſt hinc in contrarium, ſequitur quòd ſimul ſint contraria: ſed adhuc aliquatenus quieſcit dũ manet in termino a quo. Et vniuerſaliter eius, quod mouetur, aliquid eſt in termino a quo, & aliquid in termino ad quem: vnde quies minus opponitur motui q̃ motus contrarius, ſicut ſupra expoſitum eſt. Et vltimo recapitulat, vt per ſe manifeſtum eſt. Ex hoc autem ipſo, quòd eadem verba repetuntur, quæ ſupra dicta ſunt, manifeſtum eſſe poteſt, quòd non ſunt verba Ariſtotelis, ſed alicuius expoſitoris.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEXTVS,

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motum ex indiuiſibilibus componi, quòd ſit impoßibile. Sed quòd tempore cum quiete menſurari ei proprium ſit. De diuiſione item motus in partes, & ipſarum ad inuicem ordine agitur. Errores item nonnulli circa motum deſtruuntur.

LECTIO PRIMA.

Nullum continuum ex indiuiſibilibus componi multipliciter probatur.

ARGY. *SI autem ea continua ſunt, ut antea definiuimus, quorum ultima ſunt unum. (& ea tangentia, quorũ fines ſunt ſimul: eademq; deinceps, inter quæ nihil eiuſdem generis cadit) impoßibile eſt ex indiuiſibilibus continuum quicquam conſtare, ut ex pũctis lineam: ſi linea quidẽ continuum, punctum autem indiuiſibile ſit.*

Tex.cõm.1. SI autem eſt continuum, & quod tangit, & conſequẽter ſicut definitum eſt prius (cõtinua quidem quorum vltima vnum: quæ vero tanguntur quorum ſimul: conſequẽter autem quorum nihil eſt medium ſui generis) impoſſibile eſt ex indiuiſibilibus eſſe aliquid cõtinuum, vt lineam eſſe ex punctis: ſi vere linea quidem continuum eſt, punctum autem indiuiſibile.

Continuum ex indiuiſibilibus eſſe impoſſibile eſt.

POſtquam Philoſophus determinauit de diuiſione motus in ſuas ſpecies, & de vnitate, & cõtrarietate motuũ & quietum, in hoc Sexto libro intẽdit determinare ea, quę pertinent ad diuiſionem motus, ſm ꝙ diuiditur in partes quãtitatiuas. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtẽdit motum, ſicut & omne cõtinuum, eſſe diuiſibile. In ſecunda oſtendit qualiter motus diuidatur. ibi [Neceſſe autẽ & ipſum nunc.] Prima autem pars diuiditur in duas. In prima oſtendit nullum continuum ex indiuiſibilibus componi, In ſecunda oſtendit nullum cõtinuum indiuiſibile eſſe. ibi [Manifeſtum autẽ ꝙ neq; linea.] Prima autem pars diuiditur in duas. In prima oſtendit nullũ continuum ex indiuiſibilibus cõponi, In ſecũda parte (quia probationes pręmiſſæ magis ad magnitudinẽ pertinere videntur) oſtẽdit, ꝙ eadem ratio eſt de magnitudine motuum, & tẽpore. ibi [Eiuſdem autẽ rationis eſt.] Circa primũ duo facit. Primo reſumit quaſdã definitiones ſupra poſitas, quibus nũc vtiẽ ad propoſitũ demonſtrandum. Secundo probat propoſitũ. ibi [Neq;.n. vnũ ſunt.] Dicit ergo primo, ꝙ, ſi definitiones prius poſitæ cõtinui, & eius, quod tãgitur, & eius, quod eſt conſequenter, ſunt cõuenientes: ſ. ꝙ continua ſunt, quorum vltima ſunt vnũ: contacta, quorũ vltima ſunt ſimul: conſequẽter autem ſint, quorũ nihil eſt mediũ ſui generis: ex his ſequiẽ, ꝙ impoſsibile ſit aliquod continuum cõponi ex indiuiſibilibus, vt lineã ex pũctis (ſi tñ linea dicatur aliquod cõtinuũ, & punctũ aliquod indiuiſibile) Addit aũt hoc ne aliquis nomine lineę & pũcti aliter vteretur. Secundo ibi.

Tex. 14. · Tex. 4. · Infra.

ARGY. *Vltima namq; pũctorum nec unum ſunt, quippe cum indiuiſibilis res non ſit, hoc quidem ultimum, illud autem alia pars quædam. Nec etiam ſimul, cùm nullum ſit prorſus ultimum eius, quod partibus caret. ultimum enim, & id, cuius eſt ultimum, patet eſſe diuerſa.*

Neq;.n. vnum ſunt vltima punctorum. non eſt.n. hoc quod vltimũ punctorũ, aliud aliquid: illud aũt aliqua pars idiuiſibilis. Neq; ſimul ſunt vltima: non.n. eſt vltimum vllum impartibilis. alterum.n. eſt vltimum, & cuius eſt vltimum.

Probat propoſitum. Et primo inducit rationes duas ad probandum propoſitum. Secundo manifeſtat quædã, quæ poterant eſſe dubia in ſuis probationibus. ibi [Aliud autẽ genus.] Circa primã rationem duo facit. Primo oſtendit ꝙ ex indiuiſibilibus non cõponitur aliquod continuum per modum cõtinuationis, neq; per modũ contactus. Secundo ꝙ neq; per modum cõſequenter ſe habẽtium. ibi [At vero neq; conſequenter. Circa primũ ponit duas rationes, quarum prima talis eſt. Ex quibuſcunq; componitur aliquid vnum, vel per modũ continuationis, vel per modum cõtactus, oportet ꝙ habeãt vltima, quę ſint vnum, vel quæ ſint ſimul. ſed vltima punctorum non poſſunt eſſe vnum: quia vltimum dicitur reſpectu alicuius partis. in indiuiſibili autem nõ eſt accipere aliquid, quod ſit vltimũ, & aliud, quod ſit aliqua alia pars. Similiter nõ poteſt dici, ꝙ vltima punctorũ ſunt ſimul, quia nihil poteſt eſſe vltimum rei impartibi[illegible] m ſit vltimum, & illud, cuius eſt vltimum: in impartibili autem non eſt accipere aliud & aliud. Relinquitur ergo, ꝙ linea non poteſt componi ex punctis, neq; per modum continuationis, neq; per modum contactus. Secundam rationem ponit ibi.

Secũda ratio. Secunda ſecundi.

ARGY. *Præterea puncta, ex quibus continuum conſtat, aut continua ſint, aut ſe tangant neceſſe eſt. atq; eadem eſt de cunctis indiuiſibilibus ratio. At continua ſanè nequeunt eſſe propter rationem iam dictam. Et, cum quippiam tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totum partem. Cum igitur indiuiſibile partibus careat totum ipſum tangat neceſſe eſt. At ex hiſce, quæ hoc pacto ſe tangunt, nullum cõtinuum unquàm emerget. Continuum.n. habet aliam atq; aliam partem: et diuiditur in partes eandem ſubeuntes legem, & ſeparatas etiam loco.*

Tex.cõm.2. Amplius neceſſe eſt aut cõtinua eſſe puncta, aut tangentia ſe adinuicem, ex quibus eſt continuum. eadem autẽ ratio eſt & in omnibus indiuiſibilibus. Continua igitur non erunt, propter prædictam rationem. Tangit autem omne, aut totum totum, aut pars partem, aut totum pars. Qm̃ autẽ impartibile eſt indiuiſibile, neceſſe eſt totum tangere totum. totum autem, totum tangens, non eſt continuum. Continuum enim habet hæc quidem aliam, illud vero aliam partem, & diuiditur in ſic diuerſas, & loco ſeparatas.

Quæ talis eſt. Si ex pũctis cõſtituitur aliquod continuũ, neceſſe eſt ꝙ, aut ſint continua adinuicem, vel ſe tangant. & eadẽ ratio eſt de omnibus aliĳs indiuiſibilibus, ꝙ ex eis non cõponatur continuum. Ad probandum autẽ ꝙ indiuiſibilia nõ poſſunt ſibi inuicẽ eſſe continua, ſufficiat ratio prima. Sed ad probãdum ꝙ nõ poſſunt ſe tãgere, inducitur alia ratio, quæ talis eſt. Omne quod tãgit alterum, aut totũ vnum tãgit totum aliud, aut pars vnius partẽ alterius, aut pars vnius totũ alterius. Sed, cũ indiuiſibile nõ habeat partem, non poteſt dici, ꝙ pars vnius tangat partẽ alterius, aut pars totũ. et ſic neceſſe eſt, ſi duo pũcta ſe tangãt, ꝙ totũ tangat totũ. Sed ex duobus, quorũ vnum totũ tangat aliud totum, nõ poteſt cõponi continuũ: quia omne cõtinuum habet partes ſeiũctas, ita ꝙ hęc ſit vna ps, et hęc alia, et diuidiẽ in partes diuerſas, & diſtinctas loco, i. poſitione, in his q̃ poſitionẽ habent: quæ autẽ ſm ſe tota tãgunt nõ diſtinguunẽ loco vel poſitione. Relinquiẽ ergo, ꝙ ex punctis non poſſit componi linea per modum contactus. Deinde cum dicit.

At vero

ARGV. *At uero neq; punctum ad punctum, neq; nunc ipſum ad nunc ipſum deincepi erit, ut ex illis longitudo: ex his tempus conſtet. Nam ea quidem deinceps ſunt, inter quæ non eſt eiuſdem generis quicquam: inter uero puncta ſemper eſt linea, & inter ipſa nunc tempus.*

At vero neq; conſequenter erit punctum ad punctũ: aut ipſum nunc ad ipſum nũc, vt ex his ſit longitudo, aut tempus. Cõſequenter.n.ſunt, quorum nullum eſt mediũ. Punctorum aũt ſemper eſt medium linea, & ipſorum nunc tempus.

Probat ꝙ continuum nõ componaẽ ex indiuiſibilibus, per modum eius quod eſt conſequenter. Non.n.punctum ſe habebit cõſequenter ad aliud punctũ, ita ꝙ ex eis conſtitui poſsit longitudo, i. linea, aut vnum nunc, alteri nunc, ita ꝙ ex eis poſsit cõponi tempus, quia conſequẽter eſt vnum alteri, quorum nõ eſt aliquod medium eiuſdem generis, vt ſupra expoſitum eſt. Sed inter dun puncta ſemper eſt linea media. Et ſic, ſi linea cõpoſita eſt ex pũctis, vt tu das, ſequiẽ ꝙ ſemper inter duo pũcta ſit aliud pũctum mediũ: & ſimiliter inter duo nũc eſt tẽpus medium. Nnn ergo linea componitur ex punctis, aut tẽpus ex nunc, ſicut cõſequenter ſe habentibus. Secundam rationem principalem ponit ibi.

ARGV. *Præterea in indiuiſibilia diuiderentur, ſi ex quibus utrunq; conſtat, in ea quoque diuiditur. at nullum continuum in ea eſt diuiſibile, quæ partibus carent.*

Tex.co.3. Amplius diuiderenẽ in indiuiſibilia, ſi ex quibus eſt vtrunq;, in ipſa diuiditur: ſed nullum eſt continuorum in impartibilia diuiſibile.

Quæ ſumitur ex alia definitione continui, quã ſupra poſuit in principio Tertij, ſ. ꝙ Continuũ ſit, quod eſt in infinitum diuiſibile. & eſt ratio talis, Ex quibuſcũq; cõponitur, vel linea, vel tẽpus, in ipſa diuiditur: ſi ergo vtrunq; iſtorũ cõponiẽ ex indiuiſibilibus, ſequiẽ ꝙ indiuiſibilia diuidanẽ Sed hoc eſt falſum, cum nullũ cõtinuorũ ſit diuiſibile in impartibilia: ſic.n.nõ eſſet diuiſibile in infinitũ. Nullum igiẽ continuũ cõponitur ex indiuiſibilibus. Deinde cum dicit

ARGV. *Nullum autem genus inter puncta, & inter ipſa nũc, aliud eſſe poteſt. Nã ſi fuerit, aut diuiſibile, aut indiuiſibile erit, ut patet. Et ſi diuiſibile, aut in indiuiſibilia diuiſibile erit, aut in diuiſibilia ſemper: at id continuum eſſe cõſtat.*

Nullum autem aliud genus poteſt eſſe mediũ punctorum, & ipſorum nunc. Si nanq; erit, manifeſtum eſt ꝙ aut diuiſibile, aut indiuiſibile erit, &, ſi diuiſibile, aut in indiuiſibilia, aut in ſemper diuiſibilia: hoc autem eſt continuum.

Manifeſtat duo, quæ ſupra dixerat. quorum primũ fuit, ꝙ inter dun pũcta ſit linea media: & inter dun nunc, tẽpus. H Et hoc manifeſtat ſic. Si ſunt duo pũcta, oportet ꝙ differãt ſm ſitum: alias non eſſent duo, ſed vnum: non.n. poſſunt ſe contingere, vt ſupra oſtẽſum eſt, vnde relinquiẽ ꝙ diſtent, & ſit aliquod medium inter ea. ſed nullum aliud medium poteſt eſſe inter ea, ꝙ̃ linea inter pũcta, et tẽpus inter nunc: quod ſic probat, quia, ſi inter pũcta eſſet aliud medium ꝙ̃ linea, illud medium eſſet indiuiſibile, aut diuiſibile. ſi au ẽ ſit indiuiſibile, oportet ꝙ ſit diſtinctũ ab vtroq; in ſitu. &, cum non tangat, oportet iterum ꝙ ſit aliquod alterum medium inter indiuiſibile, quod ponitur mediũ, & extrema, & ſic in infinitum, quod eſt inconueniens, niſi ponatur medium diuiſibile. Si autem mediũ duorum punctorũ fuerit diuiſibile, aut erit diuiſibile in indiuiſibilia, aut in ſemper diuiſibilia. Sed nõ poteſt dici ꝙ diuidatur in indiuiſibilia, quia tunc redibit eadẽ difficultas, quomodo ex indiuiſibilibus poſsit componi diuiſibile. Relinquitur igitur ꝙ illud medium ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Sed hæc eſt ratio cõtinui, ergo illud medium erit quoddam continuum.

E Nullum autem aliud continuum poteſt eſſe medium inter duo puncta ꝙ̃ linea: ergo inter quælibet duo puncta eſt linea media. & eadem ratione inter quælibet duo nunc tempus. Et ſimiliter in alijs continuis. Secundo ibi.

ARGV. *Patet autem, et omne continuum in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe. Si.n.in indiuiſibilia diuideretur indiuiſibile, nimirum indiuiſibile tanget. Continuorum enim ultimum unum eſt, & ea ſe tangunt, ex quibus continuum conſtat.*

Manifeſtum autem eſt, ꝙ omne continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Si enim in indiuiſibilia diuideretur continuum, eſſet indiuiſibile indiuiſibile tangens. vnum.n.eſt vltimum, continuorum, & quæ tanguntur.

Manifeſtat ſecundum, quod ſuppoſuerat, ſ. ꝙ omne continuum ſit diuiſibile in diuiſibilia. quia, ſi daretur ꝙ continuũ diuiſibile eſſet in indiuiſibilia, ſequereẽ ꝙ duo indiuiſibilia ſe cõtingerent, ad hoc ꝙ poſsint cõſtituere continuũ. Oportet.n. ꝙ continuorum ſit vnũ vltimum, vt ex definitione ei⁹ apparet, & ꝙ partes cõtinui ſe tangãt: quia, ſi vltima ſunt vnũ, ſequitur ꝙ ſint ſimul, vt in Quinto dictũ eſt. Cum igitur ſit impoſsibile duo indiuiſibilia ſe contingere, impoſsibile eſt ꝙ continuum in indiuiſibilia diuidatur.

LECTIO II.

Magnitudinem ac Motum, ſicut & continuum nullum, ex indiuiſibilibus componi impoſsibile eſſe oſtenditur.

ARGV. *Eiuſdem autem rationis eſt ſanè, magnitudinem, & tempus, ac motum ex indiuiſibilibus conſtare, et in indiuiſibilia diuidi. aut nihil horum hanc conditionem ſubire.*

Tex.co.4. EIuſdem autem rationis eſt, et magnitudinẽ, & tempus, et motum ex indiuiſibilibus cõponi, & diuidi in indiuiſibilia, aut nihil.

G Quia rationes ſupra poſitę manifeſtiores ſunt in linea et alijs continuis quantitatibus poſitionẽ habentibus in quibus proprie inuenitur contactus, vult hic oſtendere ꝙ eadem ratio eſt de magnitudine, tempore, & motu. Et diuiditur in partes duas. Primo proponit intentum, Secundo probat propoſitum ibi [Manifeſtum autem ex his.] Dicit ergo primo, ꝙ eiuſdem rationis eſt ꝙ magnitudo, & tempus, & motus componantur ex indiuiſibilibus, & diuidantur in indiuiſibilia, vel nihil horũ: quia quicquid dabitur de vno, ex neceſsitate ſequetur de alio. Secundo ibi. tex.5.

ARGV. *Quod quidem ex hiſce patebit. nam, ſi magnitudo ex indiuiſibilibus conſtat, motus quoq;, qui ſuper illa fit magnitudine, ex æqualibus motibus indiuiſibilibus profecto conſtabit.*

Tex.co.5. Manifeſtũ eſt autẽ ex his. ſi.n.magnitudo ex indiuiſibilibus componitur. et motus qui huius eſt ex æqualibus erit motibus indiuiſibilibus.

Probat propoſitum. Et primo quantũ ad magnitudinẽ & motum, Secundo quãtum ad tẽpus & magnitudinem, ibi [Similiter autẽ neceſſe.] Circa primũ tria facit. Primo ponit propoſitum, Secundo exemplificat. ibi [Vt ſi ipſa A B C, &c.] Tertio probat ibi [Si igiẽ præſentis motus.] Propoſitum eſt iſtud. Si magnitudo ex indiuiſibilibus cõponitur: & motus, qui tranſit per magnitudinẽ, cõponetur ex indiuiſibilibus motibus æqualibus numero indiuiſibilibus, ex quibus componitur magnitudo. Secundo ibi. tex.10. Infra. tex.6.

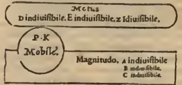
ARGV. *Ceu ſi A B C magnitudo ex indiuiſibilibus conſtat A & B atque C motus quoque D E F, quo mobile P, ſuper A B C dimenſione eſt motum, unamquanq; ſui partem, D inquam & E, atq; F indiuiſibilem habet.*

Vt ſi ipſa A B C ex A B C indiuiſibilibus, & motus, in quo D E Z, ſecundum quem motũ eſt ipſum

ſum P K, in ſpatio quod eſt A B C, vnamquanq; A partem habet indiuiſibilem.

Exemplificat autem ſic. Sit linea A B C, quę componatur ex tribus indiuiſibilibus: quæ ſunt A & B & C, & ſit P K, mobile quod mouet̃ in ſpatio lineæ A B C, & motus eius ſit D E Z. oportebit, ꝙ ſi partes ſpacij, uel lineę ſint idiuiſibiles, ꝙ etiã partes prædictꝰ motus ſint indiuiſibiles. Tertio ibi.

Demonſtratio probans, quòd partes motus correſpondent, partibus magnitudinis.

ARGV. *Quòd, ſi præſente motu neceſſe eſt quippiam moueri: et ſi quippiam mouetur, neceſſe eſt motum præſentem eſſe, moueri etiam ipſum ex indiuiſibilibus ſane cõſtabit. igitur* P *motum eſt per* A, *quidem motu* D, *per* B *uero motu* E, *& per* C, *partem motu ſimiliter* P.

Tex.c. 6. Si igitur pręſentis motus, neceſſe moueri per aliquam partem. & ſi moueatur aliquid, adeſſe motum, & moueri erit ex indiuiſibilibus. Secundum igitur A motum eſſe ipſum c, motu quo D mouetur, ſecundum vero B, quo ipſum E, & ſecundum c, quo ipſum z.

Probat propoſitũ. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quędam neceſſaria ad propoſiti probationem. Secundo probat ꝙ, ſi magnitudo componitur ex punctis, ꝙ motus C componitur non ex motibus, ſed ex momentis. ibi [Secundum.] Tertio oſtẽdit eſſe impoſsibile, ꝙ motus cõponatur ex momẽtis. ibi [Et motum eſſe aliquid.] Præmittit ergo primo duo. Primum eſt, ꝙ ſecundum quãcunq; partẽ præſentis motus neceſſe eſt aliquid moueri: et ecõtra, ſi aliquid mouet̃, neceſſe eſt ꝙ adſit ſibi aliquis motꝰ. Et, ſi hoc eſt verum, oportet ꝙ mobile P, moueat̃ per A, quæ eſt pars totius magnitudinis, ſm partẽ motus, quæ eſt D, & ſm B, aliã partem magnitudinis moueatur alia parte motus, quę eſt E, & ſm C, tertiam partẽ magnitudinis, moueat̃ tertia parte motus, quæ eſt Z. ita ꝙ ſingulæ partes motus, reſpondeant ſingulis partibus magnitudinis. Secundum proponit ibi.

Secunda. 7.

Secunda. 8.

ARGV. *At uero fieri poteſt, ut id quod ad locum ex loco mouetur, ſimul moueatur atq; ſit motum ad eum locum, ad quẽ mouebatur, cùm mouebatur. Si.n. quiſpiam Thebas petit, impoſsibile eſt Thebas eum petere, ſimul & petiſſe.*

Tex.c. 7. Si igitur neceſſe eſt quod mouet̃ vnde & quo D non ſimul moueri et motũ eſſe quo mouit quando mouet (vt ſi Thebas aliquis it, impoſſibile eſt ſimul ire Thebas, & iuiſſe Thebas.

Et dicit, ꝙ neceſſe eſt id, quod mouetur ab vno termino in album, nõ ſimul moueri, & motum eſſe inquantũ mouetur, & quando mouetur: ſicut ſi aliquis vadit Thebas, impoſsibile eſt hæc duo ſimul eſſe, ſcilicet ire Thebas, & iuiſſe Thebas. Hæc autem duo ſupponit quaſi per ſe manifeſta. Nam quod neceſſe ſit moueri ad præſentiã motus, apparet etiam in omnibus accidẽtibus & formis: quia ad hoc ꝙ aliquid ſit albũ, neceſſe eſt habere albedinẽ: & econtra, ſi albedo adſit, neceſſe eſt ꝙ ſit albũ. Quòd vero non ſimul ſit moueri, & motum eſſe, apparet ex ipſa motus ſucceſsiõe: quia impoſsibile eſt aliqua duo tẽpora ſimul eſſe, vt in Quarto habitum eſt, vnde impoſsibile eſt, ꝙ ſimul ſit motum eſſe, quod eſt terminus motus, cum ipſo moueri. Secundo ibi.

A *At per* A *partem, parte uacantem, cui* D *motus aderat* ARGV. P *mobile mouebatur. Quare, ſi antea quidem tranſibat: poſtea uero tranſiuit, motus* D, *diuiſibilis erit. Cùm enim tranſibat, neq; quieſcebat, neq; tranſierat, ſed in medio nimirum erat. Sin uero ſimul tranſit atq; tranſiuit, id ſane quod proficiſcitur cum proficiſcitur, eo profectum ac motum eſt, quo proficiſcitur atq; mouetur. Quod ſi per totam quidem* A B C *magnitudinem* P, *mouetur, motusq; quo per illam mouetur eſt* D E F, *per partem autem* A *partem vacantem, non mouetur, ſed motum eſt: motus profecto non ex motibus, ſed ex momentis conſtabit.*

Secundum A igitur impartibile motũ eſt P K, ſm quod ipſum D motus aderat. Quare ſi poſterius quidem deuenerit ꝗ̃ venit diuiſibile vtique B erit. Cum A enim veniret, neq; quieſcebat, neq; trãſierat, ſed in medio erat. ſi autẽ ſimul venerit, & venit veniẽs, cum venit: ventũ ibi erit: & motum eſſe. vbi mouetur. Si vero ſm totum A B C Tex.c. 8. moueatur aliquid: & motus quo mouetur D E Z eſt, ſecundum autem impartibile A, nihil mouetur, ſed motum eſt, erit vtiq; motus non ex motibus, ſed ex momentis.

Probat propoſitum ex præmiſsis. Si.n. præſente aliqua parte motus, neceſſe eſt aliquid moueri: et ſi mouet̃ neceſſe eſt adeſſe motum. Si mobile quod eſt P mouetur ſecũdum impartibilem partẽ magnitudinis, quę eſt A, oportet ꝙ adſit ei aliquis motus, qui eſt D, aut ergo P ſimul mouet̃ per A & motum eſt, aut nõ ſimul. Si autem nõ ſimul, ſed poſterius deuenerit ꝗ̃ venit. i. ſed poſterius motum eſt ꝗ̃ mouetur, ſequitur ꝙ A ſit diuiſibilis: quia, cum veniret. i. dũ erat C in ipſo moueri, neq; quieſcebat in A, quiete. ſ. pręcedẽte motum, neq; tranſierat totũ ipſum A: quia iam nõ moueretur per A. nihil. n. mouetur per ſpacium, per quod iam pertranſiuit, ſed oportet ꝙ medio modo ſe habeat: ergo, cum mouetur per A partem eius tranſiuit iam: & in parte eius adhuc manet, & ita ſequitur ꝙ A ſit diuiſibilis, quod eſt cõtra ſuppoſitum. Si vero ſimul venerit & venit. i. ſi ſimul motũ eſt & mouetur per A ſequitur ꝙ cũ veniens venit, erit ibi ventum & erit motũ vbi mouetur: quod eſt contra ſm ſuppoſitionem. Sic igitur patet, ꝙ ſm impartibilem magnitudinẽ non poteſt aliquid moueri: quia vel oportet ꝙ ſimul eſſet moueri et motũ eſſe: vel ꝙ magnitudo diuideretur. Suppoſito ergo ꝙ per A impartibile, nihil moueri poſsit: ſi aliquis dicat ꝙ mobile mouetur per totã magnitudinem, quæ eſt A B C, et motus totus quo per eam mouetur eſt D E Z, ita ꝙ ſecundum A impartibile nihil moueatur, ſed tantũ motum ſit, ſequitur ꝙ motus non ſit ex motibus, ſed ex momentis. Ideo autem ſequitur ꝙ nõ ſit ex motibus, quia cũ pars mo D tus, qui eſt D, reſpondeat parti magnitudinis quę eſt A, ſi D eſſet motus, oporteret ꝙ per A moueret̃: quia præſente motu mobile mouetur. ſed probatũ eſt ꝙ ſecundum A impartibile non mouetur: ſed ſolum motum eſt: q̃ñ. ſ. pertranſitũ eſt hoc indiuiſibile: ergo relinquetur ꝙ D nõ ſit motus, ſed ſit momentũ a quo denominatur motum eſſe: ſicut a motu denominat̃ moueri. & quod ita ſe habet ad motũ, ſicut pũctum indiuiſibile ad lineã. Et eadem ratio eſt de alijs partibus motus & magnitudinis. Ex neceſsitate ergo ſequit̃, ſi magnitudo cõponitur ex indiuiſibilibus, quod motus ex indiuiſibilibus cõponatur, i. ex momentis. & hoc eſt quod demonſtrare intendebat. Sed, quia hoc eſt impoſsibile, ꝙ motus cõponat̃ ex momentis, ſicut impoſsibile eſt, ꝙ linea componatur ex punctis, ideo conſequenter, cum dicit.

Et motum quippiam erit, quod non antea mouebatur ARGV. A *nanque partem, non tranſeundo tranſiuit. Quare erit quippiam profectum, nunquam antea proficiſcens.*

Et

Et motum eſſe aliquid non motum, ſecundũ E enim A trãſiuit non trãſiens. Quare erit aliquid tranſitum eſſe, non aliquando iens vel tranſiẽs: hanc enim tranſiuit non tranſiens hanc.

Oſtendit huiuſmodi impoſsibilitatẽ ducendo ad inconueniẽtia tria, quorum primũ eſt, ꝙ ſi motus cõponatur ex momentis & magnitudo ex indiuiſibilibus: ita ꝙ per indiuiſibilem partẽ magnitudinis non moueatur, ſed motum, ſic ſequetur ꝙ aliquid ſit motum, non motum id eſt quod prius non mouebatur: quia ponitur ꝙ ſecundum indiuiſibile [tranſiuit] id eſt motũ eſt, non tranſiens: quia in eo moueri non poterat: vnde ſequit̃ aliquid eſſe trãſitũ abſq; hoc ꝙ aliquãdo iret: quod eſt impoſsibile, ſicut impoſsibile eſt, ꝙ aliquid ſit præteritum, quod nunquã fuerit pręſens. Sed quia hoc inconueniẽs poſſet concedere ille, qui diceret, motum cõponi ex momẽtis, ducit ad ſecundũ incõueniẽs ibi.

ARGV. *Quòd, ſi omne quoduis moueri aut quieſcere neceſſe eſt, P ſanè in unaquaque magnitudinis* A B C *parte quieſcit: quo fit, ut quippiam ſit, quod continuo quieſcit ſimul, atq; mouetur. Per totam enim magnitudinem* A B C *mouebatur: & in unaquaq; parte quieſcebat eiuſdem, quare & in tota etiam quieſcebat.* F

Tex.c.9. Si igitur neceſſe eſt, aut quieſcere, aut moueri omne, quieſcit ſanè per vnumquodque eorum, quæ ſunt A B C. Ergo eſt aliquid continue quieſcens ſimul, & quod mouetur. per totam enim A B C mouebatur P, & quieſcebat ſecũdum quãlibet partem, quare & per totam.

Tali ratione, Omne quod natũ eſt moueri & quieſcere, neceſſe eſt ꝙ quieſcat vel moueatur: ſed dum mobile eſt in A nõ mouetur, & ſimiliter dum eſt in B, & ſimiliter dũ eſt in C: ergo dũ eſt in A & dum eſt in B & dũ eſt in C quieſcit: G ergo ſequit̃ ꝙ aliquid ſimul continue quieſcat, & moueat̃. Et ꝙ hoc ſequat̃ ſic probat, Poſitum eſt.n. ꝙ moueatur per totam longitudinẽ, quæ eſt A B C, & iterum poſitum eſt, ꝙ quieſcat ſecundum quãlibet partem: ſed quod quieſcit per quamlibet partẽ, quieſcit per totum: ergo ſequitur, ꝙ quieſcat per totam magnitudinem. Et ita ſequitur, ꝙ per totam magnitudinẽ cõtinue moueatur & quieſcat: quod eſt omnino impoſsibile. Tertium inconueniens ponit ibi.

ARGV. *At que ſi indiuiſibiles partes* D E Z *motus ſint motus, fit ut præſente motu,* P *mobile quieſcat, et non moueatur. ſin uero nõ ſint motus, fit ut motus nõ ex motibus cõſtet.*

Et, ſi indiuiſibilia, quæ ſunt D E Z motus ſunt, motu præſente continget vtique non moueri, ſed quieſcere. ſi autem non ſunt motus, motum non ex motibus eſſe.

Tali ratione, Oſtenſum eſt ꝙ, ſi magnitudo componitur H ex indiuiſibilibus ꝙ etiam motus. aut ergo illa indiuiſibilia motus, quæ ſunt D & E & Z, ita ſe habent ꝙ quodlibet eorum eſt motus, aut non. ſi quodlibet eorum eſt motus, cũ quodlibet eorum reſpondeat indiuiſibili parti magnitudinis, in qua non mouetur, ſed motum eſt: ſequetur ꝙ pręſente motu, mobile non moueatur: quod eſt contra primam ſuppoſitionem, ſed quieſcat. Si vero non ſunt motus, ſequitur ꝙ motus componatur non ex motibus, quod videtur impoſsibile, ſicut & ꝙ linea componatur ex non lineis.

LECTIO III.

Ad magnitudinis diuiſionem: temporis partitionem ſequi multis rationibus probatur.

ARGV. *Similiter etiam & tempus, & longitudo, ac motus, indiuiſibile eſſe neceſſe eſt, atque ex ipſis nunc, quæ indiuiſibilia ſunt conſtare, aut etiam diuiſibile eſſe, ex diuiſibilibusue conſtare.*

E Similiter autem neceſſe lõgitudini & motui, indiuiſibile eſſe tempus, et componi ex ipſis nunc exiſtentibus indiuiſibilibus. Tex.c.10.

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit eiuſdem rationis eſſe, ꝙ magnitudo & motus per eam tranſiens ex indiuiſibilibus componatur, oſtendit etiam idẽ de tempore & magnitudine. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtẽdit, ꝙ ad diuiſionem magnitudinis ſequitur diuiſio temporis & ecõtra, In ſecunda oſtẽdit ꝙ ex infinitate vnius ſequitur infinitas alterius. ibi [Et ſi quodcunq; infinitũ eſt.] Circa primum duo facit. Primo ponit propoſitũ, Secundo demonſtrat. ibi [Si.n.omnis.] Dicit ergo primo, ꝙ etiã tempus neceſſe eſt ſimiliter eſſe diuiſibile, & indiuiſibile, & cõponi ex indiuiſibilibus, ſicut longitudo & motus. Deinde cum dicit. tex.18. Infra.

ARGV. *Nam & ſi omnis eſt diuiſibilis, atq; minori in tempore minorem magnitudinem tranſit id, quod æqua celeritate mouetur: & tempus erit etiam diuiſibile. Quod ſi tempus eſt diuiſibile, in quo quippiam per* A *magnitudinem fertur, &* A *profectò diuiſibilis erit.* F

Si enim omnis diuiſibilis eſt, in minori autẽ tempore æqualiter velox tranſibit minorem: diuiſibile erit & tempus. Si autem tempus diuiſibile erit, in quo feri aliquid per ipſum A & quæ eſt ipſum A erit diuiſibile.

Probat propoſitũm tribus rationibus, quarũ prima ſumitur per æque velocia. ſecunda, per velocius & tardius. [Qm̃ autem omnis.] Tertia per idẽ mobile ibi [Amplius autẽ & ex conſuetis.] Dicit ergo primo, ꝙ de ratione ęque velocis eſt, ꝙ minorem magnitudinem tranſeat in minori tempore. Detur ergo aliqua magnitudo diuiſibilis, quam pertrãſit aliquod mobile in aliquo tempore dato: ſequitur ergo, ꝙ mobile æque velox tranſeat partem magnitudinis in minori tẽpore: & ſic oportuit tẽpus datũ eſſe diuiſibile. Si autẽ ecõtra, detur ꝙ tempus ſit diuiſibile, in quo mobile datum mouetur per magnitudinẽ aliquam datã, ſequit̃ ꝙ æque velox mobile in minori tẽpore, quod eſt pars totius tẽporis, moueatur per minorẽ magnitudinem: et ita ſequitur ꝙ magnitudo, quæ eſt A ſit diuiſibilis. Secundo ibi. tex 11. Secunda. 19. G

ARGV. *Cùm autẽ omnis magnitudo ſit in magnitudines diuiſibilis (demonſtratum eſt.n. continuũ ex indiuiduis cõſtare non poſſe: eſtq; omnis magnitudo continuũ) neceſſe eſt id, quod celerius mouetur, maiorẽ in æquali, æqualẽ in minore: et maiorem inſuper in minore tempore magnitudinem tranſeat, ut quidam id, quod celerius mouetur, definiunt.*

Tex.c.11. Qm̃ autem omnis magnitudo in magnitudines diuiſibilis eſt (oſtenſum eſt.n. ꝙ impoſſibile eſt ex atomis, continuum eſſe aliquod: magnitudo autem omnis continua eſt) neceſſe eſt velocius in æquali tempore maius: & in minori plus moueri, ſicut definiunt quidam ipſum velocius. H

Oſtendit idẽ per duo mobilia, quorũ vnum eſt velocius & aliud tardius. Et primo præmittit quædã neceſſaria ad propoſitum oſtẽdendum, ſecundo probat propoſitum. ibi [Qm̃ autem omnis motus.] Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit quomodo velocius ſe habet ad tardiꝰ in hoc, ꝙ moueatur per maiorẽ magnitudinẽ. Secundo quomodo ſe habeat ad ipſum quantũ, ad hoc quod eſt moueri per æqualẽ magnitudinem. ibi [Manifeſtum aũt ex his.] Circa primũ duo facit. Primo proponit propoſitũ, reſumens quoddam ex ſuperioribus, quod eſt neceſſariũ ad demonſtrationes ſequentes. Secundo demõſtrat propoſitũ ibi [Sit.n.ipſum.] Reſumit ergo hoc ꝙ omnis magnitudo ſit diuiſibilis i. magnitudines. Et hoc patet ꝑ hoc quod oſtenſum eſt ſupra, ꝙ impoſsibile eſt aliquod continuum cõponi ex atomis. i. ex indiuiſibilibꝰ: & manifeſtũ eſt, ꝙ magnitudo omnis eſt de tex.15. tex.13. Infra.

genere

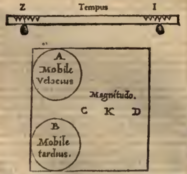
genere continuorum. Ex his ſequitur ꝙ neceſſe ſit aliquod corpus, velocius in æquali tẽpore per maiorẽ magnitudinem moueri:& etiã in minori tẽpore per maiorẽ magnitudinem moueri. Et hoc modo quidã definierũt velocius, ꝙ plus mouet in æquali tp̃e,& etiã in minori. Secũdo ibi.

ARGY. *Sit enim A mobile celerius B, cùm igitur id ſit celerius quod prius mutatur, quo in tempore: ſitq; illud E F mutatum eſt A ipſum ex C in D in eo mobile B nondum accedet ad D ſed citra illud erit, vt patet. Quare id, quod celerius mouetur, plus magnitudinis in æquali tempore tranſit.*

Sit enim ipſum in quo A eo, in quo B velocius. Quoniam igitur velocius eſt id, quod primum mutatur in quo tempore ipſum A mutatũ eſt, ab ipſo C in ipſum D, ſ. in tempore Z I in hoc ipſum B nõ erit iuxta ipſum D, ſed deficiet. Quare in æquali tempore abibit velocius.

Probat duo pręmiſſa. Et primo, ꝙ velocius in æquali tẽpore,& per maius ſpatium moueatur. Secũdo ꝙ etiã in minori tẽpore per maius ſpatium mouetur. ibi [At vero & in minori.] Dicit ergo primo. Sint duo mobilia A & B quorũ A velocius ſit ꝙ̃ B & ſit magnitudo C D, quã pertranſit A in tempore Z I. Moueatur aũt B, quod eſt tardiꝰ, et A quod eſt velocius per eandem magnitudinẽ:& incipiant ſimul moueri. his ergo poſitis ſic argumentatur, velocius eſt quod in æquali tempore plus mouetur: ſed A eſt velocius ꝙ̃ B ergo, cũ A peruenerit ad D B, nondũ peruenit ad D, quod eſt terminus magnitudinis, ſed adhuc deficiet, id eſt diſtabit ab eo: motus tñ erit in hoc tẽpore per aliquã partẽ magnitudinis. cum ergo omnis pars ſit minor toto, relinquit̃ ꝙ A in tẽpore Z I mouet̃ per maiorẽ magnitudinẽ ꝙ̃ B, quod in eodẽ tẽpore mouet̃ per partẽ magnitudinis. Vnde ſequit̃ ꝙ velociꝰ in ęquali tẽpore plus de ſpatio ptrãſit. Secũdo ibi.

Demonſtratio quòd mobile velocius moueatur in æquali tempore per maiorem magnitudinem, quàm mobile tardius.

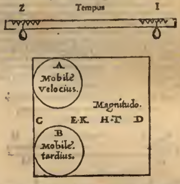

ARGY. *At vero plus etiam magnitudinis minore in tempore tranſit. Nam in minore tẽpore E F quo mobile A ad ipſum peruenit D, mobile B tardius erit in ipſo G citra terminũ D. Si igitur A toto tẽpore E F ad ipſum perueniet D, erit in minori tempore citra D in ipſo H, quod eſſe poteſt, inter G atq; D, ſitq; illud tempus E K. At magnitudo quidẽ C H, maior eſt magnitudine C: tẽpus autem E K minus eſt tempore toto E F. Quare id quod celerius eſt, maiorem magnitudinem minore in tempore tranſit.*

Te.cõ.12. At vero & in minori plus. In quo enim A factum eſt iuxta ipſum D, ipſum B erit iuxta E cum tardius eſt. Ergo, quoniam ipſum A ad ipſum D factũ eſt in omni in quo eſt Z I tẽpore: ad ipſum T erit in minori, hoc. et erit in quo Z K. Ipſum quidem igitur C T quod trãſierit ipſum A, maius eſt ipſo C E. Tempus aũt, quod eſt Z K, minus eſt oĩ eo, quod eſt Z I: quare in minori trãſibit maius.

Oſtẽdit ꝙ velocius in minori tẽpore plus de ſpatio pertranſit. Dictũ eſt. n. ꝙ in tempore in quo A iam peruenit ad D B quod eſt tardius adhuc diſtat a D. Detur ergo ꝙ in eodem tẽpore perueniat vſq; ad E. quia igitur omnis magnitudo diuiſibilis eſt, vt ſupra poſitum, eſt diuidatur reſiduũ magnitudinis, ſ. E D, in quo velociꝰ excedit tardius, in duas partes in pũcto T. Manifeſtũ eſt ergo, ꝙ magnitudo C T eſt minor ꝙ̃ magnitudo C D. Sed idẽ mobile per minorẽ magnitudinẽ mouetur in minori tempore: quia ergo ipſum A peruenit ad D in toto tempore Z I ad pũctum T perueniet in minori tẽpore:& ſit illud tempus Z K, Inde ſic arguitur. Magnitudo C T, quam pertranſit A, maior eſt magnitudine C E, quã pertranſit B: ſed tempus Z K, in quo pertrãſit A magnitudinẽ C T eſt minus toto Z I, in quo B tardius pertrãſit magnitudinem C E: ſequitur ergo ꝙ velocius in minori tempore pertranſeat maius ſpatium. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, quòd mobile velocius pertranſeat maiorem magnitudinem in minori tempore, quam tardius mobile.

ARGY. *Ex his autem patet id quod eſt celerius, minore etiam in tempore magnitudinem æqualem tranſire.*

Tex.cõ.13. Manifeſtum autem ex his, & quod velocius in minori tempore pertranſibit æquale.

Oſtendit quo modo velocius ſe habeat ad tardius in moueri per æqualem magnitudinẽ. Et primo proponit intentum, Secundo probat propoſitum. ibi [Quoniam quidem enim.] Dicit ergo primo, ꝙ ex præmiſsis manifeſtum eſſe poteſt, ꝙ velocius pertranſit æquale ſpatium in minori tempore. Secundo ibi.

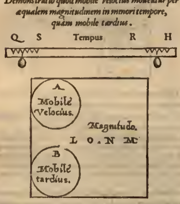
ARGY. Tex.cõ.14. *Nam cum ipſum ad tardius quidem comparatum maiorem in minori tempore, per ſe autem ſumptum maiore in tempore maiorẽ magnitudinẽ tranſeat. Tempus profecto E K in quo C H magnitudinem tranſit, maius erit eo tẽpore: quo C G magnitudinem trãſit. Sit igitur minus illud tempus E L. Quare ſi E K tempus minus eſt E F in quo B tardius mobile magnitudinem C G tranſit. Et E L profecto tempus E F tempore minus erit. Eſt enim minus tẽpore, E K. Quod uero eſt minus minore, minus & ipſum eſt.*

Quare minore in tēpore magnitudinem æqualē trāſibit. E

Quoniam enim maiorem in minori tranſit tardiori, ipſum autem ſm ſeipſum acceptum in pluri tempore maiorem minori: vt quæ eſt L M ea, quæ eſt L O, plus vtiq; erit tēpus, quod Q R, in quo ipſum A tranſit L M, quā quod eſt Q S, in quo tranſit ipſum L O, quare ſi Q R tempus minus eſt eo in quo eſt Q H, in quo quod eſt tardius tranſit ipſum L O & quod eſt Q S tempus minus eſt eo in quo eſt Q H. Ipſo enim Q R minus eſt, minore autem minus, & ipſum minus eſt. Quare in minori mouebitur per æquale.

Probat propoſitū duabus rationibus. Ad quarum primā duo præmittit, quorum vnum iam probatum eſt: ſcilicet ꝙ velocius pertranſeat maiorē magnitudinem in minori tēpore ꝗ̄ tardius. Secundum vero eſt per ſe manifeſtum: F ſcilicet ꝙ ipſum mobile ſecundum ſeipſum conſyderatum, in maiori tēpore pertranſit maiorē magnitudinē ꝗ̄ in minori. Pertranſeat.n. hoc mobile A, quod eſt velocius, hanc magnitudinem, quę eſt L M, in Q R tempore, & partem magnitudinis, ſ. L O pertranſibit in minori tempore, quod eſt Q S, quod eſt minus ꝗ̄ Q R, in quo pertranſit L M, ſicut & L O eſt minor ꝗ̄ L M. Ex prima autē ſuppoſitione accipit, ꝙ totum tempus Q R in quo A pertrāſit totam magnitudinem L M, ſit minus tempore Q H, in quo B, quod eſt tardius, pertranſit minorem magnitudinē, ſ. L O. Dictum eſt enim ꝙ velocius in minori tempore pertranſit maiorem magnitudinem. Ex his procedit ſic. Tempus Q R eſt minus tēpore Q H, in quo B, quod eſt tardius, pertranſit magnitudinem L O, & tempus Q S, eſt minus quam tempus Q R: ergo ſequitur ꝙ tempus Q S ſit minus ꝗ̄ tēpus Q H: quia ſi aliquid eſt minus minore, etiam ipſum erit minus maiore. Cum ergo datum ſit ꝙ in tēpore Q S velocius mouetur per L O magnitudinem, & tardius mouetur per eandem tempore Q H, ſe- G quitur, ꝙ velocius mouetur in minori tempore per ęquale ſpatium. Secundam rationem ponit ibi.

Demonſtratio quòd mobile velocius moueatur per æqualem magnitudinem in minori tempore, quàm mobile tardius.

ARGY. *Præterea ſi omne quod mouetur, aut in æquali, aut in minore, aut in maiore tēpore moueri, neceſſe eſt, & id quidem quod in maiore mouetur tardius eſt, id autem quod in æquali, æque celere eſt. quod vero celerius eſt neq; celere, eſt, neq; tardius eſt, id profecto quod celerius eſt, neq; in æquali tempore, neq; in maiore mouebitur. Reſtat igitur tempore ipſum in minore moueri. Quare id quod celerius eſt: tempore in minore magnitudinem æqualem tranſire neceſſe eſt.* E

Amplius autem, ſi omne neceſſe quidem eſt, aut in ęquali, aut in minori, aut in pluri moueri, & quod quidem in pluri tardius eſt, quod autē in æquali, æque velox, velocius, autem, non eſt ęqualiter velox, neq; tardius, neq; vtiq; in pluri, aut ęquali mouetur ipſum velocius, relinquitur igitur in minori. Quare neceſſe eſt ęqualem magnitudinem minori tempore tranſire, velocius. Te.c.14.

Quæ talis eſt. Quod mouetur per æqualē magnitudinē cum aliquo alio mobili, aut mouet per eā in æquali tempore, aut in minori, aut in maiori. Quod autem mouetur per ęqualem magnitudinem in maiori tēpore eſt tardius, vt ſupra probatum eſt: quod aūt mouetur in æquali tempore per æqualem magnitudinē, eſt æque velox, vt per ſe manifeſtū eſt. Cum igitur id, quod velocius eſt, neq; ſit ęque velox, neq; tardius: ſequitur ꝙ neq; in pluri tēpore moueat per æqualē magnitudinē, neq; in æquali: relinquit ergo ꝙ in minori. Sic ergo ꝓbatū eſt, ꝙ neceſſe eſt velocius ptrāſire æqualē magnitudinē ī minori tēpore. Deinde cū dicit Secūda ratio

ARGY. *Quoniam autem omnis quidem motus in tempore eſt, & omnis in tempore motus fieri poteſt: omne autem quod mouetur, & celerius, & tardius moueri poteſt: in omni profecto tempore celerior tardiorq; motus fieri poteſt.*

Quoniam autē omnis quidem motus in tempore eſt, & in omni tempore poſſibile eſt moueri: omne autem quod mouetur, contingit & velocius moueri, & tardius: in omni tempore erit ipſum velocius, & tardius moueri. Te.c.15.

Probat propoſitū. ſ. ꝙ eiuſdem rationis, ſit tēpus & magnitudinem ſemper diuidi in diuiſibilia, aut etiā ex indiuiſibilibus componi. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit G quædam, quæ ſunt neceſſaria ad ſequentem probationem. Secundo ponit propoſitum, ibi [Hæc aūt cum ſint.] Tertio probat, ibi [Quoniam enim oſtenſum eſt.] Præmittit ergo primo, ꝙ omnis motus eſt in tempore. & hoc probatū eſt in Quarto. Item ꝙ in omni tempore poſſibile ſit moueri, quod ex definitione tēporis apparet, quæ in Quarto data eſt. Secundum eſt, ꝙ oē, quod mouetur, cōtingit moueri velocius & tardius. i. ꝙ quolibet mobili eſt inuenire aliquid, quod velocius mouetur, & aliquid quod tardius. Sed hęc propoſitio videtur eſſe falſa. Determinatę.n. ſunt velocitates motuū in natura. Eſt.n. aliquis motus ita velox, ꝙ nullus poteſt eſſe eo velocior, ſ. motus primi mobilis. Ad hoc dicendum ꝙ de natura alicuius rei poſſumus loqui dupliciter. vel ſecundum rationē cōmunem, vel ſecundum ꝙ ad propriā materiā applicat. Et nihil prohibet aliquid, quod non impeditur ex ratione cōmuni rei, impediri ex applicatione ad aliquā materiam determinatā. ſicut nō impeditur ex ratione formę Solis, eſſe plures Soles: ſed ex hoc ꝙ tota materia ſpeciei ſub vno Sole continetur. Et, ſimiliter ex cōmuni natura motus non prohibetur, quin qualibet velocitate data poſſit alia maior velocitas inueniri, ſed impeditur ex determinatis virtutibus mobiliū & mouentium. Hic aūt Ariſt. determinat de motu ſecundū cōmunē rationem motus, nondum applicādo motū ad determinata mouentia & mobilia. & ideo frequenter talibus propoſitionibus vtitur in hoc Sexto libro, quæ ſunt veræ ſm cōſiderationē cōmunem motus, non autem ſm applicationem ad determinata mobilia. Et ſimiliter non eſt contra rationem magnitudinis, ꝙ quęlibet magnitudo diuidat in minores. et ideo vtit in hoc libro, vt accipiat qualibet magnitudine data, aliā minorē. Licet applicando magnitudinē ad determinatā naturā, ſit aliqua minima magnitudo: qa qualibet natura requirit determinatā magnitudinē et paruitatē, (vt etiā in Primo dictū eſt.) Ex duobus aūt præmiſſis cōcludit H tertium

Infra Te.16.

In quolibet mobili eſt inuenire quod tardius a: velocius moueatur.

tertium,ſ.ꝙ in omni tẽpore dato contingit velocius & tardius moueri,ꝙ ſit motus datus in tali tẽpore. Secũdo ibi.

Quæ cum ita ſint, tẽpus continuũ eſſe neceſſe eſt. Dico aũt continuum id, quod eſt diuiſibile in diuiſibilia ſemper, hoc enim tali ſuppoſito, tempus continuum eſſe neceſſe eſt.

Hęc aũt cum ſint, neceſſe eſt & tempus continuum eſſe. Dico aũt continuum, quod eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Huiuſmodi enim ſuppoſito cõtinuo, neceſſe eſt & tẽpus cõtinuũ eſſe.

Ex pręmiſsis concludit propoſitum, & dicit ꝙ, cum pręmiſſa ſint vera, neceſſe eſt ꝙ tempus ſit continuum. i. diuiſibile in ſemper diuiſibilia. ſuppoſito enim ꝙ hæc ſit definitio continui, neceſſe eſt ꝙ tempus ſit continuum, ſi magnitudo eſt continua: quia ad diuiſionem magnitudinis, ſequitur diuiſio temporis, & econtra. Tertio ibi.

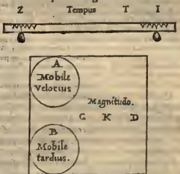
Nam cum demonſtratum ſit id quod celerius mouetur, minore in tempore ſpatium æquale tranſire. Sit celerius quidem A, tardius autem B, atq; B tranſeat C D magnitudinem in tempore E F, igitur A, quod eſt celerius, magnitudinẽ eandem (ut patet) in tempore minori tranſibit. Atq; ſit in E G tempore motum. rurſus quoniam ipſum celerius totã C D magnitudinem in E G tempore pertranſiuit: id, quod eſt tardius, minorem eodem in tempore tranſit. Sitq; illa C H. At, quoniam B quod eſt tardius in E G tempore magnitudinem C H pertranſiuit, A profecto, quod eſt celerius, eandem in minori tempore tranſit. Quare rurſus tempus E G diuidetur. quod ſi diuidetur magnitudo quoq; C H ratione eadem utiq; diuidetur. quod ſi magnitudo diuidetur, & tempus itidem diuidetur. Et hoc ſemper erit, ſi poſt celerius mobile, tardius: & poſt hoc celerius ſumamus, ac demõſtratis utamur. Nam celerius quidẽ mobile, tempus, tardius autẽ longitudinem diuidet. Quòd, ſi ſemper quidem uere cõuerſio ſit, cum ſit vero cõuerſio, ſit diuiſio ſemper, patet omne tempus cõtinuũ eſſe. Patet etiã ſimul et magnitudinẽ oẽm continuã eſſe. Eiſdem. n. æqualibuſuè diuiſionibus, tã tempus quã magnitudo diuiditur.

Tex. 16. Quoniam. n. oſtenſum eſt, ꝙ velocius in minori tẽpore tranſibit ęquale, ſit quod quidem in quo A velocius, quod aũt eſt in quo B, tardius, & ſit motum id, quod tardius eſt per magnitudinẽ quæ eſt C D, in quo eſt Z I tempore, manifeſtum igitur eſt ꝙ velocius in minori, quã hoc, mouebitur per eandem magnitudinẽ. & ſit motum A in quo eſt Z T. Iterum autem, quoniã A, quod eſt velocius, in eo quod eſt Z T tranſiuit totã, quæ eſt C D, ipſum tardius in eodem tempore, minorem tranſiuit. Sit igitur in quo C K. Quoniam aũt tardius, quod eſt ipſum B, in eo quod eſt Z T tẽpore ipſam quæ eſt C K tranſiuit: velocius in minori tranſibit. Quare iterũ diuiditur quod eſt Z T tempus, hoc aũt diuiſo, & C K magnitudo diuidetur ſecundũ eandem rationẽ: ſi vero magnitudo, & tẽpus, et hoc ſemper erit accipientibus a velociori tardius, & a tardiori velocius, & eo quod demonſtratũ eſt vtẽtibus. Diuidet aũt id, quod eſt velocius, tẽpus, tardius aũt lõgitudinem. Si igitur ſemper in natura eſt conuerti: conuerſo aũt ſemper ſit diuiſio: manifeſtũ quoniã omne tem-

Tex. 17 pus cõtinuũ eſt. Similiter aũt manifeſtũ, et ꝙ magnitudo omnis cõtinua eſt. Per eaſdẽ. n. & ęquales diuiſiones, tẽpuſq;, & magnitudo diuiditur.

Oſtendit propoſitum, ſ. ꝙ ſimiliter diuidatur tempus & magnitudo. Quia. n. oſtẽſum eſt, ꝙ velocius pertrãſit ęquale ſpatiũ in minori tempore, ponatur ꝙ A ſit velocius, & B tardius: & moueatur B tardius per magnitudinem quę eſt C D in tẽpore Z I, Manifeſtũ eſt ergo ꝙ A, quod eſt velocius, mouetur per eandẽ magnitudinem in minori tẽpore: & ſit tempus illud Z T. Iterum aũt quoniã A, quod eſt velocius in tempore Z T, pertranſiuit totã magnitudinem, quæ eſt C K D: quod eſt tardius, in eodẽ tempore pertranſit minorẽ magnitudinem, quæ ſit C K: & quia B, quod eſt tardius pertranſit magnitudinẽ in tẽpore Z T, A, quod eſt velocius pertranſibit eandẽ magnitudinem adhuc in minori tempore: & ſic tẽpus Z T, iterum diuidetur, & eo diuiſo ſm eandem rationẽ diuidetur magnitudo C K, quia tardius in parte illius temporis mouetur per minorem magnitudinẽ. & ſi diuiditur magnitudo, iterũ diuidetur & tempus: quia illam partẽ magnitudinis velocius tranſibit in minori tempore, & ſic ſemper procedetur accipiendo poſt motum velocioris aliud mobile tardius: & poſt tardius, iterũ velocius: & vtendo eo, quod demonſtratum eſt, ſ. ꝙ velocius: pertranſeat æquale in minori & tempore: & tardius in ęquali tempore & minorem magnitudinem: ſic. n. accipiẽdo id quod velocius, diuidemus tempus: & accipiendo id quod eſt tardius, diuidemus magnitudinem. Si ergo hoc verum eſt, ꝙ ſemper poſsit talis cõuerſio fieri, procedendo a velociori in tardius, a tardiori in velocius: & facta tali conuerſione ſemp ſit diuiſio magnitudinis & tẽporis, manifeſtũ erit ꝙ omne tẽpus eſt continuũ: id eſt diuiſibile in ſemp diuiſibilia. & ſimiliter oĩs magnitudo: q̃a p eaſdẽ & æquales diuiſiones diuidit̃ tẽpus & magnitudo, vt oſtẽſum eſt. Deinde cũ dicit,

Demonſtratio quòd ſimiliter diuiditur tempus & magnitudo.

Inſuper & ex hiſce rationibus, quæ dici ſolent, patet ſi ſit tempus continuum, et magnitudinem continuã eſſe. Siquidem in dimidio temporis, dimidiũ magnitudinis, & ſimpliciter in minorem, minorem tranſit: eædem enim diuiſiones temporis, & magnitudinis erunt.

Amplius aũt & ex conſuetis rationibus dici manifeſtum eſt, ꝙ ſi tempus continuum eſt, ꝙ et magnitudo. Siquidem in medio tempore, mediũ tranſit, & ſimpliciter in minori minus, eędẽ hanq; diuiſiones tẽporis & magnitudinis ſunt. Eedẽ tẽporis & magnitudinis diuiſiones ſunt.

Ponit tertiam rationẽ ad oſtẽdendum ꝙ magnitudo & tempus ſimiliter diuiduntur, ex conſyderatione vnius & eiuſdẽ mobilis. & dicit, ꝙ manifeſtum eſt etiam per rationes, quæ cõſueuerunt dici, ꝙ ſi tempus eſt continuũ, id eſt

diuiſibile in ſemper diuiſibilia, ꝙ & magnitudo eodem modo continua eſt, quia vnum et idem mobile regulariter motum, ſicut in toto tempore pertranſit totam magnitudinē, ita in medio tēpore medium magnitudinis: & vniuerſaliter in minori tēpore minorē magnitudinē. Et hoc ideo cōcludit, quia ſimiliter diuidiť tēpus ſicut & magnitudo. E

LECTIO IIII.

Finitum & infinitum, ſimiliter tempus magnitudinem conſequi: quodq; nullum continuum indiuiſibile ſit, ratiocinatur.

ARGV. *Atq; ſi alterum vtrūuis ipſorum, ſit infinitum, & alterum eſt infinitum: & perinde ſane vt alterum. ceu ſi tempus extremis ſit infinitum, & longitudo extremis eſt infinita: ſi diuiſione, longitudo quoq; diuiſione: ſi vtriſq;, & magnitudo vtriſq;.*

Text. 18. ET ſi quodcūq; infinitum eſt, & alterum: & ſicut alterum & alterū eſt, vt ſiquidem vltimis infinitum eſt tempus, et longitudo vltimis: ſi vero diuiſione, diuiſione & lōgitudo, ſi autem in vtriſq; tempus, in vtriſq; & longitudo. F

Poſtq̃ oſtēdit ꝙ magnitudo & tēp⁹ ſimiliter diuiduntur, hic oſtendit ꝙ infinitū etiā & finitū ſimiliter inueniuntur in magnitudine & tēpore. Et circa hoc tria facit. Primo ponit propoſitū. Secūdo ex hoc ſoluit dubitationē. ibi [Vnde & Zenonis ratio.] Tertio probat propoſitū ibi [Neq; iam infinitū &c.] Dicit ergo primo, ꝙ, ſi quodcunq; horū duorū. ſ. tēporis & magnitudinis, ſit infinitū, & alterū eſt infinitū: & eo modo, quo vnū eſt infinitū, & alterū. Et hoc exponit diſtinguēdo duos modos infiniti, dicens: ꝙ, ſi tēpus eſt infinitū in vltimis, et magnitudo eſt infinita in vltimis. Dicitur aūt tempus & magnitudo eſſe infinita in vltimis: quia. ſ. vltimis caret, ſicut ſi imaginaremur lineā non terminari ad aliqua puncta, vel tēpus nō terminari ad aliquod primū, aut vltimū inſtans. & ſi tempus ſit infinitū diuiſione, & longitudo erit diuiſione infinita. Et eſt hic ſecundus modus infiniti. Dicitur. n. diuiſione infinitū, quod in infinitū diuidi poteſt: quod eſt de rōne cōtinui, vt dictū eſt. & ſi tēpus eſſet vtroq; modo infinitū, et lōgitudo eſſet vtroq; modo infinita. Et cōuenienter iſti duo modi infiniti cōtraponuntur: quia primus modus infiniti accipitur ex parte vltimorū indiuiſibiliū qui priuātur: ſecundus aūt modus accipitur ſecundū indiuiſibilia, quę ſignantur in medio: diuiditur. n. linea ſm puncta infra lineam. Secundo ibi. G

Text. 19. Secūda parte

ARGV. *Quapropter et Zenonis ratio falſum ſumit, fieri, nquā non poſſe, vt finito in tēpore quicquam tranſeat infinita, aut infinita per ſingula tangat. Dupliciter. n. longitudo, & tempus, & omnino omne continuum, dicitur infinitum: aut diuiſione aut extremis. Igitur infinita quidem quātitate, tangere finito in tēpore, non poteſt: infinita vero diuiſione, poteſt. etenim ipſum tēpus hoc modo eſt infinitū. Quare fit, ut infinito in tēpore non finito quippiā tranſeat infinita, & infinitis non finitis, infinita etiā tangat.* H

Vnde & Zenonis ratio falſum opinatur, ꝙ non eſt poſſibile infinita pertrāſire: aut tangere infinita ſecundū vnumquodq;, finito in tēpore. Dupliciter. n. dicitur longitudo, & tempus infinitum, & omnino omne continuū, aut ſecundum diuiſionē, aut in vltimis. Infinitis quidem igitur ſecundum quantitatē, non contingit ſeſe tangere in finito tempore: eis autem, quæ ſunt ſecundum diuiſionem, contingit. & nanq; ipſum tempus ſic infinitum eſt. Quare & infinito tempore & non finito, accidit trāſiri infinitum. & tangere infinita infinitis & non finitis.

Infinitū eſſe dupliciter dicitur.

E Ex præmiſſis remouet dubitationē Zenonis eleatis, qui volebat probare ꝙ nihil mouetur de vno loco ad aliū, puta de A in B. Manifeſtū eſt. n. ꝙ inter A & B ſunt infinita puncta media, cū, continuum ſit diuiſibile in infinitum: ſi ergo mouetur aliquid de A in B. oportet ꝙ pertranſeat infinita: & ꝙ tangat vnumquodq; infinitorum: ꝙ nō eſt poſſibile fieri in tēpore finito. ergo in nullo tēpore quantumcunq; magno, dummodo ſit finitum, aliquid poteſt moueri per quantumcunq; paruum ſpatiū. Dicit ergo Philoſophus ꝙ iſta ratio procedit ex falſa exiſtimatione, quia lōgitudo & tēpus, & quodcunq; cōtinuū, dupliciter dicitur eſſe infinitum, vt dictum eſt, ſ. ſm diuiſionem, & in vltimis. Si igitur eſſent aliqua. ſ. mobile & ſpatium infinita ſecundū quantitatem (quod eſt eſſe infinitū in vltimis) non contingeret ꝙ ſe inuicem tangerent in tempore finito. ſi vero ſint infinita ſecundū diuiſionē, hoc contingit: quia etiā tēpus quod eſt finitū ſecundū quantitatē, eſt ſic infinitū. ſ. ſecundū diuiſionem. Vnde ſequitur ꝙ infinitū tranſeať, nō quidē in tēpore finito, ſed in tpe infinito. Et ꝙ infinita pūcta magnitudinis trāſeantur in infinitis nūc tēporis, nō aūt in nūc finitis. Eſt aūt ſciendū ꝙ hæc ſolutio eſt ad hominē & nō ad veritatē ſicut infra Ariſto. manifeſtabit in Octauo. Tertio ibi. F

Infinita ſm diuiſionē trāſitur in tempore infinito.

Impoſſibile eſt ergo aut infinitū finito in tēpore: aut finitū in infinito tranſire. ſed ſi tēpus ſit infinitum, & magnitudo erit ſimiliter infinita, & ſi magnitudo, & tēpus. ARGV.

Neq; iam infinitum poteſt infinito tempore tranſire. neq; in infinito, finitum. ſed, ſi tempus infinitum ſit, & magnitudo erit infinita, & ſi magnitudo, & tempus.

Probat quod ſupra poſuit. Et primo reſumit propoſitū. Secūdo probat, ibi [Sit. n. magnitudo.] Dicit ergo primo, ꝙ nullū mobile poteſt trāſire infinitū ſpatiū, in tpe finito: neq; finitū ſpatiū in tēpore infinito. Sed oportet ſi tēp⁹ eſt infinitū, ꝙ magnitudo ſit infinita. & ecōtra. Secūdo ibi. Text. 20.

G *Deſignetur enim magnitudo quædam A B, terminis definita. & tempus infinitum mente percipiatur. Sitq; id C, deinde excipiatur pars aliqua finita temporis C. quæ quidem C D, finibus claudatur. in hoc igitur corpus quod, ſuper A B mouetur aliquam partem magnitudinis tranſit, atq; ponatur A E, iam partem pertranſiuiſſe, hæc autem pars, aut æque totam A B. magnitudinem menſurabit, aut deficiet, aut excedet. nihil enim refert. Nā ſi ſemper æqualem magnitudinem A E parti æquali in tempore mobile tranſit pars autem hæc magnitudinem totam metitur, tempus totum, in quo magnitudinem totam tranſibit, finitum erit profecto: in partes enim æquales diuidetur, vt magnitudo.* ARGV.

Sit. n. magnitudo finita, in quo A B: tēpus autem infinitū, in quo eſt C D. Accipiatur igitur tēporis aliquid finitū in quo C D: in hoc igitur trāſibit aliquid magnitudinis. & ſit quod tranſitū eſt, in quo B E: hoc aūt aut menſurabit in quo eſt A B, aut deficiet, aut excellet. differt. n. nihil. Si. n. ſemper æqualem ei. quæ eſt in B E, magnitudinē, in æquali tempore tranſibit: hoc aūt menſurat, totū: finitum erit omne tempus, in quo trāſibit in æqualia enim diuidetur, ſicut & magnitudo. Text. 20. H

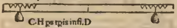
Probat propoſitū. Et primo, ꝙ tēpus non poteſt eſſe infinitū, ſi magnitudo ſit finita, ſecundo ꝙ econuerſo, ſi longitudo ſit infinita tempus non poteſt eſſe finitū. ibi [Eadem aūt demonſtratio eſt.] Primum aūt oſtendit duabus rōnibus, quatū prima talis eſt. Sit magnitudo finita quę eſt A B & ſit tēpus infinitum, quod eſt C D. Accipiatur autē huius temporis infiniti aliqua pars finita, quæ ſit C D: quia igitur Text. 21.

mobile

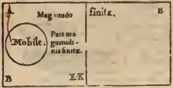
mobile per totũ tempus C D, pertranſit totam magnitudinem A B, oportet ꝙ in hac parte tẽporis, quæ eſt H D, pertrãſeat aliquã partem illius magnitudinis, quæ quidẽ ſit A E. Cum aũt A B magnitudo ſit finita, & maior B E, K D autem finitum: & minus ipſo F, neceſſe eſt ꝙ B C, aut menſuret totũ A B, aut deficiet, aut excellet in menſurando ſimul toties ſumatur B C, ſic.n. omne finitũ minus, ſe habet ad finitum maius, vt patet in numeris. Ternarius.n. qui eſt minor ſenario, bis acceptus menſurat ipſum: quinariũ vero, qui etiã eſt maior non menſurat bis acceptus, ſed excedit, plus.n. eſt bis tria q̃ quinq;. ſimiliter etiã & ſeptenarius bis acceptus non menſurat, ſed deficit ab eo minus.n. eſt bis tria q̃ ſeptẽ ſed tñ ſi trinarius ter accipiatur, excedet etiã ſeptenariũ. Nihil autẽ differt quocũq; modo horũ trium B E ſe habeat ad A B, quia idẽ mobile ſemꝑ pertrãſibit magnitudinẽ æqualẽ, ei quod eſt B C, in tẽpore æquali ei: quod eſt B D, ſed B C, menſurat totum A B, vel excedit ipſum: ſi multoties ſumatur, ergo & B D, menſurabit totum tempus G, vel excedit ipſum ſi multoties ſumatur. Et ſic oportet ꝙ totum tempus G ſit finitum, in quo pertranſit totam magnitudinem finitã: quia oportet ꝙ in æqualia ſecundũ numerũ diuidatur tẽpus, ſicut & magnitudo. Secundã rationẽ ponit ibi.

Demonſtratio prima per quã probatur, quòd, ſi magnitudo eſt finita, tempus eſt finitum: et ſumitur hæc demonſtratio ex proportione partis ad totum.

C.H Tempus infinitum. D.

C.H ps tpis infi. D

ARGV. *Præterea ſi non omnem magnitudinem, id quod mouetur in infinito tẽpore tranſit: ſed fieri poteſt, vt aliquam finito etiam in tempore tranſeat: ut A E partem: hæc aũt totam magnitudinem metietur, denią; æqualem in æquali tempore tranſit: tempus ipſum profectò finitum erit.*

Tex.c. 12. Amplius autem ſi non omnem magnitudinem in infinito tempore tranſibit, ſed cõtingit aliquam & infinito tempore tranſire, vt quæ eſt B E: hæc autem menſurabit totam, & æqualẽ in æquali tranſibit. Quare finitum erit & tempus.

Secũda ratio. Quæ talis eſt. Quãuis.n. detur ꝙ magnitudinẽ finitam, quæ eſt A B, pertranſeat aliquod mobile in tẽpore infinito, nõ tñ poteſt dari ꝙ omnẽ magnitudinẽ pertranſeat in tempore infinito: quia videmus ꝙ multæ magnitudines finitę tẽporibus finitis pertrãſeũtur. Sit igitur magnitudo finita, quæ eſt B C, quę trãſeatur tẽpore finito, ſed a c, cũ ſine finita menſurat A B, quæ eſt etiã finita. Sed idem mobile pertranſibit æqualẽ magnitudinẽ ei, quæ eſt B C, in æquali tẽpore finito, in quo ipſam pertranſibat, & ita quod accipiebãtur magnitudines æquales, B C, ad conſtituendam totam A B, tot tẽpora finita æqualia accipientur ad menſurationẽ vel conſtitutionẽ totius tẽporis: vnde ſequitur ꝙ totũ tẽpus ſit finitum. Differt aũt hæc ratio a prima: quia in prima ratione, B C ponebatur pars magnitudinis A B, hic autem B C ponitur quædam alia magnitudo ſeparata. Neceſsitatem autem huius ſecundæ rationis poſitæ oſtendit cum ſubdit.

ARGV. *Patet aũt non in tẽpore infinito partem A B, tranſire, ſi tempus altera ex parte finitum fuerit ſumptum. Nam, ſi*

A *in minorem partem hanc tranſit, tempus finitum eſſe, neceſſe eſt: cùm altera ex parte ſit temporis finis.*

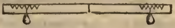
Quòd aũt non in infinito tẽpore trãſit quod eſt B C, manifeſtũ eſt, ſi accipiatĩ altera ex parte finitum tẽpus. Si.n. in minori pertranſit, hanc neceſſe eſt finitam eſſe, altero termino exiſtente.

Poſſet.n. aliquis contra primã rationẽ cauillando dicere, ꝙ ſicut totã magnitudinẽ A B, pertranſibit in tẽpore infinito, ita & quãlibet partẽ eius: & ſic partẽ B C, non pertranſibit tẽpore finito. Sed quia nõ poteſt dari, ꝙ quãlibet magnitudinẽ pertrãſeat tẽpore infinito, oportuit inducere ſecundã rationẽ ꝙ B K ſit quædã alia magnitudo, quã tẽpore finito pertranſeat. Et hoc eſt quod ſubdit, ꝙ manifeſtũ eſt ꝙ mobile non pertranſit magnitudinẽ quæ eſt B K, in infinito tẽpore, ſi accipiatur in altera finitũ tempus, id eſt ſi accipiatur aliqua alia magnitudo a prima, quæ dicatur B C. quã pertrãſibit tẽpore finito. Si.n. in minori tẽpore pertrãſit partem magnitudinis q̃ totum neceſſe eſt hanc magnitudinem, quæ eſt A K, finitam eſſe, altero termino exiſtente

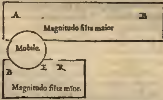
B finito. ſ. A B. quaſi dicat. Si tempus, in quo pertranſibit B K, eſt finitum, & minus tempore infinito, in quo pertranſibit A B, neceſſe eſt ꝙ B K, ſit minor q̃ A B, & ita ꝙ B K, ſit finita, cum A B finita ſit. Deinde cum dicit.

Demonſtratio ſecunda, per quam probatur idem quod ſupra. Et ſumitur ex proportione cuiuslibet finiti ad quodlibet finitum, ſumendo tempus infinitum, & magnitudinem finitam.

CTempus infinitum.

C pars tpis infini. D

C

Eadẽ ſane fuerit demonſtratio, et ſi longitudinẽ quidẽ infinitã finxerimus, tẽpus aũt ſumpſerimus cõtra, finitũ. ARGV.

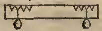
Eadem autem demonſtratio eſt, & ſi longitudo infinita ſit, tempus autem finitum. Tex.c. 12.

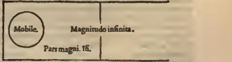
Ponit ꝙ eadẽ demõſtratio eſt ducẽs ad impoſſibile, ſi dicatur ꝙ longitudo ſit infinita, & tempus finitum. Quia accipietur aliquid longitudinis infinitæ, & quod erit finitum: ſicut accipiebatur aliquid temporis infiniti, quod eſt finitum. Deinde cum dicit.

D

Demonſtratio, probans idem quod ſupra, aſſumendo tempus finitum & magnitudinem infinitam.

Tempus finitum.

ARGY. *Patet igitur ex hiſce quæ diximus, neq; lineam, neq; ſuperficiem, neq; omnino quicquam continuum, indiuiduum eſſe. non ſolum propter id, quod nuper eſt dictum, ſed etiam quia fiet, vt indiuiduum diuidatur.* E

Manifeſtum igitur ex dictis eſt, ꝙ neq; linea, neq; planum, neq; omnino vllum cõtinuorum erit atomus: non ſolum propter id quod nunc dictum eſt, ſed quia accidit diuidi indiuiſibile.

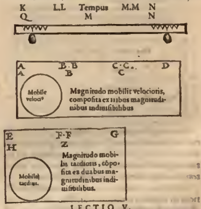
Probat ꝙ nullũ cõtinuũ eſt indiuiſibile. Et primo oſtendit quod incõueniẽs ſequitur ſi hoc ponatur. Secũdo ponit demonſtrationẽ ad illud inconueniẽs ducentẽ, ibi [Qm̃.n. in oĩ tempore.] Dicit ergo primo, manifeſtũ eſſe ex dictis, ꝙ neq; linea, neq; planũ .i. ſuperficies: neq; oĩno aliquod cõtinuũ, eſt atomus .i. indiuiſibile: tñ ꝓpter prædicta, quia videlicet, impoſsibile eſt aliquod cõtinuũ ex indiuiſibilibus cõponi, cũ tñ ex continuis poſsit cõponi cõtinuũ: tum etiã: quia ſequeretur, ꝙ indiuiſibile diuideretur. Secundo ibi. F

ARGY. *Nã, cũ omni in tẽpore, & id in quod eſt celerius, et id quod eſt tardius, moueatur: atq; id quod eſt celerius plus æquali in tempore ſpatij trãſeat, fieriq; poſſit ut duplũ ſexquialterã lõgitudinẽ trãſeat (eſſe nãq; poteſt celeritatis hæc ratio) ſexquialterã magnitudinẽ eodẽ in tẽpore trãſeat id quod celerius fertur. Atq; diuidanť magnitudines ambæ, ea quidẽ qua mobile celerius trãſit quæ eſt A D, in A B, B C, C D, tres indiuiduas partes cõtinuorũ. Ea vero; quã ipſum tardius trãſit, in E F, F G duas, & ipſas indiuiduas partes: igitur & tempus H M, in tres ſane partes indiuiduas diuidetur. In æquali nanq; tẽpore, magnitudinẽ trãſit æqualẽ. Diuidatur itaq; in H K, L M, indiuiſibiles partes. Rurſus cũ mobile tardius magnitudinẽ E F, F G, eodẽ in tẽpore tranſeat: diuidetur et tempus duas in partes æquales. Quod ſit indiuiduum diuidatur & id quod mouetur non in indiuiduo; ſed in maiore tempore partem indiuiduam tranſeat. Patet igitur nullam continui partem, parte carere.* G

Tex.cõ.22. Quoniã.n. in omni tẽpore velocius et tardius eſt: velocius aũt plus trãſit in æquali tẽpore, cõtingit aũt, & duplã & hemioliũ trãſire longitudinẽ (ſit.n. hęc ratio velocis.) Adducať igitur velocius ſm hemioliũ in eodẽ tẽpore, & diuidantur magnitudines, quæ quidem velocioris ſunt, A B, B C, C D, in tres atomos: quæ vero ſunt tardioris, in duos, in quibus ſunt E F, F G, itaq; & tẽpus diuidetur in tria atoma. Equale.n. in æquali tẽpore, tranſibit. Diuidatur igitur tẽpus in ea, quæ ſunt K L, L M, M N. Iterum aũt quoniã deductum eſt tardius per E F, F G, & tempus ſecabitur in gemina. H Diuidetur ergo atomum & impartibile. Non enim in atomo tranſit, ſed in pluri. Manifeſtum ergo eſt ꝙ nihil continuorum impartibile eſt.

Ponit demonſtrationẽ ad hoc inconueniens ducentẽ. in qua primo præſupponit quædã ſuperius manifeſtata: quorũ vnũ eſt, ꝙ in omni tẽpore cõtingat velocius & tardius moueri. Secundũ eſt ꝙ velocius plus pertrãſit de magnitudine in æquali tẽpore. Tertiũ eſt ꝙ contingit eſſe exceſſum velocitatis ad velocitatẽ, & lõgitudinis pertranſitæ ad longitudinẽ ſm diuerſas proportiones, puta ſm duplicẽ, q̃ eſt proportio duorum ad vnum: & ſecundũ hemiolium, quæ habet totũ & dimidiũ, quę alio nomine diciť ſexquialtera, vt proportio triũ ad duo: vel ſm quantãcunq; aliã proportionẽ. Ex his aũt ſuppoſitis ſic procedit. Sit hæc proportio velocis ad velox, vt inueniatur aliquid velocius altero ſm hemiolium, ideſt ſexquialterã proportionẽ, & ſit ita, ꝙ ve- E locius pertranſeat vnã magnitudinẽ, quę ſit A B C D, cõpoſitam ex tribus magnitudinibus indiuiſibilibus: quarũ vna ſit, A B, alia B C, tertia C D: in eodẽ aũt tẽpore oportet ꝙ tardius ſm prædictã proportionẽ pertranſeat magnitudinem cõpoſitã ex duabus indiuiſibilibus magnitudinibus, quæ ſit magnitudo. E F, F G, Et quia tẽp⁹ diuidi poteſt, ſicut etiã magnitudo: neceſſe eſt ꝙ tẽpus, in quo velocius ꝑtrãſit tres ĩdiuiſibiles magnitudines, diuidať in tria indiuiſibilia: q̃a oportet ꝙ æq̃le in ęq̃li tp̃e ꝑtrãſeat in K L, L M, M N. Sit ergo tẽpus diuiſum in K L, L M, M N tria indiuiſibilia. Sed q̃a tardius in eodẽ tẽpore moueť per E F, F G, quę ſunt duę magnitudines ĩdiuiſibiles, neceſſe eſt ꝙ tẽpus diuidať in duo media: & ſic ſequeť ꝙ indiuiſibile diuidať. oportebit.n. ꝙ tardius vnã magnitudinẽ indiuiſibilẽ pertrãſeat in vno indiuiſibili tẽpore & dimidio. non.n. poteſt dici, ꝙ vnã indiuiſibilẽ magnitudinẽ trãſeat in vno tp̃e indiuiſibili: quia ſic nõ prius moueretť veloci⁹ q̃ tardius. Ergo relinquiť ꝙ tardius ꝑtrãſeat indiuiſibilẽ magnitudinẽ in pluri q̃ in vno F indiuiſibili tẽpore: & in minori q̃ duobus, & ſic oportebit vnũ indiuiſibile tẽpus diuidi. Et eodẽ modo ſequiť, ꝙ indiuiſibilis magnitudo diuidať, ſi ponať ꝙ tardi⁹ moueať per tres indiuiſibiles magnitudines, in trib⁹ indiuiſibilib⁹ tẽporib⁹. veloci⁹.n. in vno indiuiſibili tẽpore mouebiť ꝑ plures q̃ per vnã indiuiſibilẽ magnitudinẽ: et per minus q̃ duas. Vnde manifeſtũ ſit, ꝙ nullũ cõtinuũ poteſt eſſe ĩdiuiſibile.

Demonſtratio, quòd nullum continuum eſt indiuiſibile.

LECTIO V.

Indiuiſibile Temporis, ipſum Nunc eſſe, in quo etiam nihil moueri & quieſcere dicitur: quodlibet item mobile diuiſibile eſſe demonſtratur.

ARGY. *At vero neceſſe eſt, & ipſum Nunc, quod per ſe primoq; non per aliud dicitur indiuiſibile eſſe, atq; omni in tempore tale ineſſe.* H

Tex.cõ.24. NEceſſe eſt autem, & ipſum Nunc, quod non ſecundum alterum, ſed per ſe & primum dictum, indiuiſibile eſſe & in omni tempore huiuſmodi eſſe.

Poſtq̃ oſtendit Philoſophus ꝙ nullũ cõtinuũ ex indiuiſibilibus cõponiť, neq; indiuiſibile eſſe: ex quibus apparet motũ eſſe diuiſibilẽ, hic determinat de diuiſione motus. Et primo pręmittit quædã neceſſaria ad motus diuiſionem. Secũdo de ipſa motus diuiſione determinat. ibi [Motus autem eſt diuiſibilis dupliciter] Te.35. Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ in ĩdiuiſibili tẽporis nõ cõtingit eſſe motũ neq; quietẽ, ſecũdo oſtendit ꝙ indiuiſibile nõ poteſt moueri, ibi [Quod mutať aũt omne.] Secũda.39. Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ indiuiſibile tẽporis eſt ipſum nũc, Secũdo ꝙ in nunc

in nūc nihil mouetꝰ aut quieſcit, ibi [Quod aũt nihil in ipſo nunc mouetꝰ] Circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo ponit ea, ex quibꝰ probari poteſt propoſitũ,
Secũda. 19. Infra. Te. 26. ibi [Eſt.n.aliquid vltimũ eius.] Tertio ꝓponit id quod ad hæc conſequitꝰ. ibi [Neceſſe igi.] Circa primũ conſyderandũ eſt, ꝙ aliquid dicitꝰ nunc ſm alterũ, & nõ ſm ſeipſum: ſicut dicimus nũc agi, quod in toto pręſenti die agitꝰ: tñ totus dies pręſens nõ dr̃ præſens ſm ſeipſum, ſed ſm aliquid ſui. Manifeſtũ eſt.n.ꝙ totiꝰ diei aliqua pars pręterijt, & aliqua futura eſt. quod aũt pręterijt. vel futurum eſt, non eſt nunc. ſic ergo patet ꝙ totus dies præſens, nõ eſt nũc primo & per ſe, ſed per aliquid ſui & ſimiliter nec hora, nec quodcunqꝫ aliud tempus. Dicit ergo, ꝙ id, quod dicitur nunc primo et per ſe & non ſm alterum, ex neceſſitate eſt indiuiſibile: & iterum ex neceſſitate eſt in omni tempore. Secundo ibi.

ARGV. *Eſt.n. extremum tranſacti temporis quiddam, citra quod nihil futuri tẽporis eſt: & inſuper cõſequentis, vltra quod nihil trãſacti tẽporis eſt: quod quidẽ utrorumq; temporũ finem diximus eſſe. Hoc igitur ſi tale per ſe, idemq; demonſtrabimus eſſe, patebit etiam, & indiuiſibile eſſe.*

Te. cõ. 25. Eſt.n.aliquid vltimũ eius quod factũ eſt, cuius ſuper hoc, nihil futuri eſt: & iterũ futuri eſt, cuius ſuꝑ hoc nihil eſt illius quod factũ eſt: qđ
Te. cõ. 25. vtiqꝫ diximus vtrorũqꝫ eſſe terminũ. Hoc aũt ſi demonſtretur, qm̃ hoc huiuſmodi eſt per ſe, & ipſum, ſimul manifeſtum erit ꝙ indiuiſibile eſt.

Probat propoſitũ. Manifeſtũ eſt.n.ꝙ cuiuslibet cõtinui finiti eſt accipere aliquod vltimũ, extra quod nihil eſt eiꝰ. cuius eſt vltimũ: ſicut nihil lineę eſt extra punctũ, quod terminat lineã. Tẽpus aũt præteritũ eſt quoddã cõtinuũ finitũ ad præſens: eſt ergo accipere aliquod vltimũ eius, quod factum eſt.i. præteriti: extra quod nihil eſt ꝑteriti: & infra quod nihil eſt futuri. Et ſimiliter erit accipere aliquod vltimũ futuri infra quod nihil eſt præteriti: & illud vltimũ eſt terminus vtriuſqꝫ, ſ. præteriti & futuri: quia cũ totũ tẽpus ſit cõtinuũ, oportet ꝙ pręteritũ & futurũ ad vnũ terminũ copulentur. Si igitur de aliquo demõſtretur ꝙ ipſum ſit tale ꝑ ſeipſum: quod eſt eſſe nũc per ſeipſum & nõ ꝑ aliquid ſui, ſimul cũ hoc manifeſtũ erit ꝙ ſit ĩdiuiſibile. Tertio ibi.

ARGV. *Neceſſe eſt itaq; idem nunc ipſum eſſe, quod finis utrorumq; temporum eſt.*

Te. cõ. 26. Neceſſe eſt igitur idẽ eſſe ipſum Nunc, quod vtriſqꝫ temporibus vltimum eſt.

Oſtendit quoddã conſequens ad præmiſſa. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit, ſuppoſito ꝙ nũc ſit indiuiſibile, ꝙ oporteat idẽ, nunc eſſe, quod eſt terminus præteriti & terminus futuri. Secundo oſtẽdit ꝙ econuerſo, ſi eſt idẽ vtrũqꝫ nunc oportet ꝙ nũc ſit indiuiſibile. ibi [At vero ſi idẽ eſt.]
Te. 29. Circa primum duo facit. Primo concludit ex dictis, ꝙ neceſſe eſt eſſe idem nunc, quod eſt vltimum vtriuſqꝫ temporis, ſcilicet præteriti & futuri. Secundo ibi.

ARGV. *Nam, ſi ſit aliud atq; aliud deinceps alterum quidem ad alterum ſane non erit propterea quod continuũ non ex indiuiſibilibus conſtat, ſi uero ſit ſeorſum utrũq;, inter ea medium tempus erit. Omne nanq; continuũ tale eſt, vt inter fines aliquid ſit vniuocũ. At ſi tempus ſit illud, diuiſibile erit vt patet. Demonſtratum eſt enim omne tempus diuiſibile eſſe quare ſit, vt nunc ipſum diuiſibile ſit.*

Si.n.alterũ eſt cõſequẽter non erit alterũ alteri, propter id, quod nõ eſt cõtinuũ ex impartibilibus, ſi aũt ſeorſum eſt vtrũqꝫ, iter ea erit tẽpus. Omne.n.cõtinuũ huiuſmodi eſt, vt aliqđ ſit vniuocũ inter terminos. At vero, ſi tẽpus mediũ eſt diuiſibile erit. omne enim tempus oſtenſum eſt, ꝙ diuiſibile ſit. quare diuiſibile eſt ipſum nunc.

A Probat tali ratione. Si eſt alterũ nũc, quod eſt principiũ futuri, & alterũ, quod eſt finis præteriti, oportet ꝙ hæc duo nunc, vel ſint conſequenter ad inuicẽ, ita ꝙ immediate ſibi ſuccedãt: vel oportet ꝙ vnum ſit ſeorſum ab altero, diſtans ab eo. Sed non poteſt dici ꝙ vnũ cõſequenter ſe habeat ad alterũ: quia ſic ſequeretur tẽpus cõponi ex nunc aggregatis, quod non poteſt eſſe, propter id quod nullũ cõtinuum componitur ex impartibilibus, vt ſupra oſtenſum eſt. Nec etiam dici poteſt, ꝙ vnum nunc ſit ſeorſum ab altero diſtãs ab eo: quia tunc oporteret ꝙ inter illa duo nunc eſſet tẽpus mediũ. Hæc eſt.n. natura omnis continui, ꝙ inter quęlibet duo indiuiſibilia ſit continuũ mediũ, ſicut inter quælibet duo puncta, linea. Quòd autẽ hoc ſit impoſſibile oſtendit dupliciter. primo. Quia ſi aliquod eſſet tẽpus mediũ inter prædicta duo nunc, ſequeretꝰ ꝙ aliquod vniuocum eiuſdẽ generis eſſet mediũ inter duos terminos, quod eſt impoſſe. Non.n.eſt poſſe ꝙ inter extrema duarũ linearum ſe tangentium, vel conſequenter ſe habentiũ, ſit aliqua linea media.
B hoc.n.eſſet contra rationẽ eius, quod eſt conſequẽter. quia cõſequenter ſunt, vt ſupra dictum eſt: quorum nihil eſt medium proximi generis. & ſic, cum tẽpus futurum cõſequẽter ſe habeat ad ꝑteritum, impoſſibile eſt quòd inter terminum futuri, & terminum pręteriti cadat aliquod tẽpus medium. Alio modo oſtendit idem ſic. Quicquid eſt medium inter præteritum & futurum, dicitur nunc: ſi igitur tẽpus aliquod ſit medium inter extrema tẽporis præteriti & futuri: ſequitur quòd totum, illud dicatur nunc. ſed omne tẽpus eſt diuiſibile, vt oſtenſum eſt: ergo ſequetꝰ quòd ipſum nunc ſit diuiſibile. Et quamuis ſupra poſuerit principia, ex quibus probari poteſt quòd nunc ſit indiuiſibile, quia tamen concluſionem non deduxerat ex principijs, hic conſequenter oſtendit quòd nunc ſit indiuiſibile ibi.

Quòd, ſi ſit diuiſibile, erit aliquid præteriti in futuro, & futuri etiam in tranſacto. Id enim quo diuidetur præteritum tempus, & conſequens terminabit. ARGV.

C Si autem diuiſiblie eſt ipſum nũc, erit aliquid quod factum eſt in futuro, & futuri in eo quod factum eſt. Secundũ quod enim diuidetur hoc, determinat præteritum & futurum tempus.

Et hoc triplici ratione. Quarum prima eſt, qa, ſi nunc ſit diuiſibile. ſequetꝰ quòd aliquid de pręterito ſit in futuro, & aliquid futuri ſit in ꝑterito. Cum.n. nunc ſit extremum pręteriti, & extremum futuri: omne autẽ extremum in eo cuius eſt extremum, ſicut punctum in linea: neceſſe eſt quòd totum nunc & ſit in tẽpore præterito, vt finis, & in tẽpore futuro, vt principium. Sed, ſi nunc diuidatꝰ. oportet quòd illa diuiſio determinet præteritum & futurum, omnis.n. diuiſio in tp̃e facta, diſtinguit ꝑteritum & futurum, cũ oſum partium tẽporis vna comparetur ad aliã, vt præteritum ad futurum: ſequetꝰ ergo, quòd ipſius nunc aliquid ſit præteritum, & aliquid futurum, & ita, cum nunc ſic in præterito & in futuro, ſequetꝰ quòd aliquid futuri ſit in pręterito Prima ratio.
D & aliqđ præteriti ſit in futuro. Secundã rationẽ ponit ibi.

Præterea, nec ipſum nũc per ſe, ſed per aliud erit. Diuiſio enim non eſt ipſius, quod eſt per ſe. ARGV.

Simul aũt, & non per ſe erit hoc nũc, ſed ſm alterũ. diuiſio.n. non eſt per ſe ipſius, quod eſt. Te. cõ. 27.

Quia ſi nũc ſit diuiſibile. nõ erit nũc ſm ſeipſum, ſed ſm alterum: nullum.n. diuiſibile eſt ſua diuiſio. qua diuiditur: ipſa autẽ diuiſio tẽporis eſt nunc. Nihil.n. aliud eſt diuiſio cõtinui, ꝗ̃ terminus cõmunis duabus partibus: hoc autem intelligimus per nunc, quod eſt terminus cõmunis ꝑteriti & futuri. Sic ergo manifeſtum eſt, ꝙ id quod eſt diuiſibile, nõ poteſt eſſe nunc ſm ſeipſum. Tertiã rationẽ ponit ibi. Secũda rõ.

Et inſuper ipſius nunc aliud tranſactum, aliud conſequens erit, & non ſemper idẽ, aut præteritum, aut futurũ neq; nunc idẽ. multis eſt enim diuiſionibus, diuiſibile tem ARGV.

pus. Quod ſi hæc ipſi nunc ineſſe non poſſunt, ipſum pro- E
fectò nunc quod eſt vtroq; in tẽpore: idem eſſe neceſſe eſt.

Adhuc aũt, ipſius nũc hoc quidẽ actum erit, illud autem futurũ, & non ſemper idem factum eſt, & futurum. Neq; itaq; ipſum nunc, idem eſt ſimul. multipliciter enim diuiſibile eſt tempus.

tex. 28. Quare ſi hæc impoſſibile eſt ineſſe ipſi nunc, neceſſe eſt idem eſſe ei quod in vtroq; nunc eſt.

Tertia ratio. Quæ talis eſt. Semper facta diuiſione tẽporis, vna pars eſt p̃terita, & alia futura. Si igit̃ & nũc diuidat̃, oportet ꝙ aliquid eius ſit præteritum & aliqd futurum. ſed non idẽ ſibi ipſi, quaſi totum ſimul exiſtẽs, quod eſt contra rationẽ eius quod dicitur nunc. Cum. n. dicimus nũc intelligimus ſimul in præſenti eſſe. Sed oportebit multã diuerſitatẽ eſſe in nũc & ſucceſſionem, ſicut & in tẽpore, quod multipliciter eſt diuiſibile. Sic ergo oſtẽſo ꝙ nunc ſit diuiſibile, quod erat conſequens ad hoc quod dicebatur non eſſe idẽ nunc, F quod eſt extremum præteriti & futuri, & deſtructo conſequente concludit deſtructionem antecedentis. Et hoc eſt quod dicit ꝙ, ſi hoc eſt impoſsibile ineſſe ipſi nunc, ſ. ꝙ ſit diuiſibile, neceſſe eſt dicere, ꝙ idem ſit nunc, quod eſt extremum vtriuſq; temporis. Deinde cum dicit.

ARGV. *At vero ſi ſit idem, patet & indiuiſibile eſſe Nam, ſi diuiſibile ſit ea rurſus euenĩẽt, quæ antea accidebant. Eſſe igitur in tempore indiuiſibile quid, quod ipſum nunc dicimus eſſe, ex hiſce, quæ diximus, perſpicuum iam euaſit.*

tex. 29. At vero ſi idem eſt, manifeſtum ꝙ & indiuiſibile. Si. n. diuiſibile eſt, iterum contingent eadẽ, quæ & prius. Quòd igitur ſit aliquid in tempore indiuiſibile, quod dicimus eſſe ipſum Nunc, manifeſtum eſt ex his, quæ dicta ſunt.

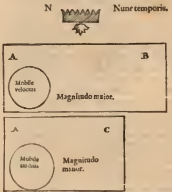
Oſtẽdit ꝙ cõtrario, ſi idẽ eſt nunc præteriti & futuri, neceſſe eſt ꝙ nũc ſit indiuiſibile: quia ſi eſſet diuiſibile, ſequerentur oĩa prædicta inconuenientia. Et ſic ea quo non poteſt dici ꝙ nunc ſit diuiſibile, quaſi exiſtẽte altero nunc præteriti et altero nũc futuri: nec etiã eſt diuiſibile ſi ponat̃ idẽ, cõcludi manifeſtũ eſſe ex dictis, ꝙ neceſſe eſt in tẽpore eſſe aliquid indiuiſibile, quod dicit̃ nunc. Deinde cum dicit. G

ARGV. *Atqui nihil in ipſo nunc moueri ex hiſce patebit, quæ deinceps dicemus. Nam, ſi quippiã in ipſo moueri poſsit. fiet ut celerius in ipſo, ac tardius moueatur. Sit itaq; nunc ipſum* N. *atque in ipſo celerius mobile longitudinẽ tranſeat* A *a literis deſignatam. Igitur mobile tardius minorem in eodem longitudinem pertranſibit. Deſignetur & ipſa, & ſit.* A G. *Quoniam autẽ mobile tardius in toto nunc ipſo longitudinem* A G. *pertranſiuit, celerius mobile per eandem in minore ſanè mouebitur. Quare ipſum nunc diuidetur: at erat indiuiſibile: fieri ergo non poteſt, vt quicquã* H *in ipſo nunc moueatur.*

Quod aũt nihil in ipſo Nũc mouetur, ex his manifeſtũ eſt. ſi nãq; eſt, cõtingit & velocius moueri in ipſo nunc, & tardius. Sit igit̃ ipſum nũc in quo N, moueatur aũt velocius, in ipſo per A B. Ergo tardius in ipſo per minorẽ quã ſit A a, mouebitur, vt per A G. Quoniam aũt tardius in toto ipſo nunc mouebat̃ per A G, velocius in minori q̃ hoc mouebit̃. quare diuidet̃ ipſum nunc: ſed erat indiuiſibile: nõ ergo eſt moueri in ipſo nũc.

Oſtendit ꝙ in nunc nõ poteſt eſſe nec motus, nec quies.
tex. 30. Et primo oſtendit de motu, Secũdo de quiete. ibi [At vero neq; quies eſſe.] Dicit ergo primo manifeſtum eſſe ex ĥs, quę ſequunt̃, ꝙ in nunc nihil poſsit moueri, quia ſi aliquid E poteſt moueri in nunc, continget in nunc moueri duo mobilia, quorũ vnum ſit velocius, & aliud tardius. Sit ergo ipſum nũc. N, & aliquod corpus velocius moueatur in N, per A B magnitudinem. ſed tardius in æquali minus mouetur: ergo tardius in hoc inſtanti mouetur per minorem magnitudinem, quæ eſt A G, Sed velocius idem ſpatium pertrãſit in minori q̃ tardius. quia ergo corpus tardius mouebatur p̃ A G magnitudinem in toto ipſo nũc ſequitur ꝙ velocius moueatur per eandem magnitudinem in minori q̃ nunc, ergo nunc diuiditur. Sed oſtẽſum eſt ꝙ nunc eſt diuiſibile: ergo non poteſt aliquid moueri in nunc. Secundo ibi.

Demonſtratio oſtendens quòd in ipſo Nunc motus eſſe non poteſt.

At uero nec in eodem quicquã quieſcere poteſt: Quieſcere enim id dicebamus, quod eſt aptum vt moueatur & non mouetur tunc cum aptum eſt moueri, & vbi, & quemadmodum moueri eſt aptum quare, cum in ipſo nũc nihil ſit aptum moueri, patet nihil etiam in eodem quieſcere aptum eſſe. ARGV.

At vero neq; quieſcere. quieſcere enim diximus aptum natum moueri, quod non mouetur quando aptum natum eſt, & quo, & ſic. Quare quoniam in ipſo nunc nihil aptũ natum eſt moueri, manifeſtum, quia neq; quieſcere. tex. 31.

Oſtendit idẽ de quiete trib⁹ rationibus. Quarum prima talis eſt. Dictum eſt. n. in quinto ꝙ illud quieſcit, quod eſt aptum natum moueri, & non mouet̃ qñ aptum natum eſt H moueri, & ſm illã partẽ qua natum eſt moueri: vel eo modo, quo natum eſt moueri. Si. n. aliquid caret eo, quod non eſt natum habere, vt lapis viſu: aut eo tẽpore, qñ nõ eſt natum habere, vt canis ante nonum diẽ, aut in ea parte, qua nõ natum eſt habere ſicut in pede vel in manu: aut eo modo, quo nõ natũ eſt habere, vt ſi homo nõ videat ita acute vt aquila nõ propter hoc dicit̃ eſſe priuatũ viſu: quies aũt eſt priuatio motus, vnde nihil quieſcit niſi quod eſt aptum natum moueri, & qñ, & ſicut natũ eſt moueri. ſed oſtẽſum eſt ꝙ nihil aptũ natũ eſt moueri in ipſo nunc, ergo manifeſtũ eſt ꝙ nihil quieſcit in nunc. Secũdã rationẽ ponit ibi.

Prima ratio.

Nota de priuatiue oppoſitis modos.

Præterea, ſi nunc ipſum in vtriſq; temporibus idẽ eſt, fieriq; poteſt, vt in horum temporum alter e toto quippiã moueatur: in altero toto quieſcat: atq; id quod toto in tempore mouetur, in quouis ipſius mouebitur, in quo ipſum moueri poteſt: & id, quod quieſcit ſimili modo quieſcet, ARGV.

fiet

fiet profectò ut idem moueatur ſimul, atq; quieſcat ipſum enim nunc ultimum utrorunq; temporum eſt.

Te.cõ.31. Amplius ſi idem quidem nūc in vtriſq; tēporibus eſt. contingit aūt hoc quidē moueri, illud aūt quieſcere per totū. quod aūt mouetur in tēpe toto, in quolibet mouebit hoc, ſm quod aptum natū eſt moueri, & quieſcens ſimiliter quieſcet: cōtingit idē ſimul quieſcere & moueri. Idem.n. vltimum temporum vtrorūq;, ipſum nunc eſt.

Secũda ratio Quę talis eſt. Illud, quod mouetur in toto aliquo tempore, mouetur in quolibet illius temporis, in quo natū eſt moueri: & ſimiliter quod quieſcit in aliquo toto tēpore, quieſcit in quolibet illius temporis in quo natum eſt quieſcere. Sed idem nunc eſt in duobus tēporibus, in quorū vno toto quieſcit, & in altero toto mouetur, ſicut apparet in eo, quod poſt quietem mouetur, & poſt motum quieſcit. Si igitur in nūc aliquid natum eſt quieſcere & moueri, ſequeretur q aliquid ſimul quieſceret & moueret, quod eſt impoſsibile. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Inſuper id quieſcere dicimus, quod ſimiliter ſe habet, & ipſum, & partes nunc atq; prius: at in ipſo nunc nō eſt prius (ut patet): quare nō fit, ut in ipſo quicquā quieſcat. Quæ cùm ita ſint: neceſſe eſt, & id quod mouetur, & id quod quieſcit, in tempore moueatur atq; quieſcat.*

Tex.cõ.32. Amplius autē, quieſcere quidem dicimus id, quod ſimiliter ſe habet et ipſum et partes, & nūc prius: in ipſo nunc autem non eſt prius: quare neq; quieſcere. Neceſſe eſt ergo, et moueri quod mouetur, in tempore, & quieſcere, quieſcens.

Tertia ratio. Quæ talis eſt. Illud dicimus quieſcere, quod ſe habet ſimiliter, & nunc & prius, & ſm ſe totum, & ſm partes ſuas. Ex hoc.n. dicitur aliquid moueri, quod nunc & prius diſsimiliter ſe habet, vel ſm locū, vel ſm quãtitatē, vel ſm qualitatē. Sed in ipſo nunc non eſt aliquid prius quia: ſic nunc eſſet diuiſibile (quia li prius, pertinet ad præteritum) ergo non contingit in nunc quieſcere. Ex hoc aūt vlterius cōcludit, q neceſſe eſt omne quod mouetur, & omne quod quieſcit, moueri & quieſcere in tempore. Deinde cum dicit.

ARGV. *Omne aūt quod mutatur diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Nā cū è quodam in quoddam ſit omnis mutatio, cum eſt quidem in eo in quod eſt mutatum, non ulterius, ut patet, mutatur: cùm vero eſt in eo, ex quo eſt mutatio, et ipſum & omnes partes nondum mutãtur. Quod.n. eodem modo ſe habet, & ipſum & partes, id nō mutatur. Neceſſe eſt igit ipſum partim in hoc, partim in altero eſſe. neq;.n. in vtroque, neq; in neutro eſſe poteſt. Dico aūt in quod mutatur primū mutatione, ut fuſcum cum ex albo mutatur, nō in nigrū. Non.n. id, quod mutat in vtrouis extremorū eſſe, neceſſe eſt. Patet igitur, oē quod mutatur, diuiſibile eſſe.*

Quod aūt mutatur omne, neceſſe eſt diuiſibile eſſe. Quoniā.n. ex quodā in quiddam omnis mutatio eſt: & cū quidem ſit in hoc, in quod mutatum eſt, non amplius mutatur: cū aūt eſt in eo ex quo mutatum eſt, & ipſum & partes oēs non mutantur. quod.n. ſimiliter ſe habet & ipſum & partes omnes nō mutatur: neceſſe igitur eſt quidem aliquid in hoc eſſe, aliud vero in altero mutantis. non.n. in vtriſq;, neq; in neutro poſſe eſt totum eſſe. Dico aūt in quod mutatur primum ſecundum mutationem, vt ex albo in fuſcū, non in nigrum. non.n. neceſſe eſt, quod mutatur in quocunq; eſſe vltimorum. Manifeſtum igitur eſt q omne, quod mutatur, erit diuiſibile.

Oſtendit q omne quod mouetur eſt diuiſibile tali ratione. Omnis mutatio eſt ea quodam in quiddam: ſed qñ aliquid eſt in termino ad quē mutatur, vlterius nō mutatur, ſed iam mutatum eſt. non.n. ſimul aliquid mouetur, & mutatum eſt, vt ſupra dictum eſt: qñ vero aliquid eſt in termino ex quo mutatur, ſm ſe totum & ſm omnes partes ſuas, tunc nō mutatur. dictum eſt.n. q illud, quod ſimiliter ſe habet, & ipſum, et omnes partes eius, non mutatur, ſed magis quieſcit. Addit aūt [& oēs partes] quia, cum aliquid incipit mutari, non ſimul totum egreditur de loco, quem prius occupabat, ſed pars poſt partem. Neq; iterum poteſt dici q ſit in vtroq; termino ſm ſe totum, & ſm partes ſuas dum mouetur: ſic.n. aliquid eſſet ſimul in duobus locis. Neq; iterum poteſt dici q in neutro terminorum ſit. loquimur.n. nunc de proximo termino, in quem mutatur, & nō de vltimo extremo. Sicut, ſi ex albo aliquid mutet in nigrum, nigrum eſt vltimum extremum, fuſcum vero eſt proximū. Et ſimiliter, ſi ſit vna linea diuiſa in tres partes æquales, ſ. linea A B C D, manifeſtū eſt, q mobile in principio motus eſt in parte A B, ſicut in loco ſibi æquali. continget tñ in aliqua parte ſui motus non eſſe, neq; in A B, neq; in C D. qñq;.n. eſt totum in B C. Cum ergo dr̃ q illud, quod mutatur, quando mutatur non poteſt in neutro eſſe, accipitur non extremus terminus, ſed proximus. Relinquitur ergo q omne, quod mutatur, dum mutatur, ſm aliquid ſui eſt in vno, & ſm aliquid ſui eſt in altero. ſicut, cū aliquid mutatur de A B in B C in ipſo moueri, pars quæ ægreditur de loco A B, ingreditur locum B C. Et quod mouetur de albo in nigrum, pars, quæ deſinit eſſe alba fit fuſca vel pallida. Sic igitur manifeſtum eſt q omne, quod mutatur, cū ſit partim in vno & partim in altero, eſt diuiſibile. Sciendum eſt aūt q Cōmentator in hoc loco mouet dubitationem de hoc, q, ſi Ariſt. non intendit hic demonſtrare q mobile ſit diuiſibile, niſi de mobili quod mouet motu, quē dixit eſſe in ſolis tribus generibus. ſ. quantitate, qualitate, & vbi demōſtratio ſua nō erit vniuerſalis ſed particularis: quia etiā quod mutat ſm ſubſtantiā diuiſibile inuenitur. Vnde videt q intelligat de eo, quod, tranſmutatur ſm quācunq; trāſmutationē, vt includatur generatio et corruptio in ſubſtantia. Et hoc etiam ex ipſis verbis eius apparet. non.n. dicit quod mouetur, ſed quod mutatur. Sed tunc videt ſua demōſtratio nō valere. quia aliquæ tranſmutationes ſunt indiuiſibiles, ſicut ipſa generatio ſubſtãtialis & corruptio, quæ nō ſunt in tpe: & in hmōi trāſmutationib[9] nō eſt verū, q illud, quod mutat, ſit partim in vno, partim in alio. non.n. cum ignis generat, partim eſt ignis, partim nō ignis. Et inducit ad hoc plures ſolutiones, quarū vna eſt Alex. dicētis q nulla trāſmutatio eſt indiuiſibilis, aut in nō tpe. Sed hoc reprobatur, quia p hoc deſtruitur quoddā probabile & famoſum apud Ariſt. et oēs pipateticos. ſ. q aliquę trāſmutationes ſint in nō tpe, vt illuminatio, & alia huiuſmodi. Inducit etiā ſolutionem Themiſtij dicentis, q etſi ſit aliqua trāſmutatio in non tpe, tñ, hoc latet, & Ariſt. vtit eo, quod eſt manifeſtū. ſ. q tranſmutatio ſit in tēpore. Et hoc reprobat. quia eodē modo ſe hēt de diuiſione mutationis & mutabilis. Et adhuc videtur latēn[9] diuiſibilitas mobilis q̃ mutationis. Vnde demōſtratio Ariſt. non eſſet efficax, quia poſſet aliquis, dicere, q licet ea, quæ mutantur mutationibus maxime diuiſibilibus, ſint diuiſibilia, ſunt tñ aliqua mutabilia latentia, quæ ſunt indiuiſibilia. Ponit etiā ſolutionē Auēpace dicētis, q hic nō agit de diuiſione mutabilis ſm quantitatē, ſed de diuiſione mutabilis ſm q ſubiectū diuiditur p accidētia contraria, de quorum vno mutatur in alterū. Et addit poſtea ſuā ſolutionē, q illæ mutationes, quæ dñt fieri in non tēpore, ſunt termini quorundā motuum indiuiſibiliū. Accidit ergo aliquid trāſmutari in nō tēpore, inquãtum, ſ. quilibet mot[9] terminat in inſtāti. Et qa illud quod eſt per accñs, p̃termittit in demōſtrationibus, ideo illo Ariſt. in hac demōſtratione vtit, ac ſi omnis mutatio ſit diuiſibilis & in tpe.

Dubium. An mobile quocũq; modo, ac mutatione, diuiſibile cõcludat ex Ariſt. verbis.

Sententia The.

Sol. Auemp.

Sol. Auer.

Sed,

Sed,ſi qs recte cōſideret,hæc obiectin non eſt ad ꝓpoſitū. Non enim Ariſt.in ſua demonſtratione vtitur quaſi principio,ꝙ omnis ſit mutatio diuiſibilis, cum magis econuerſo,ex diuiſionem mobilis procedat ad diuiſionem mutationis,vt infra patebit,& ſicut ipſe poſt dicet, diuiſibilitas per prius eſt in mobili, q̄ in motu vel mutatione. Sed vtitur principijs per ſe notis, quę neceſſe eſt concedere in quacunque mutatione,ſ.ꝙ illud quod mutatur,qn̄ eſt ſm totum et partes in terminn á qun mutatur, nondum mutatur ſm illam mutationem:et ꝙ,qn̄ eſt in termino ad quem,non mutatur,ſed mutatum eſt:& ꝙ non poteſt eſſe nec in vtroq; totum, nec in neutro,ſicut expoſitum eſt.Vnde ex neceſsitate ſequitur, ꝙ in qualibet mutatione illud quod mutatur,dū mutatur,ſit partim in vno termino, & partim in alio. Sed hoc diuerſimode inuenitur in diuerſis mutationibus.In illis enim mutationibus, inter quarum extrema eſt aliquod medium, contingit ꝙ id,quod mutatur,dū mutaẗ, partim ſit in vnn extremo, & partim in alio ſm ipſa extrema.In illis vero,inter quarum terminos non eſt aliud medium,id, quod mutaẗ non eſt ſm diuerſas partes ſuas ī diuerſis extremis ſm ipſa extrema,ſed ſm aliquid ei adiunctū.ſicut,cum materia mutaẗ de priuatione ad formam ignis, dum eſt in ipſn mutari,eſt quidem ſub priuatione ſm ſeipſam, ſed partim eſt ſub forma ignis non ſecūdū ſeipſam, ſed ſm aliquid ei adiunctū, ſ.ſecundū diſpoſitionē propriā ignis, quā partim recipit anteq̄ formā ignis habeat. Vnde infra probabit Ariſt.ꝙ ēt generatio & corruptin ſunt diuiſibiles:quia, quod generatur, prius generabaẗ:& quod corrūpitur prius corrumpebaẗ. Et forte hoc modn intellexit Alex.ꝙ omnis tranſmutatin eſt diuiſibilis.ſ. vel ſm ſeipſam,vel ſecundum motum ei adiūctum.Sic etiam intellexit Themiſtius, ꝙ Ariſt.aſſumpſit id quod erat manifeſtū:et pretermiſit id quod erat latēs:quia nondum erat locus tractandi de diuiſibilitate vel indiuiſibilitate mutationum, ſed hoc reſeruaẗ in poſterum. In omnibus tamen vel diuiſibilibus vel indiuiſibilibus ſaluatur quod Ariſt.hic dicit:quia etiā quæ dicuntur indiuiſibiles mutationes,ſunt quodammodo diuiſibiles non ſecūdum propria ſua extrema, ſed per ea quæ eis adiunguntur. Et hoc eſt quod Auer. voluit, ꝙ hoc eſt per accidēs:aliquas mutationes eſſe in non tempore. Eſt etiā hic alia dubitatio. Non enim videtur hoc verum in motu alterationis,ꝙ id quod alterâtur,partim ſit in vno termino & partim in altero dū alteratur. Non enim ſic procedit motus alterationis, ꝙ prius vna pars alteretur, & poſtea altera:ſed totum prius eſt minus calidum,& poſtea magis calidum.Vnde etiā Ariſt.in lib.de Senſu & Senſato dicit,ꝙ nō ſimiliter ſe habet in alteratione ſicut in latione. lationes nāque rationabiliter mediū prius attingūt. Quæcunq; vero alterantur non adhuc ſimiliter. Contingit enim ſimul âlterari: & non dimidium prius velut aquam omnem ſimul coagulari.

Eſt autem ad hoc dicendum ꝙ Ariſto. in hoc Sexto libro agit de motu ſecundum ꝙ eſt continuus. Continuitas autem primo & per ſe & proprie inuenitur in motu locali tantum, qui ſolum poteſt eſſe continuus & regularis, vt oſtendetur in octaun. Et ideo demonſtrationes in hoc libro poſitæ pertinēt quidem ad motum localem perfecte, ad alios autem motus non totaliter, ſed ſecundum ꝙ aliquid continuitatis & regularitatis participant. Sic ergo dicendum eſt,ꝙ mobile ſecundum locum,ſemper prius ſubintrat locum, in quem tendit ſm partem q̄ ſecundum totum:in alteratione autē eſt quidem vt ſic,eſt autem vt non. Manifeſtum eſt enim ꝙ omnis alteratin fit ꝑ virtutē agētis quod alterat, cuius virtus quanto fuerit maior, tanto maius corpus alterare poteſt.quia igitur alterans eſt finitæ virtutis, vſq; ad determinatam quātitatem corpus alterabile ſubditur eius virtuti, et ſimul recipit:impreſsionem agentis,vnde ſimul alteratur totum, non pars poſt partem. Sed illud alteratum iterum alterat aliquid aliud ſibi cōiunctū: eſt tamen minoris efficacię in agendn, & ſic inde quouſq; deficiat virtus alteratiua. ſicut ignis calefacit vnam partē aeris ſtatim,& illa calefacta calefacit aliam, & ſic pars poſt partē alteraẗ.Vnde & Ariſt.in libro de Sēſu & ſen.poſt verba ꝑmiſſa ſubiungit [Attamē ſi multum fuerit quod calefiat aut coagulatur, habitū ab habito patitur. Primū autē ab ipſn faciente tranſmutari neceſſe eſt,& ſimul alterari,& ſubito.] Veruntamē & in hoc ipſn, quod ſimul alteratur, eſt quandam ſucceſsionem conſyderare. quia, cū alteratin fiat per contactum alterantis,partes alterati quanto magis appropinquant ad corpus alterans, perfectius a principio recipiunt impreſsionem alterantis: & ſic ſucceſsiue ſecundum ordinem partium ad perfectam alterationem peruenitur, & maxime quando in corpore alterabili eſt aliquid contra reſiſtens alteranti. Sic ergo id,quod concludit(ꝙ videlicet id, ꝙ mutatur, dum mutatur partium eſt in termino a quo,& partim in terminn ad quē: quaſi vna pars prius perueniat ad terminum ad quem q̄ alia) ſimpliciter & abſolute verum eſt in motu locali: in motu autem alteratinnis aliqualiter,(vt dictum eſt.) Quidā vero econuerſo dixerūt,ꝙ hoc,quod hic dicitur,magis habet veritatem in motu alterationis,q̄ in motu locali. Dicunt enim ꝙ hoc, quod dicitur,ꝙ id quod mutatur partim eſt in terminn a quo,& partim in terminn ad quem, non ſic eſt intelligendum, ꝙ vna pars eius quod mouetur ſit in vnn termino, & alia in alio,ſed eſt referēdum ad partes terminorū:quia.ſ.id quod mouetur partem habet de terminn a quo, & partem de termino ad quem,ſicut illud quod mouetur de albedine in nigredinem, primo non habet perfecte albedinē,nec perfecte nigredinem,ſed aliquid participat imperfecte de vtroq;.In motu aūt locali hoc non videtur verum, niſi ſm id quod mouetur,dū eſt in medio duorum terminorum, quodammodo aliquid participat de vtroq; extremo. ſicut, ſi terra moueatur ad locum ignis, dum eſt in loco aeris in ſuo moueri partem habet vtriuſq; termini,inquantum.ſ.locus aeris & eſt ſurſum reſpectu loci terræ,& deorſum reſpectu loci ignis.Hęc aūt expoſitio extorta eſt,& contra opinionem Ariſto.Et primo quidē apparet hoc ex ipſis verbis Ariſt. Concludit enim, neceſſe igiẗ quidem aliquid in hoc eſſe, aliud vero in altero mutātis,i.eius quod mutâtur. Loquitur ergo de partibus mobilis, non de partibus terminorū. Secundo ex eius intentione, inducit.n.ad probandum, id quod mutatur eſſe diuiſibile: quod non poſſet concludi ex ꝓmiſsis.Vnde & Auempace dixit,ꝙ non intendit hic ꝓbare ꝙ mobile ſit diuiſibile in partes quātitatiuas,ſed ſm formas:inquantum,ſ.id,quod mutatur de cōtrarin in contrarium,dum eſt in ipſo mutari, habet aliquid de vtroq; contrario. Sed intentin Ariſt. eſt expreſſe oſtendere, ꝙ mobile eſt diuiſibile in ſuas partes quantitatiuas, ſicut & alia continua.Et ſic vtitur in ſequentibus demonſtrationibus.

Nec hoc videtur eſſe conueniens, quod dicunt quidam, ꝙ ꝑ hoc probatur ēt diuiſibilitas mobilis ſm cōtinuitatē. Quia ꝑ hoc ꝙ mobile, dum moueẗ participat vtrumq; terminum,& nō ſtatim habet perfecte terminum ad quē,manifeſtum eſt mutationē eſſe diuiſibilē ſm continuitatē: & ita, cū diuiſibile non poſsit eſſe in indiuiſibili,ſequiẗ ꝙ ēt mobile ſit diuiſibile,vt continuū.Manifeſte.n. Ariſt. in ſubſequentibus oſtendit diuiſionē motus ex diuiſione mobilis.vnde,ſi intenderet concludere diuiſionem mobilis per diuiſionem motus,eſſet demonſtratin circularis. Tertio apparet hanc expoſitionem eſſe inconuenientē ex ipſa expoſitione Ariſt. cum dicit[Dico autem in quod mutatur primum ſecundum mutationē.]Ex quo apparet ꝙ non intēdit dicere,ꝙ partim ſit in terminn a qun, & partim in termino ad quē propter hoc ꝙ ſit in medin, quod participat vtrumq; extremum:ſed quia ſecundum vnam partem ſui eſt in vno extremo, & ſecūdum aliam in medio. Sed circa hāc expoſitionem Ariſt. dubium eſſe videtur quod dicit[in quod primum mutatur] non enim videtur poſſe accipi in quod primum mutatur propter diuiſibilitatem magnitudinis in infinitum. Et ideo dicendum eſt quòd id, in quod primum mutatur in motu locali, dicitur locus, qui contangit locum a qun mutatur, ita quòd nihil eſt eius. Si enim acciperetur ſecundus locus, qui haberet aliquid primi, non eſſet accipere primum locum,in quem mutatur. Quod ſic patet.

Oſtenſio,

Oſtenſio, quòd ſi accipiatur aliquis ſecundus locus, qui habeat aliquid primi loci, non eſt accipere primum locum, in quem mobile mutatur.

Sit locus vnde mutatur aliquod mobile A B, & locus ei contactus æqualis ſit B C quia enim A B diuiſibile eſt diuidatur in puncto D, & ſumatur de loco B C verſus C quod eſt æquale ei quod eſt B D, & ſit illud G C. Manifeſtum eſt igitur, quod mobile prius mutatur ad locum D G, quàm ad locum B C. & iterum, cum A D ſit diuiſibile, erit accipere aliũ locum priorẽ: & ſic in infinitum. Et ſimiliter in motu alterationis accipiendum eſt primum in quod mutat, mediũ alterius ſpeciei, ſicut cum mutatur de albo in nigrum, accipi debet fuſcum, non autem minus album.

LECTIO VI.

Modos quoſdam, quibus motus diuiditur, quę item ſimul cum motu diuiduntur per ſingula exponit.

ARGV. *Motus autem duobus eſt diuiſibilis modis, vno quidem modo tempore, altero uero ratione partium eius quod ſubit motum. Veluti ſi A C totum mouetur: & A B, & B C ſane mouebitur.*

Tex.com. 33. MOtus autem eſt diuiſibilis dupliciter. vno quidem modo tempore, alio vero, ſecundum motus partium illius, quod mouetur. Vt ſi ipſum A C mouetur totum, & A B, mouebitur, & B C.

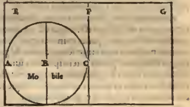
Præmiſsis quibuſdam quæ ſunt neceſſaria ad diuiſionem motus, hic incipit agere de diuiſione motus. Et diuiditur in partes duas, In prima agit de diuiſione motus; In ſecunda ex determinatis excludit quoſdam errores circa motum ibi [Zeno autem deratiocinatur.] [Prima autem pars diuiditur in partes duas, In prima determinat de diuiſione motus, In ſecunda de diuiſione quietis. ibi [Quoniam autem omne aut mouetur.] Prima diuiditur in duas, In prima agit de diuiſione motus: in ſecunda de finito & infinito circa motum (vtrunque enim videtur ad rationem continui pertinere, ſcilicet diuiſibile, & infinitum) ibi [Quoniam autem omne quod mouetur in tempore mouetur.] Prima pars diuiditur in duas, In prima oſtendit quomodo motus diuiditur, In ſecunda agit de ordine partium motus. ibi [Quoniam autem omne quod mutatur ex quodã.] Circa primum duo facit, Primo ponit duos modos quibus motus diuiditur. Secundo oſtendit quæ ſunt illa quæ ſimul diuiduntur cum motu. ibi [Quoniam autem omne quod mouetur in aliquo. Circa primum duo facit. Primo ponit modos quibus motus diuiditur. Secundo exponit eos ibi [Sit igitur ipſius A B.] Dicit ergo primo, quòd duobus modis diuiditur motus. Vno modo ſecundum tempus, quia oſtenſum eſt, quòd motus non eſt in nunc, ſed in tempore. Alio vero modo diuiditur ſecundum motus partium mobilis. Sit enim A C mobile, & diuidaſ: oſtenſum eſt enim omne quod mouetur diuiſibile eſſe. Si ergo ipſum A C totum mouetur, neceſſe eſt quòd moueatur vtraque pars eius ſcilicet A B, & B C. Eſt autem conſyderandum, quòd diuiſio motus ſecundum partes mobilis poteſt intelligi dupliciter. Vno modo vt pars poſt par

Te. 73.
Tex. 67.
Tex. 60.
Te. 40.
Tex. 17.
Infra.

A tem moueatur: qud oquidem non eſt poſsibile in eo, quod ſecundum ſe totum mouetur: quia eius quod ſecundum ſe totum mouetur, omnes partes ſimul mouentur, non quidem ſeorſum a toto, ſed in ipſo toto. Alio modo poteſt intelligi iſta diuiſio motus ſecundum partes mobilis, ſicut & diuiſio cuiuslibet accidentis cuius ſubiectum eſt diuiſibile, attenditur ſecundum diuiſionem ſui ſubiecti: ſicut, ſi totum hoc corpus eſt album, ſecundum diuiſionem corporis diuidetur per accidens albedo. Et ſic accipitur hic diuiſio motus ſecundum partes mobilis, vt ſicut vtraque pars mobilis, ſimul mouetur in toto, ita motus vtrarũque partium ſint ſimul. Et per hoc, iſta diuiſio motus, quæ eſt ſecundum partes mobilis, eſt alia ab illa, quæ eſt ſecundum tempus, in qua duæ partes motus non ſunt ſimul. Si tamen motus partis vnius comparetur ad motum partis alterius, non ſimpliciter, ſed ſecundum aliquod ſignum determinatum, ſic motus vnius partis etiam tempore præcedit motum alterius partis. Si enim mobile A B C moueatur in ma-

B gnitudine E F G, ita quòd E F ſit æquale toti A C: manifeſtum eſt, quòd hoc ſignum F, ſecundum prius pertranſibit B C, quàm A B: & ſecundum hoc ſimul curret diuiſio motus ſecundum partes temporis, & ſecundum partes mobilis. Secundo ibi.

Oſtenſio, quòd motus vnius partis comparatus ad motum alterius partis non ſimpliciter, ſed ſecundum aliquod ſignum determinatum, tempore præcedit motum alterius partis.

Atque, ſit partis quidem A B motus D E, partis vero B C motus E F. Totum igitur motum D F ipſius A C mobilis motum eſſe neceſſe eſt. Etenim hoc ipſo motu mouebitur, quippe cum vtraque pars, vtroque moueatur motu: & nihil alieno motu, ſed proprio moueatur. Quare totus motus totius eſt magnitudinis motus. ARGV.

Sit igitur ipſius quidem A B, qui eſt D E motus: B C autem qui eſt E F motus partium. neceſ-

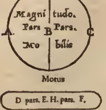
D ſe eſt igitur totũ in quo eſt D F ipſius A C eſſe motum. mouebitur enim ſecundum hunc. quippe, cum vtraq; partium mouetur ſecundum vtrũq;. nulla enim mouebitur ſm alterius motũ. Quare totus motus, totius eſt magnitudinis motus.

Manifeſtat poſitos modos. Et primo oſtendit quòd motus diuidatur ſecundum partes mobilis. Secundo quòd diuidatur ſecũdum partes temporis. ibi [Alius autem ſecundum tempus eſt.] Primum oſtẽdit tribus rationibus. Quarum prima talis eſt. Ex quo moto toto mouentur partes motus illius partis, quæ eſt A B, ſit D E, & motus alterius partis, quæ eſt B C, ſit E F. Sicut ergo totum mobile A C componitur ex A B, & B C, ita totus motus D F componitur ex D E, & E F. Cum ergo vtraque partium mobilis moueatur ſecundum vtrũque partium motus, ita tamen quòd neutra pars mobilis mouetur ſm motum alterius partis (quia tex. 36.

ſm

ſm hoc totus motus eſſet vnius partis, quæ moueretur motu ſuo, & motu alterius partis (oportet dicere quòd totus motus D F. ſit totus mobilis A C, & ſic motus totius diuiditur per motum partium. Secundam rationem ponit ibi.

Prima demonſtratio oſtendens, quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem mobilis.

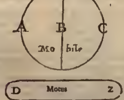

ARGV. *Præterea, ſi motus quidem omnis alicuius eſt motus: totus autem D E motus, neq; A B, neque B C eſt partis (pars enim partis eſt motus: neq; cuiquam tribuitur alij: cuius nãq; totius totus eſt motus, eius & partium partes ſunt: partes aũt D E Z partium A B C, & non aliorum ſunt motus. plurium enim vnus motus eſſe non poteſt) totus profecto motus D Z totiùs A C magnitudinis motus erit.*

Te. cõ. 34. Amplius autem, ſi omnis motus alicuius eſt, totus autem motus, qui eſt in quo eſt D Z, neque partium eſt neutræ (partis enim vtraq; eſt, neq; alterius nullius: cuius enim totus, totius, & partes, partium ſunt: partes autem ipſius D Z ſunt ipſarum, quæ ſunt A B C, & nullarum aliarum: plurium enim non erat vnus motus) & vtique totus motus erit ipſius A B C, magnitudinis.

Secunda ra. Quæ talis eſt. Omnis motus eſt alicuius mobilis. totus autem motus D Z neque eſt alterius partium: quia neutra mouetur ſecundum totum motum, ſed vtraque mouetur ſecundum partes motus, vt dictum eſt. Neque iterum poteſt dici quòd ſit motus cuiuscunque alterius mobilis ſeparati ab A C: quia, ſi totus ille motus eſſet totius alterius mobilis, ſequeretur quòd partes huius motus eſſent partiũ illius mobilis: ſed partes huius motus, qui dicitur D Z ſunt partium huius mobilis: quę ſunt A B C, & nullarum aliarum: quia, ſi eſſent et harum & aliarum, ſequeretur quòd vnus motus eſſet plurium, quòd eſt impoſsibile. Relinquitur ergo quòd totus motus ſit totius magnitudinis, ſicut et partes partium. & ita motus totius diuiditur ſecundum partes mobilis. Tertiam rationem ponit ibi.

Demonſtratio ſecunda oſtendens idem quod ſupra.

E *Inſuper ſi totius A C magnitudinis alius quidam ſit motus, ceu T I auferentur ab ipſo vtriuſq; partium motus. qui quidem æquales erunt motibus D E, & E Z, vnius enim vnius eſt motus. quare, ſi totus T I, motus in motus partium diuidetur, motus T I, motui D Z erit æqualis. Sin vero ſtabit aliquid vt T K, hic nullius erit motus, vt patet. Neque enim totius, neque partium: quia motus vnius eſt vnus. At neque cuiquam alij tribuetur, continuus enim motus, continuorum quorundam eſt motus. Eadem erit profecto ratio & ſi D E Z exceſſerunt in diuiſione motus T I. Quare, ſi hoc eſſe non poteſt, eundem atq; æqualem eſſe neceſſe eſt. Hæc igitur diuiſio ratione partium eius, quod mouetur, atque cuiuslibet partibilis ipſam eſſe neceſſe eſt.* ARGV.

F Amplius autem ſi eſt quidem totius alius motus, vt in quo T I, remouebitur ab eo qui ſit vtrarunque partium motus, hi autem ęquales erant ijs, quæ ſunt D E Z: vnius enim vnus motus. quare, ſi totus quidem diuidetur, qui eſt T I in partium motus, æqualis erit, qui eſt. T I ei, qui eſt D Z. Si vero deficit aliquid, vt quod eſt K I, hic nullus erit motus, neque enim totius, neque, partium, propter id quod vnus vnius eſt. neque alterius nullius eſt. Continuus enim motus eſt continuorum quorundam. Similiter autem eſt & ſi excellat ſecundum diuiſionem. quare ſi hoc impoſſibile eſt, neceſſe eundem eſſe, & æqualem. Hæc igitur diuiſio ſecũdum partium motus eſt, Te. cõ. 35.

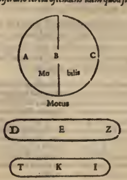
G & neceſſe omnis eſſe partibilis, ipſam.

Quæ talis eſt. Omne, quod mouetur, habet aliquem motum. ſi igitur totus motus, qui eſt D Z, non ſit totus mobilis, quod eſt A C oportet quòd aliquis alius motus ſit eius. Et ſit ille motus T I. Ab hoc ergo motu, qui eſt T I, auferatur per diuiſionem motus vtrarũque partium, quos oporteat eſſe æquales ijs, quæ ſunt D E Z hac ratione: quia vnius mobilis non eſt niſi vnus motus: vnde non poteſt dici quòd motus partium, quæ auferuntur a motu T I, qui ponitur eſſe totius, ſint maiores aut minores quàm D E, & E Z qui ponebantur motus earundem partium. Aut ergo motus partium conſumunt per diuiſionem totum T I, aut deficiunt ab eo, aut ſuperexcedunt. Si conſumunt totum T I, et non excedunt, nec deficiunt, ſequitur quòd motus T I, ſit æqualis D Z, qui eſt motus partium: & non differat ab eo. Si autem motus partium deficiũt à T I, ita quòd T I excedat D Z in K I, iſta pars motus, quæ eſt K I, nullius mobilis erit. Non enim eſt motus totius A C, neque, partium eius: quia vnius non eſt niſi vnus motus: & tã toti quàm partibus aſsignatus eſt iam alius motus. Neque iterum poteſt dici quòd ſit alicuius alterius mobilis: quia totus T I eſt. quidam motus continuus: & motus continuus oportet q̃ ſit continuorum, vt in Quinto oſtenſum eſt, vnde non poteſt eſſe quòd pars huius motus continui, qui eſt T I, ſit alicuius mobilis, quod non continuetur cum A B C. Similiter etiam ſequitur inconueniens, ſi dicatur quòd motus partium excellat ſm diuiſionem: quia ſequetur quòd partes excedãt totum, quod eſt impoſsibile. Si ergo hoc eſt impoſſibile quòd excedat, vel deficiat, neceſſe eſt quòd motus partium ſit æqualis & idem motui totius. Deinde concludit. Hęc igitur diuiſio eſt ſm motus partium, & neceſſe eſt quòd talis partitio inueniatur in motu propter hoc, quòd omne, quod mouetur eſt partibile. Secundo ibi. tertia ra.

H

Demonſtratio

Demonſtratio tertia oſtendens idem quod ſupra.

ARGY. *Alia aũt eſt tēporis rōne. Nā, cū omnis motus in tēpore ſit: & omne tempus ſit diuiſibile, minor autē in minori tempore fiat: omnis motus ut tēpus diuidatur neceſſe eſt.*

Te.c. 16. Alius autem ſm tempus. Quoniam enim omnis motus in tempore: tempus autem omne diuiſibile eſt: in minori autem minor motus, neceſſe eſt omnem diuidi motum ſm tempus.

NOTA. Concludit quòd motus diuidatur ſecundum diuiſionē tēporis tali ratione. Omnis motus eſt in tempore: & omnē tempus eſt diuiſibile, vt probatum eſt. cum ergo in minori tempore ſit minor motus, neceſſe eſt quòd omnis motus diuidatur ſecundum tempus. Deinde cum dicit.

C ARGY. *Cum aũt omne, quod mouetur, in aliquo moueatur, & tēpore aliquo: mobiliſq; totius ſit motus, eaſdē eſſe diuiſiones & tēporis & motus, et ipſius moueri, et eius quod mouetur, & etiam eius, in quo eſt motus, neceſſe eſt. Verum non omnium ſimiliter, in quibus eſt motus, ſed quantitatis: quidem per ſe, qualitatis vero per accidens.*

Te.c. 17. Eaſdē eſſe diuiſiones ipſi⁹ tpis, ipſi⁹ motus, ipſius moueri, eius q̄ mouetur, ei⁹, in quo mouetur. Qm̃ autem oē quod mouetur in aliquo mouetur, & quodam tpe: & omnis moti eſt motus: neceſſe eſt eaſdem diuiſiones eſſe tpis, & motus, & ipſius moueri, & eius, quod mouetur, & eius, in quo motus eſt. Sed non omnium ſimiliter eſt in quibus motus eſt: ſed quanti quidem ſm ſeipſum, qualis autem ſecundum accidens.

D Oſtendit quæ ſimul diuidantur cum motu. Et circa hoc tria facit. Primo ponit quinque quæ ſimul diuiduntur, Secundo oſtendit quòd in omnibus prædictis ſimul inuenitur finitum & infinitum. ibi [Et ipſo finita eſſe.] Tertio oſtendit in quo horum inuenitur diuiſio & infinitum. ibi [Secutũ autem maxime eſt.] Circa primum duo facit. Primo ꝓponit quod intēdit. Secundo manifeſtat propoſitum. ibi [Accipiatur enim tpſ.] Dicit ergo, ꝙ quia oē quod mouetur mouet̃ in aliquo, i. ſm aliquod genus vel ſpeciem: & iterum in aliquo tempore: & iterum cuiuslibet mobilis eſt aliq̃s motus, neceſſe eſt ꝙ iſta quinq; ſimiliter diuidantur. ſ. tempus, & motus, & ipſum moueri, & mobile quod mouetur, & id in quo eſt motus, vel locus, vel qualitas, vel quantitas. Sed tamē non eſt eodem modo diuiſio omnium eorum, in quibus eſt motus: ſed quorundam quidem per ſe, quorũdam vero per accidens. Per ſe quidē omnium eorum quæ pertinent ad genus quantitatis, vt eſt in motu locali, & etiam in augmento & decremento. Per accidens ve

Secunda. 19. Tertia.

NOTA. Infra.

A ro in ĩjs, quæ pertinent ad qualitatem, vt in motu alterationis. Secundo ibi.

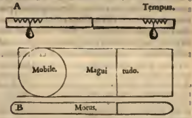
ARGY. *Accipiatur enim tēpus in quo quippiam mouetur, & ſit A, & motus ſit B. Si igitur in toto tempore motum eſt, in illius dimidio, motu minore eſt motum. Quo rurſus diuiſo, minori motu rurſus eſt motum, & ſic ſemper.*

Accipiat̃ enim tp̄s in quo mouet̃, in quo A & motus in quo B. Si igit̃ ſecundum totum motũ in toto tpe eſt motum, in medio ꝑ minorē, & iterum hoc diuiſo, ꝑ minorem huius, & ſic ſemper.

Manifeſtat quod dixerat. Et primo quantum ad hoc ꝙ tpſ & motus ſimul diuiduntur, Secundo ꝙ motus & ipſum moueri ſimul diuiduntur. ibi [Eodem autem mō.] Te.18. Tertio oſtendit idem de motu, & eo, in quo eſt motus. ibi Te.19. [Similiter autem demonſtrabitur. Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ad diuiſionem temporis diuidit̃ motus, Secundo ꝙ econuerſo ad diuiſionem motus diuiditur tempus ibi [Similiter autem & ſi motus.] Dicit ergo primo. Ponatur ꝙ tempus in quo aliquid mouetur ſit A, & motus, qui eſt in hoc tempore, ſit B. manifeſtum eſt autē, ꝙ, ſi aliquid mouetur per totam magnitudinem in toto tēpore, quòd in medietate temporis mouetur per minorem magnitudinem. Idem eſt autem moueri toto motu, & per totam magnitudinem: & per partem motus, & ꝑ partem magnitudinis. vnde manifeſtum eſt ꝙ, ſi in toto tpe mouet̃ toto motu, ꝙ in parte tpis mouebitur minori motu. & iterũ diuiſo tpe, inuenit̃ minor motus, & ſic ſemp. Ex quo patet, ꝙ ſm diuiſionem tpis diuidit̃ motus. Secundo ibi.

B Infra.

Demonſtratio oſtendens quod motus diuiditur ſecundum diuiſionem temporis.

ARGY. *Simili modo, ſi motus eſt diuiſibilis, & tempus eſt diuiſibile ſi enim toto motu, toto in tēpore motum eſt, ſi dimidio in dimidio. & minore rurſus in minore, eſt motum.*

Si motus diuiſibilis, & tē p⁹ diuiſibile. Similiter aũt & ſi motus diuiſibilis ſit, & tp̄s diuiſibile. ſi enim per totum in toto, ꝑ medium in medio. & iterum per minorem in minori.

Dicit ꝙ econuerſo, ſi motus diuiditur, & tempus diuiditur, ſi per totum motum mouetur in toto tempore, per medium motus mouebitur in medio tempore: & ſemper minor erit motus in minori tempore, ſi ſit mobile idē, vel æque velox. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ipſum quoq; moueri, mō diuidetur eodem. ſit enim ipſum moueri C. In dimidio igitur motus, minus erit toto, et in dimidio rurſus dimidij, & ita ſemper diuidetur.*

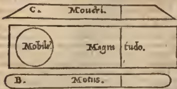
Te.c. 18. Eodem autem modo & ipſum moueri diuidet̃. ſit enim in quo eſt C ipſum moueri. Secundum igit̃ medium motum, minore erit toto: & iterum ſm medietatis medium, & ſic ſemper.

Oſtendit ꝙ motus & moueri ſimul diuiduntur. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ipſum moueri diuiditur

ſecundum

ſecundum diuiſionem motus, Secundo quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionẽ eius, quod eſt moueri, ibi [Eſt autẽ & ponentem] Dicit ergo primo ꝙ eodẽ modo probatur ꝙ ipſum moueri diuidit̃ ſm diuiſionem tẽporis & motus, et ipſum moueri ſit c. Manifeſtum eſt aũt ꝙ non tm̃ mouetur aliquid ſm partem motus quantum ſm totum motũ. Manifeſtũ eſt ergo, ꝙ ſm medium motũ, pars eius, quod eſt moueri, erit minor toto ipſo moueri: et adhuc minor ſm medietatis mediũ, & ſic ſemp ꝓcedet. ergo ſicut tp̃s & motus ſemper diuidũtur, ita et ipſum moueri. Secundo ibi. (Infra.)

Demonſtratio oſtendens, quòd motus diuiditur ſecundum diuiſionem moueri.

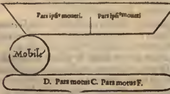

ARGV. *Licet etiam ipſum moueri quod eſt partis utriuſq; motus D E, & E F deſignando, totum totius dicere eſſe. Nam ſi ſit aliud, plura motus eiuſdem erunt moueri: ſicut et motum in motus partium (prius oſtendimus) diuiſibilem eſſe. Accommodatum enim ipſum moueri parti utriq; motus, continuum totum erit.*

Eſt autẽ, & ponentẽ ſm vtrunq; motum ipſum moueri, vt ſecundum D C, & C F dicere, ꝙ totum erit ſecundum totum. Si nanq; aliud, plus erit ipſum moueri ſecundum eundem motum, ſicut determinauimus, & motum diuiſibilem in partiũ motus eſſe. Accepto enim ipſo moueri ſecundum vtrunq;, continuum erit totum.

Probat ꝙ e conuerſo, motus diuiditur ſecundum diuiſionẽ eius quod eſt moueri. Sint enim duę partes motus D C, & C E, ſm quarum vtranq; aliquid mouetur. Et ſic, ſi partibus eius quod eſt moueri reſpõdent partes motus, oportet dicere ꝙ toti reſpõdeat totum. quia ſi aliquid plus eſſet in vno q̃ in altero, erit hic argumentari de moueri ad motum, ſicut ſupra argumentati ſumus, qñ oſtendimus ꝙ motus totius eſt diuiſibilis in motus partium: ita quòd non poteſt deficere nec excellere. Similiter etiã & partes eius quod eſt moueri nõ poſſunt excedere partes motus, nec deficere: quia enim neceſſe eſt accipere ſm vtranq; partem motus, hoc quod eſt moueri, neceſſe eſt ꝙ totum moueri ſit continuũ, correſpõdens toti motui: & ita ſemp partes eius, quod eſt moueri, reſpondẽt partibus motus, & totũ toti, & ſic vnum diuiditur ſecundũ alterum. Deinde cum dicit,

Demonſtratio oſtendens quòd moueri diuiditur ſecundum diuiſionem motus.

ARGV. *Similiter & longitudo, & omne id omnino, in quo fit mutatio diuiſibile demonſtrabitur, & ſi quædam per accidens diuiſibilia ſunt, propterea quòd id, quod mutatur, eſt diuiſibile: nam ſi unum diuidatur, omnia diuidentur.*

Similiter autem demonſtrabitur & longitudo diuiſibilis, & omnino illud omne, in quo eſt mutatio: præter quædam, quæ ſecundum accidens. quod enim mutatur, eſt diuiſibile: vno enim diuiſo omnia diuidentur. (Tex. cõ. 35.)

Oſtendit idem de eo in quo eſt motus. & dicit quòd eodem modo demonſtrari poteſt, quod longitudo, in qua mouetur aliquid ſecundum locum, ſit diuiſibilis ſecundum diuiſionem temporis, & motus, & ipſius moueri. Et quod dicimus de longitudine in motu locali, eſt etiam intelligendum de omni eo, in quo eſt motus, niſi quòd quædam ſunt diuiſibilia per accidens, ſicut qualitates in motu alterationis, vt dictum eſt. Et inde eſt quòd omnia iſta ſic diuiduntur: quia illud quod mutatur eſt diuiſibile, vt oſtẽſum eſt ſupra. Vnde vno horum diuiſo, oportet quòd omnia diuidantur. Deinde cum dicit.

ARGV. *Similiter ſeſe habebunt, hæc omnia infinitionis etiam, atque oppoſiti ratione.*

Et in ipſo finita eſſe, aut infinita ſimiliter ſe habebit in omnibus.

Oſtendit quòd ſicut conſequuntur præmiſſa diuiſibilitatem, ita ſe ſequuntur in hoc quod eſt eſſe finita, vel infinita: ita quòd, ſi vnum iſtorum fuerit finitum, omnia erunt finita, & ſi infinitum ſimiliter. Deinde cum dicit,

ARGV. *Ab eo autem maxime, quod mutatur hoc eſt ſecutum: omnia, inquam, diuidi, infinitaque eſſe: continuo enim ei, quod mutatur diuiſibilitas ac infinitio ineſt. Diuiſibilitas igitur prius eſt demonſtrata: infinitio autem in ſequentibus innoteſcet.*

NOTA. Secutum autem maxime eſt, diuidi omnia, & infinita eſſe ab ipſo mutãte, mox enim ineſt mutanti diuiſibile, & infinitum. Diuiſibile igitur oſtenſum eſt prius, infinitum autem in ſequentibus erit manifeſtum.

Oſtendit in quo præmiſſorum primo inueniatur diuiſibilitas, & finitum ſeu infinitum. & dicit quòd maxime ab ipſo, quod mutatur, conſequitur de omnibus aliis quòd diuidãtur, & quòd ſint finita vel infinita. quia illud quod eſt primum naturaliter in motu, eſt ipſum mobile, & ſtatim ipſi ex ſua natura ineſt eſſe diuiſibile, & eſſe finitum vel infinitum: & ſic ex ipſo ad alia deriuatur diuiſibilitas vel finitum. quomodo autem ipſum mobile ſit diuiſibile, & per ipſum alia diuidãtur, oſtenſum eſt prius, Sed quomodo etiam hoc ſic ſe habet de infinito, oſtendetur inferius, in hoc eodem Sexto libro.

LECTIO VII.

Illud, in quo aliquid primo mutatũ eſt, indiuiſibile eſſe dicitur: quo modoq; primũ, in quo aliquid mutatur dari contingat, multipliciter oſtenditur.

ARGV. *Cùm autem omne quod mutatur, è quodam in quoddam mutetur, ipſum mutatum, cùm primo mutatum, in eo eſſe, in quo eſt mutatum, neceſſe eſt.*

QVoniam autem omne quod mutatur, ex quodam in aliquid mutatur, neceſſe eſt quod mutatur, cùm mutatum eſt, eſſe in quo mutatum eſt. (Tex. cõ. 40. Oſ. q̃d mutat̃ qñ primum mutatũ ẽ, neceſſe eſt eſſe in quo mutatũ eſt.)

Poſtquàm Philoſophus oſtendit qualiter diuidatur motus hic determinat de ordine partium motus. Et primo inquirit an ſit primum in motu, Secundo oſtendit quomodo

ea quæ

Te. 40. ea quę ſunt in motu præcedunt ſe inuicem. ibi. [Quoniam A autem omne quod mutatur in tempore mutatur.] Circa primum duo facit. Primo oſtēdit quod id in quo primum mutatum eſt, eſt indiuiſibile. ſecundo oſtendit quomodo in motu poſsit inueniri primum, & quomodo non poſſit. ibi [Dicitur autem in quo primum mutatum eſt.] Circa primum duo facit. Primo pręmittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad propoſiti oſtenſionem, Secundo oſtendit propoſitum. ibi [In quo autem primo mutatum eſt.] Circa primum duo facit, Primo proponit quod intendit, Secundo probat propoſitum. ibi [Quod mutatur enim.] Dicit ergo primo, quòd, quia omne quod mutatur, mutatur de vno termino in alium, neceſſe eſt omne quod mutatur, quando iam mutatum eſt, eſſe in termino ad quem. Secundo ibi.

ARGY. *Id enim, quod mutatur, exit ab eo ex quo mutatur, aut ipſum relinquit. Atque, aut idem eſt mutari atque relinquere, aut ſequitur relinquere quidem mutari, reliquiſſe* B *autem eſſe mutatum. Nam ad utrunque ſimiliter ſe habet. utrunque. Cùm igitur una mutationum ſit ea, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem, patet cùm mutatum eſt quippiam in id quod eſt, ex eo quod haud eſt, id iam ipſum, quod haud eſt reliquiſſe: quo fit, ut ſit in eo quod eſt, omne nanque quoduis, aut eſſe aut non eſſe neceſſe eſt. Patet igitur ipſum mutatum ea mutatione, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem, in eo eſſe, in quod eſt mutatum. quod ſi in hoc ita eſt, et in cæteris ita erit. Similiter enim in vna & in cæteris, hoc ſeſe habet.*

Quod mutatur enim, ex quo mutatur diſtat, aut deficit ipſum. & aut idem eſt mutari & deficere, aut ſequitur ad mutari ipſum deficere, aut quod eſt mutatum eſſe, defeciſſe. ſimiliter enim

Te. c. 41. vtrunque ſe habet ad vtrunque. Quoniam er- C go vna mutationum quæ ſecundum contradictionem eſt, quando mutatum eſt ab eo, quod non eſt, in eſſe, defecit non ens, erit igitur in eſſe. omne enim neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe. Manifeſtum igitur quòd in mutatione ſecundum contradictionem, quod mutatum eſt, erit in quo mutatum eſt. Si autem in hac, & in alijs eſt. ſimiliter enim in vna, & in alijs eſt.

Probat propoſitum duabus rationibus. quarum prima eſt particularis, ſecunda vniuerſalis. Prima ratio talis eſt. Omne quod mutatur oportet quòd aut diſtet à termino à quo mutatur, ſicut patet in motu locali, in quo locus a quo mutatur, remanet, & mobile per motum fit diſtans ab eo: aut oportet quòd ipſe terminus a quo deficiat, ſicut eſt in motu alterationis, cum enim ex albo fit nigrum: ipſa albe- D do deficit. Et ad huius propoſitionis manifeſtationem ſubiungit, quòd vel mutari eſt idem, quod eſt deficere: vel ad hoc quod eſt mutari ſequitur ipſum deficere: & ad hoc quod eſt mutatum eſſe ſequitur defeciſſe, ſcilicet à termino à quo. vnde manifeſtum eſt quod ſunt idem ſubiecto, licet differant ratione. Nam deficere dicitur per reſpectum ad terminum a quo, mutatio autem magis denominatur a termino ad quem. Et ad manifeſtationem eius quod dixerat ſubdit ꝙ [ſimiliter vtrunque ſe habet ad vtrunque] .ſ. ſicut ſe habet deficere ad mutari, ita defeciſſe ad mutatum eſſe. Ex præmiſsis autem argumentatur ad propoſitum oſtendendum in vna ſpecie mutationis, quæ ſcilicet eſt inter contradictorię oppoſita, ſcilicet inter eſſe, & non eſſe, vt patet in generatione & corruptione. Patet enim ex præmiſſis, quòd omne quod mutatur, deficit a termino a quo, & quod mutatum eſt iam defecit. Quando igitur mutatum eſt aliquid a non eſſe in eſſe, iam defecit a non eſſe: ſed de quolibet verum eſt dicere, quòd aut eſt, aut non eſt: quod ergo mutatum eſt de non eſſe in eſſe, mutatum eſt in eſſe. et ſimiliter quod mutatum eſt de eſſe in non eſſe, oportet ꝙ ſit in nō eſſe. Manifeſtum ergo eſt quòd in mutatione, quæ eſt ſecundum contradictionem, quod mutatum eſt, eſt in eo ad quod mutatum eſt. Et, ſi eſt verum in iſta mutatione, pari ratione eſt verum in alijs mutationibus. Ex quo patet id, quod primo propoſitum eſt. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea, ſi quæque ſumatur, hoc etiam in vniuerſis eſſe patebit, ſi ipſum mutatum alicubi, aut in aliquo eſſe, neceſſe eſt. Quoniā enim id è quo eſt mutatum relinquit, atque ipſum alicubi eſſe neceſſe eſt, aut in hoc erit, aut in alio. At ſi in alio, ut in C, id profecto quod in ipſum a eſt mutatum: rurſus in a mutatur ex C. ipſum nanque C non erat ipſi cohærens B, mutatio enim continua eſt. quo fit ut ipſum mutatum, cùm eſt mutatum, ad id mutetur, in quod eſt mutatum: quod fieri nequit. Id ergo, quod eſt mutatum, in eo eſſe, in quod eſt mutatum, neceſſe eſt. Patet igitur & ipſum factum tum eſſe cùm factum eſt, & ipſum corruptum, tum non eſſe cùm eſt corruptum. Hoc enim & ſi de omni mutatione eſt dictum, maxime tamen in ea dilucidum eſt, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. patet igitur ipſum mutatum in eo eſſe, in quod eſt mutatum, cùm mutatum eſt primo. ARGY.

Amplius autem, & ſecundum vnamquanque accipientibus manifeſtum eſt. ſiquidem neceſſe eſt quod mutatum eſt alicubi eſſe, aut ex quo mutatum eſt, aut in aliquo. Quoniam autē ex quo mutatum eſt, defecit, neceſſe eſt aut eſſe alicubi, aut in hoc, aut in alio erit. Si igitur in alio, vt in ipſo c, quod in ipſum B, mutatum eſt. iterum ex c mutatur in B, non enim erat habitū ipſi, B mutatio enim continua eſt. quare quod mutatum eſt, quādo mutatum, mutatur in quod mutatum eſt: hoc autem eſt impoſſibile. neceſſe ergo quod mutatum eſt eſſe in hoc: in quod mutatum eſt. Manifeſtum igitur eſt, & quod factum, cùm factum eſt, erit: & quod corruptū eſt, non erit. vniuerſaliter enim dictum eſt, & de omni mutatione, & maxime eſt manifeſtum in ea, quæ eſt ſecundum contradictionem. Quòd igitur id quod mutatum eſt, cùm mutatum eſt primo, in illo eſt, manifeſtum eſt. Te. c. 42. Te. c. 43.

Et dicit quòd hoc idem poteſt eſſe manifeſtum conſyderando ſecundum vnamquanque mutationem. Et manifeſtat in mutatione locali. Omne enim quod mutatū eſt, neceſſe eſt eſſe alicubi, vel ī termino a quo, vel in aliquo alio. Sed, quia illud, quod mutatum eſt, iā defecit ab eo ex quo mutatum eſt, neceſſe eſt quòd ſit alibi. aut igitur neceſſe eſt quòd ſit in hoc, de quo intendimus, ſ. in termino ad quē: aut in alio. & ſi eſt in hoc habetur propoſitum. ſi autem in alio, ponamus ꝙ aliquid moueatur in B, & quando mutatum eſt, non ſit in B, ſed in C, tunc oportebit dicere ꝙ etiam de C mutetur in B: quia C, & B, non ſunt habita, id eſt conſequenter ſe habentia. Oportet enim ꝙ tota huius mutatio ſit continua, & in continuis vnū ſignum non eſt conſequēter ſe habens ad alterum: quia neceſſe eſt ꝙ cadat in medio aliquid ſui generis, vt ſupra probatum eſt: vnde ſequetur, ſi illud quod mutatum eſt, quando mutatum eſt, ſit in C, & de C mutatum in B, quod eſt terminus ad quem, ꝙ, quando mutatum eſt, tunc mutatur in quod mutatum eſt quod eſt impoſſibile. non enim ſimul eſt mutari & mutatum eſſe,

vt ſu-

vt ſupra dictum eſt. Nihil autem differt ſi huiuſmodi termini c, & b, accipiantur in motu locali, vel in quacunque alia mutatione. Neceſſe eſt ergo vniuerſaliter verum eſſe, quòd id quod mutatum eſt, quãdo mutatum eſt, eſt in hoc ad quod mutatum eſt, ideſt in termion ad quem. Et ex hoc vlterius concludit quòd illud, quod factum eſt, quando factum eſt, habet eſſe: & quod corruptum eſt, quando corruptum eſt, eſt non ens. Oſtenſum eſt enim vniuerſaliter hic de omni mutatione. & maxime manifeſtũ eſt in mutatione, quæ eſt ſecundum contradictionem, vt ex dictis patet. Sic igitur manifeſtum eſt ꝙ id, quod mutatum eſt, cum primo mutatum eſt, eſt in illo ad quod mutatũ eſt. Addit autẽ [primo] quia poſtquàm mutatum eſt ad aliquid, poſſet exinde moueri, & ibi oon eſſet. ſed quando primo mutatum eſt, nportet ꝙ ibi ſit. Deiode cum dicit.

Demonſtratio probans quòd illud quod mutatũ eſt, eſt in eo, in quod mutatum eſt.

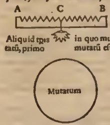

AROY. *Id autem in quo primo quippiam eſt mutatum, indiuiduum eſſe, neceſſe eſt. Atque id dico primum: quod non ex eo eſt tale: quia aliquid ipſius eſt tale. Sit enim diuiſibile literis a c, deſignatum, atque diuiſum in b, ſi igitur in a b, aut rurſus in b c, eſt mutatum: non in ipſo primo a c, eſt mutatum: ſin in vtroque mutatur (in vtroq; enim aut mutatum eſſe, aut mutari neceſſe eſt) & in toto ſanè mutatur: at mutatum eſſe ſupponebatur. Eadem eſt ratio, & ſi in altero mutatur, in altero eſt mutatum, erit enim quod prius primo, quare nõ erit id diuiſibile, in quo eſt mutatum. Patet igitur tam corruptum quàm generatum, in indiuiduo corruptum eſſe ac generatum.*

Tex.co.44. In quo autem primo mutatũ eſt id quod mutatum eſt, neceſſe eſt atomum eſſe. Dico autem primo, quod non propterea quòd alterũ aliquid ipſius, ſit, huiuſmodi eſt. Sit igiẽ diuiſibile quod eſt a c, & diuidatur ſecundum b. Si igitur in a mutatum eſt, aut iterum in b c, nõ vtique in primo quod eſt a c, quod mutatum eſt, erit. Si autem trãſmutabatur in vtroque (neceſſe eſt enim in vtroque tranſmutatum eſſe, aut tranſmutari) & vtique in toto tranſmutabatur, ſed erat mutatum. Eadem autem ratio eſt, & ſi in hoc quidem mutatur, in hoc autem mutatum eſt: erit enim aliquid primo prius: quare non erit vtique diuiſibile, in quo mutatum eſt. Tex.co.45. Manifeſtum eſt igitur, quia & quod corruptum eſt, & quod factum eſt, in atomo hoc quidem corruptum, hoc autem factum eſt.

Oſtendit ꝙ mutatũ eſſe primo & per ſe eſt io indiuiſibili. & dicit ꝙ illud tempus, in quo primo mutatũ eſt quod mutatum eſt, neceſſe eſt ꝙ ſit atomum, ideſt indiuiſibile. Quare autem addit [primo] exponit ſubdens ꝙ in illo primo dicitur aliquid mutatum eſſe, in quo oon dicitur mutatũ eſſe ratione alicuius ſuę partis. ſicut ſi dicatur aliquod mobile mutatum eſſe in die, quia mutatum eſt in aliqua parte illius diei, non enim primo mutatur in, die. Quòd autem illud temporis in quo primo mutatum eſt, ſit indiuiſibile, ſic probat.

B *Demonſtratio oſtẽdens, quod id, in quo aliquid primo mutatum eſt, non eſt tempus, neque aliquid diuiſibile, ſed inſtans & indiuiſibile.*

F Si enim ſit diuiſibile, ſit a c, & diuidatur ſecundum b: neceſſe eſt dicere ꝙ aut in vtroq; mutatum ſit, aut in vtraq; parte muretur, aut in vna parte mutetur, & in alia ſit mutatum. ſed ſi in vtraq; parte mutatum eſt, non primo mutatum eſt in toto, ſed in parte. Si vero detur ꝙ tranſmutetur in vtraq; parte, oportebit dicere ꝙ trãſmutetur in toto (Sic enim dicitur aliquid in toto tempore mutari, quia mutatur in qualibet eius parte) Hoc autem eſt contra poſitum. poſitum enim erat quòd in toto a c, erat mutatũ, ſi autem detur quod io vna parte mutatur, & in alia ſit mutatum, ſequitur idem inconueniẽns, ſcilicet ꝙ non ſit primo mutatum io toto: quia cũ pars ſit prior toto, & prius mutetur aliquid in parte temporis ꝗ̃ in toto, ſequetur ꝙ ſit aliquid prius primo: quod eſt impoſſibile. ergo oportet dicere, ꝙ id tẽpus, io quo aliquid mutatũ eſt, ſit indiuiſibile. Ex hoc autem vlterius concludit, ꝙ omne, quod corruptum eſt, & omne quod factum eſt, eſt in indiuiſibili tẽporis factum & corruptũ: quia generatio & corruptio ſunt termini alterationis. G vnde, ſi quilibet motus terminaẽ io inſtanti [idem eſt.n. primo mutatũ eſſe, quod terminari motũ] ſequiẽ ꝙ generatio & corruptio ſint io inſtãti. Deinde cum dicit.

Biſariam autem dicitur id, in quo primo quippiam eſt mutatum. Vno modo in quo primo finita mutatio eſt. tunc enim vere dicere licet illud eſſe mutatum. altero in quo primo mutari cœpit. Id igitur, quod in fine mutationis dicitur, primum eſt, vereque dicitur eſſe. nam & fit ut finiatur tandem mutatio: & eſt exitus finiſue mutationis, quem iam & oſtendimus indiuiſibilem eſſe, propterea quod vltimum eſt. At quod in principio mutationis dicitur primum, id omnino non eſt. non eſt enim mutationis principium, nec id in quo primo temporis mutabitur. AROY.

Dicitur autem id, in quo primo mutatum eſt duplicitet. H Aliud quidem, in quo primo perfecta eſt mutatio: tũc enim verum eſt dicere quòd mutatum eſt. Aliud vero, in quo primo cœpit mutari. Secundum quidem igitur finem mutationis, quod primum dicitur, exiſtit & eſt: contingit enim perfici mutationem, & eſt mutationis finis, quod oſtenſum eſt indiuiſibile eſſe, propter id quod finis eſt. Quod autem ſm̃ principium, omnino nõ eſt: non enim principium eſt mutationis, neq; in quo prius quis mutabatur.

Id, in quo primo aliqd mutatũ eſt, biſariam dicitur.

Tex.co.46. Finem motus dari, nõ autẽ principium. Infra.

Oſtendit quomodo in motu poſſit accipi primum. Et circa hoc duo facit. Primo proponit veritatem. Secundo probat. ibi [Sit enim primum.] Dicit ergo primo, ꝙ hoc quod dicitur [in quo primo mutatum eſt aliquid] poteſt intelligi dupliciter. Vno modo in quo primo mutatio eſt perfecta vel terminata: tunc enim verum eſt dicere ꝙ mutatum

tatum

tatum eſt, quando iam mutatio eſt facta. Alio modo poteſt A intelligi [in quo primum mutatum eſt] id eſt in quo primo incœpit mutari, non in quo primo fuit verum dicere, ꝙ iam mutatum eſſet. Primo igitur modo accipiendo, ſcilicet ſecundum terminationem mutationis, dicitur in motu, & eſt in eo quod primo mutatum eſt. Contingit enim aliquã primo terminari mutationem: quia cuiuslibet mutationis eſt aliquis terminus. Et hoc modo intelleximus quod primo mutatum eſt, eſſe indiuiſibile: & oſtenſum eſt hoc, hac ratione: quia eſt finis, ideſt terminus motus: omnis autem terminus continui indiuiſibilis eſt. Sed, ſi accipiatur quod primo mutatum eſt ſecundo modo dicendi, ſcilicet ſecundum principium, ideſt ſecundum primam partem motus, ſic non eſt in quo primo mutatum eſt. non enim eſt accipere aliquod principium mutationis, ideſt aliquã primam partem mutationis, quam non præcedat alia pars. Similiter etiam non eſt accipere aliquid primũ in tempore, in quo primo mutetur. Secundo ibi.

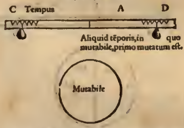
ARGV. *Sit enim primum* A D, *hoc igitur indiuiſibile quidem* D *non eſt. accidet enim vt ſint hærentia ipſa nunc. præterea, niſi in* F A, *tẽpore toto quieſcit. (ponatur enim in illo quieſcere) & in* A, *quoq; quieſcit. Quare, ſi ipſum* A D, *partibus uacet, ſimul quieſcet, atq; erit mutatum. in* A *nanq; quieſcit, in* D *uero mutatum eſt. Cumq; autẽ non ſit partibus uacans, diuiſibile neceſſe eſt eſſe. atq; in quauis eius parte mutatum eſſe. etenim* A D *diuiſo, ſi in neutra quidẽ parte mutatum eſt, neq; in toto ſane mutatum eſt. ſin in ambabus mutatur, in toto quoq; mutatur. quòd ſi in altera eſt mutatum, nõ in toto primo mutatũ eſt. quare neceſſe eſt, in quacunq; eſſe mutatum. Patet igitur non eſſe id, in quo primo mutatũ eſt: quippe cũ diuiſiões ſint infinitæ.*

Sit enim primum in quo ſit A D, hoc igitur indiuiſibile quidem non eſt, accidet enim habita eſſe ipſa nunc. Amplius ſi in C A, tẽpore, omnino G quieſcit (ponatur enim quieſcens:) & in A quieſcet. Quare, ſi impartibile eſt A D, ſimul quieſcet, & mutatũ erit. in A quidem enim quieſcit,
Text. 47. in D autem mutatum eſt. Quoniam autem nõ eſt impartibile, neceſſe eſt diuiſibile eſſe: & in quolibet eius mutatũ eſſe. diuiſo enim ipſo A D, ſi in neutra quidẽ mutatum eſt, neq; in toto eſt A D, ſi autem in ambobus mutatur, & in toto: ſi vero in altero tantum mutatum eſt, non in toto primo. quare neceſſe eſt in quolibet mutatum eſſe. Manifeſtum igitur eſt, ꝙ non eſt in quo primo mutatum eſt: infinitæ enim diuiſiones ſunt.

Probat ꝙ non eſt accipere primum in quo mutatum eſt
Tx. 48. ex parte principij. & primo ratione accepta ex parte temporis, Secundo ex parte mobilis ibi [Neq; itaq; in eo quod B
Secunda. 49. mutatum eſt.] Tertio ex parte rei in qua motus eſt ibi [ipſum autem quod mutatur.] Circa primum ponit talem rationem. Si eſt aliquid temporis in quo primo mutatum eſt, ſit illud A D. Hoc igitur aut eſt diuiſibile aut indiuiſibile. ſi eſt indiuiſibile, ſequentur duo inconuenientia: quorũ primum eſt, quòd ipſa nunc in tempore ſint habita, ideſt conſequentia. Quod quidem inconueniens hac ratione ſequitur, ꝙ tempus diuiditur ſicut & motus, vt ſupra oſtenſum eſt. Si autem aliqua pars motus fuerit in A D, neceſſe eſt dicere quòd A D ſit aliqua pars temporis: & ita tempus erit compoſitum ex indiuiſibilibus. Indiuiſibile autem temporis eſt ipſum nunc: ſequetur ergo ꝙ ipſa nunc conſequenter ſe habeant in tempore. Secundum inconueniens eſt. Ponamus enim ꝙ in tempore, quod præcedit ipſum A D quod eſt C A, idem mobile quod ponebatur moueri in A D, totaliter quieſcat: ſi ergo in toto C A quieſcat, ſequitur ꝙ A quieſcat in A, quod eſt aliquid eius. ſi ergo A D, eſt indiuiſibile vt dictum eſt, ſequitur, ꝙ ſimul aliquid quieſcat & moueatur. concluſum eſt. n. quod quieſcat in C A, & poſitum erat ꝙ in A D. moueretur. Idem autem eſt A, & A D, ſi A D ſit indiuiſibile. ſequeť ergo ꝙ in eodem quieſcat et moueatur. Sed aduertendum eſt, ꝙ non ſequitur ſi aliquid quieſcit in toto tempore, ꝙ quieſcat in vltimo eius indiuiſibili: quia oſtenſum eſt ſupra, ꝙ in nũc neq; mouetur aliqd, neq; quieſcit. Sed Ariſt. hoc concludit hic ex hoc, quod ponitur ab aduerſario. quia id temporis, in quo mouetur, eſt indiuiſibile. & ſi contingit moueri in indiuiſibili temporis, contingit eadem ratione indiuiſibili tempore quieſcere. Remoto ergo ꝙ. A D in quo dicitur primo moueri, ſit impartibile, relinquitur ꝙ neceſſe ſit illud eſſe diuiſibile. & ex quo in A D ponitur primo moueri, ſequitur quòd in quolibet eius moueatur. Quod ſic probat. Diuidatur enim ipſum A D. in duas partes. aut igitur in neutra parte mutatur, aut in ambabus, aut in altera parte tantum. ſi in neutra mutatur, ſe- D quitur ꝙ neque in toto, ſed ſi mutetur in ambabus partibus, tunc poterit poni quòd mutatur in toto. Sed ſi in altero tantum moueatur, ſequetur quòd moueatur in toto, ſed non primo, ſed ratione partis. Quia igitur primo ponitur moueri in toto oportet hoc accipere ꝙ in qualibet parte eius moueatur. Sed tempus diuiditur in infinitum, ſicut & quodlibet continuum: & ita ſemper eſt accipere partem minorẽ ante partem maiorem, ſicut ſi acciperem diem ante menſem, & horam ante diem. Manifeſtum eſt ergo ꝙ nõ eſt accipere aliquid temporis, in quo primo mouetur, ita ſcilicet ꝙ nõ ſit accipere aliquã partem eius, in qua prius moueatur. Sicut ſi dareť ꝙ dies eſt quo primo aliquid moueť, hoc non poteſt eſſe, quia in parte eius, ſcilicet in prima hora diei, primo mouetur, ꝗ̃ in toto die. Secundo ibi.

Lect. 8. c. 1. 29 & 30.

Demonſtratio Prima, ſumpta ex parte temporis, oſtendens quòd non eſt accipere primũ, in quo mutatum eſt, ex parte principij.

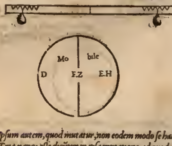
At uero nec ipſius mutati quicquàm erit primũ, quod ARGV. *eſt mutatum. Sit enim ipſius* D F *mutatum primum* D E, *nam omne quod mutatur, demonſtratum eſt diuiſibile* B *eſſe, tempus autem in quo* D F, *mutatum eſt, ſit.* H I. *Si igitur in illo toto ipſum* D F, *eſt mutatum, in dimidio minus fuit mutatum: & prius ipſo* D F, *& hoc rurſus aliud prius, & ſic ſemper. Quare nihil erit eius quod mutatur quod primum eſt mutatum. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, neque eius quod mutatur, neque temporis, in quo mutatur, primum aliquid eſſe.*

Neq; igitur in eo quod mutatum eſt, aliquid Text. 48. ipſius prius eſt, quod mutatum eſt. Sit enim D F, quod primò mutatũ eſt ipſius D E, omne enim, quod mutatur, diuiſibile eſſe demonſtratum eſt. Tempus autem in quo D F, mutatum eſt, ſit in quo H I. Si ergo in omni D F mutatum eſt in medio minus eſt quod mutatum eſt, & prius eſt

ipſo D F & iterum hoc aliud & illo alterum; & ſic ſemper. quare nihil erit primum mutantis quod mutatum eſt. Tex. 45. Quòd igitur neque in eo quod mutatur, neque in quo mutatur tempore nihil prius ſit, manifeſtum ex his quæ dicta ſunt.

Oſtendit idem ex parte mobilis concludens ex pręmiſſis ꝙ neq; in ipſo quod mutatur eſt accipere aliquid q̃d primo mutetur. Quod quidem intelligendum eſt ſm ꝙ per motum totius vel partis, aliquod determinatum ſignum pertranſitur. Manifeſtum eſt enim ꝙ primo pertranſit aliquid determinatum prima pars mobilis, & ſecundo, ſecunda, & ſic deinceps, alioquin, ſi intelligeretur de motu abſolute, non haberet locum quod hic dicitur. Manifeſtum eſt enim, ꝙ ſimul mouetur totũ, & omnes partes eius: ſed non ſimul pertrãſit aliquid determinatum, ſed ſemper pars ante partem. Vnde ſicut non eſt accipere primam partem mobilis, ante quã non ſit alia minor pars, ita non eſt accipere aliquam partem mobilis, quę primo moueatur. F Et quia tẽpus & mobile ſimiliter diuiduntur, vt ſupra oſtẽſum eſt, conuenienter ex eo quod demonſtratum eſt de tẽpore, concludit idem de mobili, & probat ſic. Sit mobile ipſum D E: & quia oẽ mobile diuiſibile eſt vt ſupra probatum eſt, ſit pars eius, quæ primo mouetur D F. & moueatur D F, pertrãſeundo aliquod determinatum ſignum in tẽpore quod ſit H I. ſi igitur D F. mutatum eſt in toto hoc tẽpore, ſequitur ꝙ illud quod mutatum eſt in medio temporis, ſit minus & prius motum quàm D F, & eadem ratione erit aliud prius iſto, & iterum aliud prius illo, & ſic ſemper, quia tẽpus in infinitum diuiditur. manifeſtum eſt ergo ꝙ in mobili non eſt accipere aliquid, quod primo mutatum eſt. Et ſic patet, ꝙ primum in motu non poteſt accipi neque ex parte temporis, neque ex parte mobilis. Tertio ibi.

Demonſtratio Secunda, oſtendens idem, quod ſupra, ſumpta ex parte mobilis.

ARGV. *Ipſum autem, quod mutatur, non eodem modo ſe habebit. Tria nanq; eſſe dicũtur in ipſa mutatione, id quod mutatur, & id in quo, atq; id quo mutatur. Vt homo, tẽpus, atq; albedo. Homo igitur ac tẽpus, diuiſibilia ſunt, ſed de albedine eſt alia ratio, atq; tamẽ per accidens, omnia diuiſibilia ſunt, cui nanq; albedo vel qualitas accidit, id eſt diuiſibile. Nam neq; in his erit primum quæ per ſe, & non per accidẽs dicuntur diuiſibilia, quales ſunt magnitudines ipſæ, ſit enim mobile A B, motum ex B in C, primum igitur, ſi indiuiſibile ſit ipſum B C parte uacans, erit hærens parte uacanti: Sin diuiſibile, erit aliquid ipſo C prius in quod eſt mutatum, & illo rurſus aliud prius & ſic ſemper: nũquàm enim diuiſio deficit. Quare non erit quicquã primum, in quod eſt mutatum. ſimiliter res ſe ſe habet, & in quantitatis mutatione. nã & hæc in cõtinuo eſt. Patet igitur in ſolo qualitatis motu, per ſe indiuiſibile eſſe poſſe.*

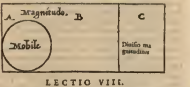
E Ipſum aũt quod mutatur, aut ſecundũ quod mutatur, non amplius ſimiliter ſe habebit. Tria nanq; ſunt, quę eſſe dicũtur in mutatione, quod mutatur, & in quo, & in quod mutatur, vt homo, tempus, & album. homo igitur & tempus diuiſibilia ſunt: de albo autem alia ratio eſt, propter id quod ſecundum accidens omnia diuiſibilia ſunt, cui enim accidit album, aut quale, illud diuiſibile eſt. Quoniam quæcunq; dicuntur ſecundum ſeipſa diuiſibilia, & nõ ſecundum accidens, neque in his erit primum, vt in magnitudinibus. Sit enim in quo eſt A B magnitudo: motum autem ſit ex B in C. primum igitur ſi indiuiſibile erit B C, impartibile impartibili erit coniunctum. F Si vero diuiſibile, erit aliquid ipſo C prius, in quod mutatum eſt: & illo iterum aliud, & ſic ſemper: propter id quod nullo modo deficit diuiſio. quare nõ erit primum in quod mutatum eſt. Similiter autem eſt & in quantitatis mutatione. etenim hæc in continuo erit. Manifeſtum igitur, ꝙ in ſola mutatione quæ ſm qualitatem eſt, contingit indiuiſibile per ſe eſſe.

Oſtẽdit idem ex parte rei in qua eſt motus. Pręmittit tamen ꝙ nõ ſimiliter ſe habet de eo [quod mutaſ] vel vt melius dicatur [ſecundum quod mutatur] ſicut de tẽpore & mobili. Cũ enim ſit tria accipere in mutatione, ſcilicet mobile, quod mutatur, vt homo: & in quo mutatur, vt tempus: & in quod mutatur, vt album, horum duo ſcilicet tempus, et mobile, ſunt ſemp̱ diuiſibilia. Sed de albo eſt alia ratio, quia album non eſt diuiſibile per ſe, ſed tã ipſum, q̃ꝫ omnia alia huiuſmodi, ſunt diuiſibilia per accidens, in quantũ G ſcilicet illud cui accidit album, vel quæcunq; alia qualitas, eſt diuiſibile. Diuiſio autem albi per accidẽs, poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ſecũdum partes quãtitatiuas, ſicut ſi ſuperficies alba diuidatur in duas partes: album, per accidẽs diuiſum erit: alio modo ſecundum intẽſionem & remiſſionem, quod enim vna & eadem pars ſit magis vel minus alba, nõ eſt ex ipſa ratione albedinis: quia ſi eſſet ſeparata, nõ diceretur ſm magis & minus: (ſicut neq; ſubſtãtia ſuſcipit magis neq; minus) ſed eſt ex diuerſo modo participandi albedinẽ ex parte ſubiecti diuiſibilis. Prętermiſſo igitur hoc quod diuiditur per accidens. ſi accipiamus ea ſm quæ eſt motus, quę diuidũtur p̱ ſe & non per accidẽs, neq; ẽt in his erit primum, et manifeſtat: hoc primo in magnitudinibus, in quibus eſt motus localis. Sit.n. magnitudo ſpatij, in quo eſt A B, & diuidatur in C, detur ergo ꝙ ex B in C aliquid primo moueatur. Aut igitur B C, eſt diuiſibile, aut indiuiſibile. Si indiuiſibile, ſequitur ꝙ impartibile erit coniunctum im- H partibili, quia eadẽ ratione ſecunda pars motus erit impartibili (ſic.n. oportet diuidere magnitudinem, ſicut & motum, vt ſupra de tp̃e dictum eſt) Si autem B C, ſit diuiſibile, erit accipere aliquod ſignum prius, i. propinquius ipſi B q̃ꝫ C, & ſic prius mutaſ ex B I in illud q̃ in C, & iterum illo erit accipere aliud prius, & ſic ſemper, quia diuiſio magnitudinis nõ deficit. Patet ergo ꝙ nõ eſt accipere aliquod primũ, in quod mutatũ ſit in motu locali. Et ſimiliter manifeſtum eſt in mutatione quãtitatis, quę eſt augmentũ & decrementum: quia hæc ẽt mutatio eſt ſm aliquod continuum, ſ. ſm quantitatem accreſcentẽ vel ſubtractam: quæ, cum ſit in infinitum diuiſibilis, nõ eſt in ea accipere primum. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ in ſola mutatione, quę eſt ſm qualitatem cõtingit aliquid eſſe indiuiſibile per ſe. Inquantum tñ eſt diuiſibile per accidens, ſimiliter nõ eſt accipere primũ in mutatione tali. ſiue accipiatur ſucceſſio mutationis inquãtum pars poſt partem alteratur. Manifeſtum eſt enim ꝙ nõ erit accipere primam partem albi, ſicut nec primam partẽ magnitudinis.

Diuidiſ accidẽs quodlibet ad diuiſionẽ ſubiecti in quo ẽ & ſm partes quantitatiuas & ſm intenſionem, ac remiſſionem.

gnitudinis,ſiue accipiatur ſucceſsio alterationis,ſecundum ꝙ aliquid idem eſt albius vel minus album:quia ſubiectũ infinitis modis poteſt variari ſecundum magis album & minus album. Et ſic motus alterationis poteſt eſſe continuus,& non habens aliquid primum.

Demonſtratio Tertia oſtendens idem quod ſupra, ſumpta ex parte magnitudinis.

LECTIO VIII.

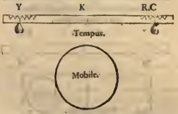
Quodcunq; moueri præcedere aliquod mutatum eſſe econuerſo,quibuſdam rationibus demonſtratur.

ARGV. *Cum autem omne,quod mutatur in tempore mutetur: mutari uero in tempore dicatur & ut in primo & ut per aliud, quo pacto in anno mutari dicitur, quia mutatur in die: id ſane,quod mutatur, in quacunq; eius temporis parte mutari,in quo primo mutatur,neceſſe eſt. Id ita eſſe patet quidẽ,& ex definitione ipſius primi.ſic.n.ipſum antea definiebamus. Patebit aũt & ex hiſce, quæ deinceps dicemus.ſit.n.tẽpus* A B,*in quo quippiã primo mouetur: atq; cum omne tempus ſit diuiſibile,diuidatur in* C:*in tẽpore igitur* A C *mouetur,aut nõ mouetur:& eodem modo rurſus in ipſo* C B.*Si igitur neutra in parte mouetur in toto ſanè quieſcit.impoſsibile eſt.n.moueri ſi nulla in parte eius moueatur.ſin in altera tantũ mouetur, nõ in* A B *tempore primo mouetur:per aliud enim in ipſo mouetur. Ergo quacunq; in parte temporis moueatur neceſſe eſt.* C

Tex.c.50. QVoniam aũt omne quod mutatur,in tempore mutatur: dicitur aũt in tẽpore mutari,& ſicut primo,et ſicut ſecundũ alterũ, vt in anno quia in die mutatur: in quo primo tẽpore mutatur id,quod mutatur,& in qualibet huius neceſſe eſt parte mutari. Manifeſtũ eſt igitur & ex definitione: primũ.n.ſic diximus. Sed Tex.c.51. & ex his manifeſtũ eſt. Sit.n.in quo primo mouetur quod mouetur Y C.& diuidatur ſm K.omne.n.tẽpus diuiſibile eſt.in Y K tẽpore igitur aut mouetur, aut nõ mouetur: & iterũ in K C ſimiliter. Si igitur in neutro mouetur quieſcet itaq; in toto,moueri.n.id,quod in nulla huius parte mouetur,impoſſibile eſt.ſi vero in altera ſolũ mouetur,non vtiq; in primo mouetur, quod eſt, Y K: D ſm enim vtrunq; motus eſt. Neceſſe eſt igitur, in quolibet ipſius Y K motum ipſum eſſe.

Poſtquã Philoſophus oſtendit qualiter ſit accipere primum in mutatione & qualiter non hic oſtendit ordinem eorum,quæ in motu inueniuntur adinuicẽ. Et primo præmittit quędam neceſſaria ad propoſitũ oſtendendũ,ſecundo oſtendit propoſitum. ibi [Oſtenſo aũt hoc.] Dicit ergo primo,ꝙ omne quod mutatur,mutatur in tẽpore vt ſupra oſtenſum eſt:ſed in tempore aliquo dicitur aliquid mutari dupliciter. vno modo primo, & per ſe, alio modo ſecundũ alterum,ideſt ratione partis ſicut dicitur aliquid mutari in anno, ꝙ mutatur in die. Hac ergo diſtinctione præmiſſa, proponit quod intendit probare, ſ. ſi aliquid mutatur pri- A mo in aliquo tẽpore,neceſſe eſt ꝙ mutetur in qualibet parte illius tẽporis. & hoc probat dupliciter: Primo quidẽ ex definitione eius quod dicitur primum. Hoc.n.dicitur primo alicui conuenire,quod conuenit ei ſecundum quãlibet ſuã partẽ,vt in principio Quinti dictum eſt, Secundo probat idem per rationẽ. Sit.n.tempus,in quo primo aliquid mouetur Y K.& quia omne tẽpus eſt diuiſibile. diuidatur ſm K:neceſſe eſt ergo dicere, ꝙ parte temporis quæ eſt Y K, aut moueatur,aut non moueatur,& ſimiliter de parte quæ eſt K R.Si ergo detur ꝙ in neutra harũ partium mouetur,ſequitur ꝙ neq; in toto, Y R,moueatur ſed quieſcat in eo: quia impoſsibile eſt ꝙ aliquid moueatur in tẽpore in cuius nulla parte mouetur. Si autẽ detur ꝙ in vna parte temporis moueatur: & non in alia, ſequetur ꝙ nõ primo moueatur in Y K tẽpore: quia oporteret ꝙ ſm vtranq; partem moueretur, & non ſm alterã tantum. Neceſſe eſt ergo dicere,ꝙ moueatur in qualibet parte temporis,quod eſt Y K:& hoc eſt quod demonſtrare volumus,ſ. in quo primo tẽpore ali- B quid mouetur,in qualibet parte eius mouetur. Secundo ibi,

Demonſtratio probans,quòd id quod mouetur primo in aliquo tempore: mouetur in qualibet parte illius temporis.

C *Hoc autem demonſtrato, patet omne quod mouetur, prius neceſſario motum eſſe. Nam ſi in* A B *tempore primo per* Γ Δ *ſpatium quippiam motum eſt: id quod æqua celeritate mouetur,ſimulq; incepit per dimidium, in dimidio temporis erit motum. Quod,ſi id tẽpore in eodem motum eſt per magnitudinem aliquam: & alterum per eandem neceſſe eſt eſſe motum. Quare motum eſt id,uti diximus,quod mouetur.* ARGV.

Oſtenſo aũt hoc,manifeſtũ eſt,ꝙ omne quod mouetur neceſſe eſt motum eſſe prius. Si.n. X R primo tẽpore per K L motũ eſt magnitudinẽ: in medietate quod æque velociter moueĩ & ſimul inceptum eſt medium erit motum. Si aũt æque velox in eodẽ tẽpore motum eſt aliquid & alte- D rum neceſſe eſt per eandẽ motum eſſe magnitudinem. quare erit motum prius,quod mouetur. Tex.c.52.

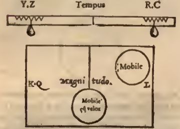
Procedit ad principale propoſitum oſtẽdendum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit demonſtrationes ad propoſitum oſtendendum,ſecundo cõcludit veritatẽ determinatam ibi [Quare neceſſe eſt.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ ante omne moueri præcedit mutatum eſſe. Secundo ꝙ ecõuerſo, ante quodlibet mutatum eſſe præcedit moueri. [Non ſolum autem quod mutatur.] Primum oſtendit tribus rationibus, quarum prima talis eſt. Detur ꝙ in Y R primo tẽpore, aliquod mobile motum ſit per K L magnitudinẽ: manifeſtum eſt ꝙ ſi accipiatur aliud mobile æque velox,quod ſimul inceptũ eſt moueri cum ipſo in medietate temporis,motum erit per medium magnitudinis. cum ergo ſit æque velox illud mobile, quod ponitur moueri per totã magnitudinẽ,ſequitur, ꝙ etiam ipſum in eodem tẽpore,ſ. in mediate temporis Y R motum eſt iam per Secunda 58. Tex.c.53.

tandem magnitudinem, quæ,ſ.eſt pars totius magnitudinis K L.ſequetur ergo,ꝙ illud quod mouetur, prius eſt mutatum,vt autē illud quod hic dicitur manifeſtius intelligatur,conſyderandū eſt, ꝙ ſicut punctus nominat terminum lineæ,ita mutatum eſſe oominat terminum motus. quamcunq; autem lineam vel partē lineæ accipias,ſemper eſt dicere,ꝙ ante cōſūmatiooē lineæ totius, ſit accipere aliquod punctum : ſm quod linea diuidatur.& ſimiliter ante quēlibet motum,& ante quamcunq; partem motus,eſt accipere aliquod mutatum eſſe. Quia dum mobile eſt in moueri ad aliquē terminum,iam pertranſiuit aliquod ſigoum, reſpectu cuius iam dicitur mutatum eſſe.ſed ſicut punctū infra lineā eſt in potentia ante lineę diuiſionē,in actu autem, quando iam linea eſt diuiſa,cum punctum ſit ipſa lineæ diuiſio,ſimiliter hoc quod dico,mutatum eſſe, infra motum eſt io potentia,qñ motus nō ibi terminatur:ſed ſi ibi terminetur, erit in actu. Et quia quod eſt in actu notius eſt eo quod eſt in potētia,ideo Ariſt.probauit, ꝙ illud,quod cōtinue mouetur iā mutatū eſt,aliquid per aliud mobile æque velox,cuius motus iā terminatus eſt. Sicut ſiquis probaret ꝙ in aliqua linea eſſet pūctū in potētia ꝑ hoc, ꝙ alia linea eiuſdē rationis eſſet diuiſa i actu. Secūdā rationē ponit ibi.

E

F

Demonſtratio Prima , probans , quòd ante omne moueri præcedit mutatum eſſe, ſumpta à magnitudine.

ARGV. *Præterea , ſi in A B toto , vel quouis omnino tempore propterea motum dicimus quippiam eſſe quod ipſius vltimum nunc accipimus: (id eſt enim quod terminat : atq; inter ipſa nunc ſemper eſt tempus:) in cæteris etiam ſanè ſimili modo motum eſſe dicetur . Dimidij autem extremum eſt ipſa diuiſio. quare & dimidio motum erit: & in quacunque omnino parte. Semper enim per diuiſionem continuo tempus ab ipſis nunc terminatum euadit. Quod ſi omne tempus eſt diuiſibile: & id quod eſt inter nunc ipſa tempus eſt,(uti diximus) omne profectò, quod mutatur,infinities eſt mutatum.*

Te. cō. 53. Amplius aūt,et ſi in omni tempore quod eſt. Y K motum eſſe dicimus , aut omnino in quolibet tempore: in accipiendo vltimum ipſius temporis, nunc: (hoc enim determinans eſt: & medium ipſorum nunc tempus eſt:) & in alijs ſimiliter dicetur motum eſſe. Medietatis autem vltimum,diuiſio eſt.quare et in medio motum erit: & omnino in qualibet partium. ſemper enim ſimul cum diuiſione , tempus eſt determinatum ab ipſis nunc. Si igitur omne tempus diuiſibile eſt: medium autem ipſorum , nunc tempus eſt: omne, quod mutatur infinities mutatum erit.

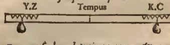
tertia ratio. Quæ talis eſt.In toto tempore Y K,vel in quocunq; alio, dicitur aliquid mutatum eſſe, per hoc, ꝙ accipitur vltimū

E nunc ipſius tēporis : non ꝙ in nunc moueatur aliquid, ſed quia in nunc terminatur motus. Vnde hic non accipit mutatum eſſe pro eo, quod eſt, aliquando moueri, ſed pro eo quod eſt terminari motum. Ideo autē neceſſe eſt terminari motū in vltimo nunc tēporis menſurantis motum:quia ipſum nunc determinat tēpus,i.eſt terminus ipſius,ſicut punctum lineæ. & oportet omne tēpus eſſe medium ioter duo nunc,ſicut linea eſt inter duo puncta.Quia ergo moueri eſt in tēpore,ſequitur ꝙ motum eſſe ſit in nunc, quod eſt terminus temporis.& ſi ita eſt de motu,qui eſt in toto tēpore, oportet etiam ꝙ ſimiliter dicatur de partibus motus , quæ ſunt in partibus temporis.Iam enim oſtenſum eſt , ꝙ ſi aliquid mouetur primo in toto tempore,ꝙ mouetur in qualibet parte tēporis . Quælibet autem pars temporis accepta terminatur ad aliquod nunc.oportet.n.ꝙ vltimum medietatis temporis ſit[diuiſio]ideſt ipſum nunc quod diuidit inter duas partes temporis . Quare ſequitur, ꝙ illud,quod mouetur per totū ; ſit prius motū in medio , propter nunc,

F quod determinat medium . Et eadem ratio eſt de qualibet alia parte tēporis. Qualitercunq; enim diuidatur tempus, ſemper inuenieť quælibet pars tēporis determinari a duobus nunc : & poſt primum nunc tēporis menſurantis motum quodcunq; aliud nunc accipiatur in eo iam motum eſt:quia illud nunc, quodcunque accipitur, eſt terminus temporis menſurantis motum.Quia igitur omne tēpus diuiſibile eſt in tempora: & omne tempus eſt medium inter duo nunc,et in omni nunc,quod eſt vltimum tēporis menſurantis motum,aliquid motum eſt, ſicut probatum eſt,ſequitur ꝙ omne quod mutatur ſit infinities mutatū : quia mutatum eſſe eſt terminus motus ſicut punctum lineæ, & nunc temporis.Sicut ergo in qualibet linea eſt ſignare infinities punctum ante punctum,& in quolibet tempore infinities nunc ante nunc , propter hoc ꝙ vtrunq; eſt diuiſibile in infinitum,ita in quolibet moueri eſt ſignare infinities mutatū eſſe:qa motus eſt in iofinitū diuiſibilis , ſicut linea & tēpus,vt ſupra probatū eſt. Tertiā rationem ponit ibi.

G

Demonſtratio Secunda probans idem quod antea ſumpta à Tempore.

Præterea,ſi id,quod continue mutatur, & non eſt corruptum , neq; ceſſauit a motu: aut mutari aut eſſe mutatum,in quocunq; : neceſſe eſt vt mutetur : in ipſo autem nunc fieri nequit: in quocunq; ſanè tēporis puncto mutatū ſit ipſum,neceſſe eſt. Quare,ſi tēporis pūcta ſint infinita,omne nimirum quod mutatur,infinities eſt mutatum. ARGV.

Amplius autem,ſi id quod cōtinue mutatur, & non corrumpitur , neq; pauſat a mutatione, Te. cō. 54.

H aut mutari,aut mutatum eſſe neceſſe eſt in quolibet: in ipſo autem nunc nō eſt mutari: neceſſe mutatum eſſe ſecūdum vnumquodq; ipſorum nunc . Quare , ſi ipſa nunc infinita ſunt, neceſſe eſt omne quod mutatur, infinite mutatum eſſe.

Quæ talis eſt. Omne quod mutatur[ſi oon corrumpitur oeq; pauſat a mutatiōe[.i.neq; deſinit moueri,quaſi cōtinue mutatum , neceſſe eſt ꝙ in quolibet nūc temporis,in quo mouetur,vel mutetur,vel ſit mutatum:ſed in nunc nō mutatur , vt oſtenſum eſt : ergo neceſſe eſt, ꝙ in quodlibet nunc temporis menſurantis motum continuum ſit mutatum . Sed in quolibet tempore ſunt iofinita nunc:qa nunc eſt diuiſio tēporis,& tempus eſt in infinitum diuiſibile:ergo omne , quod mutatur , eſt infinities mutatum . Et ita ſequitur ꝙ ante omne moueri,ſit mutatum eſſe : non quaſi extra ipſum moueri exiſtens,ſed in ipſo , vt terminans aliquam partem eius, Secundo ibi. Secūda ra.

Non

ARGV. *Non ſolum aũt id, quod mutatur, neceſſe eſt eſſe muta tum: ſed etiã ipſum mutatum, prius mutetur neceſſe eſt.*

Te.cõ.11. Non ſolũ aũt quod mutatur neceſſe eſt muta tum eſſe: ſed etiã mutatũ, neceſſe prius mutari.

Probat ꝙ econuerſo, ante omne mutatum, præcedat mu tari. Et primo ex parte tẽporis. Secũdo ex parte rei ſm quã Tex.57. eſt motus. ibi [Amplius autẽ in magnitudine.] Circa primum tria facit, Primo proponit propoſitum. Secundo demonſtrat quoddã neceſſarium ad probandum propoſitũ, Infra. Te.56. ibi. [Omne.n. quod ex quodam.] Tertio inducit probationem principalis propoſiti. ibi [Quoniã igitur.] Dicit ergo primo, ꝙ non ſolum omne, quod mutaĩ, neceſſe mutatum eſſe tñ: ſed etiã oẽ quod mutatũ eſt neceſſe, eſt prius mutari: quia mutatũ eſſe eſt terminus eius quod eſt moueri. Vnde oportet ꝙ ante mutatũ eſſe ꝓcedat moueri. Secundo ibi.

ARGV. *Omne nanq; quod ex quopiam in quippiam eſt mutatum, in tempore eſt mutatum. Sit enim in ipſo nunc ex A mutatum in B: in eodem igitur nunc, in quo eſt in A, mu* B *tatum non eſt. nam & in A, & in B ſimul erit. Ipſum nanq; mutatum non eſſe in hoc ipſo, cùm eſt mutatum, antea demonſtrauimus. Quòd ſi in alio ſit mutatum: inter illa profectò medium tempus erit. Non ſunt enim hærentia ipſius temporis puncta.*

Omne.n. quod ex quodã in quiddam mutatum eſt, in tempore mutatum eſt. Sit.n. in ipſo nunc ex A in B mutatum, ergo in eodem quidem nunc, in quo eſt in ipſo A, non mutatum eſt: ſimiliter.n. eſſet in ipſo A & in B. Quod enim mutatũ eſt, quando mutatum eſt, ꝙ non eſt in hoc oſtenſum eſt prius: ſi vero in alio eſt in medio erit tẽpus, non enim coniuncta erant ipſa nunc.

Ponit quoddã neceſſarium ad propoſiti probationẽ, ſ. ꝙ omne quod mutatur ex quodã in quiddam: ſit mutatũ in tempore. Sed aduerte ꝙ hic mutatũ eẽ non eſt idẽ quod terminari motum, ſupra.n. oſtenſum eſt, ꝙ id temporis, in quo primo dicitur mutatum eſſe eſt indiuiſibile. ſed accipitur hic mutatum eſſe ſm ꝙ ſignificat ꝙ aliquid prius mouebatur: quaſi dicat, omne quod mouebatur, mouebatur in tẽpore. Et hoc probat ſic. Si hoc nõ eſt verum, ſit aliquid mutatum ex A in B, i. ex vno termino in alterũ, in ipſo nũc: hoc poſito ſequitur quòd quãdo eſt in ipſo A, i. in termino a quo, in eodem nunc nondum eſt mutatum: quia iam ſupra oſtenſum eſt, ꝙ illud, quod mutatum eſt, quando mutatum eſt, non eſt in termino a quo, ſed magis in termino ad quẽ: ſequeretur ergo ꝙ ſimul eſſet in A et in B, oportet ergo C dicere, ꝙ in alio nunc ſit in A, & in alio nunc mutatum ſit. Sed inter quælibet duo nũc eſt tẽpus mediũ, quia duo nũc non poſſunt eſſe ſibi coniuncta immediate, vt ſupra oſtenſum eſt. Relinquitur ergo, ꝙ omne quod mutatur, mutatur

Dubium. An inter terminos generationis, & corruptionis ſit mediũ tẽpus.

in tẽpore. Videtur autẽ id quod hic concluditur, habere D inſtantiã in generatione & corruptione, inter quorum terminos nõ eſt aliquod medium. Si enim inter nunc, in quo eſt in termino a quo, et inter nunc, in quo eſt in termino ad

Lectio.57. Te.cõ.63.

quẽ, ſit tempus medium, ſequetur, ꝙ aliquid ſit medium inter eſſe, & non eſſe quia in illo medio tẽpore, id quod mutaĩ, neq; eſſet ens, neq; non ens. ſed quia ratio, quæ hic ponitur demonſtratiua eſt, oportet id quod hic dicitur aliquo modo etiã in generatione & corruptione ſaluari: ita tamẽ, ꝙ aliquo modo etiã huiuſmodi mutationes ſint momentaneæ, cũ non poſsit eſſe aliquod medium inter extrema earum. Eſt igitur dicendum, ꝙ illud quod mutatur de non eſſe in eſſe, vel econuerſo, non eſt ſimul in non eſſe, & eſſe, ſed ſicut in Octauo dicetur, non eſt dare vltimum inſtans, in quo id quod generatur, ſit non ens: ſed eſt dare primum inſtans in quo eſt: ita ꝙ in tẽpore præcedenti illud inſtans, eſt non ens. Inter tempus autem, & inſtans, quod terminat motum, non eſt aliquod medium: & ſic non oportet ꝙ ſit

A medium inter eſſe & non eſſe. Sed, quia tẽpus quod præcedit inſtans, quo primo eſt quod generatur, mẽſurat aliquẽ motũ: ſequitur ꝙ ſicut illud inſtãs, in quo primo eſt quod generatur, eſt terminus præcedentis tẽporis mẽſurãtis motum, ita incipere eſſe eſt terminus præcedentis motus. Si ergo generatio dicatur ipſa inceptio eſſendi, ſic eſt terminus motus, & ſic eſt in inſtanti: quia terminari motum, quod eſt mutatum eſſe, eſt in indiuiſibili temporis, vt ſupra oſtẽſum eſt. Si autem generatio accipiatur ipſa inceptio eſſendi cum toto motu præcedente, cuius eſt terminus, ſic nõ eſt in inſtanti, ſed in tempore: ita ꝙ in toto tẽpore præcedenti eſt non ens illud quod generatur, & in vltimo inſtanti eſt ens. Et ſimiliter dicendum eſt de corruptione. Tertio ibi. Te.cõ.44.

Demonſtratio probans, quòd omne quod mouetur mouetur in tempore.

Cum igitur in tempore ſit mutatũ. tempus autem omne ſit diuiſibile in dimidio ſane mutatum eſt, & in dimidij dimidio rurſus, & ſic ſemper. quare antea mutabatur. ARGV.

Quoniam igitur in tempore mutatum eſt: tempus autem omne diuiſibile: in medio aliud te.cõ.16. C erit mutatum, & iterum in illius medio aliud, & ſic ſemper, quare mutabatur prius.

Probat principale propoſitum tali ratione. Omne quod mutatum eſt, in tempore mutabatur, vt probatum eſt: omne aũt tempus eſt diuiſibile: quod autem in aliquo tempore mutabaĩ, in qualibet parte illius tempore mutatur: ergo oportet dicere, ꝙ illud quod mutatum eſt in toto aliquo tẽpore, mutabaĩ in prius medietate tẽporis, & iterum in medietate medietatis: & ſic ſemper procedetur, propter hoc ꝙ tempus eſt in infinitum diuiſibile. Ergo ſequitur, ꝙ omne quod mutatum eſt, prius mutabatur: & ita ante omne mutatum eſſe præcedit mutari. Deinde cum dicit.

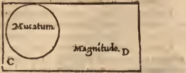
Præterea id, quod dictum eſt in magnitudine magis eſt manifeſtum, propterea quòd magnitudo continuum eſt, in qua mutatur id, quod mutatur. Sit.n. ex C quippiam mutatum in D. Si igitur C D indiuiſibile ſit, partibus uacanti, partibus profectò uacans hærebit. Quod, ſi id fieri ne- D *queat, medium ipſum magnitudinem eſſe neceſſe eſt, diuiſibileq; eſſe in infinita. quare prius in illa mutatur. omne ergo mutatum, prius mutari neceſſe eſt.* ARGV.

Amplius aũt in magnitudine manifeſtius eſt quod dicitur, propter id quod continua eſt magnitudo, in qua mutatur id quod mutatur. Sit enim mutatum ex C in D: ergo ſi indiuiſibile eſt ipſum C D, impartibile erit impartibili coniunctum. Quoniã autẽ hoc impoſſibile eſt, neceſſe eſt magnitudinẽ eſſe quod inter eſt, et in infinita diuiſibile. Quare ſi in illa mutatur prius, neceſſe ergo, omne quod mutatum eſt, mutari prius.

Oſtendit idem ratione accepta ex parte eius, ſm quod mutabatur. Et primo quãtum ad motus qui ſunt in quantitate

titate. Secundo quantum ad alias mutationes. ibi[Eadem te. 38. enim demonſtratio eſt.[Dicit ergo primo, ꝙ hoc quod dictum eſt ex parte tẽporis communiter ad omnem mutationẽ, manifeſtius poteſt accipi ex parte magnitudinis: quia magnitudo eſt manifeſtior, ꝙ̃ tempus: & magnitudo continua eſt ſicut & tempus: & in ea aliquid mutatur. ſ. illud quod mouetur ſm locum, vel quod mouetur ſm augmentum et decrementum. Sit ergo aliquid mutatum ex C in D. non autẽ poteſt dici, ꝙ totum quod eſt C D, ſit indiuiſibile: quia oportet ꝙ C D ſit pars alicuius magnitudinis, ſicut motus, qui eſt ex C in D, eſt pars motus totius. Similiter. n. diuiditur magnitudo & motus (vt ſupra oſtenſum eſt) Si autẽ aliquod indiuiſibile ſit pars magnitudinis, ſequitur ꝙ duo impartibilia erunt immediate coniuncta, quod eſt impoſſibile (vt ſupra oſtenſum eſt) non ergo poteſt dici, ꝙ totum C D ſit indiuiſibile: Ergo neceſſe eſt, ꝙ id quod eſt inter C & D, ſit quædam magnitudo, & per conſequens ꝙ in infinitũ diuidi poſſit. Sed ſemper prius mutatur in parte magnitudinis, ꝙ̃ ſit mutatum per totam magnitudinem: ergo neceſſe eſt, omne quod mutatũ eſt, prius mutari ſicut neceſſe eſt, ꝙ ante quãlibet magnitudinẽ totã, ſit pars eius. Secundo ibi. E

Demonſtratio probans, quòd ante omne mutatum eſſe præcedit mutari.

ARGV. *Eadem eſt enim & in hiſce, quæ non continua ſunt, demonſtratio, ut in contrarijs, & in hiſce, quæ cõtradictoriam ſubeunt oppoſitionem. Sumemus enim id tempus, in quo eſt mutatum, & eadem rurſus dicemus.*

te.cõ.38. Eadem enim demonſtratio eſt, & in non continuis, vt in contrarijs & contradictione. Accipiemus enim tempus, in quo mutatum eſt, & iterum eadem dicemus.

Oſtendit ꝙ idẽ neceſſe eſt eſſe in illis mutationibus, quę non ſunt ſm aliqua cõtinua, ſicut de alteratione, quæ eſt inter contrarias qualitates: & de generatione & corruptione quæ ſunt inter contradictoriæ oppoſita. Licet. n. in his non poſſit hoc demonſtrari ex parte rei ſm quã eſt motus, accipietur tñ tẽpus, in quo ſunt huiuſmodi mutationes, & eodem modo procedetur. Sic igitur in trib⁹ mutationibus. ſ. alteratione, & corruptione, & generatione, habet locũ ſola prima ratio: in alijs aũt tribus. ſ. augmẽto & decremẽto, & loci mutatione, habet locum vtraq;. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quare mutetur ipſum mutatum, & mutatum ſi id quod mutatur, neceſſe eſt. atq; mutari, prius eſt ipſo mutatum eſſe, & mutatum eſſe, ipſo mutari, ac nunquam primum ſumetur. Cauſa autem huius eſt, partibus vacans, non eſſe vacanti partibus hærens. In infinitum enim ipſa diuiſio proficiſcitur, vt in creſcentibus ac decreſcentibus intueri lineis, licet.*

Quare neceſſe eſt, mutatum oẽ mutari prius: & quod mutatur, mutatum eſſe. & eſt ipſo mutari, mutatum eſſe prius ipſo autẽ mutatum eſſe, mutari, & nullo modo comprehenditur primũ.

E Cauſa autẽ huius eſt, non eſſe impartibile impartibili cõiunctum. In infinitum enim diuiſio eſt, ſicut in ijs, quæ augmẽtãtur & minuũtur lineis.

Concludit principale propoſitum. Et primo in communi, ſecundo ſpecialiter quantum ad generationem & corruptionẽ. ibi[Manifeſtum igitur.] Concludit ergo primo ex præmiſsis, ꝙ neceſſe eſt omne mutatum, prius mutari: & quod mutatur prius eſſe mutatum. Et ſic verum eſt dicere, ꝙ hoc ipſo quod eſt mutari, prius eſt mutatum eſſe: & iterum, hoc ipſo, quod eſt mutatũ eſſe, eſt prius mutari. & ita manifeſtum ſit ꝙ nullo modo cõprehenditur aliquid primum. Et huiuſmodi cauſa eſt, quia in motu non coniungitur impartibile impartibili, ita ꝙ totus motus cõponatur ex impartibilibus: quia ſi hoc eſſet, eſſet accipere aliquod primum: hoc autẽ non eſt verum, quia motus eſt diuiſibilis in infinitum: ſicut etiã & lineæ, quæ in infinitum diminuuntur per diuiſionẽ, & in infinitum augmentantur per additionẽ oppoſitã diminutioni: dum, ſ. quod ſubtrahitur ab vno, alteri additur, vt in Tertio eſt oſtenſum. Manifeſtũ eſt. n. in linea, ꝙ ante quãlibet partẽ lineæ eſt accipere punctum in medio illius partis: & ante illud punctum mediũ eſt accipere aliquam partem lineæ, & ſic in infinitum, non tamen linea eſt infinita: quia ante primum punctum lineę non eſt aliqua pars lineæ. Et ſimiliter conſyderãdum eſt in motu: quia, cum quælibet pars motus ſit diuiſibilis, ante quãlibet partẽ motus eſt accipere indiuiſibile aliquod in medio illius partis, quod eſt mutatum eſſe, & ante illud indiuiſibile eſt accipere partem motus, & ſic in infinitũ. Non tamẽ ſequitur ꝙ motus ſit infinitus: quia ante primũ indiuiſibile motus non eſt aliqua pars motus. Illud tamen primum indiuiſibile non dicitur mutatum eſſe, ſicut nec primum punctum lineæ dicitur diuiſio. Secundo ibi. te. 39. F

ARGV. *Quæ cùm ita ſint, patet neceſſe eſſe, & id quod eſt factum, fieri prius, & id quod fit antea factum eſſe, modo diuiſibilia atq; cõtinua ſint. Non tamen ſemper quod fit, factum eſt prius, ſed interdum aliud: ceu illius aliquid, vt in ædibus, fundamentum. Similiter fit, & in eo quod corrumpitur, & corrupto. ineſt enim ei quod fit & ei quod corrumpitur infinitio quædam: quippe cùm continuum ſit, vtrunq;. & impoſsibile, eſt, aut fieri non factum aliquid: aut factum eſſe, non fiens aliquid. Similiter & in ipſo corrumpi, atq; corruptũ eſſe. Semper enim corruptum eſſe, antecedit corrumpi, & corrumpi corruptum eſſe. Patet igitur, quòd id quod eſt factum, prius neceſſe eſt fieri: & id quod fit, antea factum eſſe, eſt enim omnis magnitudo omneq; tempus diuiſibile ſemper. Quare & in quocunq; ſit, non erit in illo vt primo.* G

te.cõ.39. Manifeſtum igitur quoniã quod factum eſt, neceſſe eſt fieri prius: & quod fit factũ eſſe, quæcunq; diuiſibilia & continua ſunt: nõ tamẽ ſemper quod fit, ſed aliud aliquando, vt illis aliquid, ſicut domus fundamentũ. Similiter autem & in eo quod corrũpitur, & eo, quòd corruptum eſt. mox enim ineſt ei quod fit, & quod corrũpitur, cum ſit cõtinuũ, infinitum quoddam. ſed nõ eſt fieri, niſi aliquid factum ſit prius, neq; factũ eſſe, niſi fiat aliquid. ſimiliter autẽ, & in corrumpi, & in corruptũ eſſe. ſemper. n. eſt ipſo corrũpi, corruptũ eẽ prius, corrupto autem eſſe, corrumpi. Manifeſtũ igitur, quia quod factũ eſt neceſſe eſt fieri prius, & quod fit factũ eſſe. oĩs. n. magnitudo, & oẽ tẽpus, ſemper diuiſibilia ſunt. Quare in quocũq; fit aliquid, nõ erit vtiq;, ſicut in primo. H

Oſtendit

Oſtēdit idem ſpecialiter in generatione & corruptione. A Et hoc ideo, quia aliter ſe habet mutatū eſſe ad mutari in generatione & corruptione, & aliter in aliĳs. In aliĳs.n. mutatū eſſe, & mutari eſt ſm idē, ſicut alteratū eſſe, & alterari eſt ſm albū. Nā alterari eſt mutari ſm albedinē, alteratum aūt eſſe, eſt mutatum eſſe ſm albedinē, & idem dicendum eſt in motu locali & augmentu, & decremento. Sed in generatione ſm aliud eſt mutatum eſſe, & ſm aliud mutari. nā mutatum eſſe eſt ſm formā: mutari vero non eſt ſm negationē formæ quæ non ſuſcipit magis & minus ſm ſe, ſed mutari eſt ſm aliquid adiunctum negationi, quod ſuſcipit magis et minus, quod eſt qualitas. Et ideo generatū eſſe eſt terminus eius, quod eſt alterari, & ſimiliter corruptū eſſe. Et quia motus denominatur a termino ad quē, vt in prin-

Te. 58. cipio Quinti dictū eſt, ipſum alterari, quia habet duos terminos, ſ. formā ſubſtantialē, & qualitatē, dupliciter nominatur, quia poteſt dici & alterari, & fieri & corrūpi. Et hoc modo accipit hic fieri & corrūpi, pro ipſo alterari ſm ꝙ terminatur ad eſſe vel nō eſſe. Vnde dicit ꝙ illud [quod factū B eſt, neceſſe eſt prius fieri, & illud, quod fit, neceſſe eſt factū eſſe: quæcunq; tñ ſunt diuiſibilia & continua.] Quod quidē ponitur (vt Cōmentator dicit) ad excludendū quędam, quæ indiuiſibiliter fiunt abſq; motu continuo, ſicut intelligere & ſentire, quæ etiā non dicuntur motus niſi æquiuoce, vt in tertio de Anima dicit. Vel poteſt dici aliter, ꝙ hoc Philoſophus addidit, vt accipiatur generatur cū toto motu cōtinuo præcedente. ſed id, quod fit prius factum eſſe diuerſimode inuenitur in diuerſis. Quędam.n. ſunt ſimplicia quæ habent ſimplicē generationē, ſicut aer aut ignis. & in iſtis non generatur pars ante partē, ſed ſimul generatur & alteratur totū, & partes: & in talibus id, quod factū eſt, ipſummet prius fiebat: & quod fit, ipſummet prius factū eſt, propter continuitatē alterationis præcedentis. Quædā vero; ſunt cōpoſita ex diſſimilibus partibus, quorum pars generatur poſt partē, ſicut in animali prius generatur cor, & in domo fundamentū: & in iſtis quod fit prius factū eſt, nō ipſummet, ſed aliquid eius. Et hoc eſt quod ſubdit ꝙ [non C ſemper id quod fit: prius ipſummet factū eſt, ſed aliquādo aliquid eius factum eſt, ſicut fundamētū domus] Sed, quia oportet deuenire ad aliquā partē, quę tota ſimul ſit oportet ꝙ in aliqua parte id, quod ſit factū, ſit ſm aliquē terminū acceptū in alteratione pręcedēti. Sicut dum generatur animal iam factū eſt cor, & dum generatur cor, iam factum eſt aliquid, non quidem aliqua pars cordis, ſed aliqua alteratio facta eſt, ordinata ad generationē cordis. & ſicut dictū eſt de generatione, intelligēdū eſt de corruptione. ſtatim.n. ei quod fit, & corrumpitur, ineſt quoddā infinitū, cū ſit cōtinuum, quia ipſum fieri & ipſum corrumpi continuū eſt. Et ideo non eſt fieri, niſi vbi aliquid factū ſit prius nec eſt aliquid factum eſſe, niſi fiat prius. Et ſimiliter dicendū eſt de corrumpi, & de corruptū eſſe. ſemper.n. corruptum eſſe eſt prius ipſo corrumpi, & corrumpi eſt prius hoc, quod eſt corruptum eſſe. vnde manifeſtū eſt, ꝙ omne quod factum eſt, neceſſe eſt prius fieri, & omne quod fit, neceſſe eſt prius factum eſſe aliquo modo. Et hoc ideo, quia omnis magni- D tudo, & omne tempus ſunt in infinitū diuiſibilia. Et ideo in quocunq; tēpore fit aliquid, hoc non erit ſicut in primo, quia erit accipere partem priorē. Et hoc quod dictū eſt de generatione & corruptione, intelligendū eſt etiā de illuminatione, quæ eſt terminus motus localis corporis illuminātis, ſicut generatio & corruptio eſt terminus alterationis.

Quod factū eſt, prius fieri vel factū eſſe neceſſe eſt q̄do intelligit.

LECTIO IX.

Finitum & infinitum quo pacto ſimiliter in tempore magnitudine, motu, ac mobili inuenitur oſtenditur.

ARGV. *Cùm autem omne quod mouetur in tempore moueatur, in maioreq́; maiore magnitudinem tranſeat fieri profecto non poteſt, vt magnitudinem infinito in tempore tranſeat quicquam finitam, modo non per ipſam eandem ſemper, nec per aliquam eius partem, ſed per totam toto in tempore moueatur.*

A QVoniā aūt oē, quod mouetur in tempore mouetur, & in pluri maior magnitudo in infinito tēpore impoſſibile eſt moueri per magnitudinē finitā non eandem ſemper, & illius aliquid, quod mouetur, ſed in oī per oēm. Te.cō. 60.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de diuiſione motus, hic determinat de finito & infinito in motu: ſicut.n. diuiſio pertinet ad rationē continui: ita finitū et infinitū. Sicut aūt ſupra oſtēdit, ꝙ diuiſio ſimul inuenitur in motu, magnitudine, tēpore, & mobili, ita oſtēdit, nunc idē de infinito. Vnde circa hoc tria facit. Primo oſtēdit, ꝙ infinitum ſimiliter inuenitur etiā in mobili, ibi. [Demōſtratis.n. his, &c.] Tertio ꝙ ſimiliter inuenitur in motu. ibi [Quoniā autē neq; finitum, &c.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ſi magnitudo eſt finita, tēpus non poteſt eſſe infinitū. Secūdo ꝙ econuerſo. ſi tempus eſt finitū, ꝙ magnitudo non poteſt eſſe infinita. ibi. [Eadē aūt ratio, &c.] Circa primū duo fa- B cit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propoſitum ibi. [Quod igitur ſi aliquid moueatur.] Primo ergo repetit duo quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum, quorum vnum eſt, ꝙ omne, quod mouetur in tēpore mouetur. Secundū eſt, ꝙ in pluri tēpore ab eodē mobili, ꝑ tranſitur maior magnitudo. Et ex his duobus ſuppoſitis intendit probare tertium, ſ. ꝙ impoſsibile ſit in tempore infinito pertranſire magnitudinem finitam. Quod tamen ſic intelligendum eſt, ꝙ non reiteretur illud, quod mouetur ꝑ eandem magnitudinem, aut per aliquam partem eius multoties: ſed ita ꝙ in toto tēpore moueatur per totam magnitudinem. Et addidit hoc, vt præſeruaret ſe a motu circulari, qui eſt ſuper magnitudine finita & tamen poteſt eſſe in tempore infinito, vt ipſe dicet in Octauo. Secundo ibi.

Te. 63. c. 64.

te. 61.

Infra.

Patet igitur ſi quippiam æqua moueatur celeritate, neceſſe eſſe finitam magnitudinem illud finito in tempore pertranſire, Sumpta nanq; parte quæ menſurauerit totā, C in tot æqualibus temporibus, quot ſunt magnitudinis partes, totā illam profecto magnitudinem pertranſibit. Quare, cum harum queq; finitæ ſit quantitatis, & omnes numero ſint finitæ, tēpus etiam ipſum profecto finitum erit. tantum enim toties erit, quantum eſt tempus partis toties repetitum, quot ſunt magnitudinis partes. ARGV.

Quòd igitur ſi aliquid moueatur æque velociter, neceſſe eſt finitū i finito moueri manifeſtū eſt, Accepta.n. parte, quæ menſurabit totam, in æqualibus tēporibus tātis, quot partes ſunt, ꝑ totā motum eſt. Quare qm̄ hæ finitę ſunt, & quantitate vnaquęq;, & tot modis oēs, & tēpus vtiq; erit finitū. Toties.n. erit tm̄ quātum tēpus, quod eſt partis multiplicatiuū ſm multitudinē partiū.

D Probat propoſitū. Et primo, ſi detur mobile quod æque velociter moueatur per totā magnitudinē, Secundo, ſi non vniformiter & regulariter moueat. ibi [Sed ſi non ſit &c.] te. 62. Dicit ergo primo, ꝙ, ſi ſit aliquod mobile, quod æque velociter moueatur, per totū, neceſſe eſt, ꝙ ſi pertranſit finitam magnitudinem, ꝙ hoc ſit in tempore finito. Accipiatur.n. vna pars magnitudinis: quæ mēſuret totum, puta ſi tertia vel quarta pars magnitudinis. ſi ergo mobile æque velociter mouetur per totū, & æque velox eſt, quod æquale ſpatium in æquali, tēpore pertranſit, ſequitur ꝙ in æqualibus temporibus, & tot quot ſunt partes magnitudinis pertranſeat mobile totā magnitudinem: puta ſi accepta ſit quarta pars magnitudinis, eā pertranſibit in aliquo tēpore, & aliā quartā in alio tēpore æquali, & ſic totā magnitudinem pertranſit in quatuor æqualibus tēporibus. Quia ergo partes magnitudinis ſunt finitæ numero, & vnaquæq; etiā eſt finita ſm quantitatē: & tot modis pertranſit oēs partes, i. in totidē tēporibus æqualibus, ſequitur ꝙ totum tempus, in

quo pertranſit totã magnitudinẽ, ſit finitũ. Menſurabitur enim a tempore finito, quia erit toties tm̃, quãtum eſt tempus in quo pertrãſit partẽ, quoties magnitudo tota eſt tanta quãta eſt pars: & ſic totũ tẽpus erit multiplicatũ ſm̃ multiplicationẽ partiũ. Omne aũt multiplicatum, menſuratur ab ſubmultiplici, ſicut duplũ a dimidio: & triplũ a triplo, & ſic de aliĩs. Tẽpus aũt quo pertrãſit partẽ eſt finitũ: quia, ſi detur ꝙ ſit infinitũ, ſequetur ꝙ in æquali tẽpore pertranſeat totũ & partẽ: quod eſt cõtra id, quod ſuppoſitũ eſt. Et ſic oportet, ꝙ totũ tẽpus ſit finitum, quia nullũ infinitum menſuratur a finito. Sed, quia poſſet aliquis dicere ꝙ licet partes magnitudinis ſint æquales, & menſurent totam magnitudinẽ: tamẽ poteſt cõtingere ꝙ partes tẽporis nõ ſunt æquales, ſicut qñ non eſt æqualis velocitas in toto motu: et ſic tẽpus, quo mouet per partẽ magnitudinis, nõ menſurabit tẽpus, quo mouetur per totam. Ideo conſequenter ibi.

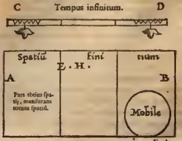
ARGY. *Nihil autem intereſt, & ſi non æqua celeritate mouetur. Sit.n. ſpatiũ quidẽ A B finitum, quod infinito in tẽpore pertranſiuit, tempus autem infinitum C D: Si igitur per priorem aliam alia partem motum eſſe neceſſe eſt, patet in priori temporis parte poſterioriue aliam, aliamue pertranſiuiſſe. ſemper enim maiori in tempore per aliam motum erit, idq; non minus fiet, ſiue æqua, ſiue non æqua celeritate mutetur & ſiue intendatur motus, ſiue remittatur, ſiue in eodem perſiſtat. Accipiatur itaq; pars aliqua ſpatiĩ, quæ metietur A B, longitudinem totam atq; A E literis deſignetur: Hanc igitur aliqua in parte trãſiuit temporis infiniti. quippe cum impoſsibile ſit eam in infinito tempore tranſiiſſe. totum enim ſpatium, in infinito pertranſit. Et rurſus ſi aliam ſumpſero tantam quanta eſt ipſa A E, neceſſe eſt, & hanc eadem ratione finito in tempore tranſiiſſe: & ſic uſq; ad vltimam proficiſcar. Cum igitur infiniti quidem nulla ſit pars, quæ metietur ipſum (vt patet). fieri enim non poteſt vt infinitum ex finitis æqualibus, & inæqualibus conſtet: propterea quod ea quæ multitudine magnitudineq; ſunt definita, ſiue æqualia, ſiue inæqualia ſint, tandem aliquo vno poſſunt. ſpatium autem finitum quãtitate partis A E mẽſuretur) finito profecto in tẽpore, tale etiã mobile per magnitudinẽ A B finitã mouetur. Similiter, & de quiete dicendũ eſt. Quare fieri nõ poteſt, ut idẽ vnũq; generetur ſemper uel corrũpatur.*

tex. ch. 61. Sed ſi nõ ſit æque velociter, differt nihil. Sit enim in quo A et B ſpatiũ finitum: quod motũ ſit in infinito tẽpore, & tẽpus infinitum in quo C D, Si igitur neceſſe eſt prius alterũ altero motum eſſe: hoc aũt manifeſtum, ꝙ tẽporis in priori & poſteriori alterũ motũ eſt. Semper. n. in pluri, alterum erit motũ eſſe, ſiue æque velociter mutet, ſiue nõ æque velociter mutet: & ſiue intẽdatur motus, ſiue remittaẽ, ſiue maneat, nihil minus. Accipiatur igitur aliquid A B ſpatĩj, quod ſit A E, quod menſurat A B. Hoc itaq, infiniti in quodã factũ eſt tempore: in infinito.n. non poteſt eſſe: etenim in infinito eſt. Et iterum alterũ tã ſi accipiamus quantum eſt A E, neceſſe in infinito tempore eſſe: omne.n. in infinito, & ſic accipiendo. Quoniã autẽ, infiniti quidem nulla pars eſt quæ mẽſuret: (impoſſibile.n. infinitũ eſſe ex finitis, & æqualibus, & inæqualibus: propter id quod menſurãtur finita multitudine & magnitudine

E a quodã vno, ſiue æqualia, ſiue inæqualia ſint: ſi nita aũt magnitudine nihil minus, ſpatium autẽ finitum quantis quæ ſunt A E menſuratur) ergo in finito tempore A B mouetur. Similiter autem, & in quiete. Quare neq; fieri, neq; corrumpi poſſibile eſt ſemper, aliquid vnum & idem.

Oſtendit ꝙ hoc nihil differt quantũ ad propoſitũ. Sit.n. A B ſpatium finitum, quod pertranſitum ſit in tẽpore infinito quod eſt C D. Neceſſe eſt aũt in omni motu, ꝙ prius ꝑtranſeatur vna pars ꝗ̃ altera: & hoc etiam manifeſtum eſt, quòd in priori parte temporis & poſteriori, altera & altera pars magnitudinis pertrãſitur: & ita oportet ꝙ neq; duę partes magnitudinis pertranſeãtur in vna & eadẽ parte tẽporis, neq; ꝙ in duabus partibus tẽporis pertrãſeãtur vna & eadẽ pars magnitudinis: & ſic oportet ſi in aliquo tẽpore pertranſita eſt aliqua pars magnitudinis, ꝙ in pluri F tempore pertrãſeaẽ non ſolũ illa pars magnitudinis, ſed etiam cum hac & altera: & hæc indifferenter, ſiue æque velociter moueatur mobile, ſiue non: vel per hoc ꝙ velocitas ſemper magis ac magis intenditur, ſicut in motibus naturalibus: vel per hoc ꝙ magis & magis remittitur, ſicut in motibus violẽtis. His igiẽ ſuppoſitis, accipiaẽ aliqua pars ſpatĩj A B, quæ quidem pars ſit A E, & menſuret totum A B, ita. ſ. ꝙ ſit aliquota pars eiꝰ vel tertia vel quarta. Hæc igitur pars ſpatĩj, pertranſita eſt in aliquo tẽpore finito. Non enim poteſt dari ꝙ ſit pertranſita in tẽpore infinito, quia totũ ſpatium pertranſitũ eſt in tẽpore infinito, & in minori pertranſitur pars ꝗ̃ totũ. Itẽ accipiamus aliã partẽ ſpatĩj quæ ſit æqualis parti A E, & eadẽ ratione neceſſe eſt, ꝙ hæc pars pertranſeatur in tẽpore finito, quia totũ ſpatiũ pertrãſitur in tẽpore infinito, et ſic ſemper accipiẽdo accipiã tot tẽpora finita, quot ſunt partes ſpatĩj, ex quibus cõſtituetur totũ tẽpus, in quo mouetur ꝑ totũ ſpatiũ. Impoſsibile eſt autẽ ꝙ aliqua pars infiniti mẽſuret totũ, neq; ſm̃ magnitudinẽ, neq; ſm̃ G multitudinẽ, quia impoſsibile eſt ꝙ infinitũ conſtet ex partibus finitis numero: quarũ etiã vnaquæq; ſit finita quãtitate: ſiue dicatur ꝙ illæ partes ſint æquales, ſiue ꝙ ſint inæquales: quia quæcunq; menſurantur a quodã vno ſiue ſm̃ multitudinẽ, ſiue ſm̃ magnitudinẽ, oportet ea eſſe, finita. Ideo aũt dico multitudinẽ & magnitudinẽ, quia nihil minus menſuratur aliquid per hac ꝙ habet finitã magnitudinẽ, ſiue partes mẽſurãtes ſint æquales ſiue inęquales. Quando.n. ſunt æquales, tunc pars mẽſurat totũ & multitudine & magnitudine: qñ vero ſunt inæquales, mẽſurat multitudine, ſed nõ magnitudine. (Sic ergo patet ꝙ omne tempus, quod habet partes finitas numero & quantitate, ſiue ſint æquales ſiue inæquales, eſt finitũ. Sed ſpatiũ finitũ menſuratur aliquibus finitis ex quantis cõtingit componi A B, & oportet eſſe ęquales numero partes tpis, & partes magnitudinis, et quaſlibet eſſe finitas quãtitate: ergo relinquiẽ ꝙ ꝑ totũ ſpatiũ moueatur in tẽpore finito. Deinde cũ dicit,

H *Demonſtratio, probans quòd, ſi magnitudo eſt finita, quòd tempus infinitum eſſe non poteſt.*

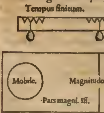
ARGY. *Eadem ſanè ratione probabitur, fieri etiam non poſſe* A *vt finito in tempore quicquam, aut infinitam magnitudinem tranſeat: ſiue uniformiter, ſiue difformiter moueatur, aut quiete infinita quieſcat. Sumpta nanq; temporis aliqua parte, quæ totum metietur tempus: in illa partem aliquam magnitudinis, nõ totam magnitudinem tranſit. Totam enim toto in tempore tranſit. et rurſus in alia parte æquali, partem aliam magnitudinis tranſit. & in vnaquaq; ſimili modo: ſiue æquales ſint primæ parti, ſiue etiã inæquales. nihil enim refert, modo ſit quæq; finita. Patet enim exhauſto tempore, infinitam magnitudinem exhauſtam non fore: ſi ablatio fiat magnitudine numeroq; finita. Quare non infinitam magnitudinem, finito in tempore tranſit. atq; nihil intereſt altera ex parte tantum, an ex vtraq; infinita ſit magnitudo: eadem enim ſemper accom* B *modabitur ratio.*

Tex. co. 62. Eadem autem ratio eſt & ꝙ neq; infinito tempore per infinitum poſſibile eſt moueri, neq; quieſcere, neq; quod regulariter mouetur, neq; quod irregulariter. Accepta enim quadam parte, quæ metietur totum tempus, in hac quantum aliquod tranſibit magnitudinis, & non totam. in omni enim totã: et iterum in ęquali aliã, & in vnoquoq;, ſimiliter: ſiue æqualis erit, ſiue inæqualis ei, quæ eſt a principio. refert autem nihil, dummodo ſit vnaquęq;. Manifeſtum enim, ꝙ finitum quoddam tempore, infinitum nõ aufertur, finita diuiſione & quãto, & numero ablatione facta, tot modis. quare non tranſibit in finito tempore. infinitum nihil autem differt, ma- C gnitudinem in altera, aut in vtraq; eſſe infinitã: erit enim eadem ratio.

Oſtendit ꝙ econuerſo, ſi tẽpus eſt finitum et magnitudo eſt finita. Et dicit ꝙ per eandẽ rationẽ poteſt oſtendi ꝙ infinitum ſpatium non poteſt pertrãſiri in tẽpore finito: neq; iterũ poteſt quies eſſe infinita tẽpore finito. Et hoc indifferẽter ſiue moueat aliquid regulariter, ideſt æque velociter ſiue non regulariter: quia ex quo tempus ponitur finitum, accipiatur aliqua pars tẽporis, quę menſuret totum tẽpus, in qua mobile pertranſit aliquã partẽ magnitudinis, non aũt totã: quia pertranſit in toto tẽpore, & iterũ in ęquali tẽpore pertranſit aliam partẽ magnitudinis: & ſimiliter pro vnaquaq; parte tẽporis accipietur aliqua pars magnitudinis: & hoc indifferenter, ſiue pars magnitudinis ſecundo accepta ſit æqualis primæ parti (quod contingit quando æque velociter mouetur) ſiue ſit inæqualis (quod cõtingit quando non æque velociter mouetur) hoc. n. nihil differt, dũmodo ponatur ꝙ quælibet pars magnitudinis accepta ſit finita: quod oportet dicere, alioquin tm̃ moueret ĩ parte temporis, quantum in toto. Sic. n. manifeſtum eſt, ꝙ per diuiſionem temporis auferetur totum ſpatium infinitum per aliquã finitã ablationẽ: quia cum tẽpus diuidatur in partes finitas æquales: & tot oporteat eſſe partes magnitudinis, quot tẽporis, ſequetur ꝙ ſpatium infinitũ conſumetur facta infinita ablatione: eo ꝙ tot modis oportet diuidi magnitudinẽ, ſicut & tẽpus: hoc aũt eſt impoſſibile: ergo manifeſtũ ẽ, ꝙ infinitũ ſpatiũ nõ ꝑtrãſitur ĩ tpe finito. Et hoc indifferẽter, ſiue magnitudo ſpatñ ſit infinita ex vna parte, ſiue ex vtraq;: qa eadẽ ratio eſt de vtroq;. Deinde cũ dicit,

Appoſuimus autem ſequentem figuram, qua per literam præcedentis, eorum, quæ tum Ariſto. tum D. Tho. dicit facilis patet intellectus.

A *Demonſtratio probans, ſi tempus eſt finitum, quod magnitudo non poteſt eſſe infinita.*

His demonſtratis, patet neq; fieri poſſe, vt magnitudo ARGY. B *infinita, finito in tempore trãſeat magnitudinem finitam cauſam ob eandem. In parte nanq; temporis, finita pars tranſit & in vnaquaq; ſimili modo. Quo fit, vt tota in tempore finita tranſeat magnitudo.*

Demonſtratis. n. his manifeſtum eſt, ꝙ neq; finitam magnitudinem infinitum contingit tranſire in finito tempore propter eandem cauſam. In parte enim temporis, finitum tranſibit, & in vnaquaq;, ſimiliter. Quare in omni finitum. Tex. co. 63.

Oſtendit ꝙ infinitum & finitum ſimiliter inuenitur in mobili ſicut ĩ magnitudine & tempore. Et circa hoc tria facit, Primo oſtendit ꝙ mobile nõ eſt infinitum, ſi tempus & magnitudo ſint finita. Secundo ꝙ mobile nõ eſt infinitum, ſi magnitudo ſit infinita, & tẽpus finitũ. ibi [At vero neq; infinitũ.] Tertio ꝙ mobile nõ poteſt eſſe infinitũ, ſi magnitudo ſit finita, & tẽpus infinitũ. ibi [Amplius aũt & tpe.] Primũ oſtendit duab⁹ rationibus. circa quarũ primã dicit, C ꝙ demonſtrato ꝙ magnitudo finita nõ pertrãſitur tpe infinito: neq; infinita finito, manifeſtũ eſt ex eadẽ cauſa, ꝙ neque ĩfinitũ mobile põt ꝑtrãſire finitã magnitudinẽ in tpe finito. Accipiat. n. aliqua pars tpis finiti, in illa parte ſpatiũ infinitum ꝑtranſibit non totũ mobile, ſed pars mobilis: & in alia parte tẽporis ſimiliter, & ſic de alñs: & ſic oportebit accipere tot partes mobilis, quot accipiuntur partes tẽporis. Infinitũ aũt nõ componitur ex partibus finitis, vt oſtẽſum eſt, ergo ſequetur ꝙ mobile quod mouetur in toto tẽpore finito, ſit finitum. Secundam rationem ponit ibi. Te. 65. Secūda pars

ARGY. *At uero, cum magnitudo finita non tranſeat finito in tempore magnitudinẽ infinitam, patet neq; magnitudinẽ infinitam longitudinem finitam tranſire. Nam ſi infinita magnitudo finitam pertrãſeat, & finitam infinitam tranſire neceſſe eſt: nihil. n. intereſt, utra ſit ea, quæ motu cietur. utroq; nanq; modo, infinitã tranſit finita. Nam, cum* D *A magnitudo infinita mouetur, erit aliqua pars eius finita, vt B, ſeu D C, & alia, atq; alia rurſus, & ſic ſemper. Quare fiet, vt ſimul infinita per infinitam, & finita per infinitã ſit mota. nec. n. fortaſſe fieri poteſt, ut aliter infinita per finitã ſit mota, quã hoc pacto, ut finita tranſeat infinitã uel latione pergẽdo per ipſam, uel metiendo. Quare, cũ hoc ſit impoſſibile, ĩfinita ſane finitã pertrãſire nõ põt.*

Quoniam aũt finitum non tranſibit infinitũ, in finito tpe, manifeſtum eſt, ſic neq; ĩfinitum finitum. Si. n. infinitum finitũ, neceſſe eſt & finitum, infinitũ tranſire. Nihil. n. differt quodlibet eſſe quod mouet: vtroq;. n. finitum pertranſibit infinitũ. Cum. n. moueatur ĩfinitum, in quo eſt A eit aliquid ipſius ſm B finitum, vt C D, & iterũ Te. co. 64.

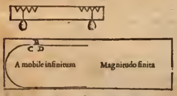
aliud

aliud, & aliud, & ſemper ſic. Quare ſimul accidit infinitũ motum eſſe per finitum, & finitum tranſire infinitũ. Neq;.n. fortaſſis poſſibile eſt aliter infinitum moueri per finitum, q̃ꝫ ꝙ finitũ trãſeat infinitũ, aut ita ꝙ feratur, aut metiaẽ. Quare, qm̃ hoc impoſſibile eſt nõ tranſibit infinitũ finitũ. E

ſecũda ratio. Et differt hęc ſecũda ratio a priori, quia in priori aſſumebatur pro principio idẽ mediũ, ex quo ſuperius demonſtrabat: hic aũt accipitur pro principio ipſa cõcluſio ſuperius demonſtrata: oſtenſum eſt.n. ꝙ mobile finitum non poteſt pertrãſire ſpatiũ infinitũ in tp̃e finito. vnde manifeſtũ eſt, ꝙ eadẽ ratione, nec mobile infinitũ poteſt pertrãſire ſpatiũ finitum in tempore finito. Quia, ſi infinitum mobile pertranſit ſpatium finitum, ſequitur ꝙ etiam finitum mobile pertranſeat ſpatiũ infinitum: quia, cum tam mobile q̃ꝫ ſpatium, ſit quantum, datis duobus quãtis nihil differt quod eorum moueatur & quod quieſcat. hoc enim habebitur pro ſpatio, quo quieſcit, & illud pro mobili, quod mouetur. manifeſtum eſt enim ꝙ quodcunq; ponatur moueri, ſequitur ꝙ finitum pertrãſeat infinitum. Moueatur enim infinitũ, quod eſt A, & ſit aliqua pars eius finita quæ eſt C D. quando totum mouetur, hæc pars finita, erit ſm̃ aliquod ſignum ſpatij, quod ſit B, & continuato motu, iterum alia pars infiniti mobilis fiet iuxta illud ſpatium, & ſic ſemper. F vnde ſicut mobile pertranſit ſpatium, ita ſpatium quoddã pertranſit mobile, inquantum ſucceſsiue alternantur diuerſæ partes mobilis iuxta ſpatium. Vnde patet, ꝙ ſimul accidit infinitum mobile moueri per finitum ſpatium & finitum tranſire infinitum. non enim aliter eſt poſsibile ꝙ infinitum moueatur per ſpatium finitum, q̃ꝫ ꝙ finitum pertrãſeat infinitum: aut ita ꝙ finitum feratur per infinitum, ſicut quando mobile eſt finitum et ſpatium infinitum: aut ita ꝙ ſaltem finitum metiatur infinitum. ſicut cũ ſpatiũ eſt finitum. & mobile infinitũ: tunc.n. licet finitum nõ feratur per infinitum tamen finitum menſurat infinitum, inquantum ſpatiũ fit iuxta ſingulas partes mobilis infiniti. Quia hoc eſt impoſsibile ſequitur ꝙ infinitũ mobile nõ pertranſit ſpatium finitum in tempore finito. Secundo ibi.

Demonſtratio probans quòd mobile infinitum non poteſt pertranſire magnitudinem finitam in tempore, finito.

Tempus finitum.

ARGV. *At vero nec infinita infinitam, finito in tempore tranſit. Nam, ſi tranſit & infinita finitam ſanè tranſibit. Ineſt enim in infinita, finita.* H

Te.cõ.56. At vero neq; infinitum, finito tempore tranſibit infinitum. ſi enim infinitũ, & finitum. ineſt enim infinito finitum.

Oſtendit ꝙ non poteſt eſſe mobile infinitum, ſpatio exiſtente infinito & tẽpore finito. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ infinitum mobile non pertranſit infinitum ſpatium in tempore finito. In omni enim infinito eſt aliquid finitum. ſi ergo mobile infinitum pertrãſeat ſpatium infinitum in tempore finito, ſequitur ꝙ pertranſeat ſpatium infinitum in tempore finito, quod eſt contra præoſtenſa. Tertio ibi.

ARGV. *Præterea & tempore ſumpto eadem demonſtratio erit.*

E Amplius autem & tempore accepto, eadem erit demonſtratio.

Dicit ꝙ eadem demonſtratio erit ſi accipiatur tempus infinitum, & ſpatium finitum: quia, ſi pertranſit infinitum mobile finitum ſpatium in tempore infinito, ſequitur ꝙ in aliqua parte temporis finiti pertranſeat aliquam partem ſpatij: et ita infinitum pertranſibit finitũ in tempore finito; quod eſt contra præoſtenſa. Deinde cum dicit.

Cum igitur nec infinitam finita: nec infinita finitam, nec etiam infinitam infinita finito in tempore trãſeat: patet neq; motum infinitum in tempore fore finito. Quid enim intereſt motus an magnitudo ſit infinitum? Nam ſi utrumuis fuerit infinitum, & alterum infinitum eſſe, neceſſe eſt. Omnis enim latio eſt in loco. ARGV.

Quoniam autem neq; finitum infinitũ tranſibit, neq; infinitum finitum: neq; infinitum in finito tempore mouetur manifeſtum eſt ꝙ neq; motus erit infinitus in finito tempore. Quid.n. differt motum, aut magnitudinem infinitum facere? Neceſſe.n. ſi vnum infinitum eſt, & alterũ infinitum eſſe. omnis.n. loci mutatio in loco eſt. Tex.cõ.66. F

Oſtendit ꝙ finitum & infinitum ſimiliter inuenitur in motu, ſicut in præmiſsis, & dicit ꝙ, quia finitum mobile non pertranſit ſpatium infinitum, nec infinitum mobile finitum ſpatium: neq; infinitum mobile infinitum ſpatium in tempore finito, ſequitur ex his, ꝙ non poſsit eſſe motus infinitus in tempore finito. Quantitas enim motus accipitur ſm̃ quantitatem ſpatij: vnde non differt motum dicere infinitum, aut magnitudinem. neceſſe eſt enim ſi vnum eorum fuerit infinitum, & alterum infinitum eſſe: quia non poteſt eſſe aliqua pars loci mutationis extra locum.

LECTIO. X.

Sicut in motu & eo quod mouetur primum non datur, ita & in quiete & eo quod quieſcit primum non dari, oſtenditur.

Cùm autem id omne moueatur, aut quieſcat quod aptum ſit moueri, quando, & ubi, et quemadmodum aptum eſt, ipſum profectò ſtans, cũ ſtat moueri neceſſe eſt. Nam ſi non mouetur quieſcit. at fieri non poteſt: ut ad quietem proficiſcatur id quod quieſcit. ARGV.

QVoniam autem omne aut mouetur, aut quieſcit quod aptum natum eſt, quando aptum eſt, & vbi quo, & ſic neceſſe ne quod ſtat, cùm ſtat moueri. ſi enim nõ mouetur, quieſcet: ſed non contingit quieſcere quieſcens, Te.cõ.67.

Poſtq̃ꝫ Philoſophus determinauit de ĩjs quæ pertinent ad diuiſionem motus, hic determinat de ĩjs quę pertinent H ad diuiſionem quietis. Et, quia ſtatio eſt generatio quietis, vt in Quinto dictum eſt, primo determinat ea quæ pertinẽt ad ſtationem. ſecundo ea quæ pertinent ad quietem. ibi [Neq; igitur quieſcens &c.] Circa primum tria facit. Te.72. Primo dicit ꝙ omne quod ſtat mouetur. Secundo ꝙ omne Tex.68. quod ſtat, ſtat in tempore, ibi [Hoc autem demonſtrato.] Te.70. Tertio oſtendit quomodo primum dicatur in ſtatione. [In quo autem tempore.] Primo oſtendit ſic. Omne quod natum eſt moueri, eo tẽpore quando natum ẽ moueri, & ſm̃ illud, & eo modo prout natum eſt, oportet ꝙ moueatur, vel quieſcat: ſed illud quod ſtat, ideſt tendit ad quietem, non quieſcit, quia contingeret, ꝙ aliquid ſimul quieſcẽs. i. in quietẽ tendẽs, quieſceret, i. in quiete eſſet, ergo oẽ quod ſtat. i. in quietem tẽdit, mouetur qñ ſtat. Secundo ibi.

Quo demonſtrato, patet neceſſe eſſe & in tempore ſtare. Omne nanq;, quod mouetur, in tempore ſanè mouetur: ipſum autem ſtans moueri oſtendimus: quare neceſſe eſt in tem- ARGV.

tempore ſtare. Præterea ipſum celerius ac tardius in tempore dicimus eſſe: at fit vt tardius atq; celerius ſtetur.

te.cō.68. Hoc autem demōſtrato manifeſtum eſt ꝙ in tempore neceſſe eſt ſtare. Quod enim mouetur in tempore mouetur: quod autē ſtat oſtenſum eſt moueri: quare neceſſe eſt in tempore ſtare.

Te.cō.69. Amplius autem ſi velocius & tardius in tempore dicimus, ſtare autem eſt velocius et tardius.

Probat ꝙ omne quod ſtat, ſtat in tempore, duabus rationibus, quarum prima eſt talis. Omne quod mouetur, mouetur in tēpore, vt ſupra probatum eſt: ſed oē quod ſtat mouetur, vt nūc probatū eſt: ergo omne quod ſtat, ſtat in tpe. Secunda ratio eſt, quia velocitas & tarditas determinātur ſm tēpus: ſed cōtingit aliquid velocius & tardius ſtare. i. in quietē tēdere: ergo oē quod ſtat, ſtat in tēpore. Tertio ibi.

ARGY. *At vero id quod ſtat, ſtet quacunq; in parte temporis eius in quo primo ſtatur neceſſe eſt. Tempore nanq; diuiſo, ſi neutra in parte ſtat, neque toto profectò in tempore ſtat. quo fit ut non ſtet idipſum quod ſtat. Sin in altera, nō in toto ſtat primo. In hoc enim per aliud ſtat, ut de eo quod mouetur antea diximus.*

Te.cō.70. In quo autē tempore primo id, quod ſtat, ſtat in quouis huius neceſſe eſt ſtare. Diuiſo. n. tēpore ſiquidē in neutra partiū ſtat, neq; in toto: quare neq; vtiq; ſtat quod ſtat. ſi vero in altera, nō in primo toto ſtatū eſt. Secundū. n. vtrunq; in hoc ſtatur, ſicut dictū eſt, et in eo, quod mouet, prius.

Oſtendit qualiter dicatur primum in ſtatione. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit qualiter dicatur aliquid ſtare in aliquo tempore primo, ſm ꝙ primum opponitur ei quod dicitur ſm partē, ſecundo oſtendit ꝙ in ſtatione non eſt accipere aliquam primā partem ibi. [Sicut autē quod C

Infra. mouetur.] Dicit ergo primo, ꝙ, ſi in aliquo tēpore dicatur aliquid ſtare primo & per ſe & non ratione partis neceſſe eſt ꝙ ſtetur in qualibet parte illius temporis. Diuidatur. n. tempus in duas partes: & ſi dicatur ꝙ in neutra parte ſtet, ſequetur ꝙ in toto non ſtet, in quo tamen ponebatur ſtare: ergo ſtans non ſtat. Neq; etiam poteſt dici, ꝙ in altera tantum parte ſtet: quia ſic nō primo ſtaretur in toto tēpore ſed ſolū ratione partis, vnde relinquit ꝙ ſtet in vtroq;. Sic. n. dicitur primo ſtare in toto, quia ſtat in vtraq; parte, ſicut dictum eſt ſupra de eo quod mouetur. Secundo ibi.

ARGY. *Vt autem non eſt quicquam in quo primo mouetur id quod motu cietur, ſic neq; quicquam eſt in quo ſtat id primo quod dicimus ſtare. Neq; enim ipſius moueri, neq; ipſius ſtare, quicquam eſt primum. ſit. n. id quod primo ſtat A B literis deſignatum. Hoc igitur vacare partibus impoſſibile eſt. non eſt enim in eo motus quod partibus vacat: propterea quòd id quod mouetur motum eſſe, neceſſe eſt. Id vero quod ſtat, moueri iam demonſtrauimus. Quod ſi diuiſibile eſt, quacūq; in parte ipſius ſtat. Hoc enim prius oſtendimus: in quo (inquam) primo quippiam ſtat: in eius hoc parte quacunq; ſtare. Cum igitur tempus ſit id, in quo primo ſtat, & non indiuiduum: omne vero tempus in infinitū ſit diuiſibile: non eſt profectò id, in quo primo ſtatur.*

Te.cō.71. Sicut autē quod mouetur non eſt in quo primo mouetur, ſic vtiq; neq; in quo ſtat id quod ſtat. Non. n. in ipſo moueri, neq; ſtare aliquid eſt primum. ſit enim in quo primo ſtat in quo A B. Hoc quidem impartibile non contingit eſſe. motus. n. nō eſt impartibili propter id quod motum eſt aliquid ipſius. Quod autem ſtat demon-

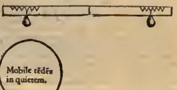
A ſtratum eſt moueri. At vero, ſi diuiſibile in qualibet ipſius partiū ſtat. Hoc. n. oſtēſum eſt prius, ꝙ in quo primū ſtat, in quolibet illius ſtat. Quoniam ergo tempus eſt in quo primo ſtat, & non atomum eſt: omne autem tempus in infinitum partibile, non erit in quo primo ſtatur.

Oſtēdit ꝙ non eſt accipere aliquam primam partem in ſtatione. & dicit ꝙ ſicut non eſt accipere aliquā primā partem tēporis, in qua aliquod mobile mouetur, ita etiā eſt in ſtatione: quia neq; in ipſo moueri, neq; in ipſo ſtare poteſt eſſe aliqua prima pars. Quod, ſi non concedatur, ſit prima pars tēporis in qua ſtat A B, quæ quidem nō poteſt eſſe impartibilis, quia oñſum eſt ſupra ꝙ motus nō eſt impartibili tpis, eo ꝙ ſemper quod mouetur, iam per aliud motū eſt, vt ſupra oſtenſum eſt. Demōſtratum eſt etiam nunc, ꝙ omne quod ſtat, mouetur. vnde relinquitur, ꝙ A B ſit diuiſibile, ergo in qualibet parte eius ſtat. Iam. n. oſtenſum eſt, ꝙ,

B quando in aliquo tempore dicitur ſtare primo, & per ſe, & non ratione partis, in qualibet parte illius ſtat: ergo cū ſit pars prior toto non erat A B primum, in quo ſtat. Et, quia omne illud, in quo ſtat, eſt tēpus, & non eſt aliquid indiuiſibile tēporis: oē autē tempus eſt diuiſibile in infinitum: ſequit ꝙ non erit accipere primū, in quo ſtetur. Secūdo ibi.

Demonſtratio oſtendens quòd non eſt accipere primum temporis in ſtatione mobilis.

A Primum temporis B Tempus.

Neq; igitur id eſt in quo primo quieſcens ipſum quieuit. In eo nanque non quieuit, quod partibus vacat: quia non eſt in indiuiduo motus. In quo vero quieſcit quippiā, in eo etiam & mouetur. tunc enim quieſcere quippiam dicimus, quando & in quo eſt aptum ut moueatur, & non moueatur. Præterea tunc quieſcere quippiam dicimus, cū ſimiliter nunc ſeſe habet & prius, non uno quodam, ſed duobus hoc minimus dijudicātes. quare id in quo quieſcit, partibus non vacabit. Quod ſi partibile eſt, tempus erit profectò atq; in quauis ipſius parte quieſcet. Si enim hoc D *oſtendetur, ut & in prioribus eſt demonſtratum. Quare nihil erit & in hoc primum eſt autē huius hæc cauſa, omne (in quā) quieſcere, atq; moueri in tempore. Tempus vero nullum eſſe primum, neq; magnitudinem, neq; omnino cōtinuum, cùm omne ſit diuiſibile in infinitum, vt patuit.* ARGY.

Neq; igitur quieſcēs cum primo quieuit eſt. te.cō.72. In impartibili. n. non quieuit, propter id quod non eſt motus in atomo. In quo autem eſt quieſcere, & moueri. Tunc. n. dicimus quieſcere qñ, & in quo aptum natum eſt moueri non mouetur quod aptum natum eſt. Amplius autem id dicimus quieſcere, cū ſimiliter ſe habeat nunc vt prius, tanq; non vno quodam iudicantes, ſed duobus minimus. quare nō erit in quo q[illegible]

impartibile. Si vero partibile tempus vtiq; erit, & in qualibet partium iſtarum quieſcit. eodem enim modo demonſtrabitur quo & in prioribus. Quare nullum erit primum. * hæc autem cauſa eſt, quia quieſcit quidem, & mouetur omne, in tempore. Tempus autem nõ eſt primum, neq; magnitudo: neq; omnino vllum cõtinuũ. omne enim continuum in infinita diuiſibile.

* al. huius autem cauſa.

Oſtendit idem de quiete. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit q non eſt accipere primũ in quiete. Secũdo ponit quandã conſyderationẽ per quã motus a quiete diſtinguitur ibi. [Quoniã aũt omne quod mouetur.] Et quia eadẽ ratio eſt, quare non ſit primũ in motu ſtatione, & quiete: ideo ex his quæ ſupra dicta ſunt de motu, & ſtatione, concludit idẽ in quiete. & dicit q non eſt accipere aliquod primum, in quo quieſcẽs quieuerit. Et ad hoc probandũ reſumit quoddã quod ſupra probatũ eſt, ſ. q nihil quieſcat in impartibili tẽporis. & reſumit etiam duas rationes quibus hoc probatũ eſt. quarũ prima eſt, q motus nõ eſt in indiuiſibili tẽporis. In eodem autẽ eſt quieſcere & moueri quia non dicimus quieſcere, niſi quando id quod aptum natum eſt moueri, non mouetur tunc qñ aptum natum eſt moueri, & ſm id, ſm quod natum eſt moueri: puta qualitatẽ aut locum, aut aliquid huiuſmodi. Vnde relinquitur q nihil quieſcat in impartibili tẽporis. Secunda ratio eſt, quia tũc dicimus aliquid quieſcere, qñ ſimiliter ſe habet nunc ſicut prius: ac, ſi non diiudicemus quietẽ per aliquod vnũ tãtũ, ſed per cõparationẽ duorum adinuicem, ex eo, ſ. quod ſimiliter ſe habet in duobus: ſed in impartibili non eſt accipere nunc & prius neq; aliqua duo: ergo illud temporis in quo quieſcit aliquid, non eſt impartibile. Iſto autem probato, procedit vlterius ad principale propoſitum oſtendẽdum, Si. n. illud, in quo aliquid quieſcit eſt partibile habens in ſe prius & poſterius ſequitur q ſit tempus. (Hæc enim eſt ratio temporis,) &, ſi eſt tempus, oportet q in qualibet partium eius quieſcat. Et hoc demonſtrabitur eodem modo, ſicut & ſupra monſtratũ eſt in motu & ſtatione: quia ſcilicet ſi non quieſcit in qualibet parte: aut ergo in nulla, aut in vna tantum, ſi in nulla, ergo neq; in toto. ſi in vna tantũ, ergo in illa primo & non in toto. Si vero in qualibet parte temporis quieſcit, non erit aliquid accipere primũ in quiete, ſicut neq; in motu. & huius cauſa eſt quia vnumquodq; quieſcit & mouetur in tempore. Sed in tẽpore non eſt accipere aliquod primum, ſicut neq; in magnitudine, neq; in aliquo continuo, propter hoc q omne continuum diuiſibile eſt in infinitum, & ſic ſemper eſt accipere partem, minorem parte. Et inde eſt q neq; in motu, neq; in ſtatione, neq; in quiete eſt aliquid primum. Secundo ibi.

t. 74.

ARGY. *Cùm autem omne quod mouetur, in tempore moueatur atq;, ex quopiam in quippiam mutetur: impoſsibile eſt eo in tempore, quo per ſe quippiam mouetur, & non in aliquo illius ipſum in aliquo primo eſſe.*

te. cõ. 74. Quoniam aũt omne quod mouetur, in tempore mouetur, & ex quodam in quiddam mutatur: in quo tempore mouetur ſm ſe, & non quia in illius aliquo, impoſſibile eſt tunc ſecundum aliquid eſſe primum, quod mouetur.

Ponit quãdam conſyderationem, per quã diſtinguitur id quod mouetur, ab eo quod quieſcit. Et primo ponit eã. Secundo probat ibi. [Quieſcere. n. eſt.] Circa primũ præmittit duas ſuppoſitiones. Quarum vna eſt, q omne quod mouetur, mouet̃ in tẽpore: Secũda eſt, q oẽ quod mutatur, mutatur ex vno termino in aliũ. Ex his duobus intẽdit cõcludere tertiũ, ſ. q, ſi accipiatur aliquod mobile, quod primo & per ſe moueatur, & nõ ſolum ratione ſuæ partis, impoſſibile eſt q ſit ſm aliquid vnũ & idem illius rei, in quã eſt motus, vt puta in vno & eodem loco vel in vna & eadẽ diſpoſitione albedinis in aliquo tẽpore: ita q accipiamus in tempore eſſe ſecundum ſe, & non ratione alicuius quod in tẽpore ſit. Ideo aũt oportet q accipiatur mobile [quod primum mouetur.] quia nihil prohibet aliquid moueri ſm partem & tamen ipſum manet per totum tempus in vno & eodem loco, ſicut cum homo ſedens mouet pedem. Ideo autem dixit ex parte temporis [in vno tempore mouetur ſecundũ ſe & nõ quo in illius aliquo:] quia aliquid, dum mouetur, poteſt dici q eſt in aliquo vno & eodem loco in tali die. Sed hoc dicitur, quia fuit in illo loco non in toto die, ſed in aliquo nunc illius diei. Secundo ibi.

ARGY. *Quieſcere nanq; quippiam eſt in aliquo eodem & ipſum, & partem ipſius quanq;, tẽpore quodam eſſe. Sic. n. quieſcere dicimus, cum in alio nunc atq; alio uere dicere licet ipſum in eodem, parteſq; ipſius eſſe. Quod ſi id eſt quieſcere, non fit profecto, vt id quod mutatur in aliquo ſit totum ipſo tempore primo. Eſt. n. diuiſibile tempus omne. Quare alia in parte ipſius, atq; alia uere dicere licebit, in eodem, & ipſum, & quanq; partem ipſius eſſe. Quod ſi non ſit hoc pacto in aliquo, ſed uno in temporis puncto, non erit in aliquo profecto tempore ullo: ſed in temporis tantummodo fine. In ipſo uero nunc eſt quidem ſemper in aliquo, non tamen quieſcit. In ipſo nanque nunc neq; moueri quicquam, neq; quieſcere poteſt. Sed verum quidem eſt in ipſo nunc non moueri, atque in aliquo eſſe. In tempore autem ut quieſcens eſſe non poteſt: eueniret enim vt id quod fertur quieſcat.*

Quieſcere. n. eſt eo q in eodem ſit tẽpore quodam, & ipſum, & partium vnaquęq;. ſic. n. dicimus quieſcere, cũ in alio & in alio ipſorum nũc, verum ſit dicere q in eodem, & ipſum, & partes ſunt. Si aũt hoc eſt quieſcere, nõ contingit quod mutatur ſm aliquid eſſe totum ſm primũ tẽpus. tempus. n. diuiſibile omne. Quare in alia & alia ipſius parte veroq; erit dicere, q in eodem ſit ipſum, & partes. Si. n. non ſic eſt, ſed in vno ſolo nunc, non erit tempus vllum ſm aliquid, ſed ſecundum terminum temporis. In ipſo autẽ nunc eſt quod ſemper ſm aliquid manens, non tamẽ quieſcit. Neq; enim moueri, neq; quieſcere eſt in ipſo nunc. Sed non moueri quidem eſt verũ in ipſo nunc, & eſſe ſecundum aliquid, in tempore autem non contingit eſſe ſecundum aliquid quieſcens: accidit enim quod fertur quieſcere.

Nec moueri nec quieſcere eſt i ipſo nũc.

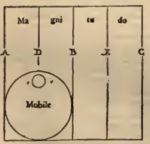
Probat propoſitũ. & dicit q, ſi id quod mutatur, ſit per totum aliquod tẽpus in aliquo vno & eodẽ, puta ĩ vno loco, ſequitur q quieſcat propter hoc q in quodam tempore eſt in vno & eodem loco et ipſum & quælibet pars eius. et iam ſupra dictum eſt, q hoc eſt quieſcere, cum verum ſit dicere de aliquo, q ipſum & partes eius ſunt in vno & eodẽ in diuerſis nũc. Si ergo hæc eſt definitio eius quod eſt quieſcere, & nõ contingit aliquid ſimul quieſcere & moueri, ſequitur, q non contingat id quod mouetur eſſe totũ [ſecundum aliquid] id eſt in aliquo, puta in vno & eodẽ loco [ſecundum primum tẽpus], ſ. ſecundum aliquod totum tempus, & non tantum ſecundũ aliquid eius. Et quare hoc ſequatur oſtendit: quia omne tempus eſt diuiſibile in diuerſas partes, quarũ vna eſt prior altera: vnde, ſi per totũ tẽpus ſit in aliquo vno verũ, erit dicere, q in alia & in alia parte temporis ipſum mobile & partes eius ſint in vno & eodem, puta loco, quod eſt quieſcere. Quia ſi dicatur q non eſt in diuerſis partibus temporis in vno & eodem, ſed ſolum in vno & eodem eſt per vnum nunc, non ſequitur q

ſit

ſit tempus in quo eſt [ſecundum aliquid] id eſt in aliquo A vno & eodem, ſed q́ ſit in vno & eodem ſecundum terminum temporis [id eſt ſecundum nunc. Licet autem ex hoc quòd eſt aliquid eſſe in tempore in vno & eodē, ſequatur quòd quieſcat: hoc tamen non ſequitur de nunc, ſi ſit ibi in vno ſolo nunc: quia omne, quod mouet̄, in quolibet nunc temporis in quo mouetur ſemper manens,] id eſt exiſtens ſm aliquid rei in qua eſt motus, puta ſecundum locum aut qualitatem, aut quãtitatem, non tamen quieſcit, quia iam oſtenſum eſt, q́ neq; quieſcere, neq; moueri contingit in ipſo nunc. Sed verum eſt dicere, q́ in ipſo nunc aliquid non mouetur, & quod in ipſo nũc eſt alicubi, vel ſecundum aliquid, vel etiam illud quod mouet̄. Sed non contingit illud, quòd mouetur, eſſe qeſcens in tempore ſecundũ aliquid: accideret enim, q́ aliquid, dum fertur, quieſceret, quod eſt impoſſibile. Relinquitur ergo quòd oē, quod mouetur, quandiu mouetur, nunquam eſt in vno & eodem per duo nũc: ſed p̄ vnum ſolũ. Et hoc patet in motu locali. Sit enim magnitudo A C, & diuidatur in duo media in puncto B, & acci- B piatur aliquod corpus, quod ſit o ęquale vtriq;, ſcilicet A B, & B C, & moueatur de A B in B C. Si autem accipiantur loca totaliter ab inuicem diſtincta, non eſt hic accipere niſi duo loca. ſed manifeſtum eſt q́ mobile non ſimul, ſed ſucceſſiue deſerit primum locum, & ſubintrat ſecundum: vnde ſm q́ locus eſt diuiſibilis in infinitum, ſecundum hoc multiplicãtur loca in infinitũ: quia, ſi diuidatur A B in duo media in puncto D, & B C in duo media in puncto E, manifeſtum eſt q́ D E erit alius locus ab vtroque. Et ſimiliter ſemper diuiſione facta, fiet alius locus. Et idem etiam manifeſtum eſt in alteratione, quia quod de albo tranſit in nigrum, per infinitos gradus albedinis & nigredinis & mediorum colorum pertranſit. Non tamen ſequitur quòd, cum ſint infinita media, quòd nullo modo poſſit perueniri ad vltimum, quia huiuſmodi media loca non ſunt infinita in actu, ſed in potentia tantum, ſicut & magnitudo non eſt diuiſa actu in infinitum, ſed in potentia diuiſibilis.

C

Oſtenſio, quòd id quod mouetur, quandiu mouetur, nunquam eſt in vno & eodem per duo nunc, ſed per vnum ſolum.

LECTIO XI.

Rationes Zenonis motum omnem auferentes, diluuntur.

ARGV. *Zeno uero praue ratiocinatur. Dicit.n. ſi ſemper omne quieſcit, aut mouetur, cum eſt in ſibi æquale: id autē quod fertur, eſt in ſibi æquali ſpatio in ipſo nunc ſemper: immobilem eam eſſe ſagittam quæ fertur. Hoc autem eſt falſum. tempus enim non ex ipſis nunc indiuiſibilibus conſtat, quemadmodum nec ulla alia magnitudo.*

T.ex.71. Zeno autem male ratiocinatur, & paralogizat. Si enim ſemper (dicit) quieſcit omne, aut mouetur, cum eſt ſecundum æquale: eſt autem ſemper quod fertur in ipſo nunc: immo- A bilem eam eſſe ſagittam quæ fertur. Hoc autem Te.c.76. falſum eſt. nõ enim cõponitur tēpus ex ipſis nũc indiuiſibilibus, ſicut nec alia magnitudo vlla.

Poſtquam Philoſophus determinauit de diuiſione motus & quietis, hic excludit quædam ex quibus errabant aliqui circa motum. Et circa hoc tria facit. Primo ſoluit rationes Zenonis negantis totaliter motum eſſe, Secundo oſtendit quòd indiuiſibile non mouetur, contra Democritum, qui ponebat indiuiſibilia moueri ſemper. ibi [Oſtenſis aũt Te.86. ex his.] Tertio oſtendit mutationem omnem eſſe finitam. cõtra Heraclitum, qui ponebat omnia moueri ſemper ibi. [Mutatio autem omnis.] Circa primum duo facit. Primo Te.91. ponit quandam rationem Zenonis & ſoluit eam, quæ pertinet ad id quod immediate de motu præmiſerat, Secundo explicat omnes rationes eius per ordinē. ibi [Quatuor au- Te.77. tem ſunt rationes.] Dicit ergo primo quòd Zeno male ratiocinabatur, & apparenti ſyllogiſmo vtebatur ad oſtendē- B dum, q́ nihil mouetur, etiam id quod videtur velociſſime moueri, ſicut ſagitta quæ fertur: & erat talis. Omne quod eſt in loco ſibi æquali, aut mouetur, aut quieſcit: ſed omne quod fertur in quolibet nunc, eſt in aliquo loco ſibi æquali: ergo & in quolibet nunc, aut mouetur, aut quieſcit: ſed non mouetur, ergo quieſcit. Si autē in nullo nunc mouetur, ſed magis vr̄ quieſcere: ſeqtur q́ in toto tēpore non moueatur, ſed magis quieſcat. Poſſet autem hæc ratio ſolui per id quod ſupra oſtēſum eſt, q́ in nunc neq; mouetur, neq; quieſcit. Sed hæc ſolutio intentionem Zenonis non excluderet. ſufficit.n. Zenoni ſi oſtendere poſſit, q́ in toto tempore nõ mouetur, quod videtur ſequi ex hoc, q́ in nullo nunc eius mouet̄. Et ideo Ariſt. aliter ſoluit. & dicit falſum eſſe, quod ratio cõcludit, & nõ ſequi ex p̄miſſis. Ad hoc.n. q́ aliquid moueatur in tp̄e aliquo, oportet q́ moueatur in qualibet parte illius tp̄is: ipſa autem nunc nõ ſunt partes temporis: non.n. cõponitur tempus ex nũc indiuiſibilibus, ſicut neq; aliqua magnitudo cõponitur ex indiuiſibilibus, vt ſupra C probatum eſt: vnde nõ ſequitur, q́ in tempore nõ moueat̄ aliquid ex hoc, q́ in nullo nunc mouetur. Secundo ibi.

Quatuor autem Zenonis de motu ſunt rationes, quæ ARGV. *difficultatem ſoluentibus afferunt. At prima quidem eſt ea qua motus ex eo tollitur, quia prius ad medium, quàm ad finem id quod fertur peruenire oportet: de qua diſtinximus antea.*

Quatuor autem ſunt rationes de motu Ze- Te.c.77. nonis, ingerentes difficultatem ſoluētibus. Prima quidem de eo quod non mouetur, propter hoc quód prius in medium oportet accedere, quod fertur quàm ad finem: de qua diuiſimus in prioribus rationibus.

Ponit ſeriatim omnes rationes Zenonis quibus vtebatur ad deſtruendum motum. Et circa hoc tria facit. Primo D manifeſtat, quomodo deſtruebat per ſuas rationes motum localem, ſecundo quomodo deſtruebat alias ſpecies mutationum. ibi [Neq; igitur ſm mutationem.] Tertio quomo- Te.81. Secũda pars do deſtruebat ſpecialiter motum circularem. ibi [Iterum autem in circulo.] Circa primum quatuor rationes ponit. Et hoc eſt quod dicit, quòd Zeno vtebatur quatuor rationibus contra motum, quę ingerebant difficultatem multis eas ſoluere volentibus. quarum prima talis eſt. Si aliquid mouetur per totum aliquod ſpacium, oportet quòd prius pertranſeat medium quàm perueniat ad finem: ſed, cum illud mediũ ſit diuiſibile, oportebit quòd etiam prius pertrãſeat medium illius medij, & ſic in infinitum: cum magnitudo ſit in infinitum diuiſibilis. infinita autem non eſt tranſire in aliquo tempore finito: ergo nihil poteſt moueri. Dicit ergo Ariſtot. quòd ſuperius circa principium huius Sexti libri ſoluit iſtam rationem per hoc, q́ ſimiliter tempus in infinita diuiditur, ſicut & magnitudo. Quę quidem ſolutio eſt magis ad interrogantem ſi infinita contingat tranſi-

re in

re io tempore finito, quàm ad interrogationem, vt dicet in Octauo vbi ſoluit hanc rationem per hoc quòd mobile nõ vtitur infinitis quæ ſunt in magnitudine, quaſi in actu exiſtentibus, ſed ut in potentia exiſtentibus. Tunc autem aliquo puncto ſpatij vtitur quod mouetur, vt in actu exiſtenti, quando vtitur eo vt principio, & vt fine: & tunc neceſſe eſt, quòd ibi ſtet (vt ibi oſtendetur.) Et ſi ſic oporteret tranſire infinita quaſi in actu exiſtentia, nũquam veniretur ad finem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Secunda uero eſt ea, quæ nuncupatur achilles, qua motus rurſus ex eo tollitur, quia nunquàm id quod celerrime currit, id conſequetur, quod tardius currit. Id enim quod perſequitur eo perueniat ante neceſſe eſt, unde id quod fugit, fugam arripuit. Quare tardius ipſum ſemper aliquo ſpatio præcedat, neceſſe eſt. Eſt autem & huius rationis eadem uis, ſed hoc differt, quòd magnitudinem, quæ accipitur, non in dimidia diuidit. Accidit igitur, vt tardius* F *ipſum non attingatur, ex ratione nimirum ipſa. Fit autem ob diuiſionem, qua quidem & antecedens utitur ratio. in utriſque enim fit ut non perueniatur ad finem magnitudine ſubeunte. et ſi nõ eodem modo, diuiſionem. Sed in hac additur tanquam tragice decantatum, neque celerrimum unquàm tardiſſimum attingere perſequendo. Quare ſolutionem utriuſque eandẽ eſſe neceſſe eſt. Id uero quod cenſet nunquam id attingi quod antecedit, falſum eſt profecto, nam cùm antecedit, non attingitur. Attamen attingitur tandem, ſi dabit magnitudinem finitam id quod mouetur tranſire. hæ ſunt igitur duæ rationes Zenonis.*

Te.c.78. . Secũda autem, vocata achilles. Eſt autem hęc, quòd tardius nequaquam iungetur currẽs a velociſſimo. ante autem neceſſe eſt perſequẽs eat, G vnde mouit fugiens. quare ſemper aliquid habere neceſſe eſt tardius. Eſt autem hæc eadem ra- Te.c.79 tio, in decidendo duo. differt autem in diuidendo, non in duo acceptam magnitudinem. Non quidem igitur coniungi tardius, accidit ex ratione. Fit autem ad idem, in duo deciſio. in vtriſque enim accidit non attingere ad terminum, diuiſa quodammodo magnitudine. Sed apponitur in hac, quia neque velociſſimum (quod cùm tragœdia dictum eſt) in perſequendo tardius. Quare neceſſe eſt eãdem eſſe ſolutionem. Velle autem quòd præcedens non iungatur, falſum eſt. cùm enim præcedit, non coniungetur: ſed tamen coniungetur, ſiquidem dabitur tranſire H finitam. hæ quidem igitur rationes ſunt duæ.

Secunda ra. Et dicit quòd hanc ſecundam rationem vocabant achillem, quaſi inuincibilem & inſolubilem. Et erat ratio talis. Quia, ſi aliquid mouetur, ſequitur quòd id quod currit tardius, ſi incepit primo moueri, nunquam iungetur vel attingetur a quocunque velociſſimo, quod ſic probabat. Si tardum incepit moueri ante velociſſimum per aliquod tẽpus, in illo tempore pertranſiuit aliquod ſpatium. ante igitur quàm velociſſimum, quod perſequitur, poſſit attingere tardiſſimum quod fugit, neceſſe eſt quòd vadat ab illo loco vnde mouit fugiens, vſque ad illum locum quo peruenit fugiens tempore illo, quo perſequens non mouebatur: & oportet quòd adhuc velociſſimum illud ſpatium pertrãſeat in aliquo tempore, in quo tempore iterum tardius aliquod ſpatium modicum pertranſit, & ſic ſemper. ergo ſemper tardius habet aliquid ante, id eſt aliquod ſpatiũ, in quo præcedit velociſſimum quod ipſum perſequitur. & ita velocius nunquàm attingeret tardius. hoc autem eſt inconueniens: ergo magis dicendum eſt, quòd nihil mouetur. Ad ſoluendum autem hanc rationem dicit, quòd hæc ratio eſt eadem cum prima, quæ procedebat ex deciſione ſpatij in duo media quantum ad virtutem medij: ſed differt ab ea in hoc, quòd aliqua accepta magnitudo ſpatij non diuiditur in duo media, ſed diuiditur ſecundum proportionem exceſſus velocioris ad tardius in motu. Nam in primo tempore, quo mouebat̃ ſolũ tardius accipitur maior magnitudo in ſecundo autem tempore, in quo velocius pertranſit prædictum ſpatium, cum ſit minus, accipitur minor magnitudo pertranſita a tardiori, & ſic ſemper. Vnde, quia tẽpus & magnitudo ſemper diuidũtur, videtur accidere ex hac ratione quòd tardius nunquam iungatur a velociori. Sed hoc in idem tendit cum eo, quod in prima ratione dicebatur de diuiſione magnitudinis in duo media, quia in vtraque ratione videtur accidere, quòd mobile non poſſit adiungere vſque ad terminum quendam propter diuiſio- F nem magnitudinis in infinitum, quocunq; modo diuidatur. ſcilicet vel in duo media, ſicut prima ratio procedebat: vel ſecundum exceſſum velocioris ad tardius, ſicut procedit ſecunda ratio. Sed in hac ſecunda ratione apponitur, q; velociſſimum non poteſt attingere ad tardius dum perſequitur ipſum: quod dictum eſt cum quadam [tragœdia,] id eſt cum quadam magnificatione verborum ad admirationem mouendam: ſed non facit aliquid ad virtutem rationis. Vnde patet quòd neceſſe eſt eſſe eãdem ſolutionem huius ſecundæ rationis & primæ. ſicut enim in prima ratione falſum concludebatur, quòd ſcilicet mobile nunquã perueniret ad terminum magnitudinis propter infinitam magnitudinis diuiſionem, ita falſum eſt quod vult ſecũda ratio concludere, quòd tardius pręcedens, nunquam vincatur à velociori ſequente: quod nihil eſt aliud, quàm mobile non peruenire ad aliquẽ terminum: verũ eſt enim quòd quamdiu pręcedit tardius non coniungitur ſibi velocius. tamen quandoque coniungitur ſibi ſi hoc detur, quòd mo- G bile poſſit pertranſire finitam magnitudinem in tempore finito. Pertranſibit enim velocius perſequens totam illam magnitudinem, qua pręcedebat ipſum tardius fugiens. & adhuc maiorem in minori tempore quàm tardius moueatur vltra per aliquam determinatam quantitatem, & ita non ſolum attinget ipſum, ſed etiam vltra tranſibit. Hæ igitur ſunt duæ rationes Zenonis ſic ſolutæ. Tertiam rationem ponit ibi.

Tertia uero eſt ea, quæ quieſcere dicit ſagittam cùm fertur, de qua paulo ante diximus. Accidit autem id ex eo, quia tempus ſumitur ex ſuis punctis conſtare. Quod ſi non dederis, ratio continuo expirabit. ARGY.

Tertia autem, quæ nunc dicta eſt, quoniam ſagitta quæ fertur, ſtat. Accidit autem, quia accipit tempus componi ex ipſis nunc: non dato enim hoc, nullus erit ſyllogiſmus. Te. c. 80.

H Et dicit quòd tertia ratio Zenonis erat illa quam ſupra poſuit, antequam inciperet rationes enumerare, ſcilicet q; ſagitta quando fertur, quieſcit: & ſicut ſupra dictum eſt, hoc accidere videtur ex eo quod ipſe ſupponit, quòd tempus componatur ex ipſis nunc. niſi enim hoc concedatur, non poteſt ſyllogizare ad propoſitum. Quartam rationem ponit ibi. Tertia ratio.

Quarta eſt ea, quæ de his eſt æqualibus molibus quæ propter æquales alias moles æquali celeritate: partim e calce ſtadij, partim econtra mouentur. Vbi fieri putat, ut duplo tempori, dimidium ſit æquale. ARGY.

Quarta autem ex his, quæ mouentur ſtadio ex cõtrarietate æqualium magnitudinum, iuxta æqualia. his quidẽ a fine ſtadij, illis vero a medio æquali velocitate. In quo accidere opinatur, æquale tempus dimidium duplo. Te.c.81.

Circa

Secūda pars. Circa quam tria facit. Primo ponit rationem, ſecundo ſolutionem. ibi [Eſt autem deceptio.] tertio manifeſtat ipſam rationem Zenonis, per exempla. ibi [Vt ſint ſtantes æquales magnitudines.] Dicit ergo primo quòd

Quarta ratio Zenonis ad idem. Quarta ratio Zenonis procedebat ex aliquibus, quæ mouentur in aliquo ſtadio: ita quòd ſint duæ magnitudines æquales quæ mouētur [iuxta æqualia] ideſt per aliquod ſpatium ſtadij æquale vtrique in quantitate:& ſit iſte motus [Ex contrarietate] ideſt ita quòd vna magnitudinum ęqualium moueatur, per illud ſpatium ſtadij verſus vnam partem, & alia verſus aliam partem: ita tamen quòd vna magnitudinum mobilium incipiat moueri a fine ſtadij ei æqualis: alia vero incipiat moueri a medietate ſtadij, ſiue ſpatij in ſtadio dato, & vtrūque moueatur æque velociter. Hac poſitione facta opinabatur Zeno quòd accideret, ꝙ tempus dimidium eſſet æquale duplo. quod, cū ſit impoſſibile, volebat ex hoc vlterius inferre, quòd impoſſibile eſt aliquid moueri. Secundo ibi.

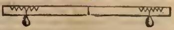
ARGY. *Rationis autem fallacia in exiſtimatione illa conſiſtit. ea nanque, quorum alterum fertur per quieſcens, alterum per id quod mouetur, æqualem magnitudinem celeritate æquali tranſire, in æquali tempore cenſet. hoc autem falſum eſt.*

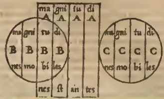
Text. 82. Eſt autē deceptio in eo, quòd hoc quidem ſecus motum, illud autem ſecus quieſcens æqualē magnitudinē vellet æquali velocitate ſecundū ęquale, ferri tempus. hoc autem falſum eſt.

Ponit ſolutionem. & dicit quòd Zeno in hoc decipiebatur, ꝙ accipiebat ex vna parte mobile moueri iuxta magnitudinem motam: & ex alia parte accipiebat quòd moueretur iuxta magnitudinem quieſcentem, æqualem magnitudini motæ. Et, quia ſupponitur æqualis velocitas mobilium, volebat quòd ſecundum æquale tempus, eſſet æqualitas æque velocium circa æquales magnitudines: quarū vna mouetur, & alia quieſcit. Quod patet eſſe falſum. quia cum aliquid mouetur iuxta magnitudinem quieſcentem, non eſt ibi niſi vnus motus: ſed quando aliquid mouetur iuxta magnitudinem motam, ſunt ibi duo motus. & ſi ſint in eandem partem, addetur de tempore: ſi autem ſint in oppoſitas partes, diminuetur de tempore ſecundum quantitatem alterius motus. Quia, ſi magnitudo iuxta quam aliquod mobile mouetur, in eandem partem moueatur æquali velocitate, vel etiam maiori, nunquam mobile poterit eam pertranſire. Si uero minori Velocitate, magnitudo moueatur, pertranſibit eam quandoque, ſed in maiori tempore, quàm ſi quieſceret. Econtrario autem eſt, ſi magnitudo moueatur in oppoſitum mobilis: quia quantum magnitudo velocius mouetur, tāto mobile in minori tempore eam pertranſit: quia Vterque motus comparatur ad hoc, ꝙ inuicem ſe pertranſeant. Tertio ibi.

ARGY. *Sint quieſcentes quidem æquales moles* A A A A, *ſuper has autem moueantur moles* B B B B, *incipiendo a medio ipſarum molium, numero & magnitudine æquales:* C C C C, *Vero his æquales modo eodem, & æque celeres: ſuper ipſas* B, *incipiendo a prima, quæ eſt in medio ipſarum* A, *motu contrario moueantur. Accidit igitur primam* B *atque* C *molem ſimul in ipſis eſſe extremis: &* C *quidē Vniuerſas* A *moles,* B *uero dimidium ipſarum pertranſiuiſſe. Quare fit Vt ſit dimidium tempus. Vtraque enim æquali in tempore molium Vnamquamque tranſiuit: & inſuper accidit* B *per omnes moles* C *tranſiuiſſe. Prima nanque* C *&* B *moles in contrarijs, ſunt extremis, tanto in tempore per Vnamquamque* B *molium mota, quanto quęque molium* A *tranſiuit (Vt dicit) propterea, quòd utraque æquali in tempore per* A *moles eſt mota. Ratio igitur, hæc eſt. Fit autem ob id, quod diximus, falſum.*

A Tempus.

Vt ſint ſtantes æquales magnitudines, in qui-

B bus ſunt A A A A, aliæ aūt in qbus ipſa B B B B, incipiētes a medio ipſorum A, quæ æquales ſint his, ſecundum numerum & magnitudinem: aliæ autem, in quibus ipſa C C C C, ab vltimo, æquales numero his, & magnitudine, & ęque veloces ipſis B. Contingit igitur primum B, ſimul cū vltimo A, eſſe: & primum C ſecus inuicem motorum. Accidit autem ipſum C iuxta omnia A tranſire, & ipſum B ſecus media A. Quare medium eſſe tempus. æquale enim vtrunq; eſt ſecus vnūquodque. Simul autem accidit, ipſum B ſecus omnia C tranſactum eſſe, Simul enim erit primum B, & primum C in contrarijs vltimis, in ęquali tempore ad vnumquodque factum ipſo-

C rum B quantum quidem ipſorum A (vt ait) propter ambo æquali tempore ſecus ipſa A fieri. Ratio igitur hęc eſt. Incidit autem, ob id quod dictum eſt, falſum.

Manifeſtat quod dixerat in terminis. Ponatur enim ꝙ ſint quatuor magnitudines æquales ſibi inuicē, in quarū qualibet ponatur A, & ſint iſtæ magnitudines ſtantes, ideſt nō motæ: vt ſi intelligatur ꝙ ſit aliquod ſpatium quatuor cubitorū in quorū quolibet deſcribatur A. Et ſint aliæ quatuor magnitudines æquales ſibi inuicem, in quarum qualibet deſcribatur B, vt puta, ſi intelligamus ꝙ ſit vnum mobile quatuor cubitorum. Incipiant autem hæ magnitudines moueri a medio ſpatij. Sint etiam quatuor magnitudines aliæ æquales numero, & magnitudine, & velocitate ipſis B, & ſcribatur in iſtis C, & incipiant moueri ab vltimo ſpatij, ſcilicet a primo A. Hac ergo ſuppoſitione facta, continget ꝙ primum B, per ſuum motum perueniet ad hoc ꝙ ſit ſimul cum vltimo A, & iterum primum C, per ſuum mo-

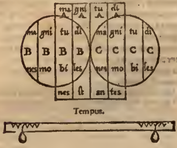
D tum perueniet vt ſit cū primo A oppoſito vltimo: & ſimul etiam cum hoc erit cum vltimo B, quaſi tranſiens [ſecus inuicem motorum] ideſt iuxta omnia B, quæ inuicem ei contrà mouentur. Cum autē hoc factum fuerit, conſtat ꝙ iſtud primum C tranſiuit omnia A, ſed ipſum B non tranſiuit niſi media. cum ergo B & C ſint æqualis velocitatis: & æque velox minorem magnitudinem in minori tēpore tranſeat, ſequitur ꝙ tempus, in quo B peruenit ad vltimum C, ſit dimidium temporis, in quo C peruenit ad primum A oppoſitum. in æquali enim tempore, vtrunque ſcilicet B & C eſt iuxta vnumquodque, ideſt in æquali tempore C & B pertranſeunt quodcunque A. Hoc igitur ſuppoſito, ꝙ tempus in quo B peruenit ad vltimum A, ſit dimidium temporis in quo C peruenit ad primum A, oppoſitum, vlterius conſyderandum eſt quomodo Zeno volebat concludere, quòd hoc dimidium tēporis ſit æquale illi duplo. Ex quo enim ponitur tempus motus ipſius C duplum tēporis motus ipſius B, ponatur quod in prima medietate temporis B quieſcebat,

ſcebat, & c mouebatur: & ſic c in illa medietate temporis peruenit vſque ad medietatem ſpatij, vbi eſt B, & tunc B incipiat moueri ad vnam partem, & c ad aliam. quando autem B peruenit ad vltimum A, oportet quod pertranſierit omnia c, quia ſimul primum B, & primum c ſunt in cõtrarijs vltimis, ſcilicet vnum in primo A, & aliud in vltimo. Et ſicut ipſe dicebat c in ęquali tempore fit iuxta vnũquodque B, in quanto tempore pertranſit vnumquodque ipſorum A. Et hoc ideo, quia ambo, ſcilicet B & c in æquali tempore pertranſeunt vnum A. Et ſic videtur quod ſi B in æquali tempore pertranſit, in quanto pertranſit ipſum C: quod c in æquali tempore pertranſit ipſum B & ipſum A: ergo tempus, in quo c pertranſit omnia B, eſt æquale tẽpori in quo pertranſiuit omnia A. Tempus autem, in quo c pertranſit omnia B, eſt æquale tempori in quo c vel B pertranſit medietatem ipſotum A (vt dictum eſt.) Probatum eſt autem quòd tempus, in quo ipſum B pertrãſit medietatem ipſorum A, eſt dimidium temporis, in quo c pertranſit omnia A. ergo ſequitur quòd dimidium ſit æquale duplo. quod eſt impoſsibile. Hæc igitur eſt ratio Zenonis. Sed incidit in falſitatem prædictam: quia ſcilicet accipit quòd c in eodem tempore pertranſeat B contra motum, & A quieſcens, quod eſt falſum (vt ſupra dictum eſt. Deinde cum dicit.

Demonſtratio quòd, ſi magnitudo moueatur in oppoſitum mobilis: mobile in minori tempore eam pertranſibit.

Magnitudo ſtans.

Hæc figura diuerſis huiꝰ loci expoſitionibus deſeruire vi: prima vero Expoſitori litteræ.

ARGY. *At vero neq; in ea mutatione, cuius termini contradictoriam ſubeunt oppoſitionem, impoſsibile quicquam nobis eueniet. veluti quippiam ſi è non albo in album mutetur, atque in neutro eſt, neque album neque non album eſſe, non enim ſi non totum in vtrouis ſit, nõ dicetur album, aut non album eſſe. Album enim dicimus, aut nõ album, non quia totum, ſed quia plurimis partibus ſit, aut maxime præcipuis, tale. non eſt autem idem non eſſe in hoc, & non eſſe in hoc, totum. Similiter ſeſe habet & in eo quod eſt, & in eo quod haud eſt, atque in cæteris, quæ contradictoriam ſubeunt oppoſitionem. Etenim in oppoſitorum quidẽ altero neceſſario erit totũ, aut in neutro ſemper erit.*

Te. co. 83. Albũ aut non a'bũ dicitur non quia totũ ſit hmõi, ſed quia plurimæ, aut maxime præcipue partes.

At vero ſecundum eam, quæ in contradictione eſt mutationem, nihil nobis erit impoſſibile. ut ſi ex non albo in album mutetur, & in neutro eſt. tanquam ergo neque album erit: neque non album. Non enim, ſi non totum in quolibet eſt, non dicetur album, aut non album: album enim dicitur, aut non album, non quòd totum ſit huiuſmodi, ſed quòd plures aut magis propriæ partes. non idem aũt eſt non eſſe in hoc, & non eſſe in hoc totum. Similiter autem eſt, et in eſſe, & in non eſſe. & in alijs quæ ſecundum contradictionem ſunt erit. non enim ex neceſſitate in altero oppoſitorum: in neutro autem, ſemper totum.

Ponit rationem, qua Zeno excludebat mutationẽ, quæ eſt inter contradictoria. Dicebat enim ſic. Omne quod mutatur, dum mutatur in neutrum terminorum eſt: quia dũ eſt in termino a quo. nondum mutatur, dum autem eſt in termino ad quem, iam mutatum eſt. Si ergo aliquid mutetur de vno contradictorio in aliud, ſicut de non albo in album, ſequitur ꝙ dum mutatur, neque ſit album, neque nõ album. Quod eſt impoſsibile. Licet autem hoc inconueniens ſequatur aliquibus, qui ponunt impartibile moueri, tamen nobis, qui ponimus quòd omne quod mouetur eſt partibile, nullum accidit impoſsibile. Non enim oportet ſi non eſt totum in altero extremorum, quòd propter hoc nõ poſsit dici, aut, album, aut non album. Contingit enim quòd vna pars eius ſit alba, & alia non alba. Non autem dicitur aliquid album, vel non album, ex eo quòd totum ſit huiuſmodi, ſed quia plures et principaliores partes ſunt tales, quæ magis propriæ ſunt natæ tales eſſe: quia non idẽ eſt non eſſe, in hoc, & non eſſe totum in hoc, ſcilicet in albo vel non albo. Et quod dictum eſt de albo vel non albo intelligendum eſt de eſſe vel non eſſe ſimpliciter: & in omnibus, quæ opponuntur ſecundum contradictionem, ſicut calidum & non calidum, & huiuſmodi. Semper enim oportebit quòd ſit in altero contra oppoſitorum illud, quod mutatur: quia denominabitur ab eo quod principalius ineſt: ſed nõ ſequitur quòd ſemper ſit totum in neutro extremorum, vt Zeno putabat. Sciendum eſt autem, quòd hæc reſponſio ſufficit ad repellendum rationem Zenonis: quòd hic principaliter intenditur. Quomodo autem circa hoc ſe habeat veritas in Octauo plenius oſtendetur. Non enim in quolibet verum eſt, quòd pars ante partem alteretur vel generetur: ſed aliquando totum ſimul, vt ſupra dictum eſt, & tunc non habet locum hæc reſponſio, ſed illa quæ ponitur in Octauo. Deinde cum dicit.

In circulo rurſus, ac ſphæra, & in ijs omnino, quæ in ſe ipſis mouentur, non eueniet ipſa quieſcere. in eodẽ enim loco tempore quodam, (vt inquiunt) & ipſa, & partes ſunt. quo fit, vt quieſcant ſimul, ac moueantur. Primo nãque, partes non ſunt eodem in loco tempore vllo. Deinde, totum etiam in alium ſemper locum mutatur. Non eſt enim eadem circunferentia quæ ab A & B, & C, ſumitur cæterorumque quolibet puncto, niſi vt muſicus homo, & homo, quia id accidit. quare in aliam alia ſemper mutatur, & nunquam quieſcet. Idem eſt modus, & in ſphæra, atque in cæteris quæ in ſeipſis mouentur. ARGY.

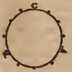
Iterum autẽ eſt in circulo, & in ſphæra, & omnino in his, quæ in ipſis mouentur, quia accidet ipſa quieſcere. In eodem enim loco, ſecundum tempus quoddam ſunt, & ipſa, & partes. quare quieſcent ſimul, & mouebuntur. Primũ nanque, partes non ſunt in eodem nullo tempore. Te. c. 84. Poſtea, & totum mutatur ſemper in alterum. nõ enim eadem eſt ab ipſo A accepta circulatio, & quæ eſt ab ipſo B, & C, & aliorum vnoquoque ſignorum, niſi ſicut muſicus homo, & homo, quia accidit. Quare mutatur ſemper altera in alteram, & nequaquam quieſcet. Eodem autem

modo

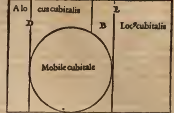
modo eſt,& in ſphæra, & in alijs, quæ in ſeipſis A mouentur.

Demonſtratio, quòd totum ex circulo transfertur. ſicut transferuntur partes.

Tx. 85.

Soluit rationem Zenonis, quæ deſtruebat motum ſphæricum. Dicebat enim quòd non eſt poſsibile aliquid circulariter, vel ſphærice moueri, vel quocunque alio modo, ita quòd aliqua moueantur in ſeipſis ideſt non progrediendo a loco in quo ſunt,ſed in ipſomet loco. Et hoc probabat tali ratione. Omne illud, quod per aliquod tempus ſecundū totum & partes eſt in vno & eodem loco, quieſcit:ſed omnia huiuſmodi ſunt in eodem loco & ipſa, & partes eorum ſecundum aliquod tempus, etiam dum ponuntur moueri: ergo ſequitur ꝙ ſimul moueantur & quieſcant: quod eſt impoſsibile. Huic autem rationi obuiat Philoſophus dupliciter. Primo quantum ad hoc quod dixerat, partes ſphæræ motæ eſſe in eodem loco per aliquod tempus. contra quod Ariſto. dicit quòd partes ſphæræ motæ in nullo tempore ſunt in eodem loco: Zeno enim accipiebat locum totius. & verum eſt, quòd dum ſphæra mouetur, nulla pars exit extra locum totius ſphæræ. Sed Ariſto. loquitur de proprio loco partis, ſecūdum quòd pars poteſt habere locum. Dictum eſt enim in quinto quòd partes continui ſunt in loco in potentia. Manifeſtum eſt autem in motu ſphærico, C quòd pars mutat proprium locum, ſed non locum totius. quia vbi fuit vna pars, ſuccedit alia pars. Secundo obuiat ad prædictam Zenonis rationem quantum ad hoc quod dixit, quòd totum manet in eodem loco per tempus. Contra quod Ariſto. dicit quòd etiam totum ſemper mutatur in alium locum, quod ſic patet. Ad hoc enim quòd ſint duo loca diuerſa, non oportet quòd vnus illorum locorum ſit totaliter extra alium: ſed quandoque quidem ſecundus locus eſt partim coniunctus primo loco, & partim ab eo diuiſus, vt poteſt in his conſyderari quæ mouentur motu recto. Si enim aliquod cubitale corpus moueatur de A B loco in B C locum: quorum vterque locus ſit cubitalis, dum mouetur ab vno loco in alium, oportet quòd partim deſerat vnum, & ſubintret alium: ſicut ſi deſerat de loco A B quantum eſt A D, ſubintrabit in locum B C, quantum eſt B E: manifeſtum eſt ergo, quòd locus D E eſt alius a loco A B, non tamē totaliter ab eo ſeiūctus, ſed partim. Si autem daretur quòd illa pars mobilis, quæ ſubintrat ſecundum locum, regrede D retur in partem loci, quam mobile deſerit, eſſent duo loca: & tamen in nullo ab inuicem ſeparata, ſed ſolum differrēt ſecundum rationem, ſecundum quòd principium loci in diuerſis ſignis accipietur: vbi, ſcilicet eſt principium mobilis, ideſt aliquod ſignum quod in mobili accipitur vt principium. & ſic erunt duo loca ſecundum rationem, ſed vnus locus ſecundum ſubiectum. Et ſic intelligendum eſt, quod hic dicit: quòd non eſt eadem circulatio ſecūdum quod accipitur incipiens ab A, & vt incipiens a B, & vt incipiens a C, vel a quocunque alio ſigno. Niſi forte dicatur eadem circulatio ſubiecto, ſicut muſicus homo, & homo: quia vnum accidit alteri. Vnde manifeſtum eſt, quòd ſemper de vno circulari loco mouetur in alterum, & non quieſcit, vt Zeno probare nitebatur. Et eodem modo ſe habet & in ſphæra, & in omnibus alijs, quæ infra locum proprium mouentur: ſicut rota, & columna, vel quicquid aliud huiuſmodi.

LECTIO XII.

Impartibile quoquo modo moueri non poſſe, triplici ratione oſtenditur.

Demōſtratis autē his, dicimus id quod partibus uacat, ARGY. B *moueri non poſſe, niſi per accidēs: uelut, ſi corpus, uel magnitudo, in qua eſt moueatur. quemadmodum ſi id, quòd eſt in nauigio, latione nauigij, vel totius motu pars moueatur. Vacare autē in partibus dico, quod eſt indiuiſibile quantitate. Partium enim motus & inter ſeſe differūt: & a totius etiam motu: atq; in ſphæra maxime differentiam ipſam quiſpiam intueretur. Non enim eadem erit celeritas earum partium, quæ propinquæ ſunt centro, & earum, quæ ſunt ab eo diſtantes, totiuſque ſphæræ. quo patet non vnum omnium eſſe motum. Vt igitur diximus, ſic ipſum quod partibus uacat moueri pōt, vt iſce qui ſedet in currente naui, & mouetur, per ſe autem moueri non pōt.*

OStenſis autē his, dicimus quòd impartibile non cōtingit moueri, niſi ſm accidens, Tex. 86 C vt corpore moto, aut magnitudine, in qua eſt. ſicut, ſi id, quod in naui eſt, moueaī nauis motu: aut pars totius motu. Impartibile autem dico id, quod eſt ſm quantitatem indiuiſibile. Etenim partium motus alij ſunt & ſm ꝙ partium, & ſm quod totius motum. videbit autē in ſphæra aliquis maxime, differentiam. Non enim eadem erit velocitas eorum quæ iuxta centrum ſunt, & quæ extra, & quæ totius, ſicut non vno exiſtente motu. Sicut igitur dicebam, ſic quidem contingit moueri impartibile, ſicut in naui ſedens naui eunte, per ſe autem non contingit.

Poſtquam Philoſophus ſoluit rationes Zenonis improbātia motum, hic intendit oſtendere ꝙ impartibile nō mouetur. per quod deſtruitur opinio Democriti, ponentis atomos per ſe mobiles. Et circa hoc duo facit. Primo proponit D intentionem, ſecundo probat propoſitum. ibi [Mutetur enim ex A B in B C.] Dicit ergo primo ꝙ ſuppoſitis his, quę ſupra oſtenſa ſunt, dicendum eſt, ꝙ impartibile non poteſt moueri, niſi forte per accidens: ſicut punctum mouetur in toto corpore, vel quacūq; alia magnitudine, in qua eſt pūctum, ſcilicet linea, vel ſuperficie. Moueri autem ad motum alterius cōtingit dupliciter. vno modo, quādo id quod mouetur ad motū alterius non eſt aliqua pars eius, ſicut illud, quod eſt in naui. mouetur ad motum nauis: & albedo etiā mouetur ad motum corporis, cum nō ſit pars eius. alio modo ſicut pars mouetur ad motū totius. Et, quia impartibile dicitur multipliciter, ſicut et partibile, oſtēdit quomodo accipiat hic impartibile: & dicit, ꝙ impartibile hic dr̄ illud, quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatem. Dicitur. n. & aliquid impartibile ſm ſpeciem, ſicut ſi dicamus, ignem impartibilem, aut aerem: quia non poteſt reſolui in plura corpora ſpecie diuerſa. ſed tale impartibile nihil prohibet moueri.

Te. 67.

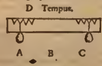
Moueri p accidens ad motū alterius cōtingit dupliciter.

ueri. Intendit ergo excludere motũ ab impartibili ſm quãtitatem. Et, quia dixerat ꝙ pars moueť ad motũ totius: & aliquis poſſet dicere ꝙ pars nullo modo mouetur, ſubiungit, ꝙ ſunt aliqui motus partiũ, inquãtum ſunt partes, qui ſunt diuerſi a motu totius, inquantum eſt motus totius. Et hanc differentiam aliquis maxime poteſt conſyderare in motu ſphęrico: quia non eſt eadem velocitas partium, quæ mouentur circa centrum, & partium [quæ ſunt extra].i. verſus ſuperficiem exteriorem ſphæræ: & quæ eſt etiã velocitas totius, ac ſi motus iſte non ſit vnius, ſed diuerſorũ. Manifeſtum eſt enim ꝙ velocius eſt quod in æquali tẽpore ꝑtranſit maiorem magnitudinẽ. Dum autem ſphæra mouetur, manifeſtum eſt ꝙ maiorem circulũ pertrãſit pars exterior ſphæræ, ꝙ̃ pars interior: vnde maior eſt velocitas partis exterioris, ꝙ̃ interioris. tñ velocitas totius eſt eadem cũ velocitate interioris & exterioris partis. Iſta autem diuerſitas motuum intelligenda eſt ſm ꝙ partibus continui conuenit moueri, ſcilicet in potẽtia. Vnde actu eſt vnus motus totius & partium, ſed potẽtia ſunt diuerſi motus partiũ, & ad inuicem, & a motu totius. Et ſic, cũ dicitur pars moueri per accidens ad motũ totius, eſt tale per accidẽs, quod eſt in potẽtia per ſe, quod non eſt de motu per accidens, ſm ꝙ dicunť accidentia, vel formæ per accidens moueri. Poſita igiť diſtinctione eius, quod mouetur, explicat ſuam intẽtionẽ: & dicit, ꝙ id, quod eſt impartibile ſm quantitatem, poteſt moueri quidem ad motum corporis per accidens non tanquam pars: quia nulla magnitudo componitur ex indiuiſibilibus, vt oſtenſum eſt: ſed ſicut mouetur aliquid ad motũ alterius, quod non eſt pars eius: ſicut ſedens in naui mouetur ad motum nauis. ſed per ſe non contingit impartibile moueri. Hoc autem idem ſupra probauit non ex principali intentione, ſed incidẽter. Vnde pręter rationem ſupra poſitam. hic magis explicat veritatem, & rationes addit efficaces ad propoſitum oſtendendum. Secundo ibi.

Motũ per accidẽs duplex.

ÃROY. *Mutetur.n.ex* A B, *in* B C, *ſiue in magnitudine ex magnitudine, ſiue in forma ex forma, ſiue ex termino in oppoſitum cõtradictoriæ terminum, tẽpus autem in quo primo mutatur ſit* D: *igitur ipſum eo in tẽpore quo mutatur, aut in* A B, *aut in* B C, *aut partim in hoc, partim in altero eſſe neceſſe eſt. omne nanq; quod mutatur ſic ſe habet. At aliquid ipſius in utroq; non erit: ſuit enim partibile. neq; erit in* B C, *erit enim mutatũ: ſupponitur uero mutari. Reſtat igitur ipſum in* A B *eſſe eo tempore, quo mutatur, quieſcit ergo. Quod enim eſt in eodem tẽpore quodam, id quieſcere dicebamus. Quare non fit, ut id quod uacat partibus moueatur, aut omnino mutetur. Hoc tãtum pacto motus ipſius eẽt: ſi tẽpus ſuum ex pũctis cõſtaret. Semper.n.in ipſo nunc motũ eſſet, atq; mutatum, ut moueatur quidem nũquam: ſemper uero ſit motum. at hoc eſſe non poſſe, prius eſt demõſtratum. Neq; enim tempus ex nunc ipſis, neque linea ex punctis, neque motus ex ſuis momentis conſtat. Nam nihil aliud aſſerit qui id dicit, quàm motum, ex hiſce quæ partibus uacant conſtare: perinde atq; ſi tẽpus ex nunc ipſis aſſereret, aut magnitudinẽ ex punctis conſtare.*

Demonſtratio, quòd impoſſibile eſt Impartibile per ſe moueri.

Mobile Indiuiſſibile.

Te.co.87. Mutetur.n.ex A B, in B C, ſiue ex magnitudine

E in magnitudinẽ, ſiue ex ſpecie in ſpeciẽ, ſiue ſm contradictionem. tp̃s aut ſit, in quo primo mutatur D: ergo neceſſe eſt vt in tẽpore, in quo mutať aut in A B eſſe, aut in B C, aut aliquid quidẽ huius in hoc, aliud vero in altero. omne.n.quod mutatur ſic ſe habuit. in vtroq; igitur non erit aliquid ipſius: partibile.n.vtiq; eſſet. At vero neq; in B C, mutatũ enim erit: conceſſum eſt aũt mutari. Relinquitur igitur ipſum in A B eſſe, eo quo mutatur tẽpore: quieſcet ergo. In eodẽ enim eſſe per tp̃s quoddam, quieſcere eſt. Quare non cõtingit impartibile moueri, neq; oĩno mutari. Solũ enim ſic eſſet ipſius motus, ſi tẽpus eſſet ex ipſis nunc. Semper enim in ipſo nunc motum eſſet, & mutatum: quare moueri quidẽ nequaꝗ̃ eſt, motum autem eſſe ſemper. hoc autem ꝙ impoſſibile ſit oſtenſum eſt. neq; enim ex ipſis nũc tempus, neq; linea ex ipſis punctis, neq; motus ex momentis eſt. Nihil enim aliud facit hoc dicens, ꝙ̃ motum ex indiuiſibilibus. ſicut ſi tempus ex ipſis nũc, aut magnitudinem ex punctis.

.1ª.27

te.cõ.88.

Probat propoſitum tribus rationibus. Quarũ prima talis eſt. Si ponatur ꝙ impartibile mouetur, moueatur ex A B in B C. Nec differt quantum ad hãc rõnem, utrũ iſta duo, ſ. A B, & B C ſint duæ magnitudines, ſiue duo loca, vt in motu locali, & augmenti & decrementi, vel duæ ſpecies]. i. duæ qualitates, ſicut in motu alterationis, vel ſicut duo contradictorie oppoſita, vt in generatione & corruptione. & ſit tẽpus E D, in quo aliquid mutatur de vno termino in alterũ primo, i. non ratione partis. In hoc ergo tempore neceſſe eſt

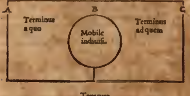
G ꝙ id, quod mutatur, aut ſit in A B ſ. in termino a quo, aut in B C, i. in termino ad quem: aut aliquid eius eſt in vno termino, alia vero pars eius eſt in altero. omne.n. quod mutatur, oportet ꝙ aliquo horũ triũ modorũ ſe habeat, ſicut ſupra dictũ eſt. Non aũt poteſt dari tertium membrum, ſ. ꝙ ſit in vtroq; ſm diuerſas partes ſui: quia ſic ſequereť, ꝙ eſſet partibile, & poſitũ erat, ꝙ eſſet impartibile. Sed ſimiliter non poteſt dari ſm membrũ, ſ. ꝙ ſit in B C, i. in termino ad quẽ, quia qñ eſt in termino ad quem, tunc iam eſt mutatum, vt ex ſuperioribus patet. ponebatur m̃ ꝙ in hoc tempore mutaretur. Relinquitur ergo ꝙ in hoc toto tẽpore, in quo mutatur indiuiſibile, ſit in A B, & in termino a quo. ex quo ſequitur, ꝙ quieſcat. nihil enim eſt aliud quieſcere, ꝙ̃ ꝙ aliquid ſit in vno & eodem per totum aliquod tempus. cum enim in quolibet tp̃e ſit prius & poſterius, ſi tẽpus eſt diuiſibile, quicquid per aliquod tempus eſt in vno & eodem, ſimiliter ſe habet nũc & prius, quod eſt quieſcere: ſed hoc eſt impoſſibile, ꝙ aliquid dum mutatur quieſcat. relinquitur

H ergo ꝙ non contingit impartibile moueri, neq; aliquo modo mutari. Hoc enim ſolo modo poſſet motus aliquis eſſe rei indiuiſibilis, ſi tẽpus componeretur ex ipſis nunc, quia in nũc eſt ſemper motum eſſe, vel mutatum, & quia quod motum eſt, inquantum huiuſmodi non mouetur, ſequitur ꝙ in nũc, nihil mouetur, ſed ſit motum. Sic igitur poſſet poni indiuiſibile moueri in aliquo tempore, ſi tempus ex ipſis nunc componeretur, quia poſſet dari, ꝙ in quolibet ipſorum nunc, ex quibus cõponitur tempus, eſſet in vno, & in toto tempore] .i. in omnibus nunc eſſet in multis: & ſic in toto tempore moueretur, non autem in aliquo nunc. Sed ꝙ hoc ſit impoſſibile, ſ. tempus componi ex ipſis nunc: oſtenſum eſt prius. oſtenſum eſt.n. ſupra, ꝙ neq; tempus componitur ex ipſis nunc, neq; linea ex ipſis punctis, neq; motus componitur ex momentis, vt per momẽtum intelligamus hoc quod eſt mutatum eſſe. Qui enim hoc dicit, ꝙ indiuiſibile mouetur, aut ꝙ motus cõponatur ex indiuiſibilibus, nihil aliud facit ꝙ̃ ꝙ tempus componatur ex nunc, aut magnitudo

gnitudo ex pūctis, quod eſt impoſſibile, ergo & impoſſibile eſt impartibile moueri. Secundam ratione ponit ibi.

Demonſtratio, quòd impoſſibile eſt impartibile per ſe moueri.

Duæ magnitudines.

Tempus.

ARGV. *Præterea neq; punctum, neq; indiuiſibile quicquā moueri ex his etiā patet. fieri nanq; nō poteſt, ut id quod motu cietur, maius ſeipſo tranſeat prius, quàm aut per æquale, aut minus ſe moueatur. Quod ſi ita ſit, patet & punctum ſeipſo minus, aut æquale prius tranſire. At cùm indiuiſibile ſit, fieri nō poteſt, ut per minus antea moueatur. per æquale ergo ſibi mouebitur. quo fit, ut ex punctis linea conſtet. punctum enim tranſeundo ſibi ſemper æquale, totam quam tranſit lineam metietur. Quod ſi id eſſe non poteſt, fieri quoque nequit, ut indiuiſibile moueatur.*

Te.cō.89. Amplius aūt ex his manifeſtū eſt, ꝙ neq; punctum, neq; aliud indiuiſibile vllum cōtingit moueri. Omne enim quod mouetur, impoſſibile eſt prius per maius moueri ſeipſo, q̃ aut ꝑ æquale, aut ꝑ minus. Si igiť hoc manifeſtū eſt, quia & pūctum per minus, aut ęquale mouebitur primū. Qm̃ autē indiuiſibile eſt, impoſſibile eſt minus moueri prius. ꝑ ęquale ergo ſibiipſi. quare erit linea ex pūctis. ſemper. n. per æqualem motū, omnem lineam pūctū mēſurabit, ſi autē hoc impoſſibile eſt, & moueri indiuiſibile impoſſibile eſt.

Secūda ratio ad idem. Et dicit, ꝙ ex his, quæ ſequuntur, poteſt eſſe manifeſtū, ꝙ neq; punctum, neq; aliud quodcunq; indiuiſibile poteſt moueri. Et iſta ratio ſpecialis eſt de motu locali. Omne enī quod mouetur ſm locum, impoſſibile eſt, ꝙ prius pertranſeat maiorem magnitudinem ipſo mobili, q̃ æqualem, vel minorem, ſed ſemper mobile prius pertranſit magnitudinem æqualem ſibi aut minorem, q̃ maiorē. Si ergo hoc ita ſe habet manifeſtum eſt, quia & pūctum ſi mouetur, prius pertranſibit aliquid minus ſe, aut æquale ſibi, q̃ longitudinem maiorem ſe: ſed impoſſibile eſt ꝙ pertranſeat aliquid minus ſe: quia eſt indiuiſibile. relinquitur ergo ꝙ pertranſibit æquale ſibi. & ita oportet ꝙ numeret omnia puncta: quæ ſunt in linea: quia ſemper punctum, cū moueatur motu ęquali lineæ, propter hoc ꝙ mouetur per totam lineam, ſequitur quòd totam lineam menſuret. hoc autem facit numerando omnia puncta. ſequitur ergo quòd linea ſit ex pūctis. ſi ergo hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt quòd indiuiſibile moueatur. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Inſuper, ſi omne motu cietur in tempore, & nihil in ipſo nunc moueatur: omneq; tēpus ſit diuiſibile, erit utiq; tempus eo tempore minus, in quo tranſit id quod mouetur æquale ſpatium ſibi. Id. n. in quo mouetur tēpus erit plane, propterea quòd omne quod mouetur, in tempore motu cietur. tēpus autē oē diuiſibile eſſe, prius eſt demonſtratū. Si igitur punctū mouetur, erit aliquod tempus eo tēpore minus, in quo motū eſt ipſum per æquale ſpatium ſibi. at eſſe non poteſt: in minore nanq; trāſeat minus neceſſe eſt. quo continuo fit ut indiuiſibile, in ſe minus ſit diuiſibile: quemadmodum & tempus in tēpus. Enimuero unice id quod partibus uacat atq; indiuiſibile moueretur, ſi fieri poſſet ut in ipſo nūc indiuiduo quippiam moueatur. Eiuſdē enim eſt rationis in ipſo nunc moueri, & indiuiſibile quid moueri.*

Amplius autem, ſi omne in tempore mouetur, & in ipſo aūt nunc nihil: oē autē tempus diuiſibile, erit vtiq; aliquod tēpus minus quolibet eorum, quę mouentur, in quo mouetur per tantum, quātum ipſum motum eſt. Hoc igitur erit tempus in quo mouetur, propter id ꝙ mouetur omne in tempore. tempus autē omne, diuiſibile eſſe oſtenſum eſt prius. Si igiť punctum mouetur, erit aliquod tēpus minus, in quo ipſum motum eſt, ſed impoſſibile eſt: in minori. n. neceſſe minus moueri. quare erit diuiſibile id quod indiuiſibile eſt in minus, ſicut & tempus in tempus. Solummodo enim mouebitur impartibile & indiuiſibile: ſi erit in ipſo nunc poſſibile moueri atomo. Eiuſdem enim rationis eſt in ipſo nunc moueri, & indiuiduum aliquod moueri. Tex.cō.90.

Quæ talis eſt. Omne quod mouetur, mouetur in tempore, & nihil mouetur in ipſo nunc, vt ſupra probatū eſt: oſtēſum eſt autem ſupra, ꝙ omne tempus eſt diuiſibile: ergo in quolibet tēpore, in quo aliquod mouetur, erit accipere minus tempus, in quo mouetur aliquod minus mobile. quia manifeſtum eſt ꝙ ſuppoſita eadem velocitate, in minori tēpore pertranſeat minus mobile aliquod ſignum datum, q̃ mobile maius, ſicut in minori tempore pars q̃ totum: vt ex ſuperioribus patet. Si ergo punctum mouetur, erit accipere aliquod tempus minus tpe, in quo ipſum mouetur. ſed hoc eſt impoſſibile, quia ſequeretur ꝙ in illo minori tēpore moueretur aliquid minus q̃ punctum. & ſic indiuiſibile eſſet diuiſibile in aliquod minus, ſicut tēpus diuiditur in tēpus. Hoc enim ſolo modo poſſet moueri indiuiſibile, ſi eſſet poſſibile aliquid moueri in nunc indiuiſibili: quia ſicut non eſſet accipere aliquod minus ipſo nunc, in quo mouetur, ita nō oporteret accipere aliquod minus mobile. Et ſic patet ꝙ eiuſdē rationis eſt, ꝙ fiat motus in nunc, & ꝙ indiuiſibile aliquod moueať: hoc aūt eſt impoſſibile, ꝙ ſcilicet in nunc fiat motus: ergo impoſſe eſt ꝙ indiuiſibile moueať. Tertia ad idem rō.

LECTIO XIII.

Nullā mutationem infinitam eſſe, multis rōnibus probatur.

ARGV. *Mutatio autem nulla eſt infinita. è quopiam. n. in quippiam eſt omnis, & ea, quæ in contradictorijs, et ea, quæ in contrarijs eſt. Quare mutationum quidem earum, quæ in contradictorijs ſunt, affirmatio atq; negatio finis eſt. generationis quidē id quod eſt, corruptionis autem id, quod nō eſt. Mutationum uero, quæ inter contraria ſunt, ipſa contraria ſunt extrema: hæc. n. ultima ſunt mutationis. quare & alterationis omnis (alteratio nanq; ex cōtrarijs eſt quibuſdā) Similiter & accretionis decretionisue. Nā accretionis quidem, id eſt extremum, quod eſt magnitudinis perfectæ, quæ accommodatur naturæ finis. decretionis uero caſus ab hoc ipſo remotione.*

Mutatio aūt non eſt, neq; vna infinita. omnis. n. erat ex quodā in quiddā, & quæ eſt in contradictione. et in cōtrarijs. Quare earum, Tex.cō.61.

quæ ſunt ſm contradictionẽ. affirmatio & negatio terminus eſt. vt generationis quidẽ eſſe, corruptionis autem non eſſe. Earũ autem, quæ ſunt in contrarijs, contraria: hæc.n. vltima ſunt mutationis, quare & alterationis omnis: ex contrarijs.n. quibuſdã eſt alteratio. Similiter autẽ augmenti & decrementi. augmenti quidem terminus eſt, qui eſt ſm propriã naturã perfectæ magnitudinis: decrementi, qui eſt ab hac remotio.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ impartibile non mouetur, hic intendit oſtendere, ꝙ nulla mutatio eſt infinita, quod eſt cõtra Heraclitum, qui poſuit oĩa moueri ſemper. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ nulla mutatio eſt infinita ſm propriam ſpeciem, ſecundo oſtendit quomodo
Te.94. poſsit eſſe infinita tempore. ibi. [Sed ſic contingit.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ mutatio non eſt infinita ſm ſpeciem in alijs mutationibus præter motum loca-
Infra. lem, ſecundo oſtendit idẽ in motu locali ibi [Loci aũt mutatio.] Prima ratio talis eſt. Supra dictum eſt, ꝙ oĩs mutatio eſt ex quodam in quiddam. Et in quibuſdã quidem mutationibus, quæ.ſ.ſunt inter cõtradictorie oppoſita, vt generatio & corruptio, vel inter contraria, vt alteratio, & augmẽtum & decrementum, manifeſtũ eſt ꝙ hñt præfixos terminos. vñ in his mutationibus, quæ ſunt inter contradictorie oppoſita, terminus eſt vel affirmatio, vel negatio. ſicut terminus gñationis eſt eſſe, corruptionis vero nõ eſſe. Siñr illarum mutationũ, quę ſunt inter contraria, ipſa cõtraria ſunt termini, ad quos, ſicut ad quædã vltima mutationes hmõi terminantẽ. Vnde ſequitẽ, ꝙ, cũ oĩs alteratio ſit de contrario in contrarium, ꝙ oĩs alteratio habeat aliquẽ terminum. Et ſiñr dicendũ eſt in augmento et decremento, quia terminus augmenti eſt perfecta magnitudo. et dico perfectam ſm cõditionem proprię naturæ. alia enim perfectio magnitudinis competit homini, & equo. Terminus autem decrementi eſt id quod contingit eſſe in tali natura maxime remotũ a perfecta magnitudine. Et ſic patet ꝙ quælibet prædictarum mutationum habet aliquid vltimum, in quod terminatur: nihil autem tale eſt infinitum, ergo nulla prædictarum mutationum poteſt eſſe infinita. Secundo ibi.

ARGY. *Latio autem hoc quidẽ modo non erit finita. non enim omnis eſt in contrarijs. Sed quoniam quod hoc pacto eſt, impoſsibile diuiſum fore, ut non contingat ipſum fore diuiſum, id ut diuidatur non poteſt. (multipliciter enim impoſſibile dicitur) atq; quod ita eſt impoſsibile ſecari nõ poſsit. Et omnino quod factum fore non poteſt: id fieri non contingit, & id profecto quod mutatum fore non poteſt in id mutari nequit, in quod mutatum fore non poteſt. Si igitur id quod fertur in quippiam mutatur, & in illud ſane fore mutatum poteſt. Quare motus non eſt infinitus, neque quicquam per infinitum feretur. fieri enim non poteſt, vt illud unquam pertranſeat. Patet igitur hoc pacto nullam infinitam eſſe mutationem, vt non ſit finibus terminata.*

Te.cõ.92. Loci autẽ mutatio, ſic quidem non erit finita. non enim omnis in cõtrarijs eſt. Sed qm̃ impoſſibile eſt deciſum eſſe ſic ex eo, quia non contingit decidi (multipliciter enim dicitur impoſſibile): non cõtingit ſic impoſſibile decidi, neq; omnino impoſẽ factũ eſſe fieri, neq; mutari impoſſibile contingit vtiq; mutari, in quod impoſſibile
Te.cõ.93. eſt mutari. Si ergo quod fertur mutatur in aliquid, & poſſibile eſt mutari. quare nõ erit infinitus motus, neq; feretur infinito: impoſſibile eſt enim trãſire ipſum. Quòd igitur ſic nõ ſit infinita mutatio, ut non finiatẽ terminis, manifeſtũ eſt.

Procedit ad loci mutationem. Et primo oſtendit, ꝙ non eſt ſimilis ratio de loci mutatione, & alijs mutationibus. non.n. poteſt ſic probari ꝙ loci mutatio ſit finita, ſicut probatũ eſt de alijs mutationibus per hoc, ꝙ determinãtur ad aliqua contraria, vel contradictorie oppoſita: quia non oĩs loci mutatio eſt inter contraria ſimpliẽr. Dicuntur.n. contraria quæ maxime diſtãt. Maxima autẽ diſtantia ſimpliciter, accipitẽ quidem in motibus naturalibus grauium & leuiũ. Locus.n. ignis a centro terræ habet maximam diſtantiã ſecundum diſtantias determinatas talibus corporibus in natura. vnde tales mutationes ſunt inter cõtrarie ſimpliciter. Vnde de hmõi mutationibus poſſet oſtendi ꝙ non ſunt infinitæ, ſicut & de alijs. Sed maxima diſtantia in motibus violentis, aut voluntarijs, non accipitur ſimpliciter ſm aliquos terminos certos, ſed ſm propoſitum aut violentiam mouentis, qui aut non vult, aut non poteſt ad maiorem diſtantiam mouere. vnde eſt ibi ſm quid maxima diſtantia, & per conſequens contrarietas, non autem ſimpliciter. & ideo non poterat oſtendi per terminos, ꝙ nulla mutatio localis eſſet infinita. vnde conſequenter hoc oſtendit alia ratione, quæ talis eſt. Illud quod impoſsibile eſt eſſe deciſum, nõ contingit decidi. (Et, quia multipliciter dicitur aliquid impoſsibile, ſ. quod omnino non contingit eſſe: et quod nõ de facili poteſt eſſe) ideo interponit de quo impoſsibili hic intelligat. intelligit enim de eo quod ſic eſt impoſsibile, ꝙ nullo modo contingit eſſe. Et eadem ratione id quod eſt impoſsibile factum eſſe, impoſsibile eſt fieri. ſicut, ſi impoſſibile eſt contradictoria eſſe ſimul, impoſsibile eſt hoc fieri. Et pari ratione illud, quod impoſsibile eſt mutatum eſſe in aliquid, impoſsibile eſt ꝙ mutetur in illud, quia nihil tendit ad impoſsibile. Sed omne quod mutatur ſecundum locum, mutatur in aliquid: ergo impoſsibile eſt per motum peruenire in illud. Sed infinitum non poteſt pertranſiri. Nõ ergo fertur aliquid localiter per infinitum. Sic ergo nullus motus localis eſt infinitus. Et ita vniuerſaliter patet, ꝙ nulla mutatio poteſt eſſe ſic infinita: vt non terminetur certis terminis, a quibus ſpeciem habet. Deinde cum dicit.

Verum conſyderandum eſt, ſi ſic eſſe poſsit, ut una eademq; tempore ſit infinita. Nam, ſi nõ fiat una, nihil forſitan prohibet, veluti ſi alteratio fiat poſt lationem, et accretio poſt alterationẽ, & generatio rurſus poſt illã. ſic enim ſemper quidem erit tempore motus, ſed nõ unus: quia non eſt unus ex uniuerſis: Vt autem vnus infinitus tempore fiat, præter unum non poteſt: hic autem eſt ipſa conuerſio. ARGY.

Sed ſi ſic contingit, vt tpe ſit infinitus idem exiſtens & vnus conſyderandũ eſt. Nõ vno quidẽ.n. facto nihil forte ꝓhibet, vt ſi poſt loci mutationem alteratio ſit, et poſt alterationẽ augmẽtũ, & iterũ gñatio. ſic.n. ſemꝑ quidẽ erit in tpe motus, ſed nõ vnus, ꝓpter id quod non eſt vnus ex oĩbus. Vt aũt fiat vnus nõ contingit infinitũ eſſe tẽpore præter vnum. hic autẽ eſt circulatio.

Oſtendit quomodo motus poſsit eſſe infinitus tpe: & dicit: ꝙ conſyderandum eſt vtrum contingat motum ſic eſſe motũ infinitum tpe, vt ſemper maneat vnus, & idẽ numero. Quòd.n. motus duret per infinitum tempus, non exiſtẽte vno ipſo motu nihil prohibet. quod ſub dubitatione dicit addẽs [ſorte.] quia poſterius de hoc inquiret. Et ponit exẽplũ. ſicut ſi dicamus, ꝙ poſt loci mutationem eſt alteratio: & poſt alterationẽ, eſt augmentum: & poſt augmentũ iterũ generatio, et ſic in infinitum. ſic.n. ſemꝑ poſſet motus durare tempore infinito. ſed non eſſet vnus ſecundum numerum, quia ex huiuſmodi motibus, nõ fit vnum numero, vt in Quinto oſtenſum eſt. Sed ꝙ motus duret tempore infinito, ita ꝙ ſemper vnus maneat numero, hoc non contingit niſi in vna ſpecie motus. Motus.n. circularis poteſt durare vnus & cõtinuus tpe infinito, vt in Octauo oſtẽdetur. Te.cõ.94.

Ariſto-

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEPTIMVS,

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Omne motum habere motorem, nec proceſſum in infinitum eſſe, ſed omnia ad primum reduci oſtenditur. Motum item ſimul eſſe cum eo, quod mouet, inductione probatur: & utrum omnis motus omni motui ſit comparabilis, & quomodo perquiritur.

LECTIO PRIMA.

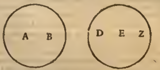
Omne motum ab alio moueri proponitur.

ARGY. *OMne quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt. Si igitur in ſe non habeat principium motus, ab alio patet ipſum moueri. ſi in ſe habeat accipiatur ipſum A B, quod quidem moueatur non ex eò, quia quid ſui cietur. Primum igitur A B putare à ſe moueri, quia & totum ab externo nullo mouetur: ſimile eſt atque ſi quis cum ipſum D G mouet ipſum G F ſimulq; cum eo mouetur ipſum D G F à ſeipſo moueri putaret, quia non perſpicit vtrum ab vtro moueatur, vtrum D G à G F, an G F ab ipſo D G.*

Te. com. 1. OMne autem quod mouetur, neceſſe eſt ab aliquo moueri. Si igitur in ſe ipſo non habet principium motus, manifeſtũ eſt q̃ ab altero mouetur: aliud. n. erit mouens. ſi autem in ſeipſo, accipiatur A B, quod moueatur ſm ſe, & nõ eò q̃ eorum, quæ huius ſunt aliquid mouetur. Primum igitur opinari A B à ſeipſo moueri propter id quod totum mouetur, et à nullo exteriorum, ſimile eſt ſicut ſi quis ipſo D E mouente E Z, & ipſo moto, opinetur D E Z à ſeipſo moueri propter id quòd non videtur vtrum ab vtro moueatur: & vtrum D E ab E Z, aut E Z à D E.

Poſtquam Philoſophus in præcedentibus libris determinauit de motu ſm ſe, & de ſe conſequentibus ad ipſum, & de partibus eius, hic incipit determinare de motu per
Te. 1. comparationem ad motores & mobilia. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit eſſe primum motum, & primum motorem. In ſecunda inquirit qualis ſit motus pri-
Tex. 12. mus & primus motor. & hoc in Octauo libro ibi [Vtrum autem motus aliquando etc.] Prima aũt pars diuiditur in partes duas. In prima parte oſtendit eſſe primum motum, & primum motorem. Et, quia ea, quæ ſunt vnius ordinis habent aliquam comparationem adinuicem: ideo in ſecunda parte determinat de cõparatione motuum adinuicem
Te. 3. ſecunda. 9. ibi. [Dubitabit autẽ aliquis &c.] Circa primum tria facit. Primo præmittit quoddam, quo indiget ad propoſitũ oſtendendum. Secũdo oſtendit propoſitum ibi. [Qm̃ autẽ omne quod mouetur.] Tertio manifeſtat quoddam quod ſuppoſuerat ibi. [Primum autem mouens &c.] Proponit ergo primo q̃ neceſſe eſt, omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Quod quidẽ in aliquibus eſt manifeſtũ. Sunt enim quædam, quæ non habent in ſeipſis principium ſui motus, ſed principium motus ipſorum eſt ab extrinſeco, ſicut in his quæ per violentiam mouent̃. Si ergo aliquid ſit, quod non habeat in ſeipſo principium ſui motus, ſed principium ſui motus eſt ab extrinſeco, manifeſtũ eſt q̃ ab alio mouetur. ſi vero ſit aliquod mobile, quod habeat in ſeipſo principium ſui motus, circa hoc poteſt eſſe dubium, an ab alio moueatur. & ideo circa hoc inſtat, ad oſtendendum q̃ ab alio mouet̃. Si ergo aliquid tale ponatur non moueri ab alio: accipiatur mobile A B, cui quidem moueri conueniat ſm ſe & primo, non autem ex eò q̃ aliqua pars eius mouetur: ſic enim non moueretur ſm ſe, ſed ſecundum partem. oportet autem, ſi aliquid mouet ſeipſum non motum ab altero. quod ſit primo & per ſe motum, ſicut ſi aliquid eſt calidum non ab alio, oportet q̃ ſit primo & per ſe calidum. Hoc ergo dato procedit ad propoſitum oſtendendum dupliciter. Primo quidẽ excludendo illud, vnde maxime vi- Te. 2.
deri poſſet q̃ aliquid non ab alio moueatur, ſecundo directe oſtẽdẽdo, q̃ nihil poteſt à ſeipſo moueri ibi. [Amplius autem quod à ſeipſo mouetur, &c.] Id autem, ex quo maxime videtur, q̃ aliquid non moueatur ab alio, eſt, quia nõ mouet̃ ab aliquo exteriori, ſed ab ipſo interiori principio. Dicit ergo primo, q̃ opinari quod A B moueatur à ſeipſo,
B propter hoc quòd totum mouetur, & non mouetur ab aliquo exteriori, ſimile eſt ac ſi aliquis diceret, quòd mobile, cuius vna pars mouetur, & alia mouet, moueat ſeipſum propter hoc, quòd non diſcernitur quæ pars ſit mouens, & quæ ſit mota. ſicut, ſi huiuſmodi mobilis, quod eſt D E Z, pars, quæ eſt D E, moueat partem quę eſt E Z, & non videatur quæ pars earum ſit mouens, & quæ ſit mota. Vult autẽ per primum mobile A B, quod totum mouetur, & à principio interiori mouente, intelligi aliquod corpus animatum, quod totum mouetur ab anima. Per mobile autem D E Z vult intelligi corpus aliquod, quod non totum mouetur, ſed vna pars eius corporalis eſt mouẽs, & alia mota, in quo quidem mobili manifeſtum eſt quod id quod mouetur ab alio mouetur: & ex hoc vult ſimile oſtẽdere de corpore animato, quod videtur mouere ſeipſum. Hoc enim ei conuenit inquantum vna pars aliam mouet, ſcilicet anima corpus, vt in Octauo plenius oſtendetur. Secundo ibi.

C *Demonſtratio probans, omne quod mouetur ab alio moueri, quamuis non appareat ipſum mouens.*

Deinde quod à ſeipſo mouetur, id nũquã ex eò moueri ARGY.
deſinet, quia aliquid aliud ſtetit, moueriq; ceſſauit. Igitur ſi quid ex eò moueri deſinit, quia quippiam aliud ſtetit, id ab alio moueatur neceſſe eſt. Hoc. n. patefacto, omne quod mouetur ab aliquo moueatur neceſſe eſt. Cùm enim ipſum
D *A B moueri ſit ſumptũ, diuiſibile erit profecto. omne nanq; quod mouetur diuiſibile eſt. Sit igitur diuiſum in C. Igitur B C quieſcente, & ipſum A B quieſcat neceſſe eſt. Quod ſi non quieſcat mente ſumatur moueri. B C igitur quieſcente, A C mouetur. Non ergo per ſe mouetur ipſum A B. at per ſe primo moueri ſupponebatur. Patet igitur B C quieſcente, & A B quieſcere, ac tũc ceſſare moueri. At ſi quid ex eo moueri deſinit, quia quieſcit aliud, id ab alio plane mouetur. Patet igitur omne quod mouetur, ab aliquo motum cieri. Omne enim, quod mouetur eſt, vt patuit, diuiſibile, parteq; quieſcente, & totum ipſum quieſcet.*

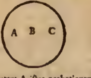
Amplius quod à ſeipſo mouetur, nullo mo- Te. co. 2.
do pauſabit cùm mouetur, in ſtando aliquid alterum, quod mouetur. Neceſſe eſt ergo, ſi aliquid pauſat quod mouetur in ſtãdo aliquid alterum,

hoc ab altero moueri. Hoc autem manifeſto facto, neceſſe eſt omne quod mouetur, moueri ab aliquo. Quoniam enim acceptum eſt A B moueri diuiſibile erit. omne enim, quod mouetur diuiſibile eſt. Diuidatur igitur in C. neceſſe igitur B C quieſcente, quieſcere & A B. Si enim non, accipiatur moueri: B C igitur quieſcente, mouebitur vtique A C non ergo mouetur per ſe A B, ſed conceſſum eſt per ſeipſum moueri primum. Manifeſtum igitur quòd B C quieſcente, quieſcet & A B, & tunc pauſabit quod mouetur. Sed, ſi aliquid in quieſcendo aliud ſtat, & pauſat moueri, hoc ab altero mouetur. Manifeſtum eſt igitur, quòd omne, quod mouetur ab aliquo mouetur, & non a ſe. Diuiſibile enim eſt omne quod mo- F uetur, & parte quieſcente, quieſcet motum.

Oſtendit directe, quod omne quod mouetur ab alio mouetur, tali ratione. Omne quod mouetur a ſeipſo, non quieſcit a ſuo motu, per quietem cuiuſcunque alterius mobilis. & hoc accidit quaſi per ſe notum. Ex hoc autem vlterius concludit, quod, ſi aliquod mobile quieſcit ad quietem alterius, quod hoc mouetur ab altero. Hoc autem ſuppoſito, concludit quod neceſſe, eſt omne quod mouetur, ab aliquo alio moueri. Et quod hoc ſequatur ex præmiſsis, ſic probat. Illud mobile, quod ſuppoſuimus a ſeipſo moueri, ſcilicet A B, oportet diuiſibile eſſe, quia omne quod mouetur eſt diuiſibile, vt ſupra probatum eſt. &, quia diuiſibile eſt, nullũ inconueniens ſequitur, ſi diuidatur. Diuidatur ergo in puncto C, ita quod vna pars eius ſit B C, & alia A C. ſi ergo B C eſt pars eius, quod eſt A B, neceſſe eſt quòd quieſcente B C parte, quieſcat totum A B. Si ergo non quieſcat totum quieſcente parte accipiatur quòd totum moueatur, & vna pars quieſcat: ſed, quia pars ponitur quieſcere, non poterit poni G totum moueri niſi ratione alterius partis. ſic ergo B C quieſcente. quod eſt vna pars, mouetur A C, quod eſt alia pars: ſed nullum totum, cuius vna ſola pars mouetur, mouetur primo & per ſe: non ergo mouebitur A B primo & per ſe: quod erat ſuppoſitum. Ergo oportet quòd B C quieſcente, quieſcat totum A B. Et ſic illud quod mouetur pauſabit] id eſt deſinet moueri ad quietem alterius. Sed ſupra habitum eſt, quòd, ſi aliquid quieſcit & deſinit moueri ad quietem alterius, hoc ab altero mouetur: ergo A B ab altero mouetur. Et eadem ratio eſt de quolibet alio mobili, quia omne quod mouetur eſt diuiſibile. & eadem ratione oportet quod quieſcente parte quieſcat totum. Manifeſtum eſt ergo, quod omne, quod mouetur, ab aliquo alio mouetur.

Quod qeſcit ad alterius quietem, ab alio motum neceſſe e.

Demonſtratio probans, quòd ceſſans a motu per ceſſationem alterius, ab alio mouetur.

Contra iſtam autem Ariſtot. probationem multipliciter obijcitur. Obijcit enim Galenus contra hoc quod dicit Ariſtot. quod, ſi vna tantum para eius mobilis moueatur, & reliqua quieſcat, quod totum non per ſe mouetur. dicens hoc eſſe falſum, quia ea quæ mouentur ſm partem, per ſe mouentur. Sed deceptus eſt Galenus ex æquiuocatione eius quod eſt per ſe. Per ſe enim quandoque ſumitur ſecundum quod opponitur ei tantum quod eſt per accidens, & ſic quod mouetur ſecundum partem mouetur per ſe, vt Gal. intellexit. Quandoque vero ſumitur ſecundum quòd opponitur

Obijcit Galenus cõtra Ariſto. demõſtrationem.

E ſimul ei, quod eſt per accidens, & ei quod eſt ſm partem. & hoc dicitur non ſolum per ſe, ſed etiam primo. Et ſic accipit per ſe Ariſto. hic. quod patet. quia, cum concluſiſſet [non ergo mouetur per ſe A B] ſubiungit. [Sed conceſſum eſt quod per ſeipſum moueri primum.] Sed magis viget obiectio Auicennæ, qui obijcit contra hanc rationem, dicens eam procedere ex ſuppoſitione impoſsibilis, ex quo ſequitur impoſsibile, & non ex eo quod ponitur aliquid a ſeipſo moueri. Si enim ponamus aliquod mobile a ſeipſo moueri primo & per ſe, naturale eſt ei quod moueatur & ſecundum totum & ſecundum partes. Si ergo ponatur quod aliqua pars eius quieſcat erit poſitio impoſsibilis, & ex hac poſitione ſequitur impoſsibile, ad quod Ariſt. inducit, ſ. quod totum moueatur non primo & per ſe, vt poſitum eſt. Huic aũt obiectioni poſſet aliquis obuiare dicendo, quod licet impoſsibile ſit partem quieſcere ſm determinatam naturam, inquantum eſt corpus talis ſpeciei, vtputa coelum vel ignis: nõ eſt tñ impoſsibile, ſi ratio cõis corporis conſyderetur: quia cor- F pus, inquantum corpus, non prohibet quieſcere vel moueri. Sed hanc rñſionem excludit Auic. dupliciter. Primo quidem, quia pari rõne poſſet dici de toto corpore, quod non prohibetur quieſcere. ex hoc quod corpus eſt, ſicut dr de parte. & ita ſuperfluum fuit aſſumere ad probationem propoſiti diuiſionem mobilis & quietem partis. Secũdo quia aliqua propoſitio ſimpliciter redditur impoſsibilis, ſi prædicatum repugnet ſubiecto ratione dñiæ ſpecificæ, quãuis nõ repugnet ei ratione generis. Eſt enim impoſsibile quod homo ſit irrõnalis, quãuis nõ impediatur, irrationalẽ eſſe ex hoc, quod eſt animal. Sic igiẽ ſimpliciter impoſsibile eſt, quod pars corporis, mouẽtis ſeipſum qeſcat, qa hoc eſt contra rõnem talis corporis, licet nõ ſit contra rõnem cõem corporis. Hac igiẽ reſponſione remota, Auerrois aliter ſoluit, et dicit, quod aliqua conditionalis poteſt eſſe vera, cuius antecedens eſt impoſsibile, et cõſequens eſt impoſsibile, ſicut iſta, ſi homo eſt aſinus, eſt aĩal irrationale. Concedendũ eſt ergo, quod impoſſibile eſt, quod ſi aliquod mobile ponitẽ mouere ſeipſum, quod vel G totum vel pars eius quieſcat: ſicut impoſsibile eſt ignem non eſſe calidum, propter hoc quod eſt ſibi ipſi cauſa caloris. Vnde hæc conditionalis eſt vera, ſi mobilis mouentis ſeipſum pars quieſcit, totum quieſcit. Ariſto. aũt, ſi verba eius diligenter conſyderentur, nunquã vtitur quiete partis, niſi ſub locutionem habentẽ vim conditionalis propoſitionis. Nõ .n. dicit quod quieſcat B C. [Sed neceſſe eſt B C quieſcente quieſcere & A B.] Et iterum [quieſcente parte, quieuit totum.] & ex hac cõditionali vera, Ariſto. propoſitum demonſtrat.

Obiectio Auicen.

Excluſio rñſionis ad rõnem Auicennæ.

Propõ rñc redditur impoſsibilis cũ prædicatũ repugnat ſubiecto rõne d. iæ ſpecificæ, quãuis non repugnet ei rõne generis.

Sed dicit Auerrois, quòd iſta demonſtratio non eſt de genere demonſtrationum ſimpliciter, ſed de genere demonſtrationũ, quæ dicuntur demonſtrationes ſigni, vel demonſtrationes quia, in quibus eſt vſus talium conditionalium.

Opſo auerro. Quam approbãs, ea meliorem, & magis propriã aſsignat.

Eſt autem hæc ſolutio conueniens quantũ ad hoc quod dicit de veritate conditionalis. Sed videtur dicendum, quod non ſit demonſtratio quia, ſed propter quid. continet. n. cauſam, quare impoſsibile eſt aliquod mobile mouere ſeipſum. Ad cuius euidentiam ſciẽdum eſt, quod aliquid mo- H uere ſeipſum nihil aliud eſt, quàm eſſe ſibi cauſa motus. quod autem eſt ſibi cauſa alicuius, oportet quod primo ei conueniat, quia quod eſt primum in quolibet genere eſt cauſa eorum quæ ſunt poſt. vnde ignis, qui ſibi & alijs eſt cauſa caloris, eſt primũ calidum. Oſtendit aũt Ariſto. in Sexto, quod in motu non inuenitur primũ, neque ex parte tpis, neque ex parte magnitudinis, neque etiam ex parte mobilis, propter horum diuiſibilitatem. nõ ergo poteſt inueniri primum, cuius motus non dependeat ab aliquo priori. motus. n. totius dependet a motibus partium, & diuidiẽ in eas, vt in Sexto probatum eſt. Sic ergo oſtendit Ariſto. cauſam quare nullum mobile mouet ſeipſum: quia non põt eſſe primũ mobile, cuius motus non dependeat a partibus, ſicut ſi oſtenderẽ, quod nullũ diuiſibile poteſt eſſe primum ens, quia eſſe cuiuſlibet diuiſibilis dependet a partibus, vt ſic hęc conditionalis ſit vera, ſi pars non mouetur, totum non mouetẽ, ſicut hæc conditionalis eſt vera, ſi pars non eſt, totum non eſt. Vnde & Platonici, qui poſuerunt aliqua mouere ſeipſa. dixerunt quod nullũ

corporeum,

corporeum, aut diuiſibile mouet ſeipſum: ſed mouere ſeipſum eſt tantūmodo ſubſtātiæ ſpiritualis, quæ intelligit ſeipſam, & amat ſeipſam (vniuerſaliter oēs operationes motus appellādo) quia & huiuſmodi operationes, ſ. ſentire, & Tex.1. intelligere etiam Ariſto. in Tertio de Anima nominat motum, ſecundum ꝙ motus eſt actus perfecti. Sed hic loquitur de motu ſecundum ꝙ eſt actus imperfecti. id eſt exiſtentis in potentiā, ſecundum quem motū indiuiſibile non mouetur, vt in Sexto probatum eſt, & hic aſſumitur. Et ſic patet, ꝙ Ariſtoteles ponens, omne quod mouetur ab alio moueri. a Platone, qui poſuit aliquid mouere ſeipſum, non diſſentit in ſententia, ſed ſolum in verbis.

LECTIO II.

In mouentibus ac motis in infinitū nō procedi, ſed primū motū ac motorem dari, tum ſuppoſito, tum ſimpliciter probatur.

ARGV. *Cum autem omne quod mouetur ab aliquo moueatur, neceſſe eſt, & id quod in loco mouetur ab alio moueatur: & id igitur quod mouet ab alio moueatur neceſſe eſt, cū moueatur & ipſum, & hoc ab alio rurſus: at non in infinitum hoc proficiſcitur, ſed ſtabit tandem alicubi, atque erit quippiam, quod primo cauſa erit ut omnia moueātur.*

Tex.3. QVoniam autem omne, quod mouetur, ab aliquo mouetᷓ, neceſſe eſt & omne, quod mouetur in loco, moueri ab altero. & NOTA mouens igitur ab altero, quoniam & ipſum mouetur, & iterum hoc ab altero: non autem in infinitum abibit, ſed ſtabit alicubi, & erit aliquid, quod primo cauſa erit motus.

Poſtq̄ oſtendit Philoſophus, ꝙ omne quod mouetᷓ, mouetur ab alio, hic accedit ad principale propoſitū oſtendendum, ſ. ꝙ ſit primus motus, & primus motor. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit, Secundo probat propoſitum ibi. [Si.n. nō eſt, ſed in infinitū procedet &c.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum oſtēſum ſit vniuerſaliter ꝙ oē qḋ mouetur, ab aliquo alio mouetur, neceſſe eſt hoc ēt verum eſſe in motu locali, ſ. vt oē quod mouetur in loco, ab altero moueatur. Applicat aūt ſpecialiter ad motum localē, quod ſupra vniuerſaliter demonſtratū eſt: quia motus localis eſt primus motuum, vt in Octauo oſtendetᷓ. & ideo ſm hunc motum procedit hic ad demonſtrādum primū motorem. Accipiatᷓ igitur aliquid quod mouetur ſm locum, hoc mouetur ab altero: aut ergo illud alterū mouetᷓ, aut non. ſi non mouetur, habetᷓ propoſitum, ſ. ꝙ aliquid ſit mouens immobile, quod eſt proprietas primi mouētis. ſi aūt & ipſum mouens mouetᷓ, oportet ꝙ moueatᷓ ab altero mouēte, & hoc iterum mouēs ſi & ipſum mouetᷓ, ab altero. ſed hoc non poteſt procedere in infinitū, ſed oportet in aliquo ſtare. erit ergo aliquod primū mouēs, quod erit prima cauſa motus: ita ſcilicet, ꝙ ipſum non mouetur, ſed mouet alia. Secundo ibi.

ARGV. *Quod, ſi non ſit ita, ſed ſit in infinitū profectio, moueatur A quidem a B, ipſum autem B moueatur a C, & C rurſus a D, & hoc in infinitum hoc modo proficiſcatur. Cum igitur ſimul moueatur & id quod mouet, ſimul A & B mouebuntur. nam, cùm B mouetur, mouebitur & ipſum A: & item cùm B mouetur, ipſum C ſanè mouebitur: & ſimiliter, cùm C mouetur, mouebitur ipſum D. Motus igitur ipſius A ſimul erit cum motu ipſius B, & cæterorum cuiuſq;: & unumquodque igitur ipſorum, & motum cuiuſq; poterimus ſumere. Nam et ſi a ſingulis, ſingula ſimul mouentur, nō minus tamē uniuſcuiuſq; motus unus eſt numero, & non infinitus extremis, cum omne quod mouetur è quodam ad quoddam proficiſcatur. Fit enim ut aut numero, aut genere, aut ſpecie ſit idē motus. Numero igitur eum motū dico eūdem eſſe, qui in eodem numero tēpore, ex eodem in idē numero ſit, ut hiſce, qui hac ex albe-* A *dine, quæ eſt una numero, hanc in nigredinem, hoc in tempore, quod ſit unum numero fit. nam, ſi in alio atque alio fiat, unus ſpecie non numero motus erit. Genere autem idem eſt motus, qui eodem in prædicamento, aut in ſubſtātia, aut in alio genere fit. Specie uero eſt unus, quo ex eodem ſpecie ad idem ſpecie pergitur, Vt motus, qui eſt ex albo in nigrum, aut in malum è bono. Hæc autem & in ſuperioribus dicta ſunt. Accipiatur igitur motus ipſius A, & ſit E, & motus ipſius B, & ſit F, et motus item ipſius C atq; D, & ſint G atq; H. Sumatur prætereà tempus in quo A mouetur, & ſit K. Atq; cum definitus ſit motus ipſius A, definitum erit & K tempus, & non infinitum. at A & B, & cæterorum unumquodq; eodem in tēpore mouebatur. Accidit igitur ut motus E F G H infinitus, in K defi-* B *nito tempore fiat. Eo enim in tempore, quo A mouebatur, & ea omnia infinita, quæ poſt ipſum A collocata deinceps ſunt mouebantur. quare tempore in eodem mouentur. etenim motus ipſius A æqualis aut erit motui ipſius, A aut maior, nihil autem refert. accidit enim omnino, ut infinitus motus tempore fiat finito: hoc autem fieri nequit.*

Si enim non eſt, ſed in infinitum procedet, ſit A quidem, quod ab ipſo B moueatur: B vero ab ipſo C: C autem ab ipſo D, & hoc igitur modo in infinitum aſcendat. Qm̄ ergo ſimul mouens mouetᷓ & ipſum quod mouetur, manifeſtū eſt, qm̄ ſimul mouetur et A & B. cùm.n. mouetur A, mouebitur F, & cū mouetur B, & ipſum C, & cū C, ipſum D. erit igitur ſimul motus, q̄ eſt A, & B, & C reliquorū vniuſcuiuſq;. & accipere igitur vnūquodque iſtorum poterimus. et nanq; ſi vnumquodq; ab vnoquoq; mouetᷓ, nihilminus vnus numero vniuſcuiuſq; eſt motus, & non infinitū in vltimis, quoniā quod mouetur omne, ex quodam in quiddam mouetur, aut numero accidit eundem eſſe motum aut genere, aut ſpecie. Nu- Tex.5. mero quidem igitur dico eundem motum, qui ex eodē in idem numero, & in tempore eodem fit, vt ex hoc albo, quod eſt vnū numero, in hoc nigrum, ſm hoc tempus, quod eſt vnum numero. ſi enim ſm aliud, non adhuc vnus erit numero, ſed ſpecie. Genere autem motus vnus eſt, qui in eodem prædicamento ſubſtantiæ vel alterius generis eſt. Specie autem, qui ex eadem ſpecie in D idem ſpecie, vt ex albo in nigrum, aut ex bono in malum. hęc autem dicta ſunt & in Prioribus. Tex.6.

Accepiatur igitur, qui eſt motus ipſius A, & ſit in quo eſt E, & qui eſt ipſius B, ſit in quo Z, & qui eſt C D, in quo G T. & tempus, in quo moueatur A ſit K. Determinato autem motu ipſius A determinatum erit & tempus, & non infinitum erit, quod eſt K. ſed in eodem tempore motum eſt A B, & reliquorum vnumquodque. Accidit ergo motum, qui eſt E Z G T, cùm ſit infinitus, in tempore finito moueri, quod eſt K: in quo.n. A motum eſt, & quæ ſunt ipſius conſequenter omnia mota ſunt infinita. quare in eodem mouetur. Etenim aut æqualis motus erit, qui eſt ipſius A

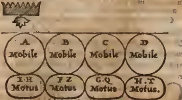
ipſi, qui ʙ, aut maior. differt autem nihil. penitus enim infinitum motum in finito tempore accidit moueri: hoc autem impoſſibile eſt.

Probat quod ſuppoſuerat. Et circa hoc tria facit. Primo inducit probationē, Secundo oſtendit probationem eſſe inſufficientē ibi. [Sic igitͤ videtur & c.] Tertio ſupplet quod- (Tex.7.) dam ꝑ quod ratio fortificatur ibi. [Sed ſi quod mouetur.] (Tex.8.) Dicit ergo primo, quod, ſi hoc non concedatur, ꝙ ſit aliqua prima cauſa motus (cum omne quod mouetur ab alio moueatur) ſequitur quòd procedatur in infinitum in mouentibus & motis. & hoc oſtendit eſſe impoſſibile. Sit enim ᴀ quoddam, quod mouetur ſm locum, & moueatur ab ipſo ʙ: ʙ vero a ᴄ: ᴄ vero a ᴅ, & ſic procedatur in infinitum aſcē dendo: manifeſtum eſt autem, ꝙ, cum aliquid mouet, ex eò quod mouetur, ſimul mouetur mouens & ipſum mobile: ſicut, ſi manus ſuo motu mouet baculum, ſimul mouetur manus & baculus. Sic ergo ſimul mouetur ʙ, quando mouetur ᴀ, & eadem ratione quando mouetur ʙ, ſimul mouetur ᴄ, & cum mouetur ᴄ ſimul mouetur ᴅ. Sic ergo ſimul, & in eodem tempore eſt motus ipſius ᴀ, et omnium aliorū & poterit ſeorſum accipi motus vniuſcuiuſque horum infinitorum. Et quauis vnumquodq; horum mobilium moueatur ab vnoquoque mouentium, non ita ꝙ vnū ab omnibus, ſed ſingula a ſingulis: nihilominus tamen, licet ſint infinita mouentia & mobilia, tñ vniuſcuiuſq; mobilium motus eſt vnus numero. Et licet omnes motus ſint infiniti numero: non tamen ſunt infiniti [in vltimis,] idest per priuationē vltimorum, ſed vniuſcuiuſq; motus eſt finitus habens determinata vltima. Et ꝙ vniuſcuiuſque infinitorū mobilium motus ſi vnus numero & finitus probat. Quia, cum omne quod mouetur, moueatur inter duos terminos, ex quodam ſcilicet in quiddam, neceſſe eſt, ꝙ ſm diuerſum modum idētitatis terminorum, etiam ipſe motus ſit diuerſimode vnus, ſcilicet aut numero, aut ſpecie, aut genere. (Motus idē genere, ſpecie, et numero quis.) Numero quidem eſt idem motus, qui eſt ex eodem termino a quo in idem numero, ſicut in terminum ad quem: ita tamen ꝙ ſit etiam in eodem numero tempore: & cum hoc oportet, ꝙ ſit eiuſdem mobilis numero. Et ad exponēdum quod dixerat, ſubiungit ꝙ motus numero vnus eſt ex eodem in idem, ſicut ex hoc albo, quod ſignificat vnum numero, in hoc nigrum. quod etiam nominat aliquid idem numero, & ſm hoc tempus determinatum, quod etiam eſt vnum numero: quia, ſi eſſet motus ſecūdum aliud tempus, licet æquale, non eſſet numero vnus, ſed ſpecie tantum. Sed motus eſt vnus genere, qui eſt in eodem prædicamento, vel ſubſtantiæ, vel cuiuſcunque alterius generis, ſicut omnis generatio ſubſtantiæ eſt eadem genere, & omnis alteratio ſimiliter. Sed motus eſt ſpecie vnus, qui eſt ex eodem ſecundum ſpeciem, in idem ſecundum ſpeciem, ſicut omnis denigratio, quæ eſt ex albo in nigrum, eſt eadem ſpecie, & omnis deprauatio, quæ eſt ex bono in malum. Et hæc etiā in Quinto dicta ſunt. His igitur duobus ſuppoſitis, ſcilicet quòd ſimul mouetur & mouens & motum: & ꝙ poteſt accipi motus vniuſcuiuſque mobilium tanquam finitus & vnus, accipiatur motus huius mobilis quod eſt ᴀ. & ſit ᴇ: & motus ipſius ʙ ſit ᴢ, & motus ᴄ ᴅ, & omnium conſequētium ſit ɢ ᴛ. Tempus autem in quo mouetur ᴀ, ſit ᴋ. Sed, quia motus ipſius ᴀ eſt determinatus, ideſt finitus, etiam tempus in quo eſt iſte motus, ſcilicet eſt determinatum & non infinitum: quia ſicut in Sexto oſtenſum eſt, finitum & infinitum ſimul inuenitur in tempore & motu. Ex dictis autem patet, quòd in eodem tempore, in quo mouetur ᴀ, mouetur & ʙ. & omnia alia: ergo motus omnium qui eſt ᴇ ᴢ ɢ ᴛ, eſt in tēpore finito. ſed iſte motus eſt infinitus. cum ſit infinitorum. ergo ſequetur ꝙ motus infinitus ſit in tempore finito, quod eſt impoſſibile. Hoc autem ideo ſequitur, quia in quo tēpore mouetur ᴀ, mouentur omnia alia, quæ ſunt infinita numero. Nec differt quantum ad propoſitum pertinet, vtrum motus omnium mobilium ſit æqualis velocitatis: aut inferiora mobilia tardius moueātur, & in maiori tempore: quia omnino ſequetur ꝙ motus infinitus ſit in tempore finito, quia vnumquodq; mobilium neceſſe eſt ꝙ habeat velocitatem & tarditatem finitam. Hoc autem eſt impoſſibile, ſcilicet motum infinitum eſſe in tempore finito: ergo & primum eſt impoſſibile, ſcilicet ꝙ procedatur in mobilibus & mouentibus in infinitum. Secundo ibi.

Demonſtratio, oſtendens per deductionem ad impoſſibile quòd non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, ſ. quia infinitum moueretur in finito tempore.

Figura hæc deſeruit etiam textui octauo.

K.G.Tempus.

Hoc igitur pacto quod propoſuimus videbitur demonſtrari. non tamen demonſtratur, quia nullum abſurdum emergit. Fieri enim poteſt vt finito in tempore motus ſit infinitus, non tamen idem, ſed alius atque alius, ſi multa ſint ea, quæ mouentur ac infinita. Quod & in hiſce quæ nunc ſumpſimus accidit. (ARGV.)

Sic igitur videtur demonſtrari id quod eſt a principio: nō tamen demōſtratur propter hoc, quòd nullum inconueniens accidit. Contingit enim in finito tempore infinitum motum eſſe, non eundem autem, ſed alterum & alterum multis, & infinitis motis. Quod quidem accidit & in his, quæ nunc diximus. (Tex.c.7.)

Oſtendit ꝙ præcedens ratio non efficaciter concludit. & dicit, ꝙ prædicto modo videtur demōſtrari principale propoſitum, ſcilicet quòd non in infinitum procedatur in mouentibus et motis, non tamen efficaciter demōſtratur: quia nullum inconueniens accidit ex præmiſsis. Contingens eſt enim & poſsibile, quòd in tempore finito ſit motus infinitus: ita tamen ꝙ non ſit vnus & idem, ſed alius & alius, inquantum ſcilicet infinita ſunt quæ mouentur. nihil enim prohibet infinita in tēpore finito moueri ſimul. Et hoc concludebat ratio prædicta. erāt enim mobilia īfinita diuerſa, & ſic motus eorum erant diuerſi, quia ad vnitatem motus non ſolum requiritur vnitas temporis & termini, ſed etiā vnitas mobilis, vt in quinto dictum eſt. Tertio ibi.

At ſi id, quod primo mouet in loco, motuque corpori accommodato, tangere neceſſe eſt id quod mouetur, aut cōtinuum eſſe (vt in vniuerſis fieri cernimus) totum ipſum vnum ex omnibus, aut continuum erit. Id igitur, quod fieri poteſt, eſſe ſumatur, & ſit magnitudo quidem aut continuum ipſum ᴀ ʙ ᴄ ᴅ, *motus autem huius ſit* ᴇ ꜰ ɢ. ʜ. *Nihil autem intereſt infinitum ſit, an finitum: ſimiliter enim finito in tempore* ᴋ *aut infinitum, aut finitum infinito mouebitur motu: horum autem utrunque eſt impoſſibile. Stabit igitur tandem, ut patet id ipſum & non in infinitum proficiſcetur, ab alio, inquā, ſemper moueri: ſed erit quippiam quod primum motu ciebitur. Nihil autē intererſit aliquo ſuppoſito id oſtendi. eo nanque poſito, quod eſſe poteſt, nullum abſurdum accidere oportebit.* (ARGV.)

Sed

Te.cõ.8.

Sed,ſi id, quod mouetur primo ſm locum,& corporalem motum, neceſſe eſt tangi, aut continuũ eſſe mouẽti, ſicut videtur hoc in omnibus contingere, erit.n.ex omnibus vnum ipſum totum, aut continuum. Hoc igitur cõtingens accipiatur,& ſit magnitudo quidẽ, aut continuum, in quo ſunt A B C D, huius autẽ motus eſt E F G H. Differt aũt nihil magnitudinem finitam, aut infinitã eſſe: ſimiliter.n.in finito tẽpore, quod eſt K, mouebiť aut finita, aut ĩfinita. Horũ aũt vtrũque impoſſibile eſt. Manifeſtũ igiť ꝙ ſtabit aliqñ,& nõ infinitũ abibit, quod ſemper ab altero, ſed erit aliquid quod primũ mouebiť. Nihil aũt differat cõceſſo quodã hoc demõſtrari. Cõtingẽti.n.cõceſſo nullũ incõueniens poterit accidere. A B

Cõtingẽti cõceſſo, nullum inconueniẽs ſequitur.

Te.cõ.9.

Oſtendit quomodo prædicta ratio efficaciã habere poſſit. Et primo quomodo habeat efficaciã ex ſuppoſitione facta. Secundo quomodo habeat efficaciam ſimpliciter ibi. [Nihil aũt differt,&c.] Dicit ergo primo, ꝙ id, quod localiter & corporaliter mouetur primo & immediate ab aliquo mobili mouente, neceſſe eſt & tãgatur ab eo, ſicut baculus tangitur a manu: vel ꝙ cõtinuetur ei, ſicut continuatur vna pars aeris alteri,& ſicut pars continuatur animali. Et hoc videtur contingere in omnibus quod mouens ſemper coniungitur mobili altero iſtorum modorum. Accipiatur ergo alter iſtorum modorum.ſ.ꝙ ex omnibus infinitis mobilibus & mouentibus efficiatur vnum,ſ.ipſum totum vniuerſum per continuationẽ quandam: hoc ergo, quia cõtingens eſt ſupponatur: & iſtud totum, quod eſt quædam magnitudo & continuũ vocetur A B C D:& motus eius vocetur E F G H. Et, quia poſſet aliquis dicere ꝙ E F G H erat motus finitorum mobilium, & ita nõ poteſt eſſe motus totius infiniti ſubiungit, ꝙ nihil differt quantũ ad propoſitũ pertinet vtrũ accipiatur finita magnitudo quæ mouetur, aut infinita. Sicut.n.ſimul qñ mouebatur A, in tempore.ſ.finito, quod eſt K, mouetur quodlibet finitorũ mobiliũ, quæ ſunt numero infinita, ita etiam ſimul in eodẽ tempore mouetur tota magnitudo infinita. Sequitur ergo impoſſibile quodcunq; horũ detur, ſiue ꝙ ſit magnitudo finita conſtãs ex magnitudinibus numero infinitis, ſiue ꝙ ſit magnitudo infinita, & motus eius in tempore finito: cum ſit oſtenſum ſupra, ꝙ mobile infinitum non poteſt moueri tẽpore finito. ergo impoſſibile eſt hoc, ex quo ſequebatur,ſ.ꝙ procedatur in infinitum in mouentibus et motis. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ hoc, ꝙ vnum moueatur ab altero, non procedit in infinitum. ſed ſtabit alicubi, & erit aliquod primũ mobile, quod.ſ.moueatur ab altero immobili. Et, quia prædicta probatio procedit ſuppoſito quodam,ſ.ꝙ omnia infinita mouentia & mota continuentur adinuicem,& conſtituant vnam magnitudinem,& ſic poſſet alicui videri ꝙ non ſimpliciter cõcludať, ideo ſubiungit ꝙ non differt hãc demonſtrationem proceſsiſſe quodã ſuppoſito: quia ex cõtingenti ſuppoſito, etiam ſi ſit falſum, non poteſt ſequi aliquod impoſsibile. Cum ergo prædicta ratio ducat ad impoſsibile, illud impoſsibile non ſequitur ex iſto contingenti ſuppoſito: ſed ex alio, quod oporteт eſſe impoſsibile, cum ex eo impoſsibile ſequatur. Et ſic patet ꝙ in demonſtrationibus ad impoſsibile ducentibus, nil refert vtrum accipiať falſum contingens adiunctum impoſsibili, vel verum. oſtẽditur.n.impoſsibile illud, ex quo cum adiunctione contingentis falſi, ſequitur impoſsibile, ſicut ex eo impoſsibile ſequeretur adiuncto quodam vero: quia ſicut ex vero nõ poteſt ſequi impoſsibile, ita nec ex contingenti. Sed poteſt aliquis dicere, ꝙ non eſt contingens, oĩa mobilia continuari, ſed impoſsibile eſt continuari elemẽta adinuicem, & cũ cœleſtibus corporibus. Sed dicendum, ꝙ alio modo accipitur contingens & impoſsibile cum demonſtratur aliquid de genere,& cum demonſtratur aliquid de ſpecie: quia, cũ C D

Superiori figura huius litteræ patet intellectus.

Sicut ex vero non ſequitur impoſsibile, ita nec ex contingenti.

A agitur de ſpecie, oportet accipi vt impoſsibile eſſe illud cui repugnat, vel genus, vel differentia ſpeciei, ex quibus ratio ſpeciei conſtituitur. Cum vero agitur de genere, accipitur vt contingens omne illud, cui non repugnat ratio generis, licet ei repugnet ratio cõſtituens ſpeciem. ſicut, ſi loquerer de animali, poſſem accipere vt cõtingens ꝙ omne animal eſſet alatum: ſed, ſi deſcenderẽ ad conſyderationẽ hominis, impoſsibile eſſet hoc animal eſſe alatũ. Quia igitur Ariſt. hic loquitur de mobilibus & mouentibus in cõmuni, nõdũ applicando ad determinata mobilia: eſſe aũt contiguũ, vel continuum indifferenter ſe habet ad rationẽ mouentis & mobilis, ideo accepit vt contingens, ꝙ omnia mobilia ſint continua adinuicem. Quod tñ eſt impoſsibile, ſi mobilia conſyderentur ſecundum ſuas naturas determinatas.

LECTIO III.

In motu locali mouens ſimul eſſe cum eo, quod mouetur monſtratur.

B *Id autem, quod primum mouet, non vt id gratia cuius cætera ſunt uel fiunt, ſed ut id, unde eſt principium motus, ſimul cum eo eſt quod mouetur. Atq; ſimul dico, quia nihil eſt inter ipſa. Hoc enim omnibus mouentibus communiter competit,& ſubeuntibus motum.* ARGV.

PRimum autẽ mouens, non ſicut cuius cauſa, ſed vnde eſt principium motus, eſt ſimul cum eo quod mouetur. Simul autem dico, quia nihil ipſorum medium eſt. hoc.n.commune eſt in omni, quod mouetur,& quod mouet.

Quia Philoſophus in demonſtratione præcedente ſuppoſuerat, ꝙ mouens eſt contiguum vel continuum mobili, hoc intendit nũc probare. Et primo oſtendit propoſitum, Secundo probat quoddam, quod in hac probatione ſupponit ibi. [Quoniam autẽ quæ alterantur,&c.] Circa primũ duo facit. Primo proponit intentum: Secundo probat propoſitum ibi [Quoniam aũt tres ſunt motus] Dicit ergo primo ꝙ mouens & motũ ſunt ſimul. Sed aliquid dicitur mouere dupliciter. vno modo ſicut finis mouet agentẽ,& tale mouens aliquãdo diſtans eſt ab agente, quem mouet: alio modo ſicut mouet id quod eſt principium motus,& de tali mouente hic intelligit. Et propter hoc addidit [non ſicut cuius cauſa, ſed vnde eſt principium motus.] Item mouẽs ſicut principium motus, quoddam eſt immediatũ, et quoddam remotum. Intelligit autem hic de immediate mouente,& ideo dixit [Primum mouens] vt per primum ſignificetur immediatum mobili, non autẽ id quod eſt primũ in ordine mouentiũ. Et, quia in Quinto dixerat, ea eſſe ſimul, quæ ſunt in eodẽ loco, poſſet aliquis credere ex hoc quod dicit, ꝙ mouens & motum ſimul ſunt, ꝙ, qñ vnum corpus mouetur ab altero, ꝙ oporteat ambo eſſe in eodẽ loco: & ideo ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ ſimul dicit hic non quidẽ eſſe in eodem loco, ſed quia nihil eſt medium inter mouens & motum: ſm ꝙ cõtacta vel continua ſunt ſimul, quia termini eorũ ſunt ſimul, vel quia ſunt vnum. Et, quia in præcedenti demonſtratione proceſſerat ſolum de motu locali, poſset aliquis credere quòd hoc haberet veritatem ſolum in huiuſmodi motu. Et ideo ad hoc remouendum ſubiungit hoc quòd dictum eſt communiter, ꝙ mouens & motum ſunt ſimul,& nõ ſpecialiter de motu locali, quia hoc eſt commune in omni ſpecie motus, ꝙ mouens & motum ſunt ſimul modo expoſito. Secundo ibi. C Te.cõ.14. Te.cõ.10. D

Cum autem tres ſint motus, is, inquam, qui ad locum is qui ad qualitatem,& is qui ad quantitatem accommodatur: quorum primus eſt Latio, ſecundus Alteratio, tertius Accretio atq; Decretio,& ea ſanè, quæ mouentur, tria eſſe neceſſe eſt. Atq; primo de latione dicamus hec enim primus motuum eſt. ARGV.

Ouoniam aũt tres ſunt motus, & qui ſecundum locum,& qui ſecundum qualitatem, et qui

ſecundum

ſecundũm quãtitatem neceſſe eſt & ea quę mouentur tria eſſe. Qui quidem igitur ſecundum locum, Loci mutatio: qui vero ſecundum qualitatem, Alteratio: qui vero ſecundum quantitatem, Augmentum vel Decrementum. Primum quidem igitur de loci mutatione dicamus. hæc enim primus motuum eſt. E

Loci mutatio primus motuũ eſt.

Probat propoſitũ. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ſpecies motus, Secundo in ſingulis probat propoſitum ibi. [Omne igitũ quod fertur.] Oſtendit ergo primo ꝙ tres ſunt motus, vnus ſm locum, qui dicitur loci mutatio: alius ſm qualitatem, qui dicitur alteratio: alius ſecundum quantitatem, qui dicitur augmentum & decrementum. Non facit autem mentionẽ de generatione, & corruptione, quia non ſunt motus, vt in Quinto probatum eſt. Sed, cum ſint termini motus, ſ. alterationis: vt habitũ eſt in Sexto, ꝓ hoc, ꝙ probatur propoſitum in alteratione, ſequitur etiam idẽ de generatione & corruptione. Sicut igitur tres ſunt ſpecies motus, ita tres ſunt ſpecies mobilium, & etiam mouentium, & in omnibus eſt verum quod dictũ eſt, ſ. ꝙ mouens & motum ſint ſimul, vt oſtendetur in ſingulis. Sed primo hoc eſt oſtendendum in motu locali, qui eſt primus motuum, vt in Octauo probabitur. Secundo ibi. F

Infra.

ARGY. *Omne itaq; quod fertur, aut à ſeipſo mouetur, aut ab alio. Si igitur à ſeipſo mouetur, patet cũ in ipſo ſit id quod mouet, ſimul eſſe, & id quod mouet, et id quod mouetur: & nihil inter ipſa medium eſſe.*

Omne igitur, quod fertur, aut ipſum a ſeipſo, mouetur, aut ab altero. Si igitur a ſeipſo, manifeſtum eſt, ꝙ cum in ipſo mouens ſit, ſimul mouẽs & quod mouetur erit, et nullum illius medium.

Oſtendit propoſitum in ſingulis triũ prædictorum motuum. Et primo in motu locali, Secundo in motu alterationis ibi [At vero neq; alterati etc. Tertio in motu augmenti & decrementi ibi. [Et quod augeť & augens &c.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum, in quibus magis eſt manifeſtum, Secundo in quibus magis latet ibi. [Quod autẽ ab alio mouetur.] Dicit ergo primo, ꝙ neceſſe eſt dicere, ꝙ omne quod mouetur ſm locum, aut mouetur à ſeipſo, aut ab altero. Quòd aũt dicit a ſeipſo aliquid moueri, poteſt intelligi dupliciter. vno modo ratione partium, ſicut oſtendet in Octauo ꝙ mouentium ſeipſa, vna pars mouet, & alia mouetur. Alio primo mõ & per ſe, vt. ſ. aliquid ſm ſe totum moueat ſe totum, ſicut ſupra probauit ꝙ hoc mõ nihil mouet ſeipſum. Si autẽ concedatur vtroq; modo aliquid moueri a ſeipſo, manifeſtum erit, ꝙ mouens erit in ſeipſo quod mouetur, vel ſicut idẽ eſt in ſeipſo quod mouetur, vel ſicut pars eſt in toto, vt anima in animali. Et ſic ſequetur, ꝙ ſimul ſit mouens, & quod mouetur, ita ꝙ nihil erit ipſorum medium. Secundo ibi. G

te. 11. Secũdã. 13. Infra.

ARGY. *Sin ab alio mouetur, quatuor modis mouetur. Motus enim qui ab alio efferuntur quatuor ſunt, Pulſus, Tractio, Volutio, Vectio. Etenim fit ut oẽs alij ad hoc reducantur.*

Te. cõ. 10. Quod autem ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. Qui enim ſunt ab altero motus, quatuor ſunt Pulſio, Tractio, Vectio, Vertigo. Et nanq; omnes alios in hos reduci accidit.

Oſtendit idem in ĳs, quæ mouentur ſm locum ab alio, de quibus minus eſt manifeſtũ. Et circa hoc tria facit. Primo diſtinguit modos, quibus aliquid contingit ab altero moueri, Secundo reducit eos ad duos ibi. [Manifeſtum eſt igitur.] Tertio in illis duobus probat propoſitũ ibi. [Hoc autẽ manifeſtũ eſt.] Circa primũ duo facit. Primo diuidit modos quibus aliquid mouetur ab altero, & dicit ꝙ ſunt quatuor, ſ. Pulſio, Tractio, Vectio, & Vertigo, Omnes. n. motus, qui ſunt ab alio, reducuntur in iſtos. Secundo ibi.

Octaua tex. cõ. 10. Nona.

ARGY. *Pulſio igitur, alia eſt impulſio, alia expulſio. Atq; impulſio quidem eſt, cùm id quod mouet, non deſerit id quod mouetur: expulſio uero cùm deſerit.*

te. cõ. 11. Pulſionis igitur, alia impulſio, alia expulſio. Impulſio quidem eſt cum mouens ei, quod mouetur non deficit: Expulſio, cũ expellẽs deficit.

Manifeſtat præmiſſos quatuor modos. Et primo manifeſtat pulſionem, quæ eſt cum mouens facit aliquod mobile a ſe diſtare mouendo. Diuidit autem pulſionem in duo, ſcilicet in Impulſionem, & expulſionem. Dicitur autem impulſio, quando mouens ſic pellit aliquod mobile, quod nõ deficit ipſi deſerendo ipſum, ſed ſimul cum eo tendit quo ducit. Expulſio autem eſt, quãdo mouens ſic mouet, quod tamen deficit deſerendo ipſum, nec comitatur ipſum vſq; ad finem motus. Secundo ibi.

ARGY. *Vectio autem in tribus eſt motibus. Non enim per ſe, ſed per accidens mouetur, quod uehitur. Ex eo nanq; mouetur, quia eſt in eo, uel ſuper id quod mouetur. At id quod uehit, aut pellitur: aut trahitur, aut uoluitur. Patet igitur uectionem tribus in motibus eſſe.*

te. cõ. 12. Vectio autem in tribus erit motibus. Quod quidem vehitur non ſecundum ſe mouetur, ſed ſecundum accidens. In eo. n. quod eſt in eo quod mouetur, aut ſuper id quod mouetur, mouetur ipſum. Vehẽs autem mouetur, aut pulſum, aut tractum, aut vertigine ductum. Manifeſtum igitur, quoniam vectio in tribus motibus erit.

Manifeſtat de vectione & dicit, ꝙ vectio fundatur in tribus alĳs motibus, ſcilicet pulſione, tractione, & vertigine, ſicut quod eſt per accidens fundatur in eo quod eſt per ſe. Illud autem, quod vehitur, non mouetur per ſe, ſed per accidens: inquantum ſcilicet aliquid alterum mouetur, in quo ipſum eſt, ſicut cum aliquis vehitur à naui in qua eſt: vel ſuper quod eſt, ſicut cum aliquis vehitur equo. Illud autem quod vehit mouetur per ſe, eo ꝙ non eſt procedere in ĳs, quæ mouentur per accidens in infinitum. & ſic oportet ꝙ primum vehens moueatur aliquo motu per ſe, vel pulſu, vel tractu, vel vertigine. Ex quo manifeſtum, eſt ꝙ vectio in tribus alĳs motibus continetur. Tertio ibi.

ARGY. *Tractio vero eſt cum motus trahentis, aut ad ſe, aut ad aliud celerior eius eſt motu quod trahitur, neq; ſeiungitur ab eodem. etenim & ad ſeipſum eſt tractio, & ad aliud. Ad has & cæteræ tractiones eadem ſpecie reducentur: Vt inſpiratio, & ſpiratio, & ſputatio, & hæ quibus aut emittuntur corpora aut accipiuntur. Quarum aliæ ſunt congregationes, aliæ ſegregationes. Et omnis igitur ad locum accommodata motio, congregatio eſt nimirum & ſegregatio.* H

Tractio autem eſt, cùm etiam ad ipſum, vel ad alterum velocior ſit motus trahentis non ſeparatus ab eo qui trahitur. & nanq; ad ipſum eſt tractio, & ad alterum. Et reliqui tractus idem ſpecie in hos reducuntur: vt inſpiratio, & expiratio, & ſpuitio, & quicunq; corporum emiſſiui, aut receptiui ſunt: & Spatheſis & * cerciſis. Aliud eſt quidem ipſorum cõgregatio, aliud diſgregatio. Et omnis igitur motus qui eſt ſecundum locum, aggregatio & diſgregatio eſt. *a. l. Radiatio

Manifeſtat tertium motum, ſ. tractum. Et ſciendum eſt, ꝙ tractio a pulſione differt, quia in pulſione mouens ſe habet ad mobile vt terminus a quo eſt motus eius, in tractu vero ſe habet vt terminus ad quem, illud ergo trahere dicitur,

citur, quod mouet alterum ad ſeipſum. Mouere autem aliquid ſm locum ad ſeipſum contingit tripliciter. vno modo ſicut finis mouet, vnde & finis dr̄ trahere, ſm illud Poetæ, Trahit ſua quēq; voluptas: & hoc modo poteſt dici, ꝙ locus trahit id, quod naturaliter mouetur ad locum. Alio modo poteſt dici aliquid trahere, quia mouet id ad ſeipſum alterando aliqualiter, ex qua alteratione contingit ꝙ alteratum mouatur ſm locum: & hoc modo magnes dicitur trahere ferrum. Sicut. n. generās mouet grauia & leuia, inquātum dat eis formam, per quam mouentur ad locum, ita & magnes dat aliquam qualitatē ferro, per quā mouetur ad ipſum. Et ꝙ hoc ſit verum, patet ex trib⁹. Primo quidem, quia magnes non trahit ferrum ex quacunq; diſtantia, ſed ex propinquo. ſi aūt ferrum mouetur ad magnetem ſolum ſicut ad finē, ſicut graue ad ſuum locum, ex qualibet diſtantia tēderet ad ipſum. Secundo quia, ſi magnes alliīs perūgatur, ferrum attrahere nō poteſt: quaſi, alliīs vim alteratiuā ipſius impedientibus, aut etiā in contrarium alterantibus. Tertio, quia ad hoc ꝙ magnes attrahat ferrū, oportet prius ferrum liniri cum magnete, maxime ſi magnes ſit paruus, quaſi ex magnete aliquam virtutem ferrum accipiat, vt ad eum moueatur. Sic igitur magnes attrahit ferrum non ſolum ſicut finis, ſed etiam ſicut mouens & alterans. Tertio modo dicitur aliquid attrahere, qa hoc mouet ad ſeipſum motu locali tantum. & ſic definitur hic tractio, prout vnū corpus trahit alterū, ita ꝙ trahens ſimul moueatur cum eo quod trahitur. Hoc eſt ergo quod dicit, ꝙ tractio eſt cum motus trahentis ad ſeipſum vel ad alterum ſit velocior, nō ſeparatus ab eo quod trahitur. Dicit autem [ad ipſum vel ad alterum] quia mouens voluntariū poteſt vti altero, vt ſeipſo. Vnde poteſt ab alio pellere ſicut a ſeipſo, & ad aliud trahere ſicut ad ſeipſum. ſed hoc in motu naturali non contīgit. Immo ſemper pulſio naturalis eſt a pellēte, & tractio naturalis ad trahentē. Addit aūt [cum velocior ſit motus] quia cōtingit qñq; ꝙ id quod trahit̄, etiā per ſe mouet̄ illuc quo trahitur: ſed a trahente velociori motu cōpellitur moueri. Et, quia trahens mouet ſuo motu, oportet ꝙ motus trahentis ſit velocior, ꝗ̄ motus naturalis eius quod trahitur. Adiungit autē [non ſeparatus ab eo quod trahitur] ad differentiam pulſionis. Nam in pulſione pellens quandoq; ſeparatur ab eo quod pellit, quandoq; vero non, ſed trahens nunquā ſeparatur ab eo quod trahitur, quinimmo ſimul mouetur trahēs cum eo quod trahitur. Exponit aūt quod dixerat [Ad ipſum vel ad alterū.] quia contingit eſſe tractionem ad ipſum attrahentem, & ad alterum in motibus voluntariīs, vt dictum eſt. Et, quia ſunt quidam motus, in quibus nō ita manifeſte ſaluatur ratio tractionis, cōſequenter oſtēdit eos etiam reduci ad hos modos tractionis, quos poſuerat, ſ. ad ſeipſum, & ad alterum. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ omnes aliī tractus, qui nō nominantur tractus, reducuntur in hos duos modos tractionis, quia ſunt idem ſpecie cū eis quantum ad hoc, ꝙ motus accipiunt ſpeciem a terminis, quia & illi tractus ſunt ad ſeipſum uel ad alterum, ſicut patet in inſpiratione & expiratione. Inſpiratio. n. eſt attractio aeris, expiratio vero eſt aeris expulſio. & ſimiliter ſputio eſt expulſio ſputi. Et ſimiliter dicēdum eſt de omnibus aliīs motibus per quoſcunq; aliqua corpora extra mittuntur, vel intra recipiuntur: quia emiſſio reducitur ad pulſionem, receptio autē ad attractionem. Et ſimiliter ſpatheſis eſt pulſio, & cercīſis eſt attractio. Spati enim in Græco dicitur enſis, vel ſpatha. vnde ſpatheſis, idem eſt quod ſpathatio. i. percuſſio per enſem, quæ fit pellendo. Et ideo alia litera quæ dicit [ſpeculatio] videtur eſſe vitio ſcriptoris corrupta quia pro ſpathatione, poſuit ſpeculationem. Cercīſis autem eſt attractio. Eſt autem cercis in Græco quoddam inſtrumentū, quo vtuntur textores, quod ad ſe trahunt texendo, quod latine dicitur radius. Vnde alia litera habet [radatio.] horum. n. duorum & quorumcunq; motuum emiſſiuorum & receptiuorum, aliud eſt congregatio, quod pertinet ad attractionem, quia congregans mouet aliquid ad alterum: Aliud eſt diſgregatio, quæ pertinet ad pulſionem: quia pulſio eſt motus alicuius ab alio. Sic ergo patet, ꝙ omnis motus localis eſt aggregatio vel diſgregatio, qa motus localis eſt ab aliquo, vel ad aliquid. Et p cōſequēs patet, ꝙ oīs motus localis eſt pulſio vel tractio. Deinde cum dicit,

Magnes quō ferrum ad ſe trahat, ipſi virtutē alterātiuam imprimendo

A

Volutio vero ex tractione pulſioneq; componitur. Mouens enim partim pellit, partim trahit id quod motu hoc agitatur. ARGV.

Vertigo autem componitur quidem ex tractu et pulſione. hoc quidem pellit mouens, illud autem trahit.

Manifeſtat quid ſit vertigo, & dicit ꝙ vertigo eſt quidā motus cōpoſitus ex tractu & pulſu. Cum. n. aliquid vertit̄, ex vna parte pellitur, & ex alia trahitur. Deinde cum dicit,

Perſpicuum igitur eſt, ſi pellens ac trahens eſt ſimul cū eo quod pellitur atq; trahitur, nihil eſſe inter ea, quorum alterum mouetur, alterum mouet. ARGV.

B

Manifeſtū igitur eſt ꝙ, ſi ſimul pellens & trahens eſt cum eo quod pellitur & trahitur, nullū medium eius quod mouetur, & mouentis eſt.

Oſtendit ꝙ omnes quatuor motus prædicti ad pulſum & tractum reducunt̄: & ꝙ idem eſt iudicium de omnibus, & de iſtis duobus. Quia. n. vectio conſiſtit in tribus aliīs, & vertigo componitur ex pulſu & tractu, relinquitur ꝙ omnis motus localis, qui eſt ab alio, reducitur ad pulſum et tractum. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ in pulſu & tractu, mouēs & motum ſint ſimul: ideſt ita ꝙ pellens ſit ſimul cum eo quod pellitur, & trahens cum eo quod trahitur: conſequens erit vniuerſaliter verum eſſe, ꝙ nullum ſit medium inter mouens ſecundum locum, & motum. Deinde cum dicit.

Hoc & ex definitionibus patet. Nam pulſio quidē, eſt aut ex ſe, aut ex alio in aliud motus. Tractio autē ex alio, uel ad ſe, uel ad aliud. Inſuper compulſio atq; diſpulſio. ARGV.

C

Hoc autem manifeſtum *{ex dictis.} Pulſio quidem aut a ſeipſo, aut ab alio ad aliud motus eſt. Tractus autem, ab alio ad ipſum, aut ad aliud eſt. Adhuc autem ſynoſis & dioſis.

*a. l. ex definitionibus.

Probat propoſitum in his duobus motibus. Et primo ponit duas rationes ad propoſitum oſtēdendum, Secundo excludit obiectionem. ibi] Proiectio autē &c.] Prima autem ratio ſumitur ex definitione vtriuſq; motus, quia pulſio eſt motus ab ipſo mouēte, vel ab aliquo alio in aliquid aliud. & ſic oportet ꝙ ſaltem in principio motus pellens ſit ſimul cum eo quod pellitur, dum pellens, id quod pellitur remouet a ſe, vel ab alio. Sed tractus eſt motus ad ipſum vel ad alterum, vt dictum eſt, & ꝙ non ſeparatur trahens ab eo quod trahitur. Ex quo manifeſtum eſt in his duob⁹ motibus, ꝙ mouens & motū ſint ſimul. Secunda ratio ſumitur ex congregatione & diſgregatione. Dictum eſt. n. ꝙ pulſio eſt diſgregatio & tractio eſt congregatio. Et hoc eſt quod dicit. [Adhuc autem ſynoſis] id eſt congregatio, & [dioſis] id eſt diuiſio. Non autem poſſet aliquid congregare vel diſgregare, niſi adeſſet his quæ congregantur diſgregantur. Et ſic patet ꝙ in pulſione & tractu mouens & motum ſunt ſimul. Secundo ibi.

Infra.

D

Proiectio uero eſt, cum motus celerior ſit naturali motu corporis eius quod fertur, pulſione uehementiore nimirum facta. Quod quidem eouſq; fertur, quouſq; motus is vehemētior ſit illo motu. Quæ, cum ita ſint, patet eſſe ſimul id quod mouetur, & id quod mouet, & nihil inter ipſa medium eſſe. ARGV.

Proiectio autem quando velocior motus fiat ꝗ̄ qui ſm naturam lati fortiori facta pulſione: et hoc facto tandiu accidit ferri, quouſque fortior ſit motus eius quod fert. Manifeſtū igitur, quo-

niam

niam quod mouetur, & mouens ſimul ſunt, & nullum medium eſt ipſorum.

Excludit quandā obiectionem, quæ accidere poteſt circa pulſionem. De Tractione.n.dictum eſt, ꝙ motus trahentis non ſeparatur ab eo quod trahitur: ſed in pulſione dictū eſt, ꝙ aliquando deficit pellens ab eo quod pellitur, & talis pulſio vocatur expulſio, cuius ſpecies eſt proiectio, quæ eſt quando pellitur cum quadam violētia in remotum. & ſic in proiectione videtur, ꝙ id quod proÿcitur ſit ſimul cum proÿciente. Et ideo ad hoc excludēdum dicit, ꝙ proiectio eſt quando motus eius quod fertur ſit velocior q̃ motus naturalis. et hoc propter aliquā fortem impulſionem factam. Cū.n. aliquid proÿcitur, ex forti impulſione mouetur aer velociori motu q̃ ſit motus eius naturalis, & ad motum aeris defertur corpus proiectum. Et quādiu durat aer impulſus, tādiu proiectum mouetur. Et hoc eſt quod dicit ꝙ facta tali impulſione, tandiu accidit aliquid ferri proiectum, quandiu in aere ſit fortior motus, q̃ eius motus naturalis. Sic ergo remota hac dubitatione, concludit ꝙ mouens & motum ſint ſimul, & ꝙ inter ea nihil eſt medium.

LECTIO. IIII.

Alterans & alteratum ſimul eſſe probatur.

ARGV. *At vero nec inter alterans, & id quod alteratur, medium quicquā cadit. quod quidem ita eſſe per inductionē patere poteſt. In vniuerſis enim fit ut id, quod vltimum alterat, & id quod primum alteratur ſint ſimul.*

Tex.c.11. AT verò neq; alterati neq; alterantis vllum medium eſt. hoc autem manifeſtum eſt ex inductione. In omnibus enim ſimul eſſe accidit alterans vltimum & primum quod alteratur.

Poſtquam oſtendit in motu locali, ꝙ mouens et motum ſunt ſimul, oſtendit idem in alteratione, quòd ſcilicet nihil eſt medium alterantis & alterati. Et hoc probat primo per inductionem. In omnibus enim, quæ alterantur, manifeſtum eſt, ꝙ ſimul ſunt vltimum alterans, & primum alteratum. Videtur autem hoc habere inſtantiam in quibuſdam alterationibus. Sicut cum Sol calefacit aerē ſine hoc ꝙ calefaciat orbes medios planetarum, & piſcis quidā in rete detētus ſtupefacit manus trahentis rete, abſq; hoc ꝙ ſtupefaciat rete. Sed dicēdum eſt, ꝙ paſsiua recipiunt actionem actiuorum ſecundum proprium modum, & ideo media, quę ſunt inter primum alterans, & vltimum alteratum, aliquid patiuntur a primo alterante: ſed forte non eodem modo ſicut vltimū alteratū. Aliquid igitur patitur rete a piſce ſtupefaciente, ſed non ſtupefactionem: quia eius non eſt capax. Et orbes medÿ planetarum aliquid recipiunt a Sole, ſcilicet lumen, non autem colorem. Secundo ibi.

Obiectio. An in alteratione, alterans & alteratum ſint ſimul.

Aurea reſpōſio.

ARGV. *Omne enim quale ex eo alteratur, quia ſenſibile eſt. Senſibilia vero ſunt ea, quibus inter ſeſe corpora differūt, vt grauitas, leuitas, durities, mollities, ſonus, huius acuitas, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, denſitas, raritas, & ea quæ inter hæc ſunt. Similiter & cætera, quæ ſenſui ſubÿciuntur, caliditas, inquam, & frigiditas, & lenitas, & aſperitas. Hæc.n. affectus ſunt qualitatis ſubiectæ, & his inter ſe differunt ſenſibilia corpora, aut horum gradibus. atque, quia aliquod horum patiuntur, alterare dicimus tam animata corpora, quàm inanimata, & animantium partes, quæ animæ ſunt expertes (calefiūt enim aut frigeſiunt, aut dulcia fiunt, aut amara, aut aliquo alio prædictorum afficiuntur.) (Ipſi quoque ſenſus alterantur. patiuntur enim. Nam ipſorum actio motus eſt per corpus, patiente aliquid ſenſu. Atque quibus alterantur inanimata, his vniuerſis animantia etiam alterantur. at quibus animantia alterantur, hiſce non alterantur inanimata. Per ſenſus enim non alterantur, neq; ſentiunt inanimata, cùm alterantur. Nihil tamen prohibet, vt & animantia cùm alterantur non ſentiant, quando non per ſenſus ipſis accidit alteratio. Si igitur affectus quidem ſenſibiles ſunt, per hos autem fit alteratio, patet iam ſimul eſſe patiens ipſum, atq; affectum, & nihil inter ipſa medium eſſe.*

Quale enim alteratur, ex eo quod ſenſibile eſt. Senſibilia autē ſunt, quibus differunt corpora ad ſe inuicē, vt grauitas, leuitas, durities, mollities, ſonus, non ſonus, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, denſitas, raritas, & horum media. ſimiliter autē, & alia quæ ſub ſenſu ſunt, quorum eſt & calor & frigus, & lenitas, & aſperitas. hæc enim ſunt paſſiones ſubiectæ qualitatis. His enim differunt ſenſibilia corporum, aut ſm aliquod horum magis & minus, & in patiendo aliquid horum (calefacta.n. aut frigefacta, aut dulcefacta, aut amaricata, aut ſm aliquid aliud prædictorum (Similiter & animata corporum, & inanimata, & animatorum, quæcūq; partes ſunt inanimatæ. Et ipſi ſenſus alterantur: patiuntur.n. actio.n. ipſorū motus eſt per corpus patiente ſenſu aliquid. Secūdum quæ igitur inanimata alterantur & animata, ſm omnia hæc alterantur. ſm autem quæcunq; animata alterantur, non ſm hoc alterātur inanimata: ſm.n. ſenſus non alterantur, & latet cum alterantur inanimata. Nihil aūt prohibet & animata latere cum alterantur, cum non ſm ſenſus accidit ipſis alteratio. Si igitur ſenſibiles paſſiones ſunt: omnis autem per has alteratio eſt, ex hoc ergo manifeſtum eſt, ꝙ paſſio & patiens ſimul ſunt, & horum nullum medium eſt.

Te.c.12.

Probat idem per rationē, quæ talis eſt. Omnis alteratio eſt ſimilis alterationi, quæ fit ſecundū ſenſum: ſed in alteratione, quæ eſt ſm ſenſum alterans & alteratum ſunt ſimul: ergo & in qualibet alteratione. Primā ſic probat. Omnis alteratio fit ſecundum qualitatē ſenſibilem, quæ eſt tertia ſpecies qualitatis. Secundum illa.n. alterantur corpora, quibus corpora ab inuicē differunt: quæ ſunt ſenſibiles qualitates, vt grauitas & leuitas, durities, & mollities, quę percipiuntur tactu: ſonus & non ſonus qui percipiuntur auditu. (Sed tamen, ſi ſonus in actu accipiatur, eſt qualitas in aere, conſequens aliquem motū localem, vnde non videtur ſecūdum huiuſmodi qualitatem eſſe primo & per ſe alteratio. ſi vero ſonus in aptitudine accipiatur, ſic per aliquā alterationem fit aliquid ſonabile vel non ſonabile] albedo & nigredo, quę pertinēt ad viſum: dulcedo & amaritudo, quæ pertinent ad guſtum: humiditas & ſiccitas, dēſitas & raritas, quæ pertinent ad tactum. & eadem ratio eſt de his contrarÿs, & de medÿs horum. Et ſimiliter etiam ſunt alia, quæ ſub ſenſu cadūt ſicut calor & frigus, & lenitas & aſperitas, quæ etiam tactu comprehenduntur. huiuſmodi.n. ſunt quædam paſsiones ſub genere qualitatis contentæ. & dicuntur paſsiones, quia paſsionem ingerunt ſenſibus, vel quia ab aliquibus paſsionibus cauſantur, vt in Prędicamētis dicitur. Dicuntur aūt paſsiones ſenſibilium corporum, quia ſenſibilia corpora ſm huiuſmodi differunt, inquantum, ſ. aut vnum eſt calidum & aliud frigidum, vnum graue & aliud leue, & ſic de alÿs: aut inquantum aliquod vnū de præmiſsis ineſt duobus ſm magis & minus. ignis.n. differt ab aqua ſm differentiam calidi & frigidi: ab aere verò ſm magis & minus calidum. Et etiam ſm hoc attenditur

Capitulo de Qualitate.

ſenſi-

ſenſibilium corporum differentia, inquantum patiuntur aliquod horũ, licet non ſit in eis naturaliter. ſicut dicimus differre calefacta ab infrigidatis, & ea quæ fiunt dulcia ab his quæ fiunt amara, per aliquam paſsionẽ, & non ex natura. Alterari autem ſm huiuſmodi qualitates eſt omnium corporum ſenſibiliũ tam animatorum q̃ inanimatorum. [Et quia in corporibus animatis quædam partes ſunt animatæ,] id eſt ſenſitiuæ, vt oculus & manus, [quædam aũt inanimatæ,] id eſt non ſenſitiuæ, vt capilli & oſſa. vtræq; partes ſm huiuſmodi qualitates alterantur: quia ſenſus ſentiendo patiunẽ, actiones enim ſenſuum, vt auditio & viſio ſunt quidã motus per corpus cum aliqua ſenſus paſsione. Non.n.ſenſus habẽt aliquam actionẽ, niſi per organũ corporeum: corpori autem conuenit moueri & alterari. vnde paſsio & alteratio magis proprie dicitur in ſenſu q̃ in intellectu, cui⁹ operatio nõ eſt per aliquod organum corporeũ. Sic igitur patet, q ſm quaſcunq; qualitates, & ſecundum quoſcunq; motus alterantur corpora inanimata, ſm eoſdẽ motus, & eaſdem qualitates alterantur corpora animata: sed non cõuertitur quia in corporibus animatis inuenitur alteratio ſm ſenſum, quæ non inueniẽ in corporibus inanimatis. non.n. corpora inanimata cognoſcunt ſuã alterationẽ, ſed latet ea. quod non accideret ſi ſm ſenſum alterarentur. Et ne aliquis hoc reputaret ĩpoſsibile, q aliquid alteraretur ſm ſenſibilem qualitatem abſq; ſenſu alterationis, ſubiungit q non ſolum hoc eſt verum in rebus inanimatis, ſed hoc contingit etiam in rebus animatis. Nihil.n. prohibet, q etiam animata corpora lateat cum alterantur. ſicut cũ aliqua alteratio accidit in ipſis abſq; alteratione ſenſus, vt cum alterantur ſm partes non ſenſitiuas. Ex hoc igitur patet q, ſi paſsiones ſenſus ſunt tales, q nihil eſt medium inter agens & patiens, & omnis alteratio eſt per huiuſmodi paſsiones, quibus alterantur ſenſus: ſequitur q alterans inferens paſsiones, & alteratum patiens ſint ſimul, & nullũ ſit ipſorum medium. Deinde cum dicit.

ARGV. *Nam huic quidem aer continuus eſt, aeri uero coniungitur corpus. & ſuperficies quidem lumini, viſui vero lumen cohæret. ſimiliter & auditus, ac odoratus primo mouenti coniungitur. Sapor etiam ſimul eſt modo eodem & guſtus. Simili modo fit & in hiſce, quæ ſunt expertia animæ, atq; ſenſus id etiam.*

te. c. 13. Huic autem aer eſt continuus, aeri vero continuatur corpus. & ſuperficies quidẽ terminatur ad lumen, lumen autẽ ad viſum. Similiter & auditus, & odoratus, & mouens ipſos primũ. Eodem autem modo ſimul, & guſtus & ſapor eſt. Simil'r aũt & in inanimatis, & in inſenſibilibus

Probat ſecundam, q in alteratione ſenſus alterans & alteratũ ſint ſimul, quia [huic] ſ. ſenſui, puta viſui [aer continuus eſt] id eſt abſq; medio coniunctus. aeri vero corpus viſibile, & ſuperficies quidem viſibilis corporis quæ eſt ſubiectum coloris [terminatur ad lumen] id eſt ad aerem illuminatum, qui terminatur ad viſum. Et ſic patet q aer alteratus, & alterans ipſum ſunt ſimul. & ſimiliter viſus alteratus cum aere alterãte. & ſimiliter eſt in auditu & in odoratu, ſi comparentur ad id quod primum mouet, ſ. ad ſenſibile corpus, quia hi ſenſus ſunt per medium extrinſecum. Guſtus autem & ſapor ſunt ſimul: non.n. cõiunguntur per aliquod medium extrinſecum. & ſimile eſt de tactu. Et eodẽ modo ſe habet in rebus inanimatis, & inſenſibilibus, ſ. q alterans & alteratum ſunt ſimul. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quod augetur, & id quod auget eodem modo ſe habent. Accretio nanq; quædam additio eſt: quare ſimul ſunt quod auget, & quod augetur. & in diminutione eodem modo. Cauſa nanq; decretionis ablatio quædam eſt. Patet igitur nihil eſſe medium inter id, quod vltimum mouet, & id quod primo mouetur.*

Et quod augetur, & augens. appoſitio enim quædam eſt augmentum. quare ſimul ſunt, & quod augetur & augens, & Decrementum. decrementi enim cauſa eſt ablatio quædam. Manifeſtum igitur eſt, q mouentis vltimi & moti primi nullum eſt medium.

Probat idem in motu augmenti & decremẽti. Et primo in motu augmenti. Oportet.n. quod augetur & auget eſſe ſimul, quia augmentatio eſt quædam appoſitio: per appoſitionem.n. alicuius quanti aliquid augetur. Et ſimiliter eſt in decremẽto, quia cauſa decrementi eſt quædã ſubtractio alicuius quãti. Et poteſt intelligi hæc probatio dupliciter. vno modo, ſm q ipſum quãtũ appoſitum vel ſubtractum eſt proximum mouens illis motibus. Nam & Ariſto. dicit Secundo de Anima, q caro auget prout eſt quãta: & ſic manifeſte ſimul cum mouente motum eſt. non enim poteſt aliquid apponi vel ſubtrahi alicui, ſi nõ ſit ſimul cum eo. Procedit etiam hæc ratio de principali agẽte. Appoſitio enim omnis congregatio quædam eſt: ſubtractio vero diſgregatio quædam. Supra autem oſtenſum eſt, q in motu congregationis & diſgregationis mouens & motum ſunt ſimul. vnde relinquitur, q etiam in motu augmenti & decrementi. Et ſic vlterius concludit vniuerſaliter, q inter vltimum mouens & primum motum nihil eſt medium.

LECTIO. V.

Quæcunq; alterantur, q non ſecundum primæ, vel quartæ ſpeciei qualitates, ſed ſecundum ſenſibiles tantum alterentur: oſtenditur.

ARGV. *Deinceps autem vniuerſa, quæ alterantur, a ſenſibilibus alterari: & eorum alterationem eſſe duntaxat, quæ per ſe ab hiſce pati dicuntur, per hæc cõtẽplemur oportet.*

te. c. 14. QVo'd autem ea, quæ alterantur, alterantur omnia a ſenſibilibus: & ſolum horum alteratio eſt, quęcunque ſecundum ſe dicuntur pati ab his, ex his conſyderabimus.

Quia in præcedenti ratione Philoſophus ſuppoſuerat q omnis alteratio ſit ſecundum ſenſibilia hoc intẽdit hic probare. Et primo proponit quod intendit, Secundo probat propoſitum. ibi [Aliorum.n. maxime.] Dicit ergo primo, q ex ſequentibus conſyderandum eſt, q omnia quæ alterantur, alterantur ſecundũ qualitates ſenſibiles: & per conſequens illis ſolum competit alterari, quæ per ſe patiuntur ab huiuſmodi qualitatibus. Secundo ibi.

ARGV. *Maxime nanq; quiſpiam in figuris, formis, atq; habitibus, & horum deiectionibus, acquiſitionibus alterationem eſſe exiſtimabit. videtur enim in his alteratio eſſe. verum non eſt: ſed cum quædam alterantur hæc fiunt. cum denſatur, inquam, aut rareſit, aut caleſit, aut frigeſit materies ipſa: ſed alteratio non eſt.*

Te. c. 15. Aliorum.n. maxime vtiq; quis exiſtimabit, in figuris & formis et habitibus, et horum remotionibus & acceptionibus alterationẽ eſſe. Non eſt autem neq; in his, ſed fiunt hæc, cũ quædam alterantur. denſata.n. aut rarefacta, aut cum fiat calida, aut frigida materia: alteratio aũt non eſt.

Probat propoſitum arguendo a maiori. Quod quidem primo ponit, Secundo quædam quæ ſupponit probat. ibi [Ex quo quidẽ enim &c.] Dicit ergo primo, q præter qualitates ſenſibiles maxime videtur eſſe alteratio in quarta ſpecie qualitatis, quæ eſt qualitas circa quantitatem, ſ. forma & figura: & in prima ſpecie qualitatis, quæ cõtinet ſub ſe habitus & diſpoſitiones. videtur enim q alteratio quædã ſit per hæc, q huiuſmodi qualitates de nouo remouenẽ aut de nouo acquirunẽ. non.n. videtur hoc ſine mutatione poſſe contingere. mutatio autẽ ſecundum qualitatem alte-

Sec. 4. tx. 18. ſt. ratio eſt, vt ſupra dictum eſt. Sed in prædictis qualitatibus primæ, & quartæ ſpeciei, non eſt alteratio primo & principaliter, ſed ſecundario: quia huiuſmodi qualitates conſequuntur quaſdam alterationes primarum qualitatum. ſicut patet, ꝙ cum materia ſubiecta dēſatur, aut rareſcit, ſequitur mutatio ſecundū figuram. & ſimiliter cum calefiat, aut infrigidet, ſequitur mutatio ſecundum ſanitatē & ægritudinem, quæ pertinent ad primam ſpēm qualitatis. rarū autē & denſum, calidum & frigidū ſunt ſenſibiles qualitates. & ſic patet, ꝙ nō eſt alteratio in prima & quarta ſpecie qualitatis primo & per ſe. Sed remotio & acceptio huiuſmodi qualitatum cōſequuntur ad aliquam alterationem quæ eſt ſecundum ſenſibiles qualitates. Ex quo etiā patet, quare nō facit mentionē de ſecunda ſpecie qualitatis, q̄ eſt potentia vel impotentia naturalis. Manifeſtum eſt.n. ꝙ potentia vel impotentia naturalis non accipitur aut remouetur, niſi tranſmutata natura, quod fit per alterationem. & ideo hoc quaſi manifeſtum prætermiſit. Secundo ibi.

ARGV. *Non enim ſtatuæ formam nomine dicimus eius, ex quo forma eſt orta: nec eius etiam ex quo eſt pyramidis, aut lecticæ figura, pyramidem aut lecticam: ſed denominantes, aliud æneum, aliud terreum, aliud ligneum. Quod aut alteratur appellamus. ipſum enim æs humidum eſſe dicimus, aut calidum, aut durum. Et non ſolum hoc pacto, ſed etiam ipſum humidum, atq; calidum eſſe dicimus æs, affectus nomine materiam nuncupantes. Cum igitur id quidem ex quo eſt forma & figura, & id quod eſt ortum figurarum nomine non dicatur. id vero quod alteratur nomine dicatur affectum: patet alterationem in ſolis ſenſibilibus eſſe.*

Ex quo quidem.n. eſt forma ſtatuæ. non dicimus formam, neq; ex quo figura pyramidis eſt, aut lecti: ſed denominantes hoc quidē æneum, illud vero cęreum, aliud aūt ligneum. quod aūt alteratur dicimus. æs quidem.n. humidū eſſe dicimus, aut forte, aut calidum. & nō ſolum ſic, ſed humidum & calidum æs, æquiuoce dicentes cū paſſione materiā. Quoniam igitur ex quo quidem forma & figura, et quod factū eſt, ęquiuoce non dicuntur cum figuris. quæ ex illo ſunt: quę aūt alterantur cum paſſionibus æquiuoce dnr: manifeſtum ꝙ in ſolis ſenſibilibus alteratio eſt.

Secūda. 17. Probat quod ſuppoſuerat. Et primo ꝙ non ſit alteratio in quarta ſpecie qualitatis, Secundo ꝙ non ſit in prima. ibi [Neq;.n. in habitibus &c.] Circa primū ponit duas rationes. quarum prima ſumitur ex modo loquendi. Vbi conſyderandum eſt, ꝙ forma & figura in hoc abinuicem differunt, ꝙ figura importat terminationē quātitatis. Eſt enim figura quæ termino vel terminis comprehenditur. Forma vero dicitur quæ dat eſſe ſpecificum artificiato. Formæ.n. artificiatorum ſunt accidentia. Dicit ergo ꝙ illud, ex quo fit forma ſtatuæ, non dicimus formā, ideſt materia ſtatuæ non prædicatur de ſtatua in principali & recto, & ſimiliter eſt in figura pyramidis vel lecti: ſed in talibus materia prædicaẽ denoīatiue. dicimus.n. triangulū æneū aut cereū, aut ligneum. & ſimile eſt in alijs: Sed in his, quæ alterantur, & paſſionē prædicamus de ſubiecto: quia dicimus æs eſſe humidū, aut forte, aut calidū: & econuerſo humidum, vel calidum dicimus eſſe æs, æqualiter prædicātes materiā de paſſione, & econuerſo: & dicimus hominē eſſe albū, & album eſſe hominem. Quia ergo in formis & figuris materia non æqualiter dr̄ cum ipſa figura, ita ꝙ alterum de altero dicatur in principali & recto. ſed ſolum denominatiue materia prędicatur de figura & forma: in his aūt, quæ alterantur ſubiectum & paſſio ęqualiter de inuicem prędicantur, ſequitur ergo ꝙ in formis & figuris non fit alteratio, ſed ſolū in ſenſibilibus qualitatibus. Secundam rationē ponit ibi.

Figuræ ac formæ diſcrimē.

ARGV. *Præterea abſurdum eſt, & alio modo dicere. Dicere namq; hominem alteratum eſſe, vel domum ſumpto fine, ridiculum eſt. Si perfectionem domus aut parietes, aut tegulam, alterationem eſſe dixerimus: & ſi cùm parietibus domus clauditur, aut tegitur, ipſam dixerimus alterari. Patet autem alterationem in hiſce non eſſe quæ generantur: atqui nec in habitibus alteratio eſt.*

Amplius & aliter dicere inconueniens eſt. Tex. co. 16. Dicere.n. hominem alteratum eſſe, aut domum accipientem finem, riduculum eſt. Si perfectionem domus tectionē, aut laterationem dicimus alterationem eſſe, domo aūt laterata aut cooperta alterari domū. Manifeſtum aūt eſt, quia quod eſt alterationis, non eſt in his quæ fiunt. Te. co. 17.

Secūda 16. Et ſumitur a proprietate rei. Ridiculū.n. eſt dicere, ꝙ homo, vel domus, vel quicquid aliud alteretur ex hoc ipſo ꝙ accipit finem ſuæ perfectionis. puta ſi domus perficitur per hoc ꝙ tegitur, vel per hoc ꝙ lateribus ornatur, aut cooperitur, ridiculum eſt dicere, ꝙ domus alteretur qn̄ cooperitur, aut lateratur. Eſt etiā manifeſtum ꝙ alteratio non eſt eorū, q̄ fiunt inquantum fiunt: ſed vnūquodq; perficitur, & fit, inquantū accipit formam propriam & figuram. non eſt ergo alteratio in acceptione figuræ & formæ. Ad euidentiā autem harum rationum conſyderandū eſt, ꝙ inter omnes qualitates, figuræ maxime conſequuntur & demonſtrant ſpeciem rerum Quod maxime in plātis & aīalibus patet, in q̄bus nullo certiori iudicio diuerſitas ſpērum dijudicari poteſt, q̄ diuerſitate figurarū. Et hoc ideo, quia ſicut quantitas propinquiſsime ſe habet ad ſubſtantiam inter alia accidentia: ita figura, quæ eſt qualitas circa quantitatem, propinquiſsime ſe habet ad formam ſubſtantiæ. Vnde ſicut poſuerunt aliqui dimenſiones eſſe ſubſtātiam rerū, ita poſuerunt aliqui figuras eſſe ſubſtantiales formas. Et ex hoc contingit, ꝙ imago, quæ eſt expreſſa rei repreſentatio, ſm figuram potiſsime attēdatur magis, q̄ ſm colorem, vel aliquid aliud. Et, quia ars eſt imitatrix naturæ, & artificiatum eſt quędā rei naturalis imago: formæ artificialiū ſunt figuræ vel aliquid propinquum. & ideo propter ſimilitudinem huiuſmodi formarum & figurarum ad formas ſubſtantiales, dicit Philoſophus, ꝙ ſm acceptionem formæ & figuræ non eſt alteratio, ſed perfectio. Et exinde etiam eſt, ꝙ materia de huiuſmodi nō prædicaẽ niſi denominatiue, ſicut etiā eſt in ſubſtantijs naturalibus. nō enim dicimus hominem terram, ſed terrenum. Deinde cum dicit.

ARGV. *Atqui nec in habitibus alteratio eſt. Habitus enim virtutes ac vitia ſunt. Virtus autem omnis & vitium ad aliquid eſt, quemadmodum ſanitas temperatio quædam eſt calidorum ac humidorum, aut internorum, aut ad continens. Similiter & pulchritudo et robur ad aliquid ſunt, ſunt enim diſpoſitiones quædam eius quod præſtantiſſimum eſt, ad id quod eſt optimum. Atq; id præſtantiſſimum dico quod conſeruat, ac circa ipſam naturam diſponit. Cum igitur virtutes quidem ac vitia ſint ex hiſce quæ ſunt ad aliquid: Hæc autem generationes non ſunt, nec ipſorum ſit generatio nec alteratio omnino: patet circa habitus alterationes non eſſe.*

Neque enim in habitibus. habitus enim virtutes & malitiæ ſunt. Virtus autē omnis & malitia ad aliquid ſunt, ſicut ſanitas quidem calidorum & frigidorum menſuratio quædam eſt, aut eorum quæ ſunt infra, & ad continens. Similiter

autē

autẽ & pulchritudo & macies ad aliquid ſunt: diſpoſitiones enim quędam perfecti ad optimũ ſunt. Dico autem perfecti quod ſanat & diſpoſitum eſt circa naturam. Quoniam ergo virtutes & malitiæ ſunt ad aliquid: hæc autem neq; generationes ſunt, neq; generatio eſt ipſorum, neque alteratio omnino: manifeſtum eſt, ꝙ nõ eſt omnino, quod eſt alterationis circa habitus.

Oſtendit ꝙ non eſt alteratio in prima ſpecie qualitatis. Et primo quantũ ad habitus, & diſpoſitiones corporis, Secundo quantum ad habitus, & diſpoſitiones animæ. ibi

Infra. [Neq; itaq; circa animæ virtutes &c.] Circa primũ ponit talem rõnem. Habitus, qui ſunt in prima ſpecie qualitatis,

Virt' qd ſit. etiam corporei, ſunt quædam virtutes & malitiæ. Virtus enim vniuerſaliter cuiuslibet rei eſt, quæ bonum facit habentẽ, & opus eius bonum reddit. vnde virtus corporis dicitur, ſm quam bene ſe habet & bene operatur, vt ſanitas. B econtrario aũt de malitia, vt de ægritudine. Omnis autem virtus & malitia dicũtur ad aliquid. & hoc manifeſtat per exempla. Sanitas.n. quæ eſt quædam virtus corporis, eſt quędã commenſuratio calidorũ & frigidorũ. Et dico hanc cõmẽſurationem fieri ſm debitam proportionem [eorum quæ ſunt infra]. i. humorũ ex quibus componitur corpus adinuicem [& ad continẽs] i. ad totum corpus. Aliqua.n. contemperatio humorũ eſt ſanitas in leone, quæ non eſſet ſanitas in homine, ſed eius extinctio: quia eam humana natura ferre non poſſet. Commentator aũt exponit [ad continens], ſ. ad aerem continentem. Sed primũ melius eſt, quia ſanitas animalis nõ attenditur per comparationem ad aerem, ſed potius econuerſo, diſpoſitio aeris dicitur ſana per comparationẽ ad animal. Similiter pulchritudo & macies dicuntur ad aliquid. & ſumitur macies pro diſpoſitione: qua aliquis eſt expedit' ad motũ & actionẽ. huiuſmodi.n. ſunt quędam diſpoſitiones eius, quod eſt perfectũ in ſua natura per cõparationem ad optimũ, i. ad finem, qui eſt operatio. Sicut.n. dictũ eſt, ex hoc huiuſmodi diſpoſitiones virtutes dicuntur, ꝙ bonũ faciunt habentem, & opus eius bonũ reddunt. dicuntur.n. huiuſmodi diſpoſitiones per relationẽ ad debitũ opus, quod eſt optimum rei. Nec oportet exponere [optimũ] aliquid extrinſecũ, ſicut quod eſt pulcherrimũ aut ſanisſimũ, vt Commentator exponit. accidit enim pulchritudini & ſanitati relatio quæ eſt ad extrinſecũ optime diſpoſitũ: ſed per ſe competit eis relatio, quę eſt ad bonũ opus. Et nẽ aliquis accipiat perfectũ, quod iã adeptũ eſt finẽ, dicit, ꝙ perfectũ hic accipitur hoc, quod eſt ſanatiuũ & diſpoſitũ ſm naturã. Non aũt ẽ hic intelligendũ, ꝙ hmõi habitus & diſpoſitiones hoc ipſum ꝙ ſunt, ad aliquid ſint quia ſic non eſſent in genere qualitatis, ſed relationis. ſed quia eorũ ratio ex aliqua relatione depẽdet. Quia ergo huiuſmodi habitus ad aliquid ſunt: & io aliquid non eſt motus, neq; generatio, neq; alteratio, vt in Quinto ꝓbatũ eſt: manifeſtũ eſt, ꝙ ad huiuſmodi habit' nõ eſt alteratio primo & ꝑ ſe, ſed eorũ trãſmutatio cõſequit̃ aliquã priorẽ alterationem calidi & frigidi, aut alicuius huiuſmodi: ſicut etiã relationes eſſe incipiũt ꝑ cõſequẽtiã ad aliquos mot'.

LECTIO VI.

Circa animæ habitus ac diſpoſitiones, tum morales, tum intellectuales ꝙ alterationes non ſint, oſtenditur.

ARGV. *At vero neq; circa virtutes animi, vitiaq; alterationes eſſe uidentur. Virtus nanque perfectio quædam eſt. unumquodq; enim maxime tum eſt perfectum, cùm propriam virtutem eſt conſecutum, & maxime ſecundum naturam. ſicut circulus tunc maxime ſecũdum naturam eſt, quando maxime circulus eſt. Vitium vero corruptio eſt horum, atq; remotio.*

Te. cõ. 18. NEq; itaq; circa animæ virtutes & malitias. Virtus.n. quædam perfectio eſt, vnumquodq; enim tunc maxime perfectum eſt, cùm A attingit propriũ virtutẽ, & tunc eſt maxime ſecundum naturam. vt circulus tunc maxime ſm naturam eſt, cũ maxime circulus ſit. Malitia autem corruptio horum, & remotio eſt.

Poſtq̃ Philoſophus oſtẽdit ꝙ non eſt alteratio in prima ſpecie qualitatis quantũ ad diſpoſitiones corporis hic oſtẽdit idem de habitibus animæ. Et primo quãtũ ad partem appetitiuam, ſecundo quantũ ad partem intellectiuam. ibi [At vero neq; in intellectiua parte.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ nõ eſt alteratio primo & per ſe in tranſmutatione virtutis & malitię, ſecundo quòd tranſmutatio virtutis & malitiæ conſequitur ad quandam alterationem. ibi [Fit quidem igitur.] Concludit ergo ex præmiſsis primo, ꝙ circa animæ virtutes & malitias, quæ pertinent ad partem appetitiuam, non eſt primo & per ſe alteratio. Ideo autem hoc concludendo inducit, quia eiſdem rationibus procedit ad probandũ ſequentia, quibus & priora. Ad hoc aũt probandum aſſumit quãdam propõnem, ſ. ꝙ virtus ſit perfectio quædam, quod quidem ſic probat, quia vnumquodq; tunc eſt perfectum quando pertingere poteſt ad propriam virtutem. ſicut naturale corpus tunc perfectum eſt, quando poteſt aliud ſibi ſimile facere: quod virtus naturæ. Quod etiã probat per hoc, quia tunc eſt aliquid maxime ſm naturã, quando naturæ virtutem habet. virtus.n. naturæ eſt ſignũ completionis naturæ. Cum aũt aliquid habet complete ſuã naturam, tunc dicitur eſſe perfectũ. quod non ſolũ in rebus naturalibus verũ eſt, ſed etiã in mathematicis, vt eorũ forma accipiatur pro eorũ natura. Tũc.n. maxime circulus eſt, ideſt ꝑfectus circulus, quando maxime eſt ſm naturam [, i. quando habet perfectionẽ ſuæ formæ. Sic ergo patet ꝙ ad perfectionem formę cuiuslibet rei conſequatur virtus eius, quia tũc vnumquodq; perfectum eſt, quando habet ſuam formam] ideſt ſuam virtutem. & ita ſequitur ꝙ virtus ſit perfectio quædã. Ex hac autẽ propoſitione ſic probata. Commentator ſic argumentandum dicit. Omnis perfectio eſt ſimplex & indiuiſibilis: ſed ſimplici aut & indiuiſibili non eſt alteratio, neque alius motus, vt probatũ eſt in quinto huius ergo ſm virtutem non eſt alteratio. Sed iſte proceſſus non competit in eo quod ſubditur de malitia: quæ ſcilicet eſt corruptio & remotio perfectionis. Et ſi enim perfectio ſit ſimplex & indiuiſibilis. recedere tamen a perfectione nõ eſt ſimplex & indiuiſibile, ſed multipliciter contingens. Neq; eſt etiã conſuetudo Ariſto. vt pretermittat illud, ex quo principaliter concluſio depẽdet, niſi ex iuxta poſitis intelligi poſsit. Et ideo melius dicendum eſt ꝙ arguendum eſt hic de virtute, ſicut ſupra argumẽtatũ eſt de forma & figura. Nihil enim dicitur alterari, quando perficitur, & eadem ratione, neq; quãdo corrumpitur. ſi igitur virtus eſt perfectio quędam, malitia vero corruptio: ſm virtutem & malitiam non eſt alteratio, ſicut neq; ſm formas & figuras. Secundo ibi.

Fit igitur cùm aliquid alteratur virtutis acceptio, vtiq; deiectio: neutrum tamen horum eſt alteratio. ARGV.

D Fit igitur cùm quoddam alteratur, & acceptio virtutis, & remotio malitiæ: alteratio tamẽ horum neutrum eſt. Tex. cõ. 19.

Oſtendit ꝙ tranſmutatio virtutis & malitiæ cõſequitur aliquam alterationem. Et primo proponit quod intendit. & dicit ꝙ acceptio virtutis & remotio malitiæ: aut ecõtrario, fit cũ aliquid alteratur, ad cuius alterationem conſequitur acceptio & remotio virtutis & malitiæ: ſed tamen neutrum horum eſt alteratio primo & per ſe. Secundo ibi.

Alterari autem aliquid inde patet. nam uirtus quidem aut affectuum eſt vacuitas, aut eorundem mediocritas quædam. vitium autem, aut eſt omnis affectuum concitatio, aut eſt perturbatio virtuti contraria. ARGV.

Quòd autem alteretur aliquid manifeſtum eſt. virtus quidem enim, aut impaſſibilitas quædam

dam eſt, aut paſſiuum eſt ſic. malitia autem paſſibilis, aut contraria paſſio virtuti eſt.

Probat propoſitum. & dicit manifeſtũ eſſe ex ſequentibus, ꝙ nporteat aliquid alterari ad hoc ꝙ accipiatur & remoueatur virtus vel malitia. Et hoc videtur probare dupliciter. primo quidem ſecundũ duas opiniones hominũ de virtute & malitia. Stoici.n. dixerunt virtutes eſſe impaſsibilitates quaſdam, nec poſſe eſſe virtutem in anima, niſi remotis oĩbus paſsionibꝰ animę, quę ſunt timor, ſpes, & huiuſmodi. huiuſmodi.n. paſsiones dicebant eſſe quaſdam animę perturbationes, ſiue ęgritudines. virtutem aũt eſſe dicebant quandam quaſi tranquillitatem animę & ſanitatem. Vnde econtrario malitiam dicebant eſſe omnem animę paſsibilitatem. Opinio; vero Peripateticorum ab Ariſto. deriuata eſt ꝙ virtus conſiſtat in aliqua determinata moderatinne paſsionum. Cõſtituit.n. virtꝰ moralis medium in paſsionibus, vt dicitur in Secundn Ethico. Et ſm hoc etiã malitia virtuti oppoſita non erit qualiſcũq; paſsibilitas, ſed quędam habilitas ad paſsiones contrarias virtu **F** ti, quę ſcilicet ſunt ſecundum ſuperabundantiam & defectum. Cum vtrumlibet autem verum ſit, oportet ad acceptinnem virtutis, ꝙ fiat aliqua tranſmutatio ſecundum paſsiones, ſcilicet vel ꝙ paſsiones totaliter remoueãtur, vel ꝙ modificent. paſsiones autem, cum ſint ĩ appetitu ſenſitiuo, ſecundũ eas contingit alteratio. Relinquitur ergo ꝙ acceptio & remotio virtutis & malitię, ſit ſecundum aliquã alterationem. Secudo ibi.

ARGY. *Atq; omnino ſit vt virtus morũ in voluptatibus doloribusuè conſiſtat. Voluptas.n. aut cùm agimus aut cũ recordamur, aut cùm ſperamus effici ſolet. Atq; ſi cum agimus prouenit, ſenſus eſt cauſa. Si cũ recordamur, aut ſperamus, ab ipſo rurſus efficitur. Afficimur enim voluptate, aut recordantes ea, quæ nos delectarunt, aut ſperantes euenire ea, quæ nos afficient voluptate.*

G Et totam moralem virtutem in voluptatibus & triſtitijs accidit eſſe. Aut.n. ſm actum ꝙ voluptatis, aut per memoriam, aut ſpem. Siquidem igitur ſm aptum, ſenſus eſt cauſa: ſi vero per memoriam, aut per ſpem, ab ipſo eſt. Aut enim inſunt qualia paſſi ſumus reminiſcentibus voluptatis aut qualia patiemur ſperantibus.

Probat idem ſic, Omnis virtus moralis conſiſtit in aliqua delectatione & triſtitia. non.n. eſt iuſtus, qui non gaudet iuſtis operationibus, & triſtatur de contrarijs. & ſimile eſt in alijs virtutibus moralibus, & hoc ideo, quia omnis appetitiuæ virtutis, in qua eſt virtus moralis, nperatin terminatur ad delectatinnem & triſtitiam, cum delectatio cõſequatur ex adeptione eius, in quod appetitus fertur: triſtitia vero ex superuentione eius quod appetitus refugit. Vnde concupiſcens vel ſperans delectatur, quãdo cõſequitur quod concupiſcit vel ſperat: & ſimiliter iratus quando punit. timens vero & odiens triſtatur, quando ſuperuenit ma **H** lũ quod refugit. Omnis aũt triſtitia & delectatio, vel eſt ſecundũ actum de re pręſenti, vel per memoriam de re pręterita, vel per ſpem de futuro. Si ergo ſit delectatio ſm actũ, huiuſmodi delectationis cauſa eſt ſenſus. nnn.n. conueniẽs coniunctum delectationem faceret, ſi non ſentiretur. Similiter autem, ſi ſit delectatio per memoriam vel per ſpem, hoc a ſenſu procedit, dũ vel reminiſcit̃ quales voluptates paſsi ſumus ſm ſenſum in præterito, vel dum ſperamus quales patiemur in futuro. Ex quo patet, ꝙ delectatio & triſtitia ſm partem ſenſitiuam eſt in qua alteratio accidit, vt ſupra dictũ eſt. Si ergo virtus moralis & malitia nppoſita, in delectatione & triſtitia eſt: ſecundum delectationem autem & triſtitiam alterari cõtingit: ſequitur ꝙ acceptio & remotio virtutis & malitiæ ſit conſequenter ad aliquam alterationem. Sed notandum ꝙ ſignanter dicit totam virtutem moralem in delectationibus & triſtitijs eſſe, ad differentiã

E intellectualis virtutis, quæ etiam ſuam delectationem habet. ſed illa delectatio non eſt ſecundum ſenſum. vnde nec contrarium habet, nec ſecundum eam alterari contingit, niſi metaphorice. Deinde cum dicit,

Atqui neq; ad partem intellectiuam animæ alteratio accommodatur. Sciens enim maxime ad aliquid dicitur. hoc autem ita eſſe perſpicuum inde fieri poteſt. Per nullã nanq; potentiã motis fit in nobis ſcientia ſed prius aliquo orto. Experientia nanq; particularium ſcientiam vniuerſalem conſequimur. ARGY.

At vero neq; in intellectiua parte animæ eſt alteratio. Sciens.n. ad aliquid maxime dicitur. Hoc autem manifeſtum eſt. Secundum.n. nullam potentiam motis fit in nobis ſcientia, ſed cũ extiterit quiddam. Ex ea enim, quæ eſt ſm partem experientia, accipimus vniuerſalẽ ſciẽtiam. tt.cõ.10.

F Oſtendit ꝙ alteratio non eſt in parte animę intellectiua. Et primo ꝓbat hoc in generali, ſecũdo ĩ ſpeciali: ibi [Neq; igitur actus.] Circa primũ inducit talem rationem. Sciens maxime dicitur ad aliquid, ſ. ad ſcibile, cuius aſsimilatio in ſciente, ſcientia eſt. Hoc aũt ſic probat. In nullo alio genere cõtingit, ꝙ aliquid de nouo adueniat alicui abſq; eius mutatinne niſi in ad aliquid. fit.n. aliquid æquale alicui, ipſo nõ mutato, ſed altero. Videmus autem ꝙ nulla mutatione facta in potẽtia intellectiua, fit ſcientia, ſed ſolum exiſtẽte quodam in ſenſitiua parte: quia ſcilicet ex experientia particularium, quæ pertinent ad ſenſitiuam partem accipimus ſcientiã vniuerſalis in intellectu, vt probat̃ in Procemio Metaphy. & in Secundo Poſteriorum. Cum igitur in ad aliquid nnn ſit motus, vt ſupra probatum eſt ſequitur ꝙ non ſit alteratio in acceptione ſcientiæ. Secundo ibi. Lectio.1. Lectio.10.

At neq; ipſa operatio generatio eſt: niſi uiſionẽ tactũuè generationes quiſpiã dixerit: tale eſt.n. ipſa generatio. ARGY.

G Neque igitur actus generatio eſt: niſi aliquis reſpectionem, & tactum generationes dicat. Huiuſmodi enim actus.

Oſtendit ꝙ nõ ſit in parte intellectiua alteratio in ſpeciali. Et primo quantũ ad conſyderationẽ iam habentis ſcientiã, quæ eſt ſcientiæ vſus. Secundo quantũ ad primã ſcientiæ acceptionẽ. ibi [Quæ aũt ex principio &c.] Dicit ergo primo, ꝙ ex quo in parte intellectiua nnn eſt alteratio, non poteſt dici ꝙ ipſe actus ſcientiæ, qui eſt conſyderatio ſit generatio, niſi etiã aliquis dicat ꝙ exterior inſpectio oculi, & ipſum tangere ſint generationes quædã. Sicut.n. viſus eſt actus viſiuæ potentiæ, & tangere eſt actus tactiuæ potẽtię, ita & cõſyderatio eſt actus potentiæ intellectiuæ. actus aũt non dicit generationẽ alicuius principij, ſed magis proceſſum a principio actiuo. vnde ipſum intelligere non eſt generatio vel alteratio. Tamen nihil prohibet aliquẽ actum **H** conſequi generationẽ vel alterationẽ, ſicut ad generationẽ ignis ſequitur ꝙ calefiat. Et ſimiliter ad immutationẽ ſenſus a ſenſibili, ſequit̃ ipſum videre vel tãgere. Secũdo ibi. Infra.

Acceptio autem a principio ſcientiæ non eſt generatio nec alteratio. Ex eo nanq; quia perturbationes ſedantur atq; tranquilla fit anima, ſciens quiſpiam atq; prudens euadit. Quemadmodum igitur cum experrectus eſt quiſpiam dormiens, aut cùm ab ebrietate ſeſe recepit, aut cùm à morbo conualuit non factus eſt tunc ſciens, quanquã antea nõ uti ſcientia poterat operariq; per eam, ſed extincta perturbatione, menteq́; iam inde ad tranquillitatem redacta, aptus ac idoneus ad ſcientiæ vſum euaſit, ſic etiam cùm à principio oritur in nobis ſcientia, ſimile quid ſanè fieri ſolet. fit enim perturbationis ſedatio, quies atq; tranquillitas quædam accidit eodem, & id quod in ARGY.

pueris

pueris natura fieri ſolet. Non enim diſcere pueri, neq; perinde ſenſibus atq; hi, qui ſunt prouecti magis ætate diſcernere poſſunt. eſt enim vehemens in eis turbatio atq; motus. Sedantur autem nonnunquam à natura, nonnunquã ab alijs, deſinuntq; turbari, atq; in vtriſq; fit vt aliquid alteretur, perinde atq; cùm aliquis experrectus factusq; ſobrius, aptus ad operationem euadit. Patet igitur alterationem in ſenſibilibus, & in parte animæ ſenſitiua, et nullis in alijs niſi per accidens eſſe.

Quæ aũt ex principio acceptio ſcientiæ, non eſt generatio neq; alteratio. in quietari.n. & reſidere anima ſciens fit & prudẽs. Sicut igitur neq; cũ dormiens excitetur aliquis, aut ebrius pauſet, aut infirmans ordinetur, factus eſt ſciẽs, quanuis prius non poterat vti, & ſm ſcientiam agere, ſed mutata perturbatione, & in ſtatum reueniente mente inerat potentia ad ſcientiæ cõgruitatem. Hoc igitur huiuſmodi aliquid fit ex principio in ſcientiæ exiſtentia. turbationis.n. quies quędã & reſidentia. Neq; igitur infantes poſſunt addiſcere, neq; iudicare ſenſibus, ſimiliter vt presbyteri. multa.n. perturbatio circa ipſos, & motus. Statur autẽ & pulſatur turbatio, aliquando quidem a natura, aliquãdo aũt ab alijs. in vtriſq; autẽ his alterari aliquid accidit, ſi cum ſurgat & fiat vigilans ad actum. Manifeſtũ igitur q; huius ipſum alterationis in ſenſibilibus eſt, & in ſenſibili parte animæ. in alio aũt nullo, niſi ſm accidens.

In quieſcẽdo, & ſedando, ſm ſedendo, aĩa fit prudens.

Oſtendit q; in acceptione ſcientiæ nõ eſt generatio vel alteratio. Quicquid.n. aduenit alicui per ſolam quietationem & reſidentiã aliquarum perturbationum vel motionum, non aduenit per generationẽ & alterationẽ: ſed ſcientia, quę eſt cognitio ſpeculatiua, & prudentia, quæ eſt ratio practica adueniunt animæ per quietationem & reſidentiã corporalium motionum & ſenſibilium paſſionum: non ergo ſcientia & prudẽtia adueniunt in anima per generationem vel alterationem. Ad huius aũt rationis manifeſtationem ſubiũgit exemplum. Ponatur q; aliquis habens ſcientiam dormiat vel inebrietur, aut infirmetur, manifeſtũ eſt q; non poteſt vti ſcientia, & operari ſm eam. ſed manifeſtũ eſt, q;, quando perturbatio prædicta quieſcit, & mens redit ad ſtatum ſuum, tunc poteſt vti ſcientia, & ſm eam. & tamen non dicimus q; cum dormiens excitatur, aut ebrius quieſcit, aut animus infirmantis ad debitũ ordinem per ſanitatem reducitur, q; tunc factus ſit ſciens, quaſi ſcientia de nouo gñata ſit in ipſo, quia inerat ei, potẽtia habitualis ad congruitatem ſcientiæ, i. vt reduceretur ad cõgruum ſtatũ, quo vti ſcientia poſſet. Dicit aũt q; tale aliquid cõtingit, cũ aliquis a principio acquirit ſciẽtiã. Videtur.n. hoc fieri per hoc q; fit quædam quietatio & reſidentia turbationis, i. inordinatarũ motionum, quæ pueris inſunt, tum ſm corpus, quia natura tota eſt in mutatione propter augmentũ: tum etiam ſm partem ſenſitiuã, quia in eis paſſiones dominantur. Vnde hoc quod dicit [quies] poteſt referri ad turbationem corporalis motus, quæ quieſcit natura veniẽte ad ſtatum. Quod aũt dicit [reſidẽtia] poteſt referri ad paſſiones partis ſenſitiuæ, quæ non totaliter quieſcunt, ſed reſidẽt ex hoc, ſ. q; deprimũtur ex ratione, non aũt vſq; ad perturbandam rationem aſcendunt. ſicut dicimus reſidentiã in liquoribus, quando id quod eſt fæculentum deſcendit inferius, & id quod eſt ſuperius remanet purum. Hæc eſt igitur cauſa, quare iuuenes nõ poſſunt addiſcere capiẽdo ea quæ ab alijs dicũtur, neq; per interiores ſenſus poſſunt iudicare de auditis, aut de quibuſcunq; eorum cognitioni occurrentibus, ita bene, ſicut ſeniores vel præsbyteri, quod idem eſt.

Cur iuuenes diſcẽdo & iudicando: inferiores ſenib' eſſe dicũtur.

A Nam presbyter in græco, eſt idẽ q; ſenior in latino. Et hoc ideo, quia multa perturbatio & multus motus eſt circa ipſos iuuenes, vt dictũ eſt. Sed huiuſmodi turbatio totaliter tollitur, vel etiã mitigatur, aliquando quidẽ a natura, ſicut quãdo peruenitur ad ſtatum ſenectutis, in quo huiuſmodi motus quieſcunt: aliquando aũt ab aliquibus alijs cauſis, ſicut ab exercitio & cõſuetudine, & tunc poſſunt bene addiſcere & iudicare. Et inde eſt q; exercitium virtutum moralium, per quas huiuſmodi paſſiones refrenantur, multũ valet ad ſcientiam acquirendam. Siue ergo per naturam, ſiue per exercitium virtutis turbatio paſſionum quieſcat, attenditur in hoc quædam alteratio: cum paſſiones huiuſmodi ſint ſecundum partem ſenſitiuam. Sicut etiam eſt aliqua alteratio corporalis, cum dormiens ſurgit & fit vigilans, procedens ad actum. Ex quo patet q; acceptio ſcientiæ, non eſt alteratio, ſed ſequitur alterationem. Ex hoc autem vlterius vniuerſaliter concludit, q; alteratio eſt in ſenſibus exterioribus, & in ſenſibilib', & in tota parte animæ ſenſitiua. quod

B dicit propter paſſiones interiores. ſed in nulla alia parte animæ eſt alteratio, niſi per accidens. Quod autem Ariſt. hic de acceptione ſcientiæ dicit, videtur eſſe ſecundum Platonicam opinionem. Poſuit enim Plato q; ſicut formæ ſeparatæ ſunt cauſę generationis & exiſtentiæ rerum naturaliũ per hoc q; materia corporalis participat aliqualiter huiuſmodi formas ſeparatas, ita ſunt etiam cauſa ſcientiæ in nobis per hoc, q; anima noſtra eas aliqualiter participat, ita q; ipſa participatio formarum ſeparatarum in anima noſtra eſt ſcientia. Sic enim verum erit q; accipitur ſcientia a principio non per generationem alicuius ſcientiæ in anima, ſed ſolum per quietationem corporalium & ſenſibilium paſſionum, quibus impediebatur anima ſcientia vti: ſic etiam verum erit q; nulla mutatio ne facta in intellectu, ad ſolam præſentiam ſenſibilium, quorum experientiam accipimus, fit homo ſciẽs ſicut de relatiuis accidit: quia ſenſibilia ſecundum hoc non ſunt neceſſaria ad ſcientiam, niſi vt ab eis quodammodo anima excitetur. Ariſto. autem

Generatio ſcientiæ ſm Platonicos.

C opinio eſt, q; ſcientia fit in anima per hoc q; ſpecies intelligibiles abſtractæ per Intellectum agentem, recipiuntur in intellectu poſſibili, vt dicitur in Tertio de Anima. Vnde & ibidem dicitur q; intelligere eſt quoddam pati. licet alia ſit paſſibilitas ſenſus & intellectus. Nec eſt inconueniẽs quòd Ariſt. hac opinione Platonis vtatur. Eſt enim ſuæ conſuetudinis: q; anteq̃ probet ſuam ſentẽtiam, vtatur ſentẽtia aliorum, ſicut in Tertio vſus eſt, q; omne corpus ſenſibile habet grauitatem vel leuitatem ſm opinionẽ Platonis, cuius contrarium ipſe oſtendet in Primo de Cœlo. Saluantur tamen & hæ rationes ſm opinionem Ariſt. Ad cuius euidentiam conſyderandum eſt, q; ſuſceptiuum aliquod tripliciter poteſt ſe habere ad formam ſuſcipiendam. Quandoq; enim eſt in vltima diſpoſitione ad ſuſceptionem formę, nullo impedimento exiſtente nec in ipſo, nec i alio, & tunc ſtatim ad præſentiam actiui ſuſceptiuum recipit formã abſq; aliqua alteratione, ſicut patet in aere illuminato ad præſentiam ſolis. Aliquando autem ſuſceptiuum non eſt in vlti-

Secundum Ariſt.

D ma diſpoſitione ad ſuſceptionem formæ, & tunc per ſe requiritur alteratio ſecundum quam materia diſpoſitionem acquirat, vt ſit propria huic formæ, cum de aere fit ignis. Aliquando vero ſuſceptiuũ eſt in vltima diſpoſitione ad formam, ſed adeſt aliquod impedimentum ſicut cum aer impeditur ad ſuſceptionem luminis, vel per clauſionem feneſtræ, vel per nebulas, & tunc requiritur alteratio vel mutatio per accidens, quæ remoueat prohibens. Intellectus ergo poſſibilis ſecundũ ſe conſyderatus, ſemper eſt in vltima diſpoſitione ad recipiendam ſpeciem intelligibilem. Si ergo non ſit impedimentum, ſtatim ad præſentiam obiectorum, per experimentum acceptorum, aduenit ei ſpecies intelligibilis, ſicut ſpeculo forma ſpecularis ad præſentiã corporis. & ſecũdum hoc procedit prima eius ratio, qua dixit ſcientiam eſſe ad aliquid. Si vero ſit impedimentũ: ſicut iuuenibus accidit oportet huiuſmodi impedimenta auferri ad hoc q; ſpecies intelligibilis in intellectu recipiatur, & ſic per accidens neceſſaria eſt alteratio.

LECTIO. VII.

Quæſtione propoſita, vtrum omnis motus omni motui comparabilis ſit, bonæ comparationis conditiones declarat.

ARGY. *Dubitabit autem quiſpiam: ſi ſit omnis motus omni motui comparabilis necne? Nam ſi ſit, atq; id celeritas ſit, æque quod in tempore æquali ſpatium tranſit æquale, erit aliqua circunferentia æqualis lineæ rectæ, & maior etiam atq; minor. Præterea alicui lationi alteratio erit æqualis, cùm in æquali tempore aliud fuerit alteratum, aliud latum. affectus ergo longitudini erit æqualis: at eſſe non poteſt.*

te. cõ. 12. DVbitabit autem vtiq; aliquis, vtrum omnis motus omni comparabilis ſit aut non? Si igitur omnis cõparabilis eſt, & æqualiter velox eſt, quod in æquali tempore per æquale mo- F uetur, erit circularis aliquis æqualis recto, & maior etiã & minor. Amplius alteratio, & loci mutatio quædam æqualis, cũ in æquali tempore, aliquid quidẽ alteretur aliud vero ducatᷣ. erit ergo paſſio æqualis longitudini: ſed impoſſibile eſt.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ in mobilibus & motoribus neceſſe eſt ponere aliquod primũ, quia ea, quę ſunt vnius ordinis vidẽtur cõparabilia eſſe, & hoc ipſum quod eſt prius & poſterius comparationẽ importat: vult ex conſequẽti inquirere de motuum comparatione. Et circa hoc duo facit. Primo.n. oſtendit, qui motus ſint comparabiles adinuicem. Secũdo, qualiter motus adinuicem comparentur. ibi [Quoniam aũt mouens mouet &c.] Circa primũ tria facit, primo mouet dubitationem, ſecundo obĳcit ad partes dubitationis. ibi [Si ergo cum in æquali &c.] Tertio dubitationẽ ſoluit. ibi [Sed quæcunq; non æquiuoca &c.] G Mouet aũt dubitationem, primo quidem in cõmuni quęrens, vtrum omnis motus ſit comparabilis cuilibet motui, vel non? deinde vero in ſpeciali dubitationem inferens, primo quidẽ de motibus vnius generis. quia, ſi omnis motus cuilibet motui ſit comparabilis ſm velocitatem & tarditatem: dictum eſt autẽ in Sexto ꝙ æqualiter velox eſt, quod mouetur in æquali tempore per æquale ſpatium: ſequetur ꝙ motus circularis ſit æqualis recto, & maior & minor in velocitate. & vlterius, ꝙ linea circularis ſit æqualis lineę rectæ in quantitate, aut maior & minor: ex quo æque velox eſt, quod per æquale mouetur in æquali tempore. Deinde infert dubitationem de motibus diuerſorum generum. Si enim omnes motus comparabiles ſunt in velocitate, ſequetur ꝙ ſi in ęquali tempore hoc quidem alteretur, illud vero moueatur ſm locum, ꝙ ſit ęqualis in velocitate alteratio loci mutationi. Et vlterius per definitionem æque velocis, ſequetur ꝙ [paſſio] .i. paſſibilis qualitas, ſm quam eſt alteratio, ſit æqualis longitudini ſpatĳ, pertranſitur per motum localem, quod eſt impoſſibile manifeſte: quia non conueniunt in eadem ratione quantitatis. Secundo ibi.

Infra. Tertio. 29. (marginal notes beside the above: te. 15.)

ARGY. *At enim cum in æquali tempore quippiã per æqualem mouetur: tũ illud æque celere eſt: effectus uero nullus longitudini eſt æqualis. quare non erit alteratio lationi æqualis nec minor. Quo fit ut non omnis motus ſit cõparãdus.*

Si ergo cum in æquali tempore, ſecũdũ æquale moueatur, tũc æqualiter velox eſt: æqualis autem non eſt paſſio omnis longitudini: quare non erit alteratio loci mutationi æqualis neq; minor quare non omnis comparabilis.

Obĳcit ad propoſitam dubitationem. & primo quantũ ad comparationem alterationis, & loci mutationis. Secundo quantum ad comparationem motus circularis & recti. Infra. ibi [In circulo autem & recto &c.] Concludit ergo primo E ex præmiſſa ratione ad impoſſibile ducente, contrarium poſito, quaſi dicat. dictum eſt ꝙ inconueniẽs eſt paſſionem eſſe æqualem longitudini: ſed tunc aliquid eſt æqualiter velox cum in æquali tempore mouetur per æquale: ergo, cum nulla paſſio ſit æqualis lõgitudini, ſequitur ꝙ loci mutatio non eſt æqualis in velocitate alterationi, neq; maior aut minor. Ex quo vlterius concludi poterit, ꝙ non omnes motus ſint comparabiles. Secundo ibi.

Sed in circulo rectaq; linea: quonam accidet modo? Nam abſurdum eſt, ſi non ſit, ut hoc ſimiliter ſuper circulo, & hoc ſuper recta linea moueatur. Sed contiuuo celerius alterum, aut tardius moueri neceſſe eſt, quaſi hoc ſit decliue illud accliue. ARGY.

In circulo autem, & recto, quomodo continget? Inconueniens enim eſt, niſi ſit circulo ſimiliter hoc aliqd moueri, & hoc in recto. Sed mox F neceſſe eſt, aut velocius aut tardius, ſicut hoc deorſum, hoc autem ſurſum. Tex. cõ. 224.

Proſequitur quantũ ad aliã partem dubitationis ſcilicet de motu circulari & recto. Et primo obĳcit ad hoc, ꝙ motus circularis ſit æque velox motus recto. Secundo obĳcit in contrarium. ibi [At vero ſi ſunt comparabilia &c.] Circa primum duo facit. Primo obĳcit ad propoſitum. Secundo excludit cauilloſam rationẽ. ibi [Amplius nihil differt. &c.] Obĳcit autem primo ſic. Motus circularis & rectus ſunt differẽtię motus localis, ſicut & motus ſurſum & deorſum: ſed ſtatim neceſſe eſt: ꝙ aliquid velocius aut tardius moueatur, ſi vnũ mouetur ſurſum, aliud deorſum. vel etiã ſi idem quãdoq; mouetᷣ ſurſum, quando deorſum. Videtur ergo ꝙ ſimiliter oporteat dicere, ꝙ motꝰ rectus ſit velocior aut tardior circulari: ſiue idem ſit quod mouetur circulariter & recte, ſiue aliud & aliud. Eſt autem conſyderandum ꝙ in hac ratione non facit mentionem de graui & leui, ſed G de velociori & tardiori: quia hæc ratio ſumitur ex ſimilitudine motus, qui eſt ſurſum, cuius principium eſt leuitas, & motus, qui eſt deorſum, cuius principium eſt grauitas. Quidam aũt exiſtimauerũt grauitatẽ & leuitatẽ idẽ eſſe velocitati & tarditati: quod in Quinto remouit. Secundo ibi. (marginal notes: Secũda. 81. Te. 15.)

ARGY. *Præterea, nihil refert ad rationem, ſi quiſpiam neceſſitate dixerit eſſe celerius continuo, aut tardius moueri. erit enim circunferentia maior & minor linea recta, quare et æqualis: nam ſi in eodẽ A tempore, hoc quidẽ B, illud uero C lineam pertrãſiuit, maior erit B linea profecto ipſa linea C: hoc enim pacto celerius mobile definiebatur. Et ſi in minore, igitur æqualẽ tranſierit, celerius erit: quare pars quædam erit temporis, A in qua celerius mobile partẽ aliquam tranſit ipſius circunferentiæ B, toto in tempore, mobili tardiore tranſeunte totam lineam C.*

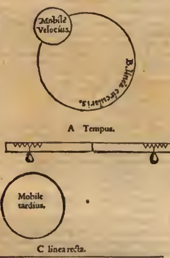
te. cõ. 24. Amplius nihil differt in ratione, ſi aliquis di- H cat neceſſariũ eſſe velocius mox aut tardius moueri. erit aũt maior & minor circularis recta, quare & æqualis. Si.n. in A tẽpore, hoc ipſum B tranſit, aliud aũt ipſum C, maius erit B ipſo C: ſic.n. velocius eſſe dictũ eſt: ergo, ſi & in minori ęquale, velocius eſt. Quare erit aliqua pars ipſius A, in quo ipſius B circuli trãſibit, cũ in toto A ipſum C.

Excludit quandã cauilloſam obuiationem. Poſſet enim aliquis propter rationem præmiſſam concedere, ꝙ motus circularis eſſet, aut velocior, aut tardior q̃ rectus, non autẽ æque uelox. Et hoc excludit dicens, ꝙ nihil differt quantũ ad præſentem rationem, ſi aliquis dicat ꝙ neceſſariũ eſt ꝙ id, quod mouetur circulariter, moueatᷣ velocius, aut tardiꝰ, q̃ id quod mouetur recte: quia ſm hoc motꝰ circularis erit maior vel minor in velocitate q̃ rectus, vnde ſequitur ꝙ etiam eſſe poſſit æqualis. Et ꝙ hoc ſequatur manifeſtat ſic.

Sit

Sit A tẽpus, in quo aliquid velocius motum pertranſeat ipſum B qui eſt circulus: aliud aũt tardius in eodẽ tẽpe pertrãſeat ipſum C, quod eſt recta linea. quia ergo velocius in eodẽ tẽpore pertrãſit maius, ſequetur q B circulus ſit aliquid maius q̃ C, linea recta (ſic enim ſupra in Sexto definiuimus velocius.) Sed ibidẽ etiã diximus, q uelocius in minori tpe pertranſit æquale: ergo erit accipere aliquã partẽ huius tẽporis, quod eſt A, in qua corp⁹, quod circulariter mouetur, pertranſibit aliquam partẽ huius circuli, quod eſt B, & in eadẽ parte tẽporis pertranſibit ipſum C, cum tñ corpus tardius in toto A tẽpore pertranſiret totũ C. Sequetur ergo q illa pars circuli ſit æqualis toti C, quia idẽ pertranſit æquale in ęquali tpe. Et ſic linea circularis erit ęqualis rectę: & motus circularis p cõſequẽs æque velox recto. Deinde cũ dicit.

Oſtenſio quòd, ſi motus circularis ſit maior uel minor in uelocitate quàm rectus, quòd poßit etiam æqualis eſſe.

ARGY. *At vero, ſi comparabilia ſint, accidit id quod nuper eſt dictum, lineam (inquã) rectam æqualem circumferentiæ eſſe: at comparabilia non ſunt: nec igitur motus ipſi comparabiles ſunt.*

te.cõ.24. At vero ſi ſunt comparabilia, accidit modo dictum, ęquale eſſe rectum circulo. ſed comparabilia non ſunt neq; ergo motus.

Obĳcit in contrariũ. quia, ſi motus circularis & rectus ſunt comparabiles in velocitate, ſequitur quod modo dictum eſt, ſcilicet q linea recta ſit æqualis circulo propter hoc q æque velox eſt, quod per æquale mouetur. ſed linea circularis, & linea recta non ſunt comparabiles, vt poſſint dici æquales: ergo neq; motus circularis & rectus poſſunt dici æque veloces. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed ut uidetur ea cuncta comparabilia ſunt, quæ non æquiuoca ſunt. Veluti cur comparabilia non ſunt, ſtilus et vinum, aut vltima fidium, vtrum acutius ſit. quia nanq; æquiuoca ſunt, ideo conferenda non ſunt. Sed vltima fidium, et penultima comparabiles ſunt: quia acutum idem ſignificat in vtriſq; non igitur idem eſt celere hic & ibi.*

A *multo etiam minus in alteratione, ac latione.*

Sed quæcunq; non æquiuoca omnia comparabilia ſunt. veluti cur non comparabile eſt, vtrũ acutius ſtilus, aut vinum, aut vltima. quia enim æquiuoca ſunt, non comparantur. ſed vltima ei, quæ iuxta vltimam comparabilis eſt: quoniam idem ſignificat acutum in vtriſq;, ergo nõ idem velox, hic & ibi. multo autem adhuc minus in alteratione, & loci mutatione.

Soluit propoſitam dubitationem. Et primo inquirit in communi quid, & cui ſit aliquid comparabile. Secundo adaptat ad propoſitum. ibi [Sic & circa motũ &c.] Circa primum tria facit. Primo ponit vnum quod requiritur ad comparationẽ. Secũdo ſm. ibi [Aut quia ſunt in alio &c.] Tertio concludit tertium. ibi [Sic ergo non ſolum oportet &c.] Circa primũ tria facit. Primo ponit quid requiritur ad comparationem. Secundo obĳcit in contrariũ. ibi [Aut primum quidem &c.] Tertio ſoluit ibi [Aut & in his eadem ratio.] Dicit ergo primo, q quæcũq; nõ ſunt æquiuoca, videntur eſſe comparabilia, ita. ſ. q ſecundũ ea, quę non æquiuoce prædicantur, poſſint ea de quibus prædicantur adinuicem comparari, ſicut acutũ æquiuoce ſumitur. vno enim modo dicitur in magnitudinibus ſecundum quem modum angulus dicitur acutus, & ſtilus acutus. alio modo dicitur in ſaporibus, ſecundum quem modum vinum dicitur acutum. tertio modo dicitur in vocibus, ſecundũ quem modum vox vltima [ideſt ſuprema in melodĳs, vel corda in cythara dicitur acuta. Ideo ergo non poteſt fieri comparatio, vt dicatur quid ſit acutius, vtrum ſtilus, aut vinum, aut vox vltima, quia acutum de eis æquiuoce prædicatur. ſed vox vltima poteſt comparari ſecundum acutatem ei, quæ eſt iuxta ipſam in ordine melodiæ propter hoc, q acutum non æquiuoce, ſed ſecundum eandem rationem prędicatur de vtraq;. Secundum hoc ergo poterit dici ad propoſitam quæſtionem, q ideo motus rectus & circularis non comparantur in velocitate: quia velox ęquiuoce dicitur hic, & ibi. Et multo minus eſt eadem ratio velocis in alteratione, & loci mutatione. vnde etiã hæc multo minus comparabilia ſunt. Secundo ibi. Tertia 19. Tertia 17. Secũda 19. Tã 25. tm. 26. Quæ nam cõparabilia ſint & comparabilia cõditiões.

ARGY. *An id uerum non eſt, ſi non æquiuoca ſint, comparabilia eſſe. Multum enim idem in aere atq; aqua ſignificat. comparabilia tamen non ſunt. Quod ſi hoc non ſit, at duplum eſt vnũ (eſt enim id quod rationem duorum habet ad vnum) non tamen comparabilia ſunt.*

Aut primum quidem hoc non verum eſt, q, ſi non ſint æquiuoca, comparabilia ſunt. multũ enim idem ſignificat in aqua & in aere, & non ſunt comparabilia. Si aũt non, duplum quidem idem (duo. n. ad vnum) & non cõparabilia ſunt. te.cõ.25.

D Obĳcit contra id quod dictum eſt: & dicit q quantum ad primum aſpectum hoc nõn videtur eſſe verum, q, ſi aliqua non ſunt æquiuoca, q ſint comparabilia. inueniuntur enim aliqua non æquiuoca, quæ tamen non ſunt comparabilia. ſicut hoc ipſum, quod eſt multum, ſecũdum eandem rationẽ dicitur de aqua, & de aere: & tamen non ſunt comparabilia aer & aqua ſecundum multitudinem. Si autem non velit aliquis hoc cõcedere, q multum idem ſignificet propter eius communitatem, ſaltem concedet: q duplum: quod eſt ſpecies multiplicis, idẽ ſignificat in aere & aqua: vtrobiq; enim ſignificat proportionem duorũ ad vnum: & tamen non ſunt comparabilia aer & aqua ſecũdum duplum & dimidiũ, vt dicatur q aqua eſt duplum aeris, aut econuerſo. Tertio ibi.

ARGY. *An & in his eadem eſt ratio. Nam et ipſum multum æquiuocum eſt. ſed ſunt quorum & rationes æquiuocæ ſunt, ceu ſi quiſpiam dicat multum id eſſe, quod eſt tantum*

tum ac vltra, & æquale æquiuocum. Et ſi forte fuerit & ipſum continuo unum. quod ſi hoc eſt æquiuocum, & ipſa etiam duo æquiuoca ſunt.

Te. cõ. 26. An & in his eadem ratio. Et nanq; multum æquiuocum eſt. ſed quorundã & rationes æquiuocæ ſunt. vt ſi dicat aliquis, ꝙ multum eſt tantum, & adhuc aliud tantum, & æquale æquiuocum eſſet. Et vnum etiam ſi contingit, ſtatim æquiuocum. ſi autem hoc, & duo.

Soluit propoſitam obiectionem. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſolutionẽ, ſecundo confirmat eam, quandam Infra. quæſtionem mouendo. ibi [Quoniã propter quid.] Dicit ergo primo, ꝙ poteſt dici ꝙ in multo & duplo eſt eadẽ ratio quare non ſunt comparabilia ſm ꝙ dicuntur de aqua & aere, quæ dicta eſt de acuto ſm ꝙ dicitur de ſtilo, vino, et voce: quia etiã hoc ipſum, quod eſt multũ, æquiuocũ eſt. Et, quia poſſet aliquis contra hoc obijcere ex hoc, ꝙ eſt eadẽ ratio multi ſm quod dicitur de vtroq;: ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ etiam [rationes] ideſt definitiones quorundã ſunt æquiuocæ. ſicut ſi dicat aliquis ꝙ definitio multi eſt, quod eſt tantum & adhuc amplius: hoc ipſum quod eſt tantũ, & æquale, quod idem eſt, æquiuocũ eſt: quia æquale eſt, quod habet vnam quãtitatem. non eſt autẽ eadẽ ratio vnius quãtitatis in omnibus. Ponitur autem hic ratio multi ſm ꝙ multum importat comparationem, prout opponitur pauco, & non ſm ꝙ accipitur abſolute prout opponitur vni. Et quod dixerat de multo, dicit cõſequẽter de duplo. Quamuis enim ratio dupli ſit ꝙ eſt proportio duorũ ad vnum: tamen iſta etiam ratio continet æquiuocationẽ: quia forte põt dici, ꝙ ipſum vnũ eſt æquiuocum, et ſi vnum æquiuoce dicitur, ſequitur ꝙ duo: quia duo nihil aliud eſt Multa vniuoca ſm abſtractam conſyderationem, ꝗ æquiuoca eſſe poſſunt ſm Naturalem concretam conſyderationem. ꝗ̃ bis vnum. Eſt autem conſyderandum, ꝙ multa quidem ſecundũ abſtractam conſyderationem vel Logici vel Mathematici nõ ſunt æquiuoca, quæ tamen ſm concretam rationem Naturalis ad materiã applicantis, æquiuoce quodammodo dicuntur: quia non ſm eandem rationẽ in qualibet materia recipiuntur. Sicut quantitatem & vnitatem, quæ eſt principium numeri non ſecundum eandem rationẽ contingit inuenire in corporibus cœleſtibus, & in igne, & aere, & aqua. Secundo ibi.

ARGV. *Nam cur alia comparabilia, alia non comparabilia ſunt, ſi natura eſt vna?*

Te. c. 27. Verum propter quid alia comparabilia ſunt, alia vero non, ſiquidem erat vna natura?

Confirmat quod dictum eſt mouendo quandã quæſtionẽ. Si enim dicatur ꝙ ſit vna natura multi & dupli & aliorum huiuſmodi, quæ non ſunt comparabilia, ſicut eorum quæ vniuoce prædicantur, remanet quæſtio, quare quædã, quæ habent vnam naturam, ſunt comparabilia, quædam vero non ſunt comparabilia. Videtur enim ꝙ de ſimilibus debeat eſſe idem iudicium. Deinde cum dicit.

ARGV. *An, quia in alio primo ſunt ſuſceptiuo. Equus igitur & canis comparabilia ſunt, utrum ipſorum albius ſit. Eſt enim ipſa ſuperficies idem, in qua primo eſt ipſa albedo: et de magnitudine modo eodem. At vox & aqua comparanda non ſunt: in alio nanq; eſt ſuſceptiuo.*

Aut, quia ſunt in alio primo ſuſceptiuo. Equus quidem igitur & canis cõparabilia ſunt, vtrum albius. In quo enim primo idem eſt, ſuperficies: & magnitudo ſimiliter. Aqua autẽ & vox non: in alio nanq; ſubiecto ſunt.

Reſpondet ad quæſtionem motam ponendo ſecundum, quod ad comparationẽ requiritur. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſecũdum, quod requiritur ad comparationẽ, Secundo oſtendit ꝙ nec iſtud ſufficit. ibi [Aut manifeſtum Te. 28. eſt.] Dicit ergo primo, ꝙ iſta poteſt eſſe ratio quare quædã, E quorum eſt vna natura, ſunt comparabilia, quædam vero nõ: quia, ſi vna natura recipiatur in diuerſis ſm vnum primum ſubiectum, erunt illa adinuicem comparabilia, ſicut equus & canis comparari poſſunt ſm albedinem, vt dicatur quod eorum ſit albius, quia non ſolum eſt eadem natura albedinis in vtroq;, ſed etiam eſt vnum primum ſubiectum, in quo recipitur albedo, ſ. ſuperficies. & ſimiliter magnitudo eſt comparabilis in vtroq;, vt dicatur quod eorũ ſit maius: quia idem eſt ſubiectũ magnitudinis in vtroq;, ſcilicet ſubſtantia corporis miſti. Sed aqua & vox non ſunt comparabilia ſecũdum magnitudinem, vt dicatur ꝙ vox eſt maior ꝗ̃ aqua, aut econuerſo: quia licet magnitudo ſecundum ſe ſit eadem, non tamẽ eſt idem receptiuum: quia ſecundum ꝙ dicitur de aqua, ſubiectum eius eſt ſubſtantia: ſecundum autem quod dicitur de voce ſubiectum eius eſt ſonus qui eſt qualitas. Secundo ibi.

Cur non omnia vniuoca cõparabilia ſunt.

ARGV. *An hoc pacto omnia quiſpiam faciet vnum. Vnumquodq; autem in alio dicet eſſe, atq; erit idem æquale, & F dulce, & album, ſed in alio ſuſceptiuo.*

Te. cõ. 28. Aut manifeſtum eſt, ꝙ erit omnia ſic vnũ facere. in alio autẽ vnumquodq; eſt dicere eſſe, ꝙ erit idem æquale, & dulce, & album, ſed in alio.

Oſtendit ꝙ nec hoc ſufficit duabus rationibus. Quarum prima eſt, Si propter hoc ſolum aliqua eſſent comparabilia, quia eſt ſubiectum indifferens: ſequeretur ꝙ omnia haberẽt vnam naturam. quia de quibuſcunq; diuerſis poſſet dici, ꝙ non differunt, niſi quia ſunt in alio & alio ſubiecto primo. & ſecundum hoc ſequeretur, ꝙ hoc ipſum, quod eſt æquale, & quod eſt dulce, & quod eſt album, eſſet vna & eadem natura, ſed differrent ſolum per hoc, ꝙ eſt in alio & alio receptiuo. & hoc videtur inconueniens, ꝙ omnia habeant vnam naturam. Eſt autem conſyderandum, ꝙ ponere diuerſitatẽ rerum propter diuerſitatem ſuſceptiui tantum, eſt opinio Platonica, quæ poſuit vnum ex parte formæ, & dualitatem ex parte materiæ: vt tota diuerſitatis ra- G tio ex materiali principio proueniret. Vnde, & vnũ, & ens poſuit vniuoce dici, et vnam ſignificare naturam: ſed ſecundum diuerſitatem ſuſceptiuorum rerum ſpecies diuerſificari. Secundam rationem ponit ibi.

Ponere rerũ diuerſitatẽ ex diuerſa ſuſceptiuorũ natura, platonicũ eſt.

ARGV. *Præterea, ſuſceptiuum non eſt quoduis, ſed vnum vnius primum.*

Te. cõ. 29. Amplius ſuſceptiuum cuiuslibet accidentis nõ contingens eſt, ſed vnum vnius eſt primum.

Secunda rõ. Et eſt, ꝙ non quodlibet eſt ſuſceptiuum cuiuslibet, ſed vnum eſt primo ſuſceptiuum vnius. & ſic forma & ſuſceptiuum adinuicem dicuntur. Si ergo ſunt plura prima ſuſceptiua, neceſſe eſt ꝙ ſint plures naturæ ſuſceptæ. aut, ſi eſt vna natura ſuſcepta, neceſſe eſt ꝙ ſit vnum primum ſuſceptiuum. Deinde cum dicit.

ARGV. *At videtur non ſolum ea quæ comparantur non æquiuoca eſſe, ſed etiam nec id quod ineſt, nec id, in quo ineſt, H differentiam habere oportet. Dico autem hoc modo, color habet diuiſionem. non igitur hoc ipſo fit comparatio, velut utrum magis ſit coloratum non aliquo colore, ſed colore, vt colore eſt. ſed albedine fit.*

Sic ergo nõ ſolum oportet comparabilia nõ æquiuoca eſſe, ſed nõ habere differentiam. neq; quod neq; in quo. Dico autem, ſicut color habet diuiſionem: non ergo comparabile ſecundum hoc, vt vtrum coloratum magis ſit album, ꝗ̃ nigrum. hæc enim comparantur non ſecundum aliquem colorem, ſed inquãtum color eſt; ſed ſecundum albedinem.

Concludit, ꝙ requiritur tertium, ad hoc ꝙ aliqua ſint comparabilia. & dicit ꝙ oportet ea, quæ ſunt comparabilia, non ſolum non eſſe æquiuoca (quod erat primum:) ſed

etiam

etiam non habere differentiã, neq; ex parte ſubiecti primi, in quo aliquid recipitur (quod erat ſecũdum:) neq; ex parte eius, quod recipitur, quod eſt forma (& hoc eſt tertium.) Et exẽplificat de hoc tertio, quia color diuiditur in diuerſas ſpecies coloris. vnde non eſt comparabile ſecundum ꝙ de eis prædicatur, licet nõ dicatur æquiuoce. & licet etiam habeat vnum primũ ſubiectum, quod eſt ſuperficies, quod eſt primum ſubiectum generis, non autem alicuius ſpeciei coloris. Non enim poſſumus dicere quid ſit magis coloratum, vtrum album vel nigrum: hæc enim comparatio non eſſet ſecũdum aliquam determinatam ſpeciem coloris, ſed ſecundum ipſum colorem communem, ſecundum vero album, quod non diuiditur in diuerſas ſpecies, poteſt fieri comparatio omnium alborum, vt dicatur, quid ſit albius.

LECTIO VIII.

Motus tam genere diuerſi, quàm idem ad inuicem quomodo comparentur: deq; generis pluralitate, ac ſpeciei vnitate plura dicuntur.

B ARGY. *Sic igitur & circa motum, id eſt æque celer quod in æquali tempore per æquale eſt motum, tantum inquam longitudinis huius.*

Sic & circa motũ, æque velox quod in æquali tempore mouetur per æquale tantum longitudinis, in hac.

Poſtq; Philoſophus oſtendit in communi, quid requiratur ad hoc ꝙ aliqua ſint comparabilia, applicat inuentam veritatem ad comparationẽ motuum, de qua hic intendit. Te.30. Secunda. Et primo in cõmuni, Secundo comparando motus diuerſorum generum. ibi [Si autem aliud.] Tertio comparando motus vnius generis adinuicẽ. ibi [Quare ſi qua in æquali.] Dicit ergo primo, ꝙ ſicut in aliis requirii ad hoc ꝙ ſint comparabilia, ꝙ non ſunt æquiuoca, & ꝙ ſit idem primũ ſuſceptiuum, & ꝙ ſit eadem ſpecies, ſic & circa motũ, æque velox dicitur illud quod mouetur in æquali tempore, per tantum & æquale alterius longitudinis [in hac] ideſt ſecundum mutationem eiuſdem ſpeciei. Secundo ibi.

C ARGY. *Sed ſi aliquid ſit alteratum, aliud latum, erit ne æqualis hæc alteratio lationi, atq; eiuſdem celeritatis? At abſurdum eſt ſanè. & cauſa eſt, ſpecies motum habere.*

Te.c.30. Si autem aliud quidem alteratum eſt, aliud vero ducatur. æqualis ne erit hæc alteratio, et æque velox loci mutationi? ſed incõueniens. cauſa autem, quia motus habet ſpecies.

Agit de comparatione motuum diuerſorum generũ. & dicit ſecundum præmiſſa, ꝙ ſi vnũ mobile alteretur, aliud vero ducatur, i. ſecundum locum moueatur: nunquid poteſt dici ꝙ alteratio ſit æque velox loci mutationi. ſed hoc dicere eſt inconueniens. Cuius cauſa eſt, quia motus habet diuerſas ſpecies: & iam dictum eſt, ꝙ ea, quæ nõ ſunt vnius ſpeciei. non ſunt comparabilia. quia ergo loci mutatio non eſt eiuſdem ſpeciei cum alteratione, nõ ſunt comparabiles velocitates alterationis & loci mutationis. Tertio ibi.

D ARGY. *Quare, ſi ea, quæ in æquali tempore per æqualem longitudinem lata æqualis celeritatis ſint, recta linea circunferentiæ erit æqualis.*

Quare, ſi quæ in æquali tempore ducta æquali longitudine æque velocia, erit æqualis rectus & circularis.

Agit de comparatione motuum vnius generis in eodẽ genere. Et primo quantum ad loci mutationem, ſecundo Te.32. quantum ad alterationem ibi [De alteratione aũt quomodo.] Tertio quantum ad generationem & corruptionem. Te.34. ibi [Et in generationem autem.] De augmento autem & diminutione mentionem non facit, quia eadem ratio eſt in his, & in loci mutatione, cum ſint & ipſi ſm aliquã magnitudinẽ. Circa primũ tria facit. Primo oſtendit quid requiratur ad hoc ꝙ duo motus locales ſint adinuicẽ cõparabiles,

A ſecundo excludit quoddam quod videbatur ad hoc requiri ibi [Aliquãdo aũt in quo.] Tertio concludit principalẽ intentũ. ibi. [Quare quæ in æquali tẽpore &c.] Circa primũ duo facit. Primo concludit in inconueniẽs quod ſequeretur, ſi oẽs loci mutationes eſſent cõparabiles, ſecũdo aſſignat cauſam, quare nõ ſint cõparabiles. ibi [Vtrũ ergo cauſa.] Dicit ergo primo, ꝙ ſi æque velocia ſunt, quæ mouẽtur localiter per æqualẽ magnitudinẽ in æquali tẽpore: & oẽs loci mutationes contingit eſſe æque veloces: ſequitur ꝙ ſit æqualis rectus & circularis. Quod poteſt intelligi dupliciter, vno modo de motu recto, & circulari, alio modo de linea recta & circulari. & hoc melius eſt. Hoc enim ſequitur ex eo quòd præmiſit. Si enim omnis motus rectus & circularis ſunt æque veloces: ſunt autem æque veloces motus, quando æquales magnitudines pertranſeunt in æquali tẽpore, ſequitur ꝙ magnitudo recta & circularis ſint æquales. Quod relinquitur pro inconuenienti. Secundo ibi. Quarta 3.c. Quinta parte Infra.

B *Vtrum igitur huius eſt cauſa, utrum lationẽ an lineam genus eſſe? Tempus enim, ſemper eſt idem, ac indiuiduum ſpecie. An ſimul illa ſpecie differunt? Etenim latio ſpecies habet, ſi id ſuper quo fit motus, ſpecies habet.* ARGY.

Vtrũ ergo cauſa ſit, quia loci mutatio genus, aut quia linea genus? Tempus. n. ſemper idem atomon ſpecie. Aut quia ſimul illa ſpecie differunt. Etenim loci mutatio ſpecies habet, ſi illud ſuper quod mouetur, ſpecies habeat.

Inquirit de cauſa incõparabilitatis motus recti & circularis. Quia. n. concluſerat, ꝙ, ſi ſunt æque veloces, ſequitur etiã magnitudines eſſe æquales, quod incõueniẽs videtur: poſſet aliquis dubitare, vtrũ cauſa huiuſmodi incõparabilitatis ſit ex parte mot⁹ vel ex parte magnitudinũ. Et hoc eſt quod q̃rit, vtrũ cauſa, quare motus rectus æque velox motui circulari ſit, quia loci mutatio eſt genus cõtinẽs ſub C ſe diuerſas ſpecies. Dictũ eſt aũt ſupra, ꝙ ea, quæ ſunt diuerſa ſm ſpeciẽ, non cõparant. aut cauſa eius eſt, quia linea eſt gen⁹ cõtinẽs ſub ſe rectũ & circulare, ſicut diuerſas ſpecies. Ex parte aũt tẽporis nõ poteſt eſſe cauſa huius incõparabilitatis: quia omne tempus eſt atomon, i. indiuiſibile ſm ſpeciem. Huic aũt quæſtioni reſpondet, ꝙ vtrunq; ſimul coniungitur: quia ex vtraq; parte inuenitur differẽtia ſpeciei: ita tamẽ ꝙ diuerſitas ſpeciei in loci mutatione cauſatur ex diuerſitate ſpeciei in magnitudine, ſuper quã eſt motus. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ſi illud, ſuper quod mouet, habet ſpecies, ſequit ꝙ loci mutatio ſpecies habeat. Deinde cũ dicit,

Præterea, ſi id, in quo fit motus ſpecie differat, latio quoq; erit diuerſa. ueluti ſi pedes ſint, ambulatio eſt: ſi alæ uolatio. At non hoc, ſed figuris alia eſt latio. ARGY.

Aliquando autem in quo, vt ſi pedes ambulatio, ſi alæ volatio. At non, ſed figuris loci mutatio alia.

D Excludit quoddã, quod poſſet videri eſſe requirendum ad identitatẽ ſpeciei, & comparabilitatẽ in motibus: & dicit, ꝙ aliquando loci mutationes diuerſificantur ſm illud [in quo] i. per quod, ſicut per inſtrumẽtum eſt loci mutatio. ſicut ſi pedes ſint, quibus aliquid mouetur, dicitur ambulatio: ſi autem ſint alæ, dicitur volatio. Sed hoc non facit diuerſitatem ſpeciei in motibus localibus [ſed figuris loci mutatio alia] ideſt iſta diuerſitas mutationum non eſt ſm ſpeciem, ſed ſolum ſm quandam figuram motus, vt Commentator exponit. Sed melius poteſt dici, ꝙ hic intendit dicere, ꝙ loci mutatio ſpecie non diuerſificatur per inſtrumenta motus, ſed per figuras magnitudinis, ſuper quam tranſit motus. ſic enim rectũ & circulare differunt. & ratio huius eſt: quia motus non recipiunt ſpeciem a mobilibus, ſed potius a rebus, ſecundum quas mobilia mouentur. inſtrumenta autem ſe tenent ex parte mobilium. figuræ autem ex parte rei, in qua eſt motus. Deinde cum dicit.

Quare quæ in æquali tempore magnitudinem eandem tranſeunt, ea celeritatis æqualis ſunt (eadem autem non differentem ſpecie.) Quæ ſi eſt, & motus non diuerſus ſpecie erit. Quare conſyderandum eſt, & quænam ſit differentia motus.

Quare, quæ in æquali tempore mouentur ſecundum eandem magnitudinem, æque velocia ſunt (ſed idem indifferens ſpecie) & moueri in-
Te.cõ.31. differens ſpecie. Quare hic conſyderandum eſt, quæ differentia motus ſit.

Concludit propoſitũ. Et circa hoc tria facit. Primo concludit principale propoſitum, ſecundo elicit quoddã conſyderatione dignũ ex concluſione præmiſſa. ibi [Et ſi ſignifi-
Secũda. 32. cat ratio hęc.] Tertio inquirit de diuerſitate ſpeciei ibi.
Tertia. [Quando igitur altera eſt ſpecies.] Concludit ergo primo, ꝙ ex quo motus non ſunt comparabiles niſi ſint vnius ſpeciei: & motus locales non ſint vnius ſpeciei, niſi ſit eadẽ magnitudo ſm ſpeciem: ſequitur ꝙ illa ſint æque velocia, quę mouentur in ęquali tempore ſm magnitudinem eandem. ſed ita tñ, ꝙ idem accipiatur quod eſt indifferens ſpecie. Sic enim & motui cõueniet, ꝙ ſit indifferẽs ſpecie. Et ideo hoc conſyderãdum eſt præcipue in comparatione motuũ, quæ ſit differentia motus. Quia ſi eſt differentia genere vel ſpecie, non ſunt comparabiles: ſi autem eſt differentia ſecundum accidens, comparabiles ſunt. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; hic ſermo ſignificat genus ipſum non eſſe quid unum, ſed ob hoc multa latere. Aequiuocationum autem, aliæ nimirum diſtant, aliæ ſimilitudinem quandã habent, aliæ ſunt propinquæ, aut genere, aut ſimilitudine rationis. quapropter etſi æquiuocationes ſunt nõ eſſe tamẽ videtur.*

Et ſignificat ratio hæc, ꝙ genus non vnũ aliquid eſt, ſed iuxta hoc latent multa. Suntq; ęquiuocationum aliæ quidẽ multũ diſtantes, aliæ vero habentes quandam ſimilitudinem, aliæ vero proximę, aut genere, aut ſimilitudine. Vnde nõ videntur æquiuocationes eſſe cum ſint.

Elicit ex præmiſſis quoddam cõſyderatione dignũ, ſ. ꝙ genꝰ non eſt aliquid vnũ ſimpliciter, ſpecies aũt eſt aliquid vnũ ſimpliciter. Et hoc ſignificatur ex ratione pręcedenti: qua oſtẽſum eſt, ꝙ ea, quæ ſunt vnius generis, nõ ſunt comparabilia: quæ vero ſunt vnius ſpeciei, comparabilia ſunt, cum tamen ſupra dictum ſit, ꝙ eadem natura cõparabiliũ eſt. Ex quo videtur ꝙ genus non ſit vna natura, ſed ſpecies ſit vna natura. & huiꝰ ratio eſt: quia ſpẽs ſumitur a forma vltima, quæ ſimpliciter vna eſt in rerũ natura, genus autẽ non ſumitur a forma aliqua, quæ ſit vna in rerũ natura, ſed ſm rationẽ, tantum. non eſt. n. aliqua forma, ex qua homo ſit animal, præter illã, ex qua homo eſt homo. Omnes igitur homines, qui ſunt vnius ſpeciei, conueniunt in forma, quæ conſtituit ſpeciẽ, quia quilibet habet animã rationalem. Sed non eſt in homine, equo aut aſino aliqua anima cõmunis, quæ conſtituat animal, præter illã animam, quæ conſtituit hominẽ, vel equum, aut aſinũ, ꝙ ſi eſſet, tunc genus eſſet vnũ, & cõparabile, ſicut & ſpecies. Sed in ſola conſyderatione accipiẽ forma generis per abſtractionẽ intellectus a differẽtijs. Sic igiẽ ſpecies eſt vnũ quid a forma vna in rerũ natura exiſtente: genus aũt non eſt vnum, quia ſm diuerſas formas in rerũ natura exiſtẽtes, diuerſæ ſpecies generis prędicationẽ ſuſcipiunt. Et ſic genus eſt vnum logice ſed nõ phyſice. Quia ergo genus quodammodo eſt vnum, & nõ ſimpliciter [iuxta genera latent multa]. i. per ſimilitudinẽ & propinquitatẽ ad vnitatẽ gñis, multorũ ęquiuocatio latet. Sunt aũt quædã æquiuocationũ multũ diſtan-
Aequiuocationis modi. tes; in quibus ſola cõmunitas nominũ attenditur, ſicut ſi canis dicatur coeleſte ſydus, & animal latrabile. Quædã vero ſunt, quæ habent quandã ſimilitudinẽ, ſicut ſi hoc nomen hõ dicatur de vero homine, & de homine dicto, inquantũ habet ſimilitudinẽ quandã veri hominis. Quædam vero æquiuocationes ſunt proximæ. Aut propter cõuenientiã in genere, ſicut ſi corpus dicaẽ de corpore coeleſti, & de corpore corruptibili, æquiuoce dicitur naturaliter loquẽdo, quia eorũ nõ eſt materia vna, conueniunt tñ in genere logico, & propter hãc generis cõuenientiã videnẽ omnino non ęquiuoca eſſe. Aut etiã ſunt propinqua ſm aliquã ſimilitudinẽ. ſicut ille, qui docet in ſcholis, dicitur magiſter: & ſimiliter ille, qui pręeſt domui, dicitur magiſter domus æquiuoce: & tñ propinqua æquiuocatione propter ſimilitudinem. vterq;. n. eſt rector, hic quidẽ ſcholariũ, ille vero domus. Vnde, propter hãc ꝓpinquitatẽ vel generis vel ſimilitudinis, nõ videnẽ eſſe æquiuocationes, cũ tñ ſint. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quando igitur diuerſa eſt ſpecies, vtrum cùm idem in alio, an cùm aliud in alio eſt? Et quæ nam eſt definitio, aut quonam dijudicabimus idem album vel dulce, aut aliud eſſe, ex eo ne, quia in alio diuerſum apparet, an ex eo, quia omnino non idem eſt?*

Quando igitur altera eſt ſpecies, ſi idem in alio, aut ſi aliud in alio? Aut quis terminus, aut quo diſcernimus quod idem eſt album et dulce, aut aliud, ex eo ne, quia in alio videtur alterum, aut quia omnino non idem?

Quia dixerat, ꝙ conſyderandũ eſt quæ ſit differẽtia motus vtrum, ſ. motus differant ſpecie, hic inquirit quomodo differentia ſpeciei accipi poſſit tam in motibus ꝙ in alijs. Et quia eſſentiam ſpeciei ſignificat definitio, quærit duas quæſtiones: vnã de ſpecie, & aliam de definitione. Quærit ergo primo de ſpecie, quando ſit iudicanda altera ſpecies, vtrum ex hoc ſolo ꝙ eadẽ natura ſit in alio & alio ſuſceptibili, ſicut Platonici poſuerunt. Sed hoc ſm præmiſſa nõ poteſt eſſe verũ. dictũ eſt. n. ꝙ genus nõ eſt ſimpliciter vnũ. & ideo dña ſpẽi nõ attendiẽ per hoc, ꝙ aliquid idẽ ſit in alio, & alio, niſi ſm Platonicos, qui poſuerũt genus eſſe ſimplr vnũ. Et propter hoc quaſi quæſtionẽ ſoluẽs ſubiũgit [Aut ſi aliud in alio.] quaſi dicat, nõ propter hoc eſt alia ſpecies, quia eſt idẽ in alio, ſed quia eſt alia natura in alio ſuſceptibili. Secundã quæſtionẽ mouet de definitione. & eſt quæſtio, quid ſit terminus, ideſt quæ ſit definitio declarans ſpeciem. Et quia ea, quæ ſunt idem definitione, ſunt idem ſimpliciter, ideo quaſi ſoluẽs ſubiungit, ꝙ illud eſt propria definitio rei, quo poſſumꝰ diſcernere verũ ſit idem aut aliud: puta album vel dulce. Et hoc quod dico [aliud] poteſt duobus modis accipi, ſicut prius: vno ſcilicet modo, vt albũ dicatur aliud a dulci, quia in albo inueniẽ alia natura ſubiecta quã in dulci. alio modo, quia non ſolum ſecundum naturã ſubiectam differunt, ſed omnino non ſunt idem. Quæ quidem duo ſunt eadem cum his quæ ſupra poſuit. [ſi idem in alio, aut ſi aliud in alio.] Manifeſtum eſt enim ꝙ eadem eſt ratio identitatis & diuerſitatis, & in ſpecie, & in definitione. Deinde cum dicit.

ARGY. *At uero quonam modo alterationes æque celeres ſint? Si igitur ſanari eſt alterari: ſit autẽ vt alius celerius, alius tardius ſanetur, & aliqui ſimul: ſunt alterationes profecto celeritatis æqualis. in tẽpore nãq; æquali ſunt alterati.*

De alteratione autẽ quomodo eſt æqualiter velox altera alteri. Si itaq; eſt ſanari alterari: eſt autem hunc quidem velociter, aliũ tarde ſanatũ eſſe, & ſimul quoſdam: quare erit alteratio ęqualiter velox: in æquali enim tempore alteratũ eſt. Te.cõ.33.

Agit de comparatione alterationum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ vna alteratio eſt æque velox alteri, Infra. Secundo inquirit ſecundum quid æqualitas velocitatis attendatur in alteratione. ibi [Sed quid alteratum eſt &c.] Quærit ergo primo de alteratione, quomodo ſit vna alteratio æqualiter velox alteri alterationi. Et ꝙ duæ alterationes

nes

nes ſint æque veloces probat. Sanari enim eſt alterari: contingit autem vnum cito ſanari, & aliud tarde, & cõtingit etiam quoſdam ſimul ſanari: ergo vna alteratio eſt æque velox alteri. Illud enim dicit̃ æque velociter moueri, quod in æquali tempore mouetur. Secundo ibi.

ARGV. *Sed quid eſt id quod ad alterationem accommodatur? non enim dicitur hic æquale. ſed ut æqualitas in quantitate, ſic ſimilitudo dicitur hic.*

Sicut in quantitate æqualitas ita i qualitate ſilitudo, ſecundũ quã ipſa alteratio alteri æque velox dicitur.

Sed quid alteratum eſt? æquale enim hic non dicitur. Sed ſicut in quantitate æqualitas ita hic ſimilitudo.

Quia in motu locali ad hoc ꝙ ſit ęqualis velocitas requirit̃ non ſolũ æqualitas tẽporis, ſed etiã æqualitas magnitudinis quę pertranſitur: ſuppoſito ꝙ in alteratione æqualitas tẽporis requiratur ad æqualẽ velocitatẽ, inquirit quid aliud requiratur. Et hoc eſt quod dicit. [Sed quid alteratũ eſt.] .i. quid eſt illud ad quod, cũ puenerit alteratio in ęquali tẽpore, poſſit dici æque velox? Et ratio dubitationis eſt: quia in qualitate, circa quã eſt alteratio, nõ inuenit̃ æquale: vt poſſimus dicere, ꝙ, qñ peruenit ad æqualẽ quãtitatẽ in æquali tẽpore, ſit æque velox alteratio: ſicut dicebatur in motu locali, & etiã dici poteſt ĩ augmẽto, & dimiõutione. Sed ſicut ĩ quãtitate inuenit̃ æqualitas, ita & in qualitate ĩuenit̃ ſimilitudo. Huic ergo qſtioni reſpõdet cũ ſubdit.

ARGV. *Verum ſit cùm æqualitate temporis idem, in quo celeritas alterationis æqua conſiſtit.*

Sed ſit idem, quod mutatum eſt in ęquali tempore, æque velox,

Et primo ponit reſpõſionem ad quęſtionem, & dicit ꝙ alteratio debet dici æque velox, ſi in æquali tempore mutatum ſit idem, i. illud quod eſt alteratum. Secundo ibi.

ARGV. *Vtrum igitur eo in quo eſt affectus an ipſo affectu cõparare alterationis oporteat.*

Vtrũ ergo in quo paſſio, aut paſſione oportet comparare?

Mouet quęſtionem circa poſitam ſolutionem. Et eſt quęſtio quam primo mouet talis. Cum. n. dictum ſit, ꝙ æque velox alteratio eſt, ſi ſit idem quod alteratum eſt in æquali tẽpore: in eo aũt, quod eſt alteratũ, duo eſt cõſyderare, ſ. paſſionem, ſm quã ſit alteratio, & ſubiectum, in quo eſt paſſio eſt ergo quæſtio, vtrum huiuſmodi comparationem oporteat accipere ſm idenotatem paſsionis an ſecundum identitatem ſubiecti in quo eſt paſsio. Secundo ibi.

ARGV. *Atq; hic quidem eandem ſanitatem eſſe, quæ neq; magis neq; minus, ſed ſimiliter ineſt, ſumere licet. Sed ſi affectus alius ſit, ut ſi hoc dealbetur, illud ſanetur, his nihil eſt idem, uel æquale, uel ſimile, aut hæc alterationis ſpecies faciunt, nec vna eſt alteratio, ſicut nec ibi latio. Quare ſumendum eſt, quot alterationis, & quot item lationis ſpecies ſunt. Si igitur ea, quæ mouentur, ſpecie differunt: quorum motus per ſe ſunt, & non per accidens, & motus ſanè ſpecie different, ſi genere, genere: ſi numero, numero.*

Hic igitur ꝙ ſanitas eadẽ ſit, eſt accipere, aut neq; magis, neq; minus, ſed ſimiliter exiſtit. Si aũt altera paſſio ſit, qua alteratur quod ſit albũ, & quod ſanatur, his nihil idẽ, neq; ęquale, neq; ſimile, aut iam hæc ſpecies faciũt alterationis, & non eſt vna, ſicut neq; loci mutatio. Quare conſyderandũ, quot ſint ſpecies alterationis, et quot loci mutationis. Si igitur quæ mouentur, ſpecie differunt, quorum ſunt motus ſm ipſa, et non ſecundum accidens, & motus ſpecie differunt: ſi vero genere, genere, ſi autem numero, numero.

Comparãdo rum motuũ regula.

A Soluit quæſtionem quantum ad vnam partem. & dicit, ꝙ in alteratione ex parte paſſionis, duplex identitas attendi debet ad hoc ꝙ ſit ęque velox alteratio. Primo quidem ꝙ ſit eadẽ qualitas ſm ſpeciem. puta vt accipiatur eadem ſanitas, vt oculi, aut alicuius huiuſmodi. Secundum eſt, ꝙ vt eadem qualitas accepta ſimiliter inſit, neq; magis, neq; minus. [Sed, ſi paſsio] ideſt paſsibilis qualitas eſt altera ſm ſpeciem, puta ſi vnũ alteratum fiat albũ, & aliud ſanetur, in his duabus paſſionibus nihil eſt idẽ, neq; æquale, neq; ſimile. Vnde ſm diuerſitatẽ harum paſsionum fiunt diuerſæ ſpecies alterationis, & non eſt vna alteratio, ſicut etiam ſupra dictũ eſt: ꝙ motus rectus & circularis non ſunt vna loci mutatio. Et ideo ad cõparãdum tam loci mutationes, q̃ alterationes conſyderandũ eſt quot ſint ſpecies alterationis, vel loci mutationis vtrũ, ſ. eędẽ vel plures. Et hoc quidem poteſt cõſyderari ex rebus, in quibus eſt motus. quia ſi illa quæ mouentur], i. ſm quæ eſt motus per ſe & non ſecundũ accidens differunt ſpecie, & motus ſpecie differunt: B ſi vero differũt genere, & motus. ſi numero, & motus differunt numero, vt in Quinto dictum eſt. Tertio ibi.

At, ſi alterationes ſint æque celeres, utrũ ad affectum ſi ſit idẽ, vel ſimilis, an ad id, quod alteratur reſpicere oporteat, uelut ſi huius quidem tantum, huius autem tantum ſit dealbatũ, an ad utrunq;. At eadem eſt aut alia, ſi idem aut alius ſit affectus: æqualis uero aut inæqualis, ſi æquale aut inæquale ſit illud. ARGV.

Sed vtrum oporteat ad paſſionem reſpicere, ſi eadem ſit, aut ſimilis aut æqualiter veloces alteraiones, aut in id, quod alterat̃, vt ſi huius quidem tantum albatum ſit, huius autem tantum? Aut ad vtrunq;. Et eadem quidem aut alia, paſſione, ſecundum ꝙ eadem: æqualis autem aut inæqualis, ſecundum ꝙ illa inæqualis. te.co.31.

C Determinata vna parte quæſtionis, quam mouerat, quęrit de alia. Et eſt quęſtio, vtrum ad hoc ꝙ iudicentur alterationes eſſe ſimiles vel æque veloces oporteat reſpicere ſolũ ad paſsionem ſi ſit eadem, aut etiam oporteat reſpicere ad ſubiectum, quod alteratur, ita. ſ. ꝙ ſi huius corporis tanta pars ſit albata in hoc tempore, & alterius corporis ęqualis pars ſit albata in eodem, vel æquali tempore, dicatur alteratio æque velox. Et ſoluit, ꝙ oportet ad vtrunq; reſpicere, ad paſſionem, ſ. & ſubiectum: diuerſimode tamen. Quia iudicamus alterationem eſſe eandem vel aliam ex parte paſſionis ſm ꝙ eſt eadem vel alia: ſed iudicamus alterationem æqualem vel inæqualẽ, ſm ꝙ pars ſubiecti alterati eſt æqualis vel inæqualis. ſi enim huius corporis albetur magna pars, alterius autem parua, erit quidem alteratio eadẽ ſpecie, ſed non æqualis. Deinde cum dicit.

In generatione etiam & corruptione idem conſyderandum eſt. quonam modo eſt æque celeris atq; celerior generatio. an æque celeris eſt ſi in æquali tẽpore generetur idem ac indiuiduum, ut homo. ſed non animal: celerior autem ſi in æquali diuerſum. Non enim habemus quænam ſint ea duo, in quibus eſt ipſa diuerſitas: quemadmodum habemus ea, in quibus eſt diſsimilitudo. ARGV.

D

Et in generatione autẽ & corruptione idem conſyderandum eſt: quomodo æque velox generatio eſt, ſi in æquali tempore generetur idem indiuiſibile, vt homo, ſed non animal. velocior autem eſt, ſi inęquali tempore alterum eſt. Non enim habemus aliqua duo, in quibus alteritas ſimul diſſimilitudo. Te.co.34.

Oſtendit quomodo debeat fieri comparatio in generatione, & corruptione. Et primo ſecundum opinionem propriam, ſecundo ſecundum opi. Plato. [Et ſi numerus ſubſtantia.] Infra.

ſtantia.] Dicit ergo primo, ꝙ in generatione & corruptione ad hoc ꝙ generatio dicatur æque velox, conſyderandū eſt ſi in æquali tempore ſit idem quod generatur, & indiuiſibile ſecundum ſpeciem. puta ſi in vtraq; generatione generetur homo, in æquali tempore, eſt æque velox generatio: ſed non eſt ęque velox generatio ex hoc ſolo ꝙ in æquali tempore generatur animal: quia quædam animalia propter ſui perfectionem indigent maiori tpe ad generationē. Sed velocior dicitur eſſe generatio ſi in ęquali tempore generetur alterum. puta ſi tanto tēpore, in quo ex vna parte generatur canis, ex alia parte equus generetur, eſſet qui velocior generatio. Et quia in alteratione ex parte paſsionis dixerat duo conſyderanda, ſ. ſi eſt eadem ſanitas: & iterum ſi ſimiliter exiſtit, & neq; magis neq; minus: hic autem in generatione vnum tantū dixit conſyderādum, ſ. ſi ſit idem quod generatur, huius modo cauſam aſsignat dicens [Non enim habemus aliqua duo in quibus alteritas ſicut diſsimilitudo.] quaſi dicat. ideo in generatione hoc ſolum conſyderandum, vtrum ſit idem quod generatur: quia in generatione non habemus aliquid quod poſsit variari per duo. ſecundum quæ attendatur aliqua alteritas: ſicut in alteratione accidit diſsimilitudo, ꝓ hoc ꝙ vna et eadem qualitas variatur ſecundum magis & minus. ſubſtantia enim, cuius eſt generatio, non recipit magis & minus. Secundo ibi.

ARGV. *Quòd, ſi ſubſtantia numerus eſt, plus erit & minus numeri ſpeciei eiuſdem. Sed ipſum commune nomine caret, atq; utrūque quale eſt in qualitate quidem plus affectus, aut excedens magis in quantitate autem maius.*

Et, ſi eſt numerus ſubſtantia, maior & minor numerus ſimilis ſpeciei. Sed eſt innominatum quod commune eſt, & vtrunq;, ſicut quæ plus paſſio, aut excellēs magis, quantum aūt maius.

Agit de comparatione generationis ſecundum opinionem Platonis, qui ponebat numerum eſſe ſubſtantiam rei propter hoc, ꝙ vnum, quod eſt principium numeri, putabat eſſe idem cum vno, quod conuertitur cum ente, & rei ſubſtantiam ſignificat. Ipſum autem, quod eſt vnum, eſt omnino vnius naturæ & ſpeciei. Si ergo numerus, qui nihil eſt aliud q̄ aggregatio vnitatum, ſit ſubſtātia rerū ſecūdum Platonicos, ſequitur ꝙ dicetur quidem maior numerus ſecundum diuerſam ſpeciem quātitatis, ſed tamē quantum ad ſubſtantiam erit ſimilis ſpeciei. Et inde eſt ꝙ Plato poſuit ſpeciem, vnum, contraria vero, per quæ diuerſificātur res, magnum & paruum, quę ſunt ex parte materiæ. & ſic ſequetur, ꝙ ſicut vna & eadem ſanitas habet duo inquātum recipit magis & minus, ſic etiam & ſubſtantia, quæ eſt numerus, cum ſit vnius ſpeciei ex parte vnitatis. habebit aliqua duo, inquantum eſt maior & minor numerus. Sed in ſubſtantia non eſt commune nomen poſitum quod ſignificet vtrunq;, i. diuerſitatem, quæ accidit maioritate et minoritate numeri: ſicut in paſsionibus, cum paſsio plus ineſt, aut qualitercunq; eſt excellens, dicitur maius: vt puta magis album, vel magis ſanum. in quantitate autem, cum fuerit excellens dicitur maius vel minus corpus, aut maior ſuperficies. Sic autem non habemus nomen poſitum, quo communiter ſignificetur excellentia ſubſtantiæ, quæ eſt ex maioritate numeri ſecundum Platonicos.

LECTIO. IX.

Regulis nonnullis, motum omnem comparari docet.

ARGV. *Cùm autem omne quod mouet & aliquid ſemper mouet: & in aliquo, & vſq; ad aliquod, (atque in aliquo dico, quia in tempore: vſque ad aliquid, quia per quantitatem aliqua mouet. ſemper enim ſimul mouet ac mouit. quare quantitas quædam erit, per quam eſt motum, atq; in quanto.)*

Te.co. 55. QVoniam autem mouens, mouet ſemper aliquid, & in aliquo, & vſq; ad aliquid,

E (dico aūtem in aliquo, quia in tempore: vſque autem ad aliquid, quia quantam aliquam longitudinem. ſemper enim ſimul mouet et mouit: quare quantum aliquid erit quod motum eſt, & in quanto.)

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus ſunt comparabiles adinuicem, hic docet quomodo comparentur. Et primo in motu locali, ſecūdo in alĳs motibus. ibi [ſi igitur alteratione.] Circa primum duo facit. Primo ponit ea, ſecūdum quæ oportet comparari motus locales adinuicem, ſecundo accipit regulas comparationis ſecundum prædicta. ibi [Sit igitur A quod eſt mouens.] Dicit ergo primo, quòd mouens localiter ſemper mouet aliquod mobile, & iterum in aliquo tempore, & vſque ad aliquam quantitatem ſpatĳ, per aliquam partem temporis. Quod iam oportet eſſe. quia, ſicut in Sexto probatum eſt, ſemper ſimul aliquod mouet & mouit. Probatum eſt enim ibi quòd omne F quod mouetur, iam eſt motum per aliquam partem ſpatĳ, & per aliquam partem temporis. vnde ſequitur, quòd & illud quod mouetur eſt aliquod quantum & diuiſibile, & etiam illud, per quod mouetur: & tempus in quo mouetur. Mouens autem non omne eſt quantum, vt in Octauo probabitur. Sed tamen manifeſtum eſt aliquod quantum eſſe, mouens. & de hoc mouente hic proponit regulas comparationis. Secundo ibi.

Te. 15.
Infra.
Te. 52.

Hæc (inquam) cùm ita ſint, ſi A quidem ſit id quod mouet, B vero id quod mouetur, & C, ſit longitudo per quam, & D tempus in quo eſt motum: In tempore nimirum æquali, potentia æqualis A dimidium ipſius B, per duplum mouebit ipſius D: per ipſum autem C, in dimidio temporis D. Sic enim erit rationis ſimilitudo. ARGV.

Si igitur A quod eſt mouēs, B autem quod mouetur, quantumcunq; aūt longitudo mota C, G in quantocūq; eſt in tpe, in quo eſt D. In æquali igitur tpe æqualis potentia ei, in qua eſt A medietatem ipſius B duplicem ipſius C tranſibit: ipſum autē C in medietate ipſius D. ſic. n. erit analogia.

Ponit regulas comparationes. Et primo ſecundum diuiſionem mobilis, ſecundo quando mouens diuiditur. ibi [Et ſi eadem potentia &c.] Dicit ergo primo, accipiatur aliquando mouens, quod ſit A & aliquod mobile quod ſit B, & longitudo ſpatĳ pertranſiti, quæ ſit C, & tempus, in quo A mouet B per C, ſit D. Si ergo accipiatur aliqua alia potentia mouens ęqualis potentiæ ipſi A, ſequetur quòd illa potentia mouebit medietatem mobilis, quod eſt B in eodem tempore per longitudinem, quæ ſit dupla q̄ C, ſed medietatem mobilis mouebit per totam longitudinem C in medietate temporis, quod eſt D. Ex hĩs igitur verbis Philoſophi duæ regulæ generales accipi poſſunt: quarum H prima eſt, quòd, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod ſpatium in aliquo tempore medietatem illius mobilis per duplum ſpatium mouebit: vel æqualis potentia in eodem tempore, vel eadem in alio æquali. Alia regula eſt quòd medietatem mobilis mouebit per idem ſpatium, æqualis potentia in medietate temporis. Et horum ratio eſt, quia ſic conſeruabitur [eadem analogia] ideſt eadem proportio. Manifeſtum eſt enim, quòd velocitas motus eſt ex victoria potentiæ mouentis ſuper mobile. quanto autē mobile fuerit minus, tanto potentia mouentis magis excedit ipſum. vnde velocius mouebit. Velocitas autem motus diminuit tempus, & auget longitudinem ſpatĳ: quia velocius eſt quod in æquali tempore pertranſit maiorem magnitudinem, & æqualem magnitudinem in minori tēpore. vt in Sexto probatum eſt, ergo ſecundum proportionem qua ſubtrahitur a mobili. oportet ſubtrahi de tempore, vel addi ad longitudinem ſpatĳ, dummodo mouens ſit idem vel æquale. Deinde cum dicit.

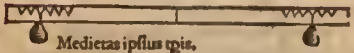
Tex. 56.
Te. 1 &.

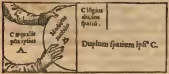
Demonſtratio

Demonſtratio, oſtẽdens quòd ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod ſpatium, in aliquo tempore, medietatem illius mobilis mouebit eadem, vel æqualis potentia per duplum ſpatium in eodem tempore: vel per idem ſpatium in medietate temporis.

D Tempus.

ARGV. *Et ſi potentia eadem hoc in tempore per tantum ſpatium moueat, per ipſius etiam dimidium idem in dimidio ſane mouebit. Et dimidium potentiæ dimidium per æquale ſpatium in tempore mouebit æquali. ipſius enim potentiæ A, ſit dimidium F, & ipſius B ſit dimidium C. V tres igitur ad pondera ſimiliter ſeſe habent, ut patet. quare per æquale, in tempore mouebit æquali.*

Te.c.36. Et ſi eadem potentia idem in hoc tẽpore per tantum mouet & medietatem in medietate mouebit: & media virtus, mediũ mouebit in æquali tẽpore. Vt ipſius A potentiæ, ſit et medietas, quæ eſt ipſum E: & ipſius B F ſit mediũ. Similiter igitur ſe habet & ſm analogiam, virtus ad graue. quare ęquale, & inæquali tempore mouebit.

Docet comparare motus ex parte mouentis. Et primo ſecundum diuiſionẽ mouentis. Secundo ſecundum oppoſitam congregationem. ibi [Si vero duo & vtrunq; &c.] Circa primum tria facit, Primo ponit comparationẽ veram, Secundo remouet comparationes falſas. ibi [Et ſi. E ipſum F:] Tertio ex hoc ſoluit rationem Zenonis. ibi [Propter hoc Zenonis ratio &c.] Dicit ergo primo, q ſi aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tempore, per tantum ſpatiũ, ipſamet mouet medietatem mobilis in medietate temporis, per idem ſpatium: vel in eodem tempore mouet mediũ mobilis, per duplum ſpatium, ſicut & de ęquali potentia dictum eſt. Et vlterius, ſi diuidatur potentia, media potentia mouebit medietatem mobilis per idẽ ſpatium in ęquali tẽpore. Sed hoc intelligendum eſt, quando potentia eſt talis, q per diuiſionem non corrumpitur. Loquitur enim ſm conſyderationem communem, nondum applicando ad aliquam ſpecialem naturam, ſicut & in omnibus quę præmiſſe. Et ponit exemplum. Si. n. accipiatur medietas huius potentiæ quæ eſt A, & dicatur E, & accipiatur medietas mobilis quod eſt B, & dicatur F, ſicut A mouebat B per C in tempore D, ita E mouebit F per idem ſpatiũ in æquali tempore quia & hic etiã ſeruatur eadem proportio virtutis motiuæ ad corpus põderoſum quod mouetur. Vnde ſequitur quòd

Te. 38.

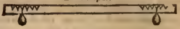
Te. 37.

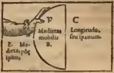
Tertia. 37.

A in æquali tempore fiat motus per æquale ſpatium, ſicut dictum eſt. Secundo ibi.

Demonſtratio, oſtendens quòd, ſi aliqua potẽtia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium in aliquo tempore: dimidiata potentia medietatem mobilis mouebit, per idem ſpatium in eodem tempore.

D Tempus.

B

At ſi F moueat ipſum G in tempore D per longitudinem C, non neceſſario fit ut E in æquali tempore duplum ipſius G moueat per dimidium ſpatij C. ARGV.

Et ſi E ipſum F mouet in ipſo D ſecundum C, non neceſſarium eſt in æquali tẽpore E duplum ipſo E mouere ſecundum medietatem ipſius C.

Excludit duas falſas comparationes: quarum prima eſt, quod addatur ad mobile, & non addatur ad potẽtiã mouẽtem, Vnde dicit, q ſi E, quod eſt medietas motiuę potentiæ moueat F quod eſt medietas mobilis, tempore D ſecũdum ſpatium C, non eſt neceſſarium quòd ipſa potentia dimidiata, quę eſt E, moueat mobile, quod ſit in duplo maius quàm F in æquali tempore ſm medietatem ſpatij quod eſt C C: quia poterit eſſe q dimidia potẽtia duplum mobile nullo modo mouere poterit. Sed, ſi poſſet mouere teneret hęc comparatio. Secunda falſa comparatio eſt, quando diuiditur mouens, & nõ diuiditur mobile. Et hanc excludit ibi.

Si igitur A per C ſpatium totum in D tempore B mouebit, dimidium ipſius A, quod eſt E, non mouebit B totum in D tempore: aut in eius aliqua parte per aliquam C, ſpatij partem: quæ rationem eandem ad totum habebit C, quam E pars vel quæuis alia ad totam A potentiam habet. Omnino enim ſi forte fuerit, nullam partem mouebit. Non enim ſi totæ vires quippiam per tantum mouerunt ſpatium, dimidium ipſarum per quantumuis ſpatij quouis in tempore idem mouebit. Nam vnus eam trahet profectò nauim, quam centum traxere: ſi vires eorum tam in ipſorum numerum, quàm in ſpatij, diuidantur partes, quòd nauim omnes ſimul traxere. ARGV.

D Si vero A, mouebit B in ipſo D quantum eſt ipſum C, medietas ipſius A quæ eſt, in quo eſt E, ipſum B nõ mouebit in tempore, in quo eſt D neq; in aliquo ipſis D, per aliquam partem quæ eſt ipſius C ſm quod eſt analogia ad totum C, ſicut eſt A ad E. Omnino enim ſi contingit, non mouebit aliquid. Si enim tota virtus totum mouit, medietas non mouebit, neque quantam, neq; in quocunque. Vnus enim moueret nauem. ſi nauem trahentium diuiditur potentia in numerum & longitudinem, quam omnes mouerunt.

Dicens, q ſi potentia mouens, quæ eſt A, moueat mobile quod eſt B, in tempore D, per ſpatium quod eſt C, non oportet q medietas mouẽtis moueat totũ mobile, quod eſt B, in

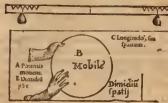
tempore

tempore D. neq; etiam per quamcunq; partem ſpatij C, cuius partis ſit proportio ad totum ſpatium C, ſicut econuerſo erat quando comparabamus A ad E.i. totam potẽtiam motiuam ad partem mobilis. Illa.n. erat conueniens comparatio: ſed hic non, quia poteſt contingere, quod medietas mouentis, non mouebit totum mobile per aliquod ſpatium. Si.n. aliqua tota virtus mouet totum mobile, neq; mouebit per quodcunq; ſpatium, neq; in quocunq; tpe: quia ſequeretur q; ſolus vnus hõ poſſet mouere nauẽ p aliquod ſpatium, ſi potentia trahentium diuidatur ſecundum numerum trahentium, & ſecundum longitudinem ſpatij, per quod omnes ſimul trahunt nauem. Deinde cum dicit. E

Demonſtratio, probans quòd, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tempore, dimidium illius potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius ſpatij, in eodem tempore, neq; in aliqua parte illius tẽporis, per aliquam partem illius ſpatij. F

Figura hæc, ambas deſignat diſproportiones.

D Tempus.

ARGY. *Quapropter Zenonis ratio non eſt uera, qua concludit, quamuis partem milij facere ſonum. nihil enim prohibet vt nullo in tempore cum moueat aerem, quem totus modius mouit cùm cecidiſſet. Neq; pars ſi per ſe fuerit id mouebit, quod vnà cum toto mouere poteſt: neq; eſt.n. pars vlla, niſi potentia in toto.* G

Propter hoc Zenonis ratio non eſt vera, q; ſonet milij quælibet pars. nihil.n. prohibet non mouere aerem, in vllo tpe tm̃ quantum moueret cadens totus modius. neq; itaque tanta pars, tm̃ quantum mouebit cũ toto, ſi ſit p ſe,* hoc mouet. neque enim vlla eſt, ſed potentia in toto.

* a l. hoc non mouit.

Secundum præmiſſa ſoluit rationẽ Zenonis, qui volebat probare q; quodlibet granum milij faciat aliquem ſonum proiectum in terra: quia totus modius milij, quando in terram effunditur, facit aliquem ſonum. Sed Ariſt. dicit, q; hæc Zenonis rõ non eſt vera, ſ. q; [quælibet pars milij ſonet] id eſt quodlibet granum milij ſonum faciat cum cadat in terram: quia nihil prohibet dicere, q; granum milij in nullo tpe mouet aerem in tm̃ vt faciat ſonum, quem aerem mouet ad ſonum faciendum totus modius cadẽs. Et ex hoc poſſumus concludere, q; non eſt neceſſarium q;, ſi aliqua quantacunq; pars exiſtens in toto mouet, q; ſeparatim per ſe exiſtens mouere poſsit: quia pars in toto non eſt in actu, ſed in potentia, maxime in continuis. Sic enim aliquis eſt ens, ſicut & vnum. vnum autem eſt, quod eſt in ſe indiuiſum, & ab alijs diuiſum: pars autem prout eſt in toto, non eſt diuiſa in actu, ſed in potentia tantum, vnde non eſt actu ens neq; vna, ſed in potentia tantum, & propter hoc non agit pars, ſed totum. Deinde cum dicit. H

ARGY. *Si vero duo quædam ſeorſum per tantum ſpatium, tanto in tempore duo ſeorſum pondera mouent, & compoſita per longitudinem æqualẽ, æqualiue in tẽpore compoſitũ ex põderibus utriſq; mouebunt: eſt enim in eis eadẽ ratio.*

E Si vero duo, & vtrunq; horum vtrunq; mouet per tantum in tanto, & compoſitæ potentiæ compoſitum ex grauibus æquali mouebunt lõgitudine, & in æquali tẽpore: analogũ nãq; eſt. Tex.c. 38.

Ponit comparationem ſecundum congregationem mouentium: & dicit, q; ſi ſint duo, & vtrunq; eorum moueat, quorum vtrunque per ſe moueat tantum mobile, in tanto tempore, per tantum ſpatium, quando coniunguntur iſtæ duæ potentiæ mouentium, mouebunt illud quod eſt coniunctum ex põderibus motis per æquale ſpatium, in æquali tpe: q2 in hoc ẽt ſeruat eadẽ analogia. Deinde cũ dicit.

Sunt ne igitur eadem & in alteratione atq; accretione? Eſt.n. aliquid id, quod auget: & id ẽt, quod augetur: atq; in tempore tanto & tantum, aliud auget, aliud augetur. Et id quod alterat, & quod alteratur, ſimiliter eſt & aliquid, & quantum intenſione remiſſioneue eſt alteratum, & in tempore tanto. ARGY. F

Num igitur ſic eſt in alteratione, & in augmẽto: aliquid quidem enim eſt augẽs, aliquid autẽ & id quod augetur: in quanto autem tempore, et quantum, aliud quidem auget, aliud autem augetur. Et alterans, & quod alteratur, ſimiliter & aliquid & quantum ſecundum maius & minus alterata ſunt, & in quanto tempore. Tex.c. 39.

Ponit eaſdem comparationis regulas in alijs motibus, & circa hæc tria facit. Primo oſtendit diuiſibilitatem eorũ ſm quę attenduntur cõparationes motuũ, ſecũdo ponit cõparationes veras. ibi [In duplo duplũ &c.] tertio remouet cõparationes falſas. ibi [Sic autẽ alterans.] Dicit ergo primo quantum ad augmentum, q; ſunt tria, ſ. augens, & id quod augetur, & tempus: & hęc tria habent aliquam quãtitatem, ſecũdum quam augens auget, & auctum augetur, & hæc etiam quatuor eſt accipere in alteratione, ſcilicet alterans, et quod alteratur. & quantitas paſsionis, ſecundum quam fit alteratio, quæ ineſt ſecundum magis & minus: & iterum quantitas temporis, in quo fit alteratio, ſicut & hęc quatuor in motu locali inueniebantur. Secundo ibi. Secunda. 39. Tertia. 39. G

In duplo duplum, & duplum in duplo: dimidium autem in dimidio temporis, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum. ARGY.

In duplo duplum, Aut duplum in duplo: medium autem in medio tẽpore, aut in medio medium, aut in æquali duplum.

Ponit comparationes veras: & dicit q; ſi aliqua potentia ſecundum hos motus moueat tantum in tanto tempore, in duplo tempore mouebit duplum: & ſi moueat duplum, hoc erit in duplo tempore. Et ſimiliter mouebit eadem potentia medium in medio tempore: aut, ſi moueat in medio tempore, erit dimidium, quod eſt motũ: aut ſi ſit dupla potentia, in æquali tpe mouebit duplum. Tertio ibi. H

Si uero id quod alterat, aut auget, tantũ in tanto auget: aut alterat, non neceſſe eſt, & dimidiũ in dimidio: & in dimidio dimidiũ alterare, vel augere. Sed nihil (ſi forte fuerit) alterabit uel augebit, quẽadmodum & in pondere. ARGY.

Si aũt alterans. aut augens, tm̃ in tanto tpe auget, aut alteret, non neceſſe eſt, & medium in medio, et in medio medium. Sed, ſi contigerit, nihil augmentabit, aut alterabit, ſicut & in graui.

Excludit falſam comparationem: & dicit q; ſi aliqua potentia moueat in motu alterationis & augmenti tantum in tanto tẽpore, non neceſſe eſt q; medietas potentiæ moueat medietatem in eodem tẽpore, aut in medio tpe tãtundem: ſed forte contingit q; nihil augmẽtabit vel alterabit [ſicut & in graui] id eſt ſicut dictum eſt, q; dimidiata potentia nõ

poteſt

A poteſt mouere totũ põdus:neq; per totũ ſpatium, neq; per aliquam eius partem. Eſt enim intelligẽdum, ꝙ hoc quod dicit [In medio medium, aut in æquali duplum] ly duplũ & medium (quod in accuſatiuo ponitur) nõ accipitur pro dimidio vel duplo ipſius mobilis, ſed pro dimidio & duplo ex parte rei, in qua eſt [motus] idest qualitatis. aut quãtitatis: quæ ita ſe habent in iſtis duobus motibus, ſicut longitudo ſpatij in motu locali. alioquin non ſimiliter eſſet in his motibus, & in motu locali. In motu enim locali dictum eſt, ꝙ ſi tanta potentia mouet tãtum mobile, medietas mouebit medietatem mobilis. Hic autem dicitur, ꝙ medietas forte nihil mouebit. Sed intelligẽdũ eſt de toto mobili integro: quia virtus motiua dimidiata, non mouebit ipſum, neq; per tantam quantitatẽ, aut qualitatẽ, neq; per eius mediũ.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER OCTAVVS,

Cum S. Thomæ expoſitione.

SVMMA LIBRI.

Motum ipſum ex omni parte ſempiternum fore cum oſtenſum fuerit, primum motorem penitus immobilem, perpetuum & vnum eſſe demonſtratur. An ẽt continuus detur motus, & quis nam primus ſit inquiritur. Primum denique motorem indiuiſibilem, & impartibilem, omnique prorſus magnitudine carere concluditur.

LECTIO PRIMA.

De ſempiternitate motus in communi Quęſtionem mouet, eiuſque partes proſequens, quantę vtilitatis ſit oſtendit.

ARGV. *AT ortus ne aliquãdo eſt motus, anteaquã non erat, rurſuſq; adeo corrumpitur, ut* C *nihil penitus moueatur, an neque factus eſt, neq; corrumpitur, ſed ſemper erat & ſemper erit? Atq; hoc hiſce quæ ſunt immortale ac inceſſabile meſt, quaſi ſit vita quædam his uniuerſis, quæ natura conſtant.*

Te.cõm.1. VTrum autẽ factus ſit aliquando motus, cùm non eſſet prius, & corrumpitur iterum, ſic ꝙ moueri nihil ſit: aut neq; factus eſt neq; corrumpitur, ſed erat ſemper et erit. Et hoc immortale, & ſine quiete exiſtit in his quæ ſunt, ut vita quædam ens natura oĩbus ſubſiſtentibus.

POſtquam Philoſophus in precedenti libro oſtendit, ꝙ neceſſe eſt ponere primum mobile, & primum motũ, & primum motorem. In hoc libro intendit inquirere qua- D lis ſit primus motor, & primus motus, & primum mobile. Et diuidit in partes duas. In prima pmittit quoddã, quod eſt neceſſariũ ad ſequentem inueſtigationem, ſ. motum eſſe ſempiternum. In ſecunda procedit ad inueſtigationem pro- Te.21. poſiti, ibi [Principium autem conſyderationis &c.] Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem, Secundo Te.4. oſtendit veritatem ſm ſuam opinionem, ibi [Incipiemus autem primum &c.] Tertio ſoluit ea, quæ incontrariũ obijci poſſunt. ibi [Contraria autem his &c.] Circa primum tria facit. Primo proponit dubitationẽ, Secundo ponit opi- Tertia primi. niones ad vtranq; partem. ibi [Sed quanti quidem.] Tertio oſtendit vtilitatem huius conſyderationis, ibi [Conſy- Tex.3. derandum igitur de hoc &c.] Circa primum duo facit. Primo proponit dubitationem, de qua inueſtigare intẽdit, Secundo reſpondet tacitæ quæſtioni, ibi [Eſſe quidem igitur Infra. &c.] Circa primum ſciendum eſt ꝙ Auerrois dicit, ꝙ Ariſtoteles in hoc capitulo non intẽdit inquirere in vniuerſa-

A li de motu, vtrum ſit ſempiternus, ſed de primo motu. Sed, ſiquis conſyderet & verba, & proceſſum Philoſophi, hoc eſt omnino falſum. Verba.n. Philoſophi vniuerſaliter de motu loquuntur: quia dicit [Vtrum factus ſit aliquando motus cũ non eſſet prius, & corrumpitur iterum, ſic ꝙ moueri nihil ſit.] Ex quo manifeſte apparet, ꝙ non de aliquo motu determinato quærit, ſed vniuerſaliter, vtrum aliquãdo nihil fuerit motus. Ex ipſo etiam Ariſt. proceſſu apparet hoc eſſe falſum. Primo quidem, quia cõſuetudo ſua eſt ſemper ad propoſitum ex proprijs argumentari. ſiquis autem ſequẽtes rationes conſyderet, quas inducit, in nulla earum ſumitur aliquid pro medio, quod pprie ad primum motũ pertineat, ſed ad motum in communi. Vnde ex hoc ſatis apparet, ꝙ intendit hic inquirere de ſempiternitate motus in cõmuni. Secundo, quia ſi iam probatum eſſet, ꝙ eſt aliquis motus vnus vel plures ſempiterni, fruſtra inquireret inferius, vtrũ aliqua mouentur ſemper, cum hoc iam eſſet probatum. Ridiculum eſt etiã dicere, ꝙ Ariſt. inferius reiteret

Intentio Ari. in hoc textu eſt loq de motu in cõi.

B ſuam cõſyderationem a principio, quaſi aliquid omiſiſſet, vt Cõmentator fingit. Erat enim copia Ariſt. corrigendi librum ſuum, & ſupplendi in loco debito quod fuerat omiſſum, vt non inordinate procederet. Si enim hoc capitulum exponatur ſm prędicti Cõmentatoris intentionem, omnia ſequentia confuſa & inordinata apparebunt. Nec eſt mirũ quia vno inconuenienti poſito alia ſequuntur. Adhuc autẽ manifeſtius hoc apparet per hoc, ꝙ Ariſt. inferius inquirere intẽdens de ſempiternitate primi motus, vtitur eo, quod hic demonſtratur, quaſi principio. Quod nullo modo faceret, ſi hic probaſſet primum motum eſſe æternũ. Ratio autẽ, ex qua Auer. motus fuit, omnino friuola eſt. Dicit enim ꝙ, ſi dicatur ꝙ Ariſt. hic intẽdit inquirere de ſempiternitate motus in communi, ſequitur ꝙ cõſyderatio Ariſt. hic ſit diminuta: quia nõ apparet per id quod hic determinatur, quõ motus ſemper poſsint continuari adinuicẽ. Sed hoc nihil eſt: quia Ariſt. ſufficit in hoc ca. probare, ꝙ motus ſemp fuerit. Qualiter autem ſempiternitas motus continuetur,

C vtrum per hoc ꝙ omnia ſemper moueantur, vel quandoq; quieſcãt: vel per hoc ꝙ quædã ſemper mouenẽ, quædã vero quandoq; mouentur, & quandoq; quieſcunt, ſtatim immediate inquirit. Sic igitur ſm hanc intentionem, exponẽdum eſt præſens capitulum, ꝙ intẽdit hic inquirere de motu in communi. Quęritur ergo ſm hoc, Vtrum motus in cõmuni aliquando eſſe inceperit, ita ꝙ prius nihil vnq̃ motum fuerit & quandoq; ſic deficiat, ꝙ nihil poſtmodũ moueatur. Aut econtrario, neq; vnq̃ inceperit, neq; vnq̃ deficiet, ſed ſemper erat, & ſemp erit. Et ponit exemplũ in animalibus. propter hoc ꝙ quidã dixerũt mũdum eſſe quoddã animal magnum. videmus.n. ꝙ animalia viuunt, quãdiu apparet in eis aliquis motus. ceſſante autem omni motu, dicuntur animalia mori. Sic igitur in tota vniuerſitate naturalium corporũ, motus cõſideratur, vt vita quædã. Si ergo motus ſemper fuit & ſemp erit, iſta quaſi uita naturaliũ corporũ erit immortalis ſine ceſſatione. Secundo ibi.

Motum igitur omnes inquiunt eſſe, qui de natura ali- ARGV. D *quid dicunt, tum quia mundum faciũt, tum quia contemplatio ipſis omnis eſt de generatione corruptioneue, quam impoſsibile eſt eſſe ſi non ſit motus.*

Eſſe quidem igitur motum omnes affirmãt, Te.cõ.1. de natura aliquid dicentes, propter hoc ꝙ mundum faciunt, & de generatione & corruptione eſt conſyderatio omnibus ipſis: quam impoſſibile eſt eſſe, niſi ſit motus.

Reſpondet tacitæ quæſtioni. In pręcedentibus enim libris Ariſto. locutus fuerat de motu in communi non applicando ad res. nunc autem inquirens an motus ſemper fuerit, applicat communem conſyderationem motus ad eſſe, quod habet in rebus. Poſſet ergo aliquis dicere, ꝙ in hac cõſyderatione, prius erat quærẽdum de motu, an habeat eſſe in rebus, q̃ quæratur, an ſit ſempiternus. & præcipue cum quidã negauerint eſſe motum, ad hoc reſpondet dicens, ꝙ

omnes,

omnes, qui locuti ſunt de natura rerum, affirmant ꝙ motus ſit. Et hoc patet per hoc quod dicunt mũdum eſſe factum: & ꝙ omnes cõſyderant de generatione & corruptione rerum, quæ non poteſt eſſe ſine motu. Eſt igitur communis ſuppoſitio in Scientia Naturali, ꝙ motus habeat eſſe in rebus. Vnde de hoc non eſt quærendum in Scientia Naturali. ſicut nec in aliqua ſcientia mouetur quæſtio de ſuppoſitionibus illius ſcientiæ. Deinde cum dicit.

ARGV. *Verum qui mundos infinitos eſſe, & alios ipſorum fieri, alios corrumpi dicunt, hi motum inquiunt ſemper eſſe. Sunt enim generationes & corruptiones ipſorum cum motu neceſſe eſt.*

Tex.c.1. Sed quotquot quidem infinitos mundos dicunt eſſe, & quoſdam quidem fieri, quoſdam autem corrumpi ſemper dicunt eſſe motum. Neceſſarium enim eſt generationes & corruptiones ipſorum cum motu eſſe.

Ponit opiniones ad vtranq; partem quæſtionis motæ. Et primo ponit opiniones dicentium motũ ſemper eſſe, ſecundo opiniones ponentium motum non ſemper eſſe. ibi
Te. 59. [Quicunq; aũt.] Ad euidentiam ergo primæ partis, ſciendũ eſt, ꝙ Democritus poſuit prima rerũ principia corpora indiuiſibilia, & ſemper mobilia: ex quarum cõgregatione dicebat mundum caſualiter factum. & non ſolum iſtum in quo nos ſumus, ſed infinitos alios, ſm ꝙ accidit in diuerſis partibus infiniti vacui, prædicta corpora congregata mundos feciſſe. Nec tamen hos mundos ponebat in perpetuum duraturos, ſed quoſdam eorũ fieri per aggregationem atomorum, quoſdam vero corrumpi per eorum ſegregationẽ. Quotcunq; igitur Philoſophi hoc ponunt cum Democrito, dicunt ſemper eſſe motum: quia ſemper dicunt eſſe generationes & corruptiones aliquorum mũdorum, quas neceſſarium eſt eſſe cum motu. Secundo ibi.

ARGV. *Qui vero mundum, aut unum, & ſemper eundem eſſe dicunt, aut unum quidẽ, ſed non ſemper, hi de motu quoq; ſimiliter opinantur. Si igitur contingit aliquãdo nihil moueri, dupliciter id accidere neceſſe eſt. aut enim vt Anaxagoras cenſet. dicit enim, cùm omnia ſimul eſſent atq; quieſcerent tempore infinito, mentem mouiſſe atq; ſegregaße. Aut, ut Empedocles dicit interdum res moueri, interdum quieſcere, moueri quidem, cum aut vnum ex multis concordia, aut ex uno multa diſcordia facit. quieſcere vero in hiſce temporibus, quæ inter hæc media cadunt. Dicit enim hoc modo.*

Nam quo de multis naſci conſueuerit vnum,
Atq; iterum ex vno generato, plura renaſci,
Hoc fiunt, fixumq; ſibi non permanet æuum:
At quo mutantur, nunquam ceſſante recurſu.
Hoc ſi perpetuo ſtabilem uerſantur in orbem.

Cùm enim dicit, at quo mutantur nunquàm ceſſante recurſu, id. Empedoclem arbitrandum eſt intelligere, hinc (inquam) illuc, & illinc huc fieri motum.

Quicunq; autem vnum, & non eſſe ſemper & de motu apponunt rationem.

Tex.c.2. Si igitur contingit aliquando nihil moueri, dupliciter neceſſe eſt hoc accidere. aut enim ſicut
Anaxagoras opio de mũdi cõſtitutione. Anaxagoras dicit. Inquit enim ille, ſimul omnibus exiſtentibus, & quieſcentibus infinito tẽpore, motũ feciſſe intellectum et diſgregaſſe. Aut
Sola Emped. ſicut Empedocles, in parte moueri, & iterũ quieſcere, moueri quidem, cùm amicitia ex multis faciat vnum: aut diſcordia, multa ex vno, quieſce-
E re autem, in medijs temporibus dicens ſic.

Inquantum quidem ex pluribus vnum didicit naſci. „
Inquantum iterum ex vno geminato, plurima perficiuntur, „
Sic fiunt res: & nullo modo ipſius eſt ſeculum vnum, „
Sic autẽ permutanẽ, neq; ſimul perficiuntur. „
Sic aũt ſemper ſunt immobiles ſm circulum. „

Hoc enim quod ſic permutantur, ab hinc inde dicere ipſum opinandum eſt.

Ponit opiniones ad partem contrariam: & dicit, ꝙ quicunq; ponunt vnum ſolum mundum, & non eſſe eum ſempiternum, etiam de motu ponunt. quia conſequitur ſm rationem, vt ſcilicet non ſemper ſit. Si ergo ponatur ꝙ ſit ali-
F quod tempus, in quo nihil mouebatur, oportet ꝙ hoc accidat duobus modis. Ponitur enim duobus modis hic mũdum non ſemper fuiſſe. vno modo ꝙ mundus iſte ſic incepit, ꝙ nunq̃ antea fuerat, ſicut poſuit Anaxagoras. alio modo ꝙ mundus ſic incepit ꝙ aliquo tempore non fuit, ſed ante illud tempus iterum fuerit, ut poſuit Empedo. & ſimiliter circa motum. Anax. autẽ dixit, ꝙ quodam tempore omnia ſimul erant vnum cum alio cõmiſtum, & nihil erat ab alio ſegregatum. In qua quidẽ rerum miſtura, neceſſe fuit ponere ꝙ omnia quieſcerent. motus enim non eſt abſq; diſgregatione. omne enim quod mouetur, ab aliquo recedit, vt in aliud tendat. hanc ergo rerum miſturam & quietem poſuit præextitiſſe in tempore infinito, infra quod nunq̃ antea fuerat aliquis motus, & ꝙ intellectus, qui ſolus non erat permiſtus, incepit de nouo facere motum, & diſgregare res abinuicem. Empe. vero dixit ꝙ in aliqua parte temporis eſt aliquid moueri, & iterum in alia parte tẽporis eſt omnia quieſcere. Ponebat enim Empedo. ꝙ amicitia & di-
G ſcordia ſunt prima rerum mouentia. Amicitiæ autem proprium eſt, ꝙ ex multis faciat vnum, diſcordiæ vero ex vno faciat multa. Quia vero ad eſſe corporis miſti requiritur ꝙ elementa ſint in vnũ commiſta: ad eſſe vero mundi requiritur, ꝙ elementa ſint in locis ſuis per ordinem diſtributa: ponebat ꝙ amicitia eſt cauſa generationis corporũ miſtorum, diſcordia vero cauſa corruptionis, ſed econtrario in toto mũdo, amicitia cauſa corruptiõis, & diſcordia generationis. Sic ergo ponebat moueri totum mũdum, cum vel amicitia ex multis facit vnũ: vel diſcordia, multa facit ex vno. Sed quietem ponebat eſſe in medijs temporibus, nõ quidẽ ita ꝙ nihil mouetur, ſed quantum ad generalem mũdi mutationem. Et, quia poſuit ſententiam Empedo. ponit etiam eius verba, quæ difficultatem habent: quia metrice ſcripſit. Sic ergo ſuam ſententiã expreſſit. Emp. his verbis, quæ Sola Emped. in carmi. expoſitio.
ſic conſtruẽda ſunt. [Didicit naſci] id eſt ſic conſuetũ eſt aliquid generari [inquantum ex pluribus fit vnum] [& iterum] id eſt alio modo. [Ex vno geminato] id eſt cõpoſito.
H [perficiuntur plurima] id eſt multa fiũt per diſgregationẽ. Quædam enim ſunt, quæ generantur per compoſitionem, quædam vero per diſgregationem. Et ſicut hic videmus in particularibus generationibus. [Sic fiũt res] id eſt ſic eſt intelligendum in vniuerſali rerum generatione: quantum ad totum mundum. [Et nullo modo eſt ipſius ſeculũ vnũ] id eſt non eſt vnus ſtatus durationis rerum, ſed qñq; generatur mundus, qñq; corrumpitur, quandoq; medio modo ſe habet. Seculũ enim dicitur mẽſura durationis alicuius rei. Quid ſeculũ.
Diſtinctionem autẽ horum ſeculorum exprimit ſubdens. [Sic autẽ permutantur] quaſi dicat, vnum ſeculum eſt, in quo res permutantur per congregationẽ, vel ſegregationẽ. Et, ne aliquis opinaretur ꝙ ad generationem mundi nõ requiritur ſeculum, id eſt tempus aliquod, ſed mundus fit in inſtanti, ad hoc excludendum ſubiungit. [Neq; ſimul perficiuntur.] ſed per multam morã temporis. Deinde de alio ſeculo ſubdens dicit [Si autem ſemper ſunt immobiles.] quia ſcilicet in medio tẽpore generationis & corruptionis

poſuit

poſuit res quieſcere. Et ne aliquis crederet ꝙ ſemper antea fuerit permutatio, & poſtea ſemper futura ſit quies: & ad hoc excludendū dicit [Secundum circulum] quæ dicit circulariter hoc contingit, ꝙ permutantur res & poſtea quieſcunt: & iterum permutantur & ſic in infinitum. Deinde ſubduntur verba Ariſt. exponentis prædicta verba Empedo. maxime quantum ad hoc quod dixit [Sic autē permutatur.] Dicit ergo ꝙ opinandum eſt in hoc quod dixit [ſic permutantur] intellexiſſe [ab hinc inde] ideſt a quodam principio vſq; nunc, non ꝙ ſemꝑ fuerit motus, vel ꝙ poſtq̃ incepit ſit interruptus. Deinde cum dicit.

ARGV. *Conſyderandum eſt igitur de hoc quonam modo ſe habet. Eſt enim operæ pretium hanc perſpicere ueritatem: & non ſolum ad Naturalem contemplationem, ſed et ad eam doctrinam, quæ circa principium primum verſatur uehementer conducit.*

Tex.co.3 Conſyderandum igitur de hoc, quomodo ſe habet. Præopere enim non ſolum ad Naturę cōſyderationem ſcire veritatem, ſed ad ſcientiam de principio primo. B

Oſtendit vtilitatem huius conſyderationis: & dicit, ꝙ conſyderandum eſt quomodo ſe habeat veritas circa hanc quæſtionem: quia ſcire veritatē huius quæſtionis, eſt præopere] ideſt prænecessarium nō ſolum ad conſyderationē Scientiæ naturalis, ſed etiam ad ſcientiam de primo principio. quia in hoc Octauo & Duodecimo Meta. ad probandum vnum principiū vtitur æternitate motus. Hæc enim via probādi primum principium eſſe, eſt efficaciſſima, cui reſiſti non poteſt. Si enim mundo et motu exiſtente ſempiterno neceſſe eſt ponere vnum primum principium, multo magis ſempiternitate eorum ſublata: quia manifeſtum eſt, ꝙ omne nouum indiget aliquo principio innouante. Hoc ergo ſolo modo poterat videri, ꝙ non eſt neceſſarium ponere primum principium, ſi res ſunt ab æterno. vnde etiam, ſi hoc poſito ſequitur, primum principium eſſe, oſtēditur omnino neceſſarium primum principium eſſe. C

LECTIO II.

Sententiam de Motus ſempiternitate ratiocinatur: visq; rationum ſuarum ex Philoſophis diſcutitur.

ARGV. *Ex his autē ordiemur, quæ prius a nobis in libris Naturalis ſciētiæ ſunt definita. Dicimus itaq; motum ipſius mobilis hoc actum eſſe, quo mobile eſt. neceſſe eſt ergo res eſſe, quæ unoquoq; motu moueri poſſunt. Et ſine definitione etiam motus, quiuis profecto fatebitur neceſſarium eſſe id moueri, quod ſingulis motibus moueri poteſt, ceu alterari quidem id, quod eſt alterabile: ferri autem id quod loco mutabile eſt. Quare ſit antea combuſtibile quàm comburatur, & combuſtiuum antea quàm comburat, oportet.*

Text.4. INcipiemus autem primum ex definitis a nobis in Phyſicis prius. Dicimus autem motum eſſe actum mobilis ſecundum ꝙ eſt mobile. neceſſe ergo eſt exiſtere res poſſibiles moueri ſecūdum vnumquemq; motum. Et ſine motus definitione, omnis vtique confitebitur neceſſarium eſſe motum poſſibile moueri ſecundum vnumquemq; motum, vt alterari alterabile, ferri autē ſecundum locum mutabile. Quare prius oportet eſſe combuſtibile, quàm comburatur, & combuſtiuum, quàm comburere. D

Poſtquam mouit dubitationem de ſempiternitate motus, hic oſtendit motum eſſe ſempiternum. Et diuiditur in partes duas: in prima oſtendit propoſitum, in ſecūda ſoluit ea quæ in contrarium obijci poſſent. ibi [Contraria autem

Te.16. his &c.] Circa primum duo facit. Primo ponit rationes ad

A oſtendendum ſempiternitatē motus, Secundo ponit rōnes cōtra opiniones Phyloſophorum contrarium opinantiū. ibi [Sed non aliquando &c.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ motus ſemper fuit, Secundo ꝙ ſemper erit. ibi [Eadem autem ratio eſt &c.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitū ratione accepta ex parte motus, Secundo ratione accepta ex parte temporis. ibi [Adhuc autem prius & poſterius &c.] Circa primū tria facit. Primo præmittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad probationē ſequentem, Secundo inducit probationem ad propoſitum oſtendendum. ibi [Ergo & hoc neceſſarium eſt &c.] Tertio oſtendit neceſſitatem rationis inductæ. ibi [Alia quidē mouent ſingulariter.] Dicit ergo primo, ꝙ ad propoſitum oſtendendum debemus incipe ab his, quæ primo determinata ſunt in Phyſicis, vt eis quaſi principijs vtamur. Per quod dat intelligere pręcedētes libros, in quibus de motu in communi determinauit. et propter hoc appellantur vniuerſaliter de Naturalibus. habent enim quandā diſtinctionem ad hūc librum Octauum, in quo iam incipit motum ad res applicare. Aſſumit ergo id quod dictū eſt in Tertio Phy. ſcilicet ꝙ motus eſt actus mobilis inquantū huiuſmodi. Ex quo apparet, ꝙ ad hoc ꝙ ſit motus, neceſſe eſt exiſtere res, quę poſſint moueri quocunq; motu: quia non poteſt eſſe actus ſine eo cuius eſt actus. Sic ergo ex definitione motus apparet, ꝙ neceſſe eſt eſſe ſubiectum mobile, ad hoc ꝙ ſit motus. Sed etiam abſq; definitione motus per ſe manifeſtum eſt hoc, vt patet ex communi ſentētia omnium. Quilibet enim confitetur hoc eſſe neceſſarium, ꝙ non mouetur niſi quod eſt poſſibile moueri, & hoc ſecundum vnū quēq; motū. ſicut ꝙ non cōtingit alterari niſi quod eſt alterabile: neq; mutari ſecundum locum, niſi quod eſt ſecundum locū mutabile. Et, quia ſubiectum naturaliter prius eſt eo quod eſt in ſubiecto, poſſumus concludere in ſingulis mutationibus, & ex parte mobilis, & ex parte mouētis, ꝙ prius eſt ipſum ſubiectum combuſtibile q̃ comburatur. [& combuſtiuum] ideſt ſubiectum potens comburere, q̃ comburat: C prius inquam non ſemper tempore, ſed natura. Ex hac autem Ariſt. probatione, Auer. occaſionem ſumpſit loquendi contra id quod ſecundum fidem de creatione tenemus. Si enim fieri quoddam mutari eſt: omnis autem mutatio requirit ſubiectum, vt hic Ariſto. probat neceſſe eſt, ꝙ omne quod fit, fiat ex aliquo ſubiecto. nō ergo poſſibile eſt ꝙ fiat aliquid ex nihilo. Adducit etiam ad hoc ſecundam rationem. quia, cum dicitur nigrum fieri ex albo, hoc nō dicitur per ſe, ita ꝙ ipſum album cōuertatur in nigrum, ſed hoc dicitur per accidens, quia ſcilicet recedente albo ſuccedit nigrum. omne autem, quod eſt per accidens, reducitur ad id quod eſt per ſe. hoc autē ex quo aliquid fit per ſe, eſt ſubiectum quod intrat ſubſtantiam rei factæ. omne ergo, quod dicitur fieri ex oppoſito, fit quidem ex oppoſito per accidens, per ſe autem ex ſubiecto. non ergo eſt poſſibile, quod ens fiat ex non ente ſimpliciter. Adducit autem ad hoc tertio communem opinionem omnium Antiquorum Phyſicorum ponentium, nihil ex nihilo fieri. Aſſignat autem D duas cauſas, ex quibus reputat hanc poſitionem exortam, quòd aliquid ex nihilo fiat. Quarum prima eſt, ꝙ vulgus non reputat exiſtentia, niſi ea quæ ſunt comprehenſibilia viſu: quia ergo vulgus vidit aliquod factum viſibile, quod prius viſibile non erat, reputat impoſſibile aliquid ex nihilo fieri. Secunda cauſa eſt, quia apud vulgus reputatur eſſe ex diminutione virtutis agētis ꝙ indigeat materia ad agēdum: quod tamen non eſt ex impotentia agentis, ſed ex ipſa ratione motus. quia ergo primum agens non habet potētiam aliquo modo defectiuam, ſequitur, ꝙ non agat abſq; ſubiecto. Sed, ſi quis rectæ conſideret, ex ſimili cauſa ipſe deceptus fuit, ex qua cauſa nos deceptos arbitratur. ſ. ex conſyderatione particularium entium. Manifeſtū eſt enim ꝙ potentia actiua particularis. præſupponit materiā, quā agens vlius operatur: ſicut artifex vtitur materia, quā natura facit. ex hoc ergo, ꝙ omne particulare agens præſupponit materiam quam non agit. nō oportet opinari ꝙ primū agēs vniuerſale, quod eſt actiuum totius entis aliquid, præſupponat,

Marginal notes (right): Secd.da.13. — Te.12. — Te.10. — Te.5. — te.c8. — te.6. — Auer. ſenſum cōtra creationem. — Deceptus fuit Auer. eadem cā, qua nos deceptos arbitratur.

ſupponat, quaſi non creatum, ab ipſo. Nec hoc etiam eſt ſe- E
Te. 4. cundum intentionem Ariſt. probat enim in ſecundo Meta. quod id, quod eſt maxime verum, & maxime ens, eſt cauſa eſſendi omnibus exiſtentibus. vnde hoc ipſum eſſe in potẽtia, quod habet materia prima, ſequitur deriuatum eſſe a primo eſſendi principio, quod eſt maxime ens. non igitur neceſſe eſt præſupponi aliquid eius actioni, quod nõ ſit ab eo productum. Et, quia omnis motus indiget ſubiecto, vt hic Ariſtote. probat, & rei veritas habet, ſequitur, ꝙ productio vniuerſalis entis a Deo non ſit motus nec mutatio, ſed ſit quædam ſimplex emanatio. Et ſic fieri & facere æquiuoce dicuntur in vniuerſali rerum productione, & in alijs productionibus. Sicut ergo, ſi intelligamus rerũ productionẽ eſſe a Deo ab æterno, (ſicut Ariſt. poſuit, & plures Platonicorum,) non eſt neceſſariũ, immo impoſsibile, ꝙ huic vniuerſali productioni aliquod ſubiectum non productũ præintelligatur: ita etiam, ſi ponamus ſm noſtræ fidei ſententiam, ꝙ non ab æterno produxerit res, ſed produxerit eas poſtquam non fuerant, non eſt neceſſarium ꝙ ponatur ali- F quod ſubiectũ huic vniuerſali productioni. Patet ergo, ꝙ hoc quod Ariſto. hic probat, ꝙ omnis motus indiget ſubiecto mobili, nõ eſt contra ſinſam noſtræ fidei: quia iam dictũ eſt, ꝙ vlis rerum productio, ſiue ponatur ab æterno, ſiue nõ ab æterno, non eſt motus nec mutatio. Ad hoc enim ꝙ ſit motus vel mutatio, requiritur ꝙ aliter ſe habeat nunc et prius, & ſic aliquid eſſet prius exiſtens, & per conſequens hæc non eſſet vniuerſalis rerum productio, & de qua nunc loquimur. Similiter quod dicit, ꝙ aliquid dicit̃ fieri ex oppoſito per accidens, & ex ſubiecto ꝑ ſe, veritatem habet in particularibus factionibus, ſm quas ſit hoc aut illud ens, vt homo aut canis. non autem habet veritatem in vniuerſali

Vlis rerũ productio, ſiue ab æterno, ſiue nõ ab æterno, nõ eſt motus nec mutatio.

Lect. 14. Te. co. 78. entis productione. Quod patet ex hoc ꝙ Philoſophus dixit in primo Phyſicorum. Dixit enim ibi, ꝙ, ſi fiat hoc animal, inquantum eſt hoc animal, non oportet ꝙ fiat ex non animali, ſed ex nõ hoc animali: puta ſi fiat homo ex nõ homine, aut equus ex non equo. ſi autem fiat animal inquantum eſt animal, oportet ꝙ fiat nõ ex animali. Sic ergo, ſi fiat G aliquod particulare ens, non ſit ex omnino non ente: ſed ſi ſit totum ens, quod eſt fieri ens inquantum eſt ens, oportet ꝙ fiat ex penitus nõ ente. ſi tñ & hoc debeat dici fieri, æquiuoce enim dicitur, vt dictum eſt. Quod etiã introducit de Antiquis Phyloſophorum opinionibus, efficaciam non habet: quia Antiqui naturales nõ potuerũt peruenire ad cauſam primam totius eſſe: ſed conſyderabant cauſas particularium mutationum. Quorum Primi cõſyderauerunt cauſas ſolum mutationum accidẽtalium, ponentes fieri eſſe alterari: ſequentes vero peruenerunt ad cognitionem mutationum ſubſtantialium. poſtremi vero, vt Plato & Ariſto. peruenerunt ad cognoſcendum principium totius eſſe. Sic igitur patet, ꝙ non mouemur ad ponendũ aliquid fieri ex nihilo, quia reputemus ea eſſe ſolum entia, quæ ſunt viſibilia, ſed magis econtrario: quia non conſyderamus ſolas productiones particulares a cauſis particularibus, ſed productionẽ vlem totius eſſe a primo eſſendi principio. Nec etiã ponimus, ꝙ indigere materia ad agendum ſit potentiæ di- H minutæ, quaſi deficiẽtis a virtute naturali: ſed dicimus hoc eſſe potentiæ particularis, quæ nõ poteſt ſuper totũ ens, ſed facit aliquod ens. Et poteſt ſic dici eſſe potentiæ diminutæ facere aliquid ex aliquo, ſicut ſi dicamus potẽtiam particularem eſſe minorem potentia vniuerſali. Secundo ibi.

ARGY. *Igitur & hæc ipſa neceſſe eſt, aut ſi non erant, aliquando facta eſſe, aut perpetua eſſe. Si igitur unumquodq; mobilium ac motiuorum eſt factum, neceſſe eſt ante motum acceptum, aliam mutationem motumq; fuiſſe: quod quidem ortum, id eſt, quod aut moueri aut mouere poteſt. Sin ſemper erant motus, tamen erat abſurdum, & ex ſeſe quidem ſi animaduertatur uidetur. Magis tamen ſi proficiſcamur ulterius, hoc neceſſe eſt euenire. Nam ſi quædã ſunt mobilia, quædam motiua, & interdũ eſt actu primum mo-* E *uens, et aliquid quod mouetur, interdum nihil, ſed quieſcit, hoc prius mutetur oportet. erat enim aliquid cauſa profecto quietii: quies enim eſt priuatio motus. quare ante primam mutationem mutatio prior erit.*

Ergo & hæc neceſſarium eſt, aut facta aliquãdo eſſe, cũm non eſſent, aut perpetua eſſe. Si igitur factum eſt mobilium vnumquodq;, neceſſarium eſt prius accepta aliam mutationẽ factam eſſe, & motum, ſecundum quem factum eſt poſſibile motum eſſe, aut moueri. Si autem quæ ſunt præerant ſemper motu non exiſtente, irrationabile quidem videtur, & ab inſcientibus. At vero magis ingredientibus, hoc neceſſatium eſt accidere. Si enim, alijs quidem mobilibus exiſtẽ- F tibus, alijs autem motiuis, aliquando quidẽ erit aliquod primum mouens, aliquid autem quod mouetur, aliquando quidem nihil, ſed quieſcit. oportet hoc mutari prius. erat enim aliqd cauſa quietis, quies enim priuatio motus eſt. quare ante primam mutationem erit mutatio prior. Te. co. 5. Tex. co. 6. Te. co. 7.

Suppoſito, ꝙ ad hoc ꝙ ſit motus requiratur mobile & motiuum, ſic argumentatur. Si motus non ſemper fuit, neceſſe eſt dicere aut ꝙ mouentia et motiua ſint aliquando facta cum prius nõ eſſent, aut ꝙ ſint perpetua. ſi ergo dicatur ꝙ vnũquodq; mobile eſt factum, neceſſe eſt dicere, ꝙ ante mutationẽ, quæ accipitur vt prima, ſit alia mutatio, & motus ſecundum quem factum eſt ipſum mobile, quod poteſt moueri, & motum eſſe. Quæ quidem illatio dependet ex præcedentibus. ſi enim detur ꝙ motus non ſemper fuerit, ſed aliqua mutatio ſit antequam nulla fuerit, ſequetur, ꝙ illa mutatio habeat aliquod mobile: & ꝙ illud mobile ſit fa- G ctum, cum prius non fuerit, cum ponantur omnia mobilia eſſe facta. Omne autem, quod ſit, cum prius non fuerit, ſit ꝑ aliquem motum vel mutationem: motus autem vel mutatio, per quam ſit mobile, eſt prior ꝙ̃ mutatio, qua mobile mouebatur: ergo ante mutationem, quæ dicebatur eſſe prima, eſt alia mutatio, & ſic in infinitum. Si autem dicatur ꝙ ea quæ ſunt mobilia ſemper præexiſtebant, etiã motu nullo exiſtente: hoc videtur irrationabile, & dictum a neſcientibus. ſtatim enim apparet, ꝙ, ſi mobilia ſunt, oportet eſſe motum. mobilia enim naturalia ſimul etiam ſunt mouentia, vt ex Tertio patet. Mouentibus autem & mobilibus naturalibus exiſtentibus, neceſſe eſt eſſe motum. Sed, vt profundius ingrediamur ad veritatis inquiſitionẽ, neceſſariũ eſt hoc idem accidere ſi ponãtur mobilia & mouentia præexiſtentia ſemper ante motum, quod ſequebatur ſi ponantur hæc eſſe facta, ſ. ꝙ ante mutationem, quæ ponitur prima, ſit alia mutatio in infinitum. Quod ſic patet, quia ſi ponatur, ꝙ ſint aliqua mobilia & aliqua motiua, & tamẽ ali- H quando primum mouens incipiat mouere, & aliquid moueri ab ipſo, & ante hoc nihil moueat̃, ſed quieſcat: oportebit dicere ꝙ ſit alia mutatio prius facta in mouente vel mobili, quam id quod ponebatur primo mouens incipiat mouere. quod ſic patet. quies enim eſt priuatio motus: priuatio autem non ineſt ſuſceptiuo habitus & formæ niſi propter aliquam cauſam: erat ergo aliqua cauſa vel ex parte motiui vel ex parte mobilis: quare quies erat: ergo ea durãte ſemper quies remanebat. Si ergo aliquando mouens incipiat mouere, oportet ꝙ illa cauſa quietis remoueatur. ſed non poteſt remoueri niſi per aliquem motum vel mutationem: ergo ſequitur ꝙ ante illam mutationem, quæ dicebatur eſſe prima. ſit alia mutatio prior, qua remouetur cauſa quietis. Secundo ibi. Te. 8.

Nam quædam unice, quædam & motibus contrariis mouẽt. ignis nanque calefacit, ſed non frigefacit. At ſcientia una contrariorum eſſe uidetur, illic etiam ſimile quid ARGY.

eſſe

eſſe uidetur. nam frigidum uerſum quodammodo, atq; abiens calefacit, ſicut & hiſce, qui ſcit, peccat ſua ſponte, cùm econtra ſcientia utitur.

Te.c. 8.

Alia quidem.n.mouent ſingulariter, alia autem et ſecundum contrarios motus, vt ignis quidem calefacit, frigefacit autem non. Scientia autem videtur contrariorum eſſe vna. Videtur igitur & ibi eſſe aliquid ſimili modo. frigidũ enim calefacit, conuerſum quodammodo & abſcedens, ſicut & peccat voluntarius ſciens: quoniam econtrario vtitur ſcientia.

Scientia videtur contrariorum eſſe vna.

Probat neceſsitatem præmiſſæ rationis. Poſſet enim aliquis dicere, ꝙ contingit quandoq; quieſcere, & quandoq; moueri, abſq; hoc ꝙ præexiterit aliqua cauſa quietis, quę remoueatur. Vnde hoc vult excludere. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit quoddam, quod eſt neceſſariũ ad propoſitum. Secũdo inducit propoſitam probationem. ibi [Si igitur quæcunq; poſsibilia ſunt &c.] Dicit ergo primo ꝙ eorum, quæ mouent, quædam mouent ſingulariter] id eſt vno modo tantum, quædam vero mouent ſm contrarios motus. Quæ mouent tantum vno modo ſunt Naturalia, ſicut ignis ſemper calefacit, & nunꝙ frigefacit. Sed agentia per intellectum, mouent ſecundum contrarios motus, quia vna ſcientia videtur eſſe contrariorum, ſicut medicina eſt ſcientia ſani, et ęgri. vnde videtur ꝙ Medicus per ſuam ſciẽtiam poſsit mouere ſecundum contrarios motus. poſuit autem hanc diſtinctionem mouentium: quia in ĳs, quę agunt per intellectum, videtur nõ eſſe verum, quod ipſe dixerat, ſcilicet ꝙ, ſi aliquid mouetur cum prius quieuerit, oporteat prius remoueri cauſam quietis. Agẽtia.n. per intellectum videntur ſe ad oppoſita habere abſq; aliqua ſui mutatione. vnde videtur ꝙ poſsint mouere & nõ mouere abſq; aliqua mutatione. Ne ergo per hoc ſua ratio impediatur, ſubiungit ꝙ ratio ſua ſimiliter tenet in ĳs quæ agũt per intellectũ, & in ĳs quæ agunt per naturam: quia ea quæ agunt per naturam, per ſe quidem ſemper mouent ad vnum, ſed per accidens quandoq; mouent ad contrarium. & ad hoc ꝙ illud accidẽs eueniat, neceſſe eſt eſſe aliquam mutationem. ſicut frigidum per ſe ſemper frigefacit, ſed per accidens calefacit. ſed ꝙ per accidens calefaciat, hoc eſt per aliquam eius mutationem, vel inquantum vertitur ad alium ſitum, vt alio modo reſpiciat id quod nunc calefit ab eo quod prius frigefiebat: vel inquantum totaliter abſcedit. Dicimus.n. frigus eſſe cauſam caloris abſcedendo, ſicut gubernator per ſui abſentiam eſt cauſa ſubmerſionis nauis. Similiter etiã frigus per accidens fit cauſa caloris, vel per maiorem elõgationẽ, vel etiam per maiorem appropinquationem, ſicut in hyeme interiora animalium ſunt calidiora calore ad interius recurrente, propter frigus circumſtans. Sic etiam eſt in agente ſecundum intellectum. ſcientia enim licet ſit vna contrariorum, tamen non æqualiter vtroruncq; ſed vnius principaliter, ſicut medicina ad hoc eſt per ſe ordinata, ꝙ faciat ſanitatem. Si ergo contingat ꝙ Medicus vtatur ſua ſciẽtia in contrarium, ad inducendũ ægritudinem, peccat. & hoc nõ erit ex ſcientia per ſe, ſed per accidẽs, propter aliquid aliud. Et ad hoc quòd illud aliud adueniat, cum prius non eſſet, neceſſe eſt eſſe aliquam mutationem. Secundo ibi.

Infra.

Duplex agentium genus, alterũ per naturã, alterũ per intellectũ. Qd per naturã ꝗ idẽ facit: qui vero per intellectum, ad contraria aliquã mouent.

Frigus cã caloris quo qñ que ſit quoq; ſeſa, vna contrariorũ eſſe dicatur.

ARGV.

Verum ea quæ agere, aut mouere: & ea quæ pati: aut moueri poſſunt, non omnino hoc poſſunt: ſed ſi ſic ſe habent, atq; ad propinqua ſibi euadunt: quare, cùm id fuerit, aliud mouet, aliud mouetur, & cũ id euenerit, vt aliud ſit mobile, aliud motiuum. Si igitur non ſemper mouebatur, non ita ſeſe habebant, ut alterum mouere alterum moueri poſsit, vt patet. ſed alterum ipſorum mutari oportebat. In ĳs enim quæ ſunt ad aliquid id accidere neceſſe eſt. Veluti ſi duplum non erat, & nunc duplum euaſit. ſi non A *utrunq;, alterum ſaltem mutatum eſſe neceſſe eſt. Erit ergo quædam mutatio prior prima.*

Si igitur quæcunq; poſſibilia ſunt facere, aut pati aut mouere, aut moueri: hęc autem moueri non penitus poſſibilia ſunt, ſed ſic ſe habentia & proxima alterutris ſunt. Quare, cùm proximãtur, aliud mouet, aliud autem mouetur, cùm ſint vt ſit hoc quidem motiuum, illud vero mobile. Si igitur non ſemper mouebatur, manifeſtum eſt, ꝙ non ſe habebant ſicut nunc poſſibilia, hoc quidem mouere, illud autem moueri, ſed oportuit mutari alterum illorũ. neceſſe.n. in ĳs, quę ſunt ad aliquid, hoc accidere. vt ſi non eſt duplum, nunc autem eſt duplum, mutari, ſi non B vtrunq; alterum. Erit ergo quædam mutatio prior prima.

Te.c. 9.

Inducit probationem ad propoſitum oſtendendum. Dicit ergo, ꝙ ex quo ita eſt, ꝙ ſimili modo ſe habet in ĳs, quæ agunt ſecundum naturam, & ſm intellectum, poſſumus vniuerſaliter de omnibus loquẽtes dicere, ꝙ quæcũq; ſunt poſsibilia facere, aut pati, aut mouere, vel moueri [non penitus poſsibilia ſunt] id eſt non poſſunt mouere aut moueri in quacunq; diſpoſitione ſe habeant: ſed prout ſe habent in aliqua determinata habitudine, & propinquitate adinuicem. Et hoc concludit ex pręmiſsis, quia iam dictum eſt, ꝙ tam in agentibus ſm naturam, ꝗ in agentibus ſecundũ voluntatẽ, non eſt aliquid cauſa diuerſorum, niſi in aliqua alia habitudine ſe habens. & ſic oportet, ꝙ, quando appropinquant adinuicem mouens et motum conuenienti propinquitate, et ſimiliter, cum ſunt in quacunq; diſpoſitione, quæ requiritur ad hoc ꝙ vnum moueat, & aliud moueatur, neceſſe ſit hoc moueri, & aliud mouere. Si ergo nõ ſem C per erat motus, manifeſtum eſt ꝙ non ſe habebant in iſta habitudine. vt tũc vnum moueret, & aliud moueretur, ſed ſe habebãt ſicut nõ poſsibilia tunc mouere & moueri, poſtmodum autẽ ſe habent in iſta habitudine, vt vnũ moueat & aliud moueatur. Ergo neceſſe eſt, ꝙ alterum eorum mutetur: hoc enim videmus accidere in omnibus, quæ dicunť ad aliquid, ꝙ nunquã aduenit noua habitudo, niſi per mutationem vtriuſq; vel alterius, ſicut ſi aliquid cũ prius non eſſet duplum, nunc factum eſt duplum: &, ſi non mutetur vtrunq; extremorum, ſaltem oportet ꝙ alterum mutetur. Et ſic, ſi de nouo adueniat habitudo, per quã aliud moueat et aliud moueatur, oportet vel vtrunq; vel alterum moueri prius. Et ſic ſequitur ꝙ ſit mutatio quædam prior mutatione, quę dicebatur eſſe prima. Deinde cum dicit.

In his quę ſunt ad aliquid non aduenit noua habitudo ſeu relatio, niſi per vtrunq; aut alterius eorũ mutationem.

ARGV.

Inſuper quonam modo prius, atq; poſterius erit, ſi non ſit tempus: aut tempus ſi non ſit motus?

Te.c. 10.

Adhuc autem prius & poſterius quomodo D erũt tẽpore nõ exiſtente: aut tps niſi ſit motus?

Oſtendit propoſitum ratione ſumpta ex parte temporis. Et primo præmittit duo, quæ ſunt neceſſaria ad ſequẽtem probationem. quorum Primum eſt, quòd prius & poſterius eſſe non poſſunt niſi tempus ſit, cum tempus nil ſit aliud quàm prius & poſterius ſecundum ꝙ ſunt numerata. Secundum eſt, quòd tempus non poteſt eſſe niſi ſit motus. & hoc etiam patet ex definitione temporis, quam ſupra in Quarto poſuit dicẽs, quòd tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius. Secundo ibi.

ARGV.

Quod ſi tempus numerus motus, aut quidam ſit motus, ſi tẽpus eſt ſemper, et motum perpetuũ eſſe neceſſe eſt.

Si igitur tempus numerus motus eſt, aut motus quidam: ſi quidem tempus ſemper erit, & motum neceſſe eſt perpetuum eſſe.

Concludit quandam conditionalem ex ĳs quæ in Quarto dicta

to dicta ſunt. Poſuit enim ibi ſecundum ſuam ſententiam, quòd tempus eſt numerus motus: ſecundum vero aliorũ Philoſophorum ſententiam, tempus eſt motus quidam, vt ibi dixit. Quodcunq; autem horum ſit verum, ſequitur hanc conditionalem eſſe veram: ſi tempus ſemper eſt, neceſſe eſt motum eſſe perpetuum. Tertio ibi.

Si tẽp ſemper eſt, motũ eſſe perpetuũ neceſſe eſt.

ARGY. *At de tempore vniuerſi (præter vnum) conſentire uidentur. Omnes enim tempus inquiunt ingenitum eſſe. Atq; per hoc Democritus, impoſſibile eſſe demõſtrat omnia eſſe facta: tempus enim dicit non eſſe ortum. Plato vero ſolus ipſum ortum eſſe ait. Etenim una cum cœlo dicit ipſum ortum fuiſſe: cœlumque factum aſſerit eſſe.*

te. co. 5. At vero de tempore præter vnum concorditer intelligi videntur omnes. Ingenitum enim eſſe dicunt. Et propter hoc Democritus demonſtrat, impoſſibile omnia eſſe facta: impoſſibile enim eſt tempus factum eſſe. Plato autem tempus generat ſolus. ſimul enim cum cœlo factum eſſe, cœlum autem factum eſſe dicit.

Probat autem antecedens prædictæ conditionalis dupliciter. Primo quidem ſecũdum opiniones aliorum: & dicit, ꝙ omnes Philoſophi præter vnum, ideſt Platonem, concorditer videntur ſentire de tempore ꝙ ſit [ingenitum] ideſt, ꝙ non inceperit eſſe poſtquam prius non fuit. Vnde & Democritus probat impoſſibile eſſe quòd omnia ſint facta, quaſi de nouo inceperint: quia impoſſibile eſt ſic tempus eſſe factum, quòd de nouo inceperit. Sed ſolus Plato [generat tempus] ideſt dicit tempus de nouo factum. Dicit enim Plato, quòd tempus eſt ſimul factum cum Cœlo. ponebat autem cœlum eſſe factum, ideſt habere durationis principium, vt hic Ariſto. ei imponit ſecundum ꝙ eius verba ſuperficietenus ſonare videntur. Quamuis Platonici dicant Platonem ſic dixiſſe cœlum eſſe factum, inquantum habet principium actiuum ſui eſſe, non autem ita quòd habeat durationis principium. Sic igitur ſolus Plato intellexiſſe videtur, quòd tempus non poteſt eſſe ſine motu: quia non poſuit tempus eſſe ante motum cœli. Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi impoſſibile quidem eſt tempus eſſe, ac intelligere ſine nunc ipſo: nunc autem ipſum medium quoddam principij ſimul finiſue ſubiens rationem, principij quidem futuri, finis uero tranſacti: tempus ſit ſemper profecto neceſſe eſt. Vltimum nanq; temporis eius, quod ſumptum extremum eſt, in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil enim in tempore præter nunc ipſum accipi poteſt. Quare, cum ipſum nunc principium ſit, atq; finis, citra ipſum ac ultra, tempus ſit ſemper neceſſe, eſt. At ſi tempus ſemper eſſe neceſſe eſt, patet & motum neceſſario ſemper eſſe quippe cum tẽpus affectus ſit quidam ipſius motus, ut patuit.*

Te. co. 12. Si igitur impoſſibile eſt & eſſe & intelligere tempus ſine ipſo nunc: nũc autem eſt medium quoddam & principium & finem habẽs ſimul, principium autem futuri temporis, finem vero præteriti: neceſſe eſt ſemper eſſe tempus. vltimũ enim finiti accepti temporis, in aliquo ipſorum nunc erit. Nihil enim eſt accipere in tempore præter nunc. Quare, quoniam eſt finis & principium ipſum nũc, neceſſe eſt ipſius in vtraq; parte ſemper eſſe tempus. at vero, ſi tempus, manifeſtum eſt quia neceſſe eſt, & motum eſſe. ſi quidem tempus eſt paſſio quædam motus eſt.

Probat idem per rationem. quia impoſſibile eſt quòd dicatur aut intelligatur tempus eſſe abſq; ipſo nunc: ſicut impoſſibile eſt ꝙ ſit linea ſine puncto. Nũc autem eſt quoddã medium, habens de ſui ratione quod ſit ſimul & principiũ & finis. principium quidem futuri temporis, finis autẽ præteriti. ex quo apparet, ꝙ neceſſe eſt ſemp eſſe tẽpus. Quodcunque enim tempus accipiatur, eius extremũ eſt aliquod nũc ex vtraque parte. Et hoc patet per hoc, ꝙ nihil eſt accipere in actu de tempore niſi nunc: quia quod præteritum eſt iam abijt, quod autem futurum eſt, nondum eſt. Nũc autem, quod accipitur in extremo tẽporis, eſt principium & finis, vt dictum eſt ergo neceſſe eſt ꝙ ex vtraq; parte cuiuſcunq; temporis accepti, ſemper ſit tempus. alioquin primũ nunc non eſſet finis, & vltimum nunc non eſſet principiũ. Ex hoc autem, ꝙ tempus eſt ſempiternum, concludit, ꝙ neceſſe eſt motum ſemper eſſe. & rationem conſequentiæ aſſignat: quia tẽpus eſt quædam proprietas motus: eſt enim numerus eius, vt dictum eſt. Videtur autẽ ꝙ Ariſt. ratio non ſit efficax. Sic. n. ſe habet nunc ad tẽpus, ſicut punctum ad lineam, vt in Sexto habitum eſt: non eſt autẽ de ratione puncti, ꝙ ſit medium. ſed aliquod punctum eſt quod eſt tantum principium lineæ, aliquod autem, quod eſt tantum finis. accideret autẽ omne punctum eſſe principium & finẽ, inquantum eſt lineæ infinitę. Non ergo poſſet probari ꝙ linea ſit in finita ex hoc ꝙ omne punctum ſit principium & finis: ſed potius econuerſo ex hoc, ꝙ linea eſt infinita, probãdum eſſet, ꝙ omne punctum eſſet principium & finis. Sic ergo videtur, ꝙ omne nunc eſſe principium & finẽ, non ſic ſit verum, niſi ex eo ꝙ tempus ponitur ſempiternum. Videtur ergo Ariſt. in aſſumptione huius medij ſupponere ſempiternitatem temporis, quam debet probare. Auer. autẽ volens ſaluare Ariſto. rationem, dicit ꝙ nũc ſemper ſit principium & finis. Conuenit enim, inquantum tempus non eſt ſtãs ſicut linea, ſed fluens. quod manifeſtum eſt nihil ad propoſitum pertinere. Ex hoc enim ꝙ tempus eſt fluens & non ſtans, ſequitur ꝙ vnum nunc non poſſit bis ſumi, ſicut bis ſumitur vnum punctum. ſed fluxus tẽporis nihil facit ad hoc ꝙ ſit principium & finis ſimul. Eiuſdem enim rationis eſt inceptio & terminatio in omnibus continuis, ſiue ſit permanentia ſiue fluentia, vt ex Sexto patet. Et ideo aliter dicendum eſt ſecundum intentionem Ariſto. ꝙ hoc, ꝙ omne nũc ſit principium & finis, vult accipere ex eo quod primo ſuppoſuit, ſcilicet ꝙ prius & poſterius non ſit tẽpore non exiſtente: hoc. n. principio ſuppoſito ad nihil aliud vſus eſt. ſed ex hoc concluditur, ꝙ omne nũc ſit principiũ & finis. Detur. n. quòd aliquod nunc ſit principium alicuius temporis, manifeſtum eſt autẽ ex definitione principij, ꝙ principium tẽporis eſt ante quod nihil eius exiſtit: eſt ergo accipere aliquid ante vel prius q̃ ipſum nunc, quod ponitur principium temporis. prius autẽ non eſt ſine tẽpore: ergo nunc, quod ponitur principium temporis, eſt etiã tẽporis finis. Et eodem modo, ſi ponatur nunc eſſe finis tẽporis, ſequitur ꝙ ſit etiã principium: quia de ratione finis eſt ꝙ poſt ipſum nihil ſit eius. Poſterius autem non eſt ſine tempore: ſequitur ergo, quòd nunc, quod ponitur finis, ſit etiam principium temporis. Deinde cum dicit.

An rõ. Ariſt. ipſa æternitatẽ probãs ex Nunc in tẽpore accepto, quod ſit finis & principij, hĩc fidem huius aſtruat necne, cum nunc vnũ in tẽpore ſumere contingat, quod tñ principium ſit, vt in puncto lineæ videre licet Senſus Auctoris.

Impedimentũ.

Robur rõnis Ariſto.

Eadem autem erit ratio, & qua motum corrũpi non poſſe probabitur. Nam, vt ſi motus ortus eſſe dicatur, fit ut prima mutatione ſit aliqua prior, ſic hic fiet, vt vltima mutatione poſterior aliqua ſit, non enim moueri deſinet, & eſſe mobile ſimul, ceu comburi, & combuſtibile eſſe. Eſſe nanq; combuſtibile poteſt, & non comburi, nec item deſinet ſimul mutatiuum, & mouens eſſe. Et ipſum autem corruptibile, corruptum fore oportebit, cum corrumpitur, & poſt hoc rurſus id quod huius eſt corruptiuum. corruptio nanque mutatio quædam eſt. Quod ſi hæc fieri non poſſunt, patet motum perpetuum eſſe. ARGY.

Eadem autẽ ratio eſt, & de eo, quod incorruptibilis ſit motus, ſicut. n. de fieri motum, accidit priorem quandam eſſe mutationẽ prima, ſic hic poſterior eſt poſteriori. non enim ſimul quieſcit te. co. 13.

quod

quod mouetur: & quod mobile eſt, & quod cōburitur, & quod combuſtibile. Contingit enim combuſtibile eſſe quod non cōburitur, neq; motum et mouens. Et corruptibile igitur indigebit corrumpi, cum corrumpatur, & huiuſmodi corruptiuum iterum poſterius. corruptio enim mutatio quædam eſt. Si igitur hoc impoſſibile, manifeſtum eſt quòd eſt perpetuus motus.

Oſtendit ꝙ motus ſemper ſit futurus. Et oſtendit hoc ex parte motus: quia ratio ſupra ex parte motus accepta, non concludebat niſi, quòd motus nunquam incipiat: ratio vero ſumpta ex parte temporis, concludebat vtrunque, & quòd nunquam inceperit, & quod nunquam deficiat. Dicit ergo, quòd eadem ratione poteſt probari quòd motus ſit incorruptibilis, ideſt quòd nunquam deficiat, per quam probatur ꝙ motus nunquam incepit. Sicut enim ex hoc, quod eſt motum incipere, ſequitur quod ſit quædam mutatio prior mutatione quæ ponitur prima, ſic, ſi ponatur quòd motus quandoque deficiat, ſequitur, quòd ſit aliqua mutatio poſterior ea, quæ ponitur poſtrema. Et quomodo hoc ſequatur, manifeſtat abbreuiando quod ſupra diffuſius dixerat circa inceptionem motus. poſuerat enim quòd, ſi motus incepit, aut mobilia aut mouentia inceperunt, aut ſemper fuerunt. Et ſimilis diuiſio poſſet hic fieri, quia ſi motus deficiat, aut mobilia & mouentia remanebunt, aut non. ſed, quia ſimiliter oſtenderat, quòd idem ſequitur ſecundum vtrunque, ideo hic non vtitur niſi altera via, ſcilicet quòd ponatur ſic motus deficere, ꝙ mobilia & mouentia deficiant. Hoc ergo ſuppoſito, dicit quòd non ſimul quieſcit, ideſt deficit motus in actu, & ipſum mobile. ſed ſicut prior eſt generatio mobilis quàm motus eius, ita poſterior eſt corruptio mobilis, ꝗ̄ ceſſatio motus. Quod ſic patet. quia contingit ꝙ remaneat aliquid cōbuſtibile, poſtquam deſinit comburi. Et ſicut dictū eſt de mobili, ita dicendum eſt de motiuo: quia non ſimul deſinit eſſe mouens in actu, & eſſe motiuum in potentia. Sic igitur patet, ꝙ, ſi etiam ipſum mobile corrumpitur poſt ceſſationem motus, neceſſarium erit eſſe quandam corruptionem ipſius mobilis. Et iterum, quia omnia mouentia & mota deſinunt, neceſſarium erit poſterius, ꝙ etiam ipſum corruptiuū corrumpatur. Cum ergo corruptio ſit mutatio quædam, ſequetur ꝙ poſt vltimā mutationem ſint aliquæ mutationes. cum ergo hoc ſit impoſſibile, ſequitur ꝙ motus in perpetuū duret. Hæ igitur rationes ſunt, ex quibus Ariſ. probare intendit motum ſemper fuiſſe, & nunquam deficere. Quod quidem quantum ad vnam partē fidei noſtræ repugnat, ſcilicet ꝙ ponat motus ſemper fuiſſe. Nihil. n. ſecundum fidem noſtrā ponit ſemper fuiſſe, niſi, ſolus Deus, qui eſt omnino immobilis, niſi forte, quis ipſum diuinum intelligere velit nominare motū, quod æquiuoce intelligeretur. non enim de tali motu Ariſt. hic intelligit, ſed de motu proprie dicto. Quantum vero ad aliam partem non omnino eſt contrariū fidei: quia, vt ſupra dictum eſt, non agit Ariſ. de motu cœli, ſed vniuerſaliter de motu. ponimus aūt ſecundum fidem noſtram ſubſtantiam Mundi ſic quādoq; incepiſſe, ꝙ tamen nunquam deſinat eſſe. ponimus etiam ꝙ aliqui motus ſemper erūt, præſertim in hominibus, qui ſemper remanebunt incorruptibilē vitam agentes vel miſeram, vel beatam. Quidam vero fruſtra conantes Ariſt. oſtendere nō contra fidem locutum eſſe, dixerunt ꝙ Ariſt. non intendit hic probare quaſi verum, ꝙ motus ſit perpetuus: ſed inducere rationem ad vtranque partem quaſi ad rem dubiam, quod ex ipſo modo procedendi friuolū apparet. Et præterea perpetuitate tpis & motus quaſi principio vtitur ad ꝓbandū primū principiū eſſe, et in hoc Octauo, & Vndecimo Meta. vnde manifeſtum eſt, ꝙ ſupponit hoc tanquam probatum. Sed, ſiquis recte rationes hic poſitas cōſyderet, huiuſmodi rationibus veritas fidei efficaciter impugnari non poteſt. Sunt enim huiuſmodi rationes efficaces ad probādum, quòd motus nō inceperit per

Quo nō modo ſententia de Mūdi æternitate, fidei principijs repugnet.

A viā naturæ, ſicut ab aliquibus ponebatur: ſed ꝙ non inceperit quaſi rebus de nouo productis a primo rerū principio, vt fides noſtra ponit, hoc ijs rationibus probari non poteſt. quod patet per ſingulas illationes hic poſitas cōſyderanti. Cum enim quærit ſi motus non fuit vtrum mouentia & mobilia ſemper fuerunt vel non, Reſpondendum eſt, ꝙ primum mouens ſemper fuit: omnia vero alia, ſiue ſint mouētia, ſiue mobilia non ſemper fuerunt, ſed inceperunt eſſe a cauſa vniuerſali totius eſſe. Oſtenſum eſt autem ſupra, ꝙ productio totius eſſe a cauſa prima eſſendi, non eſt motus, ſiue ponatur ꝙ hęc rerum emanatio ſit ab æterno, ſiue non. Sic ergo non ſequitur, ꝙ ante primam mutationem ſit aliqua mutatio. ſequeretur autem ſi mouentia & mobilia eſſent de nouo producta in eſſe ab aliquo agente particulari quod ageret aliquo ſubiecto præſuppoſito, quod transmutaretur de non eſſe, ſiue de priuatione ad formam. de hoc. n. modo incipiendi procedit ratio Ariſto. Sed quia ponimus ſaltem primum motorem ſemper fuiſſe, Reſponden-

B dum reſtat ſequēti eius deductioni: qua cōcludit ꝙ, ſi præexiſtentibus mouentibus & mobilibus, incipiat de nouo eſſe motus, oportet ꝙ mouentia vel mobilia prius non eſſent in hac diſpōne, in qua ſunt, dum eſt motus. & ſic oportet ꝙ primam mutationem præcedat aliqua mutatio. Et ſi quidem de ipſo motu loquamur, facilis eſt reſponſio. non enim mobilia prius erant in hac diſpoſitione, in qua nunc ſunt: quia prius non erant, vnde moueri non poterant. ſed ſicut dictum eſt, ipſum eſſe non acquiſiuerunt per mutationem vel motum, ſed per emanationē a primo rerum principio. & ſic non ſequitur, ꝙ ante primam mutationem ſit aliqua mutatio. Sed vlterius remanet quæſtio de prima rerum productione. Si. n. primum principiū, quod eſt Deus, non aliter ſe habet nunc ꝗ̄ prius, non magis nūc res producit ꝗ̄ prius. ſi vero aliter ſe habet, ſaltem mutatio, quæ eſt ex parte eius, erit prior mutatione, quæ ponitur prima. Et quidem ſi eſſet agens per naturā tantum, & nō per volūtatem & intellectū, ex neceſſitate concluderet ratio. ſed, quia

C agit per voluntatem, pōt, per voluntatem æternā producere effectum non æternū, ſicut intellectu æterno poteſt intelligere rem non æternā. res enim intellecta eſt quodā modo principium actionis in agentibus per voluntatem, ſicut forma naturalis in agentibus per naturā. Sed adhuc magis inſtat. Nō enim videmus ꝙ volūtas poſtponat facere quod vult, niſi propter hoc ꝙ aliquid expectatur in futurū, quod nondū eſt in præſenti. ſicut ſi volo facere ignē non nunc ſed poſtea, expectatur in futurū frigus, cuius cauſa facio ignē: vel ad minus expectatur præſentia tpis. quod autem tēpus ſuccedat poſt tempus, hoc non eſt abſq; motu. non ergo poteſt eſſe, ꝙ voluntas, etiam ſi ponatur immutabilis, poſtponat facere id quod vult, niſi aliquo motu interueniente. Et ſic non poteſt eſſe ꝙ noua productio rerum proueniat a voluntate æterna, niſi mediātibus motibus ſuccedentibus ſibi in infinitum. Latet autem ſic obijciētes, ꝙ hęc obiectio procedit de agente in tpe: quod, ſcilicet agit tpe præſuppoſito: in huiuſmodi enim actione, quæ fit in tempore, oportet cōſyderare aliquam determinatam habitudinē ad hoc

D tempus, vel ad aliquid eorū, quæ ſunt in hoc tēpore, vt ſiat magis in hoc tempore ꝗ̄ in alio. Sed hæc ratio locū nō habet in agente vniuerſali, quod & ipſum tempus ſimul cum cæteris producit. cum enim dicimus res non ſemper fuiſſe a Deo productas, non intelligimus, ꝙ infinitū tempus præceſſerit, in quo Deus, ab agendo ceſſauerit, & poſt modum tempore determinato agere ceperit: ſed ꝙ Deus tēpus & res ſimul in eſſe produxerit, poſtquam nō fuerat. Et ſic nō reſtat in diuina voluntate conſyderandū, ꝙ voluerit facere res non tūc ſed poſtea, quaſi tempore iam exiſtente: ſed conſyderandum ſolum eſt hoc, ꝙ voluit ꝙ res, & tempus durationis earum inceperit eſſe poſtquam non fuerunt. Si autē quæratur, quare hoc voluit. ſine dubio dicendum, ꝙ propter ſeipſum. Sicut enim propter ſeipſum res fecit, vt in eis ſuæ bonitatis ſimilitudo manifeſtaretur, ita voluit eas non ſemper eſſe, vt ſua ſufficientia manifeſtaretur in hoc ꝙ omnibus alijs non exiſtentibus, ipſe in ſeipſo omnem ſufficiē-

Cur Deus voluit. Mūdum non ſemper eſſe.

ſiam beatitudinis habuit, & virtutis ad rerum productionem. Et hoc quidem dici poteſt quantum humana ratio capere poteſt de diuinis: ſaluo tamen ſecreto diuinæ ſapientiæ, quod a nobis cōprehendi nō poteſt. Quia igitur huius rationis ſolutio procedit ſupponendo ꝙ tempus non fuerit ſemper, reſtat ſoluere rationem, per quam oſtendi videtur, tempus ſemper fuiſſe. & ideo forte Ariſt. poſt rationem de motu poſuit rationem de tempore: quia cōſyderauit ꝙ præmiſſa ratio de motu efficaciam non haberet, niſi poneretur tempus æternum. Quod ergo ponit, ꝙ quandocunque eſt tempus, neceſſe eſt ponere aliquod nunc eſſe, indubitanter concedendum eſt. omne autem Nunc, eſſe principium et finem temporis concedi non oportet, niſi ponatur etiam motum ſemper eſſe: vt, ſ. ſic ꝙ quodlibet indiuiſibile in motu acceptum, quod momentum dicitur, ſit principium & finis motus. ſic enim habet ſe nunc ad momentum, ſicut tēpus ad motum. Si ergo ponimus motum non ſemper fuiſſe, ſed eſt accipere aliquod primum indiuiſibile in motu, ante quod nihil fuit motus: erit etiā accipere aliquod nunc in tempore, ante quod non fuit aliquod tempus. iam autē oſtendimus exponendo literam, ꝙ id quod Auer. dicit ad hanc rationem confirmandam, efficaciam non habet. Sed nec illud quod Ariſt. ad hoc ponit, ſcilicet ꝙ prius et poſterius non ſunt ſine tempore, efficax eſſe poteſt. Cum enim dicimus ꝙ principium temporis eſt, ante quod nihil eius eſt: non propter hoc oportet ꝙ ipſum nunc, quod eſt principium temporis, præcedat tempus: quod ſignificatur cū dicitur, ante. ſicut, ſi in magnitudine dicam, ꝙ principiū magnitudinis eſt, extra quod nihil eſt eius, non oportet ꝙ illud extra quod ſignificet aliquem locum in rerum natura exiſtentem, ſed imaginabilem tantum: alioquin eſſet ponere locum extra cœlum cuius eſt magnitudo finita, habens principium & finē. Similiter etiam & primū nunc, quod eſt principium temporis, non præcedit tempus in rerum natura exiſtens: ſed ſecundum imaginationem noſtram tātum. Et hoc tempus deſignatur cum dicitur, ꝙ primum nunc eſt principium temporis, ante quod nihil eſt temporis. Vel poteſt dici, ꝙ, cum dicitur principium temporis eſt, ante quod nihil eſt temporis, ly ante, non remanet affirmatum, ſed negatur. & ſic non oportet ponere tēpus ante principium temporis. In ĳs enim, quæ ſunt in tempore, accidit ꝙ in eorum principio tempus aliquod præexiſtat. Sicut cū dicitur, ꝙ principium iuuentutis eſt, ante quod nihil eſt de iuuentute: poteſt intelligi ante etiā affirmatiue, quia iuuentus tempore menſuratur: tempus autem non menſuratur tempore: vnde eius principio tempus non præexiſtit: & ſic ly ante quod ponitur in definitione principĳ temporis, & non oportet ꝙ remaneat affirmatū, ſed negatum. Eſt autē ante tempus aliqua duratio, ſcilicet, æternitas Dei, quæ nō habet extenſionem, aut prius et poſterius, ſicut tempus, ſed eſt tota ſimul: et nō eſt eiuſdem rationis cum tempore, ſicut nec magnitudo diuina cum magnitudine corporali. Sicut, ergo cum dicimus extra mundum non eſſe niſi Deum, non ponimus aliquam dimenſionem extra mundum: ita cum dicimus, ante mundum nihil fuiſſe, non ponimus aliquam ſucceſſiuam durationem ante mundum.

LECTIO III.

Diſputat contra Anaxago. & Empedo. negantes motus æternitatem.

ARGV. *Et non aliquando eſſe, aliquando non eſſe. etenim ita dicere, potius ſimile eſt figmento.*

SEd non aliquando quidem erat, aliquando autem non. & nanque aſſimilatur ſic dicere, figmento magis.

Poſtq̄ Philoſophus poſuit rationes ad oſtendēdum motum ſemper eſſe, hic ponit rationes contra Anaxag. & Empe. qui cōtrarium ponebant. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationem contra eorum poſitionem, ſecundo contra
Te.14. rationem, quam ſupponebant. ibi [Similiter autem et dicere, &c.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum oſtēſum ſit ꝙ motus ſemper eſt, non erit dicendum, ꝙ aliquando ſit motus, & aliquando non, ſicut dixerunt Empe. & Anax. ſic enim dicere, ſicut ipſi poſuerunt, aſſimilatur cuidam figmento, quia ſcilicet abſq; ratione hoc ponebant. Omne enim, quod ponitur abſq; ratione vel authoritate diuina fictitium eſſe videtur. Authoritas autem diuina præualet etiam rationi humanæ, multo magis, quàm authoritas alicuius Philoſophi præualeret alicui debili rationi, quam aliquis puer induceret. Non ergo aſſimilantur figmento, quæ per fidē tenentur, licet abſq; ratione credantur. credimus enim diuinæ authoritati miraculis approbatæ, ideſt illis operibus, quæ ſolus Deus facere poteſt. Secundo ibi.

Vt expoſuit Alexan.

Oē quod abſque ratione, aut diuina authoritate aſſeritur, fictitium eſſe videtur.

ARGV. *Et item dicere ſic eſſe aptum, atq; hoc oportere principium eſſe putare. Quod quidem Empedo. dixiſſe uidetur, rebus (inquàm) competere neceſſario, ut nunc concordia, nunc diſcordia uincat, ac eas moueat, in medio uero tempore quieſcant. Fortaſſe etiam et hi qui principium unum faciunt, ut Anaxagoras, hoc dixerunt modo.*

F

Similiter autem & dicere, quia aptum natum ſic eſt. & hoc oportet opinari eſſe principium. Et hoc videtur vtiq; Emped. dicere, ꝙ tenere & mouere in parte amicitiam & diſcordiam ineſt rebus ex neceſſitate, quieſcere autem inter tempus. Fortaſſis autem & vnum principium facientes, ſicut Anaxagoras, ſic vtiq; dicerent. Te. co. 14. Te. co. 15.

Obĳcit contra rationem, cui innitebantur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit iſtam rationem eſſe inconuenientē, ſecundo oſtendit, ꝙ inconuenientior erat ſm poſitionem Anax. q̄ ſm poſitionem Emp. ibi [At vero nihil inordinatum, &c.] Tertio oſtendit, quòd nec ſecundum opinionem Empedo. cōuenienter ſe habet. ibi [Sed & oportet hoc dicētem.] Dicit ergo primo, quòd ſimiliter etiā hoc videtur eſſe fictitium, quòd aliquis ponens motū q̄nq; eſſe, et q̄nq; nō eſſe, dicat hoc pro ratione, quòd hoc ideo eſt, quia natū eſt ſic eſſe. & hoc oportet accipere tanq̄ principium ſicut Empe. videtur dicere, quòd hoc, quod res in parte tēporis teneant amicitiā, & in parte temporis teneāt diſcordiā, & moueant, & quòd in medio tēpore quieſcant, ineſt rebus ex neceſſitate ſicut ſi aliquis diceret, quare calidū calefacit, quia ſic neceſſe eſt eſſe: et hoc accipiatur quaſi principium, quòd calidum calefaciat. Similiter accipiebat Empe. quaſi principium, quòd neceſſe eſt ſic eſſe, quandoq; res moueri per amicitiam, quandoque per diſcordiam, & quandoq; quieſcere. Et forte etiam eodem modo diceret Anaxago. et alĳ ponentes vnum principium actiuum. quia oportet hoc accipere quaſi principium, quòd motus inceperit poſtquam in infinito tempore non fuit. Secundo ibi. Secūda 15. Tertia.

G

ARGV. *At uero nihil eorum, quæ natura, ſecundumq; naturā fiunt ordine uacat. Natura nāq; uniuerſis eſt ordinis cauſa: at infinitum nullam rationem habet ad infinitum. Omnis uero ordo ratio eſt. Infinito autem quieſcere tēpore, deinde aliquando moueri, huiusq; differentiam nullam, cur nunc magis quàm prius, nec ullum ordinem eſſe, non eſt profecto ipſius opus naturæ. Nam id quod natura fit, aut ſimpliciter ſeſe habet: (ut ignis ſurſum natura fertur, & non interdum ſurſum, interdum non ſurſum:) aut rationem habet, ſi nō ſimpliciter ſe habet eodemq; modo. Quocirca præſtabilius eſt rem ita ſeſe habere, ut Empedocles, & ſiquis alius ita dixit: interdum (inquā) quieſcere, interdum moueri. talem enim ordinē quendam habere uidetur.*

H

At vero nihil inordinatum, eorum quæ natura & ſm naturam ſunt. natura. n. oībus cauſa ordinationis eſt. Infinitum autem ad infinitum nullam rationem habet, ordinatio autem omnis ratio eſt. Infinito autem tempore quieſcere, poſtea

ſtea motum eſſe aliq̄n : huius autem neq; vnam dr̄iam eſſe, quare nunc magis q̄ prius, neq; iterum aliquam ordinationem habere, non iā naturæ eſt opus. Aut.n.ſimpliciter ſe habet quod eſt naturæ, & non aliq̄n quidem ſic, aliquando vero aliter: (vt ignis natura ſurſum fertur, & nō aliquando quidem ſic, aliquando vero non,) aut rationem habet, quod non eſt ſimpliciter. Quare dignius eſt, ſicut Emped. & ſiquis aliter dixit ſic habere, in parte quieſcere oē, et moueri iterū. ordinationem.n. iam habet quandam hmōi.

Oſtendit ꝙ hac rōne inconuenientius vtebatur Anax. q̄ Emped. Manifeſtum eſt.n. ꝙ, cum ponitur aliquid eſſe quaſi principium, oportet accipere, ꝙ hoc ſit ſm rei naturā, hoc eſt vt natura rei ſit talis, ꝙ hoc ei conueniat. Sic.n. accipimus quaſi pricipiū, ꝙ oē totū maius eſt ſua parte, quia **B** hoc eſt de rōne & natura totius, quod excedit partis quantitatē. vnde Emped. dicebat [Sic aptum natum eſt eſſe.] dans intelligere, ꝙ hoc eſt accipiendū quaſi principium. Et ſiſt Anax. diceret, licet non exprimeret. Sed manifeſtum eſt, ꝙ nulla res naturalis nec aliquid eorum, quæ naturaliter rebus conueniunt, pōt eſſe abſq; ordine, quia natura eſt cauſa ordinationis. Videmus.n. naturam in ſuis operibus ordinare de vno in aliud procedere, quod ergo nō habet aliquē ordinē, non eſt ſm naturā, nec pōt accipi vt principiū. ſed duo infinita non hñt ordinē adinuicē, q̄a infiniti ad infinitū nulla eſt proportio: oīs aūt ordo proportio quædam eſt. Sic ergo patet, ꝙ quieſcere res tp̄e infinito, et poſtea incipere moueri ꝑ infinitū tp̄s, ſine hoc ꝙ ſit aliqua dr̄ia inter hoc tempus & illud, quare nunc magis q̄ prius motus fiat, neq; iterum aſsignare aliquam aliam ordinationē inter aliqua duo, quorū vno deficiente, alterum incipiat & fiat motus, vt Anax. ponebat, hoc non eſt opus naturæ, quia quicquid eſt natura, aut ſemꝑ [ſimpliciter].i. eodē modo ſe ha- **C** bet, & non aliquando ſic, aliq̄n autem aliter, ſicut ignis ſemper ſurſum fertur. Aut aliqua rō eſt, quare non ſemper eſt eodem mō, ſicut non ſemper aīalia creſcunt, ſed q̄nq; diminuuntur. & hoc habet aliquam rationē. Sic ergo non vidētur ſm naturam procedere, ꝙ infinito tempore res quieuerint, & poſtmodū moueri inceperint, vt Anax. poſuit. Vnde melius eſt, ꝙ dicatur ſicut Emp. dixit, vel quicunq; alius ſimiliter opinatus eſt, ꝙ totum vniuerſum in quadam parte tp̄is quieſcit, & iterū mouetur in alia parte tp̄is, quia iā hoc pōt hr̄e aliquam ordinationē: finiti.n. ad finitū poteſt eſſe proportio. Eſt autē conſyderandū, ꝙ ſola fidei noſtræ non eſt ſimilis poſitioni. Anaxa. Non enim ponimus ante mundum infinita ſpatia temporis, cuius ſit neceſſe accipere proportionem ad tempus ſequens. ſed antequam mundus inciperet ſola Dei ſimplex æternitas fuit, ſicut dictum eſt, quæ eſt omnino extra genus temporis. Tertio ibi.

Natura, oīū nis cā ēt ſit, inordinata in natura alia eſſe videntur.

Nota.

ARGY. *Verum & eum, qui ita dicit, non ſolum id dicere, ſed* **D** *ipſius cauſam etiam afferre, et non ponere neq; cenſere ullam ſine ratione ſententiam. ſed aut inductionem, aut demonſtrationem afferre oportet. Ipſa enim, quæ ſunt ſuppoſita, non ſanæ cauſæ ſunt. Neq; hoc erat concordiæ vel diſcordiæ eſſe: ſed illius quidem congregare, huius diſgregare officium eſt. Quod ſi inſuper aſsignauerit: ipſum interdum dicendum eſt, et in quibus ſic ſit, ceu eſſe apud nos aliquid quod congregat homines (amicitiam inquam) & eſſe etiam aliquid, quod inimicos ſeiungit (inimicitiam inquam) Hæc enim & in ipſo toto eſſe ſupponit. in quibuſdam enim ſic eſſe videtur. Per æqualia vero ita fieri tempora, alicuius indiget rationis.*

Sed & oportet hoc dicentem non affirmare ſolum, ſed cauſam ipſius dicere, & non appone **A** re nihil, neque velle dignitatem irrationabile: ſed aut inductionem, aut demōſtrationem afferre. hæc enim non cauſæ poſitæ ſunt. Neque in hoc erat amicitiæ vel inimicitiæ eſſe, ſed huius quidem congregare, illius vero diſgregare. Si vero determinetur quod eſt in parte, dicendum eſt in quibus ſic ſunt: ſicut quia eſt aliquid quod congregat homines amicitia, & fugiunt inimici abinuicem. Hoc enim ſupponitur, & in toto eſſe: videtur enim in quibuſdam eſſe, ſic. ꝙ aūt & ſm æqualia tempora, indiget aliqua ratione.

Oſtendit ꝙ nec etiam Empe. conuenit prædicta ratio. Et primo oſtendit propoſitum, ſecundo excludit quandam falſam exiſtimationē. ibi [Omnino enim exiſtimare, &c.] Dicit ergo primo, ꝙ etiam qui hoc dicit, ꝙ Empe. dixit, nō **B** oportet ꝙ ſolum affirmet quod dicit, ſed etiā quod aſsignet cauſam ſui dicti, et ꝙ nihil ex ſe apponat, vltra id, quod cauſa aſsignata requirit, neque etiam aliquid velit accipere vt dignitatem, i. vt principium abſq; ratione. Sed oportet, ꝙ adducat ad manifeſtationem eius quod accepit quaſi principium, aut inductionem, ſicut in principiis naturalibus, quæ ex ſenſibilium experimento accipiuntur: aut demonſtrationem, ſicut in principiis, quę per principia priora demonſtrantur. Sed hoc Empedo. non ſeruat. Eſto enim ꝙ ipſe ponat amicitiam & litem eſſe cauſas, tamen non eſt de ratione amicitiæ vel inimicitiæ, ꝙ vnum eorum poſt alterū moueat. Non eſt enim de ratione amicitiæ, ꝙ in inimicitiam conuertatur, nec econuerſo, ſed de ratione amicitiæ eſt, ꝙ congreget, de ratione vero inimicitię eſt, ꝙ diſgreget. Sed, ſi vlterius determinetur, ꝙ in quadam parte temporis hæc congreget, & iterum in quadā parte temporis, illa diſgreget, eſt vlterius manifeſtandum in aliquibus particularibus, in quibus hoc contingat. Sicut, ꝙ amicitia congre- **C** get, & inimicitia diſgreget, manifeſtatur in hominibus. quia amicitia homines adunantur adinuicem, inimicitia vero fugiunt ab inuicem. & ideo hoc ab Emp. ſupponitur eſſe in toto vniuerſo, quia videtur eſſe in aliquibus ſic. Sed ꝙ ſm æqualia tempora moueant ſucceſsiue amicitia & inimicitia, hoc indiget aliqua ratione manifeſtante: non enim videtur hoc in hominibus contingere. Secundo ibi.

Infra.

Omnino autem hoc principium ſufficiens eſſe putare: ARGY. *ſemper (inquam) eſſe ſic, aut fieri, non recte ſeſe habet, ad quod Democritus cauſas naturales reducit, ſic inquiens, & prius fiebat, ipſius autem ſemper non quærere principium cenſet. In quibuſdam hoc recte dicens, in omnibus autem non recte. Etenim triangulus ſuos angulos duobus rectis ſemper æquales habet. Attamen æternitatis huius eſt alia cauſa. Principiorum tamen, quæ quidem ſunt per-* **D** *petua, non eſt alia cauſa. Tot igitur a nobis ſint dicta, quibus iam patet nullum unquam fuiſſe, vel fore tempus, quando non erat, aut non erit motus.*

Omnino enim exiſtimare principium hoc eſſe ſufficiens, quod ſemꝑ aut eſt ſic, aut fit, non recte ſe habet opinari. In quo Democritus reducit de natura cauſas ꝙ ſic, & quod prius factū eſt: ipſius aūt ſemper noluit principiū quęrere, in quibuſdam dicens recte, quod autē in omnibus, nō recte. Etenim triangulus ſemper habet duobus rectis ęquales angulos: ſed tamē eſt perpetuitatis huiuſmodi altera cauſa. Principiorum igitur nō eſt altera cauſa, ſed perpetua ſunt. Quòd quidem igitur nullum tempus erit, neq; erat quando motus non erit, ſiue nō erat, tanta dicta ſunt.

Idem in 5. lib. de Ge. Aīalium.

Excludit quandam falſam exiſtimationem. Poſſet.n. aliquis credere, quòd quicquid ſemper eſt non habet cauſam, propter hoc ꝙ videmus ea, quæ apud nos cauſantur, de nouo incipere: et ideo videbatur aliquibus, ꝙ qñ reducebatur aliqua quæſtio in aliquid quod eſt ſemp, nõ oporteret vlterius cauſam, ſeu rationem quęrere. Sic ergo poſſet Empedo. dicere, ꝙ amicitia & lis ſemper ſm æqualia tempora mouerunt: et ideo non eſt quærenda huius alia ratio. Hoc ergo Ariſto. remouet dicens, ꝙ non rectè ſe habet opinari, ꝙ aliquid exiſtimetur eſſe principium, propter hoc ꝙ ſemper aut ſic eſt, aut ſic fit. Ad hoc enim Democritus reducebat omnes cauſas naturales, aſsignãs principium ĳs, quæ de nouo fiũt: ſed eius quod eſt ſemper nolebat aliquod principium quęrere. Quod quidem in aliquibus rectè dicitur, ſed non in omnibus. Manifeſtum eſt enim ꝙ triangulus ſemper habet tres angulos æquales duobus rectis. Sed tamen huiuſmodi perpetuæ paſsionis eſt altera cauſa. Sed aliqua perpetua ſunt ſicut principia, quorum non eſt alia cauſa. Eſt autem valde notandum quod hic dicitur, quia vt in Secundo Meta. habetur, eadem eſt diſpoſitio rerum in eſſe, & in ueritate. ſicut igitur aliqua ſunt ſemper vera, & tamen habent cauſam ſuæ veritatis. nam Ariſtoteles intellexit, ꝙ eſſent aliqua ſemper entia, ſcilicet corpora cœleſtia et ſubſtantiæ ſeparatæ: & tamen haberent cauſam ſui eſſe. ex quo patet, ꝙ quamuis Ariſto. poneret mundum æternum, non tamen credidit, ꝙ Deus non ſit cauſa eſſendi ipſi mundo: ſed cauſa motus eius tantum, vt quidam dixerunt. Vltimo autem concludit principale propoſitum epilogando. & dicit tanta dicta eſſe de hoc, ꝙ nullum tempus erit in futuro, neq; erat in præterito, in quo aliquis motus non ſit.

Non inconueniens aliquod æternum habere cauſam.

LECTIO IIII.

Tõum rationum ſolutiones, quæ apparenter concludunt motum quandoq; incœpiſſe, efferuntur.

ARGY. *Ea uero, quæ ſunt hiſce contraria, non eſt difficile ſoluere. Nam ex hiſce uidebitur poſſe maxime motum eſſe ortum, & antea nunquam fuiſſe. Primo, quia nulla mutatio perpetua eſt, omnis nanq; mutatio ſuapte natura è quopiam ad quippiam eſt. Quare mutationis omnis fines ſint ea contraria, inter quæ fit, & nihil in infinitum moueatur, neceſſe eſt.*

Te.cõ.16. CONtraria autem his non difficile eſt ſoluere. Videbitur autem ex huiuſmodi conſyderantibus contingere maxime motus eſſe aliquãdo, cum non eſſet omnino. Primum quidẽ, quia neque una perpetua mutatio eſt. mutatio enim omnis apta nata eſt ex quodam in quiddam. Quare, neceſſe eſt omnis mutationis terminum eſſe, contraria in quibus fit: in infinitum autem moueri nullum.

Poſtq̃ Philoſophus poſuit rationes ad probandum motum ſemper eſſe, hic incipit ſoluere ea, quæ in contrarium obĳci poſſunt. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationes, Secũdo ſoluit eas. ibi [Horum autem primum.] Circa primum ponit tres rationes præmittens ſuam intentionẽ: & dicit, ꝙ ea, quæ in contrarium obĳci poſſunt, non eſt difficile ſoluere. Ex tribus enim rationibus videtur maxime ſequi, ꝙ motus aliqñ incipiat eſſe cum prius omnino non fuerit. quarum Prima eſt, qua ſupra probauit in Sexto ꝙ nulla mutatio eſt infinita. eadem enim ratione probari poteſt, quòd nulla mutatio ſit perpetua. Nulla enim mutatio terminata eſt ꝑpetua, ſicut nec infinita: ſed omnis mutatio eſt terminata. omnis enim mutatio naturaliter eſt ex quodam in quiddam, et iſta duo ſunt cõtraria: vnde neceſſe eſt, ꝙ terminus cuiuslibet mutationis ſint ipſa cõtraria, in quibus fit tranſmutatio. Sed, quia non in omni motu locali manifeſta eſt contrarietas terminorum, ſubiungit quod eſt cõmune omni motui, ꝙ nihil mouetur in infinitum, quia nihil mouetur ad id, ad quod pertingere non poteſt, vt in Sexto dictum eſt. Sic ergo patet, ꝙ nulla mutatio eſt perpetua. Videtur etiam poſsibile dari tempus, in quo nulla mutatio ſit. Et hæc prima ratio accepta eſt ex parte motus. Secunda ratio accipitur ex parte mobilis, quam ponit ibi

Te.18.

ARGY. *Deinde uidemus id poſſe moueri, quod neq; mouetur, neq; motum in ſe ullum habet. Quod intueri licet in expertibus animæ, quorum neq; pars ulla, neq; totum mouetur. Sed quieſcentia aliquando mouentur. at oportebat aut ſemper, aut nunquam moueri, ſi non oritur primo motus, ſed ſemper erat.*

Te.17. Amplius uidemus, qm̃ poſſibile eſt moueri, quod neq; mouetur, neq; habens in ſeipſo, neq; unum motum. ut in inanimatis, quorum neq; pars ulla, neque totum mouetur, ſed quieſcens mouetur quandoque. Conuenit autem aut ſemper moueri aut nequaquam, ſi quidem non fit cum non ſit exiſtens.

Secũda ra. Quæ talis eſt. Si motus non poteſt fieri de nouo, cum prius non eſſet, videtur eſſe cõueniens dicere de vnoquoq;, quòd vel ſemp mouetur, vel nequaquàm moueatur. quia ſi in vno mobili poteſt quandoque motus eſſe, & quandoq; non eſſe, pari ratione in toto vniuerſo: ſed videmus: quòd poſsibile eſt aliquid moueri, quod prius non mouebatur ſecundum totum, neque aliquem motum in ſeipſo habebat ſecundum aliquam ſui partem. ſicut apparet in rebus inanimatis, in quibus aliquod mobile quandoque moueri incipit, cum antea nulla pars eius moueretur, neq; ipſum totum, ſed omnino quieſcere: relinquitur ergo, quòd in toto vniuerſo poteſt eſſe motus cum prius non fuerit. Sed, quia in rebus inanimatis, licet appareat motus in aliquo de nouo incipere, nullo motu præexiſtente in illo eodem, apparet tamen motus præexiſtens in aliquo exteriori, a quo mouetur: ideo tertiam rationem ponit ex parte animalium, quæ non mouentur ab extrinſeco, ſed a ſeipſis. Et hoc ibi.

ARGY. *Multo autem magis hoc in ipſis animantibus patet. nullus enim interdum in nobis eſt motus, ſed quieſcimus: & tamen aliquando mouemur, & fit in nobis a nobiſipſis principium motus, etiam ſi nihil prorſus extrinſecus mouerit. Hoc enim expertibus animæ fieri ſimiliter nõ uidemus, ſed ſemper aliquid aliud eorũ, quæ ſunt extra ipſa nimirum mouet. animal autẽ ipſum dicimus ſe ipſum mouere. Quare, ſi aliquando omnino quieſcat, fiet in ipſo ſanè immobili motus a ſeipſo, & non ab ullo externo. Quod ſi id in animali fieri poteſt, quid prohibet ut in uniuerſo etiam idem fiat? Nam, ſi in paruo fit mundo, et in magno etiam fiet, & ſi in iſto, & in infinito etiam fiet: ſi modo fieri poſſit, ut infinitum totum moueatur, atque quieſcat.*

Multo autem magis huiuſmodi eſſe in animatis manifeſtum eſt. Neq; unus quidem in nobis, cùm ſit motus aliquando, ſed quieſcentes, tamen mouemur aliquando, & ſi nihil extra moueat. Hoc enim in inanimatis eſſe non uidemus ſimiliter, ſed ſemper mouet ipſa aliquid exteriorum alterum. Animal autem dicimus, ipſum ſe mouere. Quare, ſi quieſcit aliquando penitus, in immobili motus utiq; fiet ex ipſo, & non ab extra. Si autem in animali hoc poſsibile fieri, quid prohibet idem accidere & ſecundum omne? ſi nanq; in paruo mundo fit, & in magno: & ſi in mundo, & in infinito: ſi quidem contingit moueri infinitum, & quieſcere totum.

Et

Text. 16. Et dicit, ꝙ incipere motum, cum prius non eſſet, multo magis eſt manifeſtum in rebus animatis, ꝗ̃ inanimatis. Cũ enim nos quieuerimus aliquando, nullo motu in nobis exiſtente, aliqñ moueri incipimus, & eſt ex nobis ipſis principium noſtri motus, etiam ſi nihil extrinſecũ moueat. quod quidem in rebus inanimatis non contingit, ſed ſemper aliquid extrinſecum mouet ipſa, vel generans, vel remouens prohibens, vel violentiam inferens. Ex quo ſequitur, ꝙ, ſi animal quandoq; totaliter quieſcat, ꝙ in aliquo immobili incipiat eſſe motus, cum prius non fuerit, nõ ex aliquo extrinſeco mouente, ſed ab ipſomet quod mouetur. Et, ſi hoc poteſt eſſe in animali, nihil prohibere vr̃, quin idem accidat in vniuerſo. habet enim animal & maxime homo ſimilitudinem quandam cum mundo. vnde dicitur a quibuſdam, ꝙ homo ſit paruus mundus. Et ſic, ſi in paruo mundo incipit motus, cum prius nõ fuerit, vr̃ ꝙ etiam in magno mundo idem poſsit contingere. Et, ſi hoc contingit in mundo, poteſt etiam contingere in toto infinito, quod quidem poſuerunt extra mundum. ſi tamen ſit aliquod infinitum, quod poſsit quieſcere & moueri. Deinde cum dicit.

ARGV. *Horum igitur id, quod primo eſt dictum eum (inquã) non eundem ſemper, unumque numero motum eſſe, quo ad oppoſita itur, recte admodum dicitur. Hoc enim fortaſſe neceſſarium eſt, ſi fieri nequeat, ut ſemper ijs unius, idemque ſit motus, qui unius eiuſdemque mobilis eſt. Dico autem utrum unus idemq; ſit ſonus unius chordæ, quæ ſimiliter ſeſe habet, atque mouetur: an alius atque alius ſemper. Veruntamen utrouis modo id ſeſe habeat, nihil obſtat, ut hic motus aliquis idem ſit, quo continuus, atq; perpetuus eſt. Atque hoc per ea, quæ poſterius dicentur, magis patebit.*

Tex.co. 18. Horum autem primum quod dictum eſt, nõ eundem ſemper & vnum numero eſſe motum, qui eſt in contraria, recte dicitur. Hoc enim fortaſſis neceſſarium eſt, ſi quidem nõ ſemper vnũ & eundem eſſe poſſibile eſt eiuſdem, & vnius motum. Dico autem, ſicut vtrum vnius chordæ vnus & idem ſonus, aut ſemper alter ſimiliter ſe habente & mouente. Sed tamen qualitercunq; ſe habet nihil prohibet, et quendam eundem eſſe, quo perpetuus & continuus eſt. Manifeſtum vtiq; erit magis ex ijs, quæ poſterius.

Soluit per ordinem rationes præmiſſas. In ſolutione ergo primæ rationis dicit, quòd iſtud recte dicitur, ꝙ motus, qui eſt inter contraria, non poteſt ſemper durare vnus & idem numero, quia forte hoc eſt neceſſarium (vt infra probabitur.) & ideo ponit ſub dubitatione, quia nondum erat probatum. Sed, quia poſſet aliquis dicere, quòd etiam motus, qui eſt in contraria, poteſt eſſe ſemꝑ vnus numero propter identitatem mobilis, quod iterato, de contrario in contrarium mouetur, ſicut, ſi prius mouebatur de albo in nigrum, poſtea moueatur de nigro in album, & ſic ſemper: ideo ſubiungit, quòd nõ eſt poſsibile, quod ſemper motus, qui eſt vnius & eiuſdẽ mobilis per reiterationem ſit vnus & idem. Et hoc manifeſtat per exemplũ. ponatur enim ꝙ chorda citharæ ſimiliter ſe habeat, & mouens, qui percutit chordam, ſimiliter ſe habeat in mouendo, poteſt eſſe dubitatio, vtrum vnius chordæ bis percuſſæ ſit vnus & idem motus, & ſonus, aut ſimiliter alius & alius. Sed tamen quicquid ſit de alijs mobilibus, nihil tamen prohibet quin aliquis motus, qui non eſt inter contraria, ſicut circularis motus, idem ſemper maneat continuus & perpetuus, quod magis ex ſequentibus erit manifeſtum. Licet ergo omnis motus ſit finitus ſecundum terminos, tamen per reiterationem aliquis motus poteſt eſſe continuus & perpetuus.

Secundo ibi.

A

ARGV. *Moueri autem quippiam quod prius non mouebatur, non eſt abſurdum, ſi nunc adſit, nunc non adſit idẽ extremum, quod illud mouet, Hoc tamen quærẽdum eſt, quonã ſit pacto idem (inquàm) ab eodem motiuo nũc moueri, nũc non moueri. Nihil enim aliud dubitat, qui id dicit, quàm cur non ſemper aliæ rerum quieſcunt, aliæ mouentur.*

Te.co. 19. Moueri autem quod non mouetur, nullum inconueniens eſt, ſi aliquando quidem ſit extrinſecus mouens, aliquando autem non. Hoc autem quomodo vtiq; erit, inquirendum eſt. dico autem, vt idem ab eodem motiuo exiſtente, aliquando quidem moueatur, aliquando autem non. * Nihil. n. aliud dubitat hoc dicens, quam propter quid non ſemper alia quidem quieſcũt eorum quæ ſunt, alia vero mouentur.

B

* al. forte vi-tio interpre. corruptam legit Auctor. vt patet eius expoſitionẽ ſequentibus.

Soluit ſecundam rationem: & dicit, ꝙ nullum inconueniens eſt, ſi aliquid inanimatum incipiat moueri, cũ prius non moueretur, ſi hoc accidat propter hoc, ꝙ mouẽs extrinſecus aliqñ ſit præſens, aliquando non. Manifeſtum. n. eſt ꝙ oportet præexiſtere motum ex parte mouentis, quod aliquando fit prope, cum prius nõ eſſet. Sed iſtud videtur eſſe inquirendum quaſi dubiũ, ſ. ſi exiſtente mouente, idem ab eodem qñq; moueatur, & qñq; non. hoc. n. ſupra dixit non poſſe accidere, niſi præcedente mutatione vel ex parte mobile, vel ex parte mouentis: & ſic ſemper præexiſtit motus, ſiue præexiſtat mouens, ſiue non. • ideo autem hoc videtur quærendum, quia ille, qui hanc rationem induxit, de nullo alio vr̃ dubitare, ꝗ̃ propter quid quieſcẽtia non ſemper quieſcũt, & mobilia non ſemꝑ mouentur. Tertio ibi.

ARGV. *Maxime uero Tertium illud dubitationem habere uidebitur, propterea quòd ſit motus nullo alio præcedente, id (inquam) ipſum, quod in animantibus fieri ſolet. Nam animal prius quieſcens poſtea mouetur, ac ambulat a nullo (ut uidetur) externo motu impreſſo. hoc autem eſt falſum. Cernimus. n. ſemper aliquid eorum, quæ natura inſunt in animali moueri. Huius autem motus cauſa non animal eſt, ſed ipſum fortaſſe cõtinens. At animal ipſum, ſeipſum mouere dicimus, non omni motu, ſed eo, qui ad locum accommodatur. Nihil igitur prohibet, quin potius fortaſſe neceſſarium eſt, complures a continenti in corpore fieri motiones, & harum nonnullas mentem vel appetitum moueri. Hæc uero totum iam animal ipſum mouere, quale accidit circa ſomnos. nam tametſi nullus tunc ſenſitiuus in animalibus ineſt motus, ineſt tamen aliquis motus, & animalia rurſus expergiſcuntur. at enim hæc per ea, quæ ſequuntur patebunt.*

C

D

Te.co. 20. Maxime aũt videbitur Tertium habere dubitationem, ꝙ fit, cùm nõ infit prius, motus: quod accidens eſt in animatis. Quieſcens. n. prius, poſt hoc vadit, mouente exteriorum nullo, ſicut videtur. hoc autem falſum eſt. Conſpicimus enim ſemper aliquid motum in animali naturalium. huius autem motus non animal cauſa eſt, ſed cõtinens forſitã. Ipſum autem dicimus ipſum mouere ſe non ſm̃ omnem motum, ſed ſm̃ locum. Nihil igitur prohibet, magis autẽ fortaſſis neceſſarium eſt, in corpore multos fieri motus a continẽte. Horum autem quoſdam intellectum, aut appetitum mouere, Illum aut totum iam animal mouere, quale cõtingit circa ſomnos. Senſibilis

quidem enim cùm neq; vnus inſit motus, in exiſtẽte tamen aliquo, ſurgũt animalia iterum. Sed nanq; manifeſtum erit, & de his ex ſequentibus.

Soluit tertiam rationem: & dicit, ꝙ id quod tertiũ obiectũ eſt, maxime facit dubitare ꝙ poſsit eſſe motus, cũ prius nõ fuerit, ſicut videtur accidere in rebus animatis. videtur enim ꝙ animal, quod prius quieſcebat, poſtmodũ moueat̃ proceſsiuo motu, nullo motu facto ab exteriori. Et ſic videtur, ꝙ illum motum animalis non præcedebat aliquis motus, neq; in ipſo animali, neq; in alio, ſicut in rebus inanimatis dicebatur. Sed hoc eſt falſum, ſcilicet ꝙ motus animalis non fiat ab aliquo exteriori: videmus enim ſemper in animalibus aliquid naturaliter motum, quod ſcilicet non mouetur per voluntatem. Et huius, quod mouetur naturaliter, cauſa non eſt ipſum animal per ſuum appetitum, ſed forſitan cauſa huius naturalis mutationis [eſt continens]. id eſt aer, & vlterius corpus cœleſte. Sicut manifeſte apparet cum alteratur corpus animalis per calorem aeris, & frigus aeris. Et dicit [forſitan] quia in animali etiam aliquid naturaliter mouetur ab interiori principio, ſicut patet in mutationibus, quæ ſunt in anima vegetabili, vt apparet in digeſtione cibi, & in ſequentibus trãſmutationibus, quæ dñr naturales, quia nõ ſequũtur apprehenſionẽ & appetitũ. Et hoc vr̃ eſſe contra id quod eſt proprium aĩalis, ſ. ꝙ moueat ſeipſum. et ideo ſubiungit, ꝙ, cum dicimus animal mouere ſeipſum, non intelligimus hoc de quolibet motu, ſed de motu locali, ſm quem animal mouet ſeipſum per apprehenſionem & appetitum. Sic igitur nihil prohibet, imo neceſſarium eſt, ꝙ in corpore animalis fiant multæ tranſmutationes a continenti, ſ. aere & corpore cœleſti: quarum quædã mouent intellectum aut appetitum, ex quo vlterius iam totum animal mouetur. Eſt autem cõſyderandum, ꝙ hic declarat, modũ quo corpora cœleſtia in nos agunt. nõ. n. agũt directe in animas noſtras, ſed in corpora. Motis autẽ corporibus, per accidens fit motus in viribus animæ, quæ ſunt actus corporalium organorum. nõ autem ex neceſsitate in intellectu, et in intellectiuo appetitu, qui non vtuntur organis corporeis. Aliqñ tamen intellectus & voluntas ſequuntur aliquas prædictarum mutationũ. Sicut cum aliquis ꝓ ratione eligit, vel ſequi, vel repellere, vel aliquid agere propter paſsionẽ, vel in corpore, vel in parte ſenſitiua exortam. Et ideo non dicit, ꝙ omnes motus, qui fiunt a continẽte moueant intellectũ aut appetitum [ſed quidam] vt omnino neceſsitatem ab intellectiua parte excludat. Ponit autem exemplũ eorum, qui dixerant in dormientibus, in quibus maxime quies eſſe videtur quantum ad animales motus: cum tamen in eis nullus motus ſit ſenſibilis, ſ. a ſenſibili apprehenſione procedens. iterum ſurgunt animalia euigilata, propter aliquẽ motum interius exiſtentem, uel ex opere animæ nutritiuæ. ſicut cum digeſto cibo, deficiũt euaporationes, quæ ſomnum cauſabant, & animal excitatur: ſiue cum alteratur corpus a continente per calorem, aut frigus. Et ſic diligẽter cõſyderãti apparet, ꝙ nũq̃ in nobis aliquis motus apparet de nouo, niſi ꝓcedente aliquo alio motu. Et hoc promittit ſe in ſequentibus magis manifeſtaturum.

De actione corporũ cœleſtiũ in hæc inferiora.

LECTIO. V.

Propoſita diuiſione rerum omnium quo ad motum & quietem, non omnia ſemper quieſcere, aut ſemper moueri ratiocinatur.

ARGV. *Principium autem conſyderationis id erit, quod fuit & dubitationis, cur nam aliqua eorum, quæ ſunt, interdum mouentur, interdum quieſcunt. Neceſſe eſt itaque aut uniuerſa ſemper quieſcere, aut uniuerſa ſemper moueri, ut Heraclitus, aut quædam moueri, quædam quieſcere. Et horum rurſus aut ea, quæ mouẽtur ſemper moueri, & ea, quæ quieſcunt, ſemper quieſcere, aut uniuerſa eſſe apta ſimul, aut moueantur atq; quieſcant, aut id eſſe quod reſtat atq; tertium eſt: eorum (inquam) quæ ſunt alia ſemper immobilia eſſe, alia ſemper moueri, alia utrunq;, moueri (inquam) atq; quieſcere poſſe, quod quidem a nobis dicendum eſt. Hoc. n. eorum omnium, quæ dubitantur ſolutionem habet, & huiuſce noſtræ tractationis eſt finis.*

PRincipium aũt conſyderationis eſt, quod quidem & dictæ dubitationis, quare quædam eorum, quæ ſunt, aliquando: quidẽ mouentur, aliquando autem quieſcunt iterum. Neceſſe aũt, aut omnia quieſcere ſemper, aut omnia ſemper moueri: aut alia quidem moueri, alia autem quieſcere. Et iterum horum, aut quæ mouentur moueri ſemper, quæ vero quieſcunt quieſcere ſemper, aut omnia apta nata ſunt ſimiliter moueri & quieſcere, aut reliquum amplius, et tertium eſt. contingit enim alia quidem ſemper immobilia eſſe eorũ, quæ ſunt, alia vero ſemper moueri, alia aũt cũ vtriſq; accipere. quod quidẽ nobis dicendum eſt. Hoc enim habet ſolutiones oĩum dubitatorum, et finis nobis eſt huius negocij. — Tex. co. 22.

Poſtq̃ Philoſophus in Septimo oſtenderat ꝙ in mouentibus & in mobilibus nõ eſt procedere in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliquod primum: & etiam iam oſtendit ꝙ motus ſemper fuit, & ſemper erit, vlterius procedit ad inquirẽdum conditionem primi motus, & primi motoris. Et diuiditur in partes duas. In prima oſtẽdit, ꝙ motus primus eſt ſempiternus, & ꝙ primum mouens eſt omnino immobile. Secundo ex hoc procedit ad oſtendendũ qualis ſit primus motus, & qualis ſit primus motor. ibi [At vero aliud facientibus principiũ, &c.] Prima aũt pars diuiditur in tres partes. In prima ponit ſub quæſtione quãdam diuiſionẽ quinque membrorũ, In ſecunda excludit tres partes propoſitæ diuiſionis ibi. [Omnia igitur quieſcere &c.] Tertio inquirit de duobus reſiduis membris, quod eorũ ſit uerius, quia ex hoc dependet veritas, quam inquirere intẽdit. ibi [Omnia autem velle aliquando quidem &c.] Dicit ergo primo, ꝙ principium ſequentis conſyderationis, quam inquirere intẽdimus de primo motu, & primo motore eſt, quod pertinet ad dubitationem prædictam, quam ſcilicet mouit ſoluendo ſecundam rationem. Vnde cõcludit, ꝙ quædã aliqñ mouentur, & aliqñ quieſcunt iterum, & nõ ſemper vel mouentur, vel quieſcunt, ex quo ponit̃ motus ſempiternus in cõi. Et dicit, ꝙ neceſſe eſt diſpõnem rerũ, quãtum ad motum vel quietẽ, tripliciter ſe habere. Quorum vnus modus eſt, vt oĩa ſemper quieſcant, & nihil aliquando moueat̃. Secũdus modus eſt, vt omnia ſemper moueant̃, & nihil quieſcat. Tertius modus eſt, ꝙ quædam moueantur, & quædã quieſcant. Sed iſte tertius modus iterum diuiditur in tres modos: quorum primus eſt, ꝙ quædam mouentur, et quædam quieſcunt, ita tamen, ꝙ ea, quæ mouentur, ſemper moueantur, & ea, quæ quieſcunt, ſemper quieſcant, & nihil ſit, quod quandoq; moueatur, et quandoq; quieſcat. ſecundus modus eſt econtrario, ꝙ omnia ſunt nata & moueri et quieſcere, & nihil eſt quod ſemper moueatur, vel ſemper quieſcat. tertius modus huius ſecundæ diuiſionis eſt, ꝙ alia ſemper ſint immobilia, & nunquam moueantur, alia ſemper mobilia & nunquam quieſcant: alia vero poſſunt accipi cum vtroq;, ſcilicet cum motu & quiete, ita ꝙ quãdoq; moueantur quandoq; quieſcãt. & iſtud vltimum membrum eſt nobis determinandum pro veritate, quia in hoc habentur ſolutiones oĩum obiectorum. Et quando hoc oſtenderimus, habebimus finem quem intendimus in iſto opere, ſcilicet peruenire ad primum motum ſempiternũ, et ad primum mouens immobile. Sic ergo tertium membrum primæ diuiſionis diuiditur in tria membra, & fiunt in vniuerſo quinque membra huius diuiſionis. Eſt autem conſyderandum ꝙ in tribus horum mẽbrorum, omnia entia ponuntur vnius diſpõnis, ſicut patet in primo membro,

Le. 2. a principio in h.

Te. 14.

Te. 22.

Secunda. 2 ſ.

quod

quod dicitur omnia quieſcere, & in ſecũdo, quo dicitur oĩa ſemper moueri, & in quarto, quo dicitur omnia qñq; quieſcere, & qñq; moueri. In vno autem membro, ſ. in tertio, diuiduntur entia in duas diſpoſitiones, ſ. ꝙ quædam ſemper moueantur, & quædam ſemper quieſcant. In vno etiam membro, ſ. in quinto, diuiduntur entia in tres diſpõnes, ſ. ꝙ quædam ſemper moueantur, quædam nunq̃ moueantur, quædam qñq; moueantur, & qñq; non moueantur. Et conſyderandum eſt, ꝙ in hoc vltimo membro non facit mẽtionem de quiete, ſed de immobilitate: quia primus motor, qui nunq̃ mouetur, nõ poteſt dici proprie quieſcere: quia, vt in Quinto dictum eſt, illud proprie quieſcit, quod natũ eſt moueri, & non mouetur. Secundo ibi. *Te. 10.*

ARGY. *Vniuerſa itaq; cenſere quieſcere, & huius quærere rationem ipſum poſt habendo ſenſum, imbecillitas eſt profecto mentis ac hebetudo. & de toto quodam, ſed nõ de parte quadam, eſt controuerſia. Neque ſolum eſt aduerſus philoſophum Naturalem, ſed aduerſus etiam omnes ſcientias (vt ſimpliciter dicam) opinioneſq; omnes, propterea quòd omnes motu vtuntur. Præterea ut inficiationes principiorum in rationibus mathematicis nõ ad ipſum mathematicum pertinent, in cæteriſq; ſimili modo, ſic neq; id ipſum refellere, quod nunc eſt dictum, ad Naturalem philoſophum attinet. Eſt enim apud ipſum hoc ſuppoſitio, naturam principium motus eſſe.*

Te. cõ. 22. Quærere rõnẽ & dimittere ſenſum, infirmitas eſt quædã intellectus.

Omnia igitur quieſcere, & huius rationem quærere dimittẽtes ſenſum, infirmitas quædam eſt intellectus. & de toto aliquo, ſed non de parte ambiguitas eſt. Neque ſolum ad Phyſicum, ſed ad omnes ſcientias (vt ita dicam) & omnes opiniones, propter id, quòd motu vtuntur omnes. Amplius autem de principijs importunitates, ſicut in rationibus circa doctrinas, nihil ſunt ad Mathematicum: ſimiliter autem in alijs, ſic neque de eo, quod nunc dicitur, ad Phyſicum, Suppõ enim eſt, ꝙ natura principiũ motus ſit,

Excludit tria membra prædictæ diuiſionis. & primo ponit, quòd non omnia quieſcunt ſemper, ſecundo, ꝙ non omnia mouentur ſemper ibi [Fere autem adhuc &c.] Tertio excludit tertium membrum quo dicebatur, quòd quæ mouentur, mouentur ſemper, & quæ quieſcunt, quieſcunt ſemper ibi [At vero neq; alia quidem.] Circa primum tria ponit. Quorum primum eſt, ꝙ ex quadam intellectus infirmitate procedit, ꝙ aliquid dicãt omnia quieſcere, & quòd inquirant ad hoc aliquam ſophiſticam rationẽ dimiſſo ſenſu. procedit enim ex hoc, quòd intellectus non eſt ſufficiens ad diſſoluendũ ſophiſticas rationes, quę repugnant ijs, quę ſunt manifeſta ſm ſenſum. Dictum eſt autem in Primo Topicorum, ꝙ non eſt curandum diſputare contra quaſcunq; poſitiones, vel problemata, de quibus aliquis indigens ſenſu vel pœna. vnde contra iſtam poſitionem nõ oportet dubitare, propter ſtultitiam dicentis. Secundum quod dicit eſt, ꝙ iſta dubitatio non eſt de aliquo particulari ente, ſed vniuerſaliter de toto ente. neq; etiam pertinet ſolum ad Naturalem philoſophum, ſed quodammodo pertinet ad omnes ſcientias demonſtratiuas, & [ad omnes opiniones], id eſt ad omnes artes, quæ vtuntur quibuſdam opinionibus, ſicut Rhetorica, & Dialectica. quia omnes artes & ſcientiæ vtuntur motu. Practicæ quidem quaſi dirigentes aliquos motus. Naturalis autem philoſophia ſpeculãdo naturã motus & mobilium. Mathematici etiam vtuntur motu imaginato, dicentes, ꝙ pũctus motus facit lineã. Metaphyſicus autẽ conſyderat de primis principijs. Sic igitur patet, quod deſtruere motum repugnat omnibus ſcientijs. Error autẽ qui pertinet ad omnia entia, & ad omnes ſcientias, non eſt reprobandus a Naturali, ſed a Metaphyſico. non ergo pertinet ad Naturalem contra iſtum errorem diſputare. Tertiũ quod dicit eſt, quòd irrationabiles & importunę dubitationes de principijs in doctrinis mathematicis, non pertinẽt ad Mathematicum, vt eas remoueat. & ſimiliter eſt in alijs ſcientijs. Et ſimiliter nec ad Phyſicum pertinet deſtruere huiuſmodi poſitionem, quæ repugnat ſuis principijs. In qualibet enim ſcientia ſupponitur pro principio definitio ſubiecti. Vnde & in ſcientia, quæ eſt de Natura, ſupponitur quaſi principium, quòd natura ſit principium motus. Sic ergo per tria media apparet, quòd ad Naturalem non pertinet contra hanc poſitionem diſputare. Secundo ibi.

Infra. — *Tertia parte. Te. 24.* — *Cap. 9.*

Aſſerere autem cuncta moueri, eſt quidem ferè falſum: at minus Sciẽtiæ Naturalis fines egreditur. Quamquàm in naturalibus poſita eſt natura motus principiũ, & quietis, tamen motus naturale magis eſſe videtur. *ARGY.*

Ferè autem adhuc & omnia dicere moueri, falſum quidem, minus autem hoc præter artem. Poſitũ quidem enim eſt, quòd natura in phyſicis, principium ſit motus & quietis. Similiter autem phyſicum eſt motus. *Tex. cõ. 23.*

Excludit ſecũdm membrũ, quo ponebatur ab Heraclito, omnia ſemper moueri. Et primo comparat hanc opinionẽ præcedenti opinioni, quæ ponebat omnia ſemper quieſcere: & dicit, ꝙ dicere omnia moueri ſemper, vt Heraclitus dixit, eſt quidem falſum, & contra principia ſcientiæ Naturalis, ſed tamen minus repugnat arti hæc poſitio, q̃ prima. Et quòd quidem repugnet arti manifeſtum eſt, quia tollit ſuppoſitionem ſcientiæ Naturalis, in qua ponitur, ꝙ natura nõ ſolum eſt principium motus, ſed etiam quietis. & ſic patet, ꝙ ſimiliter naturale eſt quies, ſicut & motus. Vnde ſicut prima opinio, quæ deſtruebat motum, erat contra ſcientiam Naturalem, ita & hæc poſitio, quæ deſtruit quietem. Ideo autem dixit hãc opinionem eſſe minus præter artem, quia quies nihil eſt aliud quàm priuatio motus: ꝙ autem nõ ſit priuatio motus, magis poteſt latere, q̃ ꝙ non ſit motus. Sũt enim quidam motus parui & debiles, qui vix poſſunt ſentiri: & ſic poteſt videri quòd aliquid quieſcat, quod non quieſcit. ſed motus magni & fortes latere non poſſunt. vnde non dici poteſt ꝙ decipiatur ſenſus in perceptione motus, ſicut in perceptione quietis. Et ideo ſecundo ibi.

Atq; inquiunt quidam non eorum, quæ ſunt, alia non moueri: ſed uniuerſa ſemperq; moueri, non tamen uideri, ſed latere id noſtrum ſenſum. Quibus et ſi non diſtinguãt quonam motu, an omnibus dicant, non eſſet difficile occurrere, falſamq; hanc ſententiam eſſe oſtendere.

Et dicunt quidam moueri eorum, quæ ſunt, non alia quidem, alia vero nõ, ſed omnia & ſemper, ſed latere hoc noſtrũ ſenſum. Ad quos etiã quidem non determinantes qualem motum dicunt, aut omnes, non difficile eſt contradicere.

Oſtendit quomodo hanc ſecundam poſitionem aliqui poſuerũt: & dicit, ꝙ quidam, ſ. Heraclitus & eius ſequaces, dixerunt ꝙ omnia, quæ ſunt, ſemper mouentur, non ſolum quædam, aut aliquando. ſed motus latet ſenſum noſtrum. Qui ſi loquerentur de aliquibus motibus, eorum dictum ſuſtineri poſſet. ſunt enim aliqui motus qui nos latent. ſed, quia non determinant de quali motu loquantur, ſed dicũt de omnibus motibus, ideo non eſt difficile contra illos obijcere: quia multi motus ſunt, de quibus manifeſtum eſt, ꝙ non poſſunt ſemper eſſe. Tertio ibi.

Fieri enim non poteſt, ut incrementa continue, vel decrementa ſuſcipiantur, ſed eſt & medium ipſum. Eſt autẽ hæc ſententia perſimilis ei, quæ eſt de conſumptione lapidis a gutta: & de diuiſione ſaxorum cum a plantis, quæ inde pullulant, diſcinduntur. Non enim ſi tantum pepulit planta, aut abſtulit gutta, & dimidium in dimidio tem- *ARGY.*

poris pepulit, aut abſtulit prius: ſed ut in nauis fit tractu, ſic & tantum tot guttæ mouent. pars autem ipſarum nullo in tempore tantum mouet. Atq; diuiditur quidem id, quod eſt ablatum plures in partes: attamen illarum nulla ſeorſum eſt mota, ſed totum ſimul eſt motum. Patet igitur non neceſſarium eſſe ſemper aliquid abire, quia diuiditur in infinita decretio, ſed totum interdum abire.

E

Neq; enim augeri, neq; minui poſſibile eſt cõtinue, ſed eſt & medium. Eſt autem ſimilis ratio huic de eo, quod eſt, guttam cõterere, et enaſcentia lapides ſcindere. Non enim ſi tãtum effodit, aut remouit gutta, & medium in medio tempore prius. ſed ſicut nauis tractus eſt, & guttæ tot tãtum mouent, pars autem illarum in nullo tempore tãtum. Diuiditur enim quod remotum eſt in plura, ſed nihil eorum motũ eſt ſeorſum, ſed ſimul. Manifeſtum igitur quòd non eſt neceſſarium ſemper aliquid abire, quia diuiditur diminutio in infinita, ſed totum aliquando abire.

F

Infra. Ponit rationes contra opinionem prædictam. Et primo quantum ad motum augmenti, Secundo quantum ad alterationis motum ibi [Similiter autẽ & in alteratione.] Te. 14. Tertio quantum ad motum localem ibi [Et ſm ꝙ fertur &c.] Ideo autem ab augmento incipit, quia Heraclitus maxime inducebatur ad ſuam poſitionem, ex conſyderatione augmenti. videbat enim aliquem augeri ſm aliquam modicã quantitatem in vno anno, & ſupponens augmentum eſſe continuum, credebat ꝙ in qualibet parte illius temporis, ſm aliquid illius quantitatis augeretur, & tamen non ſentitur iſtud augmentũ, quia fit in modica temporis parte, et ſic arbitrabatur eſſe in alijs, quæ videntur quieſcere. Dicit ergo contra hoc Ariſt. ꝙ non eſt poſsibile continue aliquid augeri vel minui: ita ſcilicet ꝙ quantitas aucta diuidatur ſm tempus, ita ꝙ in qualibet parte aliquid eius augeatur, ſed interponitur medium tempus poſt augmentum vnius partis, in quo nihil augetur, ſed fit diſpoſitio ad augmentũ ſequentis partis. Et hoc manifeſtat per ſimilia. quorum primum eſt, quia videmus ꝙ gutta pluuiæ multiplicata, conterit lapidem. Secundũ exemplum eſt, quia videmus quod naſcentia, ideſt plantæ in lapidibus naſcentes, lapides diuidunt. ſed non poſſumus dicere, quòd, ſi gutta multiplicata tãtum fodit, vel remouet de lapide in tanto tempore, quòd medietas guttarum prius in medio tempore remouerit medietatẽ illius quantitatis: ſed ita contingit hic, ſicut in trahentibus nauem. non enim, ſi centum homines trahunt nauem per tantum ſpacium in tanto tempore, ſequitur quòd media pars illorum moueat per medietatem ſpatij in eodẽ tempore, vel per idem ſpatium in duplo tempore, vt in Septimo dictum eſt. Tex. 36. Ita etiam non ſequitur, ſi multæ guttæ effodiunt lapidem, quòd aliqua pars illarum guttarum prius remouerit medietatem in aliquo tempore. & huius ratio eſt, quia illud, quod remouetur a lapide per multas guttas, eſt quoddam diuiſibile in plura, ſed tamen non ſeorſum aliquid illorum plurium a lapide remouetur, ſed ſimul omnes partes prout ſunt in potẽtia in toto remoto. Et loquitur hic de primo quod remouetur. nihil enim prohibet per longinquum tempus aliquam tam magnam quantitatẽ remoueri a lapide per guttas, quòd aliqua pars remota eſt prius per partem guttarum. eſt tamẽ deuenire ad aliquod quantum remotum, quod totum ſimul remouetur, et non pars poſt partem. In remotione ergo illius totius nulla guttarum præcedentium aliquid remouebat: ſed diſponebat tantum ad remotionem. vltima autem agit in virtute omnium remouẽdo id ad cuius remotionem cæteræ diſponebant. Et ſimiliter etiam eſt in motu diminutionis. Non eſt enim neceſſarium, quòd ſi aliquod decreſcit tm̃ in tanto tempore, licet illa quãtitas in infinitum diuidatur, quòd

G

H

E ſemper in qualibet parte temporis aliquid illius quãtitatis ſubtractum abeat, ſed totum ſimul aliquando abibit. & ſimiliter etiã eſt in augmento. Et ſic non oportet, quòd continue aliquid augeatur, vel minuatur. Deinde cum dicit.

Similiter & in quauis alteratione dicendum eſt. non enim ſi id quod alteratur in infinitum eſt diuiſibile, ideo et alteratio fit ſimul per partes: ſed perſæpe fit, ut congelatio. ARGV.

Similiter autem et in alteratione qualibet. nõ enim ſi partibile in infinitũ eſt quod alteratur, propter hoc et alteratio: ſed velox fit multoties, ſicut congelatio.

Contradicit prædictæ poſitioni quantum ad alterationem, & hoc tribus rõnibus. Prima rõ. Primo. n. dicit, quòd ſilr dicendum eſt in qualibet alteratione, ſicut dictum eſt in augmẽto. Quãuis. n. corpus, quod alteraſ, ſit partibile in infinitũ, non tñ oportet, quòd propter hoc alteratio in infinitum diuidaſ, ita quòd in qualibet parte tpis, aliquid alterationis F fiat. ſed multoties fit velox alteratio, ita. ſ. quòd multę partes corporis alterati ſimul alteranẽ. ſicut accidit in denſatione, ſiue congelatione aquę: tota. n. aliqua aqua ſimul cõgelaſ, non pars poſt partẽ. ſi tamen accipiatur multũ de aqua nihil prohibet partem poſt partem congelari. Obiectio. Eſt autem conſyderãdũ ꝙ hoc, quod hic dicitur de alteratione & augmento, videtur contrariari ijs, quæ dicta ſunt in Sexto, vbi Lect. 6. a principio in ſi. oſtenſum eſt, ꝙ motus diuiditur ſm diuiſionem tẽporis, & mobilis, & rei, ſm quam eſt motus. Solutio. Sed ſciendum eſt, ꝙ Ariſt. in Sexto determinabat de motu in communi, nõ applicando ad aliqua mobilia. et ideo ea, quæ ibi de motu tractauit, accipiẽda ſunt ſm exigentiã cõtinuitatis motus: hic autem loquitur de motu applicãdo ad determinata mobilia, in quibus contingit aliquem motum interrumpi, & nõ continuari, qui ſecundum rationem communem motus, poſſet eſſe continuus. Secundam rationem ponit ibi.

G *Præterea, cum quiſpiam ægrotauerit, neceſſe eſt tempus, in quo ſanabitur fieri, & non in temporis fine mutari. atque ad ſanitatem, & ad nihil aliud mutetur neceſſe eſt. Quare, alterari cõtinue dicere, rebus eſt perſpicuis admodum aduerſari. Alteratio. n. ad contrariũ eſt tranſitio.* ARGV.

Amplius, cùm infirmetur aliquis, neceſſe eſt tempus fieri, in quo ſanabitur, & non in termino temporis mutari, neceſſe autem in ſanitatem mutari, & in aliud nullum. Quare dicere continue alterari, multum in manifeſtis eſt ambigere. In contrarium enim alteratio.

Et dicit, ꝙ, ſi aliquis, qui infirmatur debeat ſanari, neceſſe eſt ꝙ ſanetur in aliquo tempore, & non in termino temporis. Secunda rõ. Et neceſſe eſt vlterius, ꝙ ipſa mutatio ſanationis, tendat in determinatum terminum, ſcilicet in ſanitatem, & in nihil aliud. Si ergo omnis alteratio requirit determinatum H tempus, & determinatum terminum, quia omnis alteratio eſt in contrarium, vt in Quinto dictum eſt: Lect. 4. t.c. 18 nulla autem talis mutatio eſt ſemper continua: dicere ergo quòd aliquid ſemper, & continue alteretur, eſt dubitare de manifeſtis. Tertiam rationem ponit ibi.

Lapis etiam, neq; durior fit, neque mollior. ARGV.

Atq; lapis, neq; durior fit, neq; mollior.

Dicit, ꝙ lapis non fit, neq; durior, neq; mollior, etiam per temporis longinquitatem. Tertia rõ. Et ſic ſtultum eſt dicere, ꝙ omnia ſemper alterentur. Deinde cum dicit.

Atque de latione mirabile eſt profecto, ſi lapis latum deorſum ferri, aut in terra manere. ARGV.

Et de ipſo ferri mirabile eſt, ſi latuit lapis deorſum, aut manens in terra. te. ch. 24.

Contradicit prædictæ opinioni quantum ad motum localem, dupliciter. Primo quidem, quia aliqui motus locales &

les & quietes ita ſunt manifeſti, quòd latere non poſſunt. Mirabile enim videtur, ſi lateat quãdo lapis fertur ſurſum, aut quando quieſcit in terra. Et ſic non poteſt dici, ꝙ propter latentiam motus localis, ponantur omnia ſemper moueri localiter. Secundo ibi.

ARGY. *Præterea terra cæteraq; ſingula corpora, neceſſario ſuis in locis manent, ex his aũt uiolenter mouentur. Quod ſi quædam ipſorum ſunt ſuis in locis, neq; loco omnia moueri neceſſe eſt. ex his igitur atq; ſimilibus alijs crediderit quiſpiam fieri non poſſe, ut aut omnia ſemper moueãtur, aut omnia ſemper quieſcant.*

Amplius aũt terra & aliorum vnumquodq; ex neceſſitate permanent quidem in proprijs locis, mouentur autem violenter ex his. Si igitur quædam ipſorum ſunt in proprijs locis neceſſe neq; ſecundum locũ omnia moueri. Quòd igitur impoſſibile ſit, aut ſemper omnia moueri, aut ſemper omnia quieſcere, ex his & alijs huiuſmodi ſciet vtiq; aliquis.

Ratiocinatur ſic. Terra & quodlibet aliud corpus naturale, quando ſunt in proprijs locis, ex neceſſitate naturæ quieſcunt, & non mouẽtur ex proprijs locis, niſi per violentiam: ſed manifeſtum eſt quædam corporum naturalium eſſe in proprijs locis: neceſſe eſt ergo dicere, ꝙ quædã quieſcant ſm locum, & ꝙ non omnia localiter mouentur. Vltimo autem epilogando cõcludit, ꝙ ex præmiſſis & alijs ſimilibus, poteſt quis ſcire, ꝙ impoſſibile eſt, aut ſemper omnia moueri, ſicut dixit Heraclitus, aut ſemper omnia quieſcere, ſicut dixit Zeno & Parmenides & Meliſſus.

LECTIO VI.

Entia quædam eſſe, quæ nec ſemper quieſcunt, nec ſemper mouentur, ſed quandoq; mouentur, & quandoq; quieſcunt, docetur.

ARGY. *At vero neq; fieri poteſt, vt alia ſemper moueantur, alia ſemper quieſcant: & nihil interdum moueatur, interdum quieſcat. Atq; dicendum eſt, ut antea dicta eſſe non poſſunt, ſic & hæc eſſe non poſſe, videmus enim dictas mutationes fieri in eiſdem.*

AT vero neq; alia quidem ſemper contingit quieſcere, alia vero ſemper moueri: aliquando autem quieſcere, & aliquando moueri nullum. Dicendum eſt autem, ꝙ impoſſibile ſit, ſicut & in dictis prius & in his. videmus enim in eiſdem fieri dictas mutationes.

Reprobatis duobus membris præmiſſæ diuiſionis, hic reprobat tertiũ, quo, ſ. poni poſſet, entia diuidi ĩ duas diſpoſitiones tãtum, ita ꝙ quædam ſemper quieſcerent, alia ſemper mouerent, & non ſit tertium genus entium, quæ quandoq; moueantur, quandoq; quieſcant. Hoc antẽ reprobat dupliciter. Primo quidem ſicut & prædictas duas poſitiones, ex eo ꝙ repugnat ſenſui. Non ſolum. n. videmus ad ſenſum, ꝙ quædam mouentur, per quod deſtruitur prima poſitio ponẽtium omnia queieſcere ſemper, & ꝙ quędã quieſcunt, per quod deſtruitur ſecunda poſitio ponẽtiũ omnia moueri ſemper, ſed etiã videmus, ꝙ in eiſdem rebus fiunt prędictæ mutationes ſeu variationes de motu in quietem, & de quiete in motũ per quod apparet ꝙ aliqua ſunt, quæ quandoq; mouẽtur, & quãdoq; quieſcunt. Secundo ibi.

ARGY. *Et inſuper is, qui contendit, rebus profecto manifeſtiſſimis aduerſatur. Neq; enim accretio, neq; violentus motus erit profecto, ſi non præter naturam mouebitur prius quieſcẽs. Præterea generationem hæc ſententia, corruptionem tollit. Penè autem & ipſum moueri fieri quoddam vniuerſis & corrumpi videtur. at quod enim quippiam*

A *mutatur, id fit, aut in hoc. Ex quo vero mutatur in id corrumpitur, aut hinc. Quare perſpicuum eſt rerum eſſe nonnullas, quæ mouentur interdum, atq; quieſcunt.*

Et adhuc, quia oppugnat manifeſtis dubitãs. Neq; enim augmentum neq; violentus erit motus, niſi mouebitur extra naturã, quieſcẽs prius. Generationem igitur remouet, & corruptionẽ hæc ratio. Ferè autem & moueri, fieri quiddam et corrumpi videtur omnibus. In quod quidem enim mutatur fit hoc, aut in hoc: ex quo autem mutatur corrũpitur hoc, aut ab hinc. Quare, Tex. co. 15. manifeſtum eſt ꝙ alia quidem mouentur, alia vero quieſcunt aliquando.

Reprobat idem per hoc, quòd qui hãc dubitationem induceret, repugnaret ijs, quæ ſunt manifeſta in natura. B Primo enim tolleretur mot⁹ augmẽti. videmus enim motum augmẽti eſſe in ijs, quæ non ſemper augebantur. alioquin, ſi ſemper augerentur, non eſſet augmentum ad determinatam quantitatem, ſed in infinitũ. Secundo tollitur motus localis violẽtus. Non. n. eſt motus violẽtus, niſi ſit aliquid, quod extra naturam moueatur, quod prius quieuerit ſm naturam, cum motus violẽtus non ſit niſi receſſus a quiete naturali. Si ergo nullum quieſcens poteſt moueri, ſequetur quòd id, quod quieſcit naturaliter, nõ poſſit poſtmodum per violentiã moueri. Tertio excluditur generatio & corruptio per hanc poſitionẽ. Generatio. n. eſt mutatio de non eſſe, in eſſe: corruptio vero de eſſe in non eſſe. Ad hoc ergo ꝙ aliquid corrumpatur, oportet ꝙ prius fuerit ens per aliquod tẽpus, & ad hoc ꝙ generetur, oportet ꝙ prius fuerit nõ ens ꝑ tẽpus aliquod. Quod aũt per tempus, aliquod ens eſt uel nõ ens, quieſcit: (ut large de quiete loquamur.) Si igitur nullũ quieſcẽs põt moueri, ſequitur ꝙ nihil quod nõ eſt ꝑ aliquod tẽpus, poſſit generari, & nihil quod eſt in aliquo C tẽpore, poſſit omnẽ motum, quia in omni motu eſt quædam generatio & corruptio, vel ſimpliciter, vel ſm quid. Quod. n. in aliquid mouetur ſicut in terminum [generatur hoc] quãtum ad motum alterationis & augmẽti: [Aut in hoc] quãtũ ad motum localem, ſicut quod mouetur de nigro in albũ, aut de paruo in magnum, fit albũ, aut magnũ, quod autẽ mouetur ad aliquẽ locũ fit exiſtens in loco illo. Sed ex quo aliquid mutatur, ſicut a termino a quo [corrũpitur hoc.] In motu alterationis & augmenti, vt nigrũ aut paruum. [Aut ab hinc.] quantum ad motũ localẽ. Quia ergo in omni motu eſt generatio & corruptio (dum prędicta poſitio tollit generationem & corruptionem) per cõſequẽs tollit omnem motum. Quia ergo hæc, quæ dicta ſunt, ſunt impoſſibilia, manifeſtũ ſit, ꝙ quædam mouentur, non quidem ſemper, ſed aliquando: & quædam quieſcũt, non ſemper ſed aliquando. Deinde cum dicit.

Omnia autem interdum moueri, interdum quieſcere ARGY. D *cenſere, iam ad olim dictas rationes eſt adiungendum.*

Omnia autem velle aliquando quieſcere, aliquando autem moueri, hoc iam copulãdum ad antiquas rationes.

Inquirit de alijs duobus membris præmiſſæ diuiſionis. Et primo manifeſtat ſuam intentionẽ. Secundo exequitur Secunda. 27 ipſam. ibi [Mouentiũ igitur & eorum, quæ mouẽtur &c.] Circa primum tria facit. Primo oſtendit ad quã poſitionẽ pertineat quartũ membrum. ſecundo ea, quæ dicta ſunt in Infra. iſto capitulo recolit ibi. [Principium autem iterum faciendum, &c.] Tertio oſtendit quid reſtat dicendum ibi [Reliquum aũt conſyderandum, &c.] Dicit ergo primo, ꝙ co. 17. ponere, ꝙ omnia quãdoq; quieſcũt, & quandoq; mouentur, hoc iam pertinet ad antiquas rationes, quas tetigimus diſputantes de motus ſempiternitate. Hoc enim poſuiſſe vr̃ præcipue Empe. ꝙ oĩa quñq; mouentur ſub dñio amicitiæ & litus, & qñq; quieſcant intermedijs tꝑibus. Secundo ibi.

Principium

ARGV. *Principium autem idem rurſus, quod prius fecimus, poſt hæc eſt ſumendum, quæ modo determinauimus. Aut enim vniuerſa quieſcunt, aut vniuerſa mouentur, aut quædam quieſcunt, quædã mouentur. Et, ſi quædam eorũ, quæ ſunt, quieſcunt, quædam mouentur, aut cuncta nunc quieſcant, nunc moueantur, aut alia ſemper quieſcant, alia ſemper moueantur, alia interdum moueantur, interdum quieſcant neceſſe eſt.*

Principium autem iterum faciendum a nunc determinatis, a quo quidem incœpimus prius.

Text. 16. Aut enim omnia quieſcũt, aut omnia mouentur, aut hæc quidem quieſcunt, hæc autem mouentur eorum, quæ ſunt. Et, ſi alia quidem quieſcunt, alia vero mouentur eorum quæ ſunt, neceſſe eſt, aut omnia aliquãdo quidem quieſcere, F aut omnia aliquando moueri, aut quædam ſemper quieſcere, alia vero moueri ipſorum.

Reſumit ea, quæ dicta ſunt in iſto capitulo. Et primo reſumit ea, quæ dicta ſunt in diuiſione ſuprapoſita. ſecundo reprobationẽ primæ partis, qua ponitur omnia quieſcere ſemper ibi [Quod quidẽ igitur non poſſibile &c.] Tertio Infra. Textu. 16. reprobationẽ aliorum duorũ membrorum ibi. [Similiter autem impoſſ. &c.] Dicit ergo primo, quod ad manifeſtandũ magis intentionem ſequentium, debemus incipere ab ĩis, quæ nuper determinauimus, ſumentes idem principium, quod prius, ſ. quod omnia oportet primo, quod ſe habeât in aliqua harum trium diſpoſitionum, ſ. quod vel omnia quieſcant, vel omnia moueantur, vel quod quædam quieſcant, & quædam moueantur. Et hoc tertium iterum in tria diuiditur: quia, ſi eorum, quæ ſunt quædam quieſcunt, & quædam mouentur, neceſſe eſt, quod vel omnia ſic ſe habeant, quod quãdoque quieſcant, & quandoque moueantur, vel quod quędam ſemper quieſcant, quædã autem ſemper moueantur. vel quod cum ĩis duobus G apponatur tertium membrum, ſ. quod alia ſint, quæ quieſcant aliquando, & non ſemper aliĩs quandoque motis & non ſemper. Deinde cum dicit.

ARGV. *Impoſſibile igitur eſſe cuncta quieſcere, dictum quidẽ & prius eſt: dicamus autem & nunc idipſum, atq; probemus. Nam, & ſi vere res ita ſe habet, vt quidam inquiunt, id quod eſt infinitum eſſe, atq; immobile, non tantum ſenſu ſic eſſe uidetur: ſed eorum, quæ ſunt complura mouentur. Si igitur ſit opinio falſa, uel omnino opinio, & motus etiam eſt. & ſi imaginatio etiam ſit: & ſi interdũ ſit de quibuſdam, interdum aliter uideatur. Imaginatio enim & opinio motus quidam eſſe videntur. Sed de ĩs quidem conſyderare, et eorum quærere rationem, quæ melius habemus, quàm ſi rationis indigeremus hominis eſt H profecto male, id quod eſt melius, & id quod eſt deterius, id quod eſt credibile, & id quod non eſt credibile, principium denique & non principium deſcernentis.*

Quod quidem igitur nõ poſſibile ſit omnia quieſcere, dictũ eſt prius: dicamus autẽ & nunc. ſi. n. ſm veritatem ſic ſe habet, (ſicut quidam dicunt) eſſe id quod eſt infinitum & immobile, ſed non videtur aliquid ſm ſenſum, ſed mouentur multa eorũ quæ ſunt. Si igitur opinio eſt falſa, aut omnino opinio, & motus eſt: & vtiq; ſi phãtaſia ſit, & ſi aliquãdo quidẽ ſic videatur eſſe, aliquando autem aliter. Phantaſia quidem & opinio motus quidam eſſe videtur. Sed de hoc quidem intendere & quærere rationem, quorum di- E gnius habemus, quàm rationem indigere, male iudicare eſt id quod melius & peius, & credibile & nõ credibile, & principium & non principium.

Reprobat primũ membrũ: & dicit, quod ſupra dictum eſt, quòd non ſit poſſibile omnia quieſcere ſemper, ſed & nunc etiam aliquid eſt addendum. Et duo dicit contra hanc poſitionem. Primo quidem, quòd neceſſe eſt ponere aliquem motũ ſaltem in anima. Quia, ſi aliquis velit dicere, quòd ſecundum veritatẽ ſic ſe habet, quòd nihil mouetur, ſicut dixerunt ſequentes Melliſſum, qui poſuit quòd ens eſt infinitum & immobile. ſed tamen nõ videtur ita ſm ſenſum, ſed multa entium mouentur, vt ſenſus iudicat. Si ergo aliquis dicat, quòd iſta opinio eſt falſa; qua opinamur quædã moueri, adhuc ſequitur quod motus ſit. Quia ſi opinio falſa eſt, motus eſt. & vniuerſaliter, ſi opinio eſt, motus eſt. & ſimiliter, ſi phãtaſia eſt motus eſt. Et hoc ideo, quia phantaſia eſt quidã motus ſenſitiuę partis factus a ſenſu ſm actum. Opi- Quid phantaſia & opinio. F nio etiam quidam motus eſt rationis ex aliquibus ratiocinationibus procedens. Sed adhuc manifeſtius ſequitur: quod motus ſit in opinione vel phantaſia, ſi aliquando videatur nobis ſic eſſe, aliquando aliter. quòd contingit, cum quandoque videntur nobis aliqua quieſcere, quandoque vero non quieſcere. ſic ergo omnino ſequitur, quod motus ſit. Secundo cõtra hanc opinionem dicit quòd apponere intentionem ad deſtruẽdum hanc opinionem, & quærere rationem ad probandũ illas res, quas debem⁹ habere in maiori dignitate, quàm quòd ratione indigeant, quia, ſ. habentur vt per ſe manifeſta, hoc (inquam) facere nihil eſt aliud quàm male iudicando diſcernere inter melius & peius in moralibus, & inter credibile & incredibile in logicis, & inter principiũ et non principium in demonſtratiuis. Qui enim quęrit rationem ad probandum ea, quæ per ſe ſunt manifeſta, & ſic habentur vt principia, nõ cognoſcit ea eſſe principia, dum ea per alia principia probare intendit. Similiter videt, quòd non ſciat cognoſcere quid ſit credibile & incredibile: quia id G quod eſt per ſe credibile per aliud probare intẽdit, ac ſi nõ eſſet per ſe credibile. Nec etiam inter melius & peius poſſe diſcernere videtur, qui magis manifeſta per minus manifeſta probat. eſt autem per ſe manifeſtum, aliqua moueri. Non ergo ad hoc debet eſſe noſtra intentio, vt hæc probare rationibus nitamur. Tertio ibi.

Similiter autem eſt impoſſibile & omnia moueri, aut alia moueri ſemper, alia quieſcere ſemper. Ad hæc enim omnia una eſt ſufficiẽs fides. uidemus enim quædam interdum moueri. interdum quieſcere. Quare patet, impoſſibile eſſe ſimiliter cuncta quieſcere, & omnia continue moueri, ac alia moueri ſemper, alia quieſcere ſemper. ARGV.

Similiter aũt & impoſſibile eſt, & omnia moueri, aut alia quidem ſemper moueri, alia vero ſemper quieſcere. Ad omnia. n. hæc ſufficiẽs eſt vna fides. videmus. n. quædã aliquando quidem H moueri, aliquãdo quidẽ quieſcere. Quare manifeſtum eſt, quod impoſſibile ſit ſimiliter oĩa quieſcere, & omnia moueri continue, eo quod alia quidem ſemper mouentur, alia vero quieſcunt ſemper.

Excludit alia duo membra præmiſſæ diuiſionis. & dicit, quòd ſicut impoſſibile eſt omnia quieſcere ſemper, ita etiam impoſſibile eſt omnia moueri ſemper, aut etiã quòd alia ſemper moueantur, & alia ſemper quieſcant, ita quod nihil ſit quod quandoque moueatur, & quandoque quieſcat. Contra omnia hæc ſufficit fidem facere per vnũ medium. quia, ſ. videmus quod quædã quandoque mouent, & quandoque iterũ quieſcunt. vnde manifeſtũ eſt, quòd impoſſibile eſt dicere quòd omnia cõtinue quieſcant, quod erat primum membrũ: & quòd omnia continue moueantur, quod erat ſecundũ membrum: vel quod quædã ſemper moueant, & quędã ſemper quieſcãt, & nihil ſit mediũ. Deinde cum dicit.

Reſtat

ARGV. *Reſtat igitur contemplandum eſſe, utrum uniuerſa talia ſint, ut moueantur atq; quieſcant: an alia quidem talia ſint: alia uero ſemper quieſcant, & alia continue moueantur. hoc enim iam à nobis eſt demonſtrandum.*

Tex.c.17. Reliquum ergo conſyderandum eſt, vtrum omnia ſint huiuſmodi poſſibilia moueri et quieſcere: aut quædam quidem ſic, aliqua vero ſemper quieſcant. aliqua vero ſemper moueantur. hoc enim demonſtrandum eſt a nobis.

Oſtendit quid reſtat dicendũ: & concludit ex præmiſſis, ꝙ, cũ tria membra præmiſſæ diuiſionis ſtare nõ poſſint, relinquitur conſyderandũ, quod membrum aliorũ duorum ſit verius, vtrum, ſ. ꝙ omnia ſint poſſibilia moueri & quieſcere, aut quædam ſint poſſibilia moueri & quieſcere, ita tamen ꝙ aliqua ſint, quæ ſemper quieſcant, & aliqua quæ ſemper moueantur. Hoc.n. vltimum eſt quod demõſtrare intendimus. Sic enim oſtendetur primum motum eſſe ſempiternum, & primum motorem eſſe immobilem.

LECTIO. VII.

Quodcunque motum ab alio moueri multipliciter oſtenditur.

ARGV. *Eorum igitur, quæ mouent & quæ mouentur, alia per accidens, alia per ſe mouent atq; mouentur. Per accidens quidem ea, quæ ſunt in hiſce, quæ mouent aut mouentur, & quæ per partem. Per ſe autem ea, quæ mouent aut mouentur, non ex eo, quia ſunt in hiſce, quæ mouent aut mouentur, neq; rurſus ex eo, quia pars aliqua ſua mouet aut mouetur. Eorum autem, quæ per ſe mouentur, quædam a ſeipſis, quædam ab alio motu cientur. atq; alia natura, alia uiolentia, præterq; naturam mouentur.*

MOuentium igitur, & eorum, quæ mouentur, alia quidem mouent et mouentur ſm accidens, alia aũt per ſeipſa. Secundum accidens quidem, vt quæcunq; in eo ꝙ ſunt in mouentibus, aut in ijs, quæ mouẽtur, & quæ ſunt ſm partem. Alia autẽ per ſeipſa quæcunq; non in eo ꝙ ſint in mouente, aut in ijs, quæ mouentur, neq; in eo ꝙ pars aliqua ipſorũ mouet, aut mouetur. Eorum autẽ, quæ mouentur per ſe, alia quidem a ſeipſo, alia vero ab alio. & alia quidem natura, alia vero violentia, & extra naturam.

Poſtq̃ Philoſophus ſuam intẽtionem manifeſtauit, hic incipit proſequi ſuam intentionem, ſ. non omnia quãdoq; moueri, & quandoq; quieſcere, ſed aliquid eſſe omnino immobile, aliquid autẽ quod ſemper mouetur. Diuiditur autem iſta pars in duas, In prima oſtendit primum mouens eſſe immobile, In ſecũda oſtendit primum mobile ſemper moueri ibi. [At vero ſi aliquod eſt.] Prima pars diuiditur in duas: In prima oſtendit primum mouens eſſe immobile ex ordine mouentium & mobilium, In ſecũda ex ſempiternitate motus, ibi. [Et iterũ conſyderãs &c.] Prima pars diuiditur in partes duas. In prima oſtendit primũ mouens eſſe immobile, In ſecunda oſtendit ipſum eſſe perpetuum ibi [Quoniam autem oportet.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit quoddam, quod eſt neceſſarium ad probationem ſequentium, ſ. ꝙ omne quod mouetur ab alio moueatur, ſecundo oſtendit propoſitum ibi [Hoc aũt dupliciter.] Oſtenderat ſiquidem ſupra in principio Septimi, omne quod mouetur ab alio moueri, ratione communi accepta ex parte ipſius motus: ſed, quia incœpit applicare motum ad res mobiles, illud quod ſupra vniuerſaliter eſt oſtẽſum, hic oſtendit vniuerſaliter verificari in omnibus mobilibus & mouentibus. Vnde prima pars diuiditur in partes duas. In prima ponit diuiſionem mouentiũ & mobilium, In ſecunda manifeſtat propoſitum in ſingulis ibi [Et maxime moueri] Circa primum duo facit. Primo diuidit mouentia & mobilia. ſecundo manifeſtat poſitam diuiſionem ibi [Quòd enim ipſum a ſeipſo.] Primo ergo ponit tres diuiſiones mouẽtiũ & mobilium: quarũ prima eſt, ꝙ mouentium & mobilium, quædam mouent, ſeu mouentur, per accidens, quædam autem per ſe. Et accipit hic per accidens large, ſm ꝙ comprehendit ſub ſe etiam, ꝙ eſt ſm partem. vnde exponens quod dixerat. [Per accidens] ſubdit, ꝙ per accidẽs moueri aut mouere, dicitur dupliciter. Primo quidem dñr mouere per accidens, quæcunque mouere dñr ex eo ꝙ inſunt aliquibus mouentibus, ſicut cum dicitur, Muſicum ſanare, quia is, cui ineſt muſicum, ſanat. & ſimiliter dicuntur moueri per accidens, ex eo ꝙ inſunt ijs, quæ mouentur vel ſicut locatum in loco, prout dicimus hominem moueri, quia nauis mouetur in qua eſt vel ſicut accidens in ſubiecto, prout dicimus albũ moueri, quia corpus mouetur. Alio modo dicuntur aliqua mouere vel moueri per accidens, quia mouent aut mouentur ſm partem, ſicut homo dicitur percutere aut percuti, quia manus percutitur aut percutit. Per ſe autem dicuntur moueri aut mouere per remotionem duorum prædictorum: quia ſcilicet nec dicuntur mouere aut moueri ex eo ꝙ ſint ĩ alijs, quæ mouent aut mouẽtur, neq; ex eo ꝙ aliqua pars ipſorum moueat aut moueatur. Omiſſis igitur ijs, quæ mouent & mouẽtur per accidens, ſubdiuidit ea, quę mouent per ſe. Primo quidem, quia eorum, quæ mouentur per ſe, alia mouentur a ſeipſis, ſicut animalia: alia vero ab alijs, ſicut inanimata. Tertiam diuiſionem ponit, quia alia mouentur ſecundum naturã, alia extra naturam. Secundo ibi.

te. 18.

Infra.

Quomõ moueant & moueātur p accidēs & per ſe.

Id enim, quod a ſeipſo mouetur, natura ſanè mouetur, Vt animalium vnumquodq;: animal enim a ſeipſo motu cietur. Ea vero natura moueri dicimus quorum principium motus in ipſis ineſt. Quamobrẽ totum quidem animal natura ſeipſum mouet: corpus tamen & natura, & præter naturam moueri poteſt. intereſt enim tali an tali moueatur motu, & ex quo magis elemento conſtet. eorum autem, quæ mouentur ab alio, quædam natura, quædam præter naturam mouentur: præter naturam, terra ſurſum ignis deorſum. Partes inſuper animalium ſepenumero præter naturam mouentur ob poſitiones motusq; modos. ARGV.

Quod enim ipſum a ſeipſo mouetur natura mouetur, vt quodlibet animalium: mouetur enim animal a ſeipſo. Quorumcunq; autẽ principium motus in ſeipſis eſt, hoc natura dicimus moueri. vnde animal quidẽ totum natura ipſum ſeipſum mouet: corpus autẽ ſecũdum ꝙ eſt corpus, contingit & natura, et extra naturã moueri. Differt enim ſm qualem motũ quod mouetur eueniat, & ex quali elemẽto conſtet. Et eorum, quæ mouentur ab alio, alia quidem mouẽtur natura, alia vero extra naturã. extra naturam, quidẽ, vt terra ſurſum, & ignis deorſum. Amplius autẽ partes animalium multoties mouentur extra naturam iuxta poſitionem, et modos motus.

Manifeſtat qualiter inueniatur ſm naturã & extra naturam in ijs, quæ mouentur a ſeipſis, & quę mouẽtur ab alio. Et primo dicit de ijs, quæ mouentur a ſeipſis, ſicut ſunt animalia, quæ mouent ſeipſa, ꝙ mouentur ſm naturam, quod probat per hoc, ꝙ mouentur a principio intrinſeco: Illa autem dicimus a natura moueri, quorum principium motus in ipſis eſt. vnde manifeſtũ eſt, ꝙ motus aĩalis, quo mouet ſeipſum, ſi cõparetur ad totũ animal, eſt naturalis: quia eſt ab anima, quæ eſt natura & forma animalis, ſed, ſi comparetur ad corpus, cõtingit huiuſmodi motũ eſſe naturalẽ, &

extra

extra naturam.hoc enim conſyderandum erit ſm differentiam motus & elementi.ex quo conſtat animal. Si.n.anima conſtat ex elemento graui prædominanti, ſicut corpus humanũ,& moueatur ſurſum,erit motus violẽtus quantũ ad corpus:ſi vero moueatur deorſum, erit motus corporis naturalis.Si autẽ eſſent animalia aliqua corpore aerea,(vt quidam Platonici poſuerunt)de illis eſſet econtrario dicendum. Secũdo manifeſtat qualiter inueniatur motus violentus & naturalis in ĳs, quæ mouentur ab alio:& dicit,ꝙ horum quædam mouẽtur ſm naturam,vt ignis ſurſum,terra deorſum:quædã vero extra naturam,vt terra ſurſum,ignis deorſum, qui eſt motus violentus. Tertio ponit alium modum innaturalis motus in animalibus,ſm,ſ.ꝙ multoties partes animaliũ mouentur extra naturam, ſi conſyderentur rationes & modi naturalis motus in partibus animalium,ſicut homo brachia flectit ad anterius,tibias autẽ ad poſterius:canes vero & equi & huiuſmodi animalia anteriores pedes ad poſterius,poſteriores vero ad anterius, ſi autem fiat motus in animalibus per contrarium, erit motus violentus,& extra naturam. Deinde cum dicit.

Aſcendentes magis laborant quã deſcendentes.

Secundo de Hiſt. Animaliũ circa principium.

ARGY. *Atq; maxime quidem perſpicitur id quod mouetur ab aliquo motu cieri in hiſce, quæ præter naturam mouẽtur, propterea, quod ab alio moueri patet. Poſtea uero, quæ præter naturam mouentur,perſpicitur in hiſce, quæ natura quidem mouentur,a ſe autem ipſis motu cientur.in animalibus inquam.non eſt.n.obſcurum,ſi animal ab aliquo moueatur: ſed quonam pacto diſtinguere oportet id quod mouet ipſius,& id quod mouetur.nam vt in nauigijs,& in hiſce, quæ non natura conſtant, ſic & in animalibus quod mouet & quod mouetur diuiſum eſſe uidetur.atque hoc pacto totum ipſum animal ſeipſum motu ciere.*

te.cõ.18. Et maxime moueri a quodã,quod mouetur, in ĳs,quę extra naturã mouentur, eſt manifeſtũ, propter id quod manifeſtũ eſt ab alio moueri. Poſtea aũt,quæ ſunt extra naturã, eorũ aũt,quæ ſunt extra naturã ipſa a ſeipſis, vt animalia. hoc enim nõ immanifeſtum eſt ſi ab aliquo mouentur,ſed quomodo, oportet accipere ipſum mouens & quod mouetur. Videtur enim quod ibi ſit accipiendum,ſicut in nauibus,& non natura ſubſiſtentibus,ſic & in animalibus eſſe diuiſum mouens, & quod mouetur, & ſic omne ipſum ſeipſum mouet.

Probat omne quod mouetur ab alio moueri. & primo oſtendit in quibus ſit manifeſtum, ſecundo oſtendit de ĳs, in quibus eſt dubium, ibi[Maxime autẽ dubitatur &c.] (Infra.) Relictis autem ĳs, quæ mouentur per accidens, quia ipſa non mouentur,ſed dicuntur moueri ex eo ꝙ quædam alia mouentur,inter ea,quæ per ſe mouẽtur maxime in ĳs,quę mouentur per violentiam & extra naturã,manifeſtum eſt, ꝙ id quod mouetur, ab alio mouetur. Manifeſtũ eſt enim, ꝙ ea,quæ per violentiam mouẽtur, ab alio mouẽtur ex ipſa violenti definitione. eſt enim violentum, vt dicitur in Tertio Ethicorum,cuius principium eſt extra, nil cõferente vim paſſo. (Te.1.) Poſt iſta vero,quæ mouentur per violẽtiam manifeſtũ eſt ꝙ id,quod mouetur, ab alio mouetur, in ĳs, quæ mouentur ſecũdum naturam a ſeipſis, ſicut animalia dicuntur ſeipſa mouere. In ĳs enim manifeſtum eſt, ꝙ aliquid ab alio mouetur. Sed dubium poteſt eſſe quo modo oporteat accipere in ipſis mouens,et quod mouetur. Quantum enim ex primo aſpectu apparet & ſecundum ꝙ multis vr̃,ſicut in nauibus & in alĳs artificialibus,quę nõ ſunt ſecundum naturam,diuerſum eſt quod mouet ab eo quod mouetur,ſic & in animalibus. Videtur enim,ꝙ hoc modo ſe habeat anima quæ mouet ad corpus quod mouetur ſicut nauta ad nauim,vt dicitur in Secundo de Anima. (tex.1.) Et ꝑ hunc modum videtur ꝙ totum animal ſeipſum moueat, inquantũ vna pars eius aliã mouet. Verum aũt ſe habeat anima ad corpus, ſicut nauta ad nauim in libro de Anima, inquirendum relinquit. Quod autem ſic aliquid dicatur ſeipſum mouere inquantum vna pars eius mouet, & alia mouetur, in ſequentibus oſtendetur. Secundo ibi.

ARGY. *Maxime uero dubitatur, reliquum dictæ diuiſionis ultimo membrum. Eorum enim quæ motu cientur ab alio, quædam præter naturam moueri diximus, quædam natura moueri. Hæc autem ſint quæ dubitationem afferunt, a quonam mouentur, ceu leuia grauiaq;.hæc enim ad oppoſita quidem loca ui pulſa mouentur: ad propria uero, leuia quidem ad ſupera, grauia uero ad inſera ſuapte natura feruntur. quonam autem mouentur ✱.*

Maxime aũt dubitatur, reliquũ dictæ vltimæ diuiſionis. Eorum.n.quę ab alio mouentur, hęc quidẽ extra naturã poſuimus moueri, alia autẽ relinquuntur contra poni,quia natura. Hęc aũt ſunt,quæ dubitationẽ afferunt, a quo mouẽtur, vt leuia & grauia,hæc.n.in oppoſitos locos violentia mouẽtur: in proprios aũt, leue quidẽ ſurſum,graue aũt deorſum natura. A quo aũt nõ adhuc manifeſtũ, ſicut cũ mouent extra naturã. (te.cõ.19.)

Manifeſtat propoſitũ in ĳs, in quibus eſt magis dubiũ. Et circa hoc facit tria. Primo pònit, in quibus ſit magis dubium,omne quod mouetur ab alio moueri,quia.ſ.in grauibus & leuibus,cum ſecundum naturam mouentur:ſecundo oſtendit, ꝙ huiuſmodi non mouẽt ſeipſa ibi.[Et nanq; ipſa a ſeipſis,&c.] (Infra.) Tertio oſtẽdit a quo moueãtur ibi[Sed accidit & hoc] (tex.31.) Dicit ergo primo,ꝙ ex quo maxime manifeſtum eſt,quod mouetur ab alio moueri in ĳs,quę mouentur per violentiam, & poſt hæc in ĳs quæ mouent ſeipſa maxime videtur dubium in reſiduo membro vltimæ diuiſionis ſiue in ĳs,quæ non mouent ſeipſa, & tamen mouentur naturaliter. Vltimam aũt diuiſionẽ dicit iſtam, ſcilicet ꝙ eorum,quę mouentur non a ſeipſis,ſed ab alio,quædam mouentur extra naturam,quædam vero ecõtrario mouentur ſecundũ naturam,& in iſtis dubium eſt a quo moueantur. ſicut ſunt grauia & leuia quæ quidem in contraria loca mouentur per violentiam, ſed in propria ſm naturã: leue,ſ.ſurſum, graue vero deorſum. ſed a quo moueantur non eſt manifeſtum cum mouentur ſm naturam, ſicut eſt manifeſtum,cum mouentur extra naturam. Secundo ibi.

ARGY. *Nam impoſſibile eſt a ſeipſis ipſa moueri. eſt enim hoc officium uitæ,ac animantium proprium.*

Et nanq; ipſa a ſeipſis dicere impoſſibile eſt. vitale.n. hoc & animatorum eſt proprium.

Probat ꝙ huiſumodi non mouent ſeipſa quatuor rationibus,quarum prima eſt,ꝙ mouere ſeipſum pertinet ad rãtionem vitæ, & eſt proprie animatorum. (Prima ratio.) Motu.n.& ſenſu diſcernimus animatum ab inanimato,vt dicitur in Primo de Anima. (Te.19.) manifeſtũ eſt aũt hæc nõ eſſe viua,ſeu animata: non ergo mouent ſeipſa. Secunda ratio ponitur ibi.

ARGY. *Conſiſtere etiam a ſeipſis poſſent.nam ſi quippiam ſibi cauſa ſit ambulandi, eſt etiam cauſa ſibi non ambulandi.*

Et facere ſtare poſſent ſeipſa.dico aũt, velut ſi ambulandi cauſa ineſt ipſi,& non ambulandi.

Quæ talis eſt. (Secũda ratio) Quęcunque mouent ſeipſa poſſunt etiam ſibi eſſe cauſa quietis, ſicut videmus ꝙ animalia per ſuum appetitum mouentur et ſtant:ſi ergo grauia & leuia mouerent ſeipſa motu naturali, poſſent facere ſtare ſeipſa:ſicut ſi aliquis eſt ſibi cauſa ambulandi,eſt etiam ſibi cauſa nõ ambulandi. Hoc autem videmus eſſe falſum quia huiuſmodi non quieſcunt extra propria loca, niſi propter aliquam cauſam extrinſecam prohibentem motum ipſorum. ergo

non

non mouent ſeipſa. Sed quia poſſet aliquis dicere, quòd huiuſmodi, etſi non ſine ſibi cauſa ſtandi extra propria loca, ſunt tamen ſibi cauſa ſtandi in proprijs locis, ſubiungit tertiam rationem ibi.

ARGV. *Quare, ſi collocatum eſſet in igne moueri ſurſum, eſſet in ipſo ſitum deorſum etiam ferri. Metas quoque rationis egreditur, & vno motu duntaxat a ſeipſis moueri, ſi ſeipſa moueant.*

Quare ſi in ipſo eſt ſurſum ferri igni, manifeſtum eſt, ꝙ in ipſo & deorſum. Irrationabile aūt eſt, ſecundum vnum motum moueri ſolum hoc a ſeipſis, ſi ipſa ſeipſa mouent.

Tertia ratio. Quæ talis eſt. Irrationabile eſt dicere, ꝙ illa, quę mouent ſeipſa, moueantur ſolū a ſeipſis ſecundo vnum motum, & non pluribus motibus. quia quod mouet ſeipſum non habet motum determinatū ab alio, ſed ipſum ſibi determinat motum, & quandoq; determinat ſibi hunc motū, & quandoq; alium. vñ eſt in poteſtate eius quod mouet ſeipſum, ꝙ determinet ſibi hūc vel illum motū. Si ergo grauia & leuia mouerent ſeipſa, ſequeretur, ꝙ, ſi in poteſtate ignis eſſet ꝙ moueretur ſurſum, ꝙ in poteſtate eius eſſet ꝙ moueretur deorſum: quod nunquam videmus accidere, niſi ex cauſa extrinſeca, non igitur mouent ſeipſa. Eſt autem ſciendū

Quantum valeat rationes hæ attende. ꝙ iſtæ duæ rationes ſunt probabiles ſecundū ea, quæ apparent de mouentibus ſeipſa, quæ ſunt apud nos, quæ quandoq; inueniuntur moueri hoc motu, quandoq; alio, quandoq; etiam quieſcere, vnde non dixit impoſſibile eſt, ſed [irrationabile] quomodo loquēdi in probabilibus vti cōſueuit. Oſtēdit. n. inferius, ꝙ, ſi aliquid eſt mouens ſeipſum in quo mouens eſt omnino immobile, ꝙ illud ſemper mouetur & vno motu. ſed tamen hoc non poſſet dici in grauibus & leuibus, in quibus non eſt aliquid, quod non moueatur per ſe vel per accidens, cū etiam generentur & corrumpantur. Quartam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea, qui fieri poteſt ut continuum quid copulatiue ſeipſum moueat? Nam quo quippiam unum atq; continuum eſt, non tactu, hoc paſsionis eſt expers. quo vero ſeparatum eſt, eo nimirum aliud agere, aliud pati eſt, aptum. Neq; ergo quicquam ipſorum ſeipſum mouet: quippe cum copulatum ſit, neq; aliud continuum vllum, ſed in vno quoq; ut diuiſum ſit quod mouet, et quod mouetur neceſſe eſt: quod intueri licet in expertibus animæ cum quippiam animantium ipſa mouet.*

Te.cõ.30. Amplius quomodo cōtingit continuum aliquod & ipſum ſeipſum mouere? Secūdū enim ꝙ vnum & continuum nō tactu, ſecundum hoc impaſſibile eſt. ſed ſecundū ꝙ diuiditur, ſic hoc quidem aptum natū facere, illud vero pati. Neq; ergo nullum horū ipſum ſeipſum mouet. (conſita. n. ſunt) neq; aliud cōtinuum nullum: ſed neceſſe eſt diuidi mouēs in vnoquoq; ab eo quod mouetur, ſicut in inanimatis videmus, cum moueat aliquod animatorum ipſa.

Quarta ratio. Quæ talis eſt. Nullum continuū mouet ſeipſum: grauia aūt & leuia ſunt continua: ergo nihil horū mouet ſeipſum. Quòd aūt nullum continuum ſeipſum moueat, ſic probat quia mouens ad motum ſe habet, ſicut agens ad patiens: cū aūt agens ſit cōtrarium patienti, neceſſe eſt ꝙ diuidatur id quod eſt aptū natum agere, ab eo quod eſt aptum natū pati. ſm ergo ꝙ aliqua ſunt non contacta adinuicē, ſed ſunt omnino vnum & continuum, & quantitate & forma, ſm hoc non poſſunt pati abinuicem. ſic ergo ſequitur, ꝙ nullū continuum moueat ſeipſum: ſed neceſſe eſt, ꝙ mouēs diuidatur ab eo quod mouetur, ſicut apparet cum res inanima

A tæ mouentur ab animatis, vt lapis a manu. Vnde & in animalibus, quæ mouent ſeipſa, eſt magis quædam colligatio partium, q̃ perfecta continuatio, ſic enim vna pars poteſt moueri ab alia, quod nō inuenitur in grauibus & leuibus.

LECTIO. VIII.

De grauium ac leuium motore agitur.

Verum ſit, ut hæc etiam ſemper ab aliquo moueantur. ARGV. *quod quidem patebit, ſi cauſas diuidamus. atq; licet & in mouentibus ea, quæ dicta ſunt ſumere. Alia nanque præter naturam motiua ſunt, ut eſt vectis motiuus ponderis, non natura: Alia ſunt motiua natura, ut calidum actu motiuum eſt eius, quod eſt potentia calidum. Similiter et in huiuſcemodi cæteris. Mobile etiam id eſt natura, quod eſt potentia quale, uel quantum, uel ubi cùm in ſeipſo tale principium, & per accidens habet.*

Sed accidit & hæc ab aliquo ſemper moueri. te. cõ. 31.
B fiet aūt vtiq; manifeſtū diuidentibus cauſas. Eſt aūt & in mouētibus accipere, quę dicta ſunt Alia quidem. n. extra naturam ipſorum motiua ſunt, vt vectis non natura grauis motiuus eſt: Alia vero natura, vt actu calidū motiuū eſt potentia calidi. ſimiliter autē, & in alijs huiuſmodi eſt. Et mobile aūt ſimiliter natura ꝙ potētia quale, aut quantū, aut vbi eſt, cum habeat principiū huiuſmodi in ſeipſo, & non ſecundum accidēs.

Te.33. 32. Poſtq̃ oſtendit, ꝙ grauia & leuia nō mouent ſeipſa, hic oſtendit a quo moueantur. Et primo oſtendit, a quo moueantur, ſecundo concludit principale intentum ibi [Si igitur omnia quæ mouentur &c.] Circa primum duo facit: Primo oſtendit ꝙ naturaliter mouentur ab aliquo, Secundo inquirit a quo moueantur ibi [Quoniam aūt ꝙ potentia &c.] Dicit ergo primo, ꝙ etſi grauia & leuia non
C moueant ſeipſa, tamen mouentur ab aliquo. Et hoc poteſt manifeſtari, ſi diſtinguantur cauſæ mouētes. Sicut enim in his, quæ mouentur eſt accipere quædā ſecūdum naturam moueri, & quædam extra naturam, ita & in mouentibus, Quædā mouent extra naturam [vt vectis] ideſt baculus, q non naturaliter motiuus eſt corporis grauis, puta lapidis: Quædam vero mouent ſecundum naturam, ſicut quod eſt actu calidum naturaliter mouet id, quod ſm ſuā naturam eſt potentia calidum, & ſimiliter eſt in alijs talibus. Et ſicut quod eſt in actu naturaliter mouet, ita id quod eſt in potentia naturaliter mouetur vel ſm qualitatē, vel ſm quantitatem, vel ſm vbi. Et quia in Secundo dixerat: ꝙ illa mouentur naturaliter, quorum principium motus in ipſis eſt per ſe, & non ſecundū accidēs, ex quo poſſet videri ꝙ id, quod eſt in potentia tantū calidum, cū ſit calidum, non mouetur. naturaliter, tanquam principio actiuo motus exterius exiſtente: quaſi ad hanc obiectionem excludēdam ſubiungit
D [Cum habeat principium huiuſmodi in ſeipſo, & non ſm accidens] quaſi dicat, ꝙ ad hoc ꝙ motus ſit naturalis ſufficie ꝙ huiuſmodi principium, ſ. potētia, de qua fecerat mentionem, ſit in eo quod mouetur per ſe, & non per accidens. ſicut ſcamnum eſt potentia combuſtibile, nō inquantum eſt ſcamnum, ſed inquantum eſt lignum. Vnde hoc quod dixerat, [Et non ſecundum accidens.] exponens ſubdit.

Erit enim idem & quantum, & quale, ſed accidit alterum alteri, & non per ſe competit. Ignis igitur atq; terra mouentur ab aliquo, ui quidem, cum præter naturam: natura uero, cum ſub potentia ſuos ad actus mouentur. ARGV.

Erit enim idem & quantum, et quale, ſed alteri alterum accidit, & nō ſecundū ſe exiſtit. Ignis itaq; & terra mouentur ab alio, violentia quidē, cum extra naturam, natura autem cum in ipſorum actus potentia exiſtunt.

Et

Et dicit, & contingit idem ſubiectum eſſe quantum, & quale: ſed vnum eorum per accidens ſe habet ad aliud, & non per ſe. quod ergo eſt potentia quale, eſt etiam potentia quantū, ſed per accidens. Quia igitur quod eſt in potentia naturaliter mouetur ab alio, quod eſt in actu: nihil autem ſm idem eſt potētia & actu: ſequitur ꝙ neq; ignis, neq; terra, neq; aliquid aliud moueatur a ſe, ſed ab alio. Mouentur quidem ignis et terra ab alio, ſed per violentiā, cum motus eorum eſt extra naturalē ipſorum potentiam: ſed naturaliter mouentur, cùm mouentur in actus proprios, ad quos ſunt in potentia ſecundum ſuam naturam. Secundo ibi.

ARGV. *Quoniam autē eſſe potentia multipliciter dicitur, hæc eſt ſanè cauſa, vt ſint perſpicuū a quo nam talia moueantur, ut ignis ſurſum, & terra deorſum.*

Te. cõ. 32. Quoniam autem quod potentia eſt multipliciter dicitur, hæc cauſa eſt, non eſſe manifeſtum a quo huiuſmodi moueantur vt ignis ſurſum, F terra vero deorſum.

Oſtendit a quo moueantur. & quia quod eſt in potētia mouetur ab eo quod eſt in actu, primū diſtinguit potētiā, ſecundo ex hoc oſtendit a quo huiuſmodi moueantur ibi [Potentia autem eſt leue.] Circa primum tria facit. Primo oſtendit neceſſariū eſſe cognoſcere, quot modis aliquid dicitur eſſe in potētia, ſecundo manifeſtat. ibi [Eſt autem potentia.] Tertio ſoluit ex hoc quādam quæſtionem. ibi [Et tamen quæritur.] Dicit ergo primo, ꝙ ideo nō eſt manifeſtum a quo grauia & leuia mouentur ſuis motibus naturalibus, vt puta ignis ſurſum, & terra deorſum, quia ens in potentia dicitur multipliciter. Secundo ibi.

Sexta parte. Te. c. 32. infra. Quinta. 32.

ARGV. *Diuerſo autem modo potentia ſciens eſt, qui diſcit, & qui iam ſcientiam habet, & non contemplatur. Cum autem actiuum, atq; paſſiuum ſint ſimul: euadit interdum id quod eſt potentia actu tale, ut id quod diſcit. & ex eo quod eſt potētia, ſit aliud potentia rurſus: Qui nāq; ſcientiam habet, & non contemplatur, eſt potentia quodammodo ſciens, ſed non vt erat antea quàm didiciſſet. At, cùm ita ſeſe habet, niſi quid prohibeat, operatur ac contemplatur, uel in contradictione, ignorationeq; erit.*

G

Eſt autem potentia aliter addiſcens ſciens, & hñs iam ſcientiam, et non conſyderans. Semper aut cum ſimul actiuū et paſſiuū ſunt, fit aliquando actu, quod in potentia, vt addiſcens. & ex potentia ente, alterum fit potentia. habens enim ſcientiam, non conſyderans autem, potentia eſt ſciens quodammodo, ſed non ſicut & ante addiſcerē. Cum autem, ſic ſe habeat, ſi aliquid non prohibeat, operatur & cōſyderat, aut erit in contradictione & ignorantia.

H

Diſtinguit eſſe in potentia. Et primo in intellectu, ſecundo in qualitate ibi [Similiter autem hæc ſe habent.] Tertio in motu locali ibi [Similiter aūt ſe habent.] Dicit ergo primo, ꝙ aliter eſt in potentia ad ſcientiam ille qui addiſcit, & nondum habet habitum ſcientiæ, & ille qui iam habet habitum ſcientiæ, ſed non conſyderat vtens habitu. Ex prima autem potentia in ſecundam reducitur aliquid cū actiuum ſuo paſſiuo coniungitur, & tunc paſſiuum per præſentiam actiui fit in tali actu, qui adhuc eſt in potentia, ſicut addiſcens per actionem docentis reducitur de potentia in actum. cui actiui coniungitur altera potentia. & ſic exiſtēs in potentia prima fit in alia potentia: quia iam habēs ſcientiam & non conſyderans quodammodo eſt in potentia ad actum ſcientiæ, ſed non eodē modo, ſicut antequā addiſceret ergo de potentia prima. reducitur in actum, cui adiungitur ſecunda potentia, per aliquod agens, ſ. per docentem. Sed quando ſic ſe habet, ꝙ habet habitū ſcientiæ, nō oportet ꝙ reducat in ſcd̄m actū per aliquod agens, ſed ſtatim per ſeipſum operatur conſyderando, niſi ſit aliquid prohibens puta occupatio, vel infirmitas, aut voluntas. Vel ſi nō impediē nō poſſet cōſyderare, tunc nō eſſet in habitu ſcientiæ, ſed in eius contrario, ſ. in ignorantia. Secundo ibi.

Tertia 32. Quarto. Potentia eſſentialis & accidentalis.

E

ARGV. *Simili modo ſeſe habent hæc & in ipſis naturalibus rebus. Frigidum enim eſt potentia calidum. Cùm autem eſt mutatum, iam eſt ignis, atq; comburit, niſi quid prohibeat atq; impediat.*

Similiter autem hæc ſe habent & in phyſicis. Frigidum enim potentia eſt calidum. cum autē fuerit mutatum, iam ignis eſt, ardet autem, niſi aliquid prohibeat & impediat.

Manifeſtat idem in qualitatibus: & dicit, ꝙ ſicut dictum eſt de potentia ad ſciendū in anima, ita eſt etiam in corporibus naturalibus. Corpus enim, cum eſt actu frigidū, eſt F potentia calidum, ſicut ignorans eſt potentia ſciens. ſed, cū fuerit productum per tranſmutationē, vt habeat formam ignis, tunc iam eſt ignis in actu habens virtutē operandi, & operatur ſtatim comburendo, niſi aliquid prohibeat in contrarium agendo, vel qualitercunq; aliter impediat: puta ſubtrahendo combuſtibile. ſicut dictum eſt, ꝙ poſtquā aliquis addiſcendo factus eſt ſciens, ſtatim conſyderat, niſi aliquid impediat. Tertio ibi.

ARGV. *Similiter res ſeſe habet & circa graue & leue. ex graui nanq; fit ipſum leue, vt aer ex aqua, hoc enim erat primo potentia, & iam eſt leue, atq; continuo operabitur, ſi non aliquid obſtet. actus autem leuis eſt alicubi eſſe, atq; in ſupero loco, prohibetur uero cùm eſt in loco contrario. Et hoc ſimiliter ſeſe habet, & in quanto, & quali.*

Similiter autē ſe habet & circa graue & leue. leue. n. fit ex graui, vt ex aqua aer. hoc. n. potētia G primū, & iam leue operabitur mox, niſi aliquid prohibeat. actus autē leuis eſt, alicubi eſſe & ſurſum. prohibetur autem cū in contrario loco ſit. ſimiliter & hoc ſe habet in quanto, & quali.

Manifeſtat idem in motu grauium et leuium: & dicit, ꝙ ſimiliter leue fit ex graui, ſicut ex frigido calidū, vtputa cū aer, q̄ eſt leuis, fit ex aqua, quæ eſt grauis. Hæc ergo, ſ. aqua, primo eſt in potentia leuis, & poſtmodum fit leuis in actu, & tūc ſtatim habet operationē ſuā, niſi aliquid prohibeat. Sed iam leuis exiſtens cōparatur ad locum, ſicut potentia ad actum. actus enim leuis in quantum huiuſmodi, eſt eſſe in aliquo loco determinato ſcilicet ſurſum: ſed prohibetur ne ſit ſurſum per hoc, ꝙ eſt in contrario loco, ſcilicet deorſum: quia non poteſt eſſe ſimul in duobus locis. vnde illud, quod detinet leue deorſum, prohibet ipſum eſſe ſurſum. Et ſicut dictū eſt in motu locali, ita etiā dicendum eſt de motu H ſecundum quātitatem: vel qualitatem. Deinde cū dicit.

ARGV. *Quæritur igitur propter quid leuia grauiaq; ad ſua loca mouentur? Eſt autem cauſa, ipſa apta eſſe aliquo moueri: atq; hoc eſt ipſius grauis leuiſq; eſſe infero loco, ſuperoq; diſtinctum.*

Et tamen quæritur hic, quare in ipſorum locum mouentur grauia & leuia. Cauſa autem eſt, quia apta nata ſunt, & hoc eſt graui & leui eſſe hoc quidem eo ꝙ ſurſum, illud autem eo ꝙ deorſum determinatum.

Soluit quandam quæſtionē ſm præmiſſa. Licet. n. actus leuis ſit eſſe ſurſum, tñ a quibuſdā quæritur, quare grauia & leuia mouētur in propria loca: Sed cauſa huius eſt, quia habent naturalem aptitudinem ad talia loca. Hoc enim eſt eſſe leuis, habere aptitudinē ad hoc ꝙ ſit ſurſum. & hæc eſt etiā ratio grauis, habere aptitudinē ad hoc ꝙ ſit deorſum.

Vnde

Vnde nihil eſt aliud quærere, quare graue mouetur deorſum, quàm quærere, quare eſt graue. Et ſic illud idē, quod facit ipſum graue, facit ipſum moueri deorſum. Deīde cū dicit.

ARGV. *Leue vero graueq; potentia, pluribus eſt modis (vt diximus) Nam, cum eſt aqua, leue potentia quodammodo eſt: & cùm eſt aer, adhuc potentia eſt. Fieri enim poteſt, vt ob impedimentum non ſit ſupero in loco, ſed, ſi id quod impedit fuerit ſublatum, operatur, ſemperq; ſuperius fit. ſimiliter & quale ipſum ab actu tale mutatur. Continuo namq; contemplatur et iſte, qui ſcientiam habet, niſi quid obſtet. Et ipſum etiam quantum extenditur, ſi nihil ſit quod impediat. Qui vero id quod ſubſtinet prohibetq;, dimouit, partim mouet, partim non mouet. Vt qui columnam diuellit, aut ab vtre, qui eſt in aqua, lapidem præmentem dimouit, per accidens enim mouet. quemadmodum & pila reflexa, non a pariete, ſed ab eo, qui proiecit* B *eſt mota. Nihil igitur horum vt patuit ſeipſum mouet. ſed motus quidem habet principium, nō mouendi tamen, atq; agendi ſed patiendi.*

Potētia autem eſt leue & graue multipliciter, ſicut dictum eſt. Cumq; enim ſit aqua, potentia quodammodo eſt leue. & cū aer, eſt adhuc in potentia. Contingit. n. impeditum nō ſurſum eſſe. ſed, ſi auferatur impedimētū, agit & ſemper ſurſum fit: ſimiliter autem & quale ad actum eſſe immutat, mox. n. conſyderat ſciens, niſi aliquid prohibeat. Suſtinens aūt & prohibens mouens eſt, ſicut mouet. eſt aūt, ſicut non, vt eſt colūnas diuellens, aut lapidem remouēs a vaſe in aqua: ſm accidens. n. mouet ſicut repercuſſa ſphæra, non a pariete mota eſt, ſed a proijciente. C Quòd quidē igitur nihil horū ipſum mouet ſeipſum manifeſtum eſt: ſed motus habent principium, non mouendi neq; faciendi, ſed patiendi.

Ex præmiſſis oſtendit quid moueat grauia & leuia. & dicit, quod, cum id, quod eſt in potētia, moueatur ab eo quod eſt in actu, ſicut dictū eſt, conſyderandum eſt, quod multipliciter dicitur aliquid eſſe in potentia leue vel graue. Vno. n. modo, cū adhuc eſt aqua, eſt in potentia ad leue. Alio autē modo, cum iam ex aqua factus eſt aer, eſt tamen adhuc in potentia ad actum leuis, quod eſt eſſe ſurſum. ſicut habens habitum ſciētiæ & non conſyderans, adhuc dicitur eſſe in potentia. contingit enim quod id, quod eſt leue, impediatur ne ſit ſurſum. ſi ergo auferatur illud impedimentū, ſtatim agit ad hoc quod ſit ſurſum aſcendendo. Sicut etiam dictum eſt in qualitate, quod quādo eſt quale in actu, ſtatim tendit in ſuam actionem. ſicut ille, qui eſt ſciens, ſtatim conſyderat, niſi aliquid prohibeat. D Et ſimiliter in motu quantitatis: quia ex quo facta eſt additio quanti ad quantū, ſtatim ſequitur extenſio in corpore augmentabili, niſi aliquid prohibeat. Sic ergo patet, quod illud quod mouet [ideſt remouet hoc quod eſt prohibens] & ſuſtinens [ideſt detinens, quodammodo mouet, & quodāmodo non mouet. puta ſi columna ſuſtineat aliquod graue, & ſic impediat ipſum deſcendere, ille, qui diuellit columnā, quodāmodo dicitur mouere graue columnæ ſuppoſitum. Et ſimiliter ille qui remouet lapidē, qui impedit aquā effluere a vaſe, dicitur quodāmodo mouere aquā. Dicitur enim mouere per accidēs et non per ſe, ſicut ſi ſphæra] ideſt pila, ſi repercutiatur a pariete, per accidens quidem mota eſt a pariete, non aūt per ſe, ſed a primo proijciente per ſe mota eſt. Paries enim non dedit ei aliquē impetum ad motū, ſed proijciens. Per accidens aūt fuit, quod dum a pariete impediretur, ne ſecundū impetum ferretur, eodem impetu manente in contrariū motū reſiliuit. Et ſi-

Grauia per ſe mouentur a generante, per accidens aūt a remouente prohibens.

A militer ille, qui diuellit columnā, non dat graui ſuppoſito impetū vel inclinationem ad hoc quod ſit deorſum. hoc enim habuit a primo generante, quod dedit ei formam, quam ſequitur talis inclinatio. Sic igitur generans eſt per ſe mouens grauia & leuia, remouens autem prohibens per accidens. Concludit igitur, manifeſtū eſſe ex dictis, quod nihil horum, ſ. grauium & leuium mouet ſeipſum: ſed tamen motus eorū eſt naturalis, quia habent principiū motus in ſeipſis: non quidem principium motiuū aut actiuum, ſed principium paſſiuum, quod eſt potentia ad talem actū. Ex quo patet contra intentionē philoſophi eſſe quod in materia ſit principiū actiuum, quod quidam dicunt eſſe neceſſariū ad hoc quod ſit motus naturalis. ſufficit. n. ad hoc paſſiuū principiū, quod eſt potentia naturalis ad actū. Deinde cum dicit,

Quòd ſi omnia quæ mouentur, aut natura, aut præter naturam, & violenti a motu cientur: & ea, quæ vi præterq; naturam mouentur, ab aliquo cuncta, atq; ab alio ARGV. B *mouetur ut patet. & ea rurſus, quæ natura mouentur, ab aliquo motu cientur, ſiue a ſeipſis moueantur, ut animalia, ſiue nō a ſeipſis, vt leuia grauiaq;: (nam aut ab eo mouentur, quod generauit, ac leue fecit vel graue, aut ab eo, quod ea, quæ prohibēt, obſtātq;, dimouit:) uniuerſa vtiq;, quæ motu cientur, ab aliquo profecto mouentur.*

Si igitur omnia quæ mouentur a natura mouentur, aut extra naturam, & violētiam: & quæ vi & extra naturam omnia a quodam, et ab alio: eorum autem quæ natura: iterum quæcunq; a ſeipſis mouent, ab aliquo mouentur, & quæ nō a ſeipſis, vt leuia & grauia: aut enim a generante & faciente leue & graue, ab eo, quod impedientia & prohibentia ſoluit: omnia ergo, quæ mouentur, ab aliquo mouebuntur. te.cõ.31.

C Concludit concluſionem principaliter intentam in toto capitulo: & dicit, quod, ſi hoc verum eſt, quod omnia, quæ per ſe mouentur, aut mouentur ſecundū naturam, aut extra naturam, & per violentiā: & de illis, quæ mouentur per violentiam, manifeſtū eſt quod omnia mouentur non ſolum a quodam mouēte, ſed etiam a mouente alio extrinſeco. & iterū inter ea, quæ mouentur ſecundum naturam, quædam mouentur a ſeipſis, in quibus manifeſtū eſt quod mouentur ab aliquo, non quidē extrinſeco, ſed intrinſeco: quædam etiam ſunt quę mouentur ſecundū naturam. non tamen a ſeipſis, ſicut grauia & leuia: & hæc etiam ab aliquo mouentur, vt oſtenſum eſt, quia aut mouentur per ſe a generante, quod facit ea eſſe grauia & leuia: aut mouentur per accidens ab eo quod [ſoluit] ideſt remouet ea, quæ impediūt, vel remouet naturalem motum. Sic ergo patet quod omnia quæ mouentur, mouentur ab aliquo vel intrinſeco motore, vel extrinſeco, quod dicit ab alio moueri.

LECTIO. IX.

D Non eſſe proceſſum in infinitum in mouentibus & mobilibus dicitur omneq;: mouens moueri demonſtratur impoſſibile, ſed eſt deuenire ad motorem vel omnino immobilē vel ſeipſum mouentem.

ARGV. *Id autem quod mouet eſt duplex. Aut enim non per ſeipſum mouet, ſed per aliud, quod quidem id motu ciet quod mouet, aut per ſe mouet. Et hoc aut primum poſt vltimum, aut per plura media mouet, vt baculus mouet lapidem, & mouetur a manu, quæ quidem ab homine motu cietur. at is non ulterius ex eo mouet, quia ab alio ipſe motu cietur.*

HOc autem dupliciter. Aut enim non propter ſeipſum eſt mouens, ſed propter alterum, quod mouet mouens, aut propter ipſum,

Et

Et hoc aut mouēs ex ſe primum poſt vltimum, aut per plura media, vt baculus mouet lapidem, et mouetur a manu mota ab homine: hic autem non amplius, eo quod ab alio moueatur.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur, hic incipit oſtendere ꝙ neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum mouens immobile. Et diuiditur io partes duas. In prima oſtēdit ꝙ oeceſſe eſt deueoire ad aliquod primū, quod vel ſit immobile, vel moueat ſeipſum: in ſecunda oſtendit ꝙ etiam, ſi deueniatur ad aliquod

Sectio. 41. Text. 36. primū, quod moueat ſeipſum, neceſſe eſt tamen vlterius deuenire ad aliquod primum monēs immobile. ibi [Neceſſe igitur omne quod mouetur.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ non eſt poſſibile, ꝙ in infinitum aliquid ab alio moueatur, in ſecunda ꝙ non eſt neceſſarium, ꝙ omne mouens moueatur. ibi [Ad dicta autem.] Circa primū duo facit. Primo oſtendit propoſitū aſcendendo in ordine

tt. 34. mobilium & mouentium, ſecundo deſcendendo. ibi [Amplius autem & ſic ipſam]. Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam neceſſaria ad propoſitā oſtenſionem,

tt. 35. Secundo inducit rationem propoſitum oſtendendum. ibi [Si ergo neceſſe] Præmittit aūt duo, quorum primum eſt diuiſio mouentis. Cum enim dictū ſit, ꝙ omne motum ab aliquo mouetur, contingit aliquid eſſe mouens dupliciter. vno modo, quando non mouet propter ſe ipſum propria virtute, ſed quia eſt motum ab aliquo alio mouente, & hoc eſt ſecundū mouens: alio modo aliquid mouet propter ſeipſum, ideſt propria virtute, non quia eſt motum ab alio. Contingit autem ꝙ tale mouens moueat dupliciter. vno modo, ita ꝙ primum mouens moueat proximum poſt vltimum [.i. id quod eſt ſibi proximū poſt Secundum mouens: & hoc contiogit, quando primū mouens mouet mobile per vnum tantum medium. alio vero modo mouens mouet mobile per plura media. vt patet, cum baculus mouet lapidem, et mouetur a manu, quę mouetur ab homine, qui non mouet eo ꝙ ab aliquo alio moueatur. ſic ergo homo eſt primū mouens propter ſeipſum, & mouet lapidem per plura media. ſi autē moueret lapidem manu, moueret per vnum medium tantum. Secundo ibi.

ARGY. *Vtrunque igitur mouere dicimus, & vltimum mouentium, & etiam primum, ſed magis primum. hoc enim vltimum mouet, ſed vltimum primum non mouet. Et ſine primo quidem vltimum non mouebit, ſine vero hoc, primum mouere poteſt, baculus enim, ſi homo non moueat, non mouebit.*

Vtraq; igitur mouere dicimus, et primum et vltimum mouentium, ſed magis primum. illud enim mouet vltimum, ſed non hoc primum. & ſine primo quidem vltimum non mouebit, illud autem ſine hoc. vt baculus nō mouebit niſi moueatur ab homine.

Ponit cōparationem primi mouentis, & ſecundi. Cum enim tam primū mouens ꝗ̄ vltimū mouere dicamus, dicimus ꝙ magis mouet primū mouens, ꝗ̄ vltimū. Et hoc patet ꝑ duas rōnes: quarū prima eſt, ꝙ primū mouēs mouet ſecundū mouens, ſed non econuerſo. Secunda rō eſt, quia ſecundū mouens non pōt mouere ſine primo, ſed primū mouens poteſt mouere ſine ſecundo. ſicut baculus non poteſt mouere lapidē, niſi moueatur ab homine, ſed homo poteſt mouere etiam ſine baculo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur omne quod mouetur ab aliquo moueri neceſſe eſt, & aut ab eo quod mouetur ab alio, aut ab eo quod non mouetur ab alio, & ſi ab eo mouetur quod ab alio motu cietur, mouens aliquod eſſe primum, quod non ab alio moueatur neceſſe eſt. Sin vero tale eſt primum nō neceſſe eſt alterum eſſe. fieri.n. non poteſt vt in infinitū proficiſcatur* E *id quod mouet, atq; mouetur ab alio. quippe cum infinitorum nihil ſit primū. Si igitur, vti diximus, omne quidem, quod mouetur ab aliquo motu cietur, id vero quod primū mouet mouetur quidem at non ab alio: ipſum profecto primum a ſeipſo moueatur neceſſe eſt.*

Si ergo neceſſe eſt omne quod mouetur ab aliquo moueri, & aut ab eo quod mouetur ab alio, aut non. & ſi ab alio quidē quod mouetur, neceſſe aliquid eſſe mouens primū quod nō ab alio. Si aūt huiuſmodi eſt primum, non neceſſe eſt eſſe alterum. impoſſibile enim eſt in infinitū abire mouens, & ipſum quod mouetur ab alio. infinitorum.n. non eſt aliquid primum. Si ergo omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur: primum autem mouens mouetur quidem, non autem ab alio, neceſſe eſt ipſum a ſeipſo moueri. tt. co. 34. F

Oſtendit propoſitum ſm præmiſſa. Oſtenſum eſt.n. ꝙ oē quod moueť ab aliquo moueť. id aūt, a quo moueť, aut mouetur, aut nō moueť: & ſi mouetur: aut ab alio moueť, aut non. Hæc aūt duo, ſ. quod mouetur ab alio, & quod mouetur nō ab alio, ſic ſe habent, ꝙ poſito vno ponitur aliud, et nō ecōuerſo. quia, ſi ſit aliquid quod moueť ab alio oeceſſe eſt deuenire ad aliquod primū, quod nō moueť ab alio. Sed, ſi ponatur aliquod primū huiuſmodi, ſ. quod nō moueatur ab alio, non eſt neceſſarium vlterius ponere alterū, ſcilicet, quod mouetur ab alio, & hoc quidē per ſe manifeſtum eſt. Sed primū poterat eſſe dubiū, ſcilicet, ꝙ, ſi iouenitur aliquid, quod mouetur ab alio, ꝙ inueniatur aliquod primum, quod non mouetur ab alio. & ideo conſequenter hoc probat ſic. quia, ſi aliquid mouetur ab alio, & iterum illud ab alio, & nunquā eſt deuenire ad aliquid, quod non moueatur ab alio: ſequitur ꝙ ſit procedere io infinitū in G mouentibus & motis. Et hoc quidē eſſe impoſſibile ſupra probatū eſt in Septimo. ſed hic probat certiori via. quia in infinitis non eſt aliquid primū: ſi ergo mouentia & mota procedant in infinitū, non erit aliquid primum mouens. Te. 4. Iam aūt dictū eſt, ꝙ ſi primū mouens non mouet, nec vltimum mouet. non erit ergo aliquod mouens, quod eſt manifeſte falſum. Non eſt ergo procedere in iofinitū in hoc, ꝙ aliquid moueatur ab alio. Si ergo non detur ꝙ omne quod mouetur ab aliquo moueatur, vt oſtenſum eſt: & iterum ſupponatur ꝙ primū mouens mouet, cū probatū ſit, ꝙ nō moueatur ab alio, neceſſe eſt ꝙ moueatur a ſeipſo. Eſt aūt in hac ratione attendendū, ꝙ primū mouens moueri non eſt hic probatū. ſupponit aūt hoc ſm cōmunē opinionem Platonicorū. Quantū autē ad virtutē rationis non magis concluditur, ꝙ primū mouēs moueat ſeipſum, ꝗ̄ ꝙ ſit immobile. vnde in ſequentibus hanc eandē concluſionē ſub diſiunctione inducit, vt infra patebit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea hoc etiam rationem hanc eandem tranſigere licet. Omne namq; quod mouet & aliquid, & aliquo ſane mouet. aut enim ſeipſo, aut alio mouet. vt homo aut ſeipſo, aut baculo mouet. & aut ipſe ventus deiecit, aut lapis, quem pepulit ventus. Fieri uero non pōt, ut id, quo motus affertur, moueat abſq; eo quod mouet ſeipſo. Sed, ſi id quidem ſit, quod motum affert ſeipſo, non neceſſe eſt aliud eſſe, quo motus affertur. ſin uero ſit aliud quo motus affertur, eſt aliquid profecto, quod quidem non aliquo, ſed ſeipſo mouebit, vel in infinitum abibitur. Si igitur mouet quippiam atq; mouetur, ſtetur & non in infinitum pergatur neceſſe eſt. nam ſi baculus moueat, quia mouetur a manu: manus ipſa profecto baculo motum affert quòd, ſi manus etiam quippiam aliud moueat, & illud identitatem manus mouet. Cùm igitur id quod motum affert aliud aliquo mo*
H

uet,

uet tum id ſit prius, quod ſeipſo mouet neceſſe eſt. quod ſi hoc motu quidem cietur, ab alio autem non mouetur, neceſſe eſt ipſum profecto ſeipſum motu ciere. Quare hac etiā ratione, aut ab eo ſtatim quod ſeipſum mouet, id, quod mouetur, motu cietur, aut ad hoc ipſum tādem acceditur. A

Tex. co. 35. Amplius aūt & ſic ipſam hanc eandem rationem eſt aggredi. Omne enim mouens aliquid quidem mouet & aliquo. aut. n. ſeipſo mouet ipſum mouens, aut alio. vt homo ſeipſo, aut baculo, aut ventus proiecit, aut ipſe, aut lapis, quem mouit, Impoſſibile autē eſt mouere ſine non ipſo mouēte, & agente id quo mouet. Sed &, ſi ipſum ſeipſo mouet, non neceſſe eſt aliud eſſe, quo mouet. ſi vero ſit alterum id, quo mouet, eſt aliquid quod mouebit, non quodā alio, ſed ſeipſo, B aut in infinitū abibit. Si ergo quod mouetur aliquid mouet, neceſſe eſt ſtare, et nō in īfinitū ire. ſi enim baculus mouet eo ꝙ mouetur a manu, & manus mouet baculū. ſi autem & hanc aliud mouet, & hunc alterum aliquod mouens eſt. Cum itaq; aliquo moueat ſemper alterū, neceſſe eſt prius ipſum ſeipſum mouens eſſe. Si igitur mouetur quidem hoc, nō aliud autem mouens ipſum neceſſe ipſum ſeipſum mouere. quare & ſecundum hanc rationem, quod mouetur, aut mox ab ipſo mouente mouebitur, aut venit, aliquando in huiuſmodi.

Probat idem deſcendēdo. Et eſt eadē ratio cū præmiſſa, quantū ad virtutē inferendi, differens aūt ſm ordinē proceſſus. Iterat aūt eam ad maiorē manifeſtationem. Dicit er- C go, ꝙ prędictā rationē cōtingit alio modo proſequi. & pręmittit propoſitiones habētes eandē rationē veritatis cum ſupra præmiſsis, ſed alio ordine. Supra enim præmiſit, ꝙ omne quod mouet ab alio mouet: & ꝙ illud, a quo mouetur, mouet vel propter ſeipſum, vel propter aliud prius mouens: quod erat procedere aſcendendo. hic aūt econuerſo deſcendendo procedit, dicens, quod omne mouens mouet aliquid, & mouet aliquo, vel ſeipſo, vel alio inferiori mouente, ſicut homo mouet lapidem, vel ipſe per ſeipſum vel per baculum. & ventus proiecit ad terram aliqua, aut ſuo impulſu, aut per lapidē quē mouit. Iterum ſupra præmiſerat, ꝙ vltimum mouens non mouet ſe ſine primo, ſed econuerſo: loco eius hic dicit, ꝙ id quo aliquid mouet ſicut inſtrō, impoſſe eſt ꝙ aliquid moueat, ſine principali mouente, quod mouebat ipſum, ſicut baculus ſine manu. ſed, ſi aliquid mouet per ſeipſum, ſicut principale mouēs, non eſt neceſſe eſſe aliud inſtrumentū quo moueat. & hoc magis manifeſtū eſt in inſtrumentis, ꝙ̄ in mobilibus ordinatis, li- D cet habeat eandē veritatē: quia non quilibet conſyderaret ſecundū mouens eſſe inſtrumentū primi. Sicut etiā ſupra dixerat deducendo, ꝙ, ſi ſit aliquid, quod mouetur ab alio, neceſſe eſt eſſe, aliquid, quod non mouetur, ſed nō econuerſo. ita hic dicit deſcēdendo, ꝙ, ſi inueniatur ꝙ illud, quo mouens mouet, ſit alterum, ſicut inſtrumentū, neceſſe eſt eſſe aliquid, quod mouebit, nō aliquo inſtrumento, ſed per ſe ipſum, aut procederetur in infinitū in inſtrumentis: quod eſt idē ac ſi procederetur in infinitū in mouentibus, quod eſt impoſſibile, vt ſupra oſtenſum eſt. Si eſt ergo aliquid mouens id quod mouetur, neceſſe eſt ſtare, & non in infinitū ire. quia, ſi baculus mouet eo ꝙ mouetur a manu, ſequitur ꝙ manus moueat baculū. ſi aūt & manū aliquid aliud mouet, etiā ſequitur econuerſo ꝙ aliquod mouens moueat manū, & ita oportet ꝙ ſicut proceditur in inſtrumētis motis, ita procedat in mouētibus, quæ mouent inſtrumenta. non eſt aūt procedere in infinitū in mouentibus, vt ſupra oſten-

A ſum eſt: ergo neq; in inſtrumētis. Cum ergo ſemper alterū, quod mouetur, moueatur alio mouente, & non ſit procedere in infinitū: neceſſe eſt eſſe aliquod primū mouens quod moueat per ſeipſum, & non per aliquod inſtrumentū. Si ergo detur ꝙ hoc primū, quod mouet per ſeipſum, mouetur quidē, ſed non eſt aliquid aliud mouens ipſum. quia ſic & ipſum eſſet inſtrumentū, ſequitur ex neceſſitate, ꝙ ipſum ſeipſum moueat, ſuppoſito ſm Platonicos ꝙ omne mouēs moueatur. Vnde & ſm iſtam rationē, illud quod mouetur aut ſtatim mouebitur a mouente, quod mouet ſeipſum: aut aliquando erit deuenire in aliquod tale mouens, quod ſeipſum moueat. Deinde cum dicit.

Inſuper ſi ſic etiam, conſyderantibus eadem accident vniuerſa. Nam, ſi oē quod mouetur, ab eo mouetur, quod motu cietur, aut hoc ipſis rebus per accidens competit, vt quippiam moueat quidem, motum & ipſum ſuſcipiens; nō tamē quia mouetur aut nō per accidēs, ſed per ſe ineſt. ARGV.

B Ad dicta aūt, & ſic intendentibus, contingēt eadem hęc. Si enim ab eo quod mouetur, mouetur omne quod mouetur, aut hoc rebus exiſtit ſecundum accidens, vt moueat quidem quod mouetur, non tamen propter id quod mouetur ipſum, aut non, ſed per ſe. Tex. co. 36.

Oſtendit ꝙ non oē mouens mouet, vt in prioribus rōnibus ſupponebat. & circa hoc duo facit. Primo probat, ꝙ non oē mouens mouetur, ſecundo tam ex hoc ꝙ̄ ex ſuperioribus rōnibus concludit principalē propoſitū. ibi [Nō ergo neceſſe ſemp moueri.] Dicit ergo primo, ꝙ pter ſupradicta pōt etiā addi hęc ad nſm propoſitū oſtendendum, Et circa hoc tria facit. Primo pmittit quandā diuiſionem. ſecundo deſtruit vnā partem. ibi [Primū quidem igitur.] Tertio deſtruit aliam partē. ibi [At vero ſi non ſm accns.] Dicit ergo primo, ꝙ, ſi oē quod mouetur, mouetur ab eo quod mouet, quod eſt oē mouens moueri, hoc pōt eſſe dupliciter. vno modo, ꝙ hoc inueniatur per accidēs in reb9, vt mouens moueatur: ita. ſ. ꝙ mouens non moueatur propter id quod mouet. vt ſi dicamus ædificatorem eē muſicum, nō quia muſicus eſt, ſed per accidens: aut non eſt p accidens, ꝙ mouens moueatur, ſed per ſe. Secundo ibi. tex. 37. C infra. tex. 38.

Si igitur per accidens competit, non neceſſe eſt moueri quod motu cietur. Quod ſi id ſit, patet poſſe aliquando nihil eorum quæ ſunt, moueri. Non enim eſt neceſſarium id quod accidit, ſed poteſt nō eſſe. ſi igitur id eſſe poſuerimus quod eſſe poteſt nullum accidet impoſſibile, ſed forſitan falſum: at non eſſe motū eſt impoſſibile. Id enim iam demōſtratum eſt, motum inquam, neceſſario ſemper eſſe. ARGV.

Primum igitur, ſi ſm accidens, non neceſſe eſt moueri, quod mouetur. Si aūt hoc eſt, mani- D feſtum eſt, ꝙ contingit aliqn̄ moueri nihil eorū quæ ſunt. Non. n. neceſſarium eſt accidens, ſed contingit non eſſe. Si ergo ponamus poſe eſſe, nullū impoſſibile accidit, falſum autē fortaſſis: motum aūt impoſſibile eſt nō eſſe. Oſtēſum. n. prius eſt, qm̄ neceſſe eſt motum ſemper eſſe.

Deſtruit primū mēbrū tripliciter. Primo quidē tali rōne. Nihil quod eſt p accns eſt neceſſariū: quod. n. ſeſt alicui p accns nō ex neceſſitate ineſt ei, ſed contingit non ineſſe, ſicut muſicū ædificatori. Si ergo mouētia p accidēs mouent, ſequitur ꝙ contingat ea nō moueri. ſed, cū tu ponas, ꝙ omne mouens mouetur, conſequens eſt, ꝙ, ſi non mouētur mouentia, ꝙ non moueant. Sequitur ergo ꝙ aliquando nihil moueatur. hoc aūt eſt impoſſibile: quia oſtēſum eſt ſupra ꝙ neceſſe eſt motū ſemper eſſe. Iſtud aūt impoſſibile nō ſequitur ex hoc, ꝙ ſuppoſuimus, mouentia nō moueri: quia, ſi hoc eſt per accidens, ꝙ mouens moueatur, mouentia non

moueri erit poſſibile. poſſibili autem poſito nullū ſequitur impoſſibile. relinquitur ergo, ꝙ aliud, ex quo ſequitur, ſit impoſſibile, ſ. ꝙ oē mouens moueatur. Secundo ibi.

ARGV. *Atq; idipſum cum ratione etiam accidit. Tria nanq; neceſſe eſt eſſe, id quod mouetur, id quod mouet, et id inſuper, quo mouens mouetur. Id igitur, quod mouetur, moueri quidem neceſſe eſt, non neceſſe eſt autem motu ciere, id autem quo motus affertur, & mouere neceſſe eſt, et moueri. Cū m enim ſit ſimul cum eo quod motu cietur, una cum ipſo mutatur. quod intueri licet in hiſce, quæ loco mouētur. nam aliquo in tempore tangant ea quæ mouentur neceſſe eſt, At id, quod ita mouet, vt eius non ſubeat rationem, quo motus affertur, immobile nimirum eſt. Cum igitur ſit & vltimum ipſum (vt cernimus) quod motu quidem cieri poteſt: principium autem motus non habet: & id item quod mouetur quidem, ſed ab alio, non a ſeipſo cietur, rationi conſentaneum eſt (neceſſarium ne dicam) & ipſum tertium eſſe, quod, mouet quidem immobile autem eſt.*

F

Tex. co. 17. Et rationabiliter hoc accidit. Tria enim eſt neceſſe eſſe, quod mouetur, & mouens, & quo mouet. Quod igitur mouetur, neceſſe quidem moueri, mouere autem non neceſſe eſt. ſed quo mouet. & mouere, & moueri. cōmunicat enim ſimul hoc, & ſecundū idem exiſtens ei quod mouetur. manifeſtum autē eſt in mouentibus ſecundum locum. tangere enim neceſſe adinuicem, ſicut vſq; ad aliquid. Mouens autem ſic, vt ſit non quo mouet, immobile. Quoniam autē videmus vltimum, quod moueri quidem poteſt, motus autē principium nō habet, & mouetur quidem, ab alio autem, ſed non a ſeipſo rationabile eſt (vt non neceſſarium dicamus) & tertium eſſe, quod mouet quidem cum ſit immobile.

G

Probat idem alia probabili ratione, quæ talis eſt. In motu tria inueniuntur. quorū vnū eſt mobile, quod mouetur: aliud aūt eſt mouens, tertium eſt inſtrumentū, quo mouēs mouet. In iſtis autem tribus manifeſtū eſt quòd id, quod mouetur, neceſſe eſt moueri: ſed non eſt neceſſe, quòd moueat. inſtrumentum aūt quo mouens mouet, neceſſe eſt & mouere & moueri. Mouetur autē a principali mouente, & mouet vltimū motū: vnde & omne quod mouet & mouetur habet rationē inſtrumenti. Ideo autem inſtrumentum, quo mouens mouet, & mouetur & mouet, quia communicat cum vtroq; exiſtens in quadā idētitate ad id quod mouetur. & hoc maxime manifeſtū eſt in motu locali. Neceſſe eſt enim, ꝙ mouenti a primo mouente vſq; ad vltimū motum, omnia ſe tāgant adinuicem. Et ſic patet, ꝙ inſtrumentum mediū eſt idem per contactum cū mobili: & ſic ſimul mouetur cū ipſo, inquantū cōmunicat ipſi. ſed etiā cōmunicat mouenti, quia eſt mouēs: hoc modo tñ, vt inſtrumentum, quo mouet, non ſit immobile. Sic igitur ex præmiſſis apparet, ꝙ vltimū motu mouetur quidem, ſed non habet in ſe principiū mouendi, neq; ſeipſum, neq; aliud, & mouetur quidē ab alio, ſed non a ſeipſo. Vnde videtur eſſe rationabile, i. probabile, nec ad præſens curamus dicere ꝙ ſit neceſſariū eſſe aliquod tertiū, quod moueat cū ſit immobile. Probabile. n. eſt, ꝙ ſi aliqua duo cōiunguntur per accidēs, & vnū inuenitur ſine alio, ꝙ etiā aliud inueniatur ſine illo. Sed ꝙ poſſit inueniri ſine illo, hoc eſt neceſſariū: quia quæ per accidens coniunguntur contingit nō coniungi. ſicut ſi albū & dulce per accidens cōiungantur in zuccaro, et albū inuenitur ſine dulci, vt in niue: probabile eſt ꝙ & dulce inueniat̃ in aliqua re ſine albo, vt in caſia. Si igit̃ mouēs moueri eſt ꝑ accidēs: & inuenitur moueri abſq; mouere in ali-

H

E

quo, ſicut in vltimo moto: probabile eſt, ꝙ inueniat̃ mouere abſq; moueri, vt ſit aliquod mouens, quod nō mouetur. Ex quo patet: ꝙ iſta ratio nō habet inſtātiā in ſubſtātia, & accidēte, & materia, et forma, et ſimilib⁹: quorū vnū īuenit̃ ſine alio, ſed nō ecōuerſo. accidens. n. per ſe ineſt ſubſtātie, materiæ ꝑ ſe cōuenit, vt habeat eſſe ꝑ formā. Tertio ibi.

ARGV. *Quapropter & Anaxagoras recte dicit mentem, inquiens, paſſione vacare, & non miſtam eſſe. quippe cum motus ipſam principium faciat. hoc enim pacto ſolum mouebit, nullum ſuſcipiens motum, & vincet, miſtione penitus vacans.*

Vnde Anaxagoras dicit recte, intellectum impaſſibilem inquiens, & immiſtum eſſe: quoniam motus principiū ipſum facit eſſe. ſic enim vtiq; ſolum mouebit, cum ſit immobilis, & imperabit, cum ſit immiſtus.

F

Probat idem teſtimonio Anaxa. Quia. n. contingit inueniri aliquod mouēs, quod non mouetur, ideo Anaxa. rectè dixit ponēs intellectū impaſſibilē & immiſtū. Et hoc ideo quia ipſe ponebat intellectū primū principium motus: ſic autem ſolummodo poterit mouere & imperare, abſq; hoc ꝙ moueatur, & ſit immiſtus. Quod. n. commiſcetur alteri, mouetur quodāmodo ad motū ipſius. Deinde cū dicit.

ARGV. *At vero, ſi non per accidēs, ſed neceſſario mouetur id, quod motum aliis affert, atq; adeo ut non moueat, ſi non moueatur, neceſſe eſt ipſum, vt motum ſubijt, aut eadem ſpecie motus, aut alia moueatur.*

Tex. co. 18. At vero, ſi non ſecundum accidens, ſed ex neceſſitate mouetur mouēs, niſi autem moueatur, non vtiq; mouet, neceſſe eſt mouēs, ſi mouetur, aut moueri, ſicut ſecūdum eandem ſpeciem motus, aut ſecundum alteram.

G

Proſequitur aliā partem diuiſionis, ſ. quòd omne quod mouetur, mouetur ab aliquo, quod mouetur per ſe, non ſecundū accidens. Et improbat hoc duabus rationibus. quarum prima talis eſt. Si hoc non eſt ſecundū accidens, ſed ex neceſſitate, vt mouēs moueat̃, & nunq̃ poſſit mouere niſi moueatur, oportet hoc contingere duobus modis. quorū vnus eſt, vt mouens moueatur ſecundum eandem ſpeciem motus, qua mouet: alius eſt, vt mouens moueat ſecundum vnam ſpeciem motus, ſm alteram moueatur. Exponit autem conſequenter primum modum cum dicit.

ARGV. *Ceu, aut ſi calefaciat calefiat, & ſi ſanet ſanetur, & ſi ferat feratur: aut ſi ſanet feratur, & ſi ferat, accreſcat.*

Dico autē quale eſt aut calefaciens, & ipſum calefieri: & ſanans ſanari, & ferens ferri: aut ſanans ferri, ferens autem augeri.

H

Sic enim dicimus mouens moueri ſm eandē ſpeciē motus, puta ſi calefaciens calefiat, & ſanans ſanetur, & ferens ſecundū locum feratur. Et ſecundum modū exponit cum dicit [Vel ſanās feratur, vel ferens augeatur.] hoc enim eſt vt ſecundum aliam ſpeciem motus moueat, & moueatur. Deinde oſtendit impoſſibilitatem primi modi cum dicit.

ARGV. *At primum, vt patet, fieri nequit. Nam dicere hæc oportet vſq; ad indiuidua deſcēdendo, ceu ſiquid Geometriam doceat, id eandem Geometriam doceri, & ſi proijciat, eodem proiectionis proijci modo. Nec etiam ſicut motus alio genere moueatur, ceu vt id quidē, quod fert, incrementa ſuſcipiat. id autem, quod hoc auget, ab alio alteretur: & id, quod illud alterat, alio motu quodam itidem moueatur. Nā ſtetur neceſſe eſt: motus enim finiti ſunt. Qui vero redire dicit, idq; quod alterat ferri, perinde facit atq; ſi ſtatim id ferri dicat quod fert, & id doceri, quod docet.*

Patet

Patet enim, oē quod motu cietur, & a ſuperiore moueri mouēte, atq; magis ab eo quod cætera antecedit. at id fie ri nequit. Accidit.n.ut id diſcat quod docet: quorum alterum habere ſcientiam, alterum non habere neceſſe eſt. A

Sed manifeſtū qm̄ impoſſibile eſt. Oportet.n. vſq; ad indiuidua diuidentē dicere. vt ſi aliquis docet Geometrizare, hoc doceri geometrizare idem, aut ſi proijcit, proijci ſm eūdem modum proiectionis. Aut ſic quidē nō, ſed aliud ex alio genere, vt quod fert augeri, hoc autem augens alterari ab alio, hoc aūt alterans ſm quendā moueri motū. ſed neceſſe eſt ſtare. Finiti.n. ſunt motus. Iterū aūt reflectere, & alterans dicere ferri: idē facere eſt, & ſi mox dicat ferens ferri, & docens doceri. Manifeſtum enim eſt quod mouetur, & a ſuperius mouente quod mouetur omne, & magis a priori mouentium. At vero hoc impoſſibile eſt. docens enim accidit addiſcere: quorum hoc quidem habere, illud autem non habere ſcientiam neceſſarium eſt. B

Prima ratio. Manifeſtū eſt.n. impoſſibile eſſe ꝙ mouens ſm eandem motus ſpeciē moueatur. Non enim ſufficiet ſtare in aliqua ſpecie ſubalterna, ſed oportebit peruenire per diuiſionem vſq; ad indiuidua].i. vſq; ad ſpecies ſpecialiſſimas. Puta, ſi aliquis doceat, non ſolū doceatur, ſed idem doceat & doceatur. puta, ſi docet Geometriā, ꝙ hoc idē doceatur, aut ſi mouet ſpecie motus localis, quæ eſt proiectio, ꝙ ſm eundē motum proiectionis moueatur. & hoc eſt manifeſte falſum. Deinde deſtruit ſecundū modū, vt, ſ. non moueatur mouēs ſecundū eandē ſpeciē motus, ſed quod mouet vno genere motus, moueatur alio genere: puta quod mouet ſm locum, moueatur per augmentū: & quod mouet per augmētum, moueatur ab aliquo alio per alterationē, & illud alterans moueatur ſm aliquē aliū motū. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ motus nō ſunt infiniti, neq; ſm genus, neq; ſm ſpeciē. Eſt.n. habitum in Quinto, ꝙ motus differunt genere & ſpecie ſm differentias rerū, in quibus ſunt motus: genera aūt rerum & ſpecies nō ſunt infinitæ, vt alibi probauit, & ſic neq; genera aut ſpecies motus. Si ergo mouēs non neceſſe eſt moueri alio genere, aut alia ſpecie motus, nō erit procedere in infinitū ſed erit aliquod primū mouēs immobile. Sed, qa poſſet aliquis dicere, ꝙ, qn̄ deficient omnes ſpecies motus, iterū redibitur ad primā, vt, ſ. ſi primū motū acceptū mouebatur localiter diſtributis omnibus generibus & ſpeciebus motuū per diuerſos motores, motor qui reſiduus erat, mouebitur motu locali. ad hoc excludendū, conſequenter dicit, ꝙ tantū valet ſic reflectere, vt dicatur ꝙ alterans feratur. Quod dicit, quia motū localem ſupra prius nominauerat, & alterationē vltimo. Sic (inquā) reflectere idē eſt, ac ſi ſtatim a principio dicatur, ꝙ mouens ſecundū locū moueatur. & non ſolū in genere, ſed in ſpecie, ꝙ docens doceatur. Et ꝙ tantundē valeat probat conſequēter. Omne.n. quod mouetur, magis mouetur a ſuperiori mouēte q̄ ab inferiori, & per cōſequens multo magis a primo mouente. ſi ergo id quod ponebatur moueri localiter, mouet a propinquo quidē mouente quod augetur, vlterius aūt ab eo quod alteratur, vltra aūt ab eo quod mouetur ſm locū, hoc mouetur ſm locū, magis mouebitur a primo quod mouetur ſm locū, q̄ a ſecūdo quod alteratur, aut a tertio quod augetur: ergo erit verū dicere, ꝙ mouens ſm locū mouetur ſm locū, et ſimiliter ſm vnamquāq; ſpeciē motus. hoc aūt non ſolum eſt falſum, quia videtur inſtantiā habere in multis, ſed etiā eſt impoſſibile. Sequeretur enim, ꝙ docēs addiſcat dum docet: quod eſt impoſſibile. includit.n. hoc contradictionem. quia de ratione docētis eſt, ꝙ habeat ſcientiā, de ratione autem addiſcentis, ꝙ non habeat. Sic ergo patet, ꝙ non eſt neceſſariū mouens moueri. Secundam rationē ponit ibi.

te. 9.

Primo poſt. modo ſecundo & 12. Met.

A *Hoc præterea magis quā dicta rationis fines egreditur: omne, inquā, motiuum mobile eſſe, quod accidit, ſi omne quod mouetur, ab eo mouetur, quod motu cietur. Erit.n. mobile perinde, atq; ſi quiſpiam dicat omne ſanatiuum ac ſanans ſanabile, & ædificatiuum ædificabile eſſe, aut ſtatim, aut per plura. ceu ſi moueri quidem ab alio motiuum omne, ſed non eo motu quo mouet propinquum ſibi, ſed diuerſo moueri dicat, vt ſanatiuum dicere non ſanari. at id aſcendens perueniet tandem ad eandem ſpeciem motus, vt antea diximus. horum igitur alterum eſt impoſſibile, alterum figmentum. abſurdum eſt enim alteratiuum, accreſcens neceſſario eſſe. Non ergo neceſſe eſt id quod mouetur ab eo ſemper moueri, quod ab alio motu cietur. erit igitur exitus huiuſce tādem proceſſionis. Quare quod primo mouetur, aut a quieſcente mouebitur, aut ipſum ſe-* B *ipſum motu ciebit. At vero, ſi cōſyderare etiam oporteat, vtrum ſit cauſa motus, atq; principium, vtrum id, quod motu ſeipſum ciet, an id quod ab alio agitatur, illud omnes vtiq; ponent. Quod enim per ſe cauſa eſt, id ſemper prior eſt eo, quod per aliud rationem cauſæ ſubit. Quæ cum ita ſint, conſyderandum eſt alio principio ſumpto, ſi quid ſeipſum moueat, quonam modo ſe motu ciet.* ARGV.

Amplius autē his magis irrationabile eſt, ꝙ accidit omne motiuum eſſe mobile: ſiquidē ab eo quod mouetur, mouetur omne quod mouetur. erit.n. mobile. ſicut ſi aliquis dicat, qm̄ ſanatiuum & ſanans ſanabile erit, & ædificatiuum ędificabile, aut mox, aut per plura. dico aūt ſic, ſi mobile quidē ab alio eſt omne motiuum: ſed non C ſecundum eundem motum mobile quo mouet proximum, ſed ſm alterum, vt ſanatiuū, & diſciplinatiuum: ſed hoc aſcēdens perueniet aliquando ad eandem ſpeciē, ſicut diximus prius. Hoc quidē igitur horū impoſſe, aliud aūt figmētum, eſt. Inconueniens.n. eſt alteratiuum ex neceſſitate eſſe augmentabile. Non ergo neceſſe eſt ſemper moueri quod mouet ab alio, & ab hoc quod mouetur. ſtabitur ergo. quare aut a quieſcente mouebitur quod mouetur primū, aut ipſum ſeipſum mouebit. At vero, ſi oportet cōſyderare, vtrum cauſa motus ſit & principiū ipſum ſeipſum mouens, aut quod ab alio, illud omnis vtiq; ponet. Ipſum.n. quidē, quod p ſe eſt cauſa, prior D eſt eo, quod ſm alterū, & ipſo exiſtente. Quare hoc conſyderandum eſt accipientibus aliud principium, ſi aliquid mouet ipſum ſcipſum, quomodo mouet, & ſecundum quem motum.

te. cō. 39.

Tex. cō. 40.

Secūda ratio. Quæ nō differt a precedēti, niſi in hoc, ꝙ prima deducebat ad quædā incōuenientia particularia, puta ꝙ proijciēs proijceretur, aut docens addiſceret: hæc aūt ducit ad inconueniens in cōi. Vnde dicit, ꝙ licet inconueniens ſit, ꝙ docēs addiſcat, tn̄ adhuc magis eſt irrationabile: qa accidit, quod oē motiuū ſit mobile, ſi nihil mouetur, niſi ab eo quod mouetur. Sic.n. ſequetur, ꝙ omne mouēs ſit mobile, puta ſi dicatur ꝙ omne, quod habet virtutē ſanandi. aut ꝙ ſanet in actu, eſt ſanabile: & quod habet virtutē ædificandi, eſt ædificabile. quod eſt magis irrationabile, q̄, ꝙ docēs addiſcat: qa docens potuit prius addiſcere, ſed ædificās nunquā fuit ædificatus. Hoc aūt dupliciter ſequit. ſi enim detur ꝙ omne mouens mouetur ſm eandem ſpeciē motus ſequitur ꝙ

E [mox] ideſt immediate ædificãs ædificetur, & ſanans ſanetur. Si aũt detur quòd non per eandẽ ſpeciẽ motus mouens moueatur, ſequitur quòd per plura media tandẽ in hoc veniatur. Et hoc exponit: q̃a ſi oẽ quod mouet mouet ab alio, ſed tñ non mouetur ſecundũ eundẽ motũ, ſtatim quo mouet, ſed ſm alterũ motũ, puta ſi aliquid ſit ſanatiuũ, non ſtatim ipſum ſanetur, ſed moueatur motu diſciplinę addiſcendo: tñ, cũ non ſint infinitæ ſpecies motus, ſic aſcendendo de mobili ad mouens, peruenietur quandoq; ad eandẽ ſpeciẽ motus, ſicut ſupra expoſitũ eſt. horũ ergo duorũ vnũ apparet manifeſte impoſſibile, puta, quòd ędificãs mox ędificetur: aliud autẽ videtur eſſe fictitiũ, ſ. quòd multa media in hoc veniant. Inconueniens. n. eſt, quòd id, quod natũ eſt alterare, ex neceſſitate ſit natũ augmentari. Sic ergo conſyderatis præmiſſis rationibus, quarũ primę cõcludebãt, quòd non in infinitũ hoc procedit: quòd oẽ, quod mouetur, moueatur ab alio: & ſecundæ concludebant, quòd non oẽ mouens moueatur, poſſumus ex omnibus prædictis rationibus concludere, quòd non eſt neceſſe in infinitũ procedere F quod mouetur ab alio moueri: ita quòd ſemper mouetur à mouẽte, quod mouetur: ergo neceſſe eſt quòd ſtetur in aliquo primo, hoc autẽ primũ, oportet quòd vel ſit immobile, vel ſit mouẽs ſeipſum. Sed, ſi conſyderetur quæ ſit prima cauſa motus in genere mobiliũ, vtrum illud, quod mouet ſeipſum, aut mobile, quod mouetur ab alio, probabile eſt apud oẽs, quòd primum mouens ſit mouens ſeipſum. Semper enim cauſa, quæ eſt per ſe, eſt prior ea, quæ eſt per alterũ. Et propter hanc rationẽ Platonici poſuerũt ante ea, quę mouẽtur ex alio, eſſe aliquid quod mouet ſeipſum. & ideo cõſyderãdũ eſt de eo quod mouet ſeipſum, facientes ex hoc aliud principium noſtræ conſyderationis, ſ. vt conſyderemus ſi aliquid mouet ſeipſum, quomodo hoc eſt poſſibile.

LECTIO. X.

Quodcunq; ſeipſum mouens diuidi in duas partes, quarum altera mouens reſpectu alterius eſt: nec alio modo mouens ſeipſum reperiri, monſtratur.

ARGY. *Omne itaq; quod mouetur, in ſemper diuiſibilia diuiſibile eſſe neceſſe eſt. Demõſtratum eſt enim prius, in hiſce, quæ de natura vniuerſaliter dicebamus, omne quod per ſe mouetur continuum eſſe. Fieri igitur nequit, vt id, quod motu ſeipſum ciet, ſe totum penitus moueat.* G

NEceſſe igitur omne, quod mouetur, eſſe diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Hoc enim oſtenſum eſt prius in vniuerſalibus de natura, q̃ omne, quod per ſe mouetur, continuum eſt. Impoſſibile eſt igitur, ipſum mouẽs ſeipſum penitus mouere ipſum ſeipſum.

Infra t. 46. & 6. Phy. 32. & 5. Phyſi. 62.

Poſtquã Philoſophus oſtendit quod in mobilibus & in mouentibus non proceditur in infinitũ, ſed eſt deuenire ad aliquod primũ, quod vel eſt immobile, vel eſt ſeipſum mouens, hic oſtẽdit, quòd etiã, ſi perueniatur ad primũ, quod eſt ſeipſum mouẽs, quòd nihilominus oportet deuenire ad H primũ, quod eſt immobile. Et diuiditur in partes tres. In prima oſtendit q̃ mouens ſeipſum diuiditur in duas partes, quarũ vna mouet, & alia mouetur: in ſecunda oſtendit, q̃to huiuſmodi partes ſe habeant adinuicẽ. ibi [Quoniam aũt mouet.] In tertia cõcludit ex premiſſis, q̃ neceſſe eſt deuenire ad aliquod primũ imobile ibi [Manifeſtũ igitur ex his.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit, q̃ in eo, quod mouet ſeipſum, vna pars mouet, & alia mouetur ex hoc, q̃ totũ nõ poteſt ſe totũ mouere: In ſecũdo excludit alios modos, quibus aliquis opinari poſſet, q̃ eſſet aliquid mouens ſeipſum. ibi [Quod aũt non contingat.] Circa primũ tria facit. Primo proponit q̃ mouens ſeipſum nõ totũ mouet ſe totũ, ſecundo probat propoſitũ ibi [Totum. n. fertur.] Tertio concludit principale intentũ ibi [Hoc quidẽ igitur mouet.] Quia vero totũ & pars locũ non habent niſi in rebus diuiſibilibus, ideo ex probatis in Sexto cõcludit primo, q̃ neceſſe eſt omne, quod mouetur, eſſe diuiſibile in ſemper

Tex. 43. Tertia. 44. Te. 45. Infra. In fine. Quarta. 40. Te. 41.

E diuiſibilia: hoc. n. eſt de ratione continui. omne autẽ quod mouetur eſt continuũ, ſi per ſe mouetur. Per accidẽs. n. moueri aliquod indiuiſibile non eſt impoſſibile, vt punctum aut albedinẽ. & hoc oſtẽſum eſt prius in Sexto huius. Omnia. n. quæ ante hunc Octauum dixit vocat vniuerſalia naturæ. quia in hoc Octauo ea, quæ ſupra de motu in cõmuni dixerat, incipit applicare ad res. Sic ergo, cũ id quod mouetur, ſit diuiſibile, poteſt in omni quod mouetur inueniri totũ & pars. ſi ergo ſit aliquid, quod moueat ſeipſum, erit in eo accipere totũ et partẽ. ſed totũ nõ poteſt mouere ſeipſum totũ, quod eſt penitꝰ mouere ipſum ſeipſũ. Secũdo ibi. Tex. 43.

Vnum enim ac indiuiduum ſpecie feretur totum, feretq; latione eadem, & alterabitur, & alterabit: quare docebit, atq; docebitur ſimul, & ſanabit: atq; ſanabitur eadem vtiq; ſanitate. ARGY.

Totum. n. feretur vtiq;, & feret ſecundũ eandem loci mutationẽ vnum cũ ſit, & indiuiduum F ſpecie: & alterabitur, et alterabit: quare docebit vtiq;, & docebitur ſimul, & ſanabit, & ſanabitur ſecundum eandem ſanitatem.

Probat propoſitum duabus rationibus. Quarum prima talis eſt. Mouentis ſeipſum ſimul & ſemel eſt vnus motus numero: ſi igitur hoc modo aliquid moueat ſeipſum, q̃ totum moueat totũ, ſequetur quòd vnũ & idem erit mouens & motũ ſecundũ vnũ & eundẽ motũ, ſiue ſit loci mutatio, ſiue alteratio, & hoc videtur inconueniens: quia mouẽs & motũ habẽt oppoſitionem adinuicẽ: oppoſita aũt nõ poſſunt eidem ineſſe ſm idem. non eſt ergo poſſibile, quòd ſecundum eundem motũ ſit aliquid idẽ mouens. & motũ. Cum enim aliquid ſimul mouet & mouetur, alius eſt motus, ſecundũ quẽ mouet, & alius, ſecundũ quẽ mouetur, ſicuticum baculus motus a manu mouet lapidẽ, alius numero eſt motus baculi, & motus lapidis. ſic ergo ſequitur vlterius q̃ aliquid docebit, & docebitur ſimul ſecũdũ vnũ & idẽ G ſcibile. & ſimiliter q̃ aliquis ſanabit & ſanabitur ſm vnã & eandẽ numero ſanitatẽ. Secundã rationem ponit ibi. Prima ro.

Præterea, definitum eſt antea id moueri quod mobile eſt: hoc autem eſt potentia cùm mouetur, nõ actu. ſed quod eſt potentia proficiſcitur nimirum ad actum. motus autẽ actus eſt mobilis imperfectus. At id quod mouet, actu id eſt (ut patet:) calefacit enim id, quod eſt calidum actu, et omnino generat id, quod formam iam habet. Quare ſimul idem eodemq; calidum erit atq; non calidum: & vnumquodq; cæterorũ ſimiliter, quæ terminos habeant eiuſdem nominis rationiſq; neceſſe eſt. Eius ergo, quod motu cietur interno, & ſuo aliud mouet, aliud mouetur. ARGY.

Amplius, determinatũ eſt, quia mouetur mobile, hoc autẽ eſt quod potentia mouetur, non H actu. quod autẽ eſt potentia vadit in actum. Eſt aũt motus actus mobilis imperfectus: mouens aũt iam actu eſt, vt calefacit calidum, & oĩno generat habens ſpeciem. Quare ſimul idem & ſm idem calidũ erit & non calidum. ſimiliter aũt & aliorũ vnumquodq;, eorũ, quæ mouens neceſſe eſt habere vniuocum. hoc quidẽ igitur mouet, illud aũt mouetur eius, quod eſt ſeipſum mouẽs.

Quæ talis eſt. Determinatũ eſt in Tertio, q̃ id, quod mouetur, eſt mobile. ſ. in potẽtia exiſtẽs: quia quod mouet, inquãtũ eſt in potẽtia & nõ in actu, mouet. Ex hoc. n. mouet aliquid quod cũ ſit in potentia, tendit in actum. Nec tñ, id quod mouet, eſt ita in potentia, vt nullo modo ſit in actu: quia ipſe motus eſt quidã actus mobilis inquantũ mouetur, ſed eſt actus imperfectus: quia eſt actus eius, inquantũ eſt adhuc in potẽtia. ſed illud, quod mouet, iam eſt in actu. Secunda ro. Te. 8.

Non

Non enim reducitur quod eſt in potentia in actū, niſi per id quod eſt actu: hoc autem eſt mouens. ſicut calefacit calidum, et generat illud quod habet ſpeciẽ generatiuam. ſicut hominem generat, quod habet ſpeciem humanam, & ſic de alijs. Si ergo totū moueat ſe totum, ſequitur ꝙ idem ſecundum idem ſimul eſt calidū & non calidū: quia, inquantum eſt mouens, erit actu calidū: inquantum eſt motum, erit calidū in potentia. & ſimiliter eſt in omnibus alijs, in quibus mouens eſt vniuocū], ideſt conueniens in nomine, & ratione cū moto. ſicut cum calidum facit calidum, & homo generat hominẽ. Et hoc ideo dicit: quia ſunt quædā agentia non vniuoca, quæ ſcilicet non cõueniunt in nomine & ratione cū ſuis effectibus, ſicut Sol generat hominem. In quibus tñ agentibus, & ſi non ſit ſpecies affectus ſm eandem rationẽ, eſt tñ quodam modo altiori & vlteriori. Et ſic vniuerſaliter verū eſt, ꝙ mouẽs eſt quodā modo in actu ſm id, ſm quod mobile eſt in potẽtia. ſi igitur totū moueat ſe ſecūdum totum, ſequitur ꝙ idem ſit ſimul actu & potentia: quod eſt impoſſibile. Ex hoc ergo concludit principale intentum, ꝙ mouẽtis ſeipſum vna pars mouet, & alia mouetur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſſe autem impoſſibile ſeipſum quicquā hoc pacto mouere, ut ab utroq; moueatur utrūq;, ex hiſce ſanè patebit.*

Tex. co. 41. Quod autem non contingat ipſum ſeipſum mouere ſic, vt vtrunq; ab vtroq; moueatur, ex ijs manifeſtum eſt.

Excludit quoſdā modos, quos aliquis poſſet exiſtimare in motu mouentis ſeipſum. & primo oſtendit ꝙ mouentis ſeipſum nõ mouetur vtraq; pars ab altera, ſecundo oſtẽdit ꝙ pars mouentis ſeipſum non mouet ſeipſam ibi [At vero neq; primū ſeipſum.] Circa primū duo facit. Primo proponit quod intẽdit, ſecūdo probat propoſitū ibi [Neq; enim erit.] Dicit ergo primo, manifeſtū eſſe ex ijs quæ ſequūtur, ꝙ non contingit aliquid mouere ſeipſum hoc modo, quòd vtraq; pars eius moueatur a reſidua. ſicut, ſi A B moueat ſeipſum, eo ꝙ A moueat B, & B moueat A. Secundo ibi.

ARGY. *Nam, ſi utrunq; mouebit utrunq;, nihil erit profectò quod moueat primum. Id enim, quod prius mouet, cauſa magis eſt, ut moueatur id, quod motu cietur, quā id, quod illi cohæret. Duplex eſt enim id quod motu ciet, (ut diximus,) quoddam enim mouet ab alio ſuſcipiens motum quoddam ſeipſo mouet. Atq; id, quod longius ab eo diſtat, quod motu cietur propinquum eſt magis principio motus, quàm id, quod in medio collocatur.*

Neq; enim erit primū mouens vllū, ſi vtrunq; vtrunq; mouebit. Quod. n. prius magis eſt cauſa mouendi, q̃ ſequẽs, & mouebit magis. Dupliciter enim mouere erat: aliud quidem quod ab alio mouetur ipſum, aliud autem ex ſeipſo. proximus autem eſt, quod longius eſt ab eo quod mouetur a principio, q̃ medium.

Probat propoſitū quatuor rationibus. Et eſt attendendum, ꝙ ad hanc concluſionẽ, reſumit rationes ſuprapoſitas ad oſtendendū, quòd non omne mouens mouetur ab alio. vnde ex præmiſſis abbreuiate hic colligit quatuor rationes, quarū primā ſumit ex prima ratione, quā ſupra poſuit, duplici ordine, ad oſtendendū quòd etiam non proceditur in infinitū in hoc, quòd ſemper aliquid ab alio moueatur, propter hoc, quòd non eſſet aliquod primū mouẽs, quo remoto remouerentur ſequentia. Vnde & hic primo præmittit idẽ inconueniens. Dicit. n. quòd ſi in primo moto, quod ponitur mouens ſeipſum, vtraq; pars ab altera reciproce moueatur, ſequetur quòd non ſit aliquod primū mouens. Et hoc ideo, quia, ſicut ſupra dictū eſt mouens prius eſt magis cauſa mouendi & magis mouet, q̃ poſterius mouens. et hoc ideo ſupra probatur. quia dupliciter aliquid mouet. vno. n. modo mouet aliquid ex eo quod mouetur ab alio, ſicut baculus mouet lapidẽ eo quòd mouetur a manu, et hoc eſt ſecundū mouens: alio modo mouet aliquid ex eo ꝙ mouetur ex ſeipſo, ſicut homo mouet. & hæc eſt diſpoſitio primi mouentis. Illud autẽ, quod mouet non eo ꝙ moueť ab alio, magis eſt remotū ab vltimo quod mouetur, & magis proximū primo mouẽti, q̃ mediū, quod. ſ. mouet eo quod ab alio moueť. Debet ergo ratio ſic formari, ſi totius mouentis ſeipſum vtraq; pars mouet aliā reciproce, nõ magis mouet vna q̃ alia, ſed primū mouẽs magis mouet q̃ 2^m: ergo neutra earū erit primū mouẽs, quod eſt incõueniens: quia ſic ſequeretur, ꝙ illud quod moueť ex ſeipſo, nõ eſſet propinquus primo principio mot⁹ [quod nullū ſequiť eſſe], q̃ id quòd moueť ab alio: cū tñ ſupra ſit oſtẽſum, ꝙ mouẽs ſeipſum ſit primū in genere mobiliū. Nõ ergo hoc eſt verū, ꝙ mouẽtis ſeipſum vtraq; pars per aliā moueať. Deinde cū dicit.

Tex. co. 41. · Lectio 9. · Tex. c. 34. · Lectio 5. · Tex. co. 33.

ARGY. *Præterea, quod mouet non neceſſario mouetur, niſi a ſe moueatur, per accidens ergo mouet alterum cõtra. At accipiam poſſe ipſum nõ mouere. aliud ergo mouebitur, aliud mouebit immobile.*

B Amplius non neceſſe eſt mouens moueri, niſi a ſeipſo. ſecūdum accidens ergo contra mouet alterum. Accipiebam igitur contingere nõ mouere. ergo erit aliud quidẽ quod mouetur, aliud autem mouens immobile.

Secunda ratio. Sumit duas rationes ad idẽ ex vna ratione quā ſupra poſuerat ad oſtendendū, ꝙ non oẽ mouẽs mouetur, ita ꝙ moueri conueniat mouenti per accidẽs. In qua quidẽ ratione ſupra duas cõcluſiones intulit. Primā, ſ. ꝙ mouens cõtingit eē nõ moueri. Alterā, ꝙ mot⁹ nõ ſit æternus. & ſm has duas cõcluſiones duas hic rationes format. Primò, n. dicit, ꝙ nõ neceſſariū eſt mouẽs moueri niſi a ſeipſo ſm accidẽs. & eſt ſẽſus, ꝙ niſi accipiať primū mouẽs moueri a ſeipſo, nõ erit etiā neceſſe ꝙ mouens primū moueať ſm accidẽs. ſicut quidā poſuerunt, ꝙ oẽ mouens mouetur, & tñ hoc, eſt ei per accidẽs. Cū ergo poniť ꝙ mouẽtis ſeipſum pars, quæ mouet, econtra equaliter mouetur ab altera, hoc nõ erit niſi per accidens. ſed ſicut ſupra accipiebamus, quod eſt per accidẽs, contingit nõ eſſe: ergo cõtingit illā partẽ, quæ mouet, nõ moueri. ſic ergo remanet ꝙ mouentis ſeipſum vna pars mouetur, & alia mouet, & non mouetur. Deinde cum dicit.

C Te. 36.

ARGY. *Præterea, non eſt neceſſarium id quod mouet contra moueri. ſed neceſſe eſt, aut immobile quippiā moueat, aut quod a ſeipſo motu cietur, ſi motū eſſe ſemper neceſſe eſt.*

Amplius, non neceſſe eſt mouens, cum mouet, cõtra moueri: ſed aut immobile mouere neceſſe eſt, aut ipſum a ſeipſo moueri, ſi neceſſe eſt ſemper motum eſſe.

Tertia ratio. Ponit aliam rationẽ correſpondentẽ ſecundæ concluſioni, quā ſupra intulerat, ſ. quòd ſequitur motum nõ ſemper eſſe. Hic autẽ conuerſo ordine ſic arguit, ſi neceſſe eſt motū D ſemper eſſe, non neceſſe eſt mouens cū mouet ecõtrario moueri, ſed neceſſe eſt, ꝙ vel mouens ſit immobile, vel quòd ipſum moueatur a ſeipſo. Huius aūt conditionalis ratio ex ſuprapoſita ratione apparet quia, ſi mouens nõ mouet niſi moueatur & cū non ineſt ei moueri niſi per accidẽs: ſequitur quòd contingat ipſum non moueri: ergo per cõſequẽs neq; mouere, & ſic non erit motus. ſed motū ſupra oſtenderat ſempiternum: ergo non neceſſe eſt mouens cum mouet contra moueri. & ita non eſt verum, ꝙ vtraq; pars mouentis ſeipſum moueatur ab altera. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea, moueretur etiam eo motu profectò, quo mouet. quare calefit id quod calefacit.*

Amplius, ſi mouet motū, et mouebitur vtiq;, quale calefaciens calefit.

Quarta ratio Te. 37. Ponit quartam rationem, quę ſumitur ex ratione quam ſupra poſuit ad oſtendendum, quòd non ineſt moueri per ſe ꝙ moueatur: quia ſequeretur ꝙ eſſet deuenire in hoc, ꝙ

mouens eodem motu moueretur quo mouet, vt ſupra expoſitum eſt:& ideo hic abbreuiando hanc rationem dicit, ꝙ ſi vtraq; pars ab altera moueatur, ſequetur, ꝙ ſm eundẽ motum mouet & mouetur. vnde ſequitur, ꝙ calefaciens calefit: quod eſt impoſſibile. Ideo autem ſequitur, ſi mouẽtia ſeipſum vtraq; pars ab alia moueatur, ꝙ ſecundũ eundem motum aliquid mouet & mouetur: quia mouẽtis ſeipſum eſt vnus motus, & ſecundum illum oportebit, ꝙ pars quæ mouet moueatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero, neq; aut vna pars eius, quod primo ſeipſum mouet, aut plures ſeipſas mouebunt.*

te.co. 42. At vero, neq; ipſius primo ſeipſum mouentis, aut vna pars, aut plures mouebunt ipſa ſeipſam vnaquæq;.

Excludit alium modum, ſ. ꝙ mouẽtis ſeipſum pars ſeipſam non mouet. & primo proponit quod intendit, ſecundo probat propoſitum ibi [Totum enim ſi mouetur.] Dicit ergo primo, ꝙ ſi accipiatur aliquid, quod eſt primo mouens ſeipſum, nõ poteſt dici, neq; ꝙ vna pars eius ſeipſam moueat, neq; quod plures: ita ꝙ quælibet earum ſeipſam moueat. Secundo ibi. (Infra.)

ARGY. *Totum enim ipſum, ſi a ſeipſo mouetur aut ab aliqua ſui parte, aut a toto totum mouebitur. ſi igitur, quia pars aliqua mouetur a ſeipſa, totum ipſum ſeipſum mouet: illa pars erit id plane, quod primum ſeipſum mouet. Separata nanq; ſeipſam illa mouebit: totum autem, non ſeipſum mouebit. Sin uero totum a toto mouetur, per accidẽs ipſæ partes ſeipſas ſanè mouebunt. Quare, ſi ſeipſas non neceſſario mouent. ſumantur non a ſeipſis moueri. ipſius ergo totius non quædam pars mouebit immobilis quædã mouebitur. Hoc enim pacto duntaxat, aliquid ſeipſum mouere poteſt.*

Totum enim, ſi mouetur ipſum a ſeipſo, aut ab aliquo eorũ, quæ ſunt ipſius mouebitur, aut totũ a toto. Si igitur, quia mouetur aliqua pars ipſa ſeipſa, hæc vtiq; erit primũ ipſum ſeipſum mouens. ſeparata enim hæc quidem mouebit ipſa ſeipſam, totum autem non iam. Si aũt totum a toto mouetur, ſecundum accidens vtiq; mouebunt hæ ipſæ ſeipſas. quare, ſi non ſunt neceſſaria, accipiantur non mota ſeipſis. Totius igitur aliud mouebit, cũ immobile ſit, aliud autem mouebitur. ſolum enim ſic poſſibile eſt adhuc ipſum mobile eſſe. (G)

Probat propoſitum duabus rationibus. quarum prima talis eſt. Si totũ mouetur ipſum a ſeipſo, aut hoc conueniet ei ratione ſuæ partis, quæ mouetur a ſeipſa, aut ratione totius. ſi cõueniat ei ratione ſuæ partis: ergo illa pars erit primũ ſeipſum mouẽs: quia illa pars ſeparata a toto mouebit ſeipſam: ſed totũ iam non erit mouẽs ſeipſum primũ, vt ponebaẽ. ſi vero dicaẽ, ꝙ totũ mouet ſeipſum rõne totius: ergo quòd aliquæ partes mouent ſeipſas, hoc nõ erit niſi per accidens. quod aũt eſt per accidens non eſt neceſſarium: ergo in primo mouente ſeipſum maxime oportet accipere ꝙ partes non moueantur a ſeipſis. totius ergo primi mouentis ſeipſum vna pars mouebit, cum ſit immobilis, alia mouebitur. Iſti.n. ſolum duobus modis poſſibile eſſet quòd pars mouens moueatur: ſcilicet aut quòd moueretur a parte altera, quã mouet, aut quòd moueret ſeipſam. Vnde attendeodũ eſt, ꝙ Ariſt. excludendo hos duos modos, intendit concludere, ꝙ pars mouens in mouente ſeipſum, ſit immobilis, non aũt ꝙ mouens ſeipſum diuidatur in duas partes: quarũ vna ſit mouens, & alia mota. hoc.n. ſufficienter concluſum eſt per id quod primo oſtendit, quòd totũ non mouet ſeipſum totũ. & ſic patet, quòd non fuit neceſſariũ Ariſto. inducere diuiſionẽ quinq; membrorũ, vt quidam (H)

(E) dixerunt. quorũ vnum membrũ ſit, quòd totũ moueat totum ſecundũ, quòd totum moueat partem: tertium, ꝙ pars moueat totum: quartum, quòd duæ partes viciſſim ſe moueant: quintum, quòd vna pars ſit mouens & alia mota. ſi enim totum nõ mouet totum, per eandem rationem ſequitur, quòd totum non moueat partem, nec pars totum: quia vtrobiq; ſequeretur, quòd aliqua pars mota moueret ſeipſam. Vnde hoc, quòd totum non mouet totum, ſufficit ad concludendum, ꝙ vna pars ſit mota, & alia mouens: ſed nõ ſufficit ad concludendum, ꝙ pars mouens non moueatur a mota, & ꝙ oon moueatur a ſeipſa. Et ad hoc ſecundũ probandum ioducit ſecundam rationem ibi.

Praeterea, ſi totum ſeipſum mouet, aliud ipſius mouebit, aliud ſane mouebitur. Ipſum igitur A B, a ſeipſo, et ab ipſo mouebitur A. ARGY.

(F) Amplius, ſi tota ipſa ſeipſam mouet, hoc quidem mouebit ipſius, illud autem mouebitur, Ergo A B, a ſeipſa quidem mouebitur, & ab A.

Quæ talis eſt. Si detur ꝙ pars mouens mouẽtis ſeipſum, ipſa tota ſeipſam moueat, ſequitur (per ſupra probata) ꝙ ipſius partis iterũ vna pars moueat, & alia moueatur. iam enim oſtenſum ſupra eſt, quòd totũ non mouet ſeipſum aliter, niſi per hoc quòd vna pars eius mouet et alia mouetur. Sit ergo pars mouens mouentis ſeipſum A B: per rationẽ ergo præmiſſam ſequitur, quòd vna pars eius ſic mouens, ſ. A, & alia mota, ſ. B. ſi ergo A B moueat tota ſe totam (vt tu ponis) ſequitur quòd idem moueatur A duobus motoribus, ſ. a toto, quod eſt A B, & a parte quę eſt A: quod eſt impoſſibile. Relinquitur ergo ꝙ pars mouens in mouente ſeipſum eſt omnino immobilis. (Secũda ratio.)

A mouens. B motum.

Tota linea ex ſeipſa mouetur, & ab A primo.

LECTIO XL

Quomodo partes ſeipſum mouentis conſyderari valeat, & cuius rationis ſint dicitur.

ARGY. *Cùm autem eorum quidem, quæ mouent, quoddam, ab alio moueantur, quoddam immobile ſit, eorũ uero quæ mouentur, aliud moueat, aliud non moueat quicquã: id, quod ſeipſum mouet ex eo ſanè quod mouet, & non mouetur, et ex eo quod mouetur, & non neceſſario mouet, ſed interdũ mouet, interdum non mouet conſtare neceſſe eſt.*

Quoniam autẽ mouet aliud quidem quod mouetur ab alio, aliud autem, cum ſit immobile, & mouetur: aliud quidem mouens, aliud autem nihil mouens, ipſum ſeipſum mouens, neceſſe eſt ex immobili eſt, mouente autem: et adhuc ex eo quod mouetur, non mouente autem ex neceſſitate, ſed qualiter euenit. Te.co. 43.

Poſtquam Philoſophus oſtendit quòd mouens ſeipſum diuiditur in duas partes, quarũ vna mouet & non mouet, alia aũt mouetur, hic oſtendit quomodo huiuſmodi partes ſe habeant adinuicẽ. & circa hoc tria facit: primo proponit quod intendit, ſecundo oſtendit propoſitũ ibi. [Sit enim A mouens.] Tertio concludit concluſionẽ principaliter intentã ex omnibus præmiſſis ibi [Manifeſtũ igitur ex his eſt.] Dicit ergo primo, quòd cũ mouens diuidatur in duo, quorum vnũ mouetur etiam ab alio, aliud vero mouens eſt immobile: et iterũ mobile diuidaẽ in duo: eſt.n. quoddã mobile, quod etiã mouet, quoddam vero mobile, quod nihil mouet, oportet dicere, quòd mouens ſeipſum componatur ex duabus partibus, quarum vna ſit ſic mouens, quòd tamen ſit immobilis, alia vero ſic moueatur: ꝙ tamen nõ moueat. Quod autem ſubdit [ex neceſſitate] dupliciter poteſt intelligi: quia, ſi intelligatur, quòd pars mota mouentia ſeipſum non moueat aliquid, quod ſit pars mouẽtis ſeipſum, (H) (Infra. Tex.co. 44.)

ſic

ſic legēda eſt litera, ꝙ neceſſitas remaneat affirmata, cadēs ſuper hoc quod dicit [non mouente.] Probat enim ſtatim impoſſibile eſſe, ꝙ eius, quod primo mouet ſeipſum, ſit tertia pars, quæ moueatur a parte mota. Si vero intelligatur quod pars mota non moueat aliquid extrinſecum, ſic hoc quod dicit [Ex neceſſitate] cadit ſub negatione. Non.n. eſt de neceſſitate mouentis ſeipſum ꝙ pars eius mota moueat aliquid extrinſecum, nec tamē eſt impoſſibile. Qualiter autem hoc contingat oſtendit conſequenter cum dicit.

AROT. *Nam ſit A quidem mouens immobile, B vero id quod ab A mouetur, & mouet etiam C. hoc autem moueatur quidem, ſed non moueat quicquā. nam & ſi fit ut per plura quoq; perueniatur ad ipſum, C, per vnum tamen ſolum nunc accedatur. Totum igitur A B C, ſeipſum mouet. Sed ſi auferam C, ipſum quidem B ſeipſum motu ciebit: quippe cum A moueat, B moueatur, (vt patet) at C non ſeipſum motu ciebit, neq; omnino mouebitur. At vero nec ipſum B C ſine A ſeipſum mouebit. nam ex eo B mouet, quia ab alio motu cietur, et non ex eo, quia mouetur a ſe parte ſua mouente. ipſum igitur A B ſolum ſeipſum mouet. Quæ cum ita ſint, id omne, quod ſeipſum mouet, habeat neceſſe eſt et id quod mouet, & eſt immobile, & id quod motu cietur, non autem neceſſario mouet.*

Sit enim A mouens quidem immobile, B autē quod mouetur ab A, & mouens quod eſt in quo C: hoc autem motum quidem a B, mouens autē nihil. ſi quidem.n. & per plura media venit aliquando in C, ſit per vnum ſolū. omne ergo A B C ipſum ſeipſum mouet. ſed ſi auſero C ab A B ipſum ſeipſum mouebit, A quidē eſt mouens, B vero quod mouetur, C aūt nō mouebit ipſum ſeipſum, neqꝫ penitus mouebit. At vero neqꝫ B C mouebit ipſa ſeipſam ſine A: ipſum.n. B mouet in eo quod mouetur ab alio, non quia a ſuiipſius parte aliqua. A B igitur ſolū ipſum ſeipſum mouet. Neceſſe itaqꝫ, ipſum ſeipſum mouens habere mouēs immobile, & quod mouetur: nihil autem mouens ex neceſſitate.

m. 44. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitū, ſecundo ſoluit quandā dubitationem. ibi [Dubitationē habēt.] Circa primū duo facit. Primo oſtendit qualiter partes mo-
Quarta. 43. uentis ſeipſum ſe habeant adinuicem, ſecondo qualiter ſecundum eas totū dicitur ſeipſum mouere ibi [Siquidē igitur continuū eſt.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ in mouente ſeipſum ſunt ſolæ duę partes, quarū vna mouet & non mouetur, alia mouetur & non mouet: ſecundo
Infra. quomodo hæ duæ partes ad inuicē coniungātur. ibi [Contacta aūt vtraqꝫ] Primū oſtendit ſic, ſi dicatur ꝙ pars mota mouentis ſeipſum iterum moueat aliquid aliud, quod ſit pars eiuſdem mouentis ſeipſum, ſit ergo prima pars mouentis ſeipſum A, quod ſit mouens immobile: ſecunda vero pars ſit B, quod moueatur ab A, & moueat tertiā partē, quæ eſt C, quæ ſic moueat a B, ꝙ nihil aliud moueat, quod ſit pars mouentis ſeipſum. Non.n. poteſt dici, ꝙ fiat deſcenſus in infinitū in ptibus mouentis ſeipſum. ſ. ꝙ pars mota iterū moueat aliā: quia ſic mouēs ſeipſum eſſet in infinitū, quod eſt impoſſibile, vt ſupra oſtēſum eſt. erit ergo aliqua pars mouentis ſeipſum, quæ eſt mota non mouens, quam dicimus C. Et licet contingat per multa media, quæ ſunt mouētia & mota peruenire in vltimū motū, quod dicitur C: accipiatur loco omniū mediorū, etiā vnū mediū, quod ſit B. Sic ergo hoc totū, quod eſt A B C, mouet ſeipſum. a quo toto ſi auferatur hæc pars, quæ eſt C: adhuc ipſum A B mouebit ſeipſum: quia vna pars eius eſt mouens, ſ. A, & alia mo-
A ta, ſcilicet B, quod requirebat ad hoc ꝙ aliqd ſit mouens ſe ipſum (vt ſupra oſtenſum eſt) ſed C non mouebit ſeipſum, neqꝫ aliquā aliam partem ſecundum ſuppoſita. Similiter etiā B C nō mouet ſeipſum, ſine A: quia B non mouet niſi in quantum mouetur ab alio quod eſt A, quod non eſt pars eius. Relinquiť ergo ꝙ ſolum A B moueat ſeipſum primo & per ſe. Vnde neceſſe eſt ꝙ mouens ſeipſum habeat duas partes: quarum vna ſit mouens immobilis, alia vero ſit mota, quam neceſſe eſt nihil mouere, quod ſit pars mouentis ſeipſum: hoc.n. concluſum eſt per præmiſſam rationem. Vel nihil mouens ex neceſſitate: quia non eſt de neceſſitate mouentis ſeſpſum, ꝙ pars mota moueat aliquid aliud etiam extrinſecum. Secundo ibi.

Quæ quidem aut ſeſe mutuo tangunt, aut alterum alterum tangit. AROY.

Contacta autem vtraqꝫ abinuicem, aut ab altero alterum.

B Oſtendit quomodo hæ duæ partes ſe habeāt adinuicē. Vbi conſyderandum eſt, ꝙ Ariſ. nondum probauit primū mouens non habere aliquam magnitudinem, quod infra probabit. Quidam aūt Antiqui Philoſophi poſuerunt nullam ſubſtantiā abſqꝫ aliqua magnitudine eſſe. Vnde Ariſt. aote probationē hoc ſub dubio ſecundum ſuam conſuetudinē derelinquens, dicit, ꝙ duas partes mouentis ſeipſum, quarū vna eſt mouens, & alia mota, neceſſe eſt aliquo modo coniungi, ad hoc ꝙ ſint partes vnius totius. non autem per continuationem, quia ſupra dixit, ꝙ mouens ſeipſum, & motum nō poſſunt continuari, ſed neceſſe eſt ea diuidi. vnde relinquitur ꝙ oportet has duas partes coniungi per contactū: aut ita, vt ambæ partes contingant ſe inuicem, ſi ambæ partes habeant magnitudinem: aut ita ꝙ altera tantum pars contingatur ab alia & non econuerſo, quod erit ſi mouens non habet magnitudinem. Quod enim eſt incorporeum poteſt quidem tangere corpus ſua virtute mouendo ipſum, non autem contingitur a corpore. duo autem
C corpora ſeinuicem tangunt. Deinde cum dicit.

Quod ſi id quod mouet cōtinuum ſit (nam in quod motu cietur, neceſſario continuum eſt.) patet totum ſeipſum motu ciere, non ex eo, quia aliquid ipſius eſt tale, ut ipſum ſeipſum moueat, ſed quia totum ſeipſum mouet. mouetur autem & etiam mouet ex eo ſane, quia ipſius eſt aliquid et id quod mouet: & id quod mouetur. Non enim totum mouet: neq; totū mouetur, ſed mouet quidem A, mouetur autem tantummodo B, ipſum uero. C non neceſſario mouetur a B: eſt enim hoc impoſſibile. AROY.

Si igitur continuum eſt mouēs (: quod enim mouetur, continuum neceſſarium eſt eſſe:) manifeſtum eſt, ꝙ totum ipſum ſeipſum mouet, nō eo ꝙ ipſius aliquid huiuſmodi ſit, vt ipſum ſeipſum moueat, ſed totum mouet ipſum ſeipſum.
D motum autem & mouens eo ꝙ ipſius aliquid & mouens, & aliquid motum. Non enim totū mouet, neqꝫ totum mouetur, ſed mouet quidē A, B autem mouetur tantum. Sed C ab ipſo B non iā: impoſſibile enim eſt.

Oſtendit qua ratione totū dicatur mouens ſeipſum vna parte mouente, & alia mota. & ſupponamus quantum ad præſens, ꝙ vtraqꝫ pars ſit continua, ideſt magnitudinē habens: quia de eo, quod mouetur, in Sexto probatum eſt, ꝙ ſit aliquid continuum: & accipiatur nunc idem de mouente antequam veritas probetur. Hac igitur ſuppoſitione facta, ipſi toti compoſito ex duobus tria attribuuntur, ſcilicet moueri, mouere, & mouere ſeipſum. Sed hoc quod eſt mouere ſeipſum, nō attribuiť ei pp hoc ꝙ aliqua pars eius moueat ſeipſam, ſed ipſum totum ſeipſum mouet. ſed hoc quod eſt mouere & moueri, attribuitur toti ratione partis. te. 32.

non enim totum mouet neq; totũ mouetur: ſed mouet vna pars eius, ſcilicet A, reliqua vero pars eius ſolum mouetur, ſcilicet B. iam enim oſtenſum eſt quòd non eſt aliqua tertia pars vt C, quæ moueatur ab ipſo B. Impoſſibile eſt. n. hoc, ſi accipiatur id quod primo mouet ſeipſum, ſicut ſupra oſtenſum eſt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Exiſtit autem dubitatio hoc loco quædam, ſi quiſpiã, aut ipſius A, ſi continuum ſit, id quod mouet quidem, ſed non mouetur, aut ipſius B, quod mouetur, aliquam auferat partem, mouebit ne reliquum ipſius A, aut reliquum ipſius B motu ciebitur? Nam, ſi mouebit aut mouebitur, nõ erit A B profecto id, quod a ſeipſo primo mouetur. Ablata enim ab eo parte, reliquum A B ſeipſum adhuc mouebit.*

Te.co.44. Dubitationẽ autem habet, ſi auferat aliquid quís ab ipſo A, ſi continuum mouens quidem, immobile aũt: aut ab ipſo B, quod mouetur, reliqua vero ipſius A mouebit, reliqua autẽ ipſius B mouebitur. Si enim hoc, non vtiq; erit quæ primo mouetur, a ſeipſa, quæ eſt A B. Remota enim ab A B, adhuc mouebit ſeipſam reliqua A B.

Infra. Mouet quandã dubitationem circa præmiſſa. Et primo mouet eam, ſecundo ſoluit. ibi [Aut potentia quidẽ.] Habet aũt hæc dubitatio ortum ex hoc, quod ſupra probauerat, q in primo mouente ſeipſum, non ſunt niſi duæ partes: quarũ vna mouet, & alia mouetur, quia ſi eſſet tertia, etiã ea remota cõpoſitum ex primis duabus mouet ſeipſum: & ſic ipſum eſt primum mouens ſeipſum. Ex hoc ergo ſequitur dubitatio talis. Ponamus q pars mouẽtis ſeipſum, quæ eſt mouens immobile, vt A ſit quoddã continuum, de parte aũt eius, quæ mouetur, ſcilicet B, manifeſtum eſt, q eſt aliquid continuum ſecundum prius probata: omne autẽ continuum eſt diuiſibile: eſt ergo dubitatio, ſi auferatur aliqua pars per diuiſionem ab A, aut a B, vtrum reliqua pars moueat, aut moueatur. quia ſi reliqua pars moueat aut moueatur, adhuc reſidua pars de A B mouebit ſeipſum: & ſic A B non primo mouebat ſeipſum. Et ſic ſequitur vlterius, q nihil erit primo mouens ſeipſum. Secundo ibi.

ARGV. *An nihil prohibet vtrunq;, aut alterum, id, inquam, quod mouetur, diuiſibile quidem eſſe potentia, indiuiſibile autem actu, ſi uero diuiſum fuerit, non ulterius potentiam eandem habere. Quare nihil obſtat, vt in ipſis diuiſibilibus aliquid inſit potentia primo tale.*

Aut potentia quidẽ nihil prohibet vtrunq;, aut alterũ quod mouetur diuiſibile eſſe, actu autem indiuiſibile. ſi autem diuidatur, non adhuc eſſe eandẽ habens potentiã. Quare nihil prohibet & in diuiſibilibus potentia primũ eſſe vnũ.

Soluit poſtea m dubitationem. Vbi conſyderandũ eſt,
Te.46. q Ariſt. prius in Sexto probauit, q in motu nõ eſt aliquid primum neq; ex parte tẽporis, neq; ex parte rei, in qua eſt motus, præcipue in augmento, & motu locali. & hoc ideo, quia tunc loquebatur de motu in communi, & de mobili, ſecundum q eſt quoddam continuum, nondum applicando ad determinatas naturas: & ſecundum hoc ſequeretur, quod non eſſet aliquid primo motum, & per conſequens, nec aliquid primo mouens, ſi mouens ſit continuum: & ita etiam non eſſet aliquid primo mouens ſeipſum. Sed nunc iam Ariſt. loquitur de motu applicando ad determinatas naturas: & ideo ponit aliquid eſſe primo mouens ſeipſum. & ſoluit præmiſſam dubitationẽ ſic, q nihil prohibet eſſe diuiſibile in potentia ex eo q ſunt continua, ſcilicet mouẽs & motum, ſi vtrunq; ſit continuum, aut ad minus alterum tantum, ſcilicet quod mouetur, quod neceſſe eſt eſſe continuum. Sed tamen poſſibile eſt, q aliquod continuum, ſiue ſit mouens, ſiue motum, habeat talem naturam, vt non poſſit actu diuidi: ſicut patet de corpore Solis. Et ſi contingat

E quòd aliquod continuum diuidatur, nõ retinebit eandem potentiam ad hoc q moueat vel moueatur quam prius habebat: quia huiuſmodi potẽtia ſequitur aliquam formam. forma autem naturalis requirit quantitatẽ determinatam. Vnde, ſi ſit corpus incorruptibile, diuidi nõ poteſt in actu. Si autem ſit corruptibile, ſi diuidatur in actu, non retinebit eandem potentiam, ſicut patet in corde. vnde nihil prohibet in ijs: quæ ſunt diuiſibilia in potentia, eſſe vnum primum. Deinde cum dicit.

Patet igitur ex hiſce quæ diximus, eſſe id quod primo mouet immobile. Nam ſiue ſtatim ad ipſum primum immobile, ſiue ad id quod mouetur quidem, ipſum vero ſeipſum mouet, ſiſtitq; gradum cum libet fiat ex eo quod mouetur: ab aliquo uero mouetur acceſſio, utroq; modo numerum accidit id, quod primo mouet, in omnibus ijs eſſe quæ mouentur immobile. ARGV.

F Manifeſtũ igit̃ ex hís, qm̃ eſt primũ mouẽs immobile. Siue. n. mox ſtet, quod mouet̃, ab aliquo aũt motũ ad immobile primũ: ſiue ĩ quo mouet̃ quidẽ, ipſum aũt ſeipſum mouẽs et ſtãs vtrobiq; accidit primũ mouẽs ĩ oĩbus eſſe motis ĩmobile.

Infert concluſionem principaliter intẽtam ex omnibus præmiſſis: & dicit, manifeſtum eſſe ex præmiſſis, q neceſſe eſt ponere primum mouens immobile, cum non procedatur in infinitum in mouentibus & motis ab alio neceſſe ſit ſtare ad aliquod primum, quod eſt immobile vel mouens ſeipſum. Siue enim mouentia & mota ſtent ad aliquod primum immobile, ſiue ad aliquod primum, quod mouet ſeipſum vtrobiq; accidit, q primum mouens ſit immobile, per hoc, q mouentis etiam ſeipſum vna pars eſt mouens immobile, vt nunc oſtenſum eſt.

LECTIO. XII.

G Primum mouens perpetuum & immobile eſſe, ex animalium ſeipſa mouentium generatione ac corruptione monſtratur.

Cùm autem ſemper eſſe motũ oporteat, & nullas eius intercapedines fieri: eſſe quippiam primũ mouens perpetuum immobileq; aut vnum, aut plura neceſſe eſt. ARGV.

QVoniam autem oportet ſemper motum eſſe, & non deficere, neceſſariũ eſt aliquid eſſe, quod primum mouet, ſiue vnum ſit ſiue plura, & primum mouens immobile eſſe. Te.co.45.

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit quòd in ijs quæ mouentur ab alio non eſt procedere in infinitum, ſed eſt deuenire ad aliquod primum, quod vel eſt immobile, vel mouet ſeipſum: & oſtendit vlterius quòd mouentis ſeipſum vna pars eſt mouens immobile, et ſic vtrobiq; accidit quòd primum mouens ſit immobile: quia tamen in mouentibus ſe, quæ ſunt apud nos, ſcilicet animalibus corruptibili-
H bus contingit, quod pars mouens in mouente ſeipſum, eſt corruptibilis, & mouetur per accidens, ſcilicet anima vult hic oſtendere quòd primum mouens eſt incorruptibile: & non mouetur nec per ſe, nec per accidens. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit, ſecundo probat, ibi [Sic autem ſi aliquid velit.] Circa primum tria facit. Primo reſumit ea quæ ſupra oſtenſa ſunt, Secundo præmittit quoddam, quod videbatur poſſe valere ad ſuum propoſitum. ibi [Vnumquodq; quidem igitur.] Tertio exponit ſuum propoſitum. ibi [Quoniam autem neceſſarium eſt eſſe.] Dicit ergo primo, quòd ſupra oſtenſum eſt, quòd motus ſemper eſt, & nunquam deficit. & quia omnis motus eſt ab aliquo mouente: in mouentibus autẽ non eſt procedere in infinitũ: neceſſe eſt eſſe aliquod primum mouẽs. Et, quia nondum probatum eſt, quòd primum mouens ſit vnum, ideo ſub dubio derelinquit, vtrum ſit vnum, uel plura. Et vlterius oſtenſum eſt, q primum mouens eſt immobile, ſiue ſtatim aſcendendo de motis ad mouentia perueniatur

Textu.46. tex.46. Secunda.

niatur ad primum immobile,ſiue perueniatur ad primum mouens ſeipſum cuius vna pars eſt mouẽs immobile. Fuit autem quorundam poſitio ꝙ omnia principia mouentia, in ijs quæ mouent ſeipſa, ſunt prepetua. poſuit enim Plato omnes animas animaliũ perpetuas. Etſi vera eſſet hęc opinio,iam ſtatim Ariſtote. haberet propoſitum quantum ad hoc, ꝙ primum mouens ſit perpetuum. ſed opinio Ariſto. eſt ꝙ de partibus animæ ſolus intellectus eſt incorruptibilis:cum tamen etiam aliæ partes animæ ſint mouentes. Et ideo hoc conſequenter prætermittit dicens.

ARGV. *Vnumquodq; igitur earũ quæ immobilia ſunt, atq; mouẽt, perpetuum eſſe, non ad præſentẽ ſermonẽ pertinet.*

Tex.co. 46. Vnumquodq; igitur perpetuum eſſe immobilium quidem, mouentium autem, nihil pertinet ad eam, quæ nunc rationem.

Et dicit ꝙ ad rationem, quæ præ manibus habetur, nihil pertinet an vnumquodq; principiorum quæ mouent & ſunt immobilia, ſit perpetuum, quãuis hoc aliqui poſuerunt ponentes omnes animas incorruptibiles. Et dicit hoc non eſſe ad præſentem rationem: quia hoc non ſuppoſito habebit propoſitum. Deinde cum dicit.

ARGV. *Eſſe autem aliquid neceſſario, quod ſemper omnis quidem ſit mutationis tam abſolutæ quàm per accidens expers, aliud autem moueat, perſpicuum, ſi hoc pacto conſyderabimus, fiet.*

Quoniam autem neceſſarium eſt eſſe aliquid immobile quidem ipſum ab omni exterius mutatione, & ſimpliciter, & ſecundum accidẽs, motiuũ aũt alterius, manifeſtũ eſt conſyderantibus.

Exponit quid intendit probare: & dicit, ꝙ conſyderando ea, quæ ſequuntur, manifeſtum poteſt eſſe, ꝙ, & ſi non omne mouens immobile ſit perpetuum, neceſſe eſt tñ eſſe aliquid immobile, ita ꝙ nullo modo ab extrinſeco moueatur, nec ſimpliciter, nec per accidens: & tamen ſit motiuum alterius. Dicit autem [ab omni exterius mutatione] nõ intendens excludere motum, ideſt operationem, quæ eſt in operante, prout intelligere dicitur motus, & prout appetitus mouetur ab appetibili. Huiuſmodi enim motus nõ excluditur a primo mouente, de quo intendit.

ARGV. *Atq; ſit ita, ſi cui placeat, in aliquibus fieri poſſe, ut aliquando ſint, aliquando nõ ſint ſine generatione corruptioneue. Fortaſſe namq; neceſſarium eſt, ſi quid partibus uacans aliquando non eſt, oẽ tale ſine mutatione eſſe, atq; nõ eſſe. Et hoc inſuper concedatur fieri poſſe, ut principiorũ immobiliũ, motiuorum quædam aliquando ſint, aliquãdo non ſint. ſed impoſſibile eſt hãc omnia conditionem ſubire.*

Sit autem, ſi aliquis velit in quibuſdam contingens eſſe, vt & ſit aliquando, & non ſit ſine generatione & corruptione. Fortaſſis enim neceſſarium eſt, ſi aliquod impartibile aliquando quidem eſt, aliquando autem non, ſine mutatione aliquando quidem eſſe, aliquando quidem non eſſe. Et principiorum immobilium quidem, motiuorum autem quædam aliquãdo quidem eſſe, aliquando autem non eſſe, contingat & hoc. ſed nequaquam omnia poſſibile eſt.

Probat quod dixerat, ſcilicet ꝙ ſit aliquod primum mouens perpetuũ & penitus immobile. Et primo probat hoc per mouentia ſe, quæ quandoq; ſunt, et quandoq; nõ ſunt, ſecundo per principia mouentia, quæ quandoq; mouent, & quandoq; non mouent, ibi [Et iterum cõſyderans,] Circa primum tria facit. Primo oſtẽdit ꝙ oportet eſſe aliquod primum mouens perpetuum, ſecundo ꝙ tale mouens magis debet eſſe vnum quam plura. ibi [Vnum autẽ magis.] (Tex. 50. Secũda. 48.)

A Tertio oſtendit vtrunq; ſimul, ſcilicet ꝙ eſt vnum primum mouens, & perpetuum. ibi [Manifeſtum eſt igitur ex his.] Circa primum duo facit. Primo excludit quãdam rationẽ, per quã aliquis poſſet niti ad probandum propoſitum, ſecundo procedit ad propoſitum oſtendendum: ibi [Manifeſtum eſt enim:] Poſſet autem aliquis ſic procedere. Omne quod non poteſt quãdoq; eſſe & quandoq; nõ eſſe, eſt perpetuum: ſed primum mouens, cum ſit immobile, vt oſtenſum eſt, non poteſt quandoq; eſſe & qñq; non eſſe: (quia quod quandoq; eſt, & quandoq; non eſt, generatur & corrumpitur: quod autem generatur & corrumpitur mouet:) ergo primum mouens eſt perpetuum. Ariſt. autem de hac ratione nõ curat: quia poteſt aliquis dicere, ſi vult, ꝙ in quibuſdam contingit, ꝙ quandoq; ſint, & quandoq; non ſint abſq; hoc, ꝙ generentur et corrumpantur per ſe loquendo, & per conſequens abſq; hoc ꝙ per ſe moueantur. Neceſſe eſt enim ſi aliquid impartibile, quod ſcilicet non ſit compoſitum ex materia & forma, quandoq; ſic eſt & quãdoq; nõ B eſt, ꝙ omne tale ſine mutatione ſui quandoq; ſit & quandoq; non ſit: ſicut poteſt dici de puncto, & de albedine, & de quolibet huiuſmodi. oſtenſum enim eſt in Sexto ꝙ omne quod mouetur eſt partibile. & in Septimo Meta. ꝙ omne quod generatur eſt compoſitum ex materia & forma. Huiuſmodi quidem igitur impartibilia per ſe quidem nõ generantur neq; mutantur, ſed ꝑ accidens generatis & mutatis alijs. Ex quo etiam patet, ꝙ ſi aliquid neq; per ſe neq; per accidens mouetur, ꝙ illud eſt perpetuum: & ſi eſt perpetuũ: neq; per accidens neq; per ſe mouetur, ſm hoc quod eſt perpetuũ. Si ergo conceditur eſſe contingens, ꝙ aliquid quandoq; ſit, & quandoq; non ſit, abſq; eo quod generetur & corrumpatur, etiam & hoc concedatur eſſe contingens, ꝙ quædã prĩcipia mouẽtia immobilia, ita tñ ꝙ poſsint moueri ꝑ accidens, quandoq; ſint, & quãdoq; non ſint. Nequaquam tñ poſsibile eſt, omnia principia mouentia & immobilia talia eſſe, vt qñq; ſint & qñq; non ſint. Secundo ibi. (Te. 49. Infra. Te. 28. Te. 22. Te. 29.)

C *Nam aliquam hiſce cauſam eſſe patet, quæ ipſa ſeipſa mouent, ut aliquando ſint, aliquando non ſint. Etenim id quidem, quod ſeipſum mouet, magnitudinem habeat omne neceſſe eſt, ſi nihil partibus uacans mouetur. id autem quod mouet, nulla neceſſitate eſt tale. Vt igitur alia generẽtur, alia corrumpantur idq; continue ſit nihil eorum eſt cauſa, quæ immobilia quidem ſunt tamẽ non ſemper ſunt, neq; rurſus eorum, quæ ſemper quidem hæc mouent, alia vero alia mouent. Perpetui enim atq; continui, nec unum ipſorũ eſt cauſa, nec uniuerſa. nam ſic ſeſe quidem habere perpetuum, ac neceſſario eſt. uniuerſa autem ſunt infinita, & non ſimul omnia ſunt. Patet igitur, et ſi infinities nõnulla principia immobilia mouentia, et multa eorum quæ ſeipſa mouent, partim corrumpuntur, partim inſuper generantur, atq; hoc quidem hoc, aliud autem hoc mouet, at ni* D *hilominus aliquid eſſe quod hæc omnia continet: idq; præter unumquodq; iſtorum, aliud quidẽ eſſe, quod quidẽ eſt cauſa, ut alia ſint, alia non ſint, et mutationis cõtinuæ: atq; hoc quidẽ his, hæc autem cæteris motus cauſam eſſe. Si igitur motus perpetuus eſt, perpetuum erit et mouẽs primũ, ſi unum ſit. quòd ſi ſint plura, plura quoq; perpetua erũt.* (ARGV.)

Manifeſtum eſt enim ꝙ cauſa quædam ipſa ſeipſa mouentibus ineſt, ipſius quod eſt aliquando quidem eſſe, aliquando autem non eſſe. Ipſum quidem enim ſeipſum mouens, neceſſe eſt omne magnitudinem habere, ſi nihil mouetur impartibile. mouens autem, neq; vna neceſſitas eſt ex dictis. Ipſius igitur quod eſt alia quidem fieri, alia vero corrumpi: & hoc continue, nulla

cauſa

E cauſa eſt immobilium quidem, non ſemper aut exiſtentium. Neq; ipſorum quidem ſemper hęc mouentium, horum autem altera. Ipſius.n.ſemper, et continui, neq; vnumquodq; ipſorum cauſa, neq; omnia. hæc enim quidem ſic ſe habere ſemper & ex neceſſitate eſt, omnia autem infinita & non ſunt ſimul omnia entia. Tex.cõ.47. Manifeſtum igitur eſt, ꝙ quãuis decies milies principia quædam immobilium quidem, mouentium autem, et multa ipſa ſeipſa mouentium corrũpant, alia vero fiant, & hoc quidẽ immobile ſit, aliud vero mouet, alterũ autem hoc, ſed nihilominus eſt aliquid quod continet. & hoc extra vnumquodq;, quod eſt cauſa eius quod eſt alia eſſe, alia vero non, & continuæ mutationis, & hoc quidẽ F his, hæc autem alijs, cauſa motus ſunt. Te.cõ.48. Si igit perpetuus motus eſt perpetuum erit & mouens primũ, ſi vnum. ſi vero plura, plura, & perpetua.

Oſtendit propoſitum: & dicit, ꝙ, ſi quædam mouentia ſeipſa quandoq; ſunt, & quãdoq; non ſunt, neceſſe eſt ꝙ ſit aliqua cauſa generationis & corruptionis ipſorum, quæ quandoq; ſunt & quandoq; nõ ſunt: quia omne quod mouetur habet cauſam ſui motus. quod autẽ q̃nq; eſt & q̃nq; nõ eſt, ſi ſit compoſitum, generatur & corrumpitur. mouẽs autem ſeipſum neceſſe eſt ꝙ habeat magnitudinem, quia mouetur. & oſtenſum eſt in Sexto ꝙ nihil impartibile mouetur. Sed ex dictis nõ poteſt haberi, ꝙ ſit neceſſarium mouens habere magnitudinem, & ſic non mouetur per ſe, ſi quandoq; ſit, & quãdoq; non ſit. Si autem generationis & corruptionis eorum, quæ mouent ſeipſa, eſt aliqua cauſa, oportet ꝙ etiã huiuſmodi ſit aliqua cauſa, ꝙ eorum generatio et corruptio perpetue continuatur. G Non autẽ poteſt dici ꝙ huiuſmodi continuitatis cauſa ſit aliquod illorum immobilium, quæ non ſemper ſunt, neq; etiam poteſt dici, ꝙ ſempiternæ generationis & corruptionis quorundam mouentium ſeipſa, ſint cauſa quędã mouentia immobilia, quę non ſemper ſunt, & aliarum alia. Et hoc exponit ſubdens, ꝙ huius continuæ & ſempiternæ generationis non poteſt eſſe cauſa neq; vnum ipſorum, neq; omnia. Et ꝙ vnum nõ poſſit eſſe cauſa, ſic oſtendit, quia id, quod non eſt ſemper, non poteſt eſſe cauſa eius, quod eſt ſemper perpetuũ, & ex neceſſitate. Quod autem omnia non poſſint eſſe cauſa, oſtẽdit per hoc, quòd omnia huiuſmodi principia corruptibilia, ſi generatio eſt perpetua, ſunt infinita, & nõ ſimul ſunt: impoſſibile eſt aũt vnum effectum dependere ex infinitis cauſis. Et iterum, ea quæ non ſimul ſunt, non poſſunt eſſe cauſa alicuius: licet poſſit eſſe, quòd eorum quæ non ſimul ſunt, quædam diſponant, & quædam cauſent. vt patet in guttis ſucceſſiue cadẽtibus, quæ cauſant lapidis effoſſionẽ. ſed, ſi aliqua multa ſunt directa cauſa alicuius, oportet ꝙ ſimul ſint. H Sic ergo manifeſtum eſt, quòd, ſi ſint decies milies principia mouentia & immobilia: & ſi ſint etiam multa, quæ moueant ſeipſa, quorum quædam corrumpantur, & alia generentur: & inter iſta, quædam ſint mobilia & quædam mouentia, nihilominus tamen oportet eſſe aliquid ſuper omnia, quod ſua virtute contineat omnia, quæ prædicto modo generantur & corrumpũtur: quod quidẽ ſit cauſa continuæ mutationis ipſorum, per quam q̃nq; ſunt & quandoq; non ſunt: & per quam hæc ſunt cauſa generationis & motus his, & hæc alijs: quia omne generans eſt cauſa generationis generato. ſed tamen generantia corruptibilia habent, quòd ſint cauſa generationis ab aliquo primo incorruptibili. Si ergo motus, per quẽ quædam q̃nq; ſunt, & q̃nq; non ſunt, eſt ꝑpetuus, vt ſupra oſtẽſum eſt: & effectus ꝑpetuus non poteſt eſſe niſi a cauſa perpetua: neceſſe eſt, quòd primum mouẽs ſit perpetuum, ſi eſt vnum: &, ſi ſunt plura prima mouentia, quòd etiam illa plura ſint perpetua. Deinde cum dicit.

Vnum autem potius quàm plura putandum eſt eſſe, & finita quàm infinita. ſemper enim finita potius, quam infinita ſumenda ſunt, ſi modo eadem fiant. In ijs enim quæ ſunt natura, finitum ſit potius, et id quod melius eſt, oportet. (ſi modo eſſe poſſit.) Sufficiens autẽm eſt et vnũ, quod cum primum immobilium ſit perpetuumue, cæteris erit principium motus. ARGY.

Vnum autem magis q̃ multa, & finita q̃ infinita, oportet exiſtimare. eiſdem autem accidentibus ſemper finita magis accipiendũ. In ijs enim quæ ſunt natura, oportet finitum, & id quod eſt melius, ſi contingat, eſſe magis. Sufficiens autẽ ſi vnum, quod primum immobilium perpetuũ cum ſit, erit principium alijs motus.

F Oſtendit quòd magis debeat poni vnum principium perpetuum, q̃ multa: & dicit, quòd ſicut oportet exiſtimare magis eſſe principia finita, quã infinita, ita oportet exiſtimare quòd ſit magis vnum principium, quàm plura. Si enim eadem accidant vel conſequantur in effectibus ex poſitione finitorum principiorum, quæ expoſitione infinitorum, magis eſt accipiendum quòd ſint principia finita, q̃ infinita: quia in his, quæ ſunt ſecundum naturam, ſemper eſt magis accipiendum illud quod eſt melius, ſi ſit poſſibile: quia ea, quæ ſunt ſecundum naturam, ſunt optime diſpoſita. melius eſt autem finitum principium, quàm infinitũ & vnum, quàm multa: ſufficit autem ad cauſandum perpetuitatem motus, quòd ſit vnum principium primũ immobile, ſi ſit perpetuum: non ergo ſunt ponenda plura prima principia. Deinde cum dicit.

Ex hoc etiam patet, aliquid eſſe neceſſario vnum perpetuumuè, quod primo mouet. Demonſtratum eſt enim ſemper G neceſſario motum eſſe: quod ſi neceſſe eſt ſemper eſſe, neceſſe eſt & continuum eſſe: ſemper enim eſſe continuũ eſt. Deinceps autem eſſe non continuum eſt. At ſi continuus eſt, vnus nimirum eſt. vnus aũt motus a mouẽte proficiſcitur vno, et vnius mobilis eſt. Nã ſi aliud atq; aliud mouebit, totus ipſe motus nõ continuus, ſed deinceps erit. Et his ergo quiſpiam eſſe primum quid immobile, credet. ARGY.

Manifeſtum igitur ex his eſt, ꝙ neceſſe eſt eſſe aliquid vnum, & perpetuum primum mouens. Te.cõ.49. Oſtẽſum eſt enim, quoniam neceſſe eſt ſemper motum eſſe, & continuum eſſe. & nanq; quod ſemper, continuum. quod autem conſequenter non eſt continuum. At vero ſi continuus, vnus, eſt. vnus autem, ſi ab vno mouente, & vnius, quod mouetur. ſi enim quoddam aliud & aliud H mouebit, non continuus totus motus, ſed conſequenter. Igitur ex his ſciet vtiq; aliquis eſſe aliquod primum mouens immobile.

Cõcludit ex prædictis, quòd neceſſe eſt eſſe aliquid vnũ primum mouens & perpetuum. Et quãuis hoc ex ſuperioribus ſufficienter probatum videatur, poſſet tamen aliquis calumnioſe dicere, quòd cauſa continuitatis generationis eſt aliquod primum mouens ſeipſum perpetuũ: ſed motor illius mouentis ſeipſum non eſt perpetuum & vnum: ſed mouetur a diuerſis mouentibus, quorum quædam generãtur & quædam corrumpuntur. Sed hoc intẽdit excludere: quia, ſi motus eſt ꝑpetuus, vt ſupra probauerat, neceſſe eſt quòd motus primi mouentis ſeipſum, quod ponitur cauſa totius perpetuitatis motus, ſit ſempiternus et continuus. Si enim non eſſet continuus, non eſſet ſempiternus: ſed quod conſequenter eſt non eſt continuum. Ad hoc autem quòd

motus

motus ſit continuus, neceſſe eſt quòd ſit vnus: ad hoc vero quòd ſit vnus, neceſſe eſt quòd ſit ab vno mouẽte, & vnius mobilis. Si vero ſit aliud & aliud mouẽs, non erit totus motus continuus, ſed conſequenter ſe habens. Neceſſe eſt ergo omnino quòd primum mouens ſit vnum et perpetuũ. Mouens autem immobile, quod mouetur per accidens, non eſt perpetuum, vt ſupra dictũ eſt. Relinquitur ergo, ꝙ primũ mouens ſit omnino immobile & per ſe. & per accidens.

LECTIO. XIII.

Primum mouens eſſe immobile, primumq; motum perpetuum, multipliciter inſinuatur ex mouentium ratione.

ARGY. *Et rurſus, ſi ad eorũ principia quæ mouent reſpexerit. eſſe igitur quædam eorum quæ ſunt, quæ aliquando mouentur, aliquando quieſcunt, luce clarius extat. Atq; per hoc ipſum iam patuit, nec vniuerſa moueri, nec vniuerſa quieſcere: nec alia ſemper quieſcere, alia ſemper moueri. ea nanq;, quæ potentiam habent, ut interdum moueãtur,* B *interdum quieſcant, ueras haſce ſentẽtias eſſe demonſtrãt.*

Tex. 30. ET iterum conſyderãs principia mouentiũ. Eſſe quidem igitur quædã eorum quę ſunt, quæ aliquando quidem mouentur, aliqñ autem quieſcunt, manifeſtum eſt. Et propter hoc manifeſtum factum eſt, quoniam neque omnia mouentur, neque omnia quieſcunt, neque alia ſemper mouentur, & alia ſemper quieſcunt. Quæ nanq; ſunt vtrobiq;, et potentiam ſunt habentia huiuſmodi, quod eſt aliquãdo quidem moueri, aliquando vero quieſcere, demonſtrant de his.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ primum mouens eſt perpetuum, & omnino immobile, ratione ſumpta ex perpetuitate generationis & corruptionis animaliũ, quæ mouent, ſeipſa, hic intendit idem oſtendere, ratione ſumpta ex C principijs mouẽtibus. Et circa hoc tria facit. Primo commemorat ea quæ dicta ſunt a principio huius tractatus, ſecundo ex præmiſsis accipit rationem ad propoſitum: ibi [Ex Te. 31. quibus eſt ſcire,] Tertio cõcludit ſolutionem cuiuſdã dubi- Tertia 33. tationis ſupra motæ. ibi [Manifeſtum igitur factum eſt ex dictis.] Circa primum tria reſumit: Primo deſtructionem quarundam improbabilium poſitionũ: & dicit, ꝙ non ſolum ex præmiſsis poteſt aliquis ſcire, ꝙ eſt aliquod primũ mouens immobile, ſed etiã per cõſyderationem principiorum motus. Et ſicut ſupra dictum eſt, manifeſtũ eſt ad ſenſum, ꝙ in rebus naturalibus inueniũtur quædã, quæ aliqñ mouentur, & aliqñ quieſcunt. & ex hoc manifeſtatum eſt ſupra, ꝙ nulla trium poſitionum eſt vera, neq; illa, quæ dicit, ꝙ oĩa mouentur ſemper: neq; illa quæ dicit ꝙ oĩa quieſcunt ſemper: neq; illa, quæ dicit ꝙ illa quæ quieſcunt, quieſcunt ſemper: & illa quæ mouentur mouenť ſemper. Huius enim rei veritatem demonſtrant illa quæ ſub vtroq; inueniuntur, ſ. motu & quiete, dum habent potentiam, vt qñq; D mouea{n}tur, & quandoq; quieſcant. Secundo ibi.

ARGY. *Cum autem talia cunctis ſint manifeſta, oſtendere uolumus & utranq; duorum naturam, eſſe inquam, et quæ ſemper ſunt immobilia, & quæ ſemper mouentur. atque ad idipſum proficiſcentes, poſito hoc, omne quod mouetur ab aliquo moueri: idq; aut immobile eſſe aut moueri, vel a ſeipſo, uel ab alio ſemper: ad hoc ſumendum tandem proceſsimus, eorum (inquam) quæ mouẽtur principium eſſe: ſubeuntium quidem motum id, quod ipſum ſeipſum mouet: omnium autem id quod immobile eſt. Cernimus autẽ, atq; admodum clare, res eſſe tales: quæ quidem ſeipſas mouent, quale eſt animantium, ac animalium genus.*

Quoniam autem huiuſmodi manifeſta ſunt: volumus autem demonſtrare & duorum vtrãq; A naturam, qm̃ ſunt alia quidẽ ſemper immobilia, alia autem quæ ſemper mouentur: procedentes autẽ in hoc, & proponentes, omne quod mouetur ab aliquo moueri: & hoc eſſe aut immobile, aut quod mouetur: & quod mouetur, aut a ſeipſo, aut ab alio ſemper, deueniemus in hoc accipere, qm̃ eorum, quæ mouẽtur, eſt principium. eorum quidẽ, quę mouentur quod ipſum ſeipſum mouet: omnium autem, immobile. videmus.n. & manifeſte eſſe eiuſcemodi quæ mouent ipſa ſeipſa, vt animatorum & animalium genus.

Commemorat proceſſum ſupra habitum ad inueſtigandum primum motorem immobilem: & dicit, ꝙ, quia iſta, quæ qñq; mouentur, & qñq; quieſcunt, ſunt omnibus manifeſta: ne iterum aliquis ſequeretur quartam põnem, ponentem omnia entia eſſe hm̃oi, vt qñq; moueãtur & qñq; B quieſcant, volumus demonſtrare duplicem naturam diuerſam: oſtendentes, ſ. ꝙ quædam ſunt, quę ſemper ſunt immobilia: & iterum ꝙ quædam ſunt, quę ſemper mouentur. Et circa hoc procedentes propoſuimus primo, ꝙ oẽ quod mouetur, moueť ab aliquo: & ꝙ neceſſe eſt hoc a quo aliquid mouetur, aut eſſe immobile, aut moueri: & ſi mouetur, aut a ſeipſo, aut ab alio: et, cum nõ ſit procedere in infinitum, vt ab alio moueatur: oportet deuenire ad hoc, ꝙ ſit quoddam primum principium mouẽs, ita quidẽ, quod in genere eorum, quæ mouentur, eſt primum principium, quod mouet ſeipſum: ſed vlterius ſimpl'r inter omnia primum principium eſt, quod eſt ĩmobile. Nec debet reputari inconueniẽs, ꝙ aliqd moueat ſeipſum: quia videmus manifeſte eſſe multa talia in genere aĩatorum & animalium. Tertio ibi.

Hæc igitur & opinionem nobis præbebant, ne fortaſſe contingat motum omnino non eſſe deinde oriri: quia in ip- ARGY. C *ſis id accidere cernimus. nam prius immobilia ſunt, vt uidetur, deinde mouentur. Hoc autem nos ſumamus oportet, uno, inquam, hæc ſeipſa motu ciere, atq; illo non proprie, quippe cum non in ipſis eius ſit cauſa, ſed inſunt animalibus naturales alij motus: quibus ipſa non per ſeipſa mouentur, ut accretio, decretio, & reſpiratio, quibus, vt patet, animalium unumquodq; mouetur, cum quieſcit, & non mouetur eo motu, quo ipſum ſeipſum ciet. Atq; horum cauſa eſt continens ipſum, & eorũ multa, quæ corpus ingrediuntur, vt nonnullorum ipſum alimentum, cũ enim digeritur, dormiunt: cũ diſgregatur, expergiſcuntur, & ſeipſa mouent, ac ipſum primum principium eſt externum. Iccirco non ſemper continue a ſeipſis mouẽtur. aliud eſt enim id quod mouet ipſum: ſubiens motum atq; mutationem ad unumquodq; eorum, quæ ſeipſa motu cient. In* D *uniuerſis autem his, id quod primo mouet, et quod eſt cauſa ut ipſa ſeipſa moueant, a ſeipſo mouetur: per accidens tamẽ. Corpus enim mutat locum, ut patet: quare et id, quod in corpore eſt, & motione uectũ ſeipſum mouet.*

Hæc autem & opinionem præbebant, ne forte contingat motum fieri, cum non ſit omnino propter id, quod in his videmus hoc contingere. immobilia enim cum ſint aliquando, mouentur iterum, ſicut videtur. Hoc autem oportet Tex. 32. accipere, quoniam ſm vnum motũ ipſa mouẽt. & quod ſm hunc non proprie. Non enim ex ſeipſo eſt cauſa, ſed inſunt alij motus natura animalibus, ſm quos non mouentur per ſeipſa, vt augmentum, & decrementũ, & reſpiratio: quibus

bus mouetur anim aliũ vnumquodq; quieſcẽs, cum non mouetur a ſeipſo motum. Horum aũt cauſa, continens & multa intrantium. vt quorũdam alimẽtum. dum coquitur enim dormiunt: diſgregato aũt, ſurgunt & mouent ſeipſa, cũ primum principium extra ſit, vnde nõ ſemper mouentur continue a ſeipſis. aliud enim eſt mouẽs ipſum, quod mouetur, & mutãs ad vnũquodq; mouentium ſeipſa. In omnibus autẽ his mouetur primũ mouens, & cauſa ipſum ſeipſum mouendi a ſeipſo, ſecundum accidens tamen. mutat enim locum corpus: quare & quod in corpore exiſtens, & neceſſario mouens ſeipſum.

Commemorat quãdam obiectionem ſupra poſitam & ſolutam. Cum enim probaſſet motus perpetuitatem, poſuit obiectionem in contrarium ex rebus animatis, quę, cũ prius quieuerunt incipiunt qñq; moueri. Et hoc eſt quod hic dicit, ꝙ iſta animata, quæ mouẽt ſeipſa, videbantur opinionem inducere, ꝙ contingit in toto vniuerſo motum fieri cum prius non fuerit, propter hoc, ꝙ videmus in eis hoc contingere, ꝙ, cum prius non mouerentur, incipiunt qñq; moueri. Et ad huiuſmodi ſolutionem oportet hic accipere, ꝙ animalia mouent ſeipſa ſm vnum motum, ſ. ſecundum motum localẽ. Hic enim ſolus motus inuenitur in animalibus appetitui ſubiectus. & tñ nec ſecundum hunc motum proprie animalia ſeipſa mouentur, ita. ſ. ꝙ huiuſmodi motus alia cauſa non præexiſtat. Non enim animali ex ſeipſo eſt prima cauſa, ꝙ localiter moueatur, ſed præcedũt alij motus, non voluntarij, ſed naturales, vel ab interiori, vel ab exteriori, ſm quos aĩalia non mouent ſeipſa. ſicut patet de motu augmenti, & decrementi, & reſpirationis, ſm quos motus animalia mouentur: quãuis quieſcant ſecundum motũ localem, quo mouentur a ſeipſis. Horum aũt motuum naturalium cauſa eſt, vel cõtinens extrinſecum, ſ. cœlum, & aer, a quo immutantur corpora animaliũ exterius: vel aliquid intrans corpora animalium. ſicut aer intrat per reſpirationem, & alimentum intrat per comeſtionẽ & potum. & ex huiuſmodi tranſmutationibus ſiue ab interiori, ſiue ab exteriori cauſatis, contingit ꝙ animalia qñq; incipiunt moueri, cum prius non mouerentur. ſicut patet ex tranſmutatione, quæ eſt circa alimentum: quia, dum decoquitur alimentũ, propter vapores reſolutos animalia dormiunt. ſed, qñ alimentum eſt iam digeſtum & diſſolutum vaporibus reſidentibus, euigilant animalia, & ſurgunt, & mouent ſeipſa motu locali: cum tñ primum principium motionis ſit aliquod extrinſecum a natura aĩalis, quod mouet ipſum. Et inde eſt, ꝙ animalia non ſemper mouẽtur a ſeipſis. quia reſpectu vniuſcuiuſq; animalis mouentis ſeipſum inuenit aliud aliquod prius mouens, quod mouetur & mouet. ſi enim eſſet oĩo immobile, ſemper eodẽ modo ſe haberet in mouẽdo: & ita motus animalis eſſet ſempiternus. ſed, quia hoc mouẽs extraneum, quod mouet aĩalia, etiã ipſum mouetur, non ſemper eodem mõ mouet. Vnde neq; animalia eodem modo mouent ſeipſa: quia in his oĩbus primum mouens, quod eſt cauſa aĩalis mouẽdi ſeipſum, ſicut anima, ſic mouet ꝙ mouetur, non quidẽ per ſe, ſed per accidens: quia corpus mutatur ſm locum. mutato autem corpore, mutatur & id, quod in corpore exiſtit per accidens, ſcilicet anima. et ſic ex neceſſitate mutatur totum mouens ſeipſum, vt non ſit in eadẽ diſpoſitione mouendi. Deinde cum dicit,

ARGV. *Ex quibus credi poteſt, impoſſibile eſſe, ſiquid immobile quidem eſt, mouet autem & ipſum ſubiens per accidens motum, id continuo motu mouere. Quare, ſi neceſſe eſt continue motum eſſe, ſit aliquid oportet primum mouens immobile, neque per accidens ſubiens motum, ſi oportet in hiſce, quæ ſunt, inceſſabilem quendam eſſe motum, & immortalem, ut diximus, atque ipſum quod eſt in ſe-*

E *ipſo, ac in eodem perſiſtere. Manente nanque principio, & uniuerſum ipſum maneat neceſſe eſt: quippe, cum ad principium ipſum continuum ſit.*

Ex quibus eſt ſcire, quia, ſi aliquid eſt immobilium quidem, mouentium autem, et ipſorum, quæ ſecundum accidens mouentur, impoſſibile eſt continuo motu mouere. Quare, ſi neceſſe eſt quidem continue eſſe motum, eſſe oportet aliquid primum mouens immobile, & non ſecundum accidens, ſi debet, ſicut diximus, in ijs, quæ ſunt, eſſe inceſſabilis quidam, & immortalis motus, & manere ens in ſeipſo ipſum, & in eodem. Principio enim manente neceſſe & omne manere, quod continuum eſt ad principium. Text. 14.

F Ex præmiſsis oſtendit propoſitum. & primo, quod primum mouens ſit immobile, ſecundo, ꝙ primus motus ſit ſempiternus, ibi [At vero ſi aliquid eſt.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecundo excludit quandam obiectionem ibi [Non eſt idem moueri ſm accidẽs.] Dicit ergo primo, ꝙ ex præmiſsis poſſumus ſcire, ꝙ, ſi aliquod primum eſt mouens immobile, quod tñ mouetur ſecundum accidens, non poteſt facere continuum motum, & ſempiternum. iſta enim cauſa eſt aſsignata, quare animalium animæ non mouentur ſemper: quia mouentur per accidens. Sed oſtenſum eſt ſupra, ꝙ neceſſe eſt motum vniuerſi eſſe cõtinuum & ſempiternum: ergo neceſſe eſt primam cauſam mouentẽ in toto vniuerſo eſſe immobilẽ, ita ꝙ nec etiã ſm accidẽs moueatur. Sed, ſicut ſupra dictum eſt, in rebus naturalibus inueniri debet quidã motus immortalis et inceſſabilis: et ꝙ totum ens, id eſt diſpoſitio huius vniuerſi, maneat in ſua diſpoſitione, & in eodẽ ſtatu. Ex immobilitate. n. principij, quod ponitur manere immobile, ſequitur, ꝙ totum vniuerſum habeat quandam permanentiam

G ſempiternam, ſecundũ quod continuatur primo principio immobili recipiendo influentiam ab ipſo. Secundo ibi,

ARGV. *Non eſt autem idem per accidens a ſeipſo moueri, atq; ab alio. Hoc enim nonnullis etiam, quæ ſunt in cœlo principijs ineſt, quæ lationibus pluribus feruntur: alterum autem corruptibilibus ſolum competit.*

Non eſt autem idem moueri ſecundum accidens a ſeipſo, & ab altero. ab altero enim ineſt & eorum quæ ſunt in cœlo quibuſdam principijs, quæcunq; ſecundum plures feruntur motus: alterum autem corruptibilibus ſolum.

Excludit quandã obiectionem. Dixerat. n. ꝙ, ſi aliquod mouens mouetur per accidens, non mouet motu ſempiterno. hoc autem videtur habere inſtantiã. quia ſm eius poſitionem motus inferior orbiũ, puta Solis, & Lunæ & aliorũ

H planetarũ, ſunt ſempiterni: & tñ motores eorũ vidẽtur moueri per accñs, ſi ſequamur ea quę ſuperius dixit. ea. n. ratione dixit aĩam animalis per accñs moueri, quia corpus animalis mouetur quodam alio motu ab exteriori in principio, quod non eſt ab aĩa. Similiter autẽ apparet, ꝙ orbis Solis mouet quodam alio motu, quaſi delatus ex motu primi orbis, ſm ꝙ reuoluitur ab oriente in occidente: iſto aũt motu non mouetur a proprio motore, ſed econuerſo ab occidẽte in oriente. Hanc ergo obiectionẽ excludit dicens, ꝙ moueri ſm accñs poteſt attribui alicui ſm ſeipſum, vel ſm alterum. & hoc non eſt idem. Motoribus igitur orbiũ planetarũ attribui põt moueri ꝑ accñs: non ita ꝙ ꝑ accidẽs moueãtur, ſed ita ꝙ orbes ab eis moti, ꝑ accidens mouentur, delati ex motu ſuperioris orbis. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ moueri ꝑ accidens [ab altero], i. rõne alterius ineſt quibuſdam principijs cœleſtium motuũ, quãtum ad motores orbium, quæ mouentur pluribus motibus, ſ. motu proprio, & motu ſuperioris orbis. [Sed alterum], ſ. moueri per accidens ſm ſeipſum

ipſum inuenitur ſolum in corruptibilibus, ſicut in animalibus animalium. Et huius diuerſitatis ratio eſt: quia motores ſuperiorum orbium nõ conſtituuntur in ſuo eſſe ex ſua vnione ad corpora: & eorum connexio eſt inuariabilis: & ideo, quãuis corpora orbium moueantur: ipſi non mouentur per accidens. Sed animæ, quæ mouent animalia, conſtituuntur in ſuo eſſe ſm vnionem ad corpora, & variabiliter eis connectuntur, & iõ ſm tranſmutationem corporum, ipſe etiã aĩmæ dñr per accñs mutari. Deinde cum dicit.

ARGV. *At vero, ſi ſit quippiam ſemper tale, mouens quidem aliquid, immobile aũt ſemper manens, atq; perpetuũ: et id ſane, quod ab ipſo primũ mouetur, perpetuũ eſſe neceſſe eſt.*

Tex.cõ 53. At vero, ſi aliquod eſt ſemꝑ huiuſmodi, mouens quidem, immobile autem et ipſum perpetuum, neceſſe eſt primũ, quod mouetur ab hoc, perpetuũm eſſe.

Probat ꝙ primus motus eſt ſempiternus. Et hoc duabus rationibus: quarum prima dependet ex præmiſsis, & talis eſt, Motus, qui non eſt ſemper, inuenitur eſſe a motore, qui mouetur per ſe vel per accidens, vt ex prædictis patet: cum ergo primum mouẽs ſit immobile & perpetuum, ita ꝙ nec per ſe, nec per accidens mouetur: neceſſe eſt, ꝙ primũ mobile, quod mouetur ab hoc motore penitus immobili perpetuo moueatur. Eſt aũt attendendum, ꝙ ſupra probauit immobilitatem primi motoris per perpetuitatẽ motus ſupra oſtenſam. hic autem econuerſo, per immobilitatẽ primi motoris probat perpetuitatem motus. eſſet autẽ probatio ſua circularis, ſi de eodem motu intelligeret. Vnde dicendum eſt, ꝙ ſupra probauit immobilitatem primi motoris ex perpetuitate motus in cõi: vnde dixit, ꝙ [in his quæ ſunt eſt inceſſabilis quidem & immortalis motus.] Hic autem per immobilitatem primi motoris probat perpetuitatẽ primi motus. ex quo manifeſtum eſt falſum eſſe quod Commenta. dicit, quod ſupra in principio huius Octaui, probauit motum primmum eſſe perpetuum. Secũdam rationem ponit ibi.

ARGV. *Hoc aũt uel ex eo patere poteſt, quia ſecus non eſſet cæteris in rebus generatio, corruptionè, atq; mutatio, niſi quippiam moueret ſubiẽs motum. Id enim, quod immobile eſt, eodem ac uno motu profecto modoq; ſemper eodem mouebit, cum nullo pacto mutetur ipſum ad id, quod motu cietur, At id quod mouetur ab eo quod motu quidem cietur, mouetur iam ab eo quod eſt immobile, quoniam aliter ad res, atq; aliter ſeſe habet, non eiuſdem erit cauſa motus. Sed quoniam contrarÿs in locis eſt atq; formis, contrario modo quamq; cæterarũ rerũ motu diſponet. Atq; interdum quieſcentẽ, interdum ſubeũtem motũ præbebit.*

Hoc autem eſt manifeſtum quidem, ex eo ꝙ non eſt poſſibile aliter eſſe generationem, & corruptionem, & mutationem alijs, niſi aliquid moueat, quod mouetur. Immobile quidem enim eundem ſemper mouebit eodem modo, & vnũ motũ, velut nihil ipſum mutans ad id quod mouetur. Quod autem mouetur ab eo quod mouetur quidem, moto autem ab immobili, iam propter id quod aliter & aliter ſe habet ad res, non eiuſdem motus erit cauſa: ſed propter id, quod in contrarijs locis aut ſpeciebus ſunt, contrariæ exhibebit motum vnumquodq; aliorum, & aliquando quidem quieſcens, aliquãdo aũt motũ.

Secũda rõ. Quę ſumit ex perpetuitate generationis, & dicit, ꝙ primum motum eſſe perpetuũ eſt manifeſtũ etiã ex eo, quod non eſt poſsibile aliter eſſe generationem et corruptionẽ, et huiuſmodi mutationes nõ tp̃ales, niſi ſit aliquid quod moueat & moueatur. Quod .n. oĩs mutatio fit ab aliquo motore, iam ſupra oſtenſum eſt. oportet ergo generationẽ, & corruptionem, & hmõi mutationes eſſe ab aliquo motore. nõ aũt pñt eſſe immediate a motore immobili: quia immobile ſemper mouebit eundem motũ, & eodẽ modo: quia non mutabĩ eius diſpõ et habitudo ad mobile. Manente aũt eadẽ habitudine motoris ad mobile ſemper manet idem motus. nõ autem generatio, & corruptio ſemper eodem modo ſunt, ſed qñq; aliquid gñatur, qñq; corrumpitur. non ergo ſunt immediate a motore immobili, ſed a motore mobili, quod aũt mouetur a motore moto, quod tñ mouetur a motore immobili, in alternatione diuerſorum motuum poteſt habere perpetuitatem: quia propter id, quod mouẽs mobile aliter & aliter ſe habet ad res motas, non cauſabit eundẽ motum ſemper, ſed magis diuerſum, propter id, quod in diuerſis locis mouetur, ſi moueaĩ motu locali: vel diuerſis ſpeciebus, ſi moueatur motu alterationis, & cauſabit cõtrariũ motũ in alijs, & faciet qñq; quieſcere, qñq; aũt moueri. Dicit aũt [Contrarijs locis aut ſpẽbus] quia nondũ eſt probatũ, qua ſpecie motus primum mobile moueaĩ, ſed hoc infra inquiret. ſic igitur inquãtũ moueĩ eſt cã diuerſitatis motuũ: inquãtũ vero moueĩ a motore immobili, eſt cã ꝑpetuitatis in hac mutationum diuerſitate. ipſa ergo perpetuitas gñonia dicit primũ motũ eſſe ꝑpetuũ, et a motore immobili moueri. Eſt aũt ſciendũ, ꝙ hę rõnes, quibus Ariſt. probare nititur primum motum eſſe perpetuum, non ex neceſſitate cõcludunt, poteſt enim contingere abſq; omni mutatione primi motoris, ꝙ non ſemper moueat, ſicut ſupra oſtẽſum eſt in principio huius Octaui. Deinde cum dicit.

Perſpicuum igitur iam euaſit, ex hiſce quæ diximus. & id quod initio dubitabamus, cur nam nõ uniuerſa aut quieſcunt, aut mouentur, aut alia ſemper mouentur, alia ſemper quieſcunt: ſed quædam interdum mouentur, interdum quieſcunt. Huius enim cauſa ultro ſeſe offerre uidetur. quædam enim ab immobili ſempiterno mouẽtur: quocirca ſemper mouẽtur. quædam ab eo quod mouetur atq; mutatur. quare & ipſa mutentur neceſſe eſt. Id autem, quod eſt immobile, cũ ſimpliciter eodemq; modo, ac in eodem ſemper permaneat, uno motu ſimplicique mouebit. ARGV.

Manifeſtum igitur factũ eſt ex dictis, et quod in principio dubitauimus, cur igitur non omnia aut quieſcunt, aut mouẽtur: aut alia ſemper quidem mouẽtur, alia vero ſemꝑ quieſcunt, ſed quædam aliquando quidẽ, aliquãdo non. Huius enim cauſa manifeſta nunc eſt: qm̃ alia quidẽ ab immobili mouẽtur perpetuo: vnde ſemper mutãtur, alia vero ab eo quod mouetur et mutatur: quare & ipſa neceſſarium eſt mutari. Immobile aũt, ſicut dictũ eſt, ſic ſimplr̃ et ſimiliter & in eodem permanẽs, vnũ & ſimplicẽ mouebit motũ.

Infert quandam concluſionem, quã ſupra dimiſerat inſolutam, ſ. quare quædam mouenĩ ſemper, & quædam non mouenĩ ſemper. & dicit, ꝙ cauſa huiuſmodi manifeſta eſt ex præmiſsis. Quæ enim mouentur a motore immobili, & perpetuo mouentur & ſemper: quæ autẽ mouentur a motore mutato, non ſemper mouenĩ: quia immobile, vt prius dictum eſt, cum ſimpliciter & ſimiliter & in eadem diſpoſitione maneat, mouebit vnum motum & ſimplicem. Lect. 5. & 6. per totum.

LECTIO XIIII.

Motum Localem cæteris motibus priorem eſſe probatur.

Atqui ſi principium etiam aliud conſyderationis fecerimus, de hiſce magis patebit. Eſt enim conſyderandum ſi poſsit aliquis continuus motus eſse necne. & ſi poſsit, quiſnam hic ſit, & quiſnam motuum primus ſit. Etenim, ſi motum quidem ſemper eſse neceſse eſt, primus autem hic ARGV.

atque

atq; continuus eſt, patet id quod primum mouet hoc, ſanè motu mouere, quem unum & eundem & continuum ac primum eſſe neceſſe eſt. E

Tex. co. 14. AT vero aliud facientibus principium magis erit de ijs manifeſtum. Conſyderandũ enim eſt, vtrum aliquem motum contingit eſſe continuum, aut non: & ſi contingit, quis hic, & quis primus eſt motuum. Manifeſtum autem, ꝙ, ſi neceſſarium eſt ſemper motum eſſe, primus autem hic, & continuus eſt, quia primum mouẽs mouet ipſum motum: neceſſarium eſt vnũ & eundem eſſe, & continuum & primum.

Poſtquam Phyloſophus oſtẽdit ꝙ primum mouens eſt immobile, & primus motus eſt perpetuus, hic incipit oſtẽdere quis ſit primus motus, & quale ſit primum mouens, Et diuiditur in partes duas. In prima oſtendit quis ſit primus motus, In ſecunda quale ſit primũ mouens: ibi [Quod F
Te. 78. autem hic neceſſe eſt.] Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo exequitur propoſitum: ibi
Te. 15. [Tribus enim exiſtentibus. Dicit ergo primo, ꝙ ad hoc ꝙ præmiſſa certius conſyderentur, oporter ab aliquo principio incipere, vt, ſ. conſyderemus, vtrum ſit aliquis motus, quem contingat eſſe in infinitum continuum. Et, ſi contingat aliquem motum talem eſſe, quis eſt hic, & quis eſt etiã primus motuum. Et ne aliquis putaret alium eſſe, quẽ contingit eſſe continuum, & qui eſt primus: ad hoc excludendum ſubiũgit, manifeſtum eſſe ꝙ, cum neceſſarium ſit motum ſemper eſſe, et ꝙ primus eſt in ſempiternum cõtinuus, propter hoc ꝙ cauſatur a primo mouente immobili: neceſſe eſt ꝙ ſit vnus & idem motus, quem cõtingit eſſe in ſempiternum continuum, & qui eſt primus. Secundo ibi.

ARGV. *Cum ita tres ſint motus, in magnitudine, in affectu, atq; in loco, quem quidem lationem conſueuimus appellare, hunc primum motuum eſſe neceſſe eſt. Fieri nanq; nõ poteſt, vt accretio ſit, niſi alteratio antecedat. Etenim id quod incrementa ſuſcipit, tum ſimili, tum diſſimili creſcit. Contrarium nanque, contrarij nutrimentum dicitur eſſe. Additur autem alimentum omne, cum ſit ſimile ſimili. ſit igitur alteratio, neceſſe eſt ea mutatio quæ ad cõtraria proficiſcitur. At uero, ſi alteratur, ſi id oportet quod alterat, & ex potentia calido, calidum actu facit. Patet autem id, quod mouet, non ſeſe habere ſimili modo: ſed interdum eſſe propinquius ei quod alteratur, interdum remotius ab eodem. at hæc, abſque latione nequeunt eſſe. Si igitur ſemper motum eſſe neceſſe eſt, et latio ſit ſemper motuum prima, neceſſe eſt. Quod, ſi lationis alia prior, alia poſterior eſt, prior nimirum omnes antecedat neceſſe eſt.* G

Te. co. 16. Tribus aũt exiſtentibus motibus, alio quidẽ ſm magnitudinem, & alio ſm paſsionẽ, & quodam ſm locum, quem vocamus loci mutationẽ, hunc neceſſarium eſt primum eſſe. Impoſsibile enim eſt augmentum eſſe alteratione non præexiſtente. Quod enim augmentatur eſt quidem tanquam ſimili augmentetur, eſt autem tanquã diſsimili. contrarium enim alimentum dicitur contrario. Adijcitur aũt omne factũ ſimile ſimili. Neceſſe eſt igiť alterationẽ in cõtraria eſſe mutationẽ. At vero, ſi alterabitur, indigebit eſſe alterãs, et agens ex potẽtia calido actu calidũ. Manifeſtum igitur, ꝙ mouens non ſimiliter ſe habet, ſed aliqñ quidem propius, aliqñ autem longius H

E ei quod alteratur. hęc autem ſine loci mutatione non contingit eſſe. Si ergo neceſſe eſt ſemper motum eſſe, neceſſe eſt & loci mutationem ſemper eſſe primam motuũ. & in loci mutatione, ſi eſt alia quidẽ prima, alia vero poſterior prima.

Oſtendit propoſitũ. & primo per rationes, ſecundo per antiquorum dicta: ibi [Quod autem ſm locum mutatio.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ motus localis eſt primus, ſecundo quis motus localis: ibi [Quæ autẽ loci mutatio.] Primum oſtendit tripliciter. Primo quidẽ per proprietates motuũ, ſecundo per diſtinctionem prioris & poſterioris. ibi [Amplius & hic conſyderantibus. Tertio ꝑ ordinem mobilium ibi. [Maxime aũt manifeſtũ eſt.] Circa primum ponit duas rationes: circa quarum primam ſic procedit. Primo enim proponit quod intendit: & dicit: ꝙ, cum ſint tres ſpecies motus, vnus quidem, qui eſt ſm quantitatem, qui vocatur augmentum, et diminutio: alius autem, qui eſt ſm paſsibilem qualitatem, & vocatur alteratio: tertius autem, qui eſt ſm locum, & vocatur loci mutatio: neceſſe eſt ꝙ iſte ſit primus inter omnes. Et hoc probat ſic. quia impoſsibile eſt ꝙ augmentum ſit primus motus. augmentum enim eſſe non poteſt, niſi alteratio præexiſtat: quia illud, quo aliquid augmẽtatur, eſt quodammodo diſsimile, et quodammodo ſimile. Quod. n. ſit diſsimile, patet, quia illud, quo aliquid augmentatur, eſt alimentum: quod eſt in principio cõtrarium ei quod nutritur, propter diuerſitatẽ diſpõnis. ſed, qñ iã addit, vt augmentũ faciat, neceſſe eſt ꝙ ſit ſile. de diſsimilitudine aũt nõ tranſitur ad ſimilitudinẽ, niſi ꝑ alterationẽ. neceſſe eſt ergo, ꝙ ante augmẽtũ præcedat alteratio, ꝑ quam alimentũ de vna contraria diſpõne muteť in aliã. Secundo vero oñdit, ꝙ ante oẽm alterationẽ ꝑcedat motus localis: quia, ſi aliquid alteratur, neceſſe eſt ꝙ ſit aliquid alterans, quod potentia calidũ, faciat eſſe actu calidũ. ſi aũt hoc alterans ſemꝑ eſſet eodem mõ propinquum in eadem diſtantia ad alteratum, non magis faceret calidũ nunc ꝙ̃ prius. Manifeſtũ eſt ergo ꝙ mouens in alteratione non ſimiliter diſtat ab eo quod alterať, ſed aliqñ eſt propinquius, aliqñ remotius: ꝙ nõ pôt contingere ſine loci mutatione. Si ergo neceſſe eſt motũ ſemꝑ eſſe, neceſſe eſt loci mutationẽ ſemꝑ eſſe, cum ſit prima motuũ. Et ſi inter loci mutationes vna eſt prior alia, neceſſe eſt (ſi pręmiſſa ſunt vera) ꝙ prima ſit ſempiterna. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea denſitas raritasq; principiũ oĩum affectuum eſt. Etenim graue ac leue, molle & durũ, calidũ denique frigidumq;, denſitates quedã ac raritates eſſe uidẽtur. Denſitas aũt raritasq; congregatio eſt, ac ſegregatio, quibus, vt inquiunt, ſubſtantiæ generantur ac corrumpuntur. at ea quæ congregantur ac ſegregantur, loco mutentur neceſſe eſt. At uero magnitudo etiam eius loco mutatur quod accreſcit atque decreſcit. ARGV.

H Amplius aũt oĩum paſsionũ principiũ, denſitas & raritas. Et graue nanq; & leue, & molle & durum, & calidũ & frigidũ, denſitates videntur eſſe & raritates quædam. Denſitas aũt & raritas congregatio & diſgregatio ſunt, ſm quas generatio & corruptio dicitur ſubſtantiarũ. Quæ aũt congregantur & diſgregant, neceſſe eſt ſm locũ mutari. At vero, & eius quod augmentatur & diminuitur, mutatur ſm locum magnitudo.

Quæ talis eſt. Alteratio, ſicut in Septimo probatũ eſt, ſit ſm paſsiones vel paſsibiles qualitates: inter quas ſm antiquorum opinionẽ principium eſſe videtur denſitas & raritas: quia & graue & leue, & molle & durũ, & calidum & frigidũ, videntur conſequi rarũ & denſum, & ſm ea diſtingui. In elementis. n. denſa quidem inueniunť grauia: & frigida, rara vero, calida & leuia. Et hoc quidẽ aliqñ verum eſt,

eſt, ſi in paſsibilibus ordo attendať ſm propinquitatem ad materiale principium. nam rarũ & dẽſum videnť maxime Te. 84. ad materiam ptinere, vt patet ex ĩjs quę in Quarto ſunt dicta. Denſitas aũt & raritas videntur eſſe, quædã coogregatio & diſgregatio, ſm quas, ſ. congregationem & diſgregationem antiqui Philoſophi ponebant tam gñatiooẽ q̃ corruptionẽ ſubſtantiarũ. Qua quidem opinioone nũc vtiť, vt probabili, antequam veritatem generationis & corruptionis oñdat in libro de Generatione. Illa aũt, quæ cõgreganť & diſgregantur, ex hoc ipſo ſm locum mutari videntur. Loci ergo mutatio principium eſt alterationis. Sed attendẽdum, ꝙ congregatio & diſgregatio corporum exiſtentiũ in actu, ad motum localẽ pertinent: cõgregatio vero & diſgregatio ſm ꝙ eadẽ materia cõtioetur ſub maiois vel ꝑuis dimẽſionibus, nõ ptinet ad motũ localẽ, ſed ad motũ alterationis. Et ſm hoc Ari. ſupra in Quarto aſsignauit rõnẽ rari et dẽſi. ſed hic loquiť ſm ꝙ ẽrat ꝓbabile ex opinione aliorũ Philoſophorum. Sicut aũt motus localis requirit ad alterationẽ, ita etiam requiritur ad augmẽtũ. neceſſe eſt. n. ꝙ eius quod augeť & decreſcit magnitudo muteť ſm locum: quia quod augeť excreſcit in maiorẽ locum, quod autem decreſcit in minorẽ contrahiť. Sic ergo patet, ꝙ motus localis eſt naturaliter prior & alteratione, & augmẽto. Secũdo ibi.

ARGY. *Inſuper & hinc ſi aiaduertamus, lationẽ primũ motũ eſſe patebit. Primum. n. ipſum, vt in alijs, ſic & in motu multipliciter dici põt. Dicitur aũt prius, et id quo ſublato cætera tolluntur, ipſum aũt alijs ſublatis, eſt. Et id quod tẽpore præcedit. Et id denique, quod ſubſtantia præſtat.*

Te. 85 Amplius & hinc conſyderãtibus erit manifeſtũ, ꝙ loci mutatio prima. Primum. n. ſicut & in alijs, ſic et in motu diceť vtiq; multifaria. Dicitur aũt prius, quo nõ exiſtẽte, nõ erũt alia, illud vero ſine reliquis. Et quod ſm ſubſtãtiã. Et quod tpe.

Primum ſeu prius trib⁹ dicitur modis. Probat idẽ diſtinguendo modos prioris & poſterioris: & dicit, ꝙ ex hac conſyderatione manifeſtũ erit, ꝙ loci mutatio eſt prima inter motus. quia ſicut in alijs rebus prius aliquid altero dicitur multipliciter, ita & in motu. Diciť enim vno modo prius, quo non exiſteote nõ erunt alia, ſed illud põt eſſe ſine alijs. ſicut vnum eſt prius duobus, quia duo non poſſunt eſſe, niſi ſit vnum, vnum autẽ poteſt eſſe, ſi nõ ſunt duo. Secundo dicitur aliquid prius tẽpore, quod, ſ. eſt remotius a pſenti, ſicut in præterito, vel propinquius, ſicut io futuro: vt i Quarto dictum eſt. Tertio diciť aliquid prius ſm ſubſtanriam, ſ. ſm ſubſtãtiæ cõplementum: ſicut actus eſt prior potẽtia, & perfectũ imꝑfecto. Secũdo ibi.

ARGY. *Quare, ſi neceſſe eſt continue motum eſſe, erit aũt continue, aut hiſce, qui continuus eſt, aut hiſce, qui eſt deinceps. magis aũt erit hiſce, qui eſt continuus: præſtatq; continuũ eſſe, atq; id quod præſtat: in natura ſemper eſſe putamus, mõ poſsit eſſe. põt autem continuus eſſe, ut poſterius demonſtrabitur, nunc autem ſupponatur: atq; hic. nullus alius eſſe poteſt, niſi latio tantum: latio profecto motus ſit primus neceſſe eſt. Nulla nanq; neceſsitas eſt, & id quod fertur accreſcat, uel alteretur, uel generetur, uel corrumpatur. At harum mutationum nulla eſſe poteſt, ſi cõtinuus hiſce motus, quo mouet primum mouens, aufer.tur.*

Quare, qm̃ motũ quidẽ neceſſe eſt eſſe continue, erit vtiq; cõtinue, aut qui continuus eſt, aut qui conſequenter. magis aũt qui cõtinuus, & dignius eſt continuũ q̃ conſequenter eſſe, dignius aũt ſemper accipimus in natura eſſe, ſi poſſibile eſt. poſſibile aũt eſt cõtinuũ eſſe, mõſtrabiť autẽ poſterius. nunc aũt hoc ſupponať. & hunc neq; vnũ aliud poſſibile eſt eſſe, niſi loci mutationẽ. A neceſſe eſt igitur loci mutationẽ eſſe primã. Neque vna. n. neceſſitas eſt, neq; augmẽtari, neq; alterari quod fertur, nam neque fieri, aut corrumpi. Horum autem neque vnum contingit, niſi continuus ſit, quem mouet primum mouens.

Probat motũ localem eſſe primom tribus modis prędictis. Et primo quãtum ad primũ, ſecundo quantũ ad ſecundum: ibi [Adhuc tempus.] Tertio quantũ ad terrium: ibi [Oĩno aũt vř.] Dicit ergo, ꝙ, cũ neceſſe ſit ſemper motũ eſſe, vt ſupra probatũ eſt, hoc poteſt intelligi dupľr. Vno mõ ꝙ ſit aliquis continuus motus, alio modo ſm ꝙ ſunt motus conſequenter ſe hñtes: inter quos nihil ſit medium. Magis aũt ſaluatur ſempiternitas motus, ſi motus ſit cootinuus, & iterũ dignius eſt eſſe continuũ, q̃ cõſequenter: quia plus habet de rõne vnitatis et ꝑpetuitatis: ſemper aũt io natura debemus accipere quod dignius eſt, ſi ſit poſsibile. eſt aũt poſt aliquẽ motum eſſe io infinitũ cõtinuũ, nõ aũt aliquẽ B aliũ, niſi loci mutationẽ. quod nũc quidẽ ſuppooať. poſterius quidẽ ꝓbabiť. ex quo apparet neceſſe eſſe ponere motũ localẽ eſſe primũ. Alĳ. n. motus non requiruntur ad hoc ꝙ ſit motus localis. nulla. n. neceſsitas eſt, vt id quod moueť ſm locũ, augmentetur vel alteretur: quia non eſt neceſſe ꝙ corpus, quod mouetur ſm locum, generetur aut corrũpať: augmentum autem & alteratio locum habet in ĩjs, quę generantur & corrumpuntur. Sed nullũ horũ motuũ eſſe contingit, niſi ſit ille motus ſempiternus: & quẽ mouet primũ mouens, quem diximus non eſſe niſi motum localem. Sic igitur motus localis poteſt eſſe ſine alĳs, ſed noo econuerſo: eſt ergo primus primo modo prioritatis. Secundo ibi. Te. 7?. ca. 6?

Præterea, primum tempore eſſe neceſſe eſt. hic enim ſolus corporibus æternus accommodatur. ARGY.

Adhuc tempore prior eſt. perpetuum enim contingit ſolum moueri ſecundum hunc. Te. c. 57.

Probat ꝙ ſit prius tpe. Et circa hoc duo facit. Primo oñ C dit ꝙ ſimpliciter loquẽdo eſt prius tpe: quia id, quod eſt ꝑpetuũ, ſimpliciter loquendo, eſt prius tpe, q̃ oon perpetuũ: ſolum aũt motũ localẽ cõtingit eſſe ꝑpetuũ, vt dictum eſt, ergo ſimpľr loquendo eſt primus tempore. Secundo ibi.

At in unoquoq; quidem eorum quæ generantur, lationem motuum ultimam eſſe neceſſe eſt. Poſt ortum enim alteratione primum, accretioneue, deinde iam perfectũ latione mouetur. Verum aliud prius neceſſe eſt eſſe ſubiẽs lationem, quod & generationis hiſce quæ fiunt cauſa erit, non ipſum ſubiens generationem, ut id quod genuit rem generatam præcedat. Nam generatio motuum ob hoc prima eſſe uidebitur, quia res ſic orta prius oportet. Ad hoc in una quidem quauis re generanda, ita ſeſe habere uidetur. Aliquid tamen aliud ante moueatur neceſſe eſt, quod D quidem ex ĳs eſt quæ oriuntur & occidunt, non ſubiens generationem, & hoc item aliud prius. Quoniam autem impoſsibile eſt generationem eſſe primã: (eſſent enim omnia quæ mouentur caduca) patet nec ullum motuum, qui ſunt deinceps, priorem eſſe. Dico autem motus deinceps, accretionem, deinde alterationem, & decretionem, atq; corruptionem. omnes enim hi motus poſteriores ſunt generatione. Quare, ſi generatio prior lationæ non eſt, neq; cæterarum profecto mutationum eandem ulla præcedit.

Sed in vnoquoq; quidem habẽtium generationem, loci mutationem neceſſe eſt poſtremã motum eſſe. Poſt. n. ipſum fieri alteratio & augmentum. ſed loci mutatio, iam perfectorum motus eſt. Sed alterum neceſſe motum eſſe ſm loci mutationem prius, quod & generationis cã erit

ijs quæ fiunt, non factum, vt generãs eius quod generatur. Quoniam videtur vtiq; generatio eſſe prima motuum, propter id, ꝙ fieri oportet rẽ primum. hoc in vno quidem quolibet eorũ quę ſunt, ſic ſe habet, ſed alterũ quid neceſſe eſt prius moueri ex ijs quæ fiunt, cum & ipſum non factum, & iſto alterum prius. Quoniam igitur generationẽ impoſsibile eſt eſſe primam: (omnia enim quæ mouentur eſſent corruptibilia) manifeſtum eſt, ꝙ neq; conſequẽtium motuum neq; vnus prior eſt. Dico autem conſequentes, augmentum, poſtea alterationem & decrementum, & corruptionem. omnes enim poſteriores generatione ſunt. Quare, ſi non eſt gñatio prior loci mutatione, neq; aliarum neq; vna ꝑmutationũ. F

Excludit quãdam obiectionẽ, ꝑ quã videt̃ hoc remoueri: quia, ſi cõſyderemus aliquod vnũ corpus, quod de nouo generetur, loci mutatio eſt poſtrema tꝑe inter oẽs motus, quia primo generat̃, poſtea alteratur & auget̃: & demum habet motũ ſm locũ, quando iam perfectum eſt, vt patet in hoĩe & in pluribus aĩalibus. Sed per hoc nõ excluditur, quin ſimpliciter motus localis ſit primus tꝑe: quia ante oẽs iſtos motus, qui ſunt in hoc generato, neceſſe eſt præcedere quendam motũ localẽ in aliquo priori mobili, quod ſit cã generationis his, quæ generantur, ſicut generans eſt cã eius quod gñatur, ita tñ, ꝙ ipſum non eſt generatũ. Quod aũt motus, qui præcedit gñationem, ſit motus localis: & ꝙ ſit ſimpliciter primus motuũ, oñdit ſubdẽs [qm̃ generatio videtur eſſe prima motuũ in his quę generantur: quia primo oportet rem fieri] q̃ꝫ moueat̃: & hoc verũ eſt in quocunq; generato. Sed tñ neceſſe eſt eſſe aliquod prius motum, q̃ꝫ ea quæ generantur, et ꝙ ipſum non ſit generatum: vel, ſi eſt generatum, ꝙ etiam illo priori ſit aliud prius, & ſic, vel procedetur in infinitum, quod eſt impoſsibile, vt ſupra oſtenſum G
Te.54. eſt, vel ꝑueniet̃ ad aliquod primum. Sed impoſsibile eſt generationẽ eſſe primã (quia ſic ſequeretur ꝙ oĩa, quæ mouẽtur, eſſent corruptibilia) oẽ. n. generabile eſt corruptibile: ſi ergo primũ mobile generatur, ſequit̃ ꝙ ſit corruptibile, & per conſequens oĩa cõſequentia mobilia. Si ergo generatio non eſt prima ſimpliciter, manifeſtum eſt, ꝙ nullus conſequẽtiũ motuũ põt eſſe ſimpliciter primus. Et dico cõſequẽtes motus, augmentũ, alterationẽ, decrementum, & tandẽ corruptionẽ: qui oẽs motus tꝑe generationem ſequũtur. Si ergo generatio non eſt prior loci mutatione, ſequit̃, ꝙ nulla alia mutationum poſsit eſſe prior ſimpliciter, q̃ꝫ loci mutatio. & ita, cum neceſſe ſit eſſe aliquam primam ſimpliciter, ſequitur ꝙ loci mutatio ſit prima. Deinde cum dicit.

ARGV. *Omnino autem id quod generatur imperfectum eſſe uidetur, & ad principium proficiſci. Quo fit, vt, id natura ſit prius, quod generatione poſterius eſt, at vniuerſis hiſce, quæ generantur, vltimo latio competit. Quocirca quædam viuentium omnino, quia inſtrumentis vacant, immobilia ſunt, vt plantæ, & animalium genera multa, quædam, cum perficiuntur, hoc ut patet motu cientur. Quare, ſi magis ineſt his latio, quæ magis naturam ſunt conſecuta, motus hic quoq; cæteris motibus ſubſtantia prior erit. Atq; hoc ita ſe habet non ſolum ob ea, quæ dicta ſunt, ſed ob hanc etiam rationem.* H

Te.c.58. Omnino autem videtur, id quod fit imperfectum eſſe, et ad principium iens, quare, quod generatione poſterius eſt natura prius eſt. Vltimo autem loci mutatio omnibus ineſt quæ ſunt in gñatione. Vnde alia omnino immobilia ſunt viuentium propter indigentiam organi, vt plan- E tæ, & multa genera animalium, perfectis autem ineſt. Quare, ſi magis ineſt loci mutatio magis comprehendentibus naturam, & motus hic primus aliorũ vtiq; erit ſm ſubſtantiã, propter hoc.

Probat ꝙ motus localis ſit primus ꝑfectione. Et hoc oñdit dupliciter: primo ſic, Omne quod fit dum fit, eſt imperfectum, & tendit ad principium, ideſt vt aſsimiletur principio ſuæ factionis, quod eſt primum naturaliter. ex quo patet, ꝙ id quod eſt poſterius in gñatione, eſt prius ſm naturam. Sed in exceſſu generationis, in oĩbus generabilibus, vltimo inuenitur loci mutatio, nõ ſolum in eodem, ſed etiam conſyderando totũ progeſſum naturæ generabilium: inter quæ quędam viuentia ſunt penitus immobilia ſm locum ꝓp indigentiã organi, ſicut plãtæ, quæ non hñt organa motus ꝓceſsiui, & ſiũt multa genera aĩalium: ſed ꝑfectis aĩalibus ineſt motus localis. ſi igitur loci mutatio ineſt illis, quę magis comprehendunt naturam]. i. quę magis ꝑueniũt ad F perfectionẽ naturæ, ſequitur ꝙ motus localis ſit primus ſm ſubſtantiæ perfectionẽ inter omnes motus. Secundo ibi. Te.ch.59.

Quia id quod hoc motu cietur, minime dum fertur ſubſtantiam ſuam amittit. ſola namque latione, nihil in hiſce, quæ inſunt, ſibi mutatur, ut cum quippiam alteratur, & cum incrementa decrementaue ſuſcipit, in qualitate ſit (ut patet) atque in quantitate mutatio.

Et quia nequaquã ſubſtantiam mutat, quod mouetur motu in eo quod fertur. Secundum enim hũc ſolum, nihil mutatur ab eſſe, ſicut eius quod alteratur, quale: eius autem quod augetur & decrementum patientis, quantum. Te.ch.59.

Oſtendit idem ſic, Quanto aliquis motus minus remouet a mobili, tãto ſubiectũ eius eſt perfectius: & ſic ipſe motus ẽt eſt perfectior quodãmodo: ſecundum aũt motum localẽ nihil remouetur, quod inſit ſubiecto mobili, ſm aũt al- G terationem fit tranſmutatio ſm qualitatem: in augmẽto & decremento ſm quantitatem, quę inſunt ſubiecto: tranſmutatio vero generationis & corruptionis attenditur ſm formã, quæ cõſtituit ſubſtantiã ſubiecti: motus aũt localis, eſt ſolum ſm locum, qui exterius continet: relinquitur ergo ꝙ motus localis ſit maxime perfectus. Deinde cum dicit.

Maxime uero patet ex eo, quia id quod interno motu ſeipſum ciet, eo ſe maxime motu proprie mouet, qui ad locum accommodatur. Atq; hoc dicimus eorum, quæ mouẽtur ac mouẽt, principium eſſe, et primum eorũ quæ mouentur ad id (inquã) quod ſeipſum interno motu ſuoq; ciet. Patet igitur ex hiſce, quæ diximus lationẽ motuũ eſſe primũ. ARGV.

Maxime autem manifeſtum eſt, quia mouẽs ipſum ſeipſum maxime mouet hũc proprie qui ſm locum eſt, & etiam dicimus hic eſſe eorũ quę mouent̃ & mouẽt principium, & primũ in his, H quæ mouent̃, ipſum ſeipſum mouens. Quòd igit̃ loci mutatio prima ſit manifeſtũ eſt ex his. Te.ch.60. Te.ch.61.

Probat ꝙ motus localis ſit primus ex parte mobilis. Manifeſtum eſt enim quòd mouens ſeipſum propriiſsime mouet ſe ſecundum motum localem. Cum igitur mouẽs ſeipſum ſit principium aliorum mouentium & mobilium, & per conſequens ſit primum inter omnia, quæ mouentur, ſequitur ꝙ motus localis, qui eſt ei proprius, ſit primus inter omnes motus. Sic igitur concludit ex præmiſsis, ꝙ loci mutatio ſit prima inter omnes motus.

LECTIO. XV.

Omnes alij motus a locali, continuos eſſe non poſſe infinite.

ARGV. *Nunc autem demonſtrandum eſt, quæ nam ſit latio prima. Atque ſimul eadem uia patebit, & id quod nunc & antea ſuppoſuimus, continuum (inquam) motum atq;*

perpetuum

perpetuum aliquem eſſe poſſe. Nullum itaq; cæterorũ motuum, continuum eſſe poſſe, ex hiſce ſanè patebit.

QVæ autem loci mutatio prima ſit, nunc monſtrandũ eſt. Simul autẽ, & quod nũc & prius ſuppoſitũ eſt, ꝙ cõtingit quendam motum continuum eſſe & perpetuum, ma- Tex.co.62. nifeſtum erit eadem methodo. Quod igitur aliorum motuum continuum neq; vnum contingit eſſe, ex his manifeſtum eſt.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus localis ſit primus inter omnes motus, hic oñdit quis motus localis ſit primus. Et, quia ſicut ſupra dixit, neceſſe eſt eundẽ eſſe motum continuum & primum, & diuidit̃ hęc pars in duas. In prima oſtendit quis motus poſſit eſſe ſemꝑ continuus, In Te.75. ſecunda oſtendit, ꝙ ille motus eſt primus ibi [Quod aũt lationum circularis.] Prima autem pars diuiditur in tres partes. In prima oſtendit ꝙ nullus motus põt eſſe continuus, niſi localis. In ſecunda ꝙ nullus motus localis põt eſſe con- Te. 64. tinuus præter circularem ibi [Quoniam autem contingit eſſe motum] In tertia oſtendit ꝙ motum circularem cõtin- Te.73. git eſſe continuum ibi [Quod autem circulari.] Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit, ſecũdo pro- Infra. bat propoſitum ibi [Omnes enim ex oppoſitis.] Dicit ergo primo, ꝙ, cum oſtenſum ſit, ꝙ loci mutatio eſt prima inter omnes ſpecies motus, nunc oſtendendum eſt, quæ loci Te.10. mutatio ſit prima. quia eius etiam ſunt multæ ſpecies, vt in Septimo oſtenſum eſt. Et ſimul etiam ſecundum eandem methodum, id eſt artem, & ſecundum eandem artificialem conſyderationem, erit manifeſtum id, quod nunc paulo ſupra diximus, & quod etiam prius ſuppoſitum eſt in principio huius Octaui, ꝙ contingit aliquem motum eſſe continuum & perpetuum. Oportet enim ꝙ idem ſit primus & continuus, vt ſupra oſtenſum eſt: & ideo ſub eadem conſyderatione vtrunq; eorũ cadit. Quod ergo nulla alia ſpecies motus, pręter loci mutationem, poſſit eſſe continua & perpetua, manifeſtum eſt ex his quæ dicentur. Secundo ibi.

ARGY. *Omnes enim motus atq; mutationes ex oppoſitis ſunt ad oppoſita migrationes (ut patet.) nã generationis quidẽ atq; corruptionis, id quod eſt, & id quod non eſt, terminos eſſe conſtat. alterationis uero contrarias qualitates atq; affectus. accretionis item decretionisue, aut magnitudinem paruitatemq;, aut perfectionem magnitudinis imperfectionemue. Contrarij uero ſunt motus, quibus ad contrarios fines itur. Id autem, quod non ſemper hoc motu cietur (modo ſit prius) quieſcat prius neceſſe eſt. Id igitur quod mutatur, ut patet, in contrario profectò quieſcet.*

Omnes.n.ex oppoſitis in contraria ſunt motus & mutationes, vt generationi quidẽ & corruptioni, ens & non ens termini ſunt: alterationi aũt, contrariæ paſſiones: augmento & decremento, aut magnitudo aut puitas, aut perfectio magnitudinis, aut imperfectio. Cõtrarij autem ſunt, qui ſunt in contraria. Quod autẽ non ſemper mouetur ſecundum hunc motum (exiſtens prius) neceſſe eſt prius quieſcere. Manifeſtũ igitur qm̃ quieſcet in contrario id quod mutatur.

Oſtendit propoſitum. Et circa hoc duo facit, Primo oſtẽdit quòd nulla alia ſpecies mutationis præter localem, poteſt eſſe continua & perpetua vna & eadem exiſtens, ſecun- Te.63. do quòd nec duæ mutationes alię oppoſitę poſſunt ſibi ſuccedere ſine interpoſitione quietis. ibi [Amplius in generatio- Quen.62. ne.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecundo excludit quaſdam obiectiones. ibi [nihil enim differt.] Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum in motibus, Secũdo in mutationibus. ibi [Similiter autem & in mutationibus.] Proponit ergo primo vnam propoſitionem, quæ communiter vera eſt, tam in motibus, quàm in mutationibus, quòd, ſcilicet omnes motus & mutationes ſunt ex oppoſitis in oppoſitum: a qua generalitate excipitur quodammodo loci mutatio, vt in fine Sexti dictum Te.97. eſt. Generatio.n. & corruptio, quę ſunt mutationes, habẽt pro terminis, eſſe & non eſſe. Alterationis vero termini oppoſiti, ſunt contrariæ paſſiones] id eſt paſſibiles qualitates, vt calidum, & frigidum, album, & nigrum. Augmenti vero & diminutionis, oppoſiti termini ſunt magnum & paruum, ſiue perfectum & imperfectum in magnitudine, ſeu quãtitate. Manifeſtũ eſt aũt ex his quæ dicta ſunt in Quin- Te.48. to, ꝙ motus qui ſunt in contraria, ſunt contrarij: motus igitur, qui eſt in albũ, contrarius eſt motui, qui eſt in nigrũ: ſed cõtraria nõ pñt eſſe ſimul: ergo dũ aliquid ad albũ mouet̃, nõ ſimul mouet̃ ad nigrũ. Quod ergo incipit moueri ab albo in nigrũ motu denigrationis, etiã, ſi moueret̃ motu dealbationis dũ fieret albũ, manifeſtum eſt ꝙ nõ poterat ſimul moueri motu denigrationis. Quod autẽ prius exiſtebat, ſi nõ ſemꝑ mouebat̃ aliquo motu determinato, neceſſe eſt dicere, ꝙ prius quieſcebat quiete oppoſita huic motui: quia oẽ quod eſt natum moueri, vel quieſcit, vel mouetur. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ id quod mouet̃ in aliquod contrariũ, aliqñ quieſcebat quiete oppoſita tali motui. nullus ergo motus, cui eſt aliquod contrarium, põt eſſe cõtinuus et perpetuus. Si ergo huic concluſioni, addat̃, quod primo poſitũ eſt, ſ. ꝙ omnis motus alterationis vel augmẽti vel decremẽti ſit in aliquod contrarium: ſequetur ꝙ nullus huiuſmodi motus poſſit eſſe continuus & perpetuus. Secundo ibi.

Similiter et in ipſis mutationibus fit. Corruptioni nãque ſimplici generatio ſimplex, & cuidam quædam opponitur. Quare, ſi fieri non poteſt, vt ſimul oppoſitis mutationibus quicquam mutetur, non erit mutatio profectò cõtinua, ſed inter ipſas medium tempus erit. ARGY.

Similiter autem, & in mutationibus. Opponuntur enim generatio et corruptio ſimpliciter, & ſingularis ſingulari. Quare, ſi impoſſibile eſt ſimul mutari oppoſitas, non erit continua mutatio: ſed medium erit ipſorum tempus.

Oſtẽdit idẽ in mutationibus, ſ. in generatione & corruptione: quia generatio & corruptio opponuntur, & vniuerſaliter ſm cõem oppoſitionẽ entis & non entis: & iterum in ſingulari, ſicut gñatio ignis opponitur corruptioni ignis ſm oppoſitionẽ eſſe ipſius & non eſſe. Vñ, ſi impoſſibile eſt ſimul eſſe oppoſitas mutationes, ſequet̃ ꝙ nulla mutatio ſit continua & perpetua eodem modo ſicut & prius de motibus: ſed neceſſe erit inter duas generationes eiuſdẽ interuenire mediũ tempus, in quo erat corruptio, & ſimiliter inter corruptiones tempus generationis. Deinde cum dicit.

Nihil enim intereſt, contrariæ ſint an non, contrariæ mutationes hæ, quarum termini contradictoriam oppoſitionem ſuſcipiunt: ſi modo ſimul eidem adeſſe non poſſint. Hoc enim non eſt rationi conducens. ARGY.

Nihil enim differt, contrarias aut non contrarias eſſe, ſecundum contradictionem mutationes: ſi ſolum impoſſibile ſit eidem ſimul ineſſe. Hoc enim rationi nihil vtile eſt.

Excludit tres obiectiones. Primo, quia poſſet aliquis dicere, ꝙ mutationes opponantur ſm oppõnem terminorũ: termini aũt generationis & corruptionis non ſunt contrarij, ſed oppoſiti ſm contradictionẽ: videt̃ ſequi ꝙ gñatio & corruptio non ſunt contraria, & ſic non erit eadẽ rõ de eis, et de motibus, qui ſunt contrarij. Huic ergo obiectioni rñdet dicẽs, ꝙ nihil differt mutationes, quę differũt ſm cõtradictorios terminos, eſſe cõtrarias vel nõ cõtrarias: dũmodo hoc ſolũ verũ ſit, ꝙ impoſſibile ſit ambas eidẽ ſimul ineſſe.

hoc.n.quod eſt eſſe cõtrariũ vel nõ cõtrariũ, nihil eſt vtile ad rõnẽ præmiſſam. Secundã obiectionem excludit ibi.

ARGY. *Nec ſi non neceſſe eſt in contradictione quieſcere, nec eſt mutatio quieti cõtrarium: forſitan enim id quod haud eſt, non quieſcit. corruptio uero, ad id quod haud eſt (ut patet) mutatio eſt, ſed ſi ſolũ inter ipſas ſit tẽpus: ſic enim continua nõ erit ſanè mutatio. Neq;.n. in prioribus cõtrarietas conducebat, ſed idipſum, ſimul inquã, ineſſe non poſſe.*

Neque ſi non neceſſe eſt quieſcere in contradictione, neque eſt mutatio quieti contrarium. non enim fortaſſis quieſcit, quod non eſt: corruptio autem eſt in non ens. ſed, ſi ſolum mediũ ſit tempus: ſic enim non erit mutatio continua. Neque enim in prioribus motibus contrarietas vtilis fuit, ſed non contingere ſimul eſſe.

F Poſſet.n. aliquis dicere, ꝙ neceſſe eſt ꝙ illud quod non ſemper mouet, prius quieſcere, quia motus opponiť quieti: ſed hoc non hẽt locũ in mutationibus gñationis & corruptionis, quibus non opponiť quies proprie loquẽdo, vt in Quinto dictũ eſt. Huic ergo obiectioni rñdet dicens, ꝙ nihil ẽr differt quantũ ad propoſitã rõnem, ſi non eſt neceſſe quieſcere in aliquo contradictoriorum terminorũ: neq; ẽt ſi mutatio nõ contrariať quieti. quia fortaſſe illud quod non eſt, non põt quieſcere. corruptio aũt eſt in non eſſe, vnde vř ꝙ in termino corruptionis non poteſt eſſe quies. Sed hoc ſolũ ſufficit ad propoſitum, ſi ſit tṗs mediũ inter duas generationes aut corruptiões. ſic enim conſequens erit, ꝙ neutra iſtarum mutationum ſit continua. Poſt hoc aũt redit ad primã: & dicit, ꝙ, ideo non differt cõtrarias aut non contrarias eſſe ſm contradictionẽ mutationes, quia neq; in prioribus, in quibus agebať de motibus, erat vtile ad propoſitum, ꝙ in eis eſt contrarietas, ſed ꝙ non cõtingit eas ſimul eſſe: quod non eſt proprium contrariorũ, ſed cõe omnibus oppoſitis. Tertiam obiectionem excludit ibi.

G

ARGY. *Atq; non cõturbemur oportet, ſi cõtrariũ ſit pluribus idẽ. ut motus quieti, et ei motui quo ad cõtrarium itur. Sed hoc tantũ ſumamus tũ motui tũ quieti, motum opponi, ut æquale ac mediocre ei, quod excedit aduerſatur. et inſuper fieri nõ poſſe, ut motus oppoſiti mutationeſq; ſimul eidẽ inſint.*

Non oportet autem turbari, ꝙ idem pluribus erit contrariũ, vt motus et ſtatui et motui qui eſt in contrariũ. Sed hoc ſolũ eſt accipere quod opinať quodammodo & motui et quieti motus, cõtrarius. ſicut æquale & menſurabile excellenti, & ei quod excellitur. & quod non contingit ſimul oppoſitos eſſe, aut motus aut mutationes.

Te.19. Dixerat.n. ſupra motus eſſe contrarios, qui ſunt in contraria: cum ergo motus ſit contrarius quieti: videtur ſequi, ꝙ vni ſunt duo contraria, quod eſt impoſſibile, vt probatur in Decimo Meta. Ad hoc ergo excludendum dicit, ꝙ non oportet de hoc turbari quod videtur ſequi idẽ eſſe cõtrarium pluribus, ſ. motus quieti, & motui qui eſt in cõtrarium. Sed hoc ſolum debemus accipere, ꝙ vnus motus contrarius opponitur quodãmodo & motui contrario & quieti. motui quidem cõtrario ſm directam contrarietatẽ, quieti autẽ magis ſm oppõnẽ priuatiuã, quæ tñ habet aliquid de contrarietate, in quantũ quies oppoſita, eſt finis & complemẽtum contrarij motus. Sicut etiam æquale & cõmenſurabile, opponiť quodãmõ duobus. ſ. excellẽti, & ei quod excellitur. ſiue magno & paruo. quibus opponitur ſm priuationem magis, vt patet in Decimo Meta. Et iterum hoc oportet accipere, ꝙ non contingit ſimul eſſe neq; oppoſitos motus, neq; oppoſitas mutatiões. Deinde cum dicit.

H

ARGY. *Præterea, in generatione corruptioneue penitus abſurdum eſſe uidebitur, ſi corrumpi continuo generatum, nul-*

E *loq; in tempore permanere neceſſe eſt. Quare de cæteris ex his idem profecto credetur. eſt enim naturale, in uniuerſis mutationibus ſimiliter ſe habere.*

Amplius, in generatione & corruptione, & penitus inconueniens eſſe videbiť, ſi factũ mox neceſſe eſt corrumpi, et nullo tempore permanere. Quare ex his vtique fides alijs fiet. phyſicum enim eſt ſimiliter ſeſe habere in omnibus. Te.63.

Oſtendit ꝙ non ſolum inter duos motus vel mutationes eiuſdem ſpeciei oportet eſſe mediũ tempus, & ꝙ nulla mutatio vna, quæ eſt in aliquod oppoſitorum, põt eſſe perpetua & continua, ſed illud. quod eſt impoſſibile, eſt, ꝙ oppoſiti motus aut mutationes ſic ſuccedant ſibi inuicẽ, ꝙ non intercidat tẽpus mediũ: hoc.n. vř penitus inconueniens in generatione & corruptione, ſi qñ aliquid factũ eſt gñatione cõpleta, ſtatim neceſſe ſit ꝙ corruptio incipiat: & ꝙ nullo tṗe permaneat id quod generatũ eſt. Fruſtra.n. aliquid generareť, niſi generatum in eſſe permaneret. vñ ex his mutationibus põt fieri fides in alijs, hoc.n. eſt naturale, quod ſimiliter ſe habet in oĩbus: quia ſemper natura eodem modo opatur. Sicut ergo inconueniens videť, ꝙ illud quod fit & generať, ſtatim cũ generatũ eſt, corrumpatur, ita incõueniẽs videť, ꝙ id quod dealbatur, ſtatim ꝙ factũ eſt album, denigretur: & quod illud, quod augetur, ſtatim decreſcat. In omnibus enim his naturæ intentio fruſtraretur.

LECTIO. XVI.

Nullum localem motum, neque rectum, neque etiam reflexum perpetuo cõtinuũ eſſe poſſe, ſed ſolũ circularẽ, deducitur.

Nunc autem dicamus motum infinitum aliquem eſſe poſſe, qui quidem unus ſit & continuus, atque hunc eſſe conuerſionem. ARGY.

QVoniam autem cõtingit eſſe motum infinitum vnum, & continuum, & hic circularis, nunc dicemus. Te c.64.

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit ꝙ nulla mutatio poteſt eſſe continua et perpetua niſi localis, hic oſtendit quod nulla loci mutatio põt eſſe cõtinua & perpetua, niſi circularis. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitũ demõſtratiue, Secundo logice ibi [Rõnabiliter.] Circa primũ duo facit. Primo oſtendit propoſitum, ſecũdo ex veritate determinata ſoluit quaſdã dubitationes. ibi [Vnde et ad dubitationem.] Circa primum tria facit. Primo dicit quid principaliter intendat. Intendit.n. oſtendere, ꝙ poſſibile eſt eſſe quẽdam motum, qui vnus exiſtens in infinitum continuetur: & quòd talis motus eſt ſolum circularis. & hoc primo oſtẽdet. Secundo ibi. Secunda ar. Te.c.66.

Omne nanque quod fertur, aut uerſatur, aut recta pergit, aut mixto motu cietur. Quare, ſi motus rectus non ſit continuus, nec hiſce profecto, qui ex utriſq; componitur, continuus eſſe poteſt. ARGY.

Omne enim quod fertur mouetur, aut circulariter, aut ſecundum rectitudinem, aut mixtim. Quare, ſi neq; illorum alter continuus eſt, neque ex vtriſq; poſſibile eſt continuum eſſe.

Oſtendit quomodo procedendum ſit. quia enim omne quod localiter fertur, mouetur vel circulariter, vel motu recto, vel motu compoſito ex vtroq;: ſicut ſi aliquis mouetur per chordam & arcum, manifeſtum eſt, quòd ſi quis duorum ſimplicium motuum, ſ. vel circularis vel rectus, nõ poteſt eſſe in infinitum continuus, ꝙ multo minus ille, qui eſt compoſitus ex vtroque. Vñ oportet prætermittere motum compoſitum, & agere de ſimplicibus. Tertio ibi.

Patet id quod recto motu finitoq; fertur continue non moueri. reflectitur enim: ſed quod recto motu reflectitur, id cõtrarijs motibus profecto cietur. Loco nãq; cõtrarius eſt motus, quo deorſum itur, motui, quo pergitur ſurſum: ARGY.

& hiſce,

& hiſce, quo retrorſum itur, ei, quo contraria loca petuntur: et is itẽ, quo dextrorſum itur, ei, quo pergitur ſiniſtrorſum. Hæ.n. ſunt loci contrarietates, ut patet. Quis eſt autẽ unus atq; cõtinuus motus prius eſt definitum. eſt.n. hiſce; qui unius eſt mobilis, in uno quoq; fit tempore, atq; nulla ſpecie differentiã habet. Tria nãq; ſunt. id quod mouetur, ut homo, uel Deus: et quãdo, ut tẽpus, et tertiũ id, in quo. hoc autẽ eſt aut affectus, aut forma aut locus, aut etiã magnitudo. contraria uero ſpecie differunt, et non unũ ſunt. Atq; ea quæ diximus ſunt differẽtiæ loci: Indicat aũt motum, quo ex A pergitur ad ipſum B, contrarium eſſe ei, quo itur ex B in A, id quod ipſis accidit. ſeſe enim mutuo ſiſtũt, ſi ſimul fiant. et in circulo ſimili modo. is enim quo itur ex A per B, contrarius eſt ei, quo itur ex A per C. ſeſe enim mutuo ſiſtunt, ſi continui ſint, et non reflexio fiat: quia cõtraria mutuo ſe corrũpunt, ſibiq; fiunt impedimẽto. at is quo itur in latus, non eſt contrarius ei, quod pergitur ſurſum.

Quod aũt quod fertur ſm rectum et finitũ nõ feratur continue, manifeſtũ eſt. reflectitur.n. reflexum aũt ſm rectum per contrarios mouetur motus. Contrarius enim ſm locum eſt is, qui eſt ſurſum, ei, qui eſt deorſum: et qui eſt ante, ei, qui eſt retro: et qui eſt ad ſiniſtrum, ei, qui eſt ad dextrum. loci enim contrarietates hæ ſunt. Quis autem eſt vnus & continuus motus prius definitũ eſt: quia qui eſt vnius & in vno tẽpore, & in indifferenti ſm ſpeciẽ. Tria enim erant, quod mouetur, vt homo aut deus: & quando, vt tẽpus: & tertiũ, in quo, hoc aũt eſt locus aut paſſio, aut ſpecies aut magnitudo. Contraria enim differunt ſpecie, & non vnum ſunt. loci autem ſunt dictæ differentiæ. Signum autem, ꝙ motus contrarius eſt, qui eſt ab A ad B, ei, qui eſt ab ipſo B ad A: & quia ſtant & repauſant adinuicem ſi ſimul fiant. Et in circulo ſimiliter. vt qui eſt ab A in B ei, qui eſt ab A in C, Siſtunt enim & ſi continui ſint, & ſi non fiat reflexio: propter id quod contraria ſeſe corrumpunt & prohibent adinuicem: ſed non qui eſt in latus, ei, qui eſt ſurſum.

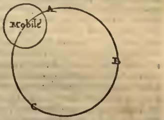
Oñdit ꝙ motus rectus, qui eſt ſuper magnitudinẽ rectã & finitã, non poſſit eſſe in infinitũ continuus: & ita nullus motus rectus continuus põt eſſe in infinitũ: niſi poneretur aliqua magnitudo infinita in actu (quod ſupra improbatũ eſt in Tertio Phy.) Oñdit aũt hoc duplici rõne, quarum prima talis eſt. Si aliquis ſuper rectã magnitudinẽ & finitã mouetur in infinitum, oportet ꝙ hoc fiat per reflexionem.
Te.36. oñſum eſt.n. in Sexto, ꝙ magnitudinẽ finitam pertrãſit aliquid tpe finito. Cum ergo peruenit ad terminũ magnitudinis finitæ ceſſabit motus: niſi mobile reuertaẽ p reflexionẽ ad principium magnitudinis, vñ cœpit moueri. Sed illud quod reflectitur ſm motum rectũ, mouetur cõtrarijs motibus. quod ſic probat. Contrarij motus ſunt, quorum termi-
Te.48. ni ſunt contrarij, vt habitũ eſt in Quinto: ſed contrarietates loci ſunt ſurſum & deorſum & añ & retro, & dextrũ et ſiniſtrũ: oẽ aũt quod reflectitur ſm aliquam iſtarum contrarietatũ neceſſe eſt ꝙ reflectaẽ: oẽ ergo quod reflectiẽ mouetur
Te.41. contrarijs motibus. Oſtenſum eſt aũt ſupra in Quinto, quis motus ſit continuus & vnus, ſ. qui eſt vnius ſubiecti, & in vno tpe, & in eadem re non differenti ſm ſpẽm. Hæc enim tria conſyderantur in oĩ motu. Primum eſt tẽpus, ſm eſt ſubiectũ, quod moueẽ, vt hõ aut Deus, ſm eos qui corpora cœleſtia deos dicebãt. tertiũ aũt eſt in quo moueẽ, quod quidẽ

A in motu locali eſt locus, in alteratione paſſio]. i. paſſibilis qualitas. in generatione et corruptione ſpecies, in augmẽto & diminutione, magnitudo. manifeſtum eſt aũt, ꝙ contraria differunt ſm ſpeciem: vnde motus contrarij nõ poſſunt eſſe vnus & continuus. Prædicta autem ſex ſunt loci differentiæ, & ſic oportet ꝙ ſint contraria: quia cuiuslibet generis differentiæ ſunt contrariæ. Relinquitur ergo, ꝙ impoſſibile ſit, id quod reflectitur moueri vno motu continuo. Et, quia poſſet aliquis dubitare, an id quod reflectitur, contrarijs motibus moueatur, pp hoc quod nõ apparet manifeſta & determinata contrarietas in loco, ſicut in alijs generibus in quibus eſt motus, vt ſupra in Quinto dictũ eſt, ideo addit quoddam ſignum ad hoc idem oſtendendum præter rationẽ ſupra poſitam ex contrarietate terminorum, & dicit, ꝙ ſignũ huiuſmodi eſt. ꝙ motus qui eſt ab A in B, ſit contrarius ei, qui eſt a B in A, ſicut contingit in motu reflexo, quia huiuſmodi motus ſi ſimul fiant [ſtant & repauſant adinuicem] ideſt vnus impedit alium, & facit eum ſtare. Et non
B ſolum hoc contingit in reflexione motus recti, ſed etiam in reflexione motus circularis. Signentur enim in aliquo circulo tria ſigna, ſcilicet A B C, conſtat, ꝙ, ſi incipiat moueri ab A in B, & poſtea moueatur ab A in C verſus aliam partem, ꝙ erit reflexio: & iſti duo motus impediũt ſe, & vnus ſiſtit] id eſt facit ſtare alium. ſed, ſi continue moueatur aliquid ab A in B, & per B iterum in C non erit reflexio. Ideo autem motus reflexi impediunt ſe inuicem, tam in recto, quam in circulo: quia hoc eſt de natura contrariorum, ꝙ ſe impediant & corrumpant. Motus autem, qui ſunt diuerſi & non contrarij, non ſe impediunt, ſicut motus, qui eſt ſurſum, & qui eſt in latus: puta in dextrum vel ſiniſtrum, non ſe impediunt: ſed ſimul poteſt aliquid moueri & in ſurſum & dextrum. Deinde cum dicit.

Signum, quòd id quod reflectitur, moueatur contrarijs motibus.

C

Demonſtratio eiuſdem circulo.

Maxime aũt patet ex eo motum, qui ſuper linea rectã ARGY.
D *ſit, continuum eſſe non poſſe: quia id, quod reflectitur, conſiſtat, non ſolum ſi ſuper linea recta, ſed etiam ſi ſuper circulo feratur, neceſſe eſt. Non.n. idem eſt ſuper circulo ferri, atq; uerſari. Fieri nãq; põt ut interdũ proſequatur motũ, interdũ ad id profectum, unde moueri cœpit, redeat ac reflectatur. Eſſe uero neceſſariũ ſtare non modo ſenſu, ſed ratione etiam credere profecto compellimur. eſt autẽ principiũ hoc. cum enim ſint tria, principium, inquam, mediũ atq; finis: medium utrunq; eſt ad utrũq;, et numero quidẽ eſt unũ, rõne autem duo. Præterea aliud eſt eſſe potentia, aliud actu. Quare quoduis rectæ lineæ punctũ, quod inter extrema eſt collocatũ, potentia quidem eſt medium. actu uero non eſt: ſi non id quod fertur eã diuiſerit, cõſtiteritq; atq; incœpit rurſus moueri. hoc autem pacto medium ipſum principium fit & finis. principium quidem poſteriori*

bus, finis autem primæ. Dico aũt, ſi id quod fertur, atq; ſit A, in ipſo cõſliterit. B: et rurſus feratur ad C: ſed, cum cõtinue fertur nec affuiſſe nec abſuiſſe in puncto B põt, ſed eſſe ſolum in ipſo nũc in tẽpore uero nullo, niſi in eo toto, cuius nũc ipſum diuiſio eſt. Quod ſi affuiſſe quiſpiam et abſuiſſe poſuerit ſemper ipſum D ſtabit cũ fertur. Impoſſibile eſt. n. ipſum A in B affuiſſe ſimul ac abſuiſſe: ergo in alio tẽporis atq; alio puncto. Tẽpus igitur id erit, quod eſt inter pũcta tẽporis illa. Quare A quieſcet in B, & in cæteris idem idẽ pũctis. quippe cũ ſit eadẽ in omnibus ratio. Cum autẽ A, quod fertur utetur B, medio principio, atq; fine conſiſtat ipſum neceſſe eſt, propterea quòd illud duo perinde facit, atq; ſi illud ita mente perceperis. Sed ab A quidem pũcto, ut a principio abſuit, in C uero fuit: cum moueri deſierit ſteteritq;.

Tex. co. 65. Maxime aũt manifeſtũ eſt, ꝙ impoſſibile eſt continuũ eſſe, qui eſt in rectitudine motũ, quia reflexum neceſſe eſt ſtare, nõ ſolum in recta, ſed & ſi ſm circulum feratur. non enim idẽ eſt circulo ferri & ſm circulũ, eſt enim aliquando quidẽ continuũ quod mouetur, aliquando aũt in idem veniens, vnde motum eſt, reflecti iterum. Quod aũt neceſſe eſt ſtare, fides eſt non ſolum in ſenſu, ſed in ratione. Principium autẽ, hoc eſt. Tribus enim exiſtentibus, principio, medio, & fine: medium ad vtrunq; eſt, & vnũ quidem numero, ratione aũt duo. Amplius aliud eſt quod eſt potentia, & quod eſt actu. Quare rectitudinis, quæ infra ſunt terminorũ, quodlibet ſignũ, potẽtia quidem eſt medium, actu autem nõ eſt, niſi diuidat hanc, & ſtans iterum inceperit moueri. Sic autẽ G medium ipſum principiũ ſit & finis, principiũ quidem poſterioris, finis autem prioris: dico autem, vt ſi fertur A, ſtet in B, & iterum feratur in C. cum autem continue feratur, neq; factum eſſe, neq; abeſſe poſſibile eſt A & B, ſignum: ſed ſolũ eſſe in ipſo nunc, in tempore autem nullo, præter cuius ipſum nunc eſt diuiſio in toto A B C. Si autem adeſſe concedat aliquis & abeſſe, ſemper ſtabit A, quod ferẽ. Impoſſibile. n. eſt A ſimul adeſſe in B, et abeſſe. in alio ergo et alio ſigno tẽporis eſt. Tẽpus itaq; erit, quod in medio. Quare quieſcet A in B. ſimiliter autẽ & in alijs ſignis. eadẽ. n. ratio eſt in omnibus. Cum autẽ vtatur A. quod fertur, ipſo a medio & principio & fine, neceſſe H eſt ſtare: propter id, quod duo facit, ſicut vtiq; ſi & intelliget. Sed ab A, quidẽ, ſigno abfuit principio, in C autem affuit, cum perficiat & ſtet.

Ponit ſecũdã rõnem ad oñdendũ ꝙ motus reflexus non põt eſſe in infinitũ cõtinuus, q̃ quidẽ rõ accipiẽ ex quiete, quam neceſſe eſt interuenire. Dicit ergo, ꝙ maxime ex hoc manifeſtũ eſt, ꝙ ĩpoſsibile eſt motũ rectũ eſſe cõtinuũ in infinitũ: quia neceſſe eſt id quod reflectiẽ qeſcere inter duos, motus. & hoc verũ eſt nõ ſolũ ſi moueaẽ p lineã rectã, ſed ẽt ſi feraẽ ſm circulũ. Et ne aliqs intelligat ferri ſm circulũ idẽ eſſe quod ferri circulariter, ad hoc excludẽdũ ſubdit, ꝙ nõ eſt idẽ [ferri circulo]. i. circulariter ſm ꝓprietatẽ circuli [& ferri ſm circulũ], i. ptranſire ſuo motu circulũ. Cõtingit. n. aliqñ ꝙ ſm quandã cõtinuationẽ ſit motus eius, quod mouetur, dũ, ſ. pertrãſit partẽ poſt partẽ ſm ordinẽ partiũ circuli, & hoc eſt ferri circulariter. Qñq; aũt cõtingit quod ptrãE ſit circulũ, qñ redierit ad principiũ, vñ incæpit moueri, & non ptranſire vltra ſm ordinẽ partiũ circuli, ſed redire retro, & hoc eſt reflecti. Siue ergo fiat reflexio in linea recta, ſiue in linea circulari, neceſſe eſt ꝙ interueniat quies media. Et huius rei fides accipi põt, nõ ſolũ ex ſenſu: quia ſenſibiliter hoc apparet, ſed ẽt ex rõne. Cuius quidem rõnis principiũ hoc ſumendũ eſt, ꝙ, cũ tria ſint in magnitudine, quę ptranſiẽ, ſ. principiũ, mediũ, & finis: mediũ vtrunq; eſt reſpectu vtriuſq;: quia reſpectu finis, eſt principium: & reſpectu principij eſt finis: & ſic cũ ſit vnũ ſubiecto eſt duo rõne. Iterũ aliud principiũ eſt ſumẽdũ, ꝙ aliud eſt quod eſt in potẽtia, & quod eſt in actu. His igitur viſis, cõſyderandũ eſt ex dictis, ꝙ quodlibet ſignũ]. i. quodlibet punctũ ſignatũ infra terminos lineæ, ſupra quã aliquid mouẽ, mediũ eſt in potentia, ſed nõ eſt mediũ in actu, niſi fiat diuiſio ſm motũ, ita, ſ. ꝙ in illo puncto id quod mouẽ ſtet, & iterũ ab illo puncto incipiat moueri: quia ſic medium illud fiet actu principiũ, & finis. principiũ quidẽ poſterioris, inquantũ idẽ incipit rurſus moueri, finis aũt primi, inquãtũ, ſ. ibi terminatus eſt primus motus per quietẽ. ſit. n. vna linea, in cuius principio ſit A, in medio B, in fine C. Moueaẽ ergo ab A in B, & ibi ſtet: & iterũ incipiat moueri a B, & referatur vſq; in C. ſic. n. manifeſtũ erit, ꝙ B eſt actu finis prioris motus, et principiũ poſterioris. Sed, ſi aliquid feraẽ continue ab A in C ſine interpoſitione alicuius quietis, non eſt poſsibile dicere mobile factũ eſſe [. i. aduenire, neq; abeſſe]. i. abſcedere: neq; in hoc ſigno, quod eſt A, neq; in hoc ſigno, quod eſt B, ſed ſolũ hoc põt dici, ꝙ in A vel in B ſit in quodã nũc, nõ aũt in aliquo tpe erit: niſi forte ſm hoc ꝙ aliquid diciẽ eſſe alicubi in tpe, quia eſt ibi in nunc tpis: & ita quod mouẽ continue ab A in C, in aliquo tpe erit in B, ſ. in nũc, quod eſt diuiſio quædã illius tpis, & ſic dicetur eſſe in B in illo toto tpe eo modo loquendi, quo diciẽ aliquid moueri in die: quia mouẽ in parte illius diei. Et, quia hoc videbatur dubiũ, ꝙ id quod fertur non adſit & abſit cuicunq; ſigno in magnitudine ſignato: quæ motu pertranſiẽ continuo: oñdit hoc conſequenter G dicens, ꝙ, ſi aliquis concedat ꝙ mobile adſit & abſit alicui ſigno in magnitudine ſignato, ſequitur ꝙ ibi quieſcat. Impoſsibile eſt. n. ꝙ in eodem inſtãti adſit & abſit mobile ab hoc ſigno, quod eſt B: quia adeſſe aliquid & abeſſe ſunt cõtraria, quæ non poſſunt eſſe in eodem inſtanti. Oportet ergo ꝙ in alio & in alio nunc tpis mobile adſit & abſit alicui ſigno magnitudinis. inter quælibet aũt duo nũc eſt tpſ medium: ergo ſequitur ꝙ mobile, quod eſt A, quieſcit in B. Omne. n. quod eſt alicubi per aliquod tpſ, eſt in eodem prius et poſterius. Et ſimiliter eſt dicẽdũ in oĩbus alijs ſignis vel punctis: quia de oĩbus eſt eadẽ rõ. Vnde manifeſtũ eſt, ꝙ illud quod continue fertur per magnitudinẽ aliquã, in nullo intermedio ſigno magnitudinis adeſt & abeſt]. i. accedit & recedit. Cũ. n. diciẽ ꝙ mobile adſit alicui ſigno, vel fiat in eo vel accedat id ipſum: per oĩa huiuſmodi ſignificaẽ, ꝙ illud ſignum ſit terminus motus. cum aũt dicitur, ꝙ abſit vel abſcedat, ſignificatur ꝙ ſit principiũ motus. nõ eſt. n. actu mediũ ſignum magnitudinis, nec principiũ, nec finis motus: H quia nec terminatur, nec incipit motus ibi, ſed in potentia tñ. Poſſet enim ibi motus incipe vel terminari. Vnde nec adeſt nec abeſt mobile a ſigno medio, ſed ſimpliciter dicitur eſſe ibi in nunc. eſt. n. mobile in aliquo ſigno magnitudinis cõparatum ad totum motum, ſicut nunc ad tpſ. Sed, cum mobile, quod eſt A, vtatur ipſo B, vt medio, principio, & fine in actu, neceſſe eſt ꝙ ibi ſtet, pp hoc quod facit ipſum mouendo & ſtando vnũ ſignum eſſe duo, ſ. principiũ & finẽ. Sicut etiã contingit in intelligendo. Poſſumus. n. ſimul intelligere vnũ punctũ eſſe in vno ſubiecto. ſed, ſi ſeorſum intelligamus ipſum vt principiũ, ſeorſum aũt vt finẽ, non ſimul hoc continget. ita &, cum id quod mouẽ vtitur aliquo ſigno, vt vno, non erit ibi niſi in vno nunc. Si autem vtitur eo vt duobus, ſ. vt principio & fine in actu, neceſſe erit ꝙ ſit in duobus nunc, & p conſequens in tpe medio: & ita quieſcet. Manifeſtũ eſt ergo, ꝙ illud quod mouetur continue ab A in C, in medio B, neque affuit neq; abfuit] ideſt neque acceſsit neque receſsit, ſed a primo ſigno, quod eſt

A, abfuit

A, abſuit vel abſceſsit, quaſi a principio in actu: in vltimo A autem ſigno, quod eſt C, affuit vel acceſsit: quia ibi perficitur motus, & mobile quieſcit. Et eſt attendendum ꝙ in præmiſsis ponitur A quandoq; quidem pro mobili, quandoq; pro principio magnitudinis. Ex iſtis autem patet, ꝙ motus reflexus, ſiue in circulari ſiue in recta magnitudine, non poteſt eſſe continuus, ſed intercidit quies media: quia idem ſignum eſt, quod actu, ſit finis primi motus, & principium reflexionis. Sed in motu circulari mobile non vtitur aliquo ſigno, vt principio vel fine in actu, ſed quolibet ſigno magnitudinis vtitur vt medio: & ideo motus circularis poteſt eſſe continuus, non autem reflexus.

LECTIO XVII.

Aliquæ de Motus reflexi continuitate Quæſtiones proponuntur, ſoluunturq;.

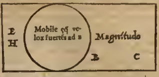
ARGY. *Quapropter & ad dubitationem, hoc eſt dicendum. habet enim hic locus hanc dubitationem. nam ſi ſint duæ lineæ rectæ A B C, & D E: quarum D E ſit æqualis B C: et F mobile ex A continue moueatur ad C. atque: cum etiam in B puncto, G mobile ex D ad E uniformiter eademq; celeritate feratur, G prius accedet ad E, quam F ad terminum perueniet C. Quod enim prius receſsit ac abijt, id prius accedat neceſſe eſt. Non ergo F mobile ſimul in B puncto fuit atque abſuit ab eodem. idcirco & poſterius accedit ad C. nam ſi fuit ac abſuit ſimul non poſterius ad terminum perueniet C, ſed ſtet in illo neceſſe eſt.* B

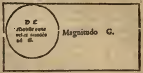
Tex.66. VNde & ad dubitationem hoc dicendum. Habet enim dubitationem hanc, ſi enim ſit quod eſt E, ei, quod eſt F, æquale. & A feratur continue ab extremo ad C, ſimiliter autẽ ſit A in B ſigno: et D feratur cõtinue ab F extremo ad G regulariter, & velocitate ſimili ipſi A, ipſum D ante veniet in G, ꝗ̃ A in C. Prius.n. ſe mouẽs & diſcedẽs, prius venire neceſſe eſt. nõ ergo ſimul affuit A ĩ B, et abſuit ab eodẽ. Vnde et poſterius fit. ſi.n. ſimul, non poſterius eſt, ſed neceſſitas erit ſtare. C

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ motus reflexus non poteſt eſſe continuus & vnus, hic ſecũdum præmiſſa ſoluit quaſdam dubitationes. Et diuiditur in partes tres ſecundũ tres dubitationes quas ex præmiſsis ſoluit. ſecunda pars incipit ibi [eodem autem modo obuiandum eſt.] Tertia ibi [Manifeſtat autem.] Circa primum duo facit. Primo ponit dubitationem, ſecundo ſoluit eam ibi [Non ergo ponendum eſt &c.] Dicit ergo primo, ꝙ hoc quod dictum eſt ad probandũ, ꝙ motus reflexus non eſt continuus, poteſt etiã dici ad ſoluendum quandam dubitationem. Eſt enim vna talis dubitatio. ſint duæ magnitudines æquales, quarum vna dicatur E, alia F: ſint etiam duo mobilia æqualiter velocia, quorum vnum ſit A, & aliud ſit D, & moueatur A continue ab extremo] ideſt principio magnitudinis ad C, D vero ad G feratur: & ponatur ꝙ in magnitudine, quæ eſt E, ſignetur quoddam ſignum medium, quod eſt B: quod tantum diſtet a C, quantum in magnitudine, quæ eſt F, diſtat F a G. & ponamus ꝙ ſimul, dum B in ſuo motu continuo accedit ab A ſignum, ꝙ D mobile in ſuo motu continuo recedat ab F, & veniat ad G. Cum ergo motus ſint regulares, & æque veloces vtriuſq; mobilis, ſequitur ꝙ prius veniet D in G ꝗ̃ A veniat in C: quia quod prius recedit prius perueniet ad finem æqualis magnitudinis, prius autem receſſit D ab F, ꝗ̃ recederet a B: quia D receſsit ab F, quando A pertingebat ad B. ergo ſecundum hoc, A non ſimul aduenit in B, & receſsit ab eo. Et ita ſequitur ꝙ poſterius receſſerit ꝗ̃ aduenerit: quia, ſi ſimul adueniret & recederet, non poſterius moueri inciperet: & ita neceſsitas eſt quòd A, dum continue fertur, quieſcat in B. & ſic motus continuus erit compoſitus ex quietibus, ſicut Zeno ponebat, (vt ſupra habitum eſt in Sexto.) Secundo ibi. D

Margin: Tex.66. / Secũda. 67. / Te.69. / Te.67. / Tex.9

Ratio, qua dubitatur, quòd id, quod continue mouetur, in aliquo ſigno quieſcat

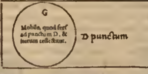
Non eſt igitur, ponendum cum ſ, fuit in E. ſimul. G. ipſum ex D moueri. Nam ſi F in puncto fuerit B. abſuerit etiam ab eodem atq; non ſimul. at indiuiſione temporis in illo et non tempore erat. Igitur hic quidem in continua magnitudine impoſsibile eſt hoc dicere modo. In eo uero quod redit, atq; reflectitur, hoc ſoluere pacto neceſſe eſt. Nã ſi A feratur E, B. in C. rurſusq; rediens e C in B, moueatur ipſo C. tum extremo & principio utitur nimirũ et fine, uno inquã puncto uti duobus. Quocirca conſiſtat ipſum neceſſe eſt & non ſimul acceſsit ad C, & receſsit a C. alioquin ibi ſimul erit atq; non erit in eodẽ tẽporis puncto. At uero non eſt dicenda ea ſolutio, quam antea diximus. Dici nãq; non poteſt A mobile in diuiſione temporis in ipſo G eſſe, et nec affuiſſe nec abſuiſſe. Ad finem enim accedat neceſſe eſt, qui quidẽ eſt actu non potentia finis. Etenim id quidẽ, quod eſt in medio, potentia eſt, atq; hoc eſt actu. atq; finis eſt, cum pergitur ſurſum, principium uero cum itur deorſum. Et ipſorũ ergo motuũ ſimili modo. Stet igitur id quod redit ſuper linea recta neceſſe eſt, quæ cũ ita ſint cõtinuus ſuper linea recta perpetuus quod motus eſſe non poteſt. ARGY.

Nõ ergo ponendũ eſt cũ A affuit ſm B, ipſum D moueri ab F. vltimo. Si.n. affuit A, in B erit et abeſſe & non ſimul, ſed erat in deciſione temporis, & non in tempore. hoc igitur eſt impoſsibile ſic dicere in continuo, ſed in reflectenti, neceſſe eſt ſic dicere. Si enim G feratur ad ipſum D, et iterũ reflectens deorſum feratur, vltimo D & fine vtetur & principio vno ſigno, vt duobus. Vnde ſtare neceſſe eſt. neq; ſimul affuit in ipſo D, & abijt ab ipſo D. ibi.n. ſimul eſſet & nõ eſſet in eodẽ nunc. At vero olim ſolutio non danda eſt. Non enim contingit dicere ꝙ ſm ipſum D ſit ipſum G in deciſione: nõ affuit autẽ neq; defuit. Neceſſe enim eſt in finem venire, qui actu eſt, non potentia. quod igitur eſt in medio potentia eſt, hoc autem actu, & finis quidem deorſum, principium autẽ de ſurſum. Et motuũ ergo ſimiliter. Neceſſe eſt ergo ſtare reflectens in recto. non ergo contingit continuum motũ in recto, & perpetuũ eſſe. Tex.67. / Tex.67.

Soluit motam dubitationem ſm præmiſſa. Supponebat enim obiectio prædicta, ꝙ A, dũ continue mouetur, accedit ad aliquod ſignum in medio magnitudinis poſitum, ſ. ad Lect. 6. / Tex.co. 67.

B, & ꝙ ſimul dū accedit A ad B, D recedit a quodam alio ſigno, ſ. ab F. quod eſt contra præmiſſa. Dictū eſt. o. ſupra, ꝙ, cum aliquid continue fertur, neq; poteſt adeſſe, neq; abeſſe [, i. recedere & accedere a ſigno medio, ergo non eſt ponēdum hoc, quod obiectio ſupponebat, ꝙ, cum A affuit]. i. acceſsit ad B, ipſum D receſsit ſimul ab F. Quia, ſi detur, ꝙ A. acceſsit ad B, erit pari ratione dare, ꝙ receſſerit & ꝙ non fuerit ſimul, ſed in duobus inſtantibus, ita ꝙ tempore intermedio quieuerit. Sed ſicut dictum eſt prius, cum aliquid continue mouebatur in aliquo ſigno medio, non aberat & aderat, ſed ſimpliciter erat non quidem per aliquod tempus, quia ſic quieſceret, ſed in deciſione tēporis] ideſt in aliquo nunc, quo diuiditur tempus. hoc ergo quod obiectio ſupponebat, ꝙ, ſ. A adeſſet, & ꝙ etiā abeſſet ab aliquo ſigno medio, impoſsibile eſt dicere in motu continuo, ſed in reflexo eſt neceſſe, vt dicatur ita. Si enim aliquod mobile, quod eſt G. feratur ad punctum, quod eſt D, & iterum reflectatur: manifeſtum eſt ꝙ mobile vtitur vltimo, ꝙ eſt D, quaſi principio & quaſi fine, ſ. vno ſigno vt duobus: vnde neceſſe eſt, ꝙ ibi quieſcat. Nec eſt dicēdū, ꝙ ſimul acceſſerit ad ipſum D, & receſſerit ab eodem: quia ſequeretur ꝙ ſimul in eodē inſtanti eſſet ibi, & non eſſet. Omne. n. quod motum eſt, eſt in termino ad quem mouebatur: & oē quod incipit moueri nō eſt adhuc in termino ad quē: hoc aūt ſignificatur cū dicimus adeſſe vel accedere: quod eſt terminari motū ad punctū illud. cum aūt dicimus abeſſe recedere ſignificamus & motū incipe. Vnde neceſſe eſt, oē quod accedit vel adeſt ad aliquod ſignū eſſe in eo: quod aūt abeſt vel abſcedit nō eſt in eo. Quia ergo impoſsibile eſt ſimul eſſe & non eſſe in aliquo ſigno, per conſequens impoſsibile eſt ꝙ ſimul adſit & abſit eidē, vt ſuperius pluries eſt ſuppoſitū. Eſt aūt attendēdū, ꝙ aliter vtitur hic literis ꝙ̃ ſupra. vtitur. n. hic G pro mobili, D vero pro termino. Supra aūt econuerſo. nō eſt autem in motu reflexo dāda ſolutio quæ prius data eſt in motu continuo. non. n. poteſt dici ꝙ mobile, quod eſt. G, ſit in termino, quod eſt D a quo incipit reflecti ſolū in deciſione temporis]. i. in nunc: & quod mobile neque defuerit neq; affuerit eidē, ſicut dicebatur in motu continuo: quia in motu reflexo neceſſe eſt venire ad finē, qui eſt actu finis, & nō in potentia tm̄: ſicut medicamētum in motu continuo erat principiū & finis ſolū in potētia. Illud ergo quod eſt in medio motus cōtinui, eſt in potentia tm̄ principiū & finis: ſed hoc, a quo incipit reflexio, eſt actu principium & finis. Finis quidē motus, qui erat deorſum, puta lapidis: principiū autē eſt in actu motus reflexi, qui eſt furſum: dum lapis cadens in terrā reſilit furſum. Sicut ergo in magnitudine, in qua eſt motus, ſignū, a quo reflectitur, eſt principiū & finis in actu, ita & in ipſis motibus eſt accipere actu finē vnius & principium alterius: quod non eſſet, niſi quies interueniret media. neceſſe eſt ergo, ꝙ id quod reflectitur in linea recta, quieſcat. Et ita ſequit̄, ꝙ in recta magnitudine non poſſit eſſe motus continuus & ꝑpetuus: quia magnitudo recta non eſt infinita: & ita non poſſet eſſe in perpetuum motus rectus continuus, niſi reflecteretur. Deinde cum dicit.

Oſtenſio, quod neceſſe ſit mobile, quod reflectitur, quieſcere illo ſigno, a quo reflectitur.

ARGV. *Eodem autem modo & his eſt obuiandum, qui Zenonis rationem interrogant, cenſentq́; ſi ſemper dimidium tranſire oporteat, dimidia uero ſint infinita & infinitorū trāſitio eſſe non poſſit, motum non eſſe, neque poſſe quicquā moueri. Aut, ut quidam hanc eandem interrogant rationem cenſentes mobile, cum mouetur dimidia ſingula, ſuper quæ fertur, enumerare. Quo fit, ut ab eo cum totum tranſierit ſpatium enumeratus ſit numerus infinitus. hoc autem omnium ſententia fieri nequit.*

E

Eodem autem modo obuiandum eſt ad interrogantes Zenonis rationem: & volentes ſi ſemper mediū tranſire oportet, hęc aūt infinita ſunt, infinita aūt tranſire impoſſibile eſt. Aut ſicut ipſam hanc eandē rationē quidā aliter interrogāt, volentes ſimul cū quod mouetur, medietatem prius numerare ſm vnumquodq; factū mediū. Quare abeūte totū infinitū accidit numerare numerum. hoc autem confitentur impoſſibile eſſe.

Ponit ſecūdam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet dubitationem, ſecundo excludit quandam ſolutionem in Sexto poſitam ibi [In primis igitur] Tertio ponit veram ſolutionem ibi [Sed verum dicendum.] Dicit ergo primo, ꝙ eodem modo per ea quæ ſupra oſtenſa ſunt, poſſumus obuiare ad eos, qui ponunt obiectionem Zenonis. qui ſic volebant argumentari. Omne quod mouetur oportet ꝙ prius pertranſeat medium ꝙ̃ perueniat ad finē: ſed inter quoslibet duos terminos ſunt infinita media, per hoc ꝙ magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum: & ita impoſſibile eſt tranſire media, quia infinita non contingit tranſire: ergo nihil poteſt mouendo ad aliquem terminum peruenire. Vel poteſt eadem dubitatio aliter formari, ſicut quidam eam proponunt. Omne quod pertranſit aliquod totū prius pertranſit medietatem: &, cum medietas iterum diuidatur in medietatem, oportet ꝙ prius pertrāſierit medietatem medietatis: & ita omne, quod mouetur numerat quandam medietatem pertingēdo ad ipſam, ſed medietates ſic acceptæ poſſunt in infinitum ire: ergo ſequitur ꝙ aliquid pertrāſit totam magnitudinem, quod numerauit numerū infinitum: quod eſt manifeſte impoſsibile. Secundo ibi. te. 68. Tertio.

F G

ARGV. *In primis igitur de motu ſermonibus ex eo rationem hanc ſoluebamus: quia tempus infinita in ſeipſo habet. nō eſt enim abſurdum, ſi infinito in tempore tranſeat quipiam infinitum. infinitum autem ineſt, tam in longitudine quàm in tempore, ſimili modo.*

In primis igitur rationibus de motu ſoluimus per id quod tempus infinita habet in ſeipſo. non enim incōueniens eſt, ſi in infinito tempore infinitum tranſit aliquis: ſimiliter autem in infinitum in longitudine eſt, & tempore. Tex. 68.

Excludit ſolutionem, quam ſupra in Sexto poſuerat ad hanc obiectionem. Et primo recitat eam, ſecundo excludit ibi [Sed hæc ſolutio &c.] Dicit ergo primo, ꝙ prædicta obiectio ſoluta eſt in Sexto, cum de motu in communi agebatur, per hoc, ꝙ ſicut magnitudo diuiditur in infinita, ita & tempus: & ſic eodem modo tempus habet in ſeipſo infinita, ſicut & magnitudo diuiditur in infinitum: et ita non eſt inconueniens, ſi infinita, quæ ſunt in magnitudine, tranſeat aliquis in infinita quæ ſunt in tēpore. quia non eſt inconueniens, ꝙ infinita magnitudo tranſeatur tempore infinito. Sed ſicut in Sexto oſtenſum eſt, infinitum eodē modo inuenitur in magnitudine, & tempore. Secundo ibi. Infra. Te. 30.

H

ARGV. *Sed hæc ſolutio ad interrogantem quidem ſufficienter ſe habet. Interrogabatur enim, ſi fieri poſſit ut finito in tēpore quippiam tranſeat aut enumeret infinita: ad rem autem ipſam ueritatemq́; profectò nō ſatiſfacit. Nam, ſi quiſpiam omiſſa longitudine dictaq́; interrogatione, ſi ſit unquam ut finito in tempore pertranſeat quippiam infinita, hæc de ipſo interroget tempore (habet enim tempus infinitas diuiſiones) non erit ſufficiens hæc ſanè ſolutio.*

Sed

Sed hæc ſolutio ad interrogantem quidem ſe habet ſufficienter. Interrogabat enim, ſi in finito tempore infinitum trãſire atq; numerare contingit: ad rem autem ipſam & ad veritatem non ſufficienter. ſi enim aliquis dimittens magnitudinem & interrogauerit, ſi infinito tempore cõtingit infinita tranſire, interroget in ipſo tempore eadem (habet enim tempus infinitas diuiſiones) nec adhuc ſufficiens hæc ſolutio.

Excludit hanc ſolutionem. & dicit, q; hæc ſolutio ſufficiens eſt ad obuiandũ interroganti, qui ſic interrogabat, an contingeret in tpe finito tranſire et numerare infinita. Quę quidẽ interrogatio repellebatur per hoc quod ſubditur, q; tps finitum habet infinita, in quibus poſſunt tranſiri infinita, quæ ſunt in magnitudine. Sed iſta ſolutio non ſufficit ad rei veritatẽ: quia, ſi aliquis prætermittat quærere de magnitudine, & prætermittit interrogare, an in tpe finito cõtingat infinita tranſire: & faciat hãc eandẽ interrogationẽ de ipſo tpe, vtrum, ſ. infinita, quæ ſunt in tẽpore, poſsint tranſiri (ꝓpter hoc q; tẽpus in infinitũ diuidit̃) ad hãc interrogationẽ nõ ſufficit prędicta ſolutio. Deinde cum dicit.

ARGV. *Sed ea dicenda eſt ueritas, quam paulo ante diximus. Nam, ſi quiſpiam lineam diuidat in duo dimidia. is uno puncto utitur ut duobus. faciet enim ipſum principium atq; finem. ſic autem facit et qui numerat, & qui in dimidia diuidit. Quo ſic diuidente, neq; linea eſt continua, neq; motus. continuus enim motus continui eſt. in continuo autem inſunt quidem dimidia infinita, ſed non actu, ſed potentia ſunt, ut patet. Si uero quiſpiam dimidiam faciat actu non continua faciet, ſed modum ipſorum ponet. quod quidem in eo accidere patet, qui dimidia numerat. unum nanq; punctum uti duo numerare ipſum neceſſe eſt. Alterius enim dimidij principium alterius finis erit, ſi non ut unum ipſum continuam lineam: ſed ut dimidia numeret duo. Quare ad interrogantem, ſi fieri poteſt ut in tempore aut in longitudine pertranſeat quiſpiam infinita, partim poſſe, partim fieri non poſſe dicamus oportet. ſi enim infinita ſint actu, fieri nequit: ſin uero potẽtia, fieri poteſt. Qui nanq; mouetur continue, per accidens ſanè non ſimpliciter infinita trãſiuit. accidit enim lineæ ut dimidia ſint infinita. ſubſtantia uero ipſius diuerſa eſt atque eſſe.*

Sed verum dicendum eſt, quod quidem diximus in rationibus. Si. n. aliquis cõtinuũ diuiſerit in duo media, hic vno ſigno tanquã duobus vtitur. facit. n. ipſum, et principium et finem. ſic aũt facit numerans & in media diuidens. Sic aũt diuidente, neq; erit continua linea neq; motus. cõtinuus. n. motus cõtinui eſt: in cõtinuo aũt ſunt quidẽ infinita media, at nõ actu, ſed potentia. Si vero faciat actu nõ faciet continuum, ſed ſtabit: quod quidẽ in numerante media manifeſtũ eſt quia accidit. vnum enim ſignũ neceſſe eſt ipſum numerare duo. alterius enim medij finis, alterius autem principium erit, ſi non vnũ numeret cõtinuum, ſed duas medietates. Quare dicendum eſt ad interrogantẽ, ſi contingit infinita tranſire aut in tẽpore aut in longitudine, quia eſt quidẽ ſic, eſt autem non ſic. actu enim cum ſint, non cõtingit, potentia autẽ, contingit. Quod enim continue mouetur ſm accidẽs, infinita tranſiuit, ſimpliciter autem non. accidit aũt lineæ, infinita media eſſe. ſubſtantia autem ipſa altera eſt & eſſe.

Ponit veram ſolutionem ſm ea, quæ ſupra præmiſerat: & dicit, q; ſm veritatem hoc dicendum eſt ad ſolutionẽ dubitationis motæ, quod præmiſimus in rationibus ſuprapoſitis proxime: ſ. q;, ſi aliquis diuidat continuum in duo media, tunc vtitur vno ſigno, ſ. in quo diuiditur cõtinuum, tãquam duobus: quia facit ipſum & principiũ vnius partis, & finem alterius. facit autem hoc numerando, et in duo media diuidẽdo. Cum autem ſic diuiſum fuerit continuum, iã non erit continuum: ſiue diuidatur magnitudo vt linea, ſiue diuidatur motus, quia nec motus poteſt eſſe continuus niſi ſit continui, ſcilicet ſubiecti, & temporis & magnitudinis ſuper quàm tranſit motus. Sic ergo diuidens numerat, & numerando continuitatem ſoluit. Sed in continuo dum continuitas durat ſunt infinita media, non in actu, ſed in potentia: quia, ſi faciat aliquis aliquod medium ineſſe in actu, hoc erit per diuiſionem, vt dictum eſt, inquantum accipietur vt principium vnius, & finis alterius, & ſic non remanebit continuum: ſed ſtabit }. i. iam media in actu non erũt infinita, ſed in eis erit ſtatus. Quod maxime accidit in eo qui vult numerare media: quia neceſſe eſt ei q; vnum ſignum numeret quaſi duo, inquãtum eſt vnius medietatis finis, & alterius principium. & hoc dico, quando non numeratur totum continuum vt vnum, licet numerẽtur duæ medietates in ipſo. Si enim accipiatur totum cõtinuum vt vnum, tunc iam dictum eſt, q; ſignum medium non accipitur vt finis & principium in actu, ſed in potentia tantũ. His ergo viſis reſpondendum eſt ad eum, qui interrogat, an contingat infinita tranſire ſiue in tempore, ſiue in magnitudine: q; quodammodo contingit, & quodãmodo non contingit. Cum enim ſint infinita media in actu, non contingit ea tranſire: cum autem ſint in potentia, contingit infinita tranſire. Et ſic, cum in continuo non ſint infinita media niſi in potentia, contingit infinita tranſire: quia illud, quod continue mouetur, tranſiuit ſm accidens infinita, ſcilicet in potentia. Per ſe enim tranſit lineam finitam, cui accidit q; inſint ei infinita media in potentia: ſed ipſa linea ſm ſubſtantiam & rationem eſt alia ab his medijs infinitis. non enim linea cõponitur ex punctis, ſed puncta poſſunt ſignari in linea, inquantum diuiditur. Deinde cum dicit.

At qui perſpicuum etiam eſt, ſi quiſpiam temporis punctum (quod prius poſteriusq; diuidit) non poſteriori tempori reſpectu rei tribuat ſemper idem eſſe ſimul atq; non eſſe, & cum eſt ortum, non eſſe. Punctum igitur temporis utriſq; commune eſt: priori (inquam) poſteriorīq;: & unũ & idem eſt numero, ratione uero non idem. alterius enim finis, alterius principium eſt. at reſpectu rei poſterioris eſt ſemper affectus. Sit tempus quidem A C B: *rẽs autem* D, *quæ quidem* A C *tempore ſit alba: in* C B *uero non alba. in ipſo ergo* C *alba eſt ſimul, atq; non alba. In quouis nanq; temporis* A C *puncto, licet ipſum* D *uere dicere albũ eſſẽ, ſi toto tempore illo eſt album, & in quolibet etiam ipſius* B C: *non album eſſe:* C *uero eſt in utriſq;.* ARGV.

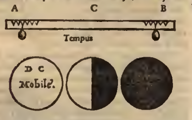
Manifeſtum eſt autem & quia niſi aliquis faciat temporis ſignum (quod prius & poſterius diuidit) ſemper poſterioris rei erit ſimul idem ens & non ens, & quando fuit, non eſt. ſignum igitur vtriſq; commune eſt & priori & poſteriori, & vnum & idem numero, ratione autem non idem eſt. huius quidem enim finis eſt, illius autem principium: res autem ſemper poſterioris paſſionis eſt. Sit tempus, in quo eſt A C B, res in quo D. hoc in A quidem tempore album, in B au- Te.co.69.

tem non album: in c ergo album, et non album. In quolibet enim ipſius A verum eſt dicere albũ, ſi omni tempore hoc erat album, & B non album: C autem in vtriſque.

Ibidem. Textu. 68.

Soluit tertiam dubitationẽ. Et circa hoc tria facit. Primo proponit dubitationem & ſolutionem, ſecundo manifeſtat vtrunq; per exempla ibi [Sit tempus.] Tertio infert quoddam corollarium ex dictis ibi [Si autem quodcũq;] Ponit ergo dubitationem primo, quæ in generationibus & corruptionibus fieri ſolet. Quod. n. generatur, deſinit non eſſe, & incipit eſſe. oportet autẽ aliud tempus aſsignari ei, quod eſt eſſe rei generatæ vel corruptæ, & aliud ei quod eſt nõ eſſe. puta ſi ex aere generetur ignis, in toto tempore A B erat non ignis, ſed aer: in toto autem tẽpore B C eſt ignis. Cũ ergo hoc ſignum tẽporis, quod eſt B, ſit vtriq; tempori cõmune, videtur ꝙ in illo inſtanti cõmuni ſit ſimul eſſe ignis & non eſſe eiuſdẽ. Hanc ergo dubitationẽ Philoſophus ſoluẽs dicit, manifeſtum eſſe ꝙ niſi aliquis hoc ſignum temporis quod diuidit tempus prius a poſteriori [Faciat ſemper eſſe poſterioris rei] ideſt, ꝙ in illo inſtanti hoc modo ſe habeat res, ſicut in tẽpore ſequenti, ſequitur ꝙ idem ſit ens & non ens ſimul: & ſequitur, ꝙ, quando aliquid factum eſt, ſit nõ ens: tunc autem factum eſt, quãdo generatio terminatur, ſ. in illo nunc, quod diuidit tempus prius & poſterius. Si ergo in toto tempore priori non erat ens, in hoc etiam nunc, quando iam generatum eſt, eſt etiã non ens: quia illud nũc eſt finis prioris temporis. Quomodo autẽ iſta inconuenientia non ſequantur oſtẽdit ſubdens, ꝙ vnum & idem numero ſignum, ſ. nunc, eſt commune vtriq; tẽpori, ſ. priori & poſteriori. Sed quãuis ſit vnum ſubiecto, nõ tamen eſt vnum ratione, ſed duo. eſt enim finis prioris temporis, & principiũ poſterioris. Sed, ſi accipiatur in ipſo nunc, quod res eſt [id eſt, ſi accipiatur ſecũdum ꝙ eſt vnum res ſemper tenet ſe cum poſteriori paſsione. Vel aliter, quãuis ipſum nunc ſit finis temporis prioris, & principium poſterioris, & ſic ſit communis vtriq;, tamen ſecundum ꝙ eſt rei] id eſt, ſecundum quod cõparatur ad rem, quæ mouetur, ſemper eſt poſterioris paſsionis: quia res, quæ mouetur in illo inſtãti, eſt ſubiecta paſsioni poſterioris temporis. Sic ergo obiectione & ſolutione poſita, manifeſtat vtrunq; per exempla. & primo obiectionem cum dicit [Sit. n. tempus.] Et dicit ſit tẽpus A C B, res autem, quæ mouetur, ſit D, quod quidem D in A tempore ſit album, in B autem non album. videtur ergo ſequi, ꝙ in C ſit albũ, & non album. & quomodo hoc ſequitur oſtendit ſubdens, ſi enim in toto tempore A eſt album, ſequitur ꝙ in quolibet accepto in ipſo A, ſit albũ: & ſimiliter, ſi in toto tempore B, eſt non album, ſequitur, ꝙ in quolibet ipſius accepto ſit non album, cum ergo C ſit acceptum in vtroq; (quia eſt huius finis, & illius principium) videtur ſequi, quòd in C ſit album & non album. Secundo ibi.

Exẽplaris oſtẽſio, qua dubitatur quòd id, quod generatur, vel corrumpitur in eodem inſtanti ſit, & non ſit.

ARGY. *Non eſt igitur dandum in omni tempore A C puncto D album eſſe, ſed in quouis præter vltimum C: hoc autem iã ipſum poſterius eſt. & ſi non album fiebat, & ſi album corrumpebatur in A C, toto factum eſt ſanè aut corruptum in C. Quare album, aut non album eſſe primum in illo vere dicere licet, vel cum eſt ortum non eſt, & cum corruptum eſt, erit aut album aut non album, & ens omnino atque non ens ſimul eſſe neceſſe eſt.*

Non ergo dandum eſt in omni, ſed præter vltimum nunc in quo eſt C: hoc autem iam poſtremum. & ſi fiebat album, & ſi corrumpebatur album in omni A, factum eſt, & corruptũ eſt in C. Quare album, aut non album primum in illo verum eſt dicere, aut cum eſt factum non erit, aut cum corruptum eſt, erit, aut ſimul album, & non album, & omnino eſſe, & non eſſe, neceſſe eſt.

Manifeſtat ſolutionem ſupra poſitam: & dicit, ꝙ non eſt concedendum, ꝙ in quolibet accepto in A ſit album, ſed eſt excipiendum vltimum nunc, quod eſt C, quod quidem iã eſt poſtremũ] ideſt vltimus terminus mutationis. Puta ſi album vel fiebat, vel corrumpebatur in toto A, in C non corrumpitur, nec fit album, ſed iam factum eſt, et corruptum. Quod autem factum eſt, eſt: quod autem corruptum eſt, nõ eſt. Vnde manifeſtum eſt, quòd in C primo verum eſt dicere hoc eſſe album, ſi ibi terminetur generatio albi: aut eſſe non album, ſi ibi terminetur corruptio albi.) Aut ſi hoc nõ dicatur, ſequentur inconuenientia ſupra poſita, ſcilicet ꝙ cum aliquid eſt iam generatum, adhuc eſt non ens: & cum corruptum eſt, adhuc eſt ens. Aut etiam ſequitur, quòd aliquid ſimul ſit album, & non album, & vniuerſaliter ens & non ens. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod ſi id generetur, neceſſe eſt quod prius non eſt, et cum generatur non eſt, fieri profecto non poteſt, vt tempus in indiuidua tempora diuidatur. Nam, ſi in A tempore, D ipſum album fiebat: factũ eſt autẽ ſimul, & eſt in alio indiuiduo tempore B hærente tempori A, ſi in A quidem fiebat, & non erat, etiam autem in ipſo tempore B, generationem aliquam nimirum mediam eſſe oportet. quare, & tempus id erat, in quo fiebat. non enim eadem & his erit ratio, qui non ex indiuiduis inquiunt tempus conſtare. ſed factum eſt in temporis ipſius, in quo fiebat vltimo pũcto: cui quidem nihil hæret, neq; deinceps eſt, indiuidua vero tẽpora ſunt deinceps. Quæ cum ita ſunt, patet ſi in A toto tempore, D fiebat, non eſſe maius id tempus, in quo factũ eſt atq; fiebat, eo tempore, quo toto ſolũ fiebat. Hæ igitur tales ſuæ quędã ſunt rõnes, ex quibus, vt proprijs quiſpiã credet motum rectum perpetuo continuum eſſe nõ poſſe.*

Si autem quodcunq; fuerit prius non ens, neceſſe eſt fieri ens, & cum fit, non eſt, non poſsibile eſt in atoma tempora diuidi tps. Si enim in A tpe D fiebat album: factum eſt autem ſimul, et eſt in altero indiuiduo tpe. habito aũt, in B, & ſi in A fiebat, non erat, in B aũt eſt, generationem oportet eſſe quãdam mediam. quare, & tempus erat, in quo fiebat. non enim eadem erat rõ, & in non atoma diuidẽtibus: ſed ipſius tpis, in quo fiebat, factum eſt: & eſt in vltimo ſigno, cui nihil eſt habitum, neq; conſequẽter. ſed indiuiſibilia tẽpora conſequẽter ſunt. Manifeſtum aũt eſt, quia, ſi in A toto tempore fiebat, ꝙ non eſt plus tempus, in quo factũ eſt, & fiebat, q̃ in quo fiebat ſolũ omni. Quibus igitur aliquis tanquã proprijs credet rationibus, hæ & huiuſmodi quædam ſunt.

Infert

Infert quoddã corrolariũ ex præmiſſis, ſ. q tẽpus nõ diuidatur in indiuiſibilia tẽpora: quia hoc poſito, nõ poterit ſolui præmiſſa dubitatio. Dicit ergo, q neceſſe eſt oẽ quod eſt prius non ens, & poſtea ens, aliquando fieri ens, & iterum neceſſe eſt, q, cum aliquid fit, non eſt. Si autẽ hæc duo, quæ ſupponit ſunt vera, impoſſibile eſt, q tẽpus diuidatur in indiuiſibilia tempora. Diuidatur enim tempus in indiuiſibilia tempora, & ſit primũ tẽpus indiuiſibile A, ſecundum aũt cõſequenter ſe habens ad ipſum, ſit B: D aũt, quod prius nõ erat albũ: poſtmodũ eſt albũ, fiebat albũ. id eſt A. & tunc nõ erat albũ. oportet aũt dare, q ſit factũ in aliquo tẽpore indiuiſibili & habito] id eſt conſequenter ſe habente, ſ. in B, in quo iam eſt. ſi aũt fiebat albũ in A, ſequitur q in A non erat albũ, in B aũt eſt albũ. Cum ergo inter non eſſe & eſſe ſit generatio media (quia nihil tranſit de non eſſe in eſſe, niſi per generationẽ) ſequitur, q inter A & B ſit generatio media, ergo erit aliquod tẽpus medium inter A & B, in quo fiebat albũ: quia hic ponitur tẽpus B D generationis.

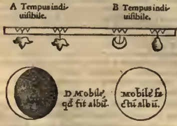
B & ſimiliter, cũ in illo medio tẽpore indiuiſibili fiat album, eſt nõ albũ: vnde eadẽ ratione oportebit ponere aliud tempus adhuc mediũ, & ſic in infinitũ. Et hoc ideo, quia non poteſt poni q in eodẽ tẽpore fiat, & factũ ſit. Sed non eſt eadem ratio ſi dicatur, q nõ ſunt indiuiſibilia tẽpora, in quo tẽpus diuiditur. dicemus. n. ſecundũ hoc, q vnũ & idẽ tempus eſt, in quo fiebat & factũ eſt. ſed fiebat & erat nõ ens in toto tẽpore præcedenti, eſt aũt factũ & ens in vltimo nunc tẽporis: quod quidẽ non ſe habet ad tẽpus præcedens, ſicut habitũ aut conſequenter, ſed ſicut terminus eius. Sed ſi ponãtur tpa indiuiſibilia, neceſſe eſt, q cõſequẽter ſe habeãt. Manifeſtũ eſt aũt ſecundũ præmiſſa, q non ſuppoſitis temporibus indiuiſibilibus, ſi aliquid fiat albũ in toto tẽpore A, non eſt maius tẽpus, in quo factũ eſt & fiebat, q̃ in quo fiebat ſolũ: quia in toto tempore fit, in vltimo aũt termino temporis eſt factũ. Tempus aũt & terminus temporis non ſunt aliquid maius q̃ tempus tm̃, ſicut etiã punctum nihil magnitudinis adijcit lineæ. Sed, ſi ponantur tẽpora indiuiſibilia, manifeſtũ eſt ex præmiſſis, q oportet plus temporis

C eſſe, in quo fit & factum eſt q̃ in quo fit ſolũ. Vltimo autem epilogando concludit principale intentum dicens, q præmiſſæ rationes ſunt & ſimiles eis, quibus credẽdum eſt tanquam proprijs, q motus reflexus non eſt continuus.

LECTIO. XVIII.

Quibuſdam communibus rationibus oſtenditur motum reflexum continuum non eſſe.

Oſtenſio quòd tempus non diuidatur in indiuiſibilia.

ARGV. *Hoc idem inſuper ita ſeſe habere uidebitur, & ſi diſſerendi modo idipſum conſyderabimus.*

Tex. RAtionabiliter autem intendentibus, & ex his videbitur alicui idem hoc accidere.

Poſtquã Philoſophus oſtẽdit rationibus proprijs, q motus reflexus non eſt cõtinuus, oſtendit hic idem rationibus cõmunibus, & logicis. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio, ſecundo probat propoſitũ. ibi] Omne enim quod mouetur.] Dicit ergo primo, q ſi aliquis velit

A [rationabiliter]. i. logice intendere ad propoſitũ oſtendendum, videbitur hoc idem ſequi, ſ. q motus reflexus non eſt continuus ex rationibus quæ ponentur. Secundo ibi.

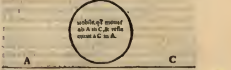
Omne itaq; quod continue mouetur, modo nihil prohibeat, ad id et antea ferebatur, ad quod per motum acceſſit. ceu ſi peruenit ad A, ferebatur ad B, & non ſolũ cum erat prope, ſed ſtatim etiam ut incœpit motu cieri. Cur. n. nunc magis quàm prius? hoc & ad cæteros accommodabitur motus. At id quod ex A fertur ad B, veniet rurſus ad A cõtinuo mot u Cum igitur ex A mouetur ad a, tum fertur etiã ad A eo motu, quo pergit ex ipſo B. Quo fit, vt contrarijs ſimul motibus moueat, recti nãq; motus cõtrarij ſunt. ARGV.

Omne enim quod mouetur cõtinue, ſi a nullo prohibeatur, in quod quidẽ venit ſecundũ loci mutationẽ, in hoc & ferebatur prius. vt ſi in a venit, ferebatur in B, & non cũ proximũ erat, ſed mox ſicut incœpit moueri. Quid. n. magis nũc, q̃ prius ſimiliter aũt et in alijs. Quod autẽ ab A fertũ in C, iterũ veniet in A continue motũ. Cum ergo ab A in C ferebatur, tũc & in A fertur ſecundũ motum, qui eſt a C, & ecõuerſo. Quare ſimul cõtrarijs. contrarij. n. ſunt, qui ſm rectitudinem fiunt.

Oſtendit propoſitum. Et primo ſolum in motu reflexo locali. ſecundo cõmuniter in omnibus motibus. ibi [Amplius ex his manifeſtum &c.] Prima ratio talis eſt. Omne quod mouetur cõtinue a principio ſui motus ferebatur in finẽ, ad quẽ peruenit ſecundum loci mutationem: niſi fuerit aliquid prohibens: quia a prohibente potuiſſet in aliã partẽ deflecti. Exemplificat autem hanc propoſitionem dicens, q, ſi aliquid per motum localem peruenit ad B, nõ ſolum quando propinquum erat, ſed ſtatim quãdo incœpit moueri mouebatur ad B. Non eſt enim aliqua ratio, quare magis moueatur ad B nũc q̃ prius. & ſimile eſt in alijs motibus. Si aũt ita ſit q motus reflexus ſit continuus, verũ erit dicere, q id quod mouet ab A in C, & iterũ reflectitur in A, cõtinue mouet. Ergo in prima parte motus qui eſt ab A in C, mouebatur ad terminum vltimæ partis, qui eſt A, & ſic dũ mouetur ab A mouetur ad A. Sequitur ergo, q ſimul moueatur cõtrarijs motibus: quia in motibus rectis, contrariũ eſt moueri ab eodẽ et in idem. In motibus aũt circularibus non eſt contrarium. Hoc autem eſt impoſſibile, q aliquid ſimul moueatur contrarijs motibus: ergo impoſſibile eſt q motus reflexus ſit continuus. Deinde cum dicit. Te. 31.

Ratio Prima, qua oſtenditur quòd motus reflexus non poſſit eſſe continuus.

D

Et inſuper vt ex eo mutetur, in quo ipſum non eſt. Quod ſi hoc fieri nequeat, in ipſo B ſtetur neceſſe eſt. nõ igitur hic vnus eſt motus. Qui nanq; motus intercipitur ſtatu vnus profecto non eſt, vt luce clarius extat. ARGV.

Simul autem & ex hoc mutatur in quo non eſt. Si igitur hoc impoſſibile eſt, neceſſe eſt ſtare in C. non eſt ergo vnus motus. qui enim ſtatu intercipitur, non eſt vnus.

Ex

E Ex eodem medio ducit ad aliud inconueniens. Si.n.aliquid, dum mouetur ab A, mouetur ad A, non aũt poteſt moueri ad A, niſi ex aliquo contrapoſito, quod ſit c, in quo mobile nondũ fuit, cũ incipit moueri ab A, ſequitur ꝙ aliquid mouetur ex illo termino, in quo non eſt. Sic ergo impoſſibile eſt, ꝙ motus reflexus ſit continuus. Et, ſi hoc eſt impoſſibile, neceſſe eſt ꝙ in pũcto reflexionis mobile quieſcat, ſ. in c. Ex quo patet, ꝙ nõ eſt vnus motus: quia mot⁹, qui diſtinguiť p interpoſitionẽ q̃etis, nõ eſt vnus. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Præterea ex hiſce magis vniuerſaliter de omni motu perſpicuũ idem erit. Nam ſi omne quod mouetur, aliquo motu dictorum motuum omnino mouetur: & quod quieſcit ex his aliqua quiete quieſcit, quæ opponuntur, (nullus enim alius in ratione rerum præter aſsignatos eſt motus:) id autem quod non ſemper hoc motu mouetur: eorum motuum, inquam, qui ſpecie differunt, & non motus totius cuiuſpiã parte neceſſe eſt oppoſita, quieſcat quiete. eſt enim* F *quies priuatio motus. Si igitur hæc ita ſe habẽt, & motus quidẽ recti contrarij ſunt: fieri vero nequit, vt ſimul quicquam motibus contrarijs moueatur: id profecto ex A fertur ad a, non ex B. quoq; ſimul feretur ad A. Atq;, cũ non ſimul motibus utriſq; feratur, moueatur autem dicto motu ex A pergendo ad a. prius in ipſo a quieſcat neceſſe eſt. Hæc enim eſt ea quies, quæ opponitur ei motui, quo itur ex B ad A. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, motum nullum rectum continuum eſſe poſſe.*

te.cõ.72. Amplius autẽ, & ex his manifeſtum vniuerſaliter magis de omni motu. Si enim oẽ quod mouetur, mouetur aliquo dictorũ motuum, & quieſcit aliqua dictarũ oppoſitarum quietum: (non erat enim alius præter iſtos:) quod aũt nõ G ſemper mouetur ſecundũ hũc motum, dico aũt quicunq; ſunt alteri ſpecie, & non ſi aliqua pars eſt totius, neceſſe eſt prius quieſcere ſecundum oppoſitã quietẽ. quies enim priuatio eſt motus. Si igitur contrarij quidẽ motus ſunt, qui ſecundum rectitudinẽ fiunt: ſimul aũt non contingit moueri contrarios: quod ab A ad c fertur, non vtiq; feretur ſimul ab ipſo c ad A. Quoniam aũt non ſimul fertur, mouetur aũt ſecundum hunc motum: neceſſe eſt prius quieſcere apud c. Hæc enim oppoſita quies, ei qui eſt c motui. Manifeſtum igitur ex his quæ dicta ſunt, quoniam non eſt continuus motus.

Probat idẽ vniuerſalius in quolibet genere mot⁹, tribus rationibus. Quarũ prima talis eſt: Omne quod mouetur, H mouetur aliqua ſpecierum motus ſupra aſſignatarum, & ſimiliter omne quod quieſcit oportet quòd quieſcat aliqua quiete oppoſitarum prædictis motibus. oſtenſum eſt enim ſupra in Quinto, ꝙ non poteſt eſſe alius motus præter aſſignatos. Accipiamus ergo aliquẽ motum diſtinctũ ab alijs motibus hoc modo, ꝙ ſit differens ſpecie ab alijs, ſicut dealbatio differt a denigratione: non autẽ ſic, ꝙ motus qui accipitur diſtinguatur ab alijs, ſicut vna pars motus ab alijs partibus eiuſdẽ motus: vt vna pars dealbationis diſtinguitur ab alijs partibus dealbationis eiuſdem. Accepto ergo vno tali motu, ſicut dictũ eſt, verũ eſt dicere, ꝙ illud quod non ſemper mouetur hoc motu, ex neceſſitate prius quieſcebat oppoſita quiete: ſicut quod nõ ſemper dealbatur aliquãdo quieſcebat quiete oppoſita dealbationi. Et hæc propoſitio non eſſet vera, ſi aliqua pars determinata motus acciperetur. non.n. eſt neceſſe, vt quod non ſemper mouebatur hac parte dealbationis, ꝙ antea quieſceret quiete oppo-

E ſita: quia antea etiam dealbatur alia parte dealbationis. Et propter hoc ſignãter dixit [Et nõ ſi aliqua pars eſt totius.] Hanc aũt propoſitionem ſic probat. Duorum priuatiue oppoſitorum neceſſe eſt cum vnum non ineſt, alterum ineſſe ſuſceptibili: quies aũt opponitur motui priuatiue: ergo, ſi mobile erat quando ſibi motus non inerat, ex neceſſitate ſequitur quòd tunc quies ſibi ineſſet. Hac igitur propoſitione probata eſt ratione ſupra poſita, ſumit minorem dicens, ꝙ, ſi motus recti contrarij ſunt, qui eſt ab A ad c, & qui eſt a c ad A, & non contingit ſimul eſſe motus contrarios: manifeſtum eſt, ꝙ, quando mouebatur ab A ad c, non mouebatur tunc a c ad A. & ſic iſto motu, qui eſt a c ad A, non ſemper mouebatur. Vndẽ ſecundum propoſitionẽ pmiſſam, neceſſe eſt ꝙ mobile prius quieſceret quiete oppoſita. Oſtẽſum eſt autem in Quinto, ꝙ motui, qui eſt a c, opponitur quies, quæ eſt in c: ergo quieſcebat in c. Non ergo motus reflexus erat vnus & continuus, cum diſtinguatur per interpoſitionem quietis. Secundam rationem ponit ibi. te.54.

F *Inſuper hoc etiam modo, ratio magis erit accommodata. Simul enim corruptum eſt non album, & ortum eſt album. Si igitur alteratio, qua itur ad albũ, atq; ex albo continua fit, & nullo in tempore maneat: ſimul profecto corruptum eſt non album, & factum eſt album, atq; non album. Horum enim trium idem tempus erit, vt patet.* ARGY.

Amplius autẽ & hæc ratio magis propria eſt his, quę dicta ſunt. ſimul.n. corruptum eſt quod non albũ, & quod factũ eſt albũ. Si igitur continua alteratio ad albũ, & ex non albo: & non manet aliquo tẽpore, ſimul corruptũ eſt non albũ, & factũ eſt non albũ. Trium.n. erit idem tẽpus. Tex.cõ.73.

Quæ talis eſt. Simul corrumpitur non album: & generatur album, & econtrario ſimul corrũpitur album, et fit non albũ: ſed ſi motus reflexus in quolibet genere ſit cõtinuus, G ſequetur, ꝙ continue alteratio terminetur ad album, & incipiat ex albo recedere, & ꝙ nõ quieſcet ibi aliquo tempore. alioquin non eſſet continua alteratio, ſi interponeretur quies. ſed, ſicut dictũ eſt, cum fit album, corrumpitur nõ album: ſequitur ergo, ꝙ ſimul corrumpatur non albũ, & fiat non album: quia iſta tria ſunt in eodẽ tempore, ſ. fieri albũ, & corrumpi non albũ, & iterum fieri non album: ſi tamen continuetur reflexio abſq; interpoſitione quietis. Hoc autẽ eſt manifeſte impoſſibile, ꝙ ſimul fiat non album. & corrumpatur non albũ. non ergo eſt poſſibile, quòd motus reflexus ſit continuus. Hæc autem ratio ad generationem & corruptionẽ pertinere videtur. Et propter hoc, hanc rationem dicitur eſſe magis propriam q̃ pmiſſas: quia in contradictorijs magis apparet, ꝙ non poſſunt eſſe ſimul natura. Et tamen quod dicitur in generatione, et corruptione extendit ad omnes motus: quia in quolibet motu eſt quædam generatio & corruptio. ſicut enim in alteratione generatur & corrumpitur album, vel non album, ita in quoli- Sordida ratio.
H bet alio motu. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea, non ſi tempus continuum eſt, & motus continuus eſt, ſed deinceps. quo nanq; pacto cõtrariorum motuum, vt dealbationis ac denigrationis idem fuerit finis? Patet igitur motũ rectũ continuũ perpetuo eſſe non poſſe. ARGY.

Amplius non ſi cõtinuũ eſt tẽpus, & motus, ſed conſequenter. quomodo igitur erit vltimũ idem contrariorum, vt albedinis, & nigredinis? TOXA

Quæ talis eſt. Sicut ſupra in Quinto habitum eſt, non eſt neceſſarium, ſi continuum eſt tẽpus, ꝙ propter hoc motus ſit continuus. Motus enim diuerſarum ſpecierum, & ſi ſuccedant ſibi in tẽpore cõtinuo, non tñ ſunt continui, ſed conſequenter ſe habentes: eo ꝙ oportet continuorum eſſe vnũ cõmunem terminum, contrariorum autem in ſpecie differentiũ, vt albedinis & nigredinis, nõ poteſt eſſe vnus communis terminus. Cũ igitur motus, qui eſt ab A in c, ſit con- Tertia ratio. te.48.

trarius

trarius motui, qui eſt a c in A: in quocunq; genere motus, A vt ſupra in Quinto oſtenſum eſt. impoſſibile eſt ꝙ iſti duo motus ſint continui adinuicem: etiã ſi tẽpus eorũ ſit continuum nullum interpoſita quiete. Relinquitur ergo, ꝙ motus reflexus nullo modo poteſt eſſe continuus. Eſt aũt conſyderandũ, ꝙ rationes præmiſſæ dñr, logicæ: q̃a procedũt ex quibuſdam communibus, ſ. ex proprietate contrariorũ.

LECTIO XIX.

Solum circularem motum Continuum eſſe demonſtratur, ac Primum.

ARGY. *Motus autem hiſce, qui ſuper circularem lineam fit, vnus atq; continuus erit. nullum enim impoſſibile accidit. Etenim id quod ex A mouetur, ſimul ad ipſum mouebitur A, eadem nimirum appetitione. Ad quod enim perueniet, ad id & mouetur, ſed non ſimul contrarijs ciebitur motibus, neq; oppoſitis ſanè. Non enim omnis motus quo* B *pergitur ad hoc, contrarius ei, quo itur ex hoc, aut oppoſitus eſt. Sed cõtrarius quidem eſt rectus, huic enim motus loco accommodatus contrarius eſt, ut his, qui per diametrum fit. termini enim plurimum diſtant. oppoſitus autem eſt, qui per eandem fit longitudinem. Quare nihil uetat, ut talis motus continuus ſit, nullaſq; prorſus intercapedines habeat. etenim Conuerſio quidẽ a ſeipſo in ſeipſum. Rectus autem motus a ſeipſo in aliud tranſitio eſt.*

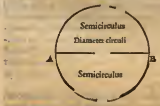
Tex.co.73. QVi autem in circulari fit, erit vnus & continuus. nullum enim impoſſibile cõtingit. Quod enim ex A mouetur, ſimul mouebitur in A, ſecundũ eandẽ poſitionem. in quod enim veniet, & mouetur in hoc, ſed non ſimul mouebitur cõtrarijs, neq; oppoſitis. Non. n. omnis, qui eſt in hoc, ei qui eſt ex hoc cõtrarius eſt, C neq; oppoſitus. Sed contrarius quidẽ eſt qui ſuper recta fit. hic. n. eſt contrarius ſm locũ, vt qui ſecundum diametrum. Diſtat. n. plurimum. Oppoſitus aũt, qui eſt ſecundum eandẽ longitudinem. Quare nihil prohibet moueri continue, & nullo tẽpore deficere. Circularis enim motus eſt ab eodem in idem. Rectus aũt ab eodẽ in aliud.

Poſtquam Philoſophus oſtendit, ꝙ nullus motus localis poteſt eſſe continuus præter circularem, hic oſtendit ꝙ motus circularis poteſt eſſe continuus & primus. Et primo oſtendit hoc per proprias rationes, ſecundo per rationes lo-
co.76. gicas, & cõmunes. ibi [Rationabiliter autem accidit.] Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit, ꝙ motus circularis ſit,
co.75. ſecundo ꝙ ſit primus. ibi [Quòd aũt lationum. Circa primum duo facit. Primo ponit duas rationes ad oſtendendũ; ꝙ motus circularis poteſt eſſe cõtinuus, ſecundo ex eiſdem D rationibus concludit, ꝙ nullus alius motus poteſt eſſe continuus. ibi [Manifeſtum autẽ ex hac diuiſione.] Quòd aũt motus circularis poſſit eſſe vnus continuus, prima ratione ſic probat. Illud dicitur eſſe poſſibile, ad quod nullũ ſequitur impoſſibile: nullũ aũt ſequitur impoſſibile ſi dicamus, ꝙ motus circularis ſit in perpetuum cõtinuus. quod patet ex hoc, ꝙ in motu circulari illud quod mouetur ex aliquo, puta A, ſimul mouetur in idem ſignum [ſecundũ eandem poſitionem] .i. ſecundum eundem proceſſum mobilis, eodem ordine partium ſeruato. quod in motu reflexo nõ contingit. quia, cum aliquid retrocedit diſponitur ſecũdũ contrarium ordinem partium in mouendo: quia vel oportet ꝙ pars mobilis, quæ in primo motu erat prior, ex reflexione fiat poſterior: vel oportet ꝙ illa pars mobilis, quæ in primo motu aſpiciebat ad vnã differentiam loci, puta dextrũ vel ſurſum, in reflexione aſpiciat ad contrariũ. Sed in motu circulari ſeruatur eadẽ poſitio, dum aliquid mouetur ad id,

A a quo recedit. Sic ergo poterit dici, ꝙ etiam a principio ſui motus, dum recedebat ab A, mouebat̃ ad hoc, ad quod tandem perueniet, ſ. ad ipſum A. Nec propter hoc ſequitur hoc impoſſibile, ꝙ ſimul moueatur motibus contrarijs, aut oppoſitis: ſicut ſequebatur in motu recto. Non. n. omnis motus qui eſt ad aliquẽ terminum, eſt contrarius, aut oppoſitus motui, qui eſt ex illo eodẽ termino. ſed iſta contrarietas inuenitur in linea recta, ſm quam attenditur contrarietas in loco. Non enim attenditur contrarietas inter duos terminos ſecundum lineam circularem quęcunq; pars ſit circunferentiæ, ſed ſecundum diametrum. Contraria. n. ſunt quæ maxime diſtãt. maxima aũt diſtantia inter duos terminos, non menſuratur ſecundũ lineã circularem, ſed ſecundũ lineã rectam. Poſſunt. n. inter duo puncta infinitæ lineæ curuę deſcribi: ſed nõ niſi vna linea recta. Id aũt quod eſt vnũ, eſt menſura in quolibet genere. Sic igitur patet, ꝙ ſi ſit aliquis circulus, & diuidatur per mediũ: & ſit diameter eius A B: motus, qui eſt per A diametrũ, ab A in B, eſt contrarius B motui, qui eſt per eandem diametrum, a B, in A: Sed motus, qui eſt per ſemicirculum ab A in B, non eſt contrarius motui, qui eſt per alium ſemicirculũ a B in A. Contrarietas aũt erat, quę impediebat, ꝙ motus reflexus non poſſet eſſe continuus, vt ex ſuperioribus rationibus apparet. Nihil ergo prohibet contrarietate ſublata motum circularem eſſe continuũ: & tñ nullo tempore deficere. Et huius ratio eſt: quia motus circularis habet ſuũ cõplementum, per hoc ꝙ eſt ab eodẽ in idẽ. & ſic p hoc nõ impedit̃ ei⁹ cõtinuatio. Sed motus rectus habet ſuũ cõplementũ per hoc, ꝙ eſt ab eodẽ in aliud. Vnde ſi ab illo alio reuertat̃ in idẽ, a quo incœperat moueri, nõ erit vn⁹ mot⁹ cõtinu⁹, ſed duo. Deinde cũ dicit.

Oſtenſio, quòd motus, qui ſunt per diametrum circuli, ſunt contrarij, non autem qui ſunt per ſemicirculos.

C

Et hiſce quidem motus, qui fit in circulo, nunquam fit in eiſdem: rectus autem, ſæpe fit in eiſdem. Is igitur motus, qui ſemper in alio atq; alio fit, continue fieri poteſt. at hiſce continue fieri non poteſt, qui ſæpe fit in eiſdem. Moti- ARGY.
D *bus enim oppoſitis, id quod mouetur, ſimul moueatur neceſſe eſt. Quare fieri nõ poteſt, vt aut in ſemicirculo quicquam, aut in alia vlla circunferentia continue moueatur. Sæpe enim in eiſdem moueatur, & contrarijs mutationibus mutetur neceſſe eſt. non enim coniunguntur hic principium atq; finis. Circuli autem coniunguntur, & hic eſt ſolus motus perfectus.*

Et qui quidem in circulo, nequaquam in eiſdem eſt. qui vero ſecundum rectitudinẽ multoties in eiſdem eſt. Eo igitur qui ſemper in alio, et alio fit, contingit moueri continue, qui vero in eiſdem multoties non contingit. Neceſſe enim eſſet ſimul moueri contrarijs. Quare neq; in ſemicirculo, neq; in alia circulatione neq; vna contingit moueri cõtinue. Multoties enim neceſſe

eſt

eſt eadem moueri, & contrarijs mutationibus mutari. non enim copulat principio finem. Qui autem circuli copulat, & ſolus eſt perfectus.

Secūda 16. Ponit ſecundã rationem dicens, ꝗ motus circularis non eſt eiſdem, ſed motus rectus multoties eſt in eiſdẽ. Quod ſic intelligendum eſt. ſi. n. aliquid moueatur ab A in B per diametrum, & iterum a B in A per eundẽ diametrum, neceſſe eſt ꝗ per eadem media redeat, per quæ prius tranſierat: & ſic pluries per eadẽ fertur. Sed ſi aliquid moueatur ab A in B per ſemicirculum, et iterum a B in A per ſemicirculũ aliũt quod eſt circulariter moueri, manifeſtũ eſt, ꝗ non redit ad idem per eadem media. Eſt autẽ de ratione oppoſitorum, ꝗ circa idem conſyderentur, & ſic manifeſtũ eſt, ꝗ moueri ab eodem in idem ſecundum motum circularem, eſt abſq; oppoſitione: ſed moueri ab eodem in idem ſecundũ motũ reflexum eſt cum oppoſitione. Sic igitur patet, ꝗ motum circularem, qui non redit ad idem per eadẽ media, ſed ſemper pertranſit aliud & aliud, poteſt eſſe vnus & continuus: quia nõ habet oppoſitionem. Sed ille motus reflexus, ſ. qui dum redit in idem pluries, in eiſdem medijs fit pertrãſeundo, non poteſt eſſe in perpetuũ cõtinuus: quia neceſſe eſſet ꝗ aliquid ſic moueretur contrarijs motibus, vt ſupra oſtenſum eſt. Et ex eadem ratione cõcludi poteſt, ꝗ neq; motus, qui eſt in ſemicirculo, neq; in quacunq; alia circuli portione, poteſt eſſe in perpetuum cõtinuus: quia in his motibus neceſſe eſt ꝗ multoties pertranſeantur eadem media, & ꝗ moueantur contrarijs motibus, quaſi debeat fieri reditus ad principium: & hoc ideo, quia neq; in linea recta, neq; in ſemicirculo, neq; in quacunq; circuli portione, copulatur finis principio, ſed diſtant abinuicem principium & finis. Sed in ſolo circulo finis copulatur principio, & ideo ſolus motus circularis eſt perfectus. Vnumquodq;. n. perfectum eſt ex hoc, ꝗ attingit ſuum principium. Secundo ibi.

ARGY. *Ex hac autem diuiſione patet fieri non poſſe quo cæterorum motuum quiſquam continuus ſit. Accidit enim in vniuerſis, vt per eadem quiſq; fiat. Vt in alteratione, per medium ipſum: & in motu, qui quantitati accommodatur, per magnitudines medias, & in generatione, corruptioneue ſimiliter. Nihil enim intereſt pauca quiſpiam, an plura faciat ea media, in quibus eſt ipſa mutatio, & addat quid an auferat. fit enim vtroq; modo: vt per eadem ſæpe motus efficiatur.*

Cō. 74. Manifeſtum autẽ & ex hac diuiſione, quoniã non contingit alios motus eſſe cõtinuos. In omnibus enim accidit eadem moueri multoties, vt in alteratione ꝑ media et in eo qui eſt quãtitatis, ſecundum medium magnitudinis, & in generatione et corruptione ſimiliter. Nihil enim differt pauca, aut multa facere, in quibus eſt mutatio: neq; mediũ ponere aliquid, aut auferre. vtrobiq; enim accidit eadem moueri multoties.

Oſtendit ex eadem ratione, ꝗ in nullo alio genere poteſt eſſe aliquis motus continuus. Et primo oſtẽdit propoſitũ, ſecundo infert quoddã corollarium ex dictis. ibi [Manifeſtum igitur ex his.] Dicit ergo primo, ꝗ etiã ex iſta diſtinctione, quæ ponit inter motum circularem, & alios motus locales, manifeſtũ eſt, ꝗ nec in alijs generibus motus cõtingit eſſe aliquos motus in infinitum continuos: quia in omnibus alijs generibus motus, ſi debeat aliquid moueri ab eodem in idem, ſequitur ꝗ multoties pertranſeat eadem, ſicut in alteratione oportet ꝗ pertranſeat medias qualitates ex calido enim tranſitur in frigidum per tepidum: & ſi debeat rediri ex frigido in calidum, oportet ꝗ per tepidum trãſeatur. Et idem apparet in motu, qui eſt ſecundum quantitatem: quia ſi quod mouetur de magno in paruum, & iterum redeat ad magnum, oportet ꝗ bis ſit in media quanti- (Infra.)

E tate. Et ſimile eſt etiã ĩ generatione & corruptione. ſi. o. ex igne fiat aer, & iterum ex aere fiat ignis, oportet ꝗ medias diſpoſitiones bis tranſeat. Sic. n. medium poteſt poni in generatione & corruptione, ſecundum ꝗ accipitur cum trãſmutatione diſpoſitionũ. Et, quia media tranſire contingit in diuerſis mutationibus diuerſimode, ſubiũgit ꝗ nihil differunt, vel pauca, vel multa media facere, per quæ aliquid moueať de extremo in extremũ: neq; accipere aliquod medium poſitiue, vt pallidũ inter albũ & nigrum, vel remotiue, vt inter bonũ & malum: quod neq; bonum neq; malũ eſt: quia qualitercunq; media ſe habeant, ſemper accidit, ꝗ eadem multoties pertranſeantur. Secundo ibi.

Ex his igitur patet, nec eos naturales bene ſenſiſſe, qui res vniuerſas ſenſibiles inquiũt ſemper moueri. Nam motuum iam dictorum aliquo moueant, maximeq; ſecundũ illos alteretur neceſſe eſt. Fluere enim inquiũt eas ſemper, decrementaq; ſuſcipere. Præterea generationem atq; corruptionem, alterationem dicunt. Ratio vero noſtra tunc dixit, nullo quicquam omnino motu præter conuerſionem continue moueri poſſe. Quare nec alteratione, nec accretione decretioneuè. Hæc igitur ſatis ſint dicta ad demonſtrandũ nullã infinitam eſſe mutationem, aut continuam, præter ipſam ſolam conuerſionem. ARGY. (F)

Manifeſtum igitur ex his quoniam neq; phyſiologi bene dicũt omnia ſenſibilia moueri ſemper dicentes, moueri enim neceſſe eſt aliquo modo horum motuum: & maxime ſm illos eſt alterari. Fluere enim dicunt ſemper, atq; corrumpi, Adhuc autem & generationem & corruptionem alterationem eſſe dicũt. Ratio autem nunc dixit, vel de omni motu, ꝗ ſecundum nullũ motum contingit moueri continue extra quem circulo. Quare neq; ſecũdum alterationem, neq; ſecundum augmentum. Quód igitur neq; infinita ſit mutatio, neq; vna, neq; continua extra circuli motum, nobis dicta ſint tanta. Vt in Timæo Plato teſtať. (G)

Concludit ex præmiſſis, ꝗ antiqui naturales non bene dixerunt, ponẽtes oĩa ſenſibilia ſemper moueri: quia oporteret ꝗ mouerentur ſm aliquẽ prædictorũ motuũ: de quibus oſtendimus, ꝗ non poſſunt eſſe in perpetuum cõtinui. Et maxime, quia ſm ꝗ illi dicunt, motus ſemper cõtinuus eſt alteratio. dicunt. n, ꝗ omnia ſemper defluunt & corrumpuntur. Et adhuc dicunt, ꝗ generatio et corruptio nihil eſt aliud ꝗ̃ alteratio: & ſic dum dicunt omnia ſemper corrumpi, dicunt omnia ſemper alterari. Probatum eſt aũt per rationem ſupra inductã, ꝗ nullo motu contingit ſemper moueri niſi circulari, & ſic relinquitur, ꝗ neq; ſecundũ alterationem, neq; ſecundũ augmentum poſſunt omnia ſemper moueri, vt illi dicebant. Vltimo autẽ principale intentum epilogando concludit, ſ. ꝗ nulla mutatio poſſit eſſe infinita & continua, niſi circularis. Deinde cum dicit. (H)

Ipſam autem conuerſionem lationum omnium eſſe primam, perſpicuum inde fieri poteſt. Omnis enim latio, aut circularis eſt, aut recta aut mixta, ſicut et antea diximus. At hac quidem illas priores eſſe neceſſe eſt. ex illis enim conſtat, vt patet. recta vero circularis eſt prior, eſt enim ſimplex, perfectaq; magis. Fieri igitur non poteſt, ut ſuper infinita linea recta quicquam feratur, non eſt enim id in ratione rerum, quod hoc pacto dicitur infinitum. at neq; ſi eſſet, moueretur quicquam omnino. Non enim id fit, quod impoſſibile eſt. Impoſſibile eſt autem, ut patet, trãſire quippiam infinitum. Ea uero latio, quæ ſuper finita recta linea ARGY.

ſit, ſi reflectatur compoſita erit profecto, duoq; motus ſi non reflectantur, imperfecta ac corruptibilis. At imperfecto perfectum et incorruptibile, corruptibili natura prius eſſe, & ratione, atq; tempore conſtat.

ca. 71. Quod autem lationū, circularis prima ſit, manifeſtum eſt. Omnis enim ſecundum locum motus (ſicut & prius diximus) aut in circulo, aut in recto, aut mixtus eſt. Hoc autem neceſſe eſt priores eſſe illos. ex illis enim conſtitutus eſt. Recto autem circularis. ſimplex enim & perfectus magis eſt. In infinitum enim non eſt ſecundum rectum ferri. ſic enim infinitum non eſt, ſed neq; ſi eſſet, moueretur vtiq; aliquid. non enim fit impoſſibile transire aūt infinitum impoſſibile eſt. Infinito autem recto, reflectens quidem compoſitus eſt: & duo ſunt motus. non reflexus autem imperfectus & corruptus. Prius autem, & natura, & ratione, & tempore eſt perfectum quidem imperfecto, corruptibili autem incorruptibile.

ca. 64. Probat q motus circularis ſit primus motuū duabus rationibus, quarum prima talis eſt. Omnis motus localis, vt prius dictū eſt, aut ex circularis, aut rectus, aut cōmixtus. Circularis aūt & rectus ſunt priores cōmixto, quia ex illis conſtituitur. Inter illos autē duos, circularis eſt prior recto. circularis enim eſt ſimplicior & perfectior recto. Quod ſic probat. motus.n. rectus nō poteſt procedere in infinitum. hoc.n. eſſet dupliciter. vno modo ſic, q eſſet magnitudo, p quā tranſit motus rectus, infinita, quod eſt impoſſibile, ſed etiam, ſi eſſet aliqua magnitudo infinita, nihil moueretur ad infinitum. Quod.n. impoſſibile eſt eſſe, nūquam fit aut generatur, impoſſibile eſt autem trāſire infinitum: nihil ergo mouetur ad hoc, q infinita pertranſeat non ergo poteſt eſſe motus rectus infinitus ſuper magnitudinē infinitam. Alio modo poſſet intelligi motus rectus infinitus ſuper magnitudinē finitā per reflexionē. ſed motus qui eſt reflexus, non eſt vnus, vt ſupra probatum eſt, ſed eſt compoſitus ex duobus motibus. Si aūt ſuper linea recta finita non fiat reflexio, erit motus imperfectus & corruptus. imperfectus quidem, quia poſſibile eſt ei fieri additionē: corruptus aūt, quia, cū peruenit ad terminum magnitudinis, ceſſabit motus. Sic ergo patet, q motus circularis, qui non eſt compoſitus ex duobus, & qui nō corrumpitur, cum venit ad terminum, cum ſit idem eius principiū & finis, eſt ſimplicior &
ca. 55. perfectior q̄ motus rectus. Perfectum aūt eſt prius imperfecto, & ſimiliter incorruptibile incorruptibili, & natura ratione, & tempore, ſicut ſupra oſtēſum eſt, cum probabatur loci mutationem eſſe priorem alijs motibus. Neceſſe eſt ergo motum circularem eſſe priorē recto. Deinde cū dicit.

ARGY. *Hiſce præterea motus, qui perpetuus eſſe poteſt, prior eſt eo, qui perpetuus eſſe nequit. At conuerſio quidem perpetua eſſe poteſt, cæterorum autem motuum nullus perpetuus eſſe poteſt, ſtatus enim ſit oportet. qui cum eſt, corruptus eſt iam ipſe motus, atq; euanuit.*

Amplius, prior eſt quē cōtingit perpetuum eſſe non contingenti. Circularem igitur contingit perpetuum eſſe, aliorum autem neq; loci mutationem, neq; alium, neq; vnum contingit eſſe perpetuum. ſtatim enim oportet fieri. ſi autē ſtatus eſt, corruptus eſt motus prior.

Secūda ra. Ponit ſecundam rationem, quæ talis eſt. Motus, qui poteſt eſſe ppetuus, eſt prior eo, qui perpetuus eſſe non poteſt quia perpetuus eſt prius non perpetuo, & tempore, & natura. Circularis autem motus poteſt eſſe perpetuus, & nullus aliorum motuū: cum oporteat eis ſuccedere quietem.

Vbi autem quies ſuperuenerit, corrumpitur motus. Relinquitur ergo, q motus circularis ſit prior omnibus alijs motibus. Hæc autem, quæ in hac ratione ſupponit, ex ſuperioribus patent.

LECTIO. XX.

Motum circularem quibuſdam communibus rationibus, & ex Antiquorum ſententijs, primum, continuum, ac regularem eſſe comprobatur.

ARGY. *Atqui recte cum rationeq; accidit, conuerſionē unum eſſe motum, atq; continuum: et non eam lationem qua ſupra recta linea pergitur. Huius enim principium & finis & medium definitum eſt, & vniuerſa hæc ſunt in ipſa, quo fit ut id ſit, vnde incipiat quod mouetur, & item ad quod perueniet deſinetq; moueri. in ipſis nanq; finibus quieſcit id omne quod motu recto cietur, aut in eo ex quo incipit motu cieri, aut in eo ad quē accedit. Sed in circumferentia ſunt hæc, vt patet, indefinita. Quod enim ipſius punctum, finis potius rationem, quā principij ſubit. Atq; enim quoduis punctorum principium eſt, & mediū, atq; finis, vt ſemper id quod mouetur in principio ſit, et medio atq; fine, & nunquam in vno tantum. Quapropter ipſa ſphæra mouetur, & aliquo modo quieſcit. eundem enim occupat locum: cauſa autem hæc omnia accidiſſe ipſi centro. Nam principium eſt, et magnitudinis atq; finis. Quare fit, vt quia hoc extra circunferentiam eſt, non ſit id, in quo quieſcit id quod fertur, quaſi tranſierit. ſemper enim circa medium, ſed non ad vltimum fertur. Quia vero ſemper hoc manet, ideo totum ipſum continue partim quieſcit partim mouetur.*

Rationabiliter autem accidit, et circularem vnum eſſe, & continuum, & non rectum. ca. 76. Eius enim, qui in recto determinatum eſt pricipium & finis et medium, & omnia hęc habet in ſeipſo. Quare eſt vnde incipiet quod mouetur, & vbi finiet. apud terminos enim quieſcit omne aut vnde, aut vbi. Circularis autem indeterminati ſunt. quid enim magis quicunq; terminus eorum qui ſunt in linea? Similiter.n. vnūquodq; principium, & mediū eſt, & finis. quare ſemper quædam ſunt in principio, & fine, & nunquam in vno tantum ſunt. Vnde mouetur & quieſcit quodammodo ſphæra. eūdem enim obtinet locum. cauſa autem eſt, q omnia hæc accidunt centro. Principiū enim & medium magnitudinis finis eſt. Quare propter id q extra circularē eſt, nō eſt vbi quod fertur quieſcat. ſic enim ſemper fertur circa medium, ſed non ad vltimum. Propter hoc autem manet, & ſemper quieſcit quodammodo totum, & mouetur continue.

Poſtquam Philoſophus oſtēdit per proprias rationes, q motus circularis eſt continuus & primus, hic oſtēdit idem per quaſdā logicas, & communes rationes. Et ponit tres rationes. Circa quarū primā dicit, q rationabiliter accidit, q motus circularis ſit vnus & continuus in perpetuum, non autē motus rectus: quia in recto determinatur principium medium & finis, & omnia hæc tria eſt aſſignare in ipſa linea recta: & ideo eſt in ipſa linea vnde incipit motus, & vbi finiatur: qa omnis motus quieſcit apud terminos, ſ. vel a quo, vel ad quem. Has enim duas quietes ſupra in Quinto diſtinxerat. ſed in linea circulari termini non ſunt diſtincti, nulla enim eſt ratio, quare vnum punctum ſignatum in linea circulari ſit magis terminus q̄ alius: quia vnūquodq;

ſimiliter

ſimiliter eſt,& principium,& medium,& finis:& ſic quodammodo quod mouetur circulariter ſemper eſt in principio & in fine:inquantum,ſ.quodlibet punctum ſignatum in circulo poteſt accipi,vt principiũ,vel finis:& quodammodo nunquam eſt in principio, vel fine,inquantũ,ſ.nullum punctum circuli eſt principium vel finis in actu. Vnde ſequitur q̃ ſphæra quodãmodo mouetur,& quodãmodo quieſcit:quia,ſicut in Sexto dictum eſt,ſphæra dum mouetur ſemper obtinet eundẽ locum ſm ſubiectum,et quantum ad hoc quieſcit,alium tñ & alium ſecũdum rationem, & quantum ad hoc mouetur.Ideo aũt in ipſa linea circulari nõ diſtinguitur principium,medium,& finis, quia hæc tria pertinent ad centrũ:a quo ſicut a principio procedunt lineæ ad circunferentiam, & ad ipſum terminantur lineæ a circunferentia protractæ:& eſt etiam medium totius magnitudinis ſm æquidiſtãtiam ad omnia ſigna circunferentiæ. Et ideo,quia principium & finis circularis magnitudinis eſt extra circulationem,ſ.in centro,ad quod non pertingit quod circulariter mouetur,nõ eſt aſſignare in motu circulari vbi quieſcat illud quod fertur,cum peruenerit ad ipſum: quia quod circulariter mouetur,ſemper fert circa medium: ſed non fertur ad vltimum: quia non fertur ad medium,quod eſt principium & vltimum. Et propter hoc totum quod ſphærice mouet, quodãmodo ſemper quieſcit, & quodammodo continue mouetur, vt dictum eſt. Ex his ergo quæ dicta ſunt,ſic ratio extrahi poteſt. Omnis motus qui nunq̃ eſt in principio, & fine eſt continuus: ſed motus circularis eſt huiuſmodi:ergo &c. Et per idẽ mediũ probatur,q̃ mot⁹ rectus nõ poſſit eſſe cõtinuus. Deinde cũ dicit.

Te.84.

ARGY. *Accidit autem hæc conuerſio. Vt econtra conuerſio motuum ſit prima atq; menſura. quia nanq; motuum eſt menſura ipſa conuerſio,ideo primus ſit ipſa motus neceſſe eſt,ipſo.n.primo omnia menſurantur.et quia rurſus primus eſt,et omniũ motus, ideo ipſa menſura eſt cæterorũ.*

Accidit autem cõuerſim. & nanq; quoniam menſura motuũ eſt circulatio prima neceſſe eſt ipſam eſſe.omnia enim menſurantur primo. & quia primum eſt menſura aliorum eſt.

Secunda rõ. Ponit ſecũdam rationem dicens, q̃ hæc duo conuerſim ſe ſequentur,ſ.q̃ motus circularis ſit menſura omnium motuum,& q̃ ſit primus motuum. Omnia enim menſurãtur primo ſui generis,vt 10.10.Metaphy.oſtenditur. Et ſic iſta propoſitio conuertibilis eſt,omne quod eſt menſura eſt primum ſui generis,et omne quod eſt primũ eſt menſura. Sed motus circularis eſt menſura omnium aliorum motuum, vt patet ex his quæ in fine Quarti ſunt dicta, ergo motus circularis eſt primus motuum. Vel ſi ſupponatur,q̃ motus circularis ſit primus motuum propter ſupradictas rationes, concluderetur q̃ ſit menſura aliorum motuum. Tertiam rationem ponit ibi.

Lectio. 1. Quæcunque menſurantur, aliquo primo ſui generis menſurant, & conuertit, quod primũ in genere eſt eorũ,quæ in ipſo ſunt,menſura.

ARGY. *Præterea vniformis etiam motus ſola conuerſio eſſe poſſet. Quæ nanq; recto motu cientur,difformiter ſanè feruntur.diſcrepant enim partes motus propinquæ principio, ab hiſce partibus,quæ propinquæ ſunt fini. Etenim vniuerſa, quæ ſuapte natura feruntur, quo magis ab eo loco recedunt,ex quo moueri cœperint eo celerius moueri videtur. At ſola in conuerſione,neq; principium eſt,neq; finis:quippe cùm non ſit in ipſa circunferentia quicquam tale,ſed extra.*

Amplius autem,& regularem contingit circularem eſſe ſolum. Quæ enim in recto,a principio irregulariter ferũtur ad finem. Omnia enim quanto diſtant plus a quieſcente,feruntur velocius. Circularis autem ſolius, neq; principium in ipſo aptum natum eſt eſſe,ſed extra.

E Dicens q̃ ſolus motus circularis poteſt eſſe regularis:q̃a, quæ in linea recta mouentur,regulariter feruntur a principio,vſq; ad finem. Eſt enim motus irregularis,vt in Quinto dictum eſt,qui non æqualiter velox per totum,quod neceſſe eſt accidere in omni motu recto:quia in motibus naturalibus quanto aliqua,quæ mouentur,plus diſtant a prima quiete,a qua incipit motus velocius mouẽtur:in motu aũt violento,quanto plus diſtant ab vltima quiete,ad quã terminatur motus, tanto velocius mouentur, nam motus naturalis intenditur in fine,violẽtus aũt in principio. Hoc aũt in motu circulari locũ non habet,quia in circulo principium & finis non eſt natum eſſe inter ipſam circulationem,quæ fit per circunferẽtiam[ſed extra].i.in centro, vt dictum eſt. Vnde nulla eſt ratio quare intendatur & remittatur motus circularis,quaſi per approximationẽ ad principium, vel finem:cũ ſemper æqualiter appropinquet centro,quod eſt principium & finis. Manifeſtũ eſt aũt ex his, quæ in Quinto dicta ſunt,quòd motus regularis eſt magis F vnus,q̃ irregularis,& ſic motus circularis eſt prior naturaliter q̃ motus rectus. quanto enim aliquid eſt magis vnũ, tanto naturaliter prius eſt. Deinde cum dicit.

Tertia ratio. Te.44. Te.45.

ARGY. *At vero ſententiæ huius,lationem inquã; primum motuum eſſe teſtes ſunt vniuerſi, qui mentionem motus fecerunt. Principia.n.ipſius hiſce tribuunt, quæ motu iſtiuſmodi cient. Segregatio nanq;,congregatio, vel motus in loco ſunt.hoc autem modo concordia, atq; diſcordia,mouent. altera nanq; ipſarum ſegregat,altera cõgregat. Anaxagoras quoq; mentem, quæ mouet prius ſecernere dicit. Eadem & hi ſentiunt qui nullam aliam talem cauſam ponunt,ſed ob uacuum inquiunt res moueri. Et hi nanq; naturã eo motu,qui loco accommodatur moueri dicunt. Motus enim qui fit ob vacuum latio nimirum eſt,& ut in loco motus, vt patet.* G *Cæterorum autem motuum nullum ipſis ineſſe primis, ſed in hiſce duntaxat, quæ conſtant ex illis putant. Accreſcere enim hæc decreſcereq;,ac alterari, congregationem ſegregationemq; ſubeuntibus indiuiduis corporibus dicunt. Eadem & hi cenſent,qui denſitate,raritateue,generationem,corruptionemuè cõficiunt. congregatione nãq; ſegregationeuè hæc vniuerſa diſponunt. Accedit ad hæc eorum quoq; ſentẽtia,qui cauſam motus animam faciũt. Id enim quod ſeipſum mouet, eorum quæ mouentur,principium eſſe dicunt. Animal autem omneq; animans motu ad locum accommodato ſeipſum mouet. Id præterea ſolum propriè moueri dicimus,quod eo motu cietur,qui ad locum accommodatur. Quodſi quippiam quieſcat quidem eodem in loco,incremẽta vero, vel decrementa ſuſcipiat, vel alteretur id aliqua ex parte,& non abſo-* H *lute moueri dicere conſueuimus.*

Quod autem ſecundum locum mutatio, primus motuum eſt, teſtantur omnes quicunq; de motu fecerunt memoriam. Principia enim tradunt ipſius mouentibus ſecundum huiuſmodi motum. Diſgregatio autem & congregatio motus ſecundum locum ſunt. ſic enim mouent concordia & diſcordia. hęc quidem enim diſgregat, illa autem congregat. Et ipſum aũt intellectum mouentem primum(ait Anaxagoras)diſgregare. Similiter autem & quicunq; huiuſmodi quidem neq; vnam cauſam dicũt, propter vacuum autem moueri dicunt & nanq; hi ſecundum locum motum, natura moueri dicũt. motus enim

Co.77.

qui

qui propter vacuum fit loci mutatio eſt, & ſicut in loco. Aliorum autẽ, neq; vnum ineſſe primis corporibus, ſed his quæ ſunt ex his opinantur. Augmentari enim & corrumpi & alterari congregatis et diſgregatis atomis corporibus dicũt. Eodem autem modo, & quicunq; propter denſitatem aut raritatem efficiunt generationem et corruptionem. cõgregatione enim & diſgregatione hæc componunt. Amplius autem & præter hos animam cauſam facientes motus. ipſum ſeipſum enim mouẽs principium eſſe dicunt eorum quæ mouentur. Mouebit autem animal, & omne animatum ſecundum eam, quæ eſt ſecundum locum cineſim. Et proprie autem moueri dicimus ſolum, quod mouetur ſecundum locũ motum. ſi autem quieſcat quidem in ſeipſo, augmentetur autem, aut detrimentum patiatur, aut alteretur, contingit quodammodo moueri, ſimpliciter autem moueri non dicimus.

B

Oſtendit per opiniones antiquorũ Philoſophorum, ꝙ motus localis ſit primus motuum: & dicit ꝙ huic veritati atteſtantur dicta omniũ Philoſophorum antiquorum, qui de motu fecerunt memoriam: quia principijs attribuũt ꝙ moueant motu locali. Et hoc oſtendit primo per opinionẽ Empedoclis, qui poſuit amicitiam & litem prima principia mouentia: quorũ amicitia cõgregat, lis vero diſgregat. cõgregatio autem & diſgregatio ſunt motus localis. Secundo oſtendit idem per opinionẽ Anaxagoræ, qui poſuit intellectũ primã cauſam mouentem, cuius opus ſecũdum ipſum eſt diſgregare cõmixta. Tertio oſtendit idem per opinionem Democriti, qui nõ poſuit cauſam mouentẽ, ſed dixit ꝙ omnia mouentur propter naturã vacui. Motus autẽ qui eſt propter vacuũ, eſt loci mutatio: vel ſimilis loci mutationi. quia vacuum & locus nõ differunt niſi ratione, vt in Quarto dictum eſt. Et ſic dum ponunt res primo moueri propter vacuum, ponũt motum localem naturaliter primum, et nullum aliorum motuum, ſed alios motus opinantur conſequi ad motum localem. Dicunt enim ſequentes Democritum, ꝙ augmentari, et corrumpi, & alterari cõtingit per quandam congregationem & diſgregationem indiuiſibilium corporum. Quarto oſtendit idem per opiniones antiquorum naturalium, qui ponebant vnam cauſam materialem tantum, vel aquam, vel aerem, vel ignem, vel aliquid medium. Ex illo enim vno materiali principio cõſtituunt generationem & corruptionem rerum per cõdenſationem & rarefactionem: quæ per quandam congregationem & diſgregationem complentur. Quinto oſtendit idem per opinionem Platonis, qui poſuit animam eſſe primam cauſam motus. Poſuit enim Plato, ꝙ mouẽs ſeipſum, quod eſt anima, eſt principium omnium eorum quæ mouentur. Mouere autem ſeipſum, conuenit animali, & omni animato ſecũdum eum, qui eſt ſecundum locum cineſim] id eſt per tranſmutationem localem. Sexto autem oſtendit idem per ea quæ communiter & vulgariter loquentes dicunt. Illud enim ſolum dicimus moueri, quod mouetur ſecundum motum localem. Si autem aliquid quieſcat in loco, ſed moueatur motu augmenti, aut decrementi, aut alterationis: dicitur ꝙ mouetur quodammodo ſed non ſimpliciter. Deinde cum dicit.

C

D

ARGV. *Motum igitur omni in tempore ſemper fuiſſe ſemperq; fore, & quid eſt principium perpetui motus, quis præterea primus eſt motus, & quis ſolus perpetuus eſſe poteſt, & id inſuper quod primum mouet immobile eſſe. ſatis iam hiſce, quæ dicta ſunt explicauimus.*

Quod q igitur ſemper motus erat, & erit omni tempore, & quod principiũ perpetui motus, adhuc autem quis motus primus, & quem motum perpetuum contingit eſſe ſolum, & ꝙ primum mouens immobile ſit, dictum eſt.

A

Epilogat quæ dixerat, ſ. ꝙ motus ſemper fuerit, & ſemper erit: & ꝙ eſt aliquod primum principium motus perpetuum, & quis ſit primus motus, & quem motum contingat eſſe perpetuum: & ꝙ primum mouens ſit immobile. Hæc enim omnia in præcedentibus declarata ſunt.

LECTIO. XXI.

Potentiam finitam tempore infinito non poſſe mouere, neq; infinitam potentiam in magnitudine reperiri, pro primi motoris vnitate ac natura probanda demonſtratur.

ARGV. *Nunc autem partibus hoc vacare, magnitudinemq; nullam prorſus habere neceſſarium eſſe dicamus, ac demonſtremus oportet, prius hiſce definitis, quæ hanc ſententiam antecedunt.*

B

Text.c.78 QVod autem hoc neceſſe eſt impartibile eſſe, & nullam habere magtitudinem, nũc dicamus: determinantes primũ de prioribus ipſo.

Poſtquã Philoſophus oſtendit qualis ſit primus motus, hic oſtẽdit qualis ſit primum mouens. Et diuiditur in partes duas. Primo dicit, de quo eſt intẽtio. Secũdo exequitur propoſitum. ibi [Horum autem vnum.] Dicit aũt primo, ꝙ cũ dictum ſit ſupra, ꝙ primũ mouẽs eſt immobile, nunc dicendum eſt ꝙ primum mouens eſt indiuiſibile, & nullã habẽs magnitudinem, ſicut omnino incorporeum. Sed antequã hoc oſtendamus, oportet prædeterminare quędam, quæ exiguntur ad huiuſmodi probationẽ. Secundo ibi. Infra

C

Atq; horum unum eſt hoc fieri, inquam, nõ poſſe, quo finitum quicquam tempore moueat infinito. Tria namq; eſſe in omni motu conſtat, id quod mouetur, id quod mouet, & tertium ipſum tempus. Atq;, aut hæc omnia infinita ſunt, aut finita, aut horum aliqua, vt duo, aut etiam vnum. Sit igitur A *quidem mouens,* B *autem id quod mouetur, & tempus infinitum ſit* C. *Pars namq; ipſius* A, *quæ quidem ſit* D, *moueat partem aliquam ipſius* B. *ſitq; illa pars* E: *Atq; patet non toto* C *tempore ipſam mouere: in maiore namq; maius nimirum mouet. quare ſit ut tempus illud infinitum non ſit deſignetur, atq; ſit* F: *Hoc igitur pacto addens ipſi* D, *atq;* E *parti partem, totum* A *tandem, et* B *ſimiliter totum conſumam, tempus autem nunquam æqualem* F *parti ſemper auferens partem. quippe cùm ſit, vt eſt ſuppoſitum, infinitum. Quare totum* A *mouens totum* B *ipſum finito in tempore* C *mouebit. Fieri ergo non*

D

poteſt ut a finito quicquam infinito in tempore moueatur. Perſpicuum igitur eſt fieri non poſſe, quo finitum quicquã tempore moueat infinito.

Horum autem vnum quidem eſt, ꝙ impoſſibile eſt nullum finitum mouere ſecundum infinitum tempus. Tria enim ſunt, quod mouetur mouens, in quo tertium tempus. Hęc autem aut finita ſunt omnia, aut infinita omnia, aut quędã, aut duo, aut vnum. Sit igitur A mouens, quod autem mouetur B, tempus infinitũ, in quo C. Ipſum D igitur moueat aliquam partẽ ipſius B, quæ eſt in quo E. Nõ igitur in ęquali ipſi C, in pluri enim maius. Quare non eſt infinitum tempus, quod eſt ipſum Z. Sic itaq; ipſi D apponens, auferam ip

ſum

**ſum A,& ipſi E ipſum B,tempus autem non aufe
ram,ſemper remouens æquale: infinitum.n.eſt.
Quare omne A.totum B mouebit,infinito tẽpo-
re ipſius C.Non ergo poſſibile eſt a finito moue
ri aliquid ſecundum infinitum motum. Quòd
quidem igitur non contingit finitum in infini-
to tempore mouere, manifeſtum eſt.**

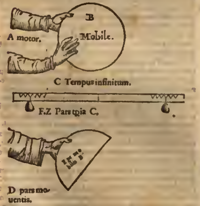
Exequitur propoſitũ. Et primo præmittit quedã, quæ
ſunt neceſſaria ad principalis propoſiti oſtenſionẽ,ſecundo
oſtendit principale propoſitũ. ibi [Determinatis aũt his.]
Te.86. Circa primũ tria facit. Primo oſtendit ꝙ ad motũ infinitũ
requiritur potẽtia infinita,ſecundo ꝙ potentia infinita nõ
Te.79. poteſt eſſe in magnitudine finita.ibi [Quod autẽ omnino
infinita magnitudine:] Tertio ꝙ primũ motorem oportet
eſſe vnum, qui moueat motum cõtinuum & ſempiternũ.
Te.81. ibi [De his aũt quę feruntur.] Dicit ergo primo, ꝙ inter ea
quæ prædeterminãda ſunt ante principale propoſitũ, vnũ
eſt, quod eſt impoſſibile aliquod finitũ ſecundũ potẽtiam
mouere per tempus infinitum. Quod ſic oſtendit. Tria ſunt
in quolibet motu, quorũ vnũ eſt, quod mouetur: aliud eſt
ipſum mouens, tertium autẽ eſt tempus, in quo fit motus.
Oportet aũt ꝙ, aut omnia iſta ſint infinita, aut omnia ſint
finita, aut ꝙ quædam ſint finita, & quædam infinita, vel
duo tantũ, vel vnum. Ponatur ergo primo ꝙ A ſit mouens,
B, quod mouetur: tempus vero, in quo fit motus, ſit C. Et po
natur, ꝙ aliqua pars ipſius A, quæ eſt D, moueat aliquã par
tem B, quæ eſt E. His ergo poſitionibus factis, concludi po-
teſt ꝙ D, mouet E in tẽpore nõ ęquali ipſi C, in quo A moue
Te.37. bat B, ſed in tempore minori. Probatum eſt.n. in Sexto, ꝙ
totũ mobile in maiori tempore pertrãſit aliquod ſignum,
q̃ pars eius. Cum ergo tempus quod eſt C ſit infinitum, re-
linquitur ꝙ tempus, in quo D, mouet E, non erit infinitum,
ſed finitum. & ſit illud tẽpus, vt ſicut A mouet B, in tempo-
re C infinito, ita D moueat E, in tp̃e Z finito. Cum aũt D ſit
pars ipſius A, ſi ſubtrahẽdo ab A, addatur ipſi D, totaliter ip
ſum A auferetur, vel conſumetur, cum ſit finitum. Omne
enim finitum conſumitur per ſubtractionem, ſi eadẽ quan
Te.5 o. titas ſemper ſumatur, vt in tertio dictum eſt. Et ſimiliter cõ
ſumetur ipſum B, ſi cõtinue ſubtrahatur aliquid ab ipſo, &
apponatur ipſi E: quia B etiam ponebatur eſſe finitum, &
quantumcunq; auferatur a tempore, quod C etiam ſm̃ ean-
dem quantitatem auferẽdo, non conſumitur totum C: quia
ponitur eſſe infinitum. Ex hoc cõcludit, ꝙ totum A mouet
totum B in tempore aliquo finito, quod eſt pars ipſius C.
Quod quidem ſic ſequitur ex præmiſſis: quia ſecundũ pro
portionem, qua additur ad mobile & ad motorẽ, additur
etiã ad tempus. Cum ergo ſubtrahẽdo a toto mobili & mo
tore, & addendo ad partes ipſorum, conſumatur quandoq;
totum mobile, & totum mouens, ita ꝙ totum quod erat in
toto addetur parti: ſequitur ꝙ proportionabiliter addẽdo
ad tempus reſultabit tempus finitum, in quo totũ mouens
mouebit totũ mobile. Et ſic oportet, ꝙ ſi totum mouens eſt
finitum & mobile finitum, ꝙ tempus ſit finitum. Sic ergo
non eſt poſſibile: ꝙ a finito mouẽte moueatur aliquid mo-
tu infinito, ſ. ſecũdum tempus infinitum. Et ſic patet, quod
primo ponebatur, ꝙ non cõtingit ꝙ finitũ mouẽs moueat
in tempore infinito. Mouet aũt Auicen. dubitationem cir
Obijcit Auicen. ca hanc Ariſtote. demonſtrationem. Videtur.n. nõ eſſe vni
uerſalis. Eſt.n. aliquod finitũ mouens, & mobile a quo non
poteſt aliquid auferri, vel ſubtrahi, ſicut eſt corpus cœleſte:
quod tñ in hac demonſtratione non excipitur. Vnde vide-
tur ꝙ vel demonſtratio ſit particularis, vel procedat ex fal-
Soluit Auer. ſa ſuppoſitione. Huic aũt obiectioni reſpondit Auerrois
in commento ꝙ quãuis a cœlo nihil poſſit ſubtrahi, hæc tñ
conditionalis eſt vera, ſi a cœlo aliqua pars auferaẽ, pars il-
la mouebit, aut mouebitur in minori tempore q̃ totum.
Nihil enim prohibet conditionalem eſſe veram cuius ante
cedens eſt impoſſibile. Sicut patet in hac cõditionali, ſi ho-
mo volat, habet alas. Quicquid autem tollit veritatẽ con-
ditionalis verę, falſum eſt, licet antecedens conditionalis ſit

E falſum. Veritas aũt prædictæ conditionalis nonpoteſt ſta
re cum hoc, ꝙ finitũ moueat tempore infinito, vt patet per
deductionem Ariſtotelis. Sic igitur ex veritate præmiſſæ
conditionalis, concludit Ariſtoteles impoſſibile eſſe, ꝙ fini
tum moueat tempore infinito. Poteſt aũt breuius dici, ꝙ
Ariſt. quando in demonſtrationibus ſuis vtitur ablatione,
vel ſubtractione, non ſemper per ablationem intelligenda
eſt ſolutio continuitatis, quam impoſſibile eſt eſſe in corpo
re cœleſti, ſed ablatio intelligi poteſt, ſecundũ quamcunq;
deſignationem. Sicut in ligno continuo manente, poſſum
deſignare, vel tactu, vel cogitatione aliquod punctũ, quaſi
diuidẽs totum: per hunc modum auferre aliquam partem
a toto, & dicere ꝙ minor albedo eſt in parte, q̃ in toto. Et
per hunc etiam modum poteſt dici, ꝙ virtus ad mouen-
dum in parte corporis cœleſtis per deſignationem ablatã
minor eſt, q̃ in toto. Alia autem dubitatio eſt difficilior.
Non enim videtur eſſe contra rationem mouentis finiti, ꝙ
moueat tempore infinito: quia ſi illud finitum ſit incorru- Secũdo de Generatione & Corruptione. Te.56.
F ptibile, vel impaſſibile ſecundum ſuam naturam, & non re
cedens a ſua natura, ſemper eodem modo ſe habet ad mo-
uendum: quia idem ſemper eodẽ modo ſe habens, ſemper
facit idem. Vnde non eſt magis ratio, quare non poteſt mo
uere poſt, q̃ ante. & hoc ſenſibiliter apparet. Videmꝰ enim,
ꝙ Sol poteſt in infinito tempore mouere corpora inferio-
ra. Ad huius autem dubitationis ſolutionem, inueſtigan
dus eſt proceſſus demonſtrationis inductæ. Certum enim
eſſe debet, quòd ſic intelligenda eſt concluſio, quemadmo-
dum ſequitur ex præmiſſis. Conſyderandum eſt igitur, ꝙ
tempus motus poteſt accipi dupliciter, præcipue in motu
locali. Vno modo ſecundum partes mobilis, alio modo ſe-
cundum partes magnitudinis, ſupra quam tranſit motus.
manifeſtũ eſt enim ꝙ prius vna pars mobilis pertranſit ali
quod ſignum magnitudinis, q̃ totum mobile. Similiter
etiam totum mobile prius pertranſit vnam partem magni
tudinis, q̃ totam. Apparet autem manifeſte ex proceſſu
Ariſtotelis, ꝙ hic loquitur de tempore motus, ſecundum ꝙ
G tempus motus accipitur ſecundum partes mobilis, & non
ſecundum ꝙ accipitur ſecundum partes magnitudinis. Ac
cipit enim in ſua demonſtratione, ꝙ pars mouẽtis moueat
partem mobilis in minori tempore, q̃ totum moueat to-
tum: quod non eſſet verum, ſi accipiemus tempus motus ſe
cundum partes magnitudinis, quæ motu pertranſitur. Ea-
dem enim eſt proportio partis motoris ad partes mobilis,
quæ eſt proportio totius motoris ad totum mobile. Vnde
ęquali velocitate ſemper pars mouebit partem, qua totũ
mouet totum: & ſic in æquali tempore pertrãſibit pars mo
bilis aliquam magnitudinem motam a parte motoris, &
totum mobile motum a toto motore. Vel forte in minori
tempore mouebitur totum, q̃ pars: quia potẽtia vnita ma
ior eſt q̃ potentia diuiſa: & quanto maior eſt potentia mo
uentis, velocior eſt motus, & tempus minus. Oportet ergo
ꝙ hoc intelligatur, ſecundum ꝙ accipitur tempus motus
ſecundum partes mobilis: quia vna pars mobilis in mino-
ri tempore pertranſit aliquod ſignum, q̃ totum mobile.
H Et ſecundum hoc eſt impoſſibile, ꝙ tẽpore infinito mouea
tur, niſi ſit mobile infinitum. Impoſſibile eſt autem, ꝙ mo-
bile infinitũ moueatur a motore finito: quia ſemper virtus
motoris eſt maior q̃ virtꝰ mobilis. Vnde neceſſe eſt, ꝙ mo-
bile infinitum moueatur a motore infinito. Et ſic ſicut im-
poſſibile ſequitur ex hoc, quod ponit, ꝙ motor finitus mo-
ueat mobile finitum, motu qui ſit infinitus ſecundum par-
tes mobilis, ita remoto hoc inconuenienti, oportet vlterius
hoc concludere, ꝙ motus infinitus ſit mobilis infiniti a mo
tore in infinito. Sed contra hoc poteſt aliquis obijcere, ꝙ
Ariſto. ſupra non probauit motum eſſe infinitum ſecundũ
partes mobilis, ſicut motus corporis infiniti dicitur infini-
tus: quia totum vniuerſum corporeum finitum eſt, vt pro-
batum eſt in Tertio huius, et probabitur in Primo de cœlo.
Vnde non videtur eſſe demonſtratio Ariſtotelis ſic verifi-
cata ad propoſitum concludendum, vt ſcilicet primus mo-
tor, qui mouet motum infinitum, ſit infinitus. Sed dicen-
dum, ꝙ id, quod eſt cauſa prima motus infiniti, oportet ꝙ

ſit

ſit per ſe cauſa infinitatis motus: quia ſemper cauſa, quæ eſt per ſe, eſt prior ea quæ eſt per aliud, vt ſupra dictum eſt. Virtus autem cauſæ per ſe determinatur ad effectum per ſe, & non ad effectum per accidens. Sic enim ſupra docuit Ariſt. in ſecundo comparare cauſas effectibus. Cum autem contingat motũ eſſe infinitum dupliciter, ſicut dictum eſt, ſcilicet ſecundum partes mobilis, & ſecũdum partes magnitudinis, ſupra quam tranſit motus: per ſe infinitum eſt in motu ex partibus mobilis, per accidens autem ſecundum partes longitudinis: quia quantitas motus quæ attenditur ſecundum partes mobilis competit ei ſecundum proprium ſubiectum, & ita ineſt ei per ſe. Quantitas autem motus non accipitur ſecundum partes longitudinis, ſed ſecundum reiterationem motus ipſius mobilis: prout, ſ. mobile totum, quod compleuit motum ſuum per vnam partem longitudinis, iterato pertranſit aliam. Id ergo quod eſt cauſa prima infinitatis motus, habet virtutem ſuper infinitatem motus, quæ eſt per ſe, vt. ſ. poſſit mouere mobile infinitũ, ſi contingat. & ideo neceſſe eſt, ꝙ ſit infinitũ. Et quamuis primum mobile ſit finitum, tamen habet quandam ſimilitudinem cum infinito, vt dictum eſt in Tertio. Ad hoc aũt, ꝙ aliquid ſit cauſa motus infinitis per reiterationem motus, quæ eſt per accidens, non oportet ꝙ habeat virtutem infinitam, ſed ſufficit ſi habet virtutem immobilem finitam: quia ſemper manente eadem virtute poterit reiterare eundem effectum. ſicut Sol habet virtutem finitam, & tamen poſſet mouere inferiora elementa tempore infinito, ſi motus eſſet ſempiternus ſecundum poſitionem. Ariſt. Non enim eſt prima cauſa infinitatis motus, ſed quaſi ab alio mota ad mouendum tempore infinito ſecundum poſitionem prædictam. Secundo ibi.

Demonſtratio, qua probatur quòd finitum mouens non poteſt mouere aliquid in tempore infinito.

ARGV. *Fieri vero nõ poſſe, vt finita in magnitudine uires ſint infinitæ ex hiſce ſanè fuerit notũ. Sunt enim maiores hæ ſemper vires, quæ æquale quod minori in tempore faciunt ſeu calefaciunt, aut dulcedine afficiunt, aut proijciunt, omninoq; mouent. Quod cùm ita ſit ab eo quoq; profectò, quod infinitum quidem eſt, infinitas autem uires habet, patiens quippiam patiatur, & magis quàm ab alio patiatur, neceſſe eſt. infinitæ nanq; uires uiribus ſunt maiores finitis. At nullum eſſe tempus omnino poteſt, quo vires illæ mouerent. Nam ſi ſit A tempus, quo vires infinitæ calefecerunt, vel pepulerunt, A B vero ſit tempus id, in quo finitæ quædam uires mouerunt, hiſce viribus, ſi maiores finitas uires ſemper addidero ad eas tandem uires perueniũt, quæ mouere in A tempore poſſunt. Finito nanq; cuius ſi finitum ſemper addidero, omni quouis illud definito faciam maius, & ſi abſtulero minus idẽtidem faciam. Ergo tempore in eodem aut æquali finitæ ac infinitæ vires mouebunt. hoc autem eſt impoſſibile. Fieri ergo, non poteſt, vt magnitudo finita vires habeat infinitas.*

Quòd autem omnino in finita magnitudine non contingit infinitam eſſe potentiam, ex his manifeſtum eſt. Sit enim plus potentia ſemper æquali in minori faciẽs tempore, vt calefaciens, aut dulce faciens, aut proijciens, & omnino mo- Te.cõ.79.
B uens. Neceſſe eſt ergo, & a finito quidem, infinitam autem habente potentiam pati aliquid patiens, & plus ꝙ̃ ab alio. plus enim eſt infinita potentia. At vero tẽpus non contingit eſſe vllum. Si enim eſt in quo A tempus, in quo infinita vis calefacit, aut depellit, in quo autẽ A B, finita quædam ad hãc maiorem ſemper accipiens finitam: veniam aliquando ad id, quod in A tempore motum erat. ad finitum enim ſemper addens, excellam omne determinatum. & auferens & deficiens, ſimiliter. In æquali ergo tempore mouebit finita ipſi infinitæ. Hoc autem eſt impoſſibile. Nullum itaq; finitum, contingit infinitam potentiam habere.

C Oſtendit ꝙ neceſſe eſt virtutem, quæ eſt in magnitudine, proportionari magnitudini in qua eſt. Et primo oſtendit ꝙ in magnitudine finita, non põt eẽ potentia infinita: quod principalius intendit. Secundo ꝙ nec in magnitudine infinita, poteſt eſſe potentia finita ibi [Neq; igitur finitum.] Infra. Quòd aũt in magnitudine finita, non contingat eſſe potẽtiam infinitam, probat, duas ſuppoſitiones præmittendo. quarum prima eſt, ꝙ maior potẽtia æqualem effectum perficit in minori tempore ꝙ̃ minor, ſicut maior potentia calefactiua ad æqualẽ caliditatem perducit id, in quo agit in minori tempore: & ſimile eſt de potentia dulcorãtis vel proijcientis, vel cuiuſcunq; mouentis. Et ex hac ſuppoſitione concludit, ꝙ, cum potentia infinita ſit maior ꝙ̃ potentia finita, neceſſe, eſt, ꝙ ſi ſit aliqua finita magnitudo habẽs potentiam infinitam, ꝙ a tali agente, ſiue vnum patiens, ſiue plura patiantur in eodem tempore maiorem mutationem, ꝙ̃ ab alio habente potentiam finitam. Vel e conuerſo, ꝙ æqualem mutationem patiens ab eo patiatur, in minori
D tempore. vtrunq;. n. poteſt intelligi in eo ꝙ dicit [& plus ꝙ̃ ab alio.] Secunda ſuppoſitio eſt. Cum omne quod mouetur moueatur in tempore vt in Sexto probatum eſt, nõ poteſt eſſe, ꝙ patiens immutetur ab agente infinitæ potentiæ in nõ tempore, immutatur ergo in tempore. Ex hoc ſic procedit. Sit tempus, in quo virtus infinita mouet calefaciẽdo vel impellendo A: tempus autẽ, in quo aliqua virtus finita mouet, ſit A B, quod eſt maius ꝙ̃ A. qualibet autẽ potentia finita poteſt accipi alia maior. Si ergo accipiamus aliã maiorem potentiam finitam ꝙ̃ primam, quę mouebat in tempore A B, ſequitur ꝙ hæc ſecunda potentia mouebit in tempore minori: & iterum tertia potentia finita maior in tempore adhuc minori: & ſic ſemper accipiendo finita maior in tempore adhuc minori: & ſic ſemper accipiẽdo finitam potentiam, veniam aliquando ad hoc ꝙ aliqua potentia finita moueat in tẽpore A. Cum. n. ſemper fiat additio ad potentiã finitã, excedetur omnis determinata proportio. Similiter aũt addiã ad potentiã motiuã, & ſubtrahitur a tẽpore

motus: quia maior potentia in minori tempore mouere poteſt. Sic ergo ſequitur, ꝙ finita potentia perficiat motum in æquali tempore cum potentia infinita, quæ ponebatur mouere in A: hoc autem eſt impoſſibile. ergo nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam. Dubitatur autẽ circa hanc rationem multipliciter. Primo nanq; videtur, ꝙ hæc ratio nullo modo concludat. quod enim conuenit alicui per ſe, per nullam potentiã poteſt ab eo remoueri quantuncunq; ſit magna. Non enim eſt ex defectu potentiæ, vel infinitati potentiæ repugnat, ſi dicatur fieri non poſſe, ꝙ homo non ſit animal. Eſſe autem in tẽpore ꝑ ſe conuenit motui. ponitur enim motus in definitione temporis, vt ſu-

tex. 101.

pra in Quarto habitum eſt. ergo, ſi ponatur etiam potentia infinita mouens, non ſequitur ꝙ motus ſit in non tempore, vt Ariſtote. hic cõcludit. Item, ſi conſyderetur proceſſus Philoſophi, ex hoc concludit, ꝙ motus ſit in non tempore: quia potentia mouens eſt infinita: ſed potẽtia infinita mouens poteſt etiam non eſſe in corpore: ergo eadem ratione ſequitur, ꝙ talis potentia ſi ſit infinita, mouebit in non tempore. Non ſolum ergo per hoc, ꝙ eſt impoſſibile moueri in non tempore, poteſt concludi ꝙ nulla virtus infinita eſt in magnitudine, ſed ꝙ ſimpliciter nulla virtus mouens ſit infinita. Item. Ad magnitudinem potentię duo pertinere videntur, ſ. velocitas motus, & diuturnitas tẽporis. Et ſecundum exceſſum potentiæ fieri videmus exceſſum in vtroq; dictorum. Sed ſecundum exceſſum potentię infinitæ, ſupra oſtendit, ꝙ motus perpetuus eſt ab aliqua potentia infinita: non autem ꝙ aliqua potentia infinita non ſit in magnitudine. ergo ſimiliter & hic ſecundum exceſſum in velocitate non debet concludere, ꝙ nulla virtus infinita ſit in magnitudine: ſed ꝙ virtus, quæ mouet tempore infinito propter ſui infinitatem moueat etiam in non tempore. Item videtur concluſio eſſe falſa. Quanto enim eſt maior virtus alicuius corporis, tanto diutius poteſt conſeruari in eſſe. Si ergo nullius corporis potẽtia eſſet infinita, nullum corpus poſſet in infinitum durare: quod patet eſſe falſum, tam ſm opinionem ipſius, q̃ ſecundum ſententiam Fidei Chriſtianæ: quæ ponit ſubſtantiam mundi in infinitum duraturã. Poſſet etiã moueri obiectio de diuiſione & additione quibus vtitur, quæ non cõueniunt rerum naturæ. Sed quia ſuperius ſatis dictum eſt, prætermittatur ad præſens.

Ex ordine diluuntur obiectiones.

His ergo dubitationibus per ordinem reſpondẽtes, dicendum eſt ad primam, ꝙ Philoſophus non intendit hic facere demonſtrationem oſtenſiuam, ſed demonſtrationem ad impoſſibile ducentem in qua, quia ex aliquo dato aliquid ſequitur, quod eſt impoſſibile, concluditur primum datum impoſſibile eſſe. Non autem eſt verum, ꝙ primum datum ſimul cum concluſione eſſe, ſit poſſibile: ſicut, ſi daretur ꝙ eſſet aliqua potentia, quæ poſſet remouere genus a ſpecie, ſequeretur ꝙ illa potentia poſſet facere, ꝙ homo non eſſet animal. Sed quia hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt & primum. non autem ex hoc poteſt cõcludi eſſe poſſibile, ꝙ ſit aliqua potentia quæ faciat hominem non eſſe animal. Ita ex hoc ꝙ eſt aliquam potentiam infinitam eſſe in magnitudine, ex neceſſitate ſequitur motum eſſe in nõ tempore: ſed quia hoc eſt impoſſibile, impoſſibile eſt infinitam po-

Ad ſecũdam.

tentiam eſſe in magnitudine. Nec poteſt ex hoc concludi eſſe poſſibile, ꝙ potentia infinita moueat in non tempore. Ad ſecundam aũt dubitationem, reſpondet Auer. in cõ. huius loci dicens, ꝙ ratio Ariſto. hic procedit de potentia ratione ſuæ infinitatis. finitum aũt et infinitũ conuenit quantitati, vt ſupra habitũ eſt. Vnde potẽtia, quæ non eſt in magnitudine, non proprie competit, ꝙ ſit finita, vel infinita.

Tex. Vltimo primi. Cõtra reſponſionem.

Sed hæc reſponſio eſt & contra Ariſtotelis intentionem, & contra veritatem: Contra intẽtionem quidem Ariſtotelis eſt, quia Ariſtoteles in præcedenti demonſtratione, ꝓbauit ꝙ potẽtia mouens tẽpore infinito, ſit infinita: & ex hoc infra concludit ꝙ potentia mouens cœlum nõ eſt potentia in magnitudine. Eſt etiam cõtra veritatem: quia cum omnis potentia actiua ſit ſm aliquam formam, eo modo conuenit magnitudo potentiæ, & per conſequens finito & infinitum, ſicut conuenit formæ: formæ autem conuenit magnitudo per ſe, & per accidẽs. Per ſe quidẽ ſm perfectionẽ ipſius formæ. ſicut dicitur magna albedo etiã paruæ niuis, ſm perfectionem propriæ rationis. Per accidens aũt, ſm ꝙ aliqua alia forma habet extenſionẽ in ſubiecto, ſicut dr̃ magna albedo propter magnitudinẽ ſuperficiei. Hæc autẽ ſecunda magnitudo nõ poteſt cõpetere potentiæ, quæ non eſt in magnitudine: ſed prima magnitudo maxime ei competit, quia potentiæ immateriales quanto ſunt minus contractæ per applicationẽ ad materiã, tanto ſunt perfectiores et vniuerſaliores. Velocitas aũt motus non ſequitur magnitudinẽ virtutis, quæ eſt per accidens per extenſionẽ ad magnitudinẽ ſubiecti, ſed magis eã, quæ eſt per ſe ſm propriã perfectionẽ: quia quãto aliquod ens actu ens perfectius, tãto eſt vehementius actiuum. Vnde nõ poteſt dici ꝙ potentia, quæ nõ eſt ĩ magnitudine: quia nõ eſt infinita infinitate magnitudinis, quæ eſt ex magnitudine ſubiecti, propter hoc nõ cauſet augmentum velocitatis in infinitum: quod eſt moueri in non tẽpore. Vnde & idem Cõmentator hanc dubitationẽ aliter ſoluit in. 12. Metaphy. vbi dicit, ꝙ corpꝰ

Vel. 12. cõ. 41.

cœleſte mouet̃ a duplici motore, ſ. a motore coniuncto, qui eſt anima cœli: et a motore ſeparato, qui non mouetur neq; per ſe, neq; ꝑ accidẽs. Et quia ille motor ſeparatus eſt infinitæ virtutis, motus cœli acqrit ab eo ꝑpetuã durationẽ: q̃a vero motor cõiũctus ẽ finitę virtutis, iõ motꝰ cęli acqrit ab eo velocitatẽ determinatã. Sed nec iſta rñſio ſufficiens eſt. cũ. n. vtrũq; videat̃ conſequi potentiã infinitã, ſ. ꝙ moueat tp̃e infinito, vt ꝓcedens demr̃atio cõcludit, & ꝙ moueat ĩ non tẽpore, vt videtur concludere hæc demonſtratio, iterũ reſtat dubitatio, quare anima cœli, quæ mouet in virtute motoris ſeparati infiniti, magis ab eo ſortiat̃ vt poſſit mouere tẽpore infinito, q̃ vt moueat velocitate infinita }. i. in non tẽpore. Ad hanc igitur dubitationẽ dicendũ eſt, ꝙ omnis potentia, quæ non eſt in magnitudine, mouet per intellectũ. ſic. n. Philoſophꝰ probat cœlum moueri a motore in Vndecimo Metaphy. nulla aũt potentia, quæ eſt in magnitudine, mouet quaſi intelligens. Probatũ eſt. n. in. 3. de Anima, ꝙ intellectus non eſt virtus alicuius corporis.

Vel. 12. Te. 38. tex. 6. & 46. Lect. 10. Te. cõ. 19.

Hæc aũt eſt differẽtia inter agẽs ꝑ intellectũ, & agẽs materiale: quia actio agentis materialis proportionat̃ naturę agentis: tanta. n. procedit calefactio quãtus eſt calor: ſed actio agentis per intellectũ, nõ proportionat̃ naturæ ipſius, ſed formæ appræhenſæ. non. n. ædificator tm̃ ædificat, quantũ poteſt, ſed quantũ exigit ratio formæ cõceptę. Sic igit̃, ſi aliqua eſſet virtus infinita in magnitudine, ſequeret̃ ꝙ motus ab ipſa procedẽs eſſet ſm proportionem eius: & ita procedit demonſtratio præſens. ſi aũt ſit virtus infinita non in magnitudine motus ab ipſa non procedit ſm proportionẽ virtutis, ſed ſm rationẽ formę apprehenſæ. i. ſm ꝙ conuenit fini et naturę ſubiecti. Eſt etiam aliud attendendum, ꝙ ſicut probatum eſt in Sexto huius, nihil mouet̃ niſi magnitudinem habens.

Te. 32.

vnde velocitas motus eſt affectus receptus a mouente in aliquo habẽte magnitudinẽ. Manifeſtũ ẽ aũt, ꝙ nihil habens magnitudinẽ poteſt recipere æqualem effectum proportionatum potentiæ, quæ non eſt in magnitudine: quia omnis natura corporea cõparatur ad naturam incorpoream, ſicut quoddam particulare ad abſolutum & vniuerſale. Vnde nõ poteſt cõcludi, ſi virtus infinita non ſit in magnitudine, ꝙ ex ea conſequatur infinita velocitas in aliquo corpore, quæ eſt effectus proportionatus tali potentiæ, vt dictũ eſt. Sed nihil prohibet in aliqua magnitudine recipi effectũ virtutis, quæ eſt in magnitudine: quia cauſa proportionatur effectui. Vnde, ſi poneretur, quod aliqua virtus infinita eſſet in magnitudine, ſequeretur quod effectus correſpondens eſſet in magnitudine, ſcilicet velocitas infinita. & hoc eſt impoſſibile. ergo & primũ. Ex his autem patet ſolutio tertiæ dubitationis. nam moueri tempore infinito non repugnat rationi magnitudinis motæ: conuenit enim magnitudini circulari, vt ſupra oſtenſum eſt. Vnde a primo mouente infinitæ virtutis cauſatur motus diuturnitatis infinitæ, non aũt motus velocitatis infinitæ.

Ad quartam ſolutionem.

Quartã vero dubitationẽ ſoluit Alexander, vt Auerrois dicit hic in commento, ꝙ corpus cœleſte acquirit æternitatem

tem

A tem à motore ſeparato, quod eſt infinitæ virtutis, ſicut & ꝑpetuitatẽ motus. Vnde ſicut non eſt ex infinitate cœleſtis corporis, ꝙ in perpetuũ moueatur, ita non eſt ex infinitate corporis cœleſtis, ꝙ in perpetuum duret, ſed vtrunq; eſt ex infinitate motoris ſeparati. Hanc aũt reſponſionẽ Auer.

Vel. 12. Cõ. 41. improbare nititur in hoc cõmento & in Vndecimo Metaphyſi. dicens, ꝙ impoſſ. eſt, ꝙ aliquid acquirat perpetuitatẽ eſſendi ab aliquo, quia ſequeref, quod id quod in ſe eſt corruptibile, fieret æternum. Sed perpetuitatem motus poteſt aliquis acquirere ab altero, eo ꝙ motus eſt actus mobilis a mouente. Dicit ergo, ꝙ in corpore cœleſti quantũ eſt de ſe non eſt aliqua potentia ad non eſſe: quia eius ſubſtantiæ non eſt aliquid contrarium, ſed in ipſo eſt aliqua potentia ad quietem, quia motui eius cõtrariatur quies. Et inde eſt, ꝙ non indiget acquirere perpetuitatem eſſendi ab alio, ſed perpetuitatem motus ab alio acquirere indiget. Quod autem in corpore cœleſti non ſit aliqua potentia ad non eſſe, ex hoc contingere dicit, ꝙ corpus cœleſte dicit non eſſe

B compoſitum ex materia & forma, quaſi ex potẽtia & actu, ſed dicit ipſum eſſe materiã actu exiſtentem, & forma eius dicit animam ipſius: ita tñ quod non conſtituatur in eſſe per formam, ſed ſolum in moueri. Et ſic dicit in eo eſſe non potẽtiam ad eſſe, ſed ſolum ad vbi, ſicut Philoſophus dicit

Vel. 12. Lec. 2. in Vndecimo Metaphyſi. Sed hæc ſolutio & veritati repugnat, & intentioni Ariſtotelis. Veritati quidẽ repugnat multipliciter. Et primo quia dicit, ꝙ corpus cœleſte non componitur ex materia et forma. hoc enim eſt omnino impoſſibile. Manifeſtum eſt enim corpus cœleſte eſſe aliquid actu, alioquin non moueretur. Quod enim eſt in potentia tantum, non eſt ſubiectũ motus, vt in Sexto habitum eſt,

Simile primo cœli eſt, ea cõ. de cœlo, ſi cõponit' ex materia & forma, primo Cœli cõmen. 20. Oportet autem omne quod eſt actu, vel eſſe formam ſubſiſtentem, ſicut ſubſtantiæ ſeparatæ, vel habere formã in alio quod quidem ſe habet ad formã, ſicut materia, & ſicut potentia ad actũ. Non autem poteſt dici, ꝙ corpus cœleſte ſit forma ſubſiſtens: quia ſic eſſet intellectum in actu non cadens ſub ſenſu, neq; ſub quantitate. Relinquitur ergo, ꝙ eſt

C compoſitum ex materia & forma, & potentia & actu: & ſic eſt in ipſo potentia quodammodo ad non eſſe. Sed dato, ꝙ corpus cœleſte non ſit compoſitum ex materia et forma, adhuc oportet ponere in ipſo quodammodo potentiam eſſendi. Neceſſe eſt enim ꝙ omnis ſubſtantia ſimplex ſubſi-

Subſtãtia ſimplex, quæ eſt ipſum eſſe p ſe ſubſiſtens eſt vna. ſtens, vel ipſa ſit ſuum eſſe, vel participet eſſe. ſubſtantia autem ſimplex, quæ eſt ipſum eſſe ſubſiſtens, non poteſt eſſe niſi vna, ſicut neq; albedo, ſi eſſet ſubſiſtens, poſſet eſſe niſi vna. Omnis ergo ſubſtantia, quæ eſt poſt primam ſubſtantiam ſimplicem, participat eſſe. Omne autem participans componitur ex participante, et participato, & participans eſt in potentia ad participatum: ergo ſubſtãtia quantumcunq; ſimplex, poſt primam ſubſtantiam ſimplicem eſt pótentia eſſendi. Deceptus aũt fuit per æquiuocationem potentiæ. nam potentia, quãdoq; ſe habet ad oppoſita. & hęc concluditur a corpore cœleſti: & a ſubſtantijs ſimplicibus ſeparatis: quia non eſt in eis potentia ad nõ eſſe ſecundum intentionem Ariſtotelis, eo ꝙ ſubſtantiæ ſimplices ſunt for-

D mæ tantum. formæ autem per ſe conuenit eſſe. Materia aũt corporis cœleſtis non eſt in potẽtia ad aliam formam. ſicut enim corpus cœleſte comparatur ad ſuã figuram, cuius eſt ſubiectum, vt potentia ad actum, et tamen non poteſt non habere talem figuram, ita materia corporis cœleſtis comparatur ad talem formam, vt potentia ad actum, & non eſt in potẽtia ad priuationem huius formæ, vel ad non eſſe. Non enim omnis potentia eſt oppoſitorum. alioquin poſſibile non ſequeretur ad neceſſe, ſicut dicitur in Secundo Peri hermenias.

Tex. 10. Eſt etiam eius poſitio contra intentionẽ Ariſtotelis, qui in Primo de cœlo in quadam demonſtratione vtitur, ꝙ corpus cœleſte habeat potentiã, vel virtutem ad hoc ꝙ ſit ſemper non poteſt ergo euadere incõueniens, per hoc, quod dicit, ꝙ corpus cœleſte nõ eſt in potentia eſſendi. hoc enim eſt manifeſte falſum, et contra intentionẽ Ariſtotelis. videamus ergo vtrum conuenienter impugnet ſolutionẽ Alexandri, qui dicit, ꝙ corpus cœleſte acquirit æternitatem ab alio. Eſſet ſiquidem conueniens eius improbatio, ſi

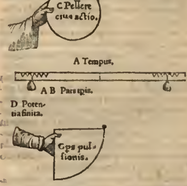
A Alexander poſuiſſet, ꝙ corpus cœleſte de ſe haberet potentiam ad eſſe & non eſſe, & ab alio acquireret eſſe ſemper. Et hoc dico ſuppoſita intẽtione ipſius, vt non excludamus omnipotentiam Dei per quam corruptibile hoc poteſt induere incorruptionem: quod nũc diſcutere ad propoſitum non pertinet. Sed tamen Auerrois etiam ſua intentione ſuppoſita concludere non poteſt contra Alexandrum, qui poſuit ꝙ corpus cęleſte acquirat æternitatem ab alio: quaſi de ſe habens potentiam ad eſſe & non eſſe, ſed quaſi non habens ex ſe eſſe. Omne enim quod non eſt ſuum eſſe, participat eſſe a cauſa prima, quæ eſt ſuum eſſe. Vnde & ipſe confitetur in libro de Subſtantia orbis, ꝙ Deus eſt cauſa cœli non ſolum quantum ad motum eius, ſed etiam quantum ad ſubſtantiam ipſius: ꝙ non eſt, niſi quia ab eo habet eſſe. Non autem habet ab eo eſſe, niſi perpetuum: habet ergo perpetuitatem ab alio. Et in hoc etiam cõſonant verba eius, qui dicit in Quinto Metaphyſi. & ſupra in principio Cõ. 6. huius Octaui, ꝙ quædam ſunt neceſſaria, quæ habent cau- Cõ. 15.

B ſam ſuæ neceſſitatis. hoc ergo ſuppoſito, plana eſt ſolutio ſecundum intẽtionem Alexandri, ꝙ ſicut corpus cœleſte habet moueri ab alio, ita & eſſe. vnde ſicut motus perpetuus demonſtrat infinitam virtutem motoris, non autem ipſius mobilis, ita & perpetua eius duratio demõſtrat infinitam virtutem cauſæ, a qua habet eſſe. Non tamen omnino eodem modo ſe habet potentia corporis cœleſtis ad eſſe, & ad moueri perpetuo: non quidem ſecundum differentiam, quam ipſe aſſignat, ꝙ in corpore cœleſti ſit quantũ ad moueri potentia ad oppoſita, quæ ſunt quies & motus, ſed ad oppoſita, quæ ſunt diuerſa vbi. Sed differunt quantum ad Quod nõ eſſe tẽpori ſubiacere dicatur. aliud. nam motus ſm ſe cadit in tempore, eſſe vero non cadit in tempore, ſed ſolum ſecundum quod ſubiacet motui. Si ergo ſit aliquod eſſe, quod non ſubiacet motui, illud eſſe nullo modo cadit ſub tempore. Potentia ergo, quæ eſt ad moueri in tẽpore infinito, reſpicit infinitatem temporis directe, & per ſe. Sed potentia, quæ eſt ad eſſe tempore infinito: ſiquidem illud eſſe ſit tranſmutabile, reſpicit quantitatẽ

C tẽporis: & ideo maior virtus requiritur ad hoc ꝙ aliquid duret in eſſe tranſmutabili maiori tempore. ſed potentia quæ eſt reſpectu eſſe intranſmutabilis, nullo modo reſpicit, quantitatem temporis. Vnde magnitudo, vel infinitas temporis nihil facit ad infinitatem. vel magnitudinem potentiæ, reſpectu talis eſſe. Dato ergo per impoſſibile, quòd corpus cœleſte non haberet eſſe ab alio, adhuc non poteſt ex perpetuitate ipſius concludi, ꝙ in eo eſſet virtus infinita.

Deinde cum dicit.

Demonſtratio, quòd nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam.

ARGV. *Neq; igitur fieri poteſt, vt infinita in magnitudine finita ſint vires.*

Cõ. 80. Nullum itaq; finitum cõtingit infinitam potentiam habere.

Probat ꝙ in magnitudine infinita nõ poteſt eſſe potentia finita. Et hoc duabus rationibus. Circa quarũ primam tria facit. Primo ponit concluſionem principaliter intentã dicens, ꝙ ſicut in magnitudine finita non poteſt eſſe potentia infinita, ita nec aliquo quanto infinito poteſt eſſe potentia finita ſecundum totum. nam pars infiniti, ſi accipiatur finita habebit potentiam finitam. Hoc autem inducit non quaſi neceſſarium ad principale propoſitum oſtendẽdum, ſed quaſi adhærens & affine concluſioni prius demonſtratæ. Secundo ibi.

ARGV. *At quanquam ſit, ut minore in magnitudine plus virium inſit, multo tamen maiores ſunt in maiore.*

Et tamen contingit in minori magnitudine, ampliorem potentiam eſſe: ſed adhuc magis in maiori plurimam.

Ponit quoddam, per quod alicui videri poſſet, ꝙ in magnitudine infinita ſit potentia finita. Videmus enim ꝙ aliqua minor magnitudo habet maiorem virtutẽ, ꝗ̃ maior magnitudo: ſicut paruus ignis habet maiorem virtutẽ actiuam, ꝗ̃ multus aer. Sed per hoc non poteſt haberi, ꝙ quantum infinitum habeat potentiam finitam: quia ſi accipiatur aliqua adhuc magis excedens magnitudo, habebit maiorem virtutem, ſicut ſi aer maior ſecũdum aliquam quantitatẽ, habet minus de virtute, ꝗ̃ paruus ignis, ſi multum augeatur aeris quantitas, habebit maiorem virtutem, ꝗ̃ paruus ignis. Tertio ibi.

ARGV. *Sit itaq; magnitudo infinita A B: atq; pars eius C B vires aliquas hẽt, quibus D mouit aliquo in tempore quod E F literis deſignetur. Si igitur ipſius C B duplum cepero magnitudinem, hac enim nunc ratione utamur, illa temporis in dimidio. quod eſt E G. idem profectò mouebit. Quod ſi hoc pacto ſumpſero partes, A B quidem magnitudinẽ nunquam tranſibo. Tempore vero dato ſemper accipiam minus. Erũt ergo uires ipſius A B magnitudinis infinitæ. omnes enim finitas exuperant vires, omnium autem finitarum virium tempus etiam finitum eſſe neceſſe eſt. Nam ſi aliquo in tempore moueant tãtæ, maiore minore in tempore quidem, at definito mouebunt conuerſione contraria rationis. ſunt autẽ infinitæ uires, perinde atq; multitudo. magnitudoq; infinita eſt ea, quæ multitudinem omnem magnitudinemq; exuperat definitam.*

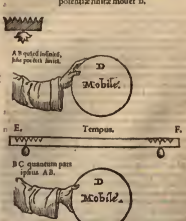
Sit igitur in quo eſt A B infinitum: ſed B C habet potẽtiam quandam, quæ in aliquo tempore mouet ipſum D, in tempore, in quo eſt E F. Si igitur ipſi B C duplã accipio, in medio mouebit tempore ipſius E F, (ſit enim hæc proportio.) Quare in F & H mouebit: ergo ſic accipiens ſemper ipſum A B nequaquam tranſibo. Tempore autem dato ſemper minus accipiam. Infinita ergo potentia erit. omnẽ enim finitã potentiam excellit. Omnis autem finitæ potentiæ neceſſe eſt finitũ eſſe & tempus. Si enim ĩ quodam tãta, maior in minori quidem, ſed determinato mouebit tempore ſecundum conuerſionem proportionis. Infinita enim omnis potentia eſt, ſicut multitudo & magnitudo excellens omne finitum. H

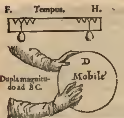
Ponit demonſtrationem intentã, quæ talis eſt. Sit quantum infinitũ A B: & ſic B C magnitudo finita alterius gene-

E ris, quæ habet quandã potentiam finitam: & ſit quoddam mobile D, quod moueatur a magnitudine B C, in tempore, quod eſt E F. Et quia B C, eſt magnitudo finita, poterit accipi maior magnitudo. Accipiatur igitur maior ſecundum duplam proportionem. Quanto aũt eſt maior potẽtia mouentis, tanto in minori tempore mouet (vt habitum eſt in Septimo.) ergo duplum ipſius B C mouebit idẽ mobile, ſ. D in medio tempore, quod ſit F H, ita ꝙ intelligatur tempus E F diuidi p medium in puncto H. Te. 30. Semp aũt ſic addẽdo ad B C minuetur tempus motus: ſed quantuncũq; addatur ad B C, nunquam poteſt tranſire A B: quod improportionabiliter excedit B C, ſicut infinitum finitum, & cum A B, habeat potentiam finitam mouet in tempore finito D. Et ſic diuidendo ſemper de tempore, quo mouebat B C, peruenimus ad aliquod tempus minus, ꝗ̃ ſit tempus, in quo mouebat A B: quia omne finitum tranſcenditur per diuiſionem. Sequitur ergo, ꝙ minor potẽtia, moueat in minori tempore, quod eſt impoſſibile. Relinquitur ergo, ꝙ in magnitudi- F ne infinita erat potentia infinita: quia ſcilicet potentia magnitudinis infinitæ excedit omnem potentiam finitam. Et hoc probatum eſt per ſubtractionem tẽporis: quia omnis potentiæ finitæ neceſſe eſt ponere quoddam determinatum tempus, in quo mouet. Quod ex hoc apparet: quia, ſi tanta potentia mouet in tãto tẽpore, minor mouebit in minori tempore, ſed tamen determinato, i. finito ſecundũ conuerſam proportionem, vt ſcilicet quantum additur ad potentiam, tantum diminuatur de tempore. Et ſic quãtuncunq; addas ad potentiam finitam, dummodo remaneat potentia finita, ſemper habebit tempus finitum: quia erit accipere aliquod tempus, quod erit tanto minus tempore prius dato, quanto potentia ſuperexcreſcens ex additione eſt maior potentia prius data. Sed potentia infinita excellit in mouendo omne determinatũ tempus, ſicut in omnibus aliĩs infinitis contingit: quia omne infinitum, ſicut multitudo & magnitudo, excedit omne determinatũ ſui generis. Et ſic manifeſtum eſt: ꝙ potentia infinita excedit omnem G potentiam finitam, ex quo exceſſus potentiæ ſuper potentiam, eſt ſicut minoratio temporis a tempore, vt dictũ eſt. Vnde patet ꝙ concluſio prædicta, ſcilicet ꝙ magnitudinis infinitæ ſit potentia infinita, ex neceſſitate ſequitur ex præmiſſis. Deinde cum dicit.

Demonſtratio, quòd nullum quantum infinitum habet potentiam finitam.

Tempus minimum, in quo quantum infinitum potentiæ finitæ mouet D.

ARGY. *Licet aũt hoc idem ſic etiam demõſtrare. Accipiemus enim magnitudinis finitæ cuiuſpiam potentiam aliquam generis eius potẽtiæ, quæ in magnitudine eſt infinita, quæ finitam potẽtiam infinitæ magnitudinis metietur. Ex his igitur, quæ dicta ſunt, patet fieri nõ poſſe, vt finita in magnitudine vires ſunt infinitæ, aut in infinita finitæ.*

Cõ. 81. Eſt autem hoc demonſtrare, & ſic. Accipiens enim quandam potentiam eandẽ genere ei, quæ eſt in infinita magnitudine, in finita magnitudine exiſtentem, quæ menſurabit eã, quæ eſt in infinita magnitudine, finitam potentiã. Quod igitur contingit infinitã eſſe potẽtiam, in finita magnitudine, neq; finitã in infinita ex his palã eſt.

Ponit ad idem aliam demõſtrationem, quæ non differt a prima, niſi in hoc, ꝙ prima cõcludebat accipiendo potentiam finitam exiſtentem in magnitudine finita alterius generis, hæc aũt ſecunda demonſtratio procedit accipiendo quandam aliam potentiam finitã exiſtẽtem in aliqua magnitudine finita eiuſdem generis, cuius eſt magnitudo infinita. Puta, ſi ſit aer magnitudinis infinitæ, habens potentiã finitam: accipiemus quandam potentiã finitã exiſtentem in aliqua magnitudine finita eiuſdem generis. Hac poſitione facta manifeſtũ ꝙ potẽtia finita magnitudinis finitæ aliquoties multiplicata, menſurabit potentiam finitã, quæ eſt in infinita magnitudine: quia omne finitũ menſuratur ab aliquo finito minori aliquoties ſumpto, vel etiam exceditur. Cum ergo in magnitudine eiuſdẽ generis oporteat ꝙ maior magnitudo habeat maiorẽ potentiam, ſicut maior aer habet maiorẽ potẽtiam ꝗ̃ minor, neceſſe erit, ꝙ illa magnitudo finita, quæ habebit eandem proportionem ad magnitudinem finitam prius acceptam, quam habet potẽtia finita infinitæ magnitudinis ad potentiam magnitudinis finitæ prius acceptæ, habeat æqualem potentiam potentię magnitudinis infinitæ. Sicut, ſi potentia finita magnitudinis infinitæ ſit centupla, potentię finitę cuiuſdã magnitudinis finitæ datæ, oportebit ꝙ magnitudo, quæ eſt centupla illius magnitudinis potẽtiæ finitæ, habeat æqualem potentiam magnitudinis infinitæ: ex quo proportionabiliter in re eiuſdẽ generis augetur magnitudo & potẽtia. Hoc aũt eſt impoſſibile quod cõcluſum eſt: quia oportet vel ꝙ magnitudo finita eſſet æqualis infinitę, vel ꝙ minor magnitudo eiuſdẽ generis habeat æqualem potentiam maiori. Eſt ergo impoſſibile & primum, ex quo ſequitur, ſ. ꝙ magnitudo infinita habeat potentiam finitam. Sic ergo epilogando concludit duas concluſiones demonſtratas, ſ. ꝙ in magnitudine finita non poſſit eſſe potentia infinita: et ꝙ in magnitudine infinita, non poſſit eſſe potentia finita.

LECTIO XXII.

An proiectorum motus continui eſſe valeant.

ARGY. *Sed de his quæ feruntur bene ſeſe habet aliquam primo dubitationem afferre. Nam ſi omne quod mouetur ab aliquo moueatur, quo pacto eorum, quæ ſeipſa mouent, continue non nulla mouentur eo quod mouerat non tangente, ut corporum ea quæ proijciuntur.*

A Cõ. 82. De proiectorum motu. DE his autem quæ feruntur bene ſe habet dubitare quandam dubitationem primũ. Si. n. omne quod mouetur, mouetur ab aliquo: quæcunq; non ipſa ſeipſa mouẽt quomodo mouentur aliqua continue non tangente eo quod mouet, vt proiecta.

Poſtquã Philoſophus oſtendit duo quæ ſunt neceſſaria ad principale propoſitũ oſtendendum, ſ. ꝙ potentia finita non poſſit mouere tẽpore infinito, & ꝙ potentia infinita non poſſit eſſe in magnitudine finita, nunc accedit ad probãdum tertium, i. vnitatẽ primi motoris. Et circa hoc duo facit. Primo enim oſtendit ꝙ propter diuerſitatem motorũ Te. 83. deficit continuitas vel vnitas motus in quibuſdã mobilibus, quæ videntur continue moueri, ſecundo oſtendit ex hoc, ꝙ primũ motorem neceſſe eſt eſſe vnum, ibi [Quoniã aũt in his.] Circa primũ tria facit. Primo enim mouet dubitationem de his, quæ proijciuntur, ſecundo ſoluit dubitationem ibi, [Neceſſe eſt aũt.] Tertio oſtendit ex hoc ꝙ motus B Tertia. 82. Quarta. corporis proiecti, nõ eſt continuus ibi [Hic igitur.] Circa primũ duo facit. Primo ponit dubitationẽ, ſecundo excludit quandã ſolutionem ibi [Si aũt ſimul.] Infra. Proponit ergo dubitationẽ primo de his, qui feruntur proiecta, quæ talis eſt. Oſtẽſum eſt ſupra in principio huius Octaui, ꝙ omne Te. 26. quod mouetur ab alio mouetur, dummodo non ſint de illis, quæ mouent ſeipſa, ſicut ſunt animalia de quorũ numero non eſt lapis proiectus. mouet aũt corporale per contactum. Eſt ergo dubitatio quomodo proiecta cõtinue mouentur, etiam poſtquam tanguntur a mouente. Videtur enim ꝙ moueantur nullo mouente ipſa. Secundo ibi.

ARGY. *Quod ſi hiſce, qui mouit, et aliquid aliud ſimul mouet, ut aerem qui quidem mouet ſubiens motum, ſimili modo profecto, fieri nequit, vt illa moueãtur ipſo primo non tangente neq; mouẽte, ſed ſimul omnia moueantur: rurſusq; C moueri tum deſinant, cum id quod primo mouet deſinit mouere neceſſe eſt. & ſi perinde facit, vt magnes, veluti ſi mouet quod mouet.*

Si autem ſimul mouet, & aliud quid ꝙ mouet, vt aerẽ, qui motus mouet: ſimiliter impoſſibile primo non tangente, neq; mouẽte moueri, ſed ſimul omnia moueri, & quieſcere, cum primum mouens quieſcet. Et ſi facit ſicut lapis, vt mouere quod mouet aliud.

Excludit quandã ſolutionẽ, quæ dicitur fuiſſe Platonis: qui dicebat ꝙ proijciẽs, qui primo mouit lapidẽ, ſimul etiã mouet cũ lapide aliquid, ſ. aerẽ, & aer motus mouet lapidẽ, etiã poſt contactũ proiectoris. Sed hanc ſolutionẽ excludit: quia ſimiliter videtur poſſibile ꝙ moueatur aer, nõ tãgente neq; mouẽte primo [, ſ. proiectore, ſicut erat impoſſibile de lapide, ſed videtur eſſe neceſſariũ, ꝙ ſimul dũ primum D mouẽs mouet, oĩa moueanť: & dũ primũ mouẽs quieſcit] ideſt ceſſat a mouẽdo, oĩa quieſcãt: quãuis etiã aliquid motum a primo mouente, ſicut lapis, faciat aliquid moueri, ſicut id quod primo mouit mouebat. Deinde cum dicit.

ARGY. *At enim hoc dicatur neceſſe eſt, id quod primum mouit facere ut mouere etiam poſſit aut aer, aut aqua aut aliquid tale, quod quidem eſt aptum mouere, motumq; ſubire: ſed non deſinit mouere atq; moueri. ſed deſinit quidem moueri, cum is, qui mouet, moueri deſinit. eſt autẽ adhuc mouens. Quapropter mouetur alij hærẽs. Et in hoc eadem ratio eſt. Deſinit autem cum mouendi potentia minor fit in eo, quod hæret. penitus autem deſinit, cum antecedens. non vlterius mouens fecerit, ſed motum ſubiens ſolum. Hæc autem ſimul deſinere alterum mouere, alterum moueri, totumq; motum neceſſe eſt.*

Neceſſe aūt eſt hoc quidem dicere, ꝙ primum mouens facit vt poſſit mouere, aut aer huiuſmodi, aut aquam, aut aliud aliquid tale, quod aptum natū eſt mouere, & moueri: ſed non ſimul pauſat mouens, & quod mouetur, ſed quod mouetur quidem ſimul cum mouens quieuit, mouēs aūt adhuc eſt. vnde mouetur cum alio habitum. Et in hoc eadem ratio eſt. Pauſat autem, cum minor virtus mouēdi fit in habito. tandem autem quieſcit, cum non amplius faciat quod prius mouens, ſed motum ſolum. Hæc autem neceſſe eſt ſimul pauſare hoc quidem mouens, hoc autem motum, & totum motum.

Ponit ſuā ſolutionē: & dicit, ꝙ, ſi ſecundum mouens mouet motum a primo mouente, neceſſe eſt hoc dicere, ꝙ primum mouens, ſ. proijciens, det ſecundo mouenti, ſ. aeri, vel aquæ, vel cuicūq; tali corpori, quod eſt natum mouere corpus proiectū, vt poſſit mouere, & vt poſſit moueri: vtrūq; enim habet aer vel aqua a proijciente, & ꝙ moueat, & ꝙ moueatur. Sed quia mouere & moueri non de neceſſitate ſunt in eodē, cum inueniatur aliquod mouens non motum [non ſimul pauſat mouens, & quod mouetur.] Id eſt aer motus a proijciente non ſimul ceſſauit mouere, & moueri, ſed ſtarim, cū primum mouens [, i. proijciens ceſſauerit mouere, & aer ceſſat moueri. ſed adhuc mouet. Et hoc manifeſtum eſt ad ſenſum: quia, quando aliquod mobile, iam peruenerit ad terminum motus, in ipſo vltimo peruentionis, poteſt mouere, ſed tunc nō mouetur, ſed eſt in motum eſſe. dum aūt ſecundum mouēs mouet, mouetur illud quod eſt habitū]. i. conſequenter ſe habens ad ipſum. Et de hoc etiā tertio eſt eadem ratio, quia remanet mouens etiam, quādo non mouetur. Et, quia ſecundum mouens habet minus de potentia mouendi, ꝗ̄ primū, & tertium, ꝗ̄ ſecūdum, oportet ꝙ ceſſet motus proiectionis, ex hoc, ſ. ꝙ minor eſt virtus mouendi [in habito]. i. cōſequenti, ꝗ̄ in eo in quo fuit primo. Et ſic tandem, propter minorationem virtutis mouendi, venietur ad hoc ꝙ id, quod eſt primum & prius reſpectu ſui conſequentis, non faciet ipſum conſequens habere potentiam mouendi, ſed faciet ipſum tantummodo moueri. Et tunc neceſſe eſt ꝙ ſimul dum illud vltimum mouens pauſat mouēdo, & motum ab ipſo pauſet a moueri, & per conſequens pauſabit totus motus, quia vltimum motum non poteſt mouere aliquid aliud. Deinde cum dicit.

ARGY. *Is igitur motus in hiſce, fit quæ non nunquam moueri, nonnunquam quieſcere poſſunt, & non eſt continuus, ſed apparet. Nam aut deinceps collocatorum aut tangentium eſt, non eſt enim unum mouens, ſed plura, quorum aliud alij hæret. Quocirca talis motus in aere fit, & in aqua: quem quidem antiperiſtaſin eſſe dicunt. Impoſſibile autem eſt alio modo ſoluere ea quæ dubitata ſunt quam dicto modo. Ipſa autem antiperiſtaſis, cuncta ſimul mouere moueriq; facit quare et deſinunt ſimul. Nunc autē unum, quod continue ab aliquo moueri videtur. non enim ab eodem mouetur.*

Hic igitur in contingentibus, aliquando quidem moueri, aliquādo quidem quieſcere fit motus, & non cōtinuus, ſed videtur. Aut enim conſequenter entium eſt, aut tangentium, non enim vnum mouens eſt, ſed habita adinuicē ſunt. Vnde & in aere & in aqua fit huiuſmodi motus: quem dicūt quidam antiperiſtaſin eſſe. Impoſſibile autem aliter oppoſita ſoluere, niſi dicto modo. Antiperiſtaſis autem, ſimul omnia moueri

E facit & mouere: quare & quieſcunt. Nunc autē videtur vnum aliquid, quod continue mouetur a quocunq; non enim ab eodem.

Concludit ex præmiſſis, ꝙ iſte motus proiectionis nō ſit continuus. Dicit ergo, hic motus, ſ. proiectionis, fit in corporibus, quę contingit aliquando moueri, & aliquando quieſcere, ſi qua vera ſunt quibus conueniat. Quod patet ex dictis. Quieſcit enim proiectionis motus per defectum virtutis mouendi, vt dictum eſt. Patet etiam ex præmiſſis, ꝙ ille motus non eſt continuus, & ſi continuus videatur. Videtur enim cōtinuus propter mobilis vnitatem, non tñ eſt continuus: quia ſunt diuerſa mouentia, vt dictum eſt. Aut enim ille motus eſt a pluribus mouētibus conſequenter ſe habentibus, aut etiā a pluribus mouentibus ſe tangentibus. Quomodo autem differant conſequenter ſe habere, & tangere ſupra dictū eſt in Quinto & in Sexto. Et manifeſtum eſt ad ſenſum, ꝙ vtroq; modo ſe habentibus mouētibus diuerſis F poſſunt mouere vnum mobile, ſm ꝙ ipſa mouentur ab aliquo primo mouente. In his enim, quæ mouētur motu proiectionis, motus fit per medium facile diuiſibile, ſ. per aerē & aquam in quibus propter diuiſionem nō eſt vnum mouens tantum, ſed multa habita adinuicem, et conſequenter ſe habentia, & contacta. Et, quia diuerſitas non eſt abſq; diuiſione, ideo prędictus proiectionis motus fit per medium facile diuiſibile, i. per aerem & aquam: in quibus propter diuiſionem de facili contingit diuerſitas mouentiū. Quem quidem motum proiectionis aliqui dicunt eſſe antiperiſtaſin, & contra reſiſtentiam, ex eo, ſ. ꝙ aer circunſtans motus aliquo modo mouet corpus proiectum, ſicut ſupra dictum eſt in Quarto. Sed non poteſt prædicta dubitatio ſolui niſi eo modo qui poſitus eſt: quia, ſi ponatur cauſa proiectionis antiperiſtaſis aeris, ſequitur ꝙ omnia ſimul moueant]. i. ꝙ totus aer ſimul moueat & moueatur, & per conſequens ꝙ ſimul quieſcant omnia: quod patet eſſe falſum. Videmus enim vnū aliquid eſſe, quod continue mouetur a quocūq; G moueatur. Quod ideo dico: quia non habet vnum, et idem determinatum mouens, ſed mouentia diuerſa. Tex. 68.

LECTIO. XXIII.

Primo Motorem indiuiſibilem eſſe & impartibilem nullamq; proſus habere magnitudinem, demonſtratur.

Quoniam autem in hiſce, quæ ſunt, continuum eſſe motum neceſſe eſt. hic vero eſt unus atq; unum motum magnitudinis cuiuſpiam eſſe neceſſe eſt: (non enim id mouetur, quod magnitudinis eſt expers.) & unus eſſe atq; ab uno alioquin continuus non erit: ſed hærens alius alij atq; diuiſus. Id itaq; quod mouet, ſi unum eſt, aut ſubiens motum mouet, aut immobile eſt. ARGY.

QVoniam autē in his, quæ ſunt, neceſſe eſt ſemper eſſe motum cōtinuum: hic autem vnus eſt. neceſſe autem vnum magnitu H dinis alicuius eſſe. (non enim mouetur impartibile,) & vnus ab vno. non enim erit continuus, ſed habitus alter alteri & diuiſus. Mouens igitū, ſi eſt vnū, aut motū mouet, aut immobile exiſtēs. Te. ch. 83.

Soluta dubitatione, quā mouerat de motu proiectionis, ex cuius ſolutione accipit, ꝙ non eſt vnus motus cōtinuus, qui eſt a pluribus mouētibus, hic accedit ad principale propoſitū, vt, ſ. oſtendat vnitatem primi motoris. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitū, ſecundo mouet quandam dubitationē & ſoluit ibi [Habet aūt dubitationem.] Circa primū tria facit. Primo oſtendit vnitatem primi motoris per continuitatem motus, ſecundo quomodo ab vno motore procedit motus continuus ibi [Si igitur motum.] Tertiò vbi ſit principium motus continui ibi [Neceſſe eſt aūt.] Quod autē neceſſe ſit eſſe vnū motorem, probat per continuitatem motus, accipiens quod ſupra probauerat, ꝙ neceſſe eſt aliquem motum continuum ſemper eſſe. Motus autem

Te. 85. Infra. Te. 84.

autem cõtinuus eſt vnus, vt dictum eſt in Quinto: ergo neceſſe eſt ſemper accidere aliquem motum eſſe vnũ. Ad hoc autem ꝙ motus ſit vnus, neceſſe eſt ꝙ ſit vnus magnitudinis motæ: quia non poteſt moueri aliquod impartibile, vt
Te.29. probatum eſt in Sexto. & etiam oportet, ꝙ ſit ab vno motore. ſiue enim ſint diuerſa mobilia, ſiue diuerſi motores, non erit vnus motus, & per conſequens nec continuus, ſed erit vnus motus diuiſus ab alio diuiſione mobilis, vel motoris, & cõſequenter ſe habentes. Neceſſe eſt igitur mouens eſſe vnum quod vel moueat motum, vel moueat immobile exiſtens. Secundo ibi.

ARGY. *Si igitur mouetur ſimul ſequatur ipſum atq; mutetur; & inſuper ab aliquo moueatur oportet. Quare ſtabitur atq; ad id accedetur, quod mouet & eſt immobile. Hoc enim non ſimul mutari neceſſe eſt, ſed poterit ſemper mouere, nam hoc pacto mouere ſine labore profecto eſt.*

Si igitur motum conſequi oportebit, & mutari ipſum, ſimul autem moueri ab aliquo. Quare ſtabitur, & venietur in ipſum moueri ab immobili. Hoc autem non neceſſe eſt ſimul mutari, ſed ſemper poterit aliquid mouere. infatigabile enim eſt ſic mouere. B

Oſtendit quõ ab vno motore poſſit eſſe motus cõtinuus.
Infra. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quõ ab vno motore poſſit eſſe vnus motus cõtinuus ſemꝑ, ſecũdo quõ ſit regularis ibi [Et regularis.] Dicit ergo primo, ꝙ motus eſt vn⁹ qui eſt ab vno motore, ſicut dictũ eſt. Aut ergo eſt a motore moto, aut a motore non moto. ſi igitur ſit mouens motũ,
Te.17. ſequit̃ ꝙ mouet̃ ab aliquo, ſm ea quæ ſupra probata ſunt: ſed hoc non poteſt procedere in infinitum, vt ſupra probatũ eſt. Quare ſtabit iſte proceſſus motorum & mobilium, & perueniet ad aliquod primũ mobile, quod mouetur ab immobili motore, quod quidẽ nõ habet neceſſitatẽ vt moueat: quia non mouetur ab alio. Quod.n. ab alio mouetur C ex neceſſitate mouet, ſm ꝙ imponit̃ ei neceſſitas a ſuo motore. Et, quia mutatur a ſua diſpoſitione, nõ poteſt ſemper mouere vniformiter, qa variatur diſpoſitio ei⁹. Sed mouenti nõ moto non imponitur neceſſitas ab alio, nec mutat̃ diſpoſitio eius, vñ nõ ex neceſſitate mouet, ſed põt ſemꝑ mouere, ſ. abſq; ſui mutatione: qa ſic mouere, ſ. abſq; ſui mutatione eſt infatigabile. Ex hoc.n. accidit fatigatio in mouendo aliquibus motoribus: quia ſimul & ipſi mouẽtur, & ex fatigatione contingit, ꝙ nõ ſemꝑ poſſunt mouere. Vnde relinquitur, ꝙ mouens non motũ poteſt mouere motu continuo ſempiterno. Et quia ad perfectã motus continuitatem & vnitatem requiritur, ꝙ motus ſit regularis et vniformis,
Lec.2. te.c.4. vt in Quinto habitum eſt, ideo conſequenter cum dicit.

ARGY. *Eſt hic motus aut ſolus, aut maxime eſt vniformis. Id.n. quod mouet, nullã ſubit mutationẽ. Id ẽt, quod ab illo mouetur, ut motus ſit ſimilis nõ ſubeat mutationẽ, oportet.*

Et regularis hic motus eſt, aut ſolus aut maxime. Non enim habet mutationẽ vllam mouens: Oportet autem, neq; quod mouetur iuxta illud habere mutationem, quatenus ſimilis ſit motus. D

Oſtendit ꝙ motus, qui eſt a motore immobili, ſit regularis: et dicit, ꝙ iſte ſolus motus eſt regularis, qui eſt a motore immobili, vel ſi aliqui alij ſunt regulares, iſte eſt maxime regularis. Vtit̃ aũt hac diſiunctione, quia diſpoſitio mouentis quãdoq; per aliquod tẽpus manet eadẽ, non variata ad minus ſm ſenſum, & ſm hoc videt̃ per aliquod tẽpus mouere motũ vniformẽ, quia tale mouens non habet niſi vnã mutationẽ. Quod dicit ad oſtendendũ, ꝙ quędã mouentia ſunt, quæ non mouentur eo motu quo mouẽt, ſicut corpus cœleſte nõ mouetur motu alterationis, ſed mouetur quodã alio motu, ſ. motu locali. Sed primum mouens omnino immobile nulla mutatione mouetur. Nec ſolũ requiritur ad

A hoc ꝙ motus ſit regularis et vniformis, ꝙ mouens ſit omnino immobile. ſed etiã oportet ad hoc ꝙ [ſit motus ſimilis] ideſt vniformis ꝙ id, quod mouetur, nõ habeat aliquã mutationẽ iuxta hanc, qua mouetur a motore immobili. Sicut corpus cęleſte mouetur a motore immobili localiter, & iuxta illã mutationẽ nõ habet aliquã alterationẽ. Si.n. alteraretur non ſemper remaneret eadẽ diſpoſitio ad motum, & ſic non eſſet motus eius vniformis. Deinde cum dicit.

Atqui illud aut in medio, aut in orbe eſſe neceſſe eſt. Hæc enim principia ſunt. at ea, quæ propinquiſſima ſunt mouenti, ſumma cum celeritate mouẽtur. Talis autem eſt ipſius totius motus. Illic igitur eſt id quod mouet. ARGY.

Neceſſe eſt autem aut in medio aut in circulo eſſe. Hęc enim principia ſunt, ſed citius mouentur quæ ſunt proxima mouenti. Huiuſmodi autem eſt totius motus. Ibi ergo eſt mouens. Te.84.

Oſtendit vbi ſit principiũ mot⁹ cõtinui primi. Et, quia oſtenſum eſt, ꝙ primus motus eſt circularis, qui quidẽ motus cõpetit magnitudini circulari, neceſſe eſt ꝙ primũ principium huius motus ſit aut in medio], i. in cẽtro, aut in circulo: qa illa ſunt principia magnitudinis circularis. Lineæ enim in magnitudine circulari a cẽtro ad circũferentiã ducũtur. vnde neceſſe eſt, ꝙ alterũ iſtorũ accipiatur ſicut principiũ, & alterũ ſicut terminus. Oſtendit aũt cõſequenter, ꝙ principiũ primũ motus, eſt in circulo, tali rõne. Ois motus quãto eſt propinquior primo mouenti, tanto eſt velocior, & magis recipit impreſſionẽ mouentis, ſed ita videmus in motu totius firmamẽti, qui eſt a primo motore immobili, ꝙ quanto aliquod mobile magis appropinquat ſupremæ circũferentiæ, tãto citius mouet̃: ergo mouens eſt in circulo & non in cẽtro. Huius igitur rationis Maior manifeſta eſt.

Sed ad euidentiã Minoris propoſitionis, cõſyderandũ ꝙ in corporibus cœleſtibus inuenitur duplex motus, vnus q eſt totius firmamẽti, quo, ſ. totũ firmamentũ reuoluitur ab oriẽte in occidentẽ motu diurno, & ille eſt primus motus: alius motus eſt, quo ſtellæ mouentur econuerſo, ab occidente in orientem. in hoc aũt ſecundo motu tanto vnũquodq; cœleſtiũ corporũ velocius mouetur, q̃to propinquius eſt centro, vt patet ſm cõputationẽ Aſtrologorum, qui motui Lunæ, deputãt tẽpus vnius menſis, Soli vero, Mercurio, & Veneri vnũ annũ. Marti vero duos, Ioui duodecĩ, Saturno triginta, & ſtellis fixis triginta ſexmilia annorũ. Sed ſecundum motũ totius firmamẽti eſt ecõuerſo. Nam quanto aliquod cœleſtiũ corporũ eſt remotius a terra, tanto velocius mouetur: quia pertrãſit maiorẽ magnitudinẽ in eodẽ tẽpore. Maiores.n. ſunt circunferentiæ circulorũ magis a centro diſtantes, & tñ omnia corpora cęleſtia ſm motũ totius eodẽ tẽpore reuoluunt̃, et ſic oportet ſuperiora eſſe velociora. Vnde relinquitur, ꝙ principiũ primi mot⁹ nõ ſit in cẽtro, ſed in circunferentia. Sed tunc oritur dubitatio de cõcluſione. Primũ.n. mouẽs, vt infra cõcludet, eſt indiuiſibile, & nullã habens magnitudinẽ, nec eius potentia eſt potentia in magnitudine. Quod aũt eſt huiuſmodi, nõ videt̃ habere determinatũ ſitũ in corpore: non ergo contingit primo motori eſſe magis in vna parte primi mobilis, q̃ in alia.

Mot⁹ duplex genus in corporibus cœleſtib⁹ inuenit̃.

Sed dicendũ eſt, quod dr̃, primum mouẽs eſſe in aliqua parte ſui mobilis, non per determinationẽ ſuæ ſubſtantiæ, ſed ꝑ efficiẽtiã motus: quia ex aliqua parte ſui mobilis mouere incipit, ideo potius & dr̃ eſſe in cœlo q̃ in terra & potius in oriente vnde incipit: quod non poteſt intelligi ſm aliquã affixionẽ motoris illius ad partẽ determinatã mobilis, cũ nõ ſit aliqua pars determinata mobilis ſemper in oriente, ſed quæ nunc eſt in oriente, poſtmodum eſt in occidente. Et ſic patet ꝙ dicitur eſſe virtus mouens in oriente per influentiã motus, & non per determinationẽ ſuæ ſubſtantiæ. Et etiã conſyderandum in motu ſphæræ, ꝙ finis in motu habet quandam immobilitatẽ: partes.n. mouentur mutãdo locum ſubiecto & ratione: ſed totũ mouet̃ mutando locũ ratione, & non ſubiecto, vt in Sexto habitũ eſt, Te.85.

Et hæc duo attribuuntur duobus principiis magnitudinis ſphæricæ, de quibus hic fit mentio. Nam principium motus eſt ex parte circunferentiæ, principium autem immobilitatis eſt ex fixione centri. Deinde cum dicit.

ARGY. *Exiſtit autem dubitatio ſi fieri poſſit vt quippiam motum ſubiens continue moueat, ſed non ut id quod iterũ iterũq; pellit ex eo cõtinue mouet, quia motus, deinceps ſũt.*

Te. c. 86. Habet autẽ dubitationẽ ſi contingat aliquod quod mouetur mouere continue, ſed non ſicut impellens iterũ & iterũ cõſequẽter eſſe cõtinue.

Mouet quandam dubitationem circa prædicta. Et primo mouet eam, ſecũdo ſoluit ibi [Aut enim ipſum.] Infra. Dixerat enim ſupra, ꝙ mouens immobile poteſt cauſare motum continuum, & ideo hic conſequenter inquirit, vtrum aliquod mouens motum poſſit cauſare aliquem motũ continuum: ita, ſcilicet, ꝙ ſit vere continuus abſq; aliqua interciſione, ſicut accidit interciſio cũ aliquis impellit aliquod corpus, & iterum impellit alia vice. Manifeſtum eſt enim, ꝙ ille motus, qui ſic continuatur ex parte mobilis, non eſt vere continuus, eo ꝙ motiones non ſunt continuæ, ſed vna ſe habet conſequenter ad aliam. Non enim continue impellit, ſed interciſe, ita ꝙ impulſio cõſequenter ſe habet ad impulſionem. Secundo ibi.

ARGY. *Aut enim ipſum pellere, vel trahere, vel vtrunq; facere oportet, aut aliud aliudq; ſuccedens, perinde atq; ſit in hiſce quæ projciuntur, vt antea diximus, ſi cum facile diuiſibilis ſit vel aqua, vel aer, alios ſemper mouet ſubiẽs motum, at neutro modo motus vnius eſſe poteſt, ſed plures hærentes erũt. Solus igitur is eſt cõtinuus motus quod id quod eſt in mobile, mouet. Semper.n. ſimiliter ſeſe habens & ad quod mouetur ſimiliter & continue ſeſe habebit.*

Aut enim ipſum oportet impellere aut trahere, aut vtraq; aut aliqd aliud cõtingens aliud ab alio, ſicut olim dictum eſt in his quæ projciuntur. ſi cum diuiſibilis ſit aer, aut aqua mouet: ſed ſicut ſemper motus, vtrobiq; autem non poſſibile eſt motum vnum eſſe, ſed habitum. Solus itaq; continuus eſt quo mouet immobile. Semper enim ſimiliter ſe habens et ad id quod mouetur ſimiliter ſe habebit & continue.

Soluit prædictam dubitationem, & dicit, ꝙ nullum mouens motum poteſt cauſare continuum motum. neceſſe eſt enim dicere ꝙ mobile, quod continue videtur moueri, aut moueatur immediate per totum motum ab ipſo mouente moto, aut per multa media: quorum vnum cõtingatur ab alio, ſicut dictũ eſt in motu proiectionis. Et iſta diuiſio habet æqualiter locum: ſiue mouens motum moueat impellendo, ſiue trahendo, ſiue vtroq; modo, vt accidit in motu vertiginis. vt ſupra in Septimo habitum eſt. Nec contingit pluribus modis aliquid localiter moueri a mouente moto per ſe, & non per accidẽs. Et quia dixerat ꝙ in his quę projciuntur eſt aliud & aliud mouens: & hoc videtur eſſe falſum, propter hoc ꝙ proiectum cõtinue videtur moueri ab aere vno exiſtente. Ideo ad hoc excludendum ſubiungit, ꝙ cum aer aut aqua ſit facile diuiſibilis, ex hoc mouet quaſi aliud & aliud mouens: ſed tñ mouet ſicut ſemper motus quamdiu durat motus corporis proiecti. Et quãuis videatur eſſe vnus aer, tñ eſt alius & alius per diuiſionem. Vtrobiq; autem [, i. ſiue mouens motum moueat impellendo, ſiue trahendo, nõ poteſt eſſe vnus motus, ſed oportet ꝙ ſit habitus], i. conſequenter ſe habens per rationem quæ ſupra poſita eſt in motu ꝓiectionis ſcilicet ex diuerſitate mouentium. Relinquitur ergo ꝙ ſolus motus, qui eſt a motore immobili, poſſit eſſe ſemper continuus: quia mouens ſe habet ſemper ſimiliter ſm eandem diſpoſitionẽ in ſeipſo. & ideo ſemper continue poteſt ſe ſimiliter habere ad mobile, vt ſci-

E licet ſemper vniformiter moueat ipſum. Eſt autem hoc attendendum: ꝙ ſempiternitatem cõtinui motus, attribuit hic Philoſophus immobilitati motoris, ſupra autẽ infinitæ potentiæ eius. Nam ſempiternitas motus continui, ſi attendatur ſm reiterationem motus, reſpicit immobilitatẽ mouẽtis: quia ſi ſemper ſimiliter ſe habet, poterit ſemper reiterare eodem modo. Sed infinita virtus mouentis reſpicit ad totam motus ſempiternitatem vel infinitam (ſicut ſupra dictum eſt.) Eſt etiam attendendũ, ꝙ quia nullũ mouens motum, poteſt cauſare motum continuum ſempiternum, ideo in Vndecimo Meta. probare intendit multitudinem motorum immobilium, ſm multitudinem cęleſtiũ motuũ: quaſi illa conſyderatio ſequatur ad iſtam. Deinde cum dicit. Vel.

ARGY. *His hoc pacto determinatis, patet impoſſibile eſſe primum mouens atq; immobile magnitudinem vllam habere. Nam ſi habet aut finitam aut infinitam ipſam eſſe neceſſe eſt. At demonſtratum eſt prius in naturalibus fieri non poſſe, vt magnitudo ſit infinita, & nunc demonſtrauimus finitam magnitudinem, infinitam vires habere non poſſe, & impoſſibile inſuper eſſe infinito in tempore quicquam a magnitudine finita moueri. Primum autem mouens æterno motu, infinitoq; tempore mouet. Patet igitur ipſum indiuiſibile, ac vacare partibus, ac magnitudinem nullam prorſus habere.*

Te. c. 87. Determinatis autem his manifeſtum eſt quoniam impoſſibile eſt primum mouens & immobile habere aliquam magnitudinẽ. Si enim magnitudinem habet, neceſſe eſt aut finitam ipſam eſſe, aut infinitam. Infinitam igitur, ꝙ non contingit magnitudinem eſſe oſtenſum eſt prius in Phyſicis. Quod autẽ impoſſibile eſt finitam habere infinitam potentiam, & ꝙ impoſſibile eſt a finito moueri aliquid ſm infinitum tempus, demonſtratum eſt nunc. Primum autem mouens perpetuo mouet motu, & infinito tempore. Manifeſtum itaque eſt, ꝙ indiuiſibile eſt & impartibile, & nullam habens magnitudinem.

Ex præmiſſis demonſtratis concludit principale intentum: et dicit, ꝙ impoſſibile eſt primum mouens immobile habere aliquam magnitudinẽ, vel ita ꝙ ipſum ſit corpus, vel ꝙ ſit virtus in corpore: quia ſi haberet aliquam magnitudinem aut eſſet finita, aut infinita. Oſtenſum eſt autem ſupra in Tertio in cõmunibus naturæ, ꝙ non eſt poſſibile eſſe aliquam magnitudinem infinitam: relinquitur ergo, ſi habet magnitudinem, ꝙ habeat magnitudinẽ finitam. Et ex hoc probatur ꝙ impoſſibile eſt finitam magnitudinem habere potentiam infinitã. Quod autem primum mouens immobile neceſſe ſit habere potentiam infinitam, probat per id quod ſupra demonſtratũ eſt, ꝙ impoſſibile eſt a potentia finita moueri aliquid ſm infinitum tempus. Primũ autem mouens cauſat perpetuum motum, & continuum, & tempore infinito vnus ꝙ idem exiſtens: alioquin motus ille non eſſet continuus. ergo habet potẽtiam infinitam & ſic non habet magnitudinem finitam nec infinitam. Manifeſtum eſt itaq; ꝙ primum mouẽs eſt indiuiſibile, et ꝙ nullam partem habet, ſicut etiam eſt indiuiſibile punctum, & etiam ſicut omnino nullam magnitudinem habens quaſi extra genus magnitudinis exiſtens. Et ſic terminat Philoſophus conſyderationem communem de rebus naturalibus in primo principio totius naturæ, q eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Commentariorum Diui Thomæ, in Octo libros Phyſicorum, finis.

ROBERTI LINCONIENSIS PHILOSOPHI, LIBRI PRIMI PHYSICORVM,

SVMMA.

IN primo libro Phyſicorum, cuius ſubiectum eſt corpus mobile ſimpliciter, non contractum, determinat Philoſophus de principijs corporis mobilis ipſum conſtituentibus. Et ſunt principia naturæ ſiue corporis mobilis, tria, ſ. materia, forma, & priuatio. Materia eſt illud quod ſe hēt ad formam, ſicut æs ad ſtatuam, & lignum ad lectū: & vniuerſaliter ſicut informe ſe habet ad formam anteꝗ̃ ipſam recipiat. Vel materia eſt illud, ex quo fit res, & manet in re. Semper materia eſt, in quam vnumquodq; compoſitum naturale reſoluitur. Proprietates materiæ ſunt tres. Prima. Materia non eſt ſcibilis, niſi per comparationem ad formam, cum omne quod intelligitur, per formam intelligat: materia autem de ſe formam non habet, cum ſit potētia pura. Ideo de ſe non ſcitur nec intelligitur, ſed per comparationem ad formam. Secunda. Materia eſt vnum principium cōe omnibus tranſmutationibus. & eſt vnum non per aliquam formā vnam, ſed per priuationem cuiuslibet formæ, eſt enim in potentia ad quamlibet, nullam habēs infra ſui naturam ſm Philoſophum & Commētatorem. Tertia. Materia eſt ingenita & incorruptibilis, quia ſi materia generaretur, oporteret aliquid ſubijci, ex quo generaretur: ſed hoc non poteſt eſſe aliud ab ipſa materia: quia materia eſt primum ſubiectum, ex quo fit vnumquodq;. ſi igitur generaretur materia, ſequeretur materiam eſſe anteꝗ̃ generaret: quod eſt falſum, cum generatio ſit progreſsio de non eſſe ad eſſe. Et pp eandem rōnem materia non corrumpitur. quia oē, quod corrumpitur in materiā primam reſoluitur. nam ipſa manet in tota trāſmutatione ſm Philoſophum. Si igitur corrūpatur ipſa reſoluitur in ſeipſam, & per conſequēs poſtquam corrumpit̄ eſt talis qualis prius fuit: conſequens eſt falſum, cum corruptio ſit progreſsio ab eſſe ad nō eſſe, et ſic patet ꝙ materia nō eſt generabilis nec corruptibilis. Et hoc eſt verum per ſe, per accidēs aūt bene poteſt. Forma eſt illud quod dat eſſe rei. Eſt autem forma triplex. Vna eſt, quæ ſm eſſe & conſyderationē eſt in materia, & eſt de qua conſyderat Philoſophus naturalis. Secunda eſt de qua conſyderat Matematicus, quæ abſtrahitur a motu & a materia non ſm eſſe ſed ſm conſyderationem: & quia Geometria non intendit de linea vel de circulo inquātum aurī vel gris, ſed ſimpliciter de illis conſyderat, et ſic ſm intellectum abſtrahit a materia: & tñ ſi ſint ſunt in materia. Tertia eſt illa, de qua conſyderat Metaphyſicus, quæ abſtrahitur a materia & a motu ſm ſe, & ſm conſyderationem: cuiuſmodi ſunt intelligētiæ & aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ, ſ. Deus & anima, & huiuſmodi. Priuatio eſt carentia formę in ſubiecto apto nato. Sciendum, ꝙ duo ſunt principia per ſe. ſ. materia & forma, quia ex illis fit vnumquodq; compoſitum naturale. Tertium vero eſt principium per accidens. ſ. priuatio, quæ non eſt principium ipſius rei, ſed fieri. Conditiones principiorū ſunt tres. Prima ꝙ principia non fiunt ex alijs. Secunda. Omnia fiunt ex ipſis. Tertia. Ipſa non fiunt ex alterutris. i. vnum non fit ex alio altero, ſicut materia non fit ex forma, nec ecōuerſo. Dubitatur an ſint tria principia tantum, ita ꝙ non plura nec pauciora tribus. Et ꝙ non ſint tria principia, probatur. quia principium & primum ſunt idem: ſed tantum eſt vnum primum, igitur tantum eſt vnū principium, ergo non ſunt tria. Item. Illa ſunt ſufficiētia principia cuiuslibet rei, ex quibus fit res: ſed ex duobus principijs, ſicut ex materia & forma fit res: igitur illa ſufficiunt. igitur non ſunt tria. Item, cuiuslibet principiati ſunt duo principia p ſe: ſed infinita ſunt principiata: cuiuſmodi ſunt induiidua: igitur infinita ſunt principia: nō igitur tantum tria. Huic dubio reſpondetur, ꝙ principia vere ſunt tria, ſicut dictum eſt. Sed non tria, nec genere, nec ſpecie, nec numero. non genere, cum decem ſint genera prima, & cuiuslibet generis ſint tria principia, vt ſic non forent tria principia ſm genus. Non ſpecie propter eādem rōnem, cum multo plures ſint ſpecies ꝗ̃ genera. Nō numero. quia principiata, ſunt infinita, & ſic forent infinita principia numero. Sed ſunt tria principia ſm proportionem. i. ſm mēſuram. quia ſicut ſunt tria principia huius cōpoſiti: eadem proportione ſunt tria principia huius compoſiti: & ſic de alijs. Ad primum reſpōdetur, ꝙ principium eſt duplex. ſ. in genere, & extra genus. Nam tantū eſt vnum principium extra genus, ſed in genere multa poſſunt eſſe principia. Ad ſecundum dicendum ꝙ tantum duo ſunt principia per ſe, & tertium per accidens. Ad tertium dicitur concedēdo, quòd infinita ſunt principia ſm numerū, ſicut dictum eſt, & tria ſm proportionem. Dubitat̄ de hoc, quod dicit, quod contraria non fiunt ex alterutris. Nam Ariſt. in lib. Prædicamē-

B torum dicit, quòd in contrarijs & in alterutris poſsibile eſt fieri mutationē: & per conſequens contraria fiunt ex alterutris. Item ſm Philoſophum ex albo fit nigrū: et iſta ſunt contraria: igitur contraria fiunt ex alterutris. Ad primū reſpondetur. & dicitur quòd tex. Ariſto. habet ſic intelligi, quòd ſubiectum, vt exiſtens ſub vno cōtrariorum, iam pōt fieri ſub altero: quia ſubiectum nunc exiſtens calidū poteſt iam ſuſcipere frigiditatem: & non ſequitur, quòd ex forma vnius contrarij fiat alterum. ſicut ex albedine nigredo. Ad ſecūdum patet per idē. Habet. n. ſic intelligi, ex albo fit nigrum, hoc eſt, ex re alba fit res nigra: ex non albedine fit nigredo. Contra. Hæc eſt vera per Philoſophum. ex nocte fit dies, & tñ ſunt formæ cōtrarię. ſimiliter forma vnius fit ex altera. Huic dicit̄, quòd hoc ſic debet intelligi: quòd ex nocte, hoc eſt poſt noctem, fit dies, ita quòd li ex, dicit circunſtantiam ordinis, & non circunſtantiam naturalem.

Quid aſ ſit materiæ proprietatem.

Secunda.

Tertia.

Triplex forma conſideratio altera ad Naturalem, altera ad Mate. altera ad Metho. ſpectat.

De priuatiōe

Tria de principijs dāt.

C

ROBERTI LINCONIENSIS LIBRI SECVNDI PHYSICORVM,

SVMMA.

IN ſecundo libro Phyſico. determinat Philoſophus de cauſis corporis mobilis. ſ. cauſa materiali, formali, efficiēte, & finali. Et, quia natura dicit̄ de cauſis vniuerſaliter, ideo definit primo naturā. Et primo dat iſtam diuiſionē. De numero entium, quædam ſunt naturalia, quædam non naturalia. Naturalia ſunt illa, quæ habēt in ſe principium ſui motus, & quietis. Nō naturalia ſunt illa quæ nō habent huiuſmodi principium, cuiuſmodi ſunt artificialia, ſicut lectus et indumentum & huiuſmodi, quia talia non mouentur per

D ſe, ſed per naturam materiæ. Habēs eſt illud quod habet huiuſmodi principium. Secūdum naturam ſunt paſsiones rerum naturalium. ſicut ignis ſurſum ſm naturā mouetur terra vero, deorſum. nā moueri ſurſum eſt paſsio ignis: moueri deorſum eſt paſsio terræ. Definitio naturæ eſt iſta. Natura eſt principium motus & quietis eius, in quo eſt primo & per ſe, & non ſecundū accidens. Dicit motus & quietis: quia ea, quæ naturaliter mouētur ad locum, naturaliter quieſcunt in loco. & hoc eſt verum de corpore naturali corruptibili. Sed non cuiuslibet corporis mobilis, quod mouetur naturaliter, eſt natura principium quietis: quia corporis cœleſtis natura eſt principium motus, et non quietis. ſed pro tanto dicit, ꝙ ſicut natura eſt principiū motus, ſic eſt natura principium quietis. Sed iſta particula, eius in quo eſt, ponitur ad differentiam artificialium, in quibus non eſt natura: quia quę fiunt ab arte, nō fiunt a natura. Dicit primo, ad differentiam compoſitorum, in quibus natura eſt principium

Explanatio definitionis naturæ.

pium motus,non tamen primò,quia non mouentur a natura,quæ compoſita ſunt, ſed per naturam elementi prędominantis. Dicit per ſe,ſm Commentatorem, quia illud quod eſt per ſe,eſt magis vniuerſale ꝙ̃ illud quod eſt primum.oẽ enim,quod eſt primum, eſt per ſe, & non conuertitur. Vel dicit per ſe, quia non per aliud. nã in quibus eſt motus per aliud,non naturaliter mouetur, ſed per accidens. Dicit non ſm accidens ad differentiam eorum,in quibus aliquid cõuenit eſſe principium motus:non tñ per ſe, ſed ſm accidẽs. Sicut medicina in Medico eſt principium ſanandi ſeipſum per accidens, & non per ſe inquantum Medicus. Similiter omnis ars nata eſt agere in aliud ſubiectũ ab eo in quo eſt, et hoc per ſe. ſed per accidẽs poteſt agere in quo eſt,ſicut ars medicinæ in Medico. Et ideo natura non eſt tale principiũ, cum natura ſit principium per ſe & non per accidens, ſicut dictum eſt. Natura dicitur duobus modis. Vno modo natura eſt materia vel ſubſtantia ſubiecta vnicuiqꝫ habentium in ſe principium motus & quietis. Alio modo dicitur natura,forma ſeu ſpecies,quæ non eſt ſeparata a materia ſm eſſe & ſm rem. Sed veriori modo dicitur natura forma ꝙ̃ materia,quia per formam eſt res in actu,per materiam in potentia. Dubitatur de definitione naturæ. Videtur ꝙ non ſit principum, quia principium eſt in genere relationis, cum principium cuiuſdam, aut quorũdam ſit principium. Sed natura,cum ſit ſubſtantia,non eſt in genere relationis:quia ſubſtantia eſt ens abſolutum, ergo natura nõ eſt principiũ.

Quæſtio de q̃ditate naturæ.

Item ꝙ non ſit principium motus videtur, quia aliqua ſunt,quæ ſemper quieſcunt,ſicut partes centrales terrę.igitur &c. Item ꝙ natura non ſit principium quietis videť, quia aliqua ſunt,quę ſemper mouentur. ſ. corpora cęleſtia: igitur &c.et tñ in talibus natura non eſt principium. Itẽ ꝙ non ſit principium motus eius in quo eſt probatur. Nã corpora cœleſtia mouentur a principio extrinſeco, ſicut ab intelligentia,ſicut dicit Commentator:igitur natura nõ eſt principium motus eius, in quo eſt. Item videtur ꝙ definitio ſit male data. quia in illa definitione ponuntur oppoſita,cum motus & quies opponantur priuatiue. Item vr̃ ꝙ ſit ſuperflua. quia,ſi ſit principium per ſe,non eſt ſm accidens:ergo ſuperflue ponitur hæc particula, & non ſm accidens. Huic dicitur ꝙ definitio naturæ bene dať.ſicut patet ex prædictis. Ad primã rationem dicitur, ꝙ licet ſubſtantia non ſit in genere relationis per ſe, poteſt tñ eſſe per accidens:cum ſit illud in quo fundatur relatio. Ad ſecundum dicitur ꝙ in quibuſdam natura eſt principiũ motus tantum,ſicut in corporibus cœleſtibus. in quibuſdam quietis tantum, ſicut in partibus centralibus terræ:in quibuſdã vtriuſqꝫ,ſicut in generabilibus et corruptibilibus. Ad tertiam patet per idem. Ad quartum dicitur ꝙ in Cœlo eſt motus duplex,actiuus, & talis eſt extrinſecus: & paſsiuus, et talis eſt intrinſecus. Eſt.n.natura principium motus actiuum vel paſsiuum. Ad quintũ dicitur ꝙ motus & quies reſpectu eiuſdem tantum, ſunt oppoſita. & ſic non ponuntur hic.ſed a termino,& in terminum,non ſunt oppoſita,et ſic ponunť hic. Ad ſextam dicť ꝙ licet ſequať, eſt per ſe: ergo non eſt per accidens. non tamen ꝑꝑ hoc ſequitur ꝙ illa definitio ſit ſuperflua: quia non ponuntur reſpectu eiuſdem,quod requiritur ad hoc ꝙ ſit nugatio vel ſuperfluitas in definitione. & etiam,ꝙ idem ſignificãt,quod non eſt verum in propoſito,quia aliquid poteſt eſſe per ſe aliquale,& per accidens tale,ſicut terra grauis eſt per ſe,& per accidens aliquid tale. Cauſæ ſunt quatuor. ſ. materialis, formalis, efficiens,& finalis. Cauſa materialis eſt illa ex qua fit res & manet in re:ſicut æs cauſa ſtatuæ,ligna lapides & huiuſmodi ſunt cauſa materialis domus,lana & linum, indumenti, & ſic de alijs. Cauſa formalis eſt illa cauſa, quæ dat eſſe rei,& hoc ſiue ſit cauſa formalis liberalis ſiue accidentalis: quia per formam eſt res in actu: v.g.anima, quæ eſt forma ſubſtantialis dat eſſe ſubſtãtiale corpori animato. Albedo, nigredo,& huiuſmodi, quæ ſunt formæ accidentales dant eſſe accidentale rebus,quibus inſunt,& ita quælibet forma dat eſſe rei. Cauſa finalis eſt illa, propter quam iſta fiunt,

De cauſis.

Cã finalis.

E cum finis ſit illud, gratia cuius oĩa alia fiunt. Cauſa efficiens eſt illa,quæ eſt principium motus in his quæ fiunt,ſicut patet. Carpentator enim, quia eſt cauſa efficiẽs domus, primo mouetur ad formam domus, & ſic de alijs. Modi cauſarum ſunt octo,ſ.duo primi ſunt ſm prius & poſterius. cauſa prior eſt ars,ſiue ſcientia, cauſa poſterior eſt Medicus, ſiue habens artem. Nam Medicus nõ ſanat, niſi quia habet primo artem medendi. Alij duo modi ſunt per ſe & per accidens. cauſa per ſe alicuius rei eſt faciens rem,ſicut faciẽs vel factor ſtatuę vel domus eſt cauſa ꝑ ſe ſtatuę vel domus. Cauſa vero per accidens alicuius rei duplex eſt, quędã tantum per accidens, ſic accidit facienti ſtatuam, ꝙ ſit Sor. vel Plato: quædam autem accidit per accidens,ſicut album vel muſicũ ſiue grammaticum, & huiuſmodi. Alij duo modi ſunt ſm potentiam & actum. cauſa ſm actum eſt ædificator,qui actu ædificat, ſcriptor qui actu ſcribit,& huiuſmodi. Cauſa ſm potẽtiam eſt ædificator,cum nõ actu ædificat.

Modi cãrum.

Alij duo vltimi modi ſunt ſm compoſitionem & ſimplicitatem. vt Polycletus faciens ſtatuam,eſt cauſa ſtatuæ. Iſta
F cauſa eſt compoſita ex cauſa per ſe,quia dicitur cauſa faciẽs ſtatuam: & cauſa per accidens,quæ eſt Polycletus,ſiue Sortes. ideo dicitur cauſa compoſita. Cauſa ſimplex, vt Polycletus ſiue Sortes cauſa ſtatuæ vel vt faciens ſtatuam. Tres ſunt proprietates cauſarũ, prima eſt, ꝙ in omni genere cauſæ quærenda eſt cauſa vltima quæ eſt vltima in conſyderatione. et prima in eſſe. vt,ſi quęratur, quare homo ſcribit, dicẽdum, ꝙ quia eſt ſcriptor: quare eſt ſcriptor: quia habet artem ſcribendi. & hæc eſt vltima cauſa. Secũnda proprietas eſt hæc, effectuum vniuerſalium ſunt cauſę vniuerſales, & particularium particulares, quæ tertia eſt. Cauſatorũ in potentia ſunt cauſæ in potentia,ſicut domus in potentia eſt ædificator,in potentia. cauſatorũ in actu ſunt cauſę in actu, ſicut domus,vel ædificia in actu, dicitur ædificator in actu.

Proprietates cauſarum.

Nota ꝙ vnum & idem poteſt eſſe cauſa contrariorũ, ſed diuerſimode ſm Philoſophum, ſicut præſentia nautæ eſt cauſa ſalutis nauis, & eius abſentia eſt cauſa ſubmerſionis
G eiuſdem,& iſta ſunt contraria. Dubitatur de eo quod dicit, ꝙ cauſa materialis eſt cauſa. videtur ꝙ non:quia illud quod de ſe eſt indifferẽs ad multa nullius eſt cauſa:ſed materia eſt huiuſmodi,cum ſit indifferẽs ad omnes formas ſm Philoſophum:igitur nullius effectus eſt cauſa. Huic dicť, ꝙ materia ſm ꝙ eſt indifferens ad omnes formas,nullius effectus particularis eſt cauſa: ſed ſm ꝙ determinatur ad vnã formam, ſic eſt cauſa. Item videtur ꝙ cauſa formalis non ſit cauſa:quia cauſa eſt illud,ad cuius eſſe ſequitur aliud,ſed ad formam ſequitur quidditas rei, quæ non eſt aliud a forma, cum quidditas ſit ſimul eadẽ cum forma,cuius eſt:igiť forma non eſt cauſa. Huic dicitur ꝙ quidditas in rebus cõpoſitis eſt materia & forma,& eſt aliud a forma,quæ eſt altera pars compoſiti: quia in talibus quidditas includit totum, ſ.materiam & formam. In rebus autem ſimplicibus, ſicut in ſubſtãtijs ſeparatis, idẽ eſt forma & quidditas:quia in talibus non eſt compoſitio materiæ cum forma, ſed eſſe cum eſſentia. Item videtur ꝙ cauſa efficiens non ſit cau-
H ſa:quia effectus nõ poteſt eſſe ſine ſua cauſa:ſed effectus poteſt eſſe ſine cauſa efficiente, ſicut patet, ꝙ domus vel cultellus poteſt eſſe, licet nullus ædificator vel fabricator ſit, igitur &c. Huic dicitur, ꝙ cauſa efficiẽs duplex eſt, quędam tantum efficiens, & quædam efficiens & conſeruans effectum. ſicut Sol eſt cauſa radij ſolaris, ſiue illuminationis medij. Primo modo loquendo de cauſa,eſt prima falſa,& ſecundo modo prima vera eſt,& ſecunda falſa. Item videť ꝙ cauſa finalis vel finis non habeat rationem cauſæ: quia finis habet rõnem vltimi. ſed cauſa habet rõnem primi, ſiue principij,& principium, & primum ſunt idem:ſed primũ & vltimum ſunt oppoſita:igitur finis nõ eſt cauſa. Item, ſi finis ſit cauſa alicuius : igitur vel ſecundum quòd eſt, aut ſecundum quòd non eſt : non ſecundum quòd eſt, quia finis & terminus ſunt idem : ſed habito termino vel acquiſito ceſſat motus, igitur finis, ſecundum quòd eſt, non habet rationem cauſę reſpectu motus. igitur nec ſecundum ꝙ nõ

eſt:

eſt: quia illud quod non eſt, nullius eſt cauſa. Item, finis eſt effectus omnium illatum cauſarum, cum ſit illud gratia cuius fiunt omnia alia: igitur non eſt cauſa. Ad primum dicitur, ꝙ finis poteſt dupliciter conſyderari, vel quantum ad intentionẽ agentis, & ſic eſt in re principium: vel quantum ad executionem intenti, & ſic habet rationem vltimi. Nam finis eſt primum in intentione, & vltimum in executione: ſed cum hoc ſtat ꝙ ſit cauſa: quia finis eſt cauſa cauſarum ſecundũ Philoſophum. Ad ſecundum dicitur, quòd finis ſecundum quod non eſt actu ens, eſt cauſa. & ſecundum quòd eſt in intentione agentis, mouet ipſum agentem, & ſic habet rationem cauſæ. Tunc ad formam, quando dicitur, illud quod non eſt, nullius cauſa eſt: verum eſt de eo, quod non eſt in re. nec in intentione agentis. ſed finis, licet non ſit in re, tamen poteſt eſſe, & eſt in intentione agentis, & ſic habet rationem cauſæ. Ad tertium dicitur, quòd licet finis ſit effectus omnium aliarum cauſarum quantum ad eſſe: tamẽ nulla eſt cauſa niſi per finem, quia quantum ad rationem cauſalitatis, finis eſt cauſa aliarum B cauſarum.

De caſu ac Fortuna.

Caſus eſt cauſa per accidens in illis, quæ fiunt in minori parte ab agente propter aliquid: verbi gratia, ſi aliquis iret ad forum cauſa emendi, & ibi inueniat debitorem, a quo recepit pecuniam, tunc inuentio debitoris & receptio pecunie, forent a caſu: quia fuit in minori parte: quia debitor non fuerat conſuetus in tali loco inueniri.

Fortuna eſt cauſa per accidens in his quæ fiunt ab agente propter aliquid, & in minori parte ſecundum propoſitum. Proprietates fortunæ ſunt duæ. Prima. Fortuna eſt infinita: quia res fortunata poteſt eſſe ex cauſis accidentalibus infiniti. Secunda. Fortuna eſt duplex: quia quædam fortuna dicitur bona, & quædam mala. Bona, qñ aliquid bonum euenit, mala qñ aliquod malũ euenit. Caſus & fortuna differunt dupliciter. Vno modo, quia caſus eſt in habentibus propoſitum, & non habentibus: fortuna vero ſolum in habentibus propoſitum. Alio modo, quia caſus eſt in his, quæ inueniunt extra curſum naturæ, fortuna aũt non. Vnde ſi generaretur homo cum ſex digitis vel tribus C manibus, hoc eſt a caſu, et non a fortuna. Tertio modo, quia illa quæ fiunt a caſu in naturalibus, fiunt a cauſa intrinſeca ipſius rei: ſicut, hominem generari cum ſex digitis eſt ex ſuperfluitate cauſę materialis, quę dicitur cauſa intrinſeca rei, ſed quæ fiunt a fortuna fiunt ex cauſa extrinſeca, ſicut a cauſa efficiente, cum cauſa efficiens rei non ſit de natura rei, ſicut ædificator nõ eſt de natura domus, & ſic de alijs. Sciẽdum, ꝙ caſus & fortuna reducuntur ad cauſam efficientẽ. Ratio eſt iſta: Illa, quæ fiunt a caſu & a fortuna, fiunt a natura vel intellectu: ſed natura & intellectus ſunt cauſæ efficiẽtes per ſe: ſequitur igitur ꝙ caſus & fortuna ſunt cauſæ efficientes per accidens.

An aliqua a caſu vel a fortuna eueniãt.

Dubitatur vtrum aliqua eueniunt a caſu & a fortuna. Videtur ꝙ non. quia quæcunq; habent cauſam determinatam ſui euentus de neceſſitate eueniunt. ſed omnia quæ eueniunt, habent cauſam determinatam ſui euentus: ergo oĩa quę eueniunt, de neceſſitate eueniunt, & per conſequens non eueniunt aliqua a caſu, et a fortuna. Probatio minoris. Omnia, quæ eueniunt, eueniunt ita ab D vna cauſa, quòd non ab alia: & ſic habent cauſam determinatam. Item, ſi aliquid ſit futurum, Deus ſcit illud fore: & per conſequens nõ poteſt non fore. & vltra, igitur de neceſſitate erit: & ita non erit a caſu. Iſtud confirmatur. Nam Deus ſcit omnia, cuius ſcientia eſt infallibilis. Ad primũ dicitur, quòd cauſa determinata poteſt eſſe dupliciter. Vno modo quia ita habet ordinem ad effectum, quòd effectus ille ab alia cauſa non poteſt produci, & talis effectus de neceſſitate producitur. Alio modo, quia eſt cauſa aſſignata ad producendum: non tamen habet ordinem ad effectum determinatum producendi: & talis effectus caſualiter producitur. Ad ſecundum dicendum, quòd ſi aliquid ſit futurum, Deus ſcit illud fore ſicut erit: quia, ſi futurum ſcit neceſſarium Deus ſcit illud fore neceſſariũ: ſicut Solem oriri cras, vel Lunam eclipſari, et ſic de alijs: ſi autem futurum ſit contingens ad vtrumlibet: Deus ſcit illud fore contingenter.

ROBERTI LINCONIENSIS IN TERTIVM LIBRVM PHYSICORVM,

SVMMA.

De Motu.

IN tertio lib. Phyſicorum determinat Philoſophus de motu & infinito. Et primo dat definitionem motus duplicẽ. Prima eſt hæc. Motus eſt actus entis in potentia ſm ꝙ in potẽtia eſt. v.g. Rei alterabilis inquantum alterabilis eſt, & non inquantũ alteratur actu, eſt alteratio actus, & ſic de alijs ſpeciebus motus. & hęc definitio eſt formalis. Alia definitio eſt illa, & eſt nobis manifeſtior cũ ſit materialis. Motus eſt actus mobilis ſecundum ꝙ mobile. v.g. Res, dum eſt in motu, tunc dicitur eſſe motus: et non qñ eſt in motus ter B mino ad quem: quia tunc ceſſat motus acquiſito termino, & ſic de alijs ſpeciebus motus. Et eſt ſciendum, quòd motus eſt in mobili vt in ſubiecto: & in mouente vt in cauſa efficiente, cum motus ſit actus mobilis inquantum mobile: & idem eſt actus quo mouens mouet, & mobile mouetur, Sicut eadem eſt via ab Athenis ad Thebas, & econuerſo ſecundum ſubiectum, eſt tamen alia ſm rationem. Nam motus in mouente eſt actio, in mobili paſſio eſt, & tamen idem eſt motus realiter: licet non formaliter.

Genera motus ſunt quatuor.

Sciendum eſt etiam, ꝙ motus in cõmuni reperitur in quatuor generibus. ſ. ſubſtantia, qualitate, quantitate, & vbi: quia motus non eſt præter res motas, ſed eſt in ipſis. Sed res motæ aut ſunt in genere ſubſtantiæ, aut in qualitate, aut in quãtitate, aut vbi, & non extra hæc genera: igitur motus reperitur in iſtis quatuor generibus & non extra: ita ꝙ in quolibet iſtorum quatuor generum reperitur motus: quia in vnoquoq; iſtorum quatuor generum ſunt duæ formæ: quarum vna nobilior, & alia vilior. Sicut in ſubſtantia cum fiat trãſmu C tatio in formam ſubſtantialem, quæ eſt nobilior forma: erit ſic vna ſpecies motus, quæ dicitur generatio. Cum igitur ſit tranſmutatio in formam viliorem, quæ eſt priuatio formæ ſubſtantialis, tunc dicitur fieri alia ſpecies motus, vt corruptio: & ſic in alijs tribus generibus. Ex quo ſequitur, ꝙ tot ſunt ſpecies motus, quot ſunt ſpecies entis acquiſiti per motum: ſed octo ſunt ſpecies entis cum in vnoquoque generũ ſint duæ. igitur ſpecies motus erunt octo.

Quæſtio. an Motus ſit ens actus i potentia.

Dubitatur de prima definitione motus, & videtur ꝙ non ſit actus entis in potentia ſm ꝙ in potentia. Nam, ſi ſic ſequitur ꝙ entis in potentia eſſet maxime motus, quod eſt contra Philoſophum dicentem, ꝙ ens in potentia non mouetur. Item actus & potentia ſunt differentiæ oppoſitæ. ergo non debent poni in definitione vna, igitur. Ad primum dicitur ꝙ ens in potentia dupliciter accipitur. Vno modo pro eo quod eſt in potentia pura ideſt in potẽtia nõ permixta cum actu: & tale non mouetur, quia nullum actũ includit. Alio modo pro eo quod in potentia immixta ali D quo modo cũ actu: & tale mouetur. Vnde motus eſt actus entis in potentia, accipiendo potentiam ſecundo modo, & non primo modo. Ad ſecundum dicitur quòd duplex eſt actus ſcilicet perfectus, & imperfectus. vnde motus eſt actus imperfectus, & talis actus non opponitur potẽtiæ poſitæ in definitione motus, cum non ſit pura potentia ſicut dictum eſt. Item dubitatur de hoc quod dicit, quòd motus eſt in quatuor generibus: quia in quinto dicit, ꝙ motus nõ reperitur niſi in tribus generibus ſcilicet qualitate, quãtitate, & vbi. Item. Omnis motus eſt a contrario in contrarium: ſed ſubſtantiæ nihil eſt contrarium: igitur in ſubſtantia non eſt motus. Ad primum dicitur, ꝙ motus proprie dictus, eſt tantum in tribus generibus ſcilicet qualitate, quantitate, & vbi: ſecundum ꝙ eſt acquiſitio partis poſt partem illius termini ad quem vadit: ſed motus improprie dictus ſiue contractus, prout eſt egreſsio de potẽtia ad actũ ſic eſt in quatuor generibus ſiue etiam in omnibus, cum in quolibet genere ſit propria potentia & proprius actus.

Ad aliud dicitur, quòd in ſubſtantia non eſt motus proprie dictus primo modo, ſed ſecundo modo licet ad ſubſtātiam ſit motus primo modo dictus. Infinitum dicitur quinque modis. Vno modo quod nullam habet magnitudinem, & ſic dicitur punctus infinitus, & quodlibet indiuiſibile. Alio modo quod habet magnitudinem & diminutionem indeterminatam tantum, & hoc modo loquitur Philoſophus de infinito. Alio modo, quod habet magnitudinem, quæ pertranſiri poteſt, ſed non faciliter: vt via longa dicitur infinita, quia cum difficultate eſt pertranſibilis. Alio modo, quod habet magnitudinem de facili pertrāſibilem quātum eſt de ſe, ſed impeditur per aliquod extrinſecum, ſicut profunditas maris. Quinto, in quo actus ſeruat potentiam, & nunquam eſt in vltimo actu: ſed ſemper in potentia, vt appoſitio numeri, & diuiſio continui. Vnde notandum eſt, quòd magnitudo infinitæ quantitatis eſſe non poteſt in actu: quia ſi foret talis magnitudo, eſſet maior cœlo, & occuparet cœlum etiam totum vniuerſum. Infinitum eſt, cuius cum aliquid fuerit acceptum, ſemper contingit accipere aliquod extra, ſecundum quantitatem: & eſt ſemper in potētia & nunquam in actu.

F

Dubitatur de infinito vtrum ſit ſcientiā, & arguitur quòd non. Nam omnis ſcientia eſt per demonſtrationem, ſed de infinito nō eſt demonſtratio: igitur de eo non eſt ſcientia. Minor patet, quia de ſubiecto demonſtrationis oportet præcognoſcere quid eſt: ſed infinitum non habet quid, cum non ſit: ergo de infinito non eſt demonſtratio. Item Omne quod ſcitur, per formam ſcitur: ſed infinito non habet formam: igitur non ſcitur. Minor patet: quia omne formatum eſt terminatum & non infinitum. Ad primum dicitur, quòd minor eſt falſa. Et ad probationem dico quòd duplex eſt quid ſcilicet rei & nominis. Vnde licet infinitū non habeat quid rei, cū nulla talis res ſit, habet tamen quid nominis id eſt definitionem cōiter dictam: quid rei eſt definitio vera & propria. Ad ſecundum dicitur ꝙ infinitum de ſe non cognoſcitur, cum ſit potentiæ priuatiuum: ſed cognoſcitur per ſuum habitum: quia ſm Philoſophum primo de Anima, rectum eſt iudex ſui et obliqui.

G

Quæſtio. An ſit magnitudo infinita actu.

Dubitatur an aliqua magnitudo poſſit eſſe actu infinita: et videtur ꝙ ſic diuiſio & appoſitio ſunt oppoſita. & diuiſio habet fieri circa magnitudinem & infinitum: igitur & appoſitio. Minor patet quia quælibet magnitudo ſenſibilis, eſt diuiſibilis in infinitum. Et maior patet. Cū oppoſita nata ſint fieri circa idem, ſi magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum, poteſt creſcere in infinitum apponendo. Item ſm Philoſophum motus poteſt velocitari in infinitum: ſed motus nō eſt ſine magnitudine: ſi igitur motus velocitatur in infinitum: igiť magnitudo ſuper quā eſt motus erit in infinitum. Item. Linea mathematica eſt magnitudo etiā in infinitum ſecundum Mathematicos: igitur magnitudo eſt infinita. Itē. Quod congruit quātitati poteſt eſſe in magnitudine: ſed finitum et infinitum quantitati congruunt ſecundum Philoſophū ſupra in primo. igitur poteſt eſſe in actu in magnitudine.

Item. Oppoſita nata ſunt fieri circa idem: ſed finitum & infinitum ſunt oppoſita: igitur, ſi quantitas ſit finita, poteſt eſſe infinita.

H

Huic dubio dicitur, ꝙ nulla magnitudo naturalis poteſt eſſe infinita actu: quia ſi ſic, occuparet totum vniuerſum. Et amplius quia careret terminis. Ad primum dicitur ꝙ appoſitio in infinitum, quæ reſultat ex diuiſione in infinitum, poteſt addi in infinitum, ſed alia appoſitio nō poteſt addi in infinitum. Ad ſecundum dicitur, ꝙ motus ſecundum rationem generalem poteſt velocitari in infinitum: ſed non ſecundum rationem ſpecialem: ideo non ſequitur concluſio. Ad tertium dicitur, ꝙ Mathematici non ponunt lineam ſimpliciter eſſe infinitam: ſed dicūt lineam ſic eſſe infinitam ꝙ protrahent lineam ſecundū magnitudinem vltra quancunque quantitatem naturalem.

Ad quartum dicitur, ꝙ infinitum non repugnat magnitudini ſimpliciter: ſed naturaliter. Ad quintum dicitur quòd finitum & infinitum habent fieri circa quantitatem ſiue magnitudinem, ſecundum quòd magnitudo, eſt & nō ſecundum quòd naturalis eſt: ſicut dictum eſt prius.

ROBERTI LINCONIENSIS IN QVARTVM LIBRVM PHYSICORVM,

SVMMA.

De loco.

IN quarto lib. Phyſic. determinat Philoſophus de Loco, & Vacuo, & de Tēpore. Et primo de loco: cuius ſunt quinq; proprietates. Prima. Locus cōtinet locatum, & nihil eſt ipſius locati. Per hoc patet ꝙ nō eſt materia nec forma ſicut dixerūt antiqui. Quęlibet.n. forma continet formatum: eſt tamen aliquid ipſius formati. Materia non continet ſed continetur, & eſt aliquid ipſius rei. Secunda. Locus non eſt maior nec minor locato; cuius eſt locus proprius alicuius. Locus cōmunis eſt, qui habet locata multa: ſicut Cęlū, aer &c.

F

Tertia. Locus non deficit locato, ſeparabile eſt tamen ab ipſo. Quarta, omnis locus habet ſurſum & deorſum. Quinta, Omne corpus mouetur naturaliter ad locum ſibi propriū, cum fuerit extra ipſum, niſi impediatur: & cum fuerit ibi quieſcit in illo naturaliter. Locus ſic definitur. Locus eſt vltima ſuperficies corporis cōtinentis rem in mobile primum.

Dubitatur vtrum locus ſit. Et videtur ꝙ non: quia locus non eſt elementatum, nec eſt natura corporea, nec incorporea: igitur locus non eſt. Probo aſſumptum. Non eſt elemētatum, quia, elemētatum non eſt corpus. neque eſt elementum: quia ſic etiā foret corpus. nec eſt natura corporea: quia tunc forent duo corpora in eodem loco. nec eſt natura incorporea: quia habet magnitudinē. Item. Omne quod eſt, eſt in loco per ſe vel per accidens. Si igitur locus eſt, erit in loco: & per cōſequens loci erit locus in infinitum, quod eſt falſum. igiť illud ex quo ſequitur. Item. Locus non continet. probo. Continere eſt agere vel pati: ſed loco non conuenit actio neq; paſſio: igitur locus non cōtinet locata. Maior

G

patet. Minor oſtenditur. Locus eſt quātitas: ſed ipſius quantitatis non eſt actio neq; paſſio. Item videtur ꝙ locus ſit mobilis. Locus eſt accidens corporis: igitur mouetur ad motum corporis cuius eſt: quia per Philoſophū motis nobis, mouentur ea quæ ſunt in nobis: ſed locus eſt in locato, cum accidens eō eſit in eo. Item. Locus eſt æqualis locato, & econuerſo: ſed corpus locatum aliquando eſt maius: aliqñ minus. Minor patet. quia corpus augetur & diminuitur, ergo oportet locatum augeri et diminui. Ad primum dr̄ ꝙ diuiſio eſt inſufficiens. Nam locus eſt vltimum ſiue terminus corporis: & tale non eſt corpus, nec pars integralis corporis. Ad ſecundum dicitur, ꝙ maior eſt vera ſic intellecta. Omne quod eſt corpus vel pars corporis integralis, ſiue accidens in compoſitione corporis: omne tale eſt in loco, vel ſicut terminus in terminato. Ad tertium dicitur, ꝙ locus habet potentiam actiuam, ſiue paſſiuam: ſm ꝙ eſt accidens naturale, ſed non ſm ꝙ quantitas naturalis: licet hoc non ſit perfecte. Ad quartum dicitur ꝙ naturaliter

H

eſt mobilis: formaliter immobilis. Ad quintum dicitur, ꝙ, ſi locatum augetur, non ſequitur, ꝙ locus ſit auctus: ſed ꝙ locum maiorem locata obtinēt, quem prius obtinuerūt.

De Vacuo.

Vacuum dicitur tribus modis. Vno modo indiuiſibile, & ſic non eſt aliquod corpus, nec poteſt eſſe: ſicut punctus dr̄ vacuus a quibuſdam. Secundo modo dicitur vacuum a quibuſdam antiquis, in quo nullum corpus ſenſibile groſſum reperitur: vnde plenum aeris dixerunt vacuum. Tertio dicitur vacuum, priuatum omni corpore: ſuſceptiuū tñ eiuſdem ſicut dixerunt Democritus & Leucippus. primo & ſecundo modo vacuum poſſibile eſt. ſed non tertio modo. Dubitatur an vacuum tertio modo dictum poſſit eſſe in natura. Et videtur ꝙ ſic. Nam, ſi vnum contrariorum, ſiue priuatiue oppoſitorum ſit in natura, poſſibile eſt reliquum eſſe in natura: ſed vacuum & plenum ſunt priuatiue oppoſita, eſt enim vacuum priuatio pleni: igitur ſi plenum ſit in natura poſſibile eſt vacuum eſſe. Item. De nō ente non eſt ſcientia, ſed de vacuo eſt ſcientia: ergo vacuum

eſt

aſtens. Item. Vacuum habet definitionem: ergo vacuũ eſt ens. Item mobile aut recipitur in pleno aut in vacuo. Nõ in pleno: quia tunc eſſent duo corpora in eodem ſimul. igitur recipitur in vacuo: & per conſequens vacuum eſt.

Quõ intelligitur ſi vnũ oppoſitorum eſt in natura, & reliquum.

Ad primum dicitur ꝙ maior ſic habet intelligi. Si vnum priuatiue oppoſitorum fuerit in natura: reliquum poteſt eſſe: hoc eſt. ſi habitus alicuius priuationis ſit in natura, ita ꝙ poteſt eſſe & non eſſe, & ſua priuatio poteſt eſſe in natura: ſicut patet de viſu & de cæcitate. Sed plenum, ita ſe habet in natura ꝙ non poteſt non eſſe, igitur vacuum non poteſt eſſe. Ad ſecundum dicitur, ꝙ de vacuo eſt ſcientia per accidens: non per ſe aliquo modo. Ad tertium dicitur, ꝙ vacuum non habet veram definitionem cuiuſmodi eſt definitio ſpeciei: ſed definitionem nominis tantum, ideo non ſequitur ꝙ ſit ens niſi ſecundum vocem tantum. Ad quartum dicitur, ꝙ hoc verbum, recipitur, poteſt denominare duo, ſ. receptum eſſe vel ipſum recipi & vtroq; modo mobile recipitur in pleno: non tamen ex hoc ſequitur duo corpora eſſe ſimul in vno loco.

De tpe.

Tempus ſic diffinit. Tempus eſt numerus motus ſecũdum prius & poſterius. Sed numerus ſm Philoſophum dicitur dupliciter, ſ. quo numeramus, ſicut duo, tres: et quem numeramus, ſicut res numeratæ: ſicut duo homines vel tres. Secũdo modo accipitur in definitione temporis. Dubitatur an tempus ſit. Et videtur ꝙ nõ: quia quod eſt compoſitum ex non entibus eſt non ens: ſed tempus componitur ex præterito & futuro, quæ non ſunt: igitur ipſum nõ eſt. Item. Omne habens partes, ſi ipſum ſit, neceſſe eſt omnes eius partes eſſe ſimul cum eo: ſed tempus habet partes, quarum nulla eſt in actu: igitur tempus non eſt. Minor probatur: quia nihil ſtat de tempore, niſi ipſum nunc, quod eſt indiuiſibile, & tale non eſt tempus, nec pars temporis, cum diuiſibile non fiat ex indiuiſibilibus.

Totũ & pars dupliciter.

Propter illas rationes ſciendum, ꝙ totum & pars dupliciter poſſunt cõſyderari. Quoddam eſt enim totum permanens, cuius omnes partes ſimul ſunt, ſicut domus lapis &c. Aliud eſt totum ſucceſſiuũ, ſicut dies, annus, cuius vna pars præcedit aliam, & alia ſubſequitur. ſicut præteritum & futurum. Ad primum igitur dicitur, ꝙ omne permanens compoſitum ex non ente permanente eſt nõ ens: ſed de ſucceſſiuis non eſt verum. Ad ſecundum dicitur, ꝙ hæc maior ſic intelligitur, de toto & partibus permanentibus et non ſucceſſiuis. Proprietates temporis ſunt ſex. Prima, Vno modo conuenit accipere numerum in tempore, & alio modo non. prout enim eſt numerus, conuenit accipere numerum: ſed prout eſt numerus motus, nõ: cum ſit continuum, & omne continuum eſt diuiſibile in infinitum. Secunda, Tempus nec eſt velox nec tardum, ſed multum & paucũ, breue & longum. Tertia, vnum & idem inſtans eſt in toto tempore. Quarta, Tempus reſoluitur in ſe ſecundum circulum, vt annus quia tempus eſt menſura motus circularis, ſicut motus primi mobilis, & non recti. Quinta, Motus non ſolum menſuratur a tempore, ſed tempus a motu. Sexta, In vnoquoq; genere eſt reperire vnum primum, ꝑ quod menſurantur & numerantur omnia illius generis, vt in numero vnitas, in genere ponderum vncia. conſimiliter eſſet accipere in tempore aliquod primum, quod erit menſura ipſius, cuius eſt ipſum inſtans. Dubitatur an vnum & idẽ inſtans maneat in toto tempore. Et videtur ꝙ non. Nam cuiuslibet temporis determinati ſunt duo inſtantia, ſcilicet principium & finis, ſicut diei & horæ: non igitur eſt vnum inſtans in toto tempore. Item. Illa, quę fuerunt in vno anno præterito fuerunt in aliquo inſtanti: & illa, quę erunt in vno anno futuro, erunt in aliquo inſtanti: & illa quæ modo ſunt, ſunt in aliquo inſtanti. Si igitur idem inſtans ſit in toto tempore: ſequitur ꝙ omnia illa, quæ fuerunt in medio anno præterito, & quæ erunt in medio anno futuro, modo ſunt: quod videtur Impoſsibile. Ad primum dicitur, ꝙ cuiuslibet temporis terminari ſunt duo inſtantia ſecundũ eſſe accidentale: licet ſit vnum per ſe & ſecũdum ſuam ſubſtantiam. Ad aliud dicitur negando cõſequentiam: quia inſtans manet vnum & idem in tempore ſecundũ ſubſtantiam variatam ſolum ſm eſſe accidentale, ſicut aliquis ho-

A mo vnus & idem poteſt eſſe aliquando albus, & aliquando niger: ſic inſtans vnum & idem eſt præſens aliquando, aliquando futurum, aliquando præteritum, Nota ſecundum Philoſophum ꝙ inſtans ſe habet ad tempus ſicut punctus ad lineam: quia ſicut punctus non eſt pars lineæ, ſic inſtans non eſt pars temporis. Et ſicut punctus diuidit duas lineas, & continuat eas adinuicem, ſic inſtans diuidit pręteritum tempus a futuro, et continuat ea adinuicem. Sed per hoc differunt inſtans & punctus: quia punctus quieſcit & manet in linea: inſtans autem nunquam quieſcit in tempore: et hoc quia ſequitur ipſum mobile quod nõ quieſcit,

Nota differentiam inter illa vocabula nunc, tunc, quando, iam, modo, olim, repente. Nam tunc, vno modo dicitur tempus propinquum inſtanti præteriti, licet improprie: ſecundum ꝙ dicitur venit nunc, quia hodie venit. Tunc, ſiue quando, eſt tempus determinatum per inſtans præcedens, & ſubſequẽs: qui ſunt termini illius facti de quo ſit inquiſitio, vt tũc deſtructa eſt Troia. Tunc erit diluuium. Iam, eſt

B tempus propinquum præteriti inſtanti ſiue fuerit pars prę teriti, ſiue pars futuri vt quãdo vidit, iam videt, iam vidit. Modo eſt tempus propinquum præteriti inſtanti, dummodo ſit pars præteriti: vt modo fuit bellum Troiæ. Repente eſt illud quod eſt in nunc tempore inſenſibili. Siue repente eſt tempus non ſenſibile propter eius paruitatem & ſubito ſimiliter, ſecundum ꝙ dicitur, generatio & mutatio ſubita.

ROBERTI LINCONIENSIS

IN QVINTVM LIBRVM PHYSICORVM,

SVMMA.

C IN quinto lib. Phyſi. determinat Philoſophus de diuiſione motus in ſuas ſpecies. Et dicit primo ꝙ aliquid tranſmutari dicitur tribus modis. Per accidẽs, vt cum dicitur muſicus ambulat. Secundo ſecundũ partes: vt cũ dicitur corpus ſanatur: quia oculus ſiue pectus ſanatur. Primo & per ſe. per hoc excludit modum primo modo et ſecundo modo dictum: ex eo ꝙ ipſum mouetur primo & per ſe. Et per hoc ꝙ dicit [primo] excluditur motus ſm partem. ꝑ illud vero quod dicit [per ſe] ſiue [ſm ſe] excluditur motus per accidens. Eſt aũt per ſe mobile aliquid ſm diuerſas ſpecies motus: ſicut alterabile eſt motus ſm alterationem: & augmentabile ſm augmentum: & iterum in ſpecie alterationis dicitur ſanabile: quod mouetur ſm ſanationem: et calefactibile quod mouetur ſm calefactionem. Dicit autem Philoſophus ꝙ quinque requiruntur ad motum, ſcilicet mouẽs & mobile: terminus a quo: & terminus ad quem: & tempus.

Et nota ꝙ motus capit denominationem a termino ad quem, quia iſte terminus acquiritur ꝑ motũ: terminus vero a quo deperditur. Et ſciendum ꝙ motus per ſe non eſt

D niſi in contrarijs extremis: vel medijs, vel contradictorijs. Mutatio per ſe quadruplex eſt, ſ. a ſubiecto in ſubiectum vt alteratio: a non ſubiectu in ſubiectum vt generatio: a ſubiecto in non ſubiectũ vt corruptio. Sed quartus modus a non ſubiecto in non ſubiectum: eſt impoſsibilis. Et vocatur hic ſubiectum oẽ quod affirmatiue dr̃: & nõ ſubiectũ id quod dr̃ negatiue: nõ quod ſuſcipit formã. Poſtea dicit Philoſophus ꝙ motus ꝓprie dictus eſt tm̃ in tribus generibus. ſ. in quãtitate, qualitate & vbi Sed ꝙ ſit in iſtis tribus probatur. Nam in iſtis eſt ſufficiens contrarietas requiſita ad motum: igitur in iſtis proprie eſt motus. probatur conſequentia. Nam oĩs motus eſt a contrario in cõtrarium. Quod aũt non ſit in pluribus ꝙ̃ in iſtis, ꝓbatur. Nam ſi in aliquibus alijs eſſet, hoc maxime videretur de ſubſtãtia: & relatione & de actione & paſsione. Sed in ſubſtantia non eſt motus, Nam oĩs motus eſt a contrario in contrarium: ſed ſubſtantiæ nihil eſt contrarium. ergo in ſubſtantia non eſt motus. Nec ad relationem eſt motus, quia ad illam formã quę põt

acquiri

acquiri alicui ſine aliqua mutatione reali facta in ipſa non eſt motus: ſed ſic eſt de relatiõe. igitur etc. Maior probatur. Nam dextrum & ſiniſtrum poſſunt acquiri alicui nulla facta in ipſo mutatione reali. Nec ad actionem nec ad paſſionem eſt motus: quia ſi ſic cum actio & paſſio ſint motus: ad motũ eſſet motus. conſequens eſt falſum: ergo et antecedẽs. Nec ex hoc ſequitur ꝙ actio & paſſio ſint motus: quia Philoſophus arguit a ſimili. nam ſimile eſt actionem & paſſionem eſſe motum: & ad motum eſſe motũ. Relinquitur igitur, ꝙ motus ꝓprie dictus eſt tm̃ ĩ tribus generibus. ſ. quãtitate: qualitate: & vbi. Motus in qualitate eſt alteratio a qualitate imperfecta ad qualitatem perfectam & ẽ conuerſo. ad quantitatem perfectam eſt augmentatio: ẽ conuerſo eſt diminutio. Motus ad vbi dicitur loci mutatio. Immobile dicitur tripliciter. Vno modo quod non eſt aptum natum moueri. Alio modo quod eſt de difficile mobile. ſicut lapis excellens magnus. Tertio mõ quod eſt aptum natum moueri: impeditur tñ per ſuum contrarium. Similiter dicẽdum de illis quę ſunt neceſſaria ad cognoſcendum motũ. ſ. **F** quid ſit eſſe ſimul: & quid ſit eſſe ſeparatum: & quid tangere: & quid contiguum: & quid medium: & quid conſequenter ens: & quid habitum: & quid cõtinuum. Similiter aũt ſunt ea quæ ſunt in eodem loco: ſed proprie ſm ſe & non ſm aliud. Separatim ſunt quæ nõ ſunt in eodẽ loco. Tangere dicuntur ſiue cõtigua: quorum vltima ſunt ſimul. Mediũ eſt illud in quo continue mutatur ſm naturam quod natum eſt mutari prius ꝙ̃ in extremis. Cõtinue mutatũ aliquod dr̃ quod nõ deficit rei ſuper quã mouetur aut pauſat. Conſequenter ſunt ea inter ꝗ nihil cadit eiuſdem generis: vt linea lineæ vnitas vnitati: & huiuſmodi.

Habitum eſt qñ aliquid alteri conſequenter eſt: & tangit ipſum. Continuum ſunt quorũ: vltima ſunt vnũ. i. terminus vnus. Motus dr̃ vnus tripliciter. ſ. gñe, ſpẽ. numero. Vnus genere dicit̃ ab vnitate formæ generalis, a quo dr̃ mutatio vnũ, ſicut oĩs loci mutatio dicitur motus vnus ſm genus oĩ loci mutationi. Vnus ſpẽ dicitur ille motus qui eſt vnus ab vnitate ſpecificę formæ. ſicut dealbatio eſt oĩ deal- **G** bationi eadẽ ſpecie: & ſimiliter denigratio. Sed motus de albedine in nigredinẽ: & de nigredine in albedinẽ: nõ eſt eadem ſpẽ: ſed gñe. Et nota ꝙ nõ ſufficit ad vnitatẽ motus ſpecifici ꝙ termini ſint idẽ ſpecie: ſed oportet ꝙ ſpatium ſit idem ſuper quo ſit motus: quia aliter motus circularis: et rectus forent idem ſpẽ. Motus vnus numero eſt qui habet vnum ſubiectũ numero: & vnã ſpeciem ſpãliſsimã in qua ſit: et vnum tp̃s continuum ſine interruptione. Iõ ad hoc ꝙ motus dicatur vnus ſimpliciter numero, requirit̃, ꝙ idẽ in quo ſit motus ſit ſimpliciter vnũ: & oportet ꝙ tp̃s ſit vnũ & nõ interruptũ, inſuꝑ oportet ꝙ ſpatiũ vel forma ſit vnũ & continuũ. oportet ẽt ꝙ mobile ſit vnum ſimpliciter per ſe. Sequit̃ de cõtrarietate motus ad motũ: qui eſt in quĩq; modis. Primus eſt. qui eſt ex eadẽ in idẽ. Secũdus qui ſit ex contrarijs terminis. Tertius eſt qui ſit in contrarios terminos. Quartus qui eſt a cõtrario in cõtrariũ. Quintus eſt. qui eſt ſm contrarietatẽ vtriuſq; termini: vt qui eſt ex vno cõ- **H** trario in aliud contrariũ contrarius ei eſt: et ẽ cõuerſo. et nota ꝙ quies contrariat̃ motui ſm principiũ cũ ſit principiũ motus. Sciendũ ꝙ nõ ꝗlibet quies cõtrariat̃ cuilibet motui ſed quies ſm locũ motui ſm locũ: quies ſm alterationẽ motui ſm alterationẽ: et ſic de augmentatione & de alijs motibus. Motus qui eſt ex vno contrario in reliquũ, contrariat̃ quieti ꝗ eſt in alio. & quies ꝗ eſt in vno, cõtrariat̃ ei quę eſt in alio: vt ea quę in ſanitate ei quę eſt in ęgritudine. Dubitat̃ vtrũ motus ſit in qualitate, q̃titate et vbi. Et primo ꝓbat̃ ꝙ nõ in qualitate. Nã motus eſt acq̃ſitio ꝑtis poſt partẽ illius termini ad quẽ tẽdit: ſed in qualitate nõ eſt ꝑs poſt ꝑtẽ: iõ in qualitate non eſt motus. Maior patet per Philoſophum. Minor oñdit̃ ꝑ auctorẽ ſex principiorũ, qui dicit ꝙ forma accñtalis eſt cõponi cõtingens quæ ſimplici & inuariabili natura cõſiſtit. Sed illud quod in tali natura cõſiſtit non hẽt partẽ poſt ꝑtẽ. igit̃ forma accñtalis non acquirit̃ ꝑ motũ: igit̃ in qualitate non eſt motus. Itẽ ꝙ in quantitate non ſit motus: ꝓbo. Nã oĩs motus eſt ꝑ contrarietatẽ: ſed in **E** quãtitate nõ eſt cõtrarietas: igit̃ motus nõ eſt in quãtitate.

Itẽ ꝙ motus nõ ſit in vbi, videt̃. Nã vbicũq; nõ eſt reperiri magis & minus, nec contrariũ. Sed in vbi nõ eſt reperire magis & minus ꝑ auctorẽ ſex principiorum: ergo in vbi nõ eſt motus. Itẽ. Si in vbi eſſet motus: cũ talis motus ſit motus localis, contingeret ꝑtranſire medietatẽ ſpatij ſuper quod ſit motus in medietatẽ illius motus: & ſic in infinitũ: ſed talis diuiſio quæ eſt in infinitũ non eſt pertrãſibilis. igit̃ in ſpatio ſiue in vbi non eſt motus. Ad primũ dicit̃ cõcedendo maiorẽ. Ad minorẽ dr̃ ꝙ qualitas ſiue forma accidẽtalis põt dupliciter conſiderari. Vel ſm eſſentiã: vel ſm eſſe in ſubiecto. Primo mõ eſt indiuiſibilis. ſ. ſm eſſentiã, nec habet partẽ poſt partẽ ſm eſſentiã. Secundo modo eſt diuiſibilis. ſ. ſm eſſe in ſubiecto: et habet partẽ poſt partẽ. Sicut patet ꝙ vnũ ſubiectũ habet plus de albedine ꝙ̃ aliud: et ſimiliter de colore: & ſic de alijs quę ſunt qualitates: ſiue formæ accñtales. Ad ſecundũ dr̃ concedẽdo maiorẽ. Ad minorẽ dr̃ ꝙ quantitas põt dupliciter conſiderari. Vno modo **F** ſm ſuam eſſentiã: ſm ꝙ quantitas eſt. & ſic non habet contrariũ. Alio modo ſm eſſe naturale, quod habet in rebus naturalibus: & ſic habet contrariũ. Nã ſm eſſe naturale conuenit dare quantitatẽ ꝑfectã et impꝑfectã. Minimũ et maximũ & infra: & extra: ſunt contraria quãtitati ſm eſſe naturale: ergo põt ineſſe contrarietas licet non ꝑ ſe. Ad tertium dr̃ concedẽdo maiorẽ. Ad minorẽ dr̃, ꝙ ſuſcipere magis & minus eſt dupl̃r: vel intenſiue & ſm eſſentiã, & ſic vbi non ſuſcipit magis & minus. nec habet cõtrarietatẽ. Alio mõ extenſiue, & ſic ſuſcipit magis et minus & habet contrarietatẽ. Ad quartũ dr̃ concedendo totum argumentum vſq; ibi, talis diuiſio procedit in infinitum. Vbi dicendum eſt, ꝙ ire in infinitũ dupl̃r eſt: vel ſm actum vel ſm potentiã. Primo mõ non poteſt pertrãſiri. ſecundo mõ põt. Et argumẽtum procedit ac ſi contingeret actualiter diuidi in infinitũ.

ROBERTI LINCONIENSIS **G** IN SEXTVM LIBRVM PHYSICORVM,

SVMMA.

IN ſexto lib. Phyſicorum determinat Philoſophus de motu, diuidẽdo ipſum in partes quantitatiuas, & hoc ſecundum ꝙ motus eſt quoddam cõtinuum. Dat igitur quatuor proprietates. Prima eſt. ꝙ nullũ continuum cõponitur ex indiuiſibilibus, vt linea ex punctis: quia indiuiſibilia ſiue puncta non ſunt continua, nec contigua, nec conſequenter entia, quia vltima eorũ non ſunt ſimul entia: nec ſunt vnũ, cum indiuiſibile nõ habeat partes, quarũ vna põt eſſe terminata: et altera eius vltimũ. Siſr̃ indiuiſibile additũ alicui non facit maius: igit̃ nec compoſitũ, nec indiuiſibile erit cõſequenter ſe habẽs indiuiſibili. ſicut punctus pũcto: vel in- **H** ſtans inſtanti: quia inter quęlibet duo puncta cadit mediũ: ſicut linea: & inter quælibet duo inſtãtia cadit tp̃s mediũ: & per conſequens inſtantia non ſunt cõſequenter entia inter quæ nõ cadit mediũ eiuſdem generis. ſicut duæ domus, ſunt conſequenter entia: inter quas nõ cadit domus media: & ſic ſequitur ꝙ non eſt immediatus inſtanti: vt punctus puncto, nec aliquod indiuiſibile ſimpliciter alteri. Item ſi cõtinuum componeretur ex indiuiſibilibus, igitur eſſet diuiſibile in indiuiſibilia. conſequens falſum. cum cõtinuum ſm Philoſophum ſit diuiſibile in ſemper diuiſibilia. igitur nec motus: nec magnitudo: nec tp̃s: nec aliquid continuum põt componi ex indiuiſibilibus ſimpliciter: cũ vnũquodq; diuidat̃ in illa ex quibus componit̃. Secũda proprietas eſt illius in quo ſit motus. ſ. ipſius tp̃is: & hoc eſt ꝙ in inſtanti non eſt motus neq; quies ſed in tp̃e: accipiendo inſtans ſm ꝙ eſt ſimpl̃r indiuiſibile, & non pro tp̃e: quia ſi in inſtanti foret motus vel quies: ſequeretur ꝙ inſtans eſſet diuiſibile.

Tertia proprietas eſt illius in quo aliquid mutat̃: & hoc

eſt

eſt ꝙ oẽ quod mutatur:qñ mutatũ eſt in illo in quo primo mutatum eſt, v.g. poſim ꝙ aliquid mutet̃ a non eſſe in eſſe, tunc deficit ab eo ex quo mutatũ eſt: igitur illud quod mutatum eſt a non eſſe in eſſe deficit. a non eſſe igitur de neceſſitate erit in eſſe: cum inter eſſe & nõ eſſe non cadat mediũ.

Et ſciendum, ꝙ in nulla mutatione eſt accipere primum in quo cœpit aliquid mutari nec mutatum eſſe: ſed ante quodlibet mutatum eſſe, præcedit mutari: & ẽ conuerſo in infinitum. & non ſm actum ſicut nec in motu eſt dare primum: quia oẽ quod mouetur, prius mouebatur per Philoſophum. Cuius cã hæc eſt, quia tempus in quo fit motus & magnitudo, ſiue ſpatium ſuper quod fit motus, & ipſum quod mouetur: quodlibet iſtorum eſt continuum, & etiam ipſe motus: et per conſequens ſunt diuiſibilia in infinitum. Vnde nec in tpe. nec in aliquo continuo ſucceſſiuo eſt ſumere primum. quare nec in motu, vltimum cõtingit ſumere. vnde in permanentibus contingit ſumere primum, ſed nõ vltimũ: quia per Philoſophum nõ eſt dare vltimũ rei permanentis in eſſe: ſed in ſucceſſiuis eſt dare vltimum, ſed nõ primum, ſicut dictum eſt. Sed videtur per rõnem Zenonis ꝙ nihil poſſit moueri localiter. & per cõſequens motus localis nihil eſt. Nam ſi aliquid determinate ſecundum locum mouetur, oportet ꝙ primo pertrãſeat medietatem ſpatij antequam ad terminum perueniat et medietatem illius medietatis: & ſic in infinitum· ſicut argu. eſt in dictis præcedentibus. Item. Si aliquid moueretur localiter velociſſime motum, nunquam attingeret tardiſſimum. conſequens eſt impoſſibile: igitur ex quo ſequitur. Conſequentia oſtenditur ſic. Præcedat tardum ipſum velox per aliquod ſpatiũ, & moueatur vtrunq; continue. igitur antequam attingat terminum a quo ipſius tardi, ipſum tardũ aliquid pertranſibit de ſpatio: quia non quieſcit, ſed continue mouetur. Et vltra antequam velox pertranſeat illud quod pertranſiuit tardum: tardum aliquid pertranſibit de ſpatio: ſicut prius in infinitum: ergo velox nunquam attinget tardum vtriſque continue motis. Item quod eſt in ſpatio ſibi æquali: aut mouetur in eo: aut quieſcit in eo, cum igitur non conuenit moueri in tali ſpatio & in quolibet inſtanti mobile eſt in ſpatio ſibi æquali: igitur in quolibet inſtanti quieſcit: & per conſequẽs nunquam mouetur. Ad primum dicitur (ſicut prius dictum eſt in dubitatione præcedenti), ſcilicet ꝙ continuum eſt infinitum ſm potentiam et tale poteſt trãſiri. Et ſic patet ad ſecũdam rationem. Ad tertium dicitur ꝙ Zeno dixit ipſum tempus componi ex inſtantibus: quod non eſt verum: ideo nec motus nec quies eſt in inſtanti: ſed in tempore (ſicut dixit Philoſophus) ideo mobile non eſt in ſpatio ſibi æquali niſi tantum in inſtanti. Et cum dicitur. Aut mouetur aut quieſcit: negatur propoſitio, quia habet veritatem de eo quod eſt in aliquo in quo eſt aptum natum moueri aut quieſcere pro tali mẽſura tẽporis. Nota ꝙ iſta ſunt proportionabilia, magnitudo, motus, & tempus: & ideo ſi vnum iſtorum ſit infinitum, quodlibet erit tale. Dubitatur vtrum aliquod continuum componatur ex indiuiſibilibus. Et videt̃ ꝙ ſic. Nam punctus eſt vbiq; in linea, quod non eſſet verum, niſi componatur ex pũctis.

C

D

Item Ariſt. in Primo Poſte. dicit ꝙ ſubſtãtia lineæ eſt ex pũctis: igit̃ linea componit̃ ex punctis. Item ſi ſphæra mouet̃ ſuper planum, non tangit ipſum niſi in punctus (per Philoſophum) cum ſphærico & plano non ſit aliquod commune niſi punctus. igitur cauſat ſuperficiem deſcriptam punctis: & per conſequens continuum poteſt componi ex indiuiſibilibus. Item per Commentatorem inſtans fluẽs, cauſat tempus: ſed inſtans eſt indiuiſibile, ergo indiuiſibile cauſat diuiſibile: & hoc non niſi componendo. Item corpus naturale ex minimis componitur, igitur continuum ex indiuiſibilibus. Antecedens eſt verum, ergo concluſio. conſequens patet cũ ſit dare corpus minimum naturale ſecundũ Philoſophum in lib. Phy. Ad primum dicitur ꝙ pũctus eſt vbiq; in linea potentialiter: non actualiter. Ad ſecundum dicit̃, ꝙ Philoſophus intelligit ꝙ in formali definitione lineæ cadit punctus & non aliter. Ad tertium dicitur ꝙ non eſt dare aliquod ſphæricum ſimpliciter hic inferius

A naturaliter. Ad quartum videtur, ꝙ Commentator intelligit ſic ꝙ inſtans fluit ſecundum ꝙ eſt diuerſum: & diuerſum aliquo modo eſt cauſa tẽporis: ſed non inſtans proprie fluit ita ꝙ moueatur. Ad quintum dicitur ꝙ corpus poteſt dupliciter conſiderari & eiſdem modis minimum, ſ. vt eſt quoddam naturale: & vt eſt quoddam quãtum: & ex talibus minimis põt conſyderari maximum. Secũdo igit̃ modo põt dari minimum, non aũt primo modo. quia corpus naturale ſm ꝙ eſt quantum, eſt continuũ & per conſequẽs diuiſibile in infinitum. Dubitatur an motus poſſit eſſe in inſtanti accipiendo motum proprie, & inſtans ſimpliciter. Et videtur ꝙ ſic per Philoſophum in Septimo Phyſi. Si aliqua virtus moueat aliquod mobile in aliquo tpe: potẽtia duplicis virtutis mouebit in medietate tpis: igitur prima cã cauſabit motum in inſtanti. Huic dicitur ꝙ regula philoſophi habet intelligi de agentibus per motum et trãſmutationẽ. Prima aũt cauſa agit ſine motu et trãſmutatiõe.

ROBERTI LINCONIENSIS IN SEPTIMVM LIBRVM PHYSICORVM,

SVMMA.

IN ſeptimo libro Phyſi. determinat Philoſophus de motibus: & de motoribus & mobilibus eorum dicens ꝙ in omni motu violento & naturali motor differt ſm ſubſtantiam ab eo quod mouetur. Poſtea oſtẽdit ꝙ in mouentibus & motis nõ eſt procedere in infinitum: quia ſic in tempore finito foret motus infinitus: quod eſt inconueniens: cũ motus & tempus in quo eſt motus ſint proportionabilia. ideo eſt dare motum primum, & motorem primum. Itẽ in omni motu tam violento ꝙ̃ naturali: mouens et motum ſunt ſimul. Sed ꝙ hoc ſit falſum. probo. Nã in motu projectionis nõ eſt mouens ſimul cum moto. ſed diſtat ab eo. igitur nõ in oĩ motu ſunt ſimul. Huic dicit̃ ꝙ non requiritur ꝙ ſint ſimul ſm vltima eorum. ſed ſufficit ꝙ ſm virtutem. vnde quãdiu projectum mouetur. virtus projicientis manet in eo ſiue fuerit ille motus ſm rectum: ſiue ſm reflexionem: ſicut pila projecta contra parietem reflectit̃. Itẽ ſciendum, ꝙ violentum eſt cuius principiũ eſt ab extrinſeco non conferente vim paſſo. Spẽs motus violẽti ſunt quatuor. ſ. impulſio, tractio, vectio, & vertigo. & in his quatuor modis reducũtur oẽs motus q ſunt a principio extrinſeco.

Poſtea agit de comparatione motuum adinuicem: et dicit ꝙ ad hoc ꝙ aliqua ſint adinuicem comparabilia tria requiruntur. Primo ꝙ ſint vniuoca: ideo ſtilus: & vinum & corda non ſunt comparabilia in acutie æquiuoce dicta de iſtis: in ſtilo. n. pertinet ad tactum: in vino ad guſtum: in corda ad audiendum. ideo per aliam rõnem & aliã eſt acuties in illis. Secundo requiritur, ꝙ ſint in aliquo ſubiecto proximo recipiente. iõ equus eſt comparabilis ſm albedinẽ cuicunq; habenti albedinem: quia ſubiectum proximũ albedinis eſt idem. ſicut ſuperficies eſt idem ſm recipiens albedinẽ. Tertio requiritur ꝙ ſit vna natura ſpecialis: & nõ generalis ipſorum comparabiliũ. quia in genere multę latent æquiuocationes diuerſæ naturæ: ideo album & nigrũ licet conueniant in natura generali: ſicut in colore, non tñ in natura ſpãli: ideo non ſunt comparabilia. Nec motus circularis eſt comparabilis motui recto: quia non ſunt in eodẽ ſubiecto proximo nec in eadem natura ſpãli. Contra videtur ꝙ ſm æquiuocum fiat comparatio: quia bene dicitur ſubſtantia eſt prius ens ꝙ̃ accidens, ſed prius & poſterius dicunt comparationem. & ens eſt æquiuocum: ergo ſecundum ęquiuocum eſt comparatio. Huic dicitur ꝙ cõparatio proprie dicta, non fit ſm æquiuocum. Extendẽdo tamẽ vim comparationis ad vnitatem ordinis vel analogiæ ſm equiuocum fit comparatio. Conſequenter ponit pro cõparatione motuum regulas quæ ſunt ſeptẽ. Prima eſt, ſi

aliqua

aliqua potentia moueat aliquod mobile ꝑ aliquod ſpatiū in aliquo tempore, æqualis potentia mouebit medietatem illius mobilis ꝑ duplū ſpatium in eodem tpe. Secūda eſt hoc. Retēta priori potentia ęqualis potētia mouebit medietatē mobilis ꝑ totum idem ſpatiū in medietate tpis. Tertia eſt. Retenta priori potentia, potētia duplicis virtutis mouebit mobile per idē ſpatiū medietate tpis. Quarta. Medietas illius potentię mouebit medietatē mobilis ꝑ idē ſpatiū in toto tpe. Quinta. Retenta priori potentia nō eſt neceſſe, ꝙ eadē potentia moueat duplū mobile in æquali tpe per medietatem ſpatij. Sexta nō eſt neceſſe ꝙ media virtus moueat idem mobile per aliquam partem ſpatij in toto tempore. Septima dupla virtus mouebit duplex mobile per æquale ſpatium in æquali tempore. Eſt aūt ſciendū, ꝙ iſtæ comparationes habent intelligi de motore corpore naturali, & non de motore ſupra cœleſti. Et ſimiliter habet intelligi quātum ad rationem ipſius motus, et nō quantum ad rationem ſpecialem. multa. n. poſſunt alicui conuenire ſm rationem generalem: quæ ſibi repugnant ſm rationem ſpecialem. v. g. non repugnat homini inquantum animal habere alas: ſed inquantum homo ſibi repugnat. Similiter iſtę conditiones poſſunt in eſſe motui inquantum motus: non tamen inquantum iſte motus.

ROBERTI LINCONIENSIS IN OCTAVVM LIBRVM PHYSICORVM,

SVMMA.

IN octauo lib. Phyſic. oſtēdit Philoſophus primo ꝙ aliquis motus eſt æternus, et aliquis motor eſt æternus: ſecundo quis motus eſt æternus, & qui motor eſt æternus. Quod motus ſit æternus oſtendit, tali rōne. Oīs motus præſupponit mobile. Poſito igitur aliquo motu, quęro de illo mobili: aut eſt factum, aut eſt æternum. Si ſit factum: cū illa factio ſit mutatio, præcedit primum motū. Si ſit ętemū prius igitur quieuit: ſed impoſſibile fuit ab illa quiete deducere mobile ad motum, ſine diſpoſitione aliqua in mobili, vel in moto: quæ in ipſo eſſe non poteſt, ſi non ſit aliqua mutatio: poſito igitur illo mobili diſpoſito, ſequiť ꝙ aliqua mutatio eſt prior mutatione prima. Hoc aūt eſt impoſſibile. igitur ex quo ſequitur. Item. Vbicunꝗ eſt ponere tēpus, ibi eſt ponere inſtans: cum inſtans ſit tota ſubſtantia tēporis, eſt. n. finis pręteriti, & initium futuri. igitur vbicūꝗ eſt vel conuenit reperiri inſtans, cōuenit reperiri tp̄s præteritum: ſed in oī tpe cōuenit reperiri inſtans: igitur in omni tpe cōuenit reperiri tp̄s præteritum, & per conſequens ad nullū tp̄s conuenit deuenire, ante quod non ſit aliquod tēpus: & ſic tēpus eſt æternum ex parte ante. Et ſi tp̄s ſit æternū, motus erit ęternus. Item ꝙ motus ſit incorruptibilis, probo, quia, cum corrumpitur motus nō neceſſe eſt mobile corrūpi, cum mobile ſit prius motu, igitur poſt corruptionē vltimi motus: facta eſt corruptio mobilis: et ſic poſt vltimā mutationem eſt mutatio. Et rōnes procedunt de motu primi mobilis, qui eſt circularis, & non de aliquo alio motu recto nec circulari. Poſtea probat Philoſophus, ꝙ motus nō ſit æternus. Primo ſic. Oē quod ſit a quodā in quoddam, tanquā a termino contrario in terminum contrariū, eſt finitū: omnis motus eſt huiuſmodi ergo &c. Secundo ſic. Videmus in animatis ꝙ hn̄t principium motuū ab extrinſeco, & aliqn̄ mouenť, aliqn̄ quieſcunt. ſic igiť motus habet eſſe poſt non eſſe. Et ſic perpetuo non conuenit ſemper moueri aut nunꝗ. Tertio ſic. Animalia quæ hn̄t principium ſui motus intrinſecum, aliqn̄ mouentur, aliquando vero quieſcunt: igiť ſicut eſt in minori mundo, ſic eſt in maiori: ꝙ aliqn̄ motus ceſſabit, vel ceſſet: et ſic non eſt perpetuus. Ad primum dicitur ꝙ aliquis eſt motus, qui ſit de contrario in contrarium: et talis non eſt perpetuus ſicut argumentatum

E eſt: alius motus eſt de termino in terminum, & ecōtra, ſicut qn̄ aliquis percutit cordā lyræ, talis motus non eſt vere cōtinuus nec perpetuus: quia ſuus motus quieſcit in minimo. tertio mō eſt motus circularis: & hic eſt continuus & perpetuus. Ad ſecundum dicendū, ꝙ non eſt inconueniens motum inanimatorū deficere: quia ſuus motus nō eſt primus, et ideo deficit. et propterea ſic ſumere non eſt ad propoſitū.

Ad tertium dicitur, ꝙ aliquis eſt motus animalis qui nō eſt continuus, vt ille, qui eſt a principio extrinſeco: alius eſt motus animalis, qui eſt continuus ad ſimilitudinem huius motus, ſecūdum ꝙ dicitur motus primi mobilis perpetuus & continuus. Et ſciendum eſt, ꝙ cū motus nō ſit ſine motore. Et motus ſit ęternus. igitur motor eſt ęternus. Corollarie arguit Philoſophus, ꝙ eſt vnum immobile primum, quod non mouetur ab aliquo alio, ſed a ſeipſo id eſt a principio intrinſeco. & ad quod omnia mota reducuntur. Probo. quia, ſi moueatur a principio extrinſeco, erit proceſſus in infinitum in mobilibus & mouentibus: quod eſt impoſ-

F ſibile. ſi igitur moueatur a ſeipſo, moueť a principio intrinſeco. Secundo dicit, ꝙ omne mouens ſeipſum diuiditur in duas partes quarum vna eſt mouēs & alia mota. Sed, ſi verum eſſet motorem & motum vnum eſſe idem penitus, indiuiſibile ferret & ferretur ſecundum loci mutationem: & idem alterabit & alterabitur: infirmabitur & ſanabitur ſecundum idem, quod eſt impoſſibile. Item. Omne mobile inquantum tale, eſt in potentia. & omne mouens inquātum tale, eſt ens actu & non in potentia. Si igitur aliquod mouens ſit penitus idem motu & mobili, tunc idem ſecundum idem eſt in actu, & non in actu. in potentia & non in potentia, quod eſt impoſſibile. igitur aliqua pars, quæ eſt mouens, eſt omnino immobilis. ad quem motorem immobilem omnia mota reducuntur. Tertio dicit ꝙ motus circularis eſt primus & perpetuus. Et ꝙ ſit primus arguitur ſic. Motus localis eſt prior omnibus alijs motibus: ſed circularis motus eſt prior inter omnes alios motus locales: igitur motus circularis eſt prior alijs. & hoc tam prioritate

G naturę quām prioritate temporis & definitione ſecundum Philoſophum. Quarto dicit, ꝙ omnes alij motus reducuntur ad motum localem, & non econuerſo. igitur eſt prior. aſſumptum patet inductiue in omnibus motibus, qui requirunt ipſum. Secundum oſtenditur ſic. Omnis motus localis aut eſt rectus, aut eſt circularis. aut mixtus ex recto & circulari. Sed motus rectus & circularis, ſunt priores motu mixto, ſicut compoſita præcedunt compoſitum. Similiter motus circularis eſt prior motu recto ſicut perfectum prius eſt imperfecto: & incorporale corporali, & regulare irregulari. Manifeſtum eſt igitur motum localem circularem eſſe primum inter omnes motus. et ſic ęternum. probo. quia eſt continuus: quia in tali motu non intercedit quies media, ſicut accidit in alijs motibus & mutationibus: igiť motus localis circularis primi mobilis eſt motus æternus ſicut prius eſt oſtenſum. Ex hoc ſequitur, ꝙ motor eſt ęternus, ſcilicet Deus omnino immobilis: & omnino infatigabilis, immortalis, nullam habens magnitudinem. Quod ſit immo-

H bilis, probat ſic Philoſophus, quia dato ꝙ ſit mobilis: tunc oportet ipſum cum mouente ſimul moueri ab aliquo: quare, cum nō ſit proceſſus in infinitum in mouentibus & motis (vt prius oſtēſum eſt) erit neceſſe ſtare ad aliquod mouēs immobile. Infatigabilis autē, quia cum moueantur iſta inferiora per ſuperiora mouentur ab aliquo primo. Talis autem motor eſt infatigabilis a ſua motione. Cauſa enim fatigationis nihil aliud eſt, niſi id quod mouet moueri. Sed primus motor non mouetur ab aliquo: igitur eſt infatigabilis et ingenerabilis & incorruptibilis: quia, cum oſtenſum ſit omnino eſſe immobilem: ideo nō eſt generabilis nec corruptibilis. Et etiam indiuiſibilis ſiue impartibilis nullam habens penitus magnitudinem neque finitam: cum moueat per tempus infinitum: igitur non habet finitam magnitudinem. Nec infinitam (vt oſtenſum eſt) igitur primum mouēs eſt indiuiſibile, impartibile, immobile, infatigabile, nullam habens magnitudinem, cui ſit honor & gloria per infinita ſecula ſeculorum. Amen. Deo gratias.

S. Thomæ

S. THOMAE AQVINATIS ORDINIS PRAEDICATORVM DE PRINCIPIIS NATVRÆ LIBELLI.

SVMMA TOTIVS LIBELLI.

Quæ principia, cauſæ, & elementa, & quot ſint rerum naturalium, proprietates: item, & cauſarum nonnulla diuiſiones afferuntur.

Ex natura generationis quænam principia, cauſæ, elementa ſint rerum naturalium & quid. Cap. I.

Ad primũ libri Phyſicorum libellus iſte ſpectat.

QVoniam quoddam poteſt eſſe licet nõ ſit, quoddam vero iam eſt: illud quod poteſt eſſe & non eſt, dicitur eſſe potentia: illud autem, quod iam eſt, dicitur eſſe actu: ſed duplex eſt eſſe, ſcilicet eſſe eſſentiale, ſiue eſſe ſubſtãtiale rei, vt hominẽ eſſe, & hoc eſt eſſe ſimpliciter. eſt autem aliud eſſe accidentale, vt hominem eſſe album, & hoc eſt eſſe ſm quid. At vtrunq; autem eſſe eſt aliquid in potẽtia. aliquid enim eſt in potentia, vt ſit homo, vt ſperma et ſanguis mẽſtruus, aliquid in potentia, vt ſit album, vt homo. Tam autem illud, quod eſt in potentia ad eſſe accidentale, quãm illud; quod eſt in potentia ad eſſentiale poteſt dici materia, ſicut ſperma, hominis, & homo, albedinis. Sed in hoc differunt, quia illud, quod eſt in potentia ad eſſe ſubſtantiale, dicitur materia ex qua. quod aũt eſt in potentia ad eſſe accidentale, dicitur materia in qua. Itẽ proprie loquendo, illud, quod eſt in potentia ad eſſe ſubſtantiale, dr̃ materia prima. quod autem eſt in potẽtia ad eſſe accidentale, dicitur ſubiectum. Subiectum.n. dat eſſe accidenti.ſ. eſſe exiſtẽdi: quia accidẽs non habet eſſe, niſi ꝑ ſubiectum. Vnde dicitur, ꝙ accidẽtia ſunt in ſubiecto, non autem dicitur, ꝙ forma ſubſtantialis ſit in ſubiecto: & ſm hoc differt materia a ſubiecto, quia ſubiectum eſt, quod non habet eſſe ex eo, ꝙ aliquid ei aduenit: ſed quod eſt per ſe, & habet eſſe cõpletum, vt homo non habet eſſe per albedinem, ſed materia dicitur, quod habet eſſe ex eo quod ſibi aduenit: quia de ſe eſt incõpletũ: immo nullum eſſe habet, vt dicit Cõmentator in Secundo de Anima. Vnde ſimpliciter loquẽdo forma dat eſſe materiæ. accidens autem non dat eſſe ſubiecto, ſed ſubiectum accidẽti: licet aliquando ponatur vnum pro alio, ſ. materia pro ſubiecto & econtrario. Sicut aũt oẽ, quod eſt in potentia põt dici materia. ita oẽ, a quo habet aliquid eſſe, quodcũq; eſſe ſit illud, ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale, põt dici forma: ſicut homo, cum ſit potẽtia albus, ſit ꝑ albedinẽ actu albus: et ſperma, cum ſit potentia homo, ſit actu homo ꝑ animam: & quia forma facit eſſe in actu, ideo dicit̃ ꝙ forma eſt actus. Quod aũt facit eſſe actu ſubſtantiale dicitur forma ſubſtantialis. & quod facit actu eſſe accidentale, dicitur forma accidentalis. Et, quia generatio eſt motus ad formã, duplici formæ reſpondet duplex generatio. Formæ ſubſtantiali reſpõdet generatio ſimpliciter, formę accidẽtali rñdet gñatio ſm quid. Qñ.n. introducitur forma ſubſtantialis, dicitur aliquid fieri ſimpliciter. ſicut dicimus homo fit, vel homo generat, qñ autem introducitur. Forma accidentalis, nõ dicit̃ aliquid fieri ſimpliciter, ſed fieri hoc: ſicut, qñ homo fit albus, non dicitur ſimpliciter hominem fieri, vel generari, ſed fieri vel generari album. & huic duplici generationi opponitur duplex corruptio: ſcilicet ſimplex, & ſecũdum quid.

Materia prima quo diſtinguatur a ſubiecto.

Gño ſm quid in alijs generibus a ſubſtãtia inuenitur.

Generatio vero & corruptio ſimpliciter non ſunt niſi in genere ſubſtantiæ. Generatio vero & corruptio ſm quid ſunt in omnibus alijs gñibus: & quia generatio eſt quædã mutatio de non eſſe, vel de non ente ad eſſe, vel ad ens: ecõtrario autem corruptio debet eſſe de eſſe, vel ente, ad non eſſe vel non ens. Non autem, ex quolibet non eſſe fit generatio, ſed ex non ente, quod eſt ens in potentia: ſicut idolum ex cupro, quod eſt idolum in potentia, & non actu. Ad hoc autem ꝙ ſit generatio tria requiruntur, ſ. ens in potẽtia, quod eſt materia: & non eſſe actu. quod eſt priuatio: & id per quod fit actu, quod eſt forma. ſicut, quãdo ex cupro fit idolum, cuprum, quod eſt in potentia ad formam idoli, eſt materia. hoc aũt, quod eſt infiguratum, ſiue incompoſitum, eſt priuatio, figura autẽ, a qua dicitur idolum, eſt forma. non autem forma ſubſtantialis: quia cuprum, ante aduẽtum figuræ, habet eſſe actu, & eius eſſe non dependet ab illa figura, ſed eſt forma accidentalis. omnes enim formæ artificiales ſunt accidẽtales. ars enim non operat̃ niſi circa id, quod iam cõſtitutum eſt in eſſe perfecto a natura. Sunt igitur tria principia naturæ, ſ. materia, forma, & priuatio, quorum, ſ. forma eſt id, propter quod fit generatio: alia duo ſunt ex parte eius, ex quo eſt generatio. Vnde materia & priuatio ſunt idem ſubiecto, ſed differunt rõne. idem enim eſt æs & infiguratum ante aduentum formę, ſed ex alia rõne dicitur æs, & ex alia infiguratum. Vnde priuatio dicitur principiũ non per ſe, ſed per accidens, quia, ſ. coincidit cũ materia, ſicut dicimus ꝙ eſt per accidẽs ꝙ Medicus ędificat. Nõ enim ex eo ꝙ Medicus, ſed ex eo ꝙ domificator eſt: quod coincidit Medico in eodem ſubiecto. Sed duplex eſt accidens, ſ. neceſſariũ, quod non ſeparatur a re, ſicut riſibile homini. et non neceſſarium, quod ſeparatur, ſicut album ab homine. vnde licet priuatio ſit principium per accidens, non tñ ſequitur ꝙ non ſit neceſſarium ad generationem, quia materia a priuatione nunq; denudatur. inquãtum enim eſt ſub vna forma habet priuationem alterius, & econtrario, ſicut in igne eſt priuatio aeris, et in aere eſt priuatio ignis. Et ſciẽdum, ꝙ, cum generatio ſit ex non eſſe, non dicimus ꝙ negatio ſit principium, ſed priuatio, quia negatio non determinat ſubiectum. Non videre enim poteſt dici etiam de non entibus, vt chimera non videt, & iterum de entibus, quæ nõ ſunt nata habere viſum, ſicut de lapidibus: ſed priuatio non dicitur niſi de determinato ſubiecto, in quo, ſ. natus eſt fieri habitus, ſicut cæcitas non dicitur, niſi de his, quæ ſunt nata videre: & quia generatio non fit ex non ente ſimpliciter, ſed ex non ente, quod eſt in aliquo ſubiecto, & non in quolibet, ſed in determinato: non.n. ex quolibet non igne fit ignis, ſed ex tali non igne, circa quem nata ſit fieri forma ignis: ideo dicitur, ꝙ priuatio eſt principium & non negatio, ſed in hoc differt ab alijs: quia alia ſunt principia & in eſſe & in fieri: ad hoc.n. ꝙ fiat idolum, oportet ꝙ ſit æs, & ꝙ vlterius ſit figura idoli, & iterum, quando eſt iã idolum, oportet hæc duo eſſe, ſed priuatio eſt principium in fieri, & non in eſſe: quia dum fit idolum, oportet ꝙ non ſit idolum. ſi.n. eſſet, non fieret: quia quicquid fit, non eſt niſi in ſucceſſiuis, vt in tempore, & motu. Sed ex quo iam idolum eſt, non eſt ibi priuatio idoli: quia affirmatio & negatio non ſunt ſimul. Similiter nec priuatio & habitus: item priuatio eſt principium per accidẽs, vt ſupra eſt expoſitum. Alia vero ſunt principia per ſe. Ex dictis ergo patet, ꝙ materia ꝑ ſe differt a forma, & priuatione ſm rõnem. Materia enim eſt id, in quo intelligitur forma & priuatio, ſicut in cupro intelligitur forma & infiguratum. Quandoque tñ materia denominatur cũ priuatione, qñq; ſine priuatione, ſicut æs, cũ ſit materia idoli nõ importat priuationẽ: quia ex hoc ꝙ dico æs, non intelligitur incompoſitũ, ſiue infiguratũ. Sed farina cum ſit materia reſpectu panis. importat in ſe priuationẽ formæ panis: quia ex hoc ꝙ dico farina, ſignificatur incompoſitio ſiue inordinatio oppoſita formæ panis. Et quia in generatione materia ſiue ſubiectũ permanet, priuatio vero non, nec compoſitũ ex materia & priuatione, ideo materia quæ non importat priuationẽ, eſt permanens. quę aũt importat, eſt tranſiens. Et eſt ſciendum ꝙ quædam materia habet compoſitionem formę, ſicut æs, cũ ſit materia reſpectu idoli, ipſum tñ æs eſt compoſitum ex materia & forma: & ideo æs non dicitur materia prima, quia habet formam. Illa aũt materia, quæ intelligitur ſine qualibet forma & priuatione, ſed eſt ſubiecta formæ & priuationi, dicitur materia prima ꝓp hoc, ꝙ ante ipſam non eſt materia alia.

Magis priuatio principiũ eſt naturæ, quã negatio.

Materia prima ex ſe ſ. cognoſcibilis ẽ, ſed analogice ad formã cognoſci poteſt.

& hæc etiam dicitur hyle, hoc eſt chaos, vel confuſio græce. Et, quia oĩs definitio & oĩs cognitio eſt per formã, ideo materia prima non põt per ſe definiri nec cognoſci, ſed p comparationem ad formam, vt dicatur, ꝙ illud eſt materia prima, quod hoc modo ſe habet ad oẽs formas & priuationes, ſicut eſt idolum & infiguratum, & hæc dicitur ſimpliciter prima. Poteſt etiam aliquid dici materia prima reſpectu alicuius generis, ſicut aqua reſpectu liquabilium, quę tamẽ nõ eſt prima ſimpliciter: quia eſt cõpoſitum ex materia & forma, vnde habet materiam priorẽ. Et ſciẽdũ eſt ꝙ materia prima & etiam forma nõ generat, neq; corrũpit, quia omnis generatio eſt ex aliquo ad aliquid. Id autẽ, ex quo eſt generatio, eſt materia. id autẽ, ad quod eſt generatio, eſt forma. Si ergo materia & forma generarentur, materię eſſet materia, & formæ eſſet forma, & ſic in infinitum: vnde generatio non eſt niſi compoſiti proprie loquendo. Sciẽdum eſt etiam, ꝙ materia prima dicitur vna numero in omnibus, ſed vnum numero dicitur duobus modis, ſ. quod habet vnam formam determinatam in numero, ſicut Soc. & **F** hoc modo materia prima non dicitur vna numero, cum in ſe nõ habeat aliquam formam. Dicitur etiam aliquid vnũ numero, quia eſt ſine diſpoſitionibus, quæ faciunt differre ſm numerum, & hoc modo dicitur materia prima vnum numero, quia intelligitur ſine oĩbus diſpoſitionibus, quæ faciunt differre numero, vel a quibus eſt differentia in numero. Sciendum etiam ꝙ licet materia prima nõ habeat in ſua ratione aliquam formam vel priuationem, ſicut in ratione æris non eſt figuratum vel infiguratum, materia tñ nunquam denudatur a forma & priuatione: quandoq; enim eſt ſub vna forma, quandoque ſub alia, per ſe autem nunquam põt eſſe: quia, cum in ratione ſua non habeat aliquam formam, non poteſt eſſe in actu, (cum eſſe actu nõ ſit niſi a forma,) ſed eſt ſolum in potentia: & ideo quicquid eſt in actu non poteſt dici materia prima. ex dictis ergo patet, tria eſſe principia naturæ, ſ. materiam, formam, & priuationem. Sed non ſunt hæc ſufficientia ad generationem: quod **G** enim eſt in potentia non poteſt ſe reducere ad actum, ſicut cuprum, quod eſt in potentia ad idolum, non facit ſe idolum, ſed indiget operante, ad hoc ꝙ forma idoli exeat de potentia in actum. Forma etiam non poteſt ſe extrahere de potentia in actum. et loquor de forma generati, quam dicimus eſſe terminum generationis. Forma enim non eſt niſi in facto eſſe: quod autem operatur eſt in fieri, ideſt dum res fit. oportet ergo præter materiam & formam aliquid principium eſſe, quod agat. Et hoc dicitur cauſa efficiens, vel mouens, vel agens, vel vnde eſt principium motus: & quia vt dicit Ariſto. in Secundo Meta. omne quod agit non agit niſi intendẽdo aliquid: oportet eſſe aliud quartum, id, ſcilicet quod intenditur ab operante: & hoc dicitur finis. Et ſciẽdum ꝙ licet omne agens tam naturale q̃ voluntarium intendat finem, non tamen ſequitur ꝙ omne agẽs cognoſcat finem vel deliberet de fine. Cognoſcere autem finem, eſt neceſſarium in his, quorum actiones non ſunt determinatæ, ſed ſe habent ad oppoſita, ſicut ſunt agentia voluntaria: & **H** ideo oportet, quòd cognoſcant finem, per quem ſuas actiones determinent. Sed in agentibus naturalibus ſunt actiones determinatæ: vnde non eſt neceſſarium eligere ea, quæ ſunt ad finem. Et ponit exemplum Auic. de Cytharedo, quem non oportet de qualibet percuſſione cordarum deliberare, cum percuſſiones ſint determinatæ apud ipſum: alioquin eſſet inter percuſſiones mora, quod eſſet abſonũ. Magis aũt videtur de operante voluntarie, ꝙ deliberet q̃ de agente naturali. Et ita patet per locũ a maiori, ꝙ, ſi agẽs voluntarie, de quo magis videtur, non deliberat aliquando, ergo nec agens naturale. ergo poſſibile eſt agens naturale ſine deliberatione intendere finem, & hoc intendere nihil aliud eſt q̃ habere naturalem inclinationem ad aliquid.

Præter materiam, & formam, ad priuationẽ ſunt alia & tertium naturalium principia.

Cãe quatuor ſunt & q̃ principia de quibus etiã lege Primo Phyſi.

Ex dictis patet ꝙ ſunt quatuor cauſæ, ſcilicet materialis, efficiens: formalis: & finalis. Licet autem principium & cauſa dicantur conuertibiliter, vt dicitur Quinto Meta. tamen Ariſto. in libro Phyſicorum. ponit quatuor cauſas, & tria principia. Cauſas enim accipit tam pro extrinſecis, **E** q̃ pro intrinſecis. materia autem & forma dicuntur intrinſecæ rei, eo ꝙ ſunt partes conſtituentes rem. efficiens autem & finalis dicuntur extrinſecę, quia ſunt extra rem. Sed per principia, accipit ſolum cauſas intrinſecas. priuatio autem non nominatur inter cauſas, quia eſt principium per accidens, vt dictum eſt. Et cum dicimus quatuor eſſe cauſas, intelligimus de cauſis per ſe, ad quas tamen omnes cauſæ per accidens reducuntur: quia omne, quod eſt per accidens, reducitur ad id quod eſt, per ſe. Et licet Ariſto, ponat principia pro cauſis intrinſecis in Primo Phyſico. (vnde, vt dicitur Quinto Metaphyſi. principium proprie dicitur de cauſis extrinſecis: elemẽtum vero de cauſis, quæ ſunt partes rei, ſcilicet de cauſis intrinſecis, cauſa vero de vtriſq;) tamen aliquãdo ponitur vnum pro alio. Omnis enim cauſa poteſt dici principium, & omne principium cauſa. ſed tamen cauſa videtur addere ſupra principium communiter dictum: quia id, quod eſt principium, ſiue ex eo conſequatur eſſe poſterioris, ſiue nõ poteſt eſſe principium, ſicut **F** faber dicitur principium cultelli, quia ex eius operatione, cultelli eſt eſſe. Sed, quando aliquid mouetur de albedine in nigredinem, dicitur ꝙ albedo eſt principium illius motus: & vniuerſaliter omne id, a quo incipit motus, dicitur principium: tamen albedo non eſt id, ex cuius eſſe cõſequitur eſſe poſterioris, ſcilicet nigredinis. ſed cauſa ſolum dicitur de illo principio, ex quo cõſequitur eſſe poſterioris. Vnde dicitur ꝙ, cauſa eſt id, ex cuius eſſe conſequitur aliud: & ideo illud principium, a quo incipit motus, non poteſt dici per ſe cauſa, & ſi dicatur principium. & propter hoc priuatio ponitur inter principia, & non inter cauſas: quia priuatio eſt id, a quo incipit generatio. ſed poteſt dici etiam cauſa per accidens, inquantum coincidit cum materia, ſicut ſupra dictum eſt. Elementum autem non proprie dicitur niſi de cauſis, ex quibus eſt compoſitio rei, quæ proprie ſunt materiales: & iterum non de qualibet cauſa materiali, ſed de illa, ex qua eſt prima compoſitio: ſicut non dicimus ꝙ membra ſint elementa hominis, quia membra etiã **G** componuntur ex aliĳs. Sed dicimus ꝙ terra & aqua ſunt elementa, quia non componuntur ex aliĳs corporibus, ſed ex ipſis eſt prima compoſitio corporum naturalium. Vnde Ariſto. Quinto Meta. dicit ꝙ elementum eſt, ex quo componitur res primo, & eſt in ea, & non diuiditur ſecundum formam. Expoſitio primæ particulę, ſ. id ex quo componitur res primo, patet per antedicta. Secũda particula, ſcilicet & eſt in ea, ponitur ad differentiam illius materiæ, quæ ex toto corrumpitur per generationem: ſicut panis eſt materia ſanguinis, ſed non generatur ſanguis, niſi corrumpatur panis. Vnde panis non remanet in ſanguine. vnde non poteſt dici panis elementum ſanguinis, ſed elementa oportet aliquo modo manere, cum non omnino corrumpatur, vt dicitur in lib. de Generatione. Tertia particula, ſcilicet et non diuiditur ſecundum formam, ideſt ſpeciem, ponitur ad differentiam eorum, quæ habent partes diuerſas in forma, ideſt in ſpecie, ſicut manus, cuius partes ſunt caro & oſſa, quæ differunt ſecundum ſpeciem, ſed elementum non **H** diuiditur in partes diuerſas ſecundum ſpeciem, ſicut aqua, cuius qualibet pars eſt aqua. Non enim oportet ad eſſe elementi vt non diuidatur per quantitatem, ſed ſufficit ſi non diuidatur ſecundum formam. Et ſi etiam nullo modo diuidatur dicitur elementum: ſicut literæ ſunt elementa dictionum. Patet ergo ex dictis, ꝙ principium aliquo modo eſt plus q̃ cauſa, & cauſa plus q̃ elementum. Et hoc eſt quod dicit Commentator in Quinto Metaphy.

Elementa non talium quæ.

Quorundam, quæ de cauſis dici ſolent redditur ratio. Cap. 2.

Viſo autem ꝙ ſunt quatuor genera cãrum, ſciendum eſt, ꝙ non eſt poſſibile ꝙ idem habeat plures cauſas, vt idolum, cuius cauſa eſt cuprum, et artifex: Artifex vt efficiens, cuprum aũt vt materia. Nec eſt impoſſibile, vt idẽ ſit cã cõtrariorum ſicut gubernator eſt cã ſalutis nauis, & ſubmerſionis, ſed huius per ſuam abſentiã, illius per ſuã præſentiam, vt dicit Philoſophus Secundo Phyſi. Sciendum

dum eſt etiã ꝙ non eſt impoſſ vt aliquid idem ſit cã & cauſatũ, nõ quidẽ reſpectu eiuſdẽ, ſed diuerſimode, vt ambulatio eſt aliqñ cã ſanitatis, vt efficiens, ſed ſanitas eſt cauſa deambulationis, vt finis. deambulatio.n. eſt aliquãdo cauſa ſanitatis, & propter ſanitatem. & etiam corpus eſt materia aĩæ: anima vero forma corporis. Efficiens vero dicitur cauſa reſpectu finis, cum finis non ſit in actu, niſi per operationem agentis. ſed finis dicitur cauſa efficientis, cum efficiens non operetur, niſi per intentionem finis: vnde efficiens eſt cauſa illius, quod eſt finis. vt puta deambulatio, vt ſit ſanitas: non tamen facit finem eſſe finem. & ideo non eſt cauſalitatis finis, id eſt non facit finem eſſe cauſam finalem, ſicut Medicus facit ſanitatem eſſe in actu. non tamen facit ꝙ ſanitas ſit finis. Finis etiam non eſt cã illius, quod eſt efficiens, ſed eſt cauſa vt efficiens ſit efficiens. Sanitas.n. non facit Medicum eſſe medicum: & dico de ſanitate, quæ fit operante Medico, ſed facit ꝙ Medicus ſit efficiens. Vnde finis eſt cauſa cauſalitatis efficientis. quia facit efficientem eſſe efficiẽs. Et ſimiliter facit materiam eſſe materiam, & formam eſſe formam: cum materia non ſuſcipiat formam niſi propter finem. & forma non perficiat materiam niſi per finẽ. vnde dr̃, ꝙ finis eſt cauſa cauſarum, quia eſt cauſa cauſalitatis in omnibus cauſis. materia etiam dicitur cã formæ, inquantum forma non eſt niſi in materia: et ſimiliter forma eſt cauſa materię, inquantum materia non habet eſſe in actu, niſi per formã. Materia.n. & forma dicuntur relatiue adinuicẽ; vt dicitur Secũdo Phyſi. Dicuntur etiam relatiue ad compoſitum, ſicut pars ad totum, & ſicut ſimplex ad cõpoſitũ et ſilr̃ compoſitũ dr̃ ad partes. Sed, quia oĩs cauſa, inquantũ eſt cauſa, eſt naturaliter prior ſuo cauſato, ſciẽdũ eſt, ꝙ prius dicitur duobus modis, vt dicit Ariſt. in Tertio de Aĩali. per quorum diuerſitatẽ põt dici aliquid prius & poſterius reſpectu eiuſdem, & cauſa et cauſatũ. Dicitur.n. aliquid prius altero generatione, & tpe. & iterum ſubſtantia, & complemento. Cũ.n. operatio naturæ procedat ab imperfecto ad pfectum, & ab incompleto ad cõpletum, imperfectum eſt prius perfecto, ſ. generatione & tpe. ſed perfectum eſt prius imperfecto ſubſtantia, ſicut põt dici ꝙ vir eſt añ puerũ ſm ſubſtantiam & complementum, ſed puer eſt añ virum generatione & tpe. Sed licet in rebus generabilibus imperfectum ſit prius perfecto, & potentia actu, conſyderãdo ꝙ in vno & eodẽ prius eſt imperfectum ꝙ̃ perfectum, & potentia ꝙ̃ actus: ſimplr̃ tñ loquendo oportet actũ & perfectum prius eſſe. quia quod reducit potentiã ad actũ, actu eſt, & quod pficit impfectũ perfectũ eſt. Materia quidẽ eſt prior forma gñatione & tpe. prius eſt.n. id, cui aliquid aduenit, ꝙ̃ id quod aduenit. Sed forma eſt prior materia ſubſtantia & cõplemento quia materia non habet eſſe cõplemẽtũ niſi p formã. Similiter & efficiens eſt prius ſine generatione & tpe: cũ ab efficiente fiat motus ad finẽ. Sed finis eſt prior efficiente, inquantũ eſt efficiẽs ſubſtãtia et cõplemẽto: cũ actio efficiẽtis nõ cõpleat̃ niſi p finẽ. Ergo iſtæ duæ cauſæ. ſ. materialis & efficiẽs ſunt prius p viã generationis, ſed forma & finis ſunt prius per viã perfectionis. Et notandũ ꝙ duplex eſt neceſsitas, abſoluta, & conditionalis. Neceſsitas quidem abſoluta eſt, quæ procedit a cauſis prioribus in viã generationis, quæ ſunt materia & efficiens, ſicut neceſsitas mortis, quæ prouenit ex materia & diſpoſitione contrariorũ, cõponentiũ. & hæc dr̃ abſoluta quæ non habet impedimẽtum. dicitur etiam neceſsitas materiæ. Neceſsitas autem conditionalis procedit a cauſis poſterioribus in generatione, ſ. forma, & fine. ſicut dicimus ꝙ neceſſarium eſt eſſe conceptionem, ſi debeat generari homo, & iſta dicitur conditionalis quia hanc mulierem concipere non eſt neceſſarium ſimpliciter, ſed ſub cõditione, ſcilicet ſi debeat generari homo. & hæc dicitur neceſsitas finis. Et notandum quod tres cauſæ poſſunt incidere in vnum, ſcilicet forma, finis, & efficiẽs. ſicut patet in generatione ignis. Ignis enim generat ignem. ergo ignis eſt cauſa efficiens inquantum generat & iterum ignis eſt cauſa formalis, inquantum facit eſſe actu, quod prius erat in potentia. & iterum finis eſt, inquantum terminantur ad ipſum operationis agentis. & inquantum eſt intentus ab agente. ſed duplex eſt finis, ſcilicet generationis & rei generatæ, ſicut patet in generatione cultelli. Forma enim cultelli eſt finis generationis. Sed incidere. quod eſt operatio ipſius cultelli, eſt finis generati. ſ. cultelli. Finis autem generationis coincidit cum duabus dictis cauſis aliquando, ſ. quãdo fit generatio a ſimili in ſpecie: ſicut homo generat hominem, & oliua oliuam: quod non poteſt intelligi de fine rei generatæ. Sciendum tamen, ꝙ finis incidit cũ forma in idem numero, quia eſt idem numero, quod eſt forma generati, & finis generationis, ſed cum efficiente nõ incidit in idem numero. ſed in idem ſpecie. Impoſsibile eſt enim vt faciens & factum ſint idem numero, ſed poſsint eſſe idem ſpecie. Vnde, quando homo generat hominem, homo generans & generatus ſunt in numero diuerſi, ſed idem ſpecie. Materia autem nõ coincidit cum alijs. quia materia ex eo ꝙ eſt ens in potentia habet rationem imperfecti. ſed alię cauſæ, cum ſint actu, habent rationem perfecti. perfectum autem & imperfectum non coincidunt in idem.

Quõ cã ſemp effectu prior.

Neceſsitatis abſolutæ, & conditionatæ natura.

Perfectum & imperfectũ in idem nequaquã coincidunt.

Cauſarum nonnullæ afferuntur diuiſiones, earum etiam proprietates quædam emanantur. Cap. 3.

VIſo ergo ꝙ quatuor ſunt cauſæ, ſ. efficiens, formalis, materialis, & finalis, ſciendum eſt, ꝙ quęlibet ipſarum cauſarum dicitur multis modis. Dicitur enim aliquid cauſa per prius, aliquid cauſa per poſterius. ſicut dicimus ꝙ ars, & Medicus ſunt cauſa ſanitatis, ſed ars eſt cauſa per prius, & Medicus per poſterius. & ſimiliter in cauſa formali & in alijs cauſis. Et nota ꝙ ſemper debemus ducere quęſtionem ad cauſam primam, vt ſi quæratur, quare iſte ſanus. Reſpondendum eſt, ꝙ Medicus ſanauit eum, & & iterum quare Medicus ſanauit eum: propter artem ſanandi quam habet. Sciendum eſt etiam ꝙ idem eſt dictum, cauſa propinquior, quod cauſa poſterior, & cauſa remota, quod cauſa prior. Vnde iſtæ duæ diuiſiones cauſarũ, aliqua per prius, aliqua per poſterius, & cauſarum aliqua propinqua, aliqua remota, idem ſignificant. Hoc autem obſeruandum eſt ꝙ ſemper illud quod vniuerſalius eſt, cauſa remota dicitur: quod autem ſpecialius cauſa propinqua, ſicut dicimus, ꝙ forma hominis propinqua eſt ſua definitio, ſcilicet animal rationale, ſed animal eſt magis remotum & iterum ſubſtãtia remotior. Omnia enim ſuperiora ſunt formæ inferiorum. & ſimiliter materia idoli propinqua eſt cuprum, ſed remota eſt metallum, et iterum remotior corpus.

Propinqua ac remota cauſa quo dicat.

Item cauſarum, alia eſt cauſa per ſe, alia per accidẽs. Cauſa per ſe dicitur, quæ eſt cauſa alicuius rei inquãtum huiuſmodi, ſicut ædificator eſt cauſa domus, & lignum materia ſcamni. Cauſa per accidens dicitur illa, quæ accidit cauſæ per ſe. ſicut dicimus ꝙ Grammaticus ædificat. Grammaticus enim dicitur cauſa ædificans per accidens, non inquantum Grammaticus, ſed inquantum accidit ædificatori, ꝙ ſit Grammaticus. & ſimiliter eſt in alijs cauſis. Item cauſarum quædam eſt ſimplex, quædam compoſita. Simplex cauſa, quando, ſolum cauſa dicitur illud, quod per ſe eſt cauſa. vel ſolum id, quod per accidens eſt, vt ſi dicamus ædificatorem eſſe cauſam domus, et ſimiliter ſi dicamus Medicum eſſe cauſam domus. Cõpoſita aũt cauſa eſt, qñ vtraꝗ dicit̃ cã. vt ſi dicamus ædificator medicus eſt cã domus. põt etiã dici cã ſimplex ſm ꝙ exponit Auic. illud, quod ſine adiunctione alterius eſt cã. ſicut cuprum eſt cã idoli ſine adiũctione alterius materiæ. ex cupro.n. fit idolum, & ſicut dicitur ꝙ Medicus facit ſanitatẽ, vel ꝙ ignis calefacit. Cõpoſita aũt cauſa eſt, qñ oportet plura aduenire ad hoc ꝙ ſit cauſa. ſicut vnus homo non eſt cauſa motus nauis, ſed multi. & ſicut vnus lapis nõ eſt materia domus, ſed multi. Item cauſarum quędam eſt actu quædã potẽtia. Cauſa in actu eſt quę cauſat actu rem: vt ædificator dum ędificat. vel cuprum cũ ex eo fit idolum. Cauſa in potentia eſt, quæ licet non cauſet rem in actu, poteſt tñ cauſare, ſicut ædificator non ꝙ ędificet, ſed quia poteſt ædificare, & cuprum dum non eſt idolum. Et ſciendum, ꝙ loquendo de cauſis in actu, neceſſarium eſt cãm & cauſatum ſimul eſſe, ita ꝙ ſi vnum ſit, &

Cauſa per ſe, & per accidens.

Cauſarum alia ſimplex, alia compoſita.

Cauſarũ quædã actu, quædã potentia dicit, poſitaꝗ cã in actu poni eſſe i actu

alterum. Si enim ſit ædificator in actu, oportet q ædificet. & ſi ſit ædificatio in actu, oportet q ſit ædificator in actu ſed hoc non eſt neceſſarium in cauſis quę ſolum ſunt in potentia. Sciendum eſt autem, q cauſa vniuerſalis comparatur cauſato vniuerſali, & cauſa ſingularis comparatur cauſato ſingulari. ſicut dicimus q ædificator eſt cauſa domus, & hic ædificator, huius domus. Sciendum eſt etiam q loquendo de principijs intrinſecis, ſ. materia & forma ſecundum conuenientiam & differentiam principiatorum, & conueniētiam & dr̄iam principiorum, quædam ſunt idem numero, vt Socra. & hic homo demonſtrato Socr. quædam ſunt diuerſa numero, & idem ſpecie ſicut Socr. & Plato, qui licet differant numero, conueniunt tñ in ſpecie humana. Quædam vero differunt in ſpecie, ſed ſunt idem genere, ſicut homo & aſinus conueniunt in genere animalis. Quædam vero non ſunt diuerſa in genere, ſed ſunt idem ſolum ſm Analogiam. ſicut ſubſtantia & quantitas, quæ non conueniunt in aliquo genere: ſed conueniunt ſolum ſm Analogiam. Conueniunt enim ſolum in eo quod eſt ens, ens autem non eſt genus, quia non prædicatur vniuoce, ſed analogice. Et ad huius intelligentiam ſciendum eſt, q tripliciter aliquid prædicatur de pluribus, ſ. vniuoce, æquiuoce, & analogice, vniuoce quidem prædicat̃ aliquid ſm idem nomen & ſm rationem eandem, i. definitionem, ſicut animal prædicatur de homine & aſino. vtrunq; .n. dicitur aĩal, & vterq; eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, quod eſt definitio animalis. Æquiuoce prædicatur quod prædicatur de aliquibus ſm idem nomen, & ſm diuerſam rõnem. ſicut canis dr̄ de latrabili & de ſydere cœleſti, qui cōueniunt in nomine, & non in definitione neque ſignificatione. Id enim, quod ſignificatur per nomen, eſt definitio ſicut dicit̃ Quarto Meta. Analogice dicit̃ prædicari quod prædicat̃ de pluribus, quorū rōnes & definitiones ſunt diuerſæ, ſed attribuūtur vni alicui eidē. ſicut ſanū dr̄ de corpore aĩalis, & de vrina, et potione. ſed non ex toto idē ſignificat in oĩbus tribus. Dr̄ enim de vrina, vt de ſigno ſanitatis: de corpore, vt de ſubiecto: de potione, vt de cauſa. ſed tñ oēs iſtæ rationes attribuuntur vni fini, ſ. ſanitati. Aliqñ .n. ea, quæ cōueniunt ſm analogiam & proportionē & cōparationē, attribuunt̃ vni fini, ſicut patuit in prædicto exemplo ſanitatis. Aliqñ vni agenti, ſicut Medicus dr̄ de eo, qui operatur per artem, et de eo qui operatur ſine arte, vt vetula, & etiā de inſtrumentis, ſed per attributionem ad vnum genus, quod eſt medicina. Aliqñ autē per attributionem ad vnū ſubiectum, vt ens dr̄ de ſubſtantia, quantitate, qualitate, & alijs pdicamētis. Nō enim ex toto eſt eadē rō, qua ſubſtantia eſt ens, & qualitas, & oĩa alia. Sed oĩa dicuntur ens ex eo q attribuūtur ſubſtātiæ, quæ eſt aliorum ſubiectū: & iō ens dr̄ p prius de ſubſtātia, & per poſterius de alijs: & iō ens non eſt genus ſubſtantiæ & aliorū pdicamentorū: quia nullū genus prędicat̃ ſm prius & poſterius de ſuis ſpēbus, ſed ens prædicatur analogice. & hoc eſt quod dicimus, q ſubſtantia & quantitas differunt genere, ſed ſunt idē ſm analogiam. Eorum ergo, quæ ſunt idē numero, etiam forma & materia ſunt idem numero. ſicut Tulij, & Ciceronis. Eorum autem, quæ ſunt idem ſpecie diuerſa; numero, materia & forma non ſunt eadem numero, ſed ſpecie, ſicut Socratis, & Platonis. & ſimilr eorū, quæ ſunt idem genere, principia ſunt idē genere, vt aĩa & corpus aſini, & equi differunt ſpecie, ſed ſunt idē genere. & ſimiliter eorum, quæ conueniunt ſm analogiā, ſiue proportionem tm̄ principia quidē ſunt eadem ſm analogiam tm̄, ſiue proportionem. Materia enim & forma & priuatione, ſiue potentia & actus ſunt principia ſubſtantiæ, & aliorum generum. tñ materiæ ſubſtantiæ, & quantitatis, & formę, ſimilr et priuatio differūt genere, ſed cōueniunt ſm proportionem ſolum in hoc, q ſicut materia ſubſtātiæ ſe habet ad ſubſtātiam in ratione materiæ, ita ſe habet materia quantitatis ad quantitatem, ſicut tñ ſubſtantia eſt cæterorum cauſa, ita principia ſubſtantiæ ſunt principia omniū aliorum.

Tripliciter aliqua de aliquibus prædicantur vniuoce, æquiuoce & analogice.

Libelli de principijs rerum naturalium finis.

S. THOMAE AQVINATIS DE NATVRA MATERIÆ LIBER VNVS.

Quòd materia prima non poteſt, niſi per creationem in eſſe produci: & quòd ipſa eſt primum ſubiectum in generatione Phyſica. Cap. I.

POſtquam de principijs ſermo habitus eſt, remanſit plenius naturam materiæ conſyderare. Sciendum eſt ergo, q ad materiā cauſalitas creaturæ non ſe extendit, quia actio creaturæ ſuper aliud fundatur. materia autem non habet ſubiectum aliquod, de quo per actionē educi poſsit: quia materia non eſt materia. vnde materia non eſt generabilis, nec F corruptibilis. quia omne quod generatur ex materia generatur. & quod corrumpitur in materiam corrūpitur: quia materia eſt principium primum, ex quo aliquid fit, & vltimum, in quod abijt quod corrumpitur, ſm Philoſophum primo Phyſi. Vnde ipſa non niſi ex nihilo producitur, et nō niſi in nihilum deſinere poteſt. Sicut autem ex nihilo creatura non poteſt aliud producere, ita ex ſubtractione virtutis creatæ corrumpitur aliquid in nihilum. Creatura ergo materiam cauſare non poteſt. Et quia omne agens Phyſicum mediante inſtrumento corporeo agit, actio autē quę per corpus exercetur motus eſt, ideo omnis actio agentis Phyſici in motu eſt. motus aūt in mobili eſt, vt in ſubiecto. ſicut dicitur .3. Phyſi. Materia autem mobilis non eſt: quia in omni eo quod mouetur, neceſſe eſt materiam imaginari, vt dicitur .2. Metaphyſicę. Omne enim mobile habet partem & partem: materia autem non habet partem, niſi ſub quantitate: Subiectum ergo actionis Phyſicæ erit mobile inquantum actu exiſtens. Vnumquodq; vero mobile mo- G uetur motu proprio per qualitatem ſibi inhærentem, quæ eſt ſibi principium paſsiuum ſui motus, cuiuſmodi ſunt grauitas & leuitas in motu locali. his enim qualitatibus ineſt virtus generantis ad motum localem in iſtis inferioribus. Inde eſt, q quandoque hæ qualitates dicuntur principia actiua motus, inquantum ſunt inſtrumenta generantis: quod eſt mouens principale grauium & leuium: quandoq; vero paſsiua, inquantum ſunt effectus generantis. Effectus enim rationem paſsiui habet, quia per paſsionem ſubiecti efficitur, de quo educitur. Quædam enim agentia nō ſolum proprios effectus cauſant, ſed etiam ſimul ſua inſtrumenta: vt generans ignem, non ſolum cauſat motum eius, ſed ad motum eius facit leue in igne. Vnde leue quandoq; actiuum, quandoq; paſsiuum principium motus dicitur. Hæ autem qualitates mobilium, non poſſunt eſſe qualitates primæ: quia ſolum ordinantur ad ea, quæ ſunt extranea rei, ad motum, ſcilicet localem, per quem nō acquiritur rei aliqua forma ſubſtantialis. & ideo neceſſe eſt aliquas for- H mas præcedere in re, quæ ſunt inſtrumenta generantis in acquiſitione formæ ſubſtantialis. Hanc enim neceſſe eſt præcedere omnem motum localem ipſius: quia motus localis requirit quantitatem in mobili, & partem & partem. Forma autem ſubſtantialis omnem quantitatem pręcedit, actio autem generantis in productione formæ ſubſtantialis eſt alteratio: cuius terminus eſt ſpoliatio materiæ a forma prioris, & inductio nouæ formæ. & ſic corruptio vnius eſt generatio alterius. Quoniam ergo alteratio eſt actio Phyſica: actio autem Phyſica per inſtrumentum corporeum perficitur vt dictum eſt: & omnis talis actio per motum exercetur, ideo alteratio, cuius terminus eſt generatio, requirit ſubiectum actu exiſtens vt mobile, graue, vel leue. Alteratio autem motus eſt, vt dicitur Quinto Phyſic. Quia ergo in termino cuiuslibet motus quædam quies inuenitur ſecūdū naturam ipſius motus, vt in motu locali eſt quies ſm locum terminans ipſum motum. in motu autem dealbationis, quies eſt ipſa albedo terminans ipſam dealbationem,

bationem, ideo in fine dealbationis quies eſt inductio formæ ſubſtantialis. Alteratio ergo per quã ſpoliatur materia priori forma, in ſe requirit ſubiectũ actu exiſtens: quia ipſa motus eſt, vt dictum eſt. In ſuo autem termino nõ requirit ſubiectum actu exiſtẽs. terminus aũt eius eſt generatio. Vnde generatio nõ requirit ſubiectum: niſi in potẽtia tm̃. Hoc aũt ſolum manet in generatione: quia ſubiectum neceſſario manet cum eo, cuius eſt ſubiectum. Qm̃ ergo generatio non eſt motus, ſed mutatio. vt dicitur Quinto Phyſi. cũ generatio ſit terminus actionis Phyſicæ, ſ. alterationis quæ propter naturam motus requirit ſemper ſubiectũ actu exiſtẽs: materia quę eſt ſubiectum generationis nunquã eſt ſine forma. ideo agens, in cuius actione non oportet præcedere aliquem terminũ actionis poteſt ex materia aliquid educere ſine alteratione aliqua: ſiue ex nihilo: ſiue aliquo motu pręſuppoſito. Actio nãq; ſua, cum non ſit motus, neq; terminus motus ens in potentia tm̃: tranſmutare poteſt ſubito ſine vlla alteratione præcedente. quia tp̃s non requiritur, quod mẽſuret actionem rei naturalis, niſi propter motum adiunctum. Vnde non foret neceſſariũ materiam vniri formę per actionẽ diuinam, cui ſubijceretur forma vnita: ſed p actionem phyſicam, quæ non attingit ens in potentia tantum: ſed in ſuo termino: vbi ceſſat motus. Ex termino ergo actionis phyſicæ ſumi poteſt via ad naturam materiæ inquirendam, ſicut facit Philoſophus in Primo Phyſi.

Qualiter per mutationem formarum deuenitur in cognitionem materiæ, & ſecundũm quam rationem materia eſt principium indiuiduationis. Cap. 2.

CONſyderandum eſt ergo, quod terminus actionis phyſicæ eſt duplex, ſ. primus & ſecundus. Primus eſt generatio, quæ eſt terminus alterationis phyſicę. Secũdus vero eſt forma, quæ eſt finis generationis: licet non ſemper vi generationis inducat forma, quæ eſt finis generationis: ſicut patet de anima humana, quæ non introducitur per agens phyſicum. vnde primus terminus actionis phyſicæ in generatione humana eſt diſpoſitio ſufficiens ad introductionem animæ, quæ a Philoſopho dicitur generatio in Secundo Phy. quia homo generat hominem & Sol. Proprie vero generatio eſt, quando forma ex natura generantis generato adiungitur: quod fit, quando principium actionis non excedit modum agendi in nulla ſua virtute ſicut patet de omnibus formis materiæ immerſis. Tales enim formæ non ſecũdum aliquid ſui ſunt principium agendi, quaſi aliquid ſui ſit nõ immerſum materiæ, aliquid vero imerſum. ſed omnino ſunt principium actionis rerum, quarum ſunt forma: ideo ex vi actionis fit aliquid ſimile in ſpecie in genere talium rerũ. Sed anima hominis excedit modũ actionis ſuæ, et generationis: quia anima hominis non eſt forma materię penitus immerſa: Generatiua enim potentia hominis non eſt tota virtus animæ humanæ: ſed vna pars eius, quæ conditiones materiæ non excedit: & ideo in generatione hominis non attingitur ad idem ſpecie ex vi generationis, ſicut in alijs. Quantuncunq; enim materia ſecũdum naturam diſponatur ad animam humanam: Deus tamen poſſet eam non creare. Ex generatione ergo, quę eſt primus terminus actionis phyſicæ, accipi poteſt, quæ ſit natura materiæ. Cũ enim non requiratur aliud ſubiectum actu in actione phyſica. niſi propter motum: ſicut de alteratione dictũ eſt: & ſubiectum neceſſe ſit manere in toto motu. ſequitur neceſſario, quod quandiu eſt aliquid de natura alterationis & motus, ſubiectum eſſet in actu. Cum vero motus alterationis deficit: deficit ſubiecti actualitas. hæc autem eſt in eius termino, qui eſt generatio. vnde in generatione neceſſario tota actualitas ſubiecti alterati peribit. Solum ergo ens in potentia manet in generatione. Ens autem in potentia eſt materia ſolum. & ideo materia nuda eſt ſubiectum generationis. Cum ergo materia impediat cognitionem. & vnũquodq; non cognoſcatur, niſi ſecundum quod eſt actu: vt dicitur. 9. Metaphyſi. ideo materia non eſt ſcibilis, niſi in ordine ad formam, vt dicit Philoſophus Primo phyſi. ideo formã

A per prius oportet cognoſcere: & per eam requirere naturam materiæ. Forma enim eſt terminus actionis phyſicæ, vt dictum eſt. Sciendum eſt ergo, quod in termino cuiuslibet motus nihil eſt in iſto, quòd per motum derelinquitur, ſicut in termino motus localis nihil eſt de loco a quo incipit motus localis, & in termino dealbationis nihil eſt de nigro, a quo incipit dealbatio. Cum ergo alteratio ab actu formæ ſubſtantialis incipiat: & ipſum compoſitum alteretur alteratione materiæ ad denudandam ipſam ab omni actu quem prius habebat, vt dictum eſt: in termino eius neceſſario denudabitur ab actu primo quem habebat. Primum enim in cõſtitutione eſt vltimum in reſolutione. Hoc autem eſt actus formæ ſubſtantialis. Quod ergo manet derelictum a forma ſubſtãtiali, hoc eſt materia: quia per actionem creaturæ non deuenimus in nihil, vt dictum eſt. Sic ergo per formam cognoſcibilis eſt materia.

Quòd tria ſunt genera formarum. Cap. 3.

B SCiendum autem, quod tria ſunt genera formarum. Quædam enim eſt forma, quæ eſt ipſum ſuum eſſe, & non recipitur ab aliquo priori: nec cõmunicatur alicui poſteriori: & talis forma eſt Deus. & ideo ipſe ſolus eſt infinitus abſolute. Aliæ vero ſunt formæ, quæ licet non ſint receptę in materia: tamen non ſunt ipſum ſuum eſſe: cum in eis cadat compoſitio eſſentiæ & eſſe. & ideo ex vna parte ſunt finitæ: & ex alia infinitæ. Finiuntur enim ſecundum ſuum eſſe ſurſum terminatum ab alio, ſed non deorſum cum non recipiantur in aliquo inferiori. Et hæc eſt doctrina Commẽtatoris in lib. de Cauſis. Aliæ autem ſunt formæ, quæ vndique ſunt finitæ: quæ & eſſe aliunde habẽt quod eſt commune omni creaturæ, & nihilominus recipiũtur in aliqua materia. Inter quas tamẽ eſt magna differentia: quia quãto minus in materia immerguntur: tanto minus finiuntur. & ideo anima humana quodammodo eſt omnia, vt dicitur. 3. de Anima. Eo enim quod non immergitur materiæ, ſicut aliæ formæ, remanet in ea quædam infinitas. Vnde in- C tellectus ad plura ſe extendit: ſenſus vero ad pauciora. nec propter hanc maiorem eius extenſionem ſpargitur ad multa. ſed magis vnitus remanet in acceptione plurium intelligibiliũ quàm ſenſus in paucis ſenſibilibus: & hoc eſt propter vnitatem maiorẽ medij, per quod ipſa cognoſcit, quod eſt magis vnũ, quàm mediũ quo perficitur ſenſus cognitio. Ex his ergo conſtat & manifeſtum eſt quod formæ in ſe acceptæ vnitæ ſunt, & non diſperſæ. Cum vero in materia recipiuntur, et ei immerguntur, patiuntur diuiſionem in ſui natura. & ideo cum ſpecies formam ſequatur in formis ſeparatis a materia non eſt differentia ſuppoſitorum, vel multitudo in eadem ſpecie: ſeu ratione formali. ſed quodlibet ſuppoſitũ vnite colligit in ſe totam ſuam ſpeciem. In formis vero in materia receptis vna ſpecies reperitur in multis ſuppoſitis, ſed hoc non eſt a natura materiæ qualitercunq; acceptæ: cũ materia ſit de natura ſpecierum in rebus materialibus, ſed hoc eſt per receptionem formæ in materia, ſm quod eſt ſubiectum primum. Cum enim ſubiectum in aliqua ſpecie, D ſeu aliqua pars ſubiectiua ſit prima ſubſtantia, quæ indiuiduum dicitur: illud quod tenet rationem primi ſubiecti eſt cauſa indiuiduationis, & diuiſionis ſpeciei in ſuppoſitis. primum aũt ſubiectum eſt, quod in alio recipi non poteſt: & ideo formæ ſeparatæ: eo ipſo quod in alio recipi nõ poſſunt habent rationem primi ſubiecti. & ideo ſeipſis indiuiduantur. Et, cum in ipſis non ſit, niſi forma, eſt in eis forma ſm rationem formæ. & ideo cum in eis ſit idem ſuppoſitum: & forma ex quo ſeipſis indiuiduantur, inquantum habent rationem primi ſubiecti ad multiplicationem ſuppoſitorum multiplicatur in eis forma ſm rationem formæ ſecundum ſe, & non per aliud, quia non recipiuntur in alio. Omnis enim talis multiplicatio multiplicat ſpeciem. & ideo in eis tot ſunt ſpecies, quot ſunt indiuidua. In alijs vero formis, vbi eſt multitudo formæ per receptionẽ in alio quod habet rationem primi ſubiecti: & non ſm rationem formæ manet eadem ſpecies in diuerſis ſuppoſitis. Hoc autem recipiens eſt materia non qualitercunq; accepta, vt dictum

eſt cũ ipſa ſit de intellectu Phyſicæ ſpeciei: ſed ſm quod habet rõnem primi ſubiectũ: & ſignatio eius eſt eſſe ſub certis dimenſionibus, quę faciũt eſſe hoc, & nũc ad ſenſum demõſtrabile. Ad hanc igitur diuiſionẽ formæ non requiritur in materię dimẽſio aliqua interminata. Materia enim eſt principium indiuiduationis, vt eſt primum ſubiectũ, vt dictũ eſt & ſolum ſic. Quandiu enim manet aliquid vlterius receptibile, nõ inuenitur vltimum, quod in nullo natum eſt recipi, ſi autẽ ſint diuerſiones interminatę, neceſſario erit in materia, vt in ſubiecto. Materia aũt cum tribus dimenſionibus nõ eſt primũ ſubiectum. ſed ſm ſe, & in natura ſua, per quẽ modum nõ pertinet ad naturã ſpeciei: ſed prout eſt in acceptione intellectus, cuius eſt determinationem, ſeu intẽtionem ſpeciei percipere. Cum ergo forma recipitur in materia circũſcriptis omnibus per intellectum dimẽſionibus, fit aliquid exiſtens in genere ſubſtantiæ, & vltimum completam habens rõnẽ indiuidui in ſubſtantia. ſed nõ fit hoc, et nunc demonſtrabile ſine dimenſionibus determinatis et certis, quas habere neceſſe eſt. eo ꝙ forma recipitur in materia: cũ impoſsibile ſit eam recipi in materia, quin conſtituatur corpus ſubſtantiæ, ſub cuius proptia figura ſunt dimẽſiones ipſę. & ideo dicitur ꝙ materia ſub certis dimenſionibus eſt cauſa indiuiduationis: nõ ꝙ dimẽſiones cauſent indiuiduum: cum accidens nõ cauſet ſuum ſubiectũ: ſed quia per dimenſiones certas demonſtratur indiuiduum hoc, & nunc, ſicut per ſignum ꝓprium indiuidui, & inſeparabile.

In quo ponitur opinio Commentatoris, de dimenſionibus interminatis, et reprobatur. Cap. 4.

EX dictis ergo patet, ꝙ Auer. errauit in libro de Subſtãtia orbis, ponendo dimenſiones interminatas præeſſe in materia. & hoc neceſſario ad productionem formarum ſubſtãtialium. Cuius ratio potiſsima eſt de diuiſione: quia diuerſæ formæ non poſſunt recipi in eadẽ parte materiæ: nec materia habet partem & partẽ, niſi per quantitatẽ, nec poteſt quantitas terminata intelligi, niſi præceſſerit forma ſubſtantialis. ideo dicit Philoſophum poſuiſſe dimẽſiones interminatas neceſſarias ad cõſtitutionem rerum naturalium: & has præexiſtere in eſſentia materię, quę in aduẽtu formæ ſubſtantialis terminantur. Eſſentia vero materiæ dicit ſpoliari non poſſe his dimenſionibus: aliter non fieret de corpore corpus: & de dimenſionibus dimẽſiones, quod ipſe pro conuenięti habet. Si vero eſt aliqua forma, quę nõ diuiditur per materię receptionem, ſicut forma cœli, nõ eſt neceſſe ponere tales dimẽſiones. & ideo dicit Auicen. erraſſe: quia non poſuit tales dimenſiones. ſed voluit primum, quod ineſt materię, eſſe formam ſubſtãtialem. & ideo multa incõuenientia ſequunť ex dictis Auic. ſm Cõmen. quia ſic nõ diuideretur forma per materiam: nec reciperetť in materia, niſi forma vna tantum: & illa duraret in ea perpetuo. Hæc eſt opinio Auer. de dimenſionibus interminatis: contra quam rationes ponere neceſſe eſt, vt verus modus generationis rerũ inueniatur. Poſterius vero, quomodo impoſsibile, et incõueniẽs eſt ponere dimẽſiones interminatas oſtẽdetur. ſic enim credimus intentionẽ noſtram poſſe impleri. Arguiť itaq; ſic. Prędictę dimẽſiones, quę eſſentialiter quãtitates ſunt, & ſi non actu ad genus quantitatis pertineant: aut ſunt eductæ de potentia materiæ ei ſubiectæ: aut non: ſi ſunt eductæ de potentia materiæ, ergo prius ibi non erãt in materia, niſi in potentia materiæ per modum aliquorum, quę de potentia materię educũtur. Spoliari ergo poteſt materia talibus dimenſionibus: cuius contrarium ipſe dicit. et iterum quod deducitur de potentia materię educiť per trãſmutationem materiæ. Non autem eſt tranſmutatio in materia, niſi tranſeundo de potentia materiæ in actum formæ ſubſtantialis. oportet igiť tales dimenſiones ſequi inductionem alicuius formæ ſubſtantialis in materia: ſed omnes dimenſiones quæ ſequuntur formã, ſunt terminatæ ſm eundem. igitur non erunt dimenſiones interminatę eductæ de potentia materiæ. Si vero nõ ſunt eductę de potentia materiæ, non erunt tm̃ duo principia in conſtitutione rerũ naturalium: materia. ſ. & forma, ſed ẽt tertiũ. ſ. dimenſiones prædictę.

E Omne enim quod manet, et non fit ex aliquo, neceſſe eſt eſſe principium, vt dicitur Primo Phyſi. Et iterum accidentia habent aliqua alia principia a principiis ſubſtãtię. ſ. dimenſiones prædictas, quod ipſe Cõ. habet pro ſe dicẽs dimẽſiones terminatas fieri ex interminatis. Præterea illę dimẽſiones interminatæ, aut diſtinguũt partes materiæ ab inuicẽ, aut nõ. Si diſtinguunt, cum oĩs diſtinctio ſit ab aliquo actu materia haberet diſtictas partes actu: & nõ ab aliqua forma ſubſtãtiali: quod eſt impoſſ: cũ materia nõ habeat eſſe, niſi a forma ſubſtantiali. Si vero non diſtinguunt, niſi in potentia ad nihil, ponunť in materia: quia in materia nuda eſt potẽtia ad diſtinctionẽ partiũ, quã acquirit introducta forma: quod eſt totũ cõpoſitum ex diuerſis partibus. Præterea in ſubſtantiis prius eſt intelligere eſſentias rerum, ꝗ̃ eſſe earum: ſicut recipiens prius eſt recepto naturaliter: ſed cũ accidẽtia non habeãt eſſe in ſuis eſſentiis: ſed per eorum receptionem in ſuis ſubiectis, in quibus habẽt eſſe, naturaliter prius eſt eſſe, quod habent in ſuis ſubiectis, ꝗ̃ eſſentia in

F conſyderatione ſui generis. impoſsibile eſt ergo dimenſionum eſſentias intelligere in materia ſine eſſe. Eſſe autẽ eſt primum omnium actuum. ergo ſine actu non eſt intelligere dimenſiones in materia. Præterea, aut fit vnum ex dimenſionibus interminatis, & ex materia: aut nõ. Si fit vnũ, aut per ſe, aut per accidens. non per ſe: quia tũc ex ſubiecto, et accidente fieret vnum per ſe: quod eſt cõtra Philoſophũ. Si per accidens, cum omne per accidens ad per ſe habeat reduci, ergo oportet præexiſtere aliqua, ex quibus fiat vnum per ſe. hoc autem non eſt niſi compoſitum ex materia et forma ſubſtantiali. neceſsario ergo præexiſtet forma ſubſtantialis quibuſcunq; dimenſionibus. Si non fiat vnum ex materia, & talibus dimenſionibus: tunc eſſe accidentis connumerabitur illi, in quo eſt: quod eſt impoſsibile, niſi eſſent duo diſtincta ab inuicẽ: non ergo erũt dimenſiones interminatæ in materia ante formã ſubſtantialem. Præterea omne quod pertinet ad genus aliquod: aut eſt contentum in illo genere: vt eſt ſpecies, vel genus: vel indiuiduũ: vel eſt reducibile in illud genus, vt principium reducitur ad genus

G principiati. & priuatio ad genus ſui habitus, & pars ad genus ſui totius. Prædictæ autem dimenſiones non ſunt in genere quãtitatis, vt ſpecies, vel indiuiduum: cum omnis ſpecies ſit denominata, ſeu determinata reſpectu ſui generis, et indiuiduũ reſpectu ſpeciei: nec ſunt in genere quantitatis, vt principium eſt in genere ſui principiati: principiũ. n. dimenſionũ nõ eſt dimenſio. Prima enim dimenſio eſt linea, cuius principium eſt punctus: qui omni dimenſione caret: cũ partem & partem non habeat. Cum ergo quædam indiuiſibilia ſint principia omnium dimenſionum terminatarum, impoſsibile eſt ponere dimenſiones interminatas in materia, vt principia dimẽſionum terminatarum, nec ſunt reducibiles in genere quãtitatis, vt priuationes: quia priuationes non habent eſſentias: illæ autem dimenſiones eſſentię quędam dicũtur. Non reducuntur etiam, ſicut partes ad totum. Totum. n. in quãtitate habet partes determinatas ꝑ certas dimenſiones: quantitates autẽ interminatæ, nõ ſunt

H partes alicuius quantitatis terminatæ. Præterea quod habet eſſentiam, definiri poteſt, & ſi eſſe non habeat: quia definitio indicat eſſẽtiã rei. ſed in accidẽtibus impoſsibile eſt definitionẽ aſsignare: niſi per ſubiectum, in quo eſſe habẽt, quia eſſe eorum nõ ſequitur eorũ eſſentias in proprio genere. Impoſsibile eſt ergo ponere eſſentias accidẽtium ſine eſſe ſui ſubiecti: materia autem non habet eſſe ſine forma. impoſsibile eſt ergo ponere dimẽſiones in materia ſine forma ſubſtãtiali. Præterea interminatum aufert certitudinẽ a quantitate, ſed in qualibet re naturali eſt certitudo quãtitatis poſita, vltra quã, & citra quã non extenditur conſyderatio phyſica, ſm Philoſophũ. 2. de Anima (vnde nec de materia loquitur Philoſophus, cum accipitur aliquid citra minimam carnem. vt patet Primo Phyſi. ſed eſt tantum metaphorica, ſiue intelligibilis: quia cum de ea loquitur Philoſophus accipit eam in ordine ad formam phyſicam, quæ eſt ſemꝑ terminata) de dimẽſionibus ergo interminatis nihil ad naturalem ſpectat. Ipſe tamẽ Commenta. dicit Philoſophum

phum eas inueniſſe, non conſyderãs φ Philoſophus extendit conſyderationem ſuam vſq; ad mathematicã, tanquam ad terminum non ſui generis. Vnde dimenſio interminata excluditur a conſyderatione phyſica: et nõ includitur in ea.

Præterea ſm Philoſophum, primo Phy. ſi generatur homo, de neceſsitate generatur homo animal ex nõ hoc aĩali: & non ex non aĩali ſimpliciter. Sed ſi generaretur aĩal ſimpliciter, de neceſsitate generaret ex non aĩali ſimpliciter. Et hoc eſt ſufficiens ratio, ad oſtendendũ res a Deo eſſe productas ex nihilo, cum ſit cã entis abſolute, quod neceſſario erit ex non ente ſimplr, hoc aũt eſt nihil. Cum ergo dimẽſiones ſimpliciter ſint dimenſiones terminatæ, & perfectę: neceſſario erunt ex non dimenſionibus ſimpliciter. Hoc aũt eſt nihil ante dimenſiones. & hoc ipſe Commenta. pro inconuenienti habet. Præterea principium omnium dimẽſionũ eſt punctus. vnde in definitione lineæ, quę eſt prima dimẽſio, pũctus ponitur: Linea. n. eſt, cuius extrema ſunt duo pũcta, vt dicit Euclides. Impoſsibile eſt aũt ponere rẽ aliquã, & non rei principiũ. impoſsibile eſt igitur linea ſine pũcto poni. Punctus aũt ſicut eſt principium lineæ. ſic eſt eius terminus, vt patet per definitionem lineę. impoſsibile eſt ergo dimenſionẽ interminatã ponere: cum nulla poſsit eſſe ſine puncto. Punctus aũt interminatus non eſt, cũ ipſe ſit terminus aliarũ dimenſionũ. ergo interminatus non eſt: nec eſſe põt. Præterea, cum dimenſio interminata, fiat terminata per introductionẽ formę: ipſa aũt dimẽſio interminata, aut eſt in materia, ſicut in ſubiecto: aut in compoſito. Sed in materia nõ poteſt poni, cũ nihil ſit immediatius materię, φ forma ſubſtantialis, nec iterũ foret hęc dimenſio mẽſura ipſius compoſiti, ſed materię tantũ: quantitas enim ſolum eſt mẽſura ſui ſubiecti: & hoc eſt falſum: Nec erit in ipſo compoſito: quia, cum terminatum & interminatũ nõ varient eſſentiam dimẽſionum: idẽ accidẽs per eſſentiã mutaretur de ſubiecto in ſubiectũ: aliud enim eſt ipſum compoſitũ. et aliud materia nuda: Ex dictis ergo manifeſtum eſt, φ dimenſiones interminatas in materia ponere, & præcedere omnem formam ſubſtãtialem eſt impoſsibile: niſi intellectu tantũ: ſicut ponunt mathematici. Sed de hoc poſterius erit ſermo.

Qualiter res naturales generantur generatione Phyſica ex materia, & de modo conſtitutionis rei. Cap. 5.

NVnc vero reſtat modum cõſtitutionis rei conſyderare. Vbi primo attendendum eſt, φ nihil eſt cõe penitus formæ, & priuationi, niſi materia nuda: quia terminus actionis phyſicæ. ſ. generatio attingit nudã eſſentiã materiæ: quia generatio non eſt motus, vt dictum eſt. Alteratio enim nõ attingit nudam eſſentiã materiæ: cũ nullũ accidens ſit præter ſuum ſubiectum. Subiectum aũt alterationis eſt ens actu habẽs diuerſas partes: quia alteratio motus eſt, qui requirit diuerſitatẽ partiũ. Nos. n. loquimur de ea, quæ ſemper eſt abĳciens aliquid a re alterata. talis. n. alterationis terminus eſt generatio. Materia aũt habere diuerſas partes ſm ſe eſt impoſsibile: quia diuerſitas partiũ proprie eſt ipſius cõpoſiti conſtituti ex partibus diuerſis. vnde materia, ſicut eſt in potẽtia ad formam: cuius acquiſitio eſt generatio compoſiti ex partibus conſtituti, ita eſt in potentia ad diuerſitatẽ partium ipſius cõpoſiti ex ea generari. Ex materia. n. non generatur forma per ſe, ſm Philoſophum, quia illud ex quo generaf aliquid per ſe eſt pars eius: materia autem non eſt pars formæ, ſed ipſius compoſiti, ideo cõpoſitũ per ſe generatur, vt dicitur. 7. Meta. Compoſitũ autẽ dicitur, quod habet diuerſas partes. Vnde diuerſitas partium non eſt materiæ, nec formæ, ſed compoſiti. Compoſitum aũt eſt nihil aliud eſſe, φ materiam tranſmutari ad formam, ad quam erat in potentia. Ex quo manifeſtum eſt, φ non aliunde materia eſt in potẽtia ad partes terminatas, & diſtinctas, φ per id, per quod eſt in potẽtia ad formam, cuius inductio eſt generatio cõpoſiti ex partibus, vt dictũ eſt. Et ex hoc vlterius manifeſtũ eſt, φ nulla potentia ponenda eſt a parte materię, niſi illa quæ perficitur per formam ſubſtantialẽ, cũ ad idem genus ſpectent materia, & ſua forma:

A potentia autem, in qua prædictę dimenſiones ponuntur, non informatur forma ſubſtantiali: cum ad idem genus ſubſtantiæ nõ pertinent, impoſsibile eſt ergo ponere aliquam aliam potentiam ex parte materiæ, reſpectu formæ ſubſtãtialis: & reſpectu diuerſarum partium ipſius compoſiti generati per inductionem formæ in materiam. Et ideo manifeſtus eſt error Auerro. qui poſuit dimenſiones interminatas in materia potentiam quandam ad dimenſiones terminatas: aliam potentiam materiæ, reſpectu formæ ſubſtantialis, & de hoc ſatis dictum eſt ſupra. Quando ergo aliqua forma ſubſtantialis perficit materiam: ſicut potentia materię eſt reducta per formam ad actum, ita per illud idem eſſe permutatur ad diſtinctionem, & terminationem partium totius compoſiti. In forma enim ſubſtantiali non ſolum eſt vis perfectiua materię, ſed etiam diſtinctiua totius per partes: & huic neceſſe eſt reſpondere a parte materiæ potentiã quæ reſpiciat ipſam perfectionem ſuam per formam, & etiam partium ſequentium diuerſitatem. Ad cuius euiB dentiam conſyderandũ eſt, φ ſi tota materia actiuorum, & paſsiuorum attenditur, inuenitur eius potẽtia in quadam latitudine eſſe, quę nihil aliud eſt, φ amplitudo proportionis ſuæ ad omnes formas, quæ in ea ſimul eſſe poſſunt. Si enim poſsibile eſſet ipſam totã ſpoliari, & denudari ab omni forma, quam modo habet, certum eſt φ nihil diuerſitatis in ea reperiretur in aliqua partium diſtantia, cum quantitas ſine forma ſubſtantiali in materia eſſe nõ poſsit, vt dictum eſt. Sed non propter hoc aliquid de potentia receptibilitatis formarũ, quę de ea educi poſſunt: ſi ſimul de ea omnes formę, quę modo in ſpeciali inueniuntur per agens ſufficiens educerentur. Si vero aliqua particularis materia, puta ignis, vel aeris a ſua forma ſpoliaretur, manifeſtum eſt in ipſa non relinqui, tã amplam potentiã ad formas de ea educibiles, ſicut inuenitur in materia in ſua vniuerſalitate. Vnde nec tot formæ ſenſibiles, nec tanta quantitas de ea educerenf per quodcunq; agens ſola ſua potentia trãſmutata ad actum. Patet ergo, φ diuerſę formę ſimul in materia recipi C poſſunt, vt ſunt quatuor formæ elementares, & diuerſę formę mixtorũ ex amplitudine proportionis materię ad ſuas formas, & non ex aliqua diuerſitate præexiſtente in materia per aliquam quantitatem. Vnde ad ſuſceptionem diuerſarum formarũ, ſi eſt neceſſe in materia præexiſtere aliquã diuerſitatem partium: & ſubſequi neceſſe eſt. & hoc ideo: quia inductio diuerſarum formarum eſt generatio diuerſorum compoſitorum habentium partes, & formas diuerſas, vt dictum eſt. Præcedit tamẽ in materia, neceſſario proportio capacitatis, quam ſcire non poſſumus, niſi ſm φ videmus ĩ ea ſimul plures formas, ſicut in tota materia: vel vnã tantum, ſicut in materia alicuius particularis. Vnde ponere qualemcunq; partitionem a parte materię, quaſi neceſſariã ad inductionem diuerſarum formarum ſimul, & hanc præexiſtere ſequitur imaginationem, quæ ponit formas dari ab extra, quæ cum in ſe diuerſitatem habeant per ſuam naturam ſequi videtur materiam diuerſitatẽ partium habere per naturam quãtitatis ad ſuſcipiendas diuerſas formas: D cum in vna parte recipi non poſsint. Sed cũ formę non educantur ab extra, ſed educantur de potentia materię per eius tranſmutationem ſm Philoſophum: materia autem illud, quod eſt in potentia ad formas ſubſtãtiales, quæ ſunt actus eius: impoſsibile eſt quamcunq; partitionem ante formam ſubſtantialem in ea ponere: cum inductio formæ ſit generatio cõpoſiti, cuius ſolum eſt habere partes ꝑ ſe: materia aũt & forma non habent partes per ſe, ſed tantũ per accidens. vnde non diuiditur, niſi per accidens ad diuiſionẽ. ſ. totius. Ex quo manifeſtũ eſt, φ priuſquã cõpoſitum conſtitueretur, nulla partibilitas fuit ex parte materię: cum hoc nõ cõpetat ſibi, niſi per accidẽs. Ex dictis ergo manifeſtum eſt, φ ratio Commenta. nõ cogit ponere dimenſiones interminatas neceſſario præcedere, vel præeſſe in materia ad inductionem formarum ſubſtãtialium diuerſarum: cum aliud poſsit eſſe ratio ſufficiens, vt dictum eſt. Deceptus autẽ fuit ex cõſyderatione materię particularis, ad cuius ſimilitudinem locutus eſt de tota materia. Videmus enim, φ in ma-

teria in re particulari habet reperiri duplex totum ſcilicet totum eſſentiæ, & totum quantitatis, et iſtud totum nõ debetur materiæ, niſi per accidens. et ſimiliter eſt de forma rei particularis. Materia autem ſecundum totalitatẽ ſuę eſſentiæ eſt in qualibet parte rei, non autem ſm totalitatẽ quantitatis: & ſimiliter eſt de forma rei particularis. Tota enim forma ignis ſm totalitatem ſuæ eſſentiæ eſt in qualibet parte ſuæ materiæ. cum tota definitio ignis, cuilibet parti eius conueniat: non autem reſpiciendo totum quantitatis ſuæ.

Quantum autem ad formas particulares, ſciendum eſt ꝙ anima humana non eſt quanta ſm ſe, nec ſecundum accidens. Per hũc ergo modum opinatus eſt Auer. ipſam materiam in ſua vniuerſalitate ſm totum eſſentiæ ſuæ in qualibet re particulari eſſe, quę eſt pars totius ex materia generati. & ideo poſuit in ea quantitatem ſecundum ſe totam, vt per quantitatem diuerſificetur per accidens: & non eſſe toto totalitate quãtitatis, in qualibet re particulari: in qua tamen eſſet tota totalitate eſſentię. Sed cum de materia nõ ſit loquendum: niſi in ordine ad formam ſuam ſm Philoſophum: manifeſtum eſt non eſſe ſimile de materia vniuerſali: & de materia particulari, ſicut non eſt ſimile de forma in vniuerſali, & in particulari. Forma enim in vniuerſali eſt, quicquid in materia, vel de materiæ potentia poteſt educi. Manifeſta ergo differẽtia: quia forma particularis tota, ſm ſuam eſſentiam eſt in qualibet parte materiæ: & materia ſimiliter ſub qualibet parte formæ, vt dictum eſt. Tota autem forma in vniuerſali, etiam ſecũdum totalitatem eſſentiæ non eſt in qualibet parte materiæ: alioquin in materia, quæ eſt ſub forma aeris eſſet eſſentia formæ ignis, & omnium aliorum, quæ de materia generantur. Vnde neceſſatio propter proportionem materiæ ad formam tota materia in communi ſm totum eſſentiæ ſuæ, non erit ſub forma vnius eorum, quę generantur de materia. Hæc ergo totalitas materiæ eſt ipſa proportio capacitatis ſuæ eſſentiæ ad formam, et non aliqua diuerſitas introducta per vllã quantitatem. Sicut enim forma in quadam amplitudine eſſentiæ conſiſtit, in qua comprehenditur quicquid de materia educi poteſt: ita ſm propriam rationem materiæ corruptibilium inuenitᷣ amplitudo capacitatis eius correſpondens, vt dictum eſt. Aliter enim ex materia in qualibet re particulari totum poſſet generari, quod generatur ex tota materia: quod manifeſte eſt falſum eſſe, cum ex minimo quod poteſt eſſe in genere, nulla alia forma educi poſſit.

Quid ſunt dimenſiones interminatæ ſecundum veritatem. Cap. 6.

NVnc ergo reſtat oſtendere, quomodo poſſibile ſit dimenſiones ponere. & quomodo poſſunt dici interminatæ. Ad cuius euidẽtiam ſciendum eſt, ꝙ quidam alio modo, & rationabilius eas poſuerunt q̃ Auer. Dixerunt enim ꝙ forma ſecundi generis. ſ. corporis adueniẽs materiæ, dat materiæ quoddam eſſe incompletum ordinabile ad eſſe actu cõpletum: quod aduenit materiæ per vnã aliam formam perfectiorem. Per iſtam ergo formam incõpletam dicunt in re eſſe tres dimẽſiones interminatas, quæ poſtea terminantur ad aduentum alterius formæ perfectionis. Et pro tanto rationabilius dixerunt iſti, q̃ Auer. quia non poſuerũt materiam nudam ſubiectum aliquarum dimenſionum, ſed compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali. Sed iſti iterum errauerunt, quia impoſſibile eſt ponere plures formas ſubſtãtiales ordinabiles adinuicem in materia: quia materia eſt in potentia ad formas, quæ de ea educuntur. Si ergo eſſent plures formæ ſubſtantiales ordinabiles adinuicem in materia, forma completior, aut educeretur de potentia nuda materiæ, aut de potentia totius compoſiti ex materia, & tali forma incompleta. Sed non educitur de potentia totius compoſiti ex materia & tali forma: quia ſicut dictũ eſt terminus actionis phyſicæ, ſ. generatio attingit nudam eſſentiam materiæ. Cum ergo forma, quæ eſt terminus actionis ſit tantum illius ſubiecti, quod attingitur per generationem ſimpliciter, impoſſibile eſt, ꝙ talis forma cõpleta educatur de potentia talis compoſiti ex ma-

E teria, & forma incompleta. Vnde neceſſe eſt, ponentes plures formas ordinatas adinuicem deſtruere generationẽ ſimpliciter: & conſequenter neceſſe eſt ponere oẽs formas prę ter vnam, ſcilicet primam eſſe accidentia. Si autem forma poſterior educitur de potentia nuda materię: omnis autem forma ſubſtantialis ſolum illam potentiã informat, de qua educitur. ergo forma, quã dicunt poſteriorem non erit perfectio talis compoſiti, ſed materiæ nudæ tantummodo. & ſic non erit ordo in formis ſubſtãtialibus in eadem materia cõmanentibus, & hoc idem dicitur. 7. Metaphy. Sciendũ eſt ergo: ꝙ omnes dimenſiones ſunt accidentia, quæ ſequũtur materiam in ordine ad formam: quã primo materia nata eſt induere. hęc autem eſt forma corporis, quia totam materiam neceſſe eſt ſub forma corporis contineri. Quod non eſt intelligendum, ꝙ ſit vna creata, vel increata forma corporis, qua prima materia primo informetur: quia ſecundum Commen. materia prima primam habilitatem habet ad formas elementares, & poſtea ad formas mixtorum. Ex

F quo manifeſtum eſt, ꝙ eadem eſt forma corporis ſimplicis cum forma elementi, & mixti corporis. ſed oportet primo, ꝙ per has formas conſtituatᷣ genus corporis: deinde ſpecierum perfectarum. Materia nanq; in quiditate ſua indiuiſibilis eſt penitus. ablata enim quantitate ſubſtantia manet indiuiſibilis, vt dicitur Primo Phyſi. Sed ex corporeitate, quam ſequuntur dimenſiones quantitatis in actu ſequitur diuiſio materiæ, per quam materia ponitur ſub diuerſis ſitibus. & ſecundum hoc acquirũtur in ea diuerſæ formæ. Ordo enim in ſitu corporum oſtẽdit nobilitatem eorum, ſicut ignis eſt ſupra aerem. Hæc autem acquiſitio formarum nõ oſtendit ordinem temporis, ſed naturæ. Patet ergo, ꝙ dimẽſiones interminatæ non trahunt originem a quocunq; gradu, quem facit forma ignis in igne, ſed ſolum a primo: nihilominus ignis ſm totum eſt ſubiectum dimẽſionum, & ſm totum etiam menſuratur. & idem neceſſario inuenitur in formis corporum mixtorum. Sed conſyderandum eſt, ꝙ in mixtis corporibus quædam formæ trahuntᷣ de potentia

G materię, quædam non, vt hominum animæ, quę diuiſionẽ nullo modo patiuntur, cum non ſint dimenſionatę, nec per ſe, nec per accidens. Formæ. n. quæ nullo modo ſunt eductę de potentia materiæ nullo modo diuiſionem recipiunt etiã in materia exiſtẽtes. Vnde animæ humanę aliter terminãt ordinem materiæ ad dimenſiones, q̃ formæ, quæ de materia educuntur. Cum enim accidentia inſeparabilia oriãtur a principiis rei: in ipſa re cõſtituta in actu erunt accidẽtia, vt in ſubiecto. Si autẽ forma rei ſit educta de materia ipſa, quam ſequuntur dimenſiones, ipſa forma erit (non tñ ſemper, ſed vt in pluribus) dimenſionata, & diuiſibilis per accidens, ſicut eſt in lapide, & in ligno, in quibus dimenſiones redeunt ſemper ſuper formam ipſarum rerum. Si vero forma non ſit educta de materia, non redeunt dimenſiones ſuper formam. & ideo aĩa hominis omnino indiuiſibilis eſt. Patet ergo, ꝙ anima hominis non terminat ordinem materiæ ad formam in acquirendo dimenſiones actu, niſi altero modo tantum. ſ. conſtituendo eas in actu: & hoc eſt in hoc

H homine, in quo ſunt vt accidentia in ſubiecto. Ordo vero materię in acquirendo dimẽſiones non redeuntes ſuper formam, ſolum terminãtur per formã, quę de ea educitur. Nec propter hoc minus poteſt aĩa humana, q̃ alia forma, quia hoc accidit illi formę, inquãtũ educta eſt de materia, quod non eſt de ratione formę, vt forma eſt: aliter oĩs forma educeretur de materia, quod eſt falſum. quicquid enim pŏt forma imperfectior, vt forma eſt, poteſt anima humana & amplius. Quia ergo dimenſionalitas formę potentiã ſonat, & non actum, poſſibile eſt ponere ordinem materiæ ad talem formã terminari in potentia: & dimenſiones in potentia ſequi ordinẽ materiæ ad ipſam formam. Et quia dimẽſio dicit formam propinquam actui, ſiue ipſi eſſe, quod per dimẽſionẽ acquiritur, ideo dimenſiones ſequuntur materiam in ordine ad formã, quę eſt in maxima propinquitate ad actũ qui eſt eſſe. Nec propter hoc erunt diuerſæ eſſentiæ dimenſionum in eadem re, quia vnum & idem poteſt ſimul eſſe in actu in vno ordine, & in potentia in alio ordine.

Quomodo

Quomodo dimenſiones poſſunt dici interminatæ: & quomodo eædem manent in generato, & corrupto. Cap. 7.

EX his ergo facile eſt ſcire, quomodo dimenſionis poſſunt dici interminatæ. Sicut enim eſſentiæ rerum terminantur per ſua eſſe, quæ ſunt in rebus maxime formalia, ante vero ꝗ̃ eſſentiæ dicãtur non conſyderantur in actu, nec terminatæ: ſic dimenſiones prædictę ſunt interminatę, antequam dicãtur eſſe in actu. Et licet actu ſint in homine, vt in ſubiecto, in quo habent rationem menſurandi quod eſt eis proprium: cum eſſe actu habẽt, m̃ habente eſſe in potentia: & non ſunt actu in illo, ad quod dependent ſecundum originẽ in ſubiecto, & vt redeuntes ſuper formas vtroq; modo, antequam ipſum actu fuerit, nec menſurant illud, quia nihil habet propriam menſurã, quod nondũ habet proprium eſſe. Cum aũt corrumpitur homo, ſuccedit
B forma dans nouũ eſſe, & hoc erat forma in ordine, ad quã dimenſiones ipſe ſequebantur, vt ad materiã, vel formam redeuntes. Vnde eædẽ dimenſiones ſunt in viuo & in mortuo per eſſentiam, quia idem ordo manet in materia, & ad eandem formã, ſed ſecundum eſſe actu non manent, niſi in quadã æqualitate. Et idem eſt de alijs accidentibus, quæ ſequũtur mixtionem elemẽtorũ, vt album & nigrum, quę non remanẽt in mortuo, quo ad ipſum eſſe actu, niſi eorũ ſimilitudo quædam. Eſſentiæ vero huiuſmodi accidẽtium non aliter auferuntur, niſi deſtructa origine ipſa, cui immobiliter inhærent, & contrahuntur ad eſſe actu cũ materia, quam ſequuntur in ordine prædicto ad formam. vnde homo eſt homo. & ideo hæc accidẽtia non migrant derelinquẽdo ſuum ſubiectũ: quia quod a ſubiecto acceperunt in ſubiecti corruptione corrũpitur. Et ideo reſpectu eſſe actu poſterioris ſubiecti, a quo etiam ordinem ſeu originem habent, indeterminatæ erant dimenſiones in vno, terminantur aũt, cum acquirunt eſſe actu talis ſubiecti, ad quod pen-
C dent ſecundum radicem. vnde ſunt propria eius menſura etiam homine mortuo. Ex dictis ergo manifeſtũ eſt neceſſe eſſe ponere eſſentiã alicuius formæ in homine ſine eſſe, per cuius naturam dictæ dimenſiones manent prædicto modo, de quo in ſequentibus agetur. Manifeſtum eſt etiam ſubiecto eodẽ manente, dimenſiones eaſdem manere, & ipſo corrupto redigi in materiã eandem, de qua iterum eædẽ numero educi nõ poſſunt per naturam. Vnde ſi per naturã eædem ſpecie eductæ eſſent, non forent aptæ trahi ad eſſe actu eiuſdem animę. ſi tñ per miraculum educũtur eædem numero natæ erant ad eundem actum animæ recipi. Ex quo patet, ꝙ idem homo numero reſurget: & non alius, cũ omnia ſua principia redeant adinuicem eadẽ numero. Anima enim humana ſimpliciter eadem numero manet poſt mortem cum plenitudine virtutũ ſuarum ad perficiẽdum materiam in omni gradu eodem, quo prius eam perficit. Etiam materia manet eadem numero, cum ipſa ſit incorruptibilis. Eaſdem etiã dimẽſiones, neceſſe eſt manere in ma-
D teria, licet non niſi in potẽtia. Aliter agens phyſicũ eaſdem numero produceret, quod falſum eſt. Manẽt ergo in potentia materiæ eædem numero reſpectu agentis diuini: quia aliter non foret idem numero indiuiduum: cum dimenſiones agãt ad indiuiduationem, vt ſupra dictum eſt. Et ideo ex eadem materia, & eiſdem dimẽſionibus, cum anima eadem reſurget idem homo, numero, & non alius.

Quomodo in homine ſunt plures formæ ſecundum eſſentiam, ſed vna tantum ſecundum eſſe. Cap. 8.

NVnc reſtat oſtendere, quomodo poſſibile ſit eſſentiã alicuius formæ ponere in homine, ſic quòd ad eam nõ ſequatur aliquod eſſe ſubſtãtiale. Hoc enim ſuppoſuimus ſuperius. Ad huius ergo euidentiam conſyderandum eſt, ꝙ proprium eſt ſubſtantiæ eſſe ſimpliciter. vn-
A de generatio quæ terminatur ad formam ſiue eſſe ſubſtantiæ, eſt generatio ſimpliciter. proprium vero per accidens, eſt eſſe ſecundum quid ſicut generatio rei, quę terminatur ad eſſe rei ſub forma accidẽtali eſt generatio ſm quid. Eſſe autem ſimpliciter, eſt eſſe abſolutum nõ dependens ab eſſe alterius, ſicut ei inhærens: licet omnia dependeant a Deo, ſicut a cauſa prima. Sic aũt aliquid continet perfectã rationem eſſendi, ſm ꝙ perfecta ratio eſſendi reperitur in eo, vt in ſubſtantia, vt dicitur. 6. Metaphyſi. Ad iſtud ergo eſſe abſolutum participandum accedunt partes ſubſtantiæ, per quod trahuntur ad genus ſui totius. Eſſe vero accidentis dependens eſt per modũ inhærentis. Vnde accidentia non trahuntur in genus illius, cui inhærent. Ex quo patet differentia inter eſſe partis alicuius totius, & eſſe accidẽtis. Eſſe autem alicuius totius abſolutũ aliquando eſt propriũ effectus Dei. ſ. quando tota res ſm omnia principia ſua deducitur ex nihilo ad eſſe perfectũ: ſicut fuit in prima productione rerũ in qua cauſalitas Dei extendebatur vſq; ad ipſam
B materiã. quandoq; vero eſſe eſt effectus creaturæ. ſ. quando agens phyſicum agit ex ſuppoſitione ſubiecti non producens totum illud, quod pertinet ad eſſe rei, ſed formam tantum, tranſmutãdo materiã ad talem, vel talem formam: ad materiam. n. actio creaturæ non ſe extendit, vt ſupra dictũ eſt. In hoc enim conuenit agens diuinum cum agente phyſico, quia vtrunq; ad eſſe abſolutũ terminat actionem ſuã, quod eſt vltimũ tranſmutationis, ſiue ſimplicis emanationis: licet in ſimplici manatione non ſit priꝰ & poſterius, niſi ſm intellectum tantum. Cum ergo tale eſſe abſolutum ſit terminus vtriuſq; actionis, vt dictum eſt. Materia aũt non eſt eſſe vt ſubiecti, quod eſt eſſe abſolutum: nec etiã formæ materialis cum ipſa nõ ſit habens eſſe, licet ſit quo aliquid eſt, ſicut materia eſt, in quo aliquid eſt, & neutra actio terminatur ad materiã, vel formã materialem, ſed ad eſſe compoſiti, cuius eſt per ſe, & abſolute ſubſiſtere. De intellectu enim eius eſt habere eſſe, quod non eſt de ratione & intellectu eſſentiæ. In tali enim compoſito neceſſario eſt compoſi-
C tio duplex, ſuppoſiti. ſ. & eſſentiæ, quæ in re materiali differunt neceſſario, cum indiuiduũ in materialibus multa addat ſupra naturã ſpeciei, quæ eſſentiam tantum complectitur. & ideo alia eſt compoſitio totius rei, ſui eſſe. In rebus vero immaterialibus, creatis tñ, altera cõpoſitio inuenitur, rei, ſ. & eſſe. In ipſis ergo non eſt eſſentia habens eſſe per aliquid, quod realiter a ſe differat. cum idem ſit eſſentia, & res quæ ſignificatur, vt habens eſſe. Ideo eſſentia in eis eſt, non tanquam principiũ tantum, quo aliquid dicitur eſſe, ſed ſicut habens eſſe abſolutũ non inhærens. In ſubſtantijs vero compoſitis, & materialibus, in quibꝰ eſſentia realiter differt a ſuppoſito, eſſentia nõ habet eſſe, niſi per ſuppoſitum, cuius eſt eſſe ſimpliciter, et abſolutũ. vnde eſſentia in eis nõ eſt, vt habẽs eſſe, ſed vt reductum ad eſſe per ſuppoſitũ aliquod & indiuiduũ, cuius eſt habere eſſe abſolutũ, ad quod terminatur actio producentis. Cum ergo forma materialis, ſit ad quam non ſequitur aliquod ſuppoſitum, vel indiuiduum, cuius eſt habere eſſe abſolutum, ad quod termine-
D tur actio producentis, vt dictũ eſt: poſſibile erit ponere formam aliquam ſubſtantialem ſine eſſe, ſicut poſſibile eſt ponere id, quod eſt principium ſine relatione principij, et ſine principiato. In immaterialibus vero non eſt hoc inuenire. cũ in eis non ſit eſſentia, quæ non ſit ſuppoſitũ. vnde poſita eſſentia in eis neceſſario ponit eſſe, quod eſt ſuppoſitũ. Ad conſtitutionem aũt ſuppoſiti materialis, ſiue indiuidui q̃titas terminata requiritur: quæ vbicunq; fuerit, tale indiuiduum neceſſario erit, cum ipſa ſit proprium & inſeparabile ſignum indiuidui, vt ſupra dictum eſt. Omnes aũt formę elementares terminatas quantitates requirunt, & diuerſas abinuicẽ. Vnde vbicunq; fuerit forma elementaris neceſſario erit ſuppoſitum, cuius eſt habere eſſe completũ, et terminatam quantitatem. Vnde formæ elementares non poſſunt in eſſentijs ſuis ſimul eſſe in vna re, vt patet libro de generatione, & corruptione. In mixtis aũt rebus, in quibus forma non educitur de materia quantitatis, non ſequitur materiã in or-

in ordine ad talem formam: licet eſſe actu per eam in re habeat, vt dictũ eſt, cum quãtitas ſemper reſpondeat illi principio, vel redeat in principium, a quo originem ſumpſit. Anima aũt hominis non eſt quanta, nec per ſe, nec per accidẽs, vt dictum eſt. vnde nõ repugnat in tali re ponere eſſentiam formæ, a qua dependeat quantitas ſm originem, ſiue cum eſſe, quod ſe habeat ad illam formam, vt principium ad principiatum. Vnde tali eſſentiæ formę, ratio actus nõ conuenit, ſicut nec materiæ, cum eſſe ſit actus cõmunis & primus, nõ ſolum materiarum, ſed etiam formarum. Vnde ſine eſſe forma non dicitur actus. Solum enim naturæ ſubſtantialis eſſe in ſubſtantijs, impedit duas formas ſubſtãtiales ſimul eſſe in eadem materia, quia eſſe ſubſtãtiæ eſt eſſe ſimpliciter. Vnde quod aduenit tali eſſe eſt accidẽs neceſſario. Eſſe etiã ſubſtantiæ habet ſe, ſicut vnitas rei, quia vnũ & ens conuertuntur. Vnde vna res non poteſt habere duo eſſe ſubſtantialia, niſi amittat vnitatem ſuam. Vnde in re cõpoſita ex ſubſtantia, & accidente non eſt vnitas, niſi ſm quid. Nihil ergo contradictionis ſubſtinebimus, ſi poſuerimus in re aliquas formas, ad quas tñ non ſequatur eſſe ſimpliciter. Solũ enim per naturã ipſius eſſe ſimpliciter, quod ſubſtantia reperitur ſimpliciter, impeditur pluralitas formarum ſubſtantialium eiuſdem rei. Vnde certum eſt, & a Philoſophis oſtenſum, ꝙ impoſſibile eſt plura eſſe ſubſtantialia in vna re ponere, ſed ſolũ forma, ad quam eſſe ſequitur, in re ipſa ponitur. aliæ vero ei non connumerantur.

Quomodo autem hoc intelligi poſſit diligẽter conſyderandum eſt in rerum progreſſu. Sciendum eſt igitur, ꝙ materia eſt in potentia ad omnes formas, quæ de ea educi poſſunt. Vnde quanto ad plures earũ ſimul accedit, tanto plus perficitur eius potentia. & ideo in elemẽtis materia eſt minime perfecta, quia ſolũ vnica forma vnius elementi perficitur ſimul. & ſi quandoq; virtus formæ alterius elementi ſibi adſit, hoc non eſt per modũ manentis ſed per modum alterantis, ſicut patet quando calor ignis agit in aerem ad inductionem formæ ignis. In corporibus vero mixtis magis perfecta eſt materia. Ibi enim cũ vna forma mixti, quæ dat eſſe ſunt omnes formæ elementorum, virtute tñ, & nõ in eſſentia, quia quęlibet illarũ requirit debitã quantitatẽ, & terminatã, vt dictũ eſt. Vnde cum vnum ſit ſuppoſitum mixti, & eſſe vnũ, vna eſt forma eius. Suppoſita aũt mixta quædã ſunt animata, & præcipue homo cuius forma non producitur ex materia diſpoſita per qualitatẽ mixti. vnde conueniens eſt vt in animatis ſint eſſentiæ aliquarũ formarum ſine eſſe. Hoc enim eſt propinquiſſimũ, in quo animata poſſunt tranſcendere ſimpliciter mixta, ſ. perficiendo ſuã materiam in acquiſitione plurium formarũ ſimul, ſicut vidimus ꝙ alio modo ſit ſimplex ex mixtis, & alio modo ex materia prima, in qua nihil eſt de actu formæ educendæ, antequã fiat, ſicut in ære non eſt aliquid de forma phialæ, antequã phiala fiat, & in ligno ſimiliter nihil eſt de lecto antequã fiat. Sic enim ſe habet materia prima ad ea, quæ ex ea fiunt, ſicut ſe habet argentum ad ſtatuã, et lignum ad lectũ, vt dicitur Primo Phyſicorum. in mixto vero manent formæ miſcibilium ſecundum virtutem, ſecundum Philoſophum. virtus aũt ad actũ pertinet. & ideo in mixto eſt vnde agatur ad generationem alterius miſcibiliũ, ſecundum quod virtus vnius miſcibilium vincit proportionem, in qua ſaluatur forma mixti, vnde corrupto mixto generatur corpus ſimplex. In hac nanq; tranſmutatione ſit ſpoliatio omnium, quæ erant ipſius mixti, nec aliquid manet, niſi materia prima tantum, ſed in generatione ipſius mixti nõ ſit ſpoliatio ſimplicium vſq; ad materiam primam: aliter virtus ſimplicium nõ manerent in mixto: nunc autem manent. vnde non eſt corruptio ſimpliciter, per quam ſit generatio compoſiti: cum elementa non corrumpantur penitus ſicut dicitur Primo Meteororum: quia eorum eſt mixtio, quorum eſt ſeparatio, non enim miſcẽtur, niſi ea quæ apta ſunt ꝑ ſe exiſtere. Idem. n. eſt de materia diſpoſita per aliquam alterationem factam circa ipſam, & de mixto. tunc enim virtus formæ inducenda eſt in ea potentia. Vnde potentia ſua non eſt iam adeo remota ab actu formæ, ſicut ante alterationem. Ante nanq; alterationem ipſa materia erit in potentia remota ab actu. Inchoata vero alteratione incipit potentia appropinquare actui, ſicut vincente altero miſcibilium appropinquatur ad actum ſimplicis elementi. Cum vero alteratio magis, ac magis intẽditur, plus, et plus ad actum acceditur. vnde completa alteratione materia eſt in actu conſtituta. Alia igitur eſt potentia materiæ nudæ, & nondũ alteratę, a potentia mixti, in qua eſt virtus alteratiua. Vnde hæc eſt propinquior actui, quàm illa, & perfectior, quia magis procedit ad ſuum actum. Si igitur foret in mixto forma elementi ſimplicis, quod eſt impoſſibile, ſicut ſupra oſtenſum: ſtatim vnico virtutis ſuæ actu foret per ſe exiſtens. Eſſe enim eſt propinquiſſimũ eſſentiæ formæ, licet ab inuicem differant in materialibus. Ideo licet propinquior ſit potentia materiæ, in qua ſunt miſcibilia in mixto actui ſuo, quàm potentia materiæ nudæ, in qua nihil de actu eſt: alteratione tamen indiget, ad hoc, quòd hæc potentia actui ſuo coniungatur. Vnde miſcibilia in mixto tunc ſunt in potẽtia, maxime appropinquata actui, quando mixtum eſt in optima ſui proportione. Sed tunc maxime elongata ſunt ab actu ſuo in tali genere, non tamen tantum diſtant, ſicut potentia materiæ nudæ. Potentia autem, in qua ſunt partes organicæ ad eſſe per ſe eſt in maiori propinquitate ad eſſe ſeorſum, quã ſit potentia ipſius mixti: quia ſicut dicitur Septimo Metaphyſi. partes animatorum ſunt in potentia propinqua actui eorũ proprio per ſeparationem a toto: quod verum eſt de toto etiã in imperfectiſſimo gradu ſuo manente. Vnde quandoque virtus alteratiua quæ in rebus inuenitur animatis inquantum mixtæ ſunt ex quatuor primis corporibus minime agit ſcilicet quando elementa maxime ducta ſunt ad medium, vt eſt in homine, in quo inter omnia mixta maxima eſt elongatio a contrarietate, adhuc tamẽ partes animatorum ſunt in potentia maxime propinqua actui, alteratione tamen maxime diſtante a ſuo termino. Ex quo concluditur, ꝙ hæc propinquitas non eſt per diſpoſitionem materiæ, per alterationẽ aliquam, cuius terminus ſit inductio nouæ formę per eſſentiam. Eſſentia vero formæ nouiter induci non poteſt, niſi recedente alteratione, cuius terminus eſt productio formæ de nouo. Conſtat tamen ꝙ in parte a toto ſeparata ſit forma ſubſtantialis. Vnde cũ ĩpoſſ ſit duo eſſe ſubſtantialia in eadem reponere, vt ſupra dictum eſt: nec per aliquam alterationẽ præcedẽtem pars eſt, in potentia in ſuo toto maxime propinqua actui, nec forma de nouo inducitur, niſi per alterationem. Vnde nec cœlum quod eſt agens vniuerſale reſpectu iſtorum inferiorum, nec aliquod particularium agentium aget, niſi alteret. & ideo cœlum eſt primum alterans, ſecũdum Philoſophum. Neceſſario ergo ſequi videtur aliquam formã in parte rei ſine eſſe ponere: & ideo partem eſſe in potẽtia maxime propinquã actui. Eſſe enim eſt maxime propinquũ formæ, vt dictum eſt, quia non requiritur ad hoc, ꝙ eſſe ſubſtantię propriam ſequatur formã, niſi ꝙ res per ſe ponatur, quod vnica actione fieri poteſt.

Quomodo impoſſibile eſt duo eſſe ſubſtantialia ſimpliciter eſſe in eodem compoſito materiali. Cap. 9.

EX dictis ergo manifeſtum eſt triplicem eſſe potentiæ differentiam, in qua aliquid dicitur eſſe, ſcilicet pótentia materiæ, in qua nihil eſt de illo, quod de potentia educitur. Secunda eſt potentia mixti vel materiæ, quæ eſt in alteratione, in qua licet nõ ſit eſſentia formæ inducendę, eſt tamen virtus. Tertia eſt potentia totius, per quam partes ſunt in toto, quæ eſt maxime actui proprio propinqua, ſecundum Philoſophum. Vnde in eis nihil eſt, ſicut agens ad proprium actum. Sicut eſt, quando harmonia eſt perfecta, neceſſario erũt eſſentiæ formarum prope ſua eſſe

Hoc

Hoc autem facilius ſcietur, ſi gradus, & ordo rerum naturalium diligenter diſcutiatur. Sciendum igitur, quòd communiſſimus vnitatis modus reperitur in rebus materialibus, quæ eſt vnitas continuitatis. In omnibus enim rebus materialibus hæc vnitas reperitur. Primum nanq; accidẽs quod ſequitur materiam eſt quãtitas. Super hãc vnitatem reperitur in diuerſis rebus vnitas ſuæ propriæ formæ: in quibuſdam quidem magis, in quibuſdam vero minus perfecte, vt habetur Quarto Meta. Vnitas continuitatis in re reperta, maxime potentialis inuenitur, quia omne continuũ eſt vnum actu, & multiplex in potentia, ſicut partes lineæ non ſunt aliqua duo actu, ſed vnum, ipſa vero linea eſt duo in potentia, & facta diuiſione fit duo actu. Sola enim diuiſio continui facit eſſe actu. Vnde in diuiſione lineæ non inducitur aliquid noui in ipſis diuiſis, ſed eadem eſſentia lineæ, quæ prius erat actu vna, & multiplex in potentia, per diuiſionem facta eſt multa in actu. Eſt tamen hic ſimilitudo cuiuſdam corruptionis: quia actus prior qui erat totius, ablatus eſt: & potẽtia ducta eſt ad actum poſteriorem per diuiſionem ſolam. Conſimile penitus reperitur in lapide, & in igne, & in omnibus corruptibilibus, & generabilibus inanimatis. Forma enim totius in eis, per quam habẽt quandam vnitatem ſuæ naturæ ſuper vnitatem quantitatis ſecundum totam rationem formæ, eſt in qualibet parte talium rerũ. Vnde facta diuiſione manet eſſentia eiuſdem formæ in partibus abinuicem diuerſis. quęlibet enim pars ignis eſt ignis, & quælibet pars lapidis eſt lapis. Eſt tamen in iſtis diuiſionibus quædam ſimilitudo corruptionis, & generationis, non ꝙ nouæ formæ per diuiſionem talium inducantur: ſed quia eſſe, ſiue actus prior aufertur per diuiſionem ipſam, & potentia ducitur ad actum proprium. Super hæc autem ſunt animata imperfecta vt plantæ, & quædam animalia imperfecta, vt ſunt animalia anuloſa. & in ipſis idem inuenitur: quia cum auellitur ramus ab arbore non aduenit noua eſſentia vegetabilis, ſed eadem eſſentia vegetabilis, quę vna erat in arbore tota, etiam actu vno ſimul erat multiplex in potentia, & per diuiſionem nouum eſſe perdit, & actus alius & alius ſecutus eſt. Similiter eſt in animalibꝰ anuloſis. vna anima in actu, & vnum eſſe, ſed multiplex in potentia accidentali. vnde facta diuiſione remoto actu priori, & vnitate actus, ſunt multa in actu. Et ſic facile eſt videre, quomodo eſſentia alicuius formæ eſt in potentia accidẽtali ad eſſe, quod tamen nondum habet. Et hoc totum contingit propter imperfectionem talium formarum: quia cum ſint ſub vno actu ſimul ſunt ſub potentia ſimplici reſpectu eſſe diuerſorum, quæ acquiruntur eis ſine aliqua corruptione in ſuis eſſentijs, ſed ſola diuiſione. In animalibus vero perfectis, præcipue in homine: forma, quæ eſt vna in actu non eſt multiplex in potentia: per diuiſionem conſtituatur eadem eſſentia formæ ſub diuerſis eſſe, & ſub diuerſis actibus, cum anima hominis non diuidatur, nec per ſe, nec per accidens, vt dictũ eſt. Vnde cum in homine ſit vnitas cuiuſdam continuitatis, quæ manifeſtior eſt in carne ſua & oſſibus, quàm in alijs membris, quę ſibi coniunguntur per naturam ipſam continuitatis, neceſſario erit alia eſſentia formæ in ea, quæ per ſolam diuiſionem a toto habeat eſſe actu. hoc enim in omnibus continuis inuenitur. Hæc enim eſt forma, reſpectu cuius quantitas ſequitur materiam ſuper ipſam formam rediens vt ſupra dictum eſt. Semper nanq; forma, a qua quantitas ſecundum originem pendet, eſt diuiſibilis per accidens. Et hoc ſatis manifeſtum eſt, quia cum partes hominis ſint in eadem propinquitate ad per ſe eſſe ſicut partes aliarum rerum perfectarum, ſicut dictum eſt, ideo nulla noua eſſe eſſentiæ formæ introducuntur per diuiſionem, ſed eſſe nouum acquiritur. forma vero hominis diuidi non poteſt, vt in ea acquirantur multa noua & diuerſa eſſe. ideo neceſſario erit in eo alio eſſentia formæ ſuæ ab eſſentia formę, quę per diuiſionem ſolam eſſe acquirit. Sed in hoc eſt differentia inter animalia perfecta & imperfecta, quia in imperfectis non erat illa eſſentia ſine eſſe ſimpliciter, licet eſſet ſi-

A ne eſſe acquiſito per diuiſionem. In perfectis vero erat ſine eſſe ſimpliciter ſibi debito, quia duo eſſe ſubſtantialia, impoſſibile eſt ſimul ponere in vna re, vt dictũ eſt. Eſt etiam alia differentia a parte diuiſionis ipſius, quia cum diuidi non poſſit, niſi quod eſt actu quãtum: quantitas autem in homine non eſt actu per formam, reſpectu cuius ſequatur materiam, vt rediens ſuper formam, per ſolam animam, a qua eſt totus actus, qui eſt in homine: in igne vero & lapide quantitas eſt actu per formam, quam ipſa quantitas ſequitur in materia: inde eſt quòd diuiſio in homine eſt in quãtitate actu per animam. Sed quod efficitur per diuiſionem in eſſe acquiſito non eſt aliquid de eſſentia animæ ſecundum aliquid eſſe, ſed eſt aliquid de eſſentia formæ originalis ipſius quantitatis, cui datur eſſe actu per diuiſionẽ. In rebus vero imperfectis diuiſio eſt in quanto actu, & hoc per formam ad quam ſequitur ipſa quantitas, cui per diuiſionem aufertur vnum eſſe actu prius habitum, & acquirũtur duo, vel plura, ſub quibus eſſentia ipſa diuiditur, quę

B prius erat vna, ſecundum quam erat vnum eſſe in re ante diuiſionem. Licet autem eſſet vnum eſſe ante diuiſionem in rebus nihilominus illa eadem eſſentia formæ erat in potentia actuali ad multa eſſe ſimul cum vno eſſe actu, quod habebat: & eius ſubiectum erat materia vna, & eadem numero. Et tamen conſtat ꝙ alium reſpectum habet materia ad eſſe actu primum: & alios reſpectus ad alia eſſe actu per diuiſionem acquiſita, quibus tamen reſpectibus materiæ reſpondebat eadem eſſentia formę ante ipſa eſſe actu. Licet enim potentia materiæ non differat ab eius eſſentia, ſecundum ꝙ potentia dicit principium receptiuum: differt tamen ſecundum ꝙ dicit relationem materiæ ad formam. & iſto modo poſſunt eſſe in materia multi reſpectus, eſſentia tamen eius manente vna. Sicut ergo materia per vnum reſpectum tantum habet vnum eſſe, cum alijs tamen reſpectibus multa habet, eſſentia etiam formæ ſine eſſe per diuiſionem acquiſito reſpondente: ita ſub forma perfecta cuiuſmodi eſt anima humana reperit in materia hominis vnum

C eſſe tantum, licet in eadem materia ſint eſſentiæ aliarum formarum ſine eſſe, quod tamen eis ſola diuiſione acquiritur. Huius exemplum eſt reperite in linea, & puncto. Protracta enim vna linea punctus, qui eam terminat eſſe habet. ſecundum ꝙ illam lineam terminat. in ipſo autem puncto ſunt multi, & diuerſi reſpectus, ſecundum ꝙ poteſt eſſe terminus multarum linearum, ſed per vnũ reſpectum impoſſibile eſt, niſi vnam lineam recipi in puncto. Vnde per alias lineas, quæ in eo recipiuntur ſimul cum linea prima protracta, non acquiritur puncto aliquod eſſe in earum terminatione nec illis non protractis minus haberet punctus eſſe in terminatione primæ lineæ: per quem modum de materia & eius reſpectibus imaginari poſſumus, cum ipſa in ſui natura indiuiſibilis, & ſine partibus ſit omnino vt punctus licet in multis ſint diſſimilia. Secundum ergo vnum reſpectum eius eſſe, quaſi per vnam lineam, impoſſibile eſt ſibi ineſſe niſi vnam formam, quæ det ſibi eſſe. vnde cum prædictæ ſubſtantiæ accipiantur, quaſi in vno re-

D ſpectu: veluti cum ex vna parte linea accipitur in puncto, impoſſibile eſt vt prædicta contenta in linea prædicamentali ſubſtantiæ per diuerſas formas prædicentur de Socrate, ſed per vnam & eandem. Secũdum alios vero reſpectus, quos habet de prope ad eſſe per ſe, ſine tamen eſſe, poterit eſſentias formarum recipere. Mirabilis enim eſt potentia materię, nec ſciri poteſt, niſi cognoſcendo ea, quę in ea eſſe habent ſcilicet conferendo de formis, quę in ea eſſe habent: vt patet Primo Phyſicorum.

S. Thomæ

S. THOMAE AQVINATIS ORDINIS PRAEDICATORVM DE NATVRA LOCI TRACTATVS.

SVMMA TRACTATVS.

De loci Natura ac Quiditate, quidq; naturalium corporum locus ſit: Quomodo item & quibus locus conueniat, tum ex propria, tum ex aliorum ſententijs inquiritur.

Locum non eſſe formam: nec materiam, nec ſpatium, ſed immobile primum continentis: Quuq; proprius ſit locus naturalium corporum, tam mixtorum, quàm ſimplicium. Cap. 1.

Quæriť locus ꝓpter motū, qui in loco.

AD ſciendum naturam loci conſyderare oportet ꝙ nō quæreretur locus, niſi eſſet aliquis motus ſecūdum locum. Sic enim ex tranſmutatione diuerſarum formarū circa materiā, ſcimus materiā eſſe aliud ab omnibus formis. Sic ex tranſmutatione diuerſorum corporum, circa eundem locum ſcimus locum aliquid eſſe, tanquam receptaculum corporum aliud ab omnibus corporibus. Locus aūt naturalis non nominat ſolum aliquid continens, ſed continens, & conſeruans & formans locata: propter quod vnumquodq; corpus naturaliter mouetur ad locū ſuum, tanquā ad conſeruatiuum eſſe ſui. Locus vero ſm id, quod eſt, nec materia eſt, nec forma locati: quia materia & forma non ſeparantur a re, locus aūt ſeparabilis eſt a locato. Nec etiam eſt ſpatiū dimenſionatum infra terminos corporis continentis exiſtens: quia nihil eſt infra terminos corporis continentis G circumſcripta magnitudine corporis contenti. Cuius ratio eſt: quia, ſi circumſcripta magnitudine corporis contenti eſſet aliquod ſpatiū infra terminos corporis cōtinentis, tale eſſet dimenſionatum longitudine, latitudine, et profunditate: dimenſiones autē ſunt accidentia, cum ſint quantitates: ergo non poſſunt eſſe in ſubiecto, niſi in corpore. ſi ergo eſſet aliquod ſpatium infra terminos corporis continentis præter magnitudinem corporis contenti, ſequitur ꝙ eſſet aliquod accidens ſine ſubiecto: quod eſt impoſsibile. locus neq; eſt materia, neq; forma, neq; ſpatium infra terminos corporis continentis contentum. Quòd non ſit ſpatium probatur aliter, ſic: quia, ſi locus eſſet ſpatium infra terminos corporis continētis, ſequitur ꝙ infinita loca eſſent ſimul, ſicut deducit Philoſophus: quia, cum aer & aqua, et quodlibet corpus, & quælibet partes corporis habeant proprias dimenſiones, & proprias diſtantias, idem faciunt omnes partes in toto, quod tota aqua in vaſe, quia ſecundum poſitionem eorum, qui tenent ſententiam de ſpatio, ꝙ ſit locus: cum H aqua eſt in vaſe ꝑter dimenſiones aquę, ſunt ibi aliæ dimenſiones ſpatij penetrantes dimēſiones aquæ. Conſtat aūt, ꝙ eodē modo pars continet in toto, ſicut aqua in vaſe: niſi ꝙ locatū eſt diuiſum a loco, pars autem non eſt actu diuiſa a toto. ſi ergo diuidatur pars a toto, præter dimenſiones partis eſſent ibi alia dimenſiones totius penetrantes dimenſiones partium. manifeſtum eſt autem ꝙ diuiſio non facit de nouo eſſe ibi dimenſiones, ſed præexiſtentes diuidit. ſicut aūt poſt diuiſionem ſunt ibi aliæ dimenſiones totius penetrantes dimenſiones partium, ſic erunt ante diuiſionem. quot ergo partes conuenit accipere in aliquo toto, quarum vna continet aliam, tot erunt dimenſiones ſe inuicem penetrantes: ſed in aliquo toto cōtinuo eſt accipere infinitas partes, quarum vna continet aliam, eo ꝙ quodlibet totum continuum diuiſibile eſt in infinitum: ergo in aliquo toto continuo erunt infinitæ dimenſiones ſe inuicem penetrantes. ſi ergo dimenſiones ſunt locus, ſequitur ꝙ infinita loca ſunt ſimul: quod eſt impoſſibile. Ex quo ergo locus non eſt materia, nec forma nec ſpatium. ſequitur ꝙ ſit quartum, ſcilicet terminus corporis continentis. locus autem non ſolum eſt terminus corporis continentis, ſed etiam eſt immobilis: & hanc immobilitatem quidam intelligunt eſſe reſpectu locati. locus enim licet moueatur motu continentis, quia eius vltimum eſt, non tamen mouetur motu locati. Iſtud eſt inſufficienter dictum, nec eſt ſecundū mentem Philoſophi: qui vult ꝙ ſicut vas eſt locus mobilis, ita locus eſt vas immobile. Maiorem ergo immobilitatem oportet dare loco naturali, q̃ vaſi. cum ergo vas ſit immobile motū eius, quod eſt in vaſe: & locus ſit magis immobilis q̃ vas, ſequitur ꝙ locus non ſit immobilis motu cōtenti ſed etiam continentis. Et confirmatur ꝙ circa aliquod contentum manens immobile, puta circa domum, vel arborem, contingit mutationem fieri cōtinentis, puta aeris. ſi ergo locus moueretur motu continentis, ſequitur ꝙ idem manens immobi F le fieret in diuerſis locis, quod eſt impoſſibile. Locus ergo non ſolum eſt immobilis motu locati, ſed etiam motu continentis. Propter quod dicit Philoſophus, quòd ſi nauis ſit in aqua fluuij, quæ mouetur magis vtitur ea tanquam vaſe, q̃ ſicut loco continente: de natura enim loci eſt ꝙ ſit immobilis. vnde totus fluuius, qui ſecundum ſe totum eſt immobilis, magis debet dici locus nauis, quàm hęc aqua, quę fluit, & mouetur. Totus enim fluuius nō eſt locus proprius nauis, ſed communis: & ideo locum proprium nauis in fluuio oportet accipere per comparationē ad totum fluuium, qui eſt immobilis. Eſt ergo accipere locum proprium in fluuio non ſecundum hanc aquam, quæ fluit & mouetur, ſed ſecundum ordinem & ſitum, quem habet ad totum fluuium: qui quidem ordo et ſitus manet in aqua ſuccedente, qui erat in aqua recedente reſpectu totius fluuij. Quamuis enim aqua materialiter fluat, tamen, quia manet idem ordo & ſitus reſpectu totius fluuij, manet etiam idem locus. Et ſecundum hunc modum debemus intelligere, ꝙ extre G mitates corporum naturalium ſint locus, ſcilicet per comparationem, & ordinem, & ſitum, quem habent ad totum corpus ipſius cœli, quod eſt primum continens & conſeruans, & locans. Quamuis enim moueatur ſuperficies aeris, vel aquæ, ſecundum ꝙ eſt vltimum huius corporis, vel illius, ſuccedit tamen aliud corpus, quod eundem ſitum, & ordinem ſecundum naturam habet ad primum ordinans, ſiue locans, quod eſt cœlum: propter quod manet idem locus numero. Vnde ceſſat obiectio quam faciunt aliqui ſic. Locus eſt vltimum continentis, ſed continens mouetur: ergo locus mouetur. hæc enim ratio bene procederet, ſi vltimum continentis, ſecundum quòd hoc continens eſt, eſſet locus. Hoc autem non eſt verum: quia nihil habet rationē loci, vel locantis, niſi per comparationem ad primum locans. Quod autem diuerſitas ſuperficierum non impediat vnitatem loci, patet quia vni locato ſecundum numerum correſpondet vnus locus ſecundum numerum ſimul & ſemel. ſed baculus vnus dimidius exiſtens in aqua, & dimi H dius in aere eſt aliquod vnum locatum ſecundū numerū: ergo eſt in aliquo vno loco ſecundū numerum, ſed eſt in diuerſis ſuperficiebus aeris & aquę: ergo diuerſitas ſuperficierum non impedit vnitatem loci. Vnitas ergo loci accipienda eſt ſecundum ordinem & ſitum ad primum locans. Et cauſa omnium iſtorum eſt: quia ſicut dictum eſt prius, locus non ſolum eſt continens, ſed eſt continēs, et conſeruans: nihil autem habet rationem conſeruantis plium, niſi per virtutem & influentiam corporis cœleſtis: quam recipit, ſecundum ꝙ eſt in determinato ſitu, et in determinata diſtantia. Et hæc eſt cauſa quare aliquid habet rationem loci, ſcilicet per comparationem ad primum locans. Quia vero locus immobilis eſt, propter hoc medium cœli quod eſt centrum, & vltima ſuperficies corporis circularis, quæ eſt cœlum, ſic ſe habent, quod hoc dicitur ſurſum, illud vero deorſum, quæ ſunt duæ loci differentiæ. hæc enim maxime manent immobilia. Cētrum ſemper eſt immobile, cœlum autem,

4. Phyſ. t. c. 66

Immobilitatē loci, quā intelligere oportet, & cuius nā reſpectu. nā immobilē eē ſcendum eſt ipſum eſſe, nō dū ex cōtēto, ſed ex ratione continentis.

Extremitates naturalium corporū ſunt locus, extra ordinem ſitꝰ quē ſortiūtur a cœlo, quod eſt primū cōtinens immobile.

tem, licet ſemper moueatur, tamen ſemper eſt in eadem diſtantia ad nos. Hoc autem quod dictum eſt de loco intelligimus de loco naturali, qui eſt conſeruatiuus corporum naturalium. Et iſte locus naturalis, primo debetur elementis elementatis per elementa. locus enim naturalis ignis, eſt ſuperficies concaua orbis Lunæ, quæ manet ſemper in eadem diſtantia ad ignem: & ideo dicitur eſſe immobilis, locus autem aeris eſt ſuperficies cõcaua ignis. & ſic de aliis ſuo modo, locus autem omnium elementatorum eſt locus deorſum quia in omni elementato dominatur terra ſecundum quantitatem. Contra ea quæ dicta ſunt poteſt obiici: quod, ſcilicet locus terræ non ſit vltimum aquę, nec locus aquę ſit vltimum aeris: quia vnumquodque corpus naturale mouetur ad locum ſuum: terra autem non mouetur ad ſuperficiem aquę, ſed mouetur ad centrum, ergo ſuperficies aquæ non eſt locus terræ, ſed potius centrum. Præterea ſi terra moueatur a loco ſuo, aqua deſcẽderet, vt vult Philoſophus Quarto Cœli & Mundi. & ſimiliter aer in locum aquæ, ſi amoueretur aqua: ergo locus aquæ non eſt ſuperficies concaua aeris, nec locus aeris eſt ſuperficies cõcaua ignis: quod eſt contra prius determinata. Pro ſolutione horum intelligendum eſt quod in loco non eſt tantum continentia locati, ſed eſt ibi virtus conſeruans, & formans locatum. Et propter hoc dicit Alpharabius, quod cauſa, quare ex hac parte materiæ generatur terra, & ex alia aqua, vel aer, vel ignis non eſt, niſi locus cum virtute cęleſtis. Quia enim frigiditas tanta quanta cauſatur ex diſtantia, quę eſt ex orbe vſque ad centrum inuenit hanc partem materiæ in loco terræ, propter hoc inſpiſſat eam inſpiſſatione vehementi, ita quod exprimit ex ea humidum, & facit elementum ſiccum, & frigidum: quod eſt terra. Frigiditas vero inſpiſſans materiã, ſic tamẽ quod non eſt ex ea exprimens humidum, ſed faciens ad ſe fluere, generat aquã: & hæc frigiditas eſt ſolum in tanta diſtantia, quanta eſt locus aquæ ab orbe. caliditas enim non conſumens humidum, ſed ſecum compatiens, generat aerem: quæ quidem caliditas cauſatur ab orbe in tanta diſtantia, quæ eſt eius ad locum aeris. Ignis enim cum ſit ſumme calidus generatur in loco immediato ſphæræ Lunæ ex motu diſgregante & calefaciente materiam. Hoc ſuppoſito intelligendũ eſt quod motus locati non eſt ad ipſam ſuperficiem locantis propter ſuperficiem, ſed propter virtutem conſeruatiuam, & formatiuam locati. & ideo, cum virtus formatiua terræ ſit frigiditas, quæ cauſatur ex tanta diſtantia ad primũ calefaciẽs, quod eſt cœlũ: & inchoatio hu[9] virtutis eſt in concauo aquæ, perfectio autem eius eſt in cẽtro, ideo terra mouetur ad centrum, & non ad ſuperficiem aquæ: & inde eſt quod terra eſt ſimpliciter grauis. virtus autem formatiua ignis eſt caliditas perfecta, quæ eſt completa in concauo orbis Lunæ: propter quod ignis eſt ſimpliciter leuis. Virtus autem formatiua aeris incipit in concauo ignis, & deficit in conuexo aquæ: perfecta autem eſt in medio: & ſic eſt de aqua ſuo modo. & ideo motus aquæ eſt a terra, & ab aere ad medium eius: & motus aeris ſecundum naturam eſt ab aqua, & igne ad medium locum: propter quod aqua & aer, non ſunt ſimpliciter leues, neque graues, ſed in reſpectu. Sic igitur patet cauſa, quare terra mouetur deorſum ſimpliciter, & non ad cõcauum aquæ, licet ſit locus eius: quia hoc facit virtus formatiua, quæ eſt in loco, propter quã vnumquodque locatum mouetur ad locum ſuum. Ad aliam rationem reſpondet Alpharabius, quod motus aeris ad locum terrę non eſt motus naturalis aeris, vel aquę, ſed eſt violentus: quod patet, quia eſt corruptiuus vtriuſque. Nam, cum aqua mouetur ad locum terræ, inſpiſſatur a frigiditate ipſius loci maiori inſpiſſatione, quam requiratur ad formam aquæ: vnde conuertitur in terram. Similiter, cum aer deſcendit ad locum aquæ, infrigidatur a frigidatione loci illius, & conuertitur in aquam. Qualiter autem hoc non obſtante, aqua dicatur frigida primo, & terra non, quamuis cauſetur ex maiori frigiditate, patet ex. 2. de Generatione.

Reſponſio. Cõtra ea, quæ dicta ſunt argumenta. Alpharabii intellectus, de elementorũ ex inuicem generatione.

Cur terra potius ad cẽtrũ, quam ad aquæ ſuperficiẽ mouetur, & naturaliter grauis eſt.

Ad ſecundũ.

A *Quæ nam ſint vel non ſint in loco. Multorum etiam afferuntur ſententiæ, ac diluuntur, quomodo videlicet vltimæ ſphæræ: locus debeatur. Quomodo demum ſuperficies ac locus vltimi continentis, locus cum ſit, duæ ſint ſpecies quantitatis diuerſæ. Cap. 2.*

EX his, quæ dicta ſunt de loco, quod locus eſt vltimum continentis, concludere poſſumus, quod corpus, cui ineſt aliquid extra ipſum continens, tale eſt in loco: cui autẽ non eſt corpus extra cõtinens ipſum tale in loco non eſt, tale autem eſt vnum ſolum, ſ. vltima ſphæra: propter quod vltima ſphæra non videtur eſſe in loco. Sed hic eſt dubitatio, cum nihil videatur moueri in loco, niſi ſit in loco: ſi vltima ſphęra nõ eſt in loco, motus eius non erit localis: quod
B eſt inconueniens. Propter hanc rationem, & quaſdam alias. Ioannes Grãmaticus dixit locum non eſſe terminum continentis, ſed ſpacium, quod eſt infra terminos corporis continentis: vnde dixit, cœlum per ſe eſſe in loco, & per ſe moueri in loco: quia per ſe dixit ipſum eſſe in tali ſpacio.

Ioãnis Grammatici ſententia.

Iſtud non poteſt habere veritatem ſecundum ea, quę determinata ſunt de loco, cum oſtenſum ſit, quod locus nõ eſt ſpatium, ſed terminus continentis. Eſt etiam contra intentionem Philoſophi, qui dicit cęlum non eſſe in loco per ſe, ſed per accidens: Propter quod dixit Alexan. cœlum non eſſe in loco nec per ſe nec per accidens, nec moueri in loco: quia non eſt de ratione corporis, vt ſit in loco, cum locus non ponatur in definitione corporis. Quia tamen oportet omnem motum contineri ſub aliqua ſpecie motus, ideo Auicen. ſecutus cum dixit motum cœli non eſſe in loco, ſed in ſitu vel ad ſitum. Hoc eſt contra intentionem Philoſophi Quinto Phy. vbi dicit motum tantum eſſe in tribus generibus, ſcilicet quantitate, qualitate, & vbi. ſed quod illud ſit falſum pa-
C tet: quia ad nullum genus eſt motus: cuius ſpecierum ratio cõſiſtit in indiuiſibili: propter quod dicimus, quod ad ſubſtantiam non eſt motus: quia ratio ſubſtãtiæ in indiuiſibili conſiſtit: non ſic autem ratio albedinis: quia poteſt participari ſecundum magis & minus a ſubiecto: nunc aũt ita eſt, quod ratio ſitus in indiuiſibili conſiſtit. ergo ad ſitum non eſt motus. Pręterea ſitus nominat ordinem partium in loco: locus ergo ponitur in definitione ſitus. motus ergo qui nõ poteſt eſſe ad locum nõ poteſt eſſe ad ſitum: ſed motus cœli ſecundum eos non eſt ad locum: ergo nõ eſt ad ſitum. Ideo aliter dixit Auempace. Dixit enim, quod linea recta & corpus rectũ vtrumque indeterminata ſunt de ſe: & ideo indigent aliquo finiente, & terminante, & continente. linea autem circularis per ſe ipſam finitur, & ſimiliter corpus circulare. & ideo non indigent aliquo finiente & continente: propter quod dixit non eſſe de neceſſitate corporis circularis, vt ſit in loco: ideo dixit, quòd cœlum nõ eſt in loco, nec habet motũ localem. Huius enim opinionis fuit Alpharabius,
D quem adducit Auempace pro teſtimonio ſui dicti. Sed hoc dictum videtur inconueniens quia ſicut vult Philoſophus Octauo Phyſicorum, motus localis eſt primus motuum: ſed ſicut dicit ibidem, motus cœli eſt primus motus: ergo eſt localis. Præterea Philoſophus Quarto Phyſicorum vult, quod cœlum eſt in loco ſaltem per accidens: propter hoc dixit aliter Themiſtius, quòd cœlum eſt in loco per partes. Ad cuius intellectum cõſyderandum eſt, quod non eſſet locus niſi eſſet aliquis motus ſecundum locum. Licet enim de ratione corporis non ſit locus, eſt tamen de ratione corporis moti localiter. vnde ſecundum quod diuerſa corpora ſuccedũt ſibi in eodem loco, ſecundum hoc debetur locus alicui moto localiter. Aliqua enim inueniuntur moueri motu recto, ſicut ſunt leuia & grauia: & hæc ſecundum ſe tota mutant locum: & ideo ſecundum ſe tota ſunt in loco. Quædam aũt ſunt quæ mouentur motu circulari: & hæc ſecundum ſe tota non mutant locum, niſi ſecundum rationem: ſed ſecundum partes mutant locum, & fiunt in alio loco ſecundum

Improbatio.

Opio Alexã.

Auicen. Improbatio. Ad quæ nata genera ſit motus.

Auempace.

Alpharabius.

ſubie-

ſubiectum: propter quod illud, quod mouetur circulariter, non de neceſſitate eſt in loco ſecũdum ſe totum, ſed ſolum ſecundum partẽ. Et propter hoc vltima ſphæra, cum moueatur circulariter, non eſt in loco per ſe, ſed per partes ſuas.

Vltima ſphæra nõ eſt in loco, per ſe, ſed per partes.

Improbatio.

Sed hoc videtur eſſe falſum, quia toti conuenit moueri, eſſe in actu, & non partibus: ergo & toti conuenit eſſe in loco, & non partibus: quia ſicut conuenit alicui motus, ſic & loco. Propter hoc dicendum eſt ꝙ partibus ſphæræ, vltimæ, licet non competat eſſe in loco actu, ſunt tamen in loco in potentia quia pars, ſi diuidatur a toto, erit in toto, ſicut in loco. Sic igitur cõuenit cœlo, vel ſphæræ, ꝙ ſit in loco per partes: quibus conuenit ſolum in potentia eſſe in loco. & ideo, ſi volumus accipere illud veritatis, quod continet hęc opinio, poſſumus dicere, ꝙ cœlum ſimpliciter in loco non eſt, niſi per accidens, quia eſt circa locum.

Sententia Auctoris.

Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ, ſicut vult Auerro. omne naturaliter quieſcens de neceſſitate eſt in loco, non tamen omne motum de neceſſitate eſt in loco. Cuius ratio eſt. quia omne, quod quieſcit propter connaturalitatem ad ſuum conti- F nens quieſcit: & ideo omne quod quieſcit naturaliter eſt in contineno ſibi connaturali: propter quod de neceſſitate eſt in loco. Illud autem, quod mouetur, non de neceſſitate eſt in loco: quia eorum, quæ mouentur, quædam indigent motu ad ſuum eſſe, & ad ſuam perfectionem: & talia ſunt, quæ ſunt in continente non connaturali, propter quod mouentur ad continens ſibi connaturale: & omnia talia de neceſſitate ſunt in loco. Alia ſunt, quæ nõ indigent motu ad ſuum eſſe, nec ad ſui conſeruationem, ſicut eſt corpus cœleſte: & tale non mouetur ad cõtinens ſibi connaturale, nec in continente ſibi connaturali, ſed mouetur ab intelligentia propter explicationem cauſalitatis cauſæ primæ: & tale non de neceſſitate eſt in loco. Eſſe enim in loco, non eſt ſolum contineri a loco, ſed contineri & conſeruari: & ideo quod non indiget conſeruante, cuiuſmodi eſt corpus cœleſte, & quodcunque incorruptibile, non de neceſſitate eſt in loco.

Eſſe in loco nõ ſolũ eſt cõtineri a loco, ſed & conſeruari.

Sed ſecũdum prædeterminata oritur duplex dubitatio. Prima eſt, quare orbes inferiores ſunt in loco, cum non ſit G de neceſſitate corporis cœleſtis eſſe in loco: Secunda eſt, propter quid motus cœli dicatur localis, cum corpus cœleſte, ſaltem prima ſphæra, non ſit in loco. Ad primum dicendum ꝙ accidit orbibus inferioribus, ꝙ ſint in loco, nec eſt de neceſſitate eorum, cum non indigeant conſeruante, vt dixit Auempace: propter quod dicuntur æquiuoce orbes inferiores eſſe in loco: & elementa, quia orbes inferiores ſolũ dicunť eſſe in loco, q̃a ſunt in aliquo exteriori cõtinente: Elementa autem & elementata ſunt in loco, tanquam in continente, & conſeruante. Ad ſecundum patet ſolutio: quia motus non dicitur localis eo ſolum, ꝙ ſit in loco, ſed etiam dicitur motus localis, eo ꝙ eſt circa locum. Propter quod dicit Philoſophus Primo Cœ. & Mun. ꝙ motus localis eſt triplex, ſcilicet a medio, ad mediũ, & circa medium. Motus a medio eſt leuiũ: motus ad medium eſt grauium: motus circa medium eſt corporis cœleſtis: & hæc eſt intentio Commentatoris Quarto Phyſicorum. Sed iuxta hæc quæ dicta ſunt remanet vnum dubium, cum ſuperficies H corporis continentis dicatur locus, quomodo locus & ſuperficies dicantur eſſe diuerſæ ſpecies quantitatis. Reſpondeo: omiſſis omnibus alĳs opinionibus, quę ſunt circa hoc, dicendum eſt, ꝙ propria ratio quantitatis, quæ competit quãtitati, vt quantitas eſt, eſt ratio menſuræ: propter quod dicit Auerrois, quòd quantitates ſunt differentiæ menſurarũ. Alia eſt enim ratio menſurandi aliquid extrinſece et intrinſece: & ideo vltimum continentis, vt menſura eſt continentis intrinſeca, dicitur ſuperficies: vt autem menſura contenti & locati extrinſeca, eſt locus. Et ideo ſuperficies & locus, licet ſint vnum materialiter quantum ad id, ꝙ quodlibet eſt vltimum continentis, tamen diuerſæ ſunt ſpecies conſtitutę per diuerſas formales rationes. Et hæc de loco dicta ſufficiant.

S. THOMAE AQVINATIS
DE TEMPORE
TRACTATVS PRIMVS.

Tempus difficilis eſſe cognitionis oſtenditur. An item tempus ſit inquirens, obĳcit ad partes, ipſumq; eſſe concluditur. An demum vnum, & idem numero ſit in toto tempore determinatur. Cap. 1.

SIcut vult Philoſophus Secũdo Metaphyſicę, difficultas in cognoſcendo veritatẽ, cauſatur ex duobus: quia cauſatur quandoq; ex parte noſtra quandoq; ex parte rerũ cognoſcibilium. Cum enim vnumquodq; cognoſcatur ſecundum ꝙ eſt in actu: quę ſecũdum ſe ſunt maxime actu, ſecundũ ſe ſunt maxime cognoſcibilia. Vnde ꝙ intellectus noſter ad eorum cognitionem non attingat, hoc non eſt ex parte eorum, ſed ex parte noſtra. Illa vero, quæ minimam entitatẽ habent ſecundũ ſe, ſunt minime cognoſcibilia. vnde, ꝙ ea ignoremus, hoc non ſolum eſt ex parte noſtra, ſed etiam ex parte eorum. Talia aũt ſunt materia prima quæ ſecundum ſe non eſt ens in actu, & omnia ſucceſſiua, quæ ſecundũ ſe tota non extant, ſed ſecundum aliquid indiuiſibile ſui: de numero quorum eſt tempus, ex quo ſequitur ꝙ difficile eſt cognoſcere quid ſit tempus. Ad cognoſcendum tamen quid ſit, oportet cognoſcere an ſit: quia impoſſibile eſt cognoſcere de aliquo, quid ſit ignorato an ſit.

Quæ difficilis cognitionis ſint.

An tēpus ſit.

Dubitatur ergo primo an tempus ſit, & videtur ꝙ non: quia illud quod componitur ex partibus, quæ non ſunt, videtur non eſſe. entitas. n. totius videtur conſurgere ex entitate partiũ: G tempus autẽ componitur ex præterito, & futuro, quæ non ſunt: præteritum enim fuit, & non eſt: futurũ aũt nondum eſt: videtur ergo tempus non eſſe. Nec poteſt dici ꝙ aliqua pars tẽporis ſit, ſ. ipſum nunc quia nunc pars temporis non eſt omnis. n. pars aliquotiens accepta menſurat totum: aut ſaltem omnis pars cadit in compoſitione totius. Nunc aũt multotiens acceptum non menſurat totũ tempus, nec iterũ ex ipſis componitur tempus, vt probatur Sexto Phy. eo ꝙ ex indiuiſibilibus non poteſt cõponi aliquod continuum. vnde manifeſtum eſt, ꝙ nunc non eſt pars temporis. nihil ergo quod ſit pars tẽporis de tempore exiſtit.

Reſponſio.

Reſpõdeo, dicendum ꝙ neceſſarium eſt tempus eſſe, quod patet: quia omnia generabilia, et corruptibilia tẽpore menſurantur. accipiunt. n. principium & finem ſui eſſe in tempore, vt vult Philoſophus Quarto Phyſi. Si ergo tempus non eſſet nihil eſſet generabile, vel corruptibile: quod eſt inconueniens. tempus ergo eſt. Fuerunt tñ quidam, qui propter rationem ſuperius inductam, dixerunt tempus non eſſe, niſi in H anima. Qui ad confirmandã ſuam poſitionem adducunt duas rationes. Prima eſt, quia, cum tempus ſit numerus motus, aut erit in materia numerabili, aut in anima numerante. non primũ: quia materia numerabilis temporis non eſt, niſi prius & poſterius in motu, in quibus nihil poteſt eſſe, cum ipſa ſint nõ entia. ſequitur ergo, ꝙ tempus ſolum ſit in anima numerãte. Secunda eſt ratio. quia ſi tempus eſſet in re extra, tanquã numerus alicuius motus exterioris, tunc ſequitur, ꝙ qui non apprehenderet motũ exteriorem, non apprehenderet tẽpus: cuius oppoſitum vult Philoſophus Quarto Phyſi. qui dicit, ꝙ ſi ſumus in tenebris, & nihil patiamur per viſum ab exterioribus viſibilibus, nec ſentiamus aliquem motum exteriorum corporum: dum tamen fiat aliquis motus in anima per ſucceſſionẽ cogitationum, vel imaginationum, ſemper ſentimus tempus. Ex quo ſequitur, ꝙ tempus ſemper ſequatur motum qui eſt in anima, & ꝙ ſolũ ſit in anima. Huius opinionis fuit Galenus, cui etiã intantum conſenſit Auerrois, ꝙ dixit tempus, ſecũdũ quid,

eſſe

eſſe extra animã, ſecundum vero complementum ſui eſſe ſolũ in anima. Iſtud non poteſt habere veritatem. quia cũ tẽpus ſit numerus motus, & ſit numerus numeratus, ſic eſt neceſſe eſſe tempus, ſicut & motus. conſtat aũt, ꝙ motus eſt in re extra. ergo & tẽpus eſt in re extra. Item quantitas continua eſt vera res extra animam: tempus aũt eſt vera quantitas cõtinua: ergo impoſſibile eſt ꝙ ſit in anima. Et ideo dicẽdum, ꝙ tempus ſit in re extra. Ad cuius intellectũ conſyderandũ eſt, ꝙ, cum numerus ſit in rebus numeratis, ſicut dependet eſſe rerum numeratarum ab intellectu numerante, ita, & numerus: eſſe aũt rerum numeratarum non dependet ab intellectu noſtro, ſed ab intellectu, qui eſt cauſa rerũ, ſicut eſt intellectus diuinus: ergo nec numerus rerum dependet ab intellectu noſtro. Tempus autem numerus motus eſt: & ideo ſicut motus non dependet ab intellectu noſtro, ita nec tempus. Sunt tñ quidam, qui dicunt etiam motum dependere ab anima: quia, cum motus ſit aliquod ſucceſſiuum, partes eius, quæ ſunt prius & poſterius, non habent eſſe in re extra, ſed ſolũ in anima comparãte priorem diſpoſitionẽ mobilis ad poſteriorem. Et ideo ſolum habet eſſe in anima ſimpliciter, & quantũ ad eſſe ſuum perfectũ. In re aũt extra habet eſſe ſolum ſecundum aliquod indiuiſibile ſui, & iſtud eſſe eſt imperfectũ eſſe, & ſecũdum quid. Et idem dicunt ipſi de tẽpore. Iſtud non poteſt ſtare: quia illud in quo motus eſt ſecundũ eſſe ſuum completũ, & perfectum, neceſſario mouetur. ſi ergo motus ſecũdum eſſe ſuũ completũ eẽt in anima, anima neceſſario moueretur, quod eſt inconueniens. Et ideo intelligendũ eſt ꝙ omne eſſe ab actu eſt. actus aũt eſt diuiſibilis, vt vult Philoſophus Nono Metaphy. eſt.n. actus quidam totus ſimul exiſtẽs, ſicut anima aut albedo. & eſt alius actus ſucceſſiu⁹, vt dies, & agon, infiuitũ, & vacuum: de numero quorum ſunt & motus, & tempus. Cum ergo eſſe ſequatur actũ: & modus eſſendi ſequetur modũ actus. Eſſe igitur quod eſt ab actu primo, eſt eſſe ſimul: & tale eſt eſſe completũ, quod debetur rei perfectæ per primũ actum: Eſſe vero, quod eſt ab actu ſecundo, ſcilicet ab actu ſucceſſiuo, eſt eſſe ſucceſſiuum, & tale eſt eſſe perfectũ, quod debetur tali actui, vel rei perfectæ per talem actum. Et ideo eſſe perfectũ ipſius motus, & tẽporis, quod debetur vtriq; ſecundum rationem proprię ſpeciei, non eſt eſſe ſimul exiſtens, ſicut ipſi dicunt, ſed eſſe in ſucceſſione, quod eſt ſecundũ aliquid indiuiſibile ipſorum. Ad rationes in oppoſitũ patet ſolutio. Ad primum dicendum, ꝙ præteritum, & futurum non ſunt ſic, vt ſimul ſint, nec hoc requiritur ad eſſe temporis, cũ ſit ſucceſſiuum, vt declaratũ eſt: habet tñ eſſe per aliquid indiuiſibile ſui, quod cõtinuat ea, ſ. per ipſum nunc. Ad alias rationes probantes tempus eſſe in anima, dicẽdum eſt. cum arguitur, tẽpus cum ſit numerus, aut habet eſſe ĩ materia numerabili, quę ſunt prius & poſterius: dicendũ, ꝙ tempus habet eſſe in priori, & poſteriori motus. Et cum dicis, ꝙ hæc non ſunt, verum eſt ſub eſſe permanenti: habent tñ eſſe ſucceſſiuum, vt dictum eſt.

Tẽpus nõ dependet ab aia. ſicut nec motus, cui nõ attribuit ipſum eſſe numerum.

Solutio argumentorum.

Ad aliud dicendum, ꝙ tẽpus ſequitur motum exteriorẽ aliquem, ſ. primum motum: nec obſtat hoc, quia apprehenſo quocunq; motu, comprehenditur motus primus, ſaltem virtualiter, eo ꝙ ipſe eſt cauſa omnis trãſmutationis. Quia vero dictum eſt, ꝙ tempus, cum ſit ſucceſſiuum, habet eſſe ſolũ per aliquod ĩdiuiſibile ſui, quod eſt nunc: nõ irrõnabiliter dubitatur vtrum ſit vnũ & idem nunc in eodem tempore, an aliud & aliud. Videtur enim ꝙ ſit vnum & idem: quia ſicut impoſſibile eſt duas partes temporis ſimul eſſe, niſi vna contineat aliã, ſicut annus menſem, mẽſis ſeptimanã diẽ: ita impoſſibile eſt duo nũc in tẽpore ſimul eſſe cum vnũ non contineat alterũ. ſi ergo primum nunc non poteſt ſimul eſſe cum poſteriori, neceſſe eſt primũ eſſe corruptũ: omne autem, quod eſt corruptum, corruptum eſt in aliquo nunc. Nunc, ergo, quod eſt corruptum, aut eſt corruptũ in ſeipſo, aut in aliquo poſteriori: non in ſeipſo, quia tunc eſt: nec in aliquo poſteriori, quia aut hoc eſſet in nunc mediato, aut in nunc immediato: non in nunc immediato, quia vnum nunc non eſt cõtinuum aliĩ nunc, ſicut nec punctus puncto, vt probatur Sexto Phyſi. nec poteſt corrumpi in nunc mediato, quia inter quælibet duo nunc eſt tẽpus medium, ſicut inter quælibet duo puncta eſt linea media: in quolibet aũt tempore ſunt infinita nunc. ſi ergo nunc prius corrũperetur in nunc poſteriori mediato, ſequitur ꝙ haberet eſſe cum infinitis nunc mediĩs, quod eſt impoſſibile. impoſſibile eſt ergo duo nunc eſſe in tempore. Oppoſitum huius videtur dupliciter. Primo, quia cuiuſlibet continui finiti ſunt duo termini ad minus: nunc autẽ terminus tẽporis eſt, & eſt accipere tẽpus finitũ. ergo ad minus ſunt duo nunc in tẽpore. Secundo, quia illa dicuntur ſimul eſſe, quę ſunt in eodem nunc temporis. Si ergo non eſſent plura nunc in tempore, ſed vnum tantum, ſequitur, ꝙ ea quæ ſiẽt poſt milleſimũ annum ſimul eſſent cum his, quæ ſunt hodie: hoc aũt eſt impoſſibile. Intelligẽdum, ꝙ ſicut dictũ eſt eſſe ſucceſſiuorum conſiſtit in hoc, ꝙ exiſtant ſecundum aliquid indiuiſibile ſui. quod manifeſtari poteſt: quia quælibet pars cuiuſlibet ſucceſſiui diuiſibilis eſt in diuerſas partes. ſi ergo aliquod ſucceſſiuum exiſteret non ſolũ ſecundũ aliquid indiuiſibile ſui, ſed ſecundũ aliquam ſui partem, ſequiř ꝙ multæ partes alicuius ſucceſſiui ſimul eſſent: quod eſt contra rationem ſucceſſiuorũ. Specialiter aũt poſſumus hoc probare de tempore: quia quælibet pars temporis eſt tempus. ſi ergo aliqua pars temporis exiſteret, ſequitur ꝙ tempus ſecundum ſe exiſteret: quod eſt falſum. exiſtit ergo tempus ſecundũ aliquid ſui indiuiſibile, illud aũt eſt nunc.

Ad vnum, & idẽ nũc in eo tẽpore ſit, vel aliud & aliud.

Determinatio quæſti.

Hoc ſuppoſito dicendũ eſt, ꝙ vnum & idem nunc eſt in toto tempore ſecundum ſubſtantiam, differens ſecundum eſſe, & rationem. cuius ratio eſt, quia ipſi nunc, quod eſt in tempore, aut ſuccedit aliud nunc, aut aliqua pars temporis, non aliud nunc: quia vnũ nunc non poteſt continuari aliĩ nunc, non aliqua pars temporis, quia nulla pars temporis ſecundũ ſe exiſtere poteſt, vt probatum eſt: ergo impoſſibile eſt, ꝙ vnũ non ſuccedat aliĩ nunc in tempore. Præterea, ſicut ſe habet illud, quod fertur ad motum, ita nunc ad tempus: quia ſicut per illud, quod fertur cognoſcimus motum, & prius, & poſterius in motu, inquantum videmus illud quod mouetur aliter, & aliter ſe habere, ita per nunc determinatur prius, & poſterius in tempore: ſed quod fertur vnum eſt, & idem ſecundum ſubſtantiã in toto motu, aliud & aliud ſecundum eſſe, inquantũ eſt alibi & alibi: ergo & ipſum nunc vnũ, & idem eſt in toto tempore ſecundum ſubſtantiam, aliud & aliud, ſecundũ eſſe, inquantum, ſcilicet conſyderatur in alio, & alio ſucceſſu tẽporis. Nec valent rationes prius adductæ. cum.n. dicitur ꝙ cuiuſlibet finiti ſunt duo termini ad minus, dicendũ, ꝙ cuiuſlibet continui finiti permanentis ſunt duo termini differentes ſecundum rem: continui vero finiti ſucceſſiui nõ oportet ꝙ ſint duo termini ſecundũ ſubiectum, ſed ſolũ ſecundũ rãonẽ. Et præterea falſum ſupponit ratio, in hoc, ꝙ ponit ꝙ eſt dare tempus finitũ. non enim eſt accipere aliquod tẽpus actu finitũ, & terminatum per nunc niſi ſecundum imaginationem noſtram, vel per relationẽ ad aliquem motum, qui in tempore terminatur. totum.n. tempus ſecundum ſe continuũ eſt, nec eſt actualiter vna pars diuiſa ab alia. Ad aliud dicendum, ꝙ non dicuntur eſſe ſimul ſecundum tẽpus quęcunq; ſunt in nunc eodem ſecundum ſubſtantiam, ſed quæ ſunt in eodem nunc ſm eſſe, & ſm rationem. Illa autẽ, quæ ſient poſt milleſimum annum, & quæ ſunt hodie, licet ſint in eodem nunc ſm ſubſtantiam, non tamen ſunt in eodem ſecundum eſſe: & ideo non oportet ꝙ dicantur eſſe ſimul.

Ad argumenta.

Tempus non eſſe motum, ſed aliquid eius, ſcilicet numerum eius ſecundum prius ac poſterius: ipſum inſuper nec uelox nec tardum dici oſtenditur. *Cap. 2.*

VIſo ergo quòd tempus ſit, inquirendum eſt quid ſit. Eſt autem conſyderandum, ꝙ tempus non eſt motus, ſicut quidam opinati ſunt tempus eſſe motum Cęli, qui circulatio dicitur, quia quęlibet pars temporis eſt tempus. Si ergo tempus eſſet circulatio, ſequeretur ꝙ quęlibet pars circulationis, eſſet circulatio: quod tñ falſum eſt.

Item,

Tēpus nō eſt motus, & nō eſt ſine motu, ſed ſequitur motum.

Item, omnis motus eſt velox vel tardus, tempus aūt, nec tardum eſt, nec velox: ergo tempus non eſt motus. Minor patet, quia velox & tardum determinatur tempore: tēpus aūt non determinatur tempore, nec quantum ad quantitatem ſuam, nec quantum ad qualitatem. Secundo conſyderandū, q̄ licet tempus non ſit motus, nō tñ eſt ſine motu. Cum enim nos non tranſmutamur ſm cognitionē, noſtrā per ſucceſſionē cognoſcibilium, tunc non apprehendimus tempus: quia nec apprehēdimus motum, ſicut accidit his, quos fabulantur dormiſſe in Sardo apud heroes. Ibi.n.reddebantur aliqui inſenſibiles propter quaſdā incātationes, qui excitati dicebant ſe vidiſſe quædā mirabilia. Tales aūt qui excitabantur non percipiebant tēpus quod fluxerat, eo q̄ copulabant primū nunc, in quo dormire cœperant, poſteriori nunc, in quo excitati fuerant, ac ſi non fuiſſet tēpus mediū. Sicut ergo, ſi nihil fuiſſet mediū inter illa duo nunc, non fuiſſet tempus, ita quia non percipiebāt mediū, non percipiebant tempus: ſic ergo non percipimus tēpus, quia nō percipimus motum. Cum aūt percipimus motū, F & determinamus prius & poſterius in ipſo, tunc percipimus tempus. relinquitur ergo q̄ licet tēpus non ſit motus, non tñ eſt ſine motu. Quia ergo ſimul cognoſcimus motū, & tempus, manifeſtum eſt, q̄ tempus eſt aliquid ipſius motus. motus aūt ſequitur magnitudinem, quantum ad duo, ſcilicet quantū ad continuitatē, & quātum ad prius, & poſterius: & ſimiliter tempus motum. Prius aūt & poſterius motus, licet ſint idem ſubiecto cum motu, differūt tñ ratione, eo q̄ in definitione motus aſſignantur in Quarto Phyſ. Et ideo reſtat inquirere ratione cuius tempus ſequitur motum, vtrum.ſ.ratione motus abſolute, aut ratione prioris et poſterioris. dicendū q̄ hoc eſt ratione prioris, et poſterioris: quia ex priori & poſteriori in motu cognoſcitur tēpus: ergo tempus ſequitur motum ratione prioris & poſterioris. Iuxta q̄ intelligendū eſt, q̄ prius, & poſterius in motu poſſunt conſyderari dupliciter. Vno modo prout ſunt ſub forma continui abſolute, & ſic cognoſcēdo prius, & poſterius ſimul cognoſcimus motū: alio modo vt ſunt ſub forma diſcreta, G inquantum.ſ.anima dicit poſterius eſſe aliud a priori, & ipſa eſſe duo, & non vnum: & ſic tempus non eſt motus abſolute, nec prius ac poſterius motus abſolute, ſed eſt prius & poſterius motus, vt numerata ſunt. Ex quo poſſumus concludere definitionem temporis, q̄ tēpus eſt numerus motus, ſecundum prius, & poſterius, q̄ aūt tempus ſit numerus patet. Numero enim iudicamus aliquid plus, vel minus: tempore aūt iudicamus motum eſſe minorem & maiorē: ergo tempus eſt numerus. Numerus aūt ē duplex.

Numerus duplex.

eſt enim numerus abſolute, quo numeramus, vt vnū, duo, tria &c. & numerus numeratus, vt numerus decem hominum. Tempus enim nō eſt numerus, quo numeramus, ſed numerus numeratus. eſt enim prius & poſterius, vt numerata ſunt in motu. Et licet numerus quo numeramus, ſit aliquid diſcretum: tñ tempus eſt aliquid continuum, ſicut decem vlnæ panni ſunt cōtinuæ licet numero denarius ſit aliquid diſcretum. Quia ergo tempus, & eſt aliquid diſcretū, H & aliquid continuum, relinquitur q̄ in tēpore eſt dare aliquo modo numerum minimum, & aliquo modo non. In numero enim ſimpliciter eſt dare minimū, ſicut vnitatem, vel minimum, quod habet rationem numeri, ſicut eſt binarius. In numero aūt numerato, ſicut in multitudine linearum, eſt dare minimum ſecundum multitudinem, ſicut vnam lineam, aut duas: ſm magnitudinem aūt non eſt dare minimam lineā: eo q̄ omnis linea diuiſibilis eſt in alias lineas, ſicut etiā in tempore eſt dare minimum tempus ſm multitudinē, puta vnam diem, vel duos dies in genere dierum: minimum aūt tempus ſm magnitudinem non eſt dare eo q̄ omne tempus diuiſibile eſt in infinitum, ſicut & quodlibet continuum. Quia aūt tempus, & eſt numerus, & eſt cōtinuum, inde eſt q̄ dicitur multum et paucum, breue & longum, non aūt velox, vel tardū. Multum.n.& paucum ſunt paſſiones numeri. & ideo tempus, quia eſt numerus, dicitur multum & paucum. longum aūt & breue ſunt paſſiones continui: vnde linea dicitur longa, vel breuis, & E quia tempus eſt continuum, ideo dicitur longum, vel breue. Velox aūt aut tardum nō dicitur: quia, cum tempus ſit numerus motus, ſi diceretur velox aut tardum, aut hoc eſſet ratione numeri, aut motus: non ratione numeri, quia numerus, neq; velox, neq; tardus dicitur. neq; ratione motus, quia licet tempus ſit aliquid motus, nō eſt tñ dicere, q̄ tempus ſit motus. Et ideo non oportet paſſiones motus, quæ ſunt velox & tardum, dici de tempore, quia velox & tardum determinatur tempore, vt dictum eſt, tempus aūt nō determinatur tempore. & ideo tēpus nō dicitur velox, nec tardum. Continuitas aūt in tempore eſt ex cōtinuitate motus non cuiuſcunq;, ſed primi: & ideo quia motus primus vnus eſt, tēpus eſt vnum menſurās oēs motus ſimul factos. Prius aūt & poſterius tēporis altera ſunt, ſicut prius & poſterius motus. vnde ſicut reiteratur eadē circulatio ſm ſpeciem, & non ſm numerum, ita tempus reiteratur idem ſm ſpeciem, & non ſm numerum. menſuramus autē motum tempore, & tēpus motu, inquantum determinamus quantitatem vnius per quantitatē alterius. motum.n. menſuramus tēpore, quia tempus ſm id quod eſt, eſt numerus motus: tēpus etiā menſuramus, inquantum.ſ. per quantitatem motus nobis notam determinamus quātitatem temporis. Dicimus.n.q̄ tempus eſt multū, quia motus, qui factus eſt in tempore, eſt multus. & hoc rationabiliter accidit. motus enim ſequitur magnitudinem, quantum ad cōtinuitatem, & prius, & poſterius: & tempus ſimiliter motum. Per magnitudinem aūt menſuramus motum, & econuerſo. dicimus enim q̄ motus eſt multus, quia magnitudo, ſupra quā eſt motus, eſt multa: & ſimiliter dicimus, q̄ magnitudo eſt multa quia motus ſupra magnitudinem factus eſt multus. Quare & ſimiliter determinauimus quantitatem temporis per motum, & quantitatem motus per tempus.

Cōtinuitas tēporis penes q̄d ſumenda.

Quæ ſint illa, quæ menſurantur tempore, & quæ non. Cap. 3.

G Determinato de tempore ſm ſe: conſyderandū eſt de ipſo ſm relationē ad ea, quæ tēpore menſurantur. Eſt aūt conſyderandū, q̄ aliter cōparatur tēpus ad motū, & ad alias res. Cum.n. motus ſit cōtinuus, & ſucceſſiuus eſſentialiter, ideo non ſolū menſuratur tēpore quantū ad ſuum eſſe, & ſuam ſucceſſionem, vel durationem, ſed etiā quantum ad id quod eſt: quia eius eſſentia in ſucceſſione conſiſtit. Mobilia vero quantum ad id quod ſunt, ſicut homo, aut lapis, non menſurantur tempore: quia eſſentia eorum eſt in quolibet nunc temporis, nec habet prius, nec poſterius, ſiue ſucceſſionem, vnde his reſpondet nunc temporis, & non tempus. Menſurantur aūt tempore quantum ad ſuū eſſe, & ſuā ſucceſſionē, vel durationem, quia duratio eorum non eſt tota ſimul. ſicut ergo motū eſſe in tempore, eſt ipſum menſurari tempore, quantū ad id, quod eſt, & quantum ad ſuam durationem, ita alias res eſſe in tēpore eſt ipſas menſurari tēpore non quantū ad id quod ſint, ſed quantum ad ſuā durationē. & q̄ hoc ſit verum, patet: eſſe.n. in tēpore, aut eſt eſſe, dum tēpus eſt, aut eſt eſſe, ſicut in numero: H eſſe aūt in tempore nō eſt eſſe, quando tempus eſt, ſicut nec eſſe, in loco eſt eſſe, quando locus eſt. Sic.n. ſequeretur, q̄ omnia eſſent in eodem loco: cum omnia ſint, quando vnus locus eſt: ſicut etiā ſequeretur, q̄ cœlum eſſet in grano milij, quia cœlum eſt, quando granum milij eſt: ſed eſſe in tēpore eſt menſurari, et contineri a tempore, ſicut eſſe in loco eſt menſurari, & contineri loco. Propter quod ſequitur, quod eſſe in tēpore eſt eſſe, ſicut in numero. In numero autem aliquid eſt dupliciter, aut.n. eſt aliquid ipſius numeri, ſicut vnitas, par uel impar, aut quia numerus eſt eius, ſicut rei numeratæ. Sic ergo, cum tempus ſit numerus, aliqua dicuntur eſſe in tēpore, quia ſunt aliquid ipſius tēporis, vt nūc prius & poſterius. Aliqua aūt ſunt in tempore, non quia ſunt aliquid eius: ſed quia menſurantur tēpore, & continētur ſub tēpore, ſicut ea, quæ ſunt in numero continentur ſub numero. quia ergo eſſe in tēpore, eſt, ſicut eſſe in numero: omni aūt eo quod eſt numero eſt dare maiorē numerū: inde eſt q̄ eſt dare tēpus maius omni eo quod eſt in tempore. Hæc

eſt

In numero ſimpliciter ē inuenire minimū: in numero aūt numerato ē minimum dare ſm multitudinē, nō autē ſecundū magnitudinem.

eſt ergo prima cōditio oīum eorum, q̃ tpe mēſurant̃. Secunda cōditio eorum eſt, ꝙ quæcūq; ſunt in tpe patiuntur ſub tpe ſicut conſueuimus dicere ꝙ tempus tabefacit: & corrumpit ea, quæ ſunt in tempore, & ꝙ obliuio fit propter tempus. Huius aūt cauſa eſt duplex. Prima eſt, quia videmus aliqua corrumpi in tempore, dato ꝙ non appareat nobis aliquod exterius corrumpens: ſicut eſt in corruptione, quæ fit ex ſenio, quam maxime attribuimus tēpori. Nihil aūt fit in tēpore, niſi appareat aliquid exterius faciens: propter quod non dicimus, ꝙ tempus ſit cauſa generationis, ſicut corruptionis, aut ꝙ tempus ſit cauſa diſciplinæ, ſicut eſt cauſa obliuionis, quia ex hoc ſolo, ꝙ aliquis diu viuit non efficitur ſciens. Secunda cauſa eſt, ꝙ tempus eſt numerus motus. motus aūt facit diſtare mobile a diſpoſitione, ĩ qua prius erat, & eſt magis cauſa corruptionis & generationis, cuius rō ſignatur triplex. Prima rō eſt, quia motus facit id, quod mouetur diſtare a prima diſpoſitione ſua, vt dictum eſt. Hæc aūt diſtantia attēditur reſpectu termini a quo, qui corrumpitur in motu. & ideo motus per ſe eſt cauſa corruptionis. Quòd aūt per motum generetur aliquis terminus ad quē: hoc non eſt de rōne motus abſolute: ſed cōuenit ei, vt finitus eſt. Rationem aūt finiti habet ex determinata intentione mouentis, cuius eſt mouere ad aliquē determinatum terminum. Vnde generatio termini, ad quē magis eſt attribuenda formæ ipſius mouentis, rōne cuius mouēs mouet: q̃ ipſi motui. Secunda rō eſt, quia illud quod mouetur, dum mouetur, neq; eſt oīno in termino, a quo, neq; in termino ad quē, ſed deficit ab vtroq;. & ideo mot⁹ de ſe eſt cauſa, quare mobile ſit ſub priuatione termini a quo, & termini ad quem. Cum aūt mobile factum eſt ſub termino ad quē, tunc non eſt motus. Et ideo motus magis eſt cauſa corruptiōis vtriuſq; termini, dum eſt, q̃ gñatiōis termini ad quem: quia cum terminus, ad quem generatus eſt, tunc motus non eſt. Tertia rō, quia vt patet ex Tertio Phyſi. motus trahitur ad rōnem actionis, ſm ꝙ conſyderatur, vt ab hoc: ad rationem aūt paſſionis trahitur, vt cōſyderatur, vt in hoc. Conſtat aūt, ꝙ oē accidens veriorem habet comparationem ad ſubiectum, q̃ ad cauſam agētem. ideo verior eſt conſyderatio motus ſub ratione paſſionis, q̃ ſub ratione actionis. Paſſio aūt eſt cauſa corruptionis per ſe. De ratione enim eius eſt, ꝙ ipſa magis facta plus, & plus abiiciat a ſubſtantia. Factio aūt magis attribuitur actioni. Et quia ſicut dictum eſt, verius conſyderatur motus ſub rōne paſſionis, q̃ ſub ratione actionis, inde eſt ꝙ motus magis eſt cauſa corruptionis, q̃ generationis. Tempus aūt, vt dictum eſt, eſt menſura motus: & ideo magis eſt cauſa corruptionis, q̃ generationis, ſicut & motus: neutrius tñ eſt cauſa per ſe. Ex his duabus cōditionibus, quæ apparent in rebus, quæ ſunt in tēpore, poſſumus concludere, ꝙ ea, quæ ſunt ſemper, nō ſunt in tempore. Primo quia, ſicut dicit prima conditio omni eo, quod eſt in tempore, eſt accipere tempus maius: Sempiternis aūt nō eſt aliquid maius tempus accipere, cum ipſa ſemper ſint. ergo ea, quæ ſemper ſunt, non ſunt in tempore. Præterea, ſicut dicit ſecunda conditio, ea quæ ſunt in tempore patiuntur in tempore, corrumpūtur in tempore. ea aūt quæ ſemper ſunt, non patiuntur a tempore, nec corrumpuntur, neq; ſeneſcunt. quare manifeſtum eſt, ꝙ non ſunt in tempore. Ex his aūt, quæ dicta ſunt, poſſet aliquis credere, ꝙ ea quę quieſcunt: cū ſemper dum quieſcunt ſimiliter ſe habeant, ſicut ſempiterna, ꝙ non menſurarent̃ tempore. Hoc aūt eſt falſum. Et ideo dicēdum eſt, ꝙ ſicut tempus eſt menſura motus per ſe, ita eſt menſura quietis per accidens. Non. n. oportet, ꝙ oē, quod eſt in tempore actu moueatur: ſicut oē quod eſt in motu, neceſſe eſt actualiter moueri: quia tempus non eſt motus, licet ſit numerus motus. In numero aūt motus, conuenit eſſe non ſolum illud quod mouetur, ſed etiam illud quod quieſcit. Quieſcens enim nō dicitur quodcunq;, quod non mouetur, ſed quod non mouetur, aptum tamen natū moueri. & omne tale eſt mobile. Eſſe ergo rei quieſcentis eſt eſſe rei mobilis. eſſe aūt rei mobilis menſuratur tempore. ergo & eſſe rei quieſcentis. Menſuratur aūt id, quod quieſcit, & id quod mouetur quātum

A ad quantitatē quietis, vel motus: motus tñ per ſe. quies aūt per accidēs: dicimus enim ꝙ aliquid quieuit vno die, quia ceſſauit a motu vna die. Iuxta quod intelligendum eſt, ꝙ mobile poteſt conſyderari dupliciter, vel quantum ad ſuam ſubſtantiam, ſeu eſſentiā: vel quantum ad ſuum eſſe. Si conſyderatur quantum ad ſuam ſubſtantiā ſic non menſuratur tempore: eo ꝙ ſubſtantia mobilis in quolibet nunc temporis eſt, nec habet ſucceſſionē, nec prius, nec poſterius. Si aūt conſyderetur quantum ad ſuum eſſe, hoc pōt eſſe dupliciter, quia aut conſyderari pōt quantum ad ſuum eſſe ſubſtantiale, aut quantum ad ſuum eſſe, quod habet in motu, quod eſt ſuum moueri. Si conſyderetur primo modo ſic non menſuratur tempore. Secundo aūt modo menſuratur tempore. Moueri. n. mobilis non eſt totum ſimul, ſed ſucceſſiuum. Viſo ergo, ꝙ non oīa entia ſunt in tēpore, & ꝙ nō oīa non entia ſunt in tempore, & hoc breuiter comprehendamus, dicendum eſt, ꝙ illa non entia, quæ impoſſibile eſt eſſe, non menſurantur tēpore. Et rō huius eſt, quia ſicut di- B ctum eſt, oī eo, quod eſt in tempore eſt accipere maius tempus. Conſtat aūt ꝙ non eſt accipere maius tempus entitate eorum, quæ impoſſibile eſt eſſe. Et ideo nō entia talia non ſunt in tpe. Ea aūt, quæ poſſunt eſſe, & nō eſſe ſunt in tempore, q̃a eſt dare tēpus magis entitate eorū, & non entitate.

De differentia æternitatis æui, & temporis, & quid ſit vnumquodq; eorum. Cap 4.

VIſo ergo de tempore ſecundū ſe, & per reſolutionem ad temporalia conſyderandum eſt de eo per relationem ad alias mēſuras, quæ ſunt æternitas, & æuum. Primo ergo videndum, an æternitas ſit & quid ſit. Dubitant. n. aliqui, an æternitas ſit. Et probant ipſi, ꝙ non, quia infiniti inquantum infinitum eſt non eſt menſura. Cauſa aūt prima infinita eſt, cuius menſura ponit̃ æternitas. ergo videtur, ꝙ æternitas non poſſit eſſe in genere menſuræ, ergo æternitas nihil eſt. Item oīs menſura certificat aliquā C quantitatem: cauſa aūt prima nullam quantitatem habet. ergo æternitas non pōt eſſe menſura cauſæ primæ, nec per conſequens aliquid eſſe, cum non ponatur eſſe, niſi in genere menſuræ. Item nihil vno modo ſe habens poteſt menſurare: æternitas aūt eſt vno modo ſe habens: ergo non poteſt habere rōnem mēſuræ: non ponitur aūt eſſe æternitas niſi vt menſura quædam: ergo æternitas non eſt. Intelligēdum ꝙ ęternitas tripliciter accipitur. Vno modo dicitur æternitas menſura durationis rei ſemper ſimiliter ſe habentis, nihil acquirentis in futuro, & nihil amittentis in præterito, & ſic propriiſſime ſumitur æternitas. Secundo modo dr̃ æternitas menſura durationis rei habentis eſſe fixum & ſtabile recipientis tñ vices in operationibus ſuis: & æternitas ſic accepta proprie dr̃ æuum. Æuum. n. eſt menſura eorum, quorum eſſe eſt ſtabile, quæ tñ habent ſucceſſionē in operibus ſuis, ſicut intelligentiæ. Tertio modo dr̃ æternitas menſura durationis ſucceſſiue habentis prius & poſterius, carentis tñ principio & fine, vel carentis fine, & tñ ha- D bentis principium: & vtroq; modo ponitur mundus æternus, ſed ſm veritatem ſit temporalis, & iſto modo impropriiſſime dr̃ æternitas: Rationi enim æternitatis repugnat prius & poſterius. Vtroq; aūt iſtorū modorum dicta æternitas veriſſimam entitatem habet. Nec valet illud quod arguitur ꝙ infiniti, inquantum infinitum eſt non eſt menſura, quia licet cauſa prima infinita ſit eo ꝙ careat principio & fine, tñ finitiſſima eſt eo ꝙ in ſe ipſa manens, nihil ſui habet extra ſe. Ad aliud cum dr̃, ꝙ omnis menſura certificat aliquam quātitatem: dicendum ꝙ nō eſt vniuerſaliter verum, niſi accipiatur quantitas valde large pro quantitate virtutis & magnitudinis. Licet aūt prima cauſa non habeat quātitatem magnitudinis, habet tñ quantitatem virtutis: & hoc ſufficit. Ad aliud, cum dr̃ illud, quod vno modo ſe habet non menſurat, dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ non menſurat, vt numerus, ſed vt vnitas: vnde æternitas magis dicenda eſt vnitas rei æternæ, q̃ numerus. Nunc ergo cōſyderandū eſt, quid ſit æternitas. Ad quod ſciendum conſy-

derandũ eſt, ꝙ ęternitas dicit interminabilitatẽ quandam. E Dicitur.n.æternum, quaſi extra terminos exiſtens. Sicut aũt dicit Philoſophus.8.Phy. In oĩ motu eſt aliqua generatio, & aliqua corruptio, inquantum mobile deſinit eſſe in termino, a quo: & incipit eſſe in termino, ad quem. Ex hoc patet, ꝙ oĩs mutabilitas repugnat æternitati. Includit ergo æternitas non ſolum interminabilitatem eſſendi, ſed etiam immobilitatem. Ex motu aũt cauſatur prius, & poſterius in tẽpore. Et ideo cum motus repugnet æternitati, ex conſequẽti repugnat et habet prius, & poſteriꝰ. Propter quod Boetius definit æternitatem dicens. Æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul & pfecta poſſeſſio. Quæcunqꝫ ergo cum indeficientia eſſendi habent immobilitatem, & ſunt abſqꝫ ſucceſſione tẽporali, ipſa dñr eſſe æternaliter, & menſurantur æternitate. Vnde a quibuſdã definitur æternitas, ꝙ eſt mora, & non mora temporis, ſed dr̃ mora eſſendi, i. indeficientia: Spatium vero dr̃, eo ꝙ ambit totum eſſe indeficiens. Continuum vero dr̃, non eo ꝙ habeat partes: ſed qa nunquam deeſt, nunquam defuit, nunquam deerit non interfectum vero dr̃, quia non habet partes, quæ exeãt de potentia ad actum, ſicut tempus, cuius pars prior præterijt, & pars poſterior futura ẽ. Propter quod dicit Boetius, ꝙ nũc ſtans, & non fluẽs cauſat æternitatem. Occaſione huius dubitant aliqui, quõ verba præteriti temporis & futuri verificantur de Deo. Ad quod dicendũ eſt, ꝙ æternitas eſt menſura rei indeficientis, ſicut dictum eſt: Huic tñ accidit, ꝙ cõparetur ad præteritum, vel futurum: & hanc comparationem, vel concomitantiam ex indeficientia eius cauſatã dicunt verba præteriti temporis. Vnde prima cauſa dr̃ fuiſſe in præterito, quia in toto tẽpore præterito nunquã defuit, & dr̃ fore in futuro, quia nũquam deerit. Ex his quæ dicta ſunt poteſt aſſignari differentia inter æternitatem, æuum, & tempus: quia æternitas eſt menſura rei incommutabilis non recipientis vices in operatione. Æuum aũt eſt menſura rei, cuius eſſe eſt incõmutabile, quod tñ recipit vices in ſuis operationibus: Tempus vero eſt menſura rei, ſm oẽm modũ mutabilis, & ſucceſſiue. Cõſtat aũt ꝙ ætemũ, quod G immutabiliter ſe habet cauſa æuiterni, quod incommutabiliter ſe habet quãtum ad eſſe: recipit tñ vices in ſuis operationibus. & ſimiliter æuiternum cauſa eſt temporalis. Et ſicut eſt in his, ſic, & in inſtrumẽtis eorũ: quia ęternitas cauſa eſt exemplaris ipſius æui. Æuum.n. imitatur æternitatem quãtum poteſt: deficit tñ ab æternitate. Æuum aũt eſt cauſa exẽplaris ipſius tẽporis, eo ꝙ tempus imitatur ęuum quantum poteſt: deficit tñ ab æuo. Vnde non eſt dubium, ꝙ ſicut tempus eſt primo mẽſura vnius. ſ. primi mobilis, q eſt velociſſimus, & æternitas primo eſt mẽſura primi eſſe, quod eſt eſſentiæ ſimpliciſſimæ: ita æuum eſt primo menſura alicuius vnius: quod licet recipiat vices in operationibus ſuis, eſt tñ propinquiſſimũ primo actui. Et ideo quicquid dicatur, ſicut eſt vnum tempus, & vna æternitas, ita & vnum ęuum. Ex hoc confutatur error quorũdam dicentium, ꝙ eſt idem nunc æternitatis, & temporis: quod nituntur probare, quia ſtans, & mouens ſe non videtur differre ſm ſubſtantiam, ſed ſolum ſm rõnem: nunc aũt æternitatis H eſt ſtans, & nunc temporis fluens quare non videtur differre, niſi rõne ſola. Iſtud non poteſt habere veritatem, ſm ea quæ determinata ſunt. Viſum eſt.n. ꝙ æternitas, & tẽpus eſſentialiter differũt: quia nunc æternitatis, & nũc tẽporis eſſentialiter differunt. Item quæcunqꝫ ſe habent, vt cauſa & cauſatum, eſſentialiter differunt: nunc aũt æternitatis, cum non differat ab æternitate, niſi ſola rõne, cauſa eſt temporis, & nunc ipſius, vt dictum eſt. Quare nunc temporis, & nunc æternitatis eſſentialiter differunt. Præterea nunc tpis, & nunc æternitatis eſſentialiter differunt, quia nunc tẽporis eſt cõtinuatiuum præteriti cum futuro, vt patet. 4. Phyſi. nunc aũt æternitatis non eſt continuum pteriti cum futuro, qa in æternitate non eſt prius, nec poſterius, nec pteritum, nec futurũ, ſed tota æternitas eſt tota ſimul. Neqꝫ valet rõ in oppoſitum cum dr̃ ꝙ ſtans, & fluens non differũt per eſſentiam. verum eſt in oĩ eo quod contingit et ſtare, et fluens eſſe: tñ ſtans quod nullo modo contingit fluere, &

E fluens quod nullo modo contingit ſtare differũt per eſſentiam, talia aũt ſunt nunc æternitatis, & nunc temporis. Et præterea ſi nunc temporis: & nunc æternitatis eſſent mẽſura vnius, & eiuſdẽ, rei quam contingit ſtare & fluere, tñ adhuc differrent eſſentialiter, eo ꝙ vnũ, & idem ſm aliam & aliam rõnem menſurari põt alia, & alia menſura, quia nos videmus in oppoſito, ꝙ diuerſa menſurabilia, quæ tñ participant vnã rõnem, poſſunt menſurari eadem menſura, ſicut loci mutatio & alteratio, quæ menſurantur tpe inquantum conueniunt in rõne ſucceſſiui habentes prius & poſterius. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ quorum menſurabilia differunt inquantũ menſurabilia ſunt & ipſa differunt: fluens aũt & ſtans, licet poſſint eſſe vnum et idem ſm ſubſtantiã, quia non differunt, niſi in eo ꝙ ſtans eſt aliud a fluente, & fluens in eo ꝙ fluens eſt aliud a ſtante, ideo menſurant̃ alia & alia menſura in eo ꝙ ſtans et fluens. Et ideo nunc æternitatis quod eſt menſura rei vt ſtans, & nunc tẽporis, quod eſt menſura rei, vt fluens, de neceſſitate differunt abinuicẽ.

S. THOMAE AQVINATIS
DE TEMPORE, ET INSTANTIBVS
TRACTATVS SECVNDVS.

Quid ſit tempus, & qualiter tempus in iſtis inferioribus participatur, et quæ ſit angelorum, & eorum operationum menſura. Cap. I.

QVoniam oẽm duratioñẽ cõcomitatur inſtans, ideo ad naturã durationis aperiendam, de natura inſtantis oportet aliquid dicere: horũ.n. alterius notitia ad alterius cognitionem valet. Et quia cõpoſita ſunt G nobis notiora ſimplicibus, & diuiſibilia indiuiſibilibus, ideo a tẽporis notitia incipiendum eſt, vt per ipſum ad inſtantis cognitionem: & itidem ad diuerſarum durationum notitiam facilius poſſit perueniri. Sciendom eſt ergo primo, ꝙ tempus dr̃ Quarto Phy. numerus motus. licet.n. nihil ſentiamus per aliquem ſenſum exteriorem, niſi aliquo motu facto circa corpus, tñ ſola cogitationum ſucceſſione poteſt aĩa prius, & poſterius percipere in ipſa ſucceſſione. & ita neceſſario in ſucceſſione apprehendit aĩa duo, vel tria, vel plura. & iſte numerus apprehẽſus in ſucceſſione eſt tempus. Sed hoc dubitationem habet. Cum.n. tempus ſequatur motum primi mobilis, vt eius propria mẽſura: actio autẽ animę primo mobili non ſubiaceat, cum nõ perficiatur organo corporali (ſola.n. corpora primo corpori, & eius motui ſubiacent) videtur ſm actionem aĩæ tempus non poſſe percipi, niſi aliqua tranſmutatio circa corpus contingat. Ad huius ergo euidentiã conſyderandum eſt, ꝙ eſt vnus primus motus, qui eſt cauſa H omnis motus ſecũdi, & ideo quæcunqꝫ tranſmutationes, ſunt circa iſta corpora inferiora, fiunt ab illa prima trãſmutatione. In actionibus aũt animæ, licet non ſit tranſmutatio ex parte ipſius animæ, tñ tranſmutatio ex parte phantaſmatum: per quorum naturam in cogitationibus aĩæ eſt continuum & tempus, ſicut dr̃ in. 3. lib. de Anima. & ideo anima in ſuis cogitationibus percipit ſucceſſionem continuam, & apprehẽdit prius & poſterius in ea, & in hoc conſiſtit rõ temporis. Tempus.n. eſt numerus prioris & poſterioris in motu, & ab vnitate primi motus habet tempus vnitatem. Comparatur.n. tempus ad primum motum nõ ſolum vt menſura ad menſuratum, ſed etiam vt accidens ad ſubiectum. Impoſſibile eſt aũt in vno ſubiecto eſſe plura accidentia eiuſdem ſpeciei, ſicut in vna parte ſuperficiei, non poſſunt ſimul eſſe duæ albedines. Motus autẽ primus eſt vnus & vniformis. vnde tempus oportet eſſe vnum. Ad alias aũt tranſmutationes comparatur tempus ſolum vt menſura. vnum.n. eſſe poteſt menſura plurium, vt vna:

virga

virga plurium pannorum. & ideo tempus non multiplicatur ad multiplicationem inferiorum trāſmutationum, ſed manet vnum ipſis multiplicatis. Ex quibus patet ꝙ in ſubſtantijs ſeparatis: quæ non intelligunt cum continuo & phātaſmate, non eſt tempus, in cuius definitione cadit motus, qui eſt ſubiectum tꝑis, a quo tempus habet, ꝙ ſit continuum. In definitione.n. temporis ponitur numerus, vt formale, & vt genus: & motus ponitˀ obliq̄, vt eius ſubiectū, & loco differentiæ: ſemper.n. cum accidentia in abſtracto definiuntur, ponitur ſubiectum loco differentię, ſicut ſimitas dr̄ naſi curuitas: ſecūdo nanq̧ loco debet ſemꝑ differentia in definitione poni. Et inde eſt, ꝙ tempus nō eſt abſolute numerus, ſicut duo, vel tria, ſed eſt numerꝰ applicatus rebus, ſicut duæ vlnæ panni, & hmōi. In ſubſtantijs aūt ſeparatis non eſt ſubiectum temporis ſic dictū. Vnde menſura actionis in eis non habet aliquam continuationem a materia, nec ab aliquo exteriori: ſed quia non pōt ab eis apprehendi ſimul, niſi vnum, oportet, ꝙ in apprehenſione plurium cadat ſucceſſio prioris & poſterioris: ſed totū hoc eſt diſcretum, & non continuum, & tempus eſt in actionibus earum ſm ſimilitudinem eius, quod eſt formale in eo, non aūt ſm eius materiale, a quo habet eſſe continuū: ideo tempus quo menſuratur ſucceſſio in actionibus angelorū eſt ex indiuiſibilibus, ſicut numerus cōponitur ex vnitatibus, quæ ſunt indiuiſibilia quædam. Illa aūt indiuiſibilia non pertinent ad genus quantitatis, ſicut vnitates pertinent. & hoc de facili cognoſcitur, ſi natura noſtri tēporis conſyderetur. Sciēdum eſt ergo, ꝙ cum rō mēſuræ primo inueniatur in quantitate diſcreta, & per eius naturam in cōtinua, nihil poteſt habere rationem menſuræ in quantitate continua, ex adiunctione quantitatis diſcretæ. & ideo tempus quod eſt menſura motus, a quo habet continuitatem, ſicut a ſubiecto formaliter, eſt numerus: & per hoc eſt menſura, quāuis eſſe habeat per motum, ſicut accidens a ſuo ſubiecto. Si ergo tempus noſtrum cōſyderetur formaliter eſt numerus, ſiue etiam quātitas diſcreta, ſed rōne ſui ſubiecti eſt quantitas continua. vnde tempus non eſt numerus abſolutus, ſed applicatus rebus. Quantitas aūt diſcreta habet originem a quantitate continua, vt dr̄. 3. Phy. propter diuiſionem.n. continui eſt additio in numero. Nec forent duæ vnitates facientes numerum aliquarum rerum, niſi illæ res eſſent diuiſæ abinuicem in ſe tñ retinentes vnitatem. Diuiſio aūt rerum ſingularium eiuſdē ſpeciei, eſt per materiam, nō per formam, cum ſpecies ſequatur formam. Species aūt vna eſt. In angelis aūt materia non eſt. & ideo ſubſtantię ſeparatæ a philoſophis vocantur. Ex quo patet, ꝙ menſura actionū in angelis cum inſint eis, vt in ſubiecto, non pertinet ad quātitatē diſcretā. diuiſio.n. & numeroſitas, quæ eſt in eis eſt ſolum formalis, & nullo modo materialis. cū tot ſint in eis ſpecies quod indiuidua. & ideo multitudo, quæ eſt in eis eſt de tranſcendētibus. Certū eſt.n. ꝙ vnū, & multa diuidunt ens: & patet ꝙ illud vnū, & multa non ſunt in aliquo genere determinato puta in quantitate, cū vnitas talis, & multitudo, poſſit reperiri, vbi nulla eſt quantitas, vt in angelis. Tempus aūt, ꝙ mēſurat eorū actiones nō eſt continuū, nec numerus, qui eſt q̄titas diſcreta, cum iſta oriatur a continua, ſed eſt numerus q̄ eſt multitudo quę eſt de tranſcendētibus, & ex talibus indiuiſibilibus cōponi habet & ideo non oportet inter duas eius actiones quę perficiuntur in diuerſis indiuiſibilibus illius tēporis, aliquod mediū cadere. Poſſunt.n. duæ actiōes immediate ſibi ſuccedere: ſicut & duæ vnitates. Solum.n. inter duo indiuiſibilia temporis noſtri, quod ex talibus cōponi non pōt, cum ſit cōtinuum: cadit medium. Sed ſi ex eis componeretur tēpus noſtrū: nil caderet medium, quia partes rei immediate correrēt: & ideo inſtantia in tempore noſtro nō ſunt partes: cum ſibiinuicē immediate ſuccedere non poſſint. Ex dictis ergo manifeſtum eſt non eſſe tranſitū cum angelus aliquid moroſe intelligit: ſicut qñ intelligit duo ſucceſſiue. Apud nos aūt ſucceſſio quædā eſt, qñ intelligimus vnum continue, ſicut qñ intelligimus plura ſucceſſiue. Et huius rō dicta eſt quia tēpus quod menſurat actiones noſtras non eſt in eis: ſicut in

A ſubiecto: ſed eſt menſura earum tm̄. In motu vero primo eſt ſicut in ſubiecto, et ab illo habet tranſitum per naturam quæ ſubiectum eius eſt cum eſſentia motus, ſicut in quodā tranſitu. Et ideo qñ intelligimus aliquod indiuiſibile, puta A. oportet ꝙ ipſum ſolum ſimiliter intelligamus cum non habeat qd prius & quid poſterius intelligatur. Eſt.n. indiuiſibile ſi moroſe intelligatur & quieſcat intellectus illud intelligendo & aliud non tranſeundo: menſura actionis noſtræ nullum tranſitum habebit cum ipſa ſit nota ſimul. Natura.n. menſuræ intrinſecæ eſt nihil accipere a menſurato. Tempus autem eſt menſura extrinſeca oīum præterquam ipſius tm̄ in quo eſt: ſicut in ſubiecto: & idem eſt motus primus. Erit ergo tranſitus: qñ intelligimus aliquod indiuiſibile non a parte actionis noſtræ cauſatus in ipſo tempore cum in eo nihil cauſetur, niſi a ſubiecto proprio: ſed a parte ipſius temporis applicati actionibus noſtris tāq̄ menſura menſurato & non tanq̄ accidens ſubiecto. Cum aūt angelꝰ aliquod vnum intelligit moroſe, nullus tranſitus eſt: ſed eſt

B vna particula ipſius temporis indiuiſibilis quo mēſuratur actio eius quęcunq̧ mora fuerit in illud intelligēdo. Nō.n. aliquid continuum vnum vniforme eſt tranſitum habens, cuius tempus illud ſit mēſura & accidens vt apud nos. Et ideo particulæ illius temporis non habent tranſitum, nec a parte intelligibilium ſibi ſuccedētium, cum vnum aliquid indiuiſibile intelligatur: nec a parte alicuius ſubiecti cuius exiſtentia eſt in continuo motu & tranſitu. Hoc autē imaginationem noſtram tranſcendit: quia imaginatio noſtra non tranſcendit continuum & tempus. Vna ergo particula indiuiſibilis illius temporis manere poteſt cum multo tempore noſtro cuius tñ partes illi particulæ commanere non poſſunt: nec tñ ꝓpter hoc eſt in illa particula ſucceſſio vel continuatio aliqua: cum tempus illud non ſit accidens alicuius in ſucceſſione et continuitate exiſtētis: vt dictum eſt. Manifeſtum eſt ergo ꝙ vniuerſaliter omne tempus cōſiſtit eſſentialiter i quadam moroſa ſucceſſione. Accidit aūt ei ꝙ illa ſucceſſio ſit cōtinua vel diſcreta, ratione eorum quibus

C applicatur. Diſcretio enim illa quę eſt temporis in angelis non eſt eius numerus quo numeratur, hoc enim eſt abſolutum a tempore: ſed habet eam ab actionibus quę ſibi ſuccedunt ſine medio.

Qualiter in toto tempore eſt inſtans idem re differens in ratione. Cap. 2.

NVnc vero de ipſis inſtantibus ſupereſt agere. Sciendum eſt ergo ꝙ ſicut punctus ſe habet ad lineam: ita ſe habet nunc ad tempus. Geometræ aūt imaginantur pūctum per motum ſuum cauſare lineam. Quorum ratio eſt: quia linea non habet niſi vnam dimēſionem. vnde indiuiſibilis eſt ſm latum & profundum. & ideo nō eſt in linea, vnde punctum excedat in latum. Cum aūt in longū linea excedat punctum, ſi imaginemur punctum quieſcere. non poterimus imaginari ipſum eſſe cauſam lineæ. Si vero imaginemur ipſum moueri: licet in ipſo nulla ſit dimēſio: nec aliqua diuiſio per conſequens: per naturam tñ motus

D ſui relinquitur aliquid diuiſibile: & quia punctus non habet cauſare lineam niſi ſm ꝙ linea caret latitudine & profunditate: non aūt ſm ꝙ habet longitudinem: ideo ex natura motus ſui quod relinquitur erit dimēſionale vna dimenſione: et tale neceſſario erit linea. Ille tñ punctus nihil eſt de ipſius lineæ eſſentia. quia nihil vnum & idem realiter omnibus modis indiuiſibile poteſt ſimul in diuerſis partibus eiuſdem continui permanentis eſſe. Neceſſario tñ ſi eſſet de eſſentia lineæ cōſtitutæ per ſuum motum, foret de eſſentia cuiuslibet partis ſuę: quia qua rōne pertineret ad vnam partem eiuſdem, eadem ratione pertineret ad omnes, cum æqualiter ad omnes ſe habeat. Nec pōt eſſe terminus eius vel continuatio aliqua: cum ille punctus ſit aliquid vnum realiter. Vnde non poteſt eſſe plures puncti realiter. In linea tamen ſunt plures puncti & realiter abinuicem diuiſi, vt duo eius termini: & ſimiliter in eius continuatione. Linea enim eſt quantitas poſitionem habēs & manēs: nec cum puncto moto tranſiens. Punctus ergo mathematicæ

imaginatus qoi motu ſuo cauſat lineam neceſſario nihil lineæ erit·ſed erit vnum ſm rem & diuerſum ſm rationẽ. & hæc diuerſitas quæ conſiſtit in motu ſuo realiter, eſt linea: non identitas ſua ſm rem. In hac ergo linea conſtituta per diuerſitatem puncti erunt puncta quædã duo actu vt eius termini, qui cadũt in eius definitione: & infinita alia in potentia ſm ꝙ ipſa eſt in infinitum diuiſibilis potentialiter per quem modum de inſtanti temporis eſt agẽdum, niſi ꝙ inſtans eſt de ſubſtantia tẽporis. Sciendum eſt ergo ꝙ mobile eſt cauſa motus nõ efficiens ſed materialis. Motus.n. eſt in mobili, vt in ſubiecto, ſicut dr̄ in Tertio Phyſi. menſura aũt ipſius mobilis eſt inſtãs: quia inſtans ſequitur id quod fertur, vt dr̄ Quarto Phyſi. & quidam referunt hoc ad inſtans æui dicentes ipſum eſſe idem ſm rem cum inſtanti temporis differens tñ ratione: dicentes ꝙ primũ mobile cuius menſura eſt inſtans: quia eſſentia ſua eſt tota ſimul et non in aliqua ſucceſsione, ſicut & eſſentia inſtantis eſt tota ſimul: ideo eſt vnum & idem realiter in toto motu ſuo, ſed diuerſum & diuerſum ratione: & hęc eius diuerſitas eſt totus motus eius: cuius ipſum mobile ſm eſſentiam nihil eſt: ſed eſt penitus extra genus eius: cũ ipſum ſit ſubſtantia, motus vero accidens. eodem modo vero inſtans quod eſt menſura ipſius mobilis ſequens ipſum vnũ ſecũdum rem: cum nihil perdat de ſubſtantia ipſius mobilis cuius inſtans eſt menſura inſeparabilis: ſed diuerſum & diuerſum ſm rationem: & hęc eius diuerſitas eſt tempus eſſentialiter: cuius ipſum inſtans quod eſt menſura primi mobilis nihil eſt ſm eos. & ideo aliud in eſſentia ſua eſt inſtans quod eſt vnum in toto tempore, a quolibet inſtanti quod eſt in toto tẽpore vel vt continuans vel vt terminus. Illud.n. inſtans eſt menſura eſſentiæ primi mobilis ſm quod eſt permanens: nullũ aũt iſtorum inſtantiũ eſt mẽſura alicuius: quia ipſum tempus in quo reperiuntur prædicta inſtantia eſt menſura omnium inferiorum non ſolum ſm ſuos motus, ſed etiam ſm ſua eſſe: quia inferiora ſunt tranſmutabilia non ſolũ ſm locum, ſed etiam ſm ſuum eſſe, cum ſint corruptibilia. vnde dicunt ꝙ multos decipit æquiuocatio inſtantis q̃ multiplr̄ latet in gñe ſm Philoſophum. Non.n. eſt aliquod inſtans quod menſuret aliquam rem inferius, quod idem ſit in toto tẽpore ipſius motus: cum nullum tempus ſit accidẽs motus rei inferioris, ſed primi mobilis tm̄. vnde cum res inferior mouetur, motus eius eſt accidens eius: ſed tempus eius nõ eſt accidẽs huius motus, ſed menſura tm̄. Menſura.n. eſt accidens primi menſurati tm̄ in iſto genere: aliorum autẽ menſura tm̄, non aũt accidens: et ideo tempus non eſt in aliquo motu alicuius rei corruptibilis, vt ĩ ſubiecto, ſed in motu primi mobilis tm̄. Poteſt tñ ratio de iſto tẽpore cuilibet motui particulari aliq̃d attribuere, & aſſignare in eo principiũ & finẽ per comparationem ad principium & ad terminum alicuius mot⁹ particularis: ſicut facit in die cũ accipit ortũ & occaſum ſolis tanquã principiũ & finẽ tẽporis.

Cuius ſit menſuræ inſtans temporis & æuum. Cap. 3,

HIs aũt eſt aduerſum quod dicit Philoſophus Quarto Phyſi. dicens ipſum inſtans ſequi rem motam: ſicut tempus ſequitur motum: per hoc ꝙ nos deuenimus in notitiam prioris & poſterioris in motu per ipſum mobile: quia cum ipſum inuenimus in aliqua parte magnitudinis per quam mouetur, ſtatim dicimus motum per quem illuc aduenit præteriſſe & motum per quẽ inde ad aliam partem magnitudinis tranſibit futurum eſſe: & ſic per mobile alteratum apprehẽdimus numerum motus. Similiter eſt in tempore: quia id quod diſtinguit partes temporis ab inuicem, eſt nunc quod eſt principium temporis vnius & finis alterius: ergo a commutata proportione: ſicut ſe habet tempus ad motum: ita ſe habet nunc temporis ad mobile: vnde videtur Philoſophus velle nunc tẽporis ſequi ipſum mobile: ita ꝙ idem nunc ſit menſura mobilis & continuãs partes temporis adiuncti. Idem etiam nunc dr̄ primo menſurare tempus ipſum. quia vnumquodq; menſuratur per id quod eſt notius in ſuo genere. vnde illud de genere tem-

E poris eſt. De eodem etiam nunc ſubiũgitur ꝙ nihil temporis eſt niſi ipſum. ſ. nunc: ex quibus patet ꝙ inſtans quod ſequitur mobile ſit de ſubſtantia temporis: cuius oppoſitum dicebatur. Ad huius ergo difficultatis ſolutionem notandũ eſt ꝙ inſtans æui non eſt accidens primi mobilis, ſed menſura tm̄: ſm illud eius quod eſt inalterabile. ſ. ſm eſſentiam. accidens vero eſt primi æuiterni: & ſequitur illud ſicut accidens ſubiectum ſuum: alia aũt non. vnde manifeſtum eſt ꝙ non eſt idem nunc æui & non temporis quod ſequitur mobile. Hoc.n. eſt menſura mobilis ſm ꝙ eſt idem in toto motu & accidens eius. vnde Philoſophus quærens naturã inſtantis in Quarto Phy. docet ꝙ nihil temporis eſt niſi inſtans: & ad hoc accepit rationem ex habitudine motus ad mobile, dicens ꝙ ſicut loci mutatio & ipſum mobile ſunt ſimul: ſic numerus mobilis ſimul eſt cum numero motus localis: ſed tempus eſt numerus loci mutationis: ergo numerus ipſius mobilis ſemper erit cum tempore. hoc autẽ nihil aliud eſt q̃ꝫ nunc. ergo nũc & tempus ſunt ſimul. Addit aũt

F ꝙ ipſum comparatur ad id quod fertur: nõ ſicut numerus: ſed ſicut vnitas cum nunc ſit indiuiſibile. Ex quibus manifeſtum eſt aliam eſſe naturam inſtantis quod menſurat mobile ſm illud quod eſt ſm id quod eſt idem in toto motu: aliud aũt eſt quod continuat tempus: patet.n. ex parte motus et mobilis mobile eſſe idem in toto motu realiter: ſed alterũ & alterũ rõne. ſed hæc eius alteritas cõſiſtit in quibuſdã indiuiſibilibus motus quæ dñr mutata eſſe: ſine tñ interpolatione: & hmõi continuant motũ, q̃ſi quies in aliquo illorum nõ accidit. Mobile aũt nihil eſt horum: cum quodlibet horum accidat ſibi: ſimul tñ ſunt hęc mutata eſſe cum mobili, quia eius ſunt vt ſubiecti: ſicut aũt a parte mobilis: ita & a parte inſtantis quod ſequitur mobile eſt accipere diuerſa & diuerſa eſſe. Et hoc eius diuerſitas conſiſtit in ipſis indiuiſibilibus tẽporis: quæ & dñr mẽſurata eſſe: et iſta menſurata eſſe ſine interpolatione ſunt inſtantia quæ continuãt tempus: & hoc nihil aliud ſunt niſi diuerſa & diuerſa ratio eiuſdem inſtãtis: quod idem eſt realiter in toto tem-

G pore ſequens mobile inquantum eſt idem re in toto motu. Huic aũt adiungitur inſtans æui quod menſurat mobile ſm ſe· ſicut aliud nunc eſt mẽſura eius inquantum eſſentia eius coniuncta eſt motui. vnde ſicut bene arguitur ꝙ nihil motus eſt niſi mobile ſit, & tñ mobile nõ eſt aliquid de ſubſtantia ſeu de eſſentia motus, niſi forte ſicut ſubiectum dẽ pertinere ad accidens ſuum cum cadat in eius definitione, ſed hoc eſt quia accidentia definiuntur per ſuppletionem ſubiectorũ quæ penitus ſunt extra eſſentias eorum: ita bene arguitur ꝙ nihil temporis ſit niſi inſtans ſit: nec tñ ideo ſequitur ꝙ illud inſtans ſit aliquid temporis & ideo Philoſophus ſubtiliſſime cum vellet oſtẽdere nihil temporis eſſe niſi nunc, non hoc directe concluſit quod intendere videbatur, ſed directe cõcluſit nunc & tempus eſſe ſimul, ſicut mobile & motus ſunt ſimul: & conſtat ꝙ motum eſſe ipſius mobilis eſt continuatio ipſius motus, non aũt ipſum mobile: ſed ſicut mobile nõ ſeparatur a moto eſſe nec a motu: ſed ſemper ſunt ſimul: ita etiam de ipſo nũc: ꝙ ipſa diuerſa eſſe

H ſunt eſſentiæ eius coniuncta: non dico diuerſa eſſe eius: q̃a diuerſitas non attingit eſſentiam æui: licet ei coniungatur, ſed attingit nunc tẽporis. vnde hic diuerſa eſſe ei adiuncta erunt aliquid tẽporis & non ipſum nunc: præter quod tñ nihil tẽporis eſt. Ipſum vero inſtans quod in ſe alteratur diuerſa & diuerſa ratione quoad ſua eſſe eſt aliquid tẽporis, ſed non tẽpus. Vnde Philoſophus ibidẽ cum prius vocaſſet ipſum nunc numerũ mobilis (ſuper hoc.n. ſtabat argumentum eius) ſubiungit nunc non comparari ad mobile ſicut numerum, ſed ſicut vnitatem numeri quam conſtat non eſſe numerum. ſed eius replicatio quę eſt ſibi alterũ, & alterũ eſſe eſt numerus: ipſa aũt replicatio vnitatis non eſt ipſa vnitas, ſed accidẽs eius: licet ipſa quoq; ſit accidẽs. Inſtãs ergo quod eſt quaſi vnitas ipſius primi mobilis ſm Philoſophum non eſt inſtans æui: quia inſtans æui eſt aliud per eſſentiam ab inſtantibus continuantibus tempus. Ab illo tñ iſta deriuañ et oriuñ: ſed ipſum eſt idem in eſſentia ſua: in qua nulla cadit alteratio ſicut in eſſentia primi mobilis,

Nec

Nec alterabitur etiã conſequenter ad alterationem primi mobilis, quod alteratur ſm vbi, hoc eſt inſtans quod nos vocamus æuũ quod eſt principium temporis: vnde Boetius Tertio de Conſo. Qui tempus ab æuo ire iubes: quia ab iſto inſtanti procedit tẽpus, ſicut motus a mobili: nõ tanq̃ ab aliquo ſui generis ſed exemplariter: ſicut dicimus inferiora procedere a ſuperioribus. Ideo ſubtiliter diſcernendũ eſt inter iſta duo nunc, quia primũ nunc eſt mẽſura tantũ: ſecundũ vero etiam eſt accidens & ad genus tp̃is pertinẽs: ideo dicitur menſurare tẽpus. vnde Philoſophus Quarto Phyſi. per comparationẽ mobilis ad motum docet quomodo iſtud inſtans menſuratur tẽpore, quia, ſ. vnumquodq; menſuratur per id quod eſt notius ſui generis. Inter ea autem quæ ad tempus pertinent notius eſt inſtans, ſicut & ipſum mobile notius eſt in motu: & per ipſum cognoſcit̃ ipſe motus. Vbi conſyderandũ eſt q duobus modis aliquid poteſt eſſe menſura alterius. vno modo qñ ipſa mẽſura ſemel vel pluries accepta æquiparatur menſurato ſicut trinarius aliũ trinariũ menſurat vel nouenariũ. Alio modo qñ vnũ eſt ratio cognoſcendi aliud. vnde de iſto cognito non habetur niſi ſm q aliud ducit intellectũ in cognitionẽ ipſius. & ideo illud non erit abſolute menſura alterius: ſed mediante ſcientia: & ideo Philoſophus dicit Decimo Metaphyſi. q ſcientia eſt mẽſura ſcibilis: hoc aũt erit per modũ illius per quod intellectus ducitur in cognitionẽ talis rei. Iſto modo mobile poteſt dici menſura motus: quia per eius notitiam deuenitur in notitiã motus vt ibidem dicitur: & quia mobile eſt permanẽs: motus vero tranſiẽs, ideo mobile notius eſt ipſo motu: ſimiliter inſtans tale notius eſt tẽpore ſimpliciter: quia permanens eſt & idem re: tẽpus vero tranſiens; licet qñq; tempus ſit nobis notius, quia eſt aliquo modo ſubiectũ ſenſui quia eſt ſenſibile cõmune cum ſit numerus motus. Cum aũt dr̃ q nihil eſt præſens de tẽpore niſi nunc: non ſignificatur aliquod inſtans quod eſt continuans partes tẽporis adinuicẽ quod cum tempore labitur, nec permanet vt iterũ ſignari poſſit: ſicut poteſt pũctus in linea vnus & idẽ exiſtens bis ſumi inquantũ, ſ. eſt principium & finis reſpectu diuerſarũ partium lineæ: nihilominus idem nunc eſt principium vnius partis & finis alterius in tempore, ſicut in linea punctus. ſed hoc dr̃ de nunc quod ſequitur id quod fertur. Id. n. manet idem ſm eſſentiam in toto tempore: variatum tñ per rationem: et in iſta diuerſitate eius inueniuntur multa inſtantia: ſemper tñ labentia cum tempore. Conſtat aũt nullum talium inſtantiũ labentiũ eſſe cauſam temporis: cum nullum ipſorum maneat in toto tempore, ſed trãſeat cum qualibet parte temporis: Ipſa. n. ſunt diuerſæ rationes ipſius inſtantis: quod eſt idem in toto tempore: & ideo vocantur inſtantia. Quòd aũt inſtans permanẽs patitur aliquam alterationem ſibi adiũgi: quia dictum eſt ipſum nunc habere diuerſum et diuerſum eſſe: hoc accidit q͂a vnũ & idem natum eſt habere diuerſas menſuras: ſicut patet de corpore cœleſti: quod ſm ſuum eſſe quod eſt intranſmutabile menſurat̃ æuo quod eſt inſtans permanens. ſed quia idem corpus habet tranſmutationem adiunctam motu (mouetur. n. ſm locum) tempus aũt eſt mẽſura motus, vt dictũ eſt: ideo hoc inſtãs, licet ſit intrãſmutabile, eſt tñ mutationi adiunctum ratione ſui ſubiecti quod mouetur ſm locum, vt dictum eſt. & ſic accidentaliter habet mutationẽ adiunctam ſiue alterationem. ſimiliter in ſubſtantijs ſeparatis reperitur quidam motus affectionum & intellectionũ. non aũt ſm ſuũ eſſe. Vnde vbicunq; reperitur natura iſtius nunc ſemper eſt reperire motum aliquem adiunctum. Ex quo manifeſtum eſt q æuum non eſt vt in ſubiecto in primo mobili: ſed eſt menſura eius tantum: vt in ſubiecto aũt eſt in primo æuiterno: ſicut enim tempus reſpectu primi mobilis, eſt accidens et menſura, reſpectu aũt motuum aliorum inferiorum menſura tantum: Ita æuum reſpectu primi in genere eorum quæ æuo menſurantur eſt accidens & menſura: reſpectu aũt aliorum eſt menſura tantum. et quia primum in quolibet genere eſt vnum tantum, in vno aũt ſubiecto impoſſibile eſt plura eſſe accidentia vnius naturæ ab illius vnitate, erit tantum vnum æuum omnium quæ

A æuo menſurantur: ſicut tempus eſt vnum omnium: quia motus, primi mobilis eſt vnus.

Quid menſurat operationes angelorum.

Cap. 4.

COnſyderandum eſt aũt q nulla actio ſubſtantiæ ſeparatæ menſuratur iſto nunc: cum nulla actio ſua ſit ſua ſubſtantia: ſolius. n. dei actio eſt eius ſubſtantia: & ideo ſubſtantia & actio eius eſt æterna. cum aũt angelus, agit aliquid extra: ſicut qñ aliquid agit circa iſta corpora inferiora illa tranſmutando ſicut factũ eſt in angelo Thobiæ: tunc actio ſua menſuratur tempore noſtro. ſi aũt actio ſua non fuerit ad extra cuiuſmodi eſt intelligere, tunc ſi intelligit in verbo, actio ſua menſuratur æternitate participatiue. Sic enim actio ſua naturam ſuam tranſcendit: quia per naturã ſuam non videret res in verbo. Si vero intelligat per ſpecies ſuas: tunc actio ſua cum ſit ſucceſſiua menſurabitur tẽpore quod non eſt cum noſtro, nec etiam cum eo quod formale eſt in ipſo. Et huius temporis vna particula cum multo tẽpore noſtro eſſe poteſt nullo medio intercidẽte: quamuis in tempore noſtro multa media cadãt propter eius continuitatem. Cum vero intelligibilia ſibi ſuccedunt, erit ibi tempus perfectũ ex multis particulis indiuiſibilibus in ſe ipſis, & hæ particulæ non ſunt inſtantia: quia nulla iſtarũ eſt eadem in toto tali tempore: ſicut eſt inſtans temporis in tempore. Nec aliqua iſtarum eſt continuatio temporis, ſed quælibet eſt pars ſicut vnitas numeri. Ex his manifeſtum eſt q tempus noſtrum non cauſatur ab illo tempore ſed ab æuo quod eſt idem in toto tempore. Æuo aũt nulla actio menſuratur, ſed eſſe ipſorum æuiternorũ, & ita æuiterna. Æuum aũt nõ ſe habet ad tempus ſicut aliquid eiuſdẽ ſpeciei, ſed tanquam cauſa analoga: per prius. n. inuenitur ratio menſuræ in æuo q̃ in tempore. Vnde a parte æui quod toti tempori noſtro coexiſtit & cuilibet eius inſtãti inferri poteſt primũ angelum toti tempori noſtro coexiſtere, ſed non q menſuretur æuo. Tempus. n. noſtrum concomitanter ſe habet ad angelum ratione æui, cui tẽpus noſtrum eſt adiunctum. Vnde ſi aliquo modo diceretur angelus cõmetiri, ſeu menſurari tempori, quod eſt mẽſura motus, neceſſario hoc foret per concomitantiã: & hoc cõuenienter poſſet dici ſi tempus non haberet finem ſicut eſt Philoſophi opinio. Tunc. n. tempus indeficienter ſequeretur æuũ. Sed quia tempus non ſemper durabit: ceſſabit nanq; motus: non eſt concordia ſeu cõcomitantia tẽporis & æui niſi vt nũc. Tẽpus vero quod menſurat actiones angelorũ concomitatur ſimpliciter ipſum æuũ. Semper. n. angeli intelligent per ſpecies rerum proprius quas apud ſe habent. Quia ergo hoc tẽpus abſolute æuũ concomitatur tẽpori: tẽpori aũt noſtro in nullo proportionatur niſi forte accidentaliter (poteſt. n. vna particula indiuiſibilis illius temporis toti tempori noſtro cõmanere: et vltra hoc ſm morã quã faceret angelus ſuper idem intelligibile) ideo per naturã illius temporis non poteſt inferri q intelligere angeli menſuretur tempore noſtro: nec etiã q tempus noſtrũ cõmetiatur vnicam eius intellectionẽ vt oſtenſum eſt, niſi ex ſuppoſitione: vt ſi ponatur vna particula illius tẽporis in qua intelligit vnũ intelligibile coexiſtere alicui particulari tẽpori apud nos. Tunc enim ex hypoteſi ſequeretur tempus noſtrũ commetiri ipſi intelligere angeli: non tanquã propria menſura eius: ſed tanquam quid eam concomitans: & adhuc remotius q̃ æuũ: quia tempus noſtrum nõ comparatur illi tẽpori ſiue illi intelligere niſi per æuum a quo effluit vtrunq; tempus.

Quid ſit ſubiectum æui. Cap. 5.

NVnc vero reſtat oſtendere cuius ſit æuũ vt ſubiecti. Ad cuius euidentiã conſyderandum eſt q ſicut dicitur Decimo Metaphy. Vnumquodq; menſuratur per ſimplicius ſui generis. Eſt aũt accipere ſimpliciter ſimpliciſſimum ſm multitudinẽ, ſed non ſm magnitudinem. Et hoc vel ſimpliciter ſicut vnitas eſt menſura oĩs numeri vel in ipſo genere habens rationẽ generis: ſicut binarius eſt numerus ſimpliciſſimus minimam habens compoſitionẽ:

ſed non menſura ſimpliciter ſed tantū numerorum pariū. Simpliciſſimū aūt in motibus ſm multitudinē eſt primus motus, quo menſurantur alij motus. Secundum vero magnitudinem non eſt accipere ſimpliciſſimum: quia magnitudo eſt diuiſibilis in infinitum. Ex ſtatuto tñ ſignificatur minimum ſm magnitudinem ad quod omnia menſurantur: vt pedale vel huiuſmodi. Et ī aliquo iſtorū ſemper erit iſta mēſura vt in ſubiecto. Ad alia aūt comparatur vt menſura tātum. ideo tēpus eſt ī primo motu vt ī ſubiecto. Quia vero in rebus ordinatis inter ſe ſupremum infimi attingit infimum ſupremi: ideo tēpus in ſupremo ſui, vbi eſt ſicut in ſubiecto, coniungitur æuo quaſi infimo ſui: quia æuum non pertinet ad cœlum niſi ſicut menſura tantum. Oportet ergo æuum eſſe vt in ſubiecto in re tali cui cōiungitur æternitas in ratione menſuræ. Nulla aūt creatura ſm eſſe ſuum eſt æterna: Poteſt tñ ſm actionem ſuam participare æternitatem: ſicut angelus qui intuetur res in ſpeculo æternitatis. Hæc.n. eſt perfectio eſſentię naturæ, angelicæ.ſ. viſio glorię. Æuū ergo vt in ſubiecto erit in illo qui magis participat tali viſione. Illius.n. eſſentia eſt magis perfecta & natura ſublimata. Et ideo ſuppoſito ꝙ Lucifer fuiſſet maximus angelorū ſi ſtetiſſet: in eo foret æuum vt in ſubiecto. Sed quia eius natura non eſt perfecta perfectione gloriæ æternæ, nō eſt in eo aliquid quod ſit in alijs menſura, ſed in eo qui magis inter oēs eſt gloriæ particeps. Manifeſtū eſt.n. ꝙ in corpore perfectiſſimo quod eſt maxime a corruptione remotum vt puta cœleſti, eſt vnde alia menſuratur. Eius aūt perfectio ſequitur naturam ſuam: quia nō eſt aliquis nixus ad oppoſitum ſuæ perfectionis in eo. In angelis aūt non eſt tota perfectio a natura: quia poteſt in eis eſſe motꝰ ad oppoſitum: ſicut patet de illis qui peccauerunt in quibus aliqui perfectiorem naturam habebant multis qui ſteterunt: quorum natura perfecta eſt per gloriam. Et ille qui perfectiorē naturam habet in gloria, habet in ſe vnde alij menſurētur. Et ideo ſm Commentatorem Decimo Meta. dicitur. Deus qui eſt ſimpliciſſimus eſt menſura omnium ſimpliciter: nō tanquam eiuſdem generis. ſed quia vnumquodq; tantum habet de eſſe & bonitate quātum ad illum plus appropinquat qui eſt ipſa bonitas & ipſum eſſe a quo omnia bona ſunt qui eſt deus benedictus in ſecula. Amen.

S. THOMAE AQVINATIS DE ÆTERNITATE MVNDI

LIBER VNVS.

SVppoſito ſm fidem catholicam mundū ab æterno non fuiſſe: ſicut quidā Philoſophi errantes poſuerunt: ſed ꝙ mūdus durationis initium habuerit ſicut ſcriptura ſacra quę falli non poteſt teſtatur: dubitatio mota eſt vtrū potuerit ſemper fuiſſe. Cuius dubitationis vt veritas explicet primo diſtinguendum eſt quid eſt in quo cum dicentibus contrariū conuenimus: & quid eſt illud in quo ab eis differimus. Si enim intelligatur ꝙ aliquid præter Deum potuerit ſemper fuiſſe: quaſi poſſit eſſe aliquid æternū præter eū ab eo non factū: error abhominabilis eſt, non ſolum in fide, ſed etiam apud Philoſophos: qui confitentur & probant ꝙ omne quod eſt quoquo modo eſſe non poſſit, niſi cauſatū ab eo qui maxime & veriſſime habet eſſe. Si aūt intelligatur aliquid ſemper fuiſſe & tñ cauſatū a Deo ſecundum totum quod in eo eſt, videndum eſt vtrū hoc poſſit ſtare. Si aūt dicatur hoc eſſe impoſſibile: vel hoc dicetur, quia Deus non potuit facere aliquid quod ſemper fuerit: aut quia nō potuit fieri: etiam ſi deus poſſet facere. In prima aūt parte oēs conſentiunt.ſ. in hoc ꝙ deus potuit facere aliquid quod ſemper fuerit conſyderādo potētiam ipſius infinitā. Reſtat igitur videre vtrum poſſibile ſit aliquid fieri quod ſemper fuerit. Si aūt dicatur ꝙ hoc non poteſt fieri: hoc non poteſt intelligi niſi duobus modis, vel duas cauſas veritatis habere.ſ. vel propter remotionē potentię paſſiuæ vel propter

E

repugnātiam intellectuū. Primo modo poſſet dici ꝙ antequā angelus ſit factus: nō poterat angelus fieri: qa non pręceſſit ad eius eſſe aliqua potentia paſſiua, cū non ſit factus ex materia præiacenti: tñ deus poterat facere angelum, et poterat facere vt angelus fieret: quia fecit & factus eſt. Sic ergo intelligendo ſimpliciter concedēdū eſt ſm fidē ꝙ non poteſt cauſatū a Deo ſemper eſſe: qa hoc ponere, eſſet ponere potētiā paſſiuā ſemper fuiſſe: quod hęreticū eſt. Tamē ex hoc nō ſequit̃ ꝙ deus nō poſſit facere vt fiat ſemꝑ aliquod ens. Secundo modo dicitur per repugnantiam intellectuum aliquid non poſſe fieri: ſicut non poteſt fieri vt affirmatio & negatio ſint ſimul vera: quamuis deus hoc poſſit facere vt quidā dicunt. Quidam vero dicunt ꝙ nec deus poteſt huiuſmodi facere, quia hoc nihil eſt. Tamen manifeſtum ꝙ non poteſt facere: vt hoc fiat: quia poſitio qua ponitur eſſe deſtruit ſeipſam. Si tñ ponatur ꝙ deus huiuſmodi poteſt facere vt fiat: poſitio non eſt hæretica: quāuis vt credo ſit falſa: ſicut ꝙ præteritum non fuerit includit in ſe

F

contradictionē. Vnde Aug. in lib. cōtra Fauſtū. Quiſquis ita dicit ſi omnipotens eſt deus, faciat vt quæ facta ſunt facta non fuerint: non videt hoc ſe dicere, ſi omnipotens eſt. faciat vt ea quæ vera ſunt, eo ipſo ꝙ vera ſunt, falſa ſint. Et tñ quidam magni pie dixerūt deū poſſe facere de præterito ꝙ non fuerit præteritū, nec fuit reputatum hæreticum. Videndum eſt ergo vtrum in his duobus ſit repugnantia intellectuū: quod aliquid ſit cauſatū a Deo, & tñ ſemper fuerit. Et quicquid de hoc verū ſit non erit hæreticū dicere: quia hoc poteſt fieri a deo vt aliquid cauſatum a deo ſemper fuerit. Tamē credo ꝙ ſi eſſet repugnantia intellectuū, eſſet falſum. Si autem non eſt repugnantia intellectuum, non ſolum eſt falſum, ſed etiam eſt impoſſibile aliter eſſe & erroneum ſi aliter dicatur. Cum.n. ad omnipotentiam dei pertineat & omnem intellectum & virtutē excedat, expreſſe omnipotentiæ derogat qui dicit aliquid poſſe intelligi in creaturis, quod a deo fieri non poſſit. Nec eſt inſtantia de peccatis, quæ inquantū huiuſmodi nihil ſunt. In hoc ergo tota

G

conſiſtit quæſtio: vtrū eſſe creatū a deo ſm totam ſubſtantiam & non habere durationis principiū repugnent adinuicem vel non. Quod aūt non repugnent, ſic oſtēditur. Si.n. repugnant, hoc non eſt niſi propter alterum duorū, vel propter vtrunq;. Aut quia oportet vt cauſa agēs ꝑcedat duratione, aut quia oportet quòd non eſſe præcedat eſſe duratione: propter hoc dicitur creatū a deo ex nihilo fieri. Primo ergo oſtendā ꝙ non eſt neceſſe, vt cauſa agens,ſ. deus præcedat duratione ſuū cauſatum ſi ipſe voluiſſet. Primo ſic. Nulla cauſa producens effectum ſuum ſubito, neceſſario præcedit effectū ſuū duratione: ſed deus eſt cauſa producens effectum ſuum non per motū ſed ſubito: ergo nō eſt neceſſariū ꝙ duratione præcedat effectum ſuū. Primū patet per inductionē in omnibus mutationibus ſubitis, ſicut eſt illuminatio & huiuſmodi. Nihilominus poteſt probari per rationē ſic. In quocunq; inſtanti ponitur res eſſe, poteſt poni principiū actionis eius: vt patet in omnibus generabilibus: quia in illo inſtanti in quo incipit ignis eſſe ignis, incipit eſſe

H

calefactio: Sed in operatione ſubita ſimilimodo idē eſt principiū & finis eius ſicut in oībus indiuiſibilibus: ergo in quocunq; inſtanti ponitur agens producens effectū ſuū ſubito, poteſt poni terminꝰ actionis ſuę: ſed terminus actionis eſt ſimul cū ipſo facto, ergo nō repugnat ītellectui ſi ponat̃ cauſa ꝓducēs effectū ſuū ſubito non ꝑcedere duratione cauſatum ſuum: repugnaret aūt in cauſis producētibus effectus ſuos per motū: quia oportet ꝙ principiū motus præcedat finem eius. Et quia homines conſueti ſunt conſyderare huiuſmodi factiones quæ ſunt per motum, ideo non facile capiunt ꝙ cauſa agens duratione effectum ſuū non pręcedat. Et inde eſt ꝙ multorū inexperti ad pauca reſpiciētes enunciant facile. Nec poteſt huic rationi obuiari: quia deus eſt cauſa agens per voluntatem: quia voluntas non eſt neceſſarium ꝙ præcedat duratione effectum ſuum: nec agens per volūtatem, niſi per hoc ꝙ agit ex deliberatione: quod abſit vt in deo ponamus. Præterea cauſa producens totam rei ſubſtantiam non minus poteſt in producēdo totā ſubſtātiā

q̃ cauſa producens formam in productione formæ: immo multo magis: quia non producit educendo de potẽtia materiæ ſicut eſt in eo qui producit formã. Sed aliquod agens quod producit ſolum formã poteſt in hoc vt forma ab eo producta ſit quandocunq; ipſum eſt, vt patet in ſole illuminante: ergo multo fortius deus qui producit totam rei ſubſtantiam poteſt facere vt cauſatum ſuum ſit quandocunq; ipſe eſt. Præterea ſi aliqua ſit cauſa qua poſita in aliquo inſtanti non poſſit poni effectus eius ab ea procedens in eodem inſtanti, hoc nõ eſt niſi quia illi cauſæ deeſt aliquid de complemento. Cauſa enim completa & cauſatum ſunt ſimul. Sed deo nunquam defuit aliquid de cõplemẽto: ergo cauſatum eius ſemper poteſt poni eo poſito: Et ita non eſt neceſſarium q̃ duratione præcedat. Præterea voluntas volentis nihil minuit de virtute eius: & præcipue in deo. Sed omnes ſoluẽtes ad rationes Ariſt. quibus probatur rea ſemper fuiſſe a Deo per hoc q̃ idem ſemper facit idem, dicunt q̃ hoc ſequeretur ſi non eſſet agens per voluntatẽ: ergo & ſi ponatur agens per volũtatem, nihilominus ſequitur q̃ poteſt facere vt cauſatum ab eo nunquam non ſit. Et ita patet q̃ non repugnat intellectui quod dicitur, cauſa agens non præcedere effectum ſuum duratione: quia in illis quæ repugnãt intellectui, deus non poteſt facere vt illud ſit. Nunc reſtat videre an repugnet intellectui aliquod factũ nunquam non fuiſſe, propter hoc q̃ neceſſarium ſit non eſſe eius eſſe duratione præcedere, propter hoc quod dicitur ex nihilo factum eſſe. Sed q̃ hoc in nullo repugnet, oſtẽditur per dictũ Anſelmi in monologion, capitulo octauo, exponentis quomodo creatura dicatur facta ex nihilo. Tertia inquit īterpretatio qua dicitur aliquid eſſe factũ ex nihilo, eſt cum intelligimus eſſe quidẽ factum: ſed non eſſe aliquid vnde ſit factum. Per similẽ ſignificationem dici videtur cum homo contriſtatur ſine cauſa, dicitur cõtriſtatus de nihilo. Secundũ igitur hunc ſenſum ſi intelligatur quod ſupra concluſum eſt quia præter ſummã eſſentiam, cuncta quę ſunt ab eodem, ex nihilo facta ſunt. i. non ex aliquo, nihil inconueniens ſequetur. Vnde patet q̃ ſm hanc expoſitionem non ponitur aliquis ordo eius quod factum eſt ad nihil quaſi oportuerit prius, quod factum eſt, nihil fuiſſe, & poſtmodũ aliquid eſſe. Præterea ſupponatur q̃ ordo ad nihil in propoſitione importatus, remaneat affirmatus: vt ſit ſenſus creatura facta eſt ex nihilo, i. facta eſt poſt nihil: hæc dictio, poſt, ordinem importat abſolute. Sed ordo multiplex eſt, ſ. durationis & naturæ. Si igitur ex cõmuni & vniuerſali non ſequitẽ propriũ et particulare, nõ erit neceſſarium vt propter hoc q̃ creatura eſſe poſt nihil dicitur, prius duratione fuerit nihil, & poſtea fuerit aliquid: ſed ſufficit ſi prius natura ſit nihil, q̃ ens. Prius. n. ineſt vnicuiq; naturaliter quod cõuenit ſibi in ſe, q̃ quod ſolũ ex alio habet. Eſſe aũt non habet creatura niſi ab alio: ſibi aũt relicta in ſe conſyderata, nihil eſt. Vnde prius naturalr̃ ineſt ſibi nihil, q̃ eſſe. Nec oportet q̃ propter hoc ſimul nihil, & ens: quia duratione non præceſſit. Non. n. ponitur ſi creatura ſemper fuit vt in aliquo tempore nihil ſit: ſed ponitur q̃ natura eius eſt talis q̃ eſſet nihil ſi ſibi relinqueretur. Vt ſi dicamus aerem ſemper fuiſſe illuminatum a ſole, oportebit dicere, quòd aer eſt factus lucidus a ſole: & quia omne quod ſit ex contingenti ſit. i. ex eo quod non contingit ſimul eſſe cum eo quod dicitur fieri: oportebit dicere q̃ ſit factus lucidus ex non lucido vel tenebroſo, non ita q̃ vnquã fuerit nõ lucidus vel tenebroſus, ſed quia eſſet talis ſi ſibi ſoli relinqueretur. Et hoc expreſſius patet in ſtellis & orbibus qui ſemper illuminãtur a ſole. Sic ergo patet q̃ in hoc quod dicitur aliquid factũ eſſe a Deo & nunquã non fuiſſe: non eſt intellectus aliqua repugnantia. Si. n. eſſet aliqua repugnantia, mirũ eſt quomodo Aug. eam non vidit: quia hoc efficaciſſima via eſſet ad improbandũ æternitatem mũdi, cum tñ ipſe multis rationibus impugnet æternitatẽ mundi, in Vndecimo & Duodecimo de ciui. dei. Hãc sũt vnde omnino prætermittit: Quinimmo innuere videtur q̃ non ſit ibi repugnãtia intellectuũ. Vnde dicit Decimo de Ciui. dei. 31. cap. de Platonicis loquens. Id quomodo intelligant

A viderint, non eſſe hoc videlicet tẽporis, ſed ſubſtitutionis initiũ. Sicut. n. inquiunt ſi pes ſemper ex æternitate fuiſſet in puluere, ſemper eius ſubeſſet veſtigium, quod tamen veſtigium ex calcante factum nemo dubitaret: nec alterũ altero prius eſſet, quamuis alterum ab altero factum eſſet. Sic inquiunt & mundus & dij in illo creati ſemper fuerũt, ſemper exiſtente eo qui fecit: & tñ facti ſunt. Nec vnquam dicit hoc non poſſe intelligi: ſed alio modo procedit contra eos. Item dicit. 11. libro. 4. ca. Qui aũt a Deo quidẽ factum mundum fatentur, non tñ eum temporis volũt habere, ſed ſuæ creationis initium, vt modo quodam vix intelligibili ſemper ſit factus, dicunt quidem aliquid, vnde ſibi deum videntur velut a fortuita temeritate defendere. Cauſa aũt quare vix intelligibilis tacta eſt prima rõne. Mirũ eſt etiã quomodo nobiliſſimi Philoſophorum hanc repugnantiã non viderunt. Dicit. n. Augu. in eodem lib. capitulo. 5. contra illos loquens, de quibus in præcedenti auctoritate facta eſt mentio. Cum his. n. agimus qui etiam deum corporum
B & omnium naturarum, quæ nõ ſunt, quod ipſe, creatorem nobiſcum ſentiunt. De quibus poſtea ſubdit. Iſti Philoſophi cæteros nobilitate atq; auctoritate vicerũt. Et hoc etiã patet diligenter conſyderanti dictum eorum qui poſuerũt mundum ſemper fuiſſe: quia nihilominus ponunt eum a Deo factum: nihil de hac repugnantia intellectum ſentientes: ergo illi qui tam ſubtiliter eam percipiunt ſoli ſunt homines, & cum eis oritur ſapientia. Sed quia quædam auctoritates videntur pro eis facere, ideo oſtendendum eſt q̃ præſtant eis debile fundamẽtum. Dicit. n. Damaſcenus in libro. 1. cap. 8. Non aptum natum eſt quod ex non ente ad eſſe deducitur coęternum eſſe ei quod ſine principio eſt & ſemper eſt. Item. Hugo de ſancto victore in principio libri ſui de ſacramentis dicit. Ineffabilis omnipotentiæ virtus non potuit aliquod pręter ſe habere coęternum, quo in faciendo iuuaretur. Sed harum auctoritatum & ſimilium intellectus, per hoc patet quod Boetius dicit vltimo de conſolatione. Non recte quidam cum audiunt viſum Platoni
C mundum hunc nec habuiſſe initium temporis nec habiturum eſſe defectum, hoc modo conditori conditum mundũ fieri coęternum putant. Aliud enim eſt per interminabilẽ duci vitam quod mundo Plato tribuit, aliud interminabilis vitæ totam pariter complexum eſſe præſentiam: quod diuinæ mentis proprium eſſe manifeſtum eſt. Vnde patet q̃ etiam non ſequitur quod quidam obijciunt. ſ. q̃ creatura æquaretur deo in duratione: Et q̃ per hunc modum dicatur q̃ nullo modo poteſt eſſe aliquid coęternũ deo. Quia nihil. ſ. poteſt eſſe immutabile niſi ſolus deus: quod patet per hoc quod dicit Auguſt. 12. de ciuitate dei. cap. 15. Tempus quoniam mutabiliter tranſcurrit, æternitati immutabili non poteſt eſſe coæternum. Ac per hoc etiam ſi immortalitas angelorum non tranſit in tẽpore, nec præterita eſt, quaſi iam nõ ſit nec futura: quaſi nondum ſit tñ eorum motus quibus tempora peragũtur in futuro, in præteritũ tranſeunt. Et ideo creatori in cuius motu dicendum non eſt vel fuiſſe quod iam non ſit, vel futurum eſſe quod nondũ ſit,
D coæterni eſſe non poſſunt. Similiter etiam dicit. 5. ſuper gene. Quia omnino ĩmutabilis eſt illa natura trinitatis, ob hoc ita æterna eſt, vt ei aliquid coæternum eſſe non poſſit: & ſimilia verba dicit in Vndecimo lib. Confeſſionum. Adducũt etiam pro ſe rationes quas etiam Philoſophi tetigerunt & eas ſoluerunt. Inter quas illa eſt difficilior quæ eſt de infinitate animarum quia ſi mũdus ſemper fuit, neceſſe eſt modo infinitas animas eſſe: ſed hæc rõ non eſt ad propoſitum, quia deus mũdum facere potuit ſine hoībus & animabus: vel tunc etiam potuit hominem facere quando fecit, ſi etiam totum alium mundum feciſſet ab æterno, & ſic nõ remanerent poſt corpora animæ infinitæ, & præterea adhuc non eſt demonſtratum q̃ deus non poſſit facere, vt ſint infinita actu. Aliæ etiam rationes ſunt a quarũ reſponſione ſuperſedeo ad præſens, tum quia eis alibi reſponſum eſt: tum quia quædam earum ſunt ita debiles q̃ ſua debilitate contrariæ parti videntur probabilitatem afferre.

THOMAE DE VIO CAIETANI
CARDINA. SANCTI SIXTI.
DE SVBIECTO NATVRALIS
PHILOSOPHIAE QVAESITVM.

QVæritur an ens mobile ſit ſubiectū, in Philoſophia naturali. Et videtur ꝙ non. Primo, Quia aut ens mobile ſignificat, ſubſtantiā mobilē, aut accidens mobile aut tertiū cōmune vtriq;. Si primū, cum ſubſtantia mobilis & corpus mobile ſint idem conuertibiliter, ſequitur ꝙ poneretur ſm rem corpus mobile ſubiectū Philoſophiæ: quod eſt contra tenentes ens mobile. Si ſecundū, hoc eſt maniſeſte contra omnes, & veritatem. Si tertiū, tunc ſequeretur, ꝙ ens diceret tertiū conceptum abſtrahibilē a ſubſtantia & accidente, quod eſt contra Thomiſtas. Secundo ſic. Subiectum ſcientiæ debet eſſe vnius rationis formalis: alioquin non haberet quod quid eſt, & conſequenter nec eſſet principiū ſcientiæ: quia vt dicitur in primo de Anima in textu.11. principium omnis demonſtrationis eſt quod quid eſt. Nec haberet aliquā per ſe primo paſſionem: quia ei, quod non eſt in ſe natura vna, quicquid per ſe vnū conuenit, conuenit ratione partium, & conſequenter nulla paſſio cōuenit ei primo, ens aūt mobile dicit aggregatū ex duabus rationibus formalibus: ergo non eſt ſubiectum. Si dicatur, ꝙ illa duo ponuntur ad circumloquendū vnam rationem formalem, quemadmodum moris eſt ponere paſſiones loco differentiarū, contra. Ratio ſubiecti in ſcientia debet eſſe primo & maxime nota in ſcientia, eo ꝙ tota ſcientifica cognitio ex illa depēdet: ſed ſi circumlocutione eget, non eſſet huiuſmodi: implicatio ſiquidē eſt in adiecto, dicere ꝙ eſt ratio formalis in ſciētia, & ꝙ circumloquimur illā paſſionis nomine, vt pote occultam. ergo &c. Tertio. Si ens mobile eſſet ſubiectū philoſophiæ Naturalis: aut Philoſophia Naturalis eſſet pars Metaphyſicæ, aut eſſet ſubalternata illi: vtrunq; eſt falſum: ergo. Tenet conſequentia, quia aut ens mobile addit ſupra ens conditionē per ſe diuidentem ens, aut accidentalē enti. ſi primo modo, ſequitur ꝙ ens mobile a Metaphyſico conTe.co.42. ſiderādum eſt, quia in primo Poſt. cap. 22. dicitur ꝙ eiuſdē ſcientiæ eſt conſyderare ſubiectum aliquod & partes ſubiectiuas per ſe: & conſequenter eſſet Philoſophia Naturalis, cui aſcribitur ens mobile, pars Metaphyſicæ. Si ſecūdo modo, ſequitur ꝙ Philoſophia Naturalis Metaphyſicæ ſubalternaretur, eo ꝙ vt dicitur in primo Poſte. ca. 8. deſcendere de genere in genus ſm quid. i. ſm conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) eſt ſolius ſcientiæ ſubalternatæ conditio ab Ariſto. tradita. Quarto ſic. Subiectū in ſcientia debet eſſe illud, ad cuius rationem formalem omnes reſoluuntur paſſiones & concluſiones illius ſcientiæ, vt de ſe patet: ſed paſſiones & conſequenter concluſiones phyſicæ reſoluuntur vltimo in Philoſophia naturali, ad quod quid eſt ſubſtantiæ, ſeu corporis naturalis, eo ꝙ omnia accidentia Phyſica cauſantur ex ſubſtantia naturali. ergo ſubſtantia naturalis, ſeu corpus naturale ponēdū eſt ſubiectū.

In hac dubitatione primo diſtinguam opiniones. Secundo declarabitur opinio San. Tho. Tertio ſimul ipſa confirmabitur, & contra alias opponetur. Quarto reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVn ad primū ſciendū eſt de ſubiecto adæquato Philoſophiæ Naturalis (de quo hic eſt ſermo) quoſdam loqui in re hac naturaliter, quoſdā vero innaturaliter, ꝑpter quod hi a noſtra reſecādi ſunt diſputatione, quā inter Philoſophos agimus. Supponūt. n. intelligentias mobiles eſſe, & Philoſophiā Naturalē infra ſenſibilia nō arctantes, cōmune aliquid ſenſibilibus & ſeparatis a materia, quatenus mobilia ſunt, ſubiectū Philoſophiæ dicunt, operiuntq; errorē ſuum theologicæ pietatis nomine.

Contra hos enim nō oportet naturalem diſputare, apud quem indubitatum principium eſt ſubſtantias abſtractas immobiles eſſe, & terminum cōſyderationis Philoſophicę eſſe animam humanam, partim abſtractam, partim non vt dicitur Secundo Phyſi. tex. 26. & vltimum quod poteſt Naturalis de intelligētijs attingere, eſt declarare quia ſunt, vt Auer. dicit primo Phy. cō. vlti. Quanta tñ ſit quorūdā horum temeritas, ſilentio inuoluendum non eſt, cum præſumant propriam opinionem, theologiæ ſentētiam aſſerere, ſicq; theologicæ facultatis expertibus, in Philoſophia tamē nutritis: deridendi theologiam occaſionem præbent. Non eſt enim ex Sacra Scriptura, nec ex Theologis Sāctis ab Eccleſia approbatis traditum, ꝙ angeli ſic mouentur, vt motus continui ſubiectum ſint: ſed potius oppoſitum, vt in theologia diſcuſſum a ſanctis eſt. Vnde, ſi peripateticos arguendos cenſent, glorientur ex Scotica officina hos ſe errores deprehendere, non ex Theologia. His ergo omiſſis, ad naturales tranſeamus. Quorum opinio non eſt vna: dū alij mobile, alij ens, alij vtrunq; ex ſubiecto Phyſicæ reſecandum putant. Et illi quidem qui neutrius nomen recipiunt, ſecunda & quarta ratione ad oppoſitum facta mouentur: & ſenſibilem ſeu naturalem ſubſtantiam ſubiectū fore cenſent. Qui vero ens tantum abijciunt, corpus mobile ſubiectum Philoſophiæ ponunt. Et hi adhuc diuiſi ſunt dum quidam ly mobile paſſionem ſignificare concedunt, quidam autem rationem formalem corporis Phyſici ſupponere contendunt. Mobile autem tātum abijcientes, ſunt qui ens naturale ſubiectū dicunt. Sunt ergo quinq; opiniones naturaliter loquentium ſcilicet Thomiſtarum, tenentium ens mobile: & Albertiſtarum, dicentium corpus mobile: & Modernorum multorum, dicentium ſubſtantiam naturalem ſeu ſenſibilem & quorundam etiam Modernorū aſſerentium corpus Phyſicum ſeu naturale: & eorum, qui ens naturale ſubiectum credunt.

F

Auerroyſtæ aliqui.

Alberti & egidij ſequaces.

Quinq; opiniones naturales de ſubiecto Philoſophiæ Naturalis adæquato.

QVn ad ſecundum, cum ens mobile complexionem quandam nominū contineat, ſingula diſtinguenda ſunt. Et primo quidem circa ly mobile triplici opus eſt diſtinctione. Primum eſt quòd cum mobile motū reſpiciat ſicut motus ſumitur dupliciter ſcilicet proprie, vt diſtinguitur contra mutationem in. 5. Phyſico. & qui ad tria tantum genera eſſe dicitur & communiter vt continet in ſe & motum proprie dictum, & mutationem, ſcilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter ſumi poteſt: in quæſtione tamen iſta ſumitur communiter, prout idem eſt, quod mutabile Phyſica mutatione. Secunda eſt, ꝙ aliquid poteſt dici mobile dupliciter, ſcilicet ſubiectiue, quod ſcilicet eſt ſubiectum motus: & terminatiue, quod ſcilicet eſt terminus alicuius mutationis. Et quāuis prima facie mobile ſonet ſubiectum motus, ſi tamen reſtringendum eſt in propoſito, magis tenendum eſt terminatiue q̄ ſubiectiue, vt ex dicendis apparet. Iudicio tamen meo indiſtincte tenendum eſt non ea ratione vt ſit commune ad omnia quomodocunq; mobilia contineatq; vt partes ſubiectiuas materiam, & formam &c. (quia hoc eſt contra San. Tho. in primo Phyſi. ſuper tex. com. 6. vbi in diuiſione literæ expreſſe dicit, ꝙ in primo libro Phyſi. agitur de principijs intrinſecis entis mobilis, ſcilicet de materia & forma: ex hoc aperte inſinuans ens mobile quod eſt ſubiectum philoſophiæ, non eſſe totum vniuerſale reſpectu materiæ & formæ: ſed totum integrale ſeu eſſentiale) ſed ea potius ratione, vt ſcilicet illa notiſſima ſui acceptio ſupponatur, quam ex ſenſu ſupponere oportet: perhibent enim nobis ſenſus mobilia eſſe, an aūt ſubiectiue an terminatiue mutētur ea, quæ moueri videmus, ratione magis diſcernitur q̄ ex ſenſu habeatur. Tertia eſt, ꝙ mobile æquiuocū eſt nomen ad aptitudinē ad motū & ad fundamētū illius aptitudinis, ſicut ſi riſibile ſignificaret aptitudinē ad ridendū & rationalitatē, quæ eſt eius fundamētū. Quid aūt mobile in propoſito ſignificet, difficile eſt hac ſola quæſtione elucidare. Quāuis. n. impoſſibile ſit ſubiectū & paſſionē ſimul accipi pro ſubiecto in aliqua ſciētia, ſic ꝙ totū aggregatum ſubiectū ſit (quia oportet ſubiecti vnam eſſe rationē formalem, & ex quod quid eſt ſubiecti, & quid eſt paſſionis vna ratio formalis conſtitui nequit) nihil tñ prohibet aggregatum

G

H

gatum ex ſubiecto & paſsione, ſubiectum ſic conſtitui, vt paſsionis quod quid eſt, ſit rō formalis ſubiecti in illa ſcientia. Et hoc mō intelligi pōt mobile paſsionem ſignificare in propoſito, ita q mobilitas, quæ eſt paſsio, ſit rō formalis enti vel corpori q ſit ſubiectum Philoſophiæ naturalis. vnde ſolet fieri reduplicatio ſupra ly mobile, dicendo ens aut corpus mobile, inquantum mobile eſt ſubiectum Phyſicæ. Suadeť aūt in propoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto Mathematicæ: ſicut.n. Phyſica eſt de entibus in eo q mobilia, ita Mathematica eſt de entibus in eō q quanta. Conſtat aūt Mathematicæ ſic eſſe ſubiectum ens quantum, vt quantitas ipſa quæ ſubſtantię materialis paſsio ſeu proprium accidens eſt, rō formalis ſubiecti Mathematicæ ſit. Erit ergo Phyſicæ ſubiectum ens aptū moueri, ſic q aptitudo ad motum, rō formalis ſubiecti ſit. Et confirmatur hoc magni Alberti authoritate, qui in primo Phyſi. diſtinguēs corpus in Metaphyſicum, Mathematicum, & Phyſicum: mobilitatem, quam rōnem formalem ſubiecti dicit, poſteriorē corpore quanto naturaliter dicit. Nec obſtat q eiuſdem ſcientiæ eſt conſyderare de paſsione & ſubiecto eius: qm̄ hoc intelligitur, qn̄ tractatur de paſsione vt paſsio eſt, non autem qn̄ paſsio primum ſubiecti locum tenet: vt patet de quantitate in mathematica, quæ de ſubſtantialibus principijs ſubiecti eius a quo fluit, non ſe impedit. Similiter nō obſtat q perfecta cognitio de re nō habetur abſq quod quid eſt ſubiecti: hoc.n. non eſt ſic accipiendum, vt oīs cognitio citra illam ſit imperfecta, ita q non ſit euidens, & ſcientifica: ſed vt abſq quod quid eſt ſubiecti, conſummata oīmodaq notitia de re haberi non poſsit. Quod phyſicæ accidere non inconuenit: qm̄ mathematicę hoc conuenire certū eſt. Mathematicus.n. ignorat, an quātum ſit ſubſtantia vel accidens, & quantitatis ſubiectuū &c. & tn̄ certiſsimus eſt omnium, vt dř in Secundo Meta text.& cō. vlti. Sed contra hanc viam eſt, q ſm eam ad Philoſophum naturalem non pertineret conſyderare aliquod prædicatū quiditatiuum cuiuſcunq ſubſtantiæ, niſi forte aliqua ſubſtantia ſit de qua quiditatiue prædicaretur aptitudo ad motum: & conſequenter Philoſophia naturalis non eſſet de ſubſtātia, ſed eſſet de accidēte, quemadmodū Mathematica. Si enim mobilitas, id eſt aptitudo ad motum, quæ paſsio ponitur entium naturalium, rō formalis ſubiecti phyſicæ acceptatur, non licebit phyſico de ratione adæquati ſubiecti eius differere: quia illa prior eſt, ac p hoc deſcendendo a mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem in ſpecialibus partibus Philoſophiæ naturalis, non licebit ad quod quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere, ſed quemadmodū adæquati ſubiecti mobilitatis quod quid eſt omiſſum fuerat, pari rōne ſpecialia quod quid erat eſſe, ſubiectum talium mobilitatum omittenda ſunt: qm̄ nulla pars alicuius ſciētiæ tractat de aliquo priori ꝓpria rōne formali. Nec video quomodo poſsit huic rōni ſatisfieri, niſi tenendo q Metaphyſicæ eſt conſyderare quod quid eſt in particulari. Quod quia nō credo verum, idcirco puto melius tenere, q mobile in propoſito non ſignificat ipſam aptitudinem ad motum, ſi eſt paſsio: ſed eius fundamentum. Cum enim iſta aptitudo, quæ mobilitatis nomen ſonat, quibuſdam entibus repugnet, ſ. ſeparatis a materia, & quibuſdā non, ſ. materialibus: & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari ſubſtantialiter, conſequens eſt, q aliquid præcedat in eis, ex quo ipſa aptitudinē hanc ſortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis eſt. Notanter aūt dixi non reputetur: quia communi voci ſatisfacere volens, diſtinctionē hanc mobilitatis pertractaui. In.10. ſiquidem Meta. tex. vlti. ſub dubio relinquitur, an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtantia, i. ſit de ſubſtantia rei, aut eā ſequatur, vt exponit Auerroys. Corruptibilitas aūt quædā mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa, ſm illud.8. Phyſi. te. cō. 25. in omni motu corruptio eſt. Sanctus Tho. etiā ibidem inter ſubſtantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſtoteles quoq in primo Phy. tex.8. idem ſentire videtur, dum dicit, q ad Naturalem non ſpectat probare mobilitatem. hoc enim nō eſſet verum, ſi mobilitas eſſet

A paſsio præuenta a formali rōne ſubiecti Philoſophiæ naturalis: poſſet enim per illam rōnem a naturali Philoſopho probari. Niſi forte quis dicat dictum Ariſto. nō eſſe verum per ſe, ſed per accidens: quia ſ. eſt paſsio notiſsima. Sed hoc non eſt tutum. tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſto. tum quia ſaltem defendere mobilitatē pertineret ad Philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum, ſicut & quamlibet paſsionem ſubiecti proprij quilibet artifex defendere debet. Nec obſtat q ſit paſsio per ſe nota de adæquato ſubiecto, qm̄ per ſe notum & non per ſe notū, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari poſſe aliquid, vt patet in.2. Phyſico. tex. com. 6. non tn̄ faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: qm̄ ſi occulta tuēda ſunt, manifeſta magis ſunt tuenda: mō non ſint principia, ſed ex principijs: qualis eſt mobilitas, ſi paſsio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit, mobilitas, quæ eſt rō formalis ſubiecti Phyſicæ: non paſsio, ſed quod quid erat eſſe eſt entium naturalium: & præuenit naturalitatem

B et mobilitatē, paſsionē eorum ſi concedatur: illam quidem quia relatiua ꝓprietas eſt: iſtam vero, quia paſsio dicitur.

Circa vero ly ens, hoc tm̄ diſtinguere oportet, q dupliciter entis nomine vti cōſueuimus. Primo pro omni eo quod habet eſſe quocunq modo. & ſic hic non capitur. Secundo pro eo quod proprie eſſe dř. hoc autem in his, quæ fiunt, eſt id quod proprie fit: eius ſiquidem eſt eſſe proprie, cuius eſt fieri. Id autem quod proprie fit (vt.7. Meta. tex. com. 28. patet) eſt compoſitū: ſiue ſubſtantiale, vt homo: ſiue accidentale, vt homo muſicus, & ſic ſumitur in ꝓpoſito. Vnde colligendo dicta, ad hoc q aliquid ſit pars ſubiectiua entis mobilis, quod ſubiectum Phyſicæ dicimus, exigitur, & q ſit proprie ens, & q ſit mutabile phyſica mutatione. Et propterea, nec materia prima, nec forma ſubſtantialis, aut accidentalis ens mobile eſt: ſed entis mobilis principia hæc oīa ſunt. Eſt ergo ens mobile communius q̄ ſit corpus mobile, & q̄ ſubſtantia naturalis ſiue ſenſibilis: quia continet ſub ſe omnia materalia compoſita, quæ ſola mutabilia ſunt: ſi-

C ue ſint ſubſtantialia, ſiue accidentalia, ſiue ſm formam abſolutam, ſiue ſm vbi. Eſt & ens mobile abſtractius quid quocunq prędictorum, quanto ens aliquem gradum concomitans prius eſt illo, dato etiam q ad compoſita accidentalia ſe non extenderet. Nec obſtat contractio per ly mobile: qm̄ ſicut ſubſtantia rōnalis abſtractius quid eſt q̄ animal rationale, ſic ens mobile, abſtractius & prius quod eſt q̄ ſubſtantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile æqualis ſit abſtractio, ex parte tn̄ ly ens, & ly ſubſtātia abſtractius eſt ens mobile. Vnde quemadmodum concedens ſubſtantiam rationalem, adhuc diſputandi locum haberet, an illa rationalis ſubſtantia eſſet corpus, an animal &c. & cōtinue ab abſtractiori ad minus abſtractum quæſtio deſcenderet, dum a ſubſtantia rōnali ad corpus rationale, & a corpore ad corpus aīatum &c. veniretur. ſic ſub ente mobili quæſtio remanet. an illud ſit ſubſtantia, an corpus &c. Cum igitur in re mutabili conſyderari poſsit & q ſit corpus mutabile, & q ſit ſubſtantia mutabilis, & q ſit ens mutabile, Diui Tho-

D mæ ſentētia eſt, naturalia rationē ſubiecti Philoſophiæ Naturalis induere primo, non quatenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtantiæ mutabiles, ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita q ens mobile, licet complexionem nominum contineat, incomplexum tn̄ et per ſe vnum quod quid eſt ſignificat, ſicut ens per ſe. Quemadmodum enim diuiſo ente in per ſe & in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus, ſubſtantiam ens per ſe nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem ſignificaremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiſo ente in tranſmutabile & in intranſmutabile, carentes ſimplici vocabulo, ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum mēbrum, quod vnius eſt quiditatis. & illud Philoſophiæ naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus. Hæc de ſecundo.

QVo ad tertium, cum ens mobile duo nomina complectatur, & vnum ſignificet: primo oſtendendum eſt, q eius ſignificatum eſt adęquatum Philoſophiæ ſubiectum: deinde, q his nominibus conuenientiſsi-

me

me ſignificatur. Primum probatur tripliciter. Primo ſic. Adæquatum ſubiectum primarum paſsionum naturaliũ eſt adæquatum ſubiectum Philoſophiæ Naturalis: ſed ens mobile, & non ſubſtantia, aut corpus naturale, ſeu mobile, eſt adæquatũ ſubiectum primarũ paſsionum naturalium: ergo &c. Maior eſt per ſe nota. Minor vero probať, accipiendo trãſmutabilitatem, ſeu, quod idẽ eſt, mutabilitatem pro prima paſsione phyſica, vel ſaltem vna de primis, aut eia æquiualente, vt ab oĩbus ſupponitur. Tunc ſic. Adæquatũ ſubiectum tranſmutabilitatis, habet materiam, formam & priuationem pro adæquatis principijs: ſed tm̃ ens mobile habet hęc pro adæquatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobili eſt ſubiectum adæquatum tranſmutabilitatis, & cõſequenter primarũ paſsionũ naturalium, quod erat probandum. Maior huius proſyllogiſmi eſt ex eo euidens, ꝙ oportet iſta tria in oĩ materia eẽ adæquata ſibi inuicẽ, ſ. paſſionem, & ſubiectum, & propria paſsionis principia, vt patet de riſibilitate, & homine, & aĩali rationali: conſtat autẽ ex. 1. Phyſico. per longũ proceſſum, tranſmutabilitatis principia prima, eſſe materiam, formã & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanq̃ ad adæquatum ſubiectũ primo ſequitur trãſmutabilitas, eſſe adæquata principia, materiã, formam et priuationem. Minor patet ex his, quæ in. 12. Meta. a tex. 19. vſq; ad tex. 29. dicunť. ſ. ꝙ materia, forma & priuatio ad genus ſubſtãtiæ non arctantur: ſed materia, forma & priuatio generis ſubſtantiæ, ſunt principia propria ſubſtantiæ mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere quantitatis, ſunt propria principia quãti mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere qualitatis ſunt principia propria qualis mutabilis. Si dicatur ꝙ quẽadmodũ principia propria ſubſtantiæ continent propria principia cæterorũ generũ, quia ſunt cauſæ eorum (vt ibidẽ docet Ariſt.) ſic ſubſtantia mutabilis continet oẽ quantũ & quale mobile: & trãſmutabilitas ſubſtantiæ omnẽ aliam. & propterea licet materia, forma & priuatio excedant ſubſtantiam mobilem formaliter, non tñ virtualiter. Hoc licet ſit ſubtiliter dictum, vim tñ rationis non excludit, propter duo. Primo: quia falſum eſt, ꝙ principia propria ſubſtantiæ mutabilis ſint principia principiorũ cęterorum generũ mutabilium. Quamuis. n. ſit verum et expreſſum in. 11. Meta. ca. ſupradicto, ꝙ per ſe principia eſſendi in genere ſubſtãtiæ ſunt principia principiorum eſſendi in cæteris generibus, i. ꝙ materia & forma ſubſtãtiæ, ſunt cauſæ materię & formæ in quãtitate & qualitate &c. veritati tñ aduerſatur, ꝙ per ſe principia tranſmutabilitatis ſubſtantialis ſint principia principiorum trãſmutabilitatis aliorum generum. Priuatio. n. in genere ſubſtantiæ, quæ eſt per ſe principium non ſubſtãtię, ſed tranſmutationis ſubſtantialis, non eſt vľr, & conſequenter nec per ſe principium priuationis, quæ eſt principium tranſmutationis accidẽtalis: vt in corpore cœleſti patet, vbi ens mobile ſm locum, habet oĩa propria principia. ſ. materiam, formam & priuationem: cœlum aũt ſubſtãtialiter nõ habet niſi duo principia, quæ ſunt eſſendi per ſe principia: ſiue ibi ſit materia, quæ eſt pura potentia, ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intelligẽtia pro forma: nullo. n. modo eſt ens mobile ſubſtantialiter. Secundo: quia dato ꝙ eſſet talis incluſio virtualis, adæquatum tñ ſubiectum trãſmutabilitatis, & ſimiliter adęquatum principiatũ ex materia, forma & priuatione, eſſet nõ ſubſtantia mobilis, ſed ens mobile: qm̃, qñ aliqua proprietas vľis ſm prædicationẽ habet ſubiectum adæquatum ſm prædicationem, in quo reperitur cauſa, ſm quam ineſt quibuſcunq; proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum ſm ꝙ ipſum. Nec eſt requirẽdũ pro primo ſubiecto illius illud, ad quod per viam reſolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in lib. Poſte. ca. de vniuerſali. Docemur enim ibi ſiſtere, qñ adæquatum ſubiectum ſm prædicationem inuenimus, & cauſam in eo, per quam ſibi cæteriſq; illa paſsio ineſt. nulla etiã poſſet poni proprietas communis alicui analogo ad ſubſtantias & accidentia: cum accidentia & eorũ proprietates et principia in ſubſtantijs virtualiter includantur. Niſi ergo velimus abuti vocabulis &

E rationibus eorũ, quod in ſe eſt ſubiectum adæquatũ tranſmutabilitatis, in ſeipſo adęquate claudit propria principia tranſmutabilitatis: ſed nec ſubſtantia mobilis, nec corpus mobile claudit in ſe illa: qm̃ propria principia tranſmutabilitatis vľis, ſeu in cõi, ſunt materia forma, & priuatio in cõi, q̃ genus ſubſtãtię trãſcẽdunt. enti aũt mobili adæquantur: quicquid. n. ex materia, forma & priuatione cõſtat, ens mutabile eſt, & è cõuerſo, eò ꝙ priuatio machinatur ad malũ. Ens igiť mobile eſt propriũ et primũ mobilitatis ſubiectũ.

Secundo probatur propoſitum, & directe arguitur contra ponentes corpus mobile, ſic. Coniunctio oĩs mobilis cũ rõne corporeitatis, nõ ſupponitur in naturali philoſophia: ſed in. 6. Phyſi. probať, ergo non corpus mobile, ſed ens mobile eſt ſubiectum philoſophię naturalis. Antecedens patet in tex. 32. 6. Phy. vbi probatur, ꝙ oẽ mobile eſt corpus. Conſequentia vero patet tum ex eo, ꝙ ſi corpus mobile poniť adæquatum ſubiectum, oportet ſupponi mobilitatem coniunctam eſſe corpori, aut vt rõnem formalẽ, aut vt paſsionem: tum ex eo, ꝙ oportet ſupponi corpus coextendi ipſi

F mobili: alioquin non ſupponeretur ſubiectũ adæquatum ſcientię. Vtrunq; aũt horum impoſſe eſt ſupponi, ignorata vľi coniũctione ipſius mobilis cum corpore, vt de ſe patet: ergo. Et hæc eſt ratio San. Tho. in. 1. Phyſi. nunquam. n. dixit ipſe, ꝙ philoſophus naturalis probet corpus mobile eſſe: vt cõiter ſibi imponitur, quia non intelligitur (corpus. n. mobile eſſe qui dubitãt, non egent medio, ſed ſenſu quo vel ſeipſos moueri participant) ſed dixit, ꝙ probat oẽ mobile eſſe corpus. Et vt plenius huius rõnis vis percipiať, aduertendum eſt primo, ꝙ ſubiectum adæquatum ſcientię reſoluentis ſuas concluſiones in principia per ſe nota (qualis eſt philoſophia naturalis) oportet & ꝙ ſit ſubiectum primarum paſsionum, ac per hoc ꝙ ſit principiũ eſſendi, & conſequenter cognoſcendi ſm naturam cæterorũ: & ꝙ ſit principiũ cognitionis in nobis, ſiue ad latentes proprietates & occulta principia a poſteriori, ſiue a priori procedatur: qm̃ ſubiecti cognitionibus præſupponitur. et vt dicit Auer. in. 2.

G Phy. cõ. 26. nec a priori nec a poſteriori probari põt in ſciẽtia: & innatum eſt nobis, ꝙ oportet ſemper a notioribus nobis procedere, vt in. 1. Phyſi. cõ. 4. dř. Sicut ergo prima rõ ſuperius facta ꝓcedit ex ordine naturę, ſic iſta procedit ex noſtro ordine cognoſcendi. Et propterea San. Tho. dixit, ꝙ ad audientes probatur oẽ mobile eſſe corpus: inſinuans ꝑ hoc, cognitionis magis, q̃ rei ordinem. Aduertendum eſt ſecũdo, ꝙ quamuis aliud ſit omnẽ mobilitatem eſſe coniunctã corpori & aliud cognoſci omnẽ mobilitatem eſſe cõiunctã corpori, ad hoc tñ ꝙ corpus mobile ponatur ſubiectũ adæquatum, nihil refert quid horum deficiat: qm̃ ſicut deficiẽte coniunctione illa ſm rem. corpus mobile prohibereť ex parte rei eſſe ſubiectum, ita deficiente coniunctione illa in eſſe cognito, ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet impeditur. Non ſufficit aũt pręſupponi aliquod mobile eſſe corpus (quod ad ſenſum patet) ſed oportet ſupponere oẽ mobile eſſe corpus: Tũ quia ad hoc ꝙ cõplexũ aliquod vel complexe ſignificatum induat rõnẽ ſubiecti adæquati in

H ſcientia, oportet id quod eſt vt formale, & ſit & ſupponatur per ſe coniunctum alteri vt paſsio vel rõ formalis: alioquin fruſtra de materiali parte complexi illius quæſtio fieret: cũ ea quæ ſunt per accidens, variabilia & extra quæſtiones ſcibiles ſint: hoc autẽ ſicut impoſsibile eſt eſſe, niſi oẽ tale illi inſit, ita eſt impoſsibile ſupponi, niſi oẽ tale ineſſe illi ſupponatur: qm̃ oĩa hæc, ſicut in naturæ ordine præexigũt de oĩ, ita & in cognitionis ordine: vnde ſi naturalis ſciẽtiæ ſubiectum eſt corpus mobile, oportet in hac ſcientia quæ de mobili in eo ꝙ mobile tractat, ſupponere mobile, quod vt formale ſe habet, cõiunctũ eſſe corpori per ſe, vel vt paſsionẽ, vel vt rõnem formalem: neutrum aũt horum fieri põt, niſi ſupponatur oẽ mobile corpori connexũ eſſe, imaginari. n. non poteſt vt propria paſsio aut ratio formalis credatur eſſe alicuius id quod cõmunius illo dubitatur: Tum quia ad hoc, vt aliquod complexum vel complexe ſignificatum, habeat rõnem adæquati ſubiecti alicuius ſcientiæ, non minus oportet id quod vt formale ponitur adæquari ſcientiæ, q̃

id quod

id quod vt materiale ſumiť coextendi illi formali:alioquin ſi materiale rōnem formalis contraheret,ſcientia quæ adæquate rōnem formalem reſpicit, ſubiectū ſuum excederet. nihil autē refert (vt dictum eſt) coextēſionem talem non eſſe aut non ſupponi. Si igitur corpus mobile in eo ꝙ mobile, adæquatū ſubiectum ponatur philoſophiæ naturalis,oportet Philoſophiam quæ de mobili in eo ꝙ mobile eſt, ſupponere corpus euacuare mobile: alioquin adæquatum ſibi ſubiectum quamuis haberet,non tñ ſupponeret:& conſequēter ſubiecti rōnem nō haberet. Hoc aūt impoſſibile eſt ſupponi quandiu neſcitur an oē mobile ſit corpus, vt de ſe patet. Poteſ aūt rōnē hanc iuxta Sanctum Thomam,ſic colligendo formare. Nulla ſcientia habēs ſubiectum complexū aut complexe ſignificatum, ꝓbat eam coniunctionem partium ſubiecti, ſine qua complexū illud ſubiecti rōnē inducere non pōt:alioquin ſcientia cōſtrueret ſibi ipſi ſubiectū: quod de nulla ſciētia ſpeciali dicere licet. Hæc enim maior æquiualet maiori San. Tho. breuius aſſumentis:nulla ſciētia probat.i.conſtruit vel componit ſibi ipſi ſubiectum.loquendo enim de ſubiecto complexo,æquiualet dicere,Nulla ſcientia componit aliquid vt ſit ſuum ſubiectum, & dicere,nulla ſciētia probat ſuum ſubiectum,apud formaliter terminos ſpeculantes. Sed Philoſophia naturalis,ſi corpus mobile ponitur ſubiectum, conſtrueret ſubiectum ſuum, ergo &c. Patet minor ex dictis:quia probat vniuerſalē cōiunctionem mobilitatis cum corpore, ſine qua corpus mobile ſubiectū rōnē habere non pōt. Omiſſa aūt verborū ſolicitudine,directe ſyllogizandum eſt ſic. Nullum coniunctum cuius de oī coniunctio probatur in aliqua ſcientia,eſt ſubiectum adęquatum illius: Corpus mobile eſt cōiunctū, cuius de oī coniunctio probatur in Philoſophia naturali:ergo corpus mobile non eſt ſubiectum in Philoſophia naturali. Maior iam patet,ex eo ꝙ oē coniunctum quod poniť adęquatum ſubiectum, ſupponitur & per ſe coniunctum,ſaltē ex parte formalis: & coextenſum rōni formali adæquanti ſcientiam:Sed cuius coniunctio dubitatur de oī,non ſupponitur coniunctum per ſe, nec coextēſum rōni formali:ergo, Minor ex.6. Phyſi.patet, tex. cō.32.vbi probať vniuerſalis cōiunctio mobilis cū corpore,et proceſſu philoſophię naturalis:maxime in.2.Phy.& ſecundo tractatu primi de cœlo: vnde habetur vniuerſalis coniunctio corporis cū mobili.

An oē mobile,corpus eſſe ꝓbauerit Ariſto. 6. Phyſi. Sed remanent duæ contra rōnem hāc obiectiones excludendæ. Prima eſt. quia nō videť verum ꝙ in ſexto Phy. probetur oē mobile eſſe corpus, eò ꝙ in tex.32. probať tm̄ oē mobile eſſe diuiſibile. Conſtat aūt ꝙ, ſi probatur paſsio alicuius de mobili, non propterea probatur rō formalis ſubiecti illius paſsionis: Sic aūt ſe habent diuiſibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda eſt,quia videtur hæc ſecunda rō aduerſari primæ.in hac ſiquidem dř, oē mobile eſſe corpus:in illa vero dř,ens mobile communius eſſe, & corpore & ſubſtantia mobili. Ad primum horū dř,ꝙ, quia nō cadit in intellectu humano, ꝙ aliquid ſupponať eſſe corpus de quo dubitetur eſſe diuiſibile, niſi apud antiquis attributos errores, ponentes corpora indiuiſibilia:(quia diuiſibilitas ipſa ſic comes eſt corporeitatis & in eſſe & in cognoſci, vt prius abſq; poſteriori nunquā cognoſcatur: experimur enim nō aliter nos cognoſcere aut ſupponere corpus,niſi vt quantū quoddam quantitate molis) ideo,ſi in philoſophia non ſupponatur oē mobile eſſe diuiſibile, a fortiori ſupponi non pōt eſſe corpus: quia cōiunctio mobilis cum corporeitate dum dubitatur, cum diuiſibilitate nō pōt cognoſci, niſi rōne aut ſenſu:Ex ſenſu aūt conſtat,ꝙ non habetur:Rō aūt ad illam nulla inuenitur. Et ſi ex demōſtratione illa ſexto Phy.non acceptatur probatum ſaltem tanquam neceſſario conſequens concluſionē formaliter concluſam, relinquitur maius incōueniens:ꝙ.ſ.oē mobile eſſe corpus,longe remotius eſt a Philoſophiæ principio: vtpote.3.Cœl. &.1.de Generatione.Peripatetici tñ ibidem vtranq; concludi propoſitionem indiſtincte intelligūt.vnde Auer.in primo Cœli cō.5.dicit.Probatum eſt in.6. Phyſi. ꝙ oē mobile eſt corpus &c. Ad ſecundū vero dř, ꝙ licet ens mobile ſit communius corpore(quia de multis prædicatur quiditatiue de

A quibus corpus non prędicať quiditatiue)non tñ eſt ſic communius, ꝙ alicui inſit cui corporeitas coniuncta non ſit. oē enim ens mobile eſt corpus, vel claudit in ſe corpus. Poteſt & ſecundo dici (licet in idem redeat) ꝙ in.6.Phyſi. probať omne mobile eſſe corpus,i.corporeum aliquid. Probādo.n. mobile eſſe diuiſibile,nihil aliud probať ꝗ̄ mobile eſſe ens corporeū:ſiue illud ſit corpus,ſiue corporeum aliquid. Corporeum aūt cōuertitur cum ente mobili, dato ꝙ corpus cū eo non conuertatur. Et eodem mō poteſt argui contra ponentes ſubſtantiam naturalem aut mobilem. Omne.n.naturale aut mobile eſſe ſubſtantiā cum oporteat ſupponi,aut haberetur ex ſenſibus, aut ex naturali philoſophia, aut ex Metaphyſica:Ex ſenſu quidem nō habetur: Ex naturali autem Philoſophia ſi haberetur concluderet hoc nō poſſe ſupponi in ipſa: Si autem a Metaphyſico tractatur(vt Auerro. dicit.2.Phy.com.4.) hoc etiam concludit illud non poſſe eſſe ſubiectum in Philoſophia naturali : quæ ſcientia ex ſe eſt euidens abſq; Metaphyſica:habet enim ſubiectum & prin-
B cipia propria ex ſenſibus per ſe nota, & non accipit ea poſitione, quamuis a Metaphyſico defendi debeant ſi impugnentur, vt in Primo Phyſi. tex.com 12. dicitur.

Tertio probatur idem authoritate. & primo Ariſt. in.3. Phyſi.vbi in definitione motus non poſuit corpus aut ſubſtantiam, ſed ens in potentia. &c. Ex quo arguiť ſic. Id eſt ſubiectum Philoſophiæ, quod poniť in definitione primorum accidentium naturaliū : quia tale eſt proprium ſubiectum eorum,vt patet in.7.Meta.tex.15. Sed non corpus nec ſubſtantia, ſed ens in potentia ſm ꝙ in potētia (quod idem eſt quod ens mobile,vt patet in.3.Phyſi.tex.6.&..) poniť in definitione primorū accidētium naturaliū,ſ.motus &c. ergo ens mobile eſt ſubiectum philoſophiæ naturalis. Et cōfirmatur hoc idem ex primo Phyſi.tex.11. vbi ſupponendum dř in philoſophia oīa aūt quędam moueri: & non oīa aut quædam corpora &c. Secundo auctoritate Auer. qui licet non ſollicitus de vocabulis in.3. Meta.com.1. ens mobile:& in.12.eiuſdē cō.5.corpus mobile:et in prohemio Phy.
C res ſenſibiles ſubiectum philoſophiæ nominauerit, & propterea non verba ſua in hac re,ſed ſenſum ponderari voluerit:in.2.tñ Phy. expreſſe docet aliquid prius corpore ſubiectum eſſe philoſophiæ naturalis, dum dicit cō.3. Et ſciendū eſt,ꝙ ſubiectum iſtius libri eſt natura & principia naturalia,cum ſint cōia oībus rebus naturalibus. & ideo in hoc libro non definiuit corpus, neq; alia de quibus cōſyderat naturalis,ſicut fecit in.1.Cœli & mūdi. Ex quo habeť,ꝙ apud ipſum conſyderatio de corpore mobili differtur vſq; ad librum de Cœlo & mundo: vbi ab eius definitione inchoať, vt patet in tex.cō.2. Et rurſus habetur ſubiectum Phyſicæ eſſe cōe corpori & aliis de quibus conſyderat Naturalis, vt in prima rōne aſſumpſimus : non ergo corpus mobile, ſed aliquid prius eo cōe naturalibus omnibus eſt ſubiectū Philoſophiæ:quod ens mobile eſſe ex prima ratione liquet. Eſt ergo ſignificata ratio per ens mobile ſubiectū Philoſophiæ naturalis : non autem ſignificata per ſubſtantiam: aut corpus naturale, vel mobile, vel ſenſibile. Quod autem illis
D vocabulis conuenientiſsime ſignificetur, ſic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius ſumiť,ꝗ̄ ſenſibilis: qm̄ admiſſo ente ſenſibili, adhuc nō eſt Naturalis Philoſophus liber a Parmenidis & Meliſſi inuectione(concedētes enim ens ſenſibile,negabant mobile) ſuppoſito autem ente mobili,Philoſophiæ principia inconcuſſa manent. Similiter conuenientius eſt ꝗ̄ naturalis nomē. Tum quia redit idem inconueniens(nā ſuppoſito ente naturali,adhuc Philoſophus naturalis liber non incedit, niſi mobile addat:vt ipſe Ariſt. teſtatur in.1 Phyſi.tex.21. contra Parmen.& Meliſſ.concedentes ens naturale:ſubdens. Nobis aūt ſubiiciatur oīa aut quædam naturalia moueri.)Tum quia ſubiectum notiſsime debet ſupponi,& conſtat definientia notiora eſſe definito.vnde, cum motus naturam definiat,quod clare ſignificatur p ens mobile, obſcure importatur per ens naturale: hoc enim ſi declarādum eſt,ad motum oportet venire. Tū quia nominibus vtendum eſt vt plures.2. Topic. vſitatiſsimum autem eſt & naturæ nomen ad cuiuſcunq; rei quod quid eſt: &

Rō ad Philoſophiæ ſubiectum.

eſt:& naturale ad oẽ non artificiale, ſiue de genere mobiliũ ſint,ſiue non. Et propterea,ſi ens naturale ſupponeretur,ens non artificiale intelligeref ſubiectum in Philoſophia naturali: quod eſt falſum: & ſic inficiationi locum daret vocabuli ęquiuocatio. quod ſi diſtinguẽdũ eſſet, & ens naturale.i. habens in ſe principiũ motus ſupponendum,cur nõ potius abſq; gloſa & diſtinctione ens mobile a principio dixit, elarius exprimendo: Præſertim q ſecundi Phyſico. principiũ anticipandum eſſet, vt gloſa illa intelligeretur: Entis autẽ nomen clarius propoſitis,ex dictis patet. Hæc de tertio.

Ad argumenta in oppoſitum Reſponſiones.

Nunc quarto ſupereſt argumẽtis in oppoſitum ſatisfacere. Et ad primum quidẽ dicif, q ens ſignificare tertiũ quid commune ſm analogiã, ſubſtantiæ et accidenti,non eſt cõtra Sanctum Tho.niſi ſm analogię naturam ignorãtes. Vnde nullum incõueniens eſt, ens mobile cõmune eſſe ſm rõnem formalẽ,non vnam ſimpliciter:ſed vnã analogice entibus mobilibus oĩbus. ſ.ſubſtantijs, quantis, & qualibus & cæteris: Quamuis etiam rõ ad oppoſitũ non concludat cõtra tenentes ens mobile extra ſubſtantiã nõ inueniri: quia hõ ipſe inquãtum eſt ens mobile,aliud eſt a ſeipſo inquantum eſt ſubſtantia mobilis:& propterea non ſequeretur,ergo ponendo ens mobile ſubiectum ponitur ſubſtantia, aut corpus mobile: qm̃ differunt formali rõne. Ad ſecũdum dr̃ dupliciter. Primo, q mobilitas communiter ſumpta (vt de ea in hac loquimur quęſtione)non eſt paſſio, ſed ſubſtãtiale prædicatum: ſicut & materiale & poſſibile, iuxta ea quæ ſupra adducta ſunt:Quæ poſſunt ẽt ratione confirmari,ex eo q poſſibile ſubſtantiale prædicatum, eſt entium a materia ſumptum. non.n.homo eſt ens poſſibile ꝑ aliquã proprietatẽ ipſum conſequentẽ,ſed ꝑ intrinſeca ſuam. Mobilitas aũt apud Naturalem idem ſonat quod poſſibilitas apud Metaphyſicũ, vt exercitatis in iſtis ſcientijs,nõ authoritatibus notum eſt. Sed quia hoc non eſt a prędeceſſoribus diſcuſſum: & vt nouum non facile acceptabitur ſic debiliter firmatum,Idõ ſecundo dr̃,q,ſi mobilitas ſit paſſio,adhuc ſubiectũ Philoſophiæ cõcedif eſſe vnius rõnis formalis circũlocutę ꝑ ly ens mobile. Et ad inſtãtiã cõtra hanc reſpõ

Subiectũ in ſcia ꝑ ſe notum eſſe quo intelligat advertẽ.

ſionẽ rñdetur tripliciter. Primo,q quãuis in ſcientijs a priori ꝓcedentibus ſubiectũ debeat eſſe primo & maxime notũ quo ad quid rei,non tñ hoc oportet in ſcientijs a poſteriori doctrinã facientibus,qualis eſt Naturalis Philoſophia: vt Cõmentator dicit in ꝓhemio, & in cõ.primi Phy.cõ.2.ſufficit.n.q ſit primo & maxime notũ quo ad an eſt & quid noſ,vt ex primo Poſt.patet. Huic aũt nihil obſtat talis circũlocutio. Secundo dr̃,q notitiã ſubiecti debere eſſe maximam,põt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu cognitionum poſſibilium haberi de illo(põt.n.idẽ cognoſci probabiliter & demonſtratiue, ꝑ cõia & ꝓpria &c.& hoc mõ de ſubiecto non oportet ſupponi a nobis maximã cognitionẽ,vt patet inductiue etiã in Mathematicis) Alio modo reſpectu aliarũ cognitionũ, quæ in illa ſcientia acquirunf: Et hoc modo eſt verũ,& concedif,q cognitio iſta,quam habemus de illa rõne formali in iſto circũlocuto, eſt maior oĩ cognitione quã acquirimus in Philoſophia naturali. Et ſi contra hoc inſtef: quia multorũ notitiã acquirimus in Philoſophia naturali, quæ ꝑ intima eorum cognoſcimus & nominamus,perfectior aũt eſt cognitio ꝑ intima q̃ per paſſionẽ,ſicut rõ illa cognoſcitur: Reſpondetur,q perfectio cognitionis de qua eſt ſermo in primo Poſt. vnde ſumif q ſubiectũ cognitio debet eſſe maxima,non attenditur penes aliud q̃ euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in propoſito, penes euidentiæ latitudinem attendere oportet: & propterea aliud eſt cognoſci intimius, & aliud euidentius.

Aliud eſt ſubiectum intimius & euidẽtius cognoſci.

Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſcientia,ſiue pertingat ad intima alicuius quęſiti, ſiue non,habeat euidentiam ex cognitione ſubiecti,ſicut ex principio: neceſſe eſt cognitionem ſubiecti eſſe euidẽtiorem, & conſequenter maiorẽ cæteris. Et vere ſic eſt in propoſito: quia cognitio entis mobilis, quam circũloquendo ſupponimus eſt ex ſenſibus euidens: quæcunq; autem alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico ex iſtius euidentia certa: propter quod autem vnumquodq;, illud magis eſt: vt dicitur in primo Poſt. Tertio

E dicitur, q ſi Philoſophia haberetur a nobis ſub perfecta ratione ſcientiæ qua eſt in ſe,ꝓculdubio ſubiectum oporteret omnino eſſe primo & maxime notum, vt arguẽdo dicitur. Quia autem non ſic eſt, tñ imperfectionis ſcientiæ noſtræ admiſcetur, quãtum ſubiecti cognitio cõpatitur: ex hac.n. incompleta cognitione ſubiecti, minus plena eſt cognitio ſubſequentium, difficultaſq; in ſoluendis quæſtionibus nõ parua. Ad tertium dicif negando conſequentiã quacũq; via teneaf. Non enim eiuſdem ſcientiæ eſt conſyderare aliquod ſubiectum, & per ſe partes eius ſubiectiuas,aut per ſe modos quoſcunq;:ſed eos,tñ,qui genus ſcibile illius ſubiecti non egrediuntur. Mobile autem extra genus ſcibile Metaphyſicæ eſt:qm̃ a materia ſenſibili non abſtrahit. Accidẽtalem autem cõditionem entis, mobilitatẽ eſſe, vt ſubalternatio requirit, nullo modo eſt poſſibile: vt ex his quæ ſcripſimus ſuper ca.13.primi Poſt. patet, quia accidentalitas illa perſeitatem & extraneitatem ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit,quod reſpectu entis non eſt poſſibile: cũ nihil ex-

Eiuſdem ſcientiæ eſt cõſyderare ſubiectũ & partes,non quaſcũq;, ſed eas quę genus ſcibile non egrediuntur.

F traneum ſit ab ente: vt dr̃.3. Meta. tex.11. Nec mihi obijciatur,q San.Tho.in tractatu de Natura generis dicit, philoſophiam naturalẽ propter accidẽtalitatẽ huiuſmodi ſubalternari Metaphyſicę: quia tractatũ illũ forte nunq̃ vidit S.Tho. Stilus.n.eius nõ eſt:& multa ibi ſunt, quæ doctrinæ eius non conſonãt. Ad quartũ,dr̃, q plus requirif ad hoc q aliquid ſit ſubiectũ,q̃ q ad ipſum fiat reſolutio: alioquin principia ſubiecti ad quæ vltimo fit reſolutio, eſſent ſubiectum. Oportet ergo q ad eius rõnem formalem fiat reſolutio, tanq̃ adæquatum primarum paſſionũ ſubiectum. ad ſubſtantiam aũt mobilem non fit mobilium reſolutio ſicut ad adæquatum mobilitatis ſubiectum, ſed ſicut ad primũ clauſum in adęquato mobilitatis ſubiecto, quod eſt ens mobile: poſt reſolutionẽ ſiquidem paſſionũ cõmuniũ in analogum ſubiectum,põt ſubiectum analogum ipſum in ſe reſolui, poſterius in prius reducẽdo: vt in tractatu de Nominũ Analogia diffuſe diximus.

An ſola reſolutio conſyderanẽ in ſciẽtia ad aliquid, ſubiectum ſcientiæ conſtituunt.

Et hic ſit finis huius quæſtionis in cõuentu ſanctę marię

G gratiarũ in Mediolani ſuburbio. anno ſalutis.1499.die.6. nouembris. Sume igitur amãtiſſime mi frater Vincenti ſolicitudinis hoſpitalitatiſq; tuæ fructũ, & quo præſtas ingenij acumine diſcute,dans veniã minus cõſentaneis,memor q nihil in vllo vnquã genere cultũ repentinumq; ſit. Vale.

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINA. SANCTI SIXTI. SVBTILISSIMA DE DEI GLORIOSI INFINITATE INTENSIVA QVAESTIO.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis, Quæſtio unica.

Primum argumentum.

H QVæritur vtrũ Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis. Et arguit q non. Primo. Quia aut Deus mouet cœlum effectiue & immediate: aut nõ effectiue, ſed vt finis tm̃. vel effectiue & mediate. Si primo mõ, & eſt infinitæ virtutis: ergo motus cœli eſſet in nõ tpe. quod eſt contra ſenſum. Cõſequentia patet ex.8.Phy.tex.79. & primo Cœli.tex.52.& Secundo cœli.cõ.58.& alibi &c. Si ſecũdo modo aut tertio,& eſt infinitæ virtutis: ergo habef in rerum natura vna virtus,quæ ſi moueret effectiue & immediate,motus fieret in non tpe. Tunc vltra. Sed poſſibile eſt virtutẽ illã infinitã mouere effectiue & immediate: ergo poſſibile eſt ex ea ſeq motum in non tpe: quod eſt impoſſibile ſimpliciter. Prima conſequentia ex antedictis eſt euidens. Affirmatio vero vltimi antecedentis patet,ex eo q virtus infinita nec eſt alligata cauſalitati finali motus, nec mediate cauſalitati effectiuę eiuſdẽ, quin poſſibile ſit ipſam ab his abſolui: alioquin infinita virtus non eſſet. Si dicatur q hæc rõ ſupponit Deũ

agere

agere naturaliter, i. non quantum vult, ſed quãtum põt: & ꝙ hoc nõ eſt neceſſarium: quia Deus eſt natura intellectualis, cuius proprium eſt agere ſm intellectus ſui definitionẽ, vt artifices facere videmus: & conſequenter Deus tanta velocitate mouet, non quin plus poſsit, ſed quia ſic explicandæ ſuæ arti expedire videt: Contra hoc primo. Quia ſaltem habetur intẽtũ ſm Ariſt. & Auer. cæteroſq; Philoſophos, tenentes Deũ, licet intellectualẽ, naturali tñ neceſsitate agere: Demonſtratio ſiquidẽ poſita in primo cœli tex. 90. ad oſtẽdendã vnitatẽ mundi, manifeſte ſupponit hoc, vt patet ex dubio ibidẽ moto ab Alex. & Auer. & San. Tho. & cæteris: venatio etiam numeri intelligentiarũ iuxta numerum motus cœleſtium in. 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorũ non adæquatorũ, non põt ex motuum numero efficaciter concludi, cum poſſet facile quiſpiã dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri. Inconueniens quoque reputatur ab Ariſt. 8. Phy. tex. 79. ꝙ virtus finita et infinita poſsint æquali tẽpore mouere: quod tñ ex hac reſponſione ſequeretur. Auer. quoq; 8. Phyſi. cõ. 15. & primo Cœli com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem ſentire videntur. B

Secundo.

Secundo. Quia vt dicit̃ Primo Priorum, & primo Cœli. tex. 119. id, ad quod ſequitur falſum impoſsibile, eſt ſimpliciter impoſsibile: ſed ad virtutẽ infinitã poſitam in rerũ natura, licet agentem libere, ſequitur falſum impoſsibile. ſ. poſſe fieri ab ea motum in non tpe: ergo ipſam eſſe in rerũ natura eſt ſimpliciter impoſsibile. Probatur minor: Tũ, quia non eſt impoſsibile Deum velle vti tota virtute ſua: vt inductiue patet in omnibus agẽtibus (& vt dicitur in primo Cœli. tex. 102. ab vniuerſali manifeſtata per inductionẽ in oĩbus ſenſibilibus, non eſt reſiliendũ) Tum quia conſyderata tñ virtute diuina infinita, & nõ conſyderaro modo agẽdi (qui eſt poſterior, ſ. agere per libertatẽ) ſequitur motum fieri in non tpe: quãuis non de facto, tñ quãtum eſt ex rõne potentiæ motiuæ. Conſtat aũt non ſolum eſſe impoſsibile illud, ad quod ſequitur de facto poni aliquod impoſsibile in rerum natura, ſed etiam illud, ad qnod ſequitur aliquod impoſsibile ſimpliciter. vnde hoc poſſet exemplificari ſic. C Quẽadmodũ poſitio tua duo dicit, ſ. ꝙ eſt virtus infinita, et ꝙ agit libere, ſic conſequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, ꝙ fieret motus in non tempore: ex ſecundo aũt ꝙ de facto hoc falſum eſt. Ex quibus ſimul infert̃ ꝙ ad infinitam virtutem, licet agẽtẽ libere, ſequitur aliquod falſum impoſsibile, & cõſequenter ipſam inueniri eſt impoſsibile.

Secũdum argumentũ principale.

Secundo arguitur ſic. Omni potentiæ actiuæ, in natura reſpondet aliquod poſsibile ex potentia paſsiua, & ẽ cõuerſo (vt dicitur in primo cœli. com. 124.) vel ſaltem reſpondet aliquod poſsibile manifeſtatiuum totius illius virtutis actiuæ vt ſic: aliter fruſtra eſſet, cum potentia ſit propter opus ſecũdo cœli tex. 17. ſed virtus diuina motiua eſt infinita per te: ergo ſibi reſpondet ſaltem poſsibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius: hoc autẽ eſt impoſsibile: Quia aut ille motus eſſet corporis infiniti, quod impoſsibile eſt inueniri: aut corporis finiti in non tempore, quod eſt impoſſibilius: aut eſſet corporis finiti in tẽpore æterno, vt eſt motus cœli, & hic non concludit infinitam virtutem motoris, D ſed immutabilẽ & immaterialẽ: alioquin oẽs motores cœlorum eſſent infinitæ virtutis. Et cõfirmatur. Quia quãtitas virtutis actiuæ ex effectus quantitate cognoſcitur, vt dicitur in Primo Cœli. tex. 116. Vnde, cum Deus non poſsit ꝓducere effectũ infinitũ, vt cõiter tenetur, et a philoſophis, & a Theologis, cõſequens eſt ꝙ virtus diuina infinita non ſit. Et cõfirmatur ſecundo ex. 4. Phy. tex. 131. ſic. Si impoſſibile eſt eſſe mobile, impoſsibile eſt eſſe motiuũ, & ẽ cõuerſo: & ſilr, ſi impoſsibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſsibile eſt eſſe motiuũ velocitate infinita: ſed ĩpoſsibile eſt tale mobile inueniri: ergo et motiuũ infinitæ virtutis.

Tertio arguitur a credentibus ſe arguere ex cõ. 38. Secundi de Cœlo, vbi Auer. dicit, ꝙ, ſi motor non haberet potentiam terminatam, ergo neq; naturam terminatam: et ſic intelligerentur ex ſua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex ſuo eſſe res propriæ ei &c. Ex illo enim cõmẽto arguũt, ꝙ infinita virtus, eſt ens impoſsibile inueniri in A rerum ordine: quia, ſi ponatur, ſequeretur, inquiunt quidã, ꝙ totum non eſſet maius ſua parte. Accepta enim virtute illa infinita, & diuiſa ſm intellectum in duas quaſi partes: ex quo quanta eſt virtualiter, cũ quælibet pars infiniti ſit infinita, & vnum infinitum non ſit maius alio, conſequens eſt, ꝙ tota virtus infinita eſt æqualis cuilibet ſuarum partium: quod eſt impoſsibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cũ dicit, ꝙ ſi eſſet motor infinitus, intelligerentur ex ſua natura motores infiniti. Aliĵ vero eandem inde volentes deducere concluſionẽ, dicunt, Ideo eſſe impoſsibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium eſt occupare totũ. & ideo, ſi daretur infinitum ſecundum virtutẽ, occuparet omnem virtutem. nec compateretur ſecum aliquam aliam virtutem. & ſic periret ordo vniuerſi. Et, quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas: natura autem eſt primum principium motus: ideo dixit, ꝙ intelligerẽtur ex ſua natura infiniti motores. Poteſt tñ difficilius, et ad mẽtem Auer. ibidem argui ſic. Cauſa finitatis intenſiuæ eſt diſtinctio formarum: & hæc eſt communis formis materialibus, B & immaterialibus. ergo finitas illa eſt communis omnibus formis. Antecedens probatur. Tũ, quia diſtinctio formarum mouentiũ eſt cauſa finitarum proportionũ ad mobilia (niſi enim eſſet diuerſa natura mouentis Solẽ, a natura mouentis Saturnũ, non poſſet reddi rõ ſuarum cõmenſurationum ad mobilia propria (Tum, quia cõſtitutiua formarum, ex quibus oritur earum diſtinctio ſic ſe habere neceſſe eſt, ꝙ vnũ aliquid claudit poſitiuũ, quod reliquũ non claudit, & ẽ conuerſo: Ab infinito aũt nullum poſitiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo & differentia motorũ.

Quarto arguit̃ ſic. Si Deus eſſet infinitæ eſſentiæ, ſequeretur, ꝙ nullum ens eſſet perfectius alio: hoc eſt falſum: ergo, Conſequentia probat̃ ſuppонẽdo, ꝙ perfectio attendat̃ penes acceſſum ad ſummũ. quod ẽt habet̃ in propoſito ex. 10. Meta. cõ. 7. vbi dicitur, ꝙ primus motor eſt menſura oĩum ſubſtãtiarũ. Hoc. n. ſtãte deducit̃ cõſequẽtia ſic. Eorũ, quorum nullũ eſt alio propinquius ſummo, nullũ eſt alio perfe C ctius: ſed, ſi deus eſt infinitus, nullũ aliorũ entiũ eſt ſibi propinquius alio: quia a quolibet diſtat in infinitũ: ergo inter entia alia a deo non datur perfectius & minus perfectum.

Quartum argumentum.

Quinto arguit̃ auctoritatibus. Et primo Auer. 8. Phy. cõ. 79. vbi negat primũ motorẽ eſſe infinitum. Secundo in ſecũdo Cœli. cõ. allegato. 38. & . 39. vbi ſubdit, ꝙ infinitas intẽſionis impoſsibile eſt ꝙ inueniatur in formis inquantũ ſunt formæ. *Et confirmat hoc idem in cõ. 71. & in de ſubſtantia orbis ca. 3. &c. Ariſt. quoq; in ſecũdo cœli tex. 71. teſtimonium huic parti perhibet, dum dicit, ꝙ, ſi adderetur ſtella orbi erratico, vltimus orbis eſſet in labore. Conſtat. n. vt ibidem. & in cõ. 58. declarat Auer. ꝙ vltimum orbem reuoluere alios, eſt motorem eius hoc facere, quẽ omnia deſyderant: quem conſtat eſſe Deũ. & cõſequẽter nihil aliud eſt dicere, vltimus orbis eſſet in labore, q̃ Deus eſſet in labore. Hoc aũt non ſequeretur, ſi deus eſſet infiniti vigoris: ergo.

Quintum argumentum.

IN oppoſitum eſt auctoritas Ariſto. 8. Phyſi. tex. com. vlt. vtentis infinitate pro medio termino ad concludẽdum D Deum eſſe incorporeum.

In hac, quæſtione tria ſunt agenda. Primo declarabitur titulus. Secundo probabitur pars affirmatiua. Tertio reſpondebitur rationibus ad oppoſitum.

QVo ad primum. Cum finiti & infiniti ratio quantitati congruat, vt dicitur primo Phyſic. tex. 15. & quantitas diuidatur in ſucceſsiuã & permanẽtem: & hæc in quantitatem molis & perfectionis: ſupponamusq; Deum eſſe incorporeum & immortalem &c. conſequens eſt, ꝙ nec de quãtitate durationis, nec molis quæſtio præſens ſit, ſed de quantitate ꝑfectionis, an infinita ſit. Quia vero infinitum negationem claudit, non eſt putandum priuatiue teneri, ſed vt cõmuniter & vere dicit̃, negatiue: quia non quæritur, vtrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos ſua vel alicuius alterius natura nata eſt habere, ſed ſimpliciter quæritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo ſe conſequantur infinitas virtutis & infinitas eſſentiæ: diuerſa tñ quæſita formaliter ſunt

&

& diuerſa habẽt propria media. Propter quod Diuus Tho. in. 7. q. primæ partis, tractat infinitatẽ eſſentiæ dei: & in. q. 25. infinitatem ſuæ potentiæ. Vnde quęſtio noſtra de infinitate virtutis, inquirens ſi infinitatem eſſentiæ quaſi pertrãſibit, arguenda inſufficientiæ nõ eſt. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: an virtus ſeu potentia Dei glorioſi ſit tãtæ perfectionis, ꝙ nullis perfectionis limitibus anguſtetur, an non: Verbi gratia, applicando quæſtionem ad virtutẽ motiuam: an virtus motiua Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, ꝙ quantum eſt ex ſe, nullo limite claudatur, ſed quacũq; velocitate data poſſit facere maiorem: an concludatur aliquo termino, puta ꝙ vltra velocitatem. 24. horarum non poſſit facere maiorem. Et hæc de primo.

QVo ad ſecundum. Quia non eſt intenſionis præſentis diſcutere difficultatem hanc, niſi inter Peripateticos: & horum duos tantum, Principem. ſ. eorum & Auer. a quibus Metaphyſicalia media propria ad infinitatem ſubſtantiæ diuinæ, aut non habemus, aut ſic, vt nefas videatur mordaci multorũ imperitiæ exponere: ideo duabus tantum vijs propoſitum oſtendetur. Vnum tamen de ipſa diuina eſſentia pręmittẽdo. ſ. ꝙ eſt ipſum eſſe per eſſentiam, & totam eſſendi virtutem pręhabens, ſuperexcedẽſq; nobilitates omnium rerũ quæ fuerunt, & quæ ſunt, & quę poſſunt eſſe, etiã ſimul ſumptarũ. Quòd enim ſit ipſum eſſe per eſſentiam Ariſto. 2. Meta. tex. 4. & Auer. 12. Meta. com. 51. teſtantur. Quòd vero ipſum eſſe ꝑ eſſentiam, totam eſſendi virtutem præhabeat, apud Sapientes penetrantes terminos, in dubium verti non poteſt, ſed vt communis animi conceptio eſt, quemadmodum incorporalia non eſſe in loco. Exprimitur quoq; ab Auer. in cõ. 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates oĩum generum: cuiuſq; ſiquidem rei nobilitas ſm aliquã eſſendi rationẽ eſt. Cõfirmaturq; ab eodẽ in. 12. Meta. cõ. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu. & in com. 51. Quòd autem omnium nobilitates ſimul ſumptæ, deficiant a nobilitate prima, ex eo patet, ꝙ, cum ipſe ita ſit ſummum ens, ꝙ cæterorum nobilitates claudat in ſe nobiliſſimo modo, tanto omnibus præſtat, quanto eorum in ſe naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in ſe per modum ſui, qui eſt purus actus omnino. Vnde ridiculum eſt, quod quidam non ſunt veriti ſcribere, ſ. ꝙ cum dupliciter poſſit intelligi Deum habere in ſe perfectiones omnium: vno modo ſic, vt habeat in ſe vnam ſimplicem eſſentiam præhabentem oĩa, vt pura actualitas: alio modo ſic, vt habeat in ſe gradus perfectionales correſpõdentes ſingulis ꝑfectionibus contentis. Si ſecundo modo verificaretur, tunc Deus eſſet perfectior cæteris ſimul ſumptis. ſi vero primo modo, non cõcluditur Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul, ſed ſingulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul ſumptis. Ridiculũ inquam eſt, quia puerile eſt in Philoſophia, ęquare perfectiones particulares perfectionibus vniuerſalibus. Non. n. eſt poſſibile ſm rem, neq; ſm intellectũ (etiam data fingendi licentia) vt aliquid ſit melius ipſa bonitate per eſſentiã: aut magis ens ipſo eſſe per eſſentiã aut magis viuens: aut intelligẽs &c. ꝗ̃ ipſa vita, & ipſe intellectus per eſſentiam. Si ergo Deus ſm veritatem eſt huiuſmodi, quomodo poteſt aliquid eo perfectius fingi? vnde Ariſt. 12. Meta. tex. 39. notanter concludit Deum eſſe viuum, & ſapientem &c. vt Platoni attributum dogma confutaret, quod nobilitates entium diuiſit, ponens aliud eſſe per ſe vnum, & aliud per ſe ens, & aliud per ſe vitam &c. Vnde ſicut leo platonicus eſſet perfectior non ſolũ ſingulis, ſed omnibus leonibus ſimul, quatenus leones ſunt: & ſi infinities infiniti leones particulares eſſent, omnes a ꝑ ſe leonis nobilitate deficerent: ſic omnia entia per participationẽ a primo per eſſentiam ente neceſſe eſt deficere. Quod etiam ex cauſalitate æquiuoca primi ſuper omnia, manifeſte patet. Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, oſtendendum eſt, an virtus eius ſit infinita intenſiue.

Prima ergo via ex fine. 5. Phyſico. ſumitur ſic. Ariſto. (vt Auer. com. vlt. inquit) concludit in ſecunda figura Deũ nõ eſſe virtutẽ in corpore, ſic. Nullum corpus aut virtus in cor-

E pore eſt infinitum: primus motor eſt infinitus: ergo primus motor non eſt corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior. quia virtus infinita aut eſſet in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc oſtenſum eſt eſſe impoſſibile. Minor vero, quia mouẽs tempore infinito eſt virtutis infinitæ: primus motor eſt huiuſmodi: ergo. Iſte eſt ꝓceſſus Ariſt. in quo manifeſte vtitur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert ſiue ſic, ſiue aliter formetur proceſſus Ariſt. q̃m quocunq; modo formetur, in idem redit, vt patet in tex. Quidam autem peruertentes textum dicunt, ꝙ Ariſt. ſumit quidem pro medio infinitã virtutem, ſed virtus infinita põt eſſe dupliciter. Vno modo intenſiue, & ſic nõ accepit Ariſt. Alio modo ſm durationẽ, & ſic intellexit: ita ꝙ maior eſt: Nulla virtus in corpore eſt infinita ſm tempus &c. Sed contra hos ex hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi probatæ anterioribus ſyllogiſmis, in eo ſenſu ſunt ſumendæ, in quo fuerunt concluſę in pręcedentibus rõnibus: iſta patet de ſe. Sed præmiſſæ ſyl-

F logiſmi facti in tex. vlti. fuerunt probatæ per alias rationes factas, vt ibidem fatetur etiã Ariſt. ergo accipiendæ ſunt in ſenſu, in quo probatæ ſunt. Cõſtat aũt ꝙ præmiſſę illæ probatæ ſunt loquendo de infinitate intenſiua: ergo accipiẽdæ ſunt vt loquuntur de infinitate intenſiua. Diſcurſus bonus: & vltima tm̃ propoſitio reſtat declaranda. quæ ſic declaratur. Maior huius ſyllogiſmi fuit cõcluſio probata in tex. 79. quo ad hoc, ꝙ virtus infinita non põt eſſe in magnitudine finita. & fuit concluſio probata in tertio Phy. longo proceſſu quo ad hoc, ꝙ magnitudo infinita nõ datur. Sed in tex. 79. non põt inficiari, quin loquatur de virtute infinita intẽſiue: ergo prima premiſſa loquitur de virtute infinita intenſiue. Minor vero eſt concluſio probata ab Ariſt. in hoc textu ex concluſione tex. 78. Probat enim hic primum motorem eſſe virtutis infinitæ, quia mouẽs tempore infinito eſt virtutis infinitæ, vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expreſſe in hoc loco ſe remittit Ariſt. dicens, ꝙ impoſſibile eſt a finito moueri aliquid ſm tẽpus infinitũ, vt mõ-

G ſtratum eſt nunc. conſtat enim ꝙ nullibi probatum eſt niſi in tex. 78. Apertiſſime autẽ liquet etiam cæcis, ꝙ in tex. 78. non eſt ſermo niſi de finita & infinita virtute intẽſiue. ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autem eſſe duxi adducere demõſtrationes Ariſt. in tex. 78. & 79. vt oſtendam ibi ſermonem haberi de finitate & infinitate intenſiua: Rõnes enim adeo apertæ ſunt, vt oſtenſione hac non egeant. exigitur tamen ad hoc vt videantur: & ne ſuſpenſum quempiam reddamus, donec librum Phyſi. viderit, fideliter ipſas demonſtrationes adduximus. Demonſtratio ergo habita in text. 78. ad oſtẽdendum ꝙ motus in tp̃e infinito non põt fieri a virtute finita, eſt ducens ad impoſſibile. Et accipit primo ab aduerſario eius poſitionem. ſ. ꝙ ſit ita ꝙ. A. virtus vt centum, moueat. B. mobile centum cubitorum in. C. tẽpore infinito. Deinde adiungit huic propoſitionem poſſibilem. ſ. ꝙ. D. virtus vt decem, quæ eſt decima pars virtutis vt centum, moueat. E. mobile decem cubitorum, quod eſt etiam decima pars pri-

H mi mobilis, in tempore. Z. Et tunc arguitur ſic. Hoc tẽpus, in quo mobile decem cubitorum mouetur a virtute vt decem, non eſt æquale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur a virtute vt centum, ſed minus eo: quia demonſtratum eſt in. 6. ꝙ cæteris paribus totũ mobile, ſeu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranſeundũ aliquod certum ſignum, ꝗ̃ pars eius, ſeu mobile minus: & ad ſenſum patet: Vel ſecundum Auer. (& in idẽ redit) quia maior potentia mouet maiori tempore, ſ. maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertranſeundi: ſeu quod idem eſt, condiuidendo tempus mobili. aliter non eſſet verum: quia vt dicitur in ſeptimo Phyſico. tex. 36. media potentia mouet medium mobile in æquali tempore per ęquale ſpatium. Cum ergo illud tẽpus ſit infinitum, reſtat ꝙ hoc ſit finitum. Sit ergo tempus. Z. decem horarum: & tunc arguit ſic. Si augeatur virtus vt decem, donec conſumat, aut adæquet virtutẽ vt centum: & ſimiliter augeatur mobile decem cubitorum donec conſumat vel æquet mobile centum cubitorum, ne-

ceſſe

ceſſe eſt proportionaliter augeri tempus. z. decẽ horarum
donec conſumat, aut adæquet tempus, in quo virtus vt cẽ-
tum, mouet mobile cẽtũ cubitorum: quia neceſſe eſt ęqua-
les virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed
infinitum non pōt conſumi: nec aliquid poteſt ei multipli-
catũ æquari: ergo tempus, quo virtus vt cẽtum, mouet, im-
poſsibile eſt eſſe infinitum: quod erat probandum. De-
monſtratio autem poſita in textu.79. probans, ꝙ in magni
tudine finita non poteſt eſſe virtus infinita, eſt etiã ad im-
poſsibile. Et primo ſupponit tria. Primum eſt, ꝙ maior vir
tus motrix facit æqualem motum in minori tẽpore. Secun
dũ, quod ex primo ſequitur, eſt, ꝙ infinita virtus facit plus
in æquali tempore, ꝗ̃ finita. Tertium eſt, ꝙ omnis motus eſt
in tempore: quibus ſtantibus arguit ſic. Si in magnitudine
finita eſſet virtus motiua infinita, ſequeretur ꝙ in æquali
tempore æqualiter mouerent virtus finita, & virtus infini-
ta: hoc autem eſt impoſsibile: ergo. Conſequentia declara-
tur ibidem ſic. Sit A tempus vnius horæ, in quo virtus infi-
nita mouet: & ſit B, tempus mille horarum, in quo virtus
finita, puta vt centum, mouet: Tunc, cum quãto virtus mo-
tiua fit maior, tanto tẽpus in quo mouet fiat minus per ſup
poſitiones, augeatur virtus motiua vt cẽtum, in tanta pro-
portione in quanta tempus vnius horę exceditur a tempo
re mille horarum: & tunc manifeſte patet, ꝙ in æquali tem
pore ęqualiter mouebit virtus illa finita in millecupla pro
portione ad virtutem, vt centum, & virtus infinita: quod
erat impoſsibile deducendum. Ex his iam manifeſte pa-
tet, ꝙ nunquam fit ſermo de infinitate durationis, ſed ſem-
per de infinitate et finitate intenſiua: vt qui his oblatis hoc
non vidit, non egeat medio, ſed ſenſu intellectuali. Et cõ-
firmatur. Pręmiſſæ iſtius vltimi ſyllogiſmi intellectę, vt di-
cunt, de infinitate durationis, aut aſſumuntur ab Ariſt. vt
per ſe notæ, aut vt probatæ. non vt per ſe notæ: qm̃ ſunt aut
falſæ, aut maxime dubitabiles: tum quia Sol habet virtutẽ
motiuam tempore infinito motu alterationis: tum quia to-
tum corpus cœleſte mouet actiue motu locali ſphęrã ignis,
& ſupremum aeris tempore infinito: & tñ conſtat ꝙ hæc
ſunt corpora: nec ſm veritatem apparet aliquid cogens, ni-
ſi loquentes ad dicendum, ꝙ virtus corporea actiua eſt ne-
ceſſario finita ſm durationem. Vnde Ariſt. aſſumens vt per
ſe nota ea, quæ ſenſus perhibent eſſe falſa, plurimum peccaſ
ſet. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu
probatę: ergo. Et, qm̃ quæſtionem hanc nō aggredimur
ea ratione, vt ſciamus quid ſenſerit Ariſto. qm̃ hoc a Philo-
ſophia extraneum eſt: ſed vt ſciamus, qua rōne hoc conclu-
ſum ſit, & in proceſſu prędicto ambiguitas magna eſt circa
probationem minoris, quæ eſt quęſtionis huius obiectum,
ideo vidẽdum hic eſt ꝗ̃ efficaciter minor illa probetur. Eſt
aũt ratio dubitandi. quia cōm. tex.78. (ſcilicet mouens tpe
infinito eſt infinitum, ex qua probatur minor, tex. vlti. ſcili
cet primus motor eſt infinitus) loquitur de mouẽte tpe in-
finito ex parte mobilis, vt patet ex ratione probãte ipſam:
condiuidit.n. tempus mobili, minor autem iſta loquitur de
mouẽte tpe infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatij, ſuper
quod fit motus, vt patet in motu cœli. Primus enim motor
non aliter mouet tempore infinito, niſi quia mouet cœlum
tempore infinito. Conſtat autem ꝙ nec tempus, nec motus
cœli habet infinitatem ex parte mobilis, ſed ex parte ſpatij
infinities pertranſeundi. Conſtat autem ꝙ ad mouendum
tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita,
vt patet ex demonſtratione Ariſt. tex.78. & hoc ſiue virtus
illa ſit corporea, ſiue incorporea permanet verum. & ꝙ ad
mouendum tẽpore infinito ſecundo modo, non requiritur
virtus infinita, vt patet de motore orbis Lunæ, qui eſt vir-
tutis finitæ, & ſufficiẽs eſt mouere motu æterno. Eodem ſi-
quidem vigore, quo ſemel poteſt mouere ſuum orbem, po-
teſt infinities iterare motum illum: quia eſt inalterabilis &
immutabilis virtutis: & vt dicitur in.8. Phy. tex.85. ꝙ ſem-
per ſimiliter ſe habẽs in ſe & ad mobile, ſemper idẽ faciet.
Et vt clarius percipiatur nodus quæſtionis, ſciẽdum eſt,
ex.6. Phyſi. longo proceſſu, ꝙ tempus motus condiuiditur
mobili, & condiuiditur magnitudini, ſuper quam eſt mo-

A tus. Et ſimiliter tempus dupliciter infinitum eſſe cōtingit.
Vno modo ex parte quantitatis mobilis. Alio mō ex parte
quantitatis ſpatij. Mobili quidem cōdiuiditur tps, & ex eo
infinitatur: quia, ſi aliquod certum ſignum in aliquo ſpatio
deſignatum, ſit pertranſeundum, prius pertranſitur ab vna
parte mobilis ꝗ̃ ab alia: & ſi pertranſeundũ eſt a pluribus
mobilibus inæqualibus, vno decem cubitorum, & altero
viginti &c. & cæteris paribus quæratur quantum erit tem
pus menſurans tranſitus iſtos, manifeſte patet ꝙ, ſi mobile
decem cubitorum tranſit illud ſignum in vna hora, ꝙ mo-
bile viginti cubitorũ pertrãſit illud in duabus. ſicut etiam
illudmet ſignum prius tranſit medietas mobilis ꝗ̃ totum.
Oportet enim ſeruata ęqualitate motus, quanto mobile eſt
maius tardius pertranſire ſignum illud. verbi gratia. Si pri-
mus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, ſignatum
punctũ orientis orbis Lunæ tanto citius pertranſiret, quan
to minor eſt primo orbe. Ita ꝙ, quando orbis Lunæ peregiſ
ſet ſuum tranſitũ, forte adhuc nec milleſima pars primi or-
B bis punctum illum orientis tranſiſſet. & idem eſt in motu
recto. Vnde, ſi infinitum eſt mobile, infinitum neceſſe eſt eſ-
ſe tẽpus, in quo datum ſignum pertrãſeundum eſt. Magni-
tudini vero condiuiditur tempus, & ex ea ſimiliter infini-
tatur: quia finitum mobile prius tranſit vnam partem ma-
gnitudinis ꝗ̃ aliam. & ſic cæteris paribus, quãto maior fue
rit magnitudo pertranſeunda, tanto magis erit tempus mẽ
ſurans motum. &, ſi infinita, infinitum, vt in motibus pro-
greſſiuis manifeſtum eſt. Nec refert in propoſito, an ma-
gnitudo ſeu ſpatium coincidat rōne materiæ in idem reali
ter cum quantitate mobilis, vt in motu cœli cōtingit. Non
enim eſt aliud ſpatium pertranſeundum a primo corpore
ꝗ̃ quantitas ipſius, vt Auer. dicit in.2. Cœli com.46. Patet
enim cœlum prius pertranſire partẽ ſpatij, quæ eſt ab oriẽ-
te ad meridiem, ꝗ̃ illam quæ eſt a meridie ad occidẽs, nihil
minus ꝗ̃ ſi ibi eſſet realis diſtinctio quãtitatis ſpatij & quã-
titatis mobilis. Similiter non refert in propoſito, an quanti
tas ſpatij quantitatem temporis augeat ex quantitate ſua-
C rum partium nunquã ab illo mobili pertranſitarũ, vt con-
tingit in motu recto, & prima reuolutione circulari: an ex
quantitate earundem partium, quæ pluries pertranſeundę
ſunt, vt contingit in reflexione motus recti, & in ſecunda re
uolutione circulari, & deinceps. Spatium.n. idem ſecundo
pertranſeundum, alterius ſpatij æqualis primo rōnem ha-
bet. & perinde quantificat & extendit tempus ac ſi alterũ
æquale primo eſſet. ſeu vt melius loquamur, ac ſi eſſet alte-
ra pars totalis ſpatij æqualis primę parti. & ſimiliter eſt de
omnibus reuolutionibus circularibus. Ex his igitur pa-
tere poſſunt tria. Primum, ꝙ tempus, quo mouetur cœlũ
perpetuo, eſt infinitum non ex parte mobilis, ſed magnitu-
dinis ſeu ſpatij: quia cœlum corpus finitum eſt. & ideo tem
pore infinito mouetur, quia ſpatium ab oriente in occidẽa
infinities peragit. Secundum, ꝙ tempus, quo probauit
Ariſto. in tex.78. non poſſe fieri motum a virtute finita, eſt
infinitum ex parte mobilis: qm̃ manifeſte ibi fit diuiſio tẽ-
poris ſm diuiſionem mobilis, dum augendum proportio-
D naliter dicitur ſm augmentationem mobilis & motoris: vt
contra proteruos ſyllogizetur ſic. Quantitas temporis au-
cta & diminuta proportionaliter ſecundum augmentatio-
nem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatem
ipſius mobilis, eſt quantitas ſe tenens ex parte mobilis. pa-
tet iſta ex terminis, & ex ſeptimo Phyſi. tex.36. ſed quanti-
tas hæc temporis, de qua loquitur Ariſto. eſt huiuſmodi, vt
patet de ſe, & Auer. in com. expreſſe aſſerit cum cæteris ex-
poſitoribus: ergo. Ex his autem liquet tertium principa
liter intentum, q. ſ. proceſſus Ariſto. non ſufficiẽter videtur
probaſſe minorem. ſ. primus motor eſt virtutis infinitę: ſed
æquiuocationem videř commiſiſſe in medio termino, qui
eſt mouens tpe infinito: dum in maiore proſyllogiſmi, quæ
fuit concluſio tex.78. ſumiř pro tpe infinito infinite ſe tenen
te ex parte mobilis, cum dř. omne mouens tempore infini-
to eſt virtutis infinitæ: & in minore ſumiř pro tpe infinito,
infinitate ſe tenente ex parte ſpatij, cum dř. ſed primus mo-
tor mouet tpe infinito. reſtat igiř ambiguitas non parua in

hoc

Sñia Scoti de primi motoris infinitate apud Ariſto.

hoc proceſſu. Omiſsis aũt opinionibus pluribus, quæ a diuerſis de vi huius demonſtrationis dicta ſunt. Sco.n.in quolibet.q.7.ad primum, credẽs ſm Ariſt primũ motorẽ infiniti vigoris intenſiue, dixit hoc cõcludi ex eo ꝙ mouet a ſe: quia quod mouet a ſe, eſt a ſe, & conſequẽter habet plenitudinẽ actiuitatis & entitatis, quæ abſq; infinitate intenſiua non eſt.

Egidij.

Egidius vero in.8.Phy.credens idẽ, dixit hoc cõcludi ex eo ꝙ totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei: quia quod põt in infinitum motum quo ad ſuã totalitatẽ, põt nihil minus in ipſum, tã ſi ſit vnius mobilis abſolute, ꝙ̃ ſi ſit vnius mobilis infinities iterati. et conſequenter eſt virtutis infinitæ: quia a propria cã effectus recipit menſurã & ſpẽm. His, inquam, omiſsis, quia abſq; probatione dicta ſunt, quod mihi videt̃ ſcribendũ eſt. Mirũ.n. &(vt melius dicamus) extraneũ valde eſt, ꝙ Ariſt. medium terminũ tacuerit, & tantũ ſtudium appoſuerit circa id, ſine quo ſua ratio ex tacito medio tenet, vt Sco. dicit. Non enim in. 8. Phy. aliud medium aſſumitur, niſi mouere tempore infinito. & de hoc magna ſolicitudo fuit, ꝙ exigat virtutem infinitam. Cõſtat autem ꝙ hoc abſtrahit a mouere a ſe, vel nõ a ſe: & ꝙ motioni a ſe accidit, ꝙ ſit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, ſi eſſet in tẽpore finito, vt ipſemet fatetur. Nec valet rõ dicens, ꝙ infinitas non dependẽs, ſed prima eſt proprium medium ad virtutẽ infinitam: quia ſm hoc primitus motus eſſet propriũ mediũ, ſiue ille motus ſit finitus, ſiue infinitus, & ſic idẽ quod prius. Vnde finitas et infinitas motus vndiq; per accidens cõcurrunt. et ſic Ariſt. ſcientiarum artifex, tacuiſſet ea, quæ ſunt per ſe in medio termino, ſ. primitatẽ motus, & ſollicitus fuiſſet circa ea quæ ſunt in eo per accidẽs, ſ. infinitatem temporis: cuius oppoſitum vbiq; docuit faciendũ. Egidij vero deductio, quamuis veritatem a longe tangere videatur, vt in ſequentibus patebit, veritatem tñ aſſecuta non eſt. quia ex eo, ꝙ totus motus cœli ponit̃ effectus alicuius cauſæ per ſe, non eſt ab eo, nec ſequacibus deducta infinitas intenſiua illius cauſæ, ſed aſſumptæ ſunt proportiones volũtariæ, vel remotæ: vtpote ꝙ proprius effectus a per ſe cauſa recipit ſpeciem, et menſuram. Ex hac enim non habetur ꝙ totalitas infinitatis extenſiue neceſſario fiat per ſe ab infinitate intenſiua: ſicut nec ex hac, effectus infinitus ſit a cauſa infinita, cum nõ appareat quare ipſa totalitas & vnitas infiniti motus non poſsit per ſe intendi, & fieri a virtute finita immobili ad cõtinuandam, & conſeruandam perpetuo inferiorum ſucceſſionem, &c. vt dicitur in Secundo de Generatione, tex. 56. &.12. Metaphyſ. commen. 306.

Modus proprius diſcutiẽdi rõnẽ Ariſ. ſẽtiẽ, ac viam.

Latius igitur quod mihi in re hac apparet, proſequendum eſt: eò ꝙ difficultatem motã directe diſcutit, & ad principale propoſitum propriam viã docet, & Ariſtotelis tam menti, ꝙ̃ verbis conſona videtur. Præmittendum eſt ergo primo, ꝙ perpetuitas motus, ſicut & alia quantitas, dupliciter imaginari poteſt, ꝙ fiat ab aliqua virtute. Vno modo per ſe primo. Secundo modo non per ſe primo. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per ſe primo ab aliqua virtute, in quod poteſt virtus illa ex propria ratione: In illud autem dicitur poſſe aliqua virtus ex propria ratione, in quod poteſt ex perfectione clauſa infra latitudinem propriã illius virtutis. Et per oppoſitum, illud dicitur fieri non per ſe primo ab aliqua virtute, quod quidẽ fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ eſt extra latitudinem illius virtutis formaliter ſumptæ: verbi gratia, & eſt exẽplũ deſeruiens propoſito, virtus calefactiua vt octo B, ignis durãtis cẽtũ annis, poteſt in duos effectus, ſ. & calefacere, vt octo, & cẽtũ annis continuare hunc calefactionis motum. ſed primum põt ex rõne propria, inquantum eſt virtus calefactiua tantę perfectionis, ſ. vt octo (hæc enim perfectio infra latitudinẽ virtutis calefactiuæ clauditur) ſecundũ vero non põt ex propria rõne: alioquin omnis virtus calefactiua, vt octo hoc poſſet, quod patet falſum in dicto igne durante per diem tantum, ſed poteſt ex annexa ſibi duratione centum annorum: quã patet eſſe extra rationẽ virtutis calefactiuę, & cuiuſcũq; alterius virtutis motiuæ formaliter ſumptæ. Ideo enim, B, ignis põt continuare calefactionẽ per centum annos, quia

E virtus eius durat centũ annis, vt de ſe patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per ſe primo ab aliquo, qñ ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis clauſa cauſatur. tunc aũt non per ſe primo, qñ non ex rõne proprię potentiæ agentis, ſed ex conditione illius fit. Ex hac autem diſtinctione ex parte effectus, manifeſte patere põt alia diſtinctio ex parte cauſæ. Põt ſiquidem dupliciter imaginari aliquam virtutem eſſe continuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per ſe primo, i. ex ratione propria, vt expoſuimus. & alio modo non per ſe primo, ſed ex annexa eius conditione, vt etiam expoſuimus. Differunt autẽ vis perpetuatiua motus per ſe primo, & vis perpetuatiua non per ſe primo ex aſsignatis rõnibus adhuc dupliciter, Primo in hoc, ꝙ vis ꝑpetuatiua per ſe primo, reſpicit infinitatẽ durationis, vt per ſe primo effectum, & per ſe primo terminum, qa ex propria latitudine in illã põt: ſicut vis calefactiua reſpicit calefactionẽ, ſeu calorẽ, vt per ſe primo effectũ, & terminum. vis aũt perpetuatiua non per ſe primo, reſpicit infiF nitatẽ durationis, nõ vt per ſe primo effectũ, ſed vt cõditionem proprij effectus. Secundo in hoc, ꝙ illa reſpicit quantitatem durationis, vt per ſe proprium effectum: quia infinitas durationis quędã quantitas durationis eſſentialiter eſt, omnem quantitatis durationẽ in ſe claudens: Iſta autẽ nõ, niſi per accidens, quantitatẽ durationis reſpicit, ſ. vt conditionem neceſſario comitem ſui proprij effectus: quia nõ ex propria rõne, ſed ex annexa conditione hoc facere ſupponitur. His vero prælibatis, oportet ſecundo tres cõditionales ſtabilire, ex quarum veritate propoſiti ratio habebitur.

Prima conditionalis eſt. Si A per ſe primo mouet tempore infinito, A eſt virtutis infinitæ intenſiue. Declaratur iſta. quia ſtãdo intra latitudinẽ virtutis, per ſe reſpicientis quantitatem durationis, vt proprium effectũ (quæ poteſt vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quãtitate durationis) valet argumentũ. Ad continuandum aliquãto tẽpore, requiritur aliquanta virtus: ergo ad maius tẽpus, maior virtus: ergo ad infinitum, infinita. Et fundatur hæc conG ſequentia ſuper illam regulam. Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, et maximum ad maximũ: q̃ abſq; dubio vniuerſaliter & neceſſario tenet in his, quæ ſe reſpiciũt per ſe primo: vt ſanctus Thom. in Tertio contra Gẽ. cap. 139. dicit. Fũdat̃ etiã ſuper illud principium Metaphyſicũ. Cuiuſq; potentiæ actiuæ propria latitudo proportionaliter reſpondet propriæ latitudini ſui per ſe primo effectus. quod patet inductiue in oĩbus: ergo virtutis quantificatiuæ motus, ſi eſſet propria latitudo, reſponderet proprię latitudini quãtitatis durationis. ſed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extenſionem durationis: quia duratio non augetur per intenſionẽ, vt qualitas, ſed extenſionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quãto maiorẽ poſſet quantitatẽ durationis producere, tanto maior eſſet: ergo ſi infinitã, infinita. Vnde proportio virtutis quantificatiuæ, ſeu continuatiuæ motus, ad quantitatem per ſe durationis, eſt ſicut proportio virtutis calefactiuæ ad quãtitatem per ſe caloris. & nulla eſt differẽtia proH portionum, quamuis ſit differentia rerum ſubſtratarum proportionibus. quia quantitas per ſe caloris eſt quantitas intenſiua, quantitas vero durationis eſt extenſiua. Quod tñ vt ex dictis patet, proportionẽ non variare: eò ꝙ hoc eſt materiale, & per accidens. Formale.n.eſt vniuerſaliter loquendo, ꝙ latitudo cuiuſq; potentiæ actiuæ reſpondeat latitudini proprię ſui per ſe primo effectus. An vero latitudo propria effectus attendatur ſm extenſionem, vel intenſionem, accidens eſſe, cognoſcitur ab exercitatis in Metaphyſica. & ideo eadẽ rõne proportionis tenet conſequentia ſupradicta, qua tenet iſta. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua: ergo ad maiorẽ maior, ergo ad infinitum infinita. Si quis autẽ dixerit ſupradicta principia non habere locum, niſi quando quantitas per ſe effectus, eſt quantitas intenſiua: cũ philoſophia abhorreat voluntarium, oportet huius reſtrictionis rationem reddere. Nulla autẽ ratione fulta apparet hæc reſponſio: niſi forte dicatur, ꝙ, quia magnitudo virtutis non eſt, niſi

Sicut ſimpliciter ad ſimpl. & magis ad magis &c. in quibus teneat maxime.

niſi ſm quantitatem perfectionalem, ideo non reſpondet, niſi quantitati pfectionali effectus: quantitas aũt perfectionalis non eſt quantitas durationis. Non.n. quãto maior duratio, tãto perfectior effectus fit: ſed æqualis perfectionis eſt ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, vt dicitur Primo Ethi. com. 7.

Sed hæc rõ in hoc deficit, & quaſi æquiuocat: qm̃ dupliciter contingit loqui de quantitate durationis. Vno modo ſm ſe: Alio modo, vt eſt conditio aliarum rerum. Si cõſyderetur, vt eſt conditio rerum, puta hoīs, aut albedinis, ſic, cũ ſit extra rõnes formales rerum: non auget propriam perfectionem alicuius rei: non.n. eſt perfectior calor durans centum annis, q̃ durans vno die. Et hoc modo eſt ſermo de quantitate durationis in primo Ethi. vt patet ibi ex com. Auer. & S. Tho. & conſequenter hoc modo verificatur, q quantitas durationis non eſt quantitas perfectionalis: nec ſibi proportionatur virtus actiua alterius effectus. Si vero conſyderetur primo modo, ſ. ſecundum ſe, ſic cum bonum diuidatur in decem prædicamenta, ſicut ens (vt in primo Ethicorum ibidem dr̃) & quantitas durationis ſit quædã entis ſpecies, quandam etiam bonitatem ſecundum ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſte patet, q ſi duratio aliquam perfectionem ſm ſe ponet, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: ſicut etiam quantitas molis aliquam perfectionem dicit, alioquin inter entis ſpecies non eſſet. Et maior maiorem, & infinita infinitam non minus in ſuo ordine, q̃ calor infinitus: & tñ quantitas molis maior & infinita dicitur ſecundum extenſionem. Quod ergo quantitas durationis ſit quantitas perfectionalis, poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet vt conditio aliorum: & ſic eſt falſum: quia eſt extra latitudinem rationis formalis cuiuſque alterius rei. Alio modo ſecundum ſe: & ſic ipſa quantitas durationis eſt quædam perfectio vendicans ſibi quantitatem perfectionalem ſecundum ſuam extenſionem, quemadmodum calor vendicat ſibi eam ſm ſuam intenſionem. Vnde ad rõnem in oppoſitum dicenda ſunt duo. Primo, q non oportet quantitatem durationis eſſe quantitatem perfectionis: ſed habere illam infra ſuam latitudinem, ſicut nec calor eſt quantitas perfectionis, ſed habet illam. Secundo quòd falſum eſt, quòd quantitas durationis ſecundum ſe non ponat quanto maior maiorem perfectionem, quamuis non ponat maiorem perfectionem huius puta caloris, vel hoīs. Et quia ſermo in prædicta conditionali habitus, non eſt niſi de quantitate durationis ſm ſe, conſequens eſt, q firma ſtet veritas illorum principiorum etiã in his effectibus, quorum propria quantitas eſt quantitas extenſiua. Talia.n. maiorem ſemper ponunt ex augmentata extenſione perfectionem ſuæ ſpeciei. Manifeſte aũt patere poſſunt omnia, quæ de perfectione quãtitatis durationis diximus in hac ſolutione, ex quantitate molis, applicãdo diſtinctiones factas & cætera dicta ad ipſam: vt facile eſt cuique exercitato deducere. Vnde poteſt formari ad principale propoſitum ratio talis. Magnitudo virtutis reſpondet proportionaliter magnitudini per ſe effectus: ſic q aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur: & maior, ad effectum maioris perfectionis, & infinita, ad infinitæ perfectionis effectum: ſed duratio eſt effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendũ per ſe primo aliquantam durationem, requiritur aliquanta virtus, & ad maiorẽ maior, & ad infinitam infinita, cum maior duratio maiorem dicat perfectionẽ, & infinita infinitam. Rogoq; oẽs iterũ atq; iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod eſt per ſe ad id quod eſt per accidens, fallantur, innitẽtes ſupra adductæ gloſæ abſque rõne, dicendo q, ſi ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur aliquãta virtus, ad effectũ maioris perfectionis intẽſiue requirĩ maior virtus: nõ aũt ad effectum maioris perfectionis extẽſiue: qualis eſt maior & minor duratio. Hæc.n. gloſa, vt ex dictis patet, optima eſt loquẽdo de cauſa per ſe primo illius effectus, cui vtraq; quantitas conuenit: intenſiua infra propriam latitudinem, & extenſiua extra: ſicut eſt calor &c. Vniuerſaliter autẽ loquendo de quantitate cauſæ in ordine ad propriũ effectũ,

A & eius quantitate infra latitudinis ſuæ limites clauſa, nulla opus eſt diſtinctione, eo q eadem rõ ſaluatur in proportione cauſæ & effectus: ſiue ſm propriam rõnem augeatur intenſiue, ſiue extenſiue, rõ, ſ. maioris perfectionis ſm propriã rationem ſuæ ſpeciei. Non.n. tenet illa regula in effectibus quantitatis intenſiuæ alia rõne, niſi quia quanto effectus per ſe primo alicuius eſt perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectiorem cauſam exigit. Propter hoc.n. ex maiore quantitate extenſiua caloris producti, non concluditur maior virtus calefactiua, ſed intenſiua tantũ. illa.n. auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris, iſta aũt intra. Hæc aũt mer ratio ſaluatur in effectibus quantitatis præciſe quantitate extenſiua: qm̃ eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem, ſecundum extenſiuam augmentationem. Vnde vniuerſaliter loquendo effectum eſſe perfectiorem intenſiue, vel extenſiue accidit effectui perfectiori ſecundum propriã latitudinem ſuæ rationis formalis, quod per ſe conſyderatur in hac ratione. B & eſt ratio vtriuſq; eorum, q perfectiorem cauſam exigat, & cõcludat: ſicut eſſe album, vel nigrum accidit colorato, & eſt ratio eorum, q ſint viſibilia. Falli aũt multos contingit in re hac ex eo, q in cæteris entibus a quãtitate, manifeſte videmus, q ſola augmentatio intenſiua effectus per ſe, cõcludit maioritatem virtutis per ſe primo actiuam illius: & nullam perhibent ſenſus virtutem actiuam per ſe primo quantitatis: propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex extenſiuo cremento effectus. Quicquid.n. ſit de virtute actiua per ſe primo quantitatis, ſiue permanentis, ſiue ſucceſsiuæ, diſcernendum eſt intellectus acumine, vt dictum eſt inter entia, quorum propria perfectio conſiſtit in intenſione, & quorum propria perfectio conſiſtit in extenſione: quoniam in illis extendi eſt extra limites rationum formalium ſuarum. & propterea nõ concludit maiorẽ perfectionẽ virtutum actiuarum illorum entium. in iſtis aũt extẽdi, eſt infra rationes formales eorum, & eſt ipſum eorum intendi: & ideo idem C exigit & cõcludit in virtute eorũ actiua per ſe primo, quod in illis infert intẽdi, ſi inuenitur virtus per ſe primo actiua quantitatis. Vnde nõ obſtat propoſito, ſiquis dicat non dari in rerum natura huiuſmodi virtutem quãtificatiuam motus: nobis.n. ſat eſt veritas cõditionalis, quæ permanet etiam antecedente, & conſequente impoſsibili. Similiter puerile eſt, ſiquis putet dictũ proceſſum, ideo non tenere in effectibus quantitatis extenſiuæ, ſed intenſiuæ, quia in extenſo id quod additur, licet perfectio quædam ſit, nõ includit in ſe minus extẽſum, & aliquid vltra: intenſiuus autem includit in ſe remiſſum, et aliquid vltra perfectionis addit, & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero æqualẽ puerile inquam dixi: quia ſic ſe habet maius ſecundum extenſionem ad minus (puta ſpatium duarum horarum, ad ſpatium vnius: aut bicubitum ad cubitum) ſicut maius intẽſiue ad minus: puta calor vt quatuor, ad calorem vt duo. Vtrobiq; ſiquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit. Conſtat aũt ex di- D ctis, q in prædicto proceſſu nulla eſt ratio exigens, aut ſupponens aliam ſimilitudinem proportionum inter intenſum & extẽſum, niſi maioris ad minus. argutum enim ſemper eſt hoc modo. Potens per ſe primo in aliquantum, eſt aliquantæ virtutis: ergo potens in maius, eſt maioris. ergo in infinitum eſt infinitæ. Nihilominus diligẽter aduertenti apparebit, q quemadmodum in extẽſo pars addita priori non includit priorem, & ideo ſeorſum non infert maiorem virtutem: ita in intenſo, gradus, verbi gratia additus, non includit priores: nec eſt maioris perfectionis gradus quartus albedinis, q̃ ſit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus ſeorſum, infertur maior vis calefactiua: ſed ex eo q totum calidum puta habens quatuor gradus caloris, eſt perfectius quàm calidum vt duo: quemadmodum etiam arguitur ex eo quòd totum extenſum eſt perfectius.

Friuolum quoq; omnino eſt, ſiquis admittat prædictũ proceſſum tenere, quo ad effectus quantos, quantitate permanente, non autem ſucceſsiua. Oporteret enim abradere

principia tradita in.6.&.7.&.8.Phyſicorū, de virtutibus motiuis & earum proportione:cum motus & tempus, de quibus ibi eſt ſermo,ſucceſsiua entia ſint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

Secunda aūt conditionalis eſt iſta. Si.A.mouet tempore infinito vnum motū continuum &c. A.eſt mouens immobile. & accipimus, mouet, proprie, vt diſtinguitur contra mutare. Et rurſus accipimus,mouet,vt motor,nō vt inſtrumentum motoris:primum propter illuminationem:ſecundum propter corpus cœleſte trahens ſecum ignem: quē nihil minus traheret, ſi idem ignis numero perpetuo cōſeruaretur ſm totum & partes:et etiam propter primum orbem trahentem ſecum alios,vt multis placuit: quamuis nō ſufficiēter. Probatur iſta conſequentia.8.Phyſic.tex.85. ex propoſito,&.12.Metaphy.tex.43. ex hoc ꝙ motor motus non ſemper eodē modō ſe habet, aut in ſe, aut in ordine ad mobile:id autem a quo ſemper prouenit idem,eodem modo ſe habere neceſſe eſt vtroq; modo,vt patet.ergo. Ex his aūt duabus conditionalibus verificatis, antequā veniamus ad tertiam, iam patere poteſt diſtinctio ſuperius præmiſſa cū ſuis membris in ſpeciali. Liquet enim iam, ꝙ perpetuitas motus duabus atteſtatur cauſis,ſ.infinitati virtutis ꝑ ſe primo cauſantis ipſam:aut immobilitati motoris.et cōſequenter ꝙ diuerſimode ab illis depēdet, & illas infert:quoniam infinitatē non infert,niſi in virtute per ſe primo (ſeu ex propriæ latitudinis perfectione) illam cauſante. Immobilitatē vero virtutis infert in omni virtute cauſante ipſam. Et merito: quia immobilitas eſt extra latitudinem perfectionis virtutis,tam motiuæ,q̄ quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiuſq;,infra ipſius latitudinē clauditur. Gradualitas enim alicuius ſpeciei(puta caloris)etiam, ſi in infinitum creſcat,caloris naturā non exit. Immobilitas vero cōditio eſt extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor, vt quatuor,ſiue vt mille,ſiue vt infinitus, nunquā peruenietur ad hoc, ꝙ ſit immobilis, infra limites caloris ſtando. Et quod de calore exēplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis formaliter ſumptis, ſiue ſecundū rem ſint in materia,ſiue non, intelligi volumus:oportet.n. Philoſophum formaliter loqui. Vnde diſtictio iam probata in terminis ſpecialibus repeti poteſt ſic. Perpetuitas motus dupliciter poteſt imaginari ꝙ fiat. Vno modo a virtute per ſe primo ipſam cauſante,& ſic oportet,ꝙ fiat a virtute infinita intenſiue, vt patet ex prima conditionali. Alio modo a virtute non per ſe primo ipſam cauſante, ſed per ſe primo cauſante talem motum, & ſecundario cauſante eius perpetuitatem,vt illius conditionem. Et ſic oportet ꝙ fiat a virtute motiua immobili,quæ ex perfectione ſuæ virtutis cauſet talem motum,puta Saturni,& ex immobilitate eiuſdē ſemper perſeueret idem faciens: vt ſic conditio virtutis ſit cauſa conditionis effectus, ſicut in primo modo propria perfectio ipſius virtutis eſt cauſa propriæ perfectionis effectus. Et propter hoc Ariſto.8.Phyſic.in tex.78.infinitatē temporis motus aſcripſit infinitati virtutis, & in tex.85. aſcripſit immobilitati motoris:vt iaceret fundamenta, & ad primū motorem,& alias intelligentias inueſtigandum,vt ibidem Diuus Tho. notauit.ex primo enim primum motorem.8. Phyſic.tex.vlti.& 12.Meta.tex.41.concluſit: ex ſecūdo vero numerum intelligentiarum tex.43.&.44. Nō enim ibi inueſtigat̃ numerus infiniti motoris(vt quidam rudes & cæci dicunt)ſed numerus motoris inalterabilis & immobilis, vt patet ex fine tex.41. ꝙ ex ipſo tex.43.vbi ſemper eſt ſermo de immobilitate motoris tempore æterno &c.

Tertia igitur conditionalis, cuius antecedens ſupponit Ariſt.cum ſuis ſequacibus eſt iſta. Si cœlum mouetur tempore infinito, primum mouens ipſum eſt infinitæ virtutis intenſiue. Et aduerte difformitatem inter hanc conſequentiā,& priores. in prioribus enim inferebatur. A.mouet etc. ergo.A.eſt infinitæ virtutis,vt in prima:vel,ergo.A. eſt virtutis immobilis, vt in ſecunda. In hac vero non inferimus, ergo mouens cœlum:nec,ergo quilibet motor cœleſtis:ſed, ergo primum mouens eſt virtutis infinitæ intēſiue. Probatur iſta ſic. Cœlum mouetur tempore perpetuo:ergo ab ali

E qua virtute per ſe primo, & directe potente in ſempiternitatē motus:Talis eſt infinita intenſiue,(vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ) ergo inuenit̃ aliqua virtus infinita intenſiue. Aut igitur iſta virtus eſt in quolibet motore cœleſti, aut in primo tantum. non in quolibet:tū quia non oportet: tū quia neuter ab altero dependeret in ſempiterne mouere. Fatuum enim eſt ponere infinitum,vt ſic dependere: tum quia aliquid conueniret pluribus primo, ſcilicet mouere ſempiterne, quod eſt impoſsibile, vt mōſtrat̃ Primo Poſte.ergo in primo motore tm̄. Totus proceſſus clarus eſt,& firmus,ſi prima conſequentia probabitur. Cuius vis conſiſtit in iſta categorica, Sempiternitas motus cauſatur ab aliqua virtute,per ſe primo intendente,et potente in ipſam. Hac igit̃ propoſitione probata,nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo ꝙ hoc ſit poſsibile:deinde ꝙ ſit de facto. Primum probatur:quia, ſi eſſet inconueniens, aut impoſsibile, ſempiternitatē motus cauſari ab aliqua virtute actiua per ſe primo,hoc non eſſet, F niſi Vel quia duratio motus, cuius ſpecies eſt ſempiternitas,nō eſt res ſeparabilis a motu,ſed ſimul eſt & non eſt, & fit,& non fit cū motu,ac ꝑ hoc ſufficienter fit a quolibet mouēte, ſicut & motus: Vel quia duratio motus paſsio motus eſt,eò ꝙ tēpus,vt dicitur in Quarto Phy. tex.130.& 12.Metaphy.tex 29.aut eſt idē motui,aut eius paſsio. Paſsioni aūt non debetur aliud agens,q̄ productiuum ſubiecti,vt patet inductiue: Vel quia vt ſuperius tactum eſt, duratio motus non eſt,niſi conditio eius:conditionibus aūt rerum non debetur propria virtus actiua,ſed ſat eſt conditionē actiui ſequi. Præter.n.hæc tria non apparet ratio,quare impoſsibile,aut inconueniens ſit ſempiternitatem vendicare ſibi virtutē per ſe primo eius actiuam:ſed nihil horū impedit:Inſeparabilitas ſiquidē duarum rationum formalium,etſi concludat, ꝙ producens vnam in rerum natura producat alteram,non tamen concludit, ꝙ a quocunq; producitur per ſe primo vna, ab eodem producatur per ſe primo. & altera. Quāuis.n.eſſe ens,ſit inſeparabile ab eſſe tale,vel tale ens,et G per hoc habeatur ꝙ cauſans tale ens cauſet etiam ens: non tamen ſequitur:ergo, ſi eſt cauſa per ſe talis entis inquantū tale, ergo & inquantum ens. vnde Ariſto. in Sexto Metaphy.in principio venatur principia, & cauſas entium, inquantum entia. Durationem aūt,paſsionē eſſe motus,& ſi verum ſit quo ad aliquid, puta, quia ſub ratione temporis definitur per motum, & inſeparabiliter concomitatur ipſum tanquā poſterius ſuum prius: non tamen eſt verū ſimpliciter:quia conſtat ꝙ vere & ſimpliciter paſsio alicuius, ſic producitur cōſecutiue ad productionē ſubiecti,vt a virtute per ſe primo productiua ſubiecti,ſecluſo quocunq; extrinſeco, ſufficiēter emanet. Duratio aūt illa ſiue ſempiternitas motus nō emanat a virtute motiua,vt ſit ratione ipſius virtutis:ſed conſequitur conditionē extrinſecam ipſius virtutis.ſ.durationē eius,vt patet inductiue. Non eſt igit̃ paſsio proprie loquēdo, ſed potius conditio inſeparabilis. Nec ex hoc, ꝙ talis cōditio pōt poni in eſſe ex conditione virtutis motiuæ,cōcludi pōt, ergo, ſuperflue quærit̃ alia cauſa:qm̄ H nō quæritur cauſa ad hoc,vt fiat abſolute,ſed ad hoc,vt per ſe primo fiat. Non.n.ſuperflue quæritur a quo per ſe primo fiat animal, quāuis ſciamus ipſum fieri a generāte hominē & bouem. Nec inconueniens aliquod ſequitur,ſi eā nobilis conditionis motus,qualis eſt ſempiternitas,ſpecialis cauſa quærat̃,& non ſat ſit credere,ꝙ fiat vt cōditio præciſe:nihil enim contra principia naturalia, aut metaphyſica, aut quæcunq; alia apparet ſequi:immo inueſtigatio hęc conſequēs eſt proceſsibus Ariſt.in.6.&.7.&.8. Phyſi. vbi cauſas motus aptauit ſm diuerſas ꝓportiones ad eius durationē. Non eſt igitur impoſsibile aut incōueniens,ſempiternitatē motus talē eſſe effectam, ꝙ poſsit produci ab aliqua virtute per ſe primo. Quòd autem hoc ſit de facto, probatur primo:quia vt dicitur Secundo Phyſi.tex.26.&.8.tex.39.ſemper ponendū eſt id,quod eſt,aut cauſat per ſe,ante id, quod eſt,aut cauſat per aliud. Conſtat autem, quòd cauſans ſempiternitatem motus, quia immobile, cauſat eam per accidens: ſeu per aliud a virtute ſua actiua. ergo debet præcedi

ab eo,quod ex propria perfectione ſuæ virtutis actiuę ſempiternitatē facit.hoc enim tantum eſt,quod per ſe primo illam cauſare poteſt. Secundo: quia ſempiternitas motus cœleſtis eſt effectus digniſsimus, vt eius effectus oſtendit.ſ. perpetuitas omnium generabilium, & corruptibilium, ad quam tota ſphæra actiuorum & paſsiuorum, & ſingula in ea contenta ſecundum vires conātur, & pro ea agunt,quicquid agunt:vt Auer.dicit Secundo cœli commen.17. & Albertus magnus ibidem confirmat.Irrationabile eſt autem effectum adeo nobilem, in rerum natura abſq; per ſe primo cauſa actiua fateri. Et confirmatur. Quia,cum in motu cœleſti ſint duæ conditiones,ſ.ſempiternitas,& determinata velocitas, quæ in ſui rōne claudit tempus, vt patet in Quarto Phyſico. tex. 96. & ſempiternitas eius ſit nobilior determinata velocitate(vt ex affectibus,et de ſe patet.et.12. Metaphy. commen.41.habetur:vbi certa velocitas finitati virtutis: ſempiternitas vero infinitati attribuitur motoris abſq; potentia omnino: ſecundo quoq; cœli tex.17.dicitur, quòd ſempiternitas eſt proprium diuinitatis opus:et Platonicis confirmantibus: ibidem a Sancto Tho. cognouimus entia tantum ſempiternitatis quantum diuinitatis ſapere.) & determinata velocitas abſq; dubio habeat cauſam per ſe primo ipſam cauſantem apud omnes Philoſophos,quę dementia eſſet ſempiternitatē cœleſtis motus cauſa per ſe primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota,& ſtabilis,& efficax:cum etiam ſugiendi via conceſſa nō ſit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborē ſine priuare: Vel dicendo, q; ſempiternitas motus non habet cauſam per ſe primo actiuam: quod eſse nefas oſtēſum eſt: Vel dicendo, q; habet quidē,ſed illa eſt virtus finita, immobilis. Et hoc oſtenſum eſt eſſe ignorantiam propriæ vocis:quia nulla virtus per ſe primo actiua alicuius, eſt actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem: alioquin eſſet actiua illius circūſcripto omni alio,& non circūſcripto omni alio:quod implicat. Impaſsibilitas autem & vſr immobilitas (vt de ſe patet,et ſuperius declaratum eſt)extra latitudinem eſt cuiuſq; rōnis formalis virtutis actiuæ formaliter ſumptæ. vnde dicere, q; virtus.A.ſit p ſe primo actiua ſempiternitatis: & dicere, q; ideo eſt actiua ſempiternitatis, quia eſt immobilis, & ſemper manet,eodē mō eſt ignorare propriā vocē.

His ergo præmiſsis ad motum dubium, contra proceſſum Ariſt.redeundo,dicimus q;, quia ſempiternitas motus exigit in per ſe primo motore, ſeu in eius propria potentia actiua infinitatem intenſiuam:& hoc nō habet ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte ſpatij infinities iterati, ſed inquantum eſt ſecūdum ſe effectus quidam, cui accidit quòd hoc, vel illo modo ſaluetur: ideo ex propria ratione ſempiternitatis motus,ſiue ſaluetur in motu infinito per ſe, ſiue infinito per accidens, concludi optime poteſt abſque æquiuocatione infinitas intenſiua primi motoris potentis per ſe primo in ſempiternitatem. Vnde attenta ſempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutem actiuam per ſe primo illam reſpicientem, quāuis æque bene concludatur infinitas intenſiua illius virtutis,ſiue hoc.ſiue illo modo ponatur: Ariſtoteles tamen a notioribus doctrinam ſubtiliſsimam tradens, deduxit in tex. 78. ex ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intenſiuam potentiæ: & in tex. vltimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatij,concluſit infinitatem primi motoris: Inſinuās nihil obſtare rationi ſumptæ ex ſempiternitate formaliter accepta, in quouis motu ſaluari ponatur. Propter quod in tex.78. non poſuit mobile infinitum, ſed tempus tantum, vt doceret quòd non concludebat ibi infinitatem potentię ex infinitate mobilis, ſed ex propria ratione infinitatis temporis. & in tex. vltimo,ſecundum vtranq; tranſlationem nō ſat ſuit Ariſt.ſubſumere,q; primum mouens mouet motum perpetuum,aut tēpore infinito:ſed ſubſumpſit vtrunq; ſimul, vt oſtēderet, q; non arguit abſolute ex hoc quòd mouet perpetuo (cum hoc ſit cōmune omnibus motoribus cœli) ſed ex eo, q; ſic mouet tempore perpetuo, vt ipſam infinitatem temporis

A per ſe primo cauſet:alioquin nugatio commiſſa eſſet in illa minore:quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

Formaliter ergo dubium ſoluendo dicimus, quòd medium ad probandum illam minorem, ſ. Primus motor eſt virtutis infinitæ,eſt hoc.Mouens per ſe primo tempore infinito:ita quòd maior ſyllogiſmi ſumpta ex tex. 78. eſt iſta. Mouens per ſe primo tempore infinito, eſt virtutis infinitę, Minor vero ſubſumpta in tex. vltimo eſt iſta: Primus motor mouet per ſe primo, tempore infinito.ergo primus motor eſt virtutis infinitæ: vbi nulla æquiuocatio interuenit: & maioris probatio ex infinitate temporis ſaluati in motu infinito ex parte mobilis, non obſtat, ſed magis atteſtatur proceſſui:quia proportio virtutis per ſe primo reſpicientis durationem motus,ad finitatem & infinitatem tēporis abſolute declarata, & concluſa, eſt ibi in materia clarius eam repræſentātæ,ſ.in motu infinito per ſe,vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a ſubtiliſsima deductione, quam Diuus Tho. Octauo Phyſico. docuit in

B duobus:Primo in medio termino.Cum enim mediū Ariſt. ſit mouens tempore infinito,ille appoſuit ly per ſe, ſupra ly infinito:nos vero ſupra ly mouens: Secūdo in minore:quia apud nos,minor eſt vera de facto,quo ad operationem primi motoris: apud illum vero minor eſt vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tempore infinito per ſe, ſed oportet eum eſſe tantæ virtutis,quòd quantum eſt ex parte virtutis ſuæ, poſſet mouere tempore infinito per ſe:quia cauſæ per ſe oportet reſpondere effectū per ſe.Primus autem motor eſt cauſa per ſe infinitatis motus.ergo ſiue ſit poſsibile tēpus infinitū per ſe inueniri,ſiue non,oportet primū motorē tantę virtutis eſſe,ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus. Cōueniunt tn̄ hæ deductiones, & in concluſione (quia vtrobiq; concluditur infinitas intenſiua primi motoris)et in radice:quia vterq; proceſſus ponit primum motorem eſſe per ſe cauſam durationis infinitæ ipſius motus. Sed ille proceſsit ex eo, q; cauſæ per ſe oportet eſſe tātam virtutem,vt poſsit in effectum per

C ſe, quod fundatur ſuper Secundo Phyſico.tex.36. Iſte vero ex eo, quòd cauſam per ſe primo alicuius, oportet proportionaliter augeri ſecūdum augmentum proprium effectus ſui: cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

Et vt multis philoſophantibus complaceamus, qui volunt potius cum Auerro. errare, quàm cum alijs verum ſequi, oſtendendum ſupereſt hoc idem Auerroim docuiſſe. In.12.ſiquidem Meta:com.41.poſtquam concluſit iuxta demonſtrationem.8.Phyſic. q; virtus infinita requiſita ad mouendum tpe infinito corpus cœleſte,non eſt in magnitudine, quia moueret in non tempore: mouet ſtatim dubium cōiter tactum a Doctoribus. 8.Phyſi.ſcilicet, cur ſi ponitur virtus infinita in magnitudine, ſequitur motus in non tpe: et ſi ponatur extra magnitudinē,non ſequitur motus in nō tpe: quæ eſt ratio difformitatis? Et ſtatim reſpondet, q; hoc ideo eſt,qa motus cœli ſit a duobus motoribus:quorū alter eſt finitæ motionis,& eſt aīa cœli:& alter infinitæ,& eſt potētia oīno ſine materia:& q; motus cœli a motore finito ha

Huius ſenten tur Auerroë fuiſſe, motorē primum .ſ. eſſe virtutis infinitę intenſiuę,qua ſempiternus cœli motus cauſatur per ſe primo.

D bet,q; ſit in nō tpe:& a motore infinito, q; ſit tpe perpetuo.

Vbi a plano ſenſu literæ nō diuertendo, manifeſte patet, q; ipſe eſt opinatus primum motorē eſſe infinitæ virtutis intenſiue. & propter iſtā infinitatem cauſare per ſe primo ſempiternitatē motus cœli: & in hoc differre a cęteris Intelligentijs:quæ cū ſint īmobiles,poſſunt virtute propria cauſare perpetuitatē motus,p accidēs tn̄: vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. alijs locis eiuſdem contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppoſitū) ideo a diuerſis diuerſimode expoſita,vel potius extorta ſunt: prout quilibet voluit non ſe Auerroiſtam, ſed Auerroim ſuū facere. vnde oportet expoſitiones eorū afferre, vt firmetur veritas. Quidā igitur dixerūt,q; Auer.intendit q; ſit finitus intenſiue primus motor,infinitus aūt in duratione:nō tn̄ formaliter,ſicut alij motores, ſed etiam cauſaliter:quia ſempiternitas motus aſcribitur fini ipſius motus, qui eſt purus actus omnino,& per hoc differt a cæteris motoribus. Et hi diuiſi ſunt in duas vias. Nam quidā eorum dicūt, q; illa

diſtinctio motoris in finitum & infinitũ eſt diſtinctio realis: Quidam vero, ꝙ eſt diſtinctio rationis in primum motorẽ, ſecundum ꝙ eſt finis: & ipſummet, ſm ꝙ eſt agens: & ſecundum ꝙ agens mouet in tempore, quia eſt vigoris finiti intẽſiue: ſecundum vero ꝙ finis perpetuat motũ: & ideo dicitur infinitus in duratione cauſaliter: Alĳ vero dixerũt, ꝙ primus motor non eſt virtutis finitæ, nec infinitæ intenſiue: quia non eſt virtutis actiuæ: ſed dicit̃ infinitus cauſaliter, cauſalitate finali, vt dictum eſt: Alĳ autem dixerunt, ꝙ illa verba Auerrois examinanda & gloſanda ſunt ſecundũ determinationes factas in de Subſtantia orbis, &c. vbi magis ex propoſito tractauit rem hanc: vbi manifeſte negauit infinitatem intenſiuam. Sed ꝙ omnes huiuſmodi reſponſiones errent manifeſtatur. Et primo ꝙ loquatur de infinitate intenſiua, probatur primo ſic. Quãdocunque fit aliqua diſtinctio per oppoſita habentia plures ſignificationes, & alterum oppoſitorum declaratur ab ipſo diſtinguẽte, quo ad quid nominis, ſecundum quam intentionem ſumitur, reliquum debet ſumi ſecundum oppoſitam intentionem: Patet iſta, alioquin periret omnis certitudo diuiſionũ, & ſyllogiſmi diuiſiui &c. ſed Auer. diuiſit motorem cœli in motorem finitæ motionis, & infinitæ motionis, & deſcripſit alterum membrum, ſcilicet motorem finitæ motionis per finitatem intenſiue (vt patet) quia ibi expreſſe ſubdit: Dicere finitatẽ, eſt dicere proportionem motoris ad motũ rẽ: ergo reliquum mẽbrum, ſ. motor infinitæ motionis, eſt deſcribẽdum ſecundũ intentionem oppoſitã, ſ. ꝙ dicere infinitatẽ, eſt dicere improportionem: & ſic erit motor infinitus intenſiue. Secundo ſic. Termini quæſtionis, & reſponſionis ſecundum artem demonſtratiuam non differunt: ſicut nec quæſtio differt a concluſione in terminis, ſed in modo: Conſtat autẽ ꝙ motor infinitus, de quo eſt ſermo in quæſtione, eſt infinitus intenſiue: quoniam eſt ille, de quo dicitur in. 8. Phyſi. tex. 79. ꝙ mouet in non tempore. ergo finitas, & infinitas, de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt etiam intenſiua.

Tertio ſic. Quęlibet reſponſio a ſapiente data, debet ſumi in ſenſu, in quo quæſtioni motæ reſpõdet: ſed iſta nõ reſpõdet quæſtioni motæ, niſi intelligatur de infinitate intẽſiua. ergo &c. Declaratur Minor. quæſtio eſt, cur virtus infinita requiſita ad mouendũ tempore infinito, poſita in magnitudine infert motum in nõ tẽpore, & poſita extra magnitudinem, non. Huic autem quæſito non ſatisfit dicendo, ꝙ hoc ideo eſt, quia ibi ſunt duo motores ſeparati, & ambo finiti, ſed alter actiue, et alter vt finis: & ex motore vt finis eſt ſempiternitas: ex motore vero vt agens, eſt ꝙ motus fit in tempore. Hoc enim, ſiue verum, ſiue falſum ſit, eſt impertinens quæſito, & ſolicitudo ſuperflua. tota enim quæſtio eſt, quare a virtute ſeparata non ſequitur motus in nõ tempore, ſicut a virtute poſita in magnitudine: & conſtat ꝙ eſt ſermo de virtute actiua. Hæc autem quæſtio, vt & nouitĳ poſſint percipere (ſicut & quælibet alia) ſupponit aliquid certũ. ſ. infinitatẽ virtutis, ſiue in magnitudine, ſiue extra. & quęrit dubiũ, quare, ſi illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tẽpore: & extra magnitudinẽ, nõ. Quęratur ergo ab iſtis primo, Qualis eſt illa infinitas virtutis, quæ ſupponitur, intenſiua: an durationis? ſi intenſiua, habetur intentũ: ſi durationis, quæſtio & nulla, & ridiculoſa eſt. Nulla quidẽ: quia a virtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine, non ſequit̃ motus in non tẽpore: vt patet de virtute alteratiua Solis, a qua res aliqua alterat̃, & tamen in tempore. Nec poteſt dici ꝙ illud eſt verum tãtũ de virtute motiua vnico motu locali tãtum: quoniam expreſſe Ariſt. in. 8. Phy. tex. 79. vnde hoc ſumptum eſt, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocunq; motu. Ridiculoſa autem: quia puerile eſt quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita aũt duratione ſeparata a materia, prouenit motus in tẽpore, & nõ in non tẽpore. Quis enim eſt adeo rudis, vt ignoret finitatem, & infinitatem intenſiuã virtutis ſequi velocitatem certã, vel incertam motus, & nõ finitatem, & infinitatem durationis? Vltimum igitur refugiũ horum eſt, ꝙ quæſtio illa neutram infinitatẽ determinate ſupponit, ſed infinitatem in cõi. Quoniam ex mo-

E tu perpetuo neutra infinitas determinate cõcluditur, ſed in communi concluditur, ꝙ oportet virtutem motiuam tempore perpetuo eſſe infinitam. Vnde dicũt, ꝙ quæſtio Auer. eſt, cum ſit ꝙ virtus motiua tẽpore infinito ſit infinita, abſtrahendo ab hac, & illa infinitate: quare poſita in magnitudine infert motum in non tẽpore, & extra magnitudinẽ, non? & reſponſio eſt ſupponendo, ꝙ, ſi aliqua virtus poſita in magnitudine debet mouere tempore perpetuo, oportet ꝙ ſit infinita intenſiue ex. 8. Phy. te. 78. & cõſequenter moueret in non tpe ex tex. 79. & addendo, ꝙ ſi aliqua virtus motiua tẽpore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa eſt neceſſario infinita ſm durationem: & diſtinguitur in motorem vt agẽs (& ſic eſt finitæ motionis, id eſt mouet in tempore) & motorẽ vt finis, & ſic eſt infinitæ motionis, id eſt mouet infinito tẽpore: quod virtuti poſitæ in magnitudine conuenire non põt. Nõ enim poteſt diſtingui in motorem, vt agens, & vt finis: & ideo oportet, ꝙ virtus motiua tempore infinito, ſi eſt in magnitudine, moueat in non
F tempore: extra magnitudinem, non. Sed vere iſti innituntur telis aranearum: deficiũt enim dupliciter. ſ. in re ipſa, & in expoſitione Auer. In re ipſa quidẽ: quia falſum eſt, ꝙ virtus motiua tẽpore infinito, ſi ponitur in magnitudine, eſt infinita intenſiue: ſi extra magnitudinẽ, nõ. quæratur enim ab ipſis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate tẽporis eſt ſermo. Diſtincta eſt. n. ſuperius ex. 6. Phyſic. quia eſt duplex, ex parte mobilis, & ex parte ſpatĳ: Seu per ſe, & per accidẽs. Si eſt ſermo de virtute motiua tẽpore infinito ex parte mobilis, nulli dubium eſt, ꝙ illam oportet eſſe infinitam intenſiue: in textu enim. 78. nõ eſt ſermo de tali virtute, ſed de prima, vt ex dictis patet. Amplius. Cum Philoſophus obedire debeat rõni, oportet reddere cauſam, quare cum ad mouendum. n. mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ, requiratur tanta virtus intenſiue, puta vt centum: & ad cõtinuandum illum motum tempore perpetuo ſufficiat ex parte virtutis motiuæ, ꝙ ſemper perſeueret in eodem vigore: quare inquam eſt, ꝙ virtus talis, ſi ponatur
G in magnitudine, ſequitur ꝙ ſit infinita intẽſiue? Hoc enim neq; ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamen hoc eſt ſuper quod iſti fundantur.

Quòd ſi dicatur, ꝙ hoc oritur ex hoc, ꝙ illa virtus actiua ſemp remanere debet in eodẽ vigore, hoc puerile eſt: quia ex hoc nihil aliud ſequitur, niſi ꝙ illa virtus oportet, ꝙ ponat̃ in magnitudine inalterabili, & incorruptibili. Ex hoc aũt ꝙ virtus actiua ponitur inalterabilis, & incorruptibilis, infinitæq; durationis, ſiue in quanto, ſiue extra, non habetur maior perfectio intenſiua, vt de ſe patet: & in Primo Ethi. cap. 7. ab Ariſt. & Auerroi dicitur. (Et datur exemplũ de albo) ꝙ ex hoc, ꝙ ponitur perpetuum, non ſequitur, ergo eſt albius: quia differentia maioris, & minoris rationis nõ infert differentiam ſecundum magis, & minus. vnde ridiculum eſt, quod quidam inter Philoſophos ſe locantes dicunt, ꝙ ideo non poteſt eſſe virtus motiua actiue tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipſam eſſe durationis infinitæ, & per hoc infinitam intenſiue. Deberent enim
H inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod ſequit̃ infinitas intẽſiua. Pudet aũt adducere, quorũdã fatuitatẽ dicentiũ, ꝙ proceſſus nõ fit ab Auer. & Ariſ. ad concludẽdum primum motorem eſſe incorporeum abſolute, ſed ad concludẽdum ipſum eſſe incorporeum, id eſt non immerſum materiæ ad eſſe: quæ eſt tantum apud eos in generabilibus, & corruptibilibus. Rõnis ſiquidẽ Ariſt. (a tex. 78. vbi inchoat, teſte ipſo Ariſt. ibi cũ Auer. tractatus intendẽtis oſtendere impartibilitatẽ primi motoris) vis eſt ex natura quanti, & extenſi, ſiue corruptibilis, ſiue non, vt patet. & in tex. vlti. rationem formans ex efficacia probatorum, & non aliter, concludit primum motorem impartibilem. vnde hoc eſt ſimpliciter error nimis fatuus. Amplius. Hoc dictũ. ſ. ꝙ virtus motiua actiue tẽpore perpetuo, ſi eſt in magnitudine, eſt infinita intẽſiue: ſi extra, nõ, oportet vel ex rationibus formalibus terminorũ intelligibiliter deducere, vel ex ſenſibilibus aſſumere. Sed iam oſtẽſum eſt ex rationibus terminorum hoc non deduci, ſed oppoſitum quo

ad

ad primam partem: & ſenſibilia idem teſtantur, ergo hoc
eſt voluntarie dictum: Ex ſenſibilibus enim habemus, ꝙ
virtus alteratiua Solis eſt motiua actiue, & eſt in magnitu-
dine, & tamen non eſt infinita intenſiue, nec alterat in non
tempore. Nec poteſt dici, quòd, quia ſermo eſt de virtu-
te actiua motus localis, ideo inſtantia non militat: Tũ, quia
eadem eſt ratio quò ad mouere in non tempore, & infini-
tatem intenſiuam, de virtute alteratiua, & motiua ſm locũ,
& vniuerſaliter motiua, ſi ponantur in magnitudine, vt di-
citur Octauo Phyſico. tex. 79. vt iam adductum iterum eſt:
Tum quia, ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur altera-
tioni Solis, tunc Sol vnum numero motum perpetuum poſ
ſet continuare, nulla facta augmẽtatione ſuæ virtutis: quic-
quid ſit de antecedente huius conditionalis: & ſic virtus fi-
nita intenſiue, infinita duratione moueret in tempore infi-
nito vnum motum continuum, & non in non tẽpore. vn-
de, ꝙ de facto non fit hoc, eſt per accidens quantum eſt ex
efficacia virtutis. accidit enim tantæ virtuti, ꝙ, vnum, vel
plura ſubijciantur &c. & nihil minus poſſet in vnum ſem-
per, q̃ plura. In expoſitione autem verborum Auer. er-
rant: quia ex huiuſmodi ſenſu nõ habetur reſpõſio ad quę-
ſitum. eſſet enim reſponſio, ꝙ ideo virtus motiua tempore
infinito poſita in magnitudine moueret in nõ tempore, &
poſita extra magnitudinem non: quia virtus extra magni
tudinem diſtinguitur in motorem, vt agens, & motorem
vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem, quo-
modo haberi poſſit quęſita differentia, centum iuga boum
non deducerent.

Qua rõne virtus in magnitudine poſita moueret in nõ tpe. extra aut non, ex Auer roiſta.

Quarto principaliter probatur, ꝙ de infinitate intenſi-
ua ſit ſermo Auerro. ibidem, ex eo, ꝙ ibi dicit, quod motus
cœli inquantum eſt ab anima cœli ſortitur determinatam
velocitatem: inquantum vero eſt a primo motore ſortitur
ſempiternitatem. ex hoc enim arguitur ſic. Aut intendit, ꝙ
motus cœli habeat ſempiternitatem á primo motore effe-
ctiue, aut finaliter. ſi effectiue, cum in hoc ponat differen-
tiam inter primum motorem, & animam cœli, tripliciter
poteſt hoc imaginari. Primo, ꝙ anima cœli, aut nõ efficiat:
aut non ſufficienter poſſit efficere ſempiternitatem motus,
& ideo attribuatur primo motori tanquam cauſæ ſufficien
ti: Et hoc conuincitur demonſtratiue eſſe falſum, ſupponẽ-
do animam cœli eſſe virtutem motiuã immobilem, vt pa-
tet ex Octauo Phyſic. tex. 85. & ex ſupradictis: Secundo, ꝙ
anima cœli dependenter illam faciat, primus autem motor
independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius
cauſæ actiuæ independenter: Et hoc conuincitur eſſe con-
tra Auer. ibi: quia aut loquimur de communi dependẽtia,
qua omnia entia alia a primo, & actiones eorum dependẽt
a primo (& ſic non ſaluatur commentum, ponens differen-
tiam inter ſempiternitatem, & determinatam velocitatem
motus cœli in hoc, ꝙ illa eſt a primo motore: hæc ab anima
cœli. tali enim dependentia communi, tam ſempiternitas,
q̃ determinata velocitas eſt a primo motore mediante ani-
ma cœli) aut loquimur de ſingulari dependentia, qua in fa-
ciendo talem effectum, ſcilicet ſempiternitatem motus, ani-
ma cœli dependet a primo motore: Et hoc conuincitur eſſe
impoſſibile tenendo primum motorem finitum intenſiue:
& deducitur ſic. Motore ſufficiente, ex his quæ in ſe intrin-
ſece ſunt, applicato mobili diſpoſito, circunſcripto quocũq;
alio, excepta communi dependentia ad primum, neceſſa-
rio prouenit effectus proprius illius motoris: Patet iſta ex
terminis: alioquin nulla eſſet via ad probandum conſecu-
tionem cauſæ ad effectum, & è conuerſo. ſed anima cœli eſt
actiuum ſufficiens ex ſuis intrinſecis reſpectu motus æter-
ni: ergo circunſcripto quocunq; alio, excepto cõmuni influ
xu primi, poteſt in motum æternũ. ergo nulla eſt opus ſpe-
ciali dependentia. Probatur Minor, ex eo, ꝙ anima cœli ha-
bet ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendũ ſempiterni
tatem motus, ſcilicet tantam virtutem intẽſiue (puta vt mil
le), & immobilitatẽ: quilibet enim motor habens hęc duo,
poteſt ſempiternum facere motum, quãuis nõ per ſe, vt di-
ctum pluries eſt. Tertio, ꝙ anima cœli licet ſufficienter,
tamen per accidens facit ſempiternitatẽ motus: primus aũt

A motor facit eam per ſe: & ideo attribuitur primo motori, vt
eius cauſæ actiuæ per ſe primo intendenti illam. Et ſic habe
tur intentum: quia vt ex prima cõditionali probata patet,
ex hoc ſequitur, ergo primus motor eſt virtutis infinitæ in-
tenſiue. Et in rei veritate iſta videtur mens Auer. in illo lo-
co. Loquitur enim de actiua cauſalitate, vt quæſtio mota
oſtendit. & non intendit ſubtrahere ab anima cœli cauſali-
tatem actiuã ſempiternitatis, ſed perſeitatem cauſalitatis:
cuius nulla virtus finita eſt capax, vt patet ex dictis. Vnde
cauſam actiuam per ſe determinatę velocitatis poſuit ani-
mam: ſempiternitatis vero primum motorem. Si finaliter,
hoc poteſt dupliciter imaginari. Primo, vt ſit ſermo de de-
pendentia cõmuni: qua omnia cauſantur in genere cauſæ
finalis a primo: et hoc eſt contra Auerroem ibidem: quoniã
hoc modo non ſaluatur ſua differentia inter determinatam
velocitatem motus, & eius ſempiternitatẽ: hoc etenim mo-
do vterque effectus dependet finaliter a primo motore: Se-
cundo, vt ſit ſermo de aliquo ſpeciali modo dependendi, in
B genere tamen cauſæ finalis. Et quantum verba eorũ ſonãt,
videntur dicere, ꝙ quodam ſingulari modo ſempiternitas
eſt a primo fine, quo non eſt determinata velocitas: ſic, ꝙ,
ſempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, ꝙ iſta
ſufficienter fiat ab agente: illa autem non niſi adiuncta cau
ſalitate finali primi motoris. Sed, quia facile eſt dicere di-
ſtinctionem in qualibet re quamuis ardua: & inexercitati
eſt admittere illam in aere, ideo quęramus ab iſtis, quomo-
do ſit iſta differentia. hoc enim non poteſt niſi tripliciter
imaginari. ſ. Aut ſic, ꝙ ſempiternitas careat cauſa actiua, &
finali tantum attribuatur: et hoc eſt ridiculum, quoniã non
eſt intelligibile, ꝙ aliquid effectiue producat motũ, & non
producat eius durationem: maxime cum tempus, quod eſt
duratio illa (vt. 12. Meta. tex. 29. dicitur) aut eſt ipſe motus,
aut eius paſſio: conſtat autem ꝙ hæc ab eodem fiunt acti-
ue ſecundum rem, quãuis nõ eodem modo: poteſt enim eo-
rum, quæ ſunt idem realiter, vnum per accidens produci
ab agente inferiori, & alterum per ſe: vt patet cũ Sortes ge-
C nerat Platonem: tunc enim licet fiat Plato per ſe: fit tamen
corpus vel mixtũ per accidẽs, vt dicitur in Primo Phy. tex.
76. Aut ſic, ꝙ ad determinatam velocitatẽ cauſa actiua ſuf-
ficit abſq; finali: ad ſempiternitatem autem non: & hoc etiã
eſt ridiculum: quia finis eſt cauſa cæterarum cauſarum, nul
luſq; eſt effectus naturę aut artis abſq; fine: Aut ſic, ꝙ ad de-
terminatam velocitatem cauſa actiua cum fine communi
ſufficit: ad ſempiternitatem autem, non, ſed requiritur ſpe-
cialis ratio dependentiæ ad primum motorem vt finem:
et hoc eſt iterum loqui in aere, niſi huiuſmodi ratio aſſigne
tur. Nec apparet alia ratio, q̃ illa, quæ in eodem com. 41.
ex intentione Themiſtij ſubditur. ſ. ꝙ motor, qui mouet ad
conſequendum aliquid, vel conſeruandum aliquid trãſmu
tabile, neceſſe eſt ꝙ quandoq; ceſſet: motor autem, qui mo-
uet propter aliquid ſemper in actu & immutabile, qua ra-
tione mouet vno tempore, mouet ſemper: & ſic habetur ſpe
cialis ratio dependentiæ ſempiternitatis ex fine, quæ non
habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propoſi
D tum, nouitiorũ eſt. Cum enim omnes animę cęleſtes prima
intentione operentur propter ſe, vt dicitur. 12. Meta. com.
36. & 2. Cœli. com. 17. & 21. & ipſarum natura ſit immuta-
bilis & in actu: & earum opera ſint ſicut opera artium, vt
dicitur. 12. Meta. com. 44. & finis ſit principium in opera-
bilibus, vt dicitur in. 2. Phy. tex. 89. quemadmodũ ex actua
litate immutabili finis ſumunt animæ illæ rationem ſem-
piternitatis in ſuis operibus, ita ex alijs conditionibus no-
bis ignotis ſumunt rationem tãtæ velocitatis: & quare ma-
gis ab oriente moueant verſus hemiſphærium ſuperius: &
alia huiuſmodi. hæc enim omnia fiunt propter melius, vt
ex. 2. Cœli. tex. & com. 34 habetur. Et ex fine neceſſe eſt bo
nitatem eorum, fieri cum Naturalia agãtur propter finẽ: vt
dicitur ſecundo. Phy. tex. 80. Vnde ex hoc nõ magis habe-
tur, ꝙ ſempiternitas ſpecialiter dependeat a primo, q̃ certa
velocitas: vtrunq; n. eorum habet hoc modo ſpecialẽ ratio
nẽ dependentiæ ex fine. Amplius. Cum ratio ſempiterni
tatis motus ſufficienter ſumatur ex his finis cõditionibus. ſ.

ꝙ ſit in ſe actu & habitus a mouẽte, & immutabilis: & hęc ſint cõmunia omnibus motoribus cœlorum reſpectu propriarum eſſentiarum: nihil propriũ primo motori dixiſſet Auer. ſed totum quod dixit, conuenit omnibus animabus cœlorum in ratione finis. Nec poteſt dici, ꝙ dictũ Auer. cõmune quidem eſt omni motori ſeparato in ratione finis, ſed appropriatur primo propter depẽdentiam aliorũ a primo & in ratione finis: quoniam ſic non ſaluatur differẽtia inter ſempiternitatem & velocitatẽ: vtraq; enim propter independentiam primo eſt attribuenda fini. Quòd ſi tanquã ad vltimum refugium recurrendo dicatur, ꝙ ſempiternitas motus dependet a primo fine, quodam ſingulari modo ignoto nobis: & hoc cognoſci ex hoc ꝙ omnes motores cœleſtes conueniunt in ſempiterno mouere, non autem in velocitate motus. (hoc. n. ideo eſſe credendum eſt, quia rõnem ſempiternitatis habent, reſpiciendo primum: velocitatem vero reſpiciendo propria:) hoc eſt cõtra Auer. qui expreſſe dicit in ſecundo Cœli. com. 58. ꝙ motores inferiores ſumunt rationes ſuarum velocitatum, ſecundum ꝙ magis deſyderant aſsimilari primo. Et loquitur non ſolum de motu diurno, ſed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc non eſt ſufficiente ratione firmatũ. Quòd enim conueniant omnes in ſempiternitate motus, vt dicit Auer. in ſecundo cœli. cõ. 38. & 71. & alibi, eſt quia conueniunt omnes in hoc, ꝙ ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conijcere, ꝙ ſit ex ſingulari modo depẽdendi a fine: cum clare pateat, ꝙ finis communis cum immaterialitate motoris ſufficiat: nec locus eſt coniecturis in manifeſtis. Amplius. Velocitas, de qua ibi loquitur Auer. vt patet in commento. nihil aliud eſt ꝙ̃ temporalitas, in qua omnes motores cœli cõueniunt, ſicut & in ſempiternitate: nullus enim mouet in non tempore. Reſtat ergo ꝙ de infinitate intenſiua ſermo Auer. ibidem ſit. Et licet euidẽtiores ſint prædictę rationes, ſi duo motores ſecundum rem in primo orbe ponantur: efficaces tamen ſunt, etiam ſi duo ſecundum rationem, vnus autem ſecundum rem ponitur, vt patere poteſt cuilibet eas applicari ſcienti. vnde omnes expoſitiones cõmenti prædicti falſæ apparẽt. Vltima aũt ordinem Librorum Auer. non penſauit. Cum enim cõſtet ex ſecundo Cœli com. 3. ꝙ tunc iam fecerat libellum de Subſtantia orbis: & ex pluribus cõmentis, ꝙ tunc etiam fecerat ſuper libros Phyſicorum: & ex. 12. Meta. com. 65. ꝙ iuuenis erat qñ fecit ſuper libr. de Cœlo, & ſperabat in com. 352. ſe perfecturum Aſtrologiam: & ꝙ ſenex ſcripſit ſuper Metaphyſica: manifeſte liquet, ꝙ oĩa dicta Auer. ſunt examinanda ad 12. Metaphyſicæ eius, & nõ ẽ conuerſo: quoniam opus illud teſtamentum eius eſt.

Secunda autem via ad oſtendendam infinitatem virtutis Dei glorioſi ſumpta ex San. Tho. breuior eſt, & ſupponit Deum eſſe cauſam actiuam alicuius ſubſtantiæ, ſiue mundi, ſiue primæ intelligentiæ, ſiue omnium incorruptibilium, ſiue ab æterno, ſiue in tẽpore: nihil enim horum refert, dummodo concedatur per ſimplicem emanationem (quam nos creationem dicimus) Deum aliquid produxiſſe. Hoc autem nunc ſupponatur, tum quia communiter Excellentes viri hoc concedunt etiam de mẽte Ariſt. & Auer. Tum quia expreſſe cõtra Algazelẽ pluries Auer. & hoc dicit: Tum quia hoc exigeret ſpecialẽ quæſtionem, quam alibi tetigimus. Acquieſcentibus ergo huic ſuppoſito, hæc via paratur: iuxta quam arguitur prælibando rationes terminorũ. ſ. ꝙ virtus creatiua eſt virtus actiua effectus ex nulla potentia paſsiua, ſiue ſit creatiua ab æterno vt Plato, & Ariſt. cũ ſequacibus poſuerunt: ſiue in tẽpore, vt fides chriſtiana determinat. Cæteræ autem virtutes actiuæ ſunt effectuum ex aliqua potentia paſsiua pręſuppoſita, vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo ſic, loquẽdo ſemper de quantitate virtutis ſeu perfectionis. Omne quãtũ, excedens aliud quantũ (ſic, ꝙ quantumcunq; exceſſum creſcat, nunquam inter ipſa eſt aliqua proportio) eſt neceſſario infinitũ intẽſiue: iſta patet ex terminis: qm̃ vt dicitur in. 8. Phy. tex. 79. ſi excedens eſt finitum, addendo ſemper quantum ad exceſſum, quandoq; æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua eſt aliquantę perfectionis, & ſic excedit

B virtutem factiuã rerum ex potẽtia ſubiecti, quod quãtumcunq; augeatur, nõ eſt inter eas proportio. ergo virtus creatiua eſt infinita intẽſiue. Probatur minor quò ad vltimam partem (quæ ſola eget probatione) ducendo ad impoſsibile: quia ſequeretur ꝙ virtus tantum actiua ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia poſſent eſſe æquales: quod eſt manifeſte impoſsibile: Tenet conſequentia, ſupponendo vnũ, quod probatione non eget. ſ. ꝙ quanto aliquod actiuum poteſt educere rem de remotiori potentia ad actũ, tanto eſt virtuoſius. ad ſenſum enim patet, ꝙ ad educendũ calorẽ de potentia aquæ, maior virtus requiritur, ꝙ̃ ad educẽdum ipſum de potentia aeris. hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic. Sumatur virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potentia, & ſit. A. Sumatur quoq; virtus productiua bouis ex aliqua potentia, puta. C. & ſit virtus illa. B. Tunc ſic. Iſtæ duæ virtutes, ſcilicet. A. & B. per te habent aliquam proportionem: ſit ergo proportio centupla, ita ꝙ A. excedat. B. non plus, ꝙ̃ in centuplo: & tunc ſu-
F matur potentia paſsiua in cẽtuplo magis elongata ab actu, quàm ſit. C, & ſit illa D. cum ergo oporteat tanto virtuoſius eſſe agens, quanto elongatior eſt potentia ab actu, neceſſe erit virtutem actiuã bouis de potentia. D. eſſe in proportione centupla ad. B. ac per hoc eſſe æqualem ipſi. A. Et ſic virtus productiua ex aliqua potentia, & virtus productiua ex nulla, erunt æquales: quod eſt impoſsibile. Immo etiam eodem proceſſu poteſt deduci, quòd illa ſit etiã maior: quod eſt impoſsibilius. Nec poteſt inficiari quiſpiam hunc proceſſum ex eo, quòd non poteſt ſumi in rerum natura potentia remotior ab actu quacunq; potentia data: oportet enim ſic dicentes negare proceſſum Ariſto. Quarto Phyſi. tex. 72. vbi aſſumit plenum ſubtilius quocunq; pleno. & Sexto Phyſi. tex. 15. vbi aſſumit motum velociorem quocunque motu: & breuiter deſtruere doctrinam traditam in libro Phyſi. Saluatur enim efficacia horum, & ſimilium proceſſuum ex rationibus formalibus terminorum, & ex veritate conditionalium: quicquid enim repugnat veritati con-
G ditionalis, eſt falſum, & impoſsibile: vt Auer. dicit in Octauo Phyſico. tex. 78. Vnde propoſito ſufficit veritas conditionalium: puta, ſi virtus aliqua produceret ex potentia in cẽtuplo remotiori, eſſet in centupla proportione &c. Stat ergo ratio firma, quamuis quidam neſcientes, aut non volẽtes eam formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt, vt de Scoto patet prima diſt in. quarti: Qui ideo credidit ſe ſoluiſſe, quia Sanctus Tho. non ſolicitus circa terminos, qui in autenticis rationibus ſolent ſubintelligi, fecerat maiorem huiuſmodi: Eorum, inter quæ nulla eſt proportio, alterum eſt infinitũ: Soluit Scotus, ꝙ hæc non eſt vera: vt patet de puncto, & linea: & tamẽ punctum non eſt infinitum. Propter quod notanter nos poſuimus in maiore vtcunq; eſſe quantũ: vt has pueriles cauillationes effugaremus. Et hæc de ſecundo.

Reſtat igitur argumentis in oppoſitũ reſpõdere. Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter, et duas ex conſequenti) tali eſt ordine dicendũ, ꝙ duas annexas difficultates, ſcilicet an Deus moueat vt finis tan-
H tum, vel vt finis & agens: & ſi vt agẽs, an mediate, vel immediate: pertranſibimus dicendo, quia eſt. Tertiam vero principalem, ſ. an ex poſitione virtutis infinitæ intenſiue in rerum natura, neceſſario ſequatur motus in non tẽpore; pertractabimus dupliciter, ſcilicet ſecundum Auer. & Simpliciũ. Quãuis igitur multi ex Secundo cœli tex. 64. vbi in ſummo gradu pfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſsidet: & ex 12. Metaphy. tex. 30. vbi dicitur, ꝙ Deus mouet, ſicut amatum, & deſyderatum, credunt Deum non eſſe cauſam agentem, ſed finalẽ: verius tamẽ dicunt ſentiẽtes, vtroq; modo Deũ eſſe cauſam, vt Simplicius arguit ex primo cœli tex. 30. vbi Ariſto. dicit Deum nihil agere fruſtra. ſi enim ad hoc incõueniẽs ſolicitus fuit Ariſt. deducere, ꝙ Deus nihil agit fruſtra: ergo ſupponebat Deũ agere propter finem: ridiculum enim eſſet deducere ad hoc inconueniens de cauſa non actiua. Auerrois quoque in de Subſtantia orbis, manifeſte reprehendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſtotelis: & in. 10. Metaphyſicæ, commento

Solutiones argumentorum.

An Deus mouet vt finis tãtũ, vel etiam effectiue.

commento ſeptimo, expreſſe dicit, ꝙ Deus mouet non tãtum vt finis, ſed vt motor: Quod etiam firmatur in. 12. cõmento. 6. & in commento. 44. vbi etiam poſtmodum Auicennam ponentem Deum eſſe tantum finẽ arguit: ꝙ oportet primi principij eſſe actionem: quæ cum hoc, ꝙ ſit ſibi propria, ſit communis cæteris: qualis eſt motus diurnus. Et in Secundo Cœli commento. 17. dicit, ꝙ omne habẽs actionem in ſe, habet actionem in alio: & in commento. 21. dicit, ꝙ omne, quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecũda intentione: niſi illic eſſet natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auer. plenus eſt hac ſententia, vel formaliter, vel radicaliter: vt puta, ꝙ in ſeparatis a materia cauſalitas finalis, & efficiens eidem conueniunt, vt dicitur in. 12. commento. & 35. & . 38. & . 55.

Nec obſtat, quòd Ariſtoteles dixit Deũ mouere, vt amatum. non enim dixit hoc cum dictione excluſiua: immo ex hoc magis habetur propoſitum, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quam modo diximus. Id vero, quod ex Secundo cœli adducitur, admiratione dignum eſt, qua fronte ab Auerroiſtis adducatur: cum Auerrois ipſe ibidem in commento. 66. expreſſe dicat, ꝙ in illo ſummo gradu habente optimum ſine actione, datur latitudo includens omnes Intelligentias: ita quòd apud ipſum omnes Intelligentiæ ſunt in illo primo gradu, & non tantum Deus: & tamen conſtat apud eos etiam, quòd cæteræ intelligentiæ agunt ad extra. Intendit enim ibi Ariſtoteles apud Auerroem. Intelligentias quatenus intelligentię ſunt, habere optimum (quod eſt felicitas ſpeculatiua) ſine omni dependentia ab exteriori actione: non ſicut in nobis (iuxta illud. 12. Metaphyſicę textu. 39. deductio autem qualis optima & c. & eſſe in primo gradu:) Quatenus vero animæ ſunt, optimum aſſequi per motum, & in ſecundo locari ordine ſimul cum corporibus, quorum ſunt animæ: vnde Deum mouere non ſolum finaliter, ſed actiue dicimus. Et quamuis ex multis commentis videatur haberi, quòd Deus mouet immediate (quia in commento. 44. Duodecimi Metaphyſica. reprehenduntur ponẽtes Deum eſſe priorem motore primi orbis: & in commento. 38. expreſſe dicitur, quòd primus motor mouet ſine medio, & in commento. 48. numerantur ſubſtantiæ immateriales ſecundum numerum motuum cœleſtium, expreſſe ſupponendo nullam eſſe, quæ non mouet: vt tamen ex dictis ſuperius patere poteſt, in commento. 41. 12. expreſſe dicit motum cœli cõponi ex duobus motoribus. Et ideo ſciendum eſt, quòd iſta ſibijnuicem non cõtradicunt: quoniam cum ſint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ dicentis Deum nihil agere ad motum cœli: niſi ſecundũ ꝙ prima cauſa operatur per ſecundas, ſed primum motorẽ eſſe primam Intelligentiam productam a Deo, quæ cum anima cœli mouet: Alia eorum, qui dicunt Deum ſolũ mouere primum cœlum, Auerrois via inceſſit media, vtrunq; declinans extremũ. & ideo nunc hoc, nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicẽnam impugnauerit. Eſt igitur apud eum primus motor Deus glorioſus: non tamen mouet ſolus. Sed, quia in motu primi cęli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa velocitas, puta. 24. horarum) poſuit vtrunq; horum habere per ſe primo cauſam actiuã & propriam. & ſempiternitatis quidem Deum, certæ vero velocitatis animam cœli. Et hic ſenſus reſpondet planè expoſitioni illius commenti abſq; extorſione. Et ſic Deus non eſt prior motore totius: immo facit per ſe motum totius, quò ad nobiliſsimam eius rationem, quæ eſt ſempiternitas. & hoc modo Deus non eſt anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. ꝙ eſt potentia, non in materia. & per hoc volebat quòd differret ab anima cœli. Et hoc modo ſaluatur, quod commẽto. 44. dicitur, ꝙ illud, quod intelligitur motor corporis cœli de primo motore, eſt aliud ab eo, quod intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialiũ ſubſtantiarum ſecũdum numerum motuum ſaluatur: quia ex motuũ numero, inuentus eſt numerus motorũ aliorũ a primo: qui iam ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullam enim ſubſtantiam immaterialem ponimus, niſi ex motu concluſam: ſed primam ex infinitate motus, cæteras ex numero

A motuum regularium, & perpetuorum, exigentium motores immobiles. Et hoc conſonat textui Ariſtotelis expreſſe quærenti numerum motorum immobilium, non numerũ motorum infinitorum: vt per hoc inſinuaret, quòd de alijs a primo loquebatur: quamuis primus quoque ſit immobilis. Eſt ſiquidem ſermo Ariſtotelis, & Auerrois, ibidem cõtra ponentes ſubſtantias immateriales abſque aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidem: quod nos non diximus. Et breuiter hoc modo omnia dicta Auerrois inueniuntur conſona: & merito, quia vero omnia conſonant. Vnde Heliæ hebræi labor, quàm vanus fuerit, patet. Putauit enim, quòd ex hoc, quòd Deus dicitur motor effectiue primi cœli, ſequeretur, Ergo mouet ſolus primum cœlum. Iam enim liquet Deum proprium motorem primi, quò ad ſempiternitatem ſui motus actiue cauſandam. Mouet ergo Deum cœlum effectiue vt motor proprius, & mediante anima cœli: ſic vt vtriuſque proprius effectus motus cœli ſit diuerſimode. & ſic quo ad duo prima pateat
B quid tenendum ſit.

De tertio autem (in quo tota ſtat difficultas præſens) ambiguitas magna videtur. diuiſi ſiquidem ſunt Peripatetici circa id. Quibuſdam enim apparet, quòd ex hoc antecedente, Datur virtus infinita in natura, ſequitur neceſſario, Ergo motus in non tempore. Quibuſdam vero videtur, quòd diſtinctione opus ſit in re hac. & hi in tres diſtincti ſunt vias. Alij putant, ꝙ diſtinctione modi agendi, ſcilicet libere, vel neceſſario opus ſit. Alij vero, ꝙ diſtinctio modi eſſendi illius virtutis infinitę, ſcilicet an habeat eſſe materiale, an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alij autem duas diſtinctiones neceſſarias credunt ad ſaluandam infinitam virtutem in rerum natura, ſcilicet modi eſſendi (quæ modo dicta eſt) & modi agẽdi, ſcilicet mediationem, vel immediationem: ita quòd omnes huiuſmodi opiniones ſunt quatuor. Et primã quidem poſtponentes (quia ex diſcuſsione aliarum quid veritatis habeat patebit: & eius fundamenta ſunt, quæ arguendo adduximus) ad ſecũdam nos transferamus opinio-
C nem, quæ tria dicit. Primo ꝙ ex hoc antecedẽte, virtus infinita eſt in magnitudine, neceſſario ſequitur, Ergo mouet in non tempore: quod implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Ariſt. Octauo Phyſico. tex. 79. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi conſequentiã. Scotus enim in primo Senten. diſtin. 2. quæſtio. 2. ad vlt. dicit, ꝙ ex eo quod in antecedente aſſumitur, Virtus infinita: ſubintelligendo agat, neceſſario ſequitur, Ergo actio ſua eſt in non tẽpore: alioquin in æquali tẽpore agere contingeret virtutem infinitã & finitam, iuxta deductionẽ Ariſtotelis ibi. Ex eo vero, ꝙ in antecedente additur ly in magnitudine (.i. extenſa) ſequitur ꝙ ſi agit, agat circa corpus, & conſequenter ꝙ ſit ibi aliqua reſiſtentia, & ſic etiam diuerſa approximatio partium paſsi ad agens, ac per hoc ſequitur, Ergo actio illius virtutis eſt mouere: quoniam hæ duæ cauſæ, ſcilicet diuerſa approximatio partium, & reſiſtentia, faciũt ſucceſsionem eſſe in motu. & ſic ex toto antecedente ſimul, ſcilicet Virtus infinita in magnitudine, ſequiĩ Motus in nõ
D tẽpore. Sed hæc deductio manifeſte peccat: quia ex hoc ꝙ aliqua virtus eſt extenſa, & agit in corpus, non ſequiĩtur illæ duæ cauſæ ſucceſsionis, ſed vna tantum, ſ. diuerſa approximatio partium paſsi ad agens: ſed ex omnibus his abſq; reſiſtentia nõ ſequitur, Ergo illa actio eſt motus. Et hæc oĩa non egent probatione: quia manifeſte patent de virtute illuminatiua. hæc. n. eſt extenſa, & agit in corpus & c. & tñ non eſt motus proprie (de quo loquimur) vt diſtinguiĩ cõtra mutationem. Sanctus Thomas autẽ, quia Ariſtoteles non fuit ſolicitus ibi de vtraq; parte conſequentis deducenda, ſupponit cũ Auerroi, & cæteris expoſitoribus (quantũ vidiſſe me recolo) ꝙ ſubiectum illius antecedentis, ſ. ly virtus, ſeu potẽtia, ſupponit pro virtute motiua, proprie ſumẽdo, motum: ita ꝙ antecedens illius conſequentię ſecundum veritatem, eſt hoc, Virtus motiua infinita eſt in magnitudine, ergo. Et ꝙ hæc ſit mens Ariſtotelis, patet ibi, ex eo quòd probãdo ſuppoſitionem ſuam, ſcilicet quòd maior virtus facit æquale in minori tempore, dicit: vt calefaciens, aut dul

ce faciens, aut proficiens, & omnino mouens. vbi manifeſte patet, ꝙ de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonſtrationem illam, niſi ad inueſtigandam impartibilitatē primi motoris, quem conſtat mouere proprie. vnde impertinens erat propoſito tractare de omni virtute extenſa. Quamuis ex iſta negatiua, non poteſt dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex conſequenti, ꝙ nulla virtus in magnitudine eſt infinita: quia, cum ſit virtus, aut ſubſtãtialis, aut accidentalis: & accidentalis infinitas inferat infinitatē ſubſtantialis: & omnis virtus ſubſtãtialis in magnitudine, ſi eſt, ſimplex ſit principiũ alicuius motus naturalis (vt patet in Primo cœli, textu ſeptimo) & ſimplicibus exiſtentibus finitis, impoſsibile ſit mixtũ fieri infinitum, manifeſte deduci poteſt ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatione infinitatis omnis virtutis extenſę.

Facit tamē vim Sanctus Thomas in ly magnitudine, ex hoc. quòd virtus extenſa non eſt intelligens, virtus autem extra magnitudinem eſt intelligens, vt patet Tertio de Anima, commento quinto. virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum poteſt. Ac per hoc tenet cõſequentia Ariſtotelis. Quia, ſi eſt virtus motiua infinita, & cũ hoc mouet tantum, quantum poteſt, ſequitur, Ergo mouet in non tempore, vt patet ex deductione Ariſto. ibidem.

Secundo dicit, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita eſt (etiam loquendo de motiua) non ſequitur neceſſario, Ergo mouet in non tempore: quia poteſt illa virtus eſſe agentis liberi, in cuius poteſtate eſt, & actio, & modus agendi. Et cum hoc arguitur eſſe contra Ariſtotelem, & Auerroē, et omnes Philoſophos, Scotus cum ſequacibus non reputat hoc inconueniens. immo dicit in Secundo Sententiarum, diſtinctione prima, quæſtione tertia, eos ſibijpſis contradicere, ponendo Deum agere neceſſario.

Mihi autem videtur hoc non eſſe contra Ariſtotelem, eò quòd nulli imponendum eſt, quod nec dixit, nec neceſſario ſequitur ex dictis eius. Deum autem non eſſe agens liberum nullibi dixit Ariſtoteles, nec ex dictis eius ſequitur neceſſario. Demonſtratio ſiquidem poſita in Primo cœli, textu nonageſimo, ſufficienter ſaluatur, ſupponendo omnes intelligentias differre ſpecie, & mouere quantum poſſunt, vt aſsimilentur Deo glorioſo, cuius proprius effectus eſt ſempiternitas, ſiue libere, ſiue neceſſario illam cauſet. Numerus quoque intelligentiarum eiſdem ſuppoſitionibus ſtantibus optime inueſtigatur ex numero motuũ: ſunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam, quod dicitur in textu ſeptuageſimonono, ſcilicet virtutem finitam, & infinitam mouere ęqualiter, manifeſte ibidem aſcribitur virtutibus mouentibus naturaliter. & breuiter quęcunque alia ad hoc adduci poſſunt, facile ſaluari videntur abſque hoc. nolo tamen propterea Ariſtoteli attribuere, quod poſuerit Deum agere libere: ſed opinionem ſuam ad nos non perueniſſe tantum, contra Auerroem tamen illam reſponſionem eſſe non dubito, vt ex cõmento quarto, Duodecimi Metaphyſicæ deducere facile eſſet. & commen. 21. Secundi de cœlo manifeſte habetur.

Sed, quoniam ex principijs Philoſophiæ non neceſſario ſequitur Deum agere neceſſario: idcirco cum ſoli rationi obediendum ſit: quod ſecundo loco contra hoc obijcitur ſoluendum eſt. Cum ergo dicitur, Id ad quod ſequitur falſum impoſsibile, eſt ſimpliciter impoſsibile & cæ. Negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quòd quamuis non ſit impoſsibile Deum velle vti tota virtute ſua: eſt tamen impoſsibile Deum velle vti tota virtute ſua in hoc effectu, qui eſt velocitas motus. Nec hoc eſt ex defectu virtutis, aut voluntatis: ſed, quia hoc non eſt factibile. vnde Deus vtitur tota virtute ſua per ſe cauſando ſempiternitatem motus, & creando &c.

Ad ſecundam vero dicitur præmittendo quatuor. Notandum eſt enim primo, quòd aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita, & aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum eſſendi, ſcilicet in magnitudine, vel extra: vel modum operandi, ſcilicet neceſſa-

E rio, vel libere. Primum ſiquidem antecedens abſtrahit ab omni modo eſſendi, & operandi: Secundum vero, modum eſſendi, vel operandi coaſſumit. Conſtat autem ꝙ multa poſſunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo eſſendi, vel operandi ſimul, quæ non poſſent deduci ex illa ratione formali abſolute. Notandum eſt ſecundo, quòd ex aliqua ratione *abſtracte, ſeu abſolute ſumpta, dupliciter aliquid deducere conſueuerunt Philoſophi. Vno modo neceſſario: ſicut ex ratione motus deducitur, ꝙ oportet eſſe in tempore: Alio modo non repugnãnter: ſicut ex ratione motus deducitur, quòd quocunq; motu dato, poteſt dari velocior &cæ. Et inter hęc tantum refert, ꝙ conſequens aliquid neceſſario comitatur ipſum in quocunque ponatur ſecundum omnem modum eſſendi illius: conſequens vero aliquid non repugnanter, non oportet comitari illud in aliquo: immo ſtat quòd repugnet ei in quocunq; modo eſſendi: vt patet in exemplis adductis. Notandum eſt tertio, ꝙ tripliciter poteſt imaginari, quòd potentia motiua infinita

Alias *abſtrahente.

Cõſequẽs aliquid neceſſario comitat illud in quocũque ponat ſecũdum omnẽ modũ eſſẽdi. Cõſequẽs vero non repugnãter, non vno q̃que ei repugnat in quocũq; modo eſſendi.

F exeat in actum ſecundum: Vel quòd moueat. A. mobile certa velocitate, ita quòd non poſsit velocius illud mouere, ſed illud mouere ſit ſibi adæquatum. Vel ꝙ moueat infinita velocitate, ideſt in non tempore: non eſt enim intelligibile, quòd aliquid actualiter moueat infinite velociter, & tamen in tempore: quia ex quo actualiter mouet, tēpus illius motus certum eſt ſecundum ſe. ſignetur ergo, & tunc procedatur iuxta textum. 79. Octaui Phyſic. & venietur ad hoc, quòd motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cũ motu finitæ velocitatis (vtpote a virtute finita facto) quod eſt impoſsibile. Idem eſt ergo mouere actu infinitæ velociter, & mouere in non tempore, vel medio modo: ſcilicet ꝙ nunquam moueat tãta velocitate. A. mobile, quin poſsit illud velocius mouere. Hæc autem tria aliter ſe habent ad potentiam motiuam infinitam abſolute, et aliter ad eam in magnitudine: Ad potētiam ſiquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediate: ita quòd reſpectu talis virtutis nõ datur medium inter mo-

G uere in non tempore, & mouere certa velocitate adæquate. Ad potentiam vero motiuam infinitam abſolute, extrema hæc ſunt mediata: ita quòd ſtat quòd moueat ſic velociter, quòd tamen ſemper velocius mouere poſsit. Et ratio diſformitatis eſt: quia virtutis extenſæ quantum eſt poſſe, tantum neceſſario eſt facere, vt patet inductiuæ. & conſequenter, ſi eſt infiniti poſſe, ergo habet adæquatum facere, aut ergo hoc eſt certa velocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim ſic, ꝙ velocius poſsit, non eſſe adæquatum virtuti, patet. Virtutis vero motiuæ infinitæ abſolute, non oportet quantum eſt poſſe, tantum eſſe facere: quia abſtrahit ab omni modo operandi, & eſſendi: & conſequenter abſtrahit ab hoc, quòd faciat ſecundum totum poſſe, aut partem, & tantum, vel tantum. & ideo nõ neceſſario ſequitur, quòd ſi exeat in actum, quòd exeat in opus adæquatum. Notandum eſt quarto, quòd aliter arguendum eſt ex infinita velocitate ad infinitatem potentiæ motiuæ abſolute, & aliter è conuerſo: Ex infinita ſiquidem velocitate, determina-

Virtutis finitæ extẽſę, quãtũ eſt poſſe, tñ eſt facere: virtutis vero abſolute, non tñ eſt facere, quantum eſt poſſe.

H te infertur, ergo potentia motiua eſt actu infinita: quia impoſsibile eſt aliter talem effectum ſaluare: Ex infinita vero potentia motiua nihil aliud poteſt inferri, niſi, Ergo poteſt infinita velocitate mouere: quia ſi aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquanta velocitate, maior poteſt maiore, & infinita infinita. Sed, quia poſſe mouere infinita velocitate, contingit dupliciter. vno modo ſic, quòd poſsit facere motum infinitæ velocitatis in actu: Alio modo ſic, quòd poſsit ſemper facere maiorem velocitatem quacunque facta velocitate, ideo non poteſt ex infinitate potentiæ motiuæ abſolute inferri determinate, Ergo eſt actu infinita velocitas: ſicut è conuerſo. His autem præmiſsis, dico quatuor. Primo ꝙ ex hoc antecedēte. A. eſt virtus motiua infinita in magnitudine, optime ſequitur, Ergo mouet in non tempore: quia ſi nõ, ergo mouet adæquate certo tempore, ex tertio notando: & tunc ſequitur iuxta deductionem Ariſto. Ergo virtus finita, & infinita ſecundũ totum poſſe mouēt ęqualiter. Secundo dico, ꝙ ex hoc antecedēte. A. eſt virtus motiua

infinita,

infinita, non ſequitur neceſſario. Ergo. A. mouet in nõ tempore. Dicentibus.n. ꝙ non, ſubinferri non põt, Ergo mouet adæquate in certo tempore datur: ſiquidem medium, ſ. ꝙ permittitur mouere. A. mobile tãta velocitate (puta decem horarum) non tñ adæquate, ſed poteſt ſemper velocius, vt patet ex tertio notando: Quod non poteſt dici, ſi virtus illa eſt in magnitudine: & ideo Ariſt. fundans demonſtrationẽ ſuam ſuper illa diſtinctione. Aut mouet in non tempore, aut certo tempore, loquendo de adæquata operatione, aſſumit ab aduerſario virtutem motiuam eſſe in magnitudine: quia de tali conſtat, ꝙ oportet ſupponere aliquam velocitatem eſſe illi adæquatam: quod non oportet verificari de virtute motiua abſolute, quia abſtrahit ab his. Tertio dico, ꝙ ex hoc antecedente. A. eſt potentia motiua infinita, non ſequitur non repugnanter, Ergo motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio: impoſſibile in ſe ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur poſſibiliter, ex quo non ſequatur neceſſario. Hæc.n. eſt differentia inter conſequens poſſibile, & impoſſibile ex terminis: ꝙ poſſibile ex aliquo antecedente oritur poſſibiliter, ex quo non oritur neceſſario: vt patet de velocitabilitate motus reſpectu motus: & mobilis: Impoſſibile vero, niſi habeat connexionem neceſſariam cum antecedente, ex illo oriri nõ poteſt. & hoc ideo eſt, quia impoſſibile ex terminis, eſt impoſſibile ſimpliciter, & omnino: tale aũt ex nullo oriri poteſt, niſi ex alio impoſſibile, ad quod conditionaliter ſequatur: quod ſine neceſſaria connexione fieri nequit. Cõſtat aũt, ꝙ motus in non tempore claudit contradictionem ex terminis. ſi eſt enim motus, ergo in tempore: & ſi in non tempore, ergo non eſt motus: & ex antedictis patet, ꝙ hoc impoſſibile non ſequitur neceſſario ex infinita potentia motiua: ergo nec ſequitur poſſibiliter.

Commune principium, Impoſſibile ſimpliciter, ex nullo deducitur poſſibiliter ex quo non oritur neceſſario.

Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod ſequitur neceſſario ad aliquid cũ aliquo ſpeciali modo eſſendi, ſequitur permiſſiue, & poſſibiliter ad illud abſolute: verbi gratia, quod ſequitur neceſſario ad animal rationale, ſequiẽ poſſibiliter ad animal, ſed motus in non tempore ſequitur neceſſario ad virtutem motiuam infinitam habẽtem eſſe in magnitudine, vt patet: ergo ſequitur poſſibiliter ad virtutem motiuam abſolute. Secundo, quia cum hoc argumẽtum valeat. Si aliquanta virtus motiua poteſt mouere aliquanta velocitate, ergo maior poteſt maiore, & infinita infinita: & vlterius valeat, aliquanta virtus motiua põt mouere tanta velocitate, ergo poteſt facere tantam velocitatem actualiter, & maior ſimiliter maiorem: quare non valet. Ergo ſi eſt infinita, põt infinitam facere actualiter. Nulla.n. rõ apparet difformitatis. & tñ oportet ſi tenenda ſunt prædicta, negare illam vltimam conſequentiam: quia vt patet ex dictis, poſſe facere velocitatem infinitam actualiter, eſt idem quod poſſe mouere in nõ tempore. Tertio, quia etſi aſſignata ſit rõ, quare infinitæ potentiæ abſolute, non oportet aſſignare adæquatũ facere (quia. ſ. abſtrahit a modis operãdi) non tñ habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ abſolute repugnet mouere ſecundũ totum ſuũ poſſe. ſi enim non repugnat: dato ꝙ ex ea non ſequatur neceſſario: nec poſſibiliter habetur intentum, quia ſi hoc ſibi nõ repugnat, ergo eſt ſibi poſſibile: poſſibili aũt poſito, nullum ſequitur impoſſibile: ex hoc autẽ ſequeretur, ꝙ moueret in non tempore, vt patet: ergo.

Ad primum horum dr̃, ꝙ maior eſt ſic modificanda: Illud quod ſequitur neceſſario ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſſendi compoſſibili illi primo, ſequitur permiſſiue ad illud abſolute: ſic.n. eſt vera, & nõ aliter. Si.n. aliquid iungatur cum aliquo ſibi incompoſſibili ex terminis, id quod ſequitur ad coniunctum, vtriq; partium repugnat. verbi gratia. Ad hominem aereum ſequitur habere perfectiſſimum ſenſum tactus, non mediũ inter contraria: quod vt patet, non ſequitur ex ratione hominis abſolute, nec aeris. Sic aũt eſt in propoſito: quia virtutem motiuam infinitam eſſe in magnitudine, implicat contradictionẽ, partesq; coniuncti non ſunt compoſſibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus neceſſario ſequens monſtrat. ſ. motus in nõ tempo-

A re. Ad ſecundum dr̃, ꝙ ratio difformitatis inter vltimam conſequentiam, & priores, eſt, quia in oĩbus prioribus proportionaliter adaptatur propria cauſa proprio effectui: in vltima autem non ſecundum veritatem, ſed ſolam apparentiam. non.n. proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, eſt actualiter mouere infinita velocitate: ſed nulli certe velocitati obligatum eſſe ſuum mouere, quantum eſt ex parte motiuæ potentiæ. Hoc aũt ſaluatur, ſi ſic poſſit mouere actualiter, vt ſemper poſſit velocius mouere, vt patet. Et ſi quæratur, cum virtuti potenti mouere velocitate vnius horæ, proprio effectu aſſignetur mouere actualiter in vna hora, & duplæ potentiæ potenti mouere in medietate horę, proprius effectus dicaẽ mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potẽti mouere infinita velocitate, proprius effectus non aſſigneẽ mouere actualiter infinita velocitate? Reſpondetur, ꝙ hoc ideo eſt: quia quandocunq; quãtitati virtutis poteſt dupliciter attribui quãtitas operis: & altero modo eſt impoſſibile propter im-

B plicationem contradictionis in ipſo opere, altero vero eſt poſſibile. Dicendum eſt, ꝙ effectus proprius illius, eſt ille, in quo ſaluatur modus poſſibilis. Verbi gratia (& eſt exemplum Theologicum) dicimus ꝙ virtus creatiua Dei eſt infinita non ſolum ex parte modi agendi, ſed ex parte creabilium: non tñ ſaluatur infinitas in creabilibus, ſic ꝙ Deus poſſit creare aliquod infinitum ens, ſed ſic, quia quacunq; creatura facta poteſt facere perfectiorem, cum ergo in propoſito inter virtutem motiuam quamcunq; finitam & infinitam reſpectu velocitatis motus, hæc ſit differentia, ꝙ finitæ virtutis quantitati vno modo, & illo poſſibili, reſpondet quantitas velocitatis in effectu, ſ. faciendo illam actu: infinitæ vero virtutis quantitati, duobus modis quãtitas velocitatis reſpondere videtur. ſ. faciendo infinitam in actu, vel mouendo abſq; obligatione ad certam velocitatem, & primo modo infinita velocitas effectus rõnem habere non poteſt (cum ſit de genere impoſſibiliũ ex terminis) ſecundo modo infinitæ potentiæ proprius effectus eſt. Ad tertiũ

C dicit, ꝙ infinitæ potentiæ motiuæ abſolute repugnat mouere actualiter ſm totum ſuum poſſe, quo ad velocitatem motus, nõ aũt quo ad durationem eius: quia operatio talis eſt de genere operationum impoſſibilium ex terminis. Et id, quod multos in materia iſta decipit, eſt, quia aſſumitur talis motio, vt operatio quædam: & quare infinitæ potentiæ motiuæ repugnet quærunt: cum tñ (vt ex dictis patet) non ſit de genere operationum, ſicut nec alterare cœlum. Nec ex his imponas mihi, ꝙ dicam infinito poſſe, non poſſe attribui adæquatum operari actualiter. hoc.n. ex dictis noſtris diligenter inſpectis non habetur: ſed tñ, ꝙ infinito poſſe motiuo non poteſt reſpondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc.n. non ſequitur vniuerſalis negatiua, Ergo non poteſt reſpondere adæquatum operari: ſtat namq; ꝙ reſpondeat infinitum operari, quo ad durationẽ motus, & quo ad operationes immanentes, ſ. intelligere, & amare &c. Vnde ad quæſitum cum diſtinctione dicendum eſt, ꝙ infinita potentia motiua põt

D referri ad motus velocitatem, et ad eius durationem. Et primo modo repugnat ſibi mouere ſm totum ſuum poſſe, qa iſta non eſt operatio, ſed quidem plus, ꝙ chymericum: Secundo modo, non repugnat, immo de facto conuenit, vt ex dictis patet.

Quarto dico, ꝙ ex hoc antecedẽte. A. eſt virtus motiua infinita agentis liberi, non poteſt inferri, Ergo mouet, aut poteſt mouere in non tempore: dicam.n. in nullo tempore mouere poteſt, tanquam adæquato effectu, ſed mouet ſemper certo tempore, ſicut elegit: non tñ ſic, quin quãtum eſt ex rõne virtutis poſſet velocius mouere. cum.n. ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ abſolute, nihil aliud ſequatur, niſi ꝙ, quia tanta potentia poteſt mouere tanta velocitate & maior maiore, infinita poteſt infinita velocitate mouere: & hoc cõtingat dupliciter, ſ. aut ꝙ poſſit exire in actum ſecundum faciendo infinitam velocitatẽ: aut ꝙ ſic ſemper poſſit, vt nunquam exeat in actum ſecundum faciendo aliquam velocitatem: quin poſſit adhuc facere maiorem: &

ex

ex rõne potentiæ motiuæ infinitæ abſolute non neceſſario
ſequatur, ꝙ poſſit exire in actum primo modo: et ex hoc ꝙ
eſt agenns liberi neceſſario ſequatur ꝙ exeat in actum ſe-
cundo modo, ſi debet exire in actum: conſequens eſt ꝙ non
ex infinita potentia motiua agentis liberi abſolute cõſyde-
rata, nec ex ipſa ſumpta cum tali modo agendi, deducatur
neceſſario, Ergo motus in non tempore. Et conſequenter
cum omnis conditionalis vera ſit neceſſaria, iſta conditio-
nalis non eſt vera: Si datur virtus motiua infinita agentis li
beri, poſſet dari motus in nõ tempore. Et ſic patet ad ſecun
dam probationem illius minoris quid dicẽdum ſit. ſ. ꝙ fal-
ſum eſt, ꝙ ex rõne infinitæ potẽtię motiuæ, abſolute ſequa-
tur, Ergo motus in non tẽpore. Tertium quod habet hæc
ſecũda opinio eſt, ꝙ non poteſt aliter ſaluari infinita poten
tia in rerum natura, niſi ponendo ipſam agere libere: eo ꝙ
aliter ſequeretur motus in non tempore. Sed hoc non eſt di
ctum commune: vnde non videtur tutum ſequi illud: præ-
ſertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) a multis Illu-
ſtribus viris ſaluatur, etiam ſi Deus non ageret libere.

Tertia vero opinio, quam ſupra Thomas Octauo Phyſi.
protulit in lucem, dicit, ꝙ ſola diſtinctio modi eſſendi, ſ. in
magnitudine, vel extra, ſufficit ad ſaluãdam virtutem mo-
tiuam infinitam abſq; motu in non tempore, quicquid ſit
de modo operandi: Ita ꝙ ſecundum eam, quamuis iſta con
ditionalis ſit vera: Si virtus motiua infinita eſt in magnitu
dine, daretur motus in non tempore: iſta tñ eſt vera: Si mo-
tiua virtus infinita eſt extra magnitudinẽ, daretur motus
in non tempore. Et fundamentum huius eſt: quia veritas
primæ conditionalis fundatur ſuper tribus. Primo ſuper
infinitate motiuæ potentiæ, ex qua habetur ꝙ poſſit mo-
uere infinita velocitate: Secundo, ſup modo eſſendi eius in
magnitudine: ex quo habetur, ꝙ, quantum eſt poſſe, tñ eſt
operari: Tertio, ſuper hoc ꝙ effectus nõ eſt dignior ſua cau-
ſa: ex quo habetur, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine eius
adæquatum opus põt recipi in magnitudine. Ex his. n. tri
bus conſurgere veritatem illius conditionalis, patet ex eo,
ꝙ quodcunq; horum trium deſit, conditionalis non eſt ve-
ra. Si enim deeſt infinitas potentiæ motiuæ, nunquam de-
ducetur motus in non tempore. ſimiliter ſi non ponitur in
magnitudine, ſeu operari tm̃, quantum poteſt, nunquam
deducetur motus in non tempore. & nihil minus, ſi non po
nitur, ꝙ operetur in paſſo capaci adæquatę operationis il-
lius potentiæ, nunquam ſequetur motus in non tempore:
quem conſtat non ſequi, niſi ex motione adæquata poten-
tiæ motiuæ infinitæ. In operationibus ſiquidẽ tranſeunti-
bus, non ſolum impeditur operatio, & eius quãtitas ex par
te potẽtiæ actiuæ: ſed ex parte paſſi. Cõſtat aũt, ꝙ propriũ
paſſiuum motiuę virtutis eſt mobile in actu: quod oportet
eſſe actu quantum, & corpus &c. vt patet. 6. Phy. tex. 32. et
ideo, niſi ponatur, ꝙ adæquata motio virtutis motiuæ infi
nitæ aſſumptæ in antecedente poſſit recipi in corpore, in
actu, ſeu in magnitudine (idem. n. ſunt in propoſito) nõ po-
teſt deduci, Ergo mouet in non tempore. & quia hoc non
poni poteſt abſolute, quia eſt impoſſibile: ideo oportet po-
ni, vt ſequens ex antecedente aduerſarij. habetur aũt vt iã
diximus ex illo, quia cauſa nõ eſt indignior effectu. Ex his
aũt patet, quare ſecunda conditionalis, ſ. ſi virtus motiua
infinita eſſet extra magnitudinem, daretur motus in non
tempore, non eſt vera: quoniam deficit ſibi tertia conditio.
non. n. oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinem da
ti adæquatum opus in magnitudine. & rõ eſt: quia virtus
immaterialis comparatur ad oĩa quanta, vt vniuerſale ad
particulare: non in prædicãdo, ſed potius in eſſendo, & cau
ſando: nec eſt rõnabile vt materiale poſſit totam immate-
rialium virtutem adæquare. Vnde ad maiorem horum
euidentiam conſyderandum eſt, ꝙ motus relatus ad infini
tam potentiam motiuam in magnitudine, & extra, diuerſi
mode comparatur. Illi quidem vt effectus proprius cauſæ
particulari, & propriæ: huic vero vt effectus particularis
cauſæ vniuerſali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti
Solari) quia motus eſt effectus in corpore, & conſequenter
ſit a virtute corporea, ſicut ab vniuoco, a virtute vero im-

Nullũ materiale, materialiũ virtutẽ adæquare poteſt.

E materiali, ſicut ab æquoco, & vniuerſali. & ideo ſicut ridi-
culum eſſet ex quantitate virtutis Solaris inferre quantita
tem huius particularis effectus, vt adæquantem virtutem
Solis, ita irrationabile eſt ex quantitate virtutis immateria
lis inferre quantitatem huius effectus particularis, qui eſt
velocitas motus, tanquam effectum adæquatum. Con-
ſyderandum rurſus eſt, ꝙ inter potentiam motiuam infini
tam in magnitudine, ſeu abſolute: & potentiam motiuam
infinitam incorpoream, hoc ſtereſt: ꝙ illa aut nihil aliud p
ſe dicit, niſi principiũ motus (vt patet ſi ſumatur abſolute)
aut ſi aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipſam ſupra
rõnem proprij principij motus: vt patet ſi ſumatur in ma-
gnitudine. Iſta aũt ex hoc, ꝙ immaterialis ordinis ponit̃, ſu
pra rõnem proprij principij motus eleuatur, ſicut & ſupra
corporalia. Propter quod ex hoc ipſo, ꝙ ponitur extra ma-
gnitudinem, ſequitur ꝙ non per ſe primo reſpiciat motus
velocitatem, qui eſt corporeus effectus, quemadmodum fa
ciunt virtutes corporales: ſed altius quid per ſe primo aſpi
F ciat, & ſecundario, & quaſi per accidens motum. Vnde fit,
vt infinitas virtutis motiuæ, ſi eſſet in magnitudine, motus
velocitate neceſſario manifeſtaretur: Infinitas aũt virtutis
motiuæ exiſtentis extra magnitudinem, non: quia, ſ. infini-
tas potentiæ in magnitudine eſt per ſe primo particularis
principij motiui: infinitas vero potentię extra, eſt per ſe pri
mo rei eleuatæ ſupra ordinem principiorum motiuorum
particularium, ac per hoc altius quid reſpicit vt adæqua-
tum motum, ꝗ̃ velocitatem motus. Imaginãdum eſt. n. ꝙ
res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in
ſe vnde poſſit mouere: hoc tñ opus non per ſe primo reſpi-
citur ab illa, ſed aliquid altius: quia vt pluries dictum eſt,
motus per ſe primo eſt actus corporis: virtus aũt illa eleua-
ta eſt, ſicut ſupra corpora, ita ſuper omnia corporalia per ſe
primo: quod dico ꝓpter ens, & bonum, & alia huiuſmodi:
quæ &, ſi ſint corporalia, non tñ per ſe primo. & ideo non
oportet, ſi virtus illa eſt infinita, velocitatem infinitã poſſe
ab ea prouenire. Ex duobus ergo falſificatur ſm San. Tho.
G conditionalis iſta. Primo ex eo ꝙ virtutem extra magnitu
dinem non oportet habere adæquatum facere ſuæ virtuti,
cum agat per intellectum, vt dictum eſt in ſecunda opinio
ne: Secundo, ex eo ꝙ conſyderata virtute infinita extra ma
gnitudinem, non conſyderato modo operandi, ſequeretur,
Ergo daretur motus in non tempore: quia non poſſet fieri
motio, quo ad velocitatem adæquata virtuti motiuę, quia
moueret corpus in actu, puta coelum: quod non eſſet capax
motionis adæquatæ illi virtuti: nec abſolute, quia hoc im-
plicat: nec ex hypotheſi data, quia infinita potẽtia non eſt
conceſſa in magnitudine, ſed extra. Contra hãc aũt opi-
nionem dupliciter obijcitur. Primo, quia, ſi ex ſola incorpo
reitate virtutis motiuæ infinitæ, habetur ſufficiens rõ falſi-
tatis ſecundæ conditionalis, manifeſte ſequitur ꝙ nõ refert,
ſi ponatur virtutem illam eſſe motiuam neceſſario, dum-
modo ponatur incorporea: ſtant. n. vt duo ſimul. Non. n. eſt
impoſſibile virtutem immaterialem eſſe neceſſario moti-
uam, vt Ariſt. & Philoſophi tenent de animabus orbium.
H Ex hoc aũt quæratur in quanto tempore moueret virtus
infinita extra magnitudinem mouens ſm totum poſſe: &
ſignetur illud tempus, & tunc procedat̃ iuxta tex. 79. Octa
ui Phy. deducendo ad impoſſibile, ꝙ æqualiter moueant
virtus finita & infinita. Secundo, quia hoc eſt expreſſe
contra Auerro. in Secundo coeli cõ. 38. & 71.

Ad primum horum dr̃, ꝙ iſtæ duæ conditionales diſtãt,
ſicut coelum, & terra. Si infinita potentia motiua eſſet ex-
tra magnitudinem, moueret in non tempore, & ſi infinita
potentia motiua exiſtens extra magnitudinem moueret
ſm totum ſuum poſſe, moueret in non tempore. Secunda
enim eſt vera: quia in antecedente eius iam ponitur ipſam
ſm totum poſſe actualiter mouere: & cõſequenter habere
mobile talis motionis ſubiectum, cum motus ſit actus mo-
bilis: Ac per hoc in hac conditionali ſaluantur tres antedi-
ctę conditiones: In alia vero non habet̃ ex hypotheſi ante-
cedentis, mobile capax totius poſſe: & ideo eſt falſa ex defe
ctu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali, ſuper
quam

quam firmatur argumentum.ſ.ſi eſſet extra magnitudinē infinita virtus motiua, neceſſario dareť motus in non tempore, dicēda ſunt duo. Primo, ꝙ eſt impertinens propoſito: quia non habetur ex dictis Sancti Tho. multum.n. refert poſita virtute infinita incorporea, loqui de ipſa, & conſequentibus ad ipſam vt ſic, abſtrahēdo a quibuſcunq; alijs, quæ non neceſſario ipſam infinitam, et incorpoream comitantur: & loqui de ipſa addendo ſibi ſpecialem modum agendi, ſ. neceſſario. Primo.n. modo eſt ſermo Sancti Tho. & non ſecūdo. & primus nihilominus modus nihil ponit incompoſſibile: ſecūdus vero forte adunat incōpoſſibilia, quia quāuis virtuti incorporeæ nō repugnat eē neceſſario motiuā, & velocitatiuam motus, repugnat tñ forte virtuti incorporeæ infinitæ. vnde non oportet de illa cōditionali ſolicitum hic eſſe. Si tñ de veritate eius quæratur, dicendū ſecūdo videtur, ꝙ eſt falſa eadem rōne: quia. ſ. ex hypotheſi antecedentis habetur, ꝙ in mobili poſſet recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt.n. iam infinities tactū eſt, motus in non tempore, eſt quoddam impoſſibile ex terminis, et non ſequitur, niſi ex aliqua hypotheſi impoſſibili: quam requirere illa tria monſtratum eſt. Et cum contra arguebatur, Ergo moueret in aliquo certo tempore: ſignetur illud &c. Reſpondetur ꝙ, quia ex parte motoris nulla poſſet certitudo velocitatis determinari: quia nec ex libertate, nec ex infinitate potentiæ, & in non tempore mouere non ſequitur ex hypotheſi: oportet dicere, ꝙ ſi moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile eſſet capax: puta ſi eſſet mobile nō violentabile & capax motus. 24. horarum, tanto tempore moueret illud & non minore. Et ſi contra hoc dicatur, ſignetur tempus illud: intrepide aſſignetur puta vna hora vel decē: hoc.n. non refert. Et ſi procedatur deinde ad hoc, ꝙ eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita & infinita, dicetur hoc nō eſſe inconueniens, qñ aliunde prouenit ꝙ̃ ex virtute motiua. Inconueniens ſiquidem eſt, ꝙ virtus finita & infinita ex proprijs meritis cōſyderatæ moueātur æqualiter, ſed qñ aliunde hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt ſecunda opinio dicit) vel ex parte mobilis, vt modo dr̃, vel ex mediatione alteriꝰ motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens eſt. Sed ſunt in hac reſponſione adhuc duo dubia. Primū eſt, quia ex eo ꝙ in antecedente ponitur virtus infinita motiua, ponitur • conſequenter mobile adæquatū. Motiuum.n. ad mobile refertur. vt dr̃. 5. Meta. cap. de ad aliquid: & ſic tertia conditionalis eſt vera. Secundum eſt, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem ſibi determinet: non tñ mobile in communi. & ideo comparando illam virtutem infinitam ſeparatam neceſſario agentem ad mobile in communi, reſtat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

• Al. [illegible]

Ad primum horum dr̃, ꝙ rō illa tenet, qñ vis motiua eſt eiuſdem ordinis cum mobile, tunc.n. ex ſuppoſitione tanti actiui neceſſario ſupponitur adæquatum proportionaliter paſſiuum. Quando aũt ſupponitur tm̃ actiuum altioris ordinis, non oportet tm̃ paſſiuum ſupponere: quia cum paſſiuum non reſpiciat niſi mediante actione tranſeunte (quam facit, vel facere pōt in eo) & virtus altioris ordinis. ſ. vniuerſalis immaterialis, non oportet ꝙ habeat, aut habere poſſit aliquam actionem in paſſo corporeo ſibi adæquatam: conſequens eſt, ꝙ non neceſſario ſuppoſita tāta virtute motiua immateriali ſupponatur mobile adæquatum proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile vniuerſaliter: tm̃ tñ motiuum non dr̃ ad tm̃ mobile vniuerſaliter, ſed qñ motiuum eſt eiuſdem ordinis cum mobili. Ad ſecundū dicitur, ꝙ quamuis docuerit Ariſt. in Phyſicis motorem in communi mobili in cōmuni comparare, & quicquid contradicit talibus proportionibus eſſe impoſſibile: non tñ dicimus cōparare mobili in cōmuni motorem contractū, qualis eſt iſte, de quo loquimur. motor.n. eſt ſeparatꝰ a materia. Vnde tali motori attribuendum eſt tale mobile, puta cœlum, & non mobile in communi. Conſtat aũt ꝙ tale mobile aliquam ſibi certā velocitatem determinat, vt dr̃ 2. cœli, tex. 39. Et, ſi curioſe quæratur quid dicendum ſit ad illud quæſitum: Dicendum eſt, ꝙ, ſi ille motor applicaretur corpi mobili abſolute, ꝙ moueret nulla certa velocitate. Et ſi dicatur hoc eſt impoſſibile: concedatur, quia etiam antecedens eſt impoſſibile, nec eſt a nobis vnquam conceſſum. Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem eſſe contra Auer. dr̃ dupliciter. Primo, ꝙ nō eſt verum niſi per accidens. Auerr.n. ideo dixit ꝙ, ſi aĩa cœli eſſet infinitæ virtutis, moueret in non tempore: quia ſupponebat ipſam neceſſario mouere. vnde ex modo agendi ſuppoſito tenet apud ipſum conſequentia. San. Tho. aũt loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahendo a modo operandi: ideo in hac opinione nō ſunt contrarij per ſe.

Et ſi dicatur, Saltem habetur, ꝙ ſm̃ Auerroim illa tertia conditionalis eſt vera: dr̃ ſecundo ꝙ hoc eſt verum: non tñ propterea eſt relinquēda: qm̃ maior eſt autoritas rōnis ꝙ̃ ſit Auerrois & oĩum Philoſophorum ſimul: Et puerorum non Philoſophorum eſt ſequi dicta alicuius, credendo ꝙ non dixit hoc abſq; magna & ſufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope.

B Quarta opinio ab Auer. 12. Meta. com. 41. explanata, duabus diſtinctionibus cenſet egere poſitione dicente, Virtutem motiuam infinitam abſque motu in non tempore. Prima, eſt modi eſſendi, vt. ſ. ponatur immaterialis & non in magnitudine: Secunda eſt modi operandi, vt. ſ. moueat mediate & non immediate. Supponit.n. oĩa immaterialia agere naturali neceſſitate. & ſic dicit ꝙ ideo non ſequitur motus in non tempore, ſi ponitur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante aĩa cœli, modificāte in effectu velocitate, ſ. motus, infinitatem primi. Sed hæc opinio a S. Tho. & Ægidio. 8. Phy. arguitur inſufficientię. a Scoto autem in primo ſen. di. 8. q. vl. rōne vl. arguitur falſitatis. Inſufficiēs quidem dr̃ a San. Tho. quia cum Ariſtoteles. 8. Phy. duos effectus attribuerit infinitati virtutis. ſ. mouere tempore infinito in tex. 78. & mouere in non tempore in tex. 79. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in nō tempore, & non impediri motum in infinito tempore (immo dicit ꝙ,

C quia ille primus motor eſt infinitæ motionis, ideo mouet tempore infinito. &, quia ibi eſt alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate) reſtat aſſignāda rō, quare mediate mouere nō impedit infinitatem temporis, ſicut impedit infinitatem velocitatis, quod Auer. nō fecit Ab Ægidio vero: quia ſi deus moueret immediate, nō propterea moueret in non tempore: quia motus in non tempore eſt de genere impoſſibiliũ. Falſa aũt dr̃, quia virtus infinita habet oēm perfectionem cauſę efficientis, quam habet ipſa cum cauſa ſecunda proxima. & ideo ſequitur ꝙ immediate pōt cauſare oēm illum effectum in cœlo per ſe, quem pōt, cum aĩa: ergo & cauſat, ſi neceſſario agit quicquid poteſt, vt ſupponitur. et vltra, ſi cauſat illud immediate, ergo in nō tempore: quia virtus infinita agens ſecundum vltimum virtutis ſuę & immediate, non poteſt agere in tempore.

Ad horum aũt primum dici pōt ꝙ quamuis difficile ſit reddere illius quæſiti rōnem. non tñ eſt impoſſibile. Difficile quidē, quia rō eius non pōt ſumi ex eo ꝙ infinitas tem-

D poris ſit effectus poſſibilis, infinitas vero velocitatis impoſſibilis. Ex hoc.n. non habetur, quare mediatio impediat ſequelā huius & non illius: licet habeatur, quare, illud poſſit fieri & non hoc. Nec poteſt ſumi ex eo ꝙ aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas tēporis, et aliter infinitas velocitatis. ſ. ꝙ illa attribuitur infinitæ potentiæ ſiue in magnitudine, ſiue extra: hæc aũt in magnitudine tantū: qm̃ dato ꝙ hoc ſit verum, apud Auerroim, reputatur falſum, vt patet ex dictis. & ideo ſolicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & poſuit mediationem motoris. Nec pōt ſumi ex eo ꝙ virtus velocitatiua in infinitum non eſt communicabilis: virtus aũt continuatiua in infinitum eſt communicabilis: qm̃ hoc eſt falſum: loquendo de virtute per ſe cōtinuatiua in infinitum, qualis eſt virtus primi motoris. Impoſſibile aũt non eſt: quia pōt ſumi rō ex eo, ꝙ ad hoc vt infinitas tēporis ꝓueniat ab infinita virtute, ſufficit per ſe primo reſpici ab illa: quod mediatio motoris nō aufert: mediatio.n. cauſarum non aufert

per-

perſeitatem cauſalitatum. Non.n.ex hoc ꝙ Sol & homo generant hoīem, tollitur perſeitas cauſalitatis Solis reſpectu proprij effectus, quem habet in hoīe. Ad hoc aūt ꝙ infinitas velocitatis proueniat a virtute infinita, exigitur, ꝙ virtus illa abſq; vlla modificatione attingat motum. Hoc aūt motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in ſecundo, & non in ſua illimitatione attingit, motū. Et ſic ex vi mediationis ſatisfieri videtur quæſito, & ſufficiens reddi reſponſio data. Ad Ægidium vero dr̄, ꝙ illa rō non excludit quin illa condinonalis ſit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediate, moueret in non tempore, ſuppoſito eo quod ſupponit Auer.ſ.ꝙ agat ſm totū ſuū poſſe (vnde impoſſibilitas conſequentis nihil aliud concludit, niſi ꝙ antecedens eſt impoſſibile: cuius oppoſitum probandum erat ab Ægidio): Si ex impoſſibilitate cōſequentis, reprehēſione dignus cenſebať Auer. Ad ſecundū aūt dr̄, ꝙ aliud eſt loqui de pfectione cauſæ, aliud de modo cauſandi: nec licet ex perfectione cauſæ ad modum cauſandi inferendo diſgredi: ſed committitur ſophiſma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, ꝙ primus motor eſt non minus perfectæ virtutis q̃ ipſe cum aīa cœli ſimul, non licet inferre, Ergo eodem modo pōt ſolus facere quod facit cum aīa cœli: quia aliud eſt ex poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter non licet inferre, Ergo pōt immediate facere quicquid pōt facere cum medio: quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et ſi quæratur vt arguendo dicebatur: vnde poteſt reddi ratio ꝙ virtus infinita ſit alligata tali modo mouendi.ſ.mediate? Diceret Auer. ꝙ hoc non eſt ex defectu potentiæ, ſed ex eſſentiali ordine connexioneq; cauſarum & effectuum vniuerſi, vt in eo ſaluetur vtrunq;.ſ.& perſeitas cauſalitatis primi, dependentiaq; aliorum ab eo, & diſtinctio cauſarum effectuumq; cum illarum efficacia, et iſtorum dependentia ab illis. Nihil.n.horum neceſſario ſaluaretur in vniuerſo: ordoq; vniuerſi neceſſitate careret, ſi primus motor infinitæ virtutis non eſſet neceſſaria connexione cōiunctus medijs cauſis in cauſando. Et ſi contra hoc inſtetur: quia vt dicitur in prima propoſitione libri de cauſis, cauſa prima plus influit & prius in effectum q̃ ſecunda, ergo, ſi eſt infinita, & agit naturaliter in primo ſigno totum effectum totaliter cauſat, & ſic nō remanet ad quid actio cauſæ ſecūdæ terminetur. Reſponderi pōt, ꝙ ex hoc ꝙ cauſa prima plus & prius natura influit q̃ ſecunda, non habetur. Ergo totaliter cauſat ipſum, quantuncunq; ponatur infinita & naturaliter agens: accipiendo ly totaliter ex parte cauſalitatis: Tum quia nō cauſat ipſum oī modo, quem effectus exiſtit ad ſui factionem naturalem. (Nec ex eo ꝙ totus effectus cauſatur ab vna cauſa, habetur, Ergo aliæ cauſæ nihil faciunt: quia faciūt idē realiter alio modo. Nō.n.ideo danť plures cauſæ eſſentialiter ordinatæ eidē, quia aliquid eius fiat ab vna & aliquid ab alia: ſed vt totus effectus ſm quālibet ſui rōnem habeat propriam & per ſe primo cauſam: quāuis totus a qualibet fiat ſm rē, vt ſuperius dictum eſt) Tum, quia infinitas cauſæ primæ non largitur neceſſario niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine: verbi gratia, Quantūcunq; ponatur Solis virtus infinita, ex hoc non habetur, ꝙ ipſe abſq; homine poſſet producere hoīem: ſed ꝙ effectum proprium in hoīe efficaciſſime ſortiretur: ita quantūcunq; ponať diuina virtus infinita & neceſſario agens, ex hoc non ſubtrahuntur actiones ſecundorum agentium, ſed ponitur ipſam oībus coagere, ad oīa quæ illa agunt alio modo: & ſaluatur aliquem effectum (puta ſempiternitatē) habere per ſe cauſam, & proprium effectum primi eſſe intimum & primum in quolibet effectu. Illud aūt, quod ibi dr̄, ꝙ in primo ſigno, effectus totaliter eſt a prima cauſa etc. imaginarium magis q̃ Philoſophicum ꝗquid ſonat. non enim alia rōne Philoſophi (ſm quorum intētionem loquimur) dicunt primam cauſam plus & prius influere in effectum cauſæ ſecundæ, q̃ ſecundam: niſi quia per ſe primo effectus primæ cauſæ, communioris & intimioris ac prioris rōnē habet in effectu: vt patet in propoſitione adducta & eius commento, ſicut verbi gratia, cauſans per ſe vitam in hoīe, magis & prius dr̄ influere in hoīem, q̃ cauſans per ſe aīalitatem in eodē: quia illud eſt intimius, prius, & communius. Ex hoc aūt non habetur, ꝙ in illo priori totus effectus ſm oēm rōnem habet ſufficientem cauſam per ſe, & ꝙ aliæ ſuperfluant: etiā ſi dans vitam, eſſet virtutis infinitæ: dato etiam, ꝙ ſpeciali cauſalitate attingeret hoīem: quod tñ eſt erroneū in Philoſophia: quia cauſa prima non attingit effectum cauſæ ſecundæ, niſi media actione cauſæ ſecundæ: quamuis magis & prius, propter rōnem dictam.

Cauſa prima nō attingit effectū cauſæ ſecūdæ niſi media actione cauſæ ſecundæ, quāuis magis & prius.

Colligendo ergo reſponſionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter reſponderi poſſe. vel tenendo primum motorem mouere libere: vel nō cōſyderando hoc: tenendo ipſum eſſe immaterialem, vel tenendo ipſum mouere mediate: & ꝙ nulla harum Ariſto. repugnat. Auerroi aūt ſola prima: quamuis tertia ab ipſo habeatur.

Ad ſecundum argumentum principale dr̄, ꝙ tenendo viam Auer. de neceſſaria connexione virtutū agentiū etc. manifeſte patet, ꝙ non ponitur in rerum natura aliquid poſſibile ſm potentiam actiuam, quid ponatur ſecundum potentiā paſſiuam: & ꝙ infinitati potentiæ diuine reſpondet potentia paſſiua cœli ad ſempiternitatem motus: nec eſt alius effectus in motu poſſibilis ex illa virtute accepta, ſm oēs conditiones neceſſario ipſam comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias reſponſiones, iam patet reſponſio dupliciter. Primo admittendo ꝙ omni potentiæ actiuæ reſpondet paſſiua: ſed non quo ad oē quod eſſet abſolute poſſibile ex illa virtute fieri, & ſic potentiæ infinitæ motiuæ reſpondet potentia cœli quo ad ſempiternitatem motus: non aūt quo ad oēm gradum velocitatis, qui poſſet fieri ex illa virtute abſolute. Et huius rō ex dictis haberi pōt: quia potentiæ actiuæ vniuerſali altioris ordinis, non oportet reſpondere paſſum corporeū capax totius eius virtutis quo ad oīa: qa nō per ſe primo reſpicit effectū particularē, vt dictū eſt, & ē Philoſophiæ principijs ſatis cōſonū.

Secundo pōt dici, ꝙ licet oī potentiæ actiuæ reſpondeat poſſibile, non tñ potentia paſſiua: vt patet de productione intelligētiarum a Deo: ſiue ab æterno, ſiue in tempore: & hoc propter rationem dictam. Nec tñ oportet reſpondere, Aliquod vnum poſſibile adæquatū: ſed vt ex dictis patet, virtuti infinitæ reſpondet infinitum poſſibile: non ſic ꝙ poſſit produci aliquod infinitum niſi duratio: ſed ſic ꝙ nullis finibꝰ poſſibilium producibile ab ipſa arctatur, ſed quocunq; producto pōt perfectius producere, quantum eſt ex rōne virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifeſtatur, & non primo modo tñ. Quod vero in vltima confirmatione dr̄. Proportionaliter intellectum propoſitum magis confirmat q̃ impugnet: quia quemadmodum mobile infinita velocitate pōt dupliciter intelligi: vno modo ꝙ poſſit actualiter infinita velocitate moueri: alio modo ſic, ꝙ quacunq; velocitate motum pōt velocius moueri: & primo modo impoſſibile eſt ponere mobile, ſecundo vero eſt poſſibile: ita eſt de motiuo ꝙ, ſ. impoſſibile eſt dare motiuum infinita velocitate primo modo: ſed ſecundo tñ, quod etiam oportet eſſe infinitæ virtutis. Et aduerte, ꝙ de facto ſm Philoſophos huic argumento dicendum eſt, ꝙ potentiæ infinitæ reſpondet in rerū natura effectus infinitus.ſ.tempus infinitum motus cœli per ſe productum, & potentia paſſiua cœli ad hoc: & ꝙ hoc eſt ſufficiēs manifeſtatiuum infinitatis virtutis, vt patet ex dictis. cætera autem pro vere Philoſophantium quiete dicta ſint.

Ad tertium principale dr̄, ꝙ licet ſolo tertio modo arguatur ibi ſm mentem Auer. & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen ſingulis ordinate reſpondendū eſt præmiſſa prius intentione illorum verborum ſm veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, nō excludere infinitatē vigoris a deo, ꝙ nullius orbis eſt aīa: ſed concludere infinitatem vigoris non ſequi ad motorem tempore infinito, ex hoc ꝙ motor infiniti vigoris habet neceſſario infinitam potentiam, & conſequenter infinitam naturam. Ex hoc.n.ſequitur, ꝙ ſi motor tempore infinito neceſſario eſſet infiniti vigoris, ꝙ haberet & potentiam & naturam infinitam. Et cum plures ſint motores tempore infinito, ſequeretur, vlterius, ꝙ expoſitione

plu-

plurium motorum cœleſtium tempore infinito,non haberentur propria naturis motorum:ſed hoc tm̄, ꝙ ſunt motores infiniti. Et ſic vlterius ſequeretur, ꝙ non eſſet ibi multitudo motorum, nec diuerſitas proportionum motorum ad mobilia, ſed motus in non tempore &c. Et tenent conſequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores conuenirent in natura et potentia infinita intenſiue, quemadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habẽt ꝙ poſſint continuare motum tempore infinito: & ſic non eſſet vnde differrent abinuicem. Hæc eſt ſentẽtia Auer. ibidem, vt pateret pōt cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem eſſe vigoris finiti. Ad primum ergo modũ arguendi ibi factum, dr̄ ꝙ ſunt in eo tot verba, quot errores. conſequentia primo nihil valet. Propoſitio deinde dicẽs, ꝙ quælibet pars infiniti eſt infinita, licet ſit vera de parte aliquota: non tm̄ iuuat cum alia coaſſumpta. ſ. Infinitum non eſt maius alio infinito. Patet.n. in quantitate permanente, quòd ſi ponatur linea infinita vtrinq;, verſus oriens & occidens: ſecetur in directo puncti meridici, ꝙ vtraq; pars eſt infinita, & tota eſt maior vtraq; parte. Et ſimiliter in quantitate ſucceſsiua, ſi ſecetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus ęternum, vtraq; pars eſt infinita: & tm̄ totum tempus eſt maius qualibet earum. Falſum eſt ergo comparãdo infinitũ ſimpliciter ĩfinito ſm̄ quid (quale eſt pars aliquota infiniti) ꝙ vnum non ſit maius alio. & quia talis eſt cõparatio in propoſito noſtro, patet nihil concludi. Et vt oſtendatur quantus error in hoc ſophiſmate latet, adhuc declaratur, ꝙ etiam comparãdo infinitum ſimpliciter infinito ſimpliciter, ſtat vnum eſſe maius alio. Numerus.n. reuolutionum lunæ eſt maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tm̄ vterq; eſt infinitus ſm̄ ponẽtes motum æternum. Antecedens patet: quia ſingulis reuolutionibus Saturni reſpondent amplius trecẽtę ſexaginta reuolutiones lunares: qm̄ ille ſingulis triginta annis vnam complet: illa vero vigeſimo octauo quoq; die vel circa, ſuam peragit. Vnde diuus Tho. Preclare docet in Tertia Parte. q. x. ar. 3. ad tertium, ꝙ non eſt proprietas infiniti non excedi ſimpliciter, ſed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc ſupra tex. 38. & 37. Tertĳ Phy. vbi dr̄, ꝙ infinitum non eſt vt ſubſtantia, ſed vt accidens quærendum: accidentis autẽ proprium eſt qualificare id cuius eſt accidens. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitat niſi numerum dierum: ita impoſsibilitas infinitatem conſequens, nõ ponit niſi in ordine dierum. Et propterea infinitis diebus ſimpliciter, non poſſunt dari plures dies: ſunt tm̄ multo plures horæ illorum dierum q̃ ipſi dies. Et ſimiliter infinitis horis non dantur plures horæ: ſunt tamen multo plura minuta illarum horarum, q̃ horæ ipſę. Nefas quoq; eſſe videtur, cõditiones totius & partis in impartibili & ſumme perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: cum non maius quid ſit totũ hoc Deus bonus, ſapiens, viuus, q̃ hoc ſolum, ſ. Deus, aut econuerſo, ſiue ponatur finitæ virtutis ſiue infinitæ: quia non æqualis, ſed eadem eſt perfectio rei illius & omnium quæ eius ſunt.

Quō vnũ infinitum, maius alio infinito eſſe contingat.

Ad ſecundum vero modum arguendi dr̄, ꝙ ſicut tactus quantitatiuus, quia ſm̄ extrema eſt, expellit id in quod fertur, tactus aũt virtualis, quia interiora penetrat, magis conſeruat & firmat ſi cõtrarius non eſt tacto: ita infiniti corporei propriũ eſt, ſic oĩa occupare, vt oĩa excludat, nihil ſecũ compatiẽs: infiniti vero virtualiter, & proprium eſt ſic oĩa implere, vt ea faciat virtuoſa & cooperantia, & modificantia illimitationẽ ſuam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, ſed magis ponuntur, vt ſuperius quoq; dictum fuit. Ad vltimum aũt dr̄, ꝙ dupliciter poteſt poni diſtinctio formalis. vno modo ſicut aliqua participantia aliquid proprĳs conſtitutiuis diuerſificantur: ſicut homo differt ab equo, & albedo a nigredine. Alio modo ſicut aliquid ꝑ eſſentiam diſtinguitur ab alĳs, quæ ſunt talia per participationem: ſicut homo ſeparatus diſtingueretur a ſingulis hominibus. Diſtinctio primo modo eſt cauſa finitatis vtriuſq; extremi, & de hac eſt ſermo

Formalis diſtinctio duplex modus ſcitu dignus.

A Auerrois ibidem: Secundo modo non infert finitatẽ, niſi vnius extremi. ſ. participantis tantum. Illud autem, quod eſt per eſſentiam, ex hoc ipſo ꝙ purũ eſt, ab alĳs diſtinguitur abſq; aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum poſitiuum excludatur virtualiter: multa tm̄ excluduntur formaliter quibus participantia ipſum ab ipſo diſtinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale dr̄, ꝙ conſequentia nihil valet. Et ad probationẽ, cõceſſa ſuppoſitione, negatur minor: ſ. ꝙ diſtantium ab aliquo in infinitum, alterum non ſit altero propinquius illi, vt patet manifeſte & in quãtitate permanente ſucceſsiua. In permanente quidem: ſi ponatur linea infinita ex parte ſeptentrionis, conſtat ꝙ tã pars intercepta ſub Tropico Cancri, & circulo æquinoctiali, q̃ pars intercepta inter circulum æquinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum diſtat a quãtitate lineæ infinitæ verſus ſeptentrionẽ: et tm̄ dubiũ non eſt, qñ pars ſub Tropico Cancri eſſet illi propinquior: quia minorem viam actura eſſet,

Diſtantiũ ab aliquo in infinitum, alterũ, altero illi propinquius quãdoq; eſt.

B ſi ad infinitam attingẽdam moueretur. In ſucceſsiua vero, cum tam dies heſternus q̃ hodiernus in infinitũ diſtet ab æterno tempore præterito, cõſtat tm̄ ꝙ propinquior heſternus fuit, q̃ hodiernus: & hodiernus, q̃ craſtinus: alioquin mundus quotidie nõ eſſet maioris durationis, nec aliquid antiquius altero ſimpliciter: quæ ſunt contra ſenſum. Eſt aũt rō quare ſtat, inter aliqua eſſe diſtantiam infinitam, & tm̄ vnum altero magis diſtare: quia diſtantia illa non eſt infinita vtrinq;, ſed ex vna parte tm̄: ſicut contingit in propoſito, & in inſtãtĳs adductis. Tunc.n. & ex parte infiniti habetur rō infinitæ diſtantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur rō maioris & maioris appropinquationis ad primum: vt patet in exemplis adductis. quia.n. tempus præteritum eſt infinitum, ideo infinita diſtantia eſt a parte ante inter ſingulos dies & ipſum: quia vero hodiernus dies finit hinc tempus elapſum, ideo eſt finita diſtantia a parte poſt. Et conſequenter ex iſta parte pōt accipi ratio, quare eſt propinquior æterno elapſo q̃ dies craſtinus. Et

C ſimiliter eſt de diſtantia inter Deum & creaturas: ex parte ſiquidem dei infinitæ diſtantiæ ratio habetur: ex parte vero creaturæ diſtantia finitur. Et ideo hinc ſumitur, ꝙ vna eſt propinquior altera primo enti infinito. Vnde poſſet cum diſtinctione dici ad minorem, ꝙ diſtantia infinita eſt duplex. ſ. infinita vtrinq; ſeu ſimpliciter: & infinita ſm̄ quid, ſeu ex altera parte tantum. & ꝙ quamuis primo modo ſit vera: ſecundo tamen eſt falſa. & ſicut eſt ad propoſitum.

Ad quintum principale dr̄ breuiter, ꝙ omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa Octaui Phy. qua dr̄ non eſſe virtutis finitæ nec infinitæ loquuntur de motoribus proximis. i. animabus cælorum: vt ipſemet Auer. in com. 41. duodecimi dicit: cũ poſt diſtinctionem motoris ĩfiniti a finito, ſubdit ꝙ proportio inter motorem & mobilem in cœleſtibus, eſt propter motorem finitum: & ꝙ propter ipſum dixit Ariſt. in. 2. cœli, ꝙ primus orbis eſſet in labore &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendũ, ꝙ ideo ſæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, ſic ꝙ poſſit ſemper ve

D locius mouere: non ex defectu potentiæ primi motoris, ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuum, & finitate motorum proximorum. Ex his.n. fit, vt quemadmodum negatur. 9. Metaphyſi. com. 7. Deum poſſe producere muſcam, non ex defectu potentiæ, ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuum exigente talem effectum fieri mediãte corpore cœleſti mobili: ita nihil minus negari ſimpliciter ab ipſo poteſt, ꝙ motor aliquis poſſit ſemper velocius mouere, nõ ex defectu potentiæ primi motoris, ſed quia non poteſt mouere niſi mediante anima cœli, in qua modificatur virtus eius. Et ſic nullus motor reſtat potens maiorem velocitatẽ facere: quamuis primus ſit vigoris Infiniti. Illud vero, quod in com. 79. Octaui Phyſicorũ dicitur. ſ. ꝙ motor immaterialis, nec finitus, nec infinitus dici poteſt (quamuis ſonet quid falſum, & ridiculoſum, et propterea reprehenſum ſit a multis) quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de ſolo Deo, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed tantum mouet vt finis: quidã vero, quia non eſt virtutis actiuæ re-

ſpectu

ſpectu velocitatis motus, de qua ibi eſt quæſtio:ſed tãtum ſempiternitatis motus.

Ego aũt nolens Auer. Thomiſtam facere, neq; me Auer. ſed veritatem ſolam ſequi (quãtum cognoſcere potero Deo concedente) puto id tunc voluiſſe Auer. quod ſępe mentem meam pulſauit, tanquam de Ariſt. officina veniens. ſ. ꝙ virtutes immateriales non ſunt quantæ virtualiter, & conſequentet nec finitæ nec infinitæ non ſimpliciter: ſed eo modo, quo ſunt quantæ virtutes corporales, ſ. ꝙ non ſunt proportionales motibus: vt. ſ. quanto maior motus, tanto virtus immaterialis maior, quemadmodum eſt in corporalibus: ſed ſunt alnoris ordinis virtutes. Et hoc modo ſaluari videtur proceſſus Ariſto. 8. Phyſi. quia cum ſufficienter excludatur ex tex. 78. & .79. ꝙ nulla virtus corporea poteſt mouere tempore infinito: ex eo ꝙ talem virtutem oportet eſſe infinitam, & ad hoc ſequeretur, motus in non tempore: & de facto ſupponatur virtutem motiuã cœli mouere tempore ĩfinito, reſtat ꝙ virtus illa ſit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla poteſt hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et conſequenter habetur ꝙ ſit impartibilis: & nec finita, nec infinita. etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo, quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo poſſet argui de virtute corporea ſicut de corporea. Et ſm hoc cum in textu vltimo octaui Phyſicorum dicitur motorem cœli eſſe potentiæ infinitæ: ly infinitæ pure negatiue teneri debet, ideſt non finitæ. Hanc credo fuiſſe tunc mentem Auerrois: quam tñ, quia vidit poſtmodum non eſſe veram (vt ex ſupradictis examinãdo rationem Ariſtotelis, & cõ. 41. deduci ab exercitatis poteſt ex medio termino Ariſt.) ideo in. 12. Meta. cõmutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

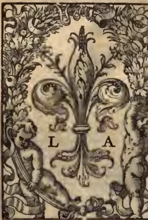
Et ſic ſit finis præſentis quæſtionis. anno ſalutis. 1499. *die* 10. *Septembris Papiæ. In Conuentu S. Apollinaris. Ad Dei glorioſi laudem & honorem, et ad eorum temeritatem retundendam, qui Philoſophiam ſuo ingenio metiri præſumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non eſſe in rerũ natura, quia eſt ens impoſſibile ſecundum principia Philoſophiæ. Iam enim patet, quòd nullo Philoſophiæ principio negato, non ſolum ſuſtentatur, ſed etiam ex ſenſibilibus probatur. Erubeſcant ergo. Vale.*

Commentariorum D. Thomæ in octo libros Phyſicorum, & eorum, quæ ex opuſculis eiuſdem tanquam ad ipſos ſpectantia deſumpſimus, finis. Cum quibus quamquam antea Queſtiones eiuſdem de Formis legerentur, hic tamen conſulto omiſimus, quia ad Metaphyſicam pertinent, & illas in noua illius noſtra æditione propediem emendatiores dabimus.

REGISTRVM

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x Omnes quaterniones.

Tabula vero per ſe patet.

Venetijs, apud hæredes Lucæantonij Iuntę.

Anno Domini. M D LXVI.

Digitized by Google

Digitized by Google